ARISTOTELES

ARISTOTELIS OPERA CUM AVERROIS COMMENTARIIS

Suppl. I

VENETIIS APUD JUNCTAS
1562-1574

MINERVA G.m.b.H., Frankfurt am Main

Unveränderter Nachdruck 1962

RP

Druck: Anton Hain K. G., Meisenheim/Glan

Decimum Volumen.

AVERROIS CORDVBENSIS COLLIGET

LIBRI VII.

ÇANTICA ITEM AVICENNÆ CVM EIVSDEM AVERROIS COMMENTARIIS,

M. A. Zimaræ Contradictionum Solutiones,

Quorum series, & additamentum versa pagina manifestat.

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

IN HOC DECIMO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

AVERROIS COLLIGET libri septem nuper diligentissime castigati.

Libri Quinti Colliget, Capita. lvij. lviij. & lviiij. à Iacob Mantino ob rei difficultatem olim translata, nunc cum antiqua trãslatione in lucem sunt ædita.

Collectaneorũ item sectiones tres, tribus Colliget libris, Secundo scilicet, Sexto, & Septimo respondentes, à Ioanne Bruyerino Campegio elegantissime latinitate donatæ, post antiquam translationem ob studiosorum commodum appositæ sunt.

Commentaria in AVICENNAE Cantica diligentissime emendata, vnà cum eiusdem Auicennæ textu in partes, tractatus, ac capita distincto, atque castigationibus Andreæ Bellunensis exornato.

Summarum & Capitum index in voluminis initio habetur, præterquam index Canticorum, qui ante librum illum præfixus est.

AVERROIS Tractatus de Theriaca nunquàm antea apud latinos visus.

M. ANT. Zim. Cont. Sol.

INDEX SVMMARVM ET CAPITVM, QVÆ IN LIBRIS COLLIGET CONTINENTVR.

Summa ac Capita Quarti Libri.

Summa ac Capita Quinti Libri.

Summa, ac Capita Sexti Libri.

Summa, ac Capita Septimi Libri.

INDEX CAPITUM, quę in tribus Collectaneorum Sectionibus continentur.

Capita Primę sectionis, de sanitate.

Capita secundę sectionis, de sanitate tuenda.

Capita Tertię sectionis de ratione curand. morb.

FINIS.

AVERROIS CORDVBENSIS

LIBER DE MEDICINA, QVI DICITVR COLLIGET.

Totius operis Procemium, ea declarans, quæ in ipso continentur.

Quæ sit libri intentio, ac doctrinæ ordo. Cap. I

B Aliquã Hebrea exẽplaria hoc nõ hñt pœmium.

QVando uentilata fuit sup me voluntas p nobile pręceptum ex parte nobilis domini Audelach Sẽpse à mirelmomini de Marocho, pro consilio suorum Philosophorũ Auosait, & Auenchalit, & pręcepit mihi compilare vnum librũ, in quo contineret tota scientia Medicinalis ĩ Arabico, quæ affirmaret & indicaret intentiones Priorũ, quæ earum essent retinendæ, & quæ dimittendæ: tunc declinaui virtutes meas ad suum pceptũ, & augmentaui eas ad suũ seruitium, C & compilaui istũ librũ vniuersalem, & vocaui nomen suũ Colliget: eo ꝙ incœpi ĩ eo ordinem doctrinæ à rebus vniuersalibus, & ab illis procedam, quousq; deueniã ad particularia. sicut fit ĩ doctrina triũ specierum compositionũ, sm ꝙ est declaratum supra Primo Physicorũ (I pœmio): ita feci in isto libro, ꝙ ego primo cõsyderaui comprehendere vniuersales regulas huius scientiæ: & postea intẽdi ire ab illis ad membra sua, & ad partes suas in vno alio libro, quẽ componam, si placebit Deo. ideo vocaui ipsum Colliget. Adhuc elegi ĩ ordine hui⁹ libri alium ordinem ꝙ̃ elegerint alii authores in suis libris. E & iste est ille ordo, qui est magis cõueniens in doctrina huius scientiæ. (Ordo.) Et scias ꝙ aliquis non poterit stare sup finem huius libri, nec intelligere maiorem partem eius, nisi ille, q legerit tm̃ in Logica, ꝙ ipse possit ad minus cognoscere modos trium demonstrationum. Adhuc necesse est, ꝙ ipse sit de illis, qui vsi fuerint aliquid scire in radicibus Naturaliũ scientiarum. Et si non erit de aliquibus istorum, non solum erit priuatus à certitudine intentionis huius libri, & ab vtilitate eius, sed eueniet F ei ab eo magnum nocumentũ, eo ꝙ eum abominabitur & despiciet. Et qñ abominabitur istum, scias ꝙ abominabitur veritatem hui⁹ sciæ. Et diuisi eum in septẽ partes: & quã libet eius partem posui pro vno libro. (Diuisio.) Et non expectes à me, ꝙ ego diuidam partes suas ad numerum capitulorũ, neq; ꝙ appropriem ei vnicuiq; capitulum per se. In illa re vanagloriati sunt sapientes Hispaniæ Andaluxij, & maior pars pręteritorũ authorũ. sed pater Philosophiæ non vanagloriatus fuit in faciendo

G hoc ĩ maiori parte librorum suorum. Et forte quod induxit eos ad faciẽdum hoc, fuit debilitas discretiuæ scholarium. Sed ille, qui habebit virtutem discretiuam sanã, cognoscet in vnoquoq; libro differentias rerũ primas & secundas, & diuidet vnam rem ab alia, fm q videbit ei magis conueniens in hora legendi. & qui voluerit diuidere eos ad paruas partes, vel ad capitula, faciat, & nominet ea, sicut vult.

Quo pacto vnusquisq; liber appelletur: quidq; in eorum vnoquoq; pertractetur. Cap. 2.

H PRimus liber tractat de Anatomia. & non multiplicabo in eo, eo q non promitto dicere rem nouam in eo, quæ non sit dicta p alios authores. quod tñ promitto facere in alijs libris: quia in eis renouabo verba, quæ non senserunt antiq Medici, & qui ante me transierunt, & probabuntur à radicibus scientiarum Naturalium.

Secundus liber nominat liber Sanitatis. In isto definietur sanitas vera definitione. Et narrabit complexionem, & complexiones omnium membrorũ consimilium & officia-

I lium. Et narrabit omnes operationes eorum, & per quam viã habent agere eorũ operationes, & pati suas passiones. Et narrabit omnes spẽs sanitatis cuiuslibet mẽbri per omnes causas quatuor. Et narrabit omnes species virtutum corporis humani, & quid sint, & quot sint, & situm earum fm sententiam Arist. & Galen. breuiter. Et ĩ isto loco cadet memoria disputationis super duo spermata, quod eorum est pars embryonis, & quod non: & cuius loco ipsa stant embryoni, an per materiam, an per formam. Et narrabit de virtute primi motoris, qui est in corpore motu voluntario, quid est, & vbi est sit[9] eius, an in neruo, an ĩ lacerto. Et narrabit de motu pectoris & pulmonis, & diuisione, quę cecidit inter authores priores super sententiam Gal. & remouebit dubia. Et narrabit breuiter naturam aeris temperati, & de natura quatuor temporum anni, & qualis tẽperantia est illa, q dr ĩ vere. K

Tertius liber dicitur liber Aegritudinũ. Et ibi definiet ægritudo. Et narrat species ægritudinum simplicium, & membra consimilia, & officialia. Et ponit in vnoquoq; eorum L omnes quatuor causas vniuersales, & etiam de particularib[9]. Et postea narrat omnes species ægritudinum cõpositarũ, quæ sunt in membris: & ponit causas earũ fm istam eandem viam prædictã. Et narrat oĩa accidẽtia, quæ superueniunt sup eorũ operationes in diminutione, aut in debilitate: & ponit causas istarum rerũ prolixe. & in isto loco cadit definitio doloris, & quę sunt causæ eius, & quot. Et hic addimus verba sup sententiam Galeni in hoc multum necessaria. Et narrat oĩa accidentia sensuũ & virtutum: & ponit causas fm M sententiam Aristotelis.

Quartus liber nominatur liber Signorum. Et narrat omnes signorum species significantiũ supra sanitatem cuiuslibet mẽbri per se in mẽbris consimilibus, & officialibus ex parte operationum eorũ. Et narrat super oẽs species signorum significãtium super oẽs ægritudines cuiuslibet membri per se: & signa accidentium eorum ex parte operationum ipsorum fm sententiam Aristote. & hic cadit definitio signi. Et narrat signa

A signa dominij cuiuslibet humoris in corpore hominis fm complexionem propriã naturalem tali corpori. Et narrat signa cuiuslibet ægritudinis, & cuiuslibet accidentis, quę superueniunt corpori ex causa aeris circundantis fm dictum Hip. & narrat viam signorum significantium super ægritudines magnas ex parte paruarum anticipãtium, aut ex parte accidentium. Et narrat signa significantia super sanitatem, & super ægritudinem vniuersalem & particularem, ex parte pulsus, & vrinæ. Et narrat signa significantia super
B ægritudines, quæ continent totum corpus, sicut febris & similia: & dat causas earum, & incipit à febre diei. Et narrat omnes modos crisis, & veros & falsos, bonos & malos, & tempora earum, & causas earum esse, & dies earum esse, & earũ priuationis. Et hic redditur causa, quare Medici dicunt, ꝙ si etiam veniat crisis ĩ diebus conuersionis, ipsa est vera apud eos, dummodo veniat in die cretico conuenienti illi ægritudini. Et hic cadit inquisitio, si stellæ sunt causa in operationibus corporum inferiorum, aut non. & si sunt causa, vtrum
C sunt causa propinqua, vel remota. Adhuc inquiritur, si Astronomia est necessaria scientiæ medicinarũ, an non. Et narrat signa crisium ex parte rei exeuntis à corpore, aut ab eo quod videtur ab operationibus corporis ægri. Et narrat signa significantia super quamlibet ægritudinem membrorum interiorum. Et narrat signa significantia sup ægritudinem ex parte rei exeuntis à corpore exitu accidentali, & naturali. Et ponit differentias, quę sunt inter fluxũ. qui accidit per ægritudinem materialẽ, quæ superuenit vni membro, aut plus q̃ vni, & fluxum, qui accidit per ægritudinẽ vniuersalem, q̃ superuenit membris. Et narrat opinionem plurimorũ, qui transibant de vna medicina ad aliã in vna medicatione alicui⁹ ægritudinis: & quare probant diuersas medicinas sup eandem ægritudinem. & hic exẽplificabo exempla conuenientia, & sententiabo super securiorem viam. Et narrat omnia signa, per quæ certificatur nobis in ægritudine cuiuslibet membri, quę earũ est materialis, & quæ non. & ista res est multum declaranda: eo ꝙ est multum necessaria ad cognoscendum Medico. D E

Quintus Liber nominatur liber Medicinarum, & Ciborum. In primis definietur in eo quod quid est cibus, & quid est medicina fm sententiam Arist. & Galeni. Et narrabo naturam cuiuslibet istorum, & eorũ vniuersalem operationem in corpore humano, & etiam particularem, & ꝑ quem modum operãtur in corpore, & numerum suarũ principalium virtutum, & q̃ ipsarum operatur per se, & quæ per accidens, & q̃ virtus earum, quæ est appropriata solum vni membro, & quæ plus q̃ vni, & quæ sunt illa membra. Et narrat quas oꝑationes ipsa facit ex parte qualitatis, & quas ex parte materiæ, & quas ex parte formæ specificæ, & ponit causam istorum fm sententiam Arist. Et narrat quomodo dñr cibus, & medicina temperati, & distẽperati fm Arist. Et narrat quæ via est magis vera in cognitione eorũ, an via syllĩ & demſonis, an via experimenti: & si solũ vnum istorũ sufficit in arte, aut si ambo sunt necessaria. Et narrat longo sermone E

G omnes regulas cõpositionis & necessitaté eius. & modi illarũ regularũ incedunt ſm sententiã Antiquorũ. Et frangã verba Iacobi Alkindi, q se voluit ostẽdere sicut Philosophũ, qñ locutus fuit in gradibus compositionis. Et declarabo verba Galeni in hoc, iõ q a sunt multũ cõfusa hic.

Sextus liber noĩatur liber Conseruationis sanitatis. In primis declarat verba Galeni in regimine illius, qui hẽt tẽperatam cõplexionem. Et postea narrat spẽs pparationũ materialiũ, primas, & secũdas, q̃ inueniũtur in indiuiduis. Et dabo cãm, quare inuenit, q in faciendo cõueniẽs,
H non eueniet q̃situm: s. q nos aliqñ regemus vno & eodẽ regimine in eodẽ tpe, & in vna ætate, & in eodẽ climate duo corpora, q̃ erunt ambo cõia in pdictis rebus in eorũ pparatione materiali sup eandẽ pparationẽ tẽperantiæ, & erit istud regimen proportionatũ & conueniens pparationi, q̃ inuenit in ambob9 eorũ: & cũ hoc toto, non eueniet q̃situm æqualiter: sed in vno cõplebit, & in alio deficiet. Et siſr inueniemus corpora, q̃ regunt contrario regimine conueniẽtiæ pparationis eorũ, & sa-
I nitas est cõpleta in eis, & diu viuunt. Et hic frangã verba dicentiũ, q illi qui regunt ſm pceptum Galeni, hñt longam vitã penitus. Et narrat iuuamentũ aeris, & eius nocumentũ ſm diuersitatẽ cõplexionũ, & iuuamentũ exercitij & spẽrũ suarũ, ſm q conuenit vnicuiq; mẽbro, & iuuamentũ balnei & spẽrũ suarũ, & iuuamẽtũ somni & vigiliæ, & nocumentũ suũ. Et narrat conseruationẽ sanitatis in vnaquaq; spẽ cõplexionũ sanitatis, q̃ est psens eis. Et incipit in regimine illius, qui hẽt tẽperatã com-

K plexionẽ, cuius mala complexio est in fieri. & iste sermo similat multũ primo huius libri: sed ponunt in eo verba noua bona & vtilia. Et narrat regimen malæ pparationis manifestæ, s. plus laboris, qui euenit primũ a se, non p accidens, nisi pp ægritudinem anticipanté. & ponã driam, q̃ est inter hoc regimen, & regimen laboris, qui est anticipatus ab ægritudine, vel ab accidenti manifesto. Et hic procedã ĩ regimine attractionis malorũ humorũ factæ a corpore ad vnũ mẽbrũ, aut ad plura, aut ĩ-
L tus, aut extra, qua de causa, ipm est p paratum ad mala apostemata. Postea loquat breuiter in conseruatione corporis, & defensione eius a corruptione aeris.

Septimus Liber noĩat liber Medicationis ægritudinũ. & narrat medicationem, & remotiuẽ accidẽtiũ, & iste est ordo suus. In primis narrat vias medicationis ægritudinũ, q̃ superueniunt mẽbris consimilibus, siue sint materiales, siue non materiales. Adhuc narrat medicationem ægritudinum, q̃ sunt in membris of- M
ficialibus p eandẽ viã, qua narrauit in consimilibus, & facit lõgũ sermonem de hoc. Et intrat sermonẽ tractatus remotionis malitiæ cõplexionis materialis & immaterialis, & tractatus multarũ differẽtiarũ, quas posui in regimine & medicatione malæ cõplexionis iuuenis, & malæ cõplexionis senis, qñ elongati sunt a suis gradibus naturalibus, qũo debeant reduci ad ipsos cũ gradibus contrarietatis, & quot sunt gradus contrarietatis proprij vnicuiq; ipsorum. & in hoc loco intelliget reprobatio sup hoc, quod dicit Ga. ĩ hoc. Et narrat modos graduũ contrarie-

A tatis, cùm nos faciemus regimen proprium in vnoquoq; membro cũ reducendi ipsum ad propriã suam tẽperantiã, quando ab ea exierit. & & hic reprobabit sententia Galeni in hoc manifeste. Et narrat modos euacuationis per flebotomiam & pharmaciam, sm̃ corpus ægrum, s. quod corpus est eis conueniens, & qđ nõ, & qđ tempus, & quæ ætas, & qđ est conueniens solum vni, & qđ ambobus, & qđ est priuatum ambobus, & alias differentias similes istis. Et hic etiam manifestabit regimen pgnãtium,
B & modi actionũ partis oppositæ. & intentio huius sermonis erit multum nobilis. Et narrat vias medicationis & in oĩbus febribus acutis & putridis breuiter. Et narrat vias medicationis malæ complexionis materialis superuenientis alicui membro ex mala materia accidẽte, vel attracta, vel currente ad ipsum. Et intendo in hoc sermone in medicatione omniũ specierũ apostematum, quę generant in mẽbris interioribus & exterioribus, & in qua nos debemus flebotomare eũ, & in qua non: & in qua nos debemus re-
C percutere, & in qua nõ: & quibus repercussiuis, & in qua materia, & in quo tempore ægritudinis. Et narrat medicationẽ ægritudinũ dissolutionis continuitatis, intus & extra, ex cã interiori & ex cã exteriori, & omnium vulnerũ & percussionum. & cadit in hoc loco medicatio ægritudinum pulmonis, & fixurarũ venarũ, & arteriarũ, & apostematum neruorum, & ęgritudinum dislocationis.

AVERROIS COLLIGET

LIBER PRIMVS.

SVMMA LIBRI.

De Anatomia.

De definitione Medicinæ, & eius distinctione. Cap. I.

INtentio mea in hoc tractatu est tradere in arte Medicinæ summas sufficientes per viam breuem, vt sit ianua & introitus desyderantibus perfici in partibus artis, & vt sit memoria oĩbus, q̃ q̃siuerunt ipsam, & sciuerũt cognitionẽ eius. Et studebimus loqui in pluribus verba cõcordantia veritati: quãuis contrarient opinionibus Antiquorũ authorum istius artis. Et dicimus q̃ ars Medicinæ est ars operatiua exiens ex principijs veris, in qua quæritur conseruatio sanitatis corporis humani, & remotio suæ ægritudinis, sm̃ q̃ possibile fuerit in quolibet corpore. qđ est, quia finis artis istius nõ est ad sanandũ omnino, sed ad faciendum illud, qđ põt fieri, & in quantitate conuenienti, & tempore conueniẽti, & postea expectari debet finis, sicut est in arte nautarũ, & in regimine exercituum. Et quia artes practicæ, inquantum sunt artes, continent tria: Primum est scire loca suorum subiectorum: Secundum est scire finem quæsitum ad adducendum ipsum in locis subiecti: Tertium est scire instrumenta, cum quibus valeamus ducere finem illum in locum illius subiecti: ideo ex necessitate ars Medicinæ

Intentio

E

Medicinæ definitio. Vide alĩs, apud Hip. li. de Flatibus, apud Gal. in lib.

F

Artis parteę apud Auic. prĩa primi ca. primo.

Medicinę diuisio.

G dicinæ primo diuisa est in istas tres partes. In prima parte, q̃ est ad sciẽdum loca subiecti, faciem' scire mẽbra, ex quibus compositũ est corpus humanum, simplicia & composita, & humores, & spiritus. Et quia finis hic præintenti & quæsiti sunt duæ spẽs, s. cõseruare sanitatem, & remouere ęgritudinẽ, est adhuc ista pars diuisa in duas partes: vna est, in qua faciemus scire quid est sanitas in oĩbus rebus sustentantibus ipsam: & sunt quatuor causæ, s. materia, efficiens, formalis, & finalis, & in omni-
H bus eam consequentibus: altera est, in qua faciemus scire quid est ægritudo in omnibus suis causis, & eam consequentibus. Et quia non est sufficiens scire quid est sanitas, & quid est ægritudo, ad conseruandũ vnũ, & ad remouendum aliud, diuisa est adhuc ista in duas alias partes. Ĩ vna faciemus scire qualiter sanitas conseruatur: & in altera qualiter ægritudo remoueatur. Et quia nec sanitas nec ægritudo sunt per se notæ, ideo in prima obuiatione fuit necesse nobis cognoscere signa, quæ sunt signa sanitatis & ægritudinis. & ideo
I ista pars adhuc est vna partiũ istius artis. Ergo diuisa est scientia ista in partes septem magnas. In prima quidem narrabimus membra hoĩs, super quæ testificatur sensus, s. simplicia, & composita, & humores, & spiritus. In secunda faciemus scire sanitatem, & suas species, & consequentia. In tertia ægritudines, & suas spẽs & accidentia sua. In quarta significationes significantes sup sanitatẽ, & ægritudinem. In quinta ĩstrumẽta, quæ sunt cibi, & medicinæ. In sexta viam conseruationis sanitatis, In septima ingenium remotionis ęgritudinum. Et intendimus hoc hic ordinare sm istam diuisionem: eo q̃ hæc diuisio est ei subiecta. K

*de principijs Medicinæ.

* Et quia vna rerum, quas artes speculatiuę recipiunt ab alijs, est loca subiecti & principia, siue sint illa loca subiecti à principijs notis per se, siue sint à rebus, quarum declaratio fit ab alia arte: oportet nos cognoscere ĩ primis artes, à quibus recipit hæc ars plurimum suorũ principiorũ: deinde redibimus ad loquendum de qualibet supradictarum partium. Et dicam' q̃ aliquid huius artis est speculatiuum, & illud est eius scientia Naturalis: & aliquid eius est practicale. L

Medicinæ aliquid ẽ speculatiuũ, aliqđ ẽst practicale.

Et pars practicalis est ars medicinarum experimentalis: & ẽt illius ẽ ars anatomiæ. Sed theoricalis plurimũ est accepta à causis sanitatis & ægritudinis, & maxime à causis multum remotis: sicut sunt elementa, & similia. Et ab arte Medicinæ experimentali disces cognoscere virtutes pluriũ medicinarũ: quod est, quia res, quã comprehendimus per viam experimentalem, est pauca valde comparatione eius, quod necessarium est nobis in hoc. Sed via artis medicinalis ratiocinatiua est ad dandum cau- M sas rerũ, quas nobis inuenit ars medicinalis experimentalis. & hæc ars ab arte anatomię recipit multas partium sui subiecti. Et quia artifex artis, inquantum est artifex illius artis, non potest cognoscere principia recepta in illa arte, quamuis sciat illa: nescit enim ea, nisi inquantũ est artifex alteri' artis: ideo oportet eũ recipere illa principia artis suæ ab illo loco, in quo sunt magis nota: & maxime principia, quorũ oẽs partes sciri non possunt sm certitudinẽ, sicut est experientia medicinarũ. Et ideo

A ideo de parte huius artis dixit Hip. ,, q̃ vita hoīs est breuis, qñ dixit: Vita ,, breuis, ars vero longa. q̃a pars, q̃ est p viā experimentalē, non est in ipsa breuitas, & ita est in hoc nr̃o tp̃e in pluribus membris, q̃ apparent p viā anatomię, eo q̃ hęc ars, iam est amissa. Et debes scire q̃ artifex sciæ Naturalis cōicat Medico, eo q̃ corpus humanum est vna partium locorū subiecti naturalis. sed diuersificant adinuicem in hoc: quia iste cōsyderat sanitatem & ægritudinē, inquantum sunt entia naturalia: & Medic' B consyderat ea, inquantū appent cōseruare vnum, & remouere aliud. Et ideo necessarium est Medico, postquā sciuerit summas, q̃ aggregatæ sunt in hac arte, studium longū: & postea poterit in ipsa inuenire accidentia in materijs, quæ sunt impossibilia scribi. Et Medicus, qñ fuerit solicitus in operationibus istius artis, erunt firmata in ipso principia experimentalia, p quæ poterit inuenire in materijs illas summas: sicut est in artibus Mechanicis, & cogitatiuis. Et Arist. appropriat hanc artē inter artes Mechanicas in virtute.

[Medicus differt a Physico in modo cōsyderandi]

C Et ex hoc manifestum est, q̃ res dicta in definitione Medicinæ, q̃ ē cognitio sanitatis & ægritudinis, & rerum proportionatarū eis, q̃ nō est definitio vera, eo q̃ diuisit in ea differentia, p quam cognoscit differre speculationē artificis huius artis à speculatione artificis Naturalis sciētiæ. Et ad hoc non attēdas ei, de quo dixerunt, q̃ non est sanitas nec ægritudo: qm̃ non est inter nocumentū operationū sensibiliū & innocumētū earūdē mediū: nec ē variatio, nisi sm̃ plus & minus. & nō est medium inter duo contraria, ita q̃ sit aliqđ illoꝝ in parte absque parte, in qua est D aliud, nec in tp̃e absq; tp̃e, in quo est aliud. & est manifestū, sm̃ q̃ dictū ē in scia speculatiua. Et postq̃ narrauimus intentionē istius artis, & partes suas, & viā speculationis in ipsas, necesse est nobis loqui super vnāquāque partem eius.

[Cōtra Ga. in primo techni.]

[Rñ quod non dat corp' neutrū, in pdicamētis c. de Oppositis.]

De Anatomia membrorum in vniversali. Cap. 2.

PArticulæ, quæ testificant super ea sensus in corpore humano, sunt species duæ. Vna est membroꝝ cōsimiliū: v.gr. hæc definitio istius particulæ, & definitio toti' istius est definitio vna: sicut sunt ossa, caro, E eo q̃ qlibet ps carnis de necessitate ē caro, qlibet pars ossis est os. Et scda est mēbrorū cōpositorū, quorū partes nō assimilant partibus: sicut manus, q̃ cōposita est ex carne, & osse, musculo, & chorda. Et mēbra simplicia sunt ossa, & musculi, & chordæ, & nerui, & ligamenta, & caro, & assungia seu pīguedo, & cutis, & villi, & sanguis, & phlegma, & melācholia, & cholera, & spiritus. & iste ē vapor pceptus in corde, & in cerebro. Et nos incipimus nunc in rememoratione mēbrorū cōsimiliū, seu simplicium, & postea in rememoratione F compositorum.

[Musculi sūt membra simplicia. Opp. apđ Auic. pria primi do. 5. c. primo]

De ossibus Capitis. Cap. 3.

OSsa capitis absq; dentibus sunt ossa. 23. sex quorū appropriata craneo. & loca, in quib' cōiungūtur ossa i craneo, vocata sunt i ligua Arabica asoan, & ossa decē in mādibulis superiorib', & i aurib' duo, & ossa paris, & duo in mandibulis inferioribus, & vnū, qđ noīat gethet. & hoc est os, quod est sub craneo, qđ diuidit inter ipsum & superiores mādibulas. Et omnia hæc ossa coniun-

[Ossa capitis. 23.]

G guntur simul coniunctione serrati li, quæ nominatur in Arabico dera rasi, præter duo ossa inferioris mandibulæ, quæ coniunguntur coniunctione nodatili.

De Dentibus, & omnibus ossibus totius corporis. Cap. 4.

Dentes. 32

DEntes sunt in vnaquaq; mãdibula. 16. Quorum duo anteriores nominati sunt duales: & in Arabico nominantur thomam. Et duo alij ex vtroq; latere superiori & inferiori nominant̃ quadruales, & in Arabico rabiathan. Et duo superiores & inferiores ex vtroq; latere H dicunt̃ caniculares. Et quinq; ex vtroq; latere, s. dextro & sinistro nominantur molares. sed aliquibus de numero molariũ deficit vn⁹, & sunt tantũ quatuor. & radices molarium superioris mandibulæ sunt tres, & aliquibus quatuor. & radices molariũ mandibulæ inferioris sunt duæ. & vnaquæq; radix aliorum dentiũ est cuiuslibet vna. ergo iam inuenimus φ ossa capitis sunt ossa. 55. Et coniunguntur in capite apud foramen, qđ est in ipso in posteriori parte spondyli colli: & sunt spondyli. 7. I & sunt perforati ex vtroq; latere. & spondyli nuchæ cõiunguntur cum ipsis: & sunt. 17. & dicitur de duodecim ipsorum, qui sunt spondyli anterioris pectoris, eo φ ibi finitur eorum terminus: & quinq; eorũ sunt spondyli nominati in lingua Græca adinisos, & in Arabico alktan. ergo inuentum est φ numerus omnium spondylorum à craneo vsq; ad os nominatum hagit, sunt spondyli. 24. Sed aliqui sunt qui habent vnũ plus, hoc est. 25. & aliqui sunt qui habent vnum minus, scilicet. 23. Et

Ossa capitis. 55. s'm alios. 59. dimittit enim cõmissuras ssiou[?] oculorũ, per quas eẽnt ser, & ipse ponit duo

huic spondylo inferiori coniungit̃ K os nominatum hagit. & istud cõpositum est ex particulis tribus, quæ sunt similes spondylis. & in hoc adhuc coniungitur, s. in osse hagit in inferiori parte ipsius os nominatũ cauda. Et ipsum compositũ est ex tribus petijs, siue partibus. & tertia pars istius est vera cauda, & est quasi os chartilaginosum. Et hi omnes spondyli coniunguntur cõiũctione nodatili, p̃ter spondylos duos colli primos. sed spondylus primus, qui coniũgitur cum ipso, ligatur duab⁹ adeptionibus vel additamentis exeũtibus à craneo, & intrant in duobus L foraminibus spondyli primi. Et cõiunguntur ex vtroq; latere ossis spõdyli hagit ossa duo, ex vtroq; latere vnum. & in ipsis est planta costæ, φ ĩ Arabico noĩatur athaluorat. & ibi pendent testiculi. & hæc sunt omnia ossa partis posterioris. Sed ossa anteriora & posteriora ex ĩferiori parte occipitij sunt ossa duo in Arabico nominata charcohatan. Et ossa spatularum, & ossa pectoris, & ossa manuum, & ossa vmbilicalia, quæ nominata sunt in Arabico henina, & ossa pedum. Sed chartoa est os M gibbosum exterius, & concauum interius. cuius vnum ex duobus suis capitibus iungitur cum humero & cũ capite brachij nominati haseth. & alia extremitas coniungitur in latitudinem, vel in altitudinem pectoris in loco foraminis colli, & ideo, quia spatula est posita supra dorsũ, est ampla. & in ipsa coniunctum est caput, quod est charilaginosum. & quãto plus appropinquatur chartoæ, tanto magis rotundatur. & est in ipso concauitas quædam, in quã subintrat caput brachij noĩati aseth.

Spondili 30.

Adiutoria 2.

De spatu^a. Spatulæ 2

Sed

A De ossib⁹ pectoris. Septē ossa pectoris. Costę.24.

Sed ossa pectoris cōposita sunt ex ossibus septem: & in extremitatibus inferiorib⁹ sunt chartilagines. Ossa vero costarū sunt ossa duodecim in vnoquoq; latere gibbositates, quorum lōgiores sunt mediæ, & ex istis sunt septē costę, quarum extremitas vniuscuiusq; cōiungitur posterius in spondylis nuchæ, & in anteriori in ossibus pectoris cū capitibus chartilaginosis. & quinq; istarū non cōiunguntur pectori, & nominant̄ costæ posteriores. & ideo qn̄ præmuntur, cedunt præssioni. Et in parte inferiori pectoris non est aliquod os, nisi solum os vmbi'icale, quod moratur inferius.

B Os vmbilicale vnus. De ossib⁹ manus. Ossa manus sexaginta.

Ossa manus sunt triginta ossa, s. os brachij nominatum aseth. & istud est vnū exterius gibbosum, interius vero concauum. & habet caput vnū, quod in concauitate spatulæ intrat: & alia extremitas ipsius intrat in marpec. & habet nisi spondylus vnus similis rotæ, qui in Arabico nominat̄ bachar: & in isto subintrat extremitas ossis nominati in Arabico zenad superior. Et ossa zenad sunt duo: longitudo quorū est à marpec vsq; ad os nominatum rasceth. sed vnū ipsorum est paruū,

C & vocatur zenad superior: & aliud est magnū, & nominatur zenad inferior. Et habent ista in duabus suis extremitatibus ex parte rascetæ additiones ædificatas & compositas ex ipsis: & inter rasceth & ipsa ē nodus. Et rasceth compositū est ex ossibus octo ordinatis in duobus ordinib⁹. & hęc ossa sunt fortia absq; medulla, & sunt curuata curuatura, vt adueniat suæ coniunctioni pulchritudo formę ad formam rascethorum. Et quatuor ex istis ossibus, vel istoꝝ ossium compositū est zenad man⁹: & tales eum vocāt mestal manus: & ipsum coniungitur radici rascetæ ligaturis fortibus. Quinq; aūt digiti manus habent ossa quindecim, quilibet digitus tres, & nominantur in Arabico alsolemiath: quorū semꝑ vnus coniungitur alteri: & ipsa coniunguntur ossibus solaht per viā ligaturarū fortium: & os primū pollicis cōiungitur extremitati zenach superioris ligatura ampla cōuenien te motui. D

De ossib⁹ pedis. Ossa pedis 58.

Sed ossa pedis sunt. 29. principium ipsorū est os testiculorum: & est os exterius gibbosum, interius concauum. & habet extremitatem vnā rotundantem se in suo ascensu, & nominatur pomū granatum testiculorū. & alia est extremitas inferioris partis, quæ intrat in foramen zenad inferioris, siue maioris duorū zenatuum cruris. Et duorum ipsorū zenatuum longitudo ē à genu vsque ad os calcanei: maior vero ipsorū zenaht inferior, & minor zenath superior. & extremitas duorū zenatuum tangit simul calcaneum & ibi in pede nascuntur nodi tres, & curuatura ossis testiculoꝝ in cossa flectitur seu curuatur in parte posterioris, & in curuatura alterius ossis foraminis zenad maioris est ligatura genu. Et supra eandem ligaturā est os circulare, & est rotundum: & est in ipsa cartilaginitas, & nominat̄ oculus genu. Et coniungitur in calcaneo interiori os nominatum alzochi. Et in inferiori parte ē os calcanei. & in istis duobus ossib⁹ coniungitur rasceth. & ipsum est cōpositū ex tribus ossibus, & fabricatū & ædificatū est ædificatione sibi cōuenienti. Et postea coniungit̄ huic scibaht pedis. & ipsum compositum est ex quinque ossibus, Et postea sequuntur

E F

G quuntur ossa digitorum, quæ nominantur somiaht: & sunt vnicuiq; digito tres, præter pollicem, qui nõ habet nisi duo ossa. Ergo inuentũ est sm sensum Galeni, ꝙ ossa hominis vel hominum sunt ducentum quadraginta octo, absq; ossibus paruis, quæ replent spacia iuncturarũ, quæ nominantur in Arabico scirsunaia: & absq; osse epiglottidis, quod nominaṫ in Arabico alaniath: & absq; osse cartilaginosõ, quod dicunt aliqui anatomizatores ꝙ est in corde. Et nos non abreuiamus loqui super compositionis formam istorum ossium partem parti, nisi propter hoc, H quòd imaginatiua in istis per viam æstimationis est breuis, & parua, cõpositione earum rerum existentiũ in ipsis.

De anatomia Venarum pulsatilium.

Cap, 5.

VEnæ sensibiles sunt duarũ specierum, scilicet pulsatiles, & nõ pulsatiles. Sed pulsatiles compositæ sunt ex duabus tunicis, præter vnã. & vnaquæq; est similis alteri: nisi ꝙ contextura interioris tunicæ tendit in latitudinem, & istæ sunt fortiores: & contextura exterioris tunicæ I tendit in longitudinem. Et istæ venæ apparent per viam sensus quòd exeunt à corde: nisi quia exeunt à concauitate sinistra: eo ꝙ propter propinquitatem cõcauitatis dextræ hepati necesse est, vt sit studiosum cor, vt attrahat nutrimentum ab eodem, scilicet ab hepate. Et illæ, quæ exeunt à cõcauitate sinistra, sunt arteriæ duæ. Vna quarũ est minor altera, & habet vnam tunicam tantũ: & illa est subtilior, scilicet maiori arteriarum habentium tunicas duas. & minor habens vnam tantum, ha- bet eam tantũ, eo vt sit leuis & mollis ad extendendum & adunandum se; & ad attrahendum aerẽ, & ad expellendum fumum vaporosum. & K est amplior, vt adueniat ab ipso ad pulmonem sanguis subtilis, vaporosus, propinquus digestioni ad perficiendum se, eo ꝙ id quod nutrit pulmonem, est cor. & quia stat prope ipsum, fert, vel præstat ei calorem digestiuum & suauem. & ad hoc magis, ꝙ membrum pulsans in ipso est membrum leue, & uocatur in Arabico serint: & non curatur vt noceat ei. Et vena ista intrat pulmonẽ: & diuisa est in ipso diuisione iam dicta: & vocatur arteria tauridi. Sed L alia est maior, magnitudinis maioris valde alterius. & nominaṫ in lingua Arabica alahor. Et quando hęc vena ascendit, ramificantur ab ipsa duo rami. minor istorum tendit ad concauitatem dextram duarum cõcauitatum cordis: maior autem circulaṫ circa cor, & postea subintrat in ipsum, & diuiditur in eodem. Et illud, quod remanet post ramificationes istorum duorum ramorum, diuiditur in partes duas. maior earũ descendit versus inferiorem partem corporis, & minor in superiorẽ corporis. Et pars, quæ tendit in superiorem partem corporis, diuiditur ab M eadẽ, cùm ascendit in lateribus duobus in ramos tangentes membra existentia ex opposito eorũdem. Et qñ exit versus ascellam, exit ab eodem ramus vnus cum vena quæ non pulsat, tendens vsq; ad manum *in diuisione eiusdem. Prima diuiditur ab eodem: & iunguntur ab eodẽ rami parui in lacerto exteriori, & interiori brachij nominati hasceth, & cum hoc sunt profundati & sepulti. Et

Arteria ve alm.

*a.l. & inducem.

A Et quando iungitur ad latus marpech, ascendit superius modicum, & eius pulsatio apparet in hoc loco in pluribus corporibus. & vadit de subtus ascellam, & tangit eam, donec descendit aliquantulum à marpech. Et postea profundatur profunditate: & ramificantur ab eadem rami ad modum capillorum: & ipsi coniunguntur in lacertis brachij nominati cahat, donec occupent locum magnum brachij. Et postea diuidit in duas partes, quarũ vna tendit ad rasceth vadens vsque ad zenath superius. & hęc est vena, quæ palpatur
B à Medicis. Et alia tendit adhuc vsq; ad rasceth, & vadit vsque ad zenath inferius. & hæc est minor istarum. Et hæc diuiditur in palma manus: & aliquibus apparent pulsationes in superficie palmæ manus. Et quando hæc particula superior iungitur in loco transitus, diuiditur in duas partes alias. Vna quarum transit venam profundatam, quæ nominatur in Arabico gedehg. & ascendit superius donec intret in craneo. & coniunguntur ab eodem in suo itinere rami intrantes in membrorum pro funditates existẽtes ibidem. Et quan
C do intrat craneum, diuiditur ibi in multas diuisiones: & tũc ædificatur ab eisdem res nominata tela, quę extenditur supra cerebrum. Et postq̃ est diuisa, coadunatur & profundatur: & tandem exeunt ab hac tela venæ duæ æquales in magnitudine, sicut erant ante diuisionem: & conueniunt ad corpus cerebri, & diuiduntur in ipso. Sed vna istarum, & est minor, ascendit supra superficiem faciei & capitis, & partitur sup membra ibi existentia. Et aliquib⁹ apparẽt pulsationes ĩ hac parte post aures, & in temporibus. sed pulsatio D apparet prope istas duas venas: & ẽ pulsatio particulæ, quæ est apud venam profundatam: & nominatur hic ramus arteria somni. Sed particula germinata à corde ad inferiora corporis tendit primo per viam rectã, donec appodietur supra marpech quintum: eo quòd locus suæ oppositionis est ex opposito loco capitis cordis. & ibidem existit pulmo absq; appodiatione. Demum equitant supra spondilos nuchæ descendendo ad inferiora, & ramificantur rami ab eodem à laterib⁹ vtrorũq; spondilorum, dextri & sinistri, & cõ- E iunguntur membris existẽtibus ex opposito eorundem. Et ramus primus, qui ramificatur ab ipso, est ramus veniens ad pulmonem. Et post ipsum veniunt rami venientes ad lacertum existentem intus in costis. Et post ipsum veniunt rami ad diaphragma. Et post veniunt rami ad stomachum, hepar, & splenem, & myrach, & intestina, & renes, & vuluam, & testiculos, & vesicam, & virgam. Et exeũt ab ipsis rami iungentes lacertos exeũtes ex opposito istorum duorum locorum. Et quando veniũt ad terminum siue ad finem F spondilorum, diuiduntur in partes duas. & quælibet istarum tendit versus vnũ ex pedibus per ramos duos magnos ex parte dextra & sinistra, & diuiduntur in ipsos diuisione venarum, nisi quia profundantur. Et eorum pulsationes sunt in lateribus duorum emunctoriorum, quæ in Arabico nominant orbitan: & in latere calcanei sub duobus ossibus nominatis calcagines: & supra dorsum pedum prope chordam magnam.

De

G *De anatomia Venarum non pulsatilium.* Cap. 6.

VEnæ non pulsatiles sunt vnius tunicæ præter vnam istarum. Et inuentæ sunt p viam sensus, q ramificant ab hepate. Et id quod germinat ab eis i primis, sunt venæ duç. Vna, quarũ est vltra concauitatem, & illa nominat porta: & hæc est ad trahẽdum nutrimentũ hepati. Alia est, vel exit à gibbositate hepatis: & ista est facta ad deferendũ nutrimẽtum, & diuidendum nutrimẽtum, & nominat concaua. Sed porta diuiditur in corpe hepatis in quinq; partes. Et ramificant hæ quinq; partes in ramos paruos, donec iungant gibbositati hepatis. Et qñ exeunt ab hepate, diuiduntur in partes octo. Quarũ duæ illarum paruæ sunt: & vna ipsarũ iungitur intestino nominato duodeno: & secunda ramificat ad fundũ stomachi in portanario.

De vena porta. H

Sed vna ex sex tendit ad superficiẽ dorsi partis dextræ stomachi ad nutriendũ ipsum. sed pars interior nutritur, inquantũ obuiat stomacho.

Et secunda iungitur spleni, & tandem separat ab ipsa vena vna à latere sinistro stomac..ni. Et illud, quod

I remanet, diuidit in partes duas. vna quarũ iungitur medietati superiori stomachi, & spleni ad nutriendum ea: & secunda iungit gibbositati stomachi, & ibi diuidit in partes duas. Vna ipsarũ diuidit à dorso sinistro stomachi: & secunda profundatur vsq; ad orificiũ stomachi: eo q proijcit ad orificiũ stomachi superfluũ siccitatis & acetositatis melancholicę: qñ studet splen ad expellẽdum ipsam cum superfluo ad prouocandum appetitũ stomachi sua titillatione. Particula vero secũda diuidit

K in partes duas. vna ipsarũ tendit ad inferiora medietatis splenis: & secunda pars influit ad myrach, & diuidit in ipso. Tertia vero ex sex vadit ad latus sinistrum, & ad intestinum rectum, ad hoc vt sugat ab ipso. Et quarta tendit ad gibbositatẽ stomachi, & ad myrach. Et quinta tendit ad meseraicas, quæ sunt circa intestinum nominatũ colon. Et sexta q̃si circa intestinum ieiunũ, & orbum.

Sed concauæ, s. venæ radix eius separatur ex seipsa ad trahendum nutrimentum à ramis portæ. Et post ascẽdit ab ipsa, vena vna magna in gibbositate hepatis. Et qñ ascendit ista vena, non vadit nec elongatur multũ, donec diuidatur in duas partes. Et vna istarũ est maior, & tẽdit ad partes inferiores corporis: & secũda ad superiora corpis. Et hęc pars superior tendit, vsq; dum iungatur diaphragmati. Et ibi diuiditur in duas venas, quæ diuiduntur in diaphragmate: & post cõprimunt diaphragma. Et post cõpressionem diuiduntur ab eisdem venæ minutæ: & diuiduntur in panniculo diuidẽte pectus in partes duas, & in panniculum cordis, & in glandulam nominatam chota, & diuiduntur in ipsa. Demum ramificatur ab ipsa ramus vnus, qui iungitur in auricula dextra ex auriculis cordis. Et hic ramus diuidit in partes tres. Vna quarum intrat in concauitatẽ dextram cõcauitatis cordis, & iungit pulmoni, & habet tunicas duas. & ob hoc nominatur vena artẽrialis. & hæc est maior omniũ aliarum. Et secunda circundat circa dorsum cordis, & extendit in ipsum totum. Et tertia cõiungitur in parte inferiori pectoris, & nutrit pectora ibi existẽtia. Et qñ transit,

De vena cõcaua. L

De concaua superiori

M

A transit cor, tendit p viam rectam, donec peruenit ad oppositioné duorũ tharcotan. (sic enim nominãtur in Arabico.) Et diuidũtur ab ea in hoc suo itinere rami parui ad ambas suarum partiũ. & exeunt ab eisdem rami ad lacertos existentes ex opposito membrorum interiorum. Et qñ sunt ex opposito asellæ, exit ab eis ramus vnus extrinsecus manus veniens ad manus ex latere asellæ, & ẽ vena nominata basilica. Et qñ est in opposito in medio tracheæ, in loco sui itineris, diuidit' in ptes duas. Vna istarũ tendit ad partẽ dextram, B & alia ad partẽ sinistram. Et quælibet istarũ duarum diuiditur in partes duas, & tandem equitat vna ex partibus spatulam, & venit ad manũ ex latere dextro: & hæc est vena nominata cephalica. Et adhuc secũda diuidit' in partes duas in vnoquoq; latere. Vna quarũ vadit, & profundatur, & ascendit in sua profunditate, donec intrat craneum in suo itinere p collum, vsquequo intrat in cerebrũ. Et ramificantur ab eadem rami parui, coniungentes se mẽbris interioribus propinquis colli. & hęc pars nominat' vena profundata. Sed C secũda tendit in superficiem dorsi, donec diuidit' per faciem, & caput, & oculos, & per nares, seu p nasum. Et hæc est vena apparens, & ramificatur à vena spatulari in suo itinere p brachium nominatũ hasceth, & diuidit' in nodo marpech. Et post suã diuisionem vena spatularis cõmiscetur cũ parte venæ asellaris, & descendunt: & tandem exit ex istis duabus in latere marpech vena, & ẽ vena media seu cõis: & dicit' in Arabico hachal. Et pars secunda ex parte venæ spatularis trahit' ad dorsum brachij nominati schahat, idest adiutorium: & demũ equitat supra zenad superiorẽ, & illa nominat' chorda brachij. Et pars venæ asseliaris, q̃ moratur inferius, vadit p latus intrinsec' brachij ad cahat, donec iungatur capiti zenad superiori: & ẽ aliquid rami venæ existentis inter digitum minorẽ & annularem, & nominat' halarcia. Sed pars tendẽs ad inferiora corporis equitat spõdilos nuchæ, & postea descendit inferius. Et ramificant' in primis ab ipsa rami venientes ad ligaturas renum, & nominantur in Arabico lasint alcolieth, & eorũ villos & corpora propinqua eis. Et postea ramificant' ab eisdem rami magni duo intrãtes in concauitatibus renum. Et postea rami duo tendẽtes ad testiculos. Et demum ramificantur ab ipsis in latere vniuscuiusq; spondili venæ duę, tendentes duobus lateribus: & iunguntur membris interioribus propinquis ei, sicut vuluæ, & vesicæ: & etiã illis existẽtibus extrinsecus, sicut myrach, ventris, & lumbis. Et qñ iungitur ad finẽ spondylorum, diuiditur ad partes duas. Vna ipsarũ tendit ad pedem dextrũ, & alia tendit ad sinistrum. Et tandem ramificantur ab eis rami iungentes lacertis testiculorum Et aliqui istorũ sunt profundi, & aliqui sunt apparentes. Et qñ iungunt' genu, diuiduntur in partes tres. Vna partiũ vadit in medio, & iungit' ramis, qui sunt in vnoquoq; lacerto cruris ĩterioris & exterioris. Et alia pars in parte interiori cruris, donec apparet prope calcaneum: & illa est nominata saphena. Et pars secunda vadit vltra apparitionẽ cruris: & illa profundatur ad latus exterioris calcanei. & illa est schia, quæ

D

De concauo inferiori. (margin)

E

F

G scilicet nominatur schiatica. Et ramificantur ab vnoquoq; istorum, quando iungũtur pedi, rami diuisi in pede. Et rami, qui sunt pedis ex parte digiti minoris & annularis, sunt ex ramis schiaticæ. Et rami pollicum, sunt ex saphena, & nominantur in Arabico alscasen.

De anatomia Neruorum. Cap. 7.

Capita istorum corporum videntur cõiungi in cerebro vel in nucha: ideo imaginatur seu æstimatur ꝙ omnia ista exeant ab eis. Et videtur ꝙ caput nuchæ coniungantur post in posteriori parte cere H bri: & pelllicula ipsius resistit nocumento illius, & durat vsq; ad os nominatum hasceth, s. cauda. & ideo imaginat' seu æstimatur ꝙ ipsa oriatur à cerebro. Et iungũtur in nucha in latere vniuscuiusque spondili in vnaquaq; parte duo nerui. vnus eorum vadit in partem dextram, & alter in sinistram, donec iungantur in fine hasceth. Et coniungitur in fundo ipsius caput vnum vnius nerui, & sic coniungũtur in cerebro paria septem capitum neruorũ. Par primum sunt nerui duo. & apparent quasi oriantur vel exeant à cerebro I prope ex opposito duarum caruncularum similium capitibus mamillarum, in quib' fit odoratus: & ipsi coniunguntur in oculis. Et isti duo nerui sunt concaui: & qñ elongãtur à cerebro, tunc coniunguntur. Et foramen vniuscuiusq; istorum tangit foramen alterius: eo vt spirit' aduenientes duabus pupillis oculorũ associentur, & vt sit duob' oculis fons vnus: & vt quasi orirent' prope pupillas oculorũ, ad hoc vt appodient' in ipsis. Et diuiduntur, donec sunt intus in cerebro. & demũ exeũt, & tendit vnusquisq; illorũ ad oculũ existentem in latere sui. demũ coadunatur in humiditate vitrea, vt deferatur oculo sensum visus. Et par se K cundum vẽ, ac si nat' fuisset post natiuitatẽ paris primi. & ipse tendit ex eo versus partẽ dextram, & exit à craneo supra foramen anterioris cellulæ secundæ. Et par tertium miscet' cum pari quarto existente post ipsum, & postea separatur ab eodem. Et diuiditur in quatuor partes. Vna istarũ exit ab introitu nerui nominati schabachi, & descendit ad ventrem sub diaphragmate. Et secunda exit ex foramine ossis existentis in L sodat, & tangit partes quinti. Et tertia exit ex foramine, à quo exit par secundũ. Et diuidit' in partes tres siue ramos. Ramus vnus ex istis tendit ad locum existentem in extremitate oculi, nominatum in Arabico mach, & postea ad tẽpora, & supercilia, & frontẽ, & palpebras. Et secundus transit foramen existens prope caudam oculi: & ille est locus nominatus in Arabico barbachi, & iungitur vsq; ad ventrẽ nasi. Et tertius, s. ramus descendit in concauitate barbachi prope os subtile. Et tandẽ ramificatur in ramos duos. Vnus tẽdit M ad dentes, & alter ad cutim tpis, & ad extremitatẽ nasi, & superioris labij. Et quarta. s. pars, exit à foramine existente in mãdibula superiori ad linguam, & transmittitur in cutem ipsius proprie ad dandum sibi sensum suum, s. saporẽ suum. Et residuum ipsius diuiditur in radices dentium inferiorũ, & gingiuas, & in labium.

Et natiuitas paris quarti est post natiuitatẽ tertij paris. Et diuiditur in palatum ad dandũ ei sensum appropriatũ sibi, & est sapor. Et par quintum

De neruis cerebri.

A tum duplicatur: & exit ab ipso par vnũ ad aures ad dandũ eis auditũ, & ipsum nascitur à parte posteriori cerebri: & par nerui mandibulæ exit à foramine nominato orobo. & in isto neruo ẽ odoratus. Et paris sexti extremitas vadit ad gulá, & ad linguam. Et extremitas alia vadit ad lacertũ existenté versus spatulam & circa ipsam. Et eius extremitas descẽdit in collum: & ramificant ab ipsa in suo itinere rami coniungentes se aliquibus lacertis epiglottidis. & qũ deriuant pectori diuiduntur adhuc ibidem. & tandẽ redeunt adhuc ex-
B tremitates suæ ad superiora, donec iungant lacerto epiglottidis. Et diuiduntur aliquæ ipsorũ extremitates in diaphragma prope cor, & pulmonem, & meri, & partes existentes circa ista. Et residuum istarũ, & maior pars ipsarũ vadit, donec cõprimant diaphragma. Et coniungunt in orificio stomachi maior pars ipsarum. Et residuum coniungit pelliculæ hepatis, & splenis, & residuitatibus intestinorũ. & coniunguntur ipsi ibi aliquæ partes paris tertij. Et ipsum, s. par orit à posteriori parte cerebri, & coniungit quinto. Demum diui-
C dit ab ipso: & exit à loco suturę nominatæ in Arabico aldaroallami.

Et par septimũ incipit à posteriori parte cerebri à loco natiuitatis nuchæ, & diuidit in lacertũ linguæ epiglottidis. Et vr̃ sensibiliter quasi vt exeant seu nascantur paria ex nucha trigesimaprima neruorũ. Et vnus, s. neruus, est absq; socio sibi opposito. Et paria octo ipsorum exierunt intus ex spondilis colli. Et duodecim paria ex spondilis nuchæ ad locum oppositionis dorsi in directo pectoris. Et paria quinq; ex spondilis nominatis alchacam. & ista sunt in inferiori parte dorsi. Et paria tria ex osse aggez. Et tria ex osse *asse, scilicet caudæ. Et alterũ non habens oppositũ exit ex medietate extremitatis ossis nominati *assem, scilicet caudæ. Et par primũ exit ex foramine iuncturæ primę iuncturarũ colli: & ascendit vsquequo diuidat in lacertos capitis. Et sm̃ par exit ex foramine existente in iunctura prima & secunda. Et tandem separat in duas partes. & iungitur extremitas ipsius in cute capitis, & extremitas alia in lacertis colli, & in lacertis spatulæ.

De neruis nuchæ.

*hasceth

*hasceth

E Et tertium par ipsius exit ex foramine existente inter iuncturá secundam & tertiá. Et diuiditur in partes duas. vna tendit ad lacertos existentes in dorso: & alia vadit versus partem anterioré. Et diuiditur in lacertum positũ ex opposito ipsius, & in existẽtem supra ipsum. Et quartũ exit inter iuncturá tertiá & quartá. Et diuiditur in partes tres. vna quæq; tendit ad diaphragma: & alia ad extremitatem lacerti existentem in capite & in ceruice: & extremitas alia ad extremitatem lacerti spatulæ. Et quintũ oritur inter spõdilum quar-
F tum & septimum. Et sextum oritur inter spondilum quintum & sextũ. Et septimũ inter spondilum sextũ & septimũ. Et octauum inter spondilum septimum & octauum. & ibi est finis nodorum colli. Et nerui descendentes ab istis, oẽs sunt diuisi in partes: quarum ipsarum partiũ vna vadit ad lacertos pectoris & ceruicis: partes aliæ vadunt ad lacertos dorsi & diaphragmatis: præter paris octaui, cuius aliquid non tendit ad diaphragma: & reliquæ partes tẽdũt ad hasceth, & brachium, & spatulá.

Sed

G Sed paris sexti quædā pars tendit ad lacertum spatulæ, & pars alia ad hasceh. Et septimi pars vadit ad lacertum existētē in hasceh. & alia pars diuidit' in cutim residui hasceh. Et aliquid octaui paris trāsmittitur in cutim brachij. & extremitas sui tendit ad lacertū brachij. Et par nonū exit inter spōdylum octauum & nonum: & illud est principiū spondilorum dorsi. Et diuidit' vna suarū extremitatum in lacertū existentē intus in costis: & alia extremitas in lacertū dorsi: & alia extremitas descendit ad spatulā, & extendit' in ipsam.

H Et par decimū exit inter spondilū nonū & decimum. Et pars vna ipsi' vadit ad cutim hasceeh. Et residuū diuidit'. & pars vna ipsius tendit versus faciem; & diuidit' in lacertū existentem in costis, & in lacertū inuestitum supra pect'. & alia diuiditur in lacertū dorsi & spatulę. Et p hanc viā est exitus neruorum, & diuisio ipsorū, s. par vnum inter iuncturas duas vsq; ad complementū duodecimi paris, donec exeant ad par complens viginti paria ex corpore spondili, qui sunt decem & nouem. Et postea exeunt paria ex alchatini ex

I corpore totius ceruicis. par vnū vsq; ad complementū quinq; parium. & partes ipsorū tendunt ad anteriora, & diuidunt' in lacerto existente supra ventrē: & aliquæ diuiduntur in lacerto existēte supra lumbos, & miscentur in partibus tribus existentibus supra ipsum nerui descendentes à cerebro. Et à paribus duobus existentibus sub istis tribus descendūt ab ipsis rami magni ad crus, donec descendant ad extremitatem pedis.

Et demū oriūtur paria tria ab osse haggez, ex vnoquoq; foramine par vnū. principium eorū est à spondilo vigesimoquinto. K Et demum exeunt parea tria ex osse caudæ, nominato in Arabico hasceeh. Et solus absq; socio, generatio ipsius prima est inter os tertiū ossis haggez, & os primū ossis hasceth, s. caudæ, quod est os caudæ. Et postq̄ secundū istū ordinem inter duos spondilos par vnū vsq; ad finem trium parium, & solus oritur ex fine caudæ, & etiam ista sex paria: par primum miscetur cū paribus venientibus ad crura, & residuum ipsorū diuiditur in lacertos ani, & veretri, & vesicæ, & vuluę, & pelliculas vētris, & in partes venientes L ab osse vmbilicali, & à lacertis venietib', vel orietib' ab osse haggez.

De Ligamentis. Cap. 8.

ET ligamenta, quæ sunt nominata in lingua Arabica rebathath, eius corpus est vel eorum medium inter corpus ossis & corpus musculi. & eorum ortus est inter extremitates nodositatum ossium.

De Chordis. Cap. 9.

CHordæ, quæ nominant' in Arabico bauthar, sunt mediæ inter ligamenta & neruos. Et earum ort' seu natiuitas ē ex neruo veniēte ad lacertū, & à ligamēto orto ab osse. M

De Carne. Cap. 10.

CArnis tres sunt species. Vna est caro mixta cū neruo & chorda. & illa nominat' lacertus siue musculus: & illa ē maior pars carnis totius corporis. & hęc ero memoratus in capitulo membrorū officialium.

Secūda species est species carnis puræ. & in hac sunt multa ligamenta: & hæc est minor species corporis.

Tertia spēs est carnis glandulosæ. & caro pura est illa, quę est in capite membri, s. veretri: & illa quæ est in

loco

A loco occulto dorsi: & ex illa est caro existẽs inter dentes. Sed caro nominata glandulosa est caro testiculorũ, & mammillarum. & ex illa est etiã in radice linguæ. & ex illa ẽ caro existens in subascellis, & in duob' emũctorijs nominatis in Arabico orbitam, & quæ ẽ post aures, & in collo. & istius speciei est caro, quæ est inter intestina & neruos.

De Villis. Cap. 11.

Sed de villis ero memoratus, cũ ero rememoratus membra composita existẽtia intus in corpore: eo quia ille est locus conueniens rememorationis
B ipsorum ibi.

De Humoribus. Cap. 12.

Et humores apparentes in corpore humano sunt quatuor, s. sanguis, phlegma, cholera, & melã.

De simplicibus membris. Cap. 13.

Et simplicia membra sunt cutis, vngues, & capilli. & hoc est manifestum.

De Spiritu. Cap. 14.

Spiritus duo sunt, scilicet spiritus apparens in corde, & spiritus apparens in cerebro. sed spiritus in hepate non apparet per viam sensus. Et hæc sunt verba dicta supra sim-
C plicia membra, quæ sufficientia esse videntur in hoc loco. & qui volunt amplius addere, addant. Et nunc redibo ad loquendum supra officialia membra: & incipiã à membro simpliciori omnium ipsorum: & istud est lacertus, siue musculus.

De Lacerto. Cap. 15.

Lacertus est corpus compositũ ex carne rubea, & ligamentis, & neruo, ascendentibus supra ipsum. Et ipse est induens ossa, ligatus ligaturis nascentibus ab ossibus. & istud est, qñ neruus cõiungitur supremæ extremitati ipsius lacerti. tandem diuiditur in partes: & miscetur exituræ carnis lacert', & germinat in osse posito sub lacerto ligaturã, & miscetur cum neruo & carne: & demũ ex omnibus istis exit corpus vnum nominatũ lacertus. Et qñ partes nerui veniunt ad extremitatem inferiorẽ lacerti, tũc adunatæ sunt partes nerui ad partes ligamentorũ solũ absq; alia ammixtione carnis: & tandem exit ab istis corpus nominatũ chorda. & hæc chorda tendit, donec iungatur extremitati inferiori illius membri. Et omnes lacerti secundum intentionem Galeni existentes in cor E
pus sunt. 529. Et dictum est, ꝙ hęc corpora variãtur in forma, in quantitate, & in compositione. & qñ virtus ab istis germinatꝛ, chordæ in forma compositionis ipsorũ tandem variantur in quantitate: quoniã aliqui sunt magni, & aliqui parui. magnus est sicut lacertus positus supra coxã: & paruus est sicut lacertus positus supra oculum. Et variatio ipsorum est in forma, ꝙ tales sunt ex lacertis, quorum caro ipsorum non miscetur cum neruo. & variatio ipsorum est in chordis orientibus ab ipsis: quoniam tales ex ipsis sunt, ꝙ F
chorda oritur ex duobus lacertis. & tales sunt, à quibus ambob' ab vnoquoq; eorum oriũtur chordæ duę, vel tres. & hoc est, secundum ꝙ conuenit eis. Sed variationes ipsorum ex parte oppositionis ipsorum sunt, ꝙ aliqui ipsorum oppositio sua est in directo membri, & aliqui non. Et si deberemus loqui in vnoquoq; lacerto lacertorum, hęc verba essent prolixa valde: nec essent huic arti multum necessaria, hoc est ad medicinandum per cibos & medicinas:

G sed chirurgicis, id est operātibus cū ferro magnum esset iuuamentum. Et dico adhuc, ꝙ post terminationē istarum rerum paruum lucrum cōsequeremur. Et ego narrabo de neruis, quando ero locutus iuuamentū ipsorum in libro Sanitatis.

De forma capitis. Cap. 16.

FOrma capitis naturalis est rotūda, habēs aliquam planitiem in vtroq; latere: ac si imaginatus fueris formam ceream rotundam esse cōpressam in vtroq; latere. Habens intrinsecus concauitates coniungentes se adinuicem: & nominantur cel
H lulæ cerebri. & sunt duæ existentes in parte anteriori cerebri, & vna in medio, & alia in posteriori parte. Et prope coniunctionem istarū cellularum, scilicet partis vnius cum altera, sunt corpora formata formis talibus, vt sint cōuenientes in aliquo tempore ad claudendum, vel ad aperiendum. Et insunt cerebro duæ additiones germinatæ à duabus cellulis anterioribus similibus duobus capitibus mammillarum, deriuantes vsq; ad os nominatum colatorium. & istud est os perforatum foraminibus multis: sed non per viam rectā, sed obliquam. & locus istius in craneo est locus, cui coniungitur extremitas nasi. Et ex panniculis duobus cerebri, vnus ex istis ē fortis & grossus, & alius est subtilis. Subtilis coniunctus est cerebro, & nominat' est capitis secundina vel secunda. & assimilat' secundinæ, eo ꝙ in ipso sunt nerui & venæ, ex quibus nutritur cerebrum. & ipse cōtinuatur cerebro in aliquibus locis. Et pāniculus grossus coniungitur craneo: & etiam cerebro coniungitur in aliquibus locis. Et hic panniculus fortis pforatus

K existit foraminibus multis in locis duobus. Vnus locus est in latere foraminis extremitatis nasi, & nominatus est colatorium, & alter est prope os existens in palato. & istud similiter est perforatum & sub cerebro. Et sub panniculo grosso est tela, quæ in Arabico nominat' alagema, quæ est ex arterijs ascendentibus caput. Sed nuchæ spondylia ipsam cooperiunt, sicut os cranei cooperit cerebrum. & ipsa circundatur a duab' pelliculis exeuntibus à duobus panniculis cerebri, & ex ipsa oritur neruus, qui ei coniungitur.

De forma oculorum. Cap. 17. L

FOrma oculi composita est ex septem tunicis & trib' humorib'. Idē. 2. huius. c. 15.
Prima ipsarum est, quæ prope craneum mouetur, & est tunica pannosa. & eius ortus est ex pāniculo grosso existente in cerebro, & nominat' tunica fortis, & in Arabico nominata est aluocha alsalba. Et post ipsam versus partem exteriorem est altera tunica pannosa. & eius ortus ē ex panniculo subtili existente in cerebro. & nominatur secunda, vel secundina, & arabice almissima. Et post istam est tunica retina. & ortus eius est ex anima musculi exeuntis à cerebro, & est concauus. Et post istam in medio istius panniculi est corpus vnum molle & humidum, nominatū humor vitreus, & in Arabico alzegia. Et ī medio istius corporis est corpus vnum sphæricū habēs aliquā latitudinē similē grandini in claritate & albedine. & hæc humiditas nominat' grandinosa: & est corpus profundatum in humiditate vitrea vsq; ad medietatem. Et post aliam humiditatē existentem versus partem exteriorem, s. aeris ab humidi-

Prima tunica. Secunda. Tertia. M Primus humor. Secundus humor. Quarta.

A humiditate grandinosa est vnū corpus simile telæ araneę. & illud est in vltimo claritatis & tersionis: & nominatur tela aranea, & in Arabico haantebuthia. Et post istam versus partem exteriorē existit humiditas vna, similis albugini oui: & nominatur humor albugineus. Et ascendit supra istam humiditatē versus partem exteriorem corpus vnū subtile asperum, nominatū in Arabico maciuaru, versus albuginē ex parte exteriori. & color eius variatur in corporibus: eo ꝙ alicubi ē valde nigrū, & alicui minus, & alicui est coloris

B calcedonij. Et in medio versus grandinosam est foramen vnum, quod qñq; dilatatur, & qñq; constringitᵣ, vice vna post aliā, secundum ꝙ conuenit humiditati grādinosæ, qñ est habens lucem: qm̄ constringitur in magna luce, & dilatatur in parua. Et istud foramen nominatur oculi pupilla. & hæc tunica nominatur tunica pupillina. Et post istam est coopertura vna corporis vnius grossi, & fortis, & clari, scilicet coloris cœlestis, simile cœlo, factum ad modum cornu albi, & nominata est tunica cornea, & color eius existit ad mo-

C dum eius tunicæ, quę existit sub ea. Et ascēdit supra istud, corpus vnū valde album nominatū coniunctiua: præter ꝙ non cooperit locum nigredinis oculi: & istud nominatur albedo oculi. Et eius ortus est ex pellicula, quæ ē versus os exterioris cranei. & ortus corneæ est ex tunica forti. & ortus vueæ est ex secundina, & ortus araneæ est ex retina.

Tertia tunica. — *Quinta.* — *Pupilla.* — *Sexta.* — *Septima.*

De forma Nasi. Cap. 18.

FOrma nasi sunt duę viæ diuidentes se in partes duas. Vna earum deriuatur ad extremitatem oris: & alia ascendit desuper, donec iungatur ossi simili colatori. quod compositum est versus duas adeptiones anterioris partis cerebri similiū capitibus mammillarum, & istæ viæ circundantur ex vna pellicula grossa, orta ex pellicula oris. D

De forma Auris. Cap. 19.

VIa auris est in osse petroso: & ideo nominatur in lingua arabica agari. Et in ipso sunt viæ obliquæ multæ. & tendūt taliter per viā tortam, donec iungantur musculo quinto orto à cerebro, à quo oritur pellicula extensa supra os petrosum. Sed corpus chartilaginosum existēs E exterius, est auricula nominatum, & istud est manifestum.

De forma Linguæ. Cap. 20.

LIngua est caro mollis & alba inuoluta venis multis & paruis, in quibus est sanguis. Et sunt venæ in ipsa, & arteriæ, & musculi in quantitate maiori vltra ꝙ suæ magnitudini videtur conuenire, & ipsa cooperitur pellicula oris. Et sub ista duo existunt orificia ingentia vsque ad carnem glandulosam ipsius, quæ est posita sub radice ipsius.

De extremitate Oris. Cap. 21.

EXtremitas oris tendit vsque ad F istas vias. Vna ex parte anteriori: & illa nominatur canna pulmonis. Et alia posita est post ipsam ex parte ceruicis supra spondylia colli: & hęc nominatur meri. & per istam transit cibus & potus. Sed per viam cannæ pulmonis transeunt spiritus, & intrant, & exeunt per viam anhelitus. Et positum est supra viā istam coopertorium vnum ad cooperiendum ipsam in hora deglutiendi, vt aliquid non possit subintrare de eo, qđ deglutitᵣ. quia si aliqđ subintrat,

 inco-

G incōtinenti prouocatur tussis. Et iā præparatum est in hoc loco instrumentum vnum, in quo est vox, versus orificiū cānæ pulmonis. & istud instrumentum est membrum nominatum epiglottum, & in arabico haugera. & ipsum est compositum ex tribus chartilaginibus compositione pulcra conuenienti esse vocis. ideo vt sit ædificata & fabricata ex istis tribus chartilaginibus zampogna vna, vel fistula similis zampognæ fistulæ, s. & flaiboli. Et in concauitate istius zampognæ est corpus s. lingue fistulæ: & in istis locis
H sūt lacerta multa, vel secreta multa.

De anatomia totius Ventris.

Cap. 22.

SCias q̃, concauitas totius ventris existentis sub osse tracheæ vsq; ad os lumbi diuisa est in duas magnas partes. Vna est superius cooperiens pulmonem & cor, & secunda est inferius cooperiēs stomachum, & intestina, & hepar, & splen, & fel, & renes, & vuluam, & vesicam. Et diuiduntur istæ duæ concauitates mē bro vno nominato diaphragma, & istud diaphragma īcipit à capite pectoris tendens per diametrum inferius ad vnumquodq; duorum late-
I rum donec deriuetur. 12. spondyli nuchæ. & istud est diuidens inter superiora & inferiora. Demū concauitas superior diuiditur ī partes duas, & illæ partes diuidūtur vno medio, quod transit per medium illarum partium, donec iungatur spondylibus nuchæ. Et hæc concauitas superior tota nominat' pectus, & terminus ipsius est à superiori parte duorum tracheæ vsq; ad diaphragma, quod diuidit superiora ab inferioribus. & hæc est forma pectoris.

De anatomia Pulmonis, & canna eius. K

Cap. 23.

CAnna pulmonis incipit ab extremitate oris, sicut diximus. & qñ descendit sub trachea diuiditur in duas partes. & quælibet pars ipsa diuiditur in plurib' partibus: & circa ipsas ædificata & fabricata est caro pulmonis. & iterum ędificata est ex omnibus istis cannis diuisis, & venis existentibus sub ipsis caro pulmonis. & caro ędificata & fabricata circa ipsas est corpus pulmonis. medietas vero pulmonis est in concauitate dextra, & medietas alia in cōcauitate sinistra. Et canna, s. ipsius pul L
monis præparata est & cōposita ex chartilaginibus in forma annulorꝝ: sed non sunt annuli completi, eo q̃ in quātitate partis tertiæ annulorū ipsorū extremitatibus suis cōiungit' pellicula vna tendens per viā rectā: & coniungunt' isti annuli simul villis & ligaturis multis. Sed isti annuli proprie sunt duri & chartilaginosi, & gibbositates istorū annulorꝝ sunt versus partē exteriorem corporis, & possunt palpitari manibus, s. pellicula cōiungens annulos p viā rectam. Sed locus rectus ipsorū coniunctus est meri. Et hoc est, ac si imaginatus M
fueris in corde tuo fistulā vnā vnius cannæ. & tertia pars incisa sit in longitudinē, & partes duæ integræ remaneant, & pars tertia incisa in longitudinē coniuncta sit glutine cum charta vna cū ambabus extremitatibus linea recta siue perpēdiculari. & tandē intelliges cannā pulmonis per viā conuenientem & rectam.

De anatomia Cordis & forma eius.

Cap. 24.

FOrma cordis est rotunda ad modum pineæ, quæ in Arabico nominatur

A minatur femiara. sed est transuersa, eo ꝙ acuitas cordis existit versus inferiora corporis, & radix versus superiorē partē corporis. Et habet pelliculam vnā grossam circundantem ipsum: sed nō coniungitur tota versus radicem. Et positū est in medio pectoris: sed caput eius, s. acuitas tendit magis ad partē sinistram. Et arteria magna oritur ex ista parte, s. sinistra. & ideo apparet pulsus maior in ista parte. & propter hoc imaginātur aliqui, ꝙ cor sit positum in ista parte. Et habet cor concauitates duas magnas, vnam ex parte dex-
B tra, aliam ex parte sinistra. Et versus radicem suā est res vna similis chartilagini: & ipsa est quasi fundamentum totius cordis. Et à concauitate dextra ad sinistrā sunt viæ. Et in cōcauitate dextra sunt orificia duo. Vnum ipsorū est orificium venę cōiunctæ hepati, quæ oritur ab hepate secundum Gal. & à corde secūdum Arist. Et supra istud orificium sunt pelliculæ tres aperientes se, seu dilatantes in ora introitus sanguinis in ipsum, & demum clauditur clausione conuenienti. Et orificium secundum est orificium venæ cōiungēs
C se ex ista cōcauitate in pulmonem, & est vena vna, quæ non pulsat, eo ꝙ tunicæ ipsius sunt grossæ ad similitudinem arterię, & istud orificium habet pelliculas aperientes se extra, & *non intus ex aduerso pellicularū alterius orificij. Et in cōcauitate partis sinistræ sunt duo orificia, vnum est orificium arteriæ magnæ, & habet pelliculas tres aperiētes se intrinsecus versus partem exteriorem. & sm est orificium arteriæ cōiungentis se in pulmone. & supra istud orificiū est pellicula vna, aperiens se in-

* a.l. nunc

tus & extra. Et habet cor additiones D duas similes aurib⁹, vna ex parte dextra existit, & altera ī sinistra. Et pulmo est volatizans supra cor, & cor habet texturas multas variantes se in oppositione.

De forma Stomachi & Meri.

Cap. 25.

IAm dixim⁹ ꝙ in extremitate oris sunt viæ duæ: vna est via animæ, scilicet aeris ad pulmonem: & secunda est via cibi & potus p meri. & hoc vocatur meri. Et istud compositū est ex duabus tunicis. vna est extrinsecus & est carnosa, & textura ipsius tendit in latitudinem. & alia est in- E trinsecus, & est *neruosa, & textura ipsius tendit in longitudinem, & aliquid ipsius tendit per diametrum. & ipsum positum est in posteriori parte supra spondylia colli, & ipsum elongatur, & descendit inferius, donec transeat diaphragma, & ligatū est spondylib⁹ & villis ipsum ligantibus. Et quando transit diaphragma dilatat, & fit ex ipso stomachus, & tendit aliquantulum versus partē sinistrā. & ideo dicitur ꝙ caput stomachi quiescit in parte sinistra, & fundum in parte dextra. imagina er- F go in corde tuo cucurbitam vnam rotundam habētem collum longū, & cum ipsa iungatur collum aliud. & sic intelliges formā stomachi & meri, nisi ꝙ stomachus existit à latere versus deorsum aliquātulum longus. & vnū ex duobus capitibus ipsius stomachi superius ē meri, & inferius est principium intestinorū, & nominat portanariū, & in Arabico albeb. Et ipse, s. stomachus est ligat⁹ spondylibus, & ēt cum aliquibus intestinoꝝ fortibus ligaturis sustinentibus ipsum. Et corpus stomachi cō-

* a.l. musculosa.

G positum est ex tribus tunicis, textura vnius tendit in longitudinem, & alia vadit per diametrū, & illa est intrinsecus: & est illa tunica, idest* nernosa, & exterior est carnosa, & textura ipsius tendit in latitudinem.

* a.l. musculosa.

De forma Intestinorum. Cap. 26.

INtestina composita sunt ex duabus tunicis. & habent texturā tendentem in latitudinē solum, & sup tunicā interiorem adest viscositas, nominata in Arabico lasuca. inuestita ex ipsa inuiscatione, siue viscositate à natura. Et oĩa intestina sunt sex: tria minuta, & sunt superiora, H & tria grossa, & sunt īferiora. Et principium minutorū est intestinū coniunctū fundo stomachi, nominatū duodenū. Et post ipsum est intestinum nominatū ieiunū. & ista duo sunt erecta in longitudine corporis, & orificia istorū coniunguntur in hepate plus alijs intestinis. Et post ieiunū est intestinum nominatum gracile: & ipsum reuoluitur reuolutionibus pluribus. & latitudo istorū trium intestinorū est ad modū vel ad quātitatē latitudinis portanarij. Et post ista est intestinū nominatū orbū. & istud intestinum est latum I non habens transitū nec iter, sed sic est fisculo vel marsupio. & quia non habet nisi vnū os, ideo per ipsum intrat, & exit quicquid intrat & exit: & ipsum est in parte dextra positū. Et post istud est intestinū nominatum colon. & incipit à parte dextra tendens per latitudinem ventris ad partē sinistram. Et post istud est intestinum rectū. & istud intestinum rectū habet concauitatem amplam, in qua coadunantur fęces, sicut vrina in vesica coadunatur. & super orificium istius est lacertus vrinæ.

De forma Hepatis. Cap. 27. K

HEpar positum est in latere dextro costarum superiorum ex costis superioribus. Et forma ipsius est forma lunæ. & est habens concauitatem in parte lateris stomachi, & additamēta. & aliquibus insunt quatuor, & aliquibus quinq;. & ipsum est cooperiens supra latus dextrum stomachum. Et gibbositas ipsi⁹ est versus diaphragma. & est ligatum ligamentis coniungentibus se pelliculæ existēti supra ipsum. Et oritur à cōcauitate ipsius hepatis canale vnū nominatū ianua hepatis. & forma ipsius est forma venæ, nisi quia est L non habens sanguinem. & illud canale est diuisum in partes: & illę partes sunt partes multæ in quantitate multa. & veniūt ex ipsis, scilicet partibus partes multæ ad fundum stomachi, & ad intestinum nominatū duodenum. & multæ etiam partes ad intestinum veniunt ieiunum, & demum ad residuum aliorum intestinorum, donec iungantur intestino recto. Et istud canale, quod ē in porta hepatis, diuiditur etiā in partibus interioribus ipsius hepatis ad partes minutas, scilicet ad venas capillares similes capillis. Et à parte gib- M bositatis hepatis apparet vena magna, à qua omnes venæ totius corporis exeunt, sicut diximus in anatomia venarum. & radix ipsius venæ diuiditur ab hepate ad partes minutas similes capillis, & obuiat in partes diuisas à canali nominato porta. Et nutrimentum chymosum intrat in hepate per suam ianuam. & in illis venis decoquitur, donec redeat ad sanguinem, & demum exit per illam venam magnam existentem in sua gibbositate.

A

De forma Splenis. Cap. 28.

FOrma splenis est longa. Et positus est in parte sinistra ligatus ligamentis coniungentibus pelliculæ existentibus supra ipsum. & est continuatus stomacho ex vna parte, & ex alia parte costis posterioribus. Et oriuntur ab ipso conducta duo: vnum ex ipsis coniungitur ori stomachi, & aliud coniungitur in hepate versus concauitatem.

De forma Fellis. Cap. 29.

FEl positū est in hepate, & habet vias duas: vna coniungitur in cōcauitate hepatis, & alia ramificatur, B & coniungitur inferioribus intestinis, & in fundo stomachi.

De forma, & anatomia Renum. Cap. 30.

DVo renes positi sunt in latere duorū laterum spondilorum nuchę prope hepar, & ren dexter est in altiori loco rene sinistro. Et vnūquodq; habet colla duo. vnum ipsorum coniungit in vena magna ascēdente à gibbositate hepatis, & aliud descēdit inferius, donec coniungat in vesica coniunctione mirabili. & istæ duæ viæ, scilicet ista duo colla, nominantur in Arabico alalbin.

C

De forma Vesicæ. Cap. 31.

LOcus vesicæ est inter anū & vmbilicum, qui locus est nominatus in Arabico ana. † Et cōposita est ex duabus tunicis: & in orificio sui est lacertus vnus. Et vrina venit à renibus ad ipsam per vias nominatas alhalbin. & istę duę vię tendūt per diametrū, & vadunt ēt per longum, donec trāseant infra in vesicā. & oritur ab ipsis corp⁹ vnū siue pelliculæ, quæ aperit vesicā, & claudit eam ex parte rerū. & istud est sine dubio, vt aliqd nō redeat de vrina ad renes.

† Vesica ē cōposita ex duabus tunicis. Idē 19. tex iij. c. 2. per hoc sane intellige li terā Auic. 15. tertij. c. 1.

De anatomia Myrach, & Zirbi. Cap. 32. D

MYrach, quod etiā in Arabico nominat Mirach, habet sub lacerto existente in vestito sub ventre pelliculā vnā, & est plana. & post istā est coopertoriū, & post sunt intestina. Et iuuamentū istius pelliculæ est ad obuiādum, ne intestina simul commisceant, sicut fit in ægritudine in Arabico nolata sachot. Et iuuamentū coopertorij est ad calefaciendum intestina. & de istis ero locutus largius in libro Sanitatis.

De anatomia Veretri, & Testiculorum. Cap. 33. E

ORitur ex osse vmbilicali corp⁹ neruosum, musculosum, amplum, & multarū concauitatum. & sunt sub ipso arteriæ multę & latæ, vltra id, quod cōueniret suæ magnitudini. & istud corp⁹ est veretrum. Et oriunt à pellicula viæ duæ nominatæ in Arabico albarbach, & demū ramificat & generatur ex ipsis pellicula, s. bursa testiculorum, & etiam testiculi. & veniūt à latere interiori ex parte venarū inferiorū rami habentes inuolutiōes & ligamēta multa, & circundantur carne glandulosa alba. Et habent testiculi vias duas F venientes ab ipsis ad veretrum.

De anatomia Mammillarum. Cap. 34.

MAmmilla est composita ex arterijs, venis, & musculis: & est repleta carne glandulosa alba. & istę arteriæ & venæ diuisæ sunt in mammillis I partes multas minutas, & reuoluuntur, & torquentur reuolutionibus, & tortionibus multis.

De anatomia Vuluæ. Cap. 35.

VVlua posita est inter vesicā & intestinum rectum: sed est superās vesicā ex pte supiori, & ligata est

G est ligaturis lenibus: & ipsę sunt musculosæ, vt de facili possint extēdi, & dilatari, & coadunari, & constringi. Et habet cameras duas iungentes in vno orificio & quælibet istarū camerarū habet loca cōcaua, & nominata sunt in Arabico aluech. & ista sunt orificia venarū, vnde sanguis menstruus trāsit in vuluā. Et post illas, s. duas cameras sunt additiones, quæ testiculi duo mulieris dicunt, & sunt minores testiculis virorum. Et id, quod superat ex vulua, durat vsq; ad orificiū ipsius, quod nominatū est in Arabico fereg habet ad-
H ditamenta prohibentia ipsum à frigore. Et orificiū vuluæ virginis est crispū, & ex crispitudine illa oriunt venæ minutæ habentes pelliculam vnā cōtextam duabus texturis: vna tendit in longitudinē, & illa est minor, & altera vadit in latitudinem. Et quantitas huius anatomiæ membrorum sufficiat hic. & si aliqui volunt plus addere, addant.

AVERROIS COLLIGET

LIBER SECVNDVS.

I

SVMMA LIBRI.

De Sanitate.

De Sanitate, & de Complexione, atque Compositione membrorum in vniuersali. Cap. I.

Deffinitio Sanitatis.

SAnitas est bona dispositio in membris corporis humani, cū qua ipsum operatur operationē, quam habet agere per sui naturā, & patitur passionē, quam habet pati. Et ista definitio ē ex definitionibus p se notis. K Et ideo, quia membrorum, fm q testificatur sensus, sunt duæ spēs, consimilis, & officialis: debemus intelligere in vnaquaq; specie ipsorū quid ipsa est, & ponere dñas earum, & postea debemus enarrare quę est actio & passio, quæ appropriat vnicuiq; membro. & qn nos faciemus istud, tunc cognoscemus quid ē sanitas vera cognitione. Et incipimus loqui sup corpus consimilium partiū. Et dicimus q via in cognitione rei, cū qua operatur membrum consimile suas operationes, & patit suas passiones, est via, per quā nos possum' cer- L tificari in radicibus istius scientiæ: postq̄ nos reperimus hæc verba declarata in Naturali philosophia, s. q oīa corpora similiū partiū, inquantum sunt similiū partium, sunt composita ex quatuor elementis, scilicet ex igne, aere, terra, & aqua. Et est declaratū in libro Generationis & Corruptionis, q via generationis nō est nisi ex parte temperātiæ cōmixtionis, & complexionis. Et in Quarto Meteororum est declaratū, q complexio & commixtio nō fit nisi per modum decoctionis, quæ decoctio non fit nisi p calorem. & q dña quę M reperit in istis corporibus consimilibus nō euenit nisi fm dñam, & mensuram seu temperantiā calidi, frigidi, humidi, & sicci, & fm q inuenit in eis alia forma temperantiæ. & est determinatum ibi, q formę eorum non sunt aliud q̄ formæ temperantiæ complexionalis, & q accidentia, quæ sunt propria in vnaquaq; specie ipsorum, non sunt stantia per se, sed sunt sequentia formas complexionales. Et hæc est narratio, q̄ erat multum necessaria anticipare hic: & sunt

2. de Gña. t.c. 49.

Co. magno. & t. c. 30. & 14

A sunt verba, quæ sunt declarata I Naturali philosophia per demonstrationes proprias & ordinatas. Et qñ Medici student tractare de istis rebus in huiusmodi arte, eorũ verba non sunt super ista nec propria, nec ordinata, eo ꝙ studẽt attribuere res vniuersales entibus particularibus. & ideo eorum dicta nõ sunt ꝓpria, & non sunt super viam, quam intendunt probare. & tunc cadunt in re, quam credunt adducere per demõstrationem. Et ista res accidit Galeno in libro de Complexione, s. ꝙ doctrina eius in illo libro non incedit B ſm doctrinam, quam fecit in libro de Elementis per viam demonstratiuam. & ista verba erunt multũ leuia apud illum, qui studuerit in Logica etiam paruo tẽpore. Et modo volumus reuerti ad ordinem verborum nostrorũ. & dicimus ꝙ istę res, qñ erunt secundum modũ quẽ diximus, tũc erit intellectum, ꝙ res, quã diximus, ꝙ membrũ consimile agit cum ea actionẽ suam, aut passionẽ suam patitur, non est alia res q̃ forma complexionalis, quæ prouenit à mensura commixtionis quatuor elementorum. C Et qm̃ res miscibiles non inueniuntur in mixto nisi duobus modis Vnus est, vt mẽsuræ sint æquales: & ista mixtio vocatur mixtio æqualis, comparando ipsam extremitatibus, eo ꝙ est in medio earũ non declinans. Secundus est, vt non sint in æqualibus mensuris. & ista et inæqualitas est multis modis. & ſm istam inæqualitatem sunt diuersificatæ, & inæquales factæ complexiones specierum. Sed dabimus pro exemplo huius, ꝙ sicut complexio equi est diuersa à complexione hominis, ideo quia mensuræ elementorum sunt mixtæ in eo sup latitudinem diuersam commixtionis mẽsurarum earũ in homine. D Et ideo, ꝙ illa forma complexionalis, q̃ est propria in vnaquaq; specie, inuenit in ipsa eadem specie in æqualitate & distemperantia media inter multũ & parum, & etiã habet latitudinẽ, quæ recipit plus & minus intra extremitates, quæ tẽperantia & æqualitas non exit de eis, nisi qñ corrumpitur forma specifica earum, necesse est ex hoc, ꝙ vna & eadem cõplexio specialis sit æqualis & exiens ab æqualitate. Et istud est aut in vna quatuor qualitatum, aut in duabus, E quarum possibilis est cõpositio adinuicem, s. actiuarum & passiuarũ, quarum vna non contradicit alteri, s. calida & humida, frigida & sicca, aut calida & sicca, frigida & humida. ergo complexiones consimiliũ partium sunt de necessitate nouem, s. æqualis calida, frigida, sicca, & humida, aut calida & humida, aut calida & sicca, aut frigida & hũida, aut frigida & sicca. Sed si inueniuntur istæ nouem in corpore hominis in fine similanti fini extremitatis eñtorum in mensura qualitatũ, istud F non posset esse, si non esset possibile inuenire corpus consimilium partium, in quo mensurę elementorũ essent æquales penitus in quantitate. & viæ speculationis multũ necessariæ sunt hic. Tamen apparet, ꝙ est impossibile esse hoc in quantitate partium eorum, s. in grauitate & leuitate. ideo dominans super corpora partium cõsimilium est aqua & terra: ideo habent coagulationem & firmitudinem. & qualitates, quæ faciunt ipsa firmari & compleri, sũt illæ, quæ faciunt coctionem & digestionem.

Error Medicor.

Membrũ consimile agit suas operatiões ꝑ formã complexionalem

Vide Gal. 1. comple. xio. c. 2. 3. & 8.

Contra Gal.

Idẽ 4. meteororum cõ. mag & 29. & 2. Cœ. 7. & 2 de Gener. 45.

G stionem. & ideò est appropriatum * generabile dominationi partis agentis & calidæ, & patientis humidæ, cum quibus fit mixtio & coctio. Et totum hoc est declaratum in 4. Meteororum, & ab illis regulis est probatum, quòd cōplexiones non sunt nisi quinque solū: vna scilicet æqualis, & quatuor inæquales. & quòd est impossibile duo corpora inuenire, quæ sint communia in caliditate, quòd vnum sit siccius alio, sicut opinatur Galenus in puero & iuuene. & iam

H declarauimus istud in alio loco melius. Et scias in summa quòd mensuræ duarum qualitatum actiuarum sumuntur à mensuris duarum qualitatum passiuarum, eo quòd formæ propriæ habent materias proprias sub eis. Et nos videmus, si nos exiremus ab intentione publica multitudinis Medicorum, esset difficile intelligere. & ideo nos loquimur de hoc nimis. Et adhuc error, qui accideret ex hoc, in hac arte est multum paruus. & ideo non facimus hic nouū præceptum. Et etiam error, quem

I diximus de temperata complexione, est paruus. Et ideo dicim⁹, quòd est verum verbū Galeni de eo, quod dixit de cute volæ manus. & magis in ista pala vel palma apud Arabes, & sonat pro extrema parte palmæ versus digitos palmæ. & plus in ista, quæ est super partem, quæ vocatur formiculata. Et quando erit totum hoc, quod narrauimus, tunc res, cū qua operantur partes cōsimiles suas actiones, aut patiuntur suas passiones, est de necessitate vna istarum nouem complexionū, siue sint partes consimiles alijs, siue non. Et ideo necessarium est scire naturalem cōplexionem de istis nouem complexionibus cuiuslibet membrorū, quòd ista complexio est temperata, comparando ipsam actioni mēbri, aut passioni eius. Et ista tēperantia est illa, quæ est dicta temperantia specialis speciei. & ipsa est illa cōplexio, quā oportet conseruari in hac arte, aut restaurari. Et quando stabimus super complexionē cuiuslibet membrorum consimiliū, tunc stabimus super complexionem membrorum compositorum ex ipsis. & quandoque plus: ideo quòd complexio, quædā est, quæ appropriatur membro officiali inquātum est officiale, & quæ-

L dam est appropriata ei inquantum est consimilium partiū, non ex parte vnde est officiale. Et quando nos stabimus ex hac parte super complexionem cuiuslibet membri mēbrorum officialiū, tunc poterimus stare super complexionē tēperatā appropriatam toti corpori: ideo quòd cōplexionem nos non appropriamus, nisi in hoc, quòd est inuenta membris officialibus, ex quibus est compositum, & ex membris officialibus, & ex parte consimilium. Et est necesse vt scias in primis quòd ex mēbris vel corporibus quædam sunt composita ex elementis prima compositione, & quædā sunt composita mediāte prima compositione. & membra consimilia, quæ sunt partes aialis, sunt huiusmodi speciei: ideò quia non generātur nisi ex sanguine solūmodo, & sanguis generatur ex cibis & potibus. Et scias quòd sperma nō est ex rebus, quæ sunt pars membri, aut simplex, aut aliquod aliud membrorū, sicut declaratum est in Naturali philosophia. & ego faciā longiorē sermonem in tractatu de iuuamēto membrorū. Nec etiā melancholia,

Marginal notes:

* a.l.n.lle.

Cō. mag.

Idē. j. c. 4. sed 7. li⁹. c. 25. curā do concedit eas.

1. complexio. 9. & 2. tra. 7. c. 13. & 1. theoricæ. c. 7. & vide. 2. d aia 113. & pria pri. doct. 3. c. 2.

K

Cōtra Medicos. vide 1 paraph. d aialib⁹.

M

Tres humores nō sūt mēbrorum essētia vel sāguis.

A [illegible]lia, cholera, & phlegma sunt elemen ta membrorū consimiliū per viam, secundū quam est sanguis. Ideo ꝙ ses, quæ generantur plus q̄ ex vna re, non cōplentur, nisi quando misceantur illæ res adinuicem, & faciūt vnum corpus. sicut est squinzibin, quod fit ex commixtione mellis cū aceto & aqua, quorū quodlibet stabat per se in actu, & in vulua non inueniuntur melancholia nec cholera in actu, quæ misceantur cum sanguine, ad hoc vt sint postea pars mē bri. sed cholera & melancholia sunt in corpore hominis ex certis iuua- B mentis, quæ nos festinamus declarare. Sed phlegma est materia remota; ideo ꝙ ex ipso non generantur membra, nisi quando fit sanguis. Et duæ choleræ non sunt materiæ mēbri nec ꝓpinquæ, nec remotæ, ideo quia est impossibile ipsas conuerti in sanguinem. sed ipsæ sunt in eo in potentia: quia quando corrūpitur, multoties conuertitur ad eas. Et nō fecit eos errare in hoc, nisi locus cōsequentis: ideo ꝙ viderunt, ꝙ elmta non inueniuntur in cōposito ex eis nisi in potentia, 'cùm dixerunt hoc'.

C Sed & non conuertitur, ꝙ res, quæ inuenitur in alia re in potentia, fit eius elementū: sed sanguis est materia transibilis, vel mutabilis ad aliā rē per accidens, non sicut est materia cibus istorum per accidens; sed sicut vita est materia mortis. Et ideo non dicitur ꝙ fex & spuma sit elementū vini: sed dicitur ꝙ vinū est completū existentib' separatis istis ab eo: ideo quia sunt eius superfluitates separatæ ab eo, quando digeritur. ita sunt veræ duę choleræ cū sanguine, eo quòd quodlibet generabile habet aliquam superfluitatem, quæ separatur ab ipso tempore digestionis. D

Pila sb.? — *Quidam cō?* — *Ratio cō-tra Medi-corum.*

De complexionibus membrorum Consimilium. Cap. 2.

ET postquā est declaratū istud, reuertemur ad ordinē nostrum ad enarrandū complexionem quorumlibet membrorū consimiliū, & ab illo procedem' ad cognitionem eorū actionum, & passionum. Et dicamus ꝙ ossa apparent ex suo esse, ꝙ frigiditas & siccitas dominatur super ea: & similiter chartilagines, & pili, & chordæ, & ligamenta, & nerui, & venæ, & panniculi: eo ꝙ calor ea coxit, & frigiditas congelauit: & E ideo mollificat ea calor, aut dissoluit. Et ista qualitas est in vno eorū plus q̄ in alio. Et videtur ꝙ siccior omnibus sit pilus: post illum os, & post illud chartilago, & post ligamē tum, & post illud panniculus, & post illum venæ, & post illas sunt venæ pulsatiles, & post illas neru', vel musculus. Sed superfluitas frigiditatis eorum est ista, ꝙ pilus est frigidior omnibus, & post illum ossa, & post illa chartilago, & post illam ligamē tum, & post illud panniculus, & post illum lacertus, & post illum venæ pulsatiles, & non pulsatiles. Et ista F membra frigida & sicca non appropriantur frigiditati nisi propter hoc ꝙ frigiditas est illa, quæ complet ea, & dominatur in eis: non ꝙ ipsa sint priuata calore, sicut ipsa sunt appropriata siccitati, ideo ꝙ siccitas est illa, quæ complet ea, & dominatur in eis: non ꝙ sint priuata humiditate, quia mixtio & digestio stant super humiditatē, & calor qui est in ūtris,ē in specie specierū accidētis. Sed mēbra, super quæ dominatur calor & humor, sunt caro, sanguis, & spirit'.

Ordo, quē sequit' Aui. prima primi. c. 2.

Sed

G Sed calidius omnibus est spiritus, & post illum est sanguis, & post illum caro. Et per istam eandem viam incedunt humiditates: ideo quod spiritus est de genere aeris, & aer est humidior aqua, sicut declaratū est in Naturali philosophia. Sed inter membra frigida & humida in primis est adeps, & post illum est pingnedo, & post illam cerebrum, s. substātia medullaris, & humiditates incedunt secundū hanc viam. Et hic est pelag⁹, in quo aliquis multum haberet nauigare, si tēpus adesset. & in alijs nostris libris iam locuti sum⁹ prolixe.

H Sed multum recordare, & caue ne obliuiscaris quod dictum est supra, s. quod de necessitate est, quod sint gradus virtutum actiuarū super vnā & eādem complexionem secundum comparationem graduum virtutū passiuarū & non intendas post consiliū ignoratum in hoc. & conueniens est Medico recipere cōplexionem istorum membrorum à Naturali.

De complexionibus membrorum Officialium. Cap. 3.

Et nunc incipiem⁹ à complexione membrorū officialium, postquam diximus de complexione cōsimilium. Et dicim⁹ quod cor, postquā

I est compositum ex panniculis & ligamentis & neruis, est de necessitate calidum propter multum spiritū existentem in eo, & propter sanguinem existentem in eo, & etiam propter partem carnosam quam habet, & stat in corpore ad similitudinem vnius clibani ignis in domo. Sed si est siccum, sicut dicunt Medici, aut temperatum, aut declinans ad humiditatem, hoc est speculandū. Sed mihi videtur quod est declinans ad humiditatem propter spiritum existētem in eo. Sed illud, quod videtur K ex hepate ex sua essentia, est quod sit calidum & humidū: propterea quia maior pars suarum partium est carnosa, sanguinea, & etiam ad ipsum trāsmittūtur multæ arteriæ. Et hic multa sunt inquirenda. & quia Medico non pertinent, ideo dimittamus. Et cerebrum est frigidum: ideo quod maior pars suarum partiū est substātia medullaris, & neruosa, & similis huic. Et natura medullæ, quæ est in ipso, est diuersa à natura medullæ, quæ ē in ossibus. quia tu vides, quod nō est in eo pars pinguosa, aut vnctuosa. & quando

L coquitur ad ignem, ingrossatur & desiccatur: ideo quod pars aquosa, quæ est in eo, resoluitur propter calorē, & remanet pars terrestris.

Et quemadmodum diximus de cerebro, eodem modo diximus de nucha. Sed splen, & renes ipsā et sunt de membris calidis & humidis: quamuis renes sint in hoc sub splene I gradu propter grossitiem sanguinis, qui stat in splene, sicut splen est in hoc gradu satis inferior hepate.

De Complexione temperata, & de distemperatis totius corporis. Cap. 4.

Et postquam est declaratum in

M complexione mēbrorū officialium & consimilium, ab isto possumus cognoscere quid est temperata complexio totius corporis. Quod si inueniuntur ista membra proportionata super istas complexiones, ipsum est temperatæ complexionis penitus. & inueniuntur in eo istæ proprietates, & illa signa, quæ dicit Galenus quod inueniuntur in temperata complexione. Et manifestum est, quod ista temperantia non dicitur nisi in comparatione omnium partium totius corporis: ideo quia Ipossibile est

A est istis membris consimilibus exeũtibus eis a sua complexione naturali, aut in vna quantitate, aut in pluribus, ꝙ nõ superueniat permutatio, aut corruptio per istum exitum. Et iste exitus habet multas causas, aut propter clima, aut pp materiam, aut pp agens, aut propter mutationem quatuor ætatum, eo ꝙ puer est calidus & humidus, & iuuenis calidus & siccus, & senex est frigidus & siccus. & hoc manifestum est ex eorũ operationibus, & ex propinquitate & lõgitudine generationis. & ẽt masculi complexio est calidior & siccior cõplexione fœminæ. & hoc manifestũ B est ex operationibus eorũ. Et aliqñ permutãtur complexiones pp exercitia, & propter cibos, & propter omnia extrinseca. Et sicut potest eẽ ista permutatio in consimilibus, ita potest esse in officialibus. Et post hoc in totalitate totius corporis concordantibus nobis ipsa omnia adinuicem. Et postquam est possibile eẽ hoc, & etiam ostensum ꝙ exitus cõplexionum exeũt ad octo spẽs apud Medicos: tunc res, pp quas operatur membrũ suas actiones, & patiẽ suas passiones, aut totũ corpus, sunt no- C uem species apud Medicum, vna tẽperata, & illa ẽ naturalis, & octo sũt distemperatæ, eo ꝙ corpus, cui dñaẽ caliditas in mẽbris & siccitas, approprïaẽ caliditati & siccitati, & sic in reliquis speciebus. Et hoc modo intellige, ꝙ species complexionis sanitatis sunt nouẽ. Et temperata communicat cum ambabus spẽb' mẽbroꝝ: saluo ꝙ ipsa est in simplicib' primo in substantia, & in compositis secundario & per accidens. Et ideo, quia Medici appropriant complexiones distẽperatas qualitati actiuæ & passiuæ, conueniens est appropriare cõ- D plexionem totius corporis istis duabus qualitatibus solũ. & pp hoc sunt ſm rationem complexiones distemperatæ solum quatuor.

Complexio masculi calidior & siccior complexione fœminæ. idẽ primo primi c. 3. doct. 3. & Ga. 2. complexionũ. Intellige ergo opposita as authoritates de dñarũ morbis Hip. c. 103 & in li. de Victus rõne c. 215. & Ga. 2. de spermate. & 25. particula Aphorismorũ Rabbi Moysi.

Cõplexiones distemperatæ sunt tñ quatuor. Idẽ supra. c. 1.

De Sanitate membrorum officialium, & eius speciebus. Cap. 5.

ET postquam est declarata sanitas consimilium partiũ pp earũ complexionem temperatam, quam habent propriã, & in substantia conseruatam, & per accidens mẽbrorũ officialium & toti' corporis: modo redeamus ad declarandum sanitatẽ mẽbri officialis substantialiter, inq̃tum est officiale, & spẽ. eius. Et dici- E mus, ꝙ mẽbra officialia, ideo quia sunt composita, apparet ex eorũ esse ꝙ nõ operantur suas actiones, & patiuntur suas passiones, nisi qñ sunt in sua qualitate, & in qualitate quãtitatis, inquantum ipsa est quãtitas, & in positione sua ſm modũ naturalẽ, & in continuatione partium suarũ, & in contiguatione terminorũ eorum in coniunctione sua, & separatione, & in qualitate coniunctionis & separationis eorum, & sit' eorum, & ordinationis. Et quidã sunt, qui opinantur ꝙ istud intret in ge- F nere positionis. sed si vocaẽ positio, hoc non est nisi pp æquiuocationẽ. Sed qualitas eorũ est, ꝙ sit forma eorum naturalis, & ꝙ concauitates eorũ, & viæ sint ſm formam naturalẽ in eorum largitate & strictura, & ꝙ sint eorum superficies in lenitate & asperitate ſm modum naturalem.

Sed quantitas est in tempore, quãdo inuenitur harum partiũ numerus naturalis, & eodem modo in suis mensuris. Sed modus eorum in cõiunctione est etiam modus ille naturalis, sicut cõiunctio partis membri officiali

G officialis, pars parti, & separatio eorum pars à parte. & qualitas coniunctionis, & separationis intrat in hoc. Et continuatio, & contiguatio, & terminatio, & separatio, & coniunctio manifesta sunt. Sed cõtinuatio plus conuenit in membro consimili q̃ in officiali. & paruum & magnũ sunt in genere mensuræ: & sunt appropriata quantitati continuæ, sicut sunt satis, vel multum & parum appropriata quantitati discretæ: quãuis mẽsura in hoc ꝙ appropriatur, sit conuenientius appropriare eam membro consimili q̃ officiali: ideo
H quia officiale non est super mensuram suam naturalem, nisi quando est quodlibet consimilium, ex quibus est compositum super mensurã suam naturalem. Sed positio naturalis, quæ est in membro, hoc est vt sint eorum partes oppositæ mẽbris manifestis, sicut consuetudo est mẽbri positi. & istud erit locus mẽbri naturalis in corpore, sicut est hepatis & stomachi. & sic in alijs est intelligendum. & ita est mod⁹ iste in positione partis membri in seipso, pars parti. Sed quod diximus, ꝙ erit modus ipsius ex communicatione eorꝫ
I partium suis partibus, est modus naturalis, hoc existit in * positione prima, quæ generalis est omnibus mẽbris corporis, sicut est communicatio omnium mẽbrorum principalium, eo ꝙ non complerentur eorũ operationes, nisi cum eis. & etiam hoc est inuentũ in membro cũ mẽbro, sicut communicatio stomachi cum cerebro in operatione sua, quæ est appetitus. Et sicut est in partibus vnius & eiusdem membri officialis cum parte, quæ dominatur plus in operatione illius rei, sicut est cõmunicatio omnium partium oculi ad K crystallinam humiditatẽ. Sed sunt * gradus coniunctionis, & separationis, & eorum qualitatum. quoniam sunt ex membris, quę separata sunt absque ligaturis, sicut sunt digiti. Et eorum sunt, quæ associantur ligaturis vel adeptionibus, quorum partes intrant partes. & eorum sunt, quorum coniunctiones sunt nodatiles. & hoc modo potest esse ꝙ mouetur membrũ, quod est pars coniunctionis ipsius situs. Sicut est planta manus, quæ est pars coniunctionis brachij, quod est nominatum in Arabico scahat. & ipsa planta coniuncta L est ligaturis & adeptionibus, & cum hoc est coniunctio nodatilis. Istæ sunt species dispositionum, quæ qñ sunt in membris officialibus, tũc habent agere suas actiones naturales, & pati suas passiones, siue illas, quas habent ab * vtilitate, siue illas, quas habent a nobilitate. Et a capitulis anatomiæ, quæ ordinata sunt ꝑ multos alios authores, poteris scire istas res prolixius. & propter hoc non est mea intentio prolongare me in eis. Et si tu vidisti libros Galeni, & libros aliorum Medicorum, qui sunt M secundum suam opinionem, & videbis istum, tunc cognosces ꝙ illud, quod diximus in diuisione specierũ sanitatis, est multũ melius, & verius q̃ illud, quod dixit homo quem scis. Et istud melius non poteris cognoscere, si tu non studueris in Naturalibus scientijs: quoniam oportet ꝙ tu teneas de via Philosophorum aliquantulum plus quàm de via Medici, & ꝙ iste liber nõ est factus ꝓ illo, qui incipit tantũmõ legere.

* a. l. gen[...]

* a. l. necessitate.

* a. l. cõpositione.

A *De Sanitate aliqualiter in membris consimilibus.* Cap. 6.

ET modo incipimus dicere: ideo ꝙ inuenimus de complexionibus sanitatis appropriatis membris consimilibus, quæ sunt in fine temperantiæ secundũ se, & quasdam ; ꝗ exeunt à temperantia, sed exitu, per quem non prouenit læsio sensibilis in actione, aut in passione. & similiter est in membris officialibus. & sic inuenimus ibi qualitatẽ tẽperatã, & q̃titatẽ tẽperatã, & positionẽ tẽperatã, & cõicationem tẽperatã. Et ista est bona dispositio, super quam visus fuit Galenus demonstrare in tra- B ctatu habitudinis bonæ. & qui eam voluerit videre in illo libro, nõ reputo malum. Ideo species sanitatũ, quæ sunt in officialibus membris, sunt apud Medicos octo, quatuor temperatæ, & quatuor distemperatæ, aut augmentatæ. Sed quintum genus specierum vel generũ dispositionum, quidam sunt, qui opinant, ꝙ est vnum, in quo cõmunicant mẽbra consimilia & officialia, & illa est forma coniunctionis nostræ. Ideo quia coniunctio est duobus modis, sicut scis, vna est coniunctio nodati- C lis, alia est coniunctio vera. & vera est appropriata magis consimili, & alia plus officiali. Sed cõiunctio' vera illa est consimilium, & debet numerari in habitudine sanitatis eoꝝ.

A modo declarauimus omnes spẽs habitudinum sanitatum membrorum consimilium & officialium, cõmunes siue proprias. & declaratum est in omnibus per quem modum est eorum communicatio. Et necesse fuit illi declarationi: ideo ꝙ operatio complexionis temperatæ mẽbri officialis non est vna & eadem operatio cum illa cõsimilium: ideo D quia est consimilibus propria & in substantia, & officialibus secundaria & per accidens. & alij Medici non subtilitati fuerunt in faciendo hanc diuisionem:

De Actionibus, & Passionibus, & de Virtutibus membrorum.

Cap. 7.

MOdo volumus tractare de actionibus, & passionibus proprijs in quolibet membro. & istæ intẽtiones & cognitiones sanitatis stãt loco causarum finalium & illæ, de quibus hactenus locuti sumus, stant loco causarum formalium & mate- E rialium. & hic est ponẽdum vnum principium naturale. Et dicimus iam esse ostensum in Naturali philosophia, quòd quodlibet corpus est compositum ex materia & forma, & quòd materia non est inuenta, nisi propter formam. & propter hoc collectum ex materia & forma, scilicet ens naturale, non est nisi propter operationes suas proprias in ipso. Ideo dicit Aristoteles, ꝙ natura non facit aliquid in vanum. Et similiter inuenitur istud in rebus artificialibus. verbi gratia, quia ligna nauis non sunt inuenta, nisi propter F formam nauis, & figuram suam, & est inuentum collectum ex his ambobus propter operationem nauis, scilicet nauigare in aqua. ergo de necessitate est inuenire in mẽbris hominis rem, quæ fit etiam hoc modo scilicet ꝙ sit in eis res stans loco materiæ, & res stãs loco formæ, & res tertia. s. actio & passio, quæ res ipsa erit finis collecti eorum. Et hic est necesse inquirere i primis, quæ sit illa res in mẽbris, quæ stat loco formæ, & ꝗ loco materiæ, & postea veniem' ad

de-

G declarandū actionem, & passionem cuiuslibet eorū. Et dicimus ꝙ membra consimilia apparent vt in pluribus eorū ꝙ sint loco materiæ compositi. quia ossa manuū, & ligamenta, & chordæ, & nerui, & caro, & cutis apparent ex eorum esse ꝙ nō sint inuenta, nisi propter formā manus. & forma manus, quæ est composita ex illis, non est inuenta nisi propter actiones & passiones, quibus ipsa appropriatur, s. ꝙ manus nō posset extendi, nec cōtrahi, nec colligere, nec facere alias suas operationes nisi ꝓpter hoc, ꝙ est composita. Et quāuis mēbra consimilia non sint inuē- H ta nisi ꝑ cōposita, tñ habent quodlibet eorum per se operationem ꝓpriā, quæ manifestatur plus in composito, s. ꝙ manus non haberet firmitudinem ad sustentandū res, nisi propter ossa: & nō haberet posse plicare se, nisi ꝓpter carnem, & ꝓpter neruos, & alia similia. Ergo postquā diximus ꝙ mēbra consimilia non sunt inuenta nisi ꝑ composita, necesse ē nobis videre, si hic est aliqua res, ꝑ quam sit inuentū compositū & collectū ex eo, cum qua compleatur operatio compositi. Et dicim⁹,

I ꝙ actiones, & passiones naturales mēbrorum non fiunt nisi propter calorē innatū in ipsis præter calorē complexionalem, qui est in mēbris consimilibus. Et hoc est demōstratū per scientiam demonstratiuam, & cognitū per experientiam anatomiæ, ꝙ s. inuenitur in corde vnum corpus vaporosum calidum in fine, quod mittitur ab eo ad omnia mēbra per viā arteriarum. & ita opinatur ꝙ sit in cerebro. Et postquam sic est, & coniunctū huic, ꝙ omnes actiones & passiones non fiunt nisi per calorē intrinsecum, sicut est de- K claratū in Naturali philosophia, & declarabitur adhuc in isto lib. ergo membra non faciunt suas operationes nisi cū formis eorum compositionalibus, & cū eo quod accidit eis de isto calore. & coniunctū in membro de istis duobus caloribus supradictis, istud est sua forma, cum qua agit, & patitur. Et ab hinc potes cognoscere dominationem cordis super omnia alia membra: quia tu vides ꝙ ipsum sufficiēs est ex se, & alia indigent eo. Et similiter cerebrum est in hunc modū super mēbra, in quibus dominatur. ergo mēbra sim- L plicia non fuerunt inuenta nisi propter composita, & composita sunt inuenta propter istū calorē, qui est missus à corde, & iste calor stat in eis loco formæ. & per istam collectionē fiunt actiones & passiones, quę sunt propriæ in quolibet membro. Sed si sufficit iste calor in faciendo hoc, aut sine hoc est alia virtus stans isti calori loco formæ, ista non est res quam Medic⁹ habeat inquirere, sed dimissa nobis. Et dicemus breuiter ꝙ hic sunt aliæ virtutes præter formas complexionales, quę vocantur animæ. Et istud est conueniens anti- M cipare in paucis verbis, antequā tractemus de actionibus & passionib⁹ cuiuslibet mēbrorū, & narrare quot sunt illæ spēs, & postea reuertamur ad inquirendū rem, cui appropriat̃ quodlibet mēbrorum, & istud erit, qñ cognouerimus in primis virtutes, à quibus veniunt operationes.

Et scias ꝙ genera operationū sunt notiora quo ad nos q̃ virtutes, & virtutes apud naturā notiores. Et ideo dicimus, ꝙ Physici & Medici, quādo speculant̃ in operationibus, & dicūt

quòd

A ꝙ virtutes, quę sunt in homine, sunt tres, aut virtus naturalis, aut vitalis, aut aīalis. Virtutes naturales apud eos sunt, cū quibus fit nutrimentū, augmentū, & generatio. Et virtutes vitales apud eos sunt virtutes pulsatiles, quæ sunt in corde, & habent dilatare & constringere, inspirādo & respirādo. & virtus motiua quæ est in corde, quæ vocať electiua, per quam moueť animal ad appetendum rem vel fugiendū ab ea. Et virtutes animales apud eos sunt quinq; virtutes sensuum, s. tactus, & gustus, & odoratus, & auditus, & visus, & etiā virtus

Quinq; virtutes aīales interiores, sed infra de mē

B motiua in loco, & virtus imaginatiua, & ęstimatiua, & cogitatiua, & cōseruatiua, & reminiscibilis. Et ista est diuisio, qua vsi sunt Medici in diuidendo virtutes aīæ. & quāuis nō sit conueniens, parū tibi pōt nocere in hac arte. Sed cōueniens oīno est illa, quæ fit fm motū naturalem. ideo ꝙ manifestum est ꝙ istæ operationes nō possūt appropriari quatuor qualitatibus solum, sed ēt virtutibus additis sup eas, quæ vocantur animæ. Et postq̄ intelligan sunt super istas operationes, quæ vocantur animæ, dicunt ꝙ quędam sunt operationes

te propria ponit tres tm̄. sed prima primi doc. c. 5 ponuntur quinq;, & tres tm̄ a Medicis cō siderāt̃

G quæ appropriantur plantæ, quæ hēt tres virtutes supradictas, scilicet nutritiuam: & post illam, crescitiuam, & ista est finis nutritiuę: & post illā: generatiuā, & ista est, quasi finis crescitiuæ. Et est declaratum ibi ꝙ ipsæ sunt animæ: ideo quia sunt organicę, & quia non sunt virtutes naturales. ꝙ si ipsi nō appellauerunt eas naturales, nisi largo modo, istud esset veritas, si ipsi crederent ꝙ ipsa esset anima fm relationem, aut fm operationem. Sed si ipsi credunt ꝙ ipsa in sui essentia sit virtus propria solum, istud est error. & significatť sup opinionem eorū ꝙ ira est, quia nos videmus ꝙ Gal. in vno suorū librorum assimilat ipsam adamanti, & venit ad diuidendum eam. Sed virtus pulsatiua est de necessitate cibatiua virtus, & diuisiua, & princeps. quia cum ipsa cor dat calores alijs membris: & est sicut seruiens virtuti principali cibatiuæ, quia cum ipsa cōseruatur. Et ideo non est cōueniens ponere illam vnam virtutem per se ab alijs virtutib': ideo, quia est ista virtus animæ nutritiuæ, sicut alię q̄nq; suæ virtutes, sicut attractiua, retentiua, & digestiua, & expulsiua, & discretiua: quāuis virtus pulsatilis appropriet̃ plus vitæ pp multum calorē, qui est cum ea. Et quidā sunt, qui appellant plantam in ista virtute hayguam, s. vegetatiuam. Et forsitan Medici non vocauerunt istam virtutem euentationis vitalem, nisi propter hoc, ꝙ appropriatur plus vitæ, quamuis sit de genere nutritiuæ, sicut diximus. Sed eorum diuisio, per quam diuidunt virtutes animales ad sensum, & ad virtutem motiuam in loco, & imaginatiuam, & rationalem, & conseruatiuam, & reminiscibilē, est omnino vera: saluo ꝙ virtus motiua in loco non est aliud plus q̄ elenosoia, s. virtus motiua voluntarie, quando concordatur cum ea imaginatio, & cōsimilium. & ita est declaratum in libro de Animæ. Et ipsi numerant virtutem motiuā voluntatie in numero vitalium, & ponunt motiuam in loco aliam speciem. & istud non est conueniens, quia non est nisi virtus nutritiua, & crescitiua, & sensitiua, & generatiua & imaginatiua, & appetitiua, & rationalis, & motiua, & lactatiua ex

Cōtra Medicos.

D (beside the line "lum, istud est error.")

Quinq; virtutes naturales. idē in fine sequētis capituli.

E

Cōtra Medicos.

F

G istis, sicut est æstimatio, aut cogitatiua, & cõseruatiua, & reminiscibilis.

Et iam est hic dictum q virtus rationalis est magis spiritualis q̃ imaginatiua: quia perfectio virtutis rationalis est apprehẽsio rerũ vniuersaliũ, sicut potest intelligi à Philosopho ĩ tertia particula primæ summę Physicorum, & in Primo Posterio. quãuis intelligatur contrariũ circa finem primi libri Physi. Et qui habebit necesse soluere ista dubia, requirat in locis illis. Et quia res vles, quæ sunt apprehensiones virtutis rationalis, habẽt particularia, necesse

H est inuenire in homine virtutẽ, quæ apprehendat essentiã illorum particularium contentorũ sub vniuersalibus, & virtutẽ aliam recordantem ista particularia, quæ sunt cõprehensa à virtute propria eorũ apprehensioni. Et ideo, quia ista virtus apprehensiua particulariũ non apprehendit ea nisi habitudinib⁹ imaginatis, fuerũt de necessitate tres virtutes, s. æstimatiua, quæ appręhendit essentiã particularium: & reminiscibilis impressionis æstimatæ: & imaginatiua, à qua apprehendit æstimatiuã

Virtutes aiales interiores sũt tres. Idem clarius infra. c. 20. & 3. huius c. 40.

I suã impressionẽ, sicut seruientes virtuti rõnali: ideo quia seruiens præparat seruito ea quæ sunt sibi necessaria, aut studet in aliqua rez appropriatarũ seruito. Et manifestũ est, q virtus imaginatiua præparat virtuti rationali ea, quæ nõ sunt apprehensa, sicut est manifestũ q duæ apprehensiones, s. æstimatiua, & cõseruatiua approprianturapprehẽsioni virtutis rationalis. & quando remouentur res vles à virtute rationali, & virtus reminiscibilis facit recordari essentiæ particularis, & cognoscit illam virtus æstimatiua, & tunc inuenit virtus imaginatiua habitudinẽ K illius essentiæ particularis, quę est recordata à reminiscibili, & cognita ab æstimatiua, & quando imaginatiua iam venit super suam habitudinem, tunc virtus rationalis reducet ad se illud, quod erat priuatũ ab ea: ergo istæ tres virtutes ex hac parte sunt ministrantes virtuti rationali, & ministrans est lactans. ecce, quia sunt lactantes ex hac parte, sicut dictum est. Et ista verba sunt dimittenda hic, sm q stant, & recuperanda à Naturali, quamuis nõ sit necessarium arti Medicorũ scire hoc, nisi per modũ electionis melioramenti. L Sed est sufficiens Medico in istis rebus cognoscere complexionem, cui appropriatur vnaquæq; istarũ virtutum, conseruando ipsam, si esset pręsens, & restaurando ipsam, si esset deperdita. ideo quia sufficiẽs est ei ĩ hac arte venire à cognitione formæ complexionalis ad formam spiritualem: sicut est sufficiẽs ei venire à cognitione materiæ ad cognitionem quatuor humoz, & mẽbrorũ.

De iuuamentis membrorum consimilium. *Cap. 8.*

SEd cùm quieuit res super locum suum positum in hac arte, tunc M erit manifestum q omnia membra non sunt inuẽta, nisi propter has virtutes, & istæ virtutes ꝑpter has suas actiones. ergo non est inuentum in corpore aliquod membrorum, nisi propter aliquam actionem istarum virtutum, aut passionem earũ. Ideo est nobis necessariũ inquirere actiones & passiones membrorum, & cõplexionem cui appropriantur: & cognoscentes illud, cognoscimus sanitatem cuiuslibet membri per suas finales causas prædictas in hac arte: ideo

A ideo quia iam cognouimus eam p causam materialem & formalē. Sed causam efficientē non est necesse nobis hic narrare: ideo quia iam est separata: saluo si ibi esset res, quæ staret loco efficiētis in statu cōseruāte.

Et incipiemus à iuuamento membrorū simplicium, & dicemus q̃ res, quā diximus, quæ est necessaria per aliam, est duobus modis. Vnus est, vt sit essentia primę necessaria essentiæ vltimæ, sicut fuit intentio essentiæ consimilium necessaria pp intētionem essentiæ officialium. Alius est, vt nō sit ex necessitate: sed est, qa

B meliora sunt duo q̃ vnum, & significat nobilitatem in agente & patiente. sicut oculus, qui nō est inuentus nisi pp necessitatem videndi: sed natura duplauit eos pp melioramentū duplationis, sicut nos declarare debemus. Sed nos nō recordabimur istorum iuuamentorum nisi illius, quod erit magis necessarium. De membris simplicibus quædam sunt ossa, & similia ipsis, sicut chartilagines, & vngues, quædam sunt nerui, lacerti, ligamēta, panniculi, chordę, cerebrū, & ossa sua, & nucha, & caro, & sepum, & his similia, & pili, & cu-

C tis, & sanguis, & phlegma, & cholera, & melācholia, & spiritus. Sed ossiū maius iuuamentū ipsorū est ad fortificandū & stabiliendum, & in summa, ipsa sunt sicut fundamentū totius corporis. Et iuuamētum sm est ad defendendum & abscondendū, sicut ossa capitis, & ossa pectoris. Sed multitudo eorū in corpore fuit pp mot⁹ particulares, & multos: qa manus nō posset moueri per se, nisi esset discontinuata ab osse brachij cum contiguitate amborum ossiū, scilicet manus & brachij. & ita est in

quolibet membrorū nodatiliū mobilium discontinuatorū. Iuuamentum tertiū est, vt possit fieri resolutio superfluitatū vaporosarū, sicut sunt cōmissuræ, quæ sunt in osse capitis. Et potest esse q̃ sunt & alia iuuamenta: ideo q̃ si eueniret aliqua lęsio alicui ossium, non transiret ad aliud os alterius mēbri, quia discontinuatū est ab illo. Itē fuit necessitas multorum ossiū pp diuersitatem figuræ eorum, & qualitates sm illud, pp quod ordinata sunt, & pp paruitatem & magnitudinem eorū. Sed diuersitas in paruitate & magnitu-

D

dine est sicut ossa parua, quæ sunt in digitis, & ossa cruris, & coxæ. Sed diuersitas in figura ē sicut os, quod de necessitate habet esse forte. & graue fuit factū durū & clausum. & illud, in quo fuit intentio vt esset leue, fuit factū durū & perforatum in qualitate. & illud, quod habet de necessitate esse coniunctū cum carne, fuit factū tenerum, sicut chartilagines, & similia. & ista iuuamēta sunt nota p se. & hō potest cognoscere maiorē partē per seipsum, vel ab eo, qui aliquantulū studuerit in cognoscēdo. Sed vngues fuerunt facti pp

E

duo iuuamēta. Vnū, quod est cōe, & est pp conseruationem extremitatū digitorū, sicut ponitur ferrum in postremo hastæ lanceæ. Secundū est propter sustentamentum carnis digiti, qñ cadit aliquid. Et istud iuuamentum est magis proprium in vnguibus manuum, q̃ in vnguibus pedum. sed primum iuuamentum communicat homini & alijs animalibus, In iuuamentis neruorum cadunt multa dubia. Gal. sentit quòd iuuamentum eorum est ad ferendum sensum, & motum voluntariū

F

 oibus

G omnibus membris. Sed quod apparet à sententia Aristotelis est, ꝙ nõ sit factus neruus nisi ad temperãdũ calorẽ intrinsecũ, ad hoc vt det virtutem sentiendi. & hæc opinio sequitur plus iuuamento cerebri. Sed si ẽ instrũm motus voluntarij, in hoc cadit speculatio. Et confirmatio Gal. ꝙ sensus & motus sint à neruis, est, eo ꝙ remoto neruo remouetur sensus & motus. & hoc non est ꝑ viã demonstratiuã. & iã disputauim⁹ hoc in libris Logicalibus. Sed apparet ꝙ iuuamentũ nerui est de genere iuuamenti cerebri. & apparet manifeste ꝙ nascantur ab eo, & ꝙ non sint fixi in eo, sicut dixit Gal.
H Et ligamentorũ iuuamentum, & chordaꝝ ad motũ voluntarium est apparens ad oculum. Et panniculi fuerũt facti propter abscõdere & defendere, & etiam vt sustineant membra, quę sunt suspensa, & retineant ea: quãuis hoc iuuamentũ sit magis proprium ligamentis. Et iuuamentum panniculi positi supra ventrẽ est de specie huius iuuamenti, eo ꝙ prohibet intestina egredi de proprijs locis, sicut accidit herniosis. Sed venarũ duæ sunt partes. Vna est arteriæ, quæ por
I tant spiritũ, & sanguinẽ à corde. & istæ sine dubio fuerunt factæ ꝓpter hoc, & fuerunt ramificatæ & partitę ꝑ totum corpus, ad ferendum rem istã, aut spiritum solũ, aut spiritũ, & sanguinem simul. Alia est nõ pulsatilis, in quibus non est spiritus sensibiliter. nisi nos induceret ad hoc vnum dictum simile dicto, quod dicit Galenus in hepate, quia dicit, ꝙ est fons spiritus naturalis, quem diximus non esse nisi propter virtutẽ nutritiuam. Sed quod apparet ex iuuamento istarum venarum, est, quia factę sunt ad diuidendũ sangui K nem coctũ in hepate per alia membra: & propterea fuerunt ramificatę sicut arteriæ. Hic scire debes ꝙ Aristoteles vult, ꝙ cibus & nutrimentũ omnium membrorum fiat ex duobus sanguinibus mixtis insimul: & sanguis qui est in venis non pulsatilibus, & in hepate est sicut materia sanguini misso ꝑ arterias cordis: & ꝙ sanguis arteriarũ est sicut forma sanguinis, & hoc est, quia dat eidem complementũ, & coctionẽ, & facit ipsum cibum propinquum actui Et Galenus sentit ꝙ sanguis, qui prouenit ab hepate ꝑ venas ad membra, ẽ cibus propinquus ꝑ se. Et probatio quidẽ Philosophi in hoc est hæc, ꝙ sanguis, vt est sanguis, est conueniẽs vt sit cibus membris: & omne, quod nutrit, debet euenire mẽbris: & duo sanguines, vt sit cibus membris, veniunt eis: ergo membra debent nutriri ex eis. Et propterea ꝙ vnus eorum est crudus, & alter coctus, crudus cõuenientior est vt approprietur materiæ, & coct⁹ formæ. ergo debet esse cõparatio cocti ad crudũ, sicut formæ ad materiã. & hoc est declaratũ bene in lib. de Aĩalibus. Et ex verbis Gal. apparet ꝙ idẽ afferit, ꝙ M mẽbra superiora cibant̃ à sanguine arteriali, qñ præcipit incidi arterias in passione hemicranea, & in epilepsia perseuerante. & vtinã ego scirem quid prohibet eũ credere, ꝙ iste sanguis arterialis nõ nutrit alias partes corporis. Sed cerebri medullę sunt duæ species. vna est, quæ stat in olla capitis. & istud sine dubio est mã spiritus, cum quo fiunt sensus. sed medulla, quæ est in ossibus, est superfluitas cibi eorũ Et ossa solida nõ habẽt medullam, quia non sunt ꝑforata.

Secũdo de Parti. aĩalium cap. 8. & in Paraphrasi A uer. oppo. 2. de Aĩa. 7. & c. 116 vide. 3. de Nã aĩaliũ c. [illegible] Auer. [illegible] uit neruos dissen ina tos, 3. d Lo [illegible] 6. opposi. 3. de Nã [illegible] c. 5.

Sanguis venalis, & arterial⁹ sunt cib⁹ membrorũ. idẽ 8. de Nã aĩaliũ. c. 1. & 3. d Par. c. 5. & 4. eiusdẽ. c. 4. & 1. d Gene. c. 19 & 2. eiusdem. c. 5. & Auer. I paraphra. L si. 3. d Par. c. d corde. & 2. de Ge ne. aĩaliũ. c. 3. & in fine quarti libri eius.

Et

A Et nōmen medullæ dr̃ æquiuoce ad hanc medullā, & ad eam, quæ est in olla, & nō nominamus eā medullā, nisi quia sic à vulgo nominat̃. Sed medulla, quæ est in ossibus, est sup̃fluitas penitus. & hæc est substantia temperata. Sed nā nuchę est de natura cerebri, & iuuamenta eoꝝ sunt eadem. & adhuc exponā dr̃iam, quę est inter ea, qñ narrabo iuuamenta membrorum officialiū. Sed carnis duæ sunt species, sicut dictum est, & Aristo. dicit sup̃ has duas, quia sunt instr̃a sensus tactus, proprie stantia cū eo, sicut stat oculus cū visu. & de-

Nā nuchę ē de nā cerebri idē. 3. de ali. c. 9. Opp. videt. 2. de Par. c. 7. et 1. cōpiond 2. vide Cō cilia. de ise con. 25.

B monstrat hoc, quia sensus simplex nō inuenit̃ nisi à corpore simplici, & ꝙ neruus ē seruitor carnis in hac apprehensione ad temperandū spiritum sensus, qui mittit̃ à corde. & ista fundamēta necesse est vt Medicus à nobis recipiat. & nos dicimus de sensu & motu, ꝙ vna ex rebus, à qua est eorū permanētia, sunt cerebrū & nerui. Sed vna spēs carnis, quā Gal. vocat musculosam, est vnū ex mēbris officialibus, & in illo est virtus primi motoris. Propterea ꝙ istud est illud, quod mouet̃ ex se per hanc virtutē, & non mouet̃ p̃ aliud

C mēbrū, quod ipsum moueat. quia, si p̃ aliud moueret̃, hoc induceret nos ad inueniendū corpus aliud, qđ mouebit̃ ex se. aliàs, res duceret̃ in infinitū, quia nullū corpus mouet nisi moueat̃. & ē necesse, ꝙ res quiescat apud primū, quod mouet̃ à motore immobili. & hoc probatū est in Naturali Philosophia. Et hæc spēs carnis apud Gal. est instr̃m motus localis. & loquemur de ea, qñ loquemur de membris officialibus. Sed caro spongiosa inguinū, & subascellarū est facta p̃p expulsionem superfluitatum. Et nō est multū longinquū

D ad credendū, ꝙ multa ex carne non sit facta nisi ad implendum loca vacua, & ad defendendū. Et in summa istud est simplex membrū, in quo cōmunicant oīa animalia, sicut cor est membrū officiale, in quo cōmunicāt oīa animalia. Et sanguis manifestū est, ꝙ non fuit factus nisi p̃p vnā duarum rerum: aut p̃p dandū nutrimentum, sicut sanguis qui est in hepate, & in venis, quas opinātur Medici vt nascantur ab hepate: aut vt sit vehiculum spiritus, & caloris, & iste est sanguis arterialis. Phleg-

E ma est sanguis indigestus: & propterea debet dici sup̃fluitas sanguinea, hoc ē sup̃fluitas diminuta vt sit sanguis, nō superfluitas, cuius separatione à sanguine remaneat sanguis cōpletus, sicut à cholera, & melancholia. ergo si ita est, eē phlegmatis fuit in corpore de necessitate: hoc est ꝙ impōe est cibum cōuerti, nisi ex eo generent̃ sup̃fluitates phlegmaticę. Et potest ēt cum hoc, ꝙ sunt in ipso alia iuuamēta, quia humectat membra, & adaptat ea ad cibandū, & q̃si est sicut cibus præparatus eis, qñ cibus tardat̃ eis. Seu melancholia, &

F cholera sunt primo & p̃ se in corp̃e p̃p necessitatē: quia cibus chylosus, qui vadit de stomacho ad hepar nō posset digeri, nec esse sanguis, nisi separent̃ ab eo istæ duæ superfluitates. sicut mustū non potest esse vinum, nisi separent̃ ab eo duæ superfluitates, vna grossa & terrestris, & alia subtilis. Et propterea ordinauit nā eis propria membra. & non fecit sic phlegmati quia istæ duæ superfluitates nō habēt aptitudinē, vt possit eē ex eis aliqua pars membri aliquo mōꝰ: qđ in phlegmate bene pōt esse.

G Et apparet etiã cum hoc, quod natura nõ præparauit istas, vt essent instrũm seruiens virtuti nutritiuæ per viam electionis boni. quia bursa fellis habet vnũ meatum ramificatũ, qui aduenit intestinis superioribus, & partibus infimis stomachi. & in aliquibus hominibus tangit stomachũ, & facit idem opus, quod facit in intestinis. quia bursa fellis mãdat per hunc meatum intestinis partem cholerę, quæ moueat ea ad expellendũ superfluitates, & facit quasi abstersionem. Et similiter splen habet vnũ meatũ, qui tangit os stomachi, & mittit ei partem
H paruã melancholiæ ad pungẽdum illud, & ad mouendũ appetitũ cibi: quia ista operatio prouenit à rebus acetosis. & multa verba dicta sunt ĩ alijs libris: sed nõ expectes ex me, vt laborem ad narrandũ ea. Sepi vtilitas in corpore fuit, vt calefaceret, sicut zirbum, diaphragma. Et sepũ est superfluitas sanguinis cocti, à quo cibata sunt mẽbra. Et propter hoc, quando est in corpore tẽperate, significat magnã sanitatem: quia significat super bonitatem nutrimenti. & quando non inuenitur in corpore, significat quod nõ est bona digestio: quia nõ est superfluitas, quę
I venit à bona digestione, hoc est calida & humida. Et necessariũ illud est ad implendũ vacuitates etiã membrorũ. sed quando multiplicatur in corpore, significat super malam dispositionẽ. quia multitudo materiæ nutritiuę, quæ est sanguis, est cõuersa in sepũ: & tunc infrigidantur mẽbra & moriuntur, quia in hac superfluitate non est sensus, & perduntur membra sensibilia, quando multiplicatur super ea.

Pilorum capitis, superciliorum, & palpebrarũ iuuamentum est vt defendãt. & hoc est manifestum, quia videmus quod pili capitis defendũt cerebrũ à frigore, & calore: & superciliorũ, & palpebrarũ adiuuant ad defendendũ oculos à rebus extrinsecis. K
Sed pili subascellarũ, & pedũ, & multi alij, qui sunt super superficie corporis, quod apparet ex eis plus est ex necessitate materiæ: eo quod generatur pilus ab vno vapore fumoso adusto secundũ Gal. Et hoc indiget speculatione. quia videtur quod pilus sit corpus extendibile, siccũ, & tale est superfluitas cibi sicci, quando nimis coquitur, durante in illo admixtione pinguedinis. ergo nõ est ille vapor, cuius sit aggregatio partis supra partẽ: sed est corpus cõtinuum fortis cõtinuationis, extẽsiuum, crescens in longitudine. Et mihi videtur quod natura adducit istum vaporẽ, vt sit materia pili, ad hoc vt pilus trahat illam malam materiam ex corpore ad mundificandum ipsum per hoc, sicut tu vides quod similiter artificialiter faciunt laboratores terræ, qui quando volunt vt ipsa fructificet, seminant semina, quæ habent attrahere partem terrrestrem adustã. & per hũc modum potest esse vt sit iuuamentum corpori. Sed cutis videtur esse propter defendere, & abscondere, & stat foris, sicut sunt coopertura membris intrinsecis. Et spiritus sunt propinqua instrumenta virtutis regitiuæ corporis. & sic dicendũ est quod ministratur à quatuor virtutibus, aut quinque, hoc est attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, & discretiua. Et adhuc est inuenta alia uirtus, quæ communicat toti corpori, quæ regitiua nuncupatur, & quæ sit, & vnde sit multa dicenda sunt. & postea disputabimus. quicquid sit, ab anima est. propterea priuatio eius est subita mors necessario.

[Margin: Contra Gal.] L [Margin: M — Quinque sunt virtutes ministrantes. Idẽ. 3. huius c. 16. & c. seq. in fine. Opp. 2. trac. 2. ca. 6.]

De

A *De iuuamentis membrorum officialium, quæ sunt instrumenta virtutis nutritiuæ.* Cap. 9.

ET postq̃ narrauimus iuuamēta membrorū simplicium, narrandum est iuuamentū membrorū officialiū, & vniuscuiusq; partis ipsorum. Et hoc faciemus breuiter, exceptis casibus, in quibus prolongādi sunt sermones illis, qui nobis sunt similes. Et eligemus ex his, quod manifestū est, & quod opinatur eē magis necessariū in hac arte: & incipiemus à membris, quæ sunt instrā virtutis nutritiuæ. quia hæc est virt' ne
B cessaria prima nostro eē: & propterea fuit corruptio suaę operationū mors. Et dicimus, fm ꝙ testificātur sensus, ꝙ mēbra disposita ad faciendas operationes istius virtutis sunt stomachus, & sui ministri, sicut os, & instrā eius, & œsophagus: & post hæc intestina, & hepar, & venę, & renes, & splen, & sacculus fellis, & vesica. Primum iuuamentū oris est masticatio cibi. & propterea fuerūt positi dentes, vt faciant ad hoc cōuenient præparamentū. dentes quidē anteriores, vt incidāt: maxillares, vt frangāt: molares, vt molāt. Et scias,
C ꝙ in ore ē aliquātula digestio: & homo, quem tu scis, appellat eam alio nomine. Oesophagus est meatus, per quem transit cibus ab ore ad os stomachi, & operatio sua nō est nisi in duabus virtutibus, quæ sunt lactantes virtutem nutritiuā, hoc est attractiua & expulsiua: quia est necesse attrahere ab ore: & expellere ad stomachum. & qñ ista operatio perdit̃, moritur homo fame. Et instrumentum seruiens naturæ in his duabus operationibus, necesse est vt varietur. Et apparet p anatomiā, ꝙ œsophagus est cōpositus ex duabus tunicis: vna quæ est fm latitudinem, & alia, quę est fm longitudinē. D
& ista, quæ procedit fm longitudinem, qñ colligitur, & constringit̃, & ascēdit ad epiglottidē, tūc fit attractio. & illa, quæ vadit in latitudine, facit expulsionem, qñ aggregatur, & amplectitur cibum: sicut vola manus aggregat se super res humidas, & constringendo eas expellit Manifestū est, ꝙ stomachus ē locus digestionis missi cibi eidem ab ore, cō uertendo illum in chylum: quia nō potest conuertere ipsum in sanguinem. Et hoc apparet ab eo, qđ ministri sui in hoc opere sunt quatuor virtutes particulares supradictę. Sed E
digestio est magis manifesta in tunica carnosa, pp calorem, qui est in ea plus, & propter illud, quod ei aduenit ex arterijs, & venis, quæ ei adducunt calorem: & ēt est suppositus hepati, ita ꝙ ipsum calefacit. quia hepar est ei circa positum à latere dextro: & splen est ei circa positus in latere sinistro, qui dat calorē. Sed attractio cibi, quā facit œsophagus, & meri, fit p tunicā villorū longitudinaliū, & adiuuat ipsum ī hoc, quod est in eo de tunica diametrali angu F
lari. Et *receptio, & expulsio fiunt p tunicam, quæ procedit p latitudinem. ideo quia qñ recipit cibū, illa tunica aggregatur super ipsum ab omni parte, quousq; completur digestio: & digestione facta aggregantur omnes suę partes superiores super eam, & tremunt eam inferius, & est expulsio per hanc tunicam, quæ vadit per latitudinem: & habet duas operationes contrarias, hoc est expulsionem inferius, quādo est facta digestio: vel superius per vomitū.

*a. I. retentio

4 Sup. I

G Sed operatio virtutis discretiuę nõ est multũ manifesta in stomacho: nisi diceremus ꝙ stomachus nutriretur ex chylo, quia desyderaret cibum, & aggregaretur super ipsum, qđ fit in eo. & opinio affirmat hoc. Quòd si nõ diceremus, ꝙ stomach⁹ nutritur ex chylo, *quare desyderaret cibũ, & aggregaretur sup ipsum, & cessaret fames, qñ comedimus? Et si contingat ꝙ vnũ membrũ seruiat alteri, seipsum obliuioni nõ tradit: ergo recipit nutrimentũ, & vtilitatẽ ex eo. Et accidit vt aliqui ex nostris socijs dubitent ex hoc: quia membra ex chylo non debent nutriri, nisi postꝙ conuersus fuerit in sanguinẽ, & non est adhuc cõuersus in sanguinem in stomacho. Ergo dicamus ꝙ stomachus nutrit᷑ ab eo ex modica re, quę plus assimilatur qualitati ꝙ quantitati. & testificatur ex hoc, ꝙ subito quiescit fames, cũ comedimus, sicut subito quiescit sitis, cùm bibimus. Et adhuc non est inconueniens, ꝙ in eo sit aliqua pars subtilis, qua nutriat᷑ cito per aliquã humiditatẽ, quamuis non sit sanguinea. quia tu vides multa animalia, ꝗ nutriuntur, licet non habeant sanguinẽ. Et digestio fit in eo per calidi-

*a.l. qñ desideraret, & aggregaretur sup ipsum, nõ esset virt⁹ discretiua, vł ei⁹ opatio multum manifesta in eo.

H Argumẽtũ contra se. Prima responsio.

Secũda responsio.

I tatem & humiditatẽ primo, & secundario fit p aggregationem, quam facit stomachus super cibũ, & quia ipsum amplectit᷑. Et propterea tunc, quanto stomachus in animalibus ẽ grossior & durior, tanto fortior digestio fit. & hoc apparet in stomachis volucrum. Et propterea voluerunt quidam Antiquoꝝ ꝙ digestio fiat pp constrictionem aggregationis. & opinantur ꝙ stomachi volucrum prosint stomacho, sicut sunt stomachi gallinarum & perdicum. quia hoc membrũ nõ fuit positum in eis durum & forte, nisi propterea quia non habent dentes molares. K

Sed intestina et videnť esse instrumenta nutrimenti: quia ipsa nõ fuerunt facta principaliter, nisi vt transeat p ea digestus cib⁹ in stomacho p foramen, quod appellatur porta. Propterea cùm facta est digestio in stomacho, aperit᷑ locus iste, & mittitur cib⁹ ad intestina: & interim hepar trahit ab illis succositatẽ chyli p venas, quæ attingunt istud. & qñ cõpleuerit operationes, tunc expellũt intestina superfluitates inferius: & illa est sup̃fluitas sicca. ergo vtilitas intestinorum est bina. Prima, quia L sunt via, per quã cibus vadit ab illis ad hepar. Secunda pp expulsionem superfluitatis siccæ. Et virtus in illis manifestior est expulsiua. & propterea fuerũt ambæ suæ tunicæ euntes per latitudinẽ. Sed virtus attractiua non est manifesta in eis, propterea non habuerunt tunicam vnã in longitudine. & ipsis est virt⁹ digestiua: quia eorũ cõplexio est propinqua complexioni substantiæ stomachi. Sed illa intestina nõ habuerũt multam reuolutionẽ, nisi vt moraretur in eis cib⁹, donec hepar traxisset ab M eis, quod necessariũ erat. Et propterea dicit Arist. ꝙ animalia habentia paucã reuolutionem in intestinis, sunt gulosa. Et habuerũt duas tunicas, vt essent fortia: quia sunt via superfluitatum. & etiã quia operatio virtutis expulsiuæ in hoc ẽ fortior.

Manifestũ est in hepate, ꝙ est immutatiuum cibi ad conuertendum ipsum in sanguinẽ: & postea mittiť ipsum ad oĩa membra. Et pp dominationẽ, quam facit super oĩa membra nutritiua, opinabat᷑ Gal. ꝙ esset penitus

Gal. opin. de hepatis pricipatu in nutritiua virtute

A penitus ī virtute nutritiua princeps, & ipse nesciuit, ꝙ postremum nutrimentum est in corde: & in eo prima virtus nutritiua est princeps. Et apparet de hoc mēbro, ꝙ habet quinq; virtutes dictas, hoc est digestiuam, quā facit sanguinem, retentiuam tēpore digestionis, attractiuam quando trahit chylum ab īrestinis, discretiuam quā diuidit & cognoscit tres superfluitates: hoc est superfluitas aquosa, quam trahunt renes: cholerica, quam trahit bursa fellis: melancholia, quam trahit splen. Et inuenīri virtutem expulsiuam assinem vir-
B tuti attractiuæ, magnum dubiū est. & hic non est locus suæ solutionis.
Et debes scire ꝙ istæ quatuor virtutes aut quinque non sunt separatæ abinuicem, sed sunt sicut multi operarij super vnum opus: & sunt virtutes, quæ sunt sicut instrumenta vni virtuti, quæ facit nutrimentum, & facit ei cum illis quatuor virtutibus in quolibet membro. & illæ in toto corpore datæ sunt propter necessitatem vnius virtutis intrinsecę, quę est in vnoquoq; mēbro. & hoc est virtus nutritiua principalis. Deinceps contemplandum est, si ista principa-
C lis virtus est propria ī hoc membro ad hoc vt sit ipsum solum princeps membrorū istius virtutis: aut illic est aliud membrum, quod sit princeps ad ipsum in hoc opere. sup hoc est multum necesse disputare. Et dicim⁹, iam apparet per hoc, quod declaratū est in Naturali philosophia, ꝙ ista virtus non facit nisi vnā partem membri nutriti: & ꝙ membra sunt composita ex elementis: & ꝙ compositum ex elementis non est compositum, nisi per modum temperantiæ complexionis: & comple-

xio fit per modū decoctionis: & decoctio per modum caloris: ergo necesse est, ꝙ instrumentum istius virtutis sit principiū fortis caloris: qa non est differentia inter illam rem, quæ est nobis necessaria ad esse partis, vel esse totius. & si ita est, ergo de necessitate iste calor est in hepate, & in alijs instrumentis nutritiuæ. Et si ita est, sicut dicit Gal. ꝙ non lucrata sint alia membra, quæ habent haut virtutem istum calorem, cum quo agunt suas operationes, nisi à calore hepatis: ergo hepar certe ē princeps ipsorum membrorū: quia nō com- E
pletur eis hoc opus nisi per ipsum, & ipsum complet opera sua per se. & tale membrum, quale est istud, est dignius vt vocetur princeps. & ista est dominatio, quā dixerunt tm̄ authores ipsum per se habere. Et propterea de rectore agricultorū dixerūt ꝙ sit princeps eorum: propterea qa seruitia eorum non complent, nisi ex regimine ipsius, & opus illius cōpletur per ipsum. & hoc est in omni specie dn̄ationis. Dico ergo, vtinā Cōtra Ga.
ego scirem, si possibile est, à Galeno & alijs qui sequuntur suam sententiam, vt dicant ꝙ hepar est sufficiēs F
per se in ista operatione, ipso concedente cum eis, ꝙ multæ arteriæ veniant hepati à corde, quæ abducunt eidem multū calorē, ꝙ si hepar est sufficiens sibi in hac operatione: ergo calor iste est in vanum, & sine aliqua causa. Et si dixerint ꝙ iste calor Respōsio.
non det hepati, nisi virtutem vitalē: Replica.
Dicemus, quid est virtus vitalis, quę est in membris? est ne alia virtus, q̄ virtus nutritiua aut sensibilis? & nec nomen vitæ intelligitur, nisi super has duas, licet accidat vt nomen vitæ attribuatur magis sensibili. & hoc est

G est contrarium ei quod intelligitur ex verbis hoīs, quem scis. Nec aliud certificatum est ex istis virtutib⁹, nisi pp earū operationes: nec sunt hic aliæ operationes, nisi istæ duæ, hoc est nutribilis, & sensitiua. *Respōsio Replica.* Si responderent, ꝙ virtus pulsatilis in corde est tertia virtus, & illa dr̄ virtus p se: Respondemus quamuis nos concederemus vobis hoc, cor tñ dat hepati virtutem pulsatilem, quia manifestum est ꝙ venæ hepatis non sunt pulsatiles. Deinceps apparet ꝙ virtutes pulsatiles sunt propriæ cordi, & ista virtus est ꝓpria sua dominatio: H & qñ dominationem habet cor cū hac virtute, quia cū hac virtute dat & partitur virtutem omnibus membris, qm̄ dat & partitur eis calorem naturalem, cū hoc ipsum habet conseruationé sibi p modū flabellationis. & cùm ista virtus videlicet pulsatilis, sit illa, cum qua cor dat alijs membris primū nutrimentum, dando & partiendo eis omnes alias virtutes: ergo ipsum debet appropriari de necessitate isti virtuti, hoc est nutritiuæ a latere, ꝙ est nutrimentum cordiale, ꝙ ipsum est instrumentū, cum quo laborat ista virtus in dando nutrimentum. I *Secunda replica.* Et si esset alia virtus hic prẹter istam virtutem nutritiuam, daret alijs membris. quia impossibile est esse in aliquo membro virtutem contrariam in specie alijs virtutibus, quæ sunt in alijs mēbris. & non inuenitur in alio membro, nisi in ipso existente membro principe: nec Gale. nec alter medicus dicit hoc. Et si ita est, sicut diximus, & apparet ꝙ comparatio cordis ad hepar fit, sicut comparatio, quá ponit Gal. hepatis ad membra alia: ergo cor ex necessitate erit princeps sup hepar in hac virtute. quia hepar nō est sufficiens in faciendo per se suam operationem, nisi pp calorem transmissum à corde temperatum in quantitate, & qualitate. K *Tercia rō.* Et est refirmatus iste sermo, vt cor sit de necessitate princeps virtutis nutritiuæ, qđ Gal. nec alij ex anatomicis dixerunt nec crediderunt, ꝙ cordi veniret calor ab alio membro, sed est sufficiens p se, sicut conueniens est principi. Et ego iam probaui tibi virtutem & calorem per viam doctrinæ dissolutiuæ. *Rńsio tacitæ obiectioni.* Et si tu videris ꝙ indiget cor hepate propter præparationem nutrimenti, non est propterea hepar L dignum vocari princeps: sicut non est conueniens stomacho propter ꝑparationem cibi vt vocetur princeps hepatis: nec etiam bubulcus, qui prẹparauit cibum alijs bubulcis, vocabitur princeps. *Rō prima qđ cor est princeps virtutis nutritiuæ.* Postquam declaratū est, ꝙ cor est princeps virtutis nutritiuæ: & apparet per anatomiam ꝙ non est in corpore vnum membrū, ad quod non veniant arteriæ a corde: ergo cor est dator virtutis nutritiuæ omnibus alijs membris p viá, quam ego superius dixi tibi. & si ita non esset, arteriæ essent in vanum. M *Rō scḋa.* Et adhuc non fuit visum vnquam per anatomiam, vt transiret sanguis ab eo per venas ad cor. Adhuc sanguis, qui est in venis, est sanguis imperfectus, & non est creatus in vehiculum spiritus, nisi sanguis arterialis. *Prima pui mi c xc. s. ca, I. & primo tra II. cap.* Et si diceret aliquis homo, ꝙ medicus non habeat necessariam hāc inquisitionem: dico ꝙ habet multū necessariam. & hoc in futuro meli⁹ explanabo. *Rō cōtra philosophus.* Et qñ Galenus vituperauit Archigenem, quia curabat virtutem memorialem cū medicinis cordialibus, credendo ꝙ esset transmissa

A missa a corde: & dicebat, si credis quod virtus memorialis sit in corde, quare non apponis ventosam super ipsum, & sit intentio tua in medicando ipsum. Et ego dico quod haec est vna reprehensio, quae est magis vituperabilis, quam verba Archigenis, secundum quod declaraui hucusque, & declarabo deinceps: quia cor est princeps omnium membrorum. Et fuit locus eius in medio: quia hic est locus regis: ad hoc vt sit regimen huius proportionatum aequaliter omnibus suis circumferentijs, & etiam vt melius custodiatur.

B Et propterea fuit circumpositus panniculus grossus, vt circundaret ligamentum suum. Sed nutrimentum cordis est ex vena, quae coniuncta est inter hepar & ipsum. Cooperimentum, quod fuit positum super auriculam cordis, fuit positum vt aperiatur interius, ad hoc vt sanguis posset ingredi ad ipsum, & postea clauderetur perfecte. Sed auricula, quae est in alio latere, hoc est auricula venae, quae prouenit ab ista camera ad pulmonem, secundum opinionem quorundam fert sanguinem ad nutriendum pulmonem: quia non sunt venae continuatae cum illo Et cooperimenta, quae super hanc auriculam, ordinata fuerunt vt ape-

C rirentur extra, & non intus, ad hoc vt sanguis posset exire per eas ad pulmonem.. Sed vni duarum auricularum, videlicet quae est in camera sinistra, hoc est os arteriae magnae, non fuerunt ordinata tria coopertoria, vt aperirentur ab interiori parte ad extra, nisi vt iret sanguis & spiritus ad arterias & non rediret: & alia auricula, quae est in hoc latere, est os arteriae venae, quae venit ad pulmonem. & ab hac arteria fit euentatio cordis. et propterea fuerunt ordinata cooperimenta istius auriculae, vt aperirentur desoris ab intus. Sed quia splen non habet D

nisi duos meatus: vnus qui continuus est hepati, & alter cum stomacho: & in splene stat spissitudo sanguinis: opinatur quod sit factus ad trahendum superfluitatem melancholicam hepatis. & vt longinquum, ut sint duo hepata, quia non apparent in eo uenae missae ad aliud membrum. Bursa fellis ordinata fuit ad trahendum superfluitatem cholericam ab hepate. Et renes etiam sunt membra seruientia hepati: quia attrahunt aquositatem, quae est in sanguine per uenam magnam, quae uenit a gibbositate hepatis. Sed E

uesica fuit ordinata ad trahendum superfluitatem aquosam a renibus, & coopertura quae est inter ipsam & renes similis cortici, quando humiditas trahitur ad eam, aperitur, & quando remanet, clauditur, ad hoc ne reuertatur ipsa superfluitas ad renes. Et scias & non tradas obliuioni, quod unumquodque istorum membrorum, quae ordinata sunt ad trahendum superfluitatem sanguinis, non trahunt, nisi quia sint sibi conuenientes in cibo: & etiam cum hoc faciunt iuuamenta, quae sunt necessaria. Et propterea in eis sunt de necessitate quinque uirtutes particula- F

res, scilicet attractiua, & retentiua, digestiua, discretiua, & expulsiua supradictae. Ista sunt omnia instrumenta nutrimenti. Et habes quod digestiones, quae communicant omnibus membris, sunt duae, uidelicet digestio stomachi, & digestio hepatis: saluo quod tu non ponas sanguini unam digestionem in uenis: & si est, pauca est. Sed tertia digestio est, quae est propria omnibus membris.

Tres sunt digestiones.

De

G *De iuuamentis membrorum officialium, quæ sunt instrumenta virtutis generatiuæ.* Cap. 10.

ET postquam declaratū est, quæ sint instrumenta virtutis nutritiuæ, volumus declarare instrumenta virtutis generatiuæ. Virtus enī augmentatiua non habet propria membra sibi: sed eadem membra, q̄ sunt virtutis nutritiuæ, sunt & istius. Mēbrorum generationis quædā sunt, quæ sunt propria fœminæ, sicut vulua & mammillæ, quædam sunt propria mari, sicut testiculi & virga. Sed testiculi fuerunt ordinati ad fa-
H ciendum sperma. & ideo fuit caro eorum alba & spongiosa, sicut caro mammillarum. & ideo, qñ couertit sanguis, cōuertitur ad similitudinē eorum, & faciūt ipsum album: sicut hepar cōuertit chylum propter suā rubedinem ad ruborem, quia vis est agentis assimilare sibi patiens suum.

Testiculi non sunt princeps virtutis gignitiuæ.

Et debes scire ꝙ istud membrū non est sicut princeps virtutis generatiuæ: quamuis ipsa virtus sit in eo, sicut opinatur Galenus, quia illud nō potest agere suam operationē p se, nisi per spiritū missum eidem à corde temperatum in quantitate & qua-
I litate. Ideo apparet ꝙ virtus cordis, quæ hunc calorem mensurat, vt possit facere suas operationes, sit principaliter generatiua: & virtus, quę est in hoc membro, est eius seruiens: & si habet aliquam prædominationē, illa est pticularis. Sed testiculi, quos dicit Gal. fœminam habere, apparet ꝙ non habeant effectum in generatione: quia sperma mulierum, quod generatur in mulieribus, in generatione inuentionem non habet. Et si aliquis vellet dicere admirando: ergo facti sunt in vanum. Respondemus ꝙ nec in hominibus mammil-
K læ habent aliquam inuētionē in generatione, & tñ habent eas. ergo debes scire ꝙ aliquod iuuamentū est in vtrisq;. Et si tu dices, vnde apparet ꝙ sperma mulieris non hēt aliq̄ inuentionem in generatione: dicemdū ꝙ manifestatur sensu, & cognoscitur per argumentū per sensum. quia homo videt ꝙ mulier impregnatur, absq; eo ꝙ spermatizet. Et postquam legi libros Arist. ego quęsiui à multis mulieribus de hoc, & responderunt ꝙ plures impregnatę fuerunt absq; spermatizatione: & ēt
L si displicuisset eis coitus. Et etiam vidi q̄ plures ex istis impregnatæ, q̄ fuerant à masculis violatæ. Et vicina quædam mea, de cuius sacramento confidere multum bene poteramus, iurauit in anima sua ꝙ impręgnata fuerat subito in balneo lauelli aquæ calidæ, in quo spermatizauerunt mali homines, cum essent balneati in illo balneo. Et ego perscrutatus fui vnum librum, quem fecit Auemcladis de spermate: & inueni eum, qui dicit ꝙ hoc possibile est esse. & reddit de hoc rationem plurimū mihi placentem: quia vulua tra- M
hit sperma propter vnam propriā virtutem, quam habet cum eo à tota specie. & ad hoc non est necessaria delectatio. ò quam bene placet mihi. Sed illud, quod cognoscitur argumēto naturali, est, ꝙ si sperma mulieris posset facere hāc operationem, quam facit hominis sperma: ergo generaret per se fœmina, & homo nō esset necessarius. in quo nec esset opinandum, ꝙ hæc operatio diuidatur in illos in quātitate. hoc est vt sperma mulieris faciat aliqua mēbra, & sperma viri aliqua. quia quāuis

Nota locum. Hæc pars viq; ibi, Sed illud, i aliquib⁹ ex ē pluribus Hebręis ñ reperitur.

Secta 16.

Sperma mulieris non ingredit generationē. Idē in paraphrasi d Aīalibus. Rō pꝛima ab experimento.

A uis mēbra sint multa, illa sunt vnū in vno principio, quod est in eis: & dator istius principij, quod est cor, ipsum est dator omnium membrorum in potentia. & si esset sufficiens mulieris sperma in dando hoc principium: ergo sperma hominis non haberet etiam inuentionem in gnatione. & sic dico in spermate viri.

Respōsio. Et si diceretur, ꝙ aliquod istorum spermatum non facit hanc operationem, quousq; non sunt mixta adinuicem, & adepta sunt aliam formā & aliam dispositionem: sicut nō est sufficiens per se acetum, & per se

B mel, vt fiat oxymel, nisi qñ sūt mixta simul.

Impugnatio responsionis. Respondemus, & confiteamur hoc, quod cōplexionem habēt illa duo spermata: & istud, quod dat eis hanc formā, necesse est vt sit cōplens. & ista duo spermata sunt hic loco materiæ. & hic non est res, quæ det formam, nisi virtus generatiua. & de necessitate est, ꝙ membrum, quod habet hanc complexionē, vel quod facit hanc complexionem, est membrum, ĩ quo est virtus generatiua.

Impugnatio secūda. Et sm̄ hanc opinionem eēt necesse dicere, ꝙ virtus generatiua est in vulua. Et vtinam ego scirem, quę

C necessitas est spermatis & sanguinis ad faciendum hanc operationem: quia sanguis est sufficiens ad faciendum oīa membra, quia ipsā nutriūtur ex eo.

Tertia rō ad principale. Et postquā ita est, & apparet impossibile, ꝙ sit operatio spermatis mulieris, & spmatis viri vnū in specie: & etiā apparet prima fronte ꝙ mulier habet operationem ĩ generatione: ergo conueniens est, ꝙ operatio vni⁹ sit sine operatione alterius, & ꝙ sint ambo declinantes in eorum operationibus ad vnum finem, hoc est embryonis: ergo quod libet eorum dat embryoni partem, D per quā stat, vel est. Et istæ duæ partes sunt materia & forma: & vnum eorū est dator materiæ, & aliud est dator formæ. Et impōle est vt fœmina det formam, & masculus materiam: ideo quia dator nutrimēti debet de necessitate eē dator materiæ, & fœmina est datrix nutrimenti. ergo debet esse datrix materiæ, & masculus dator formæ. & sic dixit Aris.

Et postquam mulier non hēt aliq̃d, de quo possit opinari, ꝙ sit materia, nisi sperma & sanguis menstruus: & est manifestum, ꝙ sperma est humiditas aquosa similis superfluitati: ne- E que solum est sĩle superfluitati, sed pro certo est superfluitas: & impossibile est, ꝙ ex eo mēbra nutriri possunt: quia si pośe esset, sufficientior esset sanguis: quia ex eo nutriuntur membra: quia nō est differentia inter nutrimēti materiam & materiā essentiæ: quia nutrimentū est essentia in parte, & generatio esse est in toto, & materia totius & partis est idē.

Idē est materia gnōnis & nutrimenti.

Et etiam hoc testificatur, ꝙ sperma mulieris nō ē materia embryonis: quia multæ mulieres impregnātur absq; spermatizatione, sicut dictum est.

Quarta rō.

Et iterū vulua mulieris vomit suū sperma, & trahit sperma viri ad se. Quæ omnes res istæ ostendunt, ꝙ sperma mulieris est sup̄fluitas discurrens propter delectationē & sicut discurrit saliua ex ore alicuius famelici, cùm videt aliquē comedentem.

Quinta rō.

Et apparet manifeste ꝙ sperma viri tenet locū agentis. quia mēbra non nutriuntur nisi per calorē naturalē, qui est in corde: & iste calor est primū instrumentū aīæ nutritiuæ. Et propterea necesse est vt sit primū instrumentū virtutis cōpletiuæ.

G pletiuæ. Et sic necesse est in spermate viri, aut in sanguine, qui est ĩ vulua, magnam partẽ istius naturalis caloris esse in actu. & impossibile est esse hoc, nisi in spermate pp suũ calorẽ, & humiditatẽ. Et sanguis, ex quo generatur embryo, est sanguis venarum mulieris, qui est in vulua retentus. & remotus est, vt habeat in se virtutẽ talẽ, qualis est ista: eo quia est sanguis indigestus. & adhuc remotius ẽst vt sit in spermate mulieris. vel ẽt non est dicendũ ꝙ calor naturalis sit in embryone ex se: ideo quia nõ generatur calor naturalis, nisi à ca-

H lore, qui est in nutriente. Propter

Cõclusio. oẽs ergo istas rationes non est credẽdum ꝙ sperma mulieris sit materia vel forma embryonis: sed sperma viri stat loco formæ, & sanguis menstruus loco materiæ, & sperma mulieris non habet inuentionem in generatione. Et non est credẽdum vt sperma præbeat iuuamentũ solum qualitate, sed confert in iuuamento caloris quantitatiui. Et propterea non hẽt Aris. reprehẽsionẽ ab Hip. & Gale. ꝙ in muliere, q̃ in saltando abortiuit sexta die, & fuit inuentum sperma inuolutũ panniculo. nec ẽt

I q̃rendũ ab Aris. quo loco erat istud sperma. Et scio ꝙ non erat necessaria in Medicina ista inquisitio: quia magis est inquirendũ in Gñatione aĩalium. sed nos narrauimus istud hic pro maiori iuuamẽto. & q vult scire qõnes, quæ sunt inter Aristo. & Gal. legat librum de Aĩalibus. & ibi inueniet illud, quod dixi. Et deinceps volumus reuerti ad illud, a quo fuimus separati. Et dicimus ꝙ primũ iuuamentũ virgæ est, vt inijciat sperma in matricem, & secundũ, vt sit meatus supfluitati aquosę. Et iuuamentũ vuluæ est, vt sit locus gñationis. K & cũ hoc sunt alia iuuamẽta, vt sit meatus & via supfluitati sanguinis non cocti, qui gñat in fœminis: & est sanguis menstruus, qui pp nimiã humiditatẽ, q̃ gñat in eis ex paucitate caloris earũ intrinseci, nõ est sufficiens calor earũ ad decoquẽdũ sanguinẽ, q mittit ad mẽbra earũ. & idcirco expellit ipsum natura certis paroxismis p meatũ h' membri. Et est cõpositũ multis villis trãsuersorijs pp virtutẽ retentiuã, q̃ est in eis: & hẽt aliquos villos longitudinales pp virtutẽ attractiuã, vt trahant sperma. sed virtus expulsiua, q̃ L est in hoc mẽbro, magna est: & ppea hẽt vnũ villũ latitudinalem. Et si tu

An in vulua virtus sit immutatiua.

quæreres vtrũ vulua hẽt virtutẽ immutatiuã, hoc indiget speculatione. quia nõ põt dici ꝙ vulua faciat mẽbra embryonis: sed virtus informatiua ipsa facit cũ calore fixo in spermate. ergo virtus immutatiua, q̃ est in vulua, non est, nisi loco conseruationis. & ideo cùm attingit sperma aer, corrũpit cõplexionẽ eius. & per hanc viã põt intelligi ꝙ virtus ĩmutatiua est in vulua Sed manifestum est ꝙ mãmillæ sunt ad faciendũ lac: ppea ꝙ caro ipsarũ fuit spongiosa & M alba: & ista mẽbra habent colligantiã cũ vulua. Et propterea, qñ materiæ pp aliquã cãm non veniunt ad vuluã, currunt ad mãmillas: sicut est in mulieribus lactantibus, quia non hñt menstrua: & si hñt, parũ hñt. Et sunt aliquę mulieres, q̃ non possunt impregnari, dum lactant. & iterum cũ materiæ descendunt ad vuluam, priuantur à mammillis. Hucusque diximus iuuamenta menstruorum & spermatis: deinceps volumus narrare iuuamẽta instrumẽtorũ sẽsus,

De

A *De iuuamentis membrorum officialium, quæ sunt instrumenta sensus in generali. Cap. 11.*

ET dicimus φ quinque sunt sensus, s. visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Manifestū est φ cerebrum non fuit creatum, nisi pp ipsos, & proprie pp visum, auditū, gustum, & odoratū : & quilibet istorū hēt suū instrm proprium, videlicet visus oculum, auditus aures, odoratus nares, gustus linguam. Sed de instrumēto proprio tactus est dubiū. quia Gal. dicit φ neruus, qui oritur à cerebro, est proprium instrm eius, & est dator ipsarū virtutū alijs mēbris. & Aris. dicit φ istud instrm est caro. Et hoc sequitur opinionē, quā habent de cerebro. quia Gal. dicit φ in eo sunt quinq; sensus, & dicit φ ē princeps istius operationis, hoc est φ facit eā per se sine alicuius necessitate. Arist. aūt dicit φ dñium suum est particulare: quia est in hoc opere seruitor dominationi cordis, posito φ sensus fuerint in eo quinque, vel quatuor. Et nos volumus speculari in hoc, sm φ speculati fuimus in dominio hepatis. Et dicimus φ manifestū est ex anatomia φ multæ arteriæ à corde mittunt̃ ad cerebrum & fortes: & omnes anatomici, & Galenus cum eis hoc confitentur: & ex hoc est prima ꝓbatio, φ cerebrum ī hac operatione indiget corde. Sed si res, qua iuuatur cerebrum pp cor p calorem istum, quem ei trāsmittit, est virtus nutritiua, qua cerebrū nutritur : ergo cor de necessitate esset seruitor cerebri in hac re. ideo quia nutrimentū & virtus nutritiua non sunt data in animali, nisi pp sensus virtutē sensibilē. sed res, qua iuuat̃ cerebrū pp cor per calorem, quem ei trāsmittit, est quinq; sensus : ergo virtus sensibilis primo & principaliter est in corde. & ista virtus est sensus communis, cuius esse probatum est in libro de Aīa. Sed Galenus dicit φ hæc virtus est ī cerebro, & Aristo. dicit φ est in corde. Et si tu quæris, vnde appatet φ cor sit dator cerebro caloris mensurati in quantitate & qualitate, & sm φ conuenit vnicuiq; sensui ex sensibus cerebri: Respondemus φ ratione debita est, φ non cum omni calore fit quilibet sēsus. quia calor, cum quo operat̃ virtus nutritiua, non est ille calor, cum quo operat̃ virtus sensibilis. Et hoc apparet in dormiente & vigilante. quia nos videmus φ operatio virtutis nutritiuę est fortior cùm nos dormimus, & tunc non est sensus in actu: ergo calor, cum quo operat̃ virtus sensibilis, non est in sensibus in actu, cum homo dormit. Et hoc apparet. quia qñ homo dormit tenendo oculos apertos, nō videt. & si nō esset, quia reuertitur calor, ī quo est visus, per neruū opticū ad partes intrinsecas visus, nō esset priuatus. Et scias φ vna & eadem virtus non potest inueniri in potentia & in actu simul & semel. ergo postquā manifestū est, φ virtus visibilis vadit cū spiritu visibili, & spiritus visibilis cū calore naturali, qñ dormit hō, non est virtus visibilis in actu. quia si esset ī actu, videret in actu: & non est ita: ergo calor naturalis, q viuificat virtutem sensibilē, non est calor virtutis nutritiuæ, qñ dormiens nutrit̃, & non videt. & qñ tu scies vbi reuertit̃, & vnde transmittit̃, tunc scies de necessitate locū virtutis sensus cōmunis. Sed mihi videtur prima fronte, φ à corde transmittitur iste calor, ad

Cerebrū creatū fuisse pp sensus.

Dubium de instrō sensus tactus.

B

In quo mēbro sint sensus, ī cerebro, an in corde.

Contra Ga.

C

D

Secūda rō.

E

Declaratio secundæ rationis.

F

G & ad illud reuertitur. Et propterea sunt calidiores partes extrinsecę, qñ hõ vigilat. & operatio virtutis nutritiuæ est fortior, cùm homo dormit, & corpus est frigidum deforis. Et nemo debet dicere ꝙ ortus istius caloris, cũ quo stant sensus & vigilia, generetur primo in cerebro: quia cerebrũ est mẽbrũ frigidũ, & nerui mẽbra frigida, & in maiori parte eorũ apparet manifeste frigus: ergo incredibile est vt calefaciant corpus. Et adhuc de ratione apparet, ꝙ calor q est materia aĩæ nutritiuæ, & calor q est materia animę sensibilis, est vnũ loco subiecti, vel vnũ in situ, & non est duo loco subiecti, nec in duobus diuersis mẽbris etiã duo. Quia aĩa nutritiua, quæ est in embryone, est præparata recipere aĩam sensibilẽ, & stat cũ ea loco formæ & finis: & nutritiua est ei loco materiæ: ideo fuit receptio in illo loco de necessitate, qui præparatus est recipere. Et manifestũ est ꝙ aĩa non est præparata recipere, nisi in loco sui subiecti & sui situs, qui est calor naturalis. ergo receptio animæ ad formam sensibilem est de necessitate in hoc loco. Ideo ergo res vnita ab his duab⁹ est vnũ loco subiecti, vel situs: quãuis non sint vnũ in aliqua duarũ figurarũ, vnũ simpliciter, hoc est vnum numero, & vnũ definitione. & hæc est nobilis sententia, quam dedim⁹. Et postquam ita est, & etiã apparet ꝙ calor, cum quo regunt sensus, est calor cordis: ergo virtus, quæ regit sensum cõem est ibi, & cerebrũ est seruiẽs istius virtutis, sed ipsum cor est princeps istius virtutis veraciter: quia dominatur super his in hac ꝑfecta dominatione. Et nos potuissemus probasse has res magis per viã

Deductio contra tacitã respõsionem.

Secunda deductio.

H

I

demonstratiuã: sed nostra intentiõ est abbreuiare. Et postquã declaratũ est ꝙ cerebrũ est seruiens cordis, dando ei virtutes sensibiles per modũ, quẽ dat camerarius regi, vt impleat voluntates suas, quãuis rex det ei illã virtutẽ, propter quã agit: necesse est deinceps scire, quæ est via, per quã seruit cerebrũ cordi: quia iã declarata est via, per quã seruit hepar cordi, hoc est, quia præparat ei suũ nutrimentũ. Et dicimus ꝙ non in qualibet mensura caloris complettur operatio cuiuslibet sensus. Et adhuc apparet ad sensum, ꝙ non indiget forti calore. quia fortis calor ꝓhibet eos apprehendere sensata extrinseca, & impedit eos, sicut videm⁹ ꝙ hoĩes, qui distemperati sunt forti calore in cerebris eorũ, in ægritudinibus acutis credunt audire, & videre ea quę non sunt. & maxime apparet hoc in sensu tactus: quia fuit intentio in eo apprehendere quatuor qualitates. & fuit impossibile vt instrumentũ illius esset vacuũ ex eis: quia ipsum est complexionatum ex eis. vnde fuit factũ in fine temperantiæ, vt habeat sensum fortiorem. Et propter hæc omnia, quia cor est in fine caloris, fuit ordinatũ contra ipsum cerebrũ ex opposito ad tẽperandũ calorem suum, vt sensus possit apprehendere perfecte. Nec fuit possibile ponere hanc frigiditatem eandẽ in corde a principio creationis: quia essent diminutæ operationes nutrimẽti diminutione manifesta. Et ꝙ dũ voluerit natura facere has duas operationes in animalibus perfectis in vltimitate perfectionis, fuit positum cerebrũ contra cor. Sed aĩalia, quę dicuntur spongia marina, & multa animalia bruta non videtur indigere

K Virtus sensitiua est in corde. Idẽ Hipp. de corde aĩalis. virtus est in cord: mõ in sinistro vẽtriculo. Idem Ipa raphrasi li. 2. d par tibus. c. 7. ab Ari. vide primo Theiũr tr. 12. cap. 1.

L

Vtilitas cerebri.

M

A indigere cerebro, & specialiter nerno magno, qui oritur à cerebro. & ppea si icideretur aliqua pars illius animalis, posset viuere, & nutriri, & crescere, donec rediret ad id qđ erat. Et pp hāc cām videmus multa animalia, quæ viuunt, cum sint incisa vsq; ad mediū sui. Et istud est seruitiū, qđ dicit Arist. & sequaces sui, & secta circuentisi, quæ dr̃, emensam, i. viator, ꝙ cerebrum facit cordi. Et fuit ordinatum os capitis ad defendendum cerebrum. Et fuit rotundum, quia figura rotunda est magis remota à læsione: sicut faciunt
B castellani, qui faciunt turres rotundas, vt machina non possit eis nocere. Et adhuc, quia figura rotunda plura cōtinet in se: & etiam est magis apta ad motum continuum.

De iuuamento fili Spinæ. Cap. 12.

ET iuuamentum fili spinę est de genere iuuamenti cerebri, & est quasi clauus ligans spondylos. Et postquam declarata est ex hoc sermone * compositio dominationis cerebri, & similiter dominatiōis cordis, & declaratum est iterum ꝙ est eius iuuamentum: deinde narrandum est iuuamentum membrorū
C vniuscuiusque, quæ data sunt his quinque virtutibus.

*a.l. cōparatio

De proprio instrumento sensus Tactus. Cap. 13.

Caro ē instrumētū sensus tactus.

ET dicimus ꝙ caro est propriū instrumentum sensus tactus: ppea quia illud est membrum, qđ cōmunicat omnibus animalibus, sicut tactus est sensus cōmunis oībus animalibus. Et in carnibus perfectorum animaliū sunt sparsi multi nerui ad temperandum complexionem carnis. & quia nerui sunt similes complexioni cerebri, est iuuamentum eorum de genere iuuamē
D ti cerebri. & ppea membra, ad q̄ nō veniunt multi nerui, sunt duri sensus. Et istius virtutis quiddam est, qđ cōmunicat oībus partibus carnis: & hic est sensus quatuor qualitatum contrariarū, sicut caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas: & quiddam est, quod est propriū vni membro: sicut est quando os stomachi sentit resolutionem factam in eo: & iste sensus appellatur fames & sitis. Sed fames est sensus resolutionis substantiæ grossæ, calidę & siccæ: & sitis est sensus resolutionis substantiæ frigidæ & humidæ:
E ergo sensus proprius est duplex. Et sensus capitis membri de titillatione, quam habet in hora coitus, isti duo sunt connumerati in genere sensus tactus.

De iuuamento Linguæ. Cap. 14.

ET linguæ iuuamentum est manifestum, ꝙ illa & nerui sui nō fuerunt facti, nisi pp operationē gustus, quamuis huic adiungatur alia res pp electionē meliorem, hoc est ad proferendum literas locutionū. Et in radice linguæ sunt duo orificia, quæ tangunt carnem glandulosam, quæ appellatur generatrix saliuæ. & iuuamentum istius saliuæ
F est, vt faciat manifestare gustum rerum saporatarum.

De iuuamentis Oculorum, & partium suarum. Cap. 15.

ET manifestum est, ꝙ oculi sunt instrumenta visus, & ꝙ sunt cōpositi ex septē tunicis, & tribus humiditatibus: & sciendū est iuuamētū vnicuiq; ipsorū. Et apparet ꝙ ꝓpriū instrm̄ illius sensus sit humiditas rotūda, quę vocatur crystallina,

Idē primò Thesau. tr. 8. ca. 14. Idem vbi supra.

G vel glacialis, aut reticula aranea posita super hanc humiditatem. Quia declaratum est in Naturali philosophia, φ hæc apprehensio nō potest perfici nisi ī corpore peruio, hoc est aere & aqua. quia pp claritatē & puietatem, quæ est in eis, fuit eis possibile recipere colores. & non apparet in oculo corpus existens in vltima claritate, & luciditate natum ex temperantia aeris & aquæ, nisi duo corpora. & non fuit ordinata rotunditas istius humiditatis cū aliquantula deuexitate, nisi vt reciperet rerum sensibilium multā quātitatē.

H Sed aliȩ humiditates, & aliȩ tunicæ non fuerunt factȩ, nisi pp hanc humiditatem. Et cū deuexitate modica non est nisi vt recipiat à grandinosa: quia vitrea humiditas fuit facta ad nutriendū hanc humiditatē p viā rorationis. & hoc fuit: ppea qa natura sanguinis ē remota à nā huius humiditatis. vnde fuit necessarium, vt aliqua re mediante fiat trāsitus sanguinis in prīo, vt ipsa adaptentur ad nutriendum hāc humiditatē. Et albuginea humiditas facta fuit iterum ad humectandum hāc humiditatē, & ad custodiēdum

I humiditatē suam ab aere extrinseco, & et ne tangat vueam tunicam. Sed tunica fortis vocata coniunctiua, fuit ad custodiendū oculū à duricie nerui, & ēt ad ligandu oculum cū osse, & ēt pp aliam vtilitatē, quā dicemus post. Sed tunica, q̄ dicitur *ferina, fuit facta ad nutriendū dictam retinam per venas, q̄ sunt in ea: & ēt vt iuuet ipsam pp calorem naturalem per arterias, quæ sunt in ipsa. Sed iuuamētū telæ retinæ, primū est vt det spiritu visibilē p neruos, qui sunt in ipsa, hoc est calorē naturalē, cuius cōplexio adaptata ē in cerebro, & p duos neruos, qui vadunt ad oculos: & ēt nutrit crystallinā humiditatem per viā rorationis, & dat iuuamentū caloris naturalis per arterias, quæ sunt ī ea. Sed Gale. cōfitetur φ aranea est vltimitate peruietatis, & luciditatis: quia colores & formȩ imprimūtur in ipsam. ergo ista tela est propriū īstrumentum visus, vel per se, vel per adiutorium crystallinæ. Et tela vuea dr̄ habere tria iuuamenta. vnū est vt nutriat telā corneā: & ppea fuit multū venosa. ſm vt defendat crystallinā a duritie tactus corneæ: &

*a.l. secundina

K

Cōtra Galenum.

L ppea fuit hæc tela mollis tm̄, ne disgregaretur spiritus visibilis. & hoc facit pp calorē nigrum quē habet, quia natura est coloris nigri vt aggreget. Et foramē, qđ est in medio istius telæ, non fuit factū, nisi vt esset forma sensati humiditatis crystallinæ, aut araneæ, aut ambarū: quia visus, sicut scis, non fit extramittēdo. Sed oculus recipit colores per sua corpora peruia per modū, per quem recipit speculum. & quando colores sunt impressi in ipsum, tunc apprehendit eos spiritus visibi-

M lis. & hoc ego bene probaui in lib. de Sensu & sensato sex rōnibus, φ si aliqđ corporū, quibus est cōpositus oculus, est conueniens vt in eo imprimant' colores per nimiā eius peruietatē, ipsum corpus est ppriū instrm̄ oculi. Et iuuamentum telȩ corneæ ēt fuit vt defendat humorē albugineū. & fuit facta clara & subtilis, vt non resistat humiditati crystallinȩ ad recipiendū formas. Sed ſm iuuamentū coniunctiuæ fuit factū ad mouendū secum musculū, qui mouet oculum. Ista sunt iuuamenta

A menta partium oculi ſm Galen. & maior pars iuuamentorum, ſm ꝙ vidiſti hic, ſunt iuuamenta arbitratiua: ſed ſine dubio quodlibet ipſorũ habet iuuamentũ propriũ ĩ ſe. & pars dominãs ĩ eo, & ſu⁹ finis nõ ẽ, niſi vt imprimant colores ĩ ipſum.

De iuuamentis inſtrumentorum Auditus. Cap. 16.

SEd inſtrumentorũ auditus manifeſtum eſt ꝙ ſunt aures. & primum ĩ quo auditus eſt, eſt neruus, qui venit ad eas, qui cooperit foramen auris. Et dictũ eſt, ꝙ foramen auris nõ fuit tortuoſum, niſi vt aer B frigidus non intret tali mõ, ꝙ lędat auditum. Et melius eſt dicere ꝙ fuit tortuoſum, ne virtus auditus fuiſſet læſa à vocibus fortiſſimis. Et ĩ ſumma ſcias ꝙ hęc figura habuit iuuamentũ in receptione vocis. & ideo factum fuit chartilaginoſum, & vocatum eſt auris tortuoſa. Et alia animalia habent hoc pro alio iuuamẽto, hoc eſt vt recipiant voces veniẽtes ab omni parte. & propterea plus regrediuntur foras, & mouent eas.

De iuuamentis inſtrumentorum Odoratus. Cap. 17.

MAnifeſtũ eſt ꝙ inſtrumenta C odoratus ſunt naſus. & fit in aĩalibus olfactilibus per viã attractionis, & in nõ olfactilibus ſine attractione: ſicut in apibus, & in alijs animalibus non habentis olfactũ. Et ſm Ariſt. iſte ſenſus fit ĩ duobus meatibus, q ſunt in naſo. & ſm Gale. fit in duabus carũculis ſimilibus capitibus mammillarũ: & dicit ꝙ pp remotionẽ iſtius loci indiguit at- Prima rõ, qđ odor nõ fit ĩ carũculis, cõtra Gal. tractione. Et ego dico, ꝙ ſi ita eſſet, vt dicit Gal. ergo odoraremus, quãuis nares eſſent oppilatę, qñ attraheremus aerẽ per os: quia palatũ eſt apertum naſo. Et ſm ꝙ dicit Auen- D Secũda rõ zoar nos odoramus odorẽ ciborũ, qñ incipiunt digeri in ſtomacho: ergo à contrario non eſt probatũ, ꝙ per illas duas caruunculas fiat odoratus. ꝙ ſi ita eſſet, animalia inolfactibilia nõ odorarent. Et ſcias ꝙ non fuit data attractio odoratui, niſi pp vnam duarum rerũ: aut electione propter melius: aut groſſicie ſenſus iſtius in animalibus olfactilibus. Quia poſſibile eſſet vaporẽ euenire à re odorata per ſe ad virtutẽ ſenſibilem pp nimiã ſubtilitatẽ ſubſtantiæ, & propter naturã ſuæ impulſionis. Sed ppea ꝙ operatio olfactionis E eſt vna duarum rerum, aut trahendi, aut mittendi: & eſt impoſſibile vaporem venire ex re odorata tempore tranſmiſſionis aeris extra. Et eſt poſſibile ipſum venire tempore attractionis: qa aduentus aeris odorati fit magis per modum attractionis, q̃ per modum effuſiõis: ſicut tu vides, cũ volumus certe ſentire odores, ꝙ nos conamur ſuper attractionẽ. & hęc eſt cauſa, pp quã fuit data attractio. Et apparet ꝙ animalia, q̃ Tertia rõ. odorant ſine attractione, habẽt clariorem ſenſum q̃ animalia, q̃ odorant cum attractiõe, ſicut videmus F in formicis & apibus: propter debilitatem ipſius ſenſus in animalibus olfactiuis ſentitur odor paucus ſine attractione, & quaſi videtur vt non ſentiatur. Et cùm ſit comparatio iſtius ſenſus inter hominem, & multa ex animalibus, eſt iſte ſenſus diminutus in homine ab illis animalibus, quæ indigent in hoc ſenſu in venando vitam ſuam. & propterea dicitur in prouerbijs, ꝙ cùm iſta animalia venantur vitam ſuam. & hoc eſt quaſi per viã ꝓphe-

G tiæ, vel diuinæ prouidẽtiæ. Et postquã narrauimus instrumenta quinque sensuum, volumus narrare instrumenta, quæ facta sunt propter virtutem motiuam.

De instrumentis membrorum voluntarij Motus. Cap. 18.

ET dicimus ꝙ virtus, quæ facit mouere animal, hæc est imaginatiua vel æstimatiua, quam præcessit virtus cõcupiscibilis, & postea ibi confirmatum est consilium, vel rõ pp representationẽ rei imaginatæ aut æstimatę, ſm ꝙ declaratũ est H in lib. de Anim. Et est necesse pscrutari ĩ hac virtute, hoc est, vt sciamus instrumenta, quibus oportet operari, & quot sunt. Dicamus ꝙ motus voluntarij quidam est proprius, & quidã est cõis. Communis est motus eundi, qui motus est totius corporis. Sed proprius est motus cutis frontis, & motus oculorum, & mandibularũ, & duarum nasi extremitatũ, & labiorũ, & linguæ, & epiglottidis, & mandibulæ inferioris, & motus capitis & colli, & motus nasi, & motus nodi, vel humeri spatulæ cũ bredone, & motus brachij à cubito I inferius, & motus iuncturæ nominatæ in Arabico rasceht, & motus digitorum, & vniuscuiusq; suarum iuncturarũ, & motus membrorum existentiũ in collo, & motus pectoris ad inspirandum, & virgæ, & vesicæ qñ claudit͛, & motus extremitatis intestini recti qñ retinent fæces ne exeãt, & myrach, coxę, & cruris, & testium, & pedum, & digitorum pedũ. Isti sunt motus, qui dicunt͛ voluntarij. Et est necesse pscrutari res, à quibus veniunt isti motus. Et dicimus ꝙ manifestũ est per dispõnem

Qđ sit primũ mot⁹ voluntarium rõ.

K istorũ motuum, ꝙ fiunt à pluribus vno motore. v. g. motus manus fit à chorda, & motus chordę est à musculo, & motus musculi est per se, & musculus est primũ mobile: & nõ est hoc corpus, qđ moueat ipsum. Ideo quia oẽ corpus, qđ mouet corpus mobile, est à necessitate mobile. & ideo est conueniens, ꝙ corpora, quorum vnum mouet alterum, veniant in fine ad vnum corpus, qđ moueatur per vnã virtutẽ motiuã missam eidem, & non pp aliud corpus, sed pp aliud principium, qđ est in eo: sicut probatum est in Naturali philosophia, ꝙ si ita non esset, L res protenderetur in infinitum. ergo de necessitate debemus dicere ꝙ principium est in musculo. Et quãdo opinat͛ Medici ꝙ motus musculi sit à neruo, opinantur falsum. iõ quia, si ita esset, neruus moueretur aut per se aut per aliud, hoc est pp aliud principium, quod esset in eo. & ideo quia declaratum est in Naturali Philosophia, ꝙ qđlibet mobile habet motorẽ, & ꝙ ille si est corpus, non moueat nisi moueatur, & si motus esset à corpore, res procederet in infinitũ; iõ necesse est hic eẽ motorem, qui moueat & nõ moueatur, & qui sit non corpus. Hæc est vna rõ, per quam vr̃, ꝙ qui mouet primo animal, nõ ẽ corpus, sed virtus est aĩæ: & ꝙ hoc sit de necessitate ĩ musculo. Et hęc virtus, est virtus volũtaria, quã ꝓcedit imaginatiua, vel ęstimatiua, & cõfirmatio cõsilij. Et ideo quia iste motor nõ est corpus, necesse ẽ vt primũ mobile, qđ mouet͛ per ipsum, sit corpus, ad hoc vt hoc mobile sit sicut materia. & ipsum erit ei sicut forma: qa impoſſe est primũ motorẽ ĩ aĩali, vt sit sine

Cõtra Medicos rõ.

A sine materia. ergo necesse est speculari quid sit hoc primum corpus: & apparet ꝙ sit calor naturalis; qui est in nobis. Et tu vides, ꝙ qñ infrigidant membra, eorũ motus priuantur. Et est res nota per se, ꝙ vna rerum receptarum in definitiõe istarum operationũ est calor naturalis. Sed iste calor naturalis differt proprijs differentijs in quolibet mẽbro ſm operationes, quibus appropriat istud, maxime in operationibus nutrimẽti. & de hoc nullus discordat. Sed Gale. sentit ꝙ origo situs caloris istius sit cerebrum, & ad totum

B corpus p neruos ab eo mittitur. Sed

Rõ prima cõtra Gal. Arist. sentit ꝙ cerebrum sit seruitor cordis in hac operatione p viã, quã seruit ei in sensibus, ſm ꝙ dictũ est superius: & ꝙ origo isti' caloris est in corde. Et hoc põt videri manifeste, ꝙ ita est, vt verum est. Quia tu vides ꝙ nascit in corpore iter agentis, qñ vadit, qđ non fuerat. & istud mẽbrũ, à quo nascitur calor, & vadit ad totũ corpus, est cor. Et ppea qñ accidit homini aliqđ, qđ ipsum terreat, redit calor ad cor, & tremũt crura & põt esse ꝙ cadit hõ, aut nõ poterit moueri. ergo pria virtus re-

C gitiua in hoc motu, & illud qđ mensurat calorẽ in quantitate, est de ne-

Secũda rõ cessitate in corde. Et adhuc, quod Gale. & oẽs alij medici confitentur, ꝙ virtus voluntaria est in corde. & si ita est, & apparet ꝙ aĩalia nõ mouent, nisi volũtarie: ergo virtus hęc est in corde, & cerebrũ eius seruiẽs in dando ei tẽperantiã. Et cõe erit cum diceret de hac temperantia, vt fiat p neruũ, aut fiat cũ spiritu animali eũte in ipsum. & non est dr̃ia in hoc: excepto ꝙ in neruis spiritus aĩalis ſm Galen. non est apparens,

nisi I duobus neruis opticis. Sed pri-

D mũ mobile à calore naturali ẽ musculus: iõ quia conueniens est, ꝙ calor naturalis operetur I primo, hoc est vt primo moueatur istud corp', cum quo habet similitudinem propinquiõtẽ ex parte caloris, hoc est musculus pp compositionẽ suam: quia est cõpositus ex prima carne simplici, & neruis, à quibus nascuntur chordæ. Sed neruus solus frigidus est multũ, & non habet partem similẽ cum calore naturali. Et vena per se nõ est digna, vt sit principiũ istius motus: ideo quia nascitur à membro non primo. Et de rõne nõ

E est ꝙ instrm̃, qđ dat nutrimentum, sit instrumentũ motus: quia magis est conueniens vt nutrimẽtum fiat per instrm̃ quietis. Nec ẽt arteria conueniens erit huic motui: qa est operatrix operationũ pulsationũ, quę dissimiles & non conueniẽtes sunt motui voluntario: immo est sic vt sit contraria ei, & sit quasi disposita, sicut res, quæ vellet, & nollet aliquid simul. Ergo remanet vt sit musculus primũ instrm̃, qđ mouetur à calore naturali. Sed in mẽbris, quibus nõ sunt ossa, & nõ sunt

F ramificata, & sunt parua, musculi ipsi mouent ipsa sine medio: & ramificata mouent ea mediantibus cordis, quæ nascuntur ab extremitatibus eorum. ideoq; cum contrahitur, trahit illam chordã. & quia alligatus est cum extremitate ossis, mouetur os suo motu. Et qñ membrum habet duos motus cõtrarios adinuicẽ, tunc habet duo ossa, vel duos musculos in duobus locis cõtrarijs adinuicem: quorum quilibet trahit per se suo tempore, & prohibet alteri suo contrario, ne faciat

G operationem suam illa hora. & si operati essent ambo una hora, tunc stat æqualiter membrum, & trahitur fm vnum statum. verbi gratia: quando musculus qui est in syluestri parte manus, trahit ipsam vertitur versus partem syluestrem: & qñ musculus, qui est in parte domestica, trahit ipsam versus partem domesticam, vertitur versus illam: & qñ trahunt ambo simul, existit æqualis. & nullus est ipsorum per se, vt tractu suo faciat ipsam verti intus, & extra. Et numerus musculorum fm Galenum est. 529. quorũ
H in facie sunt. 45. quorum. 24. sunt, vt moueant oculos, & palpebras, & 12. vt moueant mandibulam inferiorem, & 9. vt moueant alia membra faciei, quæ mouentur voluntarie. & in istis sunt musculus occultus subcute frontis, & prodest fortitudini apertionis oculorum: & duo musculi qui mouent extremitatem nasi, & musculi duo qui mouent labiũ superius sursum, & duo qui mouent labium inferius deorsum & duo qui mouent maxillam. Et musculi, qui mouent caput & collum sunt. 23. quidam eorũ tra-
I hunt caput versus illam partẽ solũ, versus quã positi sunt. & alij sunt, q trahunt caput, & collum. eorũ quidã sunt, qui trahũt caput superius, & quidã sunt, qui trahũt ad partem anteriorẽ, & quidã trahunt ad partẽ posteriorem superiorẽ, & quidã trahunt ad dextrã, & quidam ad sinistram. Et nouẽ musculi mouent linguam. Et. 32. musculi sunt propter motũ colli & epiglottidis. Et septem musculi vnicuiq; spatulæ. Et 14. vnicuiq; lateri, quibus mouetur brachiũ. & quatuor musculi positi super cubitũ: quorum duo sunt in- K
tus, qui faciunt ipsum verti versus partẽ domesticã: & duo stãt extra, vt faciant ipsam verti ad partẽ syluestrẽ. & 17. sunt in quolibet brachio. 10. extra, & septẽ intus. & 36. positi sunt super manus. 18. super vnaquaq;, qui mouent manus ad partẽ domesticam, & partem syluestrem, & ad motus pollicis, & parui digiti, & volã manus. Et musculi pectoris sunt. 107. eorum quidã dilatant, & quidã constringunt. Et musculi spondylorum sunt. 48. & octo extenduntur super ventrẽ sub ossibus pectoris vsq; ad vmbilicũ. & q- L
dam extenduntur fm longitudinẽ, & quidã fm latitudinẽ, & quidam fm transuersum, qui faciunt motũ ventris constringendi & laxandi, & iuuant omnes alios motus. & quatuor musculos habent duo testiculi, & quatuor musculi mouent virile membrũ. & vnus musculus tenet os vrinę, ne ĩdebite fundatur. & quatuor musculi tenent orificium intestinorũ, ne stercus ante tẽpus egrediatur. Et. 64. musculi ad motũ coxarum & crurium, & 28. ad motũ pedũ, & aliquorũ digitorum pedũ.
& 22. alijs motibus digitorũ pedũ, M
& positi sunt super pedes. Isti omnes musculi sunt prima res, q̃ mouetur à calore naturali cõi, aut calore proprio cuiuslibet musculi. Et postquã ita est, ꝙ aliqđ membrum nõ mouetur nisi per calorẽ naturalẽ, qui stat ei loco formæ, & propter calorem, qui est in musculo, & ille nõ mouetur nisi per principiũ animæ: & sciendum est quid est istud principium, & vnde est, & vbi est. Et dicimus ꝙ qñ associabitur huic, qđ declaratum est, ꝙ per vſem sermonem:

A nem: hoc est, ꝙ virtus, quę facit motum in loco, est anima. Et est declaratum ēt, ꝙ cōueniens est, ꝙ motus vniuscuiusq; corporis fit per virtutē voluntariā fixam in mēbro cōi, qđ cōmunicat toti corpori, ꝙ sit mobile per se: & per virtutē propriā voluntarie mentis membris particularibus, quæ mouētur per se, & sunt musculi: & apparet sensui, ꝙ in corpore non est membrū, qđ communicet toti corpori, & sit mobile per se nisi cor: ergo virtus voluntaria cōis est in corde, hoc est in musculo qui est in eo, & virtutes particulares

B voluntariæ sunt in quolibet musculo particularium musculorū. Sicut videmus ꝙ motus cōmunis vitalis animalium, qui est īspiratio, habet principium à corde. & iste motus est coniunctus motui expirationis pulsatilis. Et propter hoc accidit, ꝙ pulsus magnificatur per motum, & minoratur per quietem. Ergo cerebrum, & neruus non fuerunt nisi ad temperādum istum calorem, in quo est principium virtutis voluntariæ communis, & propriæ. Debes scire ꝙ non est impossibile hic esse motum voluntarium absque mu-

C sculo. sed si est, est propter calorem naturalem, aut propter rē, quæ stat loco eius in animalibus, quæ non sunt sanguinea, nec musculosa. Et sine dubio isti musculi non sunt, nisi in animalibus perfectis. Ideo graue fuit Galeno ad dandum musculos, qui moueāt linguam exterius, & motus duriciei membri tempore coitus: iō quia intentio sua erat oīno, vt motus non esset nisi p musculos. & non est ita.

(Margin: secūda rō.)

(Margin: Tertia rō. Intētio Gale. est, qđ mot⁹ volūtarius non fiat nisi p musculos. Vide 1. de motib⁹ liquidis. c. 1. & 4. & 1. de locis affectis. 6. & in de motu musculorum.)

De iuuamentis Anhelitus, & membrorum eius. *Cap.* 19. D

Postquam narrauimus iuuamētum membrorū motuū voluntariorum, est narrandum de anhelitu, & membris suis. Ideo quia Gal. ponit ipsum motum voluntarium. & quia vr̄ ꝙ cerebrum operatur in hunc motū, credit ꝙ motus voluntarius sit in eo. & similiter credidit ꝙ esset in neruo, & credidit falsum, ideo quia iā probatū est, ꝙ hoc conuenit eē in membro mobili per se. & propterea ęgritudo, à qua prouenit læsio in motu, est primo & per se in musculo, & per modum colligantiæ in cerebro & neruo. Quare E Medicus debet curare læsionē istius motus, intendendo primo ad musculū, & secundario ad cerebrum & ad neruum. Instrumenta anhelitus sunt diaphragma, pulmo, cāna, trachea arteria, epiglottis, & vuula. Et priusquā nos tractemus de iuuamēto vniuscuiusq; istorū membrorū, est tractandum de iuuamēto istius operationis, hoc est de anhelitu. Et dicimus ꝙ Medici, sicut Gal. & alij, visi sunt dicere, ꝙ anhelitus est propter duo iuuamenta. Vnū ad ventilandū calorem naturalē cordis per attractionē aeris frigidi, & expulsionem vaporis, qui resoluitur à calore naturali, qui est corp⁹ fumosum, F qui non est conueniens eidem. pro certo istud iuuamentum est vnum & necessarium aīalibus calidis sanguineis. sed illis, quę non sunt calida nec sanguinea, nō est necessaria hæc operatio: sed sufficit eis motus arteriarū, qui venit à corde. & hoc reputo sicut anhelitum. Sed aliud iuuamentum, qđ dicunt esse, est, vt det nutrimentum virtuti intrinsecę ex

(Margin: De iuuamētis anhelitus.)

(Margin: Cōtra Medico.)

G ex aere, qui recipitur restaurando ex spiritu tantum quantũ resolutũ est. hoc est falsum. quia impossibile est compositum nutriri ex simplici. qm̃ si ita esset, iam inueniretur animal esse simplex ex vno solo elemẽto. & Gale. negat hoc. & ppea dicit ꝙ aqua non nutrit. & ppea dico ꝙ primum verax est. Sed cui ex virtutibus animæ debeat attribui anhelitus, hoc est pscrutandũ. quia Gale. dicit, ꝙ dẽt attribui virtuti voluntariç. & dicit hoc. qa à nr̃a volũtate ẽ vt anhelemus, & nõ anhelemus. Et ẽt dicit ꝙ propriũ instr̃m huius virtutis est neruus. & dicit ꝙ si incide-

Cui uirtuti alæ anhelitus attribui debeat.

Gal. opio.

Prima rõ cõtra Gal.

H retur neruus, qui mouet diaphragma, homo nõ viueret, nisi tm̃ quantum viueret strãgulatus. Sed alij dicunt ꝙ stat virtuti, sicut motus pulsus. Et põt quęstionari dictum Galeni duabus rõnibus. Vna, quia tu vides ꝙ anhelamus, qñ dormimus: ergo non est voluntarius. quia operatio voluntaria non fit nisi cogitatione, & voluntate, sicut dictum est. Alia, quia videmus ꝙ anhelitus, qui fit improuise, similatur motui pulsuum: ita ꝙ Hippocr. ponit ipsum pluries loco pulsuum, s. tẽpore, quo

Secũda rõ

I non ægrotant membra anhelitus. & dicit ꝙ denunciat complexionẽ cordis, sicut denunciat pulsus, excepto ꝙ non sit ægritudo in instrumẽtis anhelitus. Et alij sapientes volũt ꝙ sit compositus duabus virtutib⁹, videlicet voluntaria, & non voluntaria, hoc est naturali, & animali. & hic inuenitur in motu plurium mẽbrorũ, sicut in motu palpebrç oculi, & in motu deglutionis. quia manifestum est, ꝙ ambæ virtutes istæ sunt compositæ. & ideo, qñ debilitã tur istæ duæ virtutes, cadit defectus in operatione degluttiendi, sicut accidit quando cadit virtus appetitus. K

Et mihi videt̃, quòd opinio postrema sit veracior, hoc est, ꝙ hæc operatio sit composita. Vel possibile esset dicere quòd fortior esset opinio illius, qui dicit eam esse naturalem: quia plures anhelitus, quos facimus tempore sanitatis & ægritudinis, fiunt sine intentione. quare ponũtur ad denunciandum complexionem cordis. & etiam suspiria proijciuntur absque intentione. & etiã, quando magna necessitas anhelandi incumbit, desistere non possumus: sicut accidit in tussi, & similibus. Et L natura non inuenit hanc virtutem actione voluntaria, nisi propter necessitatem superuenientem: quando non sufficit virtus naturalis ad exigentiam cordis. Sed probatio, qua probat Galenus, affirmando quòd hæc uirtus penitus est uoluntaria, est priuatio istarum uirtutum, quando est incisus neruus. & dicit probando, postquam est incisus neruus, est incisum instrumentum motus uoluntarij: & inciso neruo, cessat motus uoluntarius: ergo est in neruo. Et iste syllogismus est falsus in principijs, & corruptus M in figura. quia quando tenetur vnum prædicatum rei, quæ data est à subiecto, non debet semper remoueri prædicatum ab illa, à qua est remotum subiectum. & qui opinabuntur hoc, tenẽtur credere cum contradictione oppositi antecedentis in tota materia cõtradictionem oppositi consequentis. & ideo hæc uerba non sunt digna, ut hic audiantur. Et iste est unus modus, in quo est manifestum, quòd non habuit ueram radicem in Logica.

Tertia rõ.

Rñ̃sio ad rõnẽ Gal.

quia

A quia si per remotionem neruí remouetur aliquis motus, illud nõ est ex necessitate, vt quando neruus est, vt sit ille motus, vt dicatur ꝙ neru⁹ sit propria causa in hoc motu. Et iam visi sunt homines percussi super venas & neruos dormitorios, qui vadunt ad cerebrum, & tunc in eis priuatæ sunt omnes operationes volũtariæ. & propterea hoc nomine nuncupatur. & dicit Rasis, ꝙ quãdo rex Indię volebat interficere nobiles, interficiebat eos per hũc modum. Et vis tu dicere propter hoc, ꝙ omnes B mot⁹ voluntarij sunt fixi in his duobus. Item, quæ res est illa, quæ iubet hanc operationem in neruo, nisi vna ex rebus, propter quam complet hæc operatio. & quando illa læsa est, tunc necessario lęsa est illa operatio: quamuis non sit propria causa in hoc: quia corrumpitur propria operatio propter corruptionem virtutis transmissæ illuc. Et de necessitate non est propter hanc priuationem voluntarij motus, ꝙ quilibet motus, qui est in neruo, qui ingreditur suam essentiam, sit positus substantialiter voluntarius: & per accidens accidit ei vt sit & ille volunta- C rius. Et quomodo poterit negare hoc, quia iam concedit ꝙ mot⁹ palpebrarum fit per musculos, sicut notum est per se, & cum hoc toto non est voluntarius. Et si vellet dicere ꝙ sit totus volũtarius, adhuc nihil hic luctatur: eo ꝙ est in musculo, non ĩ neruo. Et postquam declaratũ est ꝙ iuuamentum sit in anhelitu, & q̃ sit eius virtus, necesse est narrare iuuamentum proprium vniuscuiusq; membri proprii huic operationi.

De pulmonis iuuamento.

Et dicimus ꝙ membrum, quod manifestum dat iuuamentum in hac operatione, est pulmo: sicut videm⁹ D ꝙ quando dilatatur, attrahit aerem intus, & quando cõstringitur, expellit foras. Et non est dubium, quia illud est proprium instrumentum in operatione illa. Sed quod necesse ẽ speculari subtiliter in hoc, est illud, vtrum ille motus, cum quo fit inspiratio & respiratio, sequatur motum pectoris, nec per se habeat aliquem motum: an sit motus pectoris in anhelitu, inde continuus semper cum motu pulmonis, vt sit eius adiutor.

Op. Gal. ꝙ pulmo n mouet, nisi motu pectoris.

Sed Gal. dicit ꝙ pulmo nullum habet proprium motum in se: & ꝙ motus illius sequitur motum pectoris: E & ꝙ motus anhelitus, qui sequitur motum naturalem, fit per rem musculosam magnam, quæ dicitur diaphragma, quod separat ĩferiora mẽbra a superioribus. & dicit ꝙ magis propria res iuuamẽti istius membri est hæc operatio: quia nos videmus ꝙ incontinenti cum pectus dilatat, repletur pulmo aere: sicut videmus in follibus fabrorum. Et testificatur super hoc, ꝙ quando vulnus factum fuerit ibi, & intret aer pectus, tunc cessat motus pulmonis, & moritur.

Rõ secũa. Vid tertiã rõnẽ prio Theizir tr. 11. ca. 2.

F Et posset esse ꝙ cessatio motus pulmonis, quando vulneratum est pectus, est propterea quia infrigidatur pulmo. Et in temporibus Aristo. nõ cognoscebatur aliud iuuamentum huius membri, nisi propter separationem membrorum principalium a nutritiuis, ad hoc vt non accideret tempore digestionis eis aliud ex calore illo. Et non debet imputari Aristoteli hoc in defectum. quia istud, quod apprehenditur per anatomiã, est sicut res, quæ apprehenditur numero motuum circulorum. nec illa erat plena scientia completa tẽpore

Excusatio Aristot. de anatomię cognitiõe

Ari-

G Aristote Et si tempore Galeni erat ars Medicinę plene completa, tamē dicit Galenus non est impossibile post me venire, qui inuenit in arte Medicinæ, quod per me non est inuētum. Et propterea in maiori parte rerum, de quibus opinantur homines, ꝙ Galenus contradicat Aristoteli, non est vera cōtradictio, sed sicut additiones & complementa. quia nullus deperit Aristote: de eo, quod dicit in iuuamento diaphragmatis & motu neruorum, secūdum ꝙ dicit in tractatibus vniuersalibus de esse motus, & sensus, & iuuamentis cordis, & cerebri. & similiter hic
H est sic dicendum: & non est dicēdū ꝙ illud, quod dicit Galenus in reb' particularibus; contradicat in vniuersalibus Aristoteli. Et modo volumus reuerti ad illud, a quo separati sumus: & dicimus ꝙ illud, quod diximus ex sententia Galeni, ꝙ motus pulmonis sequitur motum pectoris, & hoc indiget speculatione. quia Galenus non verificat hoc, nisi ꝑpterea quia videtꝙ cessante motu pectoris, cessat motus pulmonis, & tunc moritur animal. Et ego dico ꝙ non est hoc ita absolute dicen
I dum, ꝙ motus pectoris sit causa prīcipalis motus pulmonis. quia possibile est vt quilibet istorum, i. pulmo & pectus, habeat hunc motum ex se, sed habeant vnam proprietatem coniunctionis: propter quam null' eorum mouetur sine alio. & propterea cum cessat motus vnius, cessat motus alterius, & non est quilibet eorum causa motus alteri'. Et si nos poneremꝰ ꝙ quando pulmo nō mouetur hoc motu, tunc cessaret mot' pectoris, sicut dicit Galen', essemus arbitrati per hoc secundum eum, ꝙ pulmo esset id quod moueret pect', K dicendo ꝙ si non moueretur, quòd non moueretur pectus. Ecce hic videtur ꝙ Galenus prodiderit in opinione sua ꝙ non est impossibile esse motum pectoris & pulmonis, vt moueatur simul, sicut ī globo vno: vt si vnum non moueretur, ꝙ aliud nō moueretur: quamuis vnus nō sit motor alterius secundum modum qui dictus est. Item non est impossibile, superueniente pectori mala cōplexione per incisionem nerui, quę ei aduenit, ꝙ illa malitia non penetret ad pulmonem per illam colli- L gantiam. quia vna rerum, ex qua ægrotant membra, est colligantia. & Galenus hoc concedit. Etiam per hanc eandem viam debemus dicere, ꝙ motus pectoris adiuuet motū pulmonis: & maxime quando indiget forti anhelitu. Et melior via, Oplo propria. quam eligere possumus in fine nostræ propositionis, est hæc, ꝙ membrum, quod læditur, cum cessat inspiratio & respiratio, est cor, sicut manifestum est. & si cor est illud, quod recipit hanc læsionem ꝑpter hanc cessationem, & non solum læsionem, sed & mortem: ergo de necessitate est illud membrum, in quo M est principium istius iuuamenti. Et motus pulmonis secundum Gale. erat violentus, per viam, vel per violentiam, qua mouentur corpora artificialia. Et nobis est dicendum ꝙ illud principium motus est in ipso per viam, quæ est in corporibus naturalib'. & adhuc ꝙ completur hic motus per duos motus, videlicet naturalem & voluntarium. Ergo melius, quod dicere possum' ex his, est, vt sint sicut duo primi mobiles. s. ꝙ musculus sit primus in motu voluntario,

A tario, & cor & pulmo primi in motu naturali. Et Gale. tenuit in hoc tractatu viam, quam in alijs regulis suis, qui putat vt iste sit motus voluntarius, & putat quod non sit voluntarius nisi per neruum. & non apparet per anatomiam vt neruus veniat ad pulmonem, per quem possit sentire, & maxime per quem possit mouere; & potest esse, quod nostra principia nõ sunt sufficientia veniendi ad veritatem plurium harum inquisitionũ, sed tamen conueniens est vt loquamur de his secundum aptitudinem huius temporis. quia non est impos-
B sibile vt cadant hæc verba, per quę possumus certificare de veritate harum rerum tempore futuro, cum ad presens spatium non habeamus. Et non fuerunt ordinatæ partes duplices pulmonis, nisi propter hoc, vt si superueniret vni parti mala dispositio, vt alia staret in iuuamento loco ipsius: sicut contingit in vulneribus quæ laniant vnam cameram pectoris. quia stat pars pulmonis, quę est in camera non vulnerata loco iuuamenti anhelitus. sed quando vulnerantur ambæ, tunc statim moritur

De canna pulmonis

patiens. Et iuuamentum cannæ pulmonis est propter inspirationẽ,
C & respirationem, & cum hoc habet iuuamentum vocis. Et propter hoc fuit positum in extremitate hui' mẽbri vnum, quod habet possibilitatẽ generãdi vocem. & assimilatur vni paruæ linguę. Et missę sunt eidem a musculo res, quæ dant ei diuersas dispositiones, vt possit generare diuersas voces. Et hoc iuuamentum est tantum propter bene esse, & nõ propter necessitatem: propterea quod vox non est necessaria in eẽ nostro. Et in maiori parte facit natura hoc.

quia facit in vno membro duo iu- D
uamenta, aut tria, quando debet esse hoc. sicut videmus i narib': quia sunt ordinatæ ad odorandum: & ad hoc vt sint propter mundificationẽ superfluitatũ cerebri. & in vna parte seruit virtuti expulsiuæ, & in alia parte seruit virtuti sensibili. Et etiã

De vulua

iuuamẽtum vuluæ est vt defendat, ne puluis, aut fumus, aut similes res nociuę veniant ad guttur. & cũ hoc defendit, ne aer frigidus ingrediat' ad membra anhelitus. & ideo quando multum inciditur ab ea, fortificat' frigiditas ad pectus, & pulmonẽ,
& apparet vt habeat inuẽtionem in esse vocis. Et testificatur nobis quod epiglottis est instrumentum, quod appropriatur voci. quod est, quia cum sufflamus fortiter in cameram, vel cannam pulmonis alicuius animalis, egreditur vox extra ex ea, quę assimilat' voci illius aĩalis. Et fuit positum super hunc meatũ cooperimẽtum vnum ad defendẽdum a reb', quę vadunt ad œsophagum, ne ingrediatur in ipsum, quia moriret' hõ. Et propterea, quando intrat aliquid modicæ quãtitatis, amouet tussim. Ista sunt, quę sunt possibilia dici de iuuamento anhelitus. F

E

De Epiglotide.

De iuuamentis Cerebri, & partium eius.
Cap. 20

ET virtutes cerebri, s. imaginatiua, & cogitatiua, & reminiscibilis, & conseruatiua, quamuis nõ habeãt mẽbra vel instrumẽta, ipsa tñ habẽt ppria loca in cerebro, in quib' manifestantur operationes earum. & ppea de eis dicendum est. Et dicim' quod virt' imaginatiua stat in pra cerebri: & illa est, quę retinet figuram rei, postquam separata est a sensu cõmuni. Sed cogitatiua pl' manifestat' i media

G dia camera. & per hanc virtutem cogitat homo in rebus, quibus ptinet cogitatio & electio, quousq; apprehenderit quod conuenientius est. Propterea non inuenitur hæc virt⁹, nisi in homine: & animali bruto cõcessa fuit æstimatiua loco istius. Et locus virtutis reminiscibilis & conseruatiuæ est pupis, siue pars posterior capitis. Et inter conseruatiuam & reminiscibilem non est dña, nisi quia conseruatiua est conseruatio continua, & reminiscibilis est cõseruatio intercepta. Et dña, quæ est inter conseruatiuam vel reminiscibilem, & imaginatiuam, est quia ima-
H ginatiua præstat alijs formam rei sensatæ, postquam priuata est a sensibus: quare non est sensus. Et virt⁹ conseruatiua & reminiscibilis non sunt nisi ad conseruandum, aut ad faciendum reuerti apprehẽsionem illius figuræ. Et ex hoc apparet, ꝙ sunt magis spirituales q̃ imaginatiua. Et non est tradendum obliuioni, ꝙ quamuis cameræ cerebri sint membra, in quibus complentur operationes istarum virtutum, tamẽ inueniuntur earum radices in corde: & ꝙ illa loca non sunt illis, nisi sicut instrumenta, in quibus manife-

Opatiões dictarũ virtutũ complẽt in cameris cerebri, sed earũ radices sunt i corde.

I stantur eorum operationes, Et sicut virtus visibilis dr̃ esse in humore cristallino, quamuis sit in corde, vel in cerebro: sic istæ virtutes, & iuuamẽtum istorum locorum est ad temperandum eas fm modum, qui dictus est iuuamento cerebri ad alias apprehensiones. Et hoc declarabitur per viam, qua declaratum est illud: hoc est ꝙ virtutes istæ non laborãt, nisi cum calore intrinseco: & calor intrinsecus non aduenit eis, nisi cũ calore mensurato: ergo virtus datiua & mensuratiua de necessitate est in corde: ergo radix istarum virtutũ est cor. Item, quia operatio imaginatiuæ non est, nisi i signum, quod remansit ex sensatis in sensu communi, sicut declaratum est in libro de Anima: & ibi declaratum est, ꝙ locus & radix habitationis sensus communis est cor: ergo habitatiõis locus virtutis imaginatiuæ est i cor de necessario. Et iterum, quia imaginatio est, quæ mouet animal, mediante virtute motiua voluntaria, manifestum est ꝙ motiua voluntaria est in corde. ergo imaginatiua ẽ

Prima rõ.

K

Secũda rõ

Tertia rõ.

L in corde. Et in loco, in quo est imaginatiua, de necessitate est cogitatiua: quia cogitatio non est nisi compositio rerum imaginatiuarum, & dissolutio earum. Et in loco, in quo cogitatiua de necessitate est, est reminiscibilis & conseruatiua: propterea quia propter ipsam sunt inuentæ. Et non est necessarium in vidẽdo ægritudines istarum virtutum, & in ægritudinibus istarum camerarum cerebri, vt iudicetur propter hoc, ꝙ istæ virtutes sint solum in cerebro: sicut non est dicendum in videndo virtutem visibilem ægram, qñ ęgrotat humor crystallinus, ꝙ

R ñsio ad rõnẽ Ga. p exemplũ.

M virtus visibilis non sit principaliter, nisi in crystallino. Et tu vides iterum, ꝙ ægrotant istæ virtutes apprehensiuæ propter ægritudinem diaphragmatis: & non fuit aliquis, qui crederet ꝙ istę virtutes apprehensiuæ essent in diaphragmate, propterea quia non fuerunt ordinatę istæ camerę cerebri, nisi propter istas virtutes. Et fuit ordinata earum complexio ad faciendum illud, quod cõuenit istis virtutibus. & propterea ista virtus non manifestatur primo, nisi

Secundũ exemplũ.

A nisi ĩ duabus cameris proprie, & ab ea vadunt ad duas cameras, q̃ sunt in parte posteriori per meatum, qui est inter vtrasq;: & sunt posita corpora in illo meatu, quæ aperiuntur, quando necesse est vt aperiantur ad intrandum calorem intrinsecum in illas: & postmodum clauditur in illis, sicut dictum est in libro Anatomiæ. Et quia cerebrum est mẽbrũ humidum liquidum, ideo ad custodiam ipsius positum fuit os cranei, & panniculi circundantes ipsum, sicut positæ sunt costæ pectoris ad cõseruationem cordis. Et positum fuit B hoc rotundum: eo q̃ hęc forma est melioris dispositionis aliarum omnium formarum, & maioris capacitatis aliarum: & quia a nocumentis remotior omnibus alijs existit. Et fuit positum cerebrum in altiori loco corporis in animalibus perfectis ꝓpter sensus qui sunt ĩ eo: propterea q̃ sensus, sm̃ q̃ dicit Gale. sunt custodia corporum: & rationis est, vt custodes sint in locis altis.

De Somno. Cap. 21.

Et iam declarauimus iuuamentum vniuscuiusq; membri, sm̃ q̃ sufficiens nobis vĩ. & restat vt de- C clararemus aliquas operationes, quę conseruant sanitatem. Et incipiemus ab operatione dormiendi: & faciemus te scire quid sit dormire, & in quo membro fiat hæc operatio, & quæ sit eius causa: eo q̃ est vna ex rebus necessarijs in esse animalium dormientium, & homo est vnũ ex his. & propterea priuatio huius operationis est vna ex rebus, quæ facit perdere vitam. & quando compleuerimus narrationem istiꝰ virtutis cũ modico eius, quod sequitur ad hoc, tunc erit completa ista particula, & incipiemus loqui in alia particula D de ægritudinibus, & causis earum, & accidentibus ipsarum, si Deo placuerit. Et dicimus q̃ dormire est ligamentum, & quies sensuum, & reuersio ipsorum ab instrumentis eorum ad partem intrinsecam corporis. Et istæ res per se notę sunt. & ꝓpterea transeunt res sensatæ super dormientes, & non sentiunt eas. & etiam videmus dormientem oculos habentem apertos, & non videbit. & si esset virtus visibilis in suo instrumento, tunc videretꝰ. Et non solum accidit hoc in hora dormiendi, sed E etiã accidit hoc, quando homo subtiliter sollicitatus est circa aliud, tũc etiam transeunt super ipsum multa sensata, & non sentit ea. Et postquam dormire non est, nisi reuocatio sensuum ad partes ĩteriores corporis, & est impossibile sensibus, vt moueantur in motu vniuersitatis corporis sine corpore vno, quod sta ret loco eius propriæ materiæ: & est manifestum q̃ istud corpus est calor naturalis: ergo dormire necessario fit per caloris naturalis reuersionem ad partes intrinsecas corporis. Et testificabitur super hoc, q̃ partes F exteriores corporis refrigerantur, cũ homo dormit. Et etiam operatio digestionis est fortior cum homo dormit: eo q̃ calor naturalis, cum quo operatur natura in vigilando in exterioribus, vt det sensum & motum, reuertitur dormiendo ad partes intrinsecas corporis. Et postquam trãsmissio calor naturalis membris nõ fit nisi a corde, sicut dictum est superius: ergo reuersio ipsius tẽpore dormitionis non fit nisi ad cor: propterea quia a loco, vnde incipit motus, ad eundem reuertitur: sicut est ĩ domino:

Somni definitio.

Declaratio definitionis.

G mino: quia ab eo res habent initiũ, & ad ipsum reuertuntur. Et postq̃ declaratum est, q somnus est quies sensuum, & cessatio suarum operationum propter reuersionem caloris naturalis, qui est eorũ subiectũ ad cor: etiam sciendum est, quæ sit causa istius reuersionis: propterea q̃a hæc res stat loco formę dormitionis, & loco vltimæ digestionis. Et dicimus q dilatatio caloris naturalis in partibus extremis nõ est nisi propter augmentum quantitatis eius: & non fit propter augmentum qualitatis, nisi propter augmentum
H quantitatis, quæ est in eo: sed constrictio sua est diminutio quantitatis. & hoc fit necessario, dominantibus super ipsum frigiditate & humiditate: ergo somnus non accidit nobis, nisi quando infrigidatur & humectatur calor naturalis: propterea quia, quando acquirit humiditatẽ & frigiditatem, & reuertitur ad suã radicem, diminuitur a sua quantitate. Et propterea quia iuuamentum cerebri fuit, vt temperaret caliditatem & siccitatem cordis, necessariũ
I est vt recipiat maiorem partẽ istius operationis a cerebro. Et hoc accidet, quando dominabitur super cõplexionem ipsius frigidam & humidam. & hoc non accidet ei, nisi quã do transmittitur eius cibus. & similr quando accidit cibus cordi, acquirit frigiditatem & humiditatem. Et ꝓpterea q hoc non accidit cordi vt ĩ pluribus, nisi mediante cerebro, nos faciemus embrocationem super cerebrum vigilantium cum reb⁹, quę habent humectare. Opinabantur multi hominum, q cerebrum esset solum proprium membrum somni. & non est ita. Et rationes, quę no bis ostenduntq dormitio non fit ni K
si per frigiditatem & humiditatem, sunt, quia nos videmus q maior pa ciborum, qui faciunt dormire, sunt frigidi & humidi, sicut lactucæ, & similes: & cibi qui inducunt vigilias, sunt calidi & sicci. & causa materialis somni est vapor humidus, qui ascendit a membris inferioribus ad cerebrum propter aliquam causam generatus. & quando est in fine sui ascensus, ingrossatur a frigiditate cerebri, & recipit grauitatem ab alijs humiditatibus miscentibus se cum eis, quę ibi sunt. & quia non possunt L
resolui, nec vlterius ascendere, descẽdunt inferius ad membra, & oppilant meatus virtutum sensibiliũ. Et somnus non aduenit multum animalibus post laborem, nisi propterea quia animalia, quando mouent & laborant, spargitur calor suus naturalis, & diminuitur quantitas sua & refrigeratur. & propterea reuertit de necessitate ad locum sui principij, & sui thesauri. Sicut similr accidit ei res, quę impedit ipsum: quia reuertitur ad principium suum. & sicut homines exercituum, quando accidit eis grande periculum, reuertuntur ad capitaneum. & propterea M
cor est istud membrum, quod vltimo refrigeratur tempore mortis. Et somnus est vna operatio naturę, quæ regit corpus animalis. Et ꝓpterea fuit somn⁹ necessari⁹ in animalibus perfectis. quia nisi esset somn⁹, perirent sensus propter nimium exercitium. & pereuntib⁹ sensib⁹, periret vita. Et inde est, q citrinatur facies dormire non potentium, & læduntur eorum operationes, & proprie operatio virtutis nutritiuæ. & etiam exercitium sensuum est ex re bus,

A bus, quæ refrigerant calorem naturalem propter sparsionem suam ad partes exteriores. Et quando refrigeratur, reuertitur ad partes īteriores, & diminuitur quantitas sua. Et est sciendum, ꝙ hæc operatio, quamuis ipsa non sit nisi propter aliquam ꝑmutationem complexionis factam in calore naturali, quæ est augmentum complexionis frigidæ & humidę, tamen veraciter efficiens hāc est virtus regitiua, quę est in corde: & calor, qui est in corde, hoc modo est suum instrumētum. Et propter hoc
B est hic natus locus inquisitiōis, hoc est cui virtuti animæ debet attribui hæc operatio. & vr̄ ꝙ debeat attribui virtuti sensibili, ideo quia crescit, & fortificatur propter hanc operationem: & non debeat attribui nutritiuæ, inquantum est nutritiua, ꝓpterea quia vegetabilia non dormiunt, eo ꝙ non habent sensum. Et ista virtus est ex virtutibus sensibilibus appropriatis sensui communi. Et nos non attribuimus hanc operationem virtuti sensibili, nisi quia est vna rerum, propter quas conseruatur esse suum: quāuis tunc cesset.
C Istæ sunt illæ res, q̄ possunt dici in oꝑationib⁹ oībus, quas hēt sanitas. Et de iuuamento istorum erit declarata res, quæ est necessaria in esse animaliū, & illa, q̄ non est necessaria

De complexionibus Temporum.

Cap. 22.

ET etiam membra virtutis nutritiuæ, & operationes illius, sunt necessaria in esse animalis, ꝙ non est generatiua. & etiam sensus tact⁹ est necessarius. & propterea fuit priuatio istius virtutis mors ex necessitate. & anhelitus est etiam operatio necessaria. Et ex hoc apparet, ꝙ res, quæ stant corpori hominis loco cōseruationis, sunt aer, aqua, cibi: quæ non conseruant, nisi quando sunt super suum cursum naturalem. Et D quia aer non est super formam suā naturalem, nisi propter operationē Solis & corporum cœlestium, cum eo fuerunt causæ, quæ stant corpori humano loco conseruationis, ipsa eadem corpora. Et nō complet̄ hęc operatio in aere, nisi propter operationem solis in eo in quatuor temporibus, quæ sunt ver, æstas, autumnus, & hyems. & hoc est ex incessu ipsius in circulo obliquo. & propterea conueniens est Medico cognoscere naturam horum quatuor temporum: quia propter ipsa stat sanitas plus quā per alias causas. Et dicimus ꝙ ver est tempus, in quo operationes nutritiuæ sunt perfectiores. & hoc non accidit nisi propter multiplicationē caloris naturalis in corpore: propterea quia calor naturalis est calidus & humidus. & dr̄ ꝙ complexio istius temporis est propter caliditatem & humiditatem: propterea quia speculatio ī complexione huius temporis est in comparatione ad corpus humanum: & operationes iuuenum in hoc tempore sunt perfectiores. *& propterea potest dici, quòd est tempus temperatum comparatum cōplexioni hoīs. Sed si tu diceres ꝙ eēt tp̄atū ꝑ ꝓportionē qualitatū, ex quib⁹ est vna cū alia, hoc eēt falsum. quia vnaquæq; rerū, q̄ appropriat̄ cōplexiōi, appropriat̄ de necessitate dn̄ationi vnius qualitatis actiuæ, q̄ stat loco formę, & dn̄atiōi vni⁹ qualitatis passiuæ, q̄ stat loco materiæ. & si ita nō eēt cōplexionatū, nō eēt vnū ī forma, imo eēnt duo. nec ēt eēt recepta vna oꝑatio E F

*Ver eēt tēperatū in cōparatione ad humanū corpus.

G tio in suo termino, si duæ qualitates contrariæ dominantes essent sup ipsum ambæ æquales in potentia, vel in actu. quia ex duab' reb' in actu contrarijs non potest fieri vnum in actu. & etiam de duabus non cõtrarijs, sicut non fit ex duab' lineis ĩ actu vna linea in actu. Et hoc non consenserũt multi ex eis, qui appropriant sibi Philosophiam hoc tempore, nedum Medici. & de hoc habebunt manifestam declarationẽ: quia nunq̃ inuenitur temperata cõplexio in proportione quatuor qualitatum, hoc est temperantia, quæ
H est sm extremitates: sicut non põt inueniri temperata complexio appropriata vni qualitati actiuæ, propterea quia quęlibet actiua hẽt gradum suæ operationis propter unam qualitatem passiuam, ꝓpriã ei, quę stat ei loco materię. Et postq̃ declaratum est hoc, reuertamur ad illd', a quo separati sum'. Et dicim' ꝙ uĩ ꝙ tempus æstiuum habeat in dispositione sua dominium caliditatis, & siccitatis. & etiam apparet ꝙ humiditas & frigiditas dominentur sup dispositione hyemis: & hoc est comparatione ad temp' ueris, & comple
I xionem hominis. Sed cõplexio autumni, quia est media ĩter ęstatem & hyemem, opinatur ꝙ sit quasi in temperantia ueris. sed res est contraria, quia est in fine contrarietatis ueri: propterea quia est illud temp', ĩ quo debilitantur uirtutes, & sunt cõfusæ, sicut uĩ in uegetabilibus, & animalibus. & propterea dicendum est ꝙ frigiditas & siccitas dominentur super ipm, quæ sunt cõtrarię caliditati & humiditati. & q̃uis non sit frigidum, multum prędeminatur & siccitas. & uẽr dico ꝙ confusius est in suis partibus: & Sol in illo est me K dius nobis inter propinquitatem & longitudinem. & q̃uis hæc eadem comparatio sit ĩ uere, tñ est magna dñia inter istas duas comparationes ex parte pręparationis naturalis: ꝓpterea quia uirtutes sunt in autũno in fine declinationis & siccitas iam dominata est super oĩa aĩalia. & ꝓpterea non inuenitur aliquod iuuamentum in temperantia caloris ipsius temporis in reb' gñationis. Sed temperantia, quæ est in uere, est cõueniens gñationi, & sedet super naturam, quę est conueniens gñatiõi. & hęc est humiditas. Et hęc tempo L ra non hñt terminum stabilẽ gñaliter in breuitate & longitudine, sed diuersificatur in regionibus. & hęc diuersificantur in latitudinibus ipsarum. Et temperatior regio est illa, quę habet tempus autumni breue, & tempus ueris longum. & tales regiones sunt in quinto climate, & proprie quę sunt propinquę mari. Et autumnus in terris nostris Hispanię habet quasi duos menses, & sedet in principio quinti climatis. & sub lance diei non est tempus temperatum, secundum ꝙ opinant' multi hominum. & hoc declaratum est M alias. Nec etiam uerum est quod dicunt quidam, ꝙ quartum clima sit melius quinto. & Galenus sentit ꝙ temperatior regio est terra Gręcorum. & inter alias temperatior est terra Hispanicis, & dicit ꝙ totum tẽpus illarum terrarum est sicut tempus ueris. Deinceps declaratum est ex istis locis sanitas cuiuslibet mẽbri ĩ omnibus quatuor causis, s. materiali, efficiente, formali & finali. & hęc fuit nostra intentio a principio libri.

AVERROIS COLLIGET

LIBER TERTIVS.

SVMMA LIBRI.

De Aegritudinibus, & Accidentibus.

De Aegritudinis definitione, & eius speciebus in generali.

Cap. 1.

DEfinitio ęgritudinis ē manifesta per definitionem sanitatis, eo φ ęgritudo est opposita sanitati. B Et quia sanitas est vna bona dispositio in membro, cum qua agit actionem, quam habet a natura sua agere: & sil'r patitur passionem, quam habet pati per sui naturam: fuit necessarium vt ęgritudo sit mala dispositio ī mē bro, pp quam agit, & patitur contra naturam. Et necessarium est, vt faciamus in cognitione specierum ęgritudinis quod fecimus ī cognitione specierum sanitatis, hoc est vt narremus in primis quot, & quę sint eius species, & quę sint suę causę: & C postea declarabimus quę sint actiones, & passiones nō naturales. & Medici vocant passionem accidens.

Et quando nos hoc fecerimus, tunc cognouerimus ęgritudinem p̄ omnes suas causas, quę sunt finis cognitionis rerum. & hoc totum poterimus cognoscere a cognitione sanitatis, quę a nobis prius dicta ē. Quoniam numerus specierum ęgritudinis est sicut numerus spērum sanitatis: & a cognitione sanitatis cognoscitur ęgritudo: q̄uis opinatum sit φ notiores sint species ęgritudinum speciebus sanitatis: propterea quia D multę ęgritudines habent nomina, & sanitates oppositę illis non habēt nomina: & tamen impossibile est cognoscere ęgritudines perfecte, nisi propter cognitionem suorum oppositorum. Et propterea dictum est φ contrariorum eadem est disciplina. Reuertamur igitur, & dicamus φ propterea φ dispositiones sanitatis membri habēt duas species: vna est bonitas complexionis membri, quę in membris inuenitur consimilibus: & alia est bonitas complexionis, quę est in membris officialib': fuit necessarium diuidere sil'r ęgritudines secundum has duas species. E In primis narrabimus ęgritudines membrorum consimilium, & dicemus earum causas efficientes, & materiales: & postea narrabimus ęgritudines membrorum officialium, & dicem' earum causas. Et dicim', propterea quòd membra consimilia non agunt, nec patiuntur secundum cursum naturę: nisi quando mensurę caliditatis, frigiditatis, siccitatis, & humiditatis erunt in illis cum proportione conuenienti in omnibus speciebus complexionis sanitatis: sicut narrauimus in libro F Sanitatis. Similiter ē necesse, vt sint ęgritudines illorum membrorum ipsis egredientibus ab ipsis mensuris proportionatis in vna qualitate vel duabus ex illis, quę possunt combinari. ergo species ęgritudinis istorum membrorum sūt octo, videlicet frigida, humida, vel calida, sicca, vel calida, & humida, & calida, & sicca, aut frigida & sicca, & frigida, & humida. Et non solum est intelligendum de primis qualitatibus, sicut dicit Gal. sed etiā de qua-

G libet qualitate, cum qua operatur membrum suas operationes, sicut duricie & mollicie, & his similibus qualitatibus proprijs membris, & improprijs. Et spẽs* harum ęgritudinũ primo inueniuntur in membris consimilibus, secundo in compositis pp consimilia, sicut dictum est in spẽbus sanitatis. Et istarum octo specierum quædam sunt materiales, & quędam non. Sed difficile est imaginari ægritudinem materialem eẽ simplicem: ppea quia ægritudines materiales sunt compositæ: quia nulla ægritudo materialis lædit operatio H nem, nisi pp aliam nõ materialem, quæ superuenit membro a calore, vl a frigore.

* a Listorũ mẽbrorũ.

De causis ægritudinum in generali.

Cap. 2.

DEinceps volumus dicere causas earum. Et dicimus q̃ occasiones materialiũ ęgritudinũ sunt humores quatuor, quando egrediũtur ab eorum temperantia in quantitate, aut qualitate. Et hoc accidit aut a parte materiæ, aut a parte efficientis. & hoc est ꝓpea quia membra non permanent super complexionem sanitatis, nisi quando san- I guis, qui aduenit eis, est in quantitate, & qualitate in proportione temperata in caliditate & frigiditate. Et hoc accidit, quando membra, quæ efficiunt nutrimentum, stant super complexionem sanam: & cibi qui adueniunt corpori, sunt naturales. & recipiuntur in quantitate conuenienti, & ordine debito, & tempore conuenienti. Sed quando sunt secũdum contrarium, tunc non sunt solum causæ materiales ad gñandum in corpore istos humores, sed etiam inducunt membra facientia nutrimentum ad malam complexionẽ. K & tunc dr, q̃ humores exiuerunt a natura a duabus partibus, videlicet a parte efficienti, & a materiali siũ. Et plures erunt cibi naturales, & recipiuntur fm ordinem naturalem, vt dictum est. Sed res extrinsecæ acquirent membris efficientibus malam complexionem, & gñabũt tales humores: & illæ sunt sicut aer, exercitium, & similia. & tales sunt exeuntes in quantitate, & qualitate. & tales sunt euenientes a mala complexione in radice creationis membrorum agentium in nutrimento. & tales accidunt causa parẽtum, qui exi- L uerunt a sua complexione, & ex preparatione prima in creatione. qm̃ plures hoĩes sunt similantes se adinuicem in creatione eorum & regimine, tñ variantes se in accñtibus. quia tales sunt multarum ægritudinum, & alij paucarum ægritudinũ: & tales multorum annorum, & alij paucorum annorum. Et pluries accidet hoc a mala complexione fixa in principio generationis membrorum efficiẽtium. Et plurimum hęc talis complexio est hæreditaria: qa ab istis primis præparationibus accidit, quod videmus etiam de simi M litudine multorum hominum ad inuicem in forma, consuetudine, & accidentibus ægritudinum in paucitate & longitudine annorum. Et postquam diximus causas humorum distemperatorum vniuersaliter, deinceps narrandum est, quomodo fit generatio uniuscuiusque istorum, & quot sunt ægritudines, quæ generantur ab eis.

A *De causis Aegritudinum materialium calidarum, & siccarum.*

Cap. 3.

ET incipiemus ab ægritudinib' calidis & siccis materialibus. Et dicimus ꝙ ægritudo calida & sicca gñat̃ ex cibis calidis & siccis distemperatis: vel quia recipiuntur in multa quantitate, aut nimis diminuuntur: aut quia recipiuntur super ieiunium. quia quando recipitur cibus post multum ieiunium in stomacho & hepate, permutabitur ad calorem & siccitatem fortem, & inducet stomachum, & hepar ad eandē
B complexionem: & tunc erit facta operatio eorum ab ambabus partib' supradictis: & sanguis, qui generabitur ab hoc cibo, erit calidus & sicc', & distemperatus: & multiplicabit̃ ĩ ipso cholera in multa quantitate, & distemperabitur in multa qualitate: & tunc impedietur operatio fellis, & non poterit attrahere cholerã ſm debitam quantitatem, & sic remanebit imbibitus ex ea. Et illud est, eo ꝙ, quando exit cholera a via sua naturali in quantitate, vel qualitate, aut in ambabus simul, & tūc remanet cholera influxa in sangui
C ne. & quando nutrientur membra ex illo sanguine, exibunt paulatim a sua complexione naturali ad malam complexionem calidam, & siccam, & generabuntur multæ ægritudines calidæ cholericæ, & similia accidentia venientia membris a rebus extrinsecis, sicut ab aere calido, & a multo exercitio, & vigilia, & accidentibus animæ, quæ habent calefacere, sicut ira, & furor, & cogitationes cordis, & his similia. & causa fortior, quæ est istarum causarum plus aliarum rerum, est aer, & ars. &
aliquando erit causa istarum oppilatio pororum qui sunt in cute, per quos euaporat calor & retinet̃: & cõculcabit̃ calor int', & faciet qd' dictum est. Et aliqñ erit: hoc a cõplexione naturali, vel radicali. Et cho- D
lera non naturalis, q̃ fit in corpibus supradictis, hẽt quatuor spẽs. Vna spẽs est, q̃ assimilat̃ vitello oui, qd' natũ est in illa die. Gale. dicit in pluribus' locis, ꝙ hæc spẽs est calidior naturali: quia ps ignea in hac spe dñatur plus. & dicit ꝙ eius grossities est pp nimiam caliditatem & ebullitionẽ, ob quam rem hẽt ista secũ istũ calorem igneum. Et alij medici E
præter ipsum, dicunt ꝙ hæc est minoris caloris naturali. & dicunt, ꝙ grossities ipsi' est pp alicuius mixtionem phlegmatis. & ſm hoc debet esse rubedo ipsi' infra rubedinẽ naturalem. & est contra illud, quod dicit Gale. & nos videmus ꝙ ita nõ est, vt dicunt. Ad hoc ſm illos debet habere cum sua grossitie aliquantulum viscositatis, sicut debet habere corpus humidum mixtum cũ corpore calido. & sensus visus in hoc adiuuat Gale. Et secunda spẽs hẽt colorẽ aurichalchi, vel citri: & gñat̃ ab humiditate aquæ admixta cum F
ipsa. & sine dubio hoc infra sistit in caliditate a cholera naturali. & ęgritudines, q̃ fiũt ex hac specie, & vitellina ſm illos, qui dicunt ꝙ fit grossa pp admixtionẽ phlegmatis, nõ sunt enumerãdę cũ ęgritudinib' calidis & siccis simplicib', sed cũ cõpositis, sed ægritudines vitellinæ ſm Gale. sunt positæ in vltimitate caliditatis & siccitatis. & põt eẽ ꝙ hęc cholera est cholera, quã noĩat Gale. cholerã rubeã. Et aliæ duæ spẽs sunt sicut prassina, & ęruginosa. & dr̃. ꝙ ambę ge-

Opio Aui. prima primi. c. de humoribus.

G gnantur in stomacho. & mihi vr ꝙ Gale. non appropriet eas choleræ simplici: quia dicit in lib. de Virtuti bus naturalibꝰ ꝙ istę duę spēs gnan tur a cholera vitellina mixta cū alijs humoribus: & ꝙ hæ duę species sint compositæ. & manifestū est ꝙ gnantur in stomacho ſm eos. Et stomachus per suam naturam non habet gnare choleram naturalem, nec non naturalem. quia qdˢ gnat naturalem, generat nō naturalem, qn corrumpit ipsius complexio: qa ipsius complexio intenditur aut remittitur. ergo prassina & ęruginosa
H non habent hoc nomē, nisi ęquiuoce. Et vr ꝙ cā istarum gnationū est ꝙ qn cholera egreditur a sua natura in caliditate & siccitate, pp sparsionem ipsius ad stomachum, tunc remiscetur cum alijs humoribus, & proprie cum melancholia: & ibi recipit aliquam speciem putrefactionis, & peruenit ad talem complexionem. & ppca assimilātur isti humores veneno, & proprie ęruginosa. Et ægritudines, quę pueniunt ab his, sunt incurabiles, ppea quia non recipiunt digestionem, nec permutantur a colore naturali: imo corrum-
I punt formam specificam ipsius, sicut corrumpit venenum. Deinceps volumus declarare, qualiter gnant egritudines cholericę: & incipiemꝰ a febre cholerica sefraria. Et dicamus ꝙ, postquam dictum est ꝙ febris est calor, qui continet totū corpus, qui lædit actiones & passiones membrorum omnium, ab hac parte apparet ꝙ est calor extraneus. & apparet ex parte, qua manifestatur in ipsa operatio caloris intrinseci digerendo humores, & recipit sanationem, & non est sicut calor extraneꝰ qui inuenit in corporibus mortuorum, ob hoc apparet, ꝙ etiam est naturalis. & est veritas, quia est calor naturalis mixtus cum aliqua qualitate caloris putredinalis. Et adhuc, postquam calor iste spargitur, & cōtinetur per totum corpus p arterias dicimus p hoc, ꝙ subiectum propinquum istius caloris est cor: & ppea est impossibile ipsum esse totum extraneum. Et ppterea quia calor cordis est ille calor, cum quo membra faciunt omnes suas opationes, necessarium est, qn recipit aliquam permutationem, vt lędantur omnes eorum operationes. Ergo definitio febris est hęc, ꝙ est calor compositꝰ ex calore naturali & extraneo putredinali misso a corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones, & passiones. Et dicimus, ꝙ iste calor est permutatio caloris naturalis permutati in quantitate, & qualitate operandi in corpore opationes non naturales, aut in materia non naturali. Deinceps volumus dicere ꝙ cāæ generationis istiꝰ caloris sunt eędē cum causis generationis caloris extranei: saluo ꝙ in hoc calore sunt ęquales. & si ita non esset, ergo esset extraneꝰ absolute, quia res attribuit extraneo dominanti. Et iam declaratum est in Quarto Meteororum, ꝙ cā efficiens putredinē stat duobꝰ modis. Vnus est calor extrinsecus, ppea quia iste calor spargit, & exhalare facit calorem intrinsecū: & maxime, qn est cū forti qualitate. & qn spargit calor intrinsecus, sicut cōuenit tpe magni caloris, qui regit materiam gnatam ī illa materia calor extraneꝰ: & maxime si sit humida, quia humiditas de facili pmutat a rebus extrinsecis: quia difficile esset effici

K (right margin, top)
L (right margin) Febris definitio.
M (right margin)

A tinci p seipsam. Ali⁹ că est efficiens p accns, hoc est frigiditas: quia qñ dominat sup calorẽ intrinsecum, extinguit ipm: & tũc gñat sup materiam loco isti⁹ caloris naturalis aliũ calorem extraneũ. Et ibi declaratũ est, ꝙ ens naturale non pmanet in suo esse, nisi qñ virtutes agentes dominant sup patiẽtes. Et qñ debilitãtur istę virtutes regitiuæ, & dominãtur virtutes extrinsecæ, tunc tendit ens ad viam *impfectionis. Et cãę, quę adiuuãt ad gñandum calorem extraneum, illæ eędem sunt cum illis, quę adiuuant ad extinguendum

*a.l. corruptionis.

B calorem naturalem. & hoc fit, quãdo subiectum est præparatum ad recipiendum istam gñationem extraneam: sicut sanguis ex quo gñatur cholera, qui egreditur a natura in quãtitate, aut qualitate: aut pp multitudinẽ sanguinis, aut pp ipsi⁹ grossitiem, aut viscositatem. quia p hoc refrigerat̃ calor intrinsec⁹, & extinguit̃, sicut faciunt multa ligna hũida, qñ ponunt̃ sup ignem. Et etiam oppilatio pororum adiuuat ad hoc: quia resistit euentationi caloris intrinseci. & accidit hoc, sicut accidit igni, qñ non habet euentationem,

C qui cito extinguit̃, vel debilitatur: sicut tũ vides ꝙ carbonarij tegũt carbones cum terra. vt ignis non transeat p omnes ptes carbonum, & faciat ex eis cinerem.

De generatione Febris cholera sefrariæ.

Cap. 4.

ET postquã declaratum est vř quid sit febris, & vřes cãæ suæ gñationis, dicendum est quomodo gñatur febris cholerica, quę dř sefraria. Et dicam⁹ ꝙ fortior causa in gñatione istius febris est, quãdo dominat̃ complexio sanguinis in caliditate & siccitate. Et hẽt ꝑparatione

D vt gñet̃ in eo talis calor, aut pp ꝑparationẽ supfluitatũ tertiæ digestionis, q̃ est in mẽbris: sed grossities, & viscositas, & oppilatio venarũ non imaginant̃ in opationes isti⁹ febris, nisi diceret̃ in cholera vitellina ẜm illos, qui dicunt contra Galenũ: aut pp q̃titatẽ suã. Et debes scire ꝙ non est in hõie cholera absoluta, ita vt sit ps mẽbri hõis, excepta cholera, q̃ stat in sacculo fellis ẜm quosdam: sed natura expellit eam a membris sanguineis, qñ sepat̃ ab eo. sed ppeã est impõe õpinari ꝙ subiectum febrium sefrariarum sit cholera absoluta: sed est sanguis, aut hũiditas, in

E qua ďnatur cholera. Et ppea potest recipe digestionem, & reuerti ad suam naturam: quia non denudat̃ a sua forma specifica. Sed qñ sepat̃ ab eo cholera absoluta incõtinenti expellit̃ a natura. & si sepat̃ ab eo res, q̃ habeat poßĩtatẽ recipiẽdi digestionẽ, nutrient̃ ex eo mẽbra. Et nõ est põe vt cholera recipiat aliquã digestionẽ. quia nõ est põe illi rei, q̃ trãsiuit terminũ decoctionis, vt redeat ad terminum decoctiõis: sicut non est põe vt assum reuertat̃ ad elixũ.

F nec ẽt in ea est aliqua ps, ex qua poßint mẽbra aliquo mõ nutriri. & dico hoc de naturali. sed si sic de naturali, quanto plus de nõ naturali. Et illi qui solũ sunt Medici, qui dicunt ꝙ cholera est cib⁹ alicui⁹ membri, sunt q̃ dicũt ꝙ quatuor hũores sunt elementa mẽbrorũ cõsimiliũ. Et ego nolo laborare plus in qõnib⁹ cũ eis: quia ego declaraui hoc pfectæ ĩ libro Sanitatis. Et ppeã quia calor extraneus generatur in humiditate quę est extra naturam cum debilitate caloris intrĩseci: dico ꝙ nõ ẽ cũ ex-

G excessu naturalis caloris, sicut opinat Gale. in multis locis. Sed ppea φ humiditas est velox ad putrefactionem: ppea quia calor intrinsec⁹ plus laborat ad ipsius corruptioné; quia illa non hét a se ré, q eam consumat. Et si confiteret Gale. φ omnis calor extrane⁹ eét putredinalis, caderet piculum magnum in dictis Aristo. ppea quia quilibet calor extraneus fit fm ipm primo, & substãtialr pp calorem aut frigiditatem. & qñ debilitat calor naturalis pp frigiditatem, tunc dñatur humiditas, & fatigatur calor intrinsecus in
H dñando super ipm, & fit putrefactio pp calorem extraneum supuenienté. Sed qñ cã caloris extranei fit a calore, tunc supuenit mébris assatio, vel combustio, sed non putrefactio. ppea ergo non est ex necessitate vt oís calor extrane⁹, aut oís febris sit putredinalis, & maxime causus. & ét, qñ calor extrane⁹ gñatur in locis, in quib⁹ fit digestio, & in locis, ĩ quib⁹ fit ps mébrorum in actu, & aggregantur ibi supfluitates existétes in natura distempatæ similes cholera in qualitate, aut distempatæ in qtitate, ét erunt illæ humiditates, q
I sunt in corpore occasione choleræ, & inuentæ loco digestionis. Et manifestum est φ locus maioris digestionis est locus digestionis secũdę, qui est hepar, & venæ: & alter est locus digestionis tertiæ, & illa est in membris. Et propterea spés harum febrium sunt duę: vna quę est in venis, & altera quæ est in mébris, hoc est in locis digestionis tertiæ. & in libro Prognosticorum declarata est dría istarum duarum febrium. Et sunt ét aliæ febres, quæ sunt appropriatæ puræ choleræ: & tales etiam appropriatæ sunt choleræ non puræ. & ibi declarabo differentiam vnius ab alia. K

De ægritudinibus cholericis localibus.

Cap. 5.

ET postq̃ declarauimus vir quomodo fiunt febres cholericæ: deinceps volumus loqui, & narrare qñ fiunt ęgritudines cholericę locales, quę nominant alguase: in Latino dicunt apata cholerica: & in Gręco erysipelata. Et dicimus φ hęc apostemata generant in membris duob⁹ modis: vno, qñ expellit ad aliud membrum humor cholerić⁹: L
& tunc pp eius quantitaté fit dilatatio in mébro fm oés dimensiones. Et ppea dr φ elmare, siue erysipelas, & similia sunt composita ex morbis consimilibus & officialibus. Et causa expulsionis istius humoris est pp fortitudinem virtutis expulsiuæ in membro mandante, & pp debilitatem eiusdem virtutis in membro recipiente. Et non fit, sicut dicunt grossi, φ fit pp fortitudinem retentiuæ membri recipientis. Verum ad hoc multum adiuuat largitas viarum cum suppositione patiétis mébri: & maxime qñ membrum expellens est supius, & recipiens inferius: M
& maxime qñ humor est grossus & terrestris. & qñ fuerit incineratus, & fuerit in membro, tunc pp illi⁹ quãtitatem calor intrinsecus in eo suffocabitur, & generabitur calor extraneus in membro extraneo: saluo si humor non esset in vltimitate siccitatis. Et si apostema illud generatur in aliquo membro principali, aut prope ipsum, procedet ab eo calor ad cor, & generabitur febris fortis, & si non erit prope membrũ principale, non faciet febrem: & possibile

A sibile erit vt tendat ad mortem. Et alio modo generat, quando mébrú non potest digerere cibum qui ei mittitur, nec ipm permutare in quátitate aut qualitate, nec ipm potest expellere: tunc materia augmentatur in membro illo taliter, vt recipiat dilatationem in omnes tres dimensiones: & extinguitur eius calor naturalis eidem mensuratus, & gñatur in eo calor putredinalis pp necessitatem materiæ extraneæ. Et istæ ægritudines, quę dicuntur erysipelatia, sunt duarum specierum. Vna est quę dicitur erysipelas ruboris. & apparet ab hac specie, vt sit mixta cũ B multo sanguine propter rubedinẽ quam habet: & non facit in membro magnum tumorem, & non est dolor eius acutus. Alia species dicitur erysipelas formicularis. & in ea plus dominatur cholera: & propterea inducit pustulas, & corrosiones. Et aliquando ista non apparent, nisi in cute: & aliquando est fixa in substãtia membri, & illa peior ẽ. & potest esse vt fiat in concauitate alicuius membri, sicut in stomacho, aut in intestinis, & lędet ipsius opationes sine apostemate manifesto.

De ægritudinibus frigidis & humidis materialibus. Cap. 6.

C Istę ęgritudines fiũt, ppter phlegma, quod est extra naturam in quantitate, & qualitate. Et causę generationis istarũ sunt oppositę causis, ex quibus gñantur ęgritudines cholericę. & manifestiores istarum ęgritudinum sunt febres phlegmaticę, & apostemata, quę dicũtur zinnię. Quod vero plus adiuuat ad generationem harum febrium est oppilatio, quę fit propter grossitiem istius humoris, aut viscositatem. Et vlr fit hęc putrefactio per viam extinctionis caloris intrinseci: sicut extinguitur ignis a superpositione lignorum viridium. & cum extinguitur D intrinsecus, augmentatur extraneus in materia extranea. & ista febris fit ex hoc humore in venis, & in tertia digestione membrorum. Et isti⁹ humoris exeuntis a natura sunt quattuor spẽs. Vna est salsi, & est siccior naturali: propterea quia salsugo ei aduenit a substantia terrestri adusta mixta cum aliqua humiditate, sicut apparet in generatione salis. Alia est acetosi. & quãuis sit siccũ, tamen est frigidum: propterea quia E acetositas generatur a frigiditate. Dulce est calidius, sicut est videri in acetosis fructibus, qui post acetositatem acquirunt dulcedinem. Et vitreum est deterius omnibus: quia hẽt cum frigiditate multam viscositatem. Et species febrium phlegmatis diuersificantur secundum diuersitatem harum specierum. & quando nos tractabimus de febrib⁹, tũc de hoc loquemur lato sermone. Et species phlegmatis melius recipiũt digestionem q̃ cholerę, fm q̃ quidam dicunt q̃ recipiunt spẽs cholerę digestionem. Sed febres, quę fiũt F a phlegmate, sunt periculosiores febribus cholerę propter grossitiem phlegmatis, & propter oppilatiões, quę fiunt ab eo, & quia interpollatio earum est valde breuis, secundũ q̃ dicam post. Sed apostematum phlegmaticorum quędam sunt, q̃ fiunt a phlegmate subtili, & quędã á phlegmate grosso: sicut sunt apostemata, quę nominantur scrophulę. & ipse nascuntur in carne glãdulosa, sicut in collo, subascellis, & inguinib⁹. Et hęc materia, quę est in-

G clusa in apostematibus, est dura valde: & sunt ex apostematib' glandulosis, q sunt grossitudinis grani pini vel nucis. & hoc efficit i locis carnosis. Et isti' gnis sunt verucæ, & claui. & ex apostematib' malis, q appropriata sunt grossitudini humorum & exeũtiũ a natura, q noĩata sunt, adubelati in Arabico. & inuenit in istis apostematib' substãtia similis feci, & stercori, & luto, vel carboni. Et maior pars istorũ apatum composita est ex duobus humoribus, s. ex phlegmate, & melancholia. Et apata appropriata ꝓprie phlegmati, sunt apata noĩata in Arabico cala. & dicunt ꝙ huius spẽs sunt quatuor, s. lutosarum, mellitarũ, vitrearum, & pultesarum. Lutosę fiunt ex phlegmate grosso. Mellitæ fiunt ex phlegmate putrido habẽte int' substantiam mellis. Et aliæ duæ spẽs fiunt silr ex phlegmate mellito. & ex phlegmate fiũt, & quædã a ventositate: sicut accidit in illis, q fiunt in extremitatib' hydropicorum: & multę alię ęgritudines, quas narrabimus, cum loquemur de accñtib', quæ superueniunt actionib', & passionibus membrorum.

H (margin: Vide tres spẽs libro humorib')

I

De causis Aegritudinum frigidarum & siccarum materialium. Cap. 7.

Istæ ęgritudines fiunt ab humoribus melancholicis, qui egrediuntur a natura in q̃titate, aut qualitate, aut in ambab' simul. & q faciunt humores istos egredi a sua natura, sunt materię, q sunt similes eis, sicut cibi frigidi & sicci, aut calidi et sicci: aut qñ exeunt membra ab eorũ cõplexionib' ad frigiditatẽ & siccitatẽ, vel ad caliditatẽ & siccitatẽ distemperatam. Et exeũt ẽt a suis complexionib' pp res extraneas, sicut pp aerem, & exercitium. Et aliquando accidit a generatione, sicut accidit leprosis. & maior pars talium fit ab hæreditate, aut propter coitũ cum menstruata in dieb', quos dixit Zacharam: quia lepra illa a beneficio medicinarum curam non recipit, nisi fiant tempore crisis annorum, quod natura ordinauit. & hoc testificatur mirabilis Zacharam: & ego expertus sum. Et quando multiplicantur isti humores in corpore, splẽ conatur eos attrahere & nequit, aut propter quantitatem, aut malã qualitatem, aut propter vtrunque, tunc remanent cum sanguine, & vadunt ad membra. & quia membra abominãt eos, correctionem eorum facere nõ possunt. quare ex eis generantur ęgritudines difficilis curationis. Et cholerę nigræ exeuntis i quãtitate a natura sunt duę species. vna est propter adustionem melancholię naturalis: & alia species est ex adustione choleræ non naturalis. Et istæ species generantur a multo calore & intensa siccitate, q̃uis remaneant per earum naturam frigidę, & misceatur cum eis calor extrane' extra naturam multum. Et ꝙ significat hoc, s. ꝙ complexio earum sit talis, est earum acetositas. quia quãdo sparguntur sup terrã, fermẽtãt ipsam. & vnaquæq; istarum spẽrum inducit corrosionẽ in mẽbris, & aliqñ fistulas, & maxime q fit ab adustione choleræ. Et ęgritudines, quę fiunt ex humorib' istis, quędã sunt febres, quędã apata. & febrium, quę in eis fiunt, quędam fiunt in secũda digestione, & quędam in tertia. & quod adiuuat generationem istarũ est oppilatio pororum cum grossitie humorũ, & difficultas digestiõis. K L M

Et

A Et apostemata, quæ dicuntur sclerotica, fiunt ex melãcholia naturali & adusta, & aliquando cancer. sed quæ fiunt à naturali, semper sine vlceratione sunt, & quæ fiunt ab adustiõe nõ naturali cũ vlceratione. & aliquando spargitur hæc materia super oĩa membra, & tunc fit lepra. & propterea dicitur, quod lepra est cãcer vniuersalis. Et illius duæ sunt species. quia quędã est cum vlceratione, & quædam sine. & quæ fit cum vlceratione, est de melãcholia, quæ est extra naturam. & phlegma salsum, & sanguis secundum quosdam recipiunt adustionem.

B *De causis Aegritudinum calidarum & humidarum materialium.* Cap. 8.

IStæ ęgritudines generantur propter exitum sanguinis extra naturam in quantitate, aut qualitate. Sed exitus ipsius in qualitate debet dici paucus: quia quando exit multum, debet attribui ægritudo nomini illius ægritudinis, ad quã declinauit, & illi cui dominatur manifeste: hoc est, quia quando inflammantur nimis, debet attribui cholerę: & sic de alijs. Et debes scire quod ęgritudines simplices non fiunt ex humoribus simpli-

C cibus istis: & maxime ex illis, qui non recipiunt digestionẽ, nec sunt apti nati recipere ipsam. quia quãdo cholera, vel melãcholia simplex dominatur singulariter & simpliciter, fiunt ægritudines ex eis, quę nullo mõ habent curationẽ, sed nominantur simplices propter humores in eis dominantes: sicut nominantur compositę, quando apparent in eis, & videntur duo humores, aut plures dominantes. Et maior pars ęgritudinũ, quæ generantur ex sanguine, sunt febres, & apostemata. Et ipsius fe-

D bris sunt species duæ. Vna fit propter augmentum quantitatis solũ. & propter illud augmẽtum quantitatis clauduntur pori, & inflammatur sanguis, & fit hęc species febris. & hæc febris in suo principio non est putredinalis. Sed si Medicus fuit negligens in eius curatione, fit putredinalis. & hęc spẽs est media inter ephemeram & putridam. Et alia species fit propter aliquã putrefactionem. Et febres, quæ fiunt à sanguine, fiunt in omnibus venis: propterea quia non est sanguis in actu in corpore, nisi in venis, & non habet interpolationem manifestam. Sed apostemata, quæ

E fiũt ex hoc humore, sunt quæ dicũtur phlegmone. & fiunt plus propter distemperantiam in quantitate, quam in qualitate. Et diuersificantur ista apostemata propter maiorem profunditatẽ & minorem. & quod est minoris profunditatis, est leuius. Sed sanguis, qui currit ad membrum, si distemperatus sit aliquando in qualitate calida, fit erysipelas phlegmonodes: eo quod tunc est cholericus propter inflammationẽ cholerę. & hęc species est periculosior. Et apostemata vniuersaliter diuersificantur per diuersitatẽ membrorũ, in quibus fiunt. quia

F quando fiunt in aliquo ex mẽbris principalibus, necessario sequitur mala febris: & maxime quando apostemata est phlegmone. Et aliquando fit phlegmone in subascellis, & in inguinibus, et in auribus. & quæ fiunt in partibus subascellarũ, generantur ex superfluitatibus transmissis à corde. Et fiunt hęc apostemata propter alia apostemata facta in alijs partibus corporis: quia omne membrũ habet virtutem expulsiuã mandantẽ alteri. Et etiam fiunt ex hac variolę, & morbilli.

Dat Synocha. idẽ. 3. Theisir. tra. 1. c. 4. Vide 4. Coll. 51.

G li, & ppea quia nullus euadit ab his duobus, nisi habeat hæc. Et non potest dici, vt fiat à causis extrinsecis: quia illæ non sunt necessariæ in oi homine. & ista ęgritudo ē sicut naturalis. & pp hoc dicitur, q hęc ęgritudo prouenit à mala materia fixa in cibo embryonis. & ppea fiunt hę ægritudines cũ febre sanguinis: qa si sanguis esset nimis corruptus, patiens posset ex eo mori.

De causis Aegritudinum compositarum materialium. Cap. 9.

TV debes scire q ęgritudīes simplices singulares, q dictę sunt, H non fiunt ex humoribus simplicibus, nisi raro. Sed maior pars ęgritudinum supradictarum est cōposita ex pluribus humoribus vno. Et compositio ęgritudinũ aut est complexionis compositio, aut cōpositio vicinitatis. Sed compositio vicinitatis est, sicut siqs haberet ab vna parte febrē cholericā, & ab alia febrem phlegmaticam, & paroxismi harũ duarum febrium essent in vna hora. Et febres, quæ fiunt propter cōpositionē complexionis, sunt duplices. quędam.n.sunt, quarũ cōmixtio est absoluta: & quędā conueniē
I tius possunt appellari compositæ q̃ mixtæ. & ppea communicāt febres in signis & proprietatibus, quæ appropriantur humoribus simplicibus. Et hęc complexio, & cōpositio quæ est in humoribus, inducit ad multas commixtiones innumerabiles. Et ppea quia hæ duę species cōpositionis sunt in febribus, possunt tñ inueniri febres mixtę, quāuis nō sint duarum specierũ, sed vnius. & hoc accidit, quando fiunt febres in duobus locis diuersis in corpore. Et manifestior febrium compositarũ

est hemitritæus & plurium specierum. Et omnes fiunt ex phlegmate K & cholera sed quædam est, quæ est ex phlegmate intus, & cholera extra: & quędam est econtrario: & q̃dam est, quæ est cōposita ex phlegmate & cholera, aut intus, aut extra. Et febres diuersificantur sm diuersitatē mensuræ quantitatis, aut qualitatis, vł loci humoris, sicut causus, & sicut febris, quę fit ex plegmate vitreo, quæ dat calorem & frigus simul in partibus extrinsecis: & sicut febris quæ habet fortissimũ calorem in partibus intrinsecis, & in partibus exterioribus sunt econtrario. & pōt esse, vt partes exteriores L sint multum frigidæ, & vocatur febris inclusa. Et quælibet istarũ ęgritudinum habet quatuor tempora, principium, augmentũ, statum, & declinationē. Et principium est tēpus, in quo apparet ęgritudo ī actu, & natura nihil manifeste operatur: Et qñ humor incipit digeri, natura incipit operari contra humorem: & illud tempus est tempus augmēti. & dr̃ augmentũ, quia tunc sunt fortia accidentia. & qñ cessat digestio, cessat tp̃s augmenti, & incipit stat⁹. & illud est tēpus, in quo apparet certamē inter naturam & humorem. M Et qñ natura est fortificata sup humorem, & ipsum vincit, dicit̃ tũc eē tempus declinatiōis. Et quędā ęgritudines sunt, quæ habēt dissolutionē humorum sine euacuatione manifesta, & sanātur, & q̃dā sunt, quæ hñt dissolutionē virtutũ paulatim donec moriuntur: & quædā sunt, q hñt euacuationē manifestā ad sanitatē, vel ad mortē. & ista nominat̃ vera crisis. Et crisis salubris sũt duę species: vna est, q dicit per suā euacuationē

De tēporibus morbi.

cuationē

A coctionẽ ad pfectã sanitatẽ: & alia est, q̃ relinquit ęgritudinis reliquias, quæ paulatim dissoluunt & liberãtur, & tẽpore longiori salutẽ pstat. Et illud idem est ĩ crisi mala. Et maior pars crisiũ reperitur in febribus acutis, i. quę finiuntur tẽpore breui. & q a crisis accidit post digestionẽ, si illa digestio est integra & perfecta; erit crisis pfecta: & si digestio ẽ impfecta, erit crisis lõgior. & digestio cõpletur pp longitudinẽ tẽporis fm cõparationẽ agentis ad patiẽs: quia non in oĩ tpe, qđ aduenit, patitur patiens ab agente: quia qđlibet habet B tẽpus propriũ cõparatione, quã habet agens cũ patiente. & hoc potest cognosci in rebus artificialibus: qa mẽsurę temporũ decoctionis in rebus artificialibus diuersificantur. Et ppea quia ita est, & sunt lõgo tẽpore cognitæ, & sentiunt ęgritudines, & virtutes, & humores: tũc certum est p experientiã & rõnẽ naturæ, vt sciant tpa, in quibus fit bona digestio, aut mala, videlicet dies critici. & quia digestio bona est perfecta operatio naturę, ideo tempus illud fuit pro maiori parte laudabile. sed digestio imperfecta, qa habet C latitudinẽ, non verificat bonitatem suarũ crisium, sicut perfecta. Et quidam dicunt, q̃ inuentio crisiũ hoc ordine est Luna. Sed tu debes scire, q̃ est cã remota, q̃ Medico nõ ẽ necessaria, & cã propĩqua est illa, quã diximus. & infra ĩ libro nostro mõstrabimus rõnẽ in hoc, & dabimus exẽpla. Et aliqñ accidit mors ĩ principio ęgritudinis. & hoc fit, ppea qa humores dominant multũ sup calorẽ naturalẽ, & extinguunt ipsum pp quãtitatẽ, aut qualitatẽ, aut pp vtrunq;. Et aliqñ accidit in augmẽto, aut in statu, aut in declinatione. D & declinatio in ęgritudinibus mortiferis fit à debilitate virtutis, & nõ à debilitate ęgritudinis, sicut est in salubribus ægritudinib' declinatio pp dominationẽ virtutis. Et sufficit qđ diximus hucusq; de ęgritudinibus materialibus, & earũ causis. & nũc volumus facere tractatũ breuẽ de ęgritudinibus immaterialibus.

Tertio de dieb' criticis Gal. & 10. Theo c. 9. Hali. & 1. Thegni. tra. 9. c. 7. & 3. c. collig. tractatu 2. c. 2.

De causis Aegritudinum non materialiũ in generali. Cap. 10.

ET dicimus, q̃ hæ ægritudines, quæ sunt absq; cã humorũ, est locus subiecti earũ de necessitate mẽbra, vel spiritus. Et efficiẽs ipsarum E sunt duæ res, aut res exteriores; aut aliæ ægritudines materiales. & volumus dicere de manifestioribus ipsarum, hoc est de calidis & siccis.

De causis Aegritudinum immaterialium, calidarum & siccarum. Cap. 11.

QVia quędã ęgritudinũ calidarum & siccarũ sunt in spiritu cordis solũ: & hęc est febris diei. & hoc fit pp res extrinsecas. & est propter quatuor causas, quarũ vna diuidit in quatuor partes, quarũ quędam sunt per se, & quædã per accidens: & earũ quę per se sunt, q̃dam sunt in potẽtia, & quędã in actu. Et F quę sunt in actu sunt sicut calor solis, & ignis, & aliæ res extrinsecę calidę in actu. & q̃ sunt in potẽtia sunt sicut balneũ in aqua sulphuris, quę calida est ĩ potẽtia. & similiter quæ sunt p accñs, sunt sicut illæ, q̃ claudũt poros, ob quã rẽ accendit calor ĩ partibus intrinsecis, sicut ẽ balneũ aquę aluminosę, & similia. Scda cã sunt res sumptę ĩ corpus, sicut cibi, & ptus calidi potẽtia, & actu. Tertia cã est corporea, aut animata. corporea, sicut immoderatus motus, & immo-

G immoderatum exercitiū: animata, ſicut ira, tiſtitia, & vigilia, & ſimilia. Quarta eſt pp ęgritudines materiales, ſicut apoſtemata inguinis, & titillicorum, & radicum aurium. Et iterū eſt iſtius ſpeciei ęgritudinis febris ethica. & hęc febris ē calor extraneus fixus in ſubſtantia mēbrorū, & prohibet fieri operationē ipſorum, & conſumit eorū ſubſtantialē humiditatē. & habet tres ſpecies. Leuior ipſarū eſt, quæ accenſa eſt à calore extraneo in humiditatibus naturalibus & radicalib⁹, quę exiſtūt in ſubſtātia paruarū venarū. Et ſecūda eſt, q̄ eſt in humiditate exiſtēte in carne ipſa: quæ q̄n diſſoluta eſt, pōt à cibis reſtaurari adhuc. Et H tertia ē oībus deterior, & eſt illa, cuius calor extraneus profunditas eſt in membris ſolidis: quia impoſſibile eſt in eis, quod ab eis reſolutū eſt reſtaurari. quia mēſura uitę naturalis ē ſm menſurā humiditatis radicalis in quolibet indiuiduo proportionato proportione duplici, ſm φ dictū eſt in libro cauſarū Breuitatis & Longitudinis vitę. Et prima ſpecies iſtius febris vtplurimū fit ab ephemera. Sed aliæ duæ ſpecies fiūt I ꝑ maiori parte pp febres materiales humoroſas præcedentes.

De cauſis Aegritudinum immaterialium, frigidarum & ſiccarum. Cap. 12.

ET Ægritudinum frigidarū & ſiccarum quędā ſunt, quæ appellātur ęgritudinis ſenectutis, hoc eſt dominatio frigiditatis, & ſiccitatis ſuper mēbra. Et ppea quia illud, quod dat vitā, eſt calor cū humiditate, ob hoc hæc ęgritudo coniungitur cū ſenibus. ſed non eſt vera ęgritudo, niſi q̄n fit in non ſenibus. Sed ęgritudinē calidam & humidā, frigidam & humidā eſt difficile imaginari. ſed calidū ſimplex, frigidū, & humidū, & ſiccum poſſunt imaginari. Et nos debemus enumerare, quando tractabimus de rebus, q̄ lædunt actiones, & paſſiones. K

De Aegritudinibus membrorum officialium. Cap. 13.

ET poſtq̄ dictum eſt breuiter de ſpeciebꝰ ęgritudinū appropriatarum membris cōſimilibus, & de cauſis ipſarum, dicendū eſt de ęgritudinibus officialibus. Et dicimus, φ iā dictum eſt in principio primi, L quia ſanitas membrorū officialiū eſt, quæ eſt in quantitate, qualitate, & poſitione, & colligantia: quia hęc ſpecies colligātię eſt inſeparabilis, & nō reuertitur ad alias ſpecies, quas dixerunt Medici. & intrat prędicamētum habitus, ſicut panniculi, & cutis intrant prædicamentum habere. ergo tria genera ægritudinum intrant quinq; prędicamēta, hoc eſt in qualitate, quantitate continua, & diſcreta, & habitu, & vbi, & habere. & poſtea inuenitur hęc res in quādo, hoc eſt in prioritate & poſteritate. Sed ordinatio membrorū M officialiū, & prioritas & poſteritas plus ponenda eſt in ſex ſequētibus ꝑdicamentis. Et debes ſcire φ ęgritudo non ſuperuenit vnicuiq; generi ſanitatis, ſicut nos videmus in ordine tunicarum oculorū, & in maiori parte membrorum officialiū. quia in illis non ſuperuenit ęgritudo ordinationis, hoc eſt vt prius fiat poſterius.

De

A *De Continuitate, & Solutioni continuitatis, & suis causis aliqualiter.* Cap. 14.

SEd continuitas,& solutio,& causæ illarum s'm aliquam partem aliqñ possunt ingredi ĩ genus ęgritudinum officialiũ.sed genus colligãtię nõ intrat ægritudinibus eiusdem per se.Sed ægritudines mẽbrorum sunt hæ, quæ faciunt accidere membris ęgritudines,quibus altera cõmunicat cũ altera.& conuenientius est, vt colligantia enumeret' potius in causis ægritudinum, quàm in genere ægritudinum. Sed genus B ægritudinũ, qđ est contrarium cõtinuitati naturali, quæ nominatur continuitatis solutio,est duobus modis. Vnus est solutio continuitatis veracis,& continuitatis partis cũ parte in consimilibus. & hoc genus debet magis attribui cõsimilibus q̃ officialibus membris: ppea qa hæc solutio accidit membro officiali ex parte,qua compositum est ex membris cõsimilibus,& nõ ex parte,qua est officiale. Altera est separatio cõtiguitatis termini à termino.& hæc cõtinuitatis solutio nõ veraciter appellatur: quia hęc cõtinuitas fit per C modũ contigui, & per modũ penetrationis,& per modũ societatis mẽbri cũ membro, aut ligamenti. & hoc genus solutionis posuimus in genus ęgritudinũ officialiũ. & hoc genus cõmunicat cõiunctioni & separationi. Et ppea non est solutio cõtinuitatis, vt dixerunt Medici dicentes, quia erat ægritudo, quę cõmunicat mẽbris cõsimilibus & officialibus. quia solutio est distincta in his duobus modis, quos diximus. Et ppea quia species sanitatis, quæ est in qualitate,in figura, in meatibus,lænitate,asperitate,& grossitie, D sunt ægritudines istius speciei proportionatæ istis diuisiõibus.Et ęgritudinũ,quæ sunt in quãtitate, quedam sunt in mẽsura.& hoc est in superfluitate & diminutione. & hoc primo est in consimilibus, vt dictũ est. sed Medici assueti sunt ponere in officialibus. Et quędam peccant in numero. & quæ sunt in numero ẽt habent duas species, quæ sunt superfluitatis & diminutionis.& quędam est naturalis, & quędã non naturalis.naturalis est sicut superfluitas sexti digiti,& diminutio naturalis est diminutio quinti digiti. non E naturalis superfluitas est sicut cucurbitini,qui inueniũtur in intestinis,& similes. Et peccatũ positionis ẽ sicut dislocatio vnius membri ab alio,vel alicuius partis mẽbri ab altera.Et ęgritudines,quas dicũt Medici ęgritudines colligantiæ, fiunt ex colligantia membri officialium cum altero pro parte vnius cõicantis cum altero, sicut communicant cor,et hepar cum omnibus mẽbris, videlicet vnum cũ arterijs,& alterũ cum venis.& aliqñ est colligãtia ab vno membro ad aliud proprium membrum, sicut colligatum est os F stomachi cum cerebro per neruum euntem ab vno ad aliud.

De causis Aegritudinum membrorum officialium. Cap. 15.

LOcuti sumus breuiter de ęgritudinibus membrorũ officialiũ; nunc volumus loqui de ipsarũ causis. Et dicimus ꝙ ęgritudines,q̃ fiũt in figura, sunt ꝓpter duas res: quia aut à natura, aut à reb' extrinsecis. Et ægritudo, quæ prouenit à natura,est ꝓpterea, quia materia est inconueniens, nec apta operatiõi virtutis

G tutis informatiuæ, nec instrumento, cũ quo operatur virtus informatiua, nec instr̃m est aptum ei. A rebus vero extrinsecis est, sicut fit embryoni, qñ nascitur, vel qñ nutritur. Et aliqñ fit ex errore Medici, qa aliqñ credunt rectificare mẽbra, & dislocant ea. & hoc debes cognoscere ĩ figura mẽbri, & figura partiũ. & sic debes intelligere in qualibet ęgritudine attributa mẽbris officialibus, in eo ꝙ sunt officialia. Et cã stricturæ meatuum & constrictionis eorũ est pp dñiũ frigiditatis & siccitatis super eorũ cõplexionẽ, aut quia cõ-
H primuntur ab alijs mẽbris, aut propter oppilationem. & oppilatio fit, aut pp apostemata, aut pp humorẽ grossum, aut viscosum, aut pp durũ lapidem aut pp carnositatẽ nascentem in poro, aut pp fortitudinẽ virtutis retentiuę, aut debilitatem expulsiuæ virtutis: quia ob istas causas multa in eis quantitas aggregatur. Sed largitas meatuũ fit aut à caliditate & humiditate, aut ab humiditate, aut ab humore calido mordicatiuo, aut pp medicinas vel cibos aperitiuos, aut pp debilitatem virtutis retentiuę. & cã lenitatis est à cau-
I sis lubricatiuis humidis, sicut ab humoribus mucilaginosis & similib⁹. Et cã asperitatis est à causis calidis mordicatiuis, siue veniãt ab humoribus, aut à reb⁹ extrinsecis. Et ęgritudines numeri sunt ſm hunc modũ: si qd superfluit est ſm cursum naturę, fit à superfluitate materiæ, ꝙ est in mẽbro: & si extra cursum naturę, est sicut cucurbitini, & eorũ similia, quæ proueniunt ab humoribus extra naturã, aut in quãtitate, aut in qualitate. Et diminutio prouenit ex putrefactione, sicut est casus capillorũ, aut pp corrosionẽ: & K maxime qñ putrefactio est ab humore corrosiuo, aut ab aliqua re extrinseca. & cã magnitudinis mẽbrorum, qñ est membrũ per viam naturæ, est pp multã materiã membri, & pp dominationem virtutis ĩformatiuæ super ipsum. & qñ non est per viã naturę, fit pp aliquã superfluitatẽ sparsam mẽbro. & paruitas mẽbri fit pp paucitatẽ materiæ, si ẽ ſm cursum naturę. & quæ est præter cursum naturæ, fit ex debilitate virtutis nutritiuę, sicut accidit ethicis. Sed causę ægritudinis malæ positionis duæ sunt. Vna est extrinse- L ca, sicut dislocant̃ mẽbra pp immoderatũ exercitium: & sicut qñ frangitur panniculus, qui separat ĩtestina à testiculis, aut pp dislocationẽ ossis anchę. Intrinseca aũt est, sicut humiditas superflua, ꝙ mẽbra mollificat & lubricat, ita vt egrediant̃ à loco proprio: sicut accidit in zirbo, & intestinis pp multã humiditatẽ aquosam aut lubricatiuã, ꝙ transit ꝑ meatum, qui tendit ad testiculos: Et cã separationis, & coniunctionis membrorũ est duplex. vna pp debi- M litatẽ virtutis informatiuę, aut maliciã materiæ. & hoc nocumentum ꝓuenit tpe generationis, & qd non ꝓuenit à generatione, est sicut carnositas, quæ fit inter duas carnositates, qñ nascit̃ caro inter mẽbra ipsa, conglutinant̃. Sed solutio continuitatis in mẽbris officialibus est eadẽ cũ ea, quæ fit in cõsimilibus. & accidit hoc, aut pp res extrĩsecas incidẽtes, aut conquassantes vel extendẽtes, aut ab intrinsecis, sicut ab humoribus acutis corrosiuis, aut extendentibus qui lacerant, aut grauitate, aut ventositate.

De

A De Accidentibus superuenientibus virtuti Nutritiuæ in generali. Cap. 16.

DEinceps volumus narrare de accidētibus, q̄ supueniūt actionibus, & passionibus, & appropriare vnumqdq; illorū ægritudini, à qua emergit. & hoc cognito, cognoscemus ęgritudinē vniuscuiusq; membri. Et dicimus, q̄, accñs non sit aliud nisi læsio actionis, & passionis membrorū, aut impressiōis ipsorū, fiunt genera ipsorū accidentiū sm̄ computationem generū actionū, & passionum. Et tu scis in lib. Sanitatis q̄ quędam operationes sunt, q̄

Accidētis defin.

B appropriantur animę nutritiuæ, & q̄dā animę sensibili, & quædam appropriantur motui, & q̄dam appropriant̄ virtuti imaginatiuę, & cogitatiuę, & memoratiuę. Et est incipiendū ab accidentibus, quę superueniunt operationibus virtutis nutritiuę, quia sunt magis necessarię ī essentia animalium. Et dicamus, q̄ mēbra, q̄ ordinata sunt operationibus virtutis nutritiuę, q̄ dicta sunt ī lib. Sanitatis, sunt sicut os, œsophagus, stomachus, hepar, renes, vesica, sacculus fellis, & splen. Et læsio, quę superuenit vt̄ membrorū actionibus & passiōibus, est tribus modis.

C vnus est, vt cū operatio mēbri cessauerit, vt sit propinqua pfcto priuatiōis. secūdus, vt sit diminuta à suis naturalibus operatiōibus. tertius, vt sit permutata ad malas operatiōes. Et debemus incipere in mēbris nutritiuis, sm̄ q̄ ordinantur in officijs cibi. Et dicamus q̄ minuitur operatio oris, vel priuat̄ pp vlcerationē, quę ei accidit, aut pp apostema, aut pp putrefactionem dentiū, vel propter aliquas ęgritudines, quæ fiunt propter aliquas complexiones materiales. Et œsophagus læditur aut ab apostematibus, quæ in eo nascūtur, & dicuntur eldalbuata, hoc est synanchia. & fiunt pro maiori parte in musculo illius. Et ēt priuātur, aut diminuuntur illius operatiōes, quando dislocantur spondili colli, & contrahuntur pp apostemata interius: aut pp humorem mucilaginosum, qui illuc discurrit ī magna quantitate; aut pp res aduenientes ab extrinseco. & hęc species est propter causam magnæ suffocationis superuenientis pueris paruulis propter humiditatē suarū complexionum. Et generaliter accidit eis species omnis ęgritudinis malæ complexionis materialis. Et ēt veniunt ægritudines propter malā complexionem non materialem, sicut testificatur Gale de iuuene, cui Medici multum vetabant aquam, & ipse bibit multam aquam frigidā auide vna hora assumpta, & perijt virtus attractiua, & ēt expulsiua œsophagi, & non potuit vlterius deglutire. De stomacho sunt manifestæ quinque virtutes videlicet digestiua, attractiua, retentiua, expulsiua discretiua, ideo fuit necessarium, vt numerus accidentium esset secundum numerum istarum virtutum. Et incipiamus à digestiua, & dicamus, quia quando deficiet virtus digestiua in stomacho, acescēt cibi in stomacho. & causa acetositatis est frigiditas, quæ est inuenta, eo q̄ hoc accidens prouenit à mala complexione frigida, siue sit materialis, siue non materialis. Et quæ est non materialis, talis est causa intrinseca, & talis est causa extrinseca, ergo hoc accidens prouenit à mala complexione materiali. Ex causę nō mate-

D E

Manifestū est q̄d stomacho insunt qnq; virtutes. Idē

F

2. huius. c. 8. Opp. c. 9. eiusdē. & 2. de morbis, & symptomatis. c. 6. & prīa primi. doc. 6 c. 1. & 1. cā tioę tra. 1.

G materiales extrinsecæ sunt sicut res extrinsecę ĩ actu frigidę ĩ ipso sumptę, aut res frigidæ in potentia sumptæ, aut pp multam quantitatẽ cibi, aut pp receptionem ipsius inconueniẽtem in ordine & tempore. Sed causę materiales intrinsecæ sunt sicut humores frigidi. Et isti humores fiunt duobus modis, aut vt generentur in ipso, aut vt attrahãtur ab alijs membris: sicut à cerebro, qđ proprium est ad spargẽdum humorem phlegmaticũ, & splene, vt spargat humorem melancholicum. Sed sparsio, quæ prouenit à splene, qñ H est in mensura tẽperata in quantitate & qualitate, tunc est operatio naturalis. sed qñ egreditur à temperamento in aliquo istorum tunc, fit acetositas hęc, quæ dicta est. & quãdo dominantur multum super stomachũ occasiões supradictæ, perijt ipsius operatio penitus, sicut accidit in fluxu, in quo egreditur cibus, sicut recipitur sine aliqua pmutatione, q̃ dicitur lięteria. Et qñ steterint isti humores lõgo tẽpore in stomacho, est cã vt quæramus malam cõplexionem frigidam difficilem ad curandum in substantia stomachi. I & si diu durauerit, ob hanc causam adueniet homini complexio senectutis. & aliqñ erunt apostemata frigida, quæ fiunt in stomacho causa istorum accidentium: & maxime, qñ apostemata erũt sicca & dura. Et Alex. dixit, ꝙ acetositas prouenit à calore. Et tu debes scire ꝙ hoc accidens prouenit sicut accidẽs, qđ fit ex vino, qđ acescit propter aerẽ calidum. & apparet vt sit vna actio, actio accidentalis, quæ substantialiter fit à simili, & accidentaliter à contrario, sicut in pluribus perscrutari potest, & inueniri. & ppea subtiliter Medicus has res debet perscrutari, vt cognoscat perfecte. Et humo K rũ, qui generant̃ in stomacho, quidam eorũ imbibuntur in ipso, & q̃dam sparguntur in concauitate ipsius. Et etiã accidit stomacho propter diminutionem digestionis ventositas. & quamuis hoc accidens cõmunicet debilitati virtutis retẽtiuę, ppea quia stomachus, qñ colligitur supra cibum bona collectione, aduenit tunc bona digestio: & quando nõ bene colligitur, tunc calor naturalis non bene dominatur ibi, & tunc natat cibus in partibus supe- L rioribus, & tunc refrigeratur, & generant̃ vẽtositates in eo, propterea quia pars superior est neruosa, sicut dictum est. Et scias ꝙ calor debilis est causa generandi ventositates, propterea quia, calor fortis carminat, & dissoluit ipsius materiã dissolutiõe non manifesta. nec ẽt fortis frigiditas generat ventositatẽ, eo ꝙ non habet à sui natura, vt generet ventositatẽ. Et ab hac mala operatio- Vide [illegible] ca. 20. ne accidit ex necessitate pmutatio ĩ cibo ad malã qualitatẽ fumosam, vel humorosam. Et manifestum est M ꝙ hoc accñs fit à calore extraneo, qui est plus extra naturã, q̃ calor q cibum resoluit in fumũ, & conuertit in fumositatẽ. nã ab isto generatur humor putrefactus, & sapor corruptus fœtidus, similis odori raphani: quia ille conuertitur in stomacho ad malã cõplexionẽ. Ergo ęgritudines, quæ fiũt ab his, fiunt à mala complexiõe calida materiali, vel nõ materiali. & quæ fiunt à nõ materiali, fiũt vel pueniunt à cibis calidis, & à rebus extrinsecis. materialis fit ab humorib' cholericis generatis

A tatis in ipso, vel missus ab alio membro. & mēbrū appropriatū ad hoc ē hepar, vel fel. Et quibusdā hominibus est fel tangens stomachū: eo ꝙ quidā sunt habentes meatum fellis ad stomachū, sicut splen habet: & tales homines sunt, quibus cholera in stomacho generatur. & hęc cholera nō dr̄ cholera nisi ęquiuoce. & hic humor cadit in fundo stomachi, aut ībibitus ē in corpore ipsius. ali qn̄ accidūt stomacho illa mala accidētia ab apostematibus, quæ nascunt̄ in ipso. hęc sunt oīa accidētia, quæ veniunt virtuti digestiuæ.

B Et virtus discretiua est, quæ cognoscit omnes species cibi & nutrimenti, & cognoscit sanguinē à superfluitatibus, vt nutriat membrū ex conuenientiori, & mittat vnicuiq; mēbro quod est ei simile. Et istius virtutis non fuit memor Gal. & separatiua, de qua loquitur, nō est hæc. & est magna dr̄ia inter separatiuā & discretiuam, & in esse, & tempore. sed hāc habeo ab Abumazare, qui eam asserit fortiter. Et non est dubium qn̄ ipsa sit in corpore, & est necessaria, sicut sunt alię virtutes. Et ipse dicit in illo libro oīa accidētia, quæ adueniunt corpori, qn̄ impediuntur operationes illius virtutis.

Virt⁹ separatiua est alia a discretiua. ꝓ quo vide. 6. de morb. & sym. c. 1. & 14. tertij tract. 1. c. 29. & tra. 4. c. 6. quō dēt, & qd sit virt⁹ separatiua.

C & dicit ꝙ qn̄ debilitant̄ stomacho, necessariū est vt generētur mali humores in toto corpore: eo ꝙ nō est facta separatio inconuenientis à cōuenienti. vnde aliqn̄ proueniet morphea. Et erit etiā, ꝓpea quia debilitata erit virtus hęc in splene, qa nō erit attracta cholera nigra ad ipsū. Sed nō manifestat Abumazar ꝑ q̃ cōplexionē ista virtus operatur, nec ꝙ sit eius instr̄m, sicut dixit in aliis quatuor. Et hic est magnus defect⁹.

D quia qn̄ volum⁹ remouere accn̄tia, q̄ superueniūt eidē, & si nō cognouerim⁹ cōplexionē qua laborat, nō cognoscemus modos curatiōis ipsius. Et nos domino cōcedente debemus suū esse declarare, & qua cā laborem infert. & qn̄ priuatur eius operatio, aut minuitur, post hęc ex necessitate sequet̄ debilitas in virtute nutritiua, quā habet stomachus in seipso, aut ab ea priuatur. quia iā dictum est, ꝙ stomachus nutrit̄ ex chylo aliquo mō nutrimēti. & si nō nutriretur à chylo, nō amplecteretur ipsum. & qn̄ debilitatur virtus

E I stomacho, sequitur ex necessitate ęgritudo, q̄ dr̄ īdigestio stomachi. & cā istius sunt duæ res, aut mala cōplexio calida & sicca fixa in substantia radicali stomachi, q̄ si prolongatur, inducit ethicā: aut mala complexio frigida & sicca, quæ inducit senectutem.

De Accidentibus superuenientibus virtuti Retentiuæ. Cap. 17.

ET virtutis retētiuæ, qn̄ diminuitur operatio, sequitur inflatio & ventositas, & aliqn̄ exit cibus indigestus. Et cā huius est mala comple-

F xio frigida & humida: & aliqn̄ solū frigida non materialis, & materialis. & qn̄ hæc operatio appropinquabit priuationi sui, fiet ęgritudo lubricitatis intestinorum. Sed quādo hæc virtus retinebit cibum mala retētione, adueniet stomacho vt sit tremulosus: eo ꝙ virtus retentiua coniungetur cū fece cibi. Et hoc accidens apparet in stomacho plus tempore satietatis superfluæ, qn̄ implетur stomachus, nec pōt regere cibum. & hoc accidit propter vnam malam complexionem materialē, aut non materialem.

G De Accidentibus uirtuti Expulsiuæ superuenientibus. Cap. 18.

VIrtutis expulsiuę operatio aut diminuitur, aut priuatū. Ad diminutionem vero ipsius accidit vt remaneat & retineatur cibus in stomacho mala retentiōe, ita vt putrefiat. Sed à priuatione ipsius accidit ęgritudo, q̃ dr̃ colica. Et huius causa est, complexio mala frigida materialis, vel nō materialis. & hęc est substantialis cā priuationis ipsius. Et aliqñ priuatur pp oppilationem, quę fit in intestinis, sicut accidit in colica. & hęc priuatio est accidentalis. Sed superflua expulsio, quæ superuenit operationi istius virtutis, facit vnā ex spēbus lubricitatis intestinorū. Et hæc est fortior illa, quæ fit pp priuationem retentiuæ. quia hoc fit pp aliam rē, quæ mouet hāc virtutē ad expellendum nimis, sicut sunt humores vlceratiui, vt cholera, aut phlegma salsum, & melancholia acetosa. Et ēt pōt fieri ꝓpter apostema generatam in orificio vel porta stomachi, aut pp cibos corruptos permutatos ad tales humores, sicut accidit in fortissimo fluxu. Et aliqñ remotis his omnibus causis, virtus expulsiua mouebit̄ hoc malo motu: & ēt pp aliquam leuē causam eidem aduenientem. & hoc pp errorē virtutis illius membri, ppea quia hęc mala dispositio est reuersa in habitudinē stabilē. & ppea curant Medici hanc ægritudinem cū medicinis, cum quibus curant vertiginem, & melancholiam, vt remoueatur error iste, & sensibilitas mala. Et adhuc declarabo melius in libro de Ingenio sanitatis, & pōt esse vt hoc fiat pp apostema factum in sup̄ficie stomachi. Adhuc ēt isti virtuti attribuitur malū accidēs, qd̄ dr̄ singultus: qd̄ accidit pp rem, q̃ lædit pp qualitatē calidam aut frigidam. & quędam species fit pp malam complexionem calidam & siccam, fixam in substantia stomachi, ita q͏ generatur in ipso vna species spasmi, cuius sanatio aut est difficilis, aut impossibilis. & aliqñ fit spasmus pp multam humiditatem, quę est in substantia neruosa stomachi, s̄m q͏ dictum est in causis spasmi. Et vomitus appropriatur malę operationi istius virtutis: sed nō est ita substantialis ipsi, sicut expulsio, quę fit per inferiores partes. Et cā vomitus est pp cām natantem in ore stomachi, ex multa humiditate cholerica, aut phlegmatica. quia qñ isti humores erunt in partibus superioribus stomachi, mouent vomitū, & qñ erūt in partibus inferioribus stomachi, mouent fluxum. Et aliqñ sparguntur ad stomachum ab aliis mēbris, sicut ab hæpate: vt videmus in multis, quibus aduenit febrile frigus, & cū vomunt, curant̄. & hoc accidit ꝓprie ab humoribus cholericis, & aliqñ à phlegmaticis. & qd̄ fit à melācholicis, signat maius malū.

De accidentibus superuenientibus virtuti Attractiuæ stomachi. Cap. 19.

CAusa impedimenti attractiuæ stomachi eadē ē cū causa, quæ hoc facit in œsophago. Sed diminutionem appetitus, & augmentū ipsius ĩ stomacho dicemus, qñ tractabimus de accidentibus, quæ adueniunt virtuti sensibili.

De Accidentibus, quæ superueniant virtuti Nutritiuæ intestinorum. Ca. 20.

HVcusq; diximus de accidentibus, quæ fiunt in operationibus,

A bus, quæ manifestatur ĩ stomacho: deinceps volumus dicere de accidẽtibus, quæ superueniunt virtutibus nutritiuis intestinorum Et dicimus ꝙ manifestior virtus, quæ est in eis, est virtus expulsiua, & post illam retentiua. Accidentia, quæ superueniunt ipsis, sunt secundum corruptionem istarum duarum virtutũ. Et quando priuatur operatio virtutis expulsiuæ, aut diminuitur, tunc fit ægritudo, quæ dicitur colica. Et priuationis causa istius virtutis stat propter malam complexionẽ choléricam materiãlem, aut non materialem. Et priuatio, quæ prouenit à mala complexione frigida, est pluribus manifesta, propterea quia, frigiditas est contraria calori naturali propter suam qualitatem, & impedit spiritum in omnibus suis operationibus. Sed quando prouenit à caliditate, non est admirandum: propterea quia multa mẽbra nõ agũt nec patiuntur, nisi propter calorem temperatum mẽsuratum vnicuiq; membro. & quãdo calor ęgreditur multum extra naturam in aliqua duarum qualitatum, tunc priuãtur eorum operationes propter calidũ, aut frigidum. Sed quando distemperantur parum in calore, tunc erit opatio mala, sicut calor stomachi, qui permutat cibos in fumositates. Et aliquando priuatᵉ operatio istius virtutis in ĩntestinis propter oppilationes, quæ in eis fiunt. Et illę fiũt aut propter stercus durũ aut viscosum, aut humorem grossum & viscosum, aut propter apostema ventosum. quamuis læsio, quæ prouenit ab apostematibus in hac operatiõe, fit duabus de causis: vna, quia acquirũt intestina malam complexionem materialem: & alia propterea quia claudit vias. Et ventositas etiã claudit intestina propter duas res: vna, quia præponit se stercori, sicut accidit canalibꝰ subterraneis, vnde fluunt aquæ: alia, quia torquentur intestina, donec claudantur. Item fit oppilatio propter lumbricos. & accidit in intestinis propter corruptionem istius virtutis expulsiuæ, quæ fit propter oppilationem, quòd facit operationes nõ naturales: eo quòd expellit superfluitatem per partem superiorem, quã debet expellere per partem inferiorem, & tunc euomit stercus. Et aliquãdo debilitatur virtus expulsiua propter oppilationẽ viæ à cysti fellis ad intestina: quia tunc non potest peruenire ad intestina ex cholera illud, quod adiuuet ad stercoris expulsionem. Sed si hæc operatio permutata fuerit ad malum cõtrarium, tunc malam faciet operationem, & fiet aliquo modo fluxus: eo ꝙ stercus nõ trahit in intestinis moram conuenientem, propter augmẽtum istius virtutis. Et causa augmenti istius virtutis est propter humores mordicatiuos, qui sparsi sunt ad intestina ab hepate, & venis, & stomacho, aut felle, aut ab alijs membris: & aliquando proueniunt à capite. Et quando humores mordent intestina, multũm vlcerant ea, & fit ægritudo, quæ dicitur vlceratio intestinorum, quæ dysenteria nominatur. Item accidit illud isti virtuti propter qualitatem ciborum, qui sunt extra naturam: quia aliquando stomachus expellit ad intestina cibum, anteꝗ digeratur. & aliquando fit propter multã cibi quantitatem, qñ est superflua. Et

Margin letters: B (at "rialem"), C (at "aut frigidum"), D, E, F.

G aliqn accidit pp oppilationẽ meatus, qui est inter hepar & intestina: & tunc non transit cibus ad hepar. & cibus aggrauat virtutem expulsiuam, & propterea ipsum expellit. Et aliqñ cã, quæ prohibet penetrationem cibi ad hepar, est grossities ciborũ, & grossities cibi est, aut propter naturã ipsius eiusdem cibi, aut pp debilem operationẽ stomachi ĩ ipsum, aut pp vtrunq;. Et aliqñ non transit cibus ad hepar pp debilitatẽ virtutis attractiuę in ipso, sicut accidit in ęgritudinibus hepatis. Et qñ debilitatur virtus retentiua, fit vna

H species fluxus, quę nominat̃ elicalsa. & hoc prouenit necessario propter malã complexionẽ materialẽ, non materialem. Et qñ priuat̃ ipsa operatio, fit alia species fluxus, quę dr̃ lubricitas ĩtestinorũ. & operationes extremitatis intestini longationis impediunt̃, aut pp vlcerationẽ factam à duritie stercoris, aut propter hæmorrhoidas ibi natas. & aliqñ venis ipsius apertis, fluet ĩde sanguis. & aliqñ fluet sanguis iste p viã naturalis purgationis & laudabilis. & hoc est, quod dicit Aristo. malus sanguis discurrit à naso, & ano.

I *De Accidentibus superuenientibus virtutibus* Hepatis. *Cap.* 21.

QVia hepar habet quinq, virtutes, iõ accidẽtia ei aduenientia totidem sunt. quia qñ diminuit̃ in ipso virtus digestiua, sanguis suus erit phlegmaticus, & mẽbra, q̃ nutrientur longo tempore ex tali sanguine, conuertentur s̃m suã complexionem ad naturam istius humoris, & poterit fieri ægritudo, quæ dicitur hydrops hyposarca. Et hoc accidẽs euenit propter malam complexionem frigidam materialem. Et aliquando fiet pp qualitatẽ cibi, aut malitiam sui ordinis. Et aliqñ fiet propter res extrĩsecas. & potest fieri ab omnibus causis, quę inducũt frigiditatem complexionis. Et aliqñ pp colligantiam membrorum seruientium hepati cum ipsõ, sicut stomachus. quia qñ diminuitur operatio stomachi in digerẽdo chylum, & mittit ipsum non coctũ hepati. & qñ in hoc fit perseuerantia, conuertitur natura hepatis ad complexionem frigidam. Et splen qñ debilitatur, & non mundificat, K

sicut debet, tunc remanet pars frigida & sicca in hepate, & conuertit ipsum ad complexionem frigidam. & qñ etiã intestina gracilia acquirũt malam complexionem, & sic tunc læditur hepar propter colligãtiam, quæ est inter ipsam & hepar. Et aliqñ acquirit hepar malam complexionem pp apostema: sed apostema non erit causa pro maiori parte istius ægritudinis, nisi induretur, & fiat lapideum. Et aliqñ erit cã ęgritudinis hepatis ęgritudo officialis, sicut sunt oppilationes, quæ fiunt in ipso: eo q͂ oppilatio habet extĩguere calorẽ intrinsecũ: & maxime qñ L

humor faciens hoc est frigidus. Sed qñ operatio virtutis digestiuę acquisierit maximũ errorem, tunc accidet vnum ex duobus: quia aut hydrops tympanites, aut aliæ ægritudines calidę. Et tu debes scire q͂ mẽbra non agunt, & patiuntur nisi cũ quodam calore temperato ex frigiditate proportionata ei: ideo quia ostensum est in Naturali Philosophia q͂ frigiditas ẽ in corpore, sicut instrumentum temperans calorem naturalem, qui est primum agens M

&

A & substantiale. ergo quodlibet mẽbrum operatur suam actionem per istum calorem correctum cum isto instrumento conueniente ei. Et qñ frigiditas aduenit membro multa, ita ꝙ calor non egreditur ad suam formam naturalẽ multum, tunc diminuitur operatio mẽbri, sicut in cibis, qui acescunt in stomacho, & sicut in sanguine phlegmatico, qui generatur ĩ hepate frigido. Et quãdo augmentatur calor agens breui augmento, quod tñ tunc nõ trahit calorem agentem à sua forma naturali, tunc fit mala augmẽtatio in
B operatione membri, sicut in stomacho generãte fumositatem ex cibis, & sicut in hepate generante multã choleram. Sed quando fit magnũ augmentum in caliditate vel frigiditate, ita ꝙ calor membri exeat à sua forma naturali, tunc faciet mẽbrum operationẽ contrariã operationi naturali: sicut stomachus, qui corrumpit cibos. ergo cãæ istarum ęgritudinum fiunt æque à mala cõplexiõe calida, sicut frigida. Et postꝙ assignauimus causam cõem omnibus membris, volumus reuerti ad locum, vnde separati fuimus, & assi
C gnare causas proprie in hepate. Et dicimus, quia qñ accidit hepati mala complexio calida parũ excedens, sicut diximus, tunc acquiret multã amaritudinem. Sed qñ augmentabitur hæc mala complexio calida, ita ꝙ egrediatur à sua forma naturali, tunc erit operatio ipsius hepatis operatio non naturalis, & proueniet illa operatio solum à calore, in eo ꝙ est calor, & nõ in eo ꝙ talis calor. ergo ꝗ proueniet ab isto calore, in eo ꝙ calor simpliciter, inducet partem aqueam, quam inueniet ad fumum, & faciet ex eo ventositatẽ, D & proueniet ex hoc tympanitis hydrops, aut simile. & si fuerit cã remotiõis naturalis caloris ægritudo calida, attribuetur illa remotio ęgritudini calidæ. & si fuerit frigida, attribuetur frigidæ. Et ꝑpea multum laborãt Medici, vt dent causam bene istius speciei: eo ꝙ æque fit à calore, sicut à frigore. Et ꝑpea hæc species difficilior est cæteris ad curandum. Sed cã acquirendi malam cõplexionẽ vlr̃ sunt causæ calidę materiales, & non materiales. Et causa, quæ magis est propria in hac lęsione, est qñ cystis fellis suã operationẽ non facit. & hoc accidit aut ꝑp oppilationem, quæ est in meatu, q est inter cystin & hepar, aut ꝑp debilitatẽ virtutis attractiuæ in ipsa cysti, aut ꝑp oppilationẽ meatus, qui trãsit à cysti ad intestina, aut ꝑp debilitatem virtutis expulsiuę, quę est in ipso felle. quod est, quia quando clauditur ille meatus, tũc accidit eidem illud accidens, qđ aduenit habenti clausa intestina, hoc est, quia non petit cibũ, nec desyderat. Et accidit hoc, ꝑpea quia virtus attractiua est in quolibet membro ꝑp nu-
F tritiuã: & virtus nutritiua complet suas operatiões ꝑp quatuor has virtutes. & qñ priuatur vna istarũ, priuantur omnes: & sic accidit hepati propter fel. Et accidens, qđ dicitur icteritia, fit ex necessitate propter vnam duarum rerum, aut ꝑp priuationẽ operationis fellis, aut propter diminutionem: quia tunc remanet amaritudo ꝑmixta sanguini, & virtus expulsiua mittit eam ab omnibus membris, & expellit eam ad superficiem corporis per modum curationis, sicut expelluntur aliæ superflui-

Tympanitis ẽ difficilior alijs specieb⁹.
E
Opp. a Ras. 9. Almã so. & ab Auic. 14. tertij trac. 4. c. 4.

G perfluitates. & hæc species non est timorosa: aut quia hepar, aut quia membra acquisiuerunt malam cōplexionem calidā, sicut accidit, qñ generantur apostemata calida in eis, aut pp venena calida ebibita, qa tunc dominatur multa quātitas cholericæ in corpore, & spargitur ad cutim. Et hoc manifestatur pp quantitatem superfluam, & malā qualitatē, & non per viam mundificationis. & ppea hæc species est periculosa. Quādo debilitatur virtus discretiua in hepate, tunc debilitant̃ operationes ipsius, & sparguntur p totū corpus humores hi cum sanguine, & fiunt pp hoc multæ ægritudines sicut hydrops, quæ dicitur ascites. quia nisi hæc virtus cognoscat aut separet aquositatem, quæ est in chylo, tunc spargitur in sanguine, & natura pellit ipsam ad concauitatem ventris. Et quidam dicūt, φ nō expellit ad hunc locum nisi per venas vmbilici: ppea qa istæ venæ cōtinuātur cū hepate, & per istas exit superfluitas aquosa, quę est in embryone, qñ est in corpore matris. Et aliqñ fit hoc accidens pp debilitatē virtutis attractiuæ, quæ est in renibus, aut pp oppilationem, aut propter stricturam illius meatus. Et qñ debilitatur virtus* retentiua in hoc membro, est cā, vt exeat sanguis ex eo crudus, aut non coctus. Et qñ virtus expulsiua erit permutata ad malum in hoc mēbro, tunc reuertitur sanguis ad intestina per meatus, p quos cibus transit, & fiet fluxus sanguinis. & hoc est aut pp acumē sanguinis, aut pp malitiam cōplexionis. Qñ debilitatur, aut priuat̃ operatio virtutis attractiuę, ēt ex hac p uenit malus fluxus. Et cā vtis lęsionis harum virtutū est pp ægritudines appropriatas mēbris officialib⁹ aut consimilibus. sed officialis est causa per accidēs, qa mediante ęgritudine complexionali, quæ est appropriata consimilibus. Et istę duæ species ęgritudinis lędunt membrū duobus modis, aut in eo φ est in ipso mēbro, aut in eo φ est in mēbro communicante cū eo. Et ppea, si aliqs quæreret à nobis in hūc modū, postq̄ vna rerum, per quam læduntur operationes membrorū, est per communicationē vel colligātiam, & cor est illud, qđ dat calorem hepati, per quē facit suas operationes, lædent̃ operationes hepatis pp passiones cordis, aut non? Respondemus, φ postq̄ cor est dominans mēbrum super oīa ex toto, impossibile est vt ī eo generent̃ ęgritudines sensibiles tales, quę possint lædere hepar, aut alia membra, stante homine viuo. & hoc si accidit, accidet p viā extraneitatis, q̄ fit in rebus nālibus. & hoc fit valde raro. Sed maior pars ęgritudinum, quæ fiunt in corde, remanēte hoīe viuo p cōparationē fit ad mēbra īsensibilia: quāuis nō sit impoſſe vt cordi aueniāt ęgritudines occultę pp malā cōplexionē. Et quādo sunt sensibiles læsiones operationū hepatis, tūc sunt fortissimę. sicut tu vides. φ pp paruum motum, vel pp paruū remum aduenientē gubernatori magnę nauis, fit magnus motus ī parte priori nauis: sic ēt habet se q̄libet dispositio cordis ad oīa mēbra prīcipalia. Propterea qñ medicabimur hepar, nō debemus negligere cordis dispositionē: immo ante oculos pręferēdum vel præponendū. Et adhuc meli⁹ declarabim⁹ ī Ingenio sanitatis.

* a.l. attractiua.

De

A De Accidentibus supervenientibus virtuti Digestiuæ venarum. Cap. 22.

ACcidentia, quæ veniunt digestioni venarum, sequuntur ꝓ maiori parte ægritudines hepatis: sed habent ægritudinem propriam eis, hoc est fluxum sanguinis. Et in ægritudinibus fit hoc propter fortitudinem virtutis expulsiuæ, & maximæ in crisi laudabili. Sed illud, ꝙ est accidens absolutum, fit propter sanguinem mordicatiuum, & acutum. & propterea dissoluit cōtinuitatem orificiorū earū, aut propter subtilitatem, sicut videmus in ægri
B tudine, quæ dicitur claulor: & sicut tu vides ꝙ accidit in vtribus olei: aut accidit propter multitudinem sanguinis, quā venæ continere non possunt. & aliquando accidit ꝓpter debilitatem substantiæ venarū, quę præparatæ sunt scissioni, aut quia sunt subtiles nimis, aut nimis durę. Et res, quæ scindūt venas cito, sunt multitudo sanguinis, & res extrinsecę, sicut casus & percussio. Propter passiones horum membrorum, & hepatis multa accidunt accidentia in vijs vrinalibus. & in libro Signorum hoc declarabo.

C De accidentibus supervenientibus virtuti nutritiuæ membrorum. Cap. 23.

SEd accidentia, quæ accidunt vltimæ digestioni, quæ est in mēbris, sunt tria, sicut in alijs: aut quia priuatur operatio virtutis nutritiuę in ipsa, sicut fit in ethicis: aut quia diminuitur, sicut accidit in macie appellata alchaul: aut pmutatur, sicut in lepra, & morphea. Et causa horum accidētium est, aut propter malam complexionem ipsorū mēbrorū: aut propter communicationem aliorum, sicut in lepra: quę fit propter duas res: aut propter debilitatem virtutis digestiuæ, quę est in membro: aut propter malā materiā eidem ab alio transmissam. Et malicia materiæ ē aut pp seipsam, aut pp debilitatem hepatis & venarū. Et causa morpheæ est pro maiori parte propter debilitatē virtutis discretiuæ hepatis, aut propter debilitatem attractiuæ in splene. Et aliqñ accidit propter malā complexionē acquisitam in substantia membrorum, & aliqñ pp cibos. Et tu debes scire, ꝙ qñ enumeramus causas istorū accidentium, ꝙ tunc nō dicimus res contrarias adinuicē, aut ꝙ ipsa
E ēt accidētia aliqñ non possunt esse simul. sȝ pluries hęc accidētia sunt per plures causas vna. & posset etiā esse, vt omnes adessent.

De accidentibus impedientibus digestionē Cerebri. Cap. 24.

ET operatio virtutis digestiuę in cerebro aut diminuetur, aut corrūpetur. Et ab hoc prouenit fluxus, vel cursus superfluitatum non coctarum à cerebro per nares, & palatum. & hoc accidēs appellatᷣ nassa. & accidit à rebus frigidis extrinsecis. Et aliqñ fit pp res calidas, &
F volumus dicere ꝙ fiat à calidis. Et dicimus, ꝙ ppea ꝙ hęc superfluitas est non cocta, dicimus ꝙ causa efficiens hanc ęgritudinem est debilitas virtutis digestiuæ, quę est in cerebro pp malam complexionē dominantem ex frigiditate. Et hoc bene potest assignari ī reumatibus ex causa frigida extrinseca. Sed reumata, quę fiunt à causis calidis extrinsecis recipiunt perscrutationē: qualiter fiant per viam debilitatis virtutis digestiuę. propterea dicimus ꝙ

G ꝙ debilitas virtutis digestiuę hoc faciet ꝑ accidēs, hoc est ꝓꝑ multā quātitatē materię, & ipsius fluxū: ꝓꝑea quia calor facit fluere res congelatas, dissoluendo eas. Insuper attrahit cerebrum à toto corpore ad caput. & ꝓꝑ istam multā malam materiam, q̃ in cerebro colligitur prouenit accñs prænarratum: quia refrigerabitur, & virtus digestiua impediet, & fatigabitur circa cerebrū ꝓꝑ reparationē tantæ quātitatis superfluæ. Ista est cā quantitatiua, ꝓꝑ quam debilitatur virtus digestiua cerebri ꝓꝑ causas extrinsecas. Cā vero qualitatiua ē, ꝙ calor extraneus extrinsecus habet per sui naturā refrigerare calorem intrinsecū, sicut Sol refrigerat ignem. & ēt aliæ causæ sunt, quæ non indigent prolōgatione sermonis. Et hæc verba habēt locum in omnibus tribus digestionibus, si vis eas ponere tantū tres, sicut fecit Gale. aut quatuor ſm dictum hominis, quem tu scis. Sed mihi melius vr, vt in venis non ponatur tertia digestio, ꝓꝑea qa sanguis in eis nō transit ad aliā formam, sicut fit in stomacho, hepate & alijs membris: quia stomachus conuertit cibum ad chylum, hepar ad sanguinem, membra alia conuertunt ad sperma album. Sed venę non faciunt transire ad aliam formam, quamuis nutriantur ex eo aliquo modo ex necessitate.

(margin letters: H, I)

De accidentibus superuenientibus virtuti nutritiuæ Cordis. Cap. 25.

DEinceps volumus enarrare de accidentibus superueniētibus membro pricipi virtutis digestiuę: & hoc est cor. & postea narrabimus accidentia, quæ superueniunt membris spermatis, & vrinæ: & postea erit completus sermo accidentium, q̃ superueniunt virtuti nutritiuę. Et dicimus ꝙ accidētia, q̃ superueniūt cordi, sunt sicut syncope cardiaca, & tremor, & vlr qñ exeunt virtutes pulsatiles à sua natura. Et horū cā aut est intrinseca, aut extrīseca. Extrinsecæ causæ sunt accidentia animæ, q̃ calefaciunt complexionē cordis, sicut ira, & furor: & causæ, propter quas occultatur interius calor, sicut ex ira, & his similibus quia qñ prouocantur suæ virtutes interius, & calefit nimis, tunc fortificatꝰ suus motus pulsatilis, vt temperet suam complexionē, attrahendo aerem, & expellendo exterius. Et causę intrinsecę sunt mala complexio, aut vt sit in eo, aut in membris sibi colligatis. Et aliqñ erit complexio cordis nō materialis, sicut in febre ethica, & quandoq; materialis, qñ recipit sanguis, qui est in eo, aliquam permutationē. Sed apostema non pōt tolerare ī sui substantia, eo ꝙ prius infirmus deficit. Et Medici dicunt ꝙ pōt generari in ipsius panniculo. & si Medicus accelerat curā ipsius, pōt curari. & si non, moritur. Et dicit Gale. ꝙ cor sustinet ægritudinē materialem, videlicet quādam humiditatem aquosam, quæ generatur in ipsius panniculo, à qua prouenit ægritudo, quæ vocatur ronol, & sonat liquefactio totius corporis. Et aliquando nascuntur super panniculo eminentiæ duræ. & vniuersaliter dico quòd non est impossibile, vt super ipsum non adueniat omnis mala complexio, excepto. vt nō sit cum apostemate, aut non vltimetur. quia quando vltimabitur, aut suꝑflue fiet syncope, aut simile:

(margin letters: K, L, M)

A Et syncope est reuocatio subita caloris naturalis ab omnibus partibus corporis ad cor, ita q membra regi non possunt. & hec accidit aut propter paucitatem caloris, aut ppter ipsius nimiam dissolutionem, & ppter alias causas. Et membra, quæ ledunt pp ipsius communicantiā, sunt membra principalia. Et membrum, quod maxime cum eo cōicat, est os stomachi. & ppea nominatur fegnandi, quia cor nominatur fegat. & propter hoc fegnandi dicit paruum cor. Et accidit syncope pp dolorem stomachi pluries, & accidē
B tia virtutum pulsatilium, & causæ illorum. & quod potest comprehendi ab eis, melius est enarrare in lib. Signorum. & ibi dicam.

De quibusdam accidentibus splenis.
Cap. 26.

IAm diximus q membra, quę seruiunt hepati, sunt saccus fellis, splen, & vesica, & renes. Et iam diximus accidentia, quę veniunt pp priuationem fellis opationis, qn diximus accidentia hepati, & locuti fuimus de splene, & adhuc dicemus de eodem. Quando corrumpitur opatio virtutis attractiuæ splenis, tunc
C diffunditur cholera nigra cum sanguine. & aliquando expellit ipsam natura ad cutim, & fit morphea nigra: & vlt pp hoc accñs fiūt omnes ægritudines melancholicæ. Et qn dnatur superflue ipsius virtus expulsiua, tunc infirmat stomach⁹, ita q aliqn ob hoc accidit fluxus melancholic⁹. Et spleni aduenīūt oēs spēs ægritudinis complexionalis, officialis, & cōis, sicut ī apatib⁹. Et ppea qa cib⁹, ex quo nutrit istud mēbrū, est grossus, & vt plurimū ęgritudines, q in eo fiūt, sunt grossæ substantiæ.

De accidentibus superuenientibus virtutibus Renum. Cap. 27. D

RENes habent quinq, virtutes, sicut alia membra. & qn priuat virtus discretiua, quæ est in renibus, aut digestiua, aut retentiua; tunc fundit sanguis in vrina: propterea quia aquositas sanguinea, quę mittitur eis ab hepate vt nutriant, tunc ab eis immutari non potest. Et quando priuatur eorum virtus attractiua, tunc fit hydrops ascite, sicut dictum est. Et quando augmentabitur multum, tunc fiet fluxus vrinæ cum forti siti. & hæc ægritudo dicit diabetica. Et quando dominā E
te virtute attractiua, debilitatur retētiua, & digestiua eorum omnino. & propterea in hac ægritudine exit vrina non cocta. Et causa huius accidētis est iterum propter malam cōplexionem, aut ęgritudinem officialem, aut communem. & conueniēs est appropriare hanc ęgritudinem malæ complexioni calidæ, propterea quia attractio fit ppter calidū. Et non est impossibile attractiuam augmentari propter debilitatem retentiuæ. quod est, quia quando debilitatur retentiua, non nutriuntur renes ab aquositate conuenienter, p F
pter paucam moram, quam habet aquositas, & tunc conatur virtus attractiua ad trahendum plusq conueniens sit. & ob hoc accidit, q vrina parum manet in vesica, quantuis nō sit plena. Virt⁹ expulsiua īpedit ī his mēbris pp oppilationem, quę fit in his ex corpib⁹ lapideis gnatis in humiditatib⁹ grossis cū calore desiccatiuo, & recipit duriciē, sicut later, & terra. Et maior ps istorū fit ī substātia renū, & non in cōcauitate. & hęc ęgritudo nominatur hascac.

De

G *De accidentibus impedientibus opera Vesicæ. Cap. 28.*

VIrtus expulsiua impeditur in vesica propter oppilationem, q̃ fit in ea, sicut ex apostemate, aut humiditate grossa, aut a sanguine coagulato, aut a lapide, & tunc constringitur vrina. Et aliquando constringitur vrina propter impedimẽtum virtutis expulsiuę. Et aliquando fluit vrina propter dominationẽ virtutis expulsiuæ. & hoc accidit, ꝓpter vlcerationem ipsius vesicę, quę fit propter qualitatẽ mordicatiuã, quæ est in ipsa vrina. Et aliquando
H accidit ꝙ vrina exit sine voluntate, & sine dolore. & hoc accidit, quando paralyticatur musculus, qui est ĩ collo vesicæ. Et de hoc loquemur, quando narrabimus accidẽtia, quę accidunt virtuti voluntarię mobili. Et maior pars accidentium, quæ adueniunt istis duobus membris, deuenit vltimo ad vlcerationem: & in principio sui aduentus nominatur scabies, quę fit propter malam cõplexionem materialem propter malos humores, qui sparguntur ad ipsam. Et debet hoc accidere ei, eo ꝙ
I est via & receptaculum superfluitatum corporis, & hypostasis ipsius.

De accidentibus superuenientibus membris generationis, sicut testiculis, virgæ, & vuluæ.

Cap. 29

QVando virtus digestiua priuatur in testiculis, aut diminuit, tunc non faciunt sperma aptum ad generationem. Et hoc accidit ab vna specierum malæ complexionis. quia qñ dominatur multum in calore & siccitate, tunc comburitur sperma. Et similiter si dominatur in frigiditate, & siccitate, aut humiditate per se, aut in frigiditate K
per se, non decoquitur sperma, sed remanet subtile aqueum. Et quædam ex istis complexionibus sunt tales a principio generationis, & nõ recipiunt correctionem: & quædam sunt per accñs, & corrigũtur. Et quãdoq; priuantur operationes istorũ membrorum propter apostemata, aut incisionem suspẽsoriorum suorum, aut propter malitiam, quę in eis superuenit in mẽsura, aut in passione, sicut est in herniosis. Et hoc accidit propter largitatem neruorum, ad quos suspensi sunt testiculi L
propter humiditatem superfluam, & relaxantur illi nerui, & descẽdũt intestina ad bursam testium. Et potest esse vt descendat ad bursam vẽtositas, aut aquositas. Et aliquando accidit hęc ęgritudo propter rupturam, quæ aduenit huic foramini. & hæc est deterior. & multę alię manęries inueniuntur in libris practicorum. Sed uirtus expulsiua priuatur ĩ virga propter oppilationem suorũ meatuum, aut propter debilitatem, aut laxitatem, aut quia accidit in eius forma mala figura, qñ induratʳ,
& hoc accidit, qñ læsa est chorda, q̃ M
sustentat erectionem ipsius, aut ꝓpter multam siccitatem, aut quia ingrossata est ex ãpate simili lapidi. Qm̃ vulua fuit creata ꝓp gñationem, & quia est via superfluitatum secũdę digestionis: iõ accñtia, q̃ huic membro adueniunt, istis oꝑationib' adaptantur. Et in vulua sunt quatuor virtutes, s. attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua. sed loco digestiuę debet poni conseruatiua. & hoc est conueniens, quia propria virtus est conseruatio embryonis. Sed operatio virtutis discretiuæ non est mani

A fisse in ipsa: quia nō est credendū, vt nutriatur ex eo quod colligitur ī ipsa. Et quāuis hic cadat magnum dubium, hic non soluetur, sed hoc relinquetur libro de Animalibus. Sed attractiua, & retentiua, & expulsiua sunt manifestæ in ipsa. & ꝑpterea volumus narrare accidentia, quę superueniunt vnicuiq; earum. Et dicimus, ꝙ quando debilitatur, vel priuatur virtus conseruatiua, quam diximus esse propriam sibi virtutem, tunc minuetur, aut priuabitur conceptio. & hoc accidet aut ꝑpter malam complexionem materialem,
B aut non materialem. Et quæ est nō materialis, quædā est, quæ est a principio generationis, & illa nominatͬ sterilitas: & quędam est, quæ est per accn̄s. Et quidā dixerunt ꝙ hoc fit ꝑpter dispositionem corporum cœlestium. sed hoc ego nō video, nec affirmo. Sed via, qua lędunt istæ malæ complexiones sperma in vulua, est eadem cum illa, qua mala complexio testiculorum lędit sperma ī eis. quod est, quia quando ista mēbra erunt calida & sicca, tunc comburetͬ in eis sperma: & quando erūt frigida, tunc infrigidabitur, & fiet a-
C quosum cursibile. Et quando impeditur virtus retentiua matricis, aut debilitatͬ, tunc erit causa abortiēdi. & causa impedimenti illius virtutis est humiditas lubricatiua pro maiori parte. Et quando debilitatur virtꝰ expulsiua illius, habebit difficilem partum, quemadmodum superfluitas expulsiuæ est causa abortionis. Et quando virtus attractiua diminuitͬ, aut priuatͬ in ipsa, est causa diminutionis, aut priuationis conceptus. Et aliquando lęduntur omnes istæ operationes in vulua propter apostema, quod fit in ea, aut ꝑpter D ęgritudinem, quę suffocatio matricis appellatur. Et ista ęgritudo non lædit solum operationes matricis, sed etiam operatiōes membrorum totius corporis: eo ꝙ hęc ęgritudo fit in hoc membro ex humore simili veneno, & facit fumum, qui resistit propter malam suam formam calori naturali, sicut faciūt venena. & fit ab hoc priuatio omnium priuationum vitæ, & ferè cor pulsatione priuatͬ. Propterea quia hoc accidens accidit vt plurimum mulieribus, quę remotæ sunt a coitu, *operatur ad hoc putrefactio, quę hoc E accidens mouet collecta in eis. & fit ꝑp corruptionem spermatis, propterea quia illarum sperma pręparatū est illi corruptioni. Et ego dico, ꝙ nō est impossibile vt gn̄etͬ in malis corpibꝰ, & eorū substantia vnus humor similis veneno, & maxime in hoc mēbro: eo ꝙ locꝰ est, & receptaculū supfluitatū corpis, quę pręparatę sunt recipere corruptionem. & aliqn̄ incarcerantͬ ita, ꝙ non recipiunt correctionem, & sanationem. & si ceciderit ad manus perfecti Medici, recipiet sanationem. Et huic mēbro accidunt ęgritudines positionis, ita F ꝙ priuantͬ ab eo oēs suę operatiōes: quia paralyticatͬ, aut egreditur de loco suo, & suspenditͬ. & aliquando est causa istius ęgritudinis saltus, aut ꝑcussio, & aliquādo est humiditas lubricatiua. Et ex rebꝰ, quę resistunt matricis naturę, vt non concipiat, est ęgritudo noīata mola. & ista ęgritudo fit ꝑp defectum virtutis informatiuę in spmate. & hoc accidit aut ꝑpter corruptionem membri, aut ꝑp corruptionem materię. Et tūc gn̄atͬ ī vulua quoddā frustū simile frusto car-

*a.l. opinatur ꝙ putrefactio, quę hoc accidens mouet, collecta in eis, fit ꝑpter. Non est īpossibile gn̄ari ī corpore humor simili veneno.

G carnis. & venter mulieris similatur ventri pręgnantis, donec abortit. & aliquando accidit vt natura ipsam digerat, & conuertat ipsam in hũiditatem, aut ventositatem. Sed accidentia, quę adueniunt sanguini mẽstruo, sunt eadem accidentia, quę accidunt digestioni venarum. & ꝓpterea superfluitas fluxus sanguinis fit propter vnam duarum rerũ, aut propter debilitatem virtutis retentiuæ in venis, aut propter augmentũ expulsiuę, aut propter ambo simul. Sed defectus virtutis retentiuę prouenit ab vna ex speciebꝰ malę com-
H plexionis. & augmentum virtutis expulsiuę fit aut propter mordicationem humorum, aut propter quã titatem eorum. Et causę constrictionis sanguinis sunt oppositę causis supradictis: saluo ꝙ ex rebus vna, quę debilitat virtutem expulsiuam, aut ipsam priuat, sunt oppilatiões, quę fiunt in venis propter grossiciẽ sanguinis, aut propter suam viscositatem. Et tempus naturalis purgationis menstrui breue est vnius diei, & longum est septem dierum. Et tẽpus breue interpolationis mẽstrualis est viginti dierum, longum est
I triginta dierum.

De expulsiua plurium membrorum.

Cap. 30.

ET aliquando adueniunt accidentia virtutis expulsiuę vni membro solum, & aliquando toti corpori. & quę adueniunt toti corpori, sunt sicut tremor, rigor, & alices, & similia. Et accidentia, quę adueniunt vni membro soli, sunt sicut tussis pulmoni, & sternutatio cerebro, & oscitationes ori, & ructus, & singultus stomacho. Et nos narrabimus causam vniuscuiusq; istorum.

Et nos non appropriamus hęc accidentia animę nutritiuę, nisi propterea ꝙ non sunt voluntaria: quis voluntas habeat in aliquibus earum aliquam inuentionem. Et dicimꝰ ꝙ tremor, & rigor sunt motus virtutis expulsiuę in musculo propter expulsionem humoris lędentis, caliditate sua, vel frigiditate. Et ꝙ ita sit, nobis ostenditur. quia tales tremores adueniunt corpori ꝓpter res extrinsecas: sicut si subito super corpꝰ spargatur aqua calidissima: quia ex hac prouenit rigor. Et aliquãdo accidit horripilatio, aut tremor. & hoc accidit propter aerem frigidum, & aquam frigidam. & cum istę causę erunt debiles, tunc fiet rigor: & in maiori parte tunc accidit in febribus. & quando erunt fortes, tunc accidet tremor, & tamen non potest fieri tremor, nisi pręcedat rigor: & maxime qui fit ꝓpter humores calidos in febribus. Sed qui fit ex humoribus frigidis phlegmaticis, aliquando accidit, sicut dicit, tremor absq; putredine. & hoc accidit solũ in speciebus vitrei phlegmatis. Et Medici dicunt ꝙ ille, qui fit ab humoribus calidis, est fortior, quia humor est magis mordicatiuus. & qui fit a frigore, est minus mordicatiuus. Et nos videmꝰ ꝙ fit cõtrarium huius in rebus extrinsecis, quia aer frigidus dat hoc accidens vehementer, & aer calidus nihil, sed horripilationem bene facit. propterea dicit ꝙ fortis tremoris causa est cõclusio caloris naturalis in partibus intrinsecis, & infrigidatio membrorũ exteriorum: quia tunc mouetur natura ad expellendum illud, quod est suum contrarium, siue calidum, siue frigidum. sed frigidum est plus con-

Tremoris Rigorisq; definitio. K L

Argumẽtũ contra Medicos. secundũ. M

Cõtra Medicos de rigoris et

A contrarium: Sed tremor, qui fit i hora mortis, est motus virtutis expulsiuę propter impotentiam sustentandi membra. & propterea extinguit calor intrinsecus, & ex toto resoluitur. & assimilatur ille motus motui qui non habet principium, nec finem, nec causam, sed solum defectum: sicut videtur in motu flāmæ candelæ, & in casu foliorum arborum propter consumptionem. Et ꝓpterea, quando aduenit aliquid naturæ ab extrinseco, quod sit mortiferum, ipsa expellit tunc corporis superfluitates propter terrorem: sicut accidit illis, qui decapitantur. Sed tussis est motus virtutis expulsiuæ in pulmone propter expulsionem rerum, quæ lędunt instrumenta anhelitus cum aere, qui egreditur secū, & propter adiutorium pectoris. Et ob hoc patet, ꝙ virtus volūtaria habeat aliquam inuentionem in hac re: quamuis natura ipsa violentiam inferat. Et efficiens causa tussis est vna ex speciebus complexionis malę materialis, vel nō materialis. Sed materialis fit propter humorē, qui stillat a cerebro, sicut accidit a reumatibus: aut a re, quę prouenit a pectore ad pulmonem: aut a spōdilis, sicut propter apostemata, quæ sunt in ipso pectore: aut propter rē quę generatur in ipso pulmone, sicut apostemata, aut vlcerationes: aut ꝓpter sanguinē, qui egreditur ab eo, & exit sanguis ab eo propter venā fixam in eo. & hoc est periculosum. Et aliquando exit sanguis a pulmone per viam resudationis, eo ꝙ istud membrum est vaporosum. & aliqñ currit sanguis ad pulmonem a parietibus pectoris. Et Medici dixerūt, ꝙ cuidam homini accidit fortissima tussis, & cum tussi proiecit vnū lapidem, & incontinenti fuit inde liberatus. Et adhuc dicunt, ꝙ est vna species tussis, quæ fit propter mucillagines, quæ nascūtur in pulmone. Et aliquando res extrinsecæ mouēt tussim, sicut puluis, & fumus, & lana spinarum, quæ dr̄ lana canina, halicacabus. Et etiam complexiones nō materiales mouēt hoc accidens. salno ꝙ virtus expulsiua non est nata laborare pro illis, sicut pro materialibus: sed mouetur hoc motu per accidens. Et propterea quia illud, qđ quæritur a pulmone, est vt moueatr ad expellendum illud, quod ipsi nocet, concessa fuit ei a natura bona virtus sentiendi. Et quando sentit rē lędentem tangendo ipsum, tūc mouetur virtus expulsiua, quæ est in illo. Et sicut mouetur pulmo ad hoc propter complexionem materialē, sic etiam mouetur propter complexionem non materialem: quia non habet a sui natura facere nisi hoc. quia res, quæ fiunt a natura, fiunt duob' modis, aut necessitate, aut iuuamento. Sed accidit tn̄ raro, ut hoc accidens fiat a rebus extrinsecis, quę non sequuntur viam naturę. sicut dictum est, ꝙ vnus homo habebat fortissimam tussim, & vnus Medic' ex experimentalibus præcepit ei vt clauderet os, & incontinenti fuit liberatus. & in alio præcepit vt stringeretur collum, & fecit, & liberatus fuit. Et quandoq; accidit tussis propter compressionem, quæ fit pulmoni ab alijs membris, sicut fit in apostemate hepatis: aut propter nimiā, vel superfluam satietatem. Et sternutatio est motus virtutis expulsiuę in cerebro propter mundificationē superfluitatum, quæ fiunt in eo. pro

Margin letters: B (De tussi.), C, D, E, F

G pter hoc, aliquando mundificantur superfluitates corporis, & pectoris, & pulmonis. & aliquando ex sternutatione expelluntur aliquę ex superfluitatibus, quę sunt in ore stomachi. & propterea fortis sternutatio aliquando mouet vomitum. & hūc motum aliquando facit virtus expulsiua, quando humor sui qualitate mordet meatus narium. propter hoc, res appositæ naribus acutæ ꝓuocant sternutationem. Et si tu quęreres, si hæc superfluitas prouenit a cellulis cerebri ad nares, & mouet sternutationem: Respōdem⁹ ꝙ hoc

H raro contingere potest. Et ructus ꝓpter expulsionem fit ventositatis, quę est in stomacho a virtute expulsiua.

Et alyces fiunt propter motum virtutis expulsiuæ in membris propter expulsionem superfluitatis fumosę, quæ est in membris. Similiter oscitatio est extensio musculorum mādibularum propter expulsionem superfluitatum fumosarum. Ista sūt accidentia, quę superueniunt operationibus virtutis nutritiuæ, & illis, quę appropriantur ei.

I *De accidentibus superuenientibus virtuti Sensibili.* Cap. 31.

DEinde volumus narrare accidentia, quę superueniunt virtuti sensibili. & a simpliciori incipiemus, vt a virtute sensibili. Et dicimus ꝙ, quanuis virtus sensibilis prīceps communis sensibilitatis sit in corde, vt dictum est, non tamē completur eius operatio manifeste nisi ī cerebro, nucha, & neruo. Et propterea hæc mēbra, quæ dicta sunt, sunt frigidæ complexionis, & humidę substantiæ, & sunt passibilia: nec est eorum dominatio, sicut dominatio cordis. & ideo fit, vt maior pars accidentium, quæ superueniunt operationibus sensibilibus, sunt a parte cerebri, nuchæ, & nerui. Sed cordi non potest accidere ęgritudo, propter quam proueniat priuatio harum virtutum, eo ꝙ mors antecedit: quanuis non sit impossibile vt accidat ipsis a corde aliqua debilitas, & diminutio. & * ascendit hoc, ꝙ si incidatur vna ex magnis arterijs alicui ex membris, diminuitur sensibilitas illius membri. Et adhuc videmus ꝙ priuatur sensus & motus, qn̄ syncopizat. & etiam fit magnus tremor, quando homo multum timet. K * al. conuenit.

L Et nos non facimus demonstrationem istius, sicut facit Gal. de incisione nerui: quanuis declaratum sit, ꝙ cor habet inuentionem in operationibus harum virtutum. Et adducimus probationem a loco essendi & non essendi pro melioratione probationis. & quia ita est, dixerunt Medici ꝙ causę aduentus accidentium super has virtutes sunt a cerebro, & nucha, & neruo. Et tamen cum tu curas ista membra, caue ne obliuiscaris curam cordis, sicut dictum est in libro Sanitatis. Deinde volumus narrare accidentia quæ accidunt sensui tactus, & postea dabimus eorum causas. Et dicim⁹ ꝙ, hęc virtus est de genere virtutum passiuarum, quia illa patitur a quatuor qualitatibus, quæ dominātur in ea. Ipsius accn̄tia tot sunt, quot sunt accidentia aliarum virtutum: hoc est quia corrumpitur penitus, sicut in membro paralytico: aut diminuit᷑, sicut in stupore: aut permutatur in malam qualitatem, sicut est in sensu doloris. Sed priuatio sensus in toto corpore est mors de necessitate. sed priuatio in vno membro, & dimi- M

A minutio in toto corpore possibilis est. Et causæ, quæ faciunt hæc accidẽtia, sunt de necessitate mala cõplexio materialis, & non materialis. & mala complexio, quæ ipsa facit, est in cerebro, nucha, aut neruo. Et est perscrutandum, si hæc accidẽtia fiunt ab octo speciebus malæ cõplexionis, aut a parte earum. Et dicimus ꝙ quædam istorum membrorum sunt frigida & sicca, sicut nerui: & quędam frigida & humida, sicut cerebrum, & nucha. & quia ita est, ista membra patiuntur a frigiditate, aut a frigiditate & humiditate
B vt plus. & propterea sunt causę istorum accidentium istæ duæ res. Sed ꝙ mala cõplexio calida hoc faciat, non est impossibile. quia iam declaratum est; ꝙ operatio alicuius mẽbri; non completur nisi per calorem mensuratum & temperatum. & nõ est dña ex qua qualitate exeat temperantia. & si accidit, est de raro cõtingentibus. Nec etiam est impossibile, vt hoc accidat propter siccitatem: quia nos videmus decrepitos, qui valde parum sentiunt. sed si ꝓuenit a siccitate, remotum est vt fiat
C subito. Et postquam qualitas frigida, inquantum est frigida; est causa horum accidẽtium, pro maiori parte existens coniuncta cum humiditate, aut non coniuncta: q̃uis humiditas sit pręparata ad hoc agẽdum, eo ꝙ facit relaxationem, propterea quando est composita cum caliditate, remotum est vt fiat hoc accidens: sed non dicimus ꝙ sit impossibile, sed difficile est inuenire complexionem materialem solum humidam, nisi sit coniuncta cum caliditate, aut frigiditate: quia quod facit hoc, non est nisi humor extra naturam. Et humor nõ est nisi aut D
frigidus & humidus, aut frigidus & siccus, aut calidus & humidus, vel calidus & siccus. Et postquam dictum est, quæ species complexionis pro maiori parte est causa h'mõi accidẽtis, dicendum est quomodo accidunt super has operationes. Et dicimus ꝙ hęc mala complexio, quãdo fit in cerebro, sequitur ex ea diminutio sensibilitatis in toto corpore. Sed quãdo fit in cerebro, fit in ipso primo & substantialiter, aut fit ꝓpter communicationem, quam hẽt cum ore stomachi. Et quando fit in vno latere cerebri, fit in latere corporis hoc accñs. Et silr quando E
generatur aliquis malus humor dominans in aliquo neruo, tunc priuatur, aut diminuitur sensus illius mẽbri, cuius proprius est ille neruus. Et humor potest generare in neruo duobus modis. Vno, fit ab humore, a quo nutritur neruus ipse, & tandẽ paulatim nutrietur, donec acquiret malignam complexionẽ. Alio modo, vt non sit humor in neruo, sed infusus in humore ipsum circundãte. Et aliquando accidit hoc accidens neruo perforato propter oppilationem: & oppilatio fit aut ꝓpter F
apostema, aut propter humorẽ grossum, aut propter compressionem. Et quamuis hæc ægritudo sit morbus officialis; tamen etiam est consimilis: quia post apostema, & grossiciem humorum, & compressionem sequitur mala complexio. Et quando istæ causę fortificantur, erũt causę priuationis sensus in vno mẽbro, aut in pluribus, aut in toto corpore: & cum causę istę sunt debiles, sunt causæ diminutionis sensus. Sed qñ permutantur ad malum, hoc est vt sit

Cã doloris est prima qualitas ꝓ q̃do vide ꝗ. Theisir tr. 9. c. 19.

G sit mala sensibilitas, quę nominatur dolor, prouenit a mala complexiōe calida, aut frigida materiali, aut nō materiali. Et dolor fit, quando non dominatur hęc mala complexio super totum membrum. & illa complexio nominatur a Medicis mala complexio diuersa. Sed quando dominatur super membrum totū mala complexio, tunc nō sentit ipsam aut sentit stupide. Et causa huius quare membrum non sentit ipsam aut sentit stupide, non est nisi propter complexionem suam naturalē. Et quando fiet in parte ipsi⁹ mala complexio extra naturam, sentit

H ipsam per remedium bonæ complexionis. Et quando bona complexio erit permutata tota, tunc non sentiet dolorem, quia non erit cum eo causa sentiens, & erit membrum sicut mortuum. Et quælibet qualitatum passiuarum potest dare accidens hoc membro. propterea quia istę qualitates pro maiori parte habent plus pati quàm agere, sicut caliditas & frigiditas plus habent agere q̄ pati. * Et solutio continuitatis non est causa doloris, sicut dicit Gale. sed solutio continuitatis est causa complexionis, quæ facit dolorē. quod est, quia solutio continuitatis

* Contra opio Gal. opinantis cām doloris eē sōlutionē cōtinui in libro d̄ Morbis & symptomatis. Vid. 2 primi doc. 2. su. 1. c. 19. Rō cōtra Ga. & Aui.

I est cum malo motu, & conueniens est vt talem motum sequatur mala complexio. Nec sunt etiam causæ doloris duę res simul, videlicet solutio continuitatis, & caliditas & frigiditas, sicut dicit errans Auicenna. quod est, quia declaratum est iam I lib. de Anima, q̄ iste sensus sentit primo inter sensus omnes, s. quatuor qualitates, hoc est calidum, frigidū, siccum, & humidum. ergo dolores non fient, nec sentientur ab eo sen-

su, nisi quando multum superabūt K sua propria sensata, sicut accidit alijs sensibus. Sicut quia oculus nō dolet nisi propter superfluitatem colorum, quando exeunt viam temperatam vel mediam, & sic lingua cum saporibus, auditus cum sonis, & odoratus cum odoribus. Et si accideret huic sensui tactus dolor propter solutionem continuitatis, tunc esset suum proprium sensatum substantiał solutio continuitatis solum.

Probatio maioris ꝓpōnis a simili, i. q̄d fit ab eo, q̄d est in gn̄e ꝓprij sensibilis.

Et sicut oculus dolet propter superfluitatem colorum, propterea quia suum sensatum est de genere colorum, & non res, quę sit contraria colori. Sed solutio continuitatis est, ꝓpter quam accidunt qualitates superfluę: & anima sensibilis non est nisi L ad qualitates. Et Gal. etiam hoc cōfitetur, q̄n dicit ꝙ vola manus non sunt facta in fine temperantiæ, nisi ad apprehendendum contraria. Et ad hoc apparet, ꝙ superfluitas contrariorum est causa doloris, qui fit in sensu, eo ꝙ parum & multum de necessitate sunt sub eodem genere.

Vide 2. h⁹ c. primo. Confirmatio.

M Et delectatio, quę est contraria dolori, non est nisi comprehensio sensati temperati, & similium: sicut delectatur sensus tactus ex aqua calida, & visus ex coloribus viridibus, & gustus ex saporibus dulcibus, & auditus ex amenis vocib⁹, & odoratus ex odorib⁹ aromaticis. & quasdam delectationes præcedit molestatio, & illę sunt delectabiles naturę, & quędam sunt absq; molestatione ꝓcedente. Dolorum quidam fiūt in toto corpore, & quidam fiunt in vno membro, sicut dolores, qui fiūt in stomacho, vel hepate, vel capite, vel intestinis. Et nos loquemur de manifestiorib⁹, & dicemus eorum cās.

Secūda rō a cōtrario. Nota tñ, q̄d Rabi Moyses 25 ptic. aph. dubio. 18. imponit Gal. op. q̄ seq̄t Aui. de doloribus. q̄d vt sentire. 3. de Locis affectis.

A causas. Et dicimus quod dolores, qui fiunt in capite, qui nominantur in Arabico soda, causę eorum sunt absq; dubio, aut ex mala complexiōe calida eorū, aut frigida: & sunt, aut materiales, aut non materiales. & hęc mala complexio potest fieri primo in substantia cerebri. & aliquādo fit propter communicationem alterius membri, sicut propter stomachum. Et horum quidam sunt, qui perseuerant longo tempore, sicut dolor oui: & fiunt paroxismaliter. & hoc fit propter malos humores, qui generantur in cerebro successiue: & sic permutatur sua com-

B plexio ad malum ad generandum hunc humorem semper. & per eandem viam currunt omnes ęgritudines chronicæ: quia illę permutant complexionem in membris, & acquirunt dispositionem gñandi malos humores. Vnde earum curatio est difficilis, aut ĩpossibilis, sicut est dolor hemicranię. Et materia, ex qua fiunt aliquę hmōi ęgritudinis species, aliquando est in sanguine arteriali. & conuenit hoc, quia curatur ęgritudo, quando incidit̃ arteria. Et hæc ægritudo fit propter duas ma-

C las complexiones, videlicet calidam & frigidam. sed non est materialis: quia illa, quæ non est materialis, lōgo tempore durat. Et membra cōsueta dolorosa sunt intestina, & stomachus. & hoc accidit propter digestionem, quæ est in eis manifesta multum, quia errant sæpe. Et causę, quę faciunt dolorem ĩ ipsis, aut sūt cibi ventosi, aut humores grossi, aut melācholici. & dolor, qui prouenit ab eis, est multum fortis, & chronicus. & aliquando fiunt dolores fortes propter humorem cholericum.

Sed humores, a quibus procedūt dolores chronici in intestinis, sunt aut humores grossi frigidi, sicut phlegma vitreum, & eorum similes: & humores calidi. Sed dolores, qui continent totum corpus, sunt illi, qui dicuntur labores. & sunt trium specierum secundum Medicos. vnus dr̃ vlceratiuus, alter extensiuus, & alter apostemosus. Et quidam istorū fiūt a rebus intrinsecis, & quidam ab extrinsecis. & vlceratiuus fit penitus ꝑpter humores. & qui fit propter multum motum, fit propterea, quia dissoluuntur ex corpore humiditates ꝑpter ipsum motum. & illud accidit propter causam humoris materialis, qui est in corpore malæ qualitatis. Sed aliæ duæ species lassitudinis sunt vna, nisi quia diuersificant̃ ſm magis & minus. quia quando superfluit dolor extensiuus, fit apostemosus. Et causa, quæ similiter facit hos duos dolores, est humor, aut motus magnæ lassitudinis. & ille, qui fit ꝑpter humores, fit necessario propter multitudinem humorum, si sint distemperati in qualitate, aut non. Et multitudo humorum attribuit̃ duabus rebus: aut vt sit multitudo per accidens, hoc est propter defectū virtutis: aut vt sit multitudo ꝑ se: aut ꝑpter ambo. Et multitudo humorū quantitatiua cum sanitate virtutis nominatur repletio secūdum locū: & multitudo, quæ est cum vno malorū accñtiū, noïat̃ repletio ſm virtutē. qd̃ est, qa virtutes ĩpediunt̃ ꝑ maiori pte pp q̃titatē, & qualitatē. sed cū illo ĩpedimēto necessario cōiungit̃ malitia qualitatis, & illis plꝰ appropriat̃. Et aliqñ fiūt isti dolores pp malā cōplexionē calidā, aut frigidā sine materia. Et gñalr̃ accidunt

D

E

F

G dolores in corpore causa apostematum, accidentium causa grossiorum humorum. Et propterea quia sensus, qui dicitur desyderium, est proprius oris stomachi, videnda sunt accidentia, quæ eidem superueniunt.

De accidentibus superuenientibus virtuti appetitiuæ. Cap. 32.

ET dicimus, ꝙ accidentia superueniunt huic operationi, secundum ꝙ accidunt alijs, aut ꝙ permutatur, aut diminuitur, aut corrumpitur. Et accidētia diminutionis sunt sicut accidentia corruptionis. & illud, quod corrumpit appetitum, aut H diminuit, est de necessitate vna ex speciebus malæ complexionis non materialis, aut materialis, ꝗ fit primo in membro patiente, aut per cōmunitatem, quam habet cū aliquo membro. Et complexio, quę fit in membro, qualis dicitur operatio ista, est calor extra naturam. Sed quidam opinantur ꝙ frigiditas est causa magis propinqua dandi appetitum quàm auferendi: propterea qa hæc operatio, quæ est in hoc membro, iuuatur, & completur per frigiditatem, & acetositatem, quæ ei trāsmittitur a splene. sed quando hæc I frigiditas vltimatur, est causa priuationis istius operationis. Nec est dicendum, ꝙ acetositas, inquantum est frigida, adminiculetur huic operationi: sed inquantum est acetositas, est causa stimulans ad bonum. Et similiter quando dominabunt humiditas & siccitas, impediēt hāc operationem. quod est, quia nullū membrum agit, & patitur naturaliter, nisi propter complexionem temperatam in quatuor qualitatibus. Sed læsio, quæ fit propter colligantiam cum alio mēbro, est sicut mala complexio, quæ prouenit a cerebro propter neruum colligantem vtrunq;. Et aliquando accidit hoc propter repletionē corporis ex multis superfluitatibus. & propter hoc non indigent membra cibo. quod est, quia appetitus non fit, nisi quando dissoluuntur ex nostris corporibus res, quæ debent restaurari per simile. & non est contra Gale. vt sit vna causa sensus istius mēbri, quòd membra, quando carent nutrimento, trahūt ab hepate, & hepar ab ore stomachi, & tunc fit desyderium in os stomachi, & nititur restaurare illud, quod dissolutum est ab eo, & L alijs membris. Et motus attractiōis in stomacho per modum appetitus & sensus, est contrarius motui attractionis, qui fit per modum nutrimēti solum. quod est, quia ille, qui fit ꝑ modum nutrimenti, est attractio oris stomachi ab hepate. Sed attractio, a qua prouenit motus desyderij in stomacho, est attractio hepatis ab ore stomachi. Et nos non sumus locuti de hoc, nisi quia vnicuiq; membro necesse est vt restauret per simile, quod ab eo dissoluitur: & tamen nullum ex alijs membris sentit euacuationem rei, quæ dissoluit M ab eo. & si ita est, nullum membrū sentit euacuationem hanc, nisi per hoc membrum. & est eorum seruiens in hoc. Aut potest dici ꝙ dissolutio, quę fit in ipso, quasi colligata dissolutioni aliorum membrorum in eo, ꝙ est membrum eorum, & ipsa habent trahere ab eo. Sed propterea quia fortificatur desyderium huius membri, quando dissoluuntur a membris humores, & debilitatur, quando non dissoluuntur: apparet ꝙ hoc sit, propterea quia inter ipm

&

A & alia membra fit similitudo, & societas substantialiter, & non per accidens. Et est hoc membrum, quasi sit species omnium membrorum, qua ipsa debent sentire hanc resolutionem. sicut nos videmus, ꝙ membra sentiunt per neruum etiam in locis, quę non sunt neruosa, & sicut discernit lingua cibos conuenientes ab inconuenientibus toti corpori. Et propterea quia sensus isti' membri, & desyderium istius est substantiæ calidæ & siccę, sicut est cibus, vel frigidæ & humidæ, sicut est aqua: fuit necessarium vt venirent accidē-
B tia istis duabus speciebus. & iam diximus causas corruptionis. & diminutionis appetitus calidi & sicci. Sed causa corruptionis appetitus frigidi & humidi fit propter hāc complexionem in eo exuberantem. propterea dicunt Medici ꝙ corruptio appetitus cibi, fit per calidum & siccum superfluens in membro. Et corruptio appetitus potus est, per frigidum & humidum exuberans in ipso. & vniuersaliter hoc non fit nisi propter malam complexionem frigidam & humidam, aut frigidam solum: quia difficile est imaginari,
C ꝙ hoc fiat propter malam complexionem calidam & siccam: saluo ꝙ opinatur ꝙ ab hoc etiā venire possit in fine febrium ardentium, quando appropinquatur morti. Sed corruptio istius operationis, aut eius exitus a cursu naturali fit propter qualitatem, aut quantitatem. Et qd̄ fit propter quantitatem, sicut appetitus augmentandi comedendi multum, est propter vnam duarum rerum: aut propterea quia corpus est nimis dissolutum, sicut in conualescentibus, qui habent fortiorem ap-

petitum digestione: aut propter frigiditatem multam oris stomachi. D
quod est, quia istę operationes, secū dum ꝙ dictum est a Medicis, iuuantur, & complentur frigiditate temperata. & quando fortificatur, tamē non fit *vltima, quia tunc quidam appetitus falsus fit. Et aliquando accidit, vt hæc mala complexio sit nō materialis, & aliquando est materialis, sicut propter humorem acetosū, aut melancholiam. Et quod fit propter malam complexionem materialem, dicitur caninus appetitus. Sed causa superfluitatis appetit' frigidi & humidi est de necessitate ꝓpter malam complexionem calidā & siccam, materialem vel non materialē. Et materialis, quæ facit hoc accidens in hoc membro, est cholera, aut phlegma salsum. Et hæc mala complexio, quę fit in hoc mēbro, aliquando est primo proprie in eo, & aliquando propter communitatē alterius membri: sicut est hepar, & pulmo, & alia, sicut diximus superius, quòd sensus membrorum propter dissolutionem calidi & sicci ab eis causa est attractionis eorum. eodem modo accidit in appetitu frigidi & humidi. Et debes scire, ꝙ aliqn̄ F
eueniunt mala accidētia virtuti expulsiuæ, aut attractiuæ propter priuationem sensus membri. quod est quia virtus non expellit pro maiori parte, nisi quando sentit rem ipsam lędentem: sicut accidit intestinis. qa quādo diminuitur, aut priuatur eorum sensibilitas, accidit eis vna species cholicæ. & similiter quando diminuitur, aut priuatur sensibilitas oris stomachi, priuatur virtus attractiua, quę est in stomacho.

*a.l. vltra.

G **De accidentibus superuenientibus virtuti Motiuæ voluntariæ. Cap. 33**

ET postquam sumus locuti de accidentibus, quę adueniunt sensui tactus, deinceps narrandum est de his, quæ accidunt motui voluntario. propterea quia vt plus, qñ vnus corrumpitur & alter corrumpitur, excepto quando accidens est vniuersale toti corpori. sed quando est particulare in vno membro, possibile est vt stupefiant, aut priuētur ambo simul, & possibile est vt priueturvnus,& alter remaneat. Et hęc est sententia Gale. & hoc conuenit H cum eo, quod dictum est in causa sensus,& motus. quod est, quia calor, cum quo fit sensus, nõ est idem cum eo, cum quo fit motus,& diuersitas, quæ est in eis, non est nisi mēsura temperantię in vnoquoq; ipsorum calorum propria his duabus operationibus. Et propterea fuit necessarium, vt sit complexio neruorũ motus alia a complexione neruorum sensus: propterea quia ipsi nerui habent temperatum calorem, cũ quo fiunt istæ operationes. & ppterea priuatur sensus, quando incidit neruus sensus,& remanet motus. & I quãdo inciditur neruus motus, aut percutitur, priuatur motus, & remanet sensus. & quando incidítur ambo, aut percutiuntur, priuantur ambæ operationes. Et quando aduenit hoc accidens toti corpori, fit apoplexia. & quando accidit vni membro fit tunc paralysis. Et tu scis per teipsum omnia accidentia ex accidētibus accidentium supra mēbra motus per ea, quæ pręcesserunt. & sic accidit, quando priuat virtus nerui vocis, quia tunc priuatur vox. Et quãdo priuatur virtus diaphragmatis, suffocatur homo vlr in omnibus a- K lijs motibus volũtarijs: sicut accidit in motu musculi vesicæ, aut in musculo ani. quia tunc egrediuntur sit persluitates humidæ,& siccę sine voluntate. Et propterea quia tu scis ab alio loco loca nerui,& colligantiam quam habent cum quolibet membro, tu poteris cognoscere, quando fuerit læsa operatio alicuius mēbri, per quem neruum fuerit læsa. Et accidentia, quæ veniunt instrumentis motus, sunt tribus modis silr, aut vt priuentur eorum operationes, sicut in apoplexia, aut paralysi: aut vt diminuantur, sicut in stupore, & dor- L mitione: aut vt operationes permutentur ad malas, sicut in tremore, aut spasmo. Et nos volumus dare causas vniuscuiusq;. Et dicimus, ꝙ causæ diminutionis motus, aut corruptionis ipsius sunt illę eędem causæ cum causis corruptionis sensus. Et debes hoc silr scire, quod dictum est superius de communicatiõe cordis. & silr quod dictum est in speciebus malæ complexionis, quæ facit hoc accidens, sic debet hic intelligi.

Et scias ꝙ tremor est motus compositus, qui fit in membro: eo ꝙ virtus animalis motiua pugnat cũ vir M tute declinatiua, quæ est ĩ membro trahente membrum ad se. propterea fit in his motus contrarius aliquando superius, quando fortificat virtus motiua: & aliquando inferiꝰ, quando fortificatur virtus declinatiua. Et causa istius accidentis est vna ex speciebus malæ complexiõis. & vt plus accidit propter malam cõplexionem frigidam & humidam, quia neruus non debet lædi, nisi p istas vt plurimum. Et spasmus, qui dicitur in Arabico tasueg, est cõ tra- Id. 1. Theizir. tra. 9. c. 5.

A tractio nerui in se,& decurtatio suæ longitudinis,propterea quod contrahitur,& colligit. Et illud accidens aduenit membro propter duas res,sicut accidit in rebus extrinsecis,& in chordis,& in similibus, & istæ duæ res sunt,aut mala complexio calida dominans supra membrum,propter quam colligitur, & contrahitur,sicut chorda in magno æstu: aut mala complexio humida materialis, quæ implet neruum,& distendit ipsum: & propterea crescit latitudo,& diminuitur longitudo secundum proportionem extensionis latitudinis necesB sario. Et ista repletio,& distēsio,quæ fiunt in membro,fiunt propterea quod illa humiditas cōuertitur in substātiam aeream.& ob hoc neru' laboriose eam continet, sicut nos videmus in vtre vini bullientis.& accidit propterea,quia partes aereç indigēt maiori capacitate partibus aqueis, aut terrestribus.& ob hoc, quando res humidæ conuertunt ad siccitatem,tunc nerui colliguntur & contrahuntur:sicut accidit corrigijs quç calefiunt ad ignem. & quando conuertunt ad aereitatem, augmentat totum quantitas. Et scias quod hçc est C indigentia necessaria propter superfluam humiditatem,quæ accidit in neruo,ad hoc vt extendat,& crescat sm omnes dimensiones,non vt contrahatur,aut colligatur. Et vtinam ego scirem, quare extenduntur in latitudinem,& non in longitudinē. Saluo quia potest dici, quod extensiones,quç fiunt in latitudine, vincūt, quando fit collectio extensionum, quæ fiunt in longitudine:& propterea contrahitur neruus de necessitate. Et Gale.non sentit in hoc nisi contractionem, quç est decrementum descendens versus terram, & D pluries appellat ipsum distensionē, & maxime contractionem,quç continet corpus ante,& retro. Et plures Medici intendunt, quod extensio sit opposita contractioni. sed hoc non accideret nisi propter humiditatē solum,& fieret longitudo. sed illis cadet idem dubium, quod accidit in distensione,quæ fit in latitudine,siue in longitudine, quæ est secundū Gale.causā contractionis humidç. Et scias quod verba Medicorum in hoc accidente vniuersaliter sunt propinquiora, vt sint verba Musicorum, quàm vt sint demonstratiua. Et si E Deo placuerit,ego faciam vnum ex hoc solum tractatum,qui sequetur viam demonstrationis, & poterunt itelligi ab illo res nobiliores,quàm hçc. Sed quando fit hçc contractio, nascitur bellum inter duos motus, vt inter motum virtutis motiuç, & motum contractionis. & aliquādo fit in neruo vna species contractionis, quæ non accidit propter dominationem caliditatis, nec siccitatis, nec propter humorem aereum,qui distendat: immo est propter fortitudinem virtutis expulsiuæ, quæ est i F neruo ad resistendum rei lædenti, & tunc colligitur in seipso, & contrahitur, vt fortificetur super rem, quam expellere intendit: sicut faciunt animalia, quç volunt se mouere ad cursum,vel ad saltum, in primis colligūt,& contrahunt omnia membra, & postea complent eorū voluntatem. Et hçc species contractionis est velocis curationis,nec debet attribui çgritudini,& dicitur expandidatio.

Vid. 2. sec tij.c.de Tetano.

G

De Sapore, & Odore in generali. Cap. 34.

HVcusq; declarauimus accidentia, quæ fiunt super sensum tactus: deinceps volumus loqui de accidentibus superuenientibus sensui gustus. & primo dicemus de saporibus, & postea de odore. Et dicimus, propterea ꝙ elementum non habet odorem, nec saporem, eo ꝙ ista duo non sunt nisi in composito, & corpꝰ vegetabile, & animale declinat ad calorem & humiditatem: necessarium fuit ꝙ sapor naturaliter declinaret ad has duas qualitates. quia
H sapor fit per admixtionem substantię siccæ cum humida, quando coquuntur per calorem decoctiõe determinata. Et propterea diuersant species saporum secundum diuersitatem quantitatis huius decoctiõis. Propterea temperata est calida, & humida, & facit saporem dulcem: & distemperata est calida & sicca, & facit saporem amarum. & ista duo sunt elementa saporum secundum nos, sicut album & nigrum sunt elementa colorum. Sed media, quæ sunt inter ea, sunt secundum remissionem vel crementum decoctiõis.
I quia propinquius dulci est vnctuosus, & propinquius amaro est salsus & inter istos sunt acutus, stypticus, & acetosus. Sed quia odores sunt ex radice vaporum fumosorum, & ab hac parte est aer suum subiectũ, si fuerint dominantes super ipsos calliditas & siccitas: propterea inuenies multas res, quarum odor non manifestatur, nisi quando calefiunt ab igne, sicut lignum aloes, & similia. Et alię res sunt, quę indigent fricatione manus: & tunc dant earum odores propter caliditatem fricationis manus. Et propterea videtur ꝙ K
homo sit aptior ad discernẽdum in diuidua odorabilium cæteris alijs animalibus: quãuis quædam animalia habeant fortiorem sensum odoratus a remotis.

De sensu Gustus, & de accidentibus ei superuenientibus. Cap. 35.

DEinceps volumꝰ dicere de sensu gustus. Iste sensus non indiget medio extrinseco, quemadmodum indigẽt tres alij: propterea q̃a est quidam tactus, & sentit propter humiditatem, quę est in ore. Et propterea factæ fuerunt duæ venę in lĩ- L
gua, vt continue generent hanc humiditatem. & quando corrumpitur hæc humiditas in ore, sicut in infirmis, non possunt tunc sapores veraciter comprehendi. Deinceps volumus dicere accidentia, quæ veniunt huic sensui. Et dicimus ꝙ accidunt illis tribus modis, quibus accidunt alijs. & hoc est, quia aut corrumpit iste sensus, aut diminuitur, aut conuertitur ad malum sensum. Corruptio fit propter vnam ex speciebus malę complexionis ĩ eodem instrumento istius sensus. & istud est in lĩ-
gua, aut membro communicante M
cum eo, sicut in cerebro, & neruo misso a cerebro eidem. Et diminutio fit propter easdem causas, quando sunt debiles. Sed accidens, quod facit ipsum sentire malo sensu, fit duobus modis, aut quia sentit aliquem saporem non discernendo q̃s sapor sit, aut quia sentit saporem cõtrarium ei, sicut si sentiat dulce illd̃, quod est amarum: & sic de alijs. Sed si sentit aliquem saporem nullo saporato pręsente, hoc fit propter malam complexionem materialẽ.

A quod est,quia nos videmus, ꝙ sentit saporem illius humiditatis,ita ꝙ si sit cholera, sentit amaritudinem: & si sit acetositas, sentit acetositaté: & si est dulcis,dulcorem. Et quando fortificatur hæc mala complexio, tunc sentit omnia secundum illum saporem. & iam declaratum est in Naturali philosophia, ꝙ omnia instruméta sensuum sunt vacua a sensibilitate suarum apprehésionum. quia si ita non esset,ipsa non apprehenderent eas. quod est,quia si pars visibilis oculi esset colorata,non reciperet omnes colores: quia in reb⁹ naturalibus recipiens non recipit B suum simile,sicut dicemus. & sicut est in isto sensu, similiter est ĩ aliis.

Et propterea quando aduenit ei hoc accidens,sentit omnes sapores, sicut vnum. Et aliquando accidit, quando iste sapor nó erit multum fortis,vt sentiat sapores quasi temperatos propter hunc malum saporem,quem habet.& hoc idem accidit etiam propter res extrinsecas: sicut accidit comedenti res amaras, & postea bibit aquam. & tunc sentit eam quasi dulcem.

De sensu Odoratus, & de accidentibus ei superuenientibus.
C *Cap. 36.*

ISte sensus recipit res odorabiles ꝑ medium aerem. Et in multis animalibus reperitur fortior quàm in homine,sicut in aquilis,apibus,& similibus. Et propinqua sunt indiuidua odorabilia ĩdiuiduis saporib⁹: saluo ꝙ nos non comprehendimus ita bene differentias odorum, sicut differentias saporum. quod est,quia iste sensus debilior est in nobis, & gustus est fortior: quia est quidam tactus,& sensus tactus est fortior in D homine, quàm in cæteris animalibus,quemadmodum quidam aliorum sensuum sunt fortiores in aliquibus aliorum animalium. Sed operatio aeris in sensu odoratus,est per hunc modum,quia aer fert illud, quod resoluitur ex substantia aerea ex rebus habentibus odorem per similitudinem,quam habet cum eo, quousq; perducit ipsum ad sensum per se,& per adiutoriũ partis igneę. Et iste sensus inuenitur etiam in animalibus carentibus sanguine, sicut in formicis,& apibus,& illis quę degũt in aqua. Et diuersificatur homo ab aliis animalibus ĩ hoc. quia E homo non potest odorare,nisi cum olfactione: sed multa alia animalia odorant sine olfactione, sicut animalia, quæ carent sanguine. Sed quomodo trãsit odor per medium aerem,aut ignem,nunc dicere volumus. Et dicimus ꝙ quia præparatio est in aere, vt accipiat vaporosum odorabile vel odorosum, & etiam vaporem,qui fit in aqua propter naturam, quam habent elementa, vt vnum ab alio recipiat vapores, qui generantur in eis propter similitudinem,quæ est in eis: ergo fit ꝑ hũc F modum. quia terra mittit vaporem suum aquæ, & aqua recipit ipsum propter similitudinem, quam habet cum terra in frigiditate, & humectatur in aqua: & aqua mittit vaporem suum humidum aeri, & aer recipit ipsum propter similitudinem,quam habet cum ea in humiditate. & aer mittit igni propter similitudinem,quam habet cum aere,& ignis recipit ipsum. & per hũc modum dissolutionis peruenit ad nostros sensus. Propterea dicendum

G dum est; quod sensus visus est appropriatus aquę,& odorat' parti igneę fumosę,& auditus aeri.& propterea fuit maior pars odorabilium sanatio ęgritudinum frigidarum cerebri. De odore vero rerum frigidarũ hic tractare volumus. Et deinceps volumus dicere, quod accidentia huic sensui venientia sunt sicut aliorum: quia aut corrumpuntur, aut diminuuntur,aut permutantur.Et corruptio fit propter vnam duarum rerum,aut propter dominationẽ malæ complexionis, aut propter oppilationem factam in instrumento H hoc. Et diminutio fit,quando istæ causæ sunt debiles. Et permutatio fit,quando accidit suo instrumento mala putrefactio, & tunc sentit omnes res odoratas fœtidas.

De sensu Auditus, & de accidentibus ei superuenientibus.
Cap. 37

SOnus fit propter iactationẽ corporum solidorum. & quanto illa iactatio erit fortior, tanto erit sonus fortior,& acutior:& prodest ad sonum faciendum forma instrumẽ I torum recipientium, vt sint concaua,aut perforata,aut rara. & apprehendit iste sensus mediãte aere,aut aqua. Item dicitur quòd sonus est pulsatio aeris refracti in talibus instrumentis. Et sicut aer ducit colorem ad instrumentum visus propter peruietatem corporis,sic adducit sonum ad auditum propter velocitatem receptionis mot' istius rei:quia aer recipit ipsum velociter, & formatur in ipso, & remanet hęc impressio motus. Et iam postquam se paratus est motor, & similiter forma,quę fit ab illo, & similiter rema K net in aere sonus tempore sufficienti: donec possit venire ad aurem: propterea, quia sonus est motus vel a motu,& omnis motus est in tempore.& hoc est contrarium rei visus. Et propterea audiuimus tonitrua post visionem corruscationis, & videt homo ictum lotricis vltra aquã antequam audiat sonum:quamuis causa amborum sit eadem. Et hęc est causa,quare audimus vltra murum,& non videmus vltra murum.

Et etiam figura instrumentorum est causa istius.& quęlibet iactatio, aut pulsatio facit reuerberationem. L & propter hoc accidit,vt homo audiat suam propriam vocem. Et vox fit per instrumenta anhelitus.Et propterea non potest homo facere vocem,& anhelare simul: quia tussis nec vox nõ fit nisi propter aliquam imaginationem. Et instrumẽtum, cum quo operatur sensus auditus, est aer receptus in aure,& secũdum quòd aer est quietior &subtilior,est operatio eius perfectior. & similiter est in odore. Et hęc operatio priuatur propter malam complexionem, aut propter oppilationem factam in instrumentis istius M sensus,hoc est in aure.Et ab his eisdem causis fit diminutio, quando sunt debiles.Sed auditus phantasticus fit propter vnam duarum rerum:aut propter acumen auditus, quod est in instrumento auditus, quia sentit etiam paruum motum qui fit in aure:aut propter ventositatem,quę fit in ipso extra naturam.

A *De sensu Visus, & de accidentibus ei superuenientibus.* Cap. 38.

Vide ebe. Zym.

PRoprietas visus est, ꝙ recipit colores nō denudatos à materia, & propterea habet conuenientiam propriã cum materia. & pp illã cõuenientiã est factũ propriũ abstractum à rõne, & ab itellectu. & si nõ esset sic, ipse intellectus esset. Et hęc receptio fit mediantibus aere, vel aqua. Et ista duo elemẽta sunt quasi media inter materialia & formalia: & ppea sunt dominantia super hoc instrumento aqua, & aer: quãuis hic cadat aliquid dubij: quia iã
B dictum est, ꝙ ignis est veracius medium, qđ est iter formã & materiã. & hanc solutionem volumus relinquere alteri tẽpori. Et adductio coloris, quam facit aer ad visum, fit p corpus peruium cũ adiutorio lucis.
Lux quid. Et si tu quęsieris quid sit lux: Respõdeo ꝙ est illud, in quo fit vmbra ex corpore grosso. Et scias ꝙ sensus visus recipit formas rerũ in hunc modũ. quia aer mediante lumine recipit formas rerum primo, & postea
ᵃinteriorẽ mittit ad tunicam inferiorẽ, & illa dat alijs, quousq; hic motus peruenit ad tunicã postremam, post quã stat sensus communis, qui apprehẽ
C dit formas rerum. Et in medio istarum est tunica glacialis, quæ est sicut speculũ, media inter naturã aeris & aquæ. & ppea recipit figuram aeris, quia est sicut speculũ: & mittit eas aquę, quia sua natura cõmunicat istis duabus naturis. & aqua, quã dicit Arist. ꝙ stat post humiditatem glacialem, est illa, quã appellat Gale. vitream. Et in hoc recipit sensus cõis formam. & qñ ipsam recipit, mittit ipsam imaginatiuæ, & ibi recipitur spirituali receptiõe. Et ppea dr ꝙ forma recepta habet tres D gradus: primus est corporeus: secundus spiritualis, qui est in sensu cõi: tertius gradus est spiritualior, qui est imaginatiua. & ab isto gradu deuenit ad alios gradus altiores, & nobiliores. Et qui argumentant̃ à lineis radiosis, quę exeunt ab oculo, & vadunt vsq; ad rem visam: dico ꝙ inuentio talium linearum nõ habet intentionem ſm sensum, sed ſm intellectũ, vt intelligatur quasi vt exeant ab oculo. Sed vere videre, & qđ accidit ab eo non completur nisi per intentionem harũ linearũ in figura noua: & figura noua est E verax. & ppea subiectum harũ dimensionũ est corpus peruium: qđ ẽ, quia hoc corpus à sua natura habet recipere lumen, & colorẽ tali receptione. Et qui stare vult sup hoc, legat ſm librum de Sensu & Sensato. Et scias, ꝙ visus hoc mõ recipit colorem: quia aer recipit ipsum primo, & postea transmittit ipsum visui: eo ꝙ est corpus peruium luminabile. Et ꝙ hoc sit verum, ꝙ aer ipsum recipiat, est, quia videmus nebulas raras, vltra quas Sol pertransit. quia tunc corpora, q̃ supponuntur istis nebulis, colorantur suo colore. Deinceps volumus dicere de accidentibus, q̃ superueniunt sensui visus, quæ fiunt tribus modis. nam aut priuat̃ hęc operatio, & dr cæcitas: aut debilitat̃, & dr offuscatio: aut permutatur in malũ visum nõ bene apprehẽdentẽ. Et hoc accidit pp aliqđ corporũ, quæ sunt ordinata ad hãc apprehensionẽ, vel plura. Et iam tu scis ex quot rebus compositũ est instrm̃ istius sensus. & ppea volumus dicere causas istorũ accidentium per hunc modum. Et dicimus

Argumentũ, qđ visus nõ fit extramittendo.
F

G mus ꝙ causę cæcitatis sunt multæ. quia aliqñ accidit pp oppilationē, quæ fit in neruo, per quē transit spiritus visibilis à cerebro ad oculos. et non est impoſſe hoc accidere ꝓpter malam complexionē factam in ipso spiritu: quia tn pluries sciuisti ꝙ membra nō habent agere, nec pati, nisi pp complexionē conuenientem illis in quantitate, & qualitate. Sed malitia cōplexiōis aut est frigida, aut calida. & si ē frigida, tūc ingrossāt spiritum taliter, ꝙ instrm̄ visus non pōt recipere ab eo. & si est calida, tūc subtiliantē spirit⁹ & spar-
H guntur ita, ꝙ formę non possunt figi in eo. Itē prouenit hoc à passione humoris glacialis, vel telæ araneæ, vel ab ambobus, qñ obscuratur eorum claritas pp multas causas, quæ hoc facere possunt, quia tunc cōuenienter colores non possunt figi in eis. Itē pōt accidere pp decursum aq̄ in humiditatem albugineā taliter, vt obscuretur claritas. Et ēt accidit, qñ vulneratur cornea: & tunc egreditur vuea. & hoc fit sicut granum, vel scabies, quæ nascitur ĩ oculo. Itē pōt accidere, qñ fluit humor albugineus. Itē accidit pp vngulam, q̄ na-
I scitur in coniunctiua, qñ cooperit totum foramen vueæ. & maiora & peiora accidentia, per q̄ prouenit cęcitas, sunt mala apostemata, q̄ fiunt in totalitate oculi: ita ꝙ aperiuntur omnes partes oculi, aut plurimæ, & effluit oculus, aut fiunt fistulæ, quę rodunt ipsius tunicas. Et nunc dicamus de causis debilitatis ipsius visus. Et dicimus ꝙ causæ debilitatis, & diminutionis visus sunt diuersæ. ꝓptea quia accidit debilitas visus hominibus multis modis. quia quidā sunt, qui vident à remotis, & nō vi-

dent à propinquis. & quidā sunt, q̄ K
vident econtra. & quidam sunt, qui debiliter vident, & longe & prope. Sed istorum, qui habent debilem à propinquo, habebūt debiliorem in remoto. & hæc species est opposita optimo visui. quia optim⁹ visus nō est, nisi qñ videmus in remotis, & ꝓpinquo, debito mō. Sed vl̄r non dicitur ꝙ virt⁹ visibilis sit fortis, nisi qñ videt remotas res. sicut dr̄ ꝙ *turtur habet oculos similes colori rubini, & videt multum longe, & dr̄ ꝙ habet fortem visum. & hoc accidit ei pp claritatem instrī, & bonitatem virtutis, & subtilitatem sensus, sicut L
videmus ĩ vulture, & multis alijs volucribus. qđ est, quia dr̄ ꝙ eo existēte in Damasco, videbat carnes morticinas Babylonię. quia, sicut dictū est superius, in hoc sensu sunt plura animalia fortiora hoīe, & maxime q̄dā volucres. & similiter in instrumentis visus, & auditus sunt fortiora. Et postq̄ nos diximus ꝙ debilitas virtutis, q̄ est opposita optimo visui, fit pp debilitatē virtutis istius sensus, aut fit pp claritatē instrumēti: ergo optimus visus fit pp bonitatem oīum istorū. Et aliqñ debilitas ista est naturalis, & aliqñ est accidētalis. & naturalis est pp eminentiā nimiam, quia tūc debilitatur visus pp multitudinē aeris, & multum lumen, quod colligit. Item debilitatē, qñ dilatatur foramē vueę, ꝓpea qa aer dominatur super cōplexionem oculi, & ipsam permutat. Et largitas istius foraminis fit aut pp corrugationem, quæ fit in vuea versus circunferentiā pp siccitatem, aut propter multā humiditatē fluentem illuc ad ipsum dilatantem. Et aliqñ fiunt hæ debilitates pp stricturam illius

*a.l. vult.

Optimus sensus ē, q̄ cōprehendit p[illegible] drīas sensibilū, & in maiori distāria. Idē 5. de Gñā. aīa lui. c. 8
M

A illius foraminis. Et strictura eidē accidet aliqñ, qñ paralyticatur vuea. quia ipsa paralyticatur, aut p multam humiditatem ipsius, aut ppter defectum albuginei: quia ob illius cām paralyticatur, & cadent partes ipsius super partes. Et est dictum, ꝙ si strictura istius foraminis sit naturalis, ipsa est laudabilis. Et aliquādo fit debilitas visus pp passiōes palpebrarum oculorū, sicut diximꝰ in alijs nostris voluminibus: & spicatores, & collectores ēt ipsam numerauerunt. & hoc fit pp malam complexionem naturalem. Et tu debes

B dicere vſr: qm̄ causę debilitatis visus sunt sicut medietas cārū cæcitatis. Et illi qui vident res propinquas & bona visione, & res non vident à remotis, visus ille non est adeo bonus, vt est visus eorū, qui vident propinqua, & remota, bona visione. Et est dicendū ꝙ debilitas visus istorū est media inter visum debilem penitus, & īter illos qui habent bonū visum penitus: ideo quia impossibile est esse visionē rerum propinquarum & remotarū æqualem, nec in debili in fine, nec in bona ī fine.

Aut possumus dicere ꝙ sanę visio

C nes nō habēt excessum super alias nisi in visione remotarum rerū. qđ est, quia res propinquę videnť à debilibus & fortibus ſm vnū modū. quia sine dubio nos videmus res ꝑpinquas, sicut vident aquilæ. quia aquilæ non habent excessum super nos in visu, nisi in rebus remotis. & sicut hæc res inuenitur in specie, ita in indiuiduis. Et causæ in illis, qui vident à remotis, & nō vident à prope, est debilitas instrumentorum ipsorum. Et ppea quia res visibiles nō videńtur, nisi mediante aere lucido,

indiguerunt debiles oculi pluri luce, oculis fortibus. & qñ visibile est D remotum ab oculis, lux, quæ est inter ipsum & oculum, est in maiori quantitate. Item quando res visibilis erit remota, erit motus, qué facit visui, debilior. & ppea oculus debilis poterit melius recipere. sed qñ visibile esset propinquum, oculus debilis pati non posset. Et quidam dicunt ꝙ hoc accidens fit pp grossiuē spiritus visibilis. quia qñ erit longa dimensio inter oculū & visibile, tūc subtiliabitur spiritus in aere, & erit aptior receptio impressionis visibilis factæ in aere. Et quāuis hoc ver- E bū sit declaratum, ipsum declinat opinioni illorū, qui dicūt ꝙ radius visus defertur ab oculo ad rē visām. & illa opinio reprobata est, & nos ēt reprobabimꝰ. Et quia colores nō apparent nisi mediāte aere lucido, iō pupilla non pōt videre res, quę superponunť ei: ppea quia apprehensio istius sensus non fit nisi mediante aere Et sic debes videre ꝙ debilis visus non cōprehendit bene res visibiles propinquas. Et qui vident bene propinquū, & non vident remotū, eorum oculi indigent forti motu. & hoc maxime accidit illis, qui F habent oculos eminentes. & quia oculi istorū sunt prominentes, eorū visus est debilis, & sparsus: vnde indigent forti motu ꝑpinquo. Et ꝓpterea qui hn̄t oculos profundos, remotius vident: quia spiritus visibilis in eis est magis aggregatꝰ, & virtus visibilis tunc est fortior. & ēt lux in maiori quantitate recipitur, sicut accidit in riuis strictis currentibus. Et pp hoc stringit sagittator oculū, qñ vult recte emittere sagittā, et carpentulius vt rectius videat lineā. &

G pp hãc debilitatẽ accidit decrepitis vt non possint legere subtiles literas nisi in Sole,& vident res remotas,& non propinquas. Et apparet vt veniat hæc debilitas in visu pp malã complexionem siccam accidentalẽ & non naturalem, aut pp humiditatẽ tenebrosam: ppea quia siccitas, sicut dictum est, difficile patitur. & hæc ægritudo est quasi obscuritas oculorũ: ppea quia iste patiens videt in die,& nõ in nocte, quia ei nõ sufficit lux Lunę & candelarum. & hoc ꝑuenit à tenebrositate,aut duritie receptionis. Istæ causę sunt, q̃

H de necessitate pñt dici super ista accidentia ſm Naturalẽ philosophiã. Sed causę,quas dant Medici in istis accidẽtibus, sunt fundatę supra fundaměta corrupta. quia tu scis, ꝙ nõ ẽ in oculo aliqđ corpus,de quo possit aut possibile sit opinari, vt extra ipsum mittatur: sicut opinati sunt illi, qui vocabanť de societate Asfahel Saat.& Gal.tenet eorum viam.

Cõtra Medicos,ꝙ visio nõ fiat extramittendo.

Prima rõ. Quia nõ est aliquid ĩ oculo nisi calor naturalis,q aduenit ei à cerebro per duos neruos perforatos. nec calor põt separari à corpore ĩ momẽto,ẽt remanẽte calore intrinseco ip-

I so,& hoĩe viuente. Et impossibilis ẽ vt extendatur vsq; ad stellas. quia antequã veniret illuc,esset corrupta sua cõplexio,& esset priuata sua forma specifica, in eo qđ est cã intrinsecus.

Secũda rõ.

Tertia rõ. Nec ẽt in eo est corpus cœleste,nec igneum,habens splendorẽ, vel qđ sit splendidũ,qđ illuminet ipsum per naturã. Sed splẽdor est primum apparens per se.& impoĩe est vt sit recipiens aliquid de natura sui scepti, inquantũ vnum est recipiẽs, & aliud receptum.& hoc probatũ ẽ in Naturali philosophia. sed est,sicut dictum est superius. quia visiõ

Opinio ꝓpria.

K fit pp impressionem colorũ in corpore puio,hoc est in aere,& ĩ aqua: & ista corpora dant oculo, ſm ꝙ dictum est, & imprimũtur in ipsum, & postea apprehendit spiritus visibilis esse* oculorũ. & ppea fuit cõpositus oculus ex corporibus puis, & quia iste sensus non põt apprehẽdere simillitudinẽ* oculorum, nisi postq̃ sunt impressi in corpore medio. Sed accidentia, q̃ ponũt extraneitatem in visu,sunt multa,& ipsa sunt declarata in arte Radiorum,& nominatur Almendahar.& q̃ dicẽtur hic,sunt creata ab ęgritudinib⁹.

*colorum

*colorum

idest Prospectiua.

L Hęc sunt,quę veniũt à mala cõplexione,vel positione: quia apparebit ꝙ vnum sit duo. & hęc cã attributa est doctrinæ radiorũ. Iterũ accidit vt videatur oculus videre oẽs colores ſm vnum modum, videlicet rubeos, aut citrinos,aut aliter dispositos. Et cã huius sunt vapores,q eueniũt ad humiditatẽ pertiam, ĩ qua est visus.qđ est,quia qñ illi vapores prouenient à citrinitate,oẽs res visę tales ostendentur, & sic de alijs. Et

M aliquibus apparẽt sicut cimices,aut muscæ volare ante oculos.& hoc ꝓuenit pp vapores mixtos,qui ascendunt superius. Et aliqui vidẽt res visibiles quasi fenestratas. & hoc accidit pp quendam vaporẽ nigrũ, qui accidit, vel qui transit per crystallinum. sed ipsum non cooperit totũ. Itẽ accidit habenti cogitatiões corruptas pp aliquã cãm intrinsecam, vel extrinsecam, vt sentiat malo sensu. qđ est, quia quamuis sensatorũ motus ad sensum veniat ab extra, non est impossibile vt fiat simile ẽt per contrariũ. quia pp hanc corruptionem cogitabit vnũ & confirmabitur,

Quo pacto oppositus mõ in somno & in vigilia fiat sensatorum mot⁹.

A bitur, ita ꝙ forma illius mouebit à latere interiori spiritum istius sensus, & tunc videbitur oculo, vt istud sit deforis. Et est istud in vigilando simile vni somno: quia declaratum est in tractatu de Somno & Vigilia, ꝙ sõnia attributa sunt virtuti imaginatiuæ. sed ipsa facit in somno contrarium eius, qđ facit in vigilia, quia ĩ vigilia primo mouet sensatum sensum cõem, & postea illud mouet imaginationẽ, & ſm ꝙ dictum est ordinatim superius. Sed in somno fit mõ cõtrario. quia motus ĩcipit à virtute imaginatiua ꝑꝑ

B formam receptã deforis in vigilia quoquo tꝑe, & illa est remota. & iõ primo mouet sensum cõem, & cõis mouet ꝑticulares sensus, & tũc sentiẽtur res, quasi sicut essent extra. & sicut hoc fit in somno, sic fit in vigilia ꝑꝑ multã solicitudinẽ circa aliquã rẽ. Et ꝑꝑ hoc cõfirmanť virtutes animę, aut ꝑꝑ aliquam ęgritudinẽ fixam in corpore, aut ꝑꝑ timorẽ, aut ꝑꝑ tristitiã. quia tunc soluiť qdã vapor, & ascendit cerebrũ, & imprimitur in ipsum forma rei excogitatę: & ascendẽdo superius mouet spiritũ animalẽ, & reduciť iste mo-

C tus vsq; ad virtutẽ imaginatiuã, & ipsa spiritu mediãte mouet sensum cõem, & ille mouet particulares, & sentitur res, sicut esset extra. & populi credunt ꝙ hoc fiat ab Angelis, aut à Dęmõib⁹. & demõnes hmõi declaratæ sunt ordinatim ibi. Ista sunt accidentia, quæ superueniunt omnibus quinque sensibus.

De Accidentibus Anhelitus. Cap. 39.

DEinceps volumus loqui de accidentibus anhelitus, & ab illis transibimus ad accidentia virtutis imaginatiuę, & cogitatiuę, & memoratiuæ, & accidentia somni, & D vigiliarum. & postea loquemur breuiter de ægritudinibus, in qbus apparet maior pars horũ accidẽtium, aut oĩa accidentia, quę veniunt ſup hanc virtutẽ. & cũ compleuerimus hæc, completa erit intentio nostra. Et ex accidentibus superueniẽtibus huic uirtuti sunt ex genere augmẽti, & diminutionis illius. Sed priuatio huius operatiõis est mors. quãuis prima fronte appareat priuatio anhelitus in multis ęgritudinibus, sicut in suffocatione matricis, & similibus, non tñ est priuatus, sed solũ occultatus. Et ꝑpea quia hęc ope E ratio fit à duobus motibus, inspirãdo & respirãdo, & inter quemlibet duorũ motuum est una quies, sicut probatum est: necessariũ fuit ut augmẽtum, & diminutio essent in his quatuor rebus, hoc ẽ in duobus motibus, & duabus quietibus. Et diminutio duarũ quietũ nominatur thoar, & augmentatio nominatur thephaues. Et augmentũ, & diminutio adueniũt istis duobus motibus ſm duos modos. unus est uelocitas & tarditas: & alter est fortitudo in tribus dimensionibus, quę sunt longitudo, latitudo, & profunditas, & de- F bilitas in ipsis, ut in dilatatiõe, & cõstrictione. & augmẽtatio in hoc appellatur fortitudo aut magnitudo, & diminutio appellať ꝑuitas aut debilitas. Istę sunt ſpẽs simplices mali anhelitus. Sed cõpositæ sunt multę. sed hic nolum⁹ tractare nisi de causis faciẽtibus has simplices species: quia hõ discretus sciet cõpositas ꝑ simplices. Et dicimus ꝙ causa fortitudinis est fortis necessitas anhelãdi. & hoc fit cũ sanitate uirtutis efficientis, & ꝑꝑ bonam dispositionem instru-

G instrumentorũ. Et inspiratio aeris est pp fortem necessitatem refrigerandi, & respiratio est pp fortem necessitatem expellendi corpus fumosum. ppea fortificatur aliqñ vnum istorũ, & tñ nõ est necesse vt aliud fortificetur. Et velocitas ẽ similiter pp fortem necessitatem anhelandi. sed non est necessariũ penitus vt sit velocitas cũ sanitate virtutis, & bona dispõne instrumentorũ. qd est, quia virtus iuuat se cum velocitate, qñ deficit fortitudo. quia forte facit hoc, vt restauret per hoc qd deficit à fortitudĩe. & ppea accidit hoc, qñ
H virtus est fortis, & instrumẽta non sunt conuenientia. Sed thoar etiam fit pp paucam necessitatẽ anhelandi: sed non est necessariũ, vt sit cũ sanitate virtutis, & bona dispõne instrumentorũ. quia pro maiori parte cũ natura iuuatur in hoc, facit illud, qñ perdidit fortitudinẽ, & accidit φ natura iuuet cũ hoc, qñ perdidit velocitatem pp penuriã virtutis. Et si ita est, sicut diximus, ergo qñ erit conueniens vt sit anhelitus velocior & fortior thoar, tunc erit magis necessaria sanitas virtutis, & bona dispositio instrumentorum. Et
I causę diminutiõis sunt oppositę in his rebus causis augmẽtationis. Sed paruitas fit aut pp debilitatẽ virtutis, aut pp inobedientiã instrumentorũ. Et constrictio fit pp oppilationem, quę fit in concauitate canaliũ pulmonis. & hæc oppilatio fit ab humoribus grossis phlegmaticis, q à capite descendũt: & fit ẽt pp apostemata, & pp oẽs alias causas, ex qbus possit fieri oppilatio. Et aliqñ accidit pp stricturã concauitatis pectoris, in quo mouetur pulmo. quæ strictura fiet propter aliquod apostema, quod illi generatur, aut pp
K malã cõplexionem: sicut accidit in apostematibus stomachi & hepatis, & sicut accidit pp magnã satietatẽ. Et aliqñ est cã malę pulsationis anhelitus in aliquibus hoĩbus naturalis, eo φ pectus nõ erit proportionatũ pulmoni. Et aliqñ erit strictura pectoris ex culpa malę fasciationis. Et ex causis paruitatis est dolor, qui fit in diaphragmate, aut in pectore, & in mẽbris cõicantibus cum eo. Et cã tarditatis accidit pp duas res, aut pp debilitatẽ virtutis, aut pp paucã necessitatẽ spirãdi & respirãdi. sed qñ erit cã pp aliquã paucã ne
L cessitatem, nõ erit ibi thoar. sed qñ erit causa pp debilitatem virtutis solum, poterit esse thoar. Istę sunt species oẽs malæ pulsationis simplices anhelitus, & cãæ earum. Et tu scis quia promisi tibi in multis locis abbreuiare & nõ ꝓlõgare, quia res pticulares tu inuenies in libris spicatorũ, s. practicorũ: sed ego non sum de ipsis. & adhuc ego idẽ tibi particularius dicam, cũ loquar de simplicibus in lib. Signorũ. & hoc sufficit qd dictum ẽ de simplici, quia ab illo poteris scire cõpositũ. & dabo tibi vnũ exemplũ de anhelitu, qui dr̃
M anhelitus erectiõis, & est anhelitus paruus velocior thoar. Et cã huius est pp fortitudinẽ virtutis, vt magnitudinẽ necessitatis, & inobedientiã instrũ. qd est, quia ipsa pulsatio non fit nisi pp forte apostema, sicut ĩ pulmone: aut pp oppilationẽ fortẽ, & nominatur anhelitus erectus, pp similitudinẽ eius qd habet, quia non põt iacere supin', eo φ pars pulmonis cadit sup partẽ, & partes pectoris cadunt, vel præmunt super eas. & ppea necesse est vt sint sic disposite.

A tæ,& anhelitus talis fit. Et debes scire q̃ tẽpus motus anhelitus, qui fit pp inspirationem aeris in anhelitu naturali, est breuius tẽpore motus, quem facit pp respirationem: & q̃ motus respirationis hora somni est longior motu inspirationis pp necessitatem, quam habet vt expellat corpus fumosum. Sufficit qđ dictũ est in accidentibus anhelitus.

De accidentibus trium uirtutum, scilicet Imaginatiuæ, Cogitatiuæ, & Memoratiuæ. Cap. 40.

B APparet ab his virtutib', vt nõ compleant suę operatiões nisi in cerebro. & ppea quia cerebrũ aptum est pati, eo q̃ est frigidum & humidũ, ob hoc maior pars causarum accidentiũ istarum virtutũ ꝓuenit à passionibus cerebri: aut q̃ sit primũ ĩ hac causa, aut hoc sit pp communitatẽ illorũ membrorũ. Et si causa erit in toto cerebro, erunt tunc lęsę oẽs virtutes. & si fuerint in loco proprio, erit tunc læsa virtus illius loci proprij. & qñ fuerit cã in prora cerebri, tunc erit læsa imaginatio. & qñ fuerit ĩ parte media, tũc
C erit læsa ratio, & cogitatio. & quando fuerit in parte posteriori, tũc erit lęsa memoria, & cõseruatio. Et istis virtutibus adueniunt accidẽtia ſm modum, ſm quem adueniũt alijs: hoc est vt corrumpantur, aut diminuanť, aut permuteanť ad malas operationes. & corruptio & diminutio fit à mala complexiõe frigida & humida, aut frigida solum. Ex his q̃dam est materialis, & q̃dá non materialis. & materialis non est inuẽta nisi sociata duabus qualitatibus, sicut est in apoplexia, & ęgritudine, quę dr̃ subeth. & quędã est à cõplexione materiali apostemosa, quę in Arabico nomĩatur asirsen abberit, i. frigus: & aliqñ accidit hæc ęgritudo cerebro, mediãte ore stomachi. D
Et causa, pp quam permutãtur istæ virtutes ad malam operationẽ, est mala complexio, quæ prouenit à cholera, aut melancholia. Et quando dominatur super cerebrum mala complexio calida, tunc fient imaginationes corruptæ, & oscitationes, & ructus, & aliquando corruptiones cogitationis, & memoriæ. E
Et possibile esse malam complexionem hãc in cerebro solum sine apostemate. & est possibile ipsam esse propter colligationem alterius membri: sicut accidit in febribus, quando ascendit fumus à stomacho ad cerebrum, & facit apostemata, aut non facit. & potest esse ex apostematibus, quę fiunt in substantia cerebri. & potest esse, vt sint in panniculo. & potest esse vt sint ex apostematibus, quæ fiunt in ore stomachi. & signa discretiua horum dicentur in libro de Signis.
Sed corruptio, quæ accidit his virtutibus propter complexionem melancholicam, est cum timore, qui fit sine causa, & cum malis cogitationibus, & tristitia, & timore rerum impossibilium. Et quando vritur melancholia, & fiunt accidentia choleræ in ipsa, tunc conuertitur homo ad ferinos mores: & omnes motus ipsius sunt praui & timorosi. & hæc impressio fit in anima propter complexionem obscuritatis melancholiæ. Sed nigredo eius non est causa huius, sicut dicunt Medici: quia color non est causa substantialis ad corrumpendas F

G das uirtutes animæ: sed hęc causa prouenit ab una specie malæ complexionis, sicut aliæ ægritudines.

Côtra Galenū. 3. de locis affectis ca. 6.

Et tu scis, quòd habitus animę sequitur complexionem corpoream in hac coniunctione. & qui dicunt ꝙ anima terretur propter humorē melancholicum nigrum, sicut terretur homo in obscuro, dicunt uerba cantionum. quia aliqua læsio non aduenit animę in obscuro, nisi priuatio sensati sensꝰ uisibilis. quia non uidet anima in corpore, ut possit dici, ꝙ sentiat terrorem nigredinis. & magis fœdum est dicere ut ui
H deat extra, q̃a aīa nō ē extra, nec ītus. Sed est sciendum, ꝙ de natura istius humoris melancholici est, ut ipsum sequantur hæc accidentia: sicut de natura sanguinis est, ut ipsum sequatur gaudium & lętitia. & nō dicemus propter hoc, ꝙ sanguis det lumen animæ. & hęc res est manifesta illi, qui aliquantulum de natura gustauit. Et in hac ęgritudine, quæ dr̃ melancholia, cadit magna diuisio inter Medicos de eius causa. Quidam dicūt ꝙ possibile est ut in ipsomet cerebro fiat, aut ꝓpter adustionem sanguinis cordis, aut pro-
I pter os stomachi. Et quidam dicunt ꝙ fit ab apostemate, quod generatˀ in fundo stomachi. Et quidā dicūt ꝙ fit ꝑꝑ apostema factum in meseraicis. Et quidam dicunt ꝙ fit propter humorem melancholicū, quē spargit splē ad stomachum, qui est extra naturam sua qualitate. Et isti respondent uerbis priorum, & dicūt ꝙ sunt impossibilia, ꝙ causæ istius ægritudinis sint calidæ: eo ꝙ accidentia istius ęgritudinis sunt manifeste frigida: quia eorum ructus est acetosus, & plures ipsorum habent

uetositatem frigidam, non est multa siti. Et adhuc dicunt, si esset causa ꝑꝑ apostema calidum in his membris, sequeretˀ ex hoc ex necessitate febris. & nos videmus ꝙ in hac ęgritudine nulla est febris. Et ego dico ꝙ repręhensio istorum, qui dicūt ꝙ si ista ęgritudo esset ꝑꝑ apostemata calida, sequerentur accidentia calida, sicut fortis sitis. & permutatio cibi ad fumositatem, & paucitatē inflammationis, non est necessarium penitus. quia iam dictū est, ꝙ calor extraneus, ꝑꝑea quia facit calorem intrinsecum exhalare, & ipsum debilitat, non est impossibile vt sequā- L
tur ipsum accidentia frigida, & faciant similia accidētia supradicta: & maxime quando calor extraneus lædet formam naturalē caloris intrinseci, aut corrūpet ipsum. & ꝑꝑea fit acetositas ſm Alexandrum ꝑ calidum, sicut per frigidum: quia calor intrinsecus non fortificatur nisi per calorē, qui ei formaliter non repugnat. Et q̃d dictum est, ꝙ sequitˀ necessario febris, quia omne apostema est calidum, q̃d fit ī his duobus membris, sicut experientia testificatur, hoc bene asserendum est: quia impossibile est hanc ægritudinē eē M
sine febre, si propter talē fieret causam: excepto vno modo, ꝙ hoc apostema fieret post declinationē apostematis: quia tunc dicendum est, ꝙ non remansit ex calore extraneo tantum, vt sit sufficiens ad febrem faciendam: sed est tantus, ꝙ sufficit ad læsionem faciendam stomacho, & cerebro solum, & hanc mouere passionem. Et pōt esse ꝙ hæc ægritudo proueniat solū à splene: & vr̃ ꝙ hęc sit una ex maioribꝰ causis speciei istius ægritudinis.

De

A *De accidentibus Somni, et Vigiliarum.* Cap. 41.

Somni definitio.

Deinceps volumus loqui de accidentibus somni & vigiliarũ: & in primis volumus dicere definitionem ipsorum. Et dicimus ꝙ somnus est profundatio sensus communis ex cerebro ad cor. & ppea tũc ligantur sensus particulares, & constringuntur in eorũ instrumentis: eo ꝙ non est necesse vt moueantur ad eorũ seruitia. Et vigilia est contrarium huius, hoc est ascẽsus istius sensus ad cerebrũ i locum suum. &

Vigiliç definitio.

B ppea tunc dissoluuntur oẽs sensus particulares in eorũ instrumẽtis, vt operent actiões ipsorũ. ergo descriptio somni est priuatio motus: & vigiliç descriptio ẽ cõtinuatio motus. Et põt dici ꝙ hic mot' istius sensus est formalis causa somni & vigiliç, & subiectũ somni & vigiliç ẽ sensus cõis, & cor est radix, & cerebrũ ẽ ipsius primũ instrm̃, cũ quo operatur. Et accidentia, ꝗ superueniunt somno, est fortis ipsius profunditas. & hoc fit pp dominationem multç frigiditatis cũ humiditate super cerebrũ, aut super mẽbrum cõicãs secum. Ex accĩtibus, ꝗ superueniunt

C huic operationi per contrarium, est vigilia. & causa eius opposita est causç frigiditatis: hoc est, quia fit pp dominiũ caloris & siccitatis. Et aliqñ est hæc res composita à duabus causis. hçc ęgritudo est ęgritudo vocata nabur: quia tunc iacet sicut dormiens, & oculos tenet apertos: quia dormire est pp frigiditatẽ, & tenere oculos apertos est pp siccitatem. Et aliqñ fiunt ęgritudines in cerebro, in quibus fit pars horũ accidentium, aut oĩa. & illi qui scient quod diximus, dabunt causas vni-

D cuiq; accidentiũ, aut si sint præsentes, aut præteritæ. Et volumus dicere de quibusdam eorũ, quę sunt manifestiora: & perfectius sciet p hæc quæ dicentur, postea alia, quæ non dicentur. Et dicimus ꝙ quædã eorum vocantur eldaar. & quædã nominatur alchabus, i. incubus. & ꝗdã nominãtur elzara, i. epilepsia. & ꝗdam nominãtur lecta, i. apoplexia. Sed primũ est super humorẽ, super quem dominatur fumus. & iste fumus ascendet ad cerebrũ & mouebitur, & tũc sentiet patiens hũc motum, sicut esset extra. quia quamuis

Scotomia.

E sensata habeant, ꝙ moueant sensus deforis, iam diximus ꝙ non est impossibile vt moueantur ab intrinsecis humoribus. & si cerebrũ acquirit multam malã complexionẽ pp perseuerantiã harũ rerũ, tunc cadet patiens in terra, sicut cadit epilepticus. Et iste fumus aliqñ fiet in ipsomet cerebro, & proprie in suis arterijs, & aliqñ ascendet à stomacho, vel ab alijs membris. Sed alchabus, i. incubus est, qñ sentit hõ, cùm dormit, ac si premeretur, & aggrauaret à re, quã abijcere non põt. Et manifestũ est, ꝙ hoc non est, nisi pp ali-

Incubus.

F quã priuationẽ virtutis motiuæ pp aliquam malam complexionẽ materialem. Et quia cito dissoluuntur, opinantur vt fiat ab humoribus fumosis, qui ascendunt cerebrum, & lædunt ipsum sua qualitate. Epilepsia est ægritudo, quæ facit cadere in terram patientem. in primis tũc mouentur omnia mẽbra motu malo extraneo, deinde sic mouentur, donec homo cadit, & priuantur omnes sui sensus, & virtutes animales, aut diminuuntur: & contrahũtur, & colliguntur omnia ipsius mem-

Epilepsia.

G bra, & contrahuntur sicut spasmata. Et hoc est signũ manifestum, ꝙ passio est in cerebro. & collectio, et contractio membrorũ propter motum extraneũ significat ꝙ hęc species est vna ex speciebus cõtractionis, quæ fit à virtute expulsiua: quia colliguntur & contrahuntur membra in seipsis pp expulsionẽ rei lędẽtis, & maxime ĩ cerebro. & ppea iste humor est contrarius in fine cõplexioni cerebri. & hoc facit, aut sua qualitate, aut sua forma. & illd̃, qđ significat nobis, ꝙ non fit pp humiditatem nerui, nec pp ipsius infusio H nẽ, est pp subitam ipsius dissolutionem. & de necessitate est ꝙ humor faciens hoc sit subtilis, eo ꝙ paroxismus ipsius cito transit, sicut fit in ęgritudinibus acutis. Sed quia nos videm⁹ pro maiori parte ꝙ illi, qui hanc patiuntur ægritudinem, sunt frigidi & humidi, sicut pueri: aut frigidi & sicci, sicut senes: & vł̃ quia hæc accidentia apparent super frigidos pro maiori parte, significat ꝙ cã hui⁹ ęgritudinis est humor grossus. Sed contradicit nobis hoc, ꝙ humor grossus non cito dissoluit̃, siue discurrat per strictos meatus, siue p I latos, sicut dicit Gale. quia dissolutio non est aliud q̃ dominatio naturæ super humorem ipsum decoquẽdo, vt retineat qđ est conueniẽs nutrimẽto, & aliud expellat. & hoc nõ fit in humore grosso, ĩ eo ꝙ ẽ grossus, nisi in longo tẽpore: sicut testificatur experiẽtia in ægritudinibus. Et nos videmus, ꝙ cito dissoluitur hic humor. Et ob hoc dicẽdũ est, ꝙ hęc ægritudo non fit, nisi pp fumũ qui generatur in ipsomet cerebro, vel in alio membro, quod ipsum ei transmittit: sicut dicit Gale. de iuuene, qui sentiebat ꝙ quasi quidã fu- K mus frigidus ascenderet ab vno mẽbro ad cerebrum: & qñ perueniebat illuc, cadebat epileptic⁹. Et hoc accidens est sufficiens ad probãdũ, ꝙ causa huius ægritudinis est ventositas fumosa. sed ista vẽtositas necessario communicat humoribus frigidis & humidis, aut frigidis & siccis. & isti humores sunt isti vẽto vt materia. Et ppea curat̃ hęc ęgritudo, euacuando illos humores. Et quamuis dicat̃ per nomen alicuius hominis, vt hoc accñs fiat à cholera, non dico hoc impossibile. & cadit in hoc ratio. nã breuitas paroxis- L mi hoc adiuuat: & veniente accidẽte hoc, aliquibus pp stomachum, videmus ꝙ hoc fit eis vt plurimum pp famem, aut pp iram. & hoc ostẽdit, vt fiat à cholera. Et Gale. curat hanc ęgritudinem cum hiera picra, in qua dominatur aloe. Et manifestũ est ꝙ aloe non purgat, nisi vnã duarum rerũ, aut cholerã, aut humorem cholericum. Et quidã dicũt ꝙ hæc ægritudo fit à complexione mala nõ materiali frigida & sicca. Et hoc est à ratione remotũ. qđ est, quia hæc ægritudo vt plurimũ ha- M bet paroxismos. Et adhuc si fieret pp malã complexionẽ nõ materialem, non fieret nisi à rebus extrinsecis. quod est, quia mala complexio non materialis creata à mala complexione materiali est difficilis curationis: & à tali causa, qualis hæc est, impoſſe est fieri paroxismũ epilepticum. & ſm hoc nõ fieret hęc species, nisi pp res extrinsecas, hoc est ab aere frigido. quod est, quia mala cõplexio, quæ fit à talibus rebus extrinsecis, est facilis dissolutionis: Sed remotum est ꝙ res extrinsecæ,

hoc

Pria opĩo de cã epilepsiæ.

Tertio de locis affectis. ca. 7.

Secunda opinio.

Tertia opinio.

Prima rõ cõtra hãc opinionẽ. Secũda.

A hoc est aer frigidus possit inducere malam complexionē, cerebro sufficientem inducere epilepsiam. sed si experientia hoc testificat, raro hoc esse debet. Et tu debes scire, ꝙ propter hanc sciam non pōt finaliter sciri rationabiliter de oībus ægritudinibus, quæ sint possibiles, & q̄ nō. quia ægritudines certificantur per sensum, & postea adueniunt testimonia experiētiæ pp plurimos sentire: & post hoc fit cognitio causarum. Et causa huius data est in loco alio nobiliori isto: & nos ēt ipsam narrabimus in alijs libris. Et

B apoplexia est, q̄n hō cadit ad terrā, & cessāt eius vox, & priuantur omnes operationes & motus totius corporis, excepto anhelitu. nam priuato anhelitu moritur patiens. Et pp hoc anhelitus est manifestū signū super fortitudinem, vel debilitatem istius virtutis. qđ est, quia q̄n anhelitus fuerit grossus & malꝰ, significat super fortitudinē: & q̄n fuerit quietus, significat debilitatem. Et Hipp. dicit ꝙ, quando apoplexia est debilis, non curatur de facili: sed q̄n est fortis, curam non recipit. Et cā huius ęgritudinis est de necessitate pri

Apoplexia.

C uatio motus vl'is, & particularis. Et quia declaratum est, ꝙ motus vniuersalis habet duo pricipia: primū quorum est in corde, aliud est in cerebro: & cerebrū nō facit suas operationes, nisi pp cor: ergo est necesse vt cerebro veniat vna ægritudo vl'is, communicans toti corpori. Et hoc fiet necessario pp oppilationē viarum spiritus, qui peruenit à corde ad cerebrum: & istæ sunt arteriæ: aut propter fortem oppilationem ventriculorum cerebri. propterea quia quando illi claudūtur, impeditur via spiritui animali, qui dat

D membris omnibus sensum & motum: si ita est, vt dicit Gale. qui dicit ꝙ mittitur à cerebro spiritus animalis, sicut mittitur à corde spiritꝰ vitalis intrinsecus. aut fit, quia corrumpitur complexio cerebri. quod est, quia quando illa corrumpitur, corrumpitur temperātia, cū qua reperitur calor intrinsecus cordis, ad hoc vt possit operari sensum & motum: sicut declaratum est in Naturali philosophia. Sed in cameris cordis non pōt euenire hoc accidens: quod hanc ægritudinem faciat. qđ

E est, quia prius perueniretur ad mortem. Et postquam probatum est ꝙ causa ægritudinis in his duobus locis est: ergo causa, quam dat Hippocrates est verax: & etiam illa, quā dat Galen. Et Hippocrates dicit, ꝙ quando homo subito sine voce fit, & cadit in terram, tunc factæ sunt oppilationes in vijs, quæ sunt inter cor & cerebrum, hoc est in arterijs. Et Gale. hoc cōfitetur in lib. de Accidenti & Morbo. & in lib. de Membris dolorosis dicit, ꝙ hęc ęgritudo fit pp oppilationem in ventriculis cerebri: ergo intendit Galen. vt fiat

F à duabus causis. Et signū est, vt fiat ex oppilatione arteriarum, cum apparent signa dominationis sanguinis super patientem. & hęc curatur cum flebotomia. Et signum oppilationis fortis ventriculorum cerebri est, q̄n apparent signa dominationis humorum frigidorum in corpore. Et curatio huius fit cum permutatione cōplexionis illius mali humoris cū euacuatione cum medicinis purgantibus humores illos frigidos, & cū clysterijs conuenientibus: quia illa sunt mirabilia ī hac cura.

G Et hæc ægritudo, quæ dicitur profundatio somni, est propinquior vt sit pp oppilationem arteriarum, q̃ vt sit propter oppilationem neruorum; propterea non est in hac passione difficultas anhelitus, nec etiã conuertitur ad paralysim, sicut apoplexia. Et illa, quæ fit ab humoribus siccis, facit stare patientem oculis apertis, & nominatur alcasia. et si fiat ab humorib⁹ humidis, stat oculis clausis. & hanc speciẽ nominant Medici subeth. Hucusque locuti sumus de ægritudinibus, & accidentibus breuiter, secundum q nobis H visum est sufficere: eo q mea intentio in hoc libro non est nisi in dando regulas, quæ sint principia artis Medicinæ oĩbus volentibus in hac scientia ire via nobiliori, & illis, qui ẽt volunt postea abundare in particularibus istius artis ſm hunc ordinem, & diuisionem. Et scias quòd comparatio istius libri ad totalitatem istius scientiæ est, sicut comparatio elementorum artificij ad artificium. Et sicut Pictores primo depingunt circuitum figuræ, quam facere intendunt, & postea replent hoc continens particularibus rebus I ex diuersis coloribus, donec sit figura illa conuenienter impleta. sic & nos intendimus facere in nostro libro. Et si Deus nobis longitudinem cõcesserit vitæ, & nos præcauerit ab accidentibus temporis, alium faciemus librum in practica huic nobili ordini respondentem, secundum quòd factus est iste liber Colliget, qui omnia continentia istius scientiæ replebit.

De subeth

Catalepsis

AVERROIS COLLIGET
LIBER QVARTVS.
SVMMA LIBRI.

De Signis Sanitatum, & Aegritudinis.

De Signis Sanitatis et Aegritudinis in generali. Cap. I.

ISta pars diuiditur in duas partes. Pr̃ia narrat signa significãtia sanitatem actualẽ in qualibet operatione L corporis in quolibet membro. Secũda narrat signa significantia super ægritudines, & causas ipsarum. Et hæc pars iterũ partitur in duas partes; eo q hæc signa, aut significant super ægritudines præsentes, quæ plurimum inueniuntur in hac arte: aut significant tempore sanitatis & ęgritudinis super ægritudinẽ futuram. sed signa, quæ significãt super ęgritudines pręteritas, parum sunt ĩ hac arte vtilia. Et incipiemus narrare signa significantia ægritudinem præsentem in toto corpore, M & in quolibet membro; & postea dicemus signa significantia ægritudines futuras: & postea dicemus signa significantia super ęgritudines pręsentes. Sed signa significantia in ægritudinibus p̃sentibus sup ęgritudines futuras adiungam istis signis ægritudinũ p̃sentiũ. Et similiter vł, vt ponã signa significantia sanitatẽ futurã in ęgritudinibus in hac eadẽ parte: quãuis ptineant sanitatis pti. Propterea quia sunt una ex rebus, q̃bus procedit, & trãsit Medicus ad Medicinã: sicut ĩ rebus, q̃ artificialiter fiunt. q̃d est, quia nomen maioris

Diuisio.

Ordo.

A ictis potestatis earũ deriuatę egressa, q̃ fiũt artificialiter in pmutatiõe ipsarũ à re, à qua fit pmutatio, & ñ attribuit rei, ad quã permutat. & hoc est cõtrariũ reb⁹ naturalibus: hoc ẽ, quia solum fiunt p naturã. Et cãm hmõi ostẽdi in nobiliori loco isto. qd est, quia pmutatio est genus rei, ad quã permutat virtus: & hæc est contrariũ plusquã gen⁹ rei ad quã permutatur. virtus aũt est in eis manifesta, magis q̃ in ea, à qua fit pmutatio. Et ppea conuenientius est signa coniungere sanitatis futurę cũ signis ægritudinis præsentis: quia
B Medicus transit ab illis ad sanitatẽ, & appellant illi trãsitus medicina, & nõ sanitas. Et adhuc quamuis ipsa sint sanitatis signa, sunt aliquo mõ partes ægritudinis: eo q̃ significãt super remotionẽ ægritudinis. Et ego incipio narrare signa significãtia super sanitatẽ. & dico q̃ sanitas, sicut dictum est in definitiõe ipsius, est bona habitudo in mẽbro, p quam habet pati, aut agere suam actionẽ, aut passionem naturalem. Et hæc bona habitudo diuisa est in duas partes: quarum vna est appropriata membris consimilibus, in quibus sunt nouem cõplexiones: alia
Sanitatis definitio.
C officialibus membris, quæ est quatuor generũ, q̃ superius dicta sunt. Et quia pars maior istius dispositionis in membris non est manifesta prima fronte, & maxime in mẽbris non apparentibus, ob hoc necesse fuit narrare signa significantia sup quamlibet dispositionẽ cuiuslibet membri, videlicet nouem complexiones, quę primo sunt in consimilibus, & secundo in cõpositis. Et similiter narrabimus signa, quę significant super temperatam complexionem, & nõ temperatam, & sanitatẽ appropriatã membris officialibus. & via, qua poterimus oĩa hæc cognoscere primo, non est nisi ab D actione & à passione horũ mẽbrorum, aut rebus, quæ proueniunt à virtutibus ipsorum. Quod est, quia actiões, & passiões ipsorum, & res, quæ ab eis proueniunt, sunt apud nos notiores: & à rebus notioribus pcedere debemus ad minus notas. & res prouenientes ab operibus sunt sicut calor, macies, pinguedo, & accidentia, q̃ apparent ab exeuntibus à corpore. Et debes scire q̃ Medici p maiori parte non sunt vsi loqui, nisi de signis significantibus super sanitatem membrorũ consimilium. E sed de signis significantibus super sanitatem membrorũ officialium nõ sunt locuti nisi per accidens. Sed tales quales sumus, volumus loqui de vtrisq;. & incipiemus loqui à signis significantibus super cõplexionem æqualem, i. temperatã: quia prior est natura: & ẽt quia extrema non cognoscunt, nisi p cõparationẽ eorum ad media. Et dicimus q̃ ex nouem cõplexionibus, q̃dam appropriãtur vnicuiq; mẽbro, & q̃dã sunt, q̃ appropriãtur vni corpori cõ F positione mẽbrorũ adinuicẽ. Et est sciendũ primo, signa significantia cõplexionẽ vniuscuiusq; mẽbri in nouem cõplexionibus: & cognitis illis, poterimus iudicare super cõplexionẽ toti⁹ corporis, & maxime membrorũ principalium. & incipiemus narrare cõplexionẽ cordis: q̃a cor est mẽbrũ, cuius complexio cõmunicat mẽbris omnibus. quia q̃n hoc membrum est temperatũ, sunt membra pro maiori parte temperata in caliditate: quia est dator omnibus

G nibus mēbris cōplexiōis, quæ agūt & patiuntur. Et adhuc, qn̄ erit complexio aliorū membrorū distēperata, sicut complexio hepatis, possibile est complexionē cordis non esse temperatam pp colligātiam ipsius ad membra. & pp hoc narrabimus signa cordis, qn̄ sunt temperata, & intemperata: eo ꝙ illa sunt signa omnium membrorum.

De signis complexionum, & sanitatis Cordis. Cap. 2.

Primum signum. ET inter signa significantia sup complexionem cordis, signum,
H quod proprium est in significando super cōplexionē cordis; est pulsus: & post illum anhelitus. Ergo quando pulsus nō est magnus, neq; paruus; neq; tardus, neq; velox, neq; rarus, neq; spissus, necessario significat temperantiā complexionis cordis īter calidū: & frigidum, & siccū, & humidū. & talis pulsus, qualis est iste, reperit̄ in his qui nascuntur, & stant in climate temperato vt plurimum: sicut in terra Hippocratis, & in plurib⁹ terris Græciæ: nisi eueniant accidētia extrinseca. & ppea dicit Gale. ꝙ homines terrarum ca
I lidarum non pn̄t dare nobis temperatam complexionē. Et nō est dicēdū, ꝙ pulsus fortis sit naturalis: eo ꝙ in alijs, quamuis non sint tēperata, plurimū inueniatur in climatibus non temperatis: sicut non dicendū, ꝙ color niger in homine sit naturalis, quāuis non inueniatur in
Secundū. Aethiopia ēt albus. Et temperantia anhelitus similiter significat super temperatā complexionē cordis: saluo vt comparatio anhelitus ad cor, non sit maior debito. ꝙ si hoc esset, nō solum esset tunc anhelitus temperatus, proportionādo cordi solū, K
sed esset adhuc maior. quia non est impossibile complexionem cordis esse calidam, & ꝙ pectus & pulmo sint maiores debito, comparatione ad ipsum cor, vt faciat tunc anhelitus, qui non est magnus nisi pp largitatē viarū pectoris & pulmonis, & illud idē, qd̄ facit anhelitus magnus per se: eo ꝙ si pulmo & pectus essent ſm comparationē creationis cordis, tunc pulmo & pectus multiplicarentur in caliditate cordis. Sed Tertium
signum, qd̄ significat super complexionē cordis pp dispositionem aliorum mēbrorū, est, vt sit pectus me- L
diocre inter magnitudinē & paruitatem. Et sīt temperantiā suæ complexionis significant significātia signa temperantiā complexionis hepatis, aut temperantiā cerebri, aut vtranq;. Et hoc iō, quia in hepate, & cerebro nō est calor, qui sit proprius in eorū esse: nisi calor partiū cōsimiliū, in quibus sunt cōposita. Sed calor, cū quo vnusquisq; operatur artes suas, est de necessitate calor, qui trāsmittit̄ eis à corde: & iste calor est ī eis sicut forma. sed calor, qui est in eis proprie, est sicut materia. Et quia tēperantia rei, & perfe- M
ctio suæ operatiōis non stat nisi pp formam, est necessarium, vt qn̄ ista duo membra sunt temperata, sit eorum temperantia pp formam ipsorum: & temperantia suarū formarum est necessario pp temperantiā datoris istarū formarū: & istud est cor. Et non est dicendū, ꝙ possibile sit, ꝙ calor cordis qui mittitur, mittat eis caliditatē superfluā: & ꝙ cōplexio istorū duorum membrorū, veniens ad eam à partibus consimilibus hepati, & cerebro, resistat calo

A ri, qui proueniret à temperãtia cordis, vt per istã contrarietatẽ resultet in cerebro & hepate temperãtia cõplexiõis. quia talis tẽperantia, qualis est hęc, dicitur ęquiuoce, & non veraciter, vt faciat operationes.

Quartum signum.

Itẽ significat super cõplexionẽ cordis, tactus, & carnositas pectoris. nam si temperata est, significat tẽperantiã complexionis cordis. Sed tẽperãtia carnis pro maiori parte sequitur tẽperantiam complexionis cordis: & propria caro existẽs in hoc loco. & pp hoc caro habẽs temperatã complexionẽ cordis, non erit macilenta, nec pinguis superflue.

B

Quintum

Itẽ significat super tẽperãtiã cordis tẽperãtia virtutum animę: sicut ira, planicies: * manifesta ea confidentia, & pusillanimitas, & similia his.

* a. l. maniaca.

Sextum.

Itẽ sup temperantiã cordis significat cõpositio ipsius, hoc est in positiõe sua, & sua mensura, & figura. qd est, quia quãdo sua cõplexio erit tẽperata, sunt res prędictę vt plurimũ ſm viã naturalem.

Septimũ.

Et similiter qñ suę operationes sunt conuenientes suę cõplexioni, significant super suã temperãtiam, qd est, quia non est impossibile esse aliquẽ pulsum velocem propter stricturã suarũ arteriarũ, cũ nõ sit hoc pp calorem ipsius: sicut accidit hominibus pinguibus.

C

Et vlter difficile est dare signa significantia super compositionem membrorũ intrinsecorum, & super species eorũ, & super colligãtiã eorum. ppea reliquerunt Medici hanc speciẽ sanitatis, & non sunt locuti de ea, & pcesserunt solum de signis cõplexionalibus. sed medico non sunt hæc minus necessaria illis. & ppea volumus loqui de hac specie breuiter, sicut sumus consueti. Et dicimus ꝙ ex rebus significantibus super tẽperatam complexionem cordis, & ęqualem, est temperantia compositiõis membrorum extrinsecorũ, & maxime pectoris, & membrorum propinquorum eidem, & bona proportio cuiuslibet istorũ membrorũ ad alia. & hęc vocatur pulchritudo: quia pulchritudo magis attribuit compositioni, sicut virtus, & fortitudo magis attribuitur complexioni. Et nos non dicimus ꝙ temperantia compositionis istorum mẽbrorum significet super temperantiam cordis, nisi propterea quia virtus informatiua nõ format alia mẽbra, nisi mediante calore cordis: sicut virtus nutritiua non facit suas operationes, nisi mediante complexione sua.

D

E

Et tu debes scire ꝙ hæc significatio non conuertitur: quia possibile esset cor esse temperatę cõplexionis, & bonæ compositionis; & tamen compositio aliquorũ mẽbrorum esset lęsa. & hoc prouenit à materia. Et hoc raro cõtingit. sicut raro cõtingit ex alijs rebus nociuis, quæ proueniunt ab alijs membris: * & ille cõuertuntur, & corrumpuntur complexione cordis propter aliquam colligantiam.

*a. l. ꝙ illæ cõuertuntur, & corrũpunt cõplexionẽ cordis.

F

De signis distẽperantiæ.

Sed signa significantia super distemperãtiam cordis ĩ quatuor qualitatibus sunt cõtraria istis. Hoc est, qñ pulsus fuerit fortis, velox, aut spissus, significat excessum caloris: nisi contingeret propter stricturã naturalem in vijs arteriarum: quamuis hoc raro accidat in complexione calida: propterea quia natura caloris est aperire & extendere partes, nisi forẽt siccę: eo ꝙ resistit egressioni. Et si cum siccitate fuerit durities tact⁹, signãt vltimitatem siccitatis. Et siſr anhe-

G hus contrarius naturali significat super idẽ: dummodo non sint pectus, pulmo, aut eorũ viæ minores cõpetentibus. Itẽ ortus pilorum, & tactus calidus habent super eandẽ cõplexionẽ significare. Et vt̃ scias ꝙ ad calorem cordis sequitur calor omnium membrorum: excepto q̃ non sit resistẽtia accidentalis à mẽbris habentibus dominantiã in corpore, sicut sunt hepar, & cerebrum, quia possibile est, ꝙ cõplexio istorũ duorum membrorũ ex parte mẽbrorũ consimilium, ex quibus sunt cõposita; sint frigidiora debito: & tunc
H erit cor calidũ, & cerebrũ dicet̃ frigidum. Sed in homine habente talem complexionẽ refrigerabitur in fine cor: & maxime qñ dominatur frigiditas: quia hoc mẽbrũ non est datum nisi ad tẽperandum caliditatẽ cordis. Item significant super caliditatem & siccitatem cordis accidentia animæ: sicut ira: ita ꝙ qui cito irascitur, habet complexionẽ calidam cordis: & si seruauerit, habet et̃ siccam. Et similiter significat siccitatem cordis macies pectoris, et siccitas corporis. Sed cõplexio cordis dominans in caliditate & humi
I ditate significatur à fortitudine cordis, & mollicie pulsus. Et si habuerit molliciem cum sua fortitudine, significat solam humiditatẽ. Et similiter signa caliditatis & humiditatis cordis sunt magnitudo pectoris, & aliorum mẽbrorũ. & ideo animalia, quæ sunt calida & humida sunt maioris cordis cæterorum: velut animalia nascentia in locis humidis. Sed signa frigiditatis & siccitatis cordis, sunt composita ex oppositis signorũ caliditatis: tñ seruant signa siccitatis. Et ꝓpterea pulsus ta-
K lium ẽ paruus, rarus, tardus, durus: & anhelitus eorum est similis: & tactus pectorum eorum est frigidus. Et similiter est in complexione aliorum membrorum ipsorum: nisi sit in eis resistentia accidentalis. Et pectus istorum est nudum pilis. Et isti sunt in vltima timiditate. Et vniuersaliter ipsorum iuuentus assimilatur fm̃ plus senectuti: & si pertinent ad senectutem, senectus eorum assimilatur morti.

De signis complexionum, & sanitatis Cerebri. Cap. 3.

L ET postq̃ locuti sumus super sanitatem cordis appropriatam membris consimilibus, & super sanitatem appropriatam mẽbris officialibus, deinceps volum⁹ loqui de signis significantibus super tẽperantiã, & sanitatem cerebri. Et dicemus ꝙ tẽperãtia debet recipi in cerebro, sicut in alijs membris: hoc est, vt sit appropriata suis membris consimilibus, aut suæ cõpositiõi. Et incipiemus à temperãtia, & dicemus ꝙ signorum, quę significant super temperatam cõplexionem cerebri, q̃dã
M sumuntur ab operationibus. & operatiões ipsius aut appropriatæ sunt sensui communi, aut imaginationi, aut cogitationi, aut memoriæ, aut virtuti nutritiuæ. hoc est, quod apparet ex superfluitatibus, q̃ egrediuntur à naribus, palato, oculis, & similibus: Et quædam sumuntur ab alijs, sicut à tactu, & ortu capillorum, & ab eorum forma, & superfluitatibus, quæ ab ipso ægrediuntur: ita ꝙ si sint temperatæ in quantitate & qualitate, significant super temperantiam ipsius.

A Et similiter quādo operatiões somni & vigiliarum sunt temperatę; & ꝙ sit mediocritas inter pigritiam & velocitatem, & iudicia sua sint recta, & sensus sint clari & boni; & tactus sit temperatus, ita vt non sit calidus, vel frigidus. Et capilli qui oriuntur, non sint omnino extensi seu plani, uel tortuosi seu crispi, albi, vel nigri. Et demonstratio suæ formæ est vt sit figura eius similis figurę cerebri temperati: & tunc significatur super temperātiam complexionis. & significatio temperantiæ suæ figuræ est, sicut dicit Galenus, ꝙ sit sicut figura sphærica cerea, leuiter ab
B vtraq; parte pressa, & vt non sit magnum vel paruum. Et ꝙ superfluitates discurrentes a cerebro sint paucæ, & competenter digestæ. & si fuerit cum hoc aliqua spissitudo, signū est siccitatis. & si fuerint multę & digestæ, significant super caliditatem & humiditatem. & si cum hoc fuerint crudæ, & in quantitate multa, significant super frigiditatem. & si cum hoc fuerint aquosę, significant super frigiditatem & humiditatē. Et dicit Hippocra. de hac complexione, ꝙ eius sanitas est propinquior
C ægritudini q̄ sanitati. Sed operationes cerebri calidi sunt vigilię, & breuitas somni. Sed si caliditati associabitur aliquantula humiditas, tunc tales in somno aliquantulum augmentabuntur. & si siccitas dominabitur, dominabuntur vigilię. Et qui hanc habent complexionem, veloces erunt ad actiones. & actiones suas faciunt sine discretione: & accipiunt ex membris solum similitudinem, & non diuisionem. & errores eorum sunt multi, & cogitationes eorum malæ. Et qui habent signa contraria istis, & sunt dormitores, D
& pigri, & tardi intellectus, & non possunt recipere diuisiones rerum necessario tales frigidæ complexionis sunt. tamen & ipsi assumunt ꝓdictas res confuse. Sed complexio cerebri frigida & sicca abundat min⁹ in somno, q̄ frigida sola. Et frigida sola minoris est somni q̄ frigida & humida. Et tactus etiam significat super istas complexiones. Et capilli etiam habent significationes: eo ꝙ capilli sunt ex superfluitate fumosa. Quare, capilli nigri significāt super adustionem: eo ꝙ igneitas hēt album denigrare. Et si cum hoc sint E
tortuosi, significant super hoc siccitatem: sicut accidit eis, quando tanguntur ab igne. Et capilli albi significant super materiam crudam & īdigestam. & si cum hoc fuerint extensi & plani, significant super superfluitatem humiditatis. Et eodē modo capilli, qui cito oriuntur, significant super caliditatem: & qui tarde, ecōtra. Et qui sunt mediocres in colore, & tortuositate, & in planicie, & in ortu veloci, & tardo significāt super complexionem temperatam. Et forma tortuosa etiam habet significare super malam complexionem. F
Et etiam caput magnum, vel paruū habet significare hoc. Et ista sæpe inueniuntur in libris spicatorum. & ego nō recordor omnia eorum verba, nisi quorundā, ad hoc vt noster intellectus non sit diminutus in radicibus rerum: & illi, qui solum sunt Medici, indigent illis: & ego nō sum ex illis. Item oculus significat forti significatione super complexionem cerebri. quia oculus rubeus habens venas rubeas, significat super complexionem cerebri calidam: & si-

G signa contraria istis significant sup complexionem frigidam cerebri. Et velocitas motus oculorum significat super caliditatem cerebri, sicut tarditas super frigiditatem, & mediocritas in istis significat super téperátiam. Et subalbedo oculi significat frigiditatem cerebri, sicut nigredo significat caliditatem, & color medius inter subalbedinem & nigredinem, qui dicitur vari*, significat temperantiam. Et hoc est, quia subalbedo fit propter paucitaté digestiõis. ob hoc iste color est propinquus colori aquæ simpliciter. Et ni-
H gredo fit propter excessum decoctionis. propter hoc dominatur in ipso nigredo: quia nigredo significat ad ustionem partium terrestrium dominantium in re. Et quod facit varietatem, quæ est color mediocris, est vltima temperantia decoctiõis. quod est, quia est minor q̃ illa, quæ facit nigredinem: & est maior quá illa, quæ facit subalbedinem. Et scias quòd non solum causæ qualitatiuæ faciunt nigredinem, aut subalbedinem: sed & aliæ res sunt multæ, quæ adiuuant ad hos colores faciendos, quæ non sunt qualitates, vl'
I complexiones, sed sunt res quantitatiuę, vel locales. quod est, quia nigredo pluries fit propter multam quãtitatem humiditatis oculi: aut quia posita est in profundo multum: sicut tu vides in riuis profundis. quia propter profunditatem apparent velut nigri: eo ꝙ non recipiunt tantum splendorem, sicut si essent largi & pauci. Et oculus subalbidus est secundum contrarium. *Et Galenus dicit, ꝙ multa humiditas glacialis adiuuat ad faciendum subalbedinem: eo quòd color istius humoris

> Nigredo fit ꝑ multitudinem humiditatis oculi, vel ꝓfundationem eius. Idé 1. tr. Cãticæ te 52. & 5. de Gñone aĩaliũ ca 3. in paraphrasi.

> *In lib. Artis paruæ. c. 27. Idé Aui. tertia tertij tr 2. c. 34. Vnde nota est contrarietas. Gale. vult paruitaté crystalloidis operari nigrediné: Auerr. vero albedinem.

est sicut color glaciei. & ideo multitudo ipsius adiuuat ad faciendum subalbedinem: sicut paucitas adiuuat ad faciendum nigredinem, & hoc est contrarium nostræ opinioni: & mediocritas omnium significat temperantiam. Ista sunt signa significantia super complexionem cerebri. Sed signa significantia super ipsius compositionem similiter sumuntur a complexione, & operationibus ipsius. Et iam diximus de figura naturali, quam habere debet. & colligantia sua apparet visui: quia quędam capita habent col- L lum conueniens eidem, & quędam non: sicut dicit Galenus. Sed largitas, & strictura suarum viarum, & suarum concauitatum sumũtur ab ipsius complexione. quod est, quia vię cerebri calidi & humidi sunt in vltimitate largitatis: frigidi vero & sicci secundum contrarium ipsius: & mediocres istarum significant super calidum & siccum, vel super frigidum & humidum: & sua temperata compositio cognoscitur, quando suæ vię & suæ concauitates sunt in vltima temperantia. Et quando viæ & concauitates cerebri sunt ni- M mis strictæ, tunc habens eas paratus est vertigini, & scotomiæ, & epilepsię, & alijs ęgritudinibus similibus. Item, quando substantia cerebri est minor debita, tunc accidet intellectui corruptio intellectus, & stultitia, sicut decrepitis. & vniuersaliter, quando corrumpitur olla cerebri exterius, corrumpitur cerebrum interius.

De

A *De signis complexionum, & sanitatis hepatis. Cap. 4.*

DEinceps volumus loqui de signis significantibus temperantiam, & sanitatem hepatis. Et dicemus ꝙ quædam eorum significant super temperantiam suæ complexionis, & quædam super temperantiam suæ compositionis. Et ego incipio a signis complexionis. & dico ꝙ quędam ipsorum sumuntur ab operationibus, & quędam sumunť a quantitate venarum, & a tactu. Et scias ꝙ hepar temperatum generat B sanguinem purpureum, & dat colorem albedinis mistum cum rubedine. & corpus debet esse medium inter maciem, & grassitiem: & venæ debeant esse mediocres inter largitatem, & stricturam. Sed complexio calida hepatis cognoscitur ꝑ hoc, quod generant multam cholerã rubeam, & maxime in ætate iuuentutis: & color talium declinat ad citrinitatem. & ideo cum augmentatur calor, & siccitas multum, generatur cholera adusta, & tunc declinabit color ad fuscedinem. & quibusdam denigrantur palpebræ inferiores oculorum, C & labia etiam inferiora. Sed hepar frigidũ cognoscitur, quia generat multum phlegma, & sanguinem crudum. & aliquando ex fortitudine albedinis conuertitur in calcem. & si cum hoc coniungitur siccitas, tũc generabitur cholera nigra non naturalis. Et complexio humida hepatis cognoscitur a multa præparatione putrefactionis, & dominatiõe humiditatis, & sanguinis. & si multum, excedit trãsit ad hyposarcam. Item venę largę significant super hepatis caliditatem: & magis, si cum hoc adiungitur humiditas. D & strictæ significant contrarium. in calido vero & sicco hepate est mediocris. Item significat pilositas super complexionem hepatis, qđ est, quando hypocundria sunt multum pilosa, caliditatem significant. Adhuc diuersificatur hęc significatio secundum diuersitatem pilorũ. quia, si sunt grossi, tortuosi, & nigri, significant super caliditatem & siccitatem: & si sunt subtiles, & plani, significant super humiditatem. Et si venter sit nudus pilis, significat frigiditatem: & si sit mollis venter, significat humiditatem: & si sit dur⁹, E significat super siccitatem. Et signa significantia super suam compositionem similiter sumuntur a complexione, & operationibus. quia qñ erunt temperatæ, erit hepar temperatum in figura, & positione, & quãtitate magnitudinis & paruitatis, & strictura, & largitate venarum. & cõplexio calida & humida significat fortitudinem hepatis, & largitatem venarum: sicut frigiditas & siccitas significat contrarium: & mediocritas eorum significat mediocritatẽ inter calidam & humidam, frigidã & siccã. Et debes scire ꝙ cõplexiões F significãtes sup cõplexiões istorum mẽbrorũ, sunt cõplexiões innatę, ꝙ fiunt a prima essentia. Et hoc dico: quia inueniunť complexiones acqsitæ calidæ & frigidę a consuetudine, & vsu a rebus extrinsecis. Et simile est huic, quia inuenitur aliquis habens colorem significantem super frigiditatem, & signa significãtia cõplexionem sui hepatis significabũt caliditatem, hoc est, quia habebit venas latas, tunc debemus iudicare ꝙ complexio sua naturalis est diuersa

G ab accidentali. & quando erit cōtrarium, debemus iudicare contrariū: hoc est, quia complexio sui hepatis erit frigida & sicca, & habitudo sua erit grossa & pinguis, & grossities significat caliditatem & humiditatē, & strictura venarum frigiditatem, & siccitatem. Sed significatio cōpositionis sumpta ab operationib' est hęc: quia hepati illius, qui habet venas strictas, eueniet oppilatio, ipso non vtente cibis oppilatiuis. Itē quando hepar erit paruum comparatum stomacho, & non superuenerit aliquod accidens, necessarium e-
H rit vt habeat mollem vētrem. nam hæc est perfecta significatio super paruitatem hepatis. quod est, quia quando hepar est paruum, non potest attrahere chylum a stomacho, & tunc oportet vt exeant superfluitates molles. Et homo, quem tu scis dicit ꝙ breuitas digitorum significat paruitatem hepatis. & hic apparet ꝙ nesciuit bene, vbi esset virtus informatiua, & non consyderauit nisi in materiebus, & dimittamus istū cum alijs. Dicit Aristo. ꝙ hepar in quibusdam hominibus inuenitur ĩ latere sinistro, & splen in latere dex-
I tro: & quando superueniunt illis ęgritudines hepatis, apparent signa ĩ latere sinistro. Ista sunt signa significantia super complexionem, & sanitatem membrorum principaliū.

Secda primi Doct. tertia. c. primo, & 14 tertii. tr. 1. ca. 30 Primo de Natura animaliū

De signis complexionum, & sanitatis pulmonis. Cap. 5.

DEinceps volumus loqui de signis significantibus super cōplexionem, & sanitatem membrorum seruientium illis. Et incipiem' a pulmone. & dicemus ꝙ complexio pulmonis erit tēpata tunc, qñ erit anhelitus tēpatus in magnitudine paruitate, & non recipiet læsionem ab aere calido, aut frigido: K & vox fit temperata inter fortitudinem & debilitatem. Sed quādo pulmo erit calidus, anhelitus erit magnus, & lædetur ab aere calido, & iuuabitur a frigido. & habens talem pulmonem habebit vocem fortē: & contrarium operabitur contrariū. Et pulmo siccus cognoscitur ex parte vocis claritatis, & ex paruitate sputi. Et pulmo humidus contrariū habet signa pulmoni sicco, scilicet grossitudinem vocis, & sputi multitudinem. Sed compositio habetur ā complexione, & operationibus similiter: eo quòd complexio tempe- L rata de necessitate habet compositionem temperatam, scilicet inter paruitatem & magnitudinem, & inter amplitudinem & stricturam viarum: & quando erit calida, erūt vię largę. Et latitudo pectoris significat super latitudinem viarum: sicut dictum est in alijs, quia diximus, quòd fortitudo vocis sequitur largitatem viarum: & largitas significat caliditatem complexionis. & causa est, quia fortitudo vocis necessario significat caliditatem. Sed comple- M xio frigida significat stricturam viarum, & debilitatem: & maxime si huic coniungatur siccitas. Velocitas vero anhelitus significat paruitatem pulmonis, & stricturam suarum viarum, nisi complexio cordis sit in causa. Pectus autem sputosum significat malam pulmonis positionem. & propterea dicunt Medici, quòd plurimi talium veniunt ad vlcerationem pulmonis, & ad hecticam.

A

De signis complexionum, & sanitatis Stomachi. Cap. 6.

DEinceps volumus loqui de signis significantibus super cōplexionem stomachi. Et dicimus ꝙ ipsa cognoscitur a suis operationibus: eo ꝙ stomacho temperato conuenit maior ciborum pars, nisi nimis modum excedant naturę. & nō accidunt eidem accidentia, quę eueniunt stomacho distemperato: & suus appetitus est naturalis. Et in stomacho calido subtiles cibi conuer- B tuntur in fumum, & eidem grossi conueniunt, & suus appetitus est diminutus. Sed in stomacho frigido signa sunt contraria prædictis: eo quia, ei conueniunt cibaria subtilia, & grossa in acetositatem conuertuntur in eo, & eius appetitus est excedens. Et stomachus siccus cognoscitur propter multam sitim, & eidem paucus sufficit potus: & quando nimium recipit potum, & tunc in eo fiunt fluctuationes. Sed humidus significatur a pauca siti: & desyderat talis stomachus humida, sicut stomachus siccus desyderat res siccas. C & hoc est, quando humiditas, & siccitas inest per naturam. sed si inest accidentaliter, hoc fit per contrarium: eo quòd qui habet stomachū siccum, appetit humida: & qui habet humidum, appetit sicca. Sed æqualis stomachus in paruitate, & magnitudine cognoscitur, eo quòd tolerat quantitatem cibi conueniētis. & si paruus fuerit, noscitur ex tolerantia pauci cibi: & si partitur cibus in paucas partes, melius tolerat. Et stomachus magnus tolerat cōtrarium.

D

De signis complexionum, & sanitatis Testiculorum. Cap. 7.

SIgna temperantię, & sanitatis testiculorum sumuntur ab operationibus ipsorū, & ab accñtibus. Et dicimus ꝙ, qui est temperatus in coitu, naturalr̃ hēt tēperantiam cōplexionis testiculorum. Et si multum affectat, naturaliter hēt calidam cōplexionem testiculorum. Et si cum hoc desyderio coniungitur sufficiētia in faciendo, significat humiditatem coniunctam isti causalitati. Et quidam dicunt ꝙ, quando complexio testiculorum est calida, ꝙ tunc E est generatrix masculorum plus q̃ fœminarum. & qñ complexio istorum est frigida, tunc operatur contrarium, s. quia piger erit in coitu, & generabit filias. si cum frigiditate coniungatur siccitas, quasi priuatur ab hac operatione. Sed qui appetitū habet magnum, & debilis existit in tali operatione, eius complexio ad siccitatem pertinere videtur. Sed significatio complexionis horū membrorum ex parte accñtium apparentium in spermate est, quia in temperata complexione ipsorum est spma temperatum in quantitate, & F qualitate. Sed si testiculi sūt calidiores debito, erit sperma plus in quantitate, & spissius conuenienti. Et qñ complexio eorum erit frigida, erit contrarium huius: hoc est, quia sperma erit paucum, & non coctum. Et humiditas magis conuenit huic operationi quàm siccitas. Et pili etiā significāt super complexionem horum membrorum, secundum ꝙ significant super alias cōplexiones, vt dictū est supra.

G *De signis complexionum, & sanitatis totius Corporis.*
Cap. 8.

ISta sunt signa significātia super complexionem vniuscuiusq; mēbrorum principalium,& seruientiū eis. Et cognoscendo ista,& comparationem vnius ad alterum faciendo, cognoscemus totius corporis complexionem temperatam & distemperatam. Eo q corpus, cuius cōplexio erit temperata,erit de necessitate mediocre inter maciem & grassitiem. & color erit albus mixtus rubedini.& capilli eorū sunt flaui ten
H dētes ad rubedinem in tempore suę pueritiæ :& cum sunt facti iuuenes erunt capilli eorum nigri. & tactus temperatus inter caliditatem & frigiditatem,& inter asperitatem & lenitatem.& sensus eorum erit in vltimo temperantiæ. & intellectus eorum mediocris inter velocem & tardum. & hæc est via cognoscendi cōplexionem temperatam. Sed complexionem,quę exit a temperantia, iudicabimus secundum multitudinem signorum.quia illa iudicabuntur ex aggregatione istorum signorum,hoc est ab accidentibus,& ope
I rationibus, sicut a grassitie & macie,& a colore,pilis, & alijs similib⁹.
Sed est sciendum,q significatio coloris pilorum non verificatur p maiori parte nisi in temperatis climatibus:quāuis in quolibet climate possit aliquid comprehendi,comparando homines illius climatis sibiipsis. Verbi gratia,in Theutonicis, & Aethiopibus,qn̄ Aethiopes sunt nigri, eorum capilli sunt in tortuositate vltima,non propter hoc eorum complexio erit calida:immo melius est attribuere hæc signa calori extrinseco,& dices quasi q, sint frigidi. Et K
Theutonici, & Sclaui,qui stant in terris frigidis sunt albi,& eorum capilli sunt flaui,& plani. nec propter hoc dicendum est in istis,vt eorum cōplexio sit frigida.quod est,quia eorum complexio est in vltima caliditate.quia calor clauditur in partibus intrinsecis eorum corporum, sicut accidit in hyeme.& hoc sufficit in signis sanitatis secundum intentionem nostram.

De signis significantibus super Aegritudines in generali.
Cap. 9.

DEinceps volumus loqui de signis significantibus super ægritudines. Et rememoreris semper eorum, quę superius diximus : hoc est,quia intentio mea in hoc libro non est vt multum loquar de rebus particularibus. quia iste liber non fuit factus pro illo, qui est solū medicus:sed vt nō inueniatur diminutus in radicibus scientiæ, secut⁹ sum etiam de ipsis. Et si inuenis hic illū, quod inuenis in alijs libris, non ob hoc ipsum despicias: quia pluries cribrat homo modium vnum sabuli ad hoc,vt inueniat vnam margaritam. Dicemus q signa significan M
tia super ęgritudinem sunt gn̄a,quorum quędam sumuntur ab accidentibus,quę accidunt post diminutionem humorum in corpore:& quædam sumuntur a complexione corporis ab eius præparatione ad suscipiendas ęgritudines:& quædam sumuntur a regimine antecedenti. Et quatuor tempora anni dant pgnosticationem in ęgritudinib⁹ futuris sfr:& maxime permutationes, quę fiunt in eis prę̄ter naturam. Et ista signa diuersificant̃ s̄m fortitudinē &

L

A & debilitatem. & ego volo ipsa narrare per ordinem. Iam dixi in his quę præcesserunt, ꝙ qñ quátitas sanguinis crescit ĩ corpore, ita ꝙ nocet in quantitate solum, in eo ꝙ quantitas est fm dimẽsionem, hęc est nominata repletio fm vasa. & qñ crescit cum malitia qualitatis vt acuatur, aut vt permutetur ad qualitatẽ illiús, s. vnˀ aliorum humorum, aut plurium, hęc noĩatᶜ repletio fm virtutem: eo ꝙ hęc repletio habet euacuare vel euaporare, & dissoluere, & debilitare virtutem. quod est ꝑpter malitiã suę qualitatis. Et ꝑpea hoc B sequitᶜ casus appetitus, & difficultas motus. Et vſr pp hoc debilitanᶜ, & lędunᶜ oẽs opationes aĩales, & naturales: quod non accidit primæ repletioni. Et signa primæ repletionis sunt signa dominij sanguinis solũ. & signa secundæ repletionis sunt signa dominij vnius trium humorũ, aut plurium. Et propterea debemˀ enumerare signa significantia sup excessum vniuscuiusq; humorum istorum: & cognoscendo simplicia, cognoscemus composita.

De signis abundantia Sanguinis.

Cap. 10

C ET incipiemus a signis significãtibus multitudinem sanguinis, & ab accñtibus, q̃ eueniunt corpori pp illud. Et dicemˀ ꝙ hoc significat fortitudo pulsus, & repletio vasorũ: siue sint venæ, siue arteriæ: & grauitas capitis, & oculorum, & impedimenta virtutum animæ, & sensuũ. Et vſr mala dispõ, quę aduenit corpori hæc patienti, assimilatᶜ malę dispositioni lassitudinis, quę ꝑuenit ex labore extrinseco cum rubedine oculorum, & calore actuali in toto corpore: nisi hõ habuerit exercitiũ in aere calido, & somnum profundum, & somnia terribilia, & videntia res rubeas. sicut dicit Gale. de illo, qui somniabat balneari in dolio pleno sanguine: quia signa sanguinis in eo erant manifesta. & Galenˀ præcepit vt phlebotomaretur: sed Medici, qui erant de secta Erasistrati, pręceperunt ne phlebotomaretᶜ, & iniunxerunt ei exercitium. & qñ facere cœpit, humores dissoluti discurrerũt p corpˀ, & mortuus fuit. Itẽ in hora repletiõis sanguinis fluit aliqñ sanguis ex naribus, aut gingiuis. Et Arist. dicit ꝙ sanguis corruptus fluit a naribˀ & ano, & pustulę quę fiunt in corpore, & vrina spissa, & dulcedo saliuę, & omnia hęc significant superabundantiam sanguinis. Et qui vsus est phlebotomia sentit pruritum in loco phlebotomãdo. ꝑpea sumunᶜ signa dominij sanguinis a complexione, & regimine ciborum, & potuum, & similiũ, & ab ætate, & tpe anni: tñ hęc signa necessario significant abundãtiam sanguinis quod est, quia aliquando complexio generat sanguinem: & si tempus, & ętas adiuuent, aut nõ. Et similiter hoc facit regimen absentibus omnibus alijs. & si regimẽ fortius erit in omnibus istis causis, tunc erunt signa significantia dominium sanguinis accidentia, quæ hic sequuntur.

D

E

F

De signis cholerae dominantis.

Cap. 11

SEd signa significantia dominiũ cholerę sunt velocitas pulsus, & disruptio ipsius, & vrina subtilis ignea, & vomitus cholericus, & egestiones mordicatiuæ, & amaritudo oris, sitis fortis, & siccitas lin-

gue

G quæ cum asperitate,& citrinitas coloris,& oculorum: ficut accidit in vitio icterici. Et si his coniungitur tẽpus æstiuum, & ætas iuuentutis, & dieta calida & sicca,& multum exercitium, sicut artium calefacientium vt sunt ferrarij,& eorum similes: & tunc debemus sine dubio iudicare q̃ iste humor dominatur multum in corpore

De signis dominij melancholiæ.
Cap. 12

ET signa, quæ significant dominium melancholiæ, sunt nigredo vrinæ, aut rubedo declinans ad
H obscuritatem, aut ad viriditatem. Et aliquando hoc sequitur incendium in stomacho,& habet appetitum caninum & nigredinem coloris,& maxime sub palpebra oculi.& sanguis phlebotomatus est niger, & multũ coagulatus. & maior pars talia patiẽtium est splenetica. Et si particularia signa iungantur istis, sine dubio iudicabimus q̃ multum dominabitur in corpore humor talis. Et complexio, quæ magis apta est ad generandum hunc humorem, est complexio frigida & sicca, aut calida & sicca. & propterea raro inueni
I tur iste humor in corporibus albis, & pinguibus. Et morphea nigra est signum fortissimum istius humoris:& ẽt variolæ nigræ, seu morbilli,

De signis dominij phlegmatis.
Cap. 13

ET signum dominii phlegmatis sunt vrina alba,& vt color corporis sit albus,& pulsus paruus & rarus,& squaliditas totius corporis, & pigritia,& somnus,& tarditas digestionis, pauca sitis cum multo sputo viscoso. Et si cum his iunguntur res particulares, erit sicut dictum est K ante: velut est ætas senectutis,& tempus hyemis,& regimen multæ quietis, & cibaria frigida & humida, & superfluitas comestiõis. Et somnia similiter significant super dominiũ istorum humorum. quoniam ille, cui superabundat cholera, somniat videre adustionem ignis:& cui sanguis abundat, somniat videre res rubeas:& cui melancohlia, videntur ĩ suis somnijs ea, quæ ipsum terrere faciunt.& qui videt dormiendo maria,& pluuias, & sentit aerem frigidum, vel aquam frigidam, omnia ista signfiicant abundãtiam phlegmatis. Ista sunt significantia super L dominium vniuscuiusq; humorũ, & vl'r super ęgritudines, quæ accidunt propter hos humores. Sed lassitudo, quæ prouenit absq; occasione manifesta antecedente, fit necessario propter dominium istorum humorum, aut plurium. sed lassitudo thetayca,& apostemosa fit ab abundantia sanguinis. sed vlcerosa est ex malicia qualitatis.

De signis prognosticis Aegritudinum futurarum per aerem, & tempora. M
Cap. 14

ET postquam locuti sumus de signis significãtibus super dominium humorum, deinceps volum⁹ loqui de dispositionibus, quę fiunt ab aliqua permutatione extra naturali: sicut illæ, quæ fiunt ex aere, quę significant ęgritudines futuras. Et via, qua possumus cognoscere has permutationes est experientia: sed scire ipsas per viam demonstratiuam est difficile, aut impossibile, & propterea in hoc sunt recipienda testimonia Antiquorum, & memorari

A rari eorũ breuiter, quæ dixerunt: & postea conabimur dare causas. Dixit Hippo. ꝙ qñ fuerit hyems septẽtrionalis & inaquosa, & ver fuerit meridionale & aquosum, sequunť ex hoc in æstate febres acutæ, ophthalmiæ, & dysenteriæ: maxime vero mulieribus, & humidis natura.

Tertia Aphorismo rũ aph. 11.

Et huius causa ẽ: quia si hyems fuerit sicca, generabit humores siccos. & generaliter humores adusti, qui facti fuerunt in autumno, non conuertũtur simili tempore huic ad frigiditatem & humiditatem, sed remanebunt secundum medietatem B illius, quod superuenit ei in autumno: & postea veniente vere calido & humido, aggregabuntur in corpore humores contrarij adinuicem. veniente postea calore æstiuo, putrefaciet ipsos humores propter humiditatem accidentalem, quam habebunt: & propter actum ipsorum erit calor putredinalis, qui generabitur, nocitior, & acutior. Vnde tunc propter hanc maliciam complexionis fient febres acutæ, & accidet fluxus ventris sanguineus, & ophthalmia. Et hoc accidet plus complexionib' C humidis: quia sunt aptæ citius permutari propter talem aeris dispositionem. Et Hippo. adaptat siccitatẽ vento septentrionali, & humiditatẽ meridionali: eo ꝙ natura istorum duorum ventorum est has duas facere dispositiones. & causam istorũ ostendam in loco nobiliori isto.

Secundo Epidi.

Item Hippo. dicit. si in eodem anno post ortum caniculę fient pluuię frigidæ, & venti flauerint septentrionales, tunc fient ægritudines terminabiles, & quietæ. & hoc erit propter temperantiam aeris calidi: quia pluuia aerem refrigerat. & similiter facit septentrio, quamuis sit siccus. & D manifestum est ꝙ frigidus aer putrefactionem diminuit. Et vniuersaliter scias ꝙ causa ægritudinũ, quas Hippoc. his temporibus fieri dicit, est propter permutationem naturæ aeris. quod est, quia non fuit ordinata diuersitas naturæ temporum, nisi vt humores digerantur, & temperentur. quia humiditas hyemis temperat siccitatem autumni, & caliditas æstatis temperat hyemis frigiditatem. Sed quando hyems fuerit sic E ca, tunc remanebũt humores, sicut fuerant prius, & humiditas veris eos non temperabit: eo ꝙ ipsa erit hũoribus his extranea: quę omnes non adueniunt tempore competenti. & ob hoc, quando superuenerit eis calor æstiuus sine medio, tunc istæ ægritudines generabuntur. Sed si hyems fuerit humida, & superuenerit calor æstiuus eidem cum medio, & istud medium est calor veris temperatus, & tunc non veniet tempus caloris antequam ipsa humiditas sit consumpta, & corpora receperũt descensionem, vt propter calorem non F permutentur. Et vniuersaliter scias ꝙ quatuor tempora sunt cum quatuor humoribus, sicut cum quatuor elementis. quia si tpa resistũt, vt vnũ elementum aliud non vincat, vel supet, sic resistunt vt vnus humor aliũ nõ vincat. quia nisi esset cõparatio, quam hẽt tps cum quolibet hũore, vnus humor a suo contrario corrũperetť. Itẽ Hipp. qñ hyems fuerit calida meridionalis & pluuiosa, & ver septẽtrionale inaquosũ, fiẽt flux' sanguinis, & ophthalmiæ siccæ, & senibus reumata, epilepsiæ, & paralysis, & apoplexiæ, & pgnãtes abortiũt. Et cã hui' est, vt in tali dispõne ipsę

Tertia Aphorismo rũ aph. 12.

G ægritudines fiant: quia cerebrū in tali dispōne supflue humectatur: veniente vero vere frigido, cum sui natura habeat hūores dissolutos mouere, tunc frigiditas resistet suæ cōplexioni naturali, & tunc humores a frigiditate compressi distillabunt. & ob hoc, istę ægritudines mouebūtur. Et si hyemis dispositio erit similis dispōni veris prędictę, aptius, & citius ęgritudines istę fient: quia humores tunc temporis erunt congelati & immobiles, & ipsi tamen nō sunt penit⁹ denudati ab humiditate naturali. Et fluxum sanguinis hic ītendit Hippo. propter vlcerationem

H intestinorum, quę fit propter reumata acuta, quæ fiunt ab hac permutatione. Et mulieres non abortiunt isto tempore, nisi quia vuluæ ipsarum tali tempore nimis humefiunt, & debilitatur, quæ in eis est virtus retentiua. & poterit esse vt ēt hac permutatione embrio lædatur, eo ꝙ propter humiditatem debilitatur. Et dixit Hippo. quando æstas erit parum pluuiosa, & autumn⁹ calid⁹ multum meridionalis & pluuiosus, tunc erūt hyeme fortes dolores capitis, tusses, & raucedines, & in aliquibus fiet phthisis. Et causa huius

Tertia Aphoris. 13.

I est manifesta: eo ꝙ in tali autumno replentur capita multis superfluitatibus: & cum superuenerit hyems, comprimet cerebrum, & styllabunt ab eo superfluitates, nec poterunt digeri: & ob hoc istę ægritudines fiēt. nam si remanebunt in capite, faciēt dolorem prædictum: & si fluxerint ab eo, facient ęgritudines supradictas: & si fluxerit ad pulmonem, fiēt *tusses. Adhuc dixit ꝙ, si fuerit autūnus septentrionalis & sicc⁹, fiet in cōplexionib⁹ siccis ophthalmia sic-

*a. l. phthisies.

Tertia Aphoris. 14.

ca, febres acutæ, & cardiaca melācolia. quia manifestum est, ꝙ quando istud tempus in siccitate fortificat, faciet ęgritudines melancholicas. & febres hę dictæ sunt ex humore melancholico: quanuis humor ille K non sit velocis motus. Item dixit ꝙ ęgritudines, quę fiunt tempore multum pluuioso, ꝓ maiori parte sunt febres longe, & fluxus ventris, & epilepsia, & apoplexia: & synanchia. Et dixit Hippoc. ꝙ paucitas pluuię salubrior est corporibus. & causa est, quia superfluis humiditatib⁹ calor naturalis non bene dominatur. Et L non est intelligendum ab Hippoc. vt laudet aerem siccū ex toto: quia aer nimis siccus inducit ęgritudines eisdem similes. Et propterea dicit alibi, ꝙ quando est priuatio pluuiæ, fiunt febres acutæ: quia aer temperat⁹ secūdum Hippocratem est mediocris inter multam & paucā pluuiam. Et tu debes scire ꝙ, aer distemperatus in vna qualitatum, distemperantia superflua generat ęgritudines eisdem similes. Sed aer pestilentialis fit corruptione suę substantię. Et hoc accidit sæpe propter multā pluuiam tempore æstiuo: sicut dicit M Hippo. ꝙ accidit in ciuitate Acarōt quia tota æstate fuit fortis pluuia: & propterea accidit habitantib⁹ malus prurit⁹, & pustulæ malitiosę: ita ꝙ aliquibus cadebāt brachia, & pedes. Item corrumpitur substātia aeris ex vaporib⁹ corruptus mixtis cū eo, sicut a vaporib⁹ resolutis a cadauerib⁹, & a stagnis, quib⁹ linū macerat. Et sitr fiūt ęgritudines pestilētiales a corruptiōe aq̄, & ciborū, sicut accidit tpe famis. Item ęgritudines pestilentiales, quę fiunt a corruptione aeris, citi⁹ sunt ęgritudines morti-

Tertia Aphori. 15.

In Cranōne secūdo Epidi. vel Thaso, vt in tertio eiusdem.

A diferæ:quia aer putrefactus, vel corrupt⁹ veloci⁹ attingit cor. & propterea accñtia illarum febriũ sunt mala propter malitiam anhelit⁹, quæ hoc operat̃.& non apparet in illis febrib⁹ fortitudo,nec sentit̃ in eis magna lęsio manifeste,eo q̃ mala complexio dominatur in illis communiter in omnib⁹ virtutib⁹ corporis:sed illud,quod facit læsionem manifestam sensibilem, est mala cõplexio particularis vł diuersa. & scias q̃ nõ omnis homo ęgrotat pp permutationem aeris:sed illi,qui ad hoc apti sunt. Et qñ tpa anni sequent̃ eorũ

B naturam, quasi non erunt causę ægritudinum,quãuis nos videam⁹ cõtrarium.quia ęgritudines,quædam sunt magis propriæ vni tempori q̃ alteri,sicut sunt ęgritudines,q̃ fiunt ex humore simili illi tempori:quia sanguineæ in vere,cholericę in ęstate,melãcholicæ in autumno, phlegmaticæ in hyeme:quãuis in vere p accñs fiant ęgritudines melancholicę.& hoc accidit pp motum humorum,& eorum dissolutionẽ, & ebullitionem:quia in his temporib⁹ aduenuiunt partib⁹ omnium similia accidentia,q̃ adueniunt humiditatib⁹

C terræ nascentium. Quod dictũ est de signis significantib⁹ ęgritudines ex parte aeris, sufficiat compẽdiose secundum nostram intentionem loquendo. Sed inueniunt̃ ęgritudines paruę, velut accñtia significantia super ęgritudines magnas futuras: & nos dicem⁹ de aliquib⁹ earum hic,& postea dicem⁹ de signis significãtib⁹ sup easdem ægritudines,& earũ cãs: quia multum necessarium est ĩ hac arte. Et non expectes, vt dicam tibi res nouas, quę non sunt dictæ ab Antiquis.

De signis prognosticis Aegritudinum futurarum per ægritudines paruas. Cap. 15

D ET dixerunt quidam q̃,dolor capitis fixus,qui in Arabico noĩatur soda, & hemicrania,q̃ in Arabico noĩatur sethica,pseuerans denũtiat decursum aq̃ ad oculũ in fine, aut ouatationẽ pupillę, q̃ in Arabico noĩatur azabar. Et salt⁹ faciei nominat̃ hachala: tortura vero noĩat̃ lachora.& spasm⁹ noĩatur tasnec:& priuatio mot⁹ noĩatur cadar:paralysis vero felee. Salt⁹ faciei pseuerans multum denunciat torturam oris.

E salt⁹ vero totius corporis significat spasmum humidum.priuatio motus significat paralysim. Rubedo faciei,oculorum,& venarum,q̃ sunt ĩ eis,cum fluxu lachrymarum, & fuga a lumine cum forti dolore capitis,denunciant apostema calidum ĩ cerebro. Incub⁹ (theb⁹ dr̃)& vertigo (hahasta noĩatur) perseuerans denunciãt epilepsiã.epilepsia vero vocatur chission. Tristitia pseuerans sine cã denuntiat melancholiam. Apparitio corpusculorũ, velut muscarum & capillorum ante oculos denuntiat decursum aquæ ad oculos: nisi hoc accñs a stomacho pueniat.

F Reumata cõtinua sine ĩterpolatiõe faciũt timorẽ phthisis. Sudor mult⁹ pseuerans significat repletionẽ. Fortis syncopis crebra sine manifesta occasiõe pseuerãs diu, mortẽ subitã nũciat. Repletionẽ supfluã habẽtes timem⁹ ne ad sputũ deueniat sãguinis,qui in Arabico noĩatur vestadã: & etiam est signum apoplexiæ, & subitę mortis. Et stupefactio sensuum,& relaxatio motuum significãt apoplexiam. Grauitas lateris dextri circa hypocundria ęgritudinem he-

 patia

G patis significat. Stercus multum tinctum timorem ægritudinis icteritię significat. Squaliditas faciei, & tūor palpebrarum. & digitorum, manuū & pedum futuram hyposarcam significant. Fœtor stercoris significat super nauseam, quæ in Arabico nominatur tacura. Vrinę fœtor putrefactionem, & febrem nuntiat. Lassitas, & mēbrorum confractio sine cā manifesta cum casu appetitus febrē denuntiat. Vrina vstiua perseuerans vlcerationem in vesica & virga significat. Priuatio appetit⁹ cum syncopi⁹ colicam significat. Grauitas & extensio, quæ est sub ventre & in renibus, significat super ęgritudinem renum. Stercus adustum in orificio ani vlcerationem intestinorum significat. Pruritus in ano perseuerās hemorrhoidas denuntiat, nisi in intestinis sint vermes nati. Multæ pustulæ in corpore apostema magnū significant. Multa noda apparentia faciunt timere de nodo magno nominato dubellet. Morphea, & fortis rubedo faciei, & strictura anhelit⁹, & vocis lęsio lepram significat. Et vniuersaliter dico, ꝙ quādo permutatur aliquid ex consuetis, significat futuram ęgritudinem: sicut est appetitus superfluus, aut diminut⁹, aut augmentum, vel diminutio in superfluitatibus, vel multus somnus, vel paucus, vel alia accñtia præter ista.

Scda Aph. aphor. 5.

a. l. colicā vel cholera m.

H

I

De pulsu, & vrina in generali.
Cap. 16

ET postquam locuti sumus de hoc genere signorum sufficiēter, volumus nunc loqui de signis ipsarum ęgritudinum, quæ significant necessario vnam trium rerum videlicet aut super quiditatē ęgritudinum, aut super cās ipsarum, aut super membrum, in quo est ægritudo. Et multoties significat super hęc tria, quemadmodum de signis ægritudinum, quę sunt in membris interioribus. Sed ægritudines apparētes in superficie corporis, non indigent signis, nisi significantibus causas ipsarum, ob hoc, quia illæ patent sensui visus. Et vt scias ꝙ signa non sunt aliud, nisi illud quod apparet ī actionibus, & passionibus animalibus, & naturalibus, cum accidentibus quę proueniunt ab eis. ꝓpea qa inueniuntur duo genera signorum communicantium pluribus ægritudinibus. Et debemus primo tractare de eis, & postea narrabim⁹ signa vniuscuiusq; ęgritudinis ꝓpria. Et ista duo genera signorum sunt pulsus, & vrina. & significatio pulsus sumitur a communicantia omnium membrorum cum corde. sed vrina sumitur a mensura digestionis ī hepate, & venis. & propterea significatio ipsius non est pauca in significādo ęgritudines membrorum virtutis nutritiuæ. Et incipiendum est a pulsu: quia eius est cognitio melior.

K

L

De pulsu, & de generibus, & speciebus eius. Cap. 17.

M

ET dicimus, ꝙ pulsus est compositus ex duob⁹ motibus, hoc est motu dilatationis & motu constrictionis, & ex duabus quietibus, quę sunt inter duos motus, sicut declaratum est. quia inter quoslibet duos motus necessario sunt duę quietes. & etiam quia sapientes huius artis dicūt ꝙ ipsi comprehendunt has duas quietes: & maxime quietem, ꝙ est post constrictionem. quia quies, quę est post dilatationem, est manifesta etiam illi, qui non est perfect⁹. ꝓpea

Quies post cōstrictionē difficilioris ē cognitionis q̄ete post dilatationem.

A ppea accñtia, quæ essentialr hoc comitant, continent vna istarum, hoc est aut in motibus, aut in quietib⁹. Et pp̃ea apparet quòd prima genera pulsuum sunt septem. Vnum est, qđ sumitur a quantitate dilatationis. Secundum sumitur a quantitate tẽporis motus. Tertium a quantitate virtutis mouentis. Quartum a tempore quietis. Quintum a proportione duorum motuum, & duarum qe tum. Sextum a permutatione pulsus, & sua assimilatione suæ temperiei. Septimum ab ordinatione motus & quietis, & inordinatione. Sed tria sunt genera, quę consueuerunt B iungere Medici istis septem. Vnum est, quod sumitur ab arterijs. Secundum a qualitate ipsius arteriæ. Tertium sumitur a dispositione substãtiæ arterię. Sed ista tria nõ sunt propria in pulsu, inquãtum est pulsus: quia pulsus, inquantum est pulsus, non stat nisi per motum, & quietẽ. Et primo volumus narrare species, quæ continentur sub vnoquoq; genere, & postea dicemus causas vniuscuiusq; generis, & speciei. quod est, quia qñ nos cognouerim⁹ eorũ causas efficientes, tunc poterim⁹ sumere plura signa ęgritudinum: eo C φ ipsæ eædem sunt causæ diuersitatis pulsuum. Et propterea quando inuenietur genus, aut species ꝓpprię causę, tunc erit signum fixum sup istud gen⁹, aut speciem ęgritudinis. Et pulsus, qui fuerit plurium causarum, nõ significat super illam ęgritudinem solum ipsam efficientem, nisi secum alia significatio adiũgatur. Et deinceps volumus incipere narrare species pulsuum, & subsequenter eorum causas assignare. qa cum sciuerimus eorum causas efficientes, tũc possibile erit φ ponem⁹ D eas, signa super egritudines: eo φ ipsæ eædem sunt causę efficientes earundem. Et ideo qñ erunt ex eis genus, vel species propriæ causæ, tunc erit signum continuum super inuẽtionem illius speciei ęgritudinis, vel generis. & qñ erit ei plus vna cã, nõ significabit super ęgritudinem agẽtem, nisi qñ cum eo fuerit significatio alia. V.g. quia pulsus formicans, qui est in hectica, est accidens continuum super inuentionem illius speciei ęgritudinis. & quando erit vna causa tantum ex pluribus, nõ significabit super ægritudinẽ: vt pulsus E diuersus, qui non significat super febrem putredinis: eo φ pulsus diuersus est inuentus in febrib⁹ putridis, & in dolore stomachi. ergo hoc nõ est signum declarans febrem putredinis proprie, nisi ei associetur aliud signum. & possibile erit φ aliud signum sit ex speciebus pulsuum, & φ nõ. Et postquam data sunt signa significantia a Medicis causas pulsuum, tenẽtur determinare pulsum appropriatum vnicuiq; ęgritudini: eo φ maior pars pulsuum est cõposita, sicut pulsus significans super apostemata calida, quia est paruus, F velox, inordinatus, & variatus multis variationibus. & in hac ęgritudine pulsus ei ꝓpri⁹ est cõposit⁹ semp. Et qdã pulsuũ sunt, quorũ est signũ definitiuũ sup aliq̃ ęgritudinem, qñ associat ei aliđ signũ. v.g. qñ pulsus inordinat⁹, qñ erit cũ calore manifesto ĩ corpe, & nõ erit ĩ ore stõchi pũctio aliqua, seu dolor, ẽ signũ certũ sup febrẽ putridã. Et postq̃ declarauim⁹ qũo ẽ signatio pulsus gñaiï, redibim⁹ ad numerãdũ spẽs, deinde dicem⁹ cãs vniuscuiusq;. Et dicim⁹ φ gen⁹

G genus, quod sumitur a quãtitate dilatationis, diuiditur in pulsum magnum & paruum & medioerem, & in longum breuem & mediocrem, & in largum strictum & mediocrẽ, & in eminentem profundum & medium. Et magnitudo est, qñ arteria extenditur superflua dimensione in omnibus dimensionibus, s. in profunditatem, latitudinem, & longitudinem. paruus est contrarius illi. & medius mediocritatem horum retinet. Longus est, qui extenditur in longitudinalem dimẽsionem plusquam in latitudinalem vel ꝓfundam: hoc H est, qui transit quatuor tangentis digitos. breuis autem est contrari⁹ huic. sed medius horum mediocritatẽ seruat. Largus est ille, qui ſm latitudinem vltra alias extenditur dimẽsiones. strictus illi est cõtrarius. sed medius medium tenet. Eminens est ille, qui in altitudine vltra alias dimensiones extendit̃. profundus vero est ei contrarius, medius vero mediocritatem seruat. Et istæ species adĩuicem componi possunt. sed difficile est hanc compositionem cognoscere tactu. istę sunt species sumptæ a genere quantitatis dilatatio- I nis. Sed genus, quod sumitur a tẽpore motus, diuiditur in velocem, tardum, & medium. Et genus, quod sumitur a quantitate virtutis, diuidit̃ in fortem, debilem, & medium. Et fortis est ille, qui extrema digitorũ fortiter percutit. Et qui sumitur a tẽpore quietis, diuiditur in spissum, rarum, & medium. Et dicit Gal. ꝙ spissus est ille, in quo temp⁹ quietis post suã constrictionem est paruum. sed rarus est contrarius illi. sed medius medium seruat. Sed hoc non percipit, nisi ille qui comprehendit quantitatem quietis, quę est post constri- K ctionem. Et qui hoc non nescit, cognoscit differentiam inter pulsum velocem & spissum. sed hoc graue est inueniri. tamen non vt̃ impoſſe multum perfectis, qui sunt optimi sensus: quoniã omnes homines nõ sunt ęquales in solicitudine, & bonitate intellectus. Sed gen⁹ sumptum a proportione quatuor temporum pulsuum, diuiditur in pulsum ęqui ponderis, & non æqui ponderis. Et æqui ponderis est ęqualis, & habet compositionem duorum motuum ad inuicem compositione naturali, & per viam naturę. & similiter ha- L bet compositionem vni⁹ quietis ad aliam, & etiam illam, quæ est mot⁹ ad quietem. Et istæ compositiones diuersificantur secundum diuersitatem ętatum, temporum, & complexionum. Galenus dicit ꝙ, istæ compositiones naturales non inueniuntur nisi secundum vnam compositionum notarum musicarum proportionatarum & ordinatarũ, quæ est compositio dupli, aut partis. & dicit ꝙ minor ꝓportionum sensatarum in pulsu, est illa, quę multiplicat quartũ multiplicati cõparatiõe vnius ptis multiplicatæ duarũ par- M tiũ. Et si ita est, vt dicit, mirabile est. Sed cõparatiões istas cõprehendere difficile est: q̃uis multi hoĩes in Musica eas cõprehẽdãt: ꝑpea quia notę musicę habẽt superfluã extẽsionẽ, ita ꝙ minor dimẽsio illarũ exẽplo põt cõprehẽdi, & est illa, q̃ multiplicat ex 36. partib⁹ vni⁹ partẽ vnã. Et ista verba sunt alterius sciæ, q̃ huic per accñs est necessaria hic parũ. Sed in pulsu sunt tp̃a breuia ad inueniẽdũ hãc cõparationẽ ĩ eo adhuc magis: quia q̃es exñs post spissitudinẽ difficile

Et dr croma maioris ꝓꝓõi.

A cile est inueniri: eo q̀ arteria est sub carne. Et pp hoc elegerunt tangere hanc arteriā: eo q̀ illa est latior, & ppinquior loci principij. & has arterias tangūt Medici. Sed gen' sumptum a sua similatione, & a sua diuersitate oīa pterita gña continet. qd' ē, quia assimilatio pulsus est, vt oīa gña fm vnum modum concurrant. hoc est, quia si est magn', vt sit pseuerans ī sua magnitudine: & siſr si ē velox, tard', aut ex alijs. Et pulsus diuersus hēt duas spēs, aut in oībus gñib', aut in vno, aut plurib' sit diuersus: aut in multis pulsationib', aut solū in vna. Itē diuersorū
B pulsuū quidā est ordinat': & est ille, qui multis reuolutionib' suā diuersitatē cōseruat. Et quidā ē non ordinat': & est ille, qui suā diuersitatem non seruat. Et conuenienti' est vt spēs pulsuū diuersorū cū speciebus cōpositis cōputent. & ego ex eis manifestiores dicā. Et gen' sumptum a qualitate arteriæ, diuidit in tres species, hoc est in frigidū, calidū, & tpatum. Et qd' sumit a substantia arteriæ, diuidit in durum, mollem, & medium. Et quod sumitur a contēto in arterijs, diuidit in plenum, vacuum, & medium. Istæ sunt spēs
C simplices pulsuū. Et inueniunt pulsus cōpositi, qui habent noīa, q̄ dicēda sunt. Quia quidam eorum dr̄ pulsus caprizās. & est qui variat in vna pulsatione, in tarditate & velocitate. & accidit huic pulsui vt festinet, & stet, & cito redit, & suum motum complet. & appellat caprizās, eo q̀ suus motus assimilatur saltui capreoli. Et quidam nominat cauda sorizina, qui semp variat. quia aliqñ variat ab augmento ad diminutionē, & aliqñ a diminutione ad augmentum. & istud augmentum
D & diminutio aliqñ sunt pportionata, aliqñ non. Et quidā dr̄ vndosus. & ille est, qui variat in magnitudīe & paruitate partium organi in eminentia & profunditate, in strictura, & largitate cum mollitie substātiæ organi: & declinat parum ad paruitatem, sed non multum. & vt̄ suus motus assimilat vndis maris, & ab eisdem nomen suscepit. Et quidam dr̄ vermiculosus, qui vndoso assimilat: & est eo minor, & spissior. Et quidam dr̄ formicās, & est minor istis duob', sed est spissior. Et quidam dr̄
E serrin', qui vndoso in diuersitate ptium similat, tñ eis rigidior est. Et q̄dam dr̄ bis pulsans. & pōt eē vt iste sic denominet p diuersitatem, quā ī vna hēt pulsatione, quia in eadem interpolat, & reuertitur. & pōt esse, vt dicatur q̀ duæ pulsationes sunt vna: quia quies, quæ est īter eas, nō hēt temp', quod mereatur dici tēp' quietis. Et quidam dr̄ tremul'. Et quidam dr̄ tortuosus, qui percipitur talis, sicut si organum torqueretur. Et quidam dr̄ arcuat'. quod est, q̄a est eminens in medio, & in extremitatib' profund'. Istæ sunt omnes
F simplices species, & manifestiores, q̄ sunt in compositis.

De causis pulsuum. *Cap. 18.*

DEinceps īcipiem' narrare causas omnium. Et dicim' quòd causa magnitudinis pulsus est sanitas virtutis, & etiam sanitas instrumenti, & multa necessitas pulsationis. & propterea est iste pulsus signum dominationis sanguinis in toto corpore, & maxime si cum hoc iungant velocitas, & frequentia. q̄a hęc sunt testimonia multæ necessitatis

G tatis cum sanitate virtutis, & instrumenti. Et causæ parui pulsus sunt istis contrariæ: hoc est, si sint ppter debilitatem solum, aut inobedientiam instrumenti, aut propter necessitatis paruitatem. Et propterea, qñ erit isti⁹ pulsus causa debilitas virtutis, necessario significabit complexionem malam materialem dominantem super virtutem ipsam debilitantem: aut significat euacuationem superfluam, propter quam intrinseca virtus est dissoluta. Et quando fuerit causa ex inobediētia organi, necessario significat malam cōplexionem siccam materialem: sicut accidit quando dominatur cholera, aut melancholia, aut dominat̃ in toto corpore complexio mala sicca non materialis, sicut est febris hectica: aut significat super cōgelationem, quæ fit propter frigiditatem multam, aut propter extensionem arteriarum, quæ fit propter apostema. Sed qui fit propter paucam necessitatem. significat paucitatem caloris. & aliquando aggregantur hęc omnia tria. & significat super ista tria. Et causa mediocritatis est temperantia rerum supradictarum. Et causa longi pulsus est paucitas virtutis: eo φ non potest extendere arteriam in latitudinem, & profunditatem fm proportionem extensiōis longitudinis. & hoc est pro maiori parte propter ineptitudinem instrumenti, sicut est propter rigiditatē, & obturationem cutis. Et causæ curti pulsus sunt oppositæ causis longi. & hoc fit pp virtutis debilitatem. & potest esse vt sit propter instrumenti rigiditatem, aut propter hæc ambo. Sed largi pulsus causa fortitudo virtutis est cum aptitudine īstrumenti. Et causę stricti sunt istis oppositę. Sed causæ eminentis sunt propinquæ causis longi: excepto φ virtus fortior est, q̃ in illo vel alio: aut quia instrumentū ē magis obediēs. Et cāę pfundi istis sunt oppositę. Et cā velocis est multa pulsatiōis necessitas. tñ nō est necessariū vt cū hoc adiūgat̃ frotitudo: eo φ pluries natura laborat cum velocitate loco fortitudinis, qñ fortitudinē nō hēt. & hoc fit pp debilitatē virtutis, aut ineptitudinē īstrumēti. Et cāę tardi istis sunt cōtrarię. i. nō necessitas anhelit⁹, aut debilitas virtutis, aut ambo. & ppea est hoc genus pulsus signū malę cōplexiōis frigidę, materialis vel īmaterialis, proprię vel cōmunis: aut debilitas virtutis ppter euacuationem pręambulam, aut ppter multos malos humores, qui dissoluunt virtutem ppter malā eorū complexionem, vel qualitatem. Et causę generis recepti a virtute sunt manifestę. Et causę pulsus fortis, & debilis, quę sunt sumptę a virtute, manifestę sunt. Et cāę spissitudinis eędem sunt cū causis velocitatis. & natura illorum opatur, qñ non pōt facere fortē, vel velocē. Sed causa rari est pp paucam necessitatem cum abundantia frigiditatis. Sed genus sumptum a pportione quatuor tēporum pulsus est, quia eorum a via naturali exit⁹ est, vt mot⁹ dilatatiōis sit maioris comparationis ad motū cōstrictiōis q̃ debeat: & est vt maior sit necessitas inspirationis q̃ respirationis. Et quando motus constrictiōis erit maioris comparatiōis ad motum dilatationis debito, tūc erit fortis necessitas ad euaporandū vaporem fumosum. Et qñ quies erit maioris cōparationis debito ad motū,

H · I · K · L · M

A rum, tunc erit hoc pp debilitatē virtutis cum multa inspirandi necessitate. Et similiter permutatio cōparationis duarum adinuicē quietū ē, sicut permutatio cōparationis duorum motuum, hoc est motus dilatationis, & constrictionis. Sed genus sumptum à similitudine, & diuersitate pulsus est manifestū: quia assimilatio non fit, nisi bonitate virtutis, & ordinatione ipsius. vt cā permutationis est euaporatio virtutis, & ipsius debilitas. Et causa talis pmutatiōis est vna duarum rerum: aut pp aliquam rē, quę virtutē debi

B litauit & aggrauauit, sicut dominiū humorū malorum: aut pp aliquā causam calorem intrinsecū cordis lædentem, quia distēdit, sicut dolor oris stomachi. & pōt esse, ꝙ sit hoc pp debilitatē virtutis ipsius de motu instrumenti: sicut contingit in fine ægritudinū nocentiū. ideo quia debilitas semper dicitur in cōparatione. quia sicut contingit pp cām multorū humorum, sic non est impossibile vt sit cā motus instrumēti ipsius. Et qui diuersificatur in multis pulsationibus, minus malus est, sicut ē ordinat' i diuersitate pulsus.

C Similiter est malus minus nō ordinato: ppea quia ordinatus conseruat suum circuitum in hac diuersitate: & conseruatio non fit nisi dominio virtutis pp aliquem motum. Et cāę specierū in diuersitate compositarum hæ sunt. qm̄ cāę caprizātis pulsus, aliqn̄ proueniunt ex ineptitudine instrumenti. Et similis cā est pulsus foricini: excepto ꝙ quādo permutatur ab augmento ad diminutionē, est signū diminutionis virtutis: & si redit ad suū principiū, significat vigorē virtutis: & si à diminutione ad augmentū deuenit, D fortiorem virtutē significat. Sed vndosi pulsus causa est virtutis debilitas cū organi mollitie. & frequētia sua est sicut si virtus partē membri sup aliā aggregat: ita vt iste motus motui vndarū maris assimilet', qui ex multis compositus est motibus. Et vermiculosi pulsus causę istis similes sunt, tñ sunt debiliores. & sic formicās. tñ & ipse vermiculoso debilior est. & ppea dictū est, ꝙ nō fit formicans, nisi vermiculosus præcedat. Causę debilitatis virtutis sunt manifestę: aut pp euacuationē superfluā, ex qua euenit syncopis: aut

E destructionē caloris intrinseci: eo ꝙ causę, quę faciunt ægritudinem, sunt contrarię ei, & nocent illi. Sed serrini pulsus causę sūt virtutis debilitas. & est cōpositus ex debili & paruo. & in ipso sunt partes anticipantes & postponentes, sicut in vndoso: excepto ꝙ in isto siccitas magna ē manifesta. & quia siccitas fit ēt ab extensione, est serrinus pulsus signum calidi apostematis: & maxime, qn̄ est in mēbris neruosis. qđ ē, quia rigiditas plus fit ibi ,ppter neruū. Sed bis pulsantis cā, hoc est martellini, est organi duricies. qa agit,

F sicut malleus super incudem percutiens bis percutit. & scda pulsatio p se est, hoc est pp rigiditatē nerui. Et cā tremuli debilitas est uirtutis. Et tortuosus significat super spasmū. Et arcuati cā similiter debilitas est virtutis: quia equaliter organi partes ferre non pōt. Istę sunt causæ septem generū pulsuum breuiter dictæ. Sed de pulsibus apostematum dicemus, cū loquemur de signis cuiuslibet ægritudinū. Sed causę triū generum pulsus istis coniunctarū

mani

G manifestæ sunt à rebus antedictis, hoc est à causis malę complexiõis. Et quia istæ species pulsuum non possunt cõprehendi in aliquo indiuiduo, nisi cõparato ad pulsum sani, qui in corpore tẽperatę complexiõis inuenitur, aut ad aliquã octo complexionũ sm Gale. aut ad quatuor, sm ꝙ apparet à radicibus naturæ: & iterum sanorũ pulsus alter ab altero diuersificat᷑: & propterea eorũ diuersificationem oportet nos cognoscere: quia si hęc ignoram⁹, ęgrotantiũ pulsus minime cognoscemus. qđ est, quia pulsus ægri nõ
H cognoscitur, nisi ꝑꝑ comparationẽ corporis sani, vt cognoscat diuersitatẽ complexionis ipsius. Et ꝑpea necesse est ei, qui vult in hac sciã perfectus esse, vt se exerceat ĩ cognitione pulsus sani, vt cognoscat diuersitatem complexionis ipsius, & vt cognoscat causas ꝑmutãtes pulsum, quia nisi hoc cognouerit, posset errare, & opinari, ꝙ pulsus sanorum est pulsus ægrorum.

De diuersitatibus Pulsuum per res intrinsecas. *Cap.* 19.

ET dicemus diuersitatẽ pulsus complexionum. Pulsus natura
I lis calidę complexionis maior est, & velocior pulsũ temperatę. & potest esse vt sit frequentior. Et frigidę est contrarius paruior, & tardior tẽperata. & poſſe est vt sit magis submersus. Et pulsus siccæ complexiõis est cum paruitate durus: ꝑpea quia duricies non est obediens extensioni. Et pulsus humidæ mollis declinans ad fortitudinẽ, & magnitudinem: quia in hoc humiditas obediẽs est. Et pinguedo, & macies habẽt significationẽ in actu pulsus. quia pulsus in corporibus macilentis euidẽtior apparet q̃ in pinguibus: eo ꝙ in cor K
poribus pinguibus est pulsus quasi sepultus, & habet spissitudinem, & ꝑpea habet fortitudinis diminutionem. Et ætates sunt ex rebus, q̃ ponũt diuersitatem in pulsu ꝑꝑ diuersitatem datam à cõplexione. quia pulsus puerorum ex parte caloris ẽ velox, & ex parte debilitatis virtutis est spissus. & pulsus iuuenũ ẽ fortis ꝑꝑ eorũ calorẽ & fortitudinẽ, & est rarior pulsũ puerorum. & pulsus senum debilis est, rarus, & tardus. Et sexus similiter est ex rebus, quæ diuersitatem ponunt in pulsu. qđ est, quia pulsus marium est fortior, & L
maior pulsũ fœminarum: & pulsus mulierum minor ẽ, & debilior, sed est velocior, eo ꝙ velocitas eis est loco fortitudinis. Istæ sunt causę mutantes pulsum. Et somnus, & vigilia similiter habent operationes in pulsus permutatione.

De causis permutantibus Pulsum ab extrinseco. *Cap.* 20.

SEd rerum extrinsecarum, q̃ pulsum permutãt, quædam sunt in quatuor temporibus anni, & q̃dam ĩ cibis & potibus, & in balneis aquę calidæ. Similiter & accidentia aĩæ sunt ex his, quæ ꝑmutant pulsum. M
Et ex his, q̃ ꝑmutant, antedicta sunt in cognitiõe pulsus. Et à rebus, quæ supueniunt corpori à quatuor qualitatibus, poteris pulsuum diuersitatem cognoscere. v.g. quia cibus, qñ est nouiter in stomacho susceptus, pulsum ponit paruum, & debilem, & occultum. & qñ digeritur, ponit contrarium. Et hoc est, quia cibus antequã digeratur, calor naturalis ab eo est sepultus, quemadmodum ignis à multis sepelitur lignis. & qñ digeritur, tũc calor inualescit naturalis.

A talis. Et propterea in nostris diximus radicibus, quod cibus ex parte eius est similis, & ex parte est contrarius. Et simile est in somno, & in vigilia. quod est, quia somnus factus propter cibum non fit, nisi quia calor naturalis à cibo est oppressus, & vigilia pro maiori parte fit, facta digestione. Sed permutatio propter tempus anni à se non est multum occulta. quia pulsus veris est calidus & humidus, sicut est in habentibus complexionem eandem. & similiter alia tria tẽpora se habẽt. Et qui opinãtur quod pulsus autumni est similis pulsui veris in fortitudine,
B frequentia, aut temperie, penitus errat: propterea quia in illo tẽpore virtutes sunt diminutę propter paucum calorem spirituum. immo isto tẽpore est quasi similis senum virtuti: quia istud tẽpus tempori senectutis assimilatur. Et propterea tunc plurima terræ nascentia senescũt. & etiam virtus generatiua in isto tempore in vegetabilibus, & animalibus debilitatur. Et similiter regiones habent operationẽ in permutatione pulsus, & complexionẽ permutant. Iam dictum est sufficienter de pulsibus. & qui petierit vltimiorem particularitatem in sciẽtia pul-
C sus, perquirat ipsam in libris Spicatorum.

De Vrinis generaliter, Cap. 21.

ET deinceps volumus loqui de vrinis. Et dicimus quod accidentia, quę apparent de vrina, sicut superius dictum est, quędam significant digestionẽ hepatis, venarum, & mẽbrorum: & quędam significant ęgritudinem renum, & vesicæ. Sed primo volumus narrare signa apparentia in vrina, sicut superius dictum est, quę significãt digestionẽ hepatis, venarum, & membrorum: & postea dicemus vniuscuiusque significationẽ D speciem. Et res, per quas signat vrina, sũt trium specierum. prima est vrinæ color, secunda est substantia, tertia est contentum. Et color vniuersaliter diuiditur in quinque partes, quas diximus quinque genera. Primum est color citrinus. & habet multas species, sicut palearis, & citrinus, & post assar, & post illum vacatinus, qui croco assimilatur, & post illum, qui assimilatur croco rubeo. Secũdum genus est coloris rubei. & illud habet gradus, sicut color, qui nominatur asaab, i. color ru- E beus mixtus cum quadam albedine, sicut est in rosa: & qui nominatur chymos, qui est vt sanguis: & rubeus, qui in superficie habet nigredinẽ, & dicitur azima. Et tertium genus est color viridis. & habet gradus, sicut fisticus, & sicut giniar, & sicut cœlestis, qui in Arabico dicitur elsemet miza: & sicut nigellinus, & sicut porrinus. Et quartum genus continet colorẽ nigrum. & habet gradus, videlicet quẽdam qui declinat ad obscuritatem quandã, & quẽdam qui declinat ad citrinitatem, & quendam qui declinat ad melanzanum. Et quintum ge- F nus dicitur album æquiuoce de vrina, vel de aqua. sed albus est ille, qui vere color albus est. & quidam est qui spermati assimilatur, quidam assimilatur lacti. Isti sunt simplices colores vrinæ. Et sunt alij multi compositi colores, de quibus dicere hoc nõ est necessarium: sicut color oleaginus, & qui assimilatur loturæ recẽtis carnis, & similes. Et secundum significatum sumitur à substantia. & substãtia quędam est subtilis, quędam grossa, & quędam mediocris. Et hoc sumitur quatuor modis. Vnus est, vt vrina sit subtilis, & postea ingrossetur. Secũdus

G dus est, vt fit grossa, & postea subtilietur. Tertiũ ẽ, vt fiat subtilis, & remaneat subtilis. Quartũ est, vt fiat grossa, & remaneat grossa. Itẽ quędã substãtia est clara, & qđã obscura. & clara naturaliter substantiæ subtili coniungitur. Tertiũ significatũ est contentorũ. & cõtẽta vrinarũ sumuntur à colore, substãtia, loco, & dispositione. nã quoddã est album, spissum, & coctum, & stat in profundo vasis, & ipsius partes sunt æquales, vt figuram habeat pineatam: & istud est naturale, qđ appellat̃ in Arabico, & dicitur atenorũ. &
H quoddã furfuri assimilat̃, & quoddã saniei assimilatur, & quoddam est sanguineũ coagulatũ, & quoddam assimilatur pilis, & quoddã arenulis, quoddam assimilatur partibus ferramenti, & quoddã assimilat̃ ferri squammis. Et hęc oĩa sunt pręter naturã: sicut color rubeus, niger, & obscurus sunt pręter naturã. & qđdã est in parte superiori; & quoddã in media, & quoddã in infima. Et quoddam est naturale, cuius totũ ẽ ęquale in omnibus partibus suis: & etiam à quo partes grossæ à subtilibus diuiduntur.

I *De significationibus Vrinæ sumptis ex eius Colore.* Cap. 22.

ET postquã breuiter dicta sunt signa, quę ab vrina sumuntur, deinceps dicemus eorũ significata, & incipiemus à colore. Et dicimus ꝙ vr̃iter colores citrini cũ eorũ gradibus significant admixtionẽ cholerę cum vrina. Sed eorũ naturalior color est citrinus. & alij qui sunt à cholera, oẽs excessum caloris significantũ ſm ꝙ propinquiores sunt igneo colori, sicut color cholerę vitellinę, qui assimilatur colori vitelli ouorũ de die natorũ, quã dicit Galenus calidiorẽ oĩbus speciebus cholerę eẽ. Sed colores rubei vr̃r significant dominiũ sanguinis, & virtutis debilitatem: & maxime illa, ꝗ declinat ad rubedinẽ, super quã est nigredo: sicut significat illa, quę declinat ad igneitatẽ, plus q̃ super choleram. Et dicitur ꝙ aliqui in febribus acutis fundunt sanguinẽ per vrinã: quãuis in eis non sit vena fracta. & hoc significat periculosam crisim; aut dominiũ sanguinis quãtitatiuum. Et nigra vrina significat adustionẽ, & super dominiũ frigiditatis. qđ ẽ, quia calor, & frigus hęc duo faciũt. L
Sed qđ à caliditate prouenit, habet signa pręambula caliditatẽ significãtia. sed qđ à frigiditate prouenit, viriditas, aut fuscedo ꝓcedit, & vniuersaliter alij colores frigiditatẽ significantes. Et aliqñ fit vrina nigra pp admixtionẽ cholerę nigrę, ꝓpter expulsionẽ cholerę nigrę, quę à natura fit, sicut ĩ spleneticis fit. Et omnis viriditas significat frigiditatẽ, excepta illa, quę zinaria nominat̃, & porrina: nam illę fortẽ adustionẽ significant. Et non est dubium, quin fisticina, & Idica, seu cœlestis, significent super caliditatem. quia M
videmus vrinas cholericorum mixtas viriditati cũ citrinitate. & q̃a viriditas est pĩcipium nigredinis, ob hoc causæ, ꝗ faciunt nigredinem, eędẽ sunt cũ causis, quæ viriditatẽ operantur: excepto quia in viriditate sunt debiliores. Et vrina alba & clara, sicut aqua, significat digestionis defectum, & virtutis nutritiuæ debilitatẽ, aut oppilationẽ, aut vtrũque. Et vrina, ꝗ spermati assimilat̃, significat humorũ phlegmaticorũ frigidorum crudorũm abundãtiã: &

A & vt plurimum apoplexiam, aut similem ęgritudinē significat. & pueri hanc habent vrinā, qn̄ epileptici fiunt. Et possibile est vt hæc vrina sit signū crisis ī ęgritudinib' phlegmaticis. & possibile est vt sit color albus in ægritudinibus acutis. Sed est plurimū perditis signum: quia significat ascensum cholerę ad superiores partes, & ibi facit apostema. Et aliqn̄ vrina erit rubea, & ęgritudo erit frigida. & hoc accidit pp̄ fortem dolorē, vt in colica: aut pp̄ oppilationē viarū, q̄ currunt à felle ad intestina: quia tūc est necesse vt il-
B le humor exeat p̄ vrinā. & alię causę assignantur: sed istę sufficiant. Sed colores compositi, sicut lotura carnis, significāt debilitatē virtutis hepatis, aut renum. Et vrina, q̄ oleo assimilatur solū ī colore, ossium febrem significat: eo q̄ pinguedinē liquefieri ī membris significat: excepto q̄ hāc nigredo nō præcedat. q̄ si hoc esset, casum virtutis significaret. & q̄dā dicūt q̄ hęc vrina ī acutis febribus apparet: & ſm illos materierum pinguium signum est criticum. sed hæc accidit raro.

De significationibus Vrinæ sumptis ex
C *Substantia eius.* Cap. 23.

SVbtilis vrina defectum digestionis significat: eo q̄ digestio necessario materiā ingrossare debet: & defectus digestionis fit pp̄ humorum cruditatem, aut pp̄ defectū virtutum, aut pp̄ cibi & potus multitudinē. Et ex rebus multum adiuuantibus subtilitatē vrinæ est viarū oppilatio. & ppea vrinæ calculosorum subtiles sunt. & si post subtilitatem apparet grossa substantia, signū est q̄ natura incipit digerere. Sed si ab ipso principio apparuit grossa: & in eadem grossitie manserit, significat D
multam humorū ebullitionē à calore extraneo factā. & pp̄ hoc ē malum signū. Sed vrina grossa, q̄ post subtiliatur, & iterū īgrossatur: quāuis hęc operatio à natura procedat, pigritiam naturę significat post incœpti operis principium. Et si grossities propter motū humorum fuerit, hoc est bonum signū. quod est, q̄a significat q̄ natura digerere incœpit. Et q̄dā hoc reprehēdere volētes dixerūt q̄ nō sunt aliqua signa tenenda in vrina, nisi ex opere naturæ interioris. sed si ab aere extrinseco fuerint, tenenda non erunt. Sed E
isti ignorant q̄ aer non operatur in vrina res diuersas, nisi pp̄ præparationem, quam ab interiori natura capit. Et vrina, q̄ in principio ęgritudinis à pte naturæ apparet grossa, & postea subtiliatur, longitudinē ægritudinis significat. Et iam dictum ē, q̄ puerorū vrina naturaliter est grossa, & iuuenum subtilis.

De Hypostasi Vrinæ, et de eius significationibus. Cap. 24.

HYpostasis sanitatē denūtians debet esse in fundo, & esse alba, lenis, & ęqualis, & ī forma pineata in fundo: eo q̄ est superfluitas tertiæ digestionis, & de natura superfluitatū ē vt sint graues. Alba: quia mēbra nō nutriuntur ex sanguine, nisi postquā est dealbatus, & eis assimilatus. & ppea erit color supfluitatis sicut color nutrimenti, qn̄ virtus nutritiua sequitur suū cursum naturalē. Lenis, & æqualis pp̄ digestionis temperiem. Et quia hæc tēperies æqualis est in omnibus suis partibus, debet eē pineata, ꝓpterea q̄ hæc figura proportionis æqualitatem omnium suarū partiū in leuitate

Hypostasis ē superfluitas tertiæ digesti-
F
onis. Idē 3. de drīis febr. ca. 6. sed 1. Prognost. vlt. vult q̄d sit humor n̄ digestus ab hepate.

G uitate & grauitate ostendit. & quia actio caloris in hac forma dominatur, & ēt corpora grauia naturaliter extendunt̃ & dilatantur: sed leuia ī seipsis aggregant̃, & petunt ascensum, quousq; acuantur, sicut accidit flammę ignis. Sed significatio, quę à loco sumit̃, ē hæc: videlicet, quia illud, qđ stat in parte superiori, qđ nebula appellat̃, significat principium aparitionis digestionis, dūmodo sit alba. Et pp hoc dicit Hippocrates, ꝙ si vrina nubē albā quarta die fecerit, crisim in septima indicabit. sed q̃ stat in medio, significat
H digestionis cremētū. & q̃ est in fundo, pfectā digestionē significat absolute, dummodo ī hoc perseueret conuenientibus diebus. Sed si mō apparet, modo vero non, significat naturę debilitatem, & illius impedimentum. Et est sciendum ꝙ aliqñ ī vrina apparet hypostasis alba, qñ materia est phlegmatica, nō cocta. & hæc differt à naturali, eo ꝙ ipsius partes sunt diuersę. Sed color citrinꝰ hypostasis significat citrinę cholerae dominiū, qđ virtutem impedit digestiuā. & ob hoc signum est malum. Sed rubea solū significat materiā multam, & pigritiā naturæ, q̃
I ipsam pp sui multitudinem permutare non pōt pp hoc, hæc hypostasis longitudinē ęgritudinis significat sed ē salubris, nisi malum aliqđ apparuerit signū. quod si apparuerit, significat mortem longo tempore* pręcedente. qđ est, quia hoc malum signum adiūctum significat ꝙ hęc materię multitudo virtutibus ī fine dominabit̃, & ipsas vltimo prosternet. Et si eidem bonū signū copulabitur, contrarium significabit. Sed malum, qđ hęc hypostasis significat, non est nisi ex parte quantitatis. & ob hoc ꝓ maiori parte est

Nebula dicit̃, qñ ē ī superiori parte. Ras. 10. ad Alman. cap. 10. nephilis, q̃ supnatat eneorema, q̃ est ī medio: hypostasis ī fundo. Ex hoc corrige literā Auic. li. 1. Fen. 2. doct. 3. ca. 6. Vide 3. Theizir trac. 1. ca. 7.

*a. l. procedentem.

K signum salutis. Sed color niger in febribus acutis, est vstionis signum. & pp hoc mortē significat. Sed dñia, quæ est inter hāc hypostasim & humorem nigrū, quē expellit natura p viam crisis, est ꝙ hæc hypostasis ē in vasis fundo. Sed humor expulsus in vrina est dispersus. & pp hoc diuersitas loci diuersam ponit mentionē, hoc est, quia qñ hypostasis nigra est suspensa, minus est mala hypostasi in fundo decumbēte. qđ est, quia significat alicuius digestionis
L principiū, quamuis sit mala, & minoris est grauitatis. Sed q̃ est in fundo, malā digestionē complete significat. Et qñ hypostasis est obscura, frigiditatē naturę, vel caloris naturalis extinctionem significat. Et hypostasis alba ginaria multitudinē motus humorum, & defectū digestionis significat. Sed corpora hypostasium extra naturā multarū manerierum sunt. quia quędam sunt, q̃ tritico fracto assimilātur: & quędā quę orobo assimilantur. & significant hæ membrorum liquefactionem, aut humorū vstionē. & ppea
M in ęgritudinibus acutis sunt malæ. & si habuerint colorē rubeum, humorem sanguineū vstū significant, aut partium hepatis, aut lumborū significant adustionē. Et dicitur, ꝙ citrinus in lumbis magis fit ꝓpriꝰ. sed laminosum est pessimū. qđ est, quia membrorū radicalium liquefactionem, & incisionem significat. Sed furfureum aliqñ fit pp scabiem vesicæ, & aliqñ fit pp liquefactionē mēbrorū. & qđ differre facit illud, qđ ex scabie vesicæ, aut ab alio, est ꝙ in ipso pruritus in partibus virgę sentitur.

A sentitur. & vrĩ qñcunq; hæc accidentia passioni, vesicę adiungũtur. Et arenosum significat, aut lapidem coagulatum, aut incipientem coagulari. & si fuerit rubeum, lapidem in renibus significat: & si fuerit album, lapidem in vesica demonstrat. Et saniosum apostematis rupturam significat in vrinę mẽbris locati. Et sedimen habens pilos similes capillis, humiditatẽ grossam ĩ renibus à calore extraneo generatam significat. Et sanguineum coagulatum apertionem venæ, aut apostema in vrinę vijs significat. Et
B quod dictũ est ad præsens de significatis vrinæ, sufficiens est quantũ ad nostram opinionem.

De signis Aegritudinum membrorum intrinsecorum, & extrinsecorum in generali. Cap. 25.

DEinceps nos dicemus de signis cuiuslibet ægritudinis in mẽbris manifestis, & occultis. Et ſm ꝙ dictum est, quędam ægritudinum sunt in membris extrinsecis, & sunt manifestæ per se. & significatio in istis nõ est necessaria nisi in causis.
C Sed ægritudines, quę sunt in partibus intrinsecis, tribus modis significatione indigent. vnus est ex parte membri patientis. secũdus est significatio qualitatis ægritudinis. tertiꝰ est significatio ægritudinis causæ. Et incipiemus à significationibus ægritudinum intrinsecarum. Et dicemus ꝙ iam dictum est, ꝙ ægritudines complexionales habent duas species, videlicet materialem; & nõ materialẽ. Et hæ duæ species aut toti corpori cõmunicant, aut parti. Et qñ materialis ægritudo est in vno mẽbro, aut fixa est in vijs suis, aut ĩ D eius essentia, sicut apostemata, & vlcerationes. Et significatio illius, ꝗ est in vijs, est de genere significationum extrinsecarũ, vel intrinsecarũ ęgritudinum. Sed apostemata ĩtus, & extra fieri possunt. Sed ægritudinum officialium quædam fiunt in partibus extrinsecis corporis, sicut dilatatio, & dissolutio, quæ fiũt manifestæ sensui: & quædam fiunt in partibus ĩtrinsecis corporis, sicut oppilatio, lenitas, & aspitas mẽbrorũ.

De signis febris Ephemeræ. Ca. 26.

ET incipiemus à mala complexione vrĩ totum corpus ambiẽte, quæ febris nuncupatur. & incipiemus à febre diei. Et dicimus ꝙ ipsam semp præcedit aliqua ex extrinsecis causis efficientibus: excepto ꝙ, hæc in ipsa non est ex signis proprijs. qđ est, quia cum febre diẽi semper hoc inuenitur. sed non cõuertitur, vt semp talibus causis stantibꝰ, necessario febris adsit. Et ppea instãdũ est, vt signa propriã cognoscamus, & ẽt communia ad credulitatem fortificãdã adducamus, & ẽt quia valent ad contrarium remouẽ-
E dum. Et huius febris signa propria sunt duo. Vnum est, ꝙ pulsus in hac febre varius non est. quod est, quia varietas non fit in putridis febribus, nisi propter humorum multitudinem, aut malitiam. Secundũ est, ꝙ vrina suum naturale sedimẽ non mutat: quia in hac febre vrina non mutat nisi colorem. & hypostasis non ægreditur à solito, nisi propter humorum putredinem. & ob hoc, necesse ẽ vt in hac febre hypostasis à solito non mutetur. Et ex significationibus aliqñ erit, vt in F hac

G hac febre accidentia fortia nō sint, & est lenti caloris nō inflammatis. & vt plurimū semel accidit, vel forte ter aduenire potest. & dicitur ꝙ quando patiens intrat balneum, & horripilationem non sentit, ꝙ tunc est ephemera. Et hæ sufficiunt significationes in febre diei.

De febribus Putridis, & de earum signis in vniuersali. Cap. 27.

ET dicamus de putridis. Harū febrium vērō duæ sunt species: vna in omnibus venis fit, & alia fit in humoribus digestionis mēbrorum Et dr̃ia, quæ est in his duabus
H speciebus, talis existit. qđ est, quia febris, quæ fit ex materia existente intra venas, interpolationē non habet, neq; typum: quamuis paroxismus aliqñ plus fortificetur alijs diei temporibus. sed febres, quarū materia est extra venas, habent interpolationē, circuitus, & typos. Et causa, pp quam habent circuitus, est, quia humor, qui putrefieri debet, nō putrefit simul & semel. qđ est, quia in eo præparatio putrefactionis nō est completa, sed paulatine in putrefactiōe procedit. & hic sequit̃ modus ordinationis. qđ est, quia hęc ope-
I ratio fm aliquem modum est naturalis. quod est, quia natura ī hoc regimē habet, eo ꝙ est putrefactio cū digestione. & propterea varietas ordinatiōis in circuitibus signum est malum. Et non est hæc operatio attribuenda calori putredinali simpliciter, sed calori naturali: eo ꝙ ī materia non naturali operatur, sicut in multis vijs naturæ reperitur. Et rationes Galeni, quibus conatur attribuerę ordinem circuitum substantialiter calori putredinali, hic infringuntur, & nostras radices naturales non sequuntur, quæ super Philoso- K
phiam & Metaphysicam inscribuntur. & qui illas non intelligit, hoc non confitebitur. Et ypea mea sussa penitus est, ꝙ natura istos circuitus cū calore intrinseco operatur: quāuis superuenerit huic calori aliquid extra naturā in quantitate, aut qualitate, in eo ꝙ est agens in materia non naturali, videlicet in humore ægritudinem faciente. Et accidens, quod cū humore aduenit, est simile in hoc accidēti, quod ei aduenit cū cibo. qđ est, quia incontinenti sumpto cibo infrigidamur. Et non est inter hæc duo differentia, nisi ꝙ ac- L
cidens, quod aduenit propter cibū, est naturale, quia cibus est naturalis. sed quod aduenit cum humore, est præter naturam: quia calor, cū materiæ primo obuiat, sepelitur, & postmodum assumit victoriam super ipsam, & augmentando ad suū reuertitur esse, quando ipsius digestio fuerit perfecta. Et iā bene exposuimus omnia in tractatu, quem fecimus super lib. de febribus Gale. Et illæ ordinationes circuitum diuersificantur fm naturam humorum, & quantitatis facientis febrē, fm ꝙ infra dicemus. Et causa, qua- M
re febres, quæ sunt intra venas, interpolationem nō habent, est, quia quādo in parte humoris putridi calor accenditur, non pōt ipsum natura dissoluere, donec alia particula accendatur. & hoc pp solidationē vasorum contingit. & pp eandē causam ēt typus nōn fit: & etiam quia illud ex eo, quod dissoluitur à membris sensibilibus, non sentitur. Sed putrefactio, quæ in humore fit, qui extra venas est, huic contraria existit, propter euaporationē, quę per porositatem

A porositatem membrorũ fit. & ppea sunt in istis circuitibus typi ,ppter sparsionem humoris pungitiui super mẽbra sensibilia, aut humoris ventosi: ppea quia typus magis appropriandus est humori mobili vẽtoso q̃ fixo. Et signa propria febriũ putridarum sunt duo. vnum est, ꝙ vrina in principio hypostasim non habet: ppea quia calor est impeditus pp humoris digestionem. aliud est, ꝙ pulsus est varius & diuersus. Item alia sunt signa istraũ febrium à signis significãtibus duas species repletionis,hoc est fm vasa, & secũ- B dum virtutem. Ista sunt propria signa vl̃itatis febrium putridarum.

De signis febris Cholericæ. Cap. 28.

SEd signa propria vnicuiq; febris sunt hęc. Scias ꝙ signa febris, q̃ fit ab humore extra venas, & in febre cholerica, sunt typus fortis pungitiuus. Et pulsus ĩ principio istius febris est paruus,rarus,& debilis. & hoc est pp humorem, qui calorem obruit naturalem.& ppea refrigeratur corpus in principio paroxismorum, ex eo ꝙ calor naturalis ab humore opprimitur putrido. Et qñ ca- C lor extraneus generatus in humore putrido calori naturali admiscetur, tũc crescit, & per totum corpus augmentat̃. & pp hoc pulsus in eodem statu non pmanet, sed propter caloris crementũ crescit,& fortificatur. Et vrina in hac febre pro maiori parte est ignea: & patiens penitus affligitur siti: & aliqñ his iungitur amaritudo oris. Et dicitur, ꝙ quando hęc febris dicitur pura, ꝙ ipsius paroxismi ad pl' vsq; ad duodecim horas prolongãtur. Et circuitus huius febris est tertianus: sed tñ nõ cõ-

uertitur, quia nõ est necessarium ꝙ omnes febres, quæ habent circuitũ hunc,sint de cholera, sed pośe est vt sint duæ quartanę,aut duæ quintanę. & hoc non accidit nisi in principio ęgritudinũ. Ista sunt signa propria huius febris. Et aliqñ significationes istæ rebus cõibus fortificantur,hoc est quia cõplexio, aer,ętas, & aliud regimen huic humori cõparant̃. Et aer cũ hoc humore cõparationẽ habet modis duob': vnus est fm suum tẽpus naturale. vt ẽ ęstas, quæ est calida & sicca: alius est, qñ egreditur suum cursum naturalem ad caliditatẽ & siccitatem: quamuis tps per sui naturã debeat esse frigidũ. Sed febres, q̃ paroxismos nõ habent,istis cõmunicant,exceptis circuitibus, & typo. Et in hoc genere ingreditur febris,quæ causus nũcupatur, cuius materia ĩtra venas est: & maxime circa os stomachi,& hepar posita est. ppea in hac febre nõ est rigor. Et sitis fortis huius febris propriũ signum est. Et peior specierum causi est illa, quæ fit à cholera zinaria,aut prassina. Et illius paroxismus longus est propter inobediẽtiam humoris illius ad digestionem recipiendam. F

De signis febris Phlegmaticæ. Ca. 29.

ACcidentia magis propria huius febris sunt, quia in principio extrema infrigidãtur,& est tempus frigoris longum, sed paulatim inualescit, & qñ incipit calor apparere,redit frig', & fortificatur super eum. Et tempus paroxismi istius febris decem octo occupat horas. Et calor istius febris non est mordicatiuus,nec furiosus, & ppea primitus tactui non manifestatur. Et huius febris pulsus rarior, & minor ẽ pul-

G sũ febris tertianę in quolibet quatuor suorũ temporum. Et vrina in hac febre ẽ subtilis & alba, aut spissa & obscura.& si calor putredinalis est fortis, & phlegma purũ non est, tunc possibile est vt vrina sit rubea, & palpebrę patientis tumidę erunt. Et in pluribus horum patientiũ os stomachi est frigidũ. & si vomitus eueniet, phlegmaticum euoment. Et aduentus ipsius paroxismi omni die signũ propriũ non ẽ: quia duæ tertianæ hunc eundem faciunt paroxismum. Paroxismus longus est propter ipsius humoris tarditatem.
H & paroxismi ipsius plus continuantur q̃ choleræ paroxismi: quia iste humor putrefactioni magis est appropriatus. Et adhuc pp longitudinẽ paroxismi aduenit humori non corrupto pręparatio putrefactionis pp lõgam moram caloris extranei in corpore diu permanentis. & hoc ppea accidit, quia calor febris hu° est temperatus, & subiectum habet humiditatis. Sed in febre cholerica, quia calor extraneus cũ ea accessus cito transit, non est tẽpus pręparans ad putredinẽ ĩ parte nõ putrefacta. Et vl'iter in hac febre calor intrinse
I cus est valde sepultus. hæc.n.est cã ad plus continuandos in hac febre paroxismos. Et deterior harum febrium est illa, quę ex phlegmate fit vitreo. Et similiter ẽt aliqñ cognoscitur hæc febris, aere, ætate, & cõsuetudine, & complexiõe. quia hæc comparationem habet cum humore hanc faciente febrem.

De signis febris Quartanæ: *Cap*. 30.

HAEc incipit cũ frigore graui, ita ꝙ tũc accidit patienti stridor dentium. Et patiens tunc sentit membrorũ constrictionẽ. & hoc fit pp frigiditatem ipsius humoris, & grauitatem. Et pulsus istius febris est tardus, rarus, & paruus, plusquã fit ĩ phlegmatica: hoc dico ĩ principio paroxismi.& dr̃ ꝙ in augmento maior est q̃ ĩ phlegmatica. quia calor ĩ hac febre manifestat̃, & febris fortior existit. Et colores vrinæ in hac febre variantur. nam aliqñ est alba, & subtilis ad viriditatẽ declinans: & aliqñ nigra & grossa, ad rubedinem declinans. Et vt plurimũ hæc febris alias sequitur febres. Et tempus huius febris est longum. & tẽpus reuolutionis ipsius est dimittens duos dies, & inualescit tertiũ. Et quartanæ circuit° est quasi sicut proprium signum ĩ hac febre: ppea quia non inuenitur talis circuitus ĩ aliqua alia febre simplici, vel composita. Et maior pars hanc patientium sunt splenetici. Et fortificatur significatio in hac à rebus cõibus, sm ꝙ in alijs dictum est, vt ab aere, & ab ętatibus, & à complexione, & à signis significantibus dominium istorum humorum.

De signis febris, quæ in Arabico nominatur Michabecha, & est febris Sanguinea. *Cap*. 31.

HÆc febris typum non habet, eo ꝙ sanguis eã faciens est in venis: excepto si fieret pp apostemą nominatũ phlegmone, qđ ĩ aliquo membrorũ principaliũ eẽt generatũ, sicut ĩ hepate, & ẽt diaphragmate: quia tunc in hac febre essent paroxismi tertianarij, similes choleræ paroxismis: quia sanguis qñ supercalescit, ad naturam declinat choleræ. Et ppea in hac febre nõ est dña inter febrem cholericã, quæ habet

Nõ posse fieri febrẽ de cholera pura.

A materiam intra venas & istam, nisi in magis & minus: quia nõ potest in corpore fieri febris de cholera pura solũ, qa talis febris de cholera de necessitatẽ mortifera esset. qđ ẽ, qa cholera nõ est apta recipere aliquã digestionem, nisi in hoc, ꝙ cũ sanguine est admixta, aut cũ materia, qua nutriuntur membra radicalia, hoc est sanguis dealbatus. Et signa, quæ significant hanc febrẽ, sunt signa dñium sanguinis significãtia. & iã nos narrauim⁹ ipsa. Et pulsus hanc patientis est in vltimo magnitudinis, & fortitudinis. Vrina est ru-
B bea, & grossa. Et suspiria, & Iquietudines sunt propria in hac ægritudine, & in cholerica. excepto ꝙ in ęgritudine illa fortiora existunt. Et alienatio mẽtis propria est in febribus acutis. Et verba Galeni varia sunt in hac febre. quia aliqñ dicit ꝙ est cholerica cõtinua: & aliqñ dicit ꝙ est aliud à cholerica, & ꝙ nõ debet attribui cholericæ, nisi quia nõ habet putrefactionẽ perfectam: quia natura istius febris est media inter febrem diei & febrẽ putridã, & sententiam meã tu iam nouisti. Itẽ febris ista nõ habet nisi vnã periodũ, & in illo aut soluitur, aut occidit. Et aliqñ incipit lenta, & semper ad vltimum fortitudinis crescit. & aliqñ est contrarium. & aliqñ in vno permanet statu. & causa hui⁹ paroxismi aliàs per alios multoties dicta ẽ. Ista sunt signa cognitionis febrium simplicium. & qui simplices cognouerit, compositas cognoscere poterit. & ista exempla nõ fuerunt data nisi per modũ similitudinis, quia raro inueniuntur. Et adhuc quia maior pars accidentium, quæ in his febribus tibi narraui, non verificantur nisi in febribus, quę sunt de materia humorũ naturalibus propinquorum. v. g. quia paroxismus febris cholericæ maior duodecim occupat horas, quando cholera naturalis est putrefacta. sed qñ vitellina, aut zinaria putrescit, tunc longior erit paroxismus, & accidentia erunt pessima. & pauci euadunt, & maxime ex zinaria: eo ꝙ aptitudinẽ digestionis non habet. quod est, quia qñcunq; humor adeo cõtrarius est, vt cõplexio corporis non possit agere digerendo super eum, tunc febris deteriorem exitum habet. & quandocunque potẽtiæ propinquior est, tunc febris salubrior est. D E

2. de diff. feb. c.1. & penul. & 9. Metho. med. 3. & 3. Progno. 7. S3 pria aphor. 12. vt eã negare. ꝓ quo vide Aui. 1. quarti tra. 2. c. 45 & Ra. 16.

C cõti. ca. 2. & 17. eiusdẽ c. 4. vbi vñr ei ipo nete diuersa. & 3. Colliget. 8. & 8. Theori. c. 4. cõcedit. & Rabbi Moyses 10. aphor. partic. imponit ei diuersa.

De compositione Febrium. Cap. 32.

ET scias ꝙ cõpositio febris est à causa locali, aut à cã materiali. Item causæ materiales tres habent modos. Vnus est, qñ duo miscẽtur humores. & tunc materia febris fit inter illos duos humores simplices, qui singulas pñt facere febres, & & accidentia tũc ex his mixta erunt. Item alius modus est, vt vna sit putrida, & alia sit hectica. Tertius modus est, vt vnus modus faciens febrẽ sit cum apostemate, & alius sine. Et
F aliquando componuntur duæ febres, & miscẽtur earum paroxismi, absq; eo ꝙ materię misceantur. & hoc pp causas locales accidit: sicut possibile esset vt vna esset intra venas, & alia esset extra. & in hoc genere locatur febris, quæ hemitritæus nuncupatur. Et aliquando humores febrem facientes erunt vicini, sed non mixti. Et possibile est etiam vt omnes istæ species adinuicem componantur. Et etiam potest vnus modus compositionis dici, vt secundum magnitudinem & par-

G uitatem, & fm fortitudinem & debilitatem, hoc est vt causarum efficientium vna sit fortis, alia debilis.

De signis febris Hecticæ. *Cap.* 33.

HÆc febris tres habet spẽs, fm ꝙ ab alijs dr̃. & accñtia ĩ hac fm plus & minus diuersant̃. & accidẽtia eius occulta sunt in pricipio. Et qñcunq; videbis corpus cũ calore continuo lento vltra dies tres, qñ non in corpore incipit manifestari, tũc vni lentę continuæ assimilatur. Et si patiens eã quasi nõ sentit, nec habet putridarũ febriũ signationẽ, opinandũ est ipsam esse hectic. Itẽ

H post horas tres ab assumptiõe cibi, patiẽtis pulsum consyderare debes, & caloris quantitatẽ. & si calorẽ inueneris augmẽtatũ, & pulsũ velocẽ, aut in aliqua dimẽsione magnificatũ, tunc istã febrẽ hecticã iudicabis. qđ est, ppea quia mẽbra malã complexionẽ acquirunt calidam, & de natura nutribilis est sibi nutriens assimilare, necesse est vt cib' corpori aduenies calorẽ extraneũ debeat adipisci: quãuis cibus ille frigidus sit, aut non. & ppea tunc febris fortificatur, & accñtia augmentant̃. qđ in putridis nõ conuenit: ppea quia

I calor extraneus in illis radicaliter nõ est fixus ĩ mẽbris, q̃ in cibũ agere debẽt. Et cæt͠, quæ ab alijs Medicis dant̃, acciden tales sunt, sicut fabulæ cantatorũ. quia dicunt ꝙ cib' in talibus patiẽtibus & corporibus est fm similitudinẽ aquę super calcẽ proiectę: quia impoſſe est vt virtus nutribilis à nutriente tñ sit elõgata, vt ipsum eidẽ sit contrariũ, sicut aqua calci. reperitur. n. ꝙ vnũquodq; istorũ alterũ corrumpit. Et raro hęc febris accidit, nisi post al's febres, sicut post ephemerã in cor-

Cõtra nõnullos Medicos de eius febris hecticæ.

K poribus ad hãc paratis, aut post aliquam ex febribus putridis. Et quãdo fortificatur hęc febris, marcescit corpus infirmi, & siccatur pellis ei', & deformatur facies, & profundantur oculi. Et cũ venerit ad vltimum gradum hecticæ, videbis oculos ei' quasi aspersos cinere, sicut vr̃ ĩ oculis eorũ, qui tangunt puluerẽ. & cõtrahũtur palpebrę inferius, sicut accidit patienti subeth. & pellis frontis est tensa & sicca, quasi coriũ pręparatũ. & tẽpora habet tensa, auriculæ, & palpebre citrini fiunt coloris. & pellis myrach ventris fit sicca

L & rugosa. & pulsus eius est tẽsus, sicut chorda, velox, & debilis. & vrina ẽ oleagina. Alia vero signa isti' febris manifesta sunt, & ĩ libris Spicatorum plene enarrata. vnde non est necessarium ea reiterare.

De signis apostematum Sanguineorum. *Cap.* 34.

DEinceps volumus loqui de signis apostematum. Et dicim' ꝙ signa apostematum sanguineorũ sunt rubedo coloris cũ forti calore, & rubore, & dolore magno: sal

M uo ꝙ membrum nõ sit insensibile, & cum hoc extensionem habeat. & hæc sanguinis apostemata diuersificãtur fm magis & minus. Et scias quòd in apostematib' istis, sanguis mundus est à putredine: sed quando putrescit, generatur pustula. Et signum istius apostematis est, quoniam est maioris* inflammationis valde phlegmone. & in his apostematibus febris est fixa. & in hoc genere sunt apostemata, quæ fiunt in subascellis, & inguinibus.

*inflatiõis

De

A **De signis apostematum Cholericorum. Cap. 35.**

ET signa cholericorum apostematum sunt coloris citrinitas, & humorum subtilitas & dolor, fortissimus sine extensione. & formica deambulatiua huius generis est.

De signis apostematum Phlegmaticorum. Cap. 36.

ET signa phlegmatici apostematis sunt coloris albedo cum priuatione doloris, ẽt si comprimũtur. & vl'r ista apostemata sunt apparentia, & oculis discreta, & simplicia sunt. Et in cognitione non indi-
B gent forti perscrutatione, composita tñ indigent fortiori. & illa p comparationẽ simplicium accidentium cognoscentur.

De signis apostematum Melancholichorum. Cap. 37.

SEd apostemata melãcholica cũ phlegmaticis communicant in doloris priuatione: saluo ꝙ in tactu duriora, & in colore obscura. Et cancri ẽt in hoc genere existunt. & sic denominant̃, eo ꝙ cancrorũ pedibus assimilant̃: eo quia venæ, q̃ eos circundãt, sunt sanguine nigro repletæ. Ista sunt signa apostema-
C tum, q̃ in partibus exterioribus corporis apparent. sed de his, q̃ in intraneis partibus corporis fiũt, dicã, cum ægritudines membrorũ interiorum enarrabo. Ægritudines vero, quę in superficie cutis apparent, sunt sicut variolæ, & morbilli, scabies, lepra, & morphea, & siſes his. & quędam ipsarũ signa hñt ꝓgnostica, anteq̃ fiant. qđ est, quia signũ prognosticũ lepræ ẽ raucedo vocis, & grossities eius, & anhelit' strictura, & rubedo faciei alqñ ad obscuritatẽ tendentis, cũ faciei inflatiõe, & albedinis oculorum obscuritate. & D
rotunditas ẽt oculorum signum est maximũ denotans lepram. Sed variolarum signa prognostica sunt febris continua, & faciei * inflatio, & temporũ, & grossicies venarum cũ rubedine, & nasi prurit', & gulæ, ac colli grossicies. & hæc ægritudo solum semel aduenit patiẽti. Et scias ꝙ omnis pustula, quę in superficie corporis fit cum febre, est signum expertum, ꝙ ex genere ægritudinũ pestilentialium manant: & maxime q̃ ex melancholico fiunt humore: & cùm aperiuntur, aduenit eis escara similis ignis combustioni. E

* inflãmatio, Ois pustula i superficie corp[i]s, q̃ fit cũ febre, est ex uersa. ghe pestilenti.

De Crisi in generali. Cap. 38.

ET quia febres, & vl'r acutę ęgritudines non sanantur nisi p crisim, deinceps narranda sunt signa, crisim laudabilẽ, & inlaudabilẽ significantia. Et dicimus ꝙ crisis cognitio quinq; rebus habetur. Vna ẽ cognitio, siue discretio ęgritudinũ, quæ crisi sanantur, ab his, q̃ sine crisi sanant̃. Secũda ẽ cognitio signorum significantiũ quatuor ægritudinum tẽpora: quia non in quolibet istorũ temporũ fit crisis laudabilis. Tertia est cognitio speciei eua-
F cuatiõis illius rei, quę ægritudinem facit. qđ est quia res, quę euacuãtur, qñ ægritudini sunt inconueniẽtes, tunc sunt inlaudabiles: & qñ sunt conuenientes ęgritudini, sunt laudabiles. Quarta res est proprie ĩ essentia crisis, aut in ipsius prognosticatione. Quinta est cognitio dierũ, in quibus crisis fit laudabilis, aut in laudabilis. Et post hoc euenit commemoratio bonorum & malorum signorũ in ægritudine qualibet, q̃ consumitur per crisim, vel sine cri-

G si, & signorum bonorũ significantiũ super liberationẽ. Et dicimus ꝙ discretiones ægritudinũ, q̃ crisi terminantur, ab illis quę sine crisi terminãtur, sunt hę, quę finiunť dissolutiõe occulta aut manifesta, & habenť à longitudine ęgritudinis, aut ipsius breuitate. Quod est, quia crises non fiunt manifestę nisi in ęgritudinib⁹, quę breui tẽpore finiunť. Et lõgitudo ęgritudinis, atq; breuitas à nã essentiæ ęgritudinis cognoscit, & silr à reb⁹ extrĩsecis, q̃ illis similes aut dissiles iudicanť sicut aer, clima, dieta, & exercitiũ, & similiter
H cõplexio, & ętas. Et aliqñ breuitatẽ & lõgitudinẽ ęgritudinis cognoscimus à natura mẽbri patientis, sicut apostemata, quę in mẽbris prĩcipalib⁹ generanť. Et multoties ab accidentibus cognoscimus. qđ est, quia quędã accidentia breuitatem, & q̃dã longitudinẽ significant. Itẽ maior pars accidentium, q̃ in superfluitatibus corporũ apparẽt ex signis digestionis & priuatiõis eiusdẽ, simili mõ significãt sup ęgritudinũ tẽpora in longitudine & breuitate: & nõ solũ ex parte qualitatis, verũ etiã ex parte quãtitatis: ita ꝙ qñ erũt mul-
I ta, citam cõsumptionẽ ægritudinũ significabunt, & qñ erunt pauca, cõtrarium denotabũt. Et ęgritudines, q̃ naturaliter sunt breues, sunt cholericæ, aut sanguineæ, siue cũ apostemate membrorũ principalium sint, aut nõ. qđ est, quia tertiana pura terminũ quatuordecim dierum nõ excedit, & aliqñ per spatiũ septimanę vnius cõsumiť. & si fuerit intra venas, acutior erit. & sʒ istũ modũ est in sanguinis febre: eo ꝙ est ĩ vltimo acuitatis. Et scias ꝙ Antiqui nõ dixerunt ista nisi in ægritudinibus acutis, q̃ terminanť in quatuordecim diebus, vel infra. & hoc non K
inuenitur nisi in istis duobus generibus febrium, & in apostematibus sanguineis, & cholericis. Sed phlegmaticarum febriũ tempus est longum. & digestionis signa in eis ante tres septimanas non apparent: & aliquãdo ad spacium plurium mensium extenduntur. Et quæ ex compositione ex phlegmate & cholera sunt, inter has mediæ existunt. Et melancholicæ spatio septem mensium extenduntur. Et qñ res extrinsecæ ęgritudini proportionãtur, vt complexio, ætas, & regimen, & hæ L
sunt causę longitudinis & breuitatis ęgritudinis. Et adhuc sunt ęgritudines habentes proprietatẽ ex sui natura longitudinis & breuitatis. v. g. vt iuuenis habens cholericam febrem ex puta cholera, & in regionę calidã, & tempore calido, & cũ regimine calido, & complexiõe calida, dico ꝙ hęc ægritudo finietur omnino ante septimũ diẽ. Et è contrario in se ne habente febrẽ ex melãcholia, & in hyeme, & regione frigida, & melancholicę complexiõis, & regimẽ ei simile, dico ꝙ hęc febris nõ eradicabitur vsq; ad sex menses. Et M
qñ non conueniunt hæc cum ægritudine, erit lõgitudo & breuitas ꝑm proportionẽ multitudinis & paucitatis ab eadem. Sed accidentia significantia breuitatẽ ęgritudinis sunt fortitudo caloris, & pulsus magnitudo & velocitas; & vľr omnis fortis ęgritudinis motus à forti prouenit calore: & coloris corporis subita ꝑmutatio ad citrinitatem, vel ad rubedinem subito, vel ad maciẽ. Sed accidentia significantia super longitudinem, sunt his contraria. & mediocria

A dioeria significant mediocritatem inter longitudinem & breuitatem. Sed signa significantia super quatuor ægritudinum tempora, quæ perueniunt ad crisim, aut non, hęc sunt. Scias quòd signa principij ægritudinis sunt, quando accidentia secundum vnum modum inueniuntur, & non fortia, verbi gratia, tempora afflictionũ tunc erunt æqualia, quemadmodum tempora tunc quietis talia erunt. & de huius temporis proprietate est, vt nullum digestionis signum in vrina ostendatur, vel in sputo, nisi ægri-
B tudo prauior efficiatur. Et signum augmenti est, quando ægritudinis accidentia accrescunt, & tunc tempus afflictionis prolongatur, & tempus quietis breuiatur. Sed anticipatio paroxismi augmentum ægritudinis non significat, si cum hòc longitudo temporis, aut fortitudo non adiungeretur. quod est, quia quando anticipatio paroxismi à fortitudine, & velocitate ægritudinis causatur, tunc necessario sequitur longitudo paroxismi, & fortitudo. Sed quando causa anticipationis est digestionis aptitudo, & humorũ sub-
C tiliatio, tũc paroxismus fortior nõ erit: ergo anticipatio sola augmenti signum non est. Et signum, quod augmento proprium existit, est digestiõis manifestatio: hoc ẽ vt nebula suspẽsa ĩ medio vrinę videatͬ, aut in superficie ipsius. Et signa status sunt quasi similia principij signis secundum tempus, quamuis secundum patientis vires diuersificentur. & tunc in digerendo complet suam actionem natura, cùm in vrina completa digestio reperitur. Et scias quòd non est necessarium, vt in hoc tempore accidentia fortia D
sint. Et si quæsieris quæ sit causa, quare tempore status natura debilitata digestionem ostendat, & in tempore principij virtus fortis digestionem occultet, & his cõtrarium sequi debet, quia fortitudo naturę debet opponi inobedientiæ materiæ: Respondemus, quòd est semper vna comparatio temporis inter agens & patiens. & sicut forma, & efficiens proprium, & ordinatũ tempus habet sibi ad agendum, similiter materia habet sibi propriũ & determinatum tempus ad patiẽdum. & quamuis formæ veraciter E
tempus non attribuatur, sed materiæ, tamen hoc est dictum in formis abstractis. verumetiam in formis relatiuis hoc potest dici, quod dictum est. Et declinationis temporis signa sunt, quando accidentia alleuiantur, & natura ægritudini dominatur, & paroxismi abinuicem elongantur, & breuiores efficiuntur. Et sicut anticipatio sola paroxismi non est signum augmenti, sic postpositio sola non est signum declinationis. quod est, quia postpositio à paucitate materiæ fieri potest, & à naturæ debi- F
litate.

De speciebus Euacuationum, quæ fiunt in Crisi. Cap. 39.

ET species euacuationum, quæ in crisi fiunt, secundum hunc modum sunt, videlicet per fluxum ventris, per vomitum, sudorem, vrinam, & sanguinis per nares fluxum, & fluxum hæmorrhoidarum, & in mulieribus per mẽstrua,

G & aliqñ crisis fit per apostemata: tñ illa crisis laudabilis nõ est, nisi fiant apostemata in ignobilibus membris. & aliqñ fit per pustulas iuncturarum. Et vnaquęq; species istarũ euacuationum in aliqua ægritudine propria est vt plus: & maxime qñ crisis laudabilis est. Crisis febriũ cholericarũ per vomitũ, aut fluxũ ventris, aut sudorem, aut p vrinã fit. Et sanguinearum per modũ alicuius exitus sanguinis fiet. & ẽt aliqñ à communicatiõe, quam membrũ patiẽs cum alio habet, iuuatur euacuatio. Sicut apostema cerebri
H criticat pluries per fluxũ sanguinis narium, q̃ per hæmorrhoidarum fluxũ. & qđ in gibbositate hepatis, criticat per vrinã. & qđ in concauitate est, per fluxũ ventris terminatur: saluo φ ægritudo sanguinea non sit: aut p hæmorrhoidas, aut per menstrua, si sanguinea sit. Sed crises, q̃ fiunt per apostemata, aut per pustulas, vt plurimum in ægritudinibus longis fiunt. quæ quidem mortiferæ crises in fine sunt pp apostemata, quæ in membris principalibus fiunt. & ppea præcipit Hipp. in aliquibus istarum ægritudinũ euacua
I tionem in principijs fieri, sed nõ digestionem expectare.

De diebus Criticis. Cap. 40.

De diuersitate assignationis hui⁹. vide Gal. lib. de dieb⁹ Decretorijs i fin. & Hip. 4. de Mor. & lib. de Decret. & lib. de Humorib⁹. &

ET dies manifesti laudabilis crisis, sunt dies, qui à prĩcipio ęgritudinis per quaternariã enumerantur cõputationem. horũ prim⁹ est. iiij. & secundus est. vij. eo φ. iiij. hic vtrisq; cõmunicat. & post hunc. xj. non cõicans. & post hunc. xiiij. & post hunc xvij. cõicans est. & post hunc. xx. cõicat. & post hos xxiiij. xxvij. xxxj. xxiiij. xxxvij. & xl. & vltra. xl. sunt ægritudines cronicæ. & K quasi nõ vltra apparent crises manifestæ. Et ante vigesimũ fiunt per quartanariã computationẽ. & hoc fit, quia fiunt in quartis, & in quartis antecedentibus iudicantur. sicut crisis, quę fit in septimo, quę iudicatur in quarto, bono signo ĩ quarto apparente, sicut nebula alba suspensa. & vndecimus quartũ decimum indicat, & decimusquartus decimũ septimum indicat, & decimusseptimus vigesimum indicat. sed post vigesimum non fit indicatio nisi per septimanas. & isti dies oẽs pro maiori parte laudabiles sunt, & in eis maior pars crisium fit. Sed sunt alij, qui in bonitate istis propinqui existũt, & similiter laudabiles existũt, qui non criticant pp longos circuitus, sicut tertius, quartus, & nonus, & decimustertius, & decimusnon⁹, & vigesimusprimus. oẽs. n. hi dies nullam hñt vim indicationis crisis. sed nonus pro maiori parte indicat vndecimũ. Sed dies, in quibus plurimum fit mala crisis, est sicut sextus. & hic est peior omnium: & vt
M plurimum in eo fit mala crisis. Sed quartus est indicatiuus huius, hoc est quãdo malum apparet signum, sicut est nebula nigra. & post illum ĩ malitia existit. xij. & post hũc. viij. & post hunc. x. & post hunc. xv. & post hũc. xvj. & post hunc. xviij. sed raro in. xij. fit crisis. Et debes scire φ istæ crises à principio ægritudinis computantur: & est quando manifeste in operatiõibus læsio apparet: excepto in pariẽte, quia ab ipso partu incipere debemus, quamuis ęgritudo post partum per. xxx. dies sensibiliter extitisset. & breuiter hę regulæ dicta Hippocrat. sequuntur.

in de crisibus prædi ctionibus. & in li. de Carnibus. & in 1. Epidimiaꝝ in fine tertij stat⁹. & 2. aphor. 23. & 24. & 4. aph. 29. & 36. & 59. & 61. te. & cõ. & 3. apho. 28. & 3.
L Prognost. te. & c. 8. 9. & 10. & 1. de dieb⁹ Criticis. 4. & 5. & 10. & 2. eiusdẽ. c. 5. 6. & 19. cõ. & Ras. 10. ad Almãs. cap. 29. & Auenz. 3. Theizir trac. 2. c. 1.

A Et cecidit diuisio inter Antiquos in his diebus in malitia,& bonitate. Sed isti dies approbati sunt a duob' viris, qui priores in hac arte extiterunt:& sunt Hippo. & Ga.& credit ꝙ veritatem dicant propter experiẽtiam eorum multam. & causa horum per plurimos dicta est. Et qđ nobis videtur ex hoc, declaratũ est a nobis super Accusam Auicẽ. quã commentati fuimus. Et scias ꝙ dies isti, quãuis verificentur in crisi, necessitatem non habent, sed veritatẽ habẽt ſm plus. quia Rasis dicit ꝙ expertus fuit in infirmaria Relenson in plurib' decem milium hominũ:

Cantica. quę.

B & in multis ipsorum verificati sunt isti dies laudati,& in aliquibus dies reprobati liberationem habuerunt. & silr cecidit in periclitatiõe.& hoc pro parte est cum Gale. & pro parte contra. Et Auenzoar silr, vt Rasis ẽ testificatus: cui in hac scientia debet concedi corona, qui vixit centum & triginta quinque annis,& in quadragesimo anno in hac arte operari cœpit,& in bono obijt statu, & in habitu scientię vidit quanta videre, & cognoscere potuit. ergo sui libri credendi sunt,& ipsi' testimonia. Et res, quas iam scire possumus, quia

Auẽzoar cõmendatio.

C crisis est ꝓpinqua, seu velocitas motus ægritudinis, & furiositas ipsius. Et signa, q̃ in vrina apparent, & in sputo,& pulsus fortitudo, & ęgritudinis natura, & contraria harum rerum, tarditatem crisis significant: quemadmodum si mediocres extiterint, mediocritatem significant.

De signis significãtibus præsentẽ Crisim. Cap. 41

ET signa pręsentem crisim significantia sunt accidentia fortia, quę pręcedũt, sicut horripilatio fortis,& oscitatio fortis, inquietudo, &

D alienatio, & doloris capitis fortitudo, oculorum & faciei rubedo,& anhelitus strictura,& tremor cordis,& pulsus,& colli dolor,& ventris,& labij inferioris motus, & mordicatio oris stomachi,& tremoris typ',& vrinę cõstrictio,& stercoris,& fortis sitis,& his similia. Et hęc signa si ĩ nocte apparent, significant crisim in matutinis futuram: & si in die appareant, in nocte proxima crisim futuram significant. Et species crisis, cognoscuntur propter humorem, aut secundum partem, ad quam mouebitur humor. quemadmodum labij

E citatio significat vomitum,& rubedo faciei, & nasi prurit' sanguinis fluxum significabit. Adhuc species crisis ab indicationis specie cognoscetur. quia species crisis speciei indicationis similabitur, & cognoscet, vtrum per sanguinis fluxum, aut ꝑ vomitum, aut per sudorem, aut per similia. His ergo quinque bona crisis cognoscitur causis. vna est, vt in statu ęgritudinis fiat. item post digestionem bonam.& vt humor, qui euacuať, similis sit humori ęgritudinem facięti. & in die laudabili fiat. & vt sit bonis diebus indicata.

F

De signis prognosticantibus Salutem. Cap. 42

ET postquam locuti sum' de crisib' bonis,& malis,& de reb', q̃ pro maiori parte significant in acutis ęgritudinib' salutem vel mortẽ: deĩceps loqui volum' de alijs signis prognosticis.& incipiem' a signis ꝓgnosticantib' salutem. Et ista signa sunt signa, quę ab operationib' sumuntur,& ab accñtib', quæ ab operationib' proueniunt. Et aliquando hęc signa sumuntur ab ęgritudinibus,

G bus, quæ alias ęgritudines sequunt. Prognosticationes, quæ ab accidentibus sumuntur, sunt sicut quando facies infirmi propinqua est sanorũ faciebus, & maxime faciei similis sibi sano existenti: eo ꝙ sanorum facies diuersificãtur multum. & si ita sit, signum est salutis. Et quando calor æqualis est ĩ toto corpore, signũ est salutis. Et extensio intestinorum absq; apostematibus. Et venter mediocris inter crassiciem, & maciem. Et superfluitates ab eo manãtes colorem naturalem & substãtiam habentes significant salutem, & ꝙ in
H partibus ventris non sit apostema, & ꝙ bene se contineant virtutes nutritiuæ. velut stercus, vt sit æquale ĩter grossiciem & subtilitatem, & vt sit coloris aurei. quia tunc est signũ salutis illius ęgritudinis: eo ꝙ stercus significat super bonitatem isti⁹ virtutis. Et si vrina sit citrina, & hypostasim in fundo habens albam, & continuam, aut suspensam, signũ est salutis: & maxime quando residet in fundo: quoniam talis vrina significat salutem in febribus, & in apostematibus intrinsecis. Sputum album mediũ inter grossum & sub
I tile, malo carens odore, & quod facile expuitur, in pleuresi, & ĩ peripneumonia salutem significat. Sudor in acutis febribus in die critico in calore temperatus, in toto ęqualiter existẽs corpore, albi coloris, & malo carens odore, salutem significat. Flux⁹ sanguinis narium in febribus sanguineis, in apostemate cerebri, & intestinorum in die critico salutem significat. Et signa, quę ab operationibus sumuntur, sunt in ęgritudinibus acutis bonitas ratiõis, & sensuũ claritas: bonitas decubitus, & mot⁹: anhelitus temperatus, non rar⁹, nec K spissus, nec interpolatus: & pulsus fortis, & paucam habens permutationem: & bonus appetitus sunt signa salutis, quia bonitatem omniũ virtutum significant. Sed signa salutis, quæ ab ægritudine sumuntur superuenienti, sunt vt superueniens sit contraria causis antecedẽtis, aut vt ipsa moueat causam ęgritudinis præambulæ ad partem diuersam. Exemplum primę est febris spasmo repletionis superueniẽs: ꝓpterea q̃a cã faciẽs febrẽ, vel ipsa febris cãæ faciẽti spasmum resistit. Similiter febris L superueniens dolori ventris, & stomachi, aut hepatis, aut splenis, a vẽtoso a frigida complexione generato. Exempla membri secundi multa in Antiquorum libris inueniunt.

Et dixerunt, quando superuenerit causo in die critico rigor, est tunc signum declinationis illius febris: eo ꝙ natura expellit ipsum humorem a partibus intrinsecis ad extrinsecas partes. Et quando superueniunt varices podagricis, & arthriticis, & ægritudinib⁹ renum, vt nefriticis, tũc liberantur. Et quando hæmorrhoides melancholicis superueniunt, si- M gnum est liberationis. & qui subtiliter has res ꝑscrutat, a seipso ex his multa inueniet. Et aliquando accidit, vt vna ægritudo alteri superueniat, & primam alleuiabit: puta q̃uis perfectam curationem non faciat. & hoc fiet, quando causa ęgritudinis secundæ erit ex genere cãrum primæ: excepto ꝙ sunt minores, & debiliores. Exemplum huius est, quod dicit Hippoc. acetosa in dysenteria eructuatio laudabilis est.

De

A De signis prognosticis Malis. Cap. 43.

ET postquam locuti sumus de signis salubribus, deinde volum' loqui de signis malis. Ista signa in prognosticatione habent gradus secundum plus & minus. & sumũtur ab operationibus, & ab accidentib', quæ ab ipsis operationibus veniũt, & aliquando sumuntur ab ęgritudine præcedenti. Ea quæ sumuntur ab accidentib', sunt hęc, vt facies, quam dixit Hippo. significans mortẽ, i. quia nasus est acutus, oculi concaui, & aures dependentes, & cutis faciei tensa, & color faciei viridis, vl' B obscur', & oculi quasi cinericij, hęc perditionem prognosticãtur: eo ꝙ ista accidunt in ęgritudinibus acutis, quoniam spargitur, & perditur calor naturalis ab ęgritudine, & fortificatur contrarium ipsius, hoc est calor extraneus. & generaliter hæc sunt signa in ęgritudinibus acutis a fortitudine ægritudinis. Et aliquando accidunt hæc signa in ęgritudinibus chronicis, vt in hectica, & ẽt post multam euacuationem a fluxu ventris, vel a vigilia immoderata. quod est, quia dissolutus est calor naturalis & humiditas, & calor C extraneus est fortificatus: excepto vt non pręcesserit ventris fluxus immoderatus, aut immoderata vigilia: quia tunc in malo leuius signũ esset. Et quando album oculi rubeũ fuerit, & ipsius venæ obscurę, aut nigræ fuerint, signum mortis est procul dubio, & maxime in ęgritudinibus acutis. ꝙ est, quia nigredo extinctionem naturalis caloris significat & alibi rubedo repletionem cerebri ex humoribus inflammatis significat. Eminentia oculi in ægritudinibus acutis malum est, nisi forte pro D pter oculi ophthalmiam, aut ꝓpter vomitum. Quando superciliũ, aut labium, aut nasus colorem luteum habent, & obscurum, mortem proximam significat. Frigiditas extremitatum in acutis signum malum est valde: eo ꝙ suffocationem caloris naturalis in partibus intrinsecis, aut ꝑ apostema significat, aut ꝑ humorum frigidorum abũdantiã. & proprium signum est extinctiõis caloris naturalis. Et eodem modo, quando habens febrem corpus intrinsecus fuerit calidum, & extrinsecus frigidum, mortem significat: eo E ꝙ apostema calidum denunciat in interioribus esse. & ideo calor extrĩsecus vertitur intus. Et vl'r, quando calor ęqualis non est in toto corpore, malum est. quod est, quia significat in membris principalibus apostema, sicut in cerebro, stomacho, & hepate. Quando lingua pustula bothoralia habet cum extremitatum frigiditate, mors proxima est. quod est, quia significat in cerebro, aut in ventre calidum apostema, & malũ. Si digiti, & vngues ad obscuritatem sunt decliues, & ad viriditatem, stante pulsu debili, mors vicina est. Et si F nigredo adsit cum fortitudine pulsus in die critico, salutem significat.

Et sil'r quando sanies in illis locis fuerit, aut apostema, salutem significat. Et qñ in carne primo apparuerit pustula rubea, deinde ad viriditatẽ, vel nigredinem conuertitur, signum est malum: quoniam iam extinctionem caloris innati vl' significare. Et si in ęgritudinibus acutis apparent in superficie carnis minutæ pustulæ ad similitudinem granorum milij, signũ est malum: quia signum

G gnum est, ꝙ materia paucam digestionem recipit. Et dicit Hippo. icteritia veniens ante septimum diem ĩ acutis febrib', malum est. Reprobatum est experientia in omnib' nostris terris. & si veniat in quinto die, laudabile multum est viua ratiōe, & maxime in temporib' calidis, & corporib' calidis. Et hęc est sententia collegiorum Medicorum oīum Persarum, & Indiæ maioris, & pro maiori parte illorum de Antalf. & possibile est, ꝙ istud quod dixit, locum in Gręcia habuit: quia terra illa hac frigidior existit. Et istud, qd' H dixit Hipp. ꝙ erat signum malum, est ideo, quia hęc est vna ex reb', ex qua prouenit crisis. & omnis crisis veniens ante digestionem, est malū. & possibile est ꝙ viderit in terris suis crises, venientes per icteritiam ante septimum esse malas, & sine digestione. Et significatio, quæ sumitur a reb' exeuntib' a corpore, hęc est: sicut sterc' nigrum, & viride, & fœtens, & cum pinguedine in febribus acutis: quia hæc mortem significant. quod est, quia nigrum adustionem, pingue membrorū liquefactionem, fœtēs corruptionem hu I morum significat. Et in acutis stercus album & liquidum malum est: eo ꝙ significat digestionis debilitatem: & quia cholera ad partes superiores ascendit. & similiter est in vrinis in hac febre. item album sterc' futuram icteritiam significat. Sed sterc' habens colores varios super longitudinem ægritudinis habet significare, & super abundantiam diuersorum humorum. & si causa medicinæ fuerit, salutem pronunciat ĩ qualibet ęgritudine. Et si in principio exierit cholera nigra, siue superius vel inferi', mortem significat: K eo ꝙ cum talis humor apparuerit a principio ęgritudinis, significat aut super abundantiam ipsi' humoris, aut super debilitatem virtutis, aut vtrunq;. Et dysenteria proueniens a melancholia, aut acetositate mortē denunciat. Quando sterc' choleræ purę assimilatur, malum est cum appetitus defectu. Similiter casus appetit' cum sanguinis fluxu malum. Nigra hypostasis in acutis febrib' mortem significat. Eodem modo vrina aquosa & subtilis perseuerans in pueris, mala est. quod est, quia eorum naturalis vrina debet esse grossa. L Vrina aquosa in ęgritudinib' acutis mortem denunciat. & vrina turbida, quæ non clarescit, mala ē: eo ꝙ significat supra fortitudinem extranei caloris, aut vigiliarum. Vrina furfurea, & laminosa in acutis febrib' mala est, si vitium renum, aut vesicę non affuerit: quia membrorum liquefactionem significat. Et signum discretiuum inter vtrunq; est renum, aut vesicę dolor, & vomitus niger, & screat' existit mal'. & si cum hoc fuerit fœtens, mortem hēt significare. Sudor in die non critico M apparens, ex quo febris alleuiationē nō habet, malum est. & si cum hoc est frigid' in ceruice, & capite, malū est. & si in capite solo peior: quia lōgitudinem ęgritudinis significat in lenta, & ĩ acuta significat mortem.

Ex progn. lib. 2.

Sanguis guttatim exiens de naribus, pauc', & niger in causo mortē significat. quod est, quia magnitudinem apostematis dicit esse in cerebro. Hæc sunt signa accepta ab operatione. Quando oculi lumen effugient, & inuoluntarie lachrymauerint, signum malum erit. Et si ve

loces

A loces fuerint, & rubicundi, & vn' altero minor apparuerit, signum est mortis. Et rubedo oculorum iterũ super spasmum cerebri habet significare. Et eodem modo, quando labia astringuntur. Et quando infirmus a capite ad pedes se iactauerit, mortis est signum: quoniam intolerantiam virtutis denunciat. & sl'r quandocunq; infirm' non steterit ad modum sani, signum est malũ. & sil'r quando vult sedere, saltando sedet. Et eodem modo, quando se adhæret, capiendo, seu sustentando se vbiq;, signum est mortis. Et quã-B do infirm' non audit, nec videt, cũ debilitate virtutis, signum est mortis proximę. Et quando anhelit' interdum fortis, & quandoq; occult' fuerit, malum est: quoniam perturbationem mẽtis significat, quia eorum consuetudo est. & cum fuerit anhelit' ei' intercisus, est signũ malum: quoniam spasmum in musculis pectoris esse denunciat. Et somnus, qñ læsionem, vel dolorem inducit, signum est malum. Et signa, q̃ ab ęgritudinib' pręcedentib' sumũtur, sunt sic sumenda. quia quando C noua ęgritudo præcedente fortior erit, aut in membro nobiliori, signũ est malum. sicut si in synanchia in quarto die humor ad pulmonem descendat, patiẽs in septimo morietur. Et sil'r omnis ęgritudo, significans ęgritudinem, vel fortitudinem causę efficientis ęgritudinem, mala est: sicut repletio reumatis in capitibus phthisicorum mala est, & singult' in ægritudinibus acutis, quia spasmum significat. & aliquando accidens superueniens opponitur ęgritudini pręcedenti, sicut hydrops festiuantibus post febres acutas.

1. aph. 4. par. apho. 45.

Ex aph. 2. par. aph. 1.

D *De signis vniuersalibus ęgritudinum membrorum intrinsecorum.*

Cap. 44

DEinceps volum' loqui d̃ signis ęgritudinum membrorum intrinsecorum. Et dicem' quod iã dictum est superi', q̃ hic tria requirũtur, vt membrum ęgrum, & quiditas ęgritudinis, & causa ęgritudinis. & causa hic intelligitur differentia ęgritudinis, hoc est ipsi' proprietas. Et ea, quę istas res significant pro maiori parte sunt accidentia, quę actionib', & passionib' membrorum superueniunt. & hęc apparent aut in corpore, aut in superfluitatib' corporis. Sed accidẽtia quę dicta sunt, E pro maiori parte super ęgrum mẽbrum significant solum, quando illa actio, aut passio membro, cui superueniunt, est illi propria: sicut casus appetit' ęgritudinẽ oris stomachi significat. Sed si illa accidentia illi membro non sunt propria, illud membrum ægrum non significãt. sicut priuatio mot' digiti non significat proprie ęgritudinem solum in digito esse. quod est, quia potest esse propter ęgritudinem nerui ad aliud membrum venientis. Item possibile est, vt accñs actioni membri F superueniens membrum ęgrum, & ęgritudinem significat. & hoc accidit, quia hoc accidẽs proprium ambob' existit. sicut dolor acut' pungitiuus panniculosum membrum ęgrotare faciens, significat q̃ hũc dolorem efficit humor choleric'. Et oxyregmia, quę cum magna ventositate egreditur, significat q̃ ægritudo ĩ ore stomachi existit, & humor frigid' huius causa existit. Et membrũ existens supra dorsum corporis membri, in cuius opposito sentitur ęgri-

G ægritudo, signum est supra membrum læsum in tempore, quo erit passio membri læsi. sicut dolor, qui est super hypocundrijs, significat quod ægritudo est in stomacho. Et illud, quod non est proprium signum, est sicut dolor ilij, qui potest esse vt sit ægritudo colica, aut ęgritudo renũ.

Vide. v. de locis affe.

Et exeuntia a corpore sicut super ęgrum membrum habent significare a parte quantitatis, & forma ipsorum. A forma, sicut corpuscula, pilus, & similia super ægritudinem renũ, & squammosum super ægritudinẽ vesicę, sine febre corpore existente.

H Et significant a parte quantitatis, sicut magni annuli exputi cum tussi a pulmone prouenire significant: & parui a fistulis ipsius oriri significant. Item exeuntia a corpore significant ex parte loci, aut a modo exitus ipsorum. sicut a sanguine ab ano existente, quia significat quod ęgritudo est, aut in intestinis, aut in hepatis concauitate, & si per viam vrinæ egreditur, ægritudinem in gibbo hepatis, aut in renibus, aut in vesica significat. Et significatio quæ a modo exitus sumitur, est sicut sanguis exiens cum tussi, qui a pulmone co-

I gnoscitur venire. & si cum rascatiõe egreditur, a colatorio venire signifisicat. Adhuc sicut dolor, & pulsus sup membrum ægrum significant, quãuis hæc sint ex genere accidentium actionum superuenientium: saluo quod illorum actiones diuersificantur secundum diuersitatem regularum vniuersalium, & particularium. Et serrinus pulsus significat quod ægritudo in mẽbro est neruoso. & vndosus significat ipsam in membro carnoso. Sed quando dolor pungitiuus, & a latere mouetur, significat morbum esse in membro panniculoso. & si est ic-

K tus, significat ipsum i membro carnoso. & si est pulsatiuus, tunc in mẽbro arterioso ipsum esse significat. & si est latitudinalis, sine punctiõe, significat ipsum esse i membro nõ ossuoso, nec in neruoso, sicut est in splene & hepate. & si extenditur in latitudinem, significat ipsum in neruo, aut vena esse. & si assimilatur fixioni corporis grossi fixi, significat quod ẽ in lumbis, aut grosso intestino. & si fit frangitiuus, in membro ossuoso esse significat. Isti sunt modi, quibus membrum ægrum potest cognosci.

L Actiones vero proprias alicuius iterare hic non oportet, quia tu hoc scis in libro Sanitatis. Sed quod hic est optimum, sunt aliquantę distinctiones eorum, quæ ex corpore egrediuntur. & dicimus quod exeuntiũ a corpore sunt duæ species: vna est, cuius exitus ẽ naturalis: sicut vrinę, stercoris, & sputi. & alia est, cuius exitus naturalis non est: sicut sanguis, & quorũdã membrorum partium.

De his, quæ egrediuntur a corpore, quæ ægritudines significant.
Cap. 45.

M Accidentia vero exitus eius, quod exitum habet naturalem, nõ significant pro maiori parte nisi quiditatem ægritudinis, vel causam. & iam de illis secuti sumus. Sed res, quæ exitum non habent naturalem, significant membrum ęgrum pro maiori parte. & quod hic dicere volumus, est signum exitus sanguinis. Et dicimus quod sanguis exiens, aut exit a superioribus partibus corporis, aut a partibus inferioribus. Et qui a partibus exit superioribus, aut exit per os, & cum sputo: aut cum rascatione,

A tione, & a colatorio prouenit: aut a stomacho, & fit cum vomitu: aut a pectore, vel pulmone, & fit cum tussi. Sed qui a pulmone prouenit, est quantitate multus, & simul & semel proijcitur, & sine dolore, & est arterialis. Sed qui a pectore prouenit, est cum dolore, & est paucus; & simul & semel non exit, & colorem sanguinis pulmonis non habet, excepto quod ab aliqua exeat arteria: & i eo sunt guttæ coagulatæ. Et aliquando a capite descendit, & mouet tussim. & autumant aliqui, vt a pulmone descendat: sed ab eo diuersificatur in B substantia & colore, quia pro maiori parte est sanguis coagulatus. & adhuc significatio sumitur a signis repletionis cerebri. Et aliquando a gutture prouenit, & cognoscitur per dolorem spatularum. Sed sanguis, qui a partibus inferioribus corporis egreditur, aliquando ab orificijs venarum ani egreditur. & natura hoc vtitur per viam euacuationis, quando nimia quantitate; aut qualitate exuberat. & hoc cognoscitur ab accidentibus orificiorum ani euenientibus. & hoc idem si superfluat, non est laudabilis. Et aliquando per eandem viam C egreditur sanguis propter apostemata, aut intestinorum vlcerationem, aut propter virtutis hepatis debilitatem, aut propter malam sanguinis qualitatem, quam natura beneficio mundificationis expellit. Et communicat sanguis exiens ab intestinis, & propter debilitatem hepatis i hoc, quia ambo loturæ carnis assimilantur. Et proprium signum in intestinorum vlceratione est dolor sensibilis in membro ægrotante, & quod paulatim sanguis egreditur; quia superfluitatibus est admixtus. Item qui ab hepate prouenit, ab accidentibus propriæ debilitatem hepatis significantibus cognoscitur, & sine dolore est. sed quod expellit hepar propter malitiam ipsius, cognoscitur per colorem, quia est sanguis niger adustus. Sed sanguis, qui ex vijs vrinæ egreditur, aliquando a vesica prouenit; aliquando a renibus & aliquando ab hepatis gibbositate. Et qui ex renibus exit, egreditur propter duas causas; aut propter venæ aptionem, aut propter ipsorum renum scissuram: sicut accidit propter lapides in eis generatos: quia multoties in eorum substantia generatur, sicut dicit Gale. & postea lacerant lapides E ipsorum carnes; & egrediuntur. & quando hoc accidit, dolor incipit in loco ipso, & durat quousque, virtus expulsiua expellit ipsos. & vt plurimum generatur in concauitatibus ipsorum propter separatiuæ virtutis debilitatem, quæ separare non potest aquosam partem, ex qua renes nutriuntur a parte terrestri. Et aliquando generatur propter virtutis assimilatiuæ debilitatem, quæ partem, ex qua membrum nutriri debet, non potest assimilare, & sic ad lapidem conuertit; & non ad partem renum: aut vesicæ F conuersionem habet. Et hoc accidit propter fortem caliditatem & siccitatem, aut propter frigiditatem & siccitatem: sicut accidit in superfluitatibus, quæ in aquæ canalibus colliguntur. & aliquando accidit propter grossiorum ciborum, & terrestrium vsum. & aliquando hæ causæ omnes insimul aggregantur. Item adhuc sanguis ex renibus egreditur propter virtutis nutritiuæ debilitatem. quod est, quia nutriri non possunt ex humiditate sanguinea, in eis existente. Sed harum passionum differentiæ hæ sunt. quia quæ a debilitate renum cau-

G causatur, ab accidentib' renib' superuenientib' cognoscitur: sicut a colore, qui eis accidit propter malam cõplexionem, & totius corporis maciẽ & coit' debilitatem. Et differentia illi' sanguinis, qui fit propter apertionem venæ, ab eo, qui propter virtutis nutritiuæ fit debilitatem, est, quia qui egreditur propter venę apertionem, ponit vrinam talẽ, qualis fit sanguis ab ipso rei principio. sed qui a debilitate prouenit renũ, loturæ carnis assimilatur. & hoc idẽ in principio valet, neq; subito apparet. Et differentia inter sanguinem
H ex scissura venæ prouenientem, & sanguinem ex orificijs exeũtem, est, quia qui ex orificijs egreditur, sine dolore est, quemadmodum sanguis ex narib' exiens: & qui ex scissura, exitum cum dolore habet. Item q ex vesica prouenit, semper cum dolore egreditur. quod est, quia sanguis ex hoc membro vt plurimum egreditur propter humores acutos ipsum lacerantes. Et qui a gibbositate hepatis egreditur, ab accidentibus debilitatem hepatis denotantibus cognoscitur Sed accidẽs, quod
I flux' ventris nominatur, quãquam de eo Gale. sufficienter non sit locutus: declaratum tamen est ĩ Aegritudinum libro, ꝙ sit ab intestinorum hepatis, & stomachi debilitate, & aliquando a debilitate membrorum toti' corporis. & cum hic dico debilitatem, malam membrorũ sine materia complexionem intendo. Et simr propter malam complexionem materialem hęc accidentia fieri possunt: hoc est, propter materiam in quolibet istorum membrorum, aut in plurib' collectã. & tunc hæc mala complexio solum membrũ ęgrũ non significabit, sed etiam ipsi' causam denotabit. Et incipiendum est a signis, quę quando huic euacuationi coniungũtur, membrum hoc ęgrum significant propter ipsorum drĩas. Et dicim' ꝙ drĩa, quę est inter fluxum ventris, qui ab ægritudine materiali fit in aliquo membro, vel in plurib', & inter fluxum, qui ab ęgritudine fit non materiali, est, qa illę, qui ab ęgritudine fit materiali, habet manifestum exitum humoris ipsum facientis cum egestione. & si fit sine materia, non sic manifestatur. Et debes scire, ꝙ si a sto- L
macho prouenerit, ab accñtib' stomacho superuenientib', ꝙ manifestatur stomacho habente complexionẽ malam materialem, aut non materialem. & cum hoc penit' coniungit' mora cibi in stomacho pauca. quod est, quia qui a stomacho ꝓuenit, est propter vnam duarum rerum: aut propter virtutis expulsiuę festinationem, vt citi' expellat: aut propter retentiuę debilitatem, vt nõ retineat. & quodcunq, horum fuerit, necesse est vt pauca cibi in stomacho fiat mora. Et aliquãdo accidit, vt flux' ab intestinis proueniat, M
sicut dictum est: & hoc ab accñtib' intestinis superuenientib' cognoscitur: & quia in stomacho causa festinantię supradictę non est, sed in ipso cib' tempore naturali moratur.

Et qui ab hepate aut venis prouenit, aut ab aliquib' alijs membris ꝓuenit, vt a capite, & his similib', cognoscit' si materialis est. simĩr a signis significantib' dominium humoris in membro, & ab accñtibus illi membro proprijs, aut ab ipsius operationib'. Auenzoar enim testificatur de illo, qui fluxum chronicũ pa-

A patiebatur, ꝙ fluxus iste ĩ hora somni fortificabatur, & in hora vigiliarum alleuiabatur. & per hoc arguebat, ꝙ humor hoc faciens esset in cerebro: & suam intentionem in curãdo cerebrum adhibuit, & curat' est. Et ego eandem rem isti similem feci in quodam fluxum ventris patiẽte: quia medicatus a multis Medicis, & a me longo tempore fuit, & nihil proficui habebat, ita ꝙ de ipsius salute desperaui, sed ipsum visitabã sicut amicum. & quia magnus erat, tandem percepi vnum ex suis brachijs, alio frigidius, & macrius: & au
B tumaui ob hoc, ꝙ fluxus ab illo brachio ortum habuit: eo ꝙ virtutes ipsius membri, attractiua, & digestiua deperditæ essent propter malam cõplexionem frigidam non materialẽ super ipsum dominantem. Et ego intentionem meam ad illud membrum calefaciendum appo sui: cum fricationibus, balneis, & similibus localibus reducere bonam & naturalem humiditatem conatus fui: & postea mentem apposui, vt calorem naturalem, atq; humiditatem hanc cum rebus conuenientibus conseruarem, donec ipsum ad omnes suas
C virtutes naturales reduxi, nec medicinam propriam aliquam fluxui ꝓpriam facere curaui. & propter hãc rem breui tempore curatus est. Sed fluxus, qui fit propter oppilationẽ, quæ fit in mesaraicis venientib' ab hepate ad intestina, significatur per chylum exeuntem cum egestione: quãuis tardet in stomacho, & intestinis tempore naturali, aut propinquo eidem. & quando hoc accidit alicui, fit ei macies tempore breui, ita ꝙ breuiori quàm alijs fluxib' accidat. Sed quando ęgritudines istę cõponuntur, difficile est eas cognoscere. Et scias ꝙ maior pars istorum signorum coniecturabilis est. & propterea volens ista cognoscere indiget acuto ingenio cum perseuerantia perscrutationis. & quando æstimabis vnum, incipe eleuare cũ medicina leui sm ægritudinem, quam opinatus fueris. & si lucratus fueris ex hoc, continua medicinam: quia tunc scies ꝙ opinatus es verum. & si non, dimitte. Sicut qñ credideris ꝙ causa flux' sit oppilatio, dabis res aperitiuas. & si lucrat' fueris, teneas hanc medicinam, & credas ꝙ hęc opinio est vera. & si non, incipies cito restaurare illud, quod fecisti cum medicina illa. Et opinãtur quidam Medicorum ꝙ hęc oppilatio sit de genere supposito ęgritudinibus, & causis ęgritudinum. Et si credideris ꝙ causa ęgritudinis sit caliditas, stu debis curare cum reb' parum frigidis. & si videris, ꝙ prodeunt, credas pro certo tuam opinionem, & ĩcipe ægritudinem leuare. Hæc sunt illa, propter quæ cognosces membra lęsa. Et quædam cognosces per accidentia membrorum communicantia cum membro læso, sicut tussis, q̃ accidit cũ pleuresis, aut cũ apatis hepatis: aut tractione ossis trachea tracti cũ apatis hepatis. sed hæc signa nõ sunt ꝓprie signa lęsionis mẽbri, nisi coniungant alia signa cũ eis: sicut tussis, & rascatio, q̃ nõ significat sup pleuresim, nisi sit ibi dolor pungitiu' lateris, & febris continua. Adhuc scias, ꝙ in quibusdã mẽbrorum ęgrorum est ęgritudo p se primo, & ĩ quibusdam pp aliorum membrorum communicationem fit. & cognitio ægritudinis, quæ pp colligantiam fit membrorum, est ꝙ mem-

G brum compatiens propter augmentum, vel diminutionem ęgritudinis membri per se ęgri aggrauatur, aut alleuiatur. v. g. quia vertigo, & aliæ capitis ęgritudines, quę augmentãtur, quãdo stomachus nauseat, aut quando corruptos in se continet humores, aut quando a cibis vacuus non est: tunc dicere debemus, quod hoc non accidit capiti, nisi propter cerebri ad stomachum colligantiam. Et adhuc hoc indiget perscrutatione, quia possibile est, vt alicuius mẽbri ęgritudo propter alterius membri ęgritudinem accrescat. aut esse H potest, vt in vno membro sint ęgritudines plures: quarum vna est sibi propria, & prima, & altera propter alterius membri colligantiam. Et aliquãdo ęgritudo, quę propter colligantiam fit, propter propriæ ægritudinis augmentum recipiet cremẽtum: & autumabit forte quis quòd propter colligantiam solam hoc puenire possit. Item adhuc esse potest, vt duæ ęgritudines propter colligantiam esse possint: vt ęgritudo cerebri propter stomachum, & ægritudo stomachi propter aliud membrum. Et ne in hunc errorem decidat speculator, oportet vt circa hoc I plures perscrutetur. & quando eius opinio super aliquam istarum fuerit firmata, tunc remotionem ipsius cum medicina ęqualitati propinqua attẽdet, hoc est cum medicina ad aliquam extremitatum, nõ multum declinante. Et si experientia hoc ipsum inuenerit, & perpendat, in ipso perseueret: & si non, ad aliam opinionem se conuertat.

De signis Aegritudinum, & causarum ipsarum in generali. K

Cap. 46

ET postq̃ nos de reb' vlibus fuimus locuti, p quas membra ægra cognoscere possumus, deinceps loqui volumus de rebus, per quas ęgritudines, & ipsarũ ęgritudinum cãs cognoscamus. Et dicimus quod rerum, sup quas nos oportet adducere signa vlr, sunt aut mala complexio materialis, aut non materialis. Et signa, quæ malam complexionẽ materialẽ significant, vt dictũ est, sunt illa, quę dominationem humoris significant, aut in toto corpore, L aut in vno membro ęgro. Et adhuc silr, vt dictum est, ea quę ex corpore egrediuntur, humorem facientem malam complexionem materialẽ significant: sicut vomitus, & egestio, aut sputum. & hæc sunt signa cõuenientia super genus cãæ operatiuæ. & de his iam locuti fuimus. Et rascatio rubea sigñat ẽt sup cãm, & spẽm operantem: sicut rascatio rubea significat fortitudinẽ sanguinis, & viridis fortitudinem humoris combusti. & iõ significat in ęgritudinib' pectoris mortem. Et rascatio bona est alba, plana, æqualis, & quæ cum fa- M cilitate expuitur. Et apata sigñant demrationem super humores operãtes ea p signa sigñantia super fortitudinem humorũ. Et dolor sigñat super cãm, q̃ operat: iõ quod dolor acutus sigñat quod, humores sunt calidi: sed dolor martellin', & dolor similis pũctioni acus grossę, non sunt nisi ex humorib' frigidis, sicut dolor colicę: aut cã humoris lapideati, sicut accidit in renib' cã arenularum. Et apata silr ex signis cãrum facientiũ manifestanť. & quia pulsus I re apo-

A apatum signum hēt ꝓpriū, ob hoc de ipso nunc loqui disposuimus. Et dicimus ꝙ apatum calidorū pulsus tensus est paruus, velox, spissus, vari⁹ varietate serrina. Et tensio vero fit pp materiam organum extendentem. paruitas vero propter duriciem, & organi asperitatē fit. velocitas, & spissitudo propter recompensationem fortis magnitudinis fiūt, quam amisit. serrinitas vero fit, quia virtus organum extēdit: quia & nō est organum obediens, & ipsius partes non æqualr extenduntur. & ob hoc vna alteri resistit: & propterea B ille motus serræ motui assimilatur.

Sed apostematum cholericorum pulsus spissior sanguineorum pulsu est, pp ipsorum fortitudinem caloris: & magis ad serrinitatem declinat, eo ꝙ choleræ siccitas indurat membrum. Sed apostematū phlegmaticorum pulsus paruus, & rarus, & tardus est, propter fortitudinem frigiditatis, & virtutis debilitatem. & Idispositio serrina omnino non existit propter humoris faciētis humiditatem. Sed humorum melancholicorum apostematum pulsus dur⁹ est, & asper propter humorum sicci C tatem, & est tardus, & rarus, & ad serrinitatem manifeste declinat, & cū his omnib⁹ est occultus, & rarus. Et de reb⁹, per quas cognoscuntur apostemata, quæ fiunt in principalibus membris, est febris. & iō hæc est vna de rebus, quę ostendunt de apostematibus, quæ consueuerunt facere saniem: quia apostema, quod nō facit saniem, non habet calorem extraneum, sicut apostemata, quæ sūt causa ventositatis, aut duriciei. Sed membra, in quibus visibilr manifestantur, sunt cerebrum, hepar, stomachus, & intestina gracilia, & sple D & renes, & vulua, & vesica. Ista sunt genera signorum, per quę species ęgritudinum cognoscūtur ſm regulam huius artis vniuersalem. Et si ego non recolerem signa, & cursum qui currit in hac arte, hoc est dicere si ego non cōsyderarem in vnoquoque membro consyderationem ꝓpriam, tunc consyderatio vniuersalis sufficere videretur: sed volo sequi vestigium Gal. ad maiorem cautelam, s. ad loquendum de rebus particularibus: eo ꝙ hæc est via quæsita in hac arte. Et nos narrabimus ęgritudines membrorum manifestorū, E & narrabimus signa significātia sū per ipsa cum cautela, & complemento verborum particularium, quę est vniuersalibus dici non possent. Et etiam, quia multa signa ex his cum accipiuntur particulariter, non sunt signa: eo ꝙ plus apprehēdūt quàm ęgritudo ipsa, vel quàm membrum infirmum. Et propter hoc necessarium est loqui super omnia accidentia, quę sunt propria vnicuique ęgritudini, v. g. quia dolor pungitiu⁹ in latere cū febre, & tussi, & pulsu serrino signū est apatis diaphragmatis. Sed maior pars ęgritudinum mem F brorū interiorū, q̄ indigent demōstratione, sunt apata, vel mala cōplexio materialis, vl' nō materialis. Sed ſm Gal. consyderationē in res particulares narrare oportet. Sed de his breuiter dicem⁹, ęgritudines mēbrorū ꝓprias narrātes signa ſup eas significantia ondemus, a cerebro incipientes. Dicimus ꝙ oēs malę complexiōes eidem superuenire possunt, vt calidę, frigidę, siccę, & humidę. & vniuscuiusq; istarū signa significātia dispositionē plen⁹ ostendentur: sicut ocu-

G oculorũ rubedo, & faciei, & actualis calor dominium sanguinis, aut humoris calidi significat. Et proprietas malæ complexionis calidæ aut frigidæ est, vt eidem dolor coniungat, tamẽ in complexione calida fortior existit. sed humida vel sicca dolorẽ non efficit, nisi parum. Sed quando est sola humiditas, tunc sola grauitas sentitur. & humida complexio cerebri cognoscitur a capitis grauitate, & a multo somno, & a sensuum capitis hebetudĩe. Et siccitatis signa his existunt contraria. Et possibile est, vt complexio adueniẽs capiti sit
H principaliter adueniens ex capite. Et possibile est, vt ab alio veniat mẽbro: sed pro maiori parte accidit cũ stomachi. & signum huius est, quoniam soda promouetur, quando angustiatur stomachus ad vomendũ, vel quãdo a cibis vacuus existit, aut quando cibaria corrupta sunt ĩ stomacho. & istud est generale. quoniam dolor capitis augmentatur, quando augetur stomachi ægritudo: & minuitur, quando minuitur. Et possibile est, ꝙ accidat ex colligãtia duarum venarum, quæ nominatę sunt in Arabico guidez, & sunt ve
I næ somni: quoniam accidit in capite dolor, qui dicitur hemicrania. & signum huius est signa significantia repletionem occipitij. Et possibile est vt accidat ex colligantia toti⁹ corporis. & signum huius est signa significantia repletionem vniuersalem. Et cerebro aduenire possunt omnes species apostematum calidorum, & frigidorum. Et aliquando membrum ęgrum cognoscitur, & ęgritudo a proprijs ipsius operationibus in ipso: sicut in ægritudine fixa in cerebro concomitantur alienationes, quæ diu continuantur cũ K
eo. ꝙ si propter colligantiam alteri⁹ membri existant, sicut accidit ꝓpter apostema diaphragmatis, concomitantur alienationes, quæ non continuantur cum eo. Item accidentia, quę sensibus adueniunt, sunt cognitionis species ægritudinis membri propriæ: sicut apostema cholericũ in cerebro factum malas præbet cogitationes, & quasi festucarum de pannis euulsionem adducit, & vigiliarum multitudinem, & cum mala dispositione de somno excitantur. Et qđ ex sanguine fit, minus vigilare facit, q̃ illud, quod de cholera fit: L
& habet risum, & lætitiam. sed qđ a cholera fit, sequetur ira, & furor. Sed quod de melancholia fit, & illud alienationem sensuum promouet excepto ꝙ timor, & planctus hoc concomitantur. Sed quod ex phlegmate fit, corruptionem animalium virtutum præbet, & non intendit facere malum. Sed signa propria dominij humoris apostema facientis in cerebro sunt sicut rubedo faciei & oculorum, & caliditas tactus, & fortitudo pulsus. quoniam ista significant abũdantiam sanguinis: & maxime quando associabitur eis regimen conueniens, sicut ætates, complexiones, & tempora. Et non quæ- M
ras vt rememorem tibi signa multotiens: quoniam rememorari debes eorum, quæ tibi dixi. Et pulsus sup apostemata significans habet a sua proprietate varietatem tremoris. qđ est, quia est in membro panniculoso ꝑꝑ certamen, qđ est inter virtutẽ & organi extensionẽ. Et hoc accñs ĩ apatibus calidis plus manifestatur. In apostematib⁹ vero phlegmaticis & melancholicis mollicies. & humiditas

A ditas, quę est in apostematib' phlegmaticis, quasi vincit serrinam dispositionem, quam a parte membri cōsequi debet. Et panniculi, qui in cerebro apostemátur, sunt pia mater, & dura mater, & aliquando ipsa substantia cerebri apostematur. & hoc maioris est periculi, & fortiora hēt accidentia. quod est, quia ex hoc cōsequitur paralysis, aut apoplexia. Et dicitur ꝙ aliquando cerebri rete apostematur. & hoc sequitur dolor pulsatiuus propter arteriarum multitudinē. & ipsius ꝓpria signa sunt albi oculi, fortis rubedo, & palpebra
B rum grossicies, & motus difficultas. & febris, vt dictum est, propria in istis apostematibus existit: sed tamē in apostematibus calidis est acuta, & in mollibus est lenta. Hę sunt ægritudines, in quibus necesse est inducere demonstrationem, & ꝓprie in ęgritudinibus cerebri. Sed epilepsia, & apoplexia, & similes ęgritudines neruorum, omnes istę ægritudines sunt manifestæ sensui. & iam diximus earum causas in libris Aegritudinum. Et quæ remanent loqui, sunt signa, quæ sunt propria cuiusque cāæ causarum ęgritudinum. Et
C hoc inuentum est in eis plurib' ex causis. & est inuentum in eis ex colligātia aliorum membrorum, sicut est relaxatio. quia iam declaratum est in libro Aegritudinū, ꝙ humor qui facit, est causa phlegmatis: & potest esse ꝙ sit causa melancholiæ. Sed si est ex aquositate, aut ventositate, in hoc est differentia inter Medicos: & si potest esse, vt sit ī cerebro principaliter, & ex colligantia aliorum membrorum. Sed cognoscere ista signa maxime potest sciri ꝑ præterita: quia istę ęgritudines eueniunt pluribus de causis. Ecce quæ D significant super ipsa, sunt signa, quæ significant super abundantiam humoris. & ꝙ eius, quod inuenitur ex colligantia alterius membri * dicta sunt, iam fit via, per quam demonstratur. & hoc est, ꝙ ægritudo multiplicatur in membro ex colligantia, & minuitur ex minoratione. & iterum quia membro lęso non stat fixa ægritudo. & ideo, quia omnia ista accidentia manifestant, ꝙ hæ ægritudines non sunt in membro principali. Et scias ꝙ differētia, quę inter ęgritudines materiales & non materiales existit, est, quia materia- E lis dominium illius humoris ostendit. & quæ prima essentia, a non materiali existit, si causa hoc efficiens a rebus exterioribus causetur, hæc erit malitia pauca, & perseuerantia erit breuis: sicut dolor capitis, qui a calore prouenit Solis, & sicut ægritudo, quæ nominatur terabi, quæ ab aere serenissimo, qui membra nutritiua læsit, contingit, & quę mala cōplexio a secunda existit essentia, est sicut spasmus, aut & hectica, quæ a nimia siccitate fit. & hęc spasmi species ab alijs spasmi specieb' diuersificatur: quia paulatim aduenit, & ei' F timor est magnus. Hæc sunt signa ęgritudinis.

De signis ægritudinum Oculorum. Cap. 47

INcipiamus nunc signa ęgritudinis oculorum. Dicamus ꝙ, hę ęgritudines sensui visus manifestantur. & in hoc non indigemus nisi cognitione causę. & hunc meum sermonem complebo, cum de oculorum medicatione sermonem ordinabo. sed hic dicā signa, quę cognitionem ægritudinum oculorū manifeste

G nifestant. Hęc lęsio est, quę aduenit neruo, per quem ad oculum spirit' currit animalis, aut quę eidem accidit spiritui. Et neruus, qui ad oculū dirigitur, læditur aut mala complexione materiali cum apostemate, vl' oppilatione: aut propter malā complexionem sine apostemate, vel oppilatione. Et signa malę complexionis cum apostemate in oculis sunt manifesta: sicut pulsatio, rubedo, & calor. & signa oppilationis sunt sola grauitas. Et signa malę complexionis oculorum manifestantur, secundum quòd omnis mala comple

H xio manifestatur. Et oppilationes, quę in eo sunt, fiunt sicut ęgritudo, quę nominatur abinnasal: & est oppilatio facta inter corneam & humorem crystallinum. & hęc oppilatio apparens est. Hanc vero ęgritudinem pręcedit vaporum eleuatio ad partes superiores. Et potest esse vt isti vapores propter colligātiam stomachi ascendant, quos stomachus transmittit cerebro: & etiam possunt a solo cerebro eleuari. Et differentia inter istos est, quia vapores a stomacho venientes crescunt, & decrescunt propter bonitatem di

I gestionis stomachi, & malitiam ipsius, Sed quando a cerebro fiunt, in sua fixione firmantur. tamen & in eis, qui a cerebro fiunt, aliqua additur malitia propter stomachi malitiam. Et dicunt ꝙ vapores a stomacho ascendētes ambos oculos ęqualiter turbant. Sed oppilatio, quę propter decursum aquę superioris aduenit, vt plurimum vni soli oculo accidit.

De signis ęgritudinum Aurium.
Cap. 48.

ET auribus etiam fit ęgritudo ꝓpter duas species malę complexio- K nis, vt materialem, & non materialem. & fiunt in ipsis apostemata, & oppilationes, & dolores, & generaliter ęgritudines; quę sunt omnibus aliis membris generales, dolorum, & apostematum, & pustularum, & similium. & hęc signa sunt signa ꝓpria ęgritudinum ipsarum. Et signa calidi apostematis auricularū sunt dolor infixiuus grauis: quia membrum est neruosum, & chartilaginosum: & pulsus serrin'. Et scias ꝙ maior pars humorum facientium talia apostemata est humorum subti L lium propter obtusitatem, vel duriciem substantię ipsorum membrorum. & aliquando cum his apostematibus fit febris continua: & maxime quando apostema est in radice loci nominati sumach. Et maior p̄s ęgritudinum, quę fiunt in aure, est exufflatio, & tinnitus, propter intus ventositatis expulsionem & inclusionem. & dicitur ꝙ hoc esse, potest acuitate sentiendi. & demonstratio super hoc est, ꝙ ibi non est signum superabundantię humorum.

De signis ęgritudinum Nasi. M
Cap. 49

NAso superueniunt oppilationes, & apostemata cum complexione mala materiali, & non materiali. Et propria apostemata in ipso sunt, quę deriuata sunt a nomine illius vermis, qui ramisse nominatur. hic est ille, qui multos habet pedes. & signa istius ęgritudinis ab eisdem, quibus & alię ęgritudines, cognoscuntur signis.

De

A De Aegritudinibus Oris. Cap. 50

AEgritudines vero oris oculis manifestantur: & ob hoc perscrutatione signorum ipsorum non indigemus.

De signis aegritudinum Gulae. Cap. 51

ET gulę fiunt apostemata, & ęgritudines, quę etiam eldaucha dicuntur, idest strangulator, & Persę appellant ascheam. Et cognoscunt a dolore ibi existente, & cum constrictione deglutionis. & quando crescit, constrictionem facit anhelitus. & potest fieri, vt hic extinguat spiritum. Et causa huius a signis humorum ibi dominantium cognoscitur. Et pulsus in hoc apostemate est vndosus: & est, quia hoc apostema in membro est musculoso. & diuersificatur hoc apostema secundum magnitudinem, & paruitatē: & secundum hoc eorum * terminationes iudicantur. Et hoc ex signis bonis est, vt apostema in partibus exterioribus manifestetur, aut propter tumorem, aut aliud signū, aut propter dolorem per tactum. Et ipsorum species secundum Gal. sunt quinque. Vna est, quae fit in meatu gulę, quę extremitatem epiglottidis attingit. Secunda est, quę nec foris manifestatur, & in gula non apparet: sed ex hoc patiens quasi strangulationem percipit. Tertia est, quando gula exterior est inflata. Quarta, quando intus, & extra tumet. Quinta, quando lacerti colli appodiantur: ita quòd spondili intus contrahuntur.

B

* a.l. particularia.

C

Quarto de Locis affe. c. 5. ad finē. & in Aph. Si a febre.

D De Signis aegritudinum pulmonis. Cap. 52

ET pulmoni multę ęgritudines fiunt, quarum quędam sunt cōmunes, & quędam ꝓprie. cōmunes sunt sicut apā, vlcerationes, & cōtinuitatis solutio: ꝓprię vero, sicut tussis, & ęgritudo, q̄ dr̄ beth horra, i. difficultas anhelit⁹. Et apā pulmōis cognoscit̃ a forti anhelit⁹ strictura, & a cōcussiōe fixa cū ipso ꝑ istius mēbri ad cor ꝓpinquitatē, & pectoris grauitatē, & a forti tinctura pomorū maxillarum, & ab oīb⁹ signis dn̄atiōis sanguinis cognoscitur. Et ꝑpea quia vt plurimū ī hoc mēbro apā a sanguine cōcreat̃: qđ est, q̄a cholerę sparsio in eo ꝑ suę substātię molliciē eē nō pōt, & ēt ꝑ multā humiditatē ad ipm trāsmissam: & tn̄ nec ēt ꝑ hoc apostema phlegmaticū nisi raro in ipso cōficit̃. Et dolor in apāte isti⁹ mēbri signū nō est: quia hoc mēbrū insensibile est. Et pulsus necessario est talis, qualis apātū calidorū: excepto quia in eo vndositas est manifesta ꝑ molliciē mēbri. Et solutiōis cōtinuitatis isti⁹ mēbri signū ē: quia simul & semel sanguis egredit̃ mult⁹, rube⁹, arenosus, & cū tussi. & hęc fiūt aut ꝑ cās extrinsecas, aut ꝑ reuma descēdēs, aut ꝑ percussiōes in pectore factas. Et sputū sim̄r apostema pulmōis manifestat, dummodo coniungat̃ cum signis prędictis. quod est, quia posset fieri etiam in apostematib⁹, quę fiunt in * panniculis costarum. Et ex signis laudabilibus in apostemate pulmonis est sputum album, & ęquale, & quod suauiter egreditur: quemadmodum illaudabile est signum, in quo dominium aliquorū humorum manifestatur, & maxime

E

F

* a.l. pelliculis.

L iiij spu-

G sputum nigrum,& post illud est citrinum,& post illud rubeum. Et sputum rotundum, quod Hippo. dixit esse summum malum in pulmõis ęgritudine,est,quia significat perditionem super humiditatem naturalem: sed tussis non est signum nisi causæ efficientis. Et causas ipsius tu ex alijs libris nouisti.

De signis ægritudinum pectoris. Cap. 53

ET ęgritudines, quæ manifestiores sunt in pectore,sunt apostemata,& oppilationes. Et apostemata vt plurimum fiunt in pellicula in
H teriori tegente costas,quæ ægritudo nominatur xazibera,quæ in lingua nostra pleuresis nominatur. Et ĩ his apostematibus propria signa sunt dolor fixus extensiuus, febris acuta, &tussis cum sputo,& pulsus serrin⁹. Et aliquando hæc apostemata fiũt in musculis, qui sub pãniculo sunt. & tunc hæc passio apostema lateris dicitur,& tunc hæc signa sunt posteriora dictis signis. Similia tamen ipsius accidentia sunt debiliora,& minus timorosa. nec dolor adeo fixus
I est,quia non est in membro panniculoso, nec ĩ pulsu serrinitas sic manifestatur. Et aliquando apostema fit in panniculo pectus diuidente. Et aliquando diaphragma apatur, & sequitur hic sensus alienatio, & inquietudo magna.

De signis ęgritudinum Stomachi. Cap. 54

ET stomacho adueniunt species complexionis malę, vt materialis,& non materialis: & adueniunt apostemata,& vlcerationes. Sed species malæ complexionis non materialis,quando remissa est,a rebus ex K trinsecis est creata: & illę sunt illius signa demonstratiua, sicut aduent⁹ aeris,vel cibi frigidi. Sed si fuerit intensa,erit aut mala complexio calida & sicca, quæ hecticam inducit aut erit frigida & sicca,& senectutis erit hectica. Et signum ambarum ęgritudinum est,ꝙ in hoc membro illa signa manifestantur,quę in aliis babus ægritudinib⁹ his manifestari solent. quod est, quia membrum hoc fortiter dematratur.& quando patiens supinus iacet, tunc percipit stomachi dispositionem foueę alicui similem esse.& stercus molle e- L greditur & indigestum,& vniuersaliter ipsius virtutes omnes debilitantur. Sed mala ipsius materialis complexio huiusmodi esse potest, aut vt ipsa sit imbibita, vel in concauitate ipsius fixa,aut ab alio membro trãsmissa.& potest esse vt res ambę adinuicem componãtur.& hoc potest aut ab vna,aut a duabus materieb⁹ esse,v.gra.sicut si in ipso sit humor cholericus,& ipsi humor phlegmaticus transinittatur. Et si ipse fuerit phlegmaticus humor, ab eo ructus prouenict acetosus:& si fuerit chole M ricus,fiet fumosus. Et differentia,ꝗ est inter humorem fixum & transmissum,est:quia transmissus per secessum, aut vomitum exit: sed imbibitus & infixus neutrum horum attentat,sed conatur ad vomendũ, & nihil proijcit. Et signum appropriatum cholerę est tremor labij. Et humoris melancholici in stomacho signa sunt virtutis visibilis ĩpedimentũ, & acetositas acerba ĩ ore. Differentia vero, quæ est inter complexionem materialem & non materialẽ, est ꝑꝑ humorem per vomitum,

A tum, vel secessum exeuntem. Et in passione stomachi vrina grossa materialem complexionē peccantē significat. Sed apostemata fiunt aut in fundo stomachi, aut ĩ ipsius ore. & horũ quędam sunt calida, quędā frigida, & quædā ex genere cancri, & quędā sunt ventosa. Et oē aposte ma, qđ in stomacho soporat, sequit̃ febris, & dolor fixiuus: & maxime, qñ in ore stomachi oritur. qđ est, q̃a illa pars magis neruosa existit, & est colligantiæ prĩceps. & ob hoc periculosior ea, q̃ in fundo existit. & eidē syncopis, & sensus alienatio sequitur. & frigida apostemata sequũ-
B tur dolores debiles, & febris lēta. Et apostemata, q̃ in stomacho cancerosa fiunt, sine dolore, & febre fiũt: & si esset, hecticę assimilaretur, aut mixtis febribus. Et proprium signorũ horũ apostematũ est ructus putridus corruptus cum operationũ debilitate: hoc est, quia cibus egreditur indigestus; & alia accidentia his similia. Et vr̃ signa, quę dominiũ humorũ significāt, illa eadē sũt signa, quę significant illum humorem, qui hoc facit. & vt plurimum attestantur ei cōplexio, ætas, & regi
C men: & alia his similia iuuante ad hoc cognoscendum. Sed vlceratio, quę in eo fit, cognoscitur ab ardore vel combustione, quę in eo fit, & p̄p paucam mordicationē. raro tñ fit, vt vlceretur stomachus, nisi sit etiā vlceratio in gula, aut ore.

De signis ægritudinum Hepatis. *Ca.* 55.

ET hepati accidunt oppilatiões, & apostemata, & spēs malę cōplexionis omnes. Signũ apostematis hepatis, nō tñ propriũ, est febris, atq; tussis, & illius loci dolor. & q̃ quasi proprium est grauitas loci, q̃
D trachea nominatur: & maxime qñ ĩ gibbositate hepatis apostema existit. Et sæpe signa apostematis costarum cũ signis apostematis hepatis commiscentur: quia sæpe dolor apostematis hepatis p̄uenit ad eundem locũ, ad quē dolor apostematis pelliculę costas tegētis reperitur. et tunc hic nullũ proprium signum reperitur. & cum his oĩbus accidit tussis: tñ in hepatis apostemate nō fit multũ sputum. Et aliqñ erit sputum in apostemate panniculi: maxime qñ apostema saniē facere incœperit. & p̄pea sputũ in principio
E signum sufficiens non erit. Nec est dr̃ia propria ĩter apostemata hepatis, & pleuretica, nisi in qualitate doloris. quia in pleuresi est dolor fixus, & extensiuus: & qui in hepate, est aggrauatiuus. Et ĩ pulsu etiam dr̃ia existit: quia in pleuresi est serrinus, in hepate vero vndosus. Et dr̃ q̃ aliqñ apostema fit in hepatis lacerto. & figura apostematis hepatis est lunaris. sed figura apostematis lacerti est oblonga, vel quadrata, & vnus angulus ipsius est grossus, & alter subtilis.

De signis ægritudinum Splenis. *Cap.* 56. F

ET spleni oēs species malæ complexionis accidũt, & oppilationes, & apostemata, & ventositas inflatiua. Et signa apostematis splenis sunt dolor grauis, & febris, & accidentia, quæ corpori adueniunt propter huiusmodi membri ægritudines. Et oppilationis signa sola grauitas existit. Et signa ventositatis inflatiuę solus dolor est extensiuus. Et ex apostemate & oppilatiōe splęnis sequitur macies totius corporis. Et ideo dicit Hippoc. quando splen crescit,

G crescit, tunc corpus attenuatur: & quando decrescit, tunc corpus inspissatur.

De signis ægritudinum Renum. Cap. 57.

ET renibus accidunt species malæ cõplexionis, & oppilatiões, & apostemata. Et discernũtur à vesicę ægritudinibus, pp lapidis & arenæ generationẽ. Et magis propria species malę complexionis, quæ renibus conuenit, est ægritudo q̃ bolbarabris nominatur, quæ in Latino diabetica dicit̃, & cũ forti siti, & vrinę fluxu, & febre. Et apostematis ca
H lidi sunt signa, dolor aggrauatiuus in renibus sentitus, & dolor in alcatim factus cum febre, vrinæ constrictione. & q̃n patiens super latus sanũ decumbit, vr̃ vt alius ren sup ipsum suspendat̃. & hoc prouenit, q̃n est ĩ statu, aut declinatiõe. & in maiori parte in his apostematibus fiũt febres errantes, aut iunctę in apostematib' frigidis & lentis: ideo quia febris nõ aduenit apostematib' mẽbrorũ pĩcipaliũ, nisi q̃n apostemata erunt parata saniẽ facere. Sed signũ generationis lapidis in renibus est dolor fixus ab ipsius generatio-
I nis principio, quousq; natura illos abijcit extra, ſm illos, qui dicunt q͏ lapides isti in substantia renũ generantur. & ideo aliq̃n cũ istis sanguinis exitus adest. Et q̃d verius apparet, est q͏ ĩ cõcauitate renũ generantur. & dolor, qui est in hac ægritudine, & accidentia doloris accidẽtib', q̃ in colica inueniuntur, similãtur: ppea quia stomachi distẽperãtia & vomitus his duabus ęgritudinibus communiter accidũt. & casus similiter appetitus. Et differentia istarum difficilis est maxime in ægritudinum principio: sed in fine manifeste diuersificantur pp in colica vẽ K
tris esse constrictionem, & humorum cognitionem, & multam ventositatem. & ét lapides generati in renibus arenã ostendunt in vrina. Et signum discretiuum in hoc est operatio clysteriorum. quia si patiens pp clystere requiem inueniet, sicut accidit Gale. sine dubio hic dolor colicus erit: & si pp clysteria aggrauatur, & proculdubio renalis ẽ. causa est, quia clysteria intestina replent, & distensionẽ in eis operant̃, & tunc opprimũtur renes, & dolor L
fortificatur. Sed signa, q̃ vlcerationes significãt, est dolor vlceratiuus sine grauitate, & extensione, cũ exitu sanguinis, aut saniei. Et aliquando egrediunt̃ cum vrina frusta frustis carniũ similia. & hoc accidit, q̃n in substãtia renum corrosio fit.

De signis ægritudinum Vesicæ. Cap. 58.

ET in vesica manifestiores ęgritudines, quę in ipsa generãtur, sunt lapides, qui in ipsa generãtur, & apostemata, & vlcerationes, & strãguria, & sine voluntate vrinæ exit'.
Sed signũ lapidis in vesica ẽ dolor, M
qui in vesica sentitur cũ virgę pruritu, & virgę erectione, & relaxatiões sine cã manifesta, & vrinę cruditas, & albedo ipsius cũ subtilitate, & difficultas exitus vrinæ, & arenarum apparentia in ipsa. Sed constrictio vrinę fit aut propter membrũ mandans ipsam, aut pp meatum, qui à renibus ad vesicam tendit. Et his duobus vnum est cõe accidens. & hoc est vrinæ difficultas. Sed diuersificatur in ipsis: vt si à renibus, ibi dolor sentitur: si autem à meatu, ibi dolor adest. Et aliquando constrictio

A strictio fit vrinæ ab ipsa vesica, aut à meatu qui ad ipsam progreditur vesicam. & ista duo similiter in vno accidente communicant: hoc est, quia vesica repletioně recipit, similiter & meatus. sed diuersificantur in hoc. quia qđ à vesica prouenit, quando vesica præmitur, & vrina exit. sed quod à meatu ꝓuenit, nõ emittit vrinam, etsi vesica exprimatur. Et oppilatio istius meatus fit à lapide, aut ab humorib' grossis sanguineis, vel sanguine coagulato, aut ꝑꝑ complexionem frigidã dominantem, aut ꝑꝑ apostema, aut furunculos.
B Et signa harum ægritudinum sunt: quoniã, si fuerit ex lapillulis, significatur ex arenulis ꝓcedẽtibus. & si est ex coagulatiõe sanguinis, signũ est sanguis anticipatus. & si ex sanie fuerit, signũ est apostema, qđ præcessit. & si ex humoribus grossis fuerit, significatur ex exitu pręcedẽtis humiditatis. & cognoscunť istę dispositiones per signa eadẽ conuenientia. & si adinuicem istę dispositiones coniungant, difficile cognoscuntur à Medico. quare quiete debet medicinare, consyderando primã intentionem. & si ex illa lucra-
C tus fuerit, sequatur illam. & si non, dimittat. Et si pustula, aut vlceratio est in vesica, quod ab ea egreditur, furfuribus, aut laminibus assimilatur. sed si hæ ægritudines fiũt in renibus, quod ab eis exierit, frustis carnium assimilabitur.

De signis ęgritudinũ Intestinorũ. Ca. 59.

ET intestinis vt plurimũ fit ęgritudo, quę dř colica, apostemata, vlcerationes, & sanguinis fluxus. Sed sanguinis fluxus vlcerationem concomitatur. & iste sanguis cum
D fæcibus egreditur à principio mixtus: & aliqñ ex substãtia intestinorũ egreditur. & signum huius est dolor, qñ euacuantur humores, & fæces. Et qñ apostema est in intestinis grossis, hoc modo cognoscitur: quia cum patiẽs mordicationẽ sentit, cogitur assellare. sed qđ ab apostemate exit, cum fœcibus non est admixtũ. Et si fuerit in subtilibus, ꝑꝑ dolorẽ assellare non cogetur. & qđ ab eis egredietur, cũ stercore erit admixtum ꝑꝑ vię longitudinẽ. Si-
E militer si apostema in subtilib' fuerit, dolor circa vmbilicũ sentietur: & cũ in intestinis fuerit grossis, dolorem sentiet inferius. Et signa colicæ calidæ manifesta sunt, & vľiter ea, q̃ significant dñium humorũ in oẽm patientem. Et q̃ ꝑꝑ ventositatẽ fiunt, sunt dolor extensiuus, & tortio intestinorũ. & si tortio fuerit cũ rugitu, grossam ventositatẽ significat. & q̃ fit ꝑꝑ apostema, cognoscitť à fortitudine doloris, à febre, à siti, & ab accñtibus oñdentibus dñationẽ humoris apostema facientis. Et
F ægritudo fortissima, quæ iliaca nominatur fortiora habet accidẽtia & mala, ita ꝙ patiens cogitur vomere stercus. Et vt plurimũ hoc accidens est ꝑꝑ apostemãta in subtilibus Intestinis factum. & potest fieri propter stercus putrefactum in eis, aut ꝑꝑ humorem grossium viscosum, aut propter herniã factam ex descensu intestinorum, aut ꝑꝑ venenum receptum. Et vľr hæc ęgritudo intestinis subtilib' est propria. & hęc ęgritudo attribuiť virtuti expulsiuę, cũ suum naturalẽ motũ non habeat, aut debet attribui vľr oppilationi. & aliqñ propter priuationem cholerę,

G ræ, q ad intestina consueuerat trans mitti: quia per modũ abstersionis adiuuat ad fœcum debitam expulsionem. Et oppilatioẽs fiunt in illis ꝓpͤ humores, aut apostemata, aut ꝓpͤ malã complexionẽ frigidam & siccam, quę vias constringit: aut propter alias res positionem eorũ corrumpentes, sicut ventositas, quę ea facit tortuosa, & herniam.

De signis ęgritudinum Vulua. Cap. 60.

ET vuluæ ęgritudines fiunt, quibus oẽs species male cõplexionis cõicant: sicut ab his, quæ pcesserunt tibi manifestum est. & sæpe
H ipsi accidunt apostemata. Et horũ signũ est dolor fixus, & pulsus serrinus: eo ꝙ mẽbrum est neruosum. & febris accidit eidem: eo ꝙ sit mẽbrum principale aliquo mõ principalitatis. Et ex ægritudinibus, q magis ĩ ipsa proprie sunt, est ęgritudo, quæ mola nuncupatur, quę difficile à prægnatione cognoscitur: eo ꝙ ablatio menstrui, & grossicies vẽtris communicant ambabus. Et signum discretiuum est, quia transit terminum mot' embryonis absq; motu. & hoc accidit multis annis,
I quia portari potest, donec ab ea moriatur, aut absoluat. & hoc ſm virtutis tenorem. Et aliqñ ei accidit, vt eam ferat pluribus annis, demũ parit frustum carnis: & aliq moriuntur. Itẽ propria est ęgritudo vuluæ illa, quæ suffocatio dr̃ matricis, quæ fit ꝓpͤ mẽstrui sanguinis corruptionem in vulua, & euenit ei syncopis, & difficultas ĩ anhelitu, & priuatio sensus & motus, & debiliter sentitur pulsus ei'. & accidit eidem duricies, & ipsius oris oppilatio. Et hoc accidit ex reliquijs apostematis diu ĩduratus in orificio matricis. Et species
K
malę complexionis matricis, si materiales sint, ab his, quę ab ipsa ęgrediuntur, cognoscuntur. & si nõ sint materiales, à siccitate ipsius percipiuntur. Et generaliter signa, quę significãt complexionem sunt signa significantia cõplexionẽ matricis: & de cætero instabimus super causas, quæ operantur putredinem. Et completus est tractatus iuxta nostram intentionem.

AVERROIS COLLIGET

L

LIBER QVINTVS.

SVMMA LIBRI.

De Cibis, & Medicinis.

Quæ sit huius Quinti libri intentio. Cap. I.

IN primis sciendũ est quid sit cib', & quid medicĩa: & quot sint eorum operationes, & qualiter operãtur & proprie medicinæ: eo ꝙ habent multas operatiões, quas Medici appellant virtutes primas, secundas, & tertias, & proprietates. & cum hoc
M dabimus cognitionem harũ istarũ medicinarum, q operãtur quãlibet istarũ operationũ: & postea speculabimur in operationibus earũ: hoc est, vtrum via, qua apprehendimus, est per viã syllͥ solum, aut per viam experientię solum, aut per viã continẽtẽ vtrunq;. & hoc totũ erit, postquam receperimus à Naturalibus qđ erit recipiendum. Et qñ compleuerimus hoc, recordabimur ꝓpriorum ciborum & medicinarũ, quorum multiplicata est sciã, & experiẽtia

A tia in terminis naturalibus, & testificata sunt à communitate Medicorum, aut à maiori parte. Et postea narrabimus modos cōpositionis, & recordabimur eorū, quę manifestiora sunt sectæ componentiū. & narrabimus naturam complexiōis fm viam, quam nobis ostendent regulæ illæ. & quando compleuerimus hæc, tunc completa erit nostra intentio in hac particula.

De quiditate Cibi, & Medicinæ. Cap. 2.

Dicamus φ cibus ē illud, quod ponit naturales partes cibati. B & hæc pars est in specie partis dissolutæ. Sed medicina diuersificatur ab hoc: ideo quia quamuis ipsa sit ex rebus, quę ponunt naturales partes cibati, illa pars non est in specie partis dissolutæ, sed habet in se rem actiuam, & alteratiuā. Et ppea, qñ superuenit hæc dispō super dispositionem ęgritudinalē, quę est cōtraria, vocatur illa operatio curatio. Et hæc est intentio definitiōis, qua Gale. definiuit cibū: & medicinam: dicens φ cibus est illud, qd patitur à corpore, & medicina est illud, à quo patitur corpus. Sed si nos non intel C ligeremus ex verbis hoc, qđ dictum est, non esset intellecta certitudo cibi, & medicinę. Et iam opinatus est vnus ex nostris socijs, qui nominatᵣ Ahuberu Auensufu, φ illud, qđ diximus in hac definitiōe, esset quasi cōtrariū verbis Galeni, & super hoc eidem multas transmisi epistolas, quousq; hoc plene intellexit.

De Operationibus primis, quas operantur medicinæ in corpore humano. Cap. 3.

ET operationū, quas operantur medicinę in corporibus humanis, quędam sunt primę, sicut est caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Et quędam earū sunt secundæ, sicut maturatio, digestio, mollificatio, resolutio, & aptio, & multa alia similia istis, quę enarrare debemus, qñ declarabimus naturam medicinarum, q̄ faciunt hoc, & fuerunt vocatæ secundariæ: quia sequuntᵣ mēsurā mixtionis primarū virtutū. Et quędam earū sunt tertię, quæ sunt propriæ in certis membris, & sunt quasi consequentes secundarū. Et est cōueniens ī primis narrare qūo hę habent agere in corporibus has operationes, & quomodo habēt pati à corporibus earū passiōes. & hoc sciemus, qñ sciuerimus per quē modum nutritur nutritus. Et dicamus, iam declaratum est i Naturali philosophia φ membra, quę primo nutriuntur, sunt mēbra similia: ideo quia cibus primo cōuertitur fm ordinē, quem habet ī corpore cibati, in humiditatem similē humiditati fixæ in membris cōsimilibus, & misceatur cū eis per eūdem modū, quo miscentur adinuicem res liquidæ: ppea quia non est alter modus, per quem natura possit restaurare rem dissolutā omnibus partibus mēbri nisi per modū mixtionis. & qñ erit permixtū fm hunc modū, tunc habebit essentiā in ipso: & post hoc assimilabitur illud mēbro, hoc est quia dat eidem vnā coagulationē stabilitatis similem stabilitati mēbri. Et est ibi declaratū φ hoc fit ꝑ decoctionem, & decoctio fit per calorem qui est in cibato: non φ calor sit primus motor in hac re, sed est anima nutritiua: ppea quia operationes caloris non sunt determinatæ, nec ordinatæ ad vnū finem manifestū.

D

E

F

G manifestum'. Et postq̃ ita est. vidẽ
dum est q̃ſio dicitur cibus esse tem-
peratus, aut medicina: & quõ dici-
tur super quẽlibet eorũ vt sint distẽ
perati: quamuis melius sit appro-
priare tẽperãtiam cibo, sicut est me
lius appropriare distemperãtiã me-
dicinæ. ꝑpea quia cibus habet ꝓp
suam virtutẽ, & suam præparationẽ
vt conuertatur ad humiditatẽ simi
lem humiditati radicali, quæ est in
mẽbro consimili, & calori intrinse-
co simili calori, qui est in cibato, ita
vt sint idem ſm oẽm modũ. & hoc
est solũ in eo, qui est tẽperatę com-
H plexionis, vel propinquus ei. & per
hunc modũ dicitur ꝙ cibus sit tem
peratus, sicut erat panis grani, & car
nes gallinarum iuuenum, & similia
istis. quia quantitas partiũ præstita-
rum corpori ab istis cibis est idẽ cũ
partibus, quæ fuerunt dissolutę. Sed
tẽperantia medicinę est propinqua
huic: sed diuersificantur inquantũ
non habet virtutẽ restaurandi par-
tem ęqualẽ quantitati rei, quę disso
luta est ex corpore. & ꝑpea non po-
test hõ nutriri ex temperata medi-
cina, & si comedat ex ea tantũ, quã-
tum comeditur ex cibo. Sed q̃ñ dici
I mus ꝙ medicina sit temperata, Itel-
ligitur eius tẽperantia, ꝙ q̃ñ come-
ditur ex ea quantitas, quæ non est
sensibilis, comparando eam quãti-
tati partium dissolutarũ à corpore:
ꝙ tunc non inducit in corpus rẽ ex-
traneã. quia si hõ comederet ex ea
quantitatẽ sensibilẽ ſm ꝙ comedis
set de cibo, induceret in corpus ex
necessitate rẽ extraneã: quãuis diffi
cile sit inuenire medicinam tẽpera-
tã in oꝑationibus oĩbus. Et ſm hoc
debes intelligere, ꝙ q̃ñ dicim' ꝙ me
dicina ẽ calida, & frigida, humida.

vel sicca, & dicimus ẽt de cibo, no- K
stra intẽtio nõ est nisi ęquiuoca: si-
cut tu scis ꝙ, q̃ñ dicimus de vino ꝙ
est calidũ in secundo gradu, & simi
liter crocũ, nõ intendimus vt sit idẽ
calor. Et postq̃ declaratũ est q̃d sit
cibus temperatus, & medicina tem-
perata, & qualiter operentur in cor
pore, ex hoc potes intelligere viam.
per quã dicimus eẽ distemperatos.
& hoc dicimus in qualitatibus pri-
mis. i. q̃õ calefacit medicina, refri-
gerat, & humectat, & exiccat. Quia
medicina, q̃ conuertitur in chylum
calidiorem temperato chylo, aut in
calidiorem q̃ est pars corporis; hoc L
est ad partem calidam: illam medi-
cinam dicimus calidam. quia calor
dr̃ ꝙ sit vna rerũ, quæ calefacit ho-
minem plus debito, & q̃d generatur
ex hoc chylo, est calidius debito, &
sanguis, qui est materia caloris na-
turalis, est calidior debito. Similiter
humiditas radicalis, in quã conuer-
titur sanguis, est calidior suo mõ, &
sic de necessitate calefiunt omnes
corporis partes. Et sic dr̃ de medici-
na frigida, quia non refrigerat, nisi
quia conuertitur in locis digestio-
nis ad diminutum calorem, magis
q̃ calor corporis sit, ita ꝙ chylus, qui M
ex ea generat', est diminutus à calo-
re corporis. & non dr̃ veraciter vt re
frigeret, quia calor naturalis nõ ha
bet aliquã viã generandi frigidita-
tẽ. & sic debes dicere in sanguine &
humiditatibus, quę sunt in mẽbris,
& in humiditate & siccitate oĩum
partium corporis. Et q̃ñ Medici spe
culantur operatiões medicinarum
in corpus, facile est eis dicere quali-
ter calefaciunt: sed difficile est eis
dicere qualiter refrigerant. ita ꝙ Ga
le. dicit sicut fugitiuus, ꝙ non sit ni-
si

A si per diuisionẽ medicinarũ in paruas partes. Et si nõ refrigeraret medicina, nisi per diuisionem ipsius in partes minutas: ergo necessariũ eẽt nobis dicere ꝙ esset frigida in actu. sed hæc medicina frigida, nõ est frigida in actu, neq; ẽt calida est calida in actu. sed hęc res ęque bene cõpetit medicinæ calidæ, sicut medicinæ frigidę. quia res conuertibiles, qñ conuertunt in partes minimas, facilius conuersionẽ recipiunt. Et quamuis medicina sit passibilis à corpore per viã quam diximus: nõ est impossibile vt patiatur ab ea per
B alium modũ. Nam vides ꝙ cibus est passibilis à corpore: & tñ inuenis cibum, qui mutat corpus ſm aliquem modũ, & ſm aliquam latitudinem. & si hoc inuenitur in cibo, qui est appropriatus passioni, & tñ vincit aliquo modorum: ergo hoc maxime debet inueniri in medicina, q̃ victorię appropriatur, & mutationi. quia veraciter debemus dicere ꝙ quamuis aliqñ vincatur, tñ nõ deserit propriam suam virtutẽ, hoc est substantialem. Sicut dr̃ ꝙ arbor Ægypti occidebat, dũ erat in Ægypto, & qñ remota fuit abinde, nutriebat.
C Et dicit Arist. ꝙ in terra Latinorũ sunt duo flumina, ex quorũ vno si oues biberent, generabũt masculos, & ex alio fœminas. Et hoc nõ est, nisi ppea quia cibus ex vna parte est similis, & ex alia dissimilis: & ex parte similitudinis est patiẽs, & ex parte dissimilitudinis est agẽs. Et hic est modus medicinarũ, quæ dicuntur calidæ aut frigidæ in potẽtia, & hoc pp pręparationem, quam habent. quia non est in aliquo cõpositorum calor in actu, nisi in animalibus pp eorum perfectionem. & indigẽt calore extrinseco magis. D & ppea non inuenitur in eis temperantia elementorũ, sicut in animalibus. Sed res simplices, quę nõ nutriunt, sicut quatuor elementa, nõ dant corpori, qñ adueniunt ei intus vel extra nisi qualitatem: ideo, qñ obuiant nostris corporibus, mouẽt corpora: sed non mouentur à nostris corporibus. ppea quia qualitates, cum quibus operantur elementa in corporibus, sunt in actu, sicut est calor in igne, & frigus in niue. Et qñ elementa mouent corpora, ipsa non mouentur, i. non conuertuntur. Et qñ Medici volunt de mensuris præparationum narrare, quæ E sunt in medicinis, quia indigẽt hoc in medicatione, ordinauerunt gradus per modũ comparationis corpori temperato, & posuerunt quãlibet qualitatem in quatuor gradibus, s. calidum in primo, secundo, tertio, & q̃rto. & sic de frigido, sicco, & humido. & de humido nõ videtur ꝙ possit transire tertium gradũ. Et qđ pertransit quartum gradũ est res venenosa, q̃ corrũpit corpus. & istæ sunt viæ primarũ actionum, & passionum medicinarum.

F

De operationibus Secundis, & Tertijs, in generali, quas operantur medicinæ in corpore humano. Cap. 4.

ET nos volumus incipere narrare de virtutibus secundis, & tertijs, & dicere naturas medicinarum, quibus hoc operantur, & qualiter operãtur. Et dicamus ꝙ medicinę, * quæ sunt compositæ ex elementis, quando alterantur à corpore, aut alterant corpus, quædam eorum sunt, quæ assimilãtur ei, qđ est in *a. l. quia.

G in eis ex virtutibus elementorũ, sicut sunt illæ, quæ dant caliditatem, frigiditatẽ, siccitatem & humiditatem similem in qualitatibus, q̃ sunt in illis: & q̃dam actionũ aut passionum, q̃ non assimilant̃ ei, qđ est ex virtutibus elementorũ, sed sunt operationes consequentes primas virtutes elementorũ. & hoc est pp locum subiecti, in quo operantur: sicut illæ, quæ habent indurare, mollificare, denigrare, rubificare, & similia. Et locus subiecti, in quo manifestãtur istæ operationes circa q̃dcunq; membrum, si ĩdeterminatũ fuerit,
H appellabunt̃ istę virtutes secundæ. Et q̃n operabuntur in propriũ mẽbrum, tunc dicentur virtutes tertię: sicut sunt medicinę, quę prouocant vrinã, & q̃ mundificãt pulmonẽ, & quæ generant sperma, & q̃ frangũt lapidem, & similes istis. Et postq̃ dictum est de virtutibus secundis, & tertijs, dicendũ est de natura operationũ istarum medicinarum manifestiorum. & incipiamus à secũdis. Et dicamus q̃ istarum medicinarũ quædã sunt maturatiuæ, hoc est q̃ faciunt saniem, & q̃dã earum sunt mollificatiuę, quędã induratiuæ, &
I quędã aperitiuę, & quędã oppilatiuæ, & q̃dã euaporatiuę, & quędam petrificatiuæ, & quædã stypticæ, & quędã lenitiuæ, & similes his. Et debes scire q̃ medicina, q̃ ẽ appropriata alicui operatiõi, non dr̃ habere illã proprietatẽ, nisi cõparatione ad corpus tẽperatũ, vel ad propinquũ temperãtię. & Medicus expertus in hac arte. q̃n cadit ad manus ipsius aliud corpus distemperatum, debet arbitrari medicinã sm mensuram, quã videt ei esse magis iustã, & magis cõuenientẽ in virtute medicinę, quæ habet facere operationẽ istam K in tali corpore. & experientię habẽt hic locum magnũ. v. g. postq̃ sciuerimus q̃ medicina maturatiua est illa, cui⁹ calor est ęqualis calori corporis, debemus intelligere hãc proportionẽ propriã vnicuiq; corpori per se, & facere cõparationem propriam tali corpori. Et hoc non fuit solum in cõplexione propria vnius indiuidui, sed ẽt in vnoquoq; membro per se: ppea quia medicina, q̃ facit saniẽ in testiculis, non facit saniem in aure. & non oportet q̃ Medicus has res tradat obliuioni. & ex- L perientia habet in istis vijs, & arbitrijs magnum posse.

De medicinis Maturatiuis. Cap. 5.

DEinceps narranda est natura illius medicinæ, quæ operatur operationes supradictas: & incipiẽdum est à maturatiuis. Et dicamus q̃ maturatio est operatio caloris naturalis in substantia materię, sicut dictum est in alio loco. Et maturatio est ordinata sm ordinẽ, quẽ habet digestio in cibo, hoc est ĩ tribus digestionibus. Et q̃n spargitur ad aliud membrũ materia, quę egredi M tur à natura in quantitate, aut qualitate, aut ĩ vtrisq; simul, & putresit illa materia, tunc generatur in illo mẽbro de necessitate vnus calor mixtus ex naturali & extraneo. Et si materia illa est apta recipere digestionẽ, fit ibi sanies, & maturatur. ideo quia alba sanies est media inter digestionem perfectã & diminutam: eo q̃ est alba, quia materię nõ sunt aptæ ad recipiendum digestionẽ pro maiori pte, nisi q̃n egrediuntur à sua natura in quantitate. sed q̃n egediuntur à natura ẽt in qualitate,

A litate, tunc est in eis digestio difficilis: hoc est qñ tendũt ad malã qualitatem, sicut ad humores adustos, & similes illis. ergo ars conueniens in simili re est cõfortare virtutẽ mẽbri. quia calor naturalis est quasi sepultus in membro, sup qd est sparsa hæc materia. & ppea est necesse vt medicina habeat ex sui natura, vt faciat digestionẽ: sicut medicina q̃ assimilatur calori intrĩseco, q̃ debet esse tẽperata in caliditate & humiditate: vel sit declinans aliquantulũ ad calorem, & ppea quia calor intrinsecus, qui est in mẽbro, põt esse B refrigeratus pp multam materiam sparsam in eo, aut pp qualitatẽ. Et qñ cõparamus talẽ medicinã, qualis est hęc, corpori humano, dicim⁹ ipsam esse temperatã. & qñ cõparatur parti dñanti in ipsa ex elemẽtorum, dicimus q͛ est talis, aut talis. Et de medicinis tẽperatis est aqua calida tẽperati caloris, & oleum dulcæ oliuæ, qñ guttatim cadit super apostema: & sicut cataplasma factũ de farina tritici coctũ cũ aqua & oleo dulci. Et debes scire q͛ medicina, q̃ facit saniem in vna cõplexione, nõ facit in alia. & similiter in quolibet C mẽbro corporis, sicut dictum est superius. & ppea Medicus expertus debet ex se ponere gradus istis medicinis. v.g. quia medicina, q̃ inducit saniem, quasi in primo gradu est calida, vt cataplasma supradictũ: & supra illam in gradu est quę facta est ex pane pp salem, qui ibi est: & sup hãc illa, q̃ facta ẽ ex fermento. Et quidam dicũt q͛ medicinæ oppilatiuæ sunt maturatiuę: sed hoc est p accidẽs, sicut cerotum factum ex cera & oleo rosato, ppea qa qñ pori clauduntur, calefit membrũ, & mã maturatur. Et quidã dicũt q͛ medicinę maturatiuę maturãt, ppea quia faciũt in materia rẽ, pp quã est facile naturę diuidere ipsam materiã tẽperando qualitatẽ materię, aut subtiliando ipsam. Et põt esse vt in vna medicinarũ inueniatur maturatio cũ omnibus istis modis, & erit in cõposito per artificiũ: in simplici vero p naturã. Et ẽt dr̃ q͛ medicina maturat: ppea quia rectificat in qualitate caloris naturalis illud, qđ permutatũ est per calorẽ extraneũ. & per hanc viam dr̃ q͛ psyllium maturat apostemata calida. & s̃m hũc modum q͛ res frigidæ maturãt apostemata calida. Et definitio, qua definiuit Gal. maturationẽ, non verificatur nisi in apostematibus, quę sunt difficilia ad maturandũ pp nimiã debilitatẽ caloris nãlis, aut pp quantitatem, aut pp frigiditatem. D E

De medicinis Mollificatiuis. Cap. 6.

Istæ medicinæ appropriantur multũ in hac arte medicinis, quę dissoluunt apostemata dura, densata, lapidea, quasi habentia insensibilitatem. Et ista apostemata generaliter fiũt ab humoribus grossis, qui sunt, aut melãcholici, aut phlegmatici grossi, aut cõpositi ex ambobus. F Et quia hęc apostemata sunt indurata pp frigiditatẽ, necesse est vt res, q̃ ea mollificãt, sint calidę. quia res, q̃ sunt cõgelatæ per frigiditatẽ, dissoluuntur per caliditatẽ, si sunt resolubiles, sicut plumbũ, & stannũ. qa ista apostemata cum maturantur, humectantur: & de necessitate est vt medicinę, quę hñt pmutare, quãuis sint calidæ, vt habeant aliquam siccitatẽ, vt vincant illã humiditatẽ frigidam. Et medicinæ, quæ pro-

G bate sunt per experientiã in hoc opere, sunt calidę in secundo vel tertio gradu, & siccę in primo: sicut ammoniacum, bdellium, styrax, & medulla cruris vituli, & sepum hircinũ, & bouinũ. Et est necesse vt sint mensurę harũ medicinarũ sm mẽsuram, quã hñt caloris & siccitatis: ideo quia medicinę, q̃ sunt fortes in calore & siccitate, nimis hñt dissoluere, & posset remanere pars grossa ex materia, q̃ conuerteretur in naturam lapidis Et est necesse, sicut diximus, vt per te ponas gradũ in fortitudine harum medicinarũ: propte-
H rea quia pinguedo est debilior ammoniaco, & bdellio. Et pinguedo gallinę debilior existit pinguedine anseris, & anatis: quia res istę diuersificantur sm aliquã complexionẽ, aut ad aliquod membrum.

De medicinis induratiuis. Cap. 7.

De necessitate est vt medicinę induratę sint frigidę: propterea quia induratio cum grossitudine non est nisi congelatio, & congelatio non fit nisi à frigiditate. Sed illud, qđ dicit Gale. de humiditate in his medicinis, nihil est: ppea quia
I humiditas non habet nisi solũ humectare, & non indurare. & melius esset vt poneret siccitatẽ cum frigiditate: quia de illa frigiditate fit duricies eruditatis. Sed istę duę qualitates sunt vt plurimũ passiuę, & nõ actiuę. quia duę actiuę sunt caliditas & frigiditas: quamuis earũ operationes diuersificentur sm humiditatem & siccitatem. & hoc declaratum est in Quarto Meteororum. Et istę medicinę habent latitudinẽ. & istę medicinę sunt sicut semperuiuum, psyllium, & portulaca. & si infrigidant & incrudant, non faciũt K hoc nisi per frigiditatem.

De medicinis Oppilatiuis. Cap. 8.

Istę medicinę sunt ex his, q̃ claudunt poros, & natura sunt terrestres sine mordicatione: quia mordicatio est vna ex rebus, quę cito faciunt medicinam egredi ex poris: aut vt sint conglutinatiuę vt gummi, & terrestre, qñ non est conglutinatiuum, sicut amylum. Et est necesse vt istę medicinę sint multũ remotę à mordicatione: & ppea debent esse temperatę complexionis, L vel declinantes ad frigiditatem parum. Et si quęsieris quõ oppilant istę medicinę corpus interius, quando assumuntur: Respondemus q hoc potes scire per hoc, qđ est dictũ superius: quia claudunt intestina pp chylũ factum ex eis, & similiter hepar, & venas, & membra ipsa. Et istę medicinę oppilatiuę diuersificãtur sm diuersitatem complexionis membrorum: sicut dicitur q dactyli oppilant hepar, & aperiunt oppilationem pulmonis.

De medicinis Aperitiuis, & Abstersiuis. Cap. 9. M

Istę medicinę sunt vni⁹ generis, & īter ipsas est parua diuersitas. quia medicinę, quę abstergũt sordiciem ex mẽbro, & lauant ipsum, neq; habent posse penetrandi in poris, dicuntur abstersiuę, sicut aqua mellis, & aqua melonum, & farina ordei, & fabarum. & quę habẽt virtutem penetrandi propter partem igneam, quę est in eis, dicuntur aperitiuę. Et quędam istarum medicinarum plus operantur extra corpus, quàm intra: & quędam plus intra,

A intra quam extra: & quędam operátur ęqualiter. Et quę plus operantur extra, sunt quę habent aliquantulam bauracitatem, nec in eis est multa grossities. & pp partem subtilem, quę est in eis, penetrant intus: & propter largitatem intranearum viarum, penetrant cito. Et res visco sę mundificare nō pñt. & si cum eis iungeretur corpus stypticū aliquantulum grossum, tunc mundificarent: ppea quia sunt instrm naturę aperitiuę, quę est ī eis. quia hęc stypticitas cōiuncta retinet eas in meatibus, donec compleuerint suas ope-

B rationes. Sed extra corpus non possunt ita operari propter stricturam pororum, & propter stypticitatem. Et ppea absinthiū aperit oppilationes hepatis, & non pōt poros exteriores aperire pp stypticitatem, quę est in eo. Et istę medicinę debēt eē amari saporis cum stypticitate. Sed medicinę, quę ambas operationes faciunt, sunt inter harum naturam medię, videlicet illę, quę habēt aliquantulam amaritudinem cū bauracitate sine stypticitate: sicut radix lilij coelestis, & similia eis. Et tu iam sciuisti φ medicinę, quę sunt aperi-

C tiuę vnius membri, non sunt aperitiuę alterius. Et propter hoc dare debes vnicuiq; harum rerum gradus: quemadmodum facis reliquis medicinis, & virtutibus.

De medicinis Euaporatiuis. Cap. 10.

QVia autem euaporatio non fit nisi in quantitate mēbri euaporati, & augmentum ipsius quantitatis non fit nisi propter calefactionem mēbri, necesse est vt medicinę euaporatiuę sint calidę. Sed earum calor debet esse temperatus: D quia medicinæ, quę habent distemperatum calorem, euacuant & desiccant, nec debent habere substantiam grossam. & istæ medicinæ sunt sicut chamæmilla, malua, & oleum. Et debes scire quòd euaporatiuæ sunt contrariæ oppilatiuis: hoc est, quia sunt frigidę, scilicet oppilatiuæ, de quo dictum est superius. quia quando membrum refrigeratur, diminuitur quantitas sua propter quantitatem sui ad frigiditatem, & terrestreitatem: quēadmodum augmentatur quantitas eius propter propinquitatem ad E caliditatem ipsius naturæ aeris. Et scias quòd non fit augmentū quantitatis ex his, quæ apponuntur, vel eueniunt extra, nec fit diminutio propter aliquid, quod resoluatur ex eo. & hoc probatum est in Naturali philosophia. Et medicinæ facientes hanc operationem sunt hæ eædem his, quæ indurant, sed primo inuiscant. & si diu permanent in membro, indurant ipsum. & possibile est vt mortificent ipsum, cùm diu permanent super illud

De medicinis Aperientibus ora venarum. Cap. 11. F

IStæ medicinæ sunt calidæ complexionis, & habent grossam substantiam, & sunt de genere medicinarum aperitiuarum: tamen sunt fortiores eis. Et habent quasi tres gradus operationum. primus est abstergendi: secundus est aperiendi: tertius est elargandi ora venarum. tamen calor istarum medicinarum aperitiuarum non est conueniens vt sit calor corrosiuus, quia

G corrosio claudit. & istę medicinæ sunt sicut allium, & fella, & proprie fel bouis.

De medicinis Stypticis. Cap. 12.

Vide cōt. Zym. STypticæ medicinę, quę stringūt orificia venarū, sunt natura frigidæ & terrestres, & fortis siccitatis. & ppea fuit sapor earū stypticus. & ppea clauduut orificia venarū, quia frigiditas, quę nō ē terrestris, ē debilis operationis. Et hęc est dña, quę est inter stypticum & oppilatiuum. quia oppilatiuum est in materia, q̄ est tenet subtilitatem, & stypticū est H in materia grossa. & hęc sunt sicut galla, balaustia, acacia, & similia.

De medicinis Mitigatiuis dolorum. Cap. 13.

DIcitur ꝙ prima via mitigandi dolorē est, vt remoueatur causa doloris. Et secūda est, vt stupefiat membrū, ita vt non sentiat dolorē, sicut fit cum opio. Tertia est medicina, quæ facit in membro illud, qđ repugnat rei, quę inducit dolorem. & istud est verax mitigatiuū. quia in primo modo cadunt multa genera medicinarū: sicut medicinarū I purgātiū ī eis, & medicinarū digestiuarū. & secus non mitigat nisi p accidens, qñ priuat sensum membri, aut ipsum indurat. quæ res non est facienda, nisi qñ vitare non possumus: sicut dictum est in lib. de Ingenio sanitatis. sed tertius est verax mitigatiuus: ppea quia præstat sine medio illud, qđ resistit causæ doloris. ergo necesse est ꝙ medicinę, quę hoc faciunt, sint tēperatæ, similes calori naturali, aut parū calidiores iuitātū, inquantū calor naturalis est refrigeratus à calore naturali debito membri pp resolutionem factā K in ipso. Et ppea possunt istæ medicinæ mitigare dolorem, qui est ex causis calidis, & frigidis per eundē modum: eo ꝙ augmentant calorē naturalem, qui est instrumentum naturæ; qui est medicinalis per omnem partem: & tunc dominantur natura super malam complexionē; quę facit dolorem, & ipsum remouet. Et quamuis istę medicinæ sint in hoc gradu, necesse est vt sint subtilis substantię, penetrantes, & velociter permutabiles ad calorem naturalem, & tunc adiuuabunt digestiōes propter earum subtilitatem. L Et propterea appropriantur istę medicinæ duabus virtutibus ad remouendum dolorem: vna est ad multiplicandum calorem naturalē: & alia ad præparādum humorem ad digestionem, qui est causa doloris, ad hoc vt sit facile permutabilis à natura. Et res magis conuenientes in hoc sunt pinguedines, & olea. & pinguedinum, sicut pinguedo gallinæ, & anatis, & pinguedo anseris est melior sm Gal. de oleis oleum vitelli ouorum, & oleum dulce oliuę calidum parum. Et generaliter, quando dolor est mordicatiuus, res quæ M mitigant, debent esse dulcoratiuæ. vnde medicinæ, quæ habent qualitatem mordicatiuam, & proprie stypticæ, multum sunt remotæ à mitigatione doloris. Et medicinæ frigidæ, & oppilatiuæ habent augmētare dolorem: eo ꝙ resistunt dissolutioni humoris. Sed medicinę, quę in Arabico nominantur muscabecha, variantur ab istis: eo ꝙ substantia earum aliquantulum grossior existit: & cum hoc sunt aperitiuæ pororum cum euaporatione

membri

A membri. Sed generaliter natura earum est propinqua naturę ipsarum medicinarum prædictarum, quæ indigent pauca abstersione.

De medicinis generantibus Carnem. Cap. 14.

Istæ medicinæ indigẽt pauca abstersione cum pauca exiccatiõe. sed abstersio est, vt auferatur sordicies, quæ ẽ in vulnere, & siccatio est ad siccandum humiditatem: quia in digestione vniuscuiusque membri inueniuntur istæ duæ humiditates, hoc est subtilis, & grossa.

B De medicinis Cicatrizantibus. Cap. 15.

Istæ medicinæ debent esse stypticæ, & fortiter siccæ: propterea quia cutis est illud, quod fit à natura post generationem carnis, & cutis est siccior carne. propterea necesse est vt exiccatio istarũ medicinarũ sit fortis: sicut gallę, & balaustia.

De medicinis Causticis. Cap. 16.

Istæ medicinę debent esse in fine caliditatis cum grossitie substantiæ: & tunc facient opus, quod facit pruna, idest carbo.

C

De medicinis Corrosiuis, & facientibus Carnem cadere. Cap. 17.

Istæ medicinæ consumunt carnem, non tñ faciunt quod faciũt causticæ. & hoc accidit, quia habẽt caliditatis minus, & subtiliorem substantiam. Et quæ faciunt cadere carnem, sunt debilioris putrefactionis. & non dicuntur putrefactiuæ, nisi propterea quia corrosio, & casus carnis non sunt nisi propter calorem extraneum. & in calore extraneo est aliqua putrefactio de necessitate. & medicinæ putrefactiuæ sunt sicut auripigmentum rubeum, vel citrinum. Et vtimur medicinis facientibus cadere carnem in vulneribus, qñ volumus ꝙ caro bona in eis nascatur: sicut putrefactiuis in locis corrosiuis. D

De medicinis Attractiuis. Cap. 18.

Quædam earum operantur prima qualitate, & quędam proprietate. Quę operantur per primam qualitatem, trahunt quodlibet adueniens. Sed ꝗ trahunt proprietate, trahunt rem propriam, sicut adamas ferrum. & generaliter omnis attractio, quocunq; modo fiat. nõ fiet ..:si per calorem. Et ego debeo declarare operationes, quæ à proprietate fiunt completæ. Et medicinæ, quæ trahunt propter primam qualitatem, in eo ꝙ est qualitas absolute, hoc est illud, quod facit caliditas, inquãtum caliditas, sunt duarum specierum. vna est, quę trahit per calorem naturalem, qui est in ea, sicut res quæ vocatur moschec almefia, idest putredo facta circa orificium foraminũ apũ: & alia trahit per calorem putredinalem, sicut fermentum, & stercus columborum. Sed medicinæ, quę vocantur bezahar, quæ curant à venenis, quædam faciunt hoc à tota substantia, & quędam faciunt propter primam qualitatem, quę est in eis: hoc est quando resistunt qualitati generatæ à veneno. propterea quia venenum ingreditur hanc diuisionem: hoc est, quia venenorũ quoddam est venenum per primã qualitatem, & quoddam est à tota E F

G substantia. & hanc diuisionem postea declarabo. Et medicinę preseruatiuæ dicuntur medicinæ, quę resistunt putrefactioni, aut ppea quia tenent aperta loca, quæ parata sunt oppilari: aut quia resistunt putredini, aut propter vtrunq;.

De medicinis Confortantibus. Cap. 19.

Istæ medicinæ sunt, quę assimilantur complexioni membri in tota substantia. Et ppea dicunt quidam ꝙ quodlibet membrũ comestũ cõfortat simile membrũ comedentis.
H Sed medicinæ, quæ confortant, inquantũ sunt medicinæ confortatiuę, necessario calor earũ debet esse fortior parumper calore membri, & siſr siccior: ppea quia mẽbra nõ terrent, neq; debilitantur, nisi pp qualitatẽ frigidã, & humidã. & hoc secũdũ plurimum accidit proprie in mẽbris prĩcipalibus. Et generaliter nõ debilitatur operatio membri vt plurimũ nisi pp frigiditatẽ, quæ est conuenientior ad inducendã læsionem: hoc est quia assimilatur virtutibus dominãtibus super ipsum ex virtutibus elementorũ, sicut est cere
I brum: quia ideo ꝙ super ipsum dominatur frigiditas & humiditas, lęsio, quæ superuenit ei pp has duas qualitates, est maior. Et ppea est necesse ꝙ natura medicinæ, quę cõfortat membrũ, resistat parti, à qua ꝓuenit læsio mẽbri, v.g. quia medicinæ, quę cõfortant hepar, necessario debent habere manifestam siccitatem, è contrario in medicinis cordialibus. & quędam sunt, quę confortant à tota substãtia, sicut aurũ, & margarita cor. Et quędam sunt, q confortant pp qualitates primas, & secũdas: sicut stypticitas, & amaritudo, quę sunt in rosa. Et medicinę odoriferę sunt supremę omnib⁹
K medicinis, quę confortant principalia membra: & maxime in rebus testificatis ab experientia, & proprie corde. Et ppea muscus plus confortat inter cętera odorifera: nã ei⁹ aromaticitas ꝑualet oĩbus aromaticis.

De operationibus Tertiarum virtutum. Cap. 20.

Iam dixim⁹ naturã medicinarũ, à quibus proueniunt operatiões secundę: deinceps debemus narrare naturam medicinarũ, quę faciũt L
tertiam operationẽ. Et dicamus ꝙ istarum medicinarum quædã sunt quæ frangunt lapidem, & quædam quę prouocant menstrua, & quædã quæ generant lac, & quędã quę generant sperma, & quędã quę diminuũt lac & sperma, & q̃dam mundificant pectus. Sed medicinæ, quæ frangunt lapidẽ, non sunt multũ calidę, ſm ꝙ Medici dicunt: ppea qa calor, q indurat, & petrificat, est fortissimus. & pp hanc viam calor extraneus indurauit lapides. & ppea est necessarius in earũ fractione calor suauis, & nõ fortis, in quo sit ali- M
quantula humiditas, comparãdo calori, qui ĩdurauit lapides, & cũ subtilitate: eo ꝙ scis, ꝙ res, quę induratæ sunt propter calorem & siccitatem, non dissoluũtur nisi per frigiditatem & humiditatem. Et cum dico frigiditatem, intelligo diminutum calorem à calore, qui coagulauit lapidem. & sic intelligo cum dico humiditatem: ideo quia nõ operantur istæ medicinæ in lapidibus, nisi per operationem similem operationi alicuius decoctionis, & per

viam

A viam istã diuidit eum calor nãlis, & expellit. Et tales medicinę sunt sicut asparagus, cicer rubeũ, & amygdalæ, quæ tendunt ad amaritudinem. Et non est remotum, vt hæc operatio non fiat à tota substantia. Sed medicinæ, quæ prouocant vrinam, debent necessario habere caliditatem cum subtilitate. quia caliditas cum subtilitate adiuuat virtutem actiuam, quæ est in renibus, videlicet ad trahendum illam aquositatem: & discretiuam, quæ est in hepate, etiam adiuuat in cognitione istius aquositatis caloris. & dici- B tur ꝙ medicinę, quæ faciũt hoc, habent conueniẽtiam cum membris vrinæ à tota substantia: sicut sunt apium, fœniculum, daucus, & similes illis. Sed medicinę, quæ lac generant, sunt quæ habẽt calefacere humores phlegmaticos, & habent iuuare virtutem digestiuam, quæ est in membro, vt conuertatur ad sanguinem. Et ex generãtibus lac sunt quædam, quæ sunt cibi: & illa sunt cõuenientiora in hoc opere. & sunt cibi, ex quibus fiunt humores temperati in caliditate & humiditate æqualibus humiditati & caliditati C sanguinis. Et medicinæ, quæ prouocant mẽstrua per os sumptę, sunt de genere medicinarum, quę generant lac: sed necesse est vt sint calidiores eis: eo ꝙ habent aperire orificia venarum, & subtiliare sanguiguinem. Et qñ hoc accidens est paruum, tunc sufficiunt solum medicinæ, quæ generant lac. sed si ex toto cessaret menstruum, non sufficiunt illæ: sed sunt necessaria ea, quæ sunt similia pulegio, & mentastro, & opopanaco, & costo, & schœnantho, & cassiæ ligneæ, & aristolochiæ, & similia his. Sed medi- D cinæ, & cibi qui generant sperma sunt calidi & humidi & ventosi: sicut faseoli rubei, cæpe, & nuclei pinearũ. Sed medicinæ, ꝙ mũdificãt pectus & pulmonem, & adiuuant ad excreãdum materias inclusas in ipsis, sunt quæ habent virtutem digestionis, & incisionis sine forti calore, vt non indurent. Et quandoque adiuuant ad excreandum sputa medicinæ, quæ habent lenitatem & viscositatẽ, quando difficultas spuendi erit propter subtilitatẽ materiæ: quia spargitur, & circunfluit ante aerem, & educi non potest. Et me- E dicinæ digestiuæ, & huius materiæ abstersiuæ sunt sicut nuclei pinearum recentes, & butyrum cum melle cannæ & amygdalis. Et semper sis memor eorum, quę diximus superius: hoc est, quia diuersificãtur operationes istarum medicinarum per diuersitatem complexionis alicuius membri etiam plus & minus. & à te pone gradus. & via cognitionis harum rerum vt plurimum est experientia.

De medicinis operantibus à forma specifica: & de differentia inter eas, & illas, quæ operantur per primã, secundã, & tertiam virtutem. Cap. 21. F

DEinceps volumus dare differentiam, quę est inter medicinas, quę operantur per primam, secundam, & tertiam virtutem, & illas, quę operantur per proprietatem, quam appellãt Medici totam substantiam, & qualiter operantur. Et dicamus ꝙ operationes medicinarũ sumunt duobus modis. Vnus

G est operationes, quę appropriantur proprijs virtutibus elemẽtorum: sicut est calefacere calori, & refrigerare frigori: quia hmõi sunt substantialia, & sequunť eorũ substãtiã. & similiter incisio, subtiliatio, & aliæ operationes secundę, & tertiæ, sicut dictum est. Et ppea possumus apprehendere occasiones harũ operationum bono arbitrio. Sed alium modũ medicinarũ operationis appropriare non possumus primis virtutibus elementorum substantialiter: v. g. attractio, quam facit magnes in ferro: propterea quia attractio, inquantũ est attractio, quãuis sit appropriata calori, nõ propterea vt trahat, absolute accidit vt trahat ferrum, sed propterea quia trahit tali attractione propria. & hoc accidit propter proportionem, & cõuenientiam, quæ est inter ipsum & ferrũ. Et hæc proportio, & conuenientia non est nisi in mensuris mixtionis elementorum in eis, hoc est in trahente & attracto. Et propterea est possibile inueniri in vna re proprietates infinitas. & hoc est comparãdo entibus quasi ĩfinitis. Et hęc operatio est, quasi sicut accidens in ipsis virtutibus elementorũ, quæ sunt infusæ in re, quæ habet hanc proprietatem, & non insunt substantialiter. Et ppterea ẽ impossibile scire per arbitrium mensuram mixtiõis, pp quã fit hæc operatio in ipso ente, sicut sciuntur operationes, q̃ proueniunt à materia, quæ non sciunť nisi per arbitrium. Istud est esse ꝓprietatis, & totius substantiæ. Sed complexio non q̃ritur, nec arbitratur in hac specie, sed in alijs. Et qui quærunt in qua specie harum operationum operenť medicinæ laxatiuæ: eis rñdendum est, quia habẽt K hanc operationem per modũ attractionis, inquantũ est attractio, & ꝑ proprietatem. Propterea quia nos vidimus, ꝙ qñ reperitur vna ex istis medicinis purgantibus, ipsa attrahit humorem proprium ei, & a quacunq; parte fit in corpore, vel ꝙ sit in partibus infimis corporis, aut in partibus supremis: sicut scãmonia, quæ curat ægritudinẽ formicæ pedis: eo ꝙ mouet hunc humorẽ cholericum, qui est in pede, ad exeundũ extra cum medicina. & hoc non fit nisi per viam attractionis. Et medicinæ purgatiuæ non hñt hãc solam virtutem, hoc est attrahẽdi humorem proprium eis, sicut turbith phlegma trahit, & scammonia choleram, & lapis lazuli melancholiã: L sed etiam trahunt proprium humorẽ, & ex proprio membro, sicut faciunt gummi, & proprie* serapinũ, quod trahit à neruis, & à iuncturis humores phlegmaticos grossos & viscosos. Et apparet ꝙ medicina cũ hac operatione attractionis habeat operationẽ cognoscendi humores: ppea quia humores, sicut scitur, sũt in maiori parte in sanguine in potẽtia: & ipsa cognoscit eos, & ipsos attrahit. M Et qñ trahũtur humores ab instrumentis ciborum ad intestina, & ventrem, tunc mouet virtus expulsiua ad expellendum eos. nec est remotum, vt virtus expulsiua, q̃ est in hoc membro, in quo est humor, sit iuuatrix oꝑationis medicinæ in illo humore: hoc est, quia cũ medicina incipit attrahere, & nã incipit expellere. Et propterea, qñ virtus expulsiua est multum fortis, fit ꝓpter hoc magna euacuatio: quãuis medicina non fuerit multum fortis.

Medicina solutiua attrahit ꝑ ꝓprietatẽ q̃ est ꝓportio mixtionis elementorũ.

H

Mesue in de consolidatiõe medicinarũ, intẽtione prima. & ca. de Reubarbaro ꝑ ꝓprietatẽ cœlestem. Gal. 3. de simpl. me. à similitudine. Auicẽ. 4. primi. ca. 4. qđ à virtute. & in de Vir.

I

cor. ca. 20 virt9 illa ẽ ꝓprietas resultãs ex mixtione elẽtorum, & influentia superiorum.

* sagapenum.

A Et manifestum est, quod attractio non potest fieri nisi cum apertione orificiorum venarum: & illa apertio non habetur nisi per calorem: & sic fit similiter attractio. Et propter hoc totum apparet quod medicinæ purgatiuæ non operantur nisi per vnum calorem proprium, qui est in eis, qui habet proprietatem trahendi talem humorem. Sed quærendum est, & dicamus per exemplum. Ponamus quod scamonia habet proprietate sua trahere choleram solum, sicut habet magnes trahere ferrum solum: ergo quando bibitur ex ea plusquam
B sit eius dosis, non debet alium purgare humorem. & iam certificatum est per omnes Medicos, & experientia scitur, quod si fuerit quantitas maior debito, purgata cholera fortiter, postea purgat phlegma, post melancholiam, & sanguinem. & sic apparet quod alia virtus hoc faciat a proprietate. Ad hoc respondere debes, quod iste calor proprius, quem habet medicina purgatiua, per quem attrahit, non habet ipsum solum in se & in actu, sicut habet magnes, qui trahit ferrum propter suam formam specificam. quia medicina non acquirit illum calorē nisi a corpore:
C & calor non dat illum calorem nisi in quantitate determinata in illa. & propterea, quando recipitur aliqua quantitas indeterminata, nō stabit in hac proprietate. ergo attractio medicinę non est propria alicui humori, nisi per viam comparationis, & proportionis determinatæ in illa medicina, & non omni quātitate accidente. quia quando egreditur ab illa quantitate, tunc trahit solum illud, quod trahit per attractionem. Et non oportet vt hęc omnia dicantur, nisi in medicina, quæ inuenta est per experientiam, vt non trahat nisi vnum humorem proprium: eo quod inueniuntur medicinæ, quę trahunt diuersos humores: sicut dicitur de agarico. Et non est remotum: quia omnes humores habent propinquitatem in vno genere. Et hoc est etiam causa, si duplicaretur quantitas medicinæ, quæ est propria vni humori, vt purgaret alium humorem. sicut dicitur quod medicinę, quę trahunt melancholiam, trahūt humores phlegmaticos: quia conueniunt cum ea in vna qualitate. D

De Venenis. Cap. 22. E

Venena operantur in corpore quatuor operationibus virtutum. sicut tu vides quod plura operantur qualitatibus primis; sicut opiū, quod priuat sensum, & motum sua frigiditate. vnde si sumeretur pauca quantitas, postquam esset refrenata aliqua medicina contraria, esset medicina. Et quædam operantur a tota substantia: hoc est quia permutant corpus penitus ex toto. sicut aurum conuersum in calcem, quod non potest aliquo modo esse medicina. Et quædam interficiunt fortitudine attractionis: sicut dicitur de F helleboro albo. Et quædam occidūt remouendo calorē vitæ. & hęc sunt, quæ purgant sanguinem.

De medicinis BeZahar. Cap. 23

Medicinæ, quæ vocātur bezahar, quę curant a venenis, operantur has passiones conuersim: hoc est quia quædam permutāt sua qualitate venenum, quando sunt contrariæ: & quædam hoc operantur a tota substantia: & quædam hoc faciunt sua attractione. Et istæ medici-

G dicinæ bedazaricæ non curant nisi recipiantur, cum est in corpore dispositio venenosa facta a veneno,& tunc dant corpori vnam virtutem, quæ est contraria virtuti veneni. & sic curatur venenum quasi per accidens. propterea quando illas comedit homo sanus, sunt sicut venenũ, exceptis granis citri, & similibus illis. Propterea dicunt Medici, ꝙ medicinę bedazar sunt mediæ ĩter medicinas & venenum. Et nos sic non intendimus: quia medium & extrema sunt vnius generis: & quæ sunt generis, sunt similia: & sic non est ĩ bedazarijs cum veneno. & propte-

Forte melius leget bezahar, & sic sim per ĩ hoc capite.

H rea melius est dicere ꝙ bedazar sit in fine contrarietatis cum veneno: quia medicatio contrarietatis semper debet attribui contrarietati. Sed causa, quare bedazar occidit sanũ, non est nisi quia non habet prodesse, nisi quando in corpore est dispositio venenosa. Et est, vt istæ medicinæ faciant duas operationes in corpore humano. Vna est, vt venenosa, quando recipitur, non existente in corpore dispositione venenosa. Et alia est iuuatrix, quando in corpore est dispositio venenosa. & sunt sicut

I venenum ex vna parte, & medicinę ex alia: non ꝙ sint medicinæ ex parte, ex qua sunt venenum. quia non est extraneum, vt dicatur ꝙ diuersificantur actiones vnius agentis diuersificatis dispositionibus subiecti locorum. Hoc est, quod potest dici bono arbitrio de operationib⁹ medicinarum, qualiter operantur.

Vide cõtr. ũim.

De modo cognoscendi virtutes Medicinarum, & Ciborum.

Cap. 24

DEinceps habemus perscrutari, si possunt comprehendi argumento operationes medicinarum, K quæ non sunt expertę: aut sit cognitio inuentionis earum per experientiam: aut si in hac inuentione cadit res, quæ contineat argumentum & experientiam: & si ceciderint, vtrum sufficiant modi, qui dicti sunt a Medicis. Sed dicamus ꝙ operatiões medicinarũ, sm ꝙ dictũ est, sunt quatuor, primæ, & secundæ, & tertiæ, & propriæ. Sed cibus non habet nisi vnam operationem, hoc est, ꝙ nutrit. Et cibi naturales non conueniunt nobis nisi in tota substantia. ꝓ

L pterea quando perscrutati eim⁹ de hoc, si poterit comprehendi per modum argumenti demonstratiui in hac perscrutatione, cadet perscrutatio inquisitionis proprietatis, si põt assignari aliqua ratio, vel non. Et dicamus ꝙ iam dictum est ĩ primo Posteriorum, ꝙ cognitio rerum est duob⁹ modis. Vnus, vt habeatur cognitio sui esse solum: & hæc vocat demonstratio esse. Et secundus dat nobis cognitionem causæ illius esse: & hęc vocatur demonstratio causę. Et quando sunt in vna & eadem scientia, differũt sm hunc modum. quia quod dat cãm, non stat nisi ꝑ M

M primam cãm ꝓpinquam sine medio. v.g. si tu quæreres quæ sit cã diei, respondemus, quia est propter lumen Solis. sed quod dat esse rei solum, non stat per primam cãm, sed stat per principia mediata. & si nõ sint mediata, nõ sunt ipsa & eadem cã. sed hoc scitur per conuersionem æqualẽ, aut per res magis notas apũ nos. V.g. ponam⁹ vt velimus rationẽ assignare, ꝙ Luna sit rotunda: eo ꝙ ipsius lumen paulatim augmentatur in figura rotunda, sicut arcus. quia hoc principium, hoc est augmen

A mentatio sui luminis paulatim, nõ est mediatum ꝓpter hoc idẽ non est cã rotunditatis Lunæ: ꝓpterea ꝙ rotunditas Lunæ non est propter hoc, ꝙ augmentatur paulatim in hac figura rotunda, sed augmentatur in hac figura, quia rotunda. & est conuersiue: ꝓpterea ꝙ cuius rei lumen augmentatur paulatim in hac figura, est eiꝰ forma rotunda: & oĩs res rotunda luminosa augmentat lumen suum in hac figura. Et etiam inuenimus principia, quę dant esse rei solum ĩ hoc, ꝙ nota sunt per se, & non ꝓpterea vt sint prima causa in re. sicut dicit
B ꝙ stellæ, quæ non scintillant, sunt nobis propinquiores. & hoc principium est notum apud nos per sensum: ꝓpterea ꝓdest dicere ꝙ stellę errantes sunt ꝓpinquiores fixis. Et debes scire ꝙ hęc principia, quę nos iuuãt ad sciendum esse rei solum, sunt posteriora in esse & cognitione causa, & sunt priora ea in cognitione comparatione ad nos: ꝓpterea quia priuatio scintillationis errantium est propter earum propinquitatem ad nos: & propinquitas earum ad nos est prior in natura & cognitione. Et principium conuersiuum potest no-
C bis dare cognitionem cãæ rei, quando probat per medium terminum. quod fit in vero syllogismo, quia in hoc probatur terminus maior, & minor virtute medij. quia quando inuenitur terminus maior in toto medio, & medius ĩ toto minori, tunc probatum est esse maioris in minori. Et hęc demõstratio põt dare cãm esse, & noĩatur demõstratio cãæ. Sed quod dat solum esse, est inductio: hoc est quia scitur ex inquisitiõe partium, quæ sunt sub illo vli. quia qñ fuerit quęsitum prędicatum, cuius esse volumus habere certitudinem vli, tunc D
quæruntur omnes partes vlis. Et si inueniantur, tunc constituetur, ꝙ hoc prædicatum est in toto vniuersali. & hæc species noĩatur declaratio esse maioris ĩ medio virtute minoris. quia qñ inuenitur maior in toto minori, hoc est in omnibꝰ partibus, & totus minor est totus medius, tunc argumentatur maiorem esse in toto medio. Ergo quãdo quęruntur multa ex particularibus in vna specie: & inueniatur vnum prędicatum in omnibus, non opinãdo vt sit aliqua pars in subiecto, in qua non inueniatur hoc prædicatum: & E
est certificatum, ꝙ non videbitur ꝑ hoc, quod videtur a partibꝰ, per hũc modum declarationis cognoscitur esse vnius prædicati in tota illa specie a parte experientiæ in omnibus suis partibus. Et per hanc viam habemus cognitionem maioris partis specierum principiorũ artis Medicinæ. Et principium, quod nobis dat esse rei solum, est post conclusionem, vt non sit conuersiuum super medium terminum. & in hoc mõ cadit demonstratio esse. v. gra. sicut volumus declarare esse virtutem nutritiuam homini per vnum princi- F
pium, quod dicet, omne animal est nutribile. & fiet argumentum hoc sic. omnis homo est animal: omne animal ẽ nutribile: ergo oĩs homo est nutribilis. ꝓpterea quia hoc principium non prodest nobis, nisi ad tribuendum virtutem nutritiuã homini, sed non vt virtus nutritiua sit causa propinqua homini. Et quare non iuuat nos in dando cãm rei? quia non conuertitur maior super medium: quia omne nutribile non est aĩal. Et in summa dico, ꝙ demõ

stra-

G strationes, quæ nascuntur a causis remotis, vel sint affirmatiuæ, vel negatiuæ, sunt demonstrationes esse, & non demfationes causę: quia demonstratio causę est prima & propinqua. Et omnes istæ res faciles sũt ei, qui studuit in Logica per aliquod tempus, & perfectius cognoscet iuuamentum, quod faciunt in hoc loco, & etiam necessitatem. Et postquam ita est, sicut dictum est, debemus perscrutari de proprietatibus. Et dicamus, videndum est, si possit inueniri via, qua possimus cognoscere ꝙ proprietates sint per compa
H rationem alicuius alterius rei, sicut est ad comparationem corporis hominis. Et dicimus ꝙ hoc non potest sciri, nisi vno duorum modorum. Vnus est, vt sit natura, propter quã prouenit hęc operatio, manifesta apud nos perfecte, aut per primos intellectus, aut per demonstrationẽ. Alter est, vt inueniãtur res propriæ posteriores illi naturæ, & ad hæc vt sint illę res, & proprietates æquales in vno prædicato. & etiam vt sint illæ eædem res posteriores magis notæ apud nos q̃ proprietates. & vt sint illæ res, propter quas possint sciri ꝑ
I prietates absq; medio. Quoniam species harum demonstrationum, quamuis sint ex reb⁹, quæ sunt quasi per accidens, sunt tamen veraces. & nos vellemus, si posset esse, inuenire hoc quæsitum virtute illarum demonstrationum. Sed videtur ꝙ iam sit sententiatum, ꝙ natura, qua operatur proprietas, non possit sciri perfecte: quia proprietas non est nisi vna operatio existens per se, transiẽs ab vno ente ad aliud propter ꝓportionem mensurarum elementorũ, quam habet vnum ens cum alio.

K Et hęc mensura comprehendi non potest per modum arbitrij: neq; etiam potest sciri hoc plus quàm sit hæc cognitio, quæ non est perfecta. Neq; etiam inuenitur hic aliud accidens posterius, quod significat su per hanc naturam. veraci singificatione. Etiam neq; est aliqua, nisi ꝓprietas eadem, *quando sentitur: *a.l. quæ quia tunc significat super hanc naturam. & si est impossibile hoc scire, eodem modo est impossibile inuenire in eo, quod habet proprietatem, vnum accidens æquale ꝓprietati ad hoc, vt significet super proprietatem, & sit manifestius apud
L nos q̃ ipsa. quia non est conueniens inuenire hoc, nisi quando inueniatur vnum accidens magis notum, quod significaret perfecta significatione super naturam, propter quam fit hæc proprietas. Et propterea quia proprietas sequitur proportionem mensurarum entium, possibile fuit inueniri in vna re proprietates quasi infinitas. & res, quæ est propinqua infinito, non potest sciri perfecte ꝑ arbitrium: neq, etiam possumus inuenire signa significantia substantialiter super hanc naturam. Et post
M quam ita est, debemus perscrutari, si possibile est apprehẽdere primas operationes per viam demonstratiuam, aut nõ. Et dicamus ꝙ via, qua perscrutati sumus super proprietates, erit eadem cum via, qua hic erimus scrutati. quia si posset apprehẽdi arbitrio medicina temperata, aut distemperata ĩ fine ęqualitatis, hoc non esset nisi cum cognosceremus naturam, quę hoc operatur perfecta cognitione. Quia quando nos tractamus de medicina, si est calida aut frigida, aut temperata, nos non in-

A intelligimus hoc, nisi quia habet p
sui naturam & preparationem, per-
mutando se a corpore humano, vel
vt permutetur a corpore humano:
& corpus postmodum ab ea recipit
vnam qualitatem permutatam cō-
paratam, proportionatam qualitati
bus naturalibus, quę sunt in corpo-
re: quam proportionem dicim⁹ tem
perantiam esse, aut distemperantiā.
Ergo vtinam ego scirem, quę natu-
ra est hæc, propter quam prępara-
tum est corpus humanum pati has
passiones: & quæ est illa, quæ præ-
parata est ad agēdum: & cui rei has
B debemus comparare, hoc est cui rei
debemus comparare mensuras ele-
mentorum, quę sunt in illa. Propte
rea quia hęc operatio non dicitur,
nisi comparatiue ad corpus huma-
num. Et propterea apparet prima
fronte, ꝙ debet fieri comparatio in-
ter complexionem ciborum & me-
dicinarum, & complexionem homi
nis, ita ꝙ mensurę elementorum, q̃
inueniuntur in cibo & medicina, in
qualitate ęquales sint his, quæ in
homine, inueniuntur. & hoc est, qđ
dicitur cibus temperatus, & medici-
na temperata. Et quod egreditur a
C temperantia ad vnam extremitatū;
est illud, quod est augmētatum aut
diminutum in illo extremo. Hęc
est melior ratio, quę possit assignari
proportioni & comparationi cibo-
rum, & medicinarum corpori hu-
mano, & operationibus ipsius. Sed
vnum nobis obuiat, ꝙ si ita est, nul-
lus cibus debet dici temperatus ho-
mini, nisi caro humana. Et forte
posset esse ꝙ carnes gallinarum per
modum similitudinis remotę, essēt
temperatæ complexioni hominis:
aut complexio carnium hœdi simi
liter. Sed de terræ nascentibus nul- D
lum temperatum poterit inueniri.
& minus debet esse calidā corpore
humano: quia corpora animalium
sunt calidiora nascentibus terræ: &
propterea non inuenitur in terrę na
scentibus calor in actu. Et postquā
non est via cognoscendi hanc natu
ram perfecta cognitione ab hac par
te comparationis, quę est inter na-
turam corporis & complexionem,
qua operantur medicinę has opera
tiones, fortasse poterit cognosci a
parte comparationis, & proportiōis
mensurarum elementorum, quam
habet medicina a seipsa: hoc est qa E
medicina, in qua dominabit' calor
in seipsa, illa dicitur calida: & illa, ī
qua dominabitur frigus, dicitur fri-
gida. & sic de sicco & humido. quia
medicina, in cuius partib⁹ domina-
bitur pars ignea, illa erit conueniēs,
vt ex ea generetur calor magis: sicut
videtur in sulphure, & in similibus.
Hæc est vna via, quę posset sustine-
ri in parte. Sed etiam illa est corru-
pta in pluribus suis partibus. Ideo
quia inuenimus multas res, q̄ sunt
in suis complexionibus calidiores,
& quando nos comparam⁹ eas cor- F
pori humano, hoc est, quando eas
comedit homo, inueniuntur frigi-
diores, sicut mustum & vinum anti
quum: quia in eo, s. musto apparet
calor manifestior, postquam tu vi-
des, quia bullit, & comparando ipm
corpori humano, est frigidius. Et vi
demus res, in quibus frigiditas est
magis manifesta, & comparatione
ad corpus nostrum sunt calidiores:
sicut vetus vinum. Et si tu dicis, hoc
prouenit a virtute corporis: ergo su-
mus in eo quod prius eramus, & nō
sumus egressi. Et quare volo in hoc
co-

G conari, quia in terrę nascentibus & animalibus omnib⁹ dominatur calor: & si refrigidarent propter dominans in eis, non est frigiditas illa a parte, qua sunt terrae nascentia, aut animalia in actu. Sed quędam eorũ inueniuntur calida comparatione corporis humani, & quędam frigida: & non solum frigida, verumetiã mortifera propter frigiditatem. & illud, quod est mortiferum, non est mortiferum ex parte qua frigidum est in actu: quia vinum, quod est viuificatiuum, est frigidum in actu: ergo non prouenit nisi a parte permu
H tationis, quam recipit a nostro corpore. & hęc permutatio aut est ad magis calidum, aut ad magis frigidum. & si ad magis calidum, ergo calefit, & non refrigerat: si ad plus frigidum, ergo ĩ corpore nostro est frigiditas in actu in quarto gradu, aut vltra. ergo sunt occupati omnes passus vel transitus, & est nobis necesse tentare nouum passum. Et dicemus parum de esse olei. Oleum est ex rebus, in quibus dominatur humiditas & caliditas: eo ꝙ partes aereę in eo sunt manifestae multũ. Et si aliquis quęreret quomodo po
I test esse vt in eo partes aerae dominentur, cum videamus ꝙ ingrossat, & congelatur, & inspissatur a frigore: & dicitur ꝙ non congelantur a frigore nisi substantiae aquosę. Debemus respondere, ꝙ non congelat propter frigiditatem, nisi propter multam conuersionem suarum p̃tium ad aquam, & ab illa conuersione prouenit hoc. & multum subtiliati sumus super esse olei Quarto Meteororum: & ibi sunt soluta omnia dubia. & propterea non potest haberi ex hoc certitudo nisi per ex-

perientiam. Et quomodo non debes hoc credere? quia tu vides, quòd quando ponimus in ignem multas res, non subito alterantur propter calorem naturalem, qui est in ipsis: & quando comeduntur ab aliquib⁹ animalibus, incontinenti alterantur propter calorem naturalem, qui est in ipsis animalibus. Sicut dicitur quòd cum struthionibus datur ad comedendum aurum, & incontinenti extrahatur a stomacho, inuenitur multum diminutum. & hoc est veritas, quamuis aurum dure patiatur ab igne: nec potest dici, ꝙ calor struthionis sit fortior igne: nam ver- L
bum esset vanum. Ergo hęc res non est nisi illud, quod sequitur a tota substantia in calore struthionis, & non propter fortitudinem qualitatis caloris. & hoc est manifestius in cibis quàm in medicinis: propterea quia cibus est illud, quod habet per suam naturam, vt conuertatur, & alteretur a cibato, ita vt sit cum cibato idem in specie, & manifestum est ꝙ hęc conuenientia, quę est inter cibum & cibatum, non est nisi a tota substantia. & propterea vna & eadem res vni animali est cibus, & alteri est venenum: sicut helleborus M
coturnicibus, & napellus zaratro, quod Latine sturnelli nominant. sed medicina eo ꝙ operatur in corpore propter primas qualitates opinatur quidam. vt illud arbitrio possit comprehendi.

De inuestigatione verificationis signorum rationabilium, operationum Ciborum, & medicinarum.

Cap 25

ET Galenus, & alij Medici conati fuerunt facere regulas demonstra-

A strarias, vt pbarent opationes harum medicinarum in corporib' humanis: quãuis non sint nisi signa opinãtia, sicut ostẽsum est superius. & vt ipsum honoremus, dicimus quod habent veritatem pro maiori parte sed nõ necessario: & etiam quia mouent hominem ad experientiam. Et ppea dicit Galenus, quod duo instrumẽta, quibus hęc ars fuit inuenta, fuerunt ratio, & experientia. & etiam conferunt ad habendam cognitionem rerum expertarum, vtrum sint cibales, aut medicinales. verbi gratia sint duo cibi: vnus sit facilis vel leuis, alter vero grauis & durus: nos B dicimus quod facilis & leuis citius alterabitur, eo quod citius recipiet diuisionem a calore naturali, & citius patitur. Et adhuc plus, si conati essemus in his rebus ad accipiendum per vnam viam causam & esse simul, esset valde difficile. & quando habebimus experiẽtiam esse, facile erit nobis dare causam per hunc modum speculationis. & erit hęc ars ratiocinatiua. Et quando vna medicina nõ complebit intentionem nostrã hac ratione, poterimus ad aliam transire, sed qui non haberet nisi experiẽtiam, non posset hoc obtinere. Et iã C dilatatus est Galenus in diuisiõe harum duarum rerum: nisi quia demonstrationes, & sententię datæ a Galeno, & quibusdam Medicis venientibus post eum, sunt breues respectu illarum, quę hic dici possunt eo quod intenderant ad loquendum super naturam medicinarum ex parte saporum, & odorum, & velocitate conuertendi ab igne. & si poneremus omnia hæc esse signa, erunt pprioria naturarum, quę tenentur has operationes facere in corpore humano. Sed signa substantialia necesse D est vt sint æqualis naturis, quæ manifestant super eas: & tunc poteris ire a nouissimo ad primum, & a primo ad nouissimum. Et si non fueris perscrutatus speculationes huius artis per hanc viam, ignorabis naturã medicinę calidę, inquantum absolute calida extiit, & frigidæ inquantum frigida. nec etiam scies naturã medicinę calidæ in eo quod est calida perfecte, nec frigidæ in eo quod frigida est. Verbi gratia, si cognitio Medici in medicina calida non esset, nisi ppterea quod habet saporem acutum, E aut amarum, aut salsum: & quod natura, quę habet calefacere, facit hoc: tunc est eius speculatio in hac arte multum diminuta: propterea quia multæ res sunt calidæ, & non habẽt saporem amarum, neq; acutum: sicut carnes passerum, & columbarũ iuuenum, & similium. Quia cibi, & medicinæ vel sunt terrę nascentia, aut animalia, aut mineralia: & sapores non dominãtur nisi in terræ nascentibus, aut animalibus. Et nobis necesse est vt istarum rerum arbitrium sit rationale ad affirmãdam naturam medicinarum calidarum, F frigidarum, siccarum, & humidarũ: & postea studebimus in rebus, quæ significãt has naturas. Ergo primo consyderanda sunt signa, quib' possimus cognoscere quantitatem harum mensurarum a complexionibus medicinarum. Et dicim' quod res, quibus possunt sciri, sunt res superuenientes vnicuiq; qualitati rei cõplexionatæ: propterea quia complexionatum est corpus consimile in partibus: & ista superuenientia sunt differentię, quę aduenerunt ei a mensuris mixtionum illarum. Et quedã illa-

G istarum differentiarum sunt, quę continent omnia corpora consimilia;& sunt omnes enůciatę in Quarto Meteororum : quarum quędam sunt quę congelantur, & quędam non:& quędam dissoluuntur, & q̃dam nõ:& quędam sunt lenes,& q̃dam asperæ : & quędam sunt, quę sunt extensibiles,& quędam non. Et quędam sunt quę sunt proprię quibusdam corporibus consimilibus: sicut odores,& sapores,& colores. Et quędam quibus est dominatio manifesta vnius elementorum per se, quando sentiuntur per tactum cali
H dę, frigidę, humidę, aut siccę. & hoc non inuenitur nisi in rebus, in quibus est caliditas, frigiditas, humiditas, aut siccitas in actu. Sed cum nos perscrutati fuerimus cibos & medicinas, nos tentabimus eos, in eo q̃ sunt partes rei compositę. & hoc est proprium in medicinis,& cibis, quę sunt partes terrę nascentium, & animalium. Et quędam illarum sunt, quę iudicantur per earum operationes,& loca. & si sunt partes animalium, iudicantur a regimine illorũ animalium, & a specie illorum ciborum. & generaliter necesse est vti
I in animalibus comparatis rebus, q̃bus vsi sumus in cognitione complexionis hominis in operatione, regione, & loco. Et cum dico hic opeoperationem, intẽdo operationem animę: hoc est nutrimentum, sensibilitatem,& concupiscibilitatem,& alias operationes animę, quę dictę sunt. Istę sunt vię, quibus possumus per hanc artẽm iudicare. & quamuis non sint fortes, sine eis nõ possum⁹ esse, nec ipsas diminuere. Sed dicendum est de vnaquaque istarum fm q̃ melius esse poterit. nec petendum est vltra illud, quod dictum est, sicut K dicit Aristo. quia non debemus quęrere a traulo sermocinari, nec a muto loqui. & in his non est aliud, nisi vt recipiantur a Naturali, & ab eo quod videmus, quod facit natura: quia demonstratio non habet veracem viam in hac arte.

Quo pacto cognosci possint complexiones Ciborum, & Medicinarum per generales differentias corporum mixtorum.

Cap. 26

ET dicamus q̃ res, quę sunt ma L nifestiores, a quibus possumus habere certitudinem complexionis corporum consimilium, est congelatio,& spissitudo, humectatio, resolutio, dissolutio, facilitas, viscositas, subtilitas, grossities, mollificatio, duricies, combustibilitas, & non combustibilitas, oppilatio, & apertio : & quędam congelatio a calido,& quędam a frigido. Eorum, quę congelã tur a frigore, quædam sunt, quę inspissantur primo a calore: & quędã, quę non sunt inspissata primo a calore: & quędam, quę ĩspissantur ab vtroq;. Et eorum, quę dissoluuntur, M quędam dissoluuntur a calido,& q̃dam a frigido. Et eorum, quę humectantur, quędam humectantur a calido,& quędam a frigido. Sed quę congelatę sunt a calore, calor & siccitas super eas dominatur, vt est sal, & species eius. Sed quę congelata sunt a frigore, si in primis essent inspissata a calore: & ista spissitudo esset propinqua spissitudini, quę fit a natura aerea, aut aquea, sicut spissitudo butyri, hęc erunt necessario calida. & idem est de oleis, gummis,& similibus. Et quę congelatę sunt a fri-

A frigore, & natura terrestris super eas dominatur, si calor prius eas inspissauerit: ergo frigiditas & siccitas dominabuntur in eis: sicut sunt ossa, cornua, panniculi, & similia. Sed quę sunt congelatæ a frigore, nec sunt prius inspissatę a calido naturali, hęc spissitudo erit frigida & humida: sicut est argētum viuum, & similia. Et quæ res sunt inspissatæ a calore, & coagulatæ a frigore, sunt propinquę æqualitati: sicut est cachimia. Et res quę dissoluuntur a calore, semper coagulantur a frigore: & quę coagulantur a frigore, dissoluūtur a calore.

B Ideo cum nos videmus res, quæ sunt dissolutę a calore, debemus īspicere, si coagulatę sunt a frigore, nec inspissatæ sunt a calore, iudicamus ipsas esse frigidas & humidas. Et si sint īspissatę a calore cum dominio partium terrestrium, iudicamus ipsas esse frigidas & siccas: sicut ferrum, & multa metalla. Et si cum hac spissitudine dominantur partes aereę, tunc eas iudicamus humidas declinantes ad caliditatem: sicut est pinguedo intestinorum. & sunt res, quæ dissoluuntur a frigiditate & humiditate, vt sunt species salis.

C Sed res, quæ sunt inspissatę a calore, pro maiori parte sunt calidæ & siccæ: excepto q̄ illa spissitudo non sit fundata in substantia aerea, sicut sperma, quia tunc illa substantia erit humida, aut temperata, sicut lac coctum. Sed res, quæ sunt inspissatę a frigiditate & humiditate, si calor est in primis operatus aliquam coagulationem, debet dici q̄ sint calidæ & humidæ, vt est ius pingue. Et si sint inspissatæ, ita q̄ calor in primis nullam fecerit coagulationem, debent dici vt sint frigidę & humidæ, sicut lac, quod coagulatur multa frigiditate.

D Et debes scire, q̄ potest esse, q̄ operationes, quas faciunt caliditas & frigiditas in rebus istis, possunt esse naturales, aut accidentales. ideo debemus iudicare super generato illarum, si est naturale. quia complexio, propter quam medicina hoc facit, erit naturalis: sicut est spissitudo spermatis, & complexio, quæ facit non naturale, est non naturalis. sed accñtalis: sicut spissitudo, quæ fit in musto, quando ad ignem decoquit. Sed res, quæ inspissantur a calore & frigore æqualiter, sunt aereæ & a-

E queæ, & earum partes sunt conglutinatæ simul: sicut oleum oliuæ, & alia olea, quæ possunt recipere has operationes. quia oleum inspissatur & congelatur a frigiditate: ꝓpterea quia partes aereæ, quæ sunt in ipso, conuertuntur ad aquam. & iterum inspissantur a calore: ppea quia resoluuntur partes aqueæ, & remanēt aereę cum terrestribus in eo dominantibus. Et res, quæ non inspissant a calore, vel a frigore, sunt aqueæ cū pauca terrestreitate: & calor eas cōsumit, antequam inspissent. Nec ēt frigus potest eas inspissare propter

F paucam terrestreitatem, quę est in eis: eo quia non inspissat frigus, nisi quando extrahit caliditatem existētem in eis, & spargit humiditatem, & tunc aduenit siccitas, & illa de cā erit coagulatio, & inspissatio. Et qñ duę res recipiunt congelationem, & inspissationem æquali tempore, aut pp vnum motorem ęqualem ī subtilitate & grossitudine, sunt in vno gradu ęquales in caliditate & frigiditate. Sed si vna earū pl⁹ īspissat, coagulatio ipsi⁹ ē velocior. & cū motor ipsi⁹ ē fortior, hēt inæqualitatē fm

G hoc Sed res lenes, & viscosę habent dominium aquæ & terræ: & ꝓpterea sunt frigidæ, & grossæ. sed lenes habent dominium aereitatis cum pauca terrestreitate: & propter hoc de facili diuiduntur, eo quia aereitas. quæ admixta est ei, est elementum humidum. & ideo leuiter ab alio diuiditur: & modica siccitas, q̃ ęst admixta ei, leuiter recipit passionem. Et res humidæ recipiunt extẽsionem propter partem humidam aqueam, quæ est in ipsis. & propter dominationem partis terrestris cũ aquosa, sunt difficiles diuidi ĩ duas

H partes. ꝓpterea res leues sunt propĩquæ, vel faciles, vt permutentur digestione propter facilem diuisionẽ earum: quia calor in eis plus dominatur. quia hæc est vna ex reb᷑, quę adiuuant ad velocitatem digestionis; quia difficultas diuisionis partium fatigat naturam. Et scias ꝙ viscositas, & spissitudo significant siccitatem propter dominationem partium terrestrium, si est medicinalis. & si est cibalis, est difficilis digestionis: ideo quia forma corporis difficile suam deserit naturam. Et subtilis substãtia, si est aerea, significat cali-

I ditatem & humiditatẽ: & si ignea, significat calorem & siccitatem. Et mollicies significat corp᷑ humidũ. & propterea res molles facile ꝑmutantur, sicut fructus recentes, & humidi. & duræ significant contrariũ. Et spissitudo & mollicies, & subtilitas & duricies non significant nisi super virtutes patiẽtes in re: hoc est humiditatem & siccitatem, & non super agentes. Et oppilatio & euaporatio dicitur secũdum duos modos. vnus, qui debet sic veraciter appellari; & est talis operatio, hoc est augmentum vel diminutio quãtitatis: K sicut nos videm᷑ mustum facere ex seipso euaporationem in vtre clauso, & crescit quantitas sua vltra mẽsuram primam, non existente additione substantiæ in ipso, & aliquãdo frangit vtrem. & sicut videmus ĩ nebulis, quæ constringuntur, & oppilantur in seipsis, & redeũt ad paruam mensuram, nihilo ex eis exeunte: & elargantur, & crescunt, nullam additionem recipientibus. Et causa in hoc est, quia aer est maior aqua, & terra. & quando res appropĩquat naturæ aeris, eius quantitas plus crescit: & qñ appropĩquat plus naturę L terræ, & aquæ, diminuitur plus. & propterea res vaporabiles sunt aereæ, & sunt calidę & humidę: & quę sunt clausæ, & oppilatæ in seipsis, sunt frigidæ & humidæ. ꝑpea quia euaporatio nõ est nisi dilatatio substantiæ aereæ, & non est augmentũ rei venientis ab extra. & sic est oppilatio per contrarium. Et propterea ponitur fermentum in pane, ad hoc vt faciat ipsum spongiosum, & in eo dominetur aereitas, & sit facilis ad digerendum. propterea quia corpus aereum leuius est ad permutandum propter suam humiditatem: M quia substantia sicca est dura ad ꝑmutandum, & digerendum. Alter vero modus est, qui dicitur vaporatio, vel oppilatio propter dispositionem corporis, quod habet foramina larga, vel stricta. quia quod hẽt largos poros, dicimus esse vaporosum: & quod habet strictos, dicim᷑ esse oppilatum. quia naturalis intellectus est intelligere istas res in substãtia corporea earum, & non ꝑp largitatem, aut stricturam foraminũ. quia hæc sunt verba vulgarium q̃-

uis

uis etiam illud adiuuet digestioné propter facilitatem digestionis. Sed res combustibiles sunt de necessitate igneæ, sicut sulphur: aut aereę, sicut fœnum. & propterea velociter ꝑmutantur ab igne. Et si diceretur sic in digestione, hoc non conueniret nisi rebus, quæ comeduntur. sed si nos intelligeremus, ꝙ hoc esset verax secundum Galenum, non esset necesse attribuere medicinæ oppilationem & subtilitatem: quia possibile esset vt res essent grossæ substantiæ, & de facili permutarentur: quia haberét foramina magna, per quę posset ignis de facili transire. & propterea super eas dominabitur ignis, & comburentur subito. quod facere non potest calor naturalis: ꝓpterea quia est humidus, & est debilioris caloris q̃ ignis. quia res supradictæ non sunt faciles ad comburendum, nisi propter accidentia largitatis suorum foraminum, sicut arundines. Sed res, quę intenduntur habere vaporationem, & oppilationé a substantia sui corporis, hoc est, ꝓpter raritatem suam, aut spissitudinem suam a partibus substátię suę: & illę habent comparationem cum calore naturali, qui operatur in corpus nostrum. Sed res, quę non recipiunt combustionem, sunt res terrestres, & aqueæ. Hoc est, quod potest dici in significationibus vniuersalibus superuenientibus naturis corporum consimilium,

De cognitione medicinarum, & ciborum per rationem sumptam a sapore.
Cap. 27

DEinceps volumus narrare de saporibus, odoribus, & coloribus. Et dicimus ꝙ species saporum, quæ sunt manifestiores, sunt dulcis, vnctuosus, salsus, amarus, acutus, ꝓ̃ticus, stypticus, acetosus, & insipid⁹. Dulcis significat complexionem calidam. sed calor ipsius est temperatus æqualiter ad comparationé cōplexionis humanæ secundum Galenum. Sed vnctuosus dictus est: quia pars aerea dominatur super ipsum cum modica aquositate. & ꝓpterea calor ipsius est minor, quàm calor dulcis. Supra complexionem salsi dominatur pars sicca adusta, in qua mixta est pauca humiditas: & calor suus maior est calore vnctuosi. Et super naturam amari dominatur complexio sicca terrestris: & hoc potest nasci a calido, & frigido. & significatio, quę separat vnū ab alio, est ꝙ significatio eius, quod fit a frigore, est vt sit dulce, postquā fuit amarum: sicut sunt glandes, xylocaracta, & aliqua ex cucurbitis. Et amaritudo, quę fit a calore & terrestreitate, reuertitur ad amarū, postquam fuit dulce. Et hoc fit, propterea ꝙ amaritudo sequitur duas species complexion's, aut calidam & siccam, aut frigidam & siccam: quéadmodum inuenitur color niger ꝑ calorem, & frigus. Et hoc, quod diximus breuiter de amaro, non senserunt Medici, qui nos prçcesserunt: & etiam Galenus non appropriauit ipsum nisi calido seorsum. Sed quo modo non cogitant hoc, quòd opium est in fine amaritudinis, & inducit paralysim propter suam frigiditatem? Et quamuis possent dicere quòd non prouenit amaritudo a parte frigida. Nos dicemus jam est amaritudo dominans in suo sapore: & sapor fortis est in iudicio super naturam ibi: vnde debet

Côtra Medicos de sapore amaro.

Nota istitiam de Opio.

iudicari,

G indicari, q̄ sit magis calidum q̄ frigidum: ppea istæ res accipiédę sunt a Naturali. Et quod nos dixim⁹ de amaro, inuenitur in libro nostro, q̄ dicitur liber de Plantis. & amaritudo, quę prouenit a calore, ē calidior salsedine: quia admiscetur salsugini aliquanta humiditas. Et significat hoc aqua maris maioris. quia est nimis salsa, & est multum amara, & non potest in ea viuere aliquod animal propter multam amaritudinē: propterea quia amaritudo est in vltimitate contrarietatis nutrimento animalium, & est contrarium dulci H propter siccitatem solum. & ppterea interficit infantes. quando multum ea vtuntur: propterea quia sūt in vltimo humiditatis. & vſ nō ingreditur natura amaritudinis in re cibali, propterea quia non est nisi medicinalis: & dulcis ingreditur in cibos, & medicinas. Et quod dominatur super acutum est multus calor cum multa siccitate & subtilitate: & ppterea calor illius est fortior omnibus alijs. Isti sunt sapores significantes super species rerum calidarum. Et vnusquisq; eorum habet in sua specie gradus. quia quoddam I dulce est calidum in gradu primo, & quoddam calidum in secundo, aut vltra. & sic de salso. Et sapores, q̄ significant in medicinis super cōplexionem frigidam, sunt pontici, styptici, acetosi, & insipidi. Sed insipidi magis debent attribui insaporabili q̄ saporabili. sed dicitur vt sit sapor propter sensum gustus: ppterea quia quilibet sensus sentit sensatum proprium, & priuationem illi⁹. Et stypticus, & ponticus sunt vnius speciei, & non diuersificantur, nisi ſm magis & minus: & illi significāt super complexione fortis siccitatis, K & frigiditatis. & ponticus in hoc est fortior styptico. Et acetosus fit cum frigiditate mixta in parte humiditatis, & non est remotus a calore: & ppterea incidit, & subtiliat: & propterea subsistit pontico, & styptico ī frigiditate. Et insipidus est aquosus, & frigidus. & hoc est, quod potest dici in significationibus saporum. Et quidam sapores sunt, qui non significant perfecta significatione super naturam rei. & hoc potest esse ī vna medicina composita ex plurib⁹ partibus: quarum quędam sunt saporabiles, quædam insaporabiles: L propterea quia non est necesse, vt vnumquodq; mixtum sit saporitū, vt probatum est in Naturali philosophia. Et si homo vellet iudicare totalitatem medicinę, non posset iudicare per saporem super ipsam totam: sicut videmus multa ex gummi, quia sunt insipida, & tn̄ calida.

De cognitione medicinarum, & Ciborum per rationem sumptam ab odore. Cap. 28

ET differētię odorum non sunt M manifestę nobis, sicut differentię saporum. vnde nō proprium habent nomen, sicut habent sapores: sed dicitur odor fœtidus, & odor aromaticus. Sed nos ordinamus nomina accommodata a nominibus saporum, sicut diceretur odor acetosus, & odor acutus, & odor amarus. & propterea significatio complexionis odorum istorum specialiter est ęqualis significationi complexionis saporis dominantis super ipsum. Sed odores aromatici non sunt nisi a complexione calida ex necessitate.

A te. Et fœtidi fiunt a complexione frigida ab humiditate extranea cũ calore putrefactionis. Sed scias cum hoc toto, ꝙ significatio odorum est multum debilis: propterea quia, sicut dictum est superius, possibile est esse medicinam compositã ex partibus aliquibus odoriferis, & aliquibus non odoriferis. & si iudicarem⁹ super totalitatem medicinę per odorem, posset esse iudicium ignorantię. ideo quia de hac re non debem⁹ iudicare de toto propter partem: sicut ille qui opinatus est ꝙ rosa est calida, eo ꝙ esset aromatica.

B

De cognitione Ciborum & medicinarum per rationem sumptam a colore.
Cap. 29.

SIgnificatio colorum est multũ debilior significatione istorum: propterea quia colores non sunt nisi in superficie colorati: & propterea inuenies secundum plus ꝙ complexio partis, in qua est color, est alia quàm complexio totius colorati. & propterea vides ꝙ idem est color in re calida & in re frigida: sicut albedo, quę est in sale, & camphora. Sed
C videtur ꝙ color verificetur plus in operatione eorum, quę sunt in vna specie: sicut est in gallinis albis & nigris, & in cygnis albis & nigris. Sed colores sunt multiformes: sed generaliter fiunt albi, aut nigri, aut compositi ex his, sicut azurus, citrinus, & alij. Sed viriditas, & nigredo fiunt ex necessitate ex partibus siccis terrestribus. quandoque fit ex multo calore, sicut nigredo in Aethiopibus. & quandoque fit propter frigiditatem, sicut vinum nigrum. & hęc differentia iudicatur ex eo quod pręcessit, sicut alibi dictum est. Sed albedo, quando prouenit a dominatione mixtionis partium terrestriũ cum aereis, significat calorem, aut temperantiam: sicut tu vides homines habẽtes pulchram albedinem. D

Sed quę fit propter admixtionem partium aquearum cum terrestribus, quando est in rebus humidis, significabit complexionem frigidã & humidam. Et iam dictum est in libro nostro ꝙ albedo fit ex admixtione partis igneę clarę cum corpore peruio. & nigredo fit a pte ignea tenebrosa cum corpore nõ peruio. Sed colores rubei omnes significãt E super calorem propter partem igneam, quę in eis manifestatur, & citrinus est medius inter eos. Sed viriditas declinat magis ad nigredinem, sicut citrinus magis ad aliud extremum. Sed natura colorum mediorum est composita ex natura extremorum. Hoc est, quod potest dici super significatione virtutum medicinarum ex parte colorum superuenientium corporib⁹ cõsimilib⁹.

De cognitione ciborum & medicinarum per proprietates eorum, prout sunt partes terræ nascentium, & animalium: & sunt Locus, Tempus, Regio, & Operatio. F
Cap. 30

DEinceps narrandę sunt proprię significationes in illis, in eo ꝙ sunt partes terrę nascentium, vel partes animalium. Natura terrę nascẽtium cognoscitur quatuor rebus: vna a loco, alia a regione, alia à tempore, quarta ab operationibus. & non fortificantur hę operationes nisi propter significationes rerum pre-

G præteritarum. & quiuis nos cognoscamus ab istis complexionem medicinæ, nos debemus cognoscere et per viam operationis duarum medicinarum, quę sunt in vna specie, sicut dictum est. Et dicimus ꝙ terræ nascentium quędam sunt perfecta, & quædam sunt diminuta. Et diminutum est illud, in quo manifestaṫ dominium vnius elementi solum: aut elementi aquæ, sicut terræ nascentia, quę nascuntur ex aqua: aut elementi terræ, sicut terræ nascẽtia, quæ nascuntur in locis petrosis, & fortibus. & propterea ista terræ nascentia sunt diminuta: hoc est, quia
H non habent flores, & folia. & manifestum est ꝙ dominans super complexionem istorum est aut frigiditas, aut humiditas: sicut folium herbæ, quæ stat super faciem aquę, quę dicitur thaholeb: aut frigiditas, & humiditas, sicut fungi. Et terræ nascentia perfecta sunt illa, quę nascũtur in montibus: quia apparet ab eminentia montium, vt debeat generare plura terrę nascẽtia quàm alia loca, dummodo sint temperata cũ bona euaporatione, & cũ bona mixtione caloris cum humiditate. & de
I bet esse hoc in eis, quia habent ascẽsum in aere. & sunt propinquiores influentiæ corporum superiorum: & illa terræ nascentia habent complementum fructuum, florum, & foliorum. Et sunt terrę nascentia, quę nascuntur in deserto, & sunt quæ nascuntur in viridarijs, nam illa habent plus frigiditatis & humiditatis de necessitate: vt sunt sielæ nascẽtes in desertis, & viridarijs. Et significatio, quę prouenit a regione, est ꝙ quædam terræ nascentia sunt, quæ nascunṫ plus in terris calidis: & q̃dã sunt, quę nascuntur plus in terris frigidis. & quę nascuntur in calidis, ꝓ maiori parte sunt calida, sicut quę veniunt ab India. & quę nascuntur in frigidis, vt plus sunt frigida. Et potest esse aliquando per accidens, vt nascantur calida in terris frigidis, sicut pineę, quę nascuntur ĩ Sclauonia: & frigidę in terris calidis, sicut sunt tamarindi, qui nascuntur in terra Arabum. Et hoc accidit propter duas res: aut ꝓpterea quia cortex illorum terrę nascẽtium est fortus & densus: aut vt sint submersa sub terra. quia istę duę res possunt dare calorem, & frigus in omni re- L
gione: eo ꝙ calor naturalis existens in eis contrahitur intus propter frigiditatem. & siliṫ accidit de rebus frigidis in terris calidis. Et significatio temporis accipitur ſm ordinem regionis: quia tu videbis multa terrę nascentia calida nasci in hyeme, sicut rapa, & napones. Et quandoque medicina frigida nascitur in temporibus calidis. & hoc accidit propter paucitatem sui caloris: quia propter paucam frigiditatem aeris cõsumitur: sicut sunt olera multa tempore caloris Et demr̃ationes vegetabiliũ sunt magnę valde de eo: quoniam quędam ex vegetabilibus sunt, quę cito mouentur ad augmentum, & M
quędam tardius crescunt. Sed veloces gñalṫ significant caliditatẽ vel subtilitatem, vel super vtrunq;: & q̃ tardius crescunt, significant sup contrarium. Et sunt etiam alię significationes significantes super vegetabilia in velocitate & tarditate fructificãdi. Et debes scire ꝙ velocitas natiuitatis terrę nascẽtium sigñat aut calorem magnũ, aut frigiditatem. Et quędam sunt ex terrę nascentib⁹

quę

A quę habent folia, flores, & fruct⁹: & quędam sunt, quę non habent fructus, nec folia, nec flores. & illa sunt grossa, terrestria, aut aquea: & quod hét florem, & folia, est perfecte temperatum. Et terrę nascentia, q̃ sunt spinosa, & globosa, vr̃ sunt terrestria. & quę hęc non habent, sunt econuerso. Et drĩę significantes sup naturam animalium sunt multæ: quia quędam crescunt in aqua, quędam in deserto. quę in aqua crescũt sunt frigida & humida: quę vero in deserto, sunt calida & sicca, Et quędam sunt volatilia, & quędam deãbulantia.
B & volatilia sunt magis aerea ambulatiuis. Et quędam sunt sanguinea, & quędam exanguia. & quę non habent sanguinem, sunt frigida & sicca: & quę habent sanguinem, sunt calida & humida. Et quędam sunt ouatilia, & quędã nõ. & quę sunt ouatilia, sunt calida & humida: & quę non, frigida & sicca. Et quędam anhelant, & quędã nõ. & quę anhelant, sunt calida: & quę non anhelant, sunt frigida. Et quędam nascuntur in locis calidis, & q̃dam non. & quę nascuntur in locis calidis, pro maiori parte sunt calida
C & sicca: sicut cameli, & capreoli. Et diuersificantur complexiones animalium in vna specie, ꝓpter pascua & propter aquam. quia pisces, qui nascuntur in loco petroso, sunt subtilioris substantię, & minoris superfluitatis alijs, & tales sunt, qui velociter mouentur, & multum laborãt. & complexio istorum est minoris humiditatis. & qui parum laborãt, sunt frigidioris, & humidioris complexionis. Et quędam animalia sũt, quę incedunt, sicut nascuntur: & q̃dam non. Et quędam sunt facientia multos filios, & illa sunt calida, D & humida: & quędam quę non faciunt nisi vnum. Et diuersificantur etiam animalia s̃m diuersitatem ciborum. quoniam animalia comedentia carnes sunt calida & sicca. & complexio animalium comedentium terrę nascentia sunt temperatę complexionis, vt sunt pecudes, boues, & his similia: & vt sunt de volatilibus gallinæ, & columbæ. Item diuersificãtur animalia s̃m magnitudinem & paruitatem suorum corporum. quia quę sunt magni corporis, sunt terrestria: & quę sunt parui E corporis, sunt econuerso. & hoc est in animalibus, quę nascuntur ĩ terra. Sed eorum, quę nascuntur in aqua, magnitudo corporis significat multam humiditatem. & propterea laudat̃ in piscibus paruitas: & ĩ alijs animalibus vituperat̃ duricies ossiũ & multitudo corporis terrestrium: sicut vngues, claui, & squamę, & similia his. quia hęc significãt ꝙ multa est ĩ eis terrestreitas. & propterea multę squamę laudãtur in piscib⁹, quia significant rem cõtrariam eorum cõplexionibus: & etiam multę spinę. Et sir̃r audacia cordis, & pusil F lanimitas significãt super cõplexionẽ aĩalis. quia aĩalia audacia sũt calida, & pusillanima sunt frigida. Et drĩę, ꝑ quas cognoscunt̃ complexiones aĩalium, sunt multę. & nr̃a intẽtio nõ fuit nisi rememorari eorum breuiter ad mouendũ illũ, qui diligit tentare, ad hoc vt ꝑscrutet̃ oẽs alias drĩas, & sciat causas illarum ĩ libris naturalibus. Et scias ꝙ omnia hęc signa sunt accidentia, quę adueniunt corporibus consimilibus, & sup ea significant: & non sunt signa illis, quę non sunt consimilia, nisi

G quando aggregantur omnia, & fit vna compositio inter contraria, & iudicatur propter dominans, & illud potest esse verum iudicium. Hęc sunt genera rerum, quibus nos possumus cognoscere operationes medicinarum, & ciborum. Et dicimus quod possibile est cognoscere operationes secundas medicinarum tunc, quando cognoscemus complexionem medicinarum in caliditate, & siccitate: quanuis hoc non verificetur in omnibus, quia inuenitur in quibusdam medicinis quod earum operationes secundę non sequuntur primas, hoc est complexionem medici
H narum. Verbi gratia subtilitas, & incisio non sunt attribuenda nisi corpori multi caloris: & nos inuenimus medicinas temperatas cum suis complexionibus, tamen sunt subtiliatiuę, & incisiuę, sicut capillus veneris, schœnanthum, & similia his. & acetum est in vltimitate subtilitatis, & incisionis, & est tamen frigidum. & hoc accidit: quia calor, qui in eo est, sustentatur frigiditate, quę est in eo: quia frigiditas sua compingit ipsum, & comprimit ipsum ad partes intrinsecas membri. & sic videtur, quòd
I alię medicinę faciant, hoc est vt habeant superfluam subtilitatem in seipsis, aut vt eis superuenerit aliqua res, propter quam faciant hoc. & potest esse vt hęc res sit aliquantulum similis ei, quod habet aliquid a tota substantia. Sed operatio per comparationem tertiarum virtutum est debilis iudicij, eo quod est valde propinqua operationi, quę fit a tota substantia. Hęc autem, quę dicta sunt, necessaria fuerunt secundum tractatus vniuersales in modo ciborum, & medicinarum.

De complexionibus ciborum quorundam, & medicinarum specialiter, secundum quòd certificatus fuit Galenus: præcipue vero de granis, ex quibus panis conficitur. K

Cap. 31.

NVnc autem memorati erimus vniuscuiusque earum specialiter secundum consuetudinem Medicorum: deinceps volumus narrare de simplicibus medicinis magis manifestis, quę a Galeno sunt testificatæ: propterea quia fuit verax, & legalis experimentator in hac arte: & nullus est, qui possit ei comparari, nisi is qui, cum clamat, non intelligit id quod clamat. Item volo incipe a cibis, qui sunt cibi absolute: & post illos dicam de illis, qui sunt medij inter cibos & medicinas: & post illos dicam de medicinis absolute. Concordati sunt Medici, quod melior ex cibis terrę nascentibus hominibus naturalibus, hoc est illis, qui stant in quinto climate, aut quarto, est triticum artificialiter præparatum. & hoc fit multis modis. Fit. n. panis fermentatus, & azimus, & crustella, & bucella & sorbitiones. quidam sunt, qui frangunt ipsum, postquam est vstulatum, & postea infundunt in aquam, & postea coquunt ipsum sine fractione. & hoc nominatur sauich. Et melius ex tritico est illud, quod est frangibile, & graue. Et melior cęteris est panis factus ex farina tritici in hunc modum: hoc est vt sit custoditum a malis accidentibus eidem venire potentibus, & vt non sint nimis furfures ab eo remotę: sicut sunt remotę ab armach. & hoc appellatur apud nos madechuni: & Latini appellant panem grossum. & iste est velocius ad digerendum quam darmach, & minoris viscositatis, quamuis darmach plus nutriat. neque est tantę siccitatis sicut furfureus, neque ad melancholiam adeo cito conuertitur, vt ipsum. quoniam cortex vniuscuiusque vegeta

Nota de Galeno.

L

De pane.

M

A getabilis est terrestris sicc⁹: q̃uis furfure⁹ citius digeratur ipso darmach pp absterſionẽ existentẽ in suo cortice. & qñ conficitur, ponitur de sale conuenienter: & conficitur cũ multa aqua, ad hoc vt sit spongiosus, & sit fermentatus competenter, & coctus. Sed panis azimus est grossus, & viscosus. Eodem modo nõ est bonus, qui est nimis fermẽtatus: quia transmutatur ad humores putridos pp calorem extraneũ generatum I eo. Et post bonitatem cibi ex pane est panata, quę vocatur thausu: excepto quia declinat ad frigiditatem

Panata.

B & humiditatem pp aquam, cũ qua fit. & qñ bulliũt frustula panis pluries in aqua feruenti, tunc fit iste cibus in velocitate digestionis, & leuitate: & maxime ęgris ex cõplexione calida. Sed sauich est ẽt bonus cibus. Et qñ distemperatur cũ multa aqua, refrigerat, & est iuuatiuus: eo ꝙ vstulatio, & infusio vaporauerunt, & subtiliauerunt, & remouerunt viscositatem. Confectum cum melle, & coctum datum sanis, calefacit, & nutrit multũ. Et frumentũ coctum in aqua est grossum, visco-

C sum, oppilatiuũ, & durũ digeri plus alia re, & est valde malũ. Et pultes sunt grossi. & qui fiunt ex frumento, sunt peiores, & refrigerãt pp suã acetositatem, & sunt propinqui corruptioni. & ꝑpea sunt abijciendi ab illis, qui sunt parati ægritudinibus putridis. Sed panis, qui fit ex ordeo ſm modum, qui fit ex frumento, sequitur bonitatem panis tritici: nisi quia parum declinat ad frigus. Et sauich ordei bene digeritur. & quãdo bibitur distemperatum in aqua refrigerat: & est frigiditas sua quasi in p̄io gradu. Et aqua ordei plus

Laudes aq ordei.

D ingreditur opus medicinarũ q̃ ciborum: & est laudabilis in ęgritudinibus calidis & siccis, laude, quæ non occultatur ei, q in hac arte studuit. quia refrigerat, humectat, tẽperat, abstergit, generat laudabilẽ humorem mirabiliter, non inflat, nõ moratur ad descendendũ à stomacho. & hoc nobis totum experientia dedit. Et sic debet fieri aqua ordei. Infundantur grana ordei in aqua integra nõ contusa: & in vna parte ordei debent poni viginti aquæ frigidæ partes: & debent sic dimitti in aqua quatuor horis: & postea co-

Mod⁹ conficiendi aquã ordei id est ptisanam.

E quatur in hac aqua, donec adipiscatur rubedinẽ quasi vinum. & si fiat hoc modo, non inflat. & qui frãgũt, vel terunt ipsum prius, peccãt: quia nõ est ab eo priuata inflatio nisi ꝓpter infusionem, & grana non trahunt aquam, nec recipiunt infusionem, nisi pp virtutum attractiuam quæ est in eis. & virtus attractiua non est in granis, qñ seminantur, & nascuntur, nisi qñ seminant̃ integra. & si frangerẽtur prius q̃ essent seminata, non nascerent̃: quia hæc virtus attractiua est in eis, sicut forma specifica in totalitate totius gra-

F ni fixa, hoc est, qñ partes sunt continuæ coniunctæ simul. & hoc est simile calori smaragdi, vel alterius lapidis præciosi. qđ ẽ, quia qñ partes suæ sunt simul cõiunctę, in eis sunt virtutes: & qñ separatæ sunt, priuãtur ab eis. Et sic testificatũ est à mirabili Auẽmarua Abynzoar in lib. suo, qui dr̃ Theisir. quia iste fuit supremus in scĩa Medicinæ à Galeno vsq; ad nostra tẽpora. & hoc ab eo habui. & rememorat errorẽ Medicorum frangentium ipsum. Et panis, qui factus est ex alijs granis, habet

Lib. 1. tracta. 16. c. 6 Laudes Abynzoar. ꝓ quo vide ĩ libro. 4. ca. 40.

G bet illam virtutem, quam habent il
la grana, ex quibus factus est. Et in-
fra conuenit rememorari de aqua
plusquam hic: quia incidenter sum
de ea locutus.

De Carnibus. Cap. 32.

MElior caro ex volatilibus est
caro gallinæ iuuenis, sanæ, &
pinguis. & habet mirabilē proprie-
tatē tēperando cōplexionē. & ppea
brodiū suū est optima medicina le-
prosis. Et dr ꝙ cerebrū gallinę aug-
mentat substātiā nostri cerebri, &
acuit ingeniū. Et post illius bonita-
H tē ex ambulatiuis est caro hœdi. &
post has est caro arietum. Et hęc est
opinio maioris partis Medicorum,
præter Gal. qui abominatur carnes
arietū, & videt̃ sibi ꝙ caro vitulorū
est melioris nutrimēti arietina. Et
Auic. dicit ꝙ melior carniū est caro
porcina: & sentit ꝙ ista caro quasi
sit naturalior hominibus, q̃ alia ca-
ro animaliū ambulātiū. & experiē-
tia hoc docet. Et maior ps Medicoꝝ
abominat̃ carnes agnorū: ppea qa
dominat̃ multa humiditas sup eas,
& laudāt carnes arietū iuuenū. sed
cōueniēs ē dicere, ꝙ carnes agnorū
I sunt post bonitatē carniū hœdulo-
rū, & sic sentit Rasis. Et qđ mihi vr
ex agnis est, quia sunt multarū sup-
fluitatū: excepto ꝙ in terris calidis
recipiunt tēperiem pp earū calorē.
Et qđ hoc sit verū, est, quia videm⁹
ꝙ pili agnorū stantiū in terris meri
dionalibus sunt tortuosi, sicci, & cur
ti: & q sunt in nostris, nō excedunt
tm̃ in hoc. Et carnes vitulinæ sunt
bonæ carnes: ppea qa non habent
illā viscositatem, frigiditatē, & sicci
tatē, quā habent carnes bouinę ve-
teres. & eorū carnes sunt magis odo
riferæ alijs carnibus. & quantū est K
in hoc, meliores sunt carnibus hœ-
dulinis: ppea quia in carnibus hœ-
dulinis manifestatur quędā mucil-
lago, qñ coquitur. Sed carnes hœdu
linæ sunt meliores vitulinis, qa ge-
nerant meliores humores. Et ex lau
dabilioribus carnib⁹ volatiliū sunt
carnes perdicū: sed declinant parū
ad frigiditatem, & siccitatē. & sunt
sicut gallinę deserti: & habent pro-
prietatē stringēdi ventrē, assę, & eli-
xæ. Sed turtures sunt sicut volatilia
reliqua, & declinant plus ad calidi-
tatē, & hñt mirabilē proprietatē in
acuendo ingeniū. Sed colūbæ sunt L
calidę & siccæ, grossioris substantiæ
q̃ turtures. & pulli ipsarū habēt hu-
miditatē superfluā. Et significat su-
p hoc grauitas suorū motuū: sicut
significat calor eorū actualis, & ve-
locitas digestionis in stomachis eo-
rum super ipsorum calorem. Et
ppea qui volunt abstergere marga-
ritas, & clarificare eas, dāt eis ad co-
medendū. & incōtinenti debēt occi
di, & extrahunt̃ purificatę. & si cito
nō interficerent̃, multum minueret̃
quantitas margaritarū. Et caro ve-
teris colūbi masculi mirabilem ha-
bet ꝓprietatē in epilepticis, & para- M
lyticis. Et carnes volucrū, q̃ assimilā
tur colūbis, & dicunt̃ tudones, & in
ligna Arabica Alchamari, sunt sic-
ciores pdictis, & grossioris substan-
tię, & hñt aliquantulā aromaticita
tē. Passeres sunt oēs calidi, & sicci in
fine caloris. Coturnices temperatæ
sunt, aliquātulū declinātes ad calo-
rē. & sunt subtilis substātię, generā-
tes bonos humores. & bonę sunt sa
nis, & cōualescentibus. Et sturnelli,
q dicunt̃ azuri, sunt calidi & sicci, &
graues ad digerēdū, & grossę nãæ.

De

A De Piscibus. Cap. 33.

MEliores eorum sunt pisces, q degũt in locis petrosis, & qui multas habēt squamas, & quorum corpus est medium inter magnum & paruum, & qui sunt velocis motus, & paucæ viscositatis. Et melior apud nos est piscis, qui dicit cubrina: & post illum ille, qui dicitur trilia: & quidam dicunt ipsum resulum. Et piscis, qui captus est in fluminibus remous à mari, necessario bonus est, & paucæ superfluitatis: propterea quia hic piscis propter sui naturã habet, vt petat aquam dul-
B çem & frigidam: & ad hoc multum laborat.

De Lacte. Cap. 34.

ET melius lac est fœmineum: & post illud lac asinæ: & post illud lac capræ. & istæ species lactis sunt subtilis substãtiæ. Sed lac ouis est grossius: & propterea citius in stomacho caseatur. Sed vaccinum grossius est, & cum hoc butyrosius, & pinguius.

De Caseo. Cap. 35.

CAseus recens est frigidus & humidus, grossæ substantiæ. Ve-
C tus est calidus & siccus propter sal, & tendit ad vstionem. Et aliquis caseus est bonus. medius inter nouũ & veterem est bonus, dũmodo sit factus rationabiliter ex bono lacte.

De Ouis. Cap. 36.

OVa gallinarũ sunt meliora ceteris. & vitellum est melius albo, nec album est nimis malũ, nisi nimis sit coagulatũ. Et ꝑpea qñ cõquassatur cum oleo & aceto, & fiat tremulum, est valde bonũ: quia res, q̃ coquitur cũ oleo, est multũ nutri-

tiua: dummodo oleum nouũ sit, & D
dulce, & oleũ oliuæ. quia natura illius est tẽperata, declinans parũ ad calorẽ, & impingnat hepar, & augmentat ipsius substantiã. Et generaliter dico ꝙ est cõueniens hoi multum ſm totam sui substantiam. Et ꝑpea in terris nostris nõ coquimus carnes, nisi cũ eo: quia melior modus, & temperatior comedendi carnes est ille, qui dr̃ athafea, hoc ẽ vt sic fiat. Accipe oleum, & parũ ex cepa, & ponantur carnes frustatim in eo, addendo paulatim aquã calidã, donec sint coctę. Sed panis, qui decoquitur cum oleo, est malus, i. im- E
pastatus cum oleo: qm̃ tẽpore decoctionis comburitur oleum, & tendit ad sulphurem.

De Fructibus. Cap. 37.

MEliores eorum sunt ficus, & vuę. Et complexio ficuum est calida & humida. mundificant stomachum, laxant ventrem.

Vuę calidę sunt ex pauco calore, & humidæ temperatę. & subito impinguant corpus: sed inducũt ventositatẽ in oibus digestionibus. & ficus non dant ventositatẽ, nisi in stomacho, & intestinis.

Vuæ passæ calidæ sunt, & humi- F
dæ, & digestibiles. prosunt hepati à tota substantia. Et operationes vini ipsarum sunt debiliores operationibus aliorũ vinorũ: sed potest poni loco alterius vini.

De Aquis. Cap. 38.

MElior aquarum ſm Hippocr. est aqua fontium orientalium, quę scaturit ex terra, quę non habet nimis grossam substantiam, neę nimis mollem, vel luteam, sed sit mediocris inter has. & propter

ea

G ea hæc aqua est suauior, & citius permutatur à calido & frigido. Sed Rasis sentit q̃ melior aqua sit fluminum magnorum. Et Hippoc. dicit q̃ istę aquę sunt diuersarũ substantiarum: eo q̃ transeunt per diuersas terras: & ppea quia ingrediuntur eas multi riui. Et mihi videt̃ q̃ Rasis non laudauit flumina magis grossa, nisi ppea, quia Sol operatur in eis vnam operationem, pp quam separantur partes grossæ à subtilibus. Et ppea coquunt Medici aquã illis, qui habẽt debilem stomachũ, & hepar. ergo opus, qđ fit in aqua,
H ẽ diuersum ab aqua. Sed qđ ẽ inspiciendum in aqua, est diuersitas terrarum. quia non põt esse, vt in ęstate non defluant ad flumina aquæ multitudo, & aquæ pluuiæ. Et ppea quanto plus elongatur flumẽ à suo ortu, est deterius. Et ppea nostrum flumen melius est in Corduba, q̃ in Sibilia: & est deterius in Sibilia propter crementum & decrementũ, & pp admixtionem aquæ salsę in eo: quamuis illud non sentiatur. Et impossibile est, vt aquæ magnorũ fluminum nõ sint turbidæ. & propterea inuenimus ĩ fundo pitariorum, qñ
I ponimus in eis aquam fluminum, multum de sabulo, & terra. & sic accidit in terra nostra: quod non accidit de aquis fontium.

De Granis, quæ sunt cibi medicinales.

Cap. 39.

DEinceps volumus dicere de cibis medicinalibus: quia quidam eorum sunt terræ nascentia, & quidam animalia, & quidã supfluitates animalium. Et ex terrę nascentibus quędam sunt grana, & q̃dam fructus, & quædam herbæ.

Faba est temperata inter frigiditatem & humiditatem, aut parum K
declinat ad calorem. Et ppea habet dissoluere apostemata pp suam abstersionẽ, & maturat, & est multæ humiditatis. ppea accidit ei multa inflatio, & ventositas, & ipsam non perdit pp aliquam decoctionem. Et dicitur q̃ habet malam proprietatẽ cum virtute cogitatiua: & qui ea vtuntur, multa habent somnia horribilia, & falsa.

Cicera sunt temperate calida & humida, & hñt inflationem. & propter tertiam eorum operationẽ habent generare sperma, & prouocare L
vrinã, & sanguinem menstruum, & frangunt lapidem. sed hoc faciunt plus nigra q̃ alba. Et si comedũtur recentia, generant in stomacho, & intestinis multas superfluitates. & si assentur (ẽt fabæ) habẽt minus ex superfluitatibus. sed sunt duriora ad digerẽdũ nisi primo essent infusa. & habent proprietatẽ faciendi bonum colorem. & hoc faciunt, quia acuunt calorem, ita vt generetur spiritus ventosus. & per hanc viam valent coitui

Lentes sunt temperatæ in calore, & sunt siccæ, & generant sangui- M
nẽ melancholicũ, & extinguunt inflammationẽ sanguinis, & magis, qñ coquuntur in aceto. Et earũ virtutes tertię sunt: quia priuant coitum, & offuscant visum: & quando coquuntur in aqua pluries, stringunt ventrem.

Lupini sunt sicci, terrestres, & amari. & qñ coquunt̃ in aqua, donec auferatur ipsorũ amaritudo, est cibus tñ durus. & qñ comedunt̃ amari, occidunt pueros, & occidunt vermes, qui sunt in stomacho, & intestinis, & prouocant vrinam, & aperiunt

A riunt orificia hæmorrhoidarum.

Leugbi, f. Faseoli, declinant ad ca lorē & humiditatem, & impinguāt corpus, & prouocant vrinā, & sanguinē mēstruum, & laxant ventrē: & proprie rubei, & inducūt somnia, & faciunt vertiginem.

Milium frigidum est & siccum, ventrē constipat, & est pauci nutrimenti. Et hoc idem facit Panicū.

Et Spelta est propinqua huic.

Oriza. Rizi sunt grossę substantię in ca liditate & frigiditate prope temperantiam. ventrem stringunt, & sunt boni nutrimenti, quando coquun-B tur cum lacte.

De Fructibus arborum. Cap. 40.

POmum dulce est temperatę humiditatis, & acetosum est frigidum & siccū. Et habet proprietatē confortandi membra principalia, si sint distemperata in calore, & maxime cor. confortat cerebrū, odorādo pp suam aromaticitatem: & generat grossam ventositatē in secunda digestione, & tertia. Ita φ dictū est à sapientibus φ potest generare phthisim, & hecticā: eo φ venti, q generantur ex eo, habent malā proprietatē ad exardendas arterias pul-C monis. & sic testificatus est mirabilis Auenmaruam Abumeron Auē-zoar in Theizir Sed vinum suū nō habet hanc intentionem.

Pyra cruda sunt frigida & sicca: sed matura temperata sunt, aut declinant ad paucam frigiditatem. & hoc est, quia composita sunt ex acetositate, dulcedine, & ponticitate. Propterea est eorum virtus ventrē constipare. & eorum proprietas est remouere sitim.

Cotonea sunt grossioris substantiæ q̄ pyra, & maioris stypticitatis: & ppea sunt frigidiora. & in eorum D odoratu est proprietas contrà omnes passiones cordiales.

Malorū granatorū quædā sunt dulcia, & qdam acetosa. Et oīa humectant, verum dulcia sunt calidiora & humidiora: & generatʳ ex eis modica ventositas, non mala. Et habent vnam nobilem proprietatem: quia mirabiliter resistunt cibis, ne corrumpantur in stomacho.

Persica sunt frigida & humida: & habent generare humores corruptos, & putridos, & aliqn̄ cholericos. Et hn̄t mirabilem proprietatē resistendi fœtori, qui prouenit à stomacho. & odor suus valet cōtra cardiacam passionem. & oleū, qd̄ fit ex eorū ossibus, abstergit faciē dominarum, & valet contra difficultatē vrinæ, & occidit vermes. Idē tertia tertij tra. 1. ca. 16. & E 2. cafi. ca. 571. Sexta tertij tñ... c. 30. exhibentʳ stō repleto cholera putrida.

Sed Antipersica, quæ Nusmus dicuntʳ, sunt eiusdem naturæ cū persicis, sed non habent illā proprietatē. & in Arabico dicuntur Aiam.

Prunorū duæ sunt species, videlicet album, & nigrum. & ambo, qn̄ sunt matura, sunt frigida & humida. mitigant calorē cholerę, & laxāt F vētrē, s3 debilitāt parū os stomachi.

Nuces calidę sunt & siccę, & prouocant vomitū, & laxant ventrem. Et dr̄ φ habēt malā proprietatem, ita φ qui vtuntur eis nimis, faciunt eis in lingua paralysim. Et comestę cum ficubus, obstant veneno loco bezahar. & multum valēt senibus. & nocēt illis, qui timent passionem caloris, & tempore magni frigoris non sunt nociuæ.

Auellanę ī nullo differūt ab illis, nisi quia nō prouocant vomitum.

Amygdalę temperatę sunt in calore, & humidę suauis saporis, & habent

G bent multas bonas proprietates. Et dr ꝙ habent augmentare substantiam cerebri, & faciunt suauiter dormire, & abstergunt, & mundificant vias vrinæ, & sunt valde conuenientes macris. Et earũ oleum ẽ melius, quod possit esse spasmo sicco. & ẽt melius q̃ oleũ sesaminũ ꝑp aliquantulam stypticitatẽ, quę est in eo: ꝙ oleum sesaminũ est nimis calidũ, & habet malã proprietatẽ in dando fœtorem ori. & qui vtuntur sesamino loco olei amygdalarũ, peccant.

Pineæ calidæ sunt & siccæ. & earum oleum curat paralysim.

H Fistici calidi sunt & sicci temperate. confortant stomachum, & hepar à tota substantia, & sunt ex illis medicinis, quę habent multa iuuamenta, & magna.

Fistica. Pistacia.

De Herbis, & Oleribus. Cap. 41.

Omnes herbæ per suã naturã declinant ad humores melãcholicos. & hoc ẽt faciunt à tota substãtia: excepta lactuca, & buglossa.

a. l. calidi

Caules sunt * frigidi & sicci. necessario generant humorem melancholicum. & succus eorũ habet proprietatem clarificandi vocem.

Cucurbitę, quę in Arabico dicũtur Vlla, sunt frigidæ & humidæ, aquosæ, & talẽ humorem generãt. & I dicitur ꝙ sunt aptę recipere corruptionem in stomacho. & habẽt malam alterationem: sicut fit in rebus humidis non habentibus stypticitatem, terrestreitatẽ, nec ponticitatem: quia sunt solum aquę. & assimilamus eas moris. Nec cucurbitę istius regiõis sunt tales, sed sunt durę digestionis, & grossioris naturæ: ita ꝙ non possunt rectificari, nisi cũ multa decoctione. & cum hoc sunt multi mali chymi, & adhuc infrigidant, & humectant: eo ꝙ non habent virtutem cito exeundi, cũ nullam habeant abstersionem. K

Melones sunt frigidi, multę humiditatis. & hñt abstersionẽ, & prouocant vrinã: ita ꝙ dicitur ꝙ qui vtitur multum brodio eorum, est cautus ab ægritudine arenarum.

Cucumeres sunt frigidiores, & minus humidi, & minus prouocãt vrinam melonibus: sed non corrumpuntur ita cito, vt melones.

Portulaca est frigida ĩ tertio gradu, & humida in secundo. & est lubricatiua, viscosa. aufert sitim, cõstipat vẽtrem, & aufert dẽtiũ stuporẽ. L

Atriplices sunt frigidæ & humidæ, ventrem humectant, prosunt ictericis. paratæ tamen sunt corruptioni.

Spinachiæ valde sunt bonæ. & tẽperatæ. valent gutturi, & pulmoni, & stomacho calido, & humectant ventrem. & sunt in secundo gradu frigidę, & humidæ.

Bletæ ꝓpinquę atriplicibus, sunt calidiores, & minus humidę. humores gñant grossos, & phlegmaticos.

Rapæ calidę sunt & humidę. generant ventositatem, mouẽt coitũ, eo ꝙ renes calefaciunt. & habẽt mirabilem proprietatem ad illuminãdum oculos. M

Melongiæ sunt ex his, ex quibus nos facimus in terra nostra multa cibaria delicata. & postquã proiecta est prima aqua suarũ decoctionum, & coquuntur cũ carnibus pinguibus, sunt multum delectabiles. Et ego reputo ipsum tẽperatum cibũ, postquã sic factus est. ꝑpea quia pars acuta, quę est in eo, remouetur per primã decoctionẽ: & sua siccitas, & stypticitas remouentur ꝓpter car-

A carnes decoctas ĩ eo. Et quãuis Medici dicant ꝙ generant humorem melancholicũ ſimilem humori generato ex caulibus, tñ conſyderare debemus in cibis duas res. vna eſt res, quę ſecum miſcetur, quę pôt remouere malitiam, ſi eſt. & delectatio cibi, hæc eſt ſecunda. & quando eſt multũ delectabilis. læſio, q̃ prouenit ex eo, nõ ẽ multũ manifeſta. & hic eſt vnus ex delectabilibus cibis. Iſti ſunt cibi manifeſti apđ nos, ĩ qbus ẽ virtus aliqua medicinalis.

De varietate virtutum medicinarum Simplicium. Cap. 42.

B ET nunc habemus loqui de medicinis abſolute.

Alchiſon, quę in Latino dr̃ Betonica, & in Perſica lingua Beragines. Eius primę virtutes in calore & ſiccitate ſunt in quarto gradu: ppea quia eſt de ſubſtantia terreſtri aduſta. & manifeſtat hoc, quia eſt in fine amaritudinis. Et operatiões eius ſecundę ſunt inciſiuę, diſſolutiuæ, & aperitiuæ fortiter. Et eſt in hac virtute fortior abſinthio pp ſtypticitatem, q̃ eſt ĩ abſinthio. Et virtutes eius tertię ſunt, ꝙ nocet ori ſtomachi pp amaritudinẽ, q̃ ẽ ſine ſtypti- C citate: & vtimur ex eo extremitate & ſtipite. Cinis ſuus eſt calidior & ſiccior eo. valet contra alopeciam, qñ miſcetur cum aliquibus vnguẽtis calidis. Et eſt ẽt calidior ſuus cinis cinere cucumerũ agreſtium, & cinere radicis anethi. Et ẽt iſti cineres proſunt ventri; qñ eſt vlceratio in eo ſine apoſtemate.

Pentaſiler dicitur à Perſis arbor Abraam, & in Latino dr̃ Agnus caſtus: Sua prima virtus in caliditate & ſiccitate ẽ ĩ tertio gradu. & hoc ẽ, ppea quia in ſua complexione dominatur ſubſtãtia terreſtris aduſta D mixta cũ ſubſtantia terreſtri & frigida. & ſignificat hoc, qa ſapor ſuꝰ eſt acutus cũ aliquantula ponticitate. Et manifeſtũ eſt ꝙ ſcdę operationes talium cõplexionũ: qualis iſta eſt, ſunt cũ inciſione, & apertione. Et ponticitas eſt vna ex rebus, q̃ adiuuant ad hoc, & in mẽbris intrinſecis, vt ĩ * ſplene, & hepate. Et tertia operatio eſt, vt remoueat coitum. & propterea nuncupatur in Arabico granum ſterilitatis, & eſt ſicut agnꝰ caſtus. Athenienſes dominæ decumbũt ſuper ipſum in magnis feſtiuitatibus. E

a. l. pulmone.

Et Ruta eſt ſimilis ei: excepto ꝙ plus calefacit, & deſiccat: nec habet ſtypticitatem, neq; ponticitatem.

Altich, & alij dicũt Vigil. Virtus ſuarũ radicum eſt tẽperata in caliditate & ſiccitate, quia cõpoſitũ eſt ex ſubſtantia aquea & terreſtri cũ pauca igneitate. & manifeſtat hoc, quia eſt inſipidũ cum modico ſtypticitatis, & acuitatis. ſed herba eiꝰ ẽ ſolũ inſipida. Propterea ipſius prima virtus eſt frigida & ſicca, & operatur ſiccitatẽ. Et ſecũda eſt ſolidare vulnera ſordida breui tpe. Et tertia eſt, vt frangat lapides. & ſignum F huius eſt, quia naſcitur in vallibus, & locis humidis.

Eluegat, i. Pes colũbinus, eſt quatuor ſpecierũ: & parum diuerſificatur vna ab alia. & Gale. non poſuit ipſum in gradu. Et qđ nobis vr̃ de eius cõplexione eſt, ꝙ eſt frigidũ in primo, & ſiccũ in ſecundo. & hoc ẽ, quia dominatur ſup partẽ ipſiꝰ ſubſtãtia terreſtris cũ ſubſtãtia aduſta. & ppea eſt ſapor eius ſtypticus cum modica amaritudine. & ſi amaritudo eſſet æqualis cũ ſtypticitate, dice

remus

G remus ipsum temperatũ in siccitate. sed quia videmus ꝙ dominatur amaritudo parum cũ stypticitate, iudicamus ꝙ siccum est in secundo gradu. Et ppea valet doloribus renum, & doloribus splenis pp ipsius amaritudinem, & lentiginibus faciei, & morpheę, quando pistatum miscetur cum aceto.

Agaricum. Nec hanc radicẽ posuit Gale. in gradu. Et qđ nobis videtur ex eo de eius cõplexione est, ꝙ est calidum in primo, & siccũ in fine secundi: quia cõpositum est ex partibus frigidis & terrestribus, & H calidis & igneis, & calidis & humidis. Et significat sup hoc. quia cùm nos gustamus, primo inuenimus in eo dulcedinẽ, & post hanc amaritudinẽ, & post illam acuitatẽ cũ pauca stypticitate. & oẽs isti sapores significant super caliditatẽ: excepta parte, ꝗ superata, & sepulta est à stypticitate: sicut significant sup siccitatem, excepta parte, ꝗ superata & sepulta est à dulcedine pp temperãtiam, quã ei tribuit: excepto ꝙ plus superat stypticitas cum frigiditate, ꝗ dulcedo cum humiditate. & ppea ponim⁹ siccitatẽ maiorẽ caliditate. I Et ppea quia hæc plãta assimilatur radici arboris, apparet ꝙ terrestreitas dominetur sup eã. Et quãuis sit leue, & porosum, frangibile, & albũ, ꝗ omnia significant vt habeat partẽ multã aeream, ppea posuimus ipsum calidũ I primo. quãuis habeat tres sapores significantes sup ipsum calorẽ, posuimus ipsum calidum in primo: quia nõ sunt fortes, neque manifesti in ipso. & qđ conueniens est ĩ fiducia suorũ graduum, est experientia. Sed ipsius operationes, ꝗ non sunt primę, sunt ad dissoluendũ, & incidẽdum humores grossos, K & exoppilandũ venas splenis, hepatis, & renum. Et habet sua proprietate valere contra morsum venenosorũ animalium. Et nos dicimus ꝙ hoc non fit, nisi qñ apparent ex illo veneno accidẽtia frigida. Dosis ipsius est drag. i. & hoc non põt sic nocere, sicut nocẽt alię medicinæ, quæ attrahunt ab extremitatibus corporis. Et habet magnã proprietatem in mundificãdo cerebrum. & ppea curat epilepsiam, & prodest cursui nouæ aquę ad oculum. Et quantitas, ꝗ de eo debet sumi, ad hoc est à drag. i. vsq; ad. ij. nec est necesse ipsum refrenare nisi pp siccitatem. Et L nõ credas ꝙ subtiliatio humorum grossorũ, & incisio significẽt super multũ calorẽ, sicut crediderunt errantes multi nouorum Medicorũ.

Custaralber, i. Capillus veneris. Dicit Gale. ꝙ hic tẽperatus ẽ in suis virtutibus primis, quamuis habeat multas operatiões secundas, & tertias: quarũ quędam sunt confortatiuę, & repercussiuæ, quędã dissolutiuæ, & quędã faciũt nasci capillos, & quędam ꝗ dissoluũt scrophulas, & quędam ꝗ frangunt lapides, & ꝗdã quę adiuuant ad trahendũ sputum M grossum ex pectore, & pulmone. Et Gale. dicit ꝙ stringit ventrẽ. & Noui dicũt ꝙ purgat. & talis medicina, qualis est hæc, quę habet tot operationes secũdas, & tertias, est retinenda. quia cum hoc toto est temperata pp ea, quæ adhuc dicam.

Caylem, i. Semperuiua. *Hæc est* multarum specierum. & omnes in tertio gradu frigidę sunt: quia sunt insipidæ cum multa aquositate: & quia nascuntur in locis frigidis, & tempore frigido. Semperuiuum.

Acacia

A Acacia est succus arboris spinosæ. Quando abluitur est frigida in secundo gradu, & sicca in tertio: & cùm non lauatur, est frigida in primo. & hoc accidit, quia suũ dominans est substantia terrestris, & frigida: & propterea est styptica. & cũ eo toto est in ea aliquid ex partibus subtilibus, quæ remouentur, quando abluitur.

Carinch, i. Vrtica. Dicit Gale. ꝙ fructus huius plantę, & folia calefaciunt calore nõ forti. Et habet multas operationes secundas, & tertias. Dissoluit apostemata, q̃ fiunt in radicibus auriũ: & adiuuat super sputum, quod fit ex humoribus grossis in pectore, & pulmone: & curat cãcrum; & in summa valet oĩbus vulneribus, quę indigent exiccatione, vel exuccatiõe, siue subtiliatiõe. Et hoc ẽ magnũ signũ sup debilitatẽ sui caloris. Sed cum hoc toto prouocat vrinã, & mouet coitum. & hoc significatur per ventositatem. Et ꝓprietas sui seminis ẽ, purgare phlegma, & in hac similitudine est virt⁹ siccitatis. sed fortius est aliquantulum semen vrticæ. Et dosis eius est * à drag. iij. vsq; ad. iiij. Et qui opinãtur ꝙ sit igneum propter acumen suæ punctionis, errant. quia hæc pars ignea, quæ est in eius folijs, est subtilis, & remouetur pp ipsam fricationem, & maxime pp lotionem.

*a. l. a drachmis. v. vsq; ad. x.

Albadudarmel, Issaray. Istæ duæ plantę sunt frigidæ & siccæ: sed siccitas plus dominatur q̃ frigiditas, & maxime in elsaray. Et valent cõtra fluxum vẽtris pp earum stypticitatem, & contra passionẽ vuluę, & cõtra hæmorrhoidas, & apostematibus, quæ fiunt in ano. & albadudarmel operatur radix: & elsaray fructus, & radix.

D Ligoz, i. Acorus. Quod accipitur ex hac planta est radix. & est calida & sicca ĩ tertio gradu, ꝓpea quia dominans in ea est substantia ignea subtilis, & potest esse vt sit cum ea admixta pars vna terrestris adusta. & significat hoc, ꝙ sapor suus ẽ acutus cum aliquantula amaritudine. Operationes eius secundæ sunt hę, quia abstergit, incidit, subtiliat, & aperit oppilationes. Tertię sunt, q̃a prouocat vrinam, & valet ad duritiem splenis, & subtiliat grossitiem, quæ prouenit in corneã, & proprie succus radicis.

E Cauar, i. Aloe. Caliditas sua extẽditur à primo gradu vsq; ad fin, & attingit parum ex secũdo. & sic est in siccitate. & hoc est, quia est compositũ ex substãtia terrestri adusta mixta cũ terrestri frigida: & illud diminuit aliquantulũ de calore ei⁹, & ambæ substantiæ concordant in siccitate. & significat hoc, ꝙ sapor eius est amarissimus cũ stypticitate. & supra suam caliditatẽ significat ꝙ nascitur in terris calidis, aut ĩ terra Arabũ, vel ĩ India. & q̃d nascitur in terris non calidis, est debile. Secũ- F dæ suæ virtutes sunt, quia est stypticum repercussiuũ, & abstersiuũ. & hæc est medicina iuuatiua ad generandã carnẽ. Tertię virtutes sunt ad curandas fistulas: & maxime q̃ sunt in virga, & in ano. & ad repercutiendum apostemata, q̃ generantur in ore, naribus, & oculis. & purgat choleram, & substantiã subtilẽ, & grossam. Et est ex medicinis, quę nullum habent periculũ: eo ꝙ non lædit os stomachi pp suam stypticitatem. Et virtus sua purgatiua est propinqua virtuti agarici: excepto

G quia est debilioris attractionis: eo ꝙ agaricum attrahit ab extremitatibus corporis, sed aloe nō attrahit nisi quod est in extremitate stomachi, & venis hepatis, & in illo habet proprietatē. Et dosis eius est à drag. i. vsq; ad. ij. Eluoxat. Calor & siccitas ipsius extenditur à primo gradu vsq; ad secūdum. & significat hoc, quia facit aliquantulam abstersionem, & mundificat renes, & aufert lontiginem. Et manifestior eius ꝓprietas est, quia valet contra morsum canis rabidi.

alias Ameos. Nauoca, i. * Carui. Quod plus H quæritur in hoc, est semen eius. Sua prima virtus in calore & siccitate ē in gradu tertio. & hoc est, quia est compositū ex substantia ignea terrestri adusta. & significat hoc, quia habet saporem acutum mixtū cū aliquantula amaritudine. Scda virtus eius est apertio, & dissolutio. & tertia est prouocatio vrinæ.

Amygdalæ amaræ sunt calidæ, & siccæ in secundo gradu: excepto eo, quia plus declinant ad calorem, & minus ad siccitatē, & in hoc sunt quasi in primo gradu: quia earum vnctuositas manifestat humiditatem. Et scias, ꝙ complexio, quę hāc I facit operationem, quæ est complexio calida, habet aliquam terrestreitatem: & sapor earum significat super hoc. Et operatiōes earum tertiæ sunt ad aperiendū oppilationes hepatis, & remouent dolores qui sunt in hypocundrijs, splene, & renibus: & adiuuant super sputum humorū grossorū viscosorum qui sunt in pectore, & pulmone. Et dico ꝙ maior pars operationū harum non fit ꝑꝑ superfluum calorē, qui est in eis, sed fit ꝑꝑ temperatā apertionē, quā operatur in his materijs ꝑꝑ humiditatē K vnctuosam, quā habent. Et propterea valent plus alijs rebus omnibus in aperiendo oppilationem pectoris, & pulmonis: propterea quia hęc membra læduntur vt plus propter grossos humores.

Ammoniacum est calidū et siccū, ſm ꝙ apparet ex tertijs suis operationibus: excepto quia tenet parum caloris in tertio gradu, et ē siccū in prīo. Sed suus calor est ī hoc, qđ est gummi. quia tu scis ꝙ gummi sunt ingrossata, et īspissata à calore: quia sunt superfluitates terræ nascentium. Et vr̄ in hoc gradu caloris esse, eo ꝙ mundificat. et sic est L gradus suus in siccitate: ꝑpea quia siccitas est ꝑꝑ viscositatem suā paucam, quæ est in eo. et hoc est in omnibus gummi. Et virtutes suæ sunt vt mollificent, et dissoluant duritiē, quæ est in iūcturis, & splene, et dissoluant scrophulas.

Alcanna, & inuenitur in frumento in campis. Virtus eius est sicut virtus sumach. magis desiccat, et plus digerit.

Shaachileelneemaz, et dr̄ Rosa regis. et dicitur calida et sicca in tertio gradu. Ei⁹ proprietas est, qn̄ masticatur, vt trahat phlegma. et succus suus mundificat caput per nares. Et tertia eius virtus est, vt remoueat ex oculo ęgritudinē caducur. et valet morpheę, et ꝓuocat mēstrua. M

Anhetum calidum est in primo gradu, qđ ī Arabico dicitur scenat, et attingit parum ex secundo: et est siccum in principio secūdi, et in fine primi. Idcirco qn̄ coquitur cum oleo, hēt dissoluere et mitigare dolorē. et maturat apostemata leuia. et inducit somnum: eo ꝙ qn̄ decoquitur

A quitur cum oleo, reddit cõplexionẽ ipsius ad similitudinem medicinarum maturantiũ: nisi quia est aliquantulũ magis calidum est subtile. et hac de causa dissolutiuum est. Et qñ comburitur, est in tertio gradu caloris et siccitatis. Et ideo valet vulneribus saniosis: et plus in illis, quæ fiũt in membris spermatis. Et recẽs est minus calidum, et plus humidum. et ideo istud inducit somnum, et maturat plus sicco: et siccũ dissoluit plus. ppea dicit Gale. φ qui intrabant ad potationes, faciebant

B ex eo coronas.

Chamæmelum. Camomilla, quæ in Arabico dicitur Habonog, calida est et sicca ĩ primo gradu. Secundę virtutes ipsius sunt, vt aperiat, et dissoluat vapores cutis, et maturet. et habet proprietatẽ in mitigãdo dolorẽ vẽtris.

Anisum calidum est et siccum ĩ tertio gradu: ideo quia substantia ignea super ipsum dominatur. et significat super hoc acuitas sui saporis cum aliquantula dulcedine. Operationes suæ secundæ, et tertię sunt ad carminandum ventositatem, et prouocat vrinam, et aperit oppilationes.

C Zarahunt, idest Aristolochia. Non vtimur nisi radice. Et est quædam longa, et qdam rotunda. rotũda fortior est in incisione, et subtiliatione. et longa plus valet abstersioni, et generationi carnis. Ambæ calidæ et siccæ sunt in secundo gradu, quia sunt compositæ ex substantia aliquantulum ignea, et terrestri adusta. et significat hoc amaritudo quam habent cũ moderata acuitate. Secundę earum operatiões sunt, quia subtiliãt mirabiliter humores grossos, ppea remouent oppilatiões, q̃ proueniunt ab istis humoribus. et extrahunt spinas, et remouent putrefactionẽ, et mũdificant sordiciẽ, et faciunt generari bonã carnem. et istę sunt magis proprie in rotunda. Et tertię operationes sunt abstergẽtes, et curãt epilepticos, et podagrã, et arthriticos. D

Lingua agni, i. plãtago, frigida ẽ et sicca in secũdo gradu. Radix eius minus est frigida, et plus sicca. et cũ siccatur folium eius, est sicut radix. Et habet duas qualitates: quia cõposita est ex substantia aquea, et terrestri. et significat hoc insipiditas, quam habet cum stypticitate. Secũdæ ipsius operationes sunt, q̃a siccat, et repercutit, et valet cõtra mala apostemata, et materiales putridas, et curat fistulas. Tertię proprietates siue operationes sunt contra vulnera ĩtestinorum, et stringit sanguinem eorum, et vlcerationes, quę proueniunt ex dysenteria. Et radix eius contra dolorem dẽtium valet, et aperit oppilationes hepatis, et renum. et hoc est, quia omnis plantæ radix calidior est suis folijs. nec illa sunt priuata calore, cũ videamus φ abstergunt, et mundificant. E

Asara bachara. Quod ex ea valet, est radix. et virtus eius est similis virtuti acori: sed est fortior hoc. F Asarum. Bachar.

Ebdarsian, i. Cortex mali granati syluestris, est calidum in pr͞io gradu, et siccum in secundo vel tertio: quia compositum est ex substantia ignea, et terrestri. et propterea est acutum, et stypticum. Valet sordiciebus, et materijs discurrentibus ab vno membro ad aliud.

Asparagus tẽperatus est, aut parũ declinans ad caliditatẽ. et hoc significat, q̃a habet aliquãtulã amaritudinẽ,

G ritudinem, quę elixatione remouetur. Tertiæ eius operatiões sunt ad aperiendũ oppilationes, q̃ sunt in renibus: & proprie radices, & semẽ. & multũ valent ad dolorem dentiũ.

Polium montanum, qđ in Arabico dicitur Andriazabiera, habet duas spẽs, vel plures. & oẽs sunt calidæ & siccæ. & prouocant vrinam, & menstrua. Et dictum est ꝙ valẽt cõtra morsum scorpionis, qñ bibitur drag. i. cum vino calido.

Scolopẽdria temperata est in calore & siccitate. Et manifestũ est ꝙ dissoluit duriciem splenis, & aperit H oppilationes ipsius, sicut bacca lauri in oppilatione hepatis. & habet à sua proprietate frangere lapides.

Alcanti, & eam vocatur Hipsani Abuz. Ex ea * operatur radix. & est abstersiua, & dissolutiua. & qñ comburitur, cinis eius magis calefacit, subtiliat, & dissoluit. & propter hoc curat alopeciam.

*a.l. cogẽ.

* Elcratis, id est semen psitacorũ. Ex eo vtimur semine. & est ex medicinis manifestis in purgando phlegma sine aliquo timore. & eius nobilitas est quasi super nobilitatẽ omnium medicinarũ purgantium. Dosis ei⁹ ẽ à drag. x. vsq; ad. xij. & mul-

*a.l. Cartamus

I tum senibus cũ ficubus ante cibum comestũ valet, Gal. dicit i, 1. de Simplici medicĩa ꝙ calefacit & exiccat tẽperate. & in Secũdo lib. dicit ꝙ est calidum in secũdo gradu, qñ applicatur hoĩ per modum emplastri. Et distinguẽdum est, quia in primo dixit de radice, in secundo de semine, & in alio de folio.

Absinthium calidũ est in primo gradu, & siccum in secundo: quia compositũ est ex substãtia terrestri & frigida, & terrestri ignea adusta. & significat hoc stypticitas sua cum K amaritudine, & acumine. succus ipsius est amarior suis folijs. Et tertiæ suæ virtutes sunt, quia habet confortare stomachũ, & trahere qđ est in eo amarum per modũ purgationis. & hoc facit per virtutẽ attractiuam, & pp amaritudinem lauatiuã. Et aperit oppilationes hepatis, & ꝓuocat vrinam. Et si est phlegma in stõ, non prodest pp stypticitatẽ suã. Et habet multas species. sed melius omnium est aromaticũ. & pp hoc confortat stomachum. & hepar. Et in summa manifestum es', ꝓ habet hæc medicina proprietatem in sto- L macho, & hepate.

Idẽ. 5. ad Almã. 25. & 5. tertij tra. 1. c. 25. Sed 2. cañ. trac. 2. c. 2. & succ⁹ & semina nocent stõ.

Laurus. Quod ex eo vtimur, est succus, & oleum. & est calidũ in primo, & tangit parum de secundo: iõ quia est compositum ex substantia terrestri adusta cum substantia terrestri & frigida. & significat hoc sapor amarus cum stypticitate. Et idcirco, quia coniunctæ sunt cũ amaritudine aromaticitas, & stypticitas, fit ex succo ipsius melius oleum, qđ possit esse stomacho frigido, & hepati. & nos non damus eius succum, nec grana: quia dicitur ꝙ qñ comedit', mouet vomitũ, & fluxũ. M

Elzunecat, i. Balaustium, est frigidum in secundo gradu, & tangit aliquid de tertio: & sine dubio est siccum in tertio. Et dicimus ꝙ hoc est, quia eius substantia est frigida: & siccitas in ea est fortior rigiditate. Eius operationes sunt stypticitas & siccitas. & stringit sanguinem, & consolidat. propter hoc ponit' hæc medicina habentibus fluxum sanguinis, & habẽtibus excoriationem intestinorum, & mulieribus habentibus fluxum mẽstruorum, & alia-

rum

A rum humiditatum. Et dicit Gale. ꝙ nullus author fuit, qui huius medicinæ non recordaretur.

Bahalbeli, & in Arabico dr chien som. Folia istius plantę, & cimæ, & flores, & fructus oĩno sunt frigidi & sicci. Et folia sunt humidiora prę dictis pp aquositatẽ existentẽ in ipsis: & pp hoc habet proprietatẽ ad curandã ęgritudinẽ alcolę, & similiter alias ęgritudines oris. Sed fruct⁹ eius, cũ est immaturus, frigiditas & siccitas in eo dominatur pp stypticitatem inuentam in ipso: sed qñ dictus fructus habet completam dige

B stionem, tunc est propinquus ęqualitati propter dulcedinem inuẽtam in ipso. Et florum virtus existit ipsius fructus. & omnia prædicta conferunt.

Syaachilie. Vtimur folijs, & floribus, & fructib⁹. Quamuis folia sint humidiora, valent multũ ægritudinibus oris, & vulneribus intestinorum, & fluxui vẽtris, & debilitati stomachi, & sputo sanguinis. Sed radix eius habet substantiam calidam & subtilem. & ideo frangit lapidem, qui est in renibus.

Bdellium duas habet species fortiter mollificat, qđ in Arabico dicit

C Mocle. Ex eo sunt spẽs duę. vna Siciliæ: & illa est, siue bdelliũ illud est magnum: & alia species, siue aliud bdelliũ inuenitur hic, & est Arabicũ. Virtus illius secunda est mollificare: & est fortissima virtus illius in hoc, & hoc potes cognoscer p primã suã virtutẽ. Et aliud, s. Arabicum est suauius, & est clarius alio. & hoc vocatur bdelliũ Arabicũ, & est siccius alio. sed recens bdellium Arabicũ habet virtutem Siculi. Et hoc Arabicũ frangit lapides, qui fiunt in re

nibus. & qñ bibitur, prouocat vrinã, & prouocat vẽtositates grossas, D & crudas, & valet contra dolores laterum, & hypocundriorũ: & in summa est ex medicinis, quæ purgant phlegma grossum. Et habet ꝓprietatẽ trahendi à neruis, & iuncturis. & ipsum est melius ĩter medicinas laxatiuas. Et dosis eius est drag. l.

Elgarzaria, qđ Hispani vocãt Panicald, & in Arabico Alchartama, & alij Secacul, & in Latino Eryngiũ dicitur, Gal. sentit ꝙ est cõpositum ex diuersis naturis, sicut natura rosæ: excepto quia non habet stypticitatẽ. & significat hoc, quia habet E insipiditatẽ cum aliquantula dulcedine. & modico acumine. & hoc habet plus in cortice. & vr ꝙ sit temperatum, aut parum declinans ad frigiditatẽ. & quod est talis cõplexionis, est multi iuuamenti. Operationes suę sũt repercussiuę & dissolutiuę. Sed eius manifesta proprietas est, vt dissoluat apostemata, superpositũ: & ẽt si suspendatur super ipsum. Et Idẽ in pre noui Medici dicunt ꝙ hẽt hanc pro mio Theisir. prietatem in oĩbus apostematibus. & etiã dicunt ꝙ vtuntur eo in potũ aquę decoctionis eius. ipsa ministratur, vt defendat ne generetẽ aposte F ma in partibus interioribus.

Balsamus calidus est & siccus in secundo gradu. & oleũ suũ est multum subtile. nec habet vllum calorẽ, quia ab hoĩbus crediur, qui videt, ꝙ ẽ subtile penetratiuũ. Et virt⁹ ẽt fructus istius, est isti⁹ generis: sed minus est subtilis suo oleo. Et istud oleum habet multas proprietatẽs, & mirabiles operationes. Suę secundę operationes sunt, quia dissoluit oẽs ęgritudines phlegmaticas, quę dictę sunt, & tardæ ad dissoluendum, &

 eradi-

G eradicat dolores, qui sunt ex humo ribus grossis & * ventosis. Et suæ tertię operatiões sunt, quia frangit lapides. & mulier impręgnatur, quæ defert ipsum super se, q̃ non poterat ĩpręgnari pp oppilationẽ matricis. Et eius ꝓprietas est, quia est magna theriaca venenis. & valet cõtra opiũ bibitum, & valet contra adamantẽ bibitum, & contra fungos venenosos, & contra aquã ferri distillati. Et dosis ei⁹ est à tribus partibus drac. vsque ad .i. drach.

*a.l. viscosis.

Iuniperus calidus est & siccus in tertio gradu. & est multum subtilis: H quia qđ magis dominatur super ipsum, est substantia ignea, & post ipsam substantia terrestris adusta, & aliquantulũ substãtia terrestris frigida. Et significat hoc sapor, quem habet cum forti acumine, & amaritudine, & aliquantula stypticitate. Operationes suę secundę sunt, vt cõsumat putrefactionem, quæ est in vulneribus & apostematibus: ꝙ locus, in quo non est putrefactio, non sustinet talem medicinã: sed qñ ponitur super putrefactionẽ, & saniẽ cum melle, mundificat ipsam. Operationes suæ tertię sunt, quia habet I prouocare vrinã, & prouocat menstrua forti⁹ alia re, donec facit mingere sanguinẽ. & facit aborsum, & extrahit fœtum mortuum. Et propter suam subtilitatem & aromaticitatem ponitur qñq; loco cuiusdã speciei cinnamomi dorsini. & est ẽt cinnamomum cum multa dulcedine, & forti acumine: & debet poni duplum illius loco dorsini.

Intelligas hoc de Sauina. vt Ras. 21. cõ. cap. 18. & 2. can. ca. de Abhel: & non est Deindar.

Albahac. Hæc planta habet florẽ, qui assimilat̃ rosę: & est fortior rosa bahanach. & pp hoc magis dissoluit illa, donec liberet durissima apata, qñ miscet̃ cum cera & oleo. K

Ossa vuarum passarum sunt sicca in * secundo gradu, vel accedunt parum ad ꝭm: ideo quia cõposita sunt ex substantia terrestri frigida. & significat hoc stypticitas. & hñt vltimum iuuamen in fluxu vẽtris.

a.l. tertio

Alusnee in lingua Hispaniæ dicitur Mulsa. Hęc nascitur sup quercus, & nuces. Et est in tertio gradu frigida. & hoc significat stypticitas quã hẽt. & cũ hoc habet virtutem dissoluendi, & mollificandi. Et magis valet, q̃ inuenitur in quercu pp caliditatẽ, quæ est in ipsa arbore, eo ꝙ ex superfluitate ipsius nutritur. L

Sagtares vr̃ ꝙ sit calidum in primo gradu, vel accedit parum ad secundũ: idcirco ꝙ compositũ est ex substãtia terrestri adusta cũ substãtia terrestri frigida & significat hoc stypticitas sua cũ amaritudine. Primę operationes suę, & secũdæ sunt ad subtiliandum, aperiendũ, & prouocandum vrinã, & similia. Et aliq dicunt, ꝙ habet virtutẽ purgandi: & est vltima medicina stomachi pp stypticitatem suã. & ẽt mundificat pp suã amaritudinem. & talis medicina, qualis est hæc, est magis pro- M pria stomacho, q̃ alia medicina: & longe plus, qñ associatur secum aromaticitas, sicut in absinthio.

Gentiana. Ponitur hæc medicina in gradu tertio calida & sicca. & hoc manifestat̃ ex fortitudine suæ amaritudinis. Et radix ipsius fortissima est ad subtiliandum, & aperiendum oppilationes.

Memithe. Ponimus ipsam ĩ primo gradu frigiditatis, eo ꝙ curat multoties oculorũ rubedines, quando non sunt fortes. & eius substantia cõposita est ex substantia aquosa

A sa & terrestri, quæ oĩa frigida sunt: excepto φ frigiditas ſm Gale. non est fortis, sed est eius frigiditas similis aquæ paludum.

Alsoceng, i. Mentastrũ, calidũ est & siccum ĩ tertio gradu: propterea quia dominatur super ipsum substantia ignea cum substantia terrestri adusta. & habentis talem complexioné operationes sunt manifestę.

Glycyrrhiza. Liquiritia est humida in primo gradu, & excedit parũ in calore tẽperatam complexioné. Gale. dixit φ assimilatur complexioni humanæ. & significat hoc dulcedo sui B saporis cum aliquantula stypticitate: eo quia dulcedo temperata significat caliditatem & humiditatem, & stypticitas sua detruncat aliquid ex suo calore & sua humiditate: excepto φ ex humiditate remouet plus. & lenit asperitatem, quę est in trachea arteria, & vesica, & aliorũ mẽbrorum, quę recipiunt asperitatem. Tertię operationes ipsius sunt, quia puluerizata & posita super oculum delet maculam, q̃ est in oculo, & carnem superfluã, quę est in radicibus vnguium. & hoc significat, quia radix est calidior succo. & cõplexio- C nes, quas diximus, prĩo sunt in succo. & qñ radix est vetus, est amara, sicut est illa, quæ nobis apportatur. generaliter succus eius humidior est sua radice.

Pęonia, i. Rosa asinorum, est radix calida in primo gradu, & sicca in tertio: quia est cõposita ex substantia terrestri frigida, & terrestri adusta, & substãtia ignea, & aliquãtulum aerea. Et significat hoc, quia quando masticamus ipsam, primo sentimus stypticitatem cum dulcedine: & quando diu masticamus ipsam, sentimus acumen cũ amaritudine. Secundæ suæ operationes à complexione ipsius sciuntur. D & tertiæ sciuntur secundum exoppilationes hepatis, & renum. & hoc accidit propter acumen, & amaritudinem. sed propter stypticitaté, quá habet, stringit ventrem. Proprietas sua testificata est à Gale. quòd suspensa ad collum curat epilepsiam in pueris. sed ab aliquibus dicitur φ non sit verum. & hoc iam expertum est, & non sic inuenitur.

Pastinaca duas habet species, syluestrem, & domesticam. syluestris fortior est domestica in omnibus. E Et in ambabus est virtus calefaciendi, & subtiliandi. Et in radice est virtus, quæ mouet coitum. & hoc etiam habet semen domesticę. Sed semen syluestris est calidius & siccius. & ideo prouocat menstrua, & vrinam. Et syluestris dicitur daucus, & est calidus & siccus in tertio gradu.

Aegarel chaar, i. lignum Lauri, & fructus eius Baccalauri dicitur. Hęc arbor cũ fructu suo calefacit, & exiccat multũ. Sed cortex arboris est debilioris caloris, & fortioris amaritudinis, & habet stypticitatem. & F ideo frangit lapidem, & valet cõtra passioné frigidam hepatis, * ebibitis quatuor danich & medio cũ vino aromatico. Suę radices sunt calidæ in ſcđo gradu, & siccę in tertio.

* a. l. ebibitus cũ vino aromatico.

Almostramesia est ex speciebus chasor. Et operationes ipsius sunt eædem cum operatiõibus ipsius ex rebus iachosor syluestris: sed ẽ subtilior ipso. Et operationes suæ tertiæ sunt attractio.

Glandes oẽs sunt frigidę & siccę. & hoc cognoscitur pp multam stypticita-

G pticitatẽ: quam habent. sed cortex suæ arboris maiorẽ hẽt stypticitatẽ. & ĩ ambab⁹ ẽ cõiũcta subtilitas cũ stypticitate. Et ppea hęc ẽ vna ex rebus, q valet multũ fluxui mẽstruorum, & fluxui sanguinis vndecũq;.

Acathemi, i. Althea. Suę secundæ operationes sunt, quia dissoluit, relaxat, & mitigat dolorem, & maturat apostemata dura. Et radix & semina faciunt, qđ faciũt folia, & flos, donec est recẽs. sed maiorẽ habẽt subtilitatẽ, & minorem siccitatem radicibus, & seminibus. & sic debet esse in omnibus radicibus, & seminibus
H terrę nascentium. & icirco maiorẽ habẽt abstersionẽ, ita q curãt morpheam. & semẽ frangit lapides, qui fiunt in renibus. & tñ in radicibus ẽ virtus styptica. & ppea valet aqua decoctionis eius excoriatiõi intestinorum ex dysenteria, & sputo sanguinis. Ego pono folia, & flores calidos & siccos in primo gradu, & radicem in principio secundi.

Alzabit, i. oleum, qđ trahitur ex oliuis maturis & non salitis, & quarum cõplexiones nõ sunt artificialiter mutatę, assimilatur cõplexioni humanæ. & iam rememorauimus
I hoc in cibis. Sed oleũ factum ex oliuis nõ maturis habet aliquã stypticitatem, & retinet ex frigiditate, fm q habet ex stypticitate. Et oleum vetus est calidius, & subtilius tẽperato: & pp hoc maiorem habet virtutem dissoluendi, & mitigandi dolorem. Sed alia olea, quæ trahũtur ab alijs medicinis, tenent naturam illarũ medicinarũ: sicut oleum de lilio, & oleum sesaminum, & oleum amygdalarum, & oleum nucum, & oleum lauri, & oleum de cymino, & oleum de sinapi, & oleum de myrtillis: & est stypticum, & oleum de K mastice. & oleum de oliuis ponitur loco olei de lilio, & è contra. & oleũ de myrtillis est frigidum & stypticum. & oleum sesaminum est calidum & humidum. eodem modo & oleum amygdalarum dulcium. sed hoc temperatius est in calore: aut q habet calorem cum humiditate mixta cum aliquãtula stypticitate: & ideo habet humectare, siue calefacere, & mollificare. & in hoc excedit oleum sesaminum, & de schœnãtho, & oleũ de mastice. Et oleum granorum viridium est cõpositum L ex virtutibus stypticis, & dissolutiuis. & ppea prodest stomacho, & hepati plus oĩ alia re. Sed ista olea fiũt in Babylonia. sed ĩ nostris terris nõ trahuntur ex istis rebus proprie. Sed Gal. dicit in libro suo q consuetum est trahere oleum myrteum, & oleum masticinum, & oleum schœnanthi ex seipsis. & bonitas istorũ excedit multum bonitatem factorum cum oleo oliuarum in operationibus & virtutibus. Sed olea, quę consueta sunt fieri cum oleo oliuarum dulcium, quibus assuescũt Antiqui & Moderni, sunt sicut oleum M rosatum, & oleum cydoniorum, & oleum liliorum, & oleum violatũ, & oleum nenufarinũ, & de alcheiri. Et virtutes eorum oleorum sunt manifestæ ex virtutibus ipsarũ medicinarum. Et scire debes quòd oleum oliuæ, cum quo facimus dicta olea, debet esse absque alia mala qualitate. sed eorum virtus, quę trahitur cum oleo oliuæ, nulla sunt virtuosiora nostris. Oleum, in quo infunduntur pdictę medicinę, debet eẽ suaue, vt nõ manifestet aliqua fortis qualitas dominãs ĩ ipso.

&

A & talis est ratio medicinę: quia dēt esse patiens, & non agens: exceptis duobus modis. vnus est. quando intentio nostra est, vt fortificemus operationem illius medicinę, cū qua miscetur prius: & accipiem oleum, in quo dominetur qualitas similis qualitati medicinæ. secundus est, quando intendimus facere contrarium illius medicinæ: & hoc est, qñ volumus facere frāgere ex illius virtute, v.g. quādo volumus ꝙ oleum rosatum dissoluat, nos ponimus oleum vetus. & quando volumus inhuere ex ea, ponimus immaturum.
B & quando volumus. vt assimilet virtuti rosarum, infundimus rosas in oleum dulce, & suaue.

Alsaran, i. Enula. Ponimus ipsam in secundo gradu calidam & siccā: & manifestatur hoc, quia ponimus ipsam in loco huius, quod confert phlegmati grosso inuiscato ī pectore, & pulmone. & hoc facit sua siccitate. Operationes suę secundæ sunt, quia rubificat membra in liuiditate a frigore.

Barbaeus, i. Helleborus habet duas species, album videlicet, & nigrū. & ambo sunt calida, & sicca in ter-
C tio gradu. Secunda eorum virtus est abstersiua: & ideo valet contra scabiem, ignem sacrum, & similia: & non est tutum vti eo bibito vel comesto: quia est ex genere venenorum. Sed Antiqui vtebantur nigro ad euacuandam melancholiā: sed est fortius in lędendo hepar, & pulmonem. sed Noui ponunt loco eiꝰ lapidem lazuli. Sed quamuis epithymum laudetur in euacuando melācholiam, non tamen habet tantam virtutem. Et magnes habet similē virtutem purgandi cum helleboro: excepto quia est fortioris attractio- D nis: eo quia est lapis, & propter siccitatem quę est in eo: & lapis lazuli suauior est eo.

Eua, i. Rubia tinctorum, calida est in secundo, & sicca in tertio gradu: ideo quia est composita ex substantia terrestri adustā, & substātia terrestri frigida. & significat hoc sua amaritudo cum ponticitate. Operationes suę secundæ, & tertię habent aperire oppilationem splenis, & hepatis, & prouocare vrinam, & sanguinem menstruum. & possibile est vt faciat mingere sanguinē. & abstergit temperate. & ideo valet E tineæ, quando distemperatur cum aceto, & superponitur. & quidā dāt bibere *schiaticis cum hydromelle. *ischiadicis.

Olibatila, i. Eupatorium. Valde manifesta est in fortificando virtutem hepatis, & aperiendo oppilationes eius, quia composita est ex substantia styptica, & amara. & ideo debemus ponere eam ī primo gradu: quia amaritudo est manifestior in ea stypticitate sua.

Zingiber calidum est in tertio gradu cum multa stypticitate vł humiditate. & ideo tardat in calefaciē F do corpus: quod non facit piper. qa calefactio zīgiberis est a calore corporis: & permutatio piperis ab eodē est sicut permutatio lignorum viridium & siccorum ab igne. Et piper longum est simile zingiberi. & ꝓpterea debet poni zingiber in primo gradu humiditatis.

Epithymum est calidum & siccū in tertio gradu: & est laudabile, vt dictum est in euacuando melāncholiam. Et dosis eius est a drach. ij. vsque ad iij. & in decoctionibus a v. vsque ad vij. Et indiget refrenantibꝰ:

G [illegible] & [illegible] propter [illegible] [illegible] per [illegible] aut a parte, aut [illegible] hoc a calore, aut a parte [illegible]. Et si [illegible] cum [illegible], hoc plus [illegible] excepto in [illegible] & [illegible] potest [illegible] cum amygdalis

H vel cum semine melonis.

Menta calida est, & sicca in secū-do gradu, & attingit ex tertio: & habet amaritudinem cum stypticitate, confortat stomachum, & mouet coitum.

Haama, i. Menta. Hæc herba est hortiua. & propter hoc habet superfluam humiditatem. & propter hoc prouocat coitum. & ipsa est res, quę associatur rebus non bene digestiuis. & sapor ipsius amarus est cum stypticitate. & ex hoc apparet, φ minorē hēt caliditatem deliachacos. & ppea ipsum ponimus in caliditate,

I & siccitate in secundo, extendētem se vsq; ad tertium.

Thapsia est gummi rutæ syluestris secundum quosdam Medicos. Virtus eius est acutæ virtutis, & calefacit caliditate forti & propter hoc est in tertio gradu caliditatis, & humida in primo. Et significatur eius humiditas ex hoc, quia cito corrumpitur, & non recipit passionem a corpore, nisi post aliquantulam horā, quemadmodum facit zinziber. Et proprietas eius est attractio ex profundo corporis, & resoluit quod ab

[illegible] K

[illegible] medicina [illegible] quando sunt [illegible] [illegible], & ex aperitione oppilationum hepatis, & splenis, & prouocatione menstruorum, & [illegible] lumbricorum, & in ex[illegible]. & remouent morpheam, & purgant choleram, & remouent oppilationes membrorū, & dissoluunt scrophulas. & propter L hoc ponimus ipsos in caliditate & siccitate in principio tertij gradus, vel in fine secundi.

Lactuca. Dicit Galenus φ sua frigiditas est similis frigiditati riuulorum. & significat hoc, quia nō curat forte erysipelas, sed curat debilem. ideo debemus ipsam ponere frigidam in primo, vel in principio secūdi gradus. Et vsus sui seminis consumit sperma.

Alasce, quod quidam vocant cor rutha, calefacit & desiccat in tertio gradu. Et operationes eius ꝓuocāt menstrua, & vrinā, & extrahunt fœ- M tus a corpore, & aperiunt oppilationes, & mūdificāt pect⁹, & pulmonē.

Hele, i. Viscus. Operationes eędē sunt cum thapsia in operationibus primis, & secundis. & est calidissim⁹ cum superflua humiditate. & extrahit a ꝓfunditate corporis. & hoc agit cum multa tarditate pp sup̄fluā humiditatem in ipso existentem.

Viola frigida est, & humida. & iccirco debet poni in secundo gradu. Iuuamenta sua manifesta sunt apd̄ vulgares.

Cenapalcail, i. Cauda equina, & I

La-

A Latinò dr Centinodia. Virtus ipsius est styptica cum amaritudine. & iõ desiccat in vltimo absq; perforatione. & pp hoc sigillat vulnera magna. & cõfert vlcerib' intestinorũ, ac sputo sanguinis, & fluxui menstruorũ: & maxime illa, q̃ est rubea: & tenasmoni. & dicunt aliqui hõies q̃ curauerunt cum ea vlcera vesicæ.

Calciraf, i. Castrat'. Hui' vegetabilis flores, & folia desiccant desiccatione forti absq; mordicatione. Et est manifeste plurimi iuuamẽti, qñ sigillat vulnera. & qñ aduritr cortex isti' arboris. cinis eius desiccat desic B catione vehementi. & pp hoc cõfert porris seu verrucis: & maxime habẽtibus capita clauorum, qui fixi sunt in cute. quia quando recipitur cinis eius, & miscetur cum forti aceto, & superponitur eis, eradicat eos. Et gũmi istius arboris remouet omnia, q̃ sunt, vel fiunt supra pupillam oculi vnde obscurat visus: eo qa istud gummi subtiliat, & mundificat.

Indicum, cum quo tingitur, multum desiccat sine subtilitate: quia amarum est, & stypticũ. Et est duarum manerierum, s. syluestre, & domesticum. & syluestre est fortius do C mestico. Operationes suæ sunt, vt consolidet vulnera, quæ sunt in duris membris, & etiam si sunt ĩ extremitatibus musculorum. & abscĩdit fluxum sanguinis, & valet multum vulnerib' fistulatis. Sed syluestre est fortius in vulnerib' putridis pp fortitudinem suæ desiccationis. & domesticum est vtili' in apatib' domesticis, vel in medela apostematũ, quia vlcerat ea. & syluestre valet multum contra oppilationem splenis. ideo debemus ipsum ponere calidum in secũdo, & siccũ in tertio: & domesticũ calidũ ĩ primo, & siccũ ĩ secũdo. D

Pulegium riuulorum calidũ est & siccum ĩ tertio gradu, quia est cõpositum ex substantia ignea cũ aliquantula parte terrestri adusta. & significat hoc acumen ipsius cum aliquantula amaritudine. Operatiões ipsi' secũdæ sunt dissolutiuæ, subtiliatiuæ, & desiccatiuę. Tertię ad ꝓuocandum vrinam. & dictum est, q̃ valet multum leprosis, & morsis ab aĩalib' venenosis: & maxime qñ superponitur. & occidit vermes, qui nascuntur in auriculis. & montanum fortius est, & plus valet.

Recapaldereca, i. Cãnella vel Cinnamomũ, calidum est & siccum in secundo gradu. & in siccitate pl' extendit. & hoc est, quia compositum est ex substantia terrestri cum substantia aerea ęqualiter. & hoc testificatur Gal. & cum hoc hẽt substãtia subtilem igneã, a qua hẽt suam aromaticitatem. & stypticitas sua cum modico acumine sigñat terrestrem substãtiã. & cãnellositas sua sigñat substãtiã aereã sup ipsam dominantem. & hoc scitur pp naturã cannarum. Iuuamẽta sua manifesta sunt in stomacho, & hepate: quia illa est ex medicinis, in qb' inueniunt aromaticitas, & stypticitas, & acumen: & qd' hẽt tam nobilem complexionem, roborat oĩa membra. Et dicit Gal. q̃ ps subtilior, q̃ est ĩ eo, ẽ mĩor alijs: & darseni ẽ fortior ĩ iuuamẽto. E F

Capparis calid' ẽ ĩ secũdo, & sicc' ĩ tertio. qa cõposit' ẽ ex subã terrestri & frigida, & terrestri adusta, ignea & subtili. & sigñat hoc amaritudo dñans. Et post hoc hẽt ꝓprietatẽ contra vitia splenis: ppea qa illd, qd' facit exire cum stercore, est sanguineum, & tũc remouet dolorem splenis.

G splenis. Et hoc idem facit in alijs humoribus grossis, quia educit eos per vrinam. & prouocat menstrua, & attrahit phlegma ex capite qn̄ masticatur, & valet contra schiaticum dolorem, & contra dolorem dentium, quando masticatur.

Alcharf, i. Nasturtium est calidū & siccum in quarto gradu. Et virt⁹ sua est similis sinapis virtuti. & est medicina, quę datur loco cibi.

Cardamomum calidum est, & siccum in tertio gradu. Et non est mihi necesse manifestare operationes ipsius, nec secundas, nec tertias, H quia habet similem complexionē. sed conueniens est mihi dicere proprietates eorum manifestiores. & hoc debuissemus fecisse ab ipso principio. sed est accommodatio iuuamenti in his, quę dicta sunt. & est ĩ hoc fructu cū amaritudine aliquantulum caloris.

Caros Careum. Carui in caliditate & siccitate est in tertio gradu. & propter hoc expellit ventositates, & prouocat vrinam & non solum semen, sed totum.

Clalicha, i. Cassia lignea, calida est & sicca in tertio gradu: quia cōposita est ex pauca substantia terrestri, I & substantia ignea, & illa est dominans. & significat hoc, acumen, quod habet cum aliquantula stypticitate. & est ex bonis speciebus aromaticis. & idcirco confortat membra principalia, & ex oppilat oppilationes hepatis, & prouocat mēstrua & habet alias operationes, quas debet facere talis complexio.

Arbor nucum est frigida & sicca in secūdo gradu. & folia & rami habent aliquam stypticitatem. ideo ꝓpter stypticitatem suę complexiōis profundatur pars eius subtilis ĩ substantia styptica, quę est in ipsa. & iō K facit quod possent facere, quę essent maioris stypticitatis ipsa. & ideo decoctio eius bona medicina est vulnę apatę. Et de fructu ipsius iam rememorati fuimus alibi.

Cubebę sunt substantię igneę, & terrestris: & cum hoc sunt aromaticę. Et tu scis operationes, quas faciunt tales medicinę.

Pineę calidę sunt & siccę in terno gradu. & gummi propinquum in quarto. Sua secunda virtus est putrefacere carnem mollem liquefaciendo. & propterea sunt ĩ primo gradu medicinarum putrefactiuarū. & L propterea conseruant carnem mortuorum a putrefactione propter suam desiccationem, & alias eorum corrumpunt propter virtutes suarū naturarum, non propter humiditatem superfluam, & non conseruant nisi dura membra. Et sunt optima medicina in aere pestilentiali: & fortissima medicina ad resistendū impregnationi. & quando mulier* stat * a. l. sese super se, & quando inungitur virga ex eis, faciunt abortum. & occidit vermes, qui sunt in ventre, & serpentes deglutitos. & si superponantur M ventri doloroso propter corrosionē incontinenti dolor mitigatur. Et pinguedo, quæ generatur in alchi terra, i. pars vnctuosa, quæ adunatur in matura, quæ est ei supra in principio decoctionis subtilis, & cum est cocta, efficit spissa, & illa aperit vulnera, & discooperit neruos. Sed illud, quod est liquidum, posse est vt curet vulnera, & habet similem virtutem picis, & curat scabiem.

Cētaurea habet duas species, maiorem, & minorem. & ambæ habēt vnam complexionem. Et maior habet

A bet saporem acutum cum stypticitate,& aliquantula dulcedine,& nõ debemus vti ea nisi radice. Et de minori vtimur folijs,& stipite. & ideo composita est ex substantia terrestri, adusta,& frigida Et aperit oppilationes, & scidit humores grossos: & cum hoc habet virtutem purgandi eos.& ideo clysterizantur cum ea schiatici,& podagrici. & abstrahit humores cholericos, & grossos. & aliquando tãtum purgat, vt trahat sanguinolentos humores. & tũc fortius prodest, & prouocat menstrua fortiter,& abortire facit.& cum hoc B habet virtutem cõsolidatiuam vulnerum propter suam stypticitatem.

Gummi cerasorum habet ꝓprietatem frangendi lapidem.& potest esse hoc ideo, quia est gummi:quia dominans super complexionem gũmi est calor,quãuis quędam sint, q̃ non sunt talia, nisi comparatiõe ad corpus humanum,sicut gummi,qđ nominatur charabe.

Cestron,i. Betonica, Complexio istius est calida & sicca. & hoc attestatur sapor, quia in ipsa est amaritudo cum acuitate. Et ideo incidit humores grossos. & frangit lapidẽ, C qui generatur in renibus, & mundificat pulmonem,& pectus, & aperit oppilationes hepatis, & prouocat menstrua. & confert epilepticis, & schiaticis. & quando ponitur super morsum animalium venenosorum confert.& valet schiaticis etiam,q̃n bibitur,& eructuationi acetosę.& ꝓpterea ponimus ipsam in gradu tertio calidam & siccam.

Hasas,i. Galla, est frigida in primo,& sicca in tertio. & acerbæ sunt frigidæ in secundo gradu,& siccæ ĩ tertio. & significat hoc stypticitas, quæ est in ea cum modica ponticitate. & est repercussiua. & quando D comburitur, est acutior, & siccior, & subtilior. & est necesse, quando vis sedare sanguinis fluxum, assare ipsam,& postmodum extinguere ipsam in aceto, aut fortissimo vino.

Almum,i. Cera citrina,est temperata inter quatuor qualitates. & q̃a potest applicari carni,posuerunt ipsam Medici materiam omnibus cataplasmatibus, & vnctionibus calidis & frigidis, sicut sunt illi,qui nominant cerotum. Hanc ceram * citrinam,quassatam,vel malaxatam in aqua Gal. laudauit in ęgritudinibus acutis, & nominatur cera lota. E Et cera habet virtutem maturatiuã per modum oppilationis.& non est ex medicinis,quas ponimus in corpore.& habet aliquantulam virtutẽ dissolutiuam,quã acquisiuit a melle.& quando remouetur citrinitas, quæ est in ea, tunc est proprie materia,& cera pura.

* a.l. nutritam.

Halbera,i. Catapucia. Eius grana habent virtutem purgandi: & cum hoc habent virtutem abstersiuam, & dissolutiuam.& ideo est calida in secundo gradu.& ponitur in gñe calidorum,& siccorum. F

Darseni,i. Canella subtilis,dulcis,aromatica, calida est & sicca in tertio gradu.& est supremum ĩ omnibus medicinis aromaticis,quę resistunt putrefactioni: nec habet parem in his operationibus.

Alteradit,i. Barba hircina est frigida in tertio gradu, & sicca in secũdo:quia dominans in ea est substãtia terrestris styptica.& radix ei⁹ fortior est folijs. Et consolidat vulnera & valet sordidis vulneribus propter suam desiccationem,&ad intestinorum

G rum vlcerationem, & fistulis. & in summa facit quod faciunt medicinę* multæ stypticitatis. Et cōfert debilitati stomachi, & solutioni ventris, & vlcerationibus intestinorum, & fluxui menstruorum.

*al. non fortis.

Landanum est calidum ī primo gradu, & tāgit ex secundo. & aliquātulam habet stypticitatē, & est subtilis substantię cum acumine. Dissoluit, & maturat, & valet passionibus matricis, ideo quia habet cū his virtutibus virtutem stypticitatis. Propterea valet ad permanentiam H capillorum: eo ꝙ consumit humiditatem extraneam, quę est in eorum radicibus, & stringit sua stypticitate poros, in quibus oriūtur capilli. Sed non est sufficiens in obuiatione alopeciæ: iccirco quia illa indiget medicinis magis dissolutiuis, quia generatur ex humoribus grossis, & viscosis.

Alibleb, i. Mercurialis, calida est & sicca in primo gradu: & est composita ex substantijs contrarijs, hoc est styptica, acuta, & aquea. Et inest ei, quando est recens, vt leuiter purget, ita ꝙ est in principio primi gradus in medicins purgatiuis. & ideo I datur in principio febris ante digestionem: sicut dantur cassia fistula, tamarindi, & his similia. Et qui biberit ex succo mediam libram, purgat choleram grossam, & phlegma. & si coquatur in vino, quando recēs est, consolidat magna vulnera, & sanat vlcerationem factam ab adustione ignis, Et si folia ipsius coquātur in aceto, valet multum passioni splenis. & flos suus valet in hoc plꝰ. & ex succo suo fit caputpurgium: & tunc valet multum materijs discurrentibꝰ antiqs ad aures, & ad nares.

Haanthal, i. Colloquītida, est ex K medicinis fortibꝰ in purgādo phlegma: & est in fine gadus medicinatū purgantium, quia attrahit a profunditate corporis: ita ꝙ īducit eradicationem intestinorum. propterea necesse est refrenare ipsam multū cū tragacantho, & amygdalis. & fistici sunt sufficientes pro his duobus. Et dosis eius est a duabus tertijs drach. i. vsq; ad vnum charatem.

Colocynthis.

Halscemec est gummi, quod fortiter stringit. & propter hoc intrat ī medicinis eradicantibus intestina, & proprie quando non habet qualitatem acutam. & facit quemadmodum checabre, i. gummi arabicum. L

Cusbera, idest. Coriandrum, calidum est in primo gradu. & est compositum ex substantijs contrarijs, hoc est ex substantia amara, & substantia aquea, & styptica. Et secundum hoc facit diuersas operatiōes: hoc est, quia quādo cataplasmatur erysipelas cum farina ordei, curat ipsum. & quando miscetur cum farina fabæ, dissoluit scrophulas. & dicitur ꝙ habet proprietatem ad retinendum cibum ī stomacho, donec fuerit digestꝰ. & aromatizat carnes, cum quibus coquitur. & si homo biberet ex eius succo mediam libram in nouilunio, esset mortuus.

Idē 2. cano. c 144. & a Ga. & Rasi. 23. conti. sed Diosc. Rufus Archige. Ras. 3. ad Almā. c. 17. & Anic. 2. de vir. cor. ponunt frigidū in 2. & ex authoritate Rasis nō stat solutio Aui. vide Hip. 2. de victu rōne.

M

Costus calidus est & siccus in secundo gradu. & est compositus ex substantia terrestri adusta & ignea. & significat hoc magna amaritudo eius cum acumine. Et operatio suæ complexionis, est rubificare membra, quibus superponit᷑: quia trahit sanguinem ad cutem. & prouocat vrinam, & sanguinem menstruum. & occidit vermes, & curat tineam.

Al-

A Alcostan, idest, Lilium album, calidum est & siccum in secundo gradu. & hoc dicimus, quia est amarũ, & habet aquositatem temperatam. Et ideo oleum ipsi⁹ est absq; aliqua mordicatione. & est supremum omnium rerum, quę dissoluunt res in matrice. Et folia sua cocta, & posita super carnem combustam ab igne, & cum aqua feruenti, cum oleo rosato mixta, incontinenti liberãt. Et radix est fortior folijs. & propterea prouocat menstrua, & mollificat duriciem omnium membrorum, & ꝓprie matricis.

Crocus calidus est in secũdo gradu & siccus in primo. Et digestiuus, & confortatiuus cordis, & habet substantiam calidam stypticam. & stypticitas sua est ex rebus, quæ adiuuãt ad digestionem, quam facit: eo ꝙ ꝓpter illam moratur in poris, & stat in illis.

B

Halbasal, idest, Cæpa. Est calidũ in quarto gradu, & habet grossam substantiam. Et ideo, quando ponitur in ano, aperit orificia venarum, & prouocat sanguinem hęmorrhoidalem, & menstruum. Et succus ei⁹ valet aquæ, quę defluit ad oculum, sed obscurat oculos, quãdo sunt impediti ab humoribus grossis. Et hẽt humiditatem superfluam, propter quam mouet coitum.

C

Halecdef frigidus in primo gradu est vel temperatus: eo quia stypticitas in suo sapore est, sed in ipso non est aliquid caliditatis, vel acuitatis nisi modicum. tamen in eius operatione ĩuenitur multi iuuamẽti: eo quia caliditas existens in eo facit profundare stypticitatem in profundo corporis absq; amaritudine, vel mordicatione. Et ob hoc eius operatiões sunt ad remouẽdum ea, quæ retenta sunt in profundo corporis ægritudinum putridarum, & eradicant ea omnino absq; impedimento. Et est in fine tutum a nocumentis: eo quia natura calidarum medicinarum et siccarum, quamuis habeant naturam remouendi, attrahunt tamen ad locum alios humores. Et propter hoc hęc res confert omnib⁹ maculis, et vestigijs carnis: et caliditas, quæ est in ipso, est latrix virtutis stypticę.

D

Scoadi, i. Cyperi. Id quod operat ex hac herba, est eius radix. & ponimus ipsum in caliditate & siccitate in secundo gradu: eo quia in suo sapore non inuenitur acuitas, nisi modicum stypticitatis. Et eius operationes secundæ sunt, quia conferunt mirabiliter vulnerib⁹ difficilis cõsolidationis causa multarum humiditatum: & etiam conferunt vlcerib⁹ oris. & frangunt lapides, & prouocant vrinam, & menstrua.

E

Alchãna. Quæ operantur ex ista, sunt folia, & rami. & virtus ei⁹ composita est ex substãtia frigida & calida. & propter hoc desiccat absque mordicatione. Et confert vlceribus, quę veniũt in ore ex gñe alcolæ. & valet ẽt alcolæ & decoctio illi⁹ valet adustiõi, & ẽt apostematibus ardentibus.

F

Elsoc, i. Iusquiam⁹, manifestũ est ꝙ est* maxime frigiditatis. Hyosciamus. *a. I. multæ humiditatis.

Magdeene, i. Catapucia. Ipsi⁹ grana purgãt cholerã, qñ degluliunt a decẽ vsq; ad quĩdecĩ. & q habẽt ventrẽ fortẽ, masticẽt ista grana: & qui habent debilem, deglutiant Integra.

Acetosa. Virt⁹ ipsi⁹ est cõposita: eo quia semẽ ei⁹ hẽt stypticitatẽ cũ acetositate. & ꝑp hoc valet cõtra fluxũ ventris cũ vlceratione intestinorũ.

Al-

G Alzuraz est in quarto gradu caliditatis. Odor eius, & sapor, & virtus assimilantur odori nasturtij, & suo sapori: excepto quia est maioris desiccationis nasturtio.

Alcheiri, i, Viola de Romania, sunt enim in secundo gradu caliditatis. & hoc significatur ex amaritudine sui saporis. Et extrahunt secundinam, & faciunt aborsum. & semē eius est fortius flore. & aperiunt oppilationes cerebri, quando odorantur. & propter hoc, quando suspenduntur ad colla epilepticorū, liberant.

Halausam, i. Lycium. Hoc est cō
H positum ex substantia grossa, & resolutiua, & pertinet siccitati. Et est ex medicinis appropriatis oculis, & auribus. & habet multas operatiōes sm modum medicinarum, q̄ sunt illius complexionis.

Lauscemacanium. Hoc est manifestum nobis. Eius proprietas est sanguinem stringere, vndecūq; exeat. & est complexionis frigidæ, & siccę. & oritur in ripis fluminum valde currentium.

Thus calidum est in secūdo gradu, & siccum in primo: quia habet amaritudinem cum stypticitatę. &
I facit nasci carnem in corporib⁹ humidis: & habet aliquantulam virtutem maturatiuam. Sed cortex ipsi⁹ habet manifestiorem stypticitatē: ita q̄ ponitur in quarto gradu ī medicinis exiccatiuis. nec habet superfluum calorem, vel acumē. ideo ponitur in medicinis quæ valēt contra fluxum, & sanguinis sputum, & vlcerationem intestinorum.

acer. Besbese, i. Macis. Dicitur quod sit cortex cuiusdam fructus, qui apportatur de India. Compositus est ex diuersis substantijs. magis dominans

K est substantia terrestris, & min⁹ est substantia subtilis calida. & est multæ stypticitatis cum aromaticitate. Sua prima virtus est sicca in primo gradu; sed caliditas vel frigiditas nō sunt manifesta in eo. Sua secunda virtus est confortare & retinere. & valet contra passionem cordis, & contra fluxum ventris. Et bene testificabitur per Gale. q̄ valet propter suam stypticitatem contra vlcerationem intestinorum.

Scedes, i. Polium. Virtus eius similatur virtuti spicæ.

Albeczi virtutem habet dissoluē
L di, & maturandi.

Lephaa, i. Mādragora, frigida est in tertio gradu, & etiam est habens aliquantulam caliditatem. & poma ipsius habent humiditatem, & propter hoc prouocant somnum. & cortices suarum radicum sunt siccę: sed eius radix debilior existit.

Halcasmeg, i. Fœniculum, calidū est in tertio gradu, & siccum in secūdo. Et propter hoc prouocat lac, & vrinam, & menstrua, & confert descēsui aquę ad oculum. Et sunt duarum specierum, domesticum, & syluestre. & domesticum est humidius
M syluestri. & quia habet aliquam horribilitatem, habet proprietatem confortandi membra vrinæ.

Mastiche fœminini generis.

Mastix calidus est in secūdo gradu, & siccus in tertio. & habet stypticitatem, & dissolutionem. & manifestatio sui iuuamēti specialiter est in stomacho, & generaliter in alijs membris.

Scaunix, i. Nigella, calida est & sicca in tertio gradu. & significat hoc, quia est in vltimitate amaritudinis cum subtilitate. & ligata in pāno lineo valet odorata ad reuma frigidū.

A gidum & occidit vermes, & dissoluit inflationem, & eradicat verrucas, & producit cum posse menstrua, & facit erigere membrum,

Alchelilamelech, i. Mellilotum, vel corona regia, habet virtutem dissoluendi, digerendi, & repercutiendi. ideo debet poni calida & sicca in primo gradu.

Alces, i. Mel, calidum est & siccũ in secũdo gradu, & est multę abstersionis. & est cibus medicinalis, & ꝓprie in senib⁹: quia cibus est in ipso multum iuuatiuus, quia in eis conuertitur in sanguinem bonum. Sed

B mel cannæ, quod etiam est mel, est

Mel cānæ minoris caloris alio melle, & minoris abstersionis, nec habet illã mordicationem, quã hẽt mel. idcirco est maioris iuuamenti alio melle mẽbris, quæ nocentur a nimia abstersione, sicut stomach⁹, pulmo, & vesica. Et istæ duæ medicinę factæ sunt a Medicis materiæ electuariorum & syruporum: eo quia natura amplectit eas, & in eis delectatur. & qñ lauatur, est ei⁹ operatio propinqua operationi mellis cannæ.

Cascasi, i. Papauer, frigidum est & humidum. Album est frigidum

C in tertio gradu, & nigrũ in quarto. Album valet contra tussim, quę fit a materijs calidis, & defendit pulmonem ab vlcerationib⁹ ipsarũ, & facit suauiter dormire. & nigrum est malum, quia facit somnum stupidum.

Heltrog, i. Pomum citrinũ. Cortex ipsius habet maximum iuuamẽtum stomacho, & hepati. & est temperatus, aut calidus in primo gradu & siccus in secundo. sed acumẽ, qđ habet, non significat multum calorem. quia paucus calor, quando est cum stypticitate, inducit acumen, & mordicationem. Et dicit Gal. quando dominatur siccitas terrea, adipiscitur acumen. Sed semen est calidũ cum forti siccitate, & est supremum bezaarijs venenis, quę occidunt a tota specie. Sed pulpa ipsius est frigida & humida, & gñat grossos hũores. D

Alcarsar, i. Tamariscus copósit⁹ est ex substantijs compositis: quia habet stypticitatem cum dissolutione, ꝑ quam multum valet spleni. Et ideo dicitur ꝙ qui bibit cum vase facto ex eo, non incurrit passionẽ splenis. Et suus fructus habet stypticitatem fortem propinquam stypticitati gallæ. E

Hes, idest, Myrtilla multum sup ipsa dominatur substãtia terrestris & frigida. & significat sup hoc stypticitas, quam habet, & constrictio, quam facit.

Halmu. Quod operatur ex ista est radix. & est calida in tertio, & sicca in secundo. vrinam prouocat, & menstrua. & habet superfluam humiditatem. & qui de ea comederit multum, dolorem capitis ꝑcipiat.

Harlarmel, i. *Cicuta, calida est & sicca in tertio gradu. incidit hũores grossos, & ꝓuocat vrinam, & mẽstrua, & valet dolori spatularum, & purgat phlegma. Hoc poti⁹ ẽ Harmel Aui. & Serap. nõ.n. potest esse cicuta.

Sobol, i. Spica. & sunt ex ea multę species. & melior ea est ea, quæ venit ex India. Cali. est in primo gradu, & sicca in secundo. & hoc est ex eo, quia est composita ex substãtia terrestri, & frigida multum, & aliquantula ignea, & aliquantula terrestri adusta. Et quia est composita ex his virtutibus cum aromaticitate sua est ex melioribus rebus hepati, & stomacho, vel superposita, vel bibita: propterea quia confortat mẽ- F

G brũ,& deficcat materiã, q̃ ibi fluit.

Halcal,i. Acetum. Quod videtur ex eo,est vt dominans super ipsum, sit substantia frigida propter acetositatem,quę est in eo : quamuis habeat partem vnam igneam,quę indicatur propter ipsius acumen.& iã dictum est ꝙ acumen prouenit propter fortem siccitatem cum modico calore.& multa ipsius morsio nõ significat super multam caliditatẽ: quia hoc prouenit a subtilitate. & etiam acetositas, in eo ꝙ est acetositas,incidit:& maxime quando associatur calori. Et ideo debemus ipm

H ponere frigidum in secũdo, & siccũ in tertio,& maxime vetustum.

Berberis. Fructus eius stypticę virtutis est,& incidit,& subtiliat,& stringit omnem fluxum omnium ægritudinum.

Lac arborum eltifri,i. Asa fœtida calidius est omni alio lacte arborũ, & subtilius. & propter hoc dissoluit plus cæteris. Et eius proprietas est, ꝙ confert vuluæ,quando suspenditur collo.

Halcarsęna,i. Orobus, siccus est in secundo gradu,& calidus in primo. Et est medicina incisiua:& apit oppilationes. & si nimis comederet̃

I ex eo faceret mingere sanguinem. & generat in corpore carnem durã, & membra dura.

Ihansir,i. Opopanax, est calidũ ĩ tertio gradu, & siccum in secundo. & habet attrahere phlegma ex iunctur is.& quasi hęc proprietas continet omnia gummi,quę purgãt. Dosis est drach.i.

Piper. Radix eius assimilatur costo.& arbor eius in principio sui ortus nominatur darfufel. & hoc est piper longum,& est humidius alio pipere. Et aliud piper, q̃ñ nõ est ma-

K turum,est album:& q̃ñ est maturũ, est nigrum. Et ambæ spẽs sunt calidæ & siccæ in tertio gradu. & quidã dicunt in quarto.

Besbeg,i. Polypodium, est quasi temperatum in primis qualitatib⁹. & signat hoc, quia super ipm dominat̃ dulcedo cum stypticitate, & desiccat sine mordicatione. Eius ꝓprietas est purgare melancholiam,& est secura medicina. & ẽ melior epithymo,quia non habet qualitatem exeuntem ab ęqualitate, Dosis sua est drach.x.

L Prassium calidum est in secũdo gradu versus finem,& siccum in tertio,prope medium,aut in fine. Aperit oppilationes splenis,& hepatis,& mundificat pectus,& pulmonẽ,& ꝓuocat menstrua,& vrinam. & facit oĩa, quę faciunt medicinæ amaræ. Et succus ipsius mixtus cum melle multum valet passionibus oculorũ. & positum in narib⁹ valet ictericis. & valet contra antiquum dolorem auris,quia mundificat vias neruorum aurium.

Succus,qui inuenitur in alueis apum,calidus est in fine secundi gradus, vel in principio tertij. Sua secun-

M da virtus est mirabilis attractio.

Halacharta,i. Pyrethrum. Ex eo vtimur solum radice. Et habet vnam virtutem vstiuam. & ideo est calidum ĩ quarto gradu. & ideo mitigat dolorem dentium.& valet, vt dicitur contra epilepsiam,& similes ægritudines ei, & rigoribus interpolatarum febrium.

Alfagel,i. Raphanus, calidus est in tertio gradu,& siccus in secundo. semen fortius est:& valet contra serpiginem,& similes. & aufert citrini-

tatem

A tatem quibuslibet membris corporis. Et syluestris est fortior domestico, & eius succus deglutit⁹ subtiliat viscositatem, quæ est in fistulis pulmonis, & clarificat vocem.

a.l. Rauend. Raued, i. Rheubarbarum, compositum est ex diuersis substantijs ex substantia terrestri, & frigida, quod significatur per stypticitatem: & ex substantia ignea, quæ significatur per coctionem: & ex substantia aerea, quę datur per raritatem, & spongiositatem. & est vna ex manifestioribus rebus in iuuamēto hepatis ad aperiendas oppilationes, & confortandum ipsum. & similiter prodest stomacho. Et Gale. & alij Medici di B cunt, quod constringit ventrem. & nos videmus quod purgat. Et est mirabilior alijs medicinis purgatiuis, quia frænum suum est cum eo. quoniā nulla medicinarum purgatiuarum est sine veneno aliquo ī aliqua parte sui, ista excepta: eo quia confortat omnia membra corporis: ideo possumus dando ipsum pro purgatiuo, refrenare alias p ipm medicīas

Alcarsas, i. Apium montanum, calidum est & siccum in tertio gradu: eo quod sapor eius est amarus, & a C cutus. Et prouocat vrinā, & sanguinem menstruum, & dissoluit tumores. Et hortulanum debilius est eo.

Andraton, i. Herbatura, in līgua Hispana Andration. Quod ex hac operatur, est eius radix. & ęst calida in tertio gradu prope finem, & desiccat in ipso. Et confert ægritudinib⁹ neruorum, & passionibus pectoris, & pulmonis, quando fiunt ex humoribus grossis. & quando suffumigantur homines ea, reprimunť humores descendentes a cerebro, & aperit eius oppilationes: & quando ponitur super dentem dolentem, & D corrosum, sanat illum. & succus ei⁹ in omnibus prędictis fortior existit. & adhuc lac ipsius fortius existit.

Halsedeb, i. Ruta syluestris, calida est & sicca in quarto gradu. sed hortulana est ī tertio: ꝓpterea quia sapor suus est acutissimus, & amar⁹. & est iuuantior in soluendo tumorem, & carminando ventositatem: & priuat coitum.

Cesfet, i. Pix, est calida & sicca in tertio gradu. plus desiccat q̄ calefaciat. sed liquida, & recens plus cale- E facit q̄ desiccet. Valet contra asthma, & empyema. Dosis eius est quātitas vnius drach. & ℥. cum melle. & valet contra albedinem vnguiū, & morpheam. & maturat apostemata dura. & fortior in maturādo est, cū est recens, & humida.

Alpelep, i. Castanea, frigida est & humida in primo gradu. Folia sua pistata, & posita super apostemata, quæ nascuntur in genibus, curat. Et cortex ipsi⁹ arboris, & ipsę castaneę habent virtutem desiccandi. & ideo quando sunt cocta in aceto, valent contra dolorem dentium. Et fruct⁹ F combustus superpositus valet tyrię. Et est necesse, vt custodiatur quilibet a puluere, qui adhæret folijs illius arboris, quoniam multum nocet cannę pulmonis, & visui, & auditui.

Virga pastoris est in secundo gradu medicinarū infrigidātium: quia composita est ex substātia terrestri frigida, & aquea. Valet contra incensionē stomachi, & repcutit materias adustas. & idcirco īercipit fluxum menstruorum, & curat oppilationē intestinorum, & intercipit fluxū sanguinis a quacunq; parte veniat.

G Rosa composita est ex substantia terrestri frigida, subtili, & aerea calida, & aquea. & significat hoc sapor, vel odor, & aquositas. Et semen ipsi' styptici' est ea. Et est frigida & sicca in primo gradu. & confortat stomachum, & hepar, & alia mēbra

Sumach est forte in stypicitate & siccitate. frigidum in secundo, siccū in tertio gradu. operatiões suę sunt manifestæ.

Sagapenū *a. l. Asphaltum *Serapinum, & I Arabico Cebeoneg. & interpretatur expellens ventositatem. Illud gummi calefacit, & H subtiliat, secundum ꝙ faciunt alia gummi. & est abstersiuum. & est ex ex meliorib' medicinis, quę possint esse ad aquam descendentem ad oculos, & ad fuscedinem visus, quæ fit ab humorib' grossis. Et est ex medicinis purgatiuis, quę trahūt phlegma a neruis & iuncturis, sicut bdellium opopanacum, & anazaret. qa hoc est proprium in gummi. & bdellium est in hac re, quasi in primo gradu purgatiõis. & post ipsum est asphaltum, & opopanacum, & post ipsum anzarat. Et dosis asphalti est a drach. ʒ. vsq; ad vnam.

I Et anzarat desiccat sine mordicatione. ideo consolidat vulnera facta propter percussionem.

Satyrium, i. Testiculus canis. & in Arabico Haldaalzahalep. Calidum est cum multa humiditate. & ꝓpterea mouet coitum. & nomina sapiē tum Enilsalic, & Euosalic iurauerūt in eorum animabus, quòd curat spasmum postremę partis, quando bibitur eius succus cum vino nigro styptico.

Alcarsfas, i. Apium, est tantæ caliditatis, ꝙ prouocat menstrua, & vrinam, & dissoluit ventositatem, & in flationem, & proprie semen eius. K Huiusmodi est multarum spērum. & fortior omnium est, quę nominatur Becarcalion.

Et Endiuia quædā est syluestris, Seris. Intubus. & quędam domestica. Syluestris est frigida & sicca in primo gradu: domestica est frigidior & humidior. & significat hoc eius stypticitas cum amaritudīe. & stypticitas maior est amaritudine. Iuuamen ipsius maximum est: quia confert hepati a tota substantia. quia dictum est ꝙ sanat hepar calidum & frigidū æqualiter. Sed mihi videtur ꝙ plus conferat calido q̄ frigido. quia amaritudo, quæ est in ea, abstergit, & aperit L sine multa calefactione.

Halanchat, i. Cæpa Scilla, calida est in secundo gradu. & virtutem habet incisiuam. sed non minus calefacit. & non vtimur ea nisi assata, & cocta.

Halscia, i. Abrotonum, est herba multę amaritudinis. & nocet stomacho, & interficit vermes sua amaritudine. & calefacit in fine secūdi gradus, & desiccat in tertio.

Ascicelios, i. Seseleos. Hæc herba, Sefeli. & ipsius semen habet proprietatem calefaciendi tantum, donec prouocat vrinam valida prouocatione. & M cum hoc subtiliat. & ꝓp hoc cōfert epilepticis, & cuidam ęgritudini nominatæ † orthomiæ. † orthopnϾæ.

Scenscani, i. †Sesiminū calefacit I fine primi gradus, & in principio secundi, & humectat in tertio. Eius oleum eiusdem proprietatis existit. † a. l. Sesamum.

Halgazar, i. Pastinaca. Ipsi' sunt duæ species, scilicet domestica, & syluestris. Syluestris fortior existit in ꝓuocando menstrua, & vrinam. Et folia harū ipsarū pistata, & supposita

A ta vulnerib' corrosiuis, sanant ipsa.

Harcas,i.Carduus, alchi,est calidum in secundo,& siccum in tertio. Mundificat putredinem per vrinã, si in corpore adsit,quando coquit' I vino,& datur ad bibẽdum. Et remouet fœtorem subascellarum, & qđ dissoluitur ex toto corpore. Et generaliter habet resistere a tota substãtia quasi putrefactioni: & est medicina cibalis, quę dat saporem carnibus.& icciro vtuntur eo nobiles loco melongiarum.

Allium calidum est, & siccum in tertio gradu.

B Elmaar calidum est,& siccum in tertio gradu.occidit lũbricos in pueris,& habet abstersionem. Et ꝓpterea ponitur in collyrijs, quę habent remouere vngulam.& miscetur cũ medicinis, quæ dantur contra antiquam tussim,& asthma,& est medicina manifesta in maturãdo.Et potest esse ꝙ bonitas suæ maturatiõis est,ideo quia subtiliat materiam eo modo,quo nõ relinquit siccitatem, grossitiem,nec duritiem parti remanenti.Et hęc maturatio est laudabilior cęteris omnibus. quia I hac medicina nõ potest dici ꝙ maturet op

C pilãdo poros, eo quia abstergit,nec potest dici ꝙ hoc faciat per similitudinem complexionis cum corpore humano: quia calidum est & siccũ in tertio gradu.

Sticados compositum est ex stypticitate cum amaritudine,& aromaticitate.& ideo debet poni in primo gradu rerum,quę calefaciunt, & in secundo earum,quæ desiccant. Operationes suæ secundæ,& tertiæ sunt aperitiuæ,& abstersiuæ, & confortatiuæ omnium membrorum interiorum,& exteriorum. & ideo vtilior

Stecas Sticcas.

medicina est hęc contra lassitudinẽ D oĩbus alijs medicinis. icciro qa lassitudo non est nisi defectus virtutis propter onus humorum.

Condisi,i. Hellebor' alb', calid' est in quarto gradu, & siccus in eodem.&commouet sternutationem. &est venenum.quare non debet poni in corpore.

Storax calamita calida est in secundo gradu, & sicca in primo.& signum huius est, quia mollificat,& curat tussim,& valet reumati, & asperitati gutturis,& pectoris.& ꝓuocat menstrua, quando bibitur, aut ex ea fit pessarium. E

Styrax calamitis.

Ficus. Nos fuimus locuti de eis I eo ꝙ sunt cib': sed nunc dicemus in eo ꝙ sunt medicinæ. Virtutem habent maturatiuam, quãdo fit ex eis emplastrum,& ꝓprie siccæ.Et siccæ &virides habent laxare ventrem.Et decoctio ipsarum,quando multum coquuntur, assimilatur melli. Sed complexio suæ arboris est calida & subtilis, & proprie lac. & ideo dixit ꝙ euellit verrucas,& laxat ventrem. & syluestres sunt fortiores in hac re domesticis.

Selec,i.Bleta,habet virtutem baurachiam,& decoctio eam remouet: F & est abstersiua,& mollificatiua.Et eius succus suppositus in narib' dissoluit superfluitates cerebri. & in albis pl' manifestatur hęc virt', q̃ I nigris: quia nigræ habent aliquantulam stypticitatem.

Halcuba,idest, Fœnum gręcum, & est calidum in secundo,& siccum in primo.Et propterea habet ꝓpriã virtutem mollificãdi duritiẽ vuluę.

Tithymall' est in fine caloris: & ꝓprie eius lac, & post illud semen, & post illud folia, & post illũ radix.

G Radix cocta in aceto remouet incõtinenti dolorem dentium, & maxime si est dens corrosus. & quando cadit in aliqua parte oris, comburit illã: & ppea necesse est, qñ volum' ipsam ponere super dentes, vt alij dẽtes circumtegantur, quia facit cadere dentem corruptum. Lac ĩcidit pilos, qñ superponitur. & si multoties supponatur, euellit, & priuat. Valet etiam contra omnes verrucas, & oẽs fistulas. & hoc totum faciunt semina, & folia, sed debilius.

Tragacantha. Cathira, i. Dragagantum, virtutẽ habet conglutinatiuam. frãgit acu- H mẽ rerum acutarum: neq; desiccat, vt alia gummi.

Alchace, i. Lactuca. Hæc herba substantiæ est humidæ cum modica frigiditate. & substantię siccæ est syluestris, sed domestica habet substantiam aquosam. Et propter hoc maturat apostemata calida, sed nõ frãgit lapides existẽtes in renib'. Et ob hoc ponim' ipsam in primo gradu frigiditatis, & temperatam inter humiditatem & siccitatem.

Hupuephatahalep, i. Vua vulpis, quæ in Latino noĩat, Vua canina, vel Maruella, frigida est & sicca in I secundo gradu.

Haltuelep, i. Mulsa in lingua Hispanã, & est viriditas inuenta super aquam, frigida & humida est in gradu tertio.

Halduchal, i. Dactylarium. Oẽs partes ipsius dactylarij stypticitatẽ habent manifestam. sed fruct' eius, cum est maturus, aliquam habet caliditatem. cortices vero arboris maiorem habẽt stypticitatem alijs partibus ipsius.

† a.l. melisficon. Heuf. ricon, i. Hypericon † nelisficon. & quidam appellant hanc herbam cordialem, eo quia assimilat K cordi. Calida est cum subtili substãtia. iõ prouocat vrinam: sed debem' vti folijs, & nõ semine. facto emplastro super combustionem ignis, sanat. Siccata vero & puluerizata posita super sordiciem sanat. Et quidã dant ipsam contra † schiaticam. † ischiam

Halcusa, i. Hyssopum, calida est & sicca in tertio gradu, cum subtili substantia. & est ex reb' magis iuuatiuis ad aperiendas oppilationes, & ad subtiliandum humores.

Lens habet frigiditatem non fortem, & est temperata inter caliditatem & frigiditatem, & est sicca in se L cundo gradu. Decoctio ipsius laxat, & medulla ipsius stringit. & idcirco qui vult stringere vẽtrem, debet coquere lẽtes pluries in aqua: et, piecta ea, postmodũ ponere aliã, et strĩgũt.

Valeriana, vel Phu, quæ bene aromatica est, æqualis est virtuti spicæ. sed melius valet ea in reb' plurib', quia plus prouocat vrinam spica.

Halcherna, i. Galbanum, calidũ in principio tertij grad' est, siccum ĩ principio secundi. Hẽt virtutẽ dissolutiuam, et mollificatiuam.

Chamædrys calida est et sicca in secundo gradu. et signat hoc amari M tudo cum acumine, et prouocat mẽstrua, et incidit humores grossos, et exoppilat membra interiora.

Bescarcoton, i. psyllium, frigidũ est in secundo gradu, et medium inter siccum et humidum.

Chamæpithys calida est in secũdo, et sicca in tertio. dominans in sapore ipsius est amaritudo cum acumine. Valet ictericiæ, q̃ fit ex oppilatiõe, et pͦuocat mẽstrua, et vrinam.

Cinis rerũ cõbustarum ẽ cõpositus ex contrarijs rebus, hoc ẽ ex partibus

A tibus terrestrib⁹, et partibus propinquis naturæ fluxus: quę lotione remouētur, et remanet pars terrestris desiccatiua sine mordicatione. Et cineres diuersificantᷣ ſm diuersitatem rerum, ex quibus fiunt.

Fumus omnis est calidus. desiccatiuus. Et q̄uis fumus habeat hanc complexionem, tamē semp permanet in eo virtus rei, ex qua est fum⁹. Propterea vtimur ī medicatiōe palpebrarum inuersarum fumo thuris ad generandum bonam carnem, et ad faciendum nasci pilos palpebrarum. et vtimur in medicatione oculorum apostematorum propter decursum humorum. Et fumus myrrhæ est similis fumo thuris, sed fumus thuris est aliquantulum fortior. Fumus terebinthinæ est † fortior fumo picis.

Gal. sim.

De medicinis, quæ ex mineris sunt.

Cap. 43

Hvcusq; locuti sumus de vna parte medicinarum terrę nascentium, quę magis vsitatę sunt in arte medicinę, ſm q̧ testificatum ē a Gal. et alijs. et compendiose locuti sum⁹, ideo quia posuim⁹ ea, quasi exempla alijs, quæ assimilantur eis in qualitatibus supradictis, excepto in proprietatibus. Deinceps volumus loqui de medicinis, quę appropriantur mineris.

Tithimacrum, i. Terra sigillata, ē frigida et sicca, cum stypticitate tēperata. Valet cōtra venenum, abscīdit sputum sanguinis, et dysenteriā, quę prouenit ab intestinis, et hepate, et desiccat parua apostemata, qn̄ superponitur eis.

Bolus armenia.

Thitarmin, i. Bolus armenus, frigidus est et siccus, fortis stypticitatis. Valet contra fluxum ventris, et sputū sanguinis. desiccat apostemata pulmonis, ita q̧ indurat apata, et sic præseruat infirmum ne moriatᷣ maxime, qn̄ incedit ad habitandū regiones calidas. & valet contra ęgritudines pestilentiales.

Scedeneg, i. Lapis Hęmatithes, et dr̄ lapis sanguinis, frigidæ et siccæ complexionis existit. & confert grossitudini palpebrarum. qn̄ est ablutus, desiccat vlcerationes oculorum.

Terra stellę, i, Talch, frigida ē et sicca temperatę, et ē minoris siccitatis aliarū thit, i. terrarū, seu lutorū.

Halmogra, i. Bolus, cum quo tinguntᷣ muri, seu parietes, frigidę, et siccæ complexionis existit. necat lūbricos seu vermes intestinorum.

Algetin, i. Gypsum, desiccat, et cōsolidat, et confert incisiōi arteriarū, qn̄ miscetur cum albugine oui, et puluere molendini, et cum pilis leporis minutissime incisis, et ponitur super incisionem,

Harsiregalroscar, idest Calx plūbi, et in Latino Cerusia nominatᷣ, frigida ē et sicca. desiccat vlcera absq; mordicatione.

Almura, i. Calx viua dicitur, et ē calx lapidis fortis. Existit multæ calefactionis, et mortificat carnem. Et quando abluitur pluribus vicibus cum aqua, desiccat vlcera sine mordicatione. sed hęc terra hic apd̄ nos non inuenitur. Sed tamen illa, cum qua nos sigillamus chartas nostras, quando abluimus ipsam, non est lōginqua ab operationibus dictarum terrarum.

Sanguis draconis frigidus ē, et sicc⁹. Valet cōtra grossitiem palpebrarū et lotus remouet maculam oculi.

Lapislazuli purgat melancholiam, et valet melancholicis. et est ve

G hementis purgationis,& timorosæ. Et dosis a drach. 5. vsq; ad.i.cū multis refrenantibus. Et pulverizat⁹ sup palpebras facit nasci pilos. quia minuit humores calidos: eo quia abstergit,& cum eadem habet stypticitatem. & iō facit oriri pilos, quia remouet hūores calidos, & reddit mēbrum ad pristinam complexionē.

Lapis spongiæ frāgit lapidem solum in renibus.

Antimonium frigiditatē habet stypticitate. & confert caliditati & humiditati, quę existit in oculo, & desiccat lachrymas, & mundificat

H vlcerationes oculorum,& est habēs ꝓprietatem confortandi oculum ī omnibus suis qualitatibus.

Lithargyrium,& in Arabico dicitur Merdasengi, temperatum est inter caliditatem,& frigiditatem,& desiccat. & est in eo aliqua corrosio,& facit in eo generare carnem in vlceribus humidis.

Lithargyrus.

Tutia fit in fornace, in qua depuratur ęs. Desiccat sine mordicatiōe: & maxime, qñ abluitur. & desiccat lachrymas, & abscindit materias, q̄ discurrunt ad oculos.

Climia auri,& argēti, ambæ sūt

I frigidæ & siccæ. sed auri siccior est, & magis abstersiua. Et qñ comburitur,& extinguitur, est sine mordicatione. & generat carnem immaculatam oculorū. & illa generaliter est laudabilis, quæ ascēdit ex fumo, qñ dissoluitur aurum, vel argentum.

Veffas,i. Ferrum, est vehementis siccitatis. Quando multum teritur, & infunditur in aceto pluries, vel in lacte caprino acetoso, valet contra limositatem stomachi,& contra dolorem splenis,& passionem ani,& facit nasci carnē in auribus vlceratis.

Sal fm oēm spēm calid⁹ & sicc⁹. K stypticitatē hēt cū abstersiōe. & bautrach maiorem habet abstersionē: propterea plus laxat ventrem.

Carnid,i. Arsenicum, vel auripigmentū, vstiuū est. & qñ comburit, est subtili⁹. & ex eo fit compositio, quæ remouet pilos.

Albusat,i. Sulphur hēt virtutē attractiuam cum complexiōe calida, & substantia subtili. & eo resistit venenis animalium, qñ pulverizatur, & spargitur loco morso, aut īcorporatur cum sputo, oleo, melle, aut visco. & curat scabiem.

Alceg,i. Vitriolum. Omnes tres L suæ spēs habēt virtutē constrictiuā cum stypticitate, & diuersificantur in subtilitate & grossicie: quia grossius est rubeum, post illud cholcotar,& post illud viride. & rubeū,& viride ē quasi materia cholcotar: & talis ē cōparatio cholcotar ad viride. Et dicit Gal. ꝙ qñ iuit ad insulā Cādiæ,i. Romanorum, intrauit quādā mineram,& inuenit tres venas. ī infima vena inuenit vitrolū rubeū,& post illam cholcotar, & post illam erat viride. & hęc ordinatio locorū signat super hoc, qd⁹ diximus. Et rubeum est minoris mordicatiōis vi- M ridi pp grossiciem suæ substātiæ. Et rubeum, & viride non dissoluunt: quia rubeū est induratum induratione lapidea, & viride est nimis coctum. Sed cholcotar liquefit.

Plumbum. Quod dominatur in suis partibus, est substantia frigida & humida: propterea quia frigiditas est, quæ ipsum congelauit. & ideo, quando pistatur in mortario cum aliquibus liquoribus, vel aliquibus oleis, vt oleo rosato, refrigerat. Et valet contra apostemata

A testiculorum, & ani, & contra cancrum: & facit cessare materias discurrētes ad aures, & pedes. Et qn̄ fit ex eo lamina, & ponitur sup femur, priuat coitum. sed multum læduntur instrumenta spermatis. & laminatum subtiliter, & superpositū neruo torto, & grosso dissoluit, & rectificat. Et hoc, quod dissoluit, significat q̄ habet virtutem dissolutiuā, comparādo ipsum carni hominis: quāuis dominetur super ipsius cōplexionem frigiditas.

Testa virtutem habet abstersiuā, & desiccatiuā, & proprie testa furni.

B Arsenicum rubeum, vel Auripigmentum rubeum est eiusdem virtutis alterius auripigmenti: eo q̄ habet virtutem mollificandi.

Alfeep, i. Alumen. Hęc medicina est maxime stypticitatis. & pp hoc denominata est ī lingua Græca ab hoc. Et sunt ipsius multę species. & omnes sunt multæ grossitudinis. & qđ subtiliꝰ est, est illud de Turchia.

Chalcosceaumenos, i. Æs vstū, habet intensum acumen cū stypticitate. ideo quia lauatur per remotionem partis fumosę, tunc fiūt medicinę cicatrizatiuæ. in corporibus C & membris duris non est necessaria lotio.

Tubel, i. Lamina æris subtilis, est subtilioris substantię ęre vsto. & pp hoc ipsum in collyrijs ponimus: qa habet maiorem abstersionē & siccitatem, quàm galla.

Chrysocolla. Lazacalaap, i. Cōsolidatura auri, & in Arabico dicit Cumbar, & sunt duarū specierū. Vna est ipsius venę, vel minerę: & alia fit in mortario æris, & pistello æris cum vrina pueri, tempore caloris, terendo, vel conquassando. & illud est melius, qđ fit in mortario ęris rubei. Et eius virtus est dissolutiua absq; graui mordicatione, & desiccat. & quod factū est, maioris est desiccationis illo, qđ est ex vena, & minoris mordicationis. & qn̄ comburitur quod est ex minera, est subtilius. D

Zimar, i. Viride æris magnū hēt acumen, & corrodit carnem: ppea non debemus vti eo nisi in indigētia dimutionis carnis. Sed in vulneribus simplicibus non est vtendū, eo quia non consolidat, nec carnem generat.

Hucusq; diximus de mineris cōpendiose. Sed deinceps volumus dicere de carne, & eius humiditate. E

De Lacte, & varijs eius operationibus, secundum diuersas eius partes,

Cap. 44.

LAc dulce, quod ē boni saporis, inquantum est medicina, valet cōtra discursum humorū acutorū mordentium. quia lauando membra, & adhęrendo eis, prohibet malorum humorum contagium, sicut facit & albumen oui. Et non valet lac in his, quę diximus, nisi recenter trahatur ex mammillis, si esse pōt: ideo quia recipit citius immutationem oībus alijs rebus ab aere. Similiter permutatur in distēperatis corporibus ex malis humoribus, & acescit, vel caseatur in stomacho frigido, aut fit fumosum ī stomacho calido, & replet cerebrū. Sed si corpus est mundū, nihil est conuenientius eo ad restaurandū, qđ dissolutū est ex membris radicalibus: & proprie lac mulierū, secundo lac asinarum, & post lac caprarum. Et ideo est lac magis iuuatiuū oībus alijs rebꝰ, hecticis. & hoc est, ppea quia est ma- F

G teria similis primę materię, ex qua est humiditas radicalis. & ideo nutrimentũ bonum corpori existit. Et melius est illud, qđ est prope partũ, i. post duos menses. Et nõ habet in se operationẽ nutriendi, humectandi, & abstergendi: nisi quia est cõpositum ex diuersis substantijs, hoc est substantia terrestri caseata, & ꝓpter hanc stat: & substantia aerea, propter quam humectat, & nutrit: & substantia aquea declinante aliquantulũ ad subtilitatem, pp quam abstergit naturam. & non solũ abstergit, verum ẽt laxat ventrẽ bona
H laxatione: quia mundificat lauando superfluitates putridas, & apostemata interiora, quæ sunt saniosa. Et quando extinguitur ferrum candens mundum ab ærugine, vel lapides marmorei in ipsum multoties, valet contra fluxum ventris. sed ferrum est melius propter suam stypticitatem. Et ĩ summa omnes species lactis valẽt ophthalmię oculorum, quę accidit ex reumate calido. & cõfert etiam apostematibus matricis, & ani, quæ generantur ab humoribus calidis mordentibus. Et qñ miscemus ipsum cum medicinis miti-
I gatiuis, sicut est medicina, quę recepta est à fornace, vbi effunditur æs, confert vlceribus cancrosis. Et nocet lac vlcerationi, vel canceratio ni oris. Et garganizatum, & retentũ ĩ ore confert, & mitigat dolores ibi existentes, quia dolorem mitigat. & valet passioni amygdalarum, & vuluæ: quia eius substantia est mũda ab omni acumine, & mordicatiõe. & est supremũ iuuamẽtum ei, qui bibit cantharides.

De operationibus Casei. Cap. 45. K

CAseus vetus est calidus & sicc⁹, propter salem & coagulum. Et multum valet contra dolorem iunctutarum. Et emplastrum ex eo factum mirabilem habet virtutẽ maturandi apostemata dura.

De virtutibus Butyri. Cap. 46.

BVtyrum habet virtutem maturãdi. Et qđ est coctũ habet maiorem virtutẽ ſm maturitatẽ, & caliditatẽ in corporibus duris. & hoc est pp salem, qui ponitur in eo, qñ coquitur. Et qđ nõ est coctum, plus maturat apostemata, quę sunt ĩ ra- L dicibus auriũ, & in locis mollibus. Et qñ miscetur cum melle, fit inde lohoc: & confert screatibus existẽtibus in pectore, & pulmone.

De operationibus Coaguli. Cap. 47.

COagulum vr̃ est calidũ & siccũ, & subtile. Dissoluit sanguinẽ, & pinguedinem, quę coagulata sunt in stomacho. & bibitum cõstipat ventrem. & debet dari fluxui ꝓpter suam proprietatẽ, cui sunt occultæ suæ causæ, ideo quia hęc proprietas est certificata. si superpona- M tur coagulum calidum super ventrem puerorum, sanat. & põt eẽ ꝙ hęc operatio fit, ppea quia coagulat humores, & indurat.

De operationibus Ouorum. Cap. 48.

QVia locuti sum⁹ de his, inquãtũ sunt cibi, loqui volum⁹ modo de eis, inquantũ sunt medicinæ. Et dicim⁹ ꝙ albugo oui gallinę ẽ magis mitigans alia re ĩ mordicationibus. Et iõ vtimur ea in doloribus oculorũ, in apostematibus ani, in apostematibus inguinum. & admiscetur cũ medicinis, ꝗ abscindunt

A dunt sanguinē, qui supfluit à paniculis cerebri. Et vitellū est substantię albuginis simile. Et ideo facim⁹ ex toto ouo medicinā, postq̄ admiscetur oleū rosatum ad medicationē rerum supradictarū, & maxime in medicatione membrorū neruosorū, & musculorū, sicut cubitorū, & iuncturarum, digitorū manuū, & pedū, & apostematū auriū. Et Noui ponunt in hac medicatione vitellū sine albugine: quia non intendūt mitigare dolorē, nisi cū aliquātula maturatione. Et oleū vitelli est supremū iuuamen super pinguedi-
B nē anseris, & gallinę in mitigatiōe dolorū neruorū, & similiū. Et qn̄ coquitur ouū ſm sui totalitatē, cōfert multū contra materias putridas, q̄ discurrunt ad stomachū, & ad intestina. Et si coquitur ouū cum alijs medicinis constrictiuis ventris, multum fortificat eas. Et ouū positū super locū combustum ab aqua feruenti, multum valet. Et oua recentia cocta in aqua valent asperitati pectoris, & pulmonis. Et cortex oui tritus, & combustus subtiliter puluerizatus, & supersparsus valet contra albuginem oculi.

C *De Fellibus.* *Cap.* 49.

OMnia fella calida sunt & sicca. & eorū magnitudo sequit̄ calorē, & siccitatem. & eorū paucitas sequitur bonā temperantiā, & longitudinē vitæ. Et ponuntur in collyrijs, q̄ faciunt absterſionē: & proprie volucrū fella. Et est necesse eligere fella aīaliū, quę non sunt infirma: & fella mariū. & qđ plus q̄ritur in medicinis, est fel galli veteris.

De vrinis. *Cap.* 50.

VRinę omnes habent acumen baurachium cum absterſiōe. & ideo soluunt sordicies antiquas. D

De proprietatibus Stercorum. *Cap.* 51.

STerc⁹ albū canis habet proprietatē in synanchia. Stercus muris intrat in suppositorijs, q̄ mouent vētrē puerorū. Stercus bouinū cōfert hydropicis in modū emplastri. Stercus gallinaceū valet ad suffocationē, quæ prouenit à malis fungis comestis: ideo quia facit eos euomi. & debet propinari distemperatū cū aceto & aqua. Stercus lupi valet & confert passioni colicę bibitum, aut emplastratū, vel suspensum testiculis. Stercus columbinū valet frigidis E passionibus membrorū: sicut podagræ, & dolori hemicranio, & dolori oui, & dolori laterū, & hypochondriorum, & spatularū, & iūcturarū.

De carne Tyri. *Cap.* 52.

TEstificatur Gal. & alij, q̄ caro tyri curat lepram: & iō ponit̄ī theriaca. Et prima virtus istius carnis est calefacere, & desiccare. & curat hāc ægritudinem, ꝑpea quia pellit hanc materiam venenosam ad cutem corporis. & propterea bibentes cadunt in passionem tyriæ, hoc est excoriationem cutis primo, postea solidantur. F

De Pinguedine. *Cap.* 53.

QVod manifestius est in ipsa est calor cum multa humiditate: quamuis diuersificetur ſm diuersitatem animalium. Et calidior & siccior est pinguedo leonis. Et post illam in siccitate est pinguedo bouis. Et pinguedo vituli est temperata. Et pinguedo caprę bona est, & ē humidior bouina. Et pīguedo anseris, et gallinę ē subtilior alijs pīguedinibus: & ꝑpea magis mitigatiua.

G *De Medullis.* Cap. 54.

OMnes habent virtutem mollificandi, & dissoluendi duriciẽ lapideam, quę fit in membris duris. & melior omnibus est medulla ossis azal: & post illã medullã vituli.

De proprietatibus plurium aliarum Medicinarum. Cap. 55.

BRodium gallorũ veterum ventrem laxat: & brodium iuuenis gallinæ temperat complexionem.

Cancri vsti valent morsui rabidi canis pp eorum proprietatem.

Vsus carnium passerum frangit H lapidem.

Spuma marina habet virtutem abstersiuam, & mundificatiuam, cum qualitate calida.

Istæ sunt medicinæ testificatæ à Gal. dicente ꝙ expertus fuit ipsarũ virtutes. Sed inueniũtur manifestæ aliæ medicinæ apud Medicos, quæ nõ sunt testificatę à Gal. sicut sunt myrobalanorũ. v. species: vt sunt citrini, chebuli, Idi, belirici, & emblici. Eorum primę virtutes sunt frigidæ ĩ primo gradu, & siccę in tertio, quia cõpositi sunt ex substantia terrestri frigida, & substantia terrestri I adusta. Sed plus attinent terrestreitati & adustioni, q̃ terrestreitati & frigiditati. & signãt hoc stypticitas, quã habent cum amaritudine. Proprietates Kebulorũ est purgare melãcholiã suauiter, & desiccare phlegma sui qualitate: & sunt in principio medicinarum, quæ purgãt hos humores. Et talis proprietas est indorum. sed dicitur ꝙ sunt magis ꝓprij in purgando melancholiã adustã. & ppea ponũtur in passionibus capitis, quæ veniunt à stomacho. & ideo qñ propinant̃ vsu longo, bonificant sensus, & clarificãt cogitationem, & tardant canitiẽ. Et proprietas citrinorum est purgare cholerã suaniter. Et dosis vniuscuiusq; substantię illorum est à drach. iiij. vsq; ad. vj. & in decoctionibus à. vij. vsq; ad. x. Et Medici miscent eos cũ cassia fistula, & turbith, sed nesciunt modum medendi. sed dr̃ ꝙ belirici suauiter purgant cholerã: sed non dr̃ ab aliquo ꝙ purgẽt emblici. Sed verum est ꝙ confortãt appetitum, & sedant cõsuetudinem sputi, & valent vomitui, & bonificant mentẽ, & cucurrant hæmorrhoidas, & auferunt sitim, & augmentant coitũ. L ergo videtur ꝙ habeant aliquantulam humiditatem.

Cheisir, i. Absinthiũ minus, vel absinthiolium. Hoc est de genere virtutis absinthij, & est compositũ ex substantia styptica, & amara. valet in febribus post digestionem factam, sicut valet absinthium.

Balador, i. Anacardi, calidi sunt ĩ fine quarti gradus, & sicci ĩ fine tertij. Et valent contra epilepsiam, & apoplexiam. restaurat virtutẽ conseruatiuam, & memoratiuam cerebri, etiam qñ prostratę sunt propter multam humiditatem. M

Anacardium.

Behenlum, i. Behen, calidũ est & humidum stomachum calefacit, & instrumẽta spermatis temperat. & fortificat virtutẽ concupiscibilẽ coitus, & pręstat sperma, & valet cõtra humores melancholicos.

Glans vnguentaria.

Terrugebim, i. Manna, est ex speciebus antiquę mannę, q̃ prouenit à partibus superiorib' Syrię, vel Indiæ. Et est similis zuccharo in suis virtutibus, calida & humida in primo gradu. Et eius proprietas ẽ purgare suauiter choleram. & est debilior

Terrenia ebin. Trũgibin.

A lior alijs purgatiuis. ideo datur in passionibus calidis, antequam etiã appareant signa digestionis.

Tamarindi frigidi sunt in tertio, & sicci in secundo gradu: quia cõpositi sunt ex substãtia aquea mixta cum aliquantulo calore, & tãto, quod subtiliat partem aqueam: & ẽ sicut instrm, vt ipsam penetrare faciat. ppea sunt ĩ fine acetositatis. Purgant suauiter choleram. Dosis eius est à drach. x. vsq; ad. xv. & idcirco quia habent aliquantulum stypticitatis, valent stomacho cholerico.

Geozhoa, i. Nux muscata, calida

B est & sicca in secundo gradu. mũdificat stomachũ ab humoribus putridis, & fortificat ipsum. & valet cõtra frigiditatem hepatis, & splenis.

Lapis de Becahant est valde manifesti iuuamenti oĩbus specieb⁹ venenorũ, & proprie morsui scorpionis. Et eius dosis est quarta pars aurei vnius.

Lapis de zaduargar confert omni fluxui sanguinis, vndecunq; procedat. & qñcunq; propinatur venenatis ad bibendũ, antequam venenum veniat ad cor, liberat. Et eius dosis est hexagium vnum.

C Smaragdus dr̃ quod valet cõtra oĩa venena, & specialiter cõtra venenũ serpentum. Et eius dosis est pondus nouem granorum ordei, tritum super lapidem, & mixtum cum lacte amygdalino, & aqua violarũ, & modico aceto. Et scias quod illis, qui bibẽrint in principio, superueniunt multa mala accidentia, non minora accidentibus veneni. sed subito sanabuntur postea, taliter quod in eis non remanebit aliqua debilitas, nec aliqua dyscrasia. Et abscindit fluxum antiquum, cuius causa est occulta.

Et non facit tunc tam fortia accidẽ D tia, sicut facit venenatis. & ẽt suspensum supra stomachum valet.

Lapis bacthic, i. Corniola, tẽperatus est. abscindit sanguinem menstruum, & facit redire dẽtes ad propria loca in ore retentus. & hoc totum est à proprietate.

Margaritæ frigidæ sunt, & siccę, & valent multum contra passionẽ cordis. remouent tristitiam, & rectificãt visum impeditum propter humiditatem.

Chiarzabar, i. Cassia fistula, vel Charabe de India, purgat choleram adustam, extinguit acumẽ san E guinis, dissoluit apostemata, & sperma purgat suauiter, sicut tamarindi, aut parum fortius. Dosis eius ẽ, sicut de tamarindis.

Auis, quę dicitur in Arabico Canabir, & est Alauda capelluta, qñ coquitur, & comeditur continue, confert passioni colicæ.

Vermis nominatus Bratim, & quidam nominant Tartama, pisiatus, & positus neruo inciso, confert illi mirabili iuuamento.

De rebus Marinis. *Cap.* 56.

F Capitulum

De rebus nascentibus in mari, quarum iuuamenta sunt manifesta, sunt hęc, s. Camphora Indica, quæ in Arabico nominatur Colfor algent. Calefacit & desiccat in secundo gradu, & consolidat vulneнera ignita.

Spongia marina. In ea inuenitur virtus desiccatiua: & ipsa est medicina bona humiditatibus exterius extractis.

Benlenizan, idest Belẽzan, vel Petrozam, calidum est & siccum in secundo gradu. Valet stomacho humido,

G mido, aromatizat odorem oris, confortat digestionem, fortificat neruos, ingerit coitum.

Lapis de Bezedar, quãdo de ipso fit collyrium, confortat visum, & cõseruat ipsum, & remouet offuscationem, vel tenebrositatem oculorum,

Caniabar calidũ est in secundo gradu, & siccum in primo. Abstersiuum existit, & resoluit grossas ventositates, & confert morsui animalium venenosorum. & eius proprietas est resoluere ventositates matricis, & abscindit vomitum, & folia ipsius aromatica existunt, & ponitur
* darseni. loco * dedarseni.

H Sebesten calidum est in primo gradu, & humidũ in secundo. Purgat suauiter superfluitates cholericas, & mitigat acumen sanguinis, lenit asperitatem pulmonis, confert stricturæ anhelitus. & qñ coquitur, donec inspissetur, & ex aqua decoctionis fiat embrocatio super tyriã & alopeciam, facit nisi pilos.

Sarudotes calidũ & siccum est in secundo gradu. Recepto fumo suo dissoluit superfluitates cerebri, & valet contra reumata frigida. appositũ super ophthalmiã, oculũ abstergit mirabili abstersione. & valet cõ
I tra dolorem dentium, & cõtra corrosionem gingiuarum.

Senna. Sene calidum est & siccum in secundo gradu. Eius virtus est purgatiua: purgat.n. humores adustos, & ẽt humidos suauiter, & non est potẽs trahere humores viscosos. Et ei' virtus est propinqua virtuti agarici, hoc est in attractione. sed agaricum habet proprietatem trahẽdi. humores grossos, & sene humores adustos. Dosis eius ẽ à drach.i. vsq; ad.ij. in decoctione à.v. vsq; ad.vij.

Scealmese, i. Gallia muscata; calida est & sicca, styptica, & confortat membra, & stringit ventrem, & curat vomitum. K

Secacul, idest Eringium, calidũ est & humidum, auget sperma, & prouocat coitum.

Sandala. Sandala. Quod est frigidioris cõplexionis oĩum specierũ est rubeũ, eo ꝙ frigidũ in tertio gradu, & siccũ in secundo. sed maioris aromaticitatis est citrinum, & est frigidũ in secundo gradu, & siccum in primo. & cõfert bibitũ magnę caliditati, & cardiacę calidę. & ꝓdest ẽplastratũ stõ calido, & apostematibus calidis. L

Tabaisis, i. spodium, carbo est nodorũ arundinũ adustarũ Indię. Frigidum est & siccũ in tertio gradu. & eius proprietas est remouere caliditatem, & inflammationẽ cholerę, & confortat stomachum, & confert cardiacæ calidæ.

Lignum aloes calidum est & siccũ in secundo gradu. Gal. dixit in libris expertis, ꝙ habet virtutẽ darsenicam, sed aliquantulum plus, quia habet proprietatem exiccandi humiditatẽ stomachi, & propter amaritudinem, & stypticitatẽ cũ ipsius magna aromaticitate. Valet super M omnes medicinas alias mẽbris principalibus, & remouet tristitiã, & cardiacam humidã. & valet cõtra omnia venena, eo ꝙ confortat omnes virtutes. & valet contra omnia reumata frigida.

Ambra est vna ex speciebus cãphorę, ꝙ oritur ĩ fontibus maris, & natat sup aquã maris. & melior omnium est illa, quæ in Arabico dicit' Ascap. Calida est & sicca in secũdo gradu. cõfortat cerebrũ, stomachũ, & cor, & oẽs sensus. valet senibus, &

in

A in frigiditatibus. valet contra ventositatem Itestinorum. superposita neruis eos fortificat. resistit magnę pestilētię aeris bibita, & ēt odorata.

Iuiubę, & in Arabico nominatur Auep. Hanc medicinam nominat Gale. tñ de ea nullam sciuit proprietatem. sed Medici de Baldac dicunt ꝙ reprimunt acuitatem sanguinis, & cholerę, & cōferunt asperitati pectoris, & pulmonis à tota substātia. Cōplexio ipsarum est frigida in primo, & humida in secundo: & propter hoc reprimunt acuitatem.

Cauffer. Eius virtus est virtus san B dalorum: excepto ꝙ quando de eo potatur ab. i. aureo vsq; ad. ij. laxat.

Caryophylla. Gariofili calidi sunt & sicci in secundo gradu, & attingunt tertiū. Et isti confortāt omnia membra principalia. valent contra passiones frigidas, & constipant ventrem. Et dicit Gal. ꝙ eorum proprietas est confortare virtutem digestiuam.

Halhabat, i. Basilicum gariofilatum, calidū est & siccum in secūdo gradu. Aperit oppilationē cerebri. valet contra cardiacam humidam, & contra melancholiam, & contra hœmorrhoidas.

C Caphura. Cardamomū calidum est & siccum in secundo gradu. Valet contra oppilationes hepatis, cōtra lapides renum, & lassitudinem mēbrorum, & contra frigidos dolores. & confortat stomachum multum, & remouet syncopam, & vomitū, qñ bibitur cū vino maiorū granatorū.

Camphora frigida est & sicca in tertio gradu, & est subtilis substantiæ, & resistit putrefactioni, q̄ fit ex materia calida. stringit fluxū cholericum, priuat coitū potenter, lędit D stomachum nō calidum multum.

Lacca calida est & sicca in principio secundi gradus. Valde est manifestum ipsius iuuamentum in cōfortatione hepatis, & in apertione suarum oppilationum. & valet contra dolorē renum, & vesicæ, & augmentat coitum. Dosis eius est drac. 5. vsque ad. i.

Muscus calidus est & siccus in fine secundi gradus. Mirabilē habet proprietatem in confortando cor. & valet contra surditatem aurium, & stupefactionem corporis, & contra omnes ægritudines syncopes. & E confert grossæ ventositati intestinorum, & suffocationi matricis, & contra melancholiam, & auget coitū.

Linzehalafor, idest lingua auis, confert cardiacæ, & mouet coitum.

Gesemini, idest Viola vltramarina, calida est & sicca in fine secundi. Prodest senibus, & refrigeratis. valet contra dolorem capitis, qui fit ex humoribus frigidis & grossis.

Iacob Mantinus vir egregius sequentem Quinti libri Colliget Auerrois partem, ob rei difficultatem, nuper latinitate donauit. Nos autem, vt res ipsa, de qua hoc in loco agitur, clarior redderetur, ipsius translationem, vnà cum antiqua imprimendam esse, operæpretium esse duximus. F

De

De modo compositionis Medicinarum: Primum autem de compositionis necessitatibus, Cap. 57.

Necessitas cōpōnis medicinarū triplex

HVcusq; locuti sumus breuiter de cibis, & medicinis simpliciter manifestis; deinceps volumus narrare modos cōpositionis. Et dicimus q̄ necessitas, q̄ nos īducit ad cōpositionē medicinarū simplicium, prouenit à tribus rebus. Vna ē, quia multoties non inueniūtur in vna medicina simplici oīa, quę nobis sunt necessaria à virtutibus, pp
H quas cōpletur medicina, aut conseruatio. Secunda est, quia quāuis nos inuenirem us ipsam, forte non indigemus ea s̄m eandem virtutem, sed s̄m plus aut minus. Tertia est, quia erunt in illa simplici virtutes, q̄ non sunt nobis necessariæ s̄m intentionem nostrā, neq; per medicinā, neque per conseruationem. vel forte erunt virtutes, quę non intrant aliquam medicinā, vel conseruationē.

Prima istarum triū consyderanda est in illis locis, qui non possent curari nisi qualitatibus contrarijs, vel diuersis. & hoc accidit, aut pp di-
I uersitatē causę ab ægritudine; aut pp diuersitatem naturę ęgritudinis ab accidente: aut pp diuersitatem ægritudinum inter se: aut pp diuersitatem complexionis causarū compositarum: aut pp diuersitatē ægritudinis à natura membri, pp suam cōplexionem, aut pp suum principatum, aut propter suum locū, aut propter suam colligantiam.

Exemplum diuersitatis causę ab ægritudine est, sicut febris putrida ex humoribus grossis, quia illa ex parte malæ qualitatis calidæ & siccæ

Sermo in modis componendorum Medicaminum.

TRia sunt, quæ principaliter cogunt componere medicamina simplicia. Primum quidem est, quia vt plurimum non reperiuntur in vno simplici medicamine omnes vires requisitæ ad perfectam curationem, aut conseruationem sanitatis. Secundum est, quia licet reperiantur illæ vires in ipso simplici medicamine, nos tamē indigemus majori vel minori portione earum. L
Tertium vero est, quia in eo simplici medicamine sunt aliquæ vires, quibus non indigemus ad propositam curationem, neque ad conseruationem.

Horum autem primum fit, vbi aliquæ loca affecta non curantur perfecte, nisi qualitatibus contrarijs, vel diuersis, connexisq;. & hoc quidem euenit, vel propter morbū M
& causam: vel propter naturā morbi & accidētis, cum fuerint contraria: vel ob naturas ægritudinum, cùm sunt compositæ: vel causarū, cùm fuerint quoque compositę: vel propter naturam morbi & mēbri, tum in suo temperamento, tum ēt in sua nobilitate; vel situ, vel consensu.

Diuersitas autem, quæ inter causam & morbū reperitur, gratia exēpli, vt in febribus fit biliosis. q̄ quidem propterea q̄ sunt calidæ & siccæ,

A cæ indiget medicina infrigidatiua & humectatiua: & ex parte humoris putridis grossi indiget re subtiliante, vt exiccet, & maturet. Et in hoc eodem genere ingreditur repercussio, & dissolutio, quæ necessaria est tempore augméti in apostematibus. & ppea indiget Medicus in talib' locis, vt sciat vti istis medicinis mixtis, & repercussiuis, & resolutiuis.

Dubium. Et cadit dubium in operatiôibus medicinarum compositarum ex diuersis virtutibus: hoc est qũo possunt inueniri istæ duæ operationes contrariæ simul in corpore humano. B Quia si istæ virtutes sint in eis æquales, tunc non vincet vna alteram, sed ęqualiter erunt temperatę, & nõ facient actioné quęsitá in corpore humano. & si vna erit fortior altera, fortior faciet actioné, & actio illi debet attribui, & alia erit frustra.

Côtra Medicos. Et hoc dubium nõ senserunt Medici nisi in secundis virtutibus, non in primis. quia ipsi opinantur ꝙ si misceatur drach. i. chamęmillæ cũ drach. i. rosarũ, ꝙ medicina, q̃ erit cõposita ex his, erit téperata in primis qualitatibus: & cũ eo toto opinantur ꝙ habeant virtuté repercussiuam, & dissolutiuam.

C Et non opinantur verũ. quia necesse est vt virtutes ambarum sint vna, sicut dictum est. quia si diceretur, ꝙ medicina esset temperata in primis qualitatibus, hoc est, quia facit in corpore vnum calorem temperatum, qui erit medius inter calorem & frigiditatem primi gradus, similiter debet intelligi in secundis virtutibus: hoc est vt in drac. i. chamæmillæ, & drach. i. rosarũ habeát virtutem vná mediam inter repercussionem & dissolutionem.

cæ, & humectantia exposcunt medicamina: sed ppea ꝙ ex humore putrido sunt ortæ, requirunt q̃ exiccent, & attenuét eum. Et sub hoc genere continet̃ repulsio, & resolutio, quę tempore incremẽti apostematis administrãtur. in simili. n. oportet vt Medicus admisceat repellens medicamen cum resoluenti. D

Dubium tñ oritur de actionibus medicaminum cõpositorum, q̃ ex virtutibus inter se contrarijs cõstãt, quo ná vꝫ pacto possit simul habere in corpore humano illas duas actiones. Nam si illæ virtutes fuerint* æquales, tunc altera alteri resistet, & nullũ in humano corpore efficient actũ, & sic erunt æquales. E *a. l. æquidistantes. sed si altera validior fuerit altera, tunc quæ validior est, fungetur suo officio: imbecillioris vero nullus percipietur actus.

Huius autem dubij ratio nõ fuit excogitata ab his qui sic dubitant, nisi in secundis viribus, non in primis. putant. n. ipsi, ꝙ si drachmam vnam chamæmeli cum alia rosarum admiscuerimus, ꝙ tale medicamen erit suis primis qualitatibus æquale: & ꝙ adhuc in eo erit repercussio, & resolutio. F

In vtroq; tñ rõ debet esse eadé, vt diximus. ná quéadmodũ dicimus aliqđ medicamen esse æquale ĩ suis primis qualitatibus, ita vt in corpore humano efficiat calorem moderatũ medium inter calorem primi ordinis, & frigus eiusdé ordinis, idé de secundis virtutibus intelligendũ est: ita vt gr̃a exempli vna drachma chamęmeli, admixta cũ alia rosarũ, producent repulsioné, & resolutioné mediá inter resolutioné chamęmeli & repercussionem rosarum.

G Et non erraverunt in hoc Medici, nisi quia non posuerunt gradus secūdis virtutibus. quia si fecissent, tunc sciuissent quę esset temperata, & non temperata.

Et debes scire ꝙ operatio, quam medicina habet composita, est vnū in commixtione artificiali, sicut in commixtiōe naturali, & nō est plura: ita vt sit tibi necesse dicere, quādo quęsitum fuerit à te, quomodo facit vna medicina duas operatiōes contrarias in vno subiecto: Respondeas, ꝙ hęc res est sicut sensus & sensata eorum, qui patiuntur à duobus H cōtrarijs simul in eodem subiecto. v.g. sicut apprehendimus album & nigrum simul & semel in humiditate crystallina: & sicut sentimus calidum & frigidum simul & semel ex commixtione aquæ feruentis, & frigidæ: sicut dicit Gale. Quia hoc non esset sufficiens in solutiōe huius dubij nobis ponentibus ꝙ medicinæ compositæ habēt duas operatiōes, quarum vna esset opposita alteri. qa hoc nō accidit virtutib⁹ sensibilibus cum sensatis, nisi ꝑpterea quia non sunt materiales permutabiles, alterabiles, passibiles in seip-I sis à sensatis passione manifesta: eo ꝙ illæ non sunt coniunctę cum materia forti cōiunctione. Et causa huius redditur in alia scientia nobiliori ista (hoc est in tertio de Anima.)

In medicina cōposita nō sunt virtutes cōtrarię, sicut est virtus media.

Sed passiones, quas recipit corpus à medicinis, sunt necessario passiones materiales, permutabiles in seipsis permutatione manifesta. Et ideo non est cōueniens, vt inueniantur eorum contraria simul & semel in istis, vno tempore, in vno subiecto, sicut inueniūtur in sensibus & sensatis. Sed si debet dari exēplum propter

K Causa autem dubij fuit, quia nō posuerunt secundas virtutes sub aliquo ordine. nā si id fecissent, fuisset nobis notum. quodnā medicamen esset æquale, & quod inæquale.

Huiuscemodi autem actus, quē agit illud medicamen compositū, est quidem vnus, siue artificiali tēperatura, siue naturali, & non est plures: ita vt cogaris dicere medicamen vnum efficere duas qualitates contrarias in eodem subiecto, & dicamus id eē veluti res se habet in sensibus & sensibilibus eorum. patiuntur enim à duobus contrarijs, simul per vnum subiectum. vt gratia L exempli, cum nos percipimus albū & nigrum simul per humorem crystallinum: caloremq; & frigiditatem in instanti per vniuersum corpus nostrum, si contingat vt particulę nostri corporis partim frigidæ, partim calida aqua abluantur, vt dicit Galenus. Hoc enim non sufficit ad solutionem dubij, si supponam⁹ ipsum medicamē compositum habere duo officia inter se inuicē contraria. nam etsi sensibus illud accidat, profecto non accidit, nisi quia non sunt materiales. Cuius rei causa iam in alia scientia tradita est. M

Sed affectiones, quas recipit corpus à medicaminibus, sunt necessario materiales. quæ quidem si fuerint contrariæ, non possunt esse vnico tempore in eodem subiecto, nisi eo modo, quo reperitur mediū inter

A propter aliquam similitudinẽ non multum propinquã, non debet dari nisi ſm ꝙ inuenitur medium inter extremitates: hoc eſt ſm ꝙ inuenitur album & nigrum in colore citrino. Et ſi aliter diceretur, vnum vinceret alterũ neceſſario, ſi duo eſſent: aut dominans faceret ſuã operationem,& ei attribueretur. Et quidam dicunt ꝙ natura cognoſcit, & trahit ad ſe illam partem, quæ eſt in eis magis neceſſaria. Scias tamẽ ꝙ impoſſe eſt trahere quod inueniri non põt. & forte hoc ſecretum eidẽ in ſomnio fuit reuelatum. & ideo non ſum ille, qui cum eis litigare velim.

Gal. 3. de Tẽp. ca. 4. & Sera. in pract. c. 5. Vide. 3. de Simp. medic. & 1. de B Locis affe. ca. 2. et prima quarti tract. 4. c. 19. impugnationẽ hui⁹ opionis, ꝗ fuit pri⁹ Alex.

Deinceps volumus reuerti ad illud, à quo ſeparati fuimus, vt dem⁹ exemplũ membrorũ diuiſiõis, quã ꝑmiſimus.* Et dicamus ꝙ exẽplũ diuerſitatis ægritudinis ab accidẽte eſt, ſicut febris acuta cũ ſyncope. qa putrida ĩdiget euacuatiõe,& refrigeratiõe, & ſyncope ĩdiget è cõuerſo.

* Secũdus modus.

† Exemplum diuerſitatis ęgritudinum eſt ſicut febris diuerſarũ ſpecierum & diuerſarum materierum, & diuerſorum locorũ: ſicut febris, quæ dicit̃ hemitritæus, quia eſt cõ-C poſita ex cholera & phlegmate diuerſitate compoſitionis.

† Tertius modus.

Cauſa harum eſt, quando ſunt compoſita in vna & eadem ęgritudine, ſicut ſunt ægritudines, ꝗ fiunt ex pluribus humoribus. & ideo neceſſe fuit cõponere medicinã ex rebus, ꝗ reſpondeant pluribus humoribus. & hęc fuit pr̃ia neceſſitas cõpoſitiõis medicinarum cõpoſitarũ purgantium aliis duabus, videlicet compoſitarũ cauſarum, & accidentiũ cum ęgritudinibus. Et huic mẽbro diuiſiõis correſpõdet cõpoſitio theriacæ:

Quintus modus.

ter extrema, ac ſi dicas, ea ratione, D qua in croceo colore reperiuntur album & nigrum. Aliàs enim de neceſſitate* reſiſtent inter ſe, ſi fuerint æqualia, vel prædominans aget actionem ſuam.

* a. l. cõtra opabunt.

E

Et poſtq̃ declarauim⁹ quo nam pacto operetur medicamen cõpoſitum, reliquum eſt vt ad aliarũ partium exempla me transferam. Exẽplum igitur ſumptum ex morbo & accidenti eſt, vt febris ex putredine orta & animi deliquium. nã febris euacuationem,& refrigerationẽ deſyderat: animi vero defectus contrarium vacuationi, & refrigerationi expoſcit. Exemplum vero compoſitiõis ęgritudinum eſt, vt febres, quæ ex diuerſis conſtant ſubſtãtijs: F vt eſt ea febris, ꝗ ſemitertiana vocatur, quę ex bilioſo ac pituitoſo conſtat humore. At exemplum neceſſitatis huius rei in compoſitione cauſarum eſt, vt cum fiunt ęgritudines à pluribus humoribus, vbi quidem erimus coacti componere medicamen ex his, quæ plures quàm vnũ euacuent humorem. & hæc quidem eſt prima neceſſitas, quę cogit componere ſolutiua medicamina. Sub his igitur duobus generibus, videlicet compoſitionis ęgritudinum & cauſarum, ingreditur cõpoſitio

G theriacæ: quia inuentio in illa fuit curare multas ægritudines, & pseruare ab eis. & ideo fuit cōposita ex medicinis, quæ habent multas virtutes ramificatas diuersas, & vt à multis partibus possent vincere venenum.

Quīti modi pria pa. Exemplū necessitatis cōpositionis pp diuersitatē naturæ ęgritudinis, & naturę membri pp suam cōplexionē, est, sicut stomachus hecticus. quia à parte, qua est febris hectica, indiget frigiditate & humiditate: & à parte, qua est stomach⁹, indiget caliditate & siccitate. Et est H simile in tussi, quę fit ex materia viscosa ī fistulis pulmonis. quia à parte, quæ est materia grossa & viscosa, indiget subtiliatiuis, & incisiuis: & à parte, qua est pulmo, indiget rebus lenitiuis.

Quīti modi secūda pars. Exemplum necessitatis cōpōnis medicinarū pp diuersitatem naturæ ægritudinis à membro pp principalitatem membri est, sicut ægritudo calida, q̄ fit in aliquo membro principali: sicut in cerebro, q̄ necesse est vt non multiplicemus multū medicinas frigidas, ideo vt non extinguamus calorē naturalem, & vt I nō priuetur à sensibus, & motibus. Et ppea est necesse miscere cū illis medicinis res, quę ad aromaticitatem sint declinantes, & ad calorem, & cōfortent. Et in passione frigida, q̄ accidit hepati, necesse est euacuare: sicut declaratum est in libro Ingenij sanitatis: & possibile est vt sit hoc contrarium: eo q̄ sicut est nobis necesse cognoscere virtutes medicinarum necessariarum tempore necessitatis, eodem mō indigemus cognoscere modum cōpositiōis. & si non est possibile nobis medicinari,

ri,

medicaminis ex viperis cōfecti, qđ K theriacen vocant: cuius propositū fuit resistere multis morbis, ab eisq; præcauere. & ideo composuerunt illud ex medicaminibus habentibus varias virtutes, variosq; modos resistendi ipsi veneno.

Exemplū vero necessitatis huius rei sumptū à diuersitate nāę morbi ac mēbri nāę, est, vt si ventriculus febre laboret hectica. nam ea rōne, qua laborat febre hectica, refrigerationē & humectationē desyderat: sed ea rōne, qua est ventriculus, calefactionē & astrictionē expostulat. Identidem de tussi genita ab humore glutinoso, ī hęrēti asperę arterię, L dicendū est. nā humor ipse requirit attenuationē, & incisionē, quę quidē non fiunt nisi p ea, q̄ exasperāt: pulmo tn̄, vt pulmo, q̄ leniant desyderat. Exēplū quoq; hui⁹ rei sumptū ex diuersitate naturę morbi, ac mēbri, quo ad eius pricipatū, ē apostema hepatis iā ad suū vigorē puētū. nā quatenus est apostema ī suo vigore existēs, indiget euacuatiōe, vt in lib. de Tuēda valetudine mōstratū est. Multa.n. hic citant̄, q̄ nō probant̄ hic, sed supponunt̄ tāq̄ approbata, donec in ea parte quæ* de M tuēda valetudine ptractat, ostēdantur. & iō dixit Gal. q̄ notitia cōponendorum medicaminū debet omnino sequi post notitiam Tuendæ valetudinis. Fortasse tn̄ res opposito modo se habet. nam quēadmodū vires medicamintum debent esse nobis cognitæ pro tempore necessitatis, ita res se habet in modo componendi. aliàs.n. non possemus curare. sed si poneremus artem componendi esse partem artis † Tuendæ valetudinis, esset tunc impossibile,

le,

*a.l. de Curatione

† a.l. Curatiuæ

A ri, nisi veniamus ad partem Ingenij sanitatis: ergo incipiamus hoc scire primo à libro Ingenij sanitatis, postquam ibi declaratum est.

Et quia hucusq; exiuim⁹ ab intentione nr̄a, redeamus nunc ad ipsam: & dicamus ꝙ, qn̄ apostema est in mēbro principali & maximi iuuamenti, necesse est vt suę medicinę misceamus q̄ fortificent virtutē, & substantiā ipsius, & caueamus ne virtutes suæ dissoluantur: sicut sunt sandali, & rosę. Et similiter qn̄ erit membrū maximi iuuamenti, tunc necesse est nobis cōseruare ip-

B sum cum medicina styptica.

Quīti modi tertia pars.

Et exemplū necessitatis pp locum membri est, qn̄ volumus ꝙ medicina styptica vadat ad ꝓfunditatem corporis, debemus secum admiscere rem, quę habeat subtilem substātiam pp longitudinem sui loci, ad hoc, ꝙ sit vehiculum stypticitatis: quãuis sit contra ꝗsitum nostrū in aliquo. Sicut admiscemus canthari des in medicinis vesicæ, & crocū in medicinis cordis calidis. Et simili modo nos miscemus ceram in emplastris: ppea vt sit materia faciens ea melius applicari membro.

Quinti modi q̄rta pars.

Sed exemplū necessitatis compōnis medicinarū ex parte colligātiæ

C est, sicut ęgritudo calida, quæ fit in ore stomachi: quia in ea non debemus multiplicare medicinas frigidas, eo ꝙ cōicat cū mēbro frigido.

Ista sunt quinq; mēbra necessitatis compositionis, pp quæ componuntur medicinæ, quæ sunt ex diuersis virtutibus, quando non inuenimus in vna simplici, quo ex virtutibus indigemus.

Secūda cōpōnis medicinarū necessitas.

Sed secūda particula necessitatis cōpositiōis est, quia aliqn̄ nos inuenimus

le, nisi postquam anteposuerimus notitiam eorū, quibus indigemus, præponamus primo, iuxta illud, qd̄ ꝓbabit̄ in pte de Tuēda valetudīe. D

Nunc autem iam deuiauimus à nostro ꝓposito. reuertamur igitur ad illud: & dicamus ꝙ, propterea qa apostema est in mēbro principe, à quo multa proueniunt iuuamenta, oportet custodire eius robur medicamine astrictiuo. & hoc redit ad idē quod se tenet ex parte varietatis naturæ morbi, ac membri naturę.

Exemplū vero huius necessitatis sumptū ex positu ipsius mēbri est, E vt si cupimus, vt substantiā astrictiuā faciamus pertingere ad intimā partem corporis, tunc admiscemus cū ea aliquid attenuatiuum pp distantiā illius loci, vt sit illi substantiæ astrictiuæ veluti ala. Et ad hoc genus r̄ndet admiscere minimum quid cantharidū in medicaminib⁹ vesicę, & crocū in medicamine cordiali. Huius quoq; generis est admiscere cerā in vnguentis, q̄ extrinsecis particulis corporis applicant̄. situs.n. illorū mēbrorū non retineret medicamen nisi esset in huiusce modi materia. Exemplū adhuc ipsius necessitatis componendi tractū F ex affinitate membri, est vt si morbus calidus sit in ore ventriculi, nō debemus vti magna refrigeratiōe, cū cōicet cum membro frigido, qd̄ est cerebrum. Hæ igitur sunt octo consyderationes, quibus vtimur ad componenda medicamina, habentia varias ac diuersas vires, si in vnico medicamine simplici non reperiant̄ illæ vires, quibus indigemus.

Pars aūt secunda illarum primarum partium, q̄ est videlicet cū illæ

G nimus vnam simplicē medicinam, quę habet fortiorē virtutē, aut debiliorem eo, quod quærimus.

Et hæc particula diuiditur in plura membra. Vnum est, quia erit nobis necessaria vna ex primis operationibus medicinæ: & hæc simplex quidem habet plus aut minus, quā quæramus. quare tunc necesse est nobis habere aliam medicinam, vt debilitemus suam operationē, aut vt eam fortificemus.

H Et si tu vis eam debilitare. hoc fit duobus modis. Vnus est, vt misceamus cum forti medicina aliā, quæ sit contraria suæ virtuti. v.g. quando habemus vnam medicinā, quæ sit calida in tertio gradu, & non indigemus nisi ea, quæ sit calida in secundo, miscebimus cum ea illam, quæ sit frigida in primo.

Alter modus debilitandi est, vt misceamus cū forti medicina aliā, quæ non sit contraria in qualitatibus & virtutibus, sed similis in virtutibus, sed minus habeat altera ex eis. v.g. si habuerimus medicinā calidā in tertio gradu, & nos velimus

I declinare ab illo, miscebimus cū ea vnā, quę sit calida in primo gradu solū, & hebeat pparationē, quā dicimus, vt debilitet medicina cum suo simili in qualitate. Et q sit minoris virtutis probat Gal. per cōmixtionē aquæ tepidæ cum aqua bullienti: quia necessario videmus feruentis calorem declinare.

Contra Gal.

Et hoc est contradicendū. quia si videmus q hō habeat ęgritudinem calidā in quarto gradu, vel ēt in tertio, & dederimus item calidā in secūdo gradu, multoties lędet ipsum. Et propterea verba Gal. debēt refragari ex dieta tali min⁹ calida, vt supra.

Dicas

vires, qbus indigemus, I sunt illi medicamini, sed indigemus maiori vel minori portione earum, in duas quoq; diuiditur partes. Prima est, q aliqn nos qrimus aliquā ex actionibus primis medicaminum, & habemus apud nos medicamen, cui insit illa potētia: verū plus vel minus eo qđ requirimus, habet. tunc. n. oportebit nos admiscere cū eo aliud medicamen, vt illa actio validior, uel imbecillior reddatur. K

Redditur aūt imbecillior potentia medicaminis bifariā. Primo qdē adijciendo illi medicamini forti aliud, qđ sit contrariū uirtuti illi⁹. L ut gratia exempli, si habeamus medicamen, qđ sit in tertio numero caliditatis, & nos indigeamus medicamine, qđ sit in secundo, tunc admiscebimus illi medicamini, qđ est in tertio ordine, aliud medicamen, qđ sit frigidum in primo ordine.

Secundo uero fit, addēdo illi medicamini aliđ sibi sīle nō cōtrariū, sed eius uis sit imbecillior potētia illius primi. ut exēpli cā, si habeamus medicamē calidū ī tertio ordine, & uelimus minorare illā caliditatem, tūc immiscebim⁹ illi aliud medicamē calidū ī primo. Quā qdē correctionē, uidelicet qđ medicamē min⁹ calidū minuit calorē medicaminis calidioris, uerificauit Gal. & pbauit p exēplū ductū de calida aq & tepida. nā si simul tēperent, tūc calidę aq calor minor reddet proculdubio. At cōtra hoc dubitare contingit, cū uideamus aliquos patientes morbos calidos ī quarto, uel tertio numero, qbus si propinem⁹ medicamē calidū in scđo numero, profecto nocebit eis, cum tn̄ iuxta hāc rationem deberet eos refrigerare. M

In proœmio lib. de Compōne medi. per genera.

Dubiū cōtra Gal.

Vt

A Dicas si dederimus mel habēti cau sum, nonne lędetur incōtinēti magna lęsione? Et silr si quis haberet magnā lęsionē frigidissimā in capite, si tu inungas ipsum oleo rosato, nonne multū lędet? Et q̧ sustinent Gal. prouideāt sup hoc. Sed dicim⁹, ꝙ si ita est, sicut dicit Gal. erit p hāc uiā. quia medicina, quā dicimus calidiorē esse, est illa, q̄ habet maiorē cōparationē caloris ad frigiditatē, q̄ illa, q̄ est minus calida: ergo erit frigiditas in ambabus per cōtrariū: hoc est, quia in calidiori erit frigiditas minoris cōparationis, & in frigi B diori erit maioris cōparationis. uerbi gratia, quia cōparatio caloris ad frigus in drach.i. piperis est maior q̄ in drac.i. spicę. & si in drac.i. piperis sint. v. partes caliditatis, & una frigiditatis: & in drac.i. spicę sint duæ partes caliditatis, & vna frigiditatis mixtis. ij. drac. sil' erit cōparatio caliditatis ad frigiditatē in hoc mixto * maior, q̄ esset in pipere solo. & qñ eris bene speculatus in hoc, uidebis hoc fieri per hanc uiā. Et istę partes medicinę, quas diximus calidas aut frigidas, quamuis non sint in actu, non nocent in hoc documento: qa C sunt quasi mediæ inter illā rem, q̄ est inter actū & potentiā. Et iō est posse in multis corporibus cōsimilibus, ut dissoluant artificialiter ptes, ex quibus cōponuntur, sicut est lac.

* a.l. minor.

Et fortificat' hęc opinio: eo ꝙ medicina, quę habet plures partes calidas in se, sine dubio ē pręparata ut inflammet' à calore naturali, plus q̄ medicina, q̄ tm̄ non habet. Sed accidit aliquibus corporibus, ꝓpter fortitudinem caloris illorum, & propter præparationem corporum ipsorum, ut conuertant omnia, quæ cis

Vt gr̄a exempli, si exhibuerim⁹ mel patiēti febrē urentē, statim quidem inferet' ei magna lęsio. Itidē & si patiens uehementē frigiditatē in capite, ungat' rosaceo oleo, maxīe lędet'. Dicimus tn̄ nos, ꝙ si illud aliud medicamen, cuius proportio partis calidæ eius ad frigidā est maior q̄ proportio partis calidæ ad frigidam in illo medicamine minus calido, tūc frigiditas in utroq; horū contrario mō se habet: uidelicet ꝙ in calidiori est in minori proportione, in frigidiori uero est ī maiori proportione. ut exempli cā, in una drac. piperis proportio caliditatis ad frigiditatem est maior, q̄ in una spicæ neriden. ac si dixeris, ꝙ in una drach. piperis sunt quinque partes calidę, & una frigida, & in una spicæ neriden sunt duę partes calidę, & una frigida. & si tēperauerimus drach. ipsius spicæ neriden cum drac. piperis, tūc in aggregato ex his erit maior proportio frigiditatis, q̄ sit in pipere. & si recte id consyderaueris, iudicabis ita res se habere. Porrò eę ptes, quas diximus eē calidas & frigidas in aliquo medicamine, licet nō sint in eo in actu, nō ꝓpea impedit hoc hanc doctrinā. nā licet nō reperiantur in eo actu puro, sunt tn̄ ueluti mediæ īter actū & potentiam. Hinc fit ꝙ à multis corporibus similaribus pñt segregari partes, ex quibus constāt ipsa arte, vt in lacte perspicuū est. Quę ratio est euidentissima: eo qđ medicamen illud, ī quo sunt plures partes caloris, prōptius est quidē vt à calore natiuo inflāmetur, q̄ illud, qđ habet min⁹ de partibus calidis. Verū accidit nonnūq̄ ī q̄busdā corporibus, pp eorū vehementē calorē, & membrorum promptitudinem, vt

Q iiij

G eis adueniunt, ad substantiam igneã, et si esset minoris caliditatis q̃ illa. & potest esse ꝙ hæc est occasio læsionis mellis in causo. & quõ nõ debet hoc facere? quia videmus ꝙ aqua etiam cucumerum conuertitur in his febribus ad choleram. Iste est modus debilitandi virtutes medicinarum per comparationẽ.

Sed quando volumus fortificare, non fiet hoc nisi vna via, hoc est vt misceatur cum ea medicina suę speciei, & sit fortior ea. & adhuc loquemur de his.

H Et de rebus, q̃ intrant in secunda particula partiũ primarũ sunt, qñ volumus sñr fortificare secũdas virtutes, & tertias medicinarũ simplicium, aut debilitare. Et hoc etiá fit duobus modis. Vnus est, vt misceatur cum forti medicina vna, quę habeat contrariam virtutem. v. g. quãdo habebimus medicinam aperitiuam, & incisiuam in tertio gradu, & volumus declinare ab illo, miscebimus cum ista medicinam oppilatiuam ingrossatiuam in primo gradu: & tunc redibit prima ad aperiẽdum in secundo gradu.

I Alter modus est, vt misceamus cum ea similem, sed minoris virtutis: quia etiam ex ea deueniet primæ diminutio actionis, sicut dictũ est in primis qualitatibus. quia comparatio oppilationis ad subtilitatem in hoc est maior quá in prima. Sed secunda via fortificandi virtutes secũdas & tertias est, vt misceatur cum ea similis, & sit fortior. Et

vt transmutent quicquid ad ea offert, in igneam substantiam: & si ea ingrediatur aliqđ minus calidũ illis, transmutatur ẜm oẽs eius partes in igneas partes. & ita se habet mel cũ patienti febrẽ vrentẽ (quá vocãt causon) & non iniuria, cũ videam' † succum cucumerũ in his conuerti in flauá bilem. Hoc igitur ordine ꝓcedendũ est in ipsis medicaminib'. K

† a. l. aquã

Atq; si vim medicaminis augere cupimus, id quidẽ nõ nisi vno modo potest fieri, videlicet admiscẽdo illi medicamini imbecilliori aliud medicamen vehemẽtius illo eiusdẽ generis. Secũda aũt pars harum partiũ est, cũ volumus † excitare aliquá secundá virtutem ex virtutibus medicaminũ simpliciũ, vel tertiá, aut eam hebetare. Id. n. diuersimo de quoq; fit. Primo quidem modo consyderando illud medicamẽ, cuius virtutẽ secundá intendimus hebetare, & admiscere secũ aliud medicamẽ, cui' virtus sit illi virtuti cõtraria. vt exẽpli cá, si medicamẽ aliqd fuerit aperitiuũ, & incisiuũ ĩ tertio ordine, tũc admiscebimus secũ aliud medicamẽ obstructiuũ ĩ primo: & sic illud medicamen reddet aperitiuũ in scďo gradu. Secundo modo, vt si accipiamus medicamẽ aliud, qđ min' aperiat illo, & simul ea cõmisceamus, tũc oĩno ex eo minor resultabit apertio, vt in primis fit qualitatibus. ꝓpea quia proportio substantiæ eius obstruentis ad attenuantem est maior, q̃ sit in medicamine fortioris attenuationis. At modus, quo excitenẽ virtutes secũdę & tertię, est admiscẽdo in illo medicamine, cuius & actionẽ vigorare intẽdimus, aliud medicamẽ, cuius vis sit vehemẽtior illis alterius. L M

† a. l. adiuuare.

Aliqui

A Et quidam dicunt ꝙ virtutes secundæ fortificantur miscendo medicinam cũ medicina alia simili in eodem gradu, ita vt non sit fortior. & dicunt ꝙ experientia testificatur, ꝙ duæ medicinæ æquales in virtute coniunctæ habebunt fortiorem operationem, quàm vna illarum singularis & per se. & hoc accidit, quando erit quantitas vnius æqualis quãtitati alterius. Et potest esse ꝙ causa huius est, ideo quia hæ duæ medicinæ coniunctæ, quamuis videatur ab eis vt sint æquales in virtutibus secundis & tertijs, non potest esse vt
B sint æquales penitus veraciter, nisi largo arbitrio: eo quia impossibile est vt non diuersificentur in subtilitate substantiæ & grossitie, & spissitudine & raritate, & similibus: ergo nec erit difficile eas inæqualiter permutare propter īsertionem earum substantiarum: quia ipsa, in quibus recipient permutationem, nõ erunt æqualia. Et propterea manifestabitur permutatio earum corpori plus quàm manifestetur permutatio corpori ī eis: hoc est, quia corp' erit ab eis magis permutatum. & idcirco istud, quod tardat permutari exire
C a corpore, retinet illud, quod est velox ad exeundum: vnde fortius operantur in corpore. & per hanc viam potest esse, ꝙ similia adinuicem fortificantur, & similiter dicim' in primis virtutibus.

Aliqui tamen putant inueniri a- D lium modum * excitãdi secũdas, ac tertias potentias, videlicet admiscẽdo illi medicamini aliud sibi simile in ordine secũdarum, ac tertiarum virtutum. dicũt. n. ipsi, ꝙ experiẽtia comprobatum est, vehemẽtius esse officiũ, qđ ex aggregato ex illis medicaminib' resultat in humano corpore, q̃ qđ resultat ex singulo eorũ seorsum: dum tñ sit eadem quãtitas illius singularis, & aggregati ex vtroq;. Et huius rei cã fortasse est, propterea quia illa duo medicamina, licet videant' esse æqualia in suis virtutib' secũdis, & tertijs, impoſle tñ ẽ
E vt sint oĩno æqualia, nisi quadã coniectura: qm̃ impoſle est, quin differant inter sese in substantiæ tenuitate & crassitie, densitate raritateq;, cæterisq; alijs, p q̃ differt illud ab alio. quare difficile ipsę naturę poterũt ea trãsmutare, pp implicationẽ substãtiarum illorum, ac eorũ multitudinem: cũ tẽpora, quib' possunt trãsmutari a natura, nõ sint ęqualia. Et ppea eorũ actio in corpore ẽ notior actione, quam facit corp' in ea, immo corp' plus patit' ab eis. qm̃ illud, qđ tardi' trãsmutat', & egredit'
F a corpore, tardare facit illud, qđ veloci' egredit', eiusq; actio in corpib' erit validior. illud vero, qđ celerius trãsmutat', facit penetrare ad membra illud, qđ tardi' trãsmutat' incoctum. & iđ eius actio in corpore est vehemẽtior, quia est medicamẽ. Si igit' hoc sit verum in secũdis, & tertijs virtutibus, erit etiam verum proculdubio in primis.

* Vigorandi.

Et propterea vides ꝙ Antiqui ponunt in eorum confectionibus medicinas æquales omnibus virtutibus tribus.

Id añt fortasse est verũ, ppea q nos videm' plures Antiquorũ componere cõfectiones ex medicaminibus, quorũ virtutes primæ, secũdæ, &

G

Isti duo sunt modi primarũ partium,quæ fuerunt cãæ compositionis.Et in secũda particula ĩgreditur adhuc alia res:hoc est, quia potest esse vt non indigeamus omnib⁹ virtutibus medicinæ numero, sed quibusdam . & hoc est duobus modis. Vnus est,quia non indigebim⁹ om-
H nibus qualitatibus primis medicię, nisi vna.v.g.habebimus vnam medicinam calidam & humidam simplicem,& nõ indigemus ea nisi pp humiditatem: quare tunc debemus miscere cum ea medicinam frigidã & humidam:tñ necesse vt sit frigiditas illius ęqualis in comparatiõe caloris alterius,ad hoc vt sint ꝑpatę in caliditate.& frigiditate,&vt humiditas sola dominetur.& sic debes intelligere vnãquãq; istarũ qualitatũ.

Alter est,vt ponam⁹ ꝙ ĩdigeam⁹ ex vna medicina secũdis virtutibus, aut tertijs,& non primis.v.g. sicut
I necessarium est semen apij in febribus,quę fiunt propter oppilationẽ, solum vt aperiantur oppilationes, & vt subtilient̃ humores grossi,&ꝓuocetur vrina : & non est necessari⁹ su⁹ calor,nec sua siccitas. quare tũc cum eo debemus miscere rem frigidam & humidam,quæ remittat suum calorem & suam siccitatẽ,semper consyderãdo,vt secunda virt⁹ ipsius nõ resistat secũdę virtuti primę qua indigemus, hoc est apertione. v.g.si necesse est nobis miscere nenufar cum semine apij, aut suum si-

K & tertiæ sunt eędem. Verum est tenendum,eas nõ esse omnino easdẽ, sed fere easdẽ. nam impoſſe est,quin differãt inter se oĩno ĩ multo et parco. sed id sensum fugit, cũ seorsum illa singularia accipiantur : verũ cũ componuntur,id satis apparet ĩ eis.

Si igit̃ sunt modi duarum partiũ illarum primarum partiũ, quas diximus esse cãs compositionis medicaminum : pars quoq; tertia illarũ partium,in qua non oportet nos vti oĩbus virtutib⁹ medicaminis,sed qbusdam tñ,multipľr etiam fit. Primo quidẽ,quia non oportet nos vti
vbiq; oĩbus.qualitatib⁹ primis,quę in illo simplici medicamine reperiũtur,sed tñ vna. vt gr̃a exẽpli, si fuerit illud medicamẽ calidũ & humidum,& nõ indigeam⁹ nisi eius humiditate tñ·tũc.n.admiscendũ est secum medicamẽ frigidum & hũidum:verum eius frigiditas debet eẽ æqualis caliditati illius medicaminis,vt sit in calido & frigido ęquale, sed sit tãtum humidum . idẽtidẽ de cæteris primis qualitatib⁹ dicẽdũ ẽ. L

Secundo vero fit, cum indigem⁹ virtutib⁹ secũdis,vel tertijs,aut vtrisque simul ipsorum medicaminũ,
nõ aũt primis. vt exempli gr̃a,si indigem⁹ exhibere in potu alicui febriẽti semen apij,profecto illud nõ dam⁹ nisi ad aperiendas oppilationes,incidendosq; humores,eosq; ꝑ vrinam educere. non indigem⁹ tñ eius caliditate & siccitate.ideoq; oportet admiscere secum aliquid,qđ infringat eius siccitatẽ & caliditatẽ, ꝓter hoc ꝙ eius secũda virtus opponatur illi virtuti ꝓpositæ nobis:vt si admisceam⁹ cum apio nympheam herbam,(quã nenufar vocãt) & qa nos indigem⁹ medicamine, cui⁹ potentia M

A simile, debemus ponere loco nenufaris semẽ melonis, aut citrulorum, ad hoc vt secũda virt⁹ illorũ fortificet secũdã virtutem apij. quia quãuis ista duo semina sint frigida, habent tñ virtutem diureticam. quãuis Gale. dicat ꝙ si misceat᷑ res debilioris virtutis cum re, quæ est fortis virtutis, & est vnius generis, ꝙ ipsa eam debilitat. Nec est impo∫le, vt qñ coniũguntur duæ res, quæ sunt vnius virtutis, quãuis vna sit debilior altera, ꝙ coniunctum istarum nõ sit forti⁹ singulari. Sicut tu vides ꝙ nos miscemus medicinis calidis acetum ꝓ

B pter iuuamentum apertionis: quãuis videatur esse frigidum. quia si nos separaremus partem calidam ab aceto, non faceret id quod facit, l frãgẽdo lapidem. & est remotum vt faceret hoc propter partem frigidam solum: sed facit hoc propter calidã partem, quę est in tali substantia. & ideo miscem⁹ ipsum cum medicinis calidis, quãuis sit debilioris caloris istis. sed cum hoc toto est aliquid in aceto, quod hãc operationem adiuuat, sicut stypticitas sua.

Et idcirco dicimus, ꝙ medicina

C debilis mixta cũ forti, prodest fortificationi fortioris. quia operationes medicinarum in corporibus humanis non sunt nisi per viam comparationis, & assimilationis corporibus humanis, & nõ sunt nisi ex parte ipsiusmet medicinæ. quia tu vides multas medicinas, in quib⁹ est pauca caliditas, & comparatæ humanis corporib⁹ inueniunt᷑ calidiores illis, quæ vident᷑ illis calidiores. Et sic põt esse semen apij cõiunctum cum semine melonis: & fit fortius in operatione quã apium solum in corpore humano, &

D tētia* corrigat illam, quam nos desyderam⁹, iõ admiscebim⁹ cũ semĩe apij semẽ melonum, vel cucumerũ. nã licet hęc duo semina sint frigida hñt adhuc vim apitiuã ciẽdi vrinã, quãuis fuerit dictũ ꝙ debilis potentia admixta validæ eiusdẽ gñis debilitat eã. Debet aũt Medic⁹ nõ ignorare hoc vllo pacto, & opari debet per illud. nam nihil boni operabitur sine cognitiõe vni⁹ rei. Nã duorũ alterum est necessarium, s. vel ꝙ curabit gr̃a exẽpli, ægrũ seminib⁹ mellonum & cucumerum, & tũc non erit compos voti: vel curabit semĩe apij, & tũc officiet ęgroto: cũ tñ non sit impo∫le, vt resultet ex aggregatione illarũ duarũ virtutũ ꝑ ipsã tpaturã

E actio validior: quãuis illarum duarũ seorsum singulatim acceptarum altera sit altera imbecillior. Si. n. ab aceto remoueremus partem calidã, quam hẽt, non oparet᷑ illas opationes, quas efficit, videlicet infringere lapides, incidereq; cutim. & irrationabile vr̃, ꝙ faceret illud pars ei⁹ frigida tantum. nam huiuscemodi actio aceti non fit nisi coniunctis simul illis duabus virtutibus.

Idcirco non est dissonũ dicere aliquod medicamẽ imbecille mixtũ cũ validiori, resultare ex eis actionẽ

F validiorem. qm̃ actiones medicaminũ in corporib⁹ nõ fiunt nisi in relatione ad aliud, nõ rõne ipsorum medicaminũ ex seipsis. nã multa sunt medicamina, q ex se sunt parũ calida, & si ad corp⁹ humanum referantur, erunt calidiora alijs medicaminib⁹ ex se calidiorib⁹ illis. Sic igit᷑ nõ ĩcõuenit, vt actio resultãs ex semĩe melonũ, & apij semĩe sit gr̃a exẽpli, sit validior actiõe seminis apij tñ ĩ corpe hũano: licet ptes, qb⁹ fit aperuo,

*i. l. succurrat.

G K

tio,& incisio in solo apio, sint plures, q̄ cum est cōtemperatum cum semine melonum.& hoc totum est manifestum apud eū, qui percepit ea,quę scripsimus antea de ipsis medicaminibus.& huiuscemodi mollificatio est magis necessaria ad curationem,eaq; plus vtimur.

Et quando Medic subtiliter consyderauerit hoc, non medicabitur cum simplici medicina.

Quare si recte consyderet Medicus hoc,non medebitur,vnico tantum medicamine simplici.

Et hæc pręparatio inuenitur in compositionib' Antiquorum, sicut in oxymelle seminum: quia consyderauerunt cum aceto fortificare secundam operationem mellis.idcirco laudauerunt illas medicinas simplices,quarum secundę virtutes adiuuant se adinuicem, quāuis in primis sunt contrarię, sicut de iride, & de alijs simplicibus medicinis.Et in summa iuuamentum istius pręparationis non est nisi in secundis virtutibus & tertijs. Et quamuis inueniatur scriptum in dictis Antiquorum,non tamen ostenderunt rationem. Sed nobiles viri filij Auenzoar testificati sunt hoc. & illi sunt, quibus debet attribui scientia Medicinæ.

H I

Et huiuscemodi * modificationē * Correctionem. repies in compositionib' Antiquorum,vt in aceto mulso semineo (quā oxymel vocatur compositum) quāuis non correxerint eius siccitatem in compositione sua, sed tñ calidi-tati eius succurrerūt p acetum. sed quid oportet dicere de oxymelite ex seminibus,cum oxymel,quod non est ex seminib' cōfectum,correxerīt hoc est calorem mellis per ipsum acetum: quāuis acetum vigoret virtutem mellis secūdam. Hinc est,ꝙ laudantur simplicia medicamina, quorum primæ virtutes sunt cōtrariæ,& secūdæ excellūt,vt est adiātū, & alia simplicia medicamina. Et vt summatim dicam, vtilitas hui' modificatiōis nō est nisi in secundis & tertijs virtutibus, & est modificatio vtilis,vt dixim'. Et licet repiatur apud Antiquos,non tñ rōnabili oratione,neque excitati sunt ad illud. Sed filij Zohar maxime fuerunt excitati ad huiuscemodi animaduersionem:immo hercle & in arte Medica multa bona obtinuerunt.

L M

Tertia cōpositionis medicinarum necessitas.

Tertia necessitas compositionis est,vt ponat' ī medicinis purgatiuis aliquid ad refrenādum,vt nō lędāt membra principalia. Sed aliqñ ponuntur medicinæ ad dulcorandum medicinam,quę hēt malum saporē &

Quandoq; tñ virt',quā intendimus corrigere,nō ingredit' penit' artem medicam:vt est corrigere medicamina solutiua,ne lædāt membra principalia. Porrò aliquando volumus prouidere sapori insuaui ipsi' me-

A & ad hoc vt sit amicabilior naturę, sicut sunt confectiones, quæ fiunt cum melle & zucch, aro: quamuis in multis locis sint contrariæ nostrę intentioni, sicut in medicina, a qua q̄rimus frigiditatem, & stypticitatem. Hucusq; dixim⁹ modos necessitatis compõnis simplicium medicinarũ. medicaminis. & hæc fuit causa, ob D quam electuaria, & confectiones cõdiantur melle & zaccharo: q̃uis nõnunq̃ horum virtus sit cõtraria virtuti medicaminis, quo intendimus curare, vt est astrictio, & ĩfrigidatio. Hæc igitur sunt commoda, ob quę medicamina componuntur.

De mensura, & proportione medicinarũ simplicium, compositas ingredientium. Cap. 58

DEinceps volumus dicere præparationem quantitatis simplicis medicinæ, quæ ponitur ĩ com B positione medicinæ. Et hoc duob⁹ modis fit. Vnus est, propterea quia nos non damus ex medicina simplici quãcunq; quantitatem, sed quantitatem determinatam. quod facimus propter fortitudinem medicinę, aut eius debilitatem. Et debem⁹ hanc eandem viam inspicere & in compositis: hoc est, quia debem⁹ ponere ex forti paucam quantitatem, & ex debili multam quantitatem, secundum quod ordinatum fuit in theriaca.

Alter est, quando in vna medicina composita simplex medicina ha C bet vltimum iuuamen quæsitum, & alię, quę ponuntur, non ponũtur nisi propter ipsam: sicut sunt trochisci de lacca, & alia cõposita, quę ab vna rerum intrantium nominanť, & ponitur plus de illa.

Et potest esse, vt non ponatur in vna compositione alicuius medicinę simplicis multa quantitas, nisi ꝓpter iuuamentum multũ, quod est in ea. Et potest esse, vt nos ponamus multũ ex medicina cõposita ꝓpter re-

COmmoditates autem, ob quas ponimus aliquam certam quãtitatem simplicis medicaminis, ĩ cõ positione medicamẽtorum, sunt di- E uersæ. Prima est, quia non est propinanda quælibet quantitas indeterminata ipsius simplicis medicaminis, sed quædam certa & terminata. & id fit ob vehementiam medicaminis, & eius imbecillitatem. Oportet ergo animaduertere quoque idem in composito medicamine, & ponere de validiori medicamine minorem, & de imbecilliori maiorem quantitatem, vt obseruatum fuit in theriaca.

Secũda est, vt insit illi medicamini composito aliquod medicamen, F quod sit maximi iuuamenti ad id, quod quęrimus de medicamine cõposito, & q̄ reliqua medicamina ingrediantur compositum propter illud: vt est confectio de lacca, & reliquę alię compositiones, quę assumsit denominationem ab vno illorum medicaminum, quę sunt ĩ eo.

Ponitur autem ĩ ipso medicamine composito magna portio illius medicaminis simplicis propter eius maximum iuuamentum, vel ꝓpter distantiam membri. & hoc reducitur ad rationem debilitatis virtutis illi⁹

G remotionem membri. & hoc fit ꝓpter debilitatem medicinæ comparatione illi membro.

Et potest esse vt istę cāę fortificētur adinuicem, & potest esse vt vna resistat alteri: sicut qñ coniungunt̃ in vna medicina res multi iuuamēti cum debilitate earum, & remotione loci. ꝓpterea si sunt ex illis, quę sunt multi iuuamenti, debemus ponere multam quantitatem: & si sint pauci iuuamenti, debemus ponere exiguam quantitatem, & maxime quū do coniūgitur cum pauco iuuamēto multum nocumentum. & quan-H do est media inter paucum iuuamētum & multum, erit media inter multum & paucum.

Sed ideo quia quantitas medicinarum laxatiuarum non pōt ferre multam quantitatem augmenti & diminutionis, sicut ferūt alię, est nobis necesse in compositionibus earum vti duab⁹ reb⁹. Vna, quia debes accipere de vnaquaq; illarū vnam dosim. & postea dabis ex illo operationem vnius illarum ad totū: hoc est, si erūt quatuor medicinæ, dabis quartam partem.

I

Altera est, quia tu debes accipere ex dosi integra vniuscuiusq; medicinæ aliquid secundum operationē vnius medicinarum compositarū. Et ideo, quia vna ex rebus, quæ magis necessaria est Medico in compositione medicinarum, est vt sciat in quo gradu est medicina composita in primis virtutibus, secundis, & tertijs, si sciri posset, de hoc volumus loqui.

illius medicaminis in relatione ad K illud membrum.

Hæ aūt cāæ qñq; se adiuuāt mutuo, qñq; vero sunt cōtrariæ. vt gratia exempli, ꝙ q̃uis illud medicamē præstet maximum iuuamētum ad id, quod nos desyderamus, tñ ꝓpter eius imbecillitatem, & distantiam membri oportet augere ei⁹ q̃titatē. sed si res contrario mō se habuerit, tunc ponenda est minima portio eius: pſertim si cū hoc, ꝙ illud medicamen parum iuuet, sequatur adhuc ex eo aliqd̃ nocumētū. & qñ hę cāæ fuerint æquales, tunc ponēda est de L eo medicamine portio media inter multum & paucum.

At solutiua medicamina cū non sustineat maiorem vel minorē quātitatē, vt alia medicamina, ideo oportet in eorum compositiōe vti altera duarum rationum. Vna est, vt ponatur de singulo medicaminum ingrediētium portio integra. vt gratia exempli, si sint quatuor medicamina, ponatur de singulo eorū portio integra. mox ex aggregato ex his propinabimus quantitatem proportionis vnius illorum ad totum aggregatum. vt exempli causa, si fuerint quatuor medicamina, exhibebimus quartam partem ipsorum. M

Secūda ratio est, vt accipiatur ex integra portione singuli medicaminis proportio vnius illorum medicaminum aggregatorum ad totū. Hi ergo sunt omnes modi & regulæ, quibus vtimur ad quantitatem medicaminis. Et, quoniam id, qd̃ maxime debet cognosci a Medico in cōponendis medicamentis, est scire ordinem, seu gradum virtutum primarum, & secundarum, tertiarumq; ipsius

Et

A

Et dicimus, q̃ qñ homo vult scire gradum medicinę compositæ ex qualitatibus medicinarum simpliciũ, primo dẽt facere hãc distinctionem: hoc est, quia impolle est vt euadat medicina composita ab vna duarum rerum, aut vt sint medicinæ simplices, ex quib⁹ est cõposita, vni⁹ gñis, i. vt sint oẽs calidę, aut frigidæ, aut humidę, aut siccę: aut sint ex virtutibus contrarijs, hoc est, vt quędã sint calidæ, quædam frigidæ, quædam humidę, quędam siccę.

B Et ẽt prima particula non euadit ab vna duarum rerum: hoc est aut vt sint illæ medicinæ, quas diximus esse vnius generis, in vno gradu virtutis, quæ est sub vno gñe, hoc est ver. g. vt sint in vno gradu calidi & sicci: aut vna habeat egressum sup alteram, ita vt vna sit temperata, & altera sit calida in primo gradu, & alia in secundo, & alia in tertio, & alia in quarto.

Et pars secunda etiam nõ euadit ab una duarum rerũ: aut vt illę medicinæ, quę sunt contrarię, sint in v-
C no gradu contrarietatis: aut una habeat egressum super aliam in illa contrarietate, uerbi g. q̃ una sit calida in tertio gradu, & alia frigida ĩ primo, & alia sicca in secundo, & alia humida in primo. Et aliquando accidit ut coniungantur omnia hęc quatuor in una medicina. Et cognitio simplicis dabit tibi cognitionẽ compositi.

Et uia speculatiõis in prima particula, quam diximus, q̃ uirtutes me-

sius medicaminis, si sciri id potest D ideo de ea re sermonem faciemus.

Et dicamus q̃, cum aliquis voluerit cognoscere gradũ medicaminis compositi, quo ad primas qualitates, debet animaduertere ordĩes medicaminum simplicium ipsum ingredientium. Necesse enim est ea simplicia eiusdem esse generis, s. vel omnia sint calida, vel frigida, vł humida, vel sicca: vel vt ex contrarijs facultatibus cõstent: hoc est, vt sint & calida, & frigida, & humida, & sicca.

Primum adhuc membrum bifariã subdiuiditur: nempe vel q̃ illa E medicamina, quæ eiusdem sunt generis facultatis, eiusdem sint ordinis virium eis attributarum, vt gratia exempli, sint in primo ordine caloris vel siccitatis: vel aliud, aliud in eo superet, vt gratia exempli, quod ĩ huiuscemodi composito sit unum simplex temperatura æquale, aliud calidum in primo ordine, aliud in secũdo, aliud in tertio, & aliud ĩ quarto.

Secunda adhuc sectio bifariam subdiuiditur: videlicet, uel q̃ ea medicamina, quę inter se sunt contraria, sint in eodem gradu contrarie- F
tatis ĩter se: uel ut alterum alterum excedat in gradu, ut gratia exempli sit ibi unum medicamen calidum ĩ secundo ordine, & aliud frigidum ĩ primo, aliud siccum in secundo, & aliud humidum in primo. Possunt tamen qñq; hęc quatuor simul omnia in vno medicamento componi. Verum, si ordinem ipsius simplicis noueris, profecto & ipsius compositi non ignorabis.

Si igit̃ illud primũ membrũ cõsyderem⁹, uidelicet ĩ quo medicamĩa eius-

G medicinarum sunt in ea in vno ge-
nere, & in vno gradu, est, vt apparet
vt esse debeat gradus coniuncti to-
tius in vno & eodem gradu, quo est
vna singularium per se: saluo vt nō
acquirat admixtionem, & vnam for
mam, quæ esset comparatione cor-
poris humani calidior, aut frigidi-
or vniuscuiusq; simplicium per se:
& maxime in medicinis, quæ diu
stant confectę, antequā eis vtamur.
& forte ero contentus in fine, ꝙ hoc
accidat in pluribus compositiōib⁹.

Sed quando erunt medicinæ cō-
trariæ in vno gradu contrarietatis,
H tunc de necessitate vna vincet alte-
ram, & erit medicina temperata: sal
uo ꝙ earum quātitates sint illa quā
titas, in qua possit esse ille grad⁹ vir
tutis. Quia nulla medicina, quę est
calida in primo gradu, aut secundo
non est sic in omni quantitate acci
denti. quod est, quia cum mel sit ca
lidum in secundo gradu, & sandali
sint frigidi in secundo, mel vīcet san
dalum, si ex melle comedantur duę
vnciæ, & ex sādalis drach. ij. sed duę
drach. mellis nō vincēt duas drach.
sandalorum.

I

Sed si medicinæ non sunt contra
rię in eodem gradu contrarietatis,
sed erit gratia exempli, vna frigida
in primo gradu, altera calida in ter
tio, & alia frigida in secundo, & alia
calida in quarto: manifestum est ꝙ
frigida remittet ex calida, secūdum
ꝙ est in gradu frigiditatis ī vno gra
du, aut in duobus: hoc est, quia res,
quę

eiusdem sunt generis, eiusdemq; or K
dinis facultatis, videbitur quidē ve-
risimile, vt gradus ipsius aggregati
ex illis sit idem cum gradu simpli-
cium: nisi forte contingat, accidatq;
illis ex huiusmodi mixtura quędā
forma, quę relata ad corpus huma-
num sit calidior ipsis simplicib⁹, aut
frigidior: & pręsertim in his medi-
caminibus, quæ fermentari solent
(vt aiunt.) immo vt plurimum res
ita se habet.

At si medicamina illa fuerint in
ter se contraria in vno gradu cōtra- L
rietatis, tunc necesse est, vt inter se
fiat cōtra operatio seu resistētia, ita
vt ęquale & moderatū reddatur ta-
le medicamē: cum hac tñ conditio-
ne, s. vt ipsa habeant talem quanti-
tatem, qualem habere debeant pro
illo gradu facultatis. Nam nō ī qua
uis quantitate contigerit, existit ali-
quod medicamen calidum ī primo
vel secūdo ordine. mel nāq; & si ca-
lidum sit in secundo ordine, & san-
dalum frigidum in secundo, non ꝓ
pterea si binę vncię mellis sumant,
& sandali vna drachma & semis, vl'
duæ drachmę sumantur, erit inferio M
ris resistentiæ ipsum sandalum ipsi
melli: immo illę duę drachmę san-
dali resistent illis duabus vncijs mel
lis, sed duæ drach. mellis nō resistēt
duabus drach. sandali.

At si illa medicamina, quæ cōtra
rias habent vires inter se, nō sint e-
iusdem ordinis facultatis in ipso cō
posito, sed aliud sit gratia exempli
frigidum in primo ordine, aliud ca-
lidum in secundo, aliud frigidum ī
tertio, & aliud in quarto calidū, tūc
nō ambiget ipsum frigidum medi-
camen tantum remittere de calido,
quan-

A quæ est frigida in primo, deducet calidam in tertio ad calidam in secundo: & eodem modo quę est frigida in secundo reducet calidam ĩ quarto ad calidam in secundo, & semper erit uictoria secundum unum gradum. quia illa, quę est frigida in secundo, reducet illam, quæ est calida in tertio, ad illam, quę est calida in primo. & totum hoc est, quãdo quãtitas medicinarum est ęqualis. Et non intendas ęquale in pondere, sed æquale in uirtutibus. & hęc quantitas est in primo gradu graduum, in quibus manifestantur operationes
B medicinarum in corpore humano.

Et si diuersificantur uirtutes contrarię secundum magis & minus, & diuersificantur quãtitates etiam secundum plus & minus: hoc est si quãtitas medicinæ debilis erit multa, hoc est duplum quantitatis fortis, tunc remouebit ex forti gradum unum ultra gradum, quem remisit propter qualitatem. V.g. si habuerimus unam medicinam calidam in tertio gradu & aliam frigidam ĩ pri
C mo, & quę erit frigida in primo, erit duplum quantitatis eius, quæ est calida in tertio gradu, ex gradibus, in quibus manifestatur operatio illius medicinæ in corpore, tunc remittet secundum ꝙ dictum est. sed si erit tripla in quantitate gradus operationis, reducet ipsam ad temperantiam. Et si medicina calida, aut frigida erit minoris quantitatis quantitate prima, non curamus de ea.

Et

quantũ ipsum hẽt de frigiditate, si- D
ne id fuerit unus gradus, siue duo, & sic medicamẽ frigidũ in primo gradu reddet quod calidũ est in tertio calidum, in secundo: & frigidum in secundo reddet calidum in quarto, calidum in secundo. resistit.n. semp iuxta numerũ graduum eius. si fuerint ergo & calidum & frigidũ eiusdem ordinis, tunc ęque inter se inuicem resistent. uerum frigidum in secundo reddet calidum in tertio calidum in primo. id tñ intelligi debet, si vtrunque medicamen eãdem obtinuerit mensuram. Neq; intelligo ea habere æquale pondus, sed ęqua- E
lem uim. illa enim mensura est primus gradus, quo actio medicaminum in corpore se offert.

At si uires illę contrariæ inter se discrepent ſm plus uel minus, quantitates quoq; differant secundũ magis & minus, tunc si quantitas medicaminis imbecillioris fuerit maior, ut gratia exempli sit dupla illiꝰ minoris quantitatis, remittet profecto ex ualidiori medicamine alium gradum, præter eum, quem iam remisit per suã qualitatẽ. Vt exempli cã, si aliquod medicamen habeamus, quod sit calidum in tertio, & aliqđ F
aliud frigidum in primo, fuerit tñ hoc frigidum duplum quãtitate eiꝰ qđ in primo gradu, quo, s. gradu actio illius medicaminis appeat, sit tñ ipm calidũ in minori quãtitate, tunc ipm medicamen frigidum nõ mõ ad ſm gradum reducet illđ calidum, uerum etiam ad primũ. ꝙ si in tripla quãtitate id fuerit, tunc ad ęqualitatẽ illđ reducet. Ita ẽt, si illud medicamẽ, siue calidũ siue frigidũ, minoris fuerit q̃titatis q̃ sit illđ primum. s. qđ minꝰ calidum, seu frigidũ

G

Et si fuerit contrarium, hoc est si medicina fortis erit ipsa, quę multa est in quantitate, plus q̃ sua quantitas prima in gradu operationis, & debilis remanebit in sua quantitate prima, tunc debilis non remittet ex forti nisi secundum comparationē illius quantitatis. uer.g. si erit quantitas ex forti dupla suę quantitatis primę in gradu operationis, & debilis remanebit in sua prima quantitate: hoc est, quia debilis erit calida in primo gradu, & fortis erit frigida
H in tertio, tunc calida non reducet frigidam in tertio usq; ad secundum, sed reducet a tertio media mensura a tertia ad secundam.

Et causa huius est. quia qñ duplicatur prima quantitas medicinæ, tūc duplicatur etiam qualitas, & regredietur ex gradu suo in caliditate aut frigiditate ad alium gradum. Ideo qñ tu inuenis unam medicinā quę erit frigida, aut calida in tertio gradu, & erit duplicata eius prima quantitas in gradu operationis, ipsa interficiet de necessitate, sicut inter-
I ficit uenenum.

Sed medicinę, quę sunt ī uno gradu, siue in uno genere uirtutum, & illarum gradus diuersificantur, hac re illarum præparatio iterum est, ut medicina, quę est debilis uirtutis, remittat ex forti. & iam dedimus causam huius.

Sed adhuc necesse est, ut intelligas hoc secundum uiam, quam dicemus. hoc est, quia medicinarum, quę sunt contrariarum uirtutum, una non remittit, uel alterat aliam, nisi s̃m q̃ hẽt de qualitate cõtrarietatum.

dum est) tunc nullam ad id adhibemus curam. K

Quòd si res contra se habeat, uidelicet ut medicamen ualidiꝰ maioris sit quantitatis ipso imbecilliori ui, ac minori in quantitate, tunc illā imbecillū non remittet de illo ualidiori, nisi quantum ratio quantitatis eius permittet. ut si gratia exempli, quãtitas ipsius ualidi medicaminis sit in duplo maior illius prioris imbecillioris, ac minoris in quantitate: ut si exempli causa illud imbecille sit calidum in primo, & ualidiꝰ sit frigidū in tertio, tunc illā calidū non remittet ipsum frigidum, quod L
est in tertio gradu frigidum, ad secūdū, sed remittet ipsum de tertio gradu ad medium, quod est inter tertium, & secundum gradum.

Et huius rei causa est. quia si primam quãtitatem medicaminis duplicaueris, duplicabitur etiam eius qualitas, & egrediet̃ limites sui gradus, siue in calido, siue in frigido, & in alium transibit gradum. Quo fit ut si quis aliquod potauerit medicamen, quod sit in tertio gradu calidum, uel frigidum in dupla quantitate quàm esset prius, interimet ip- M
sum omnino, ac si esset uenenum.

Medicaminū quoq;, quorū uires eiusdem sunt generis, ordines uero eorum sunt uarij, eadem quidem ratio est, uidelicet ut quod ui imbecillius est, remittat uim ipsius medicaminis ualidi. cuius rei causa iam a nobis tradita est.

Verū ad uberiorem huius negocij notitiā ita rem intelligas uelim, uidelicet ne te lateat, medicaminū, quorum uires inuicem sunt contrarię, alterū alterius uim remittere, nisi quantum põt contrarietatem illā equa-

A tatum. quod est, quia medicina, quę est frigida ĩ primo, non remittit eã, quæ est calida in secundo, nisi secũdum superfluitatem, quam habet, hoc est vnum gradum.

Et idcirco de necessitate est, ꝙ ex medicinis, quæ sunt in vno genere virtutũ, debilis remittat ex forti ſm comparationẽ in medicina debili ad suũ contrarium de maiore illa, quę est in medicina forti. V.g. frigiditas, quæ est in medicina calida in primo gradu, est maior cõparata in calore, qui est in ea, q̃ illa, quę est calida in secundo gradu. & frigiditas, B quæ est in medicina, quæ est calida in tertio gradu, est minoris comparationis suo calori, q̃ frigiditas, quæ est in calida in secundo gradu. ergo medicina tẽpata in medicinis, quæ sunt in vno genere virtutum, est ꝓpinquior ad remittendum eã, quæ est frigidior ea. propterea quia compositio contrarietatum in ea est propinquior compositioni temperantiæ. & post illam illa, quæ est in primo gradu: ideo quia vnum contrariorum est debilius in illa. & post illam illa, quæ est in secundo: eo ꝙ vnum contrariorum est debilius eo, C quod est ĩ illa, quę est in primo gradu, & minoris compositionis. & post illam illa, quę est in tertio gradu: ꝓpt:rea quia contrarium, quod est ĩ illa, ẽ minoris cõpõnis cęteris alijs.

V.g. si miscuerim⁹ vnã medicinã tẽperatam cum alia, quæ sit calida in secundo gradu, non hẽt virtutem ſm naturam reducẽdi ipsam ad primum gradum: ideo quia illa, quæ hoc debet facere, necessario erit frigida in primo gradu: sed hoc reducit eam ad rẽ, quę non attingit hũc gradum. Et si miscuerimus cum illa

D æquare. vt gratia exẽpli medicamẽ frigidum in primo ordine non remittet de calido in secũdo, nisi quãtum superat ĩ eo frigiditas, quæ est vnus gradus frigiditatis.

Quo fit, vt medicaminũ, quorũ vires sunt eiusdem generis, oporteat vt quod imbecillius est, tantũ remittat de validiori, quantum ratio contrarietatis, quæ in imbecillo est, ad suum contrariũ maior est, q̃ ipsius validioris. Vt exempli causa ratio, comparatiovè frigiditatis, quæ ĩ medicamine calido ĩ primo gradu existit, ad caliditatẽ maior quidem est, E q̃ sit in medicamine calido in secundo gradu. itidem & quę in medicamine calido in tertio gradu, longe minor erit quàm quæ in secundo. & ob hoc temperatum medicamen inter cętera medicamina, quæ eiusdem sunt generis virium, magis ꝓximũ est vt remittat quod supra illud est. quĩ ratio contrarietatis eius propinquior est ipsi æqualitati. mox secundo loco, quod in primo existit gradu, tertio quod in secundo, mox quod in tertio est ordine.

F

Vt exempli causa, si aliquod medicamẽ temperatum cũ alio calido in secundo gradu admiscueris, profecto non poterit illud ad primum gradum remittere: quĩ solum qđ in primo gradu est frigidum, id efficere valebit: verum quod de illo remittet, non attinget huiuscemodi gradum. At si pro temperato medi-

G la, quæ est calida in secũdo gradu, medicinam calidá in primo gradu, remitet ẽt ipsam, sed minus ẽt q̃ tẽperata. propterea quia compositio frigiditatis ad caliditatem calidæ ĩ primo gradu est minor compositione, quę est ad temperatá: sicut est in tẽperata minor compositio q̃ in illa, quæ est frigida in primo gradu.

Propterea impossẽ est medicinę tẽperatæ vt remittat ex ea, quę est calida in secundo gradu, tantũ, quantum remitit illa, quæ est frigida in primo gradu. Et etiam est impossẽ calidę in primo gradu, vt remittat H ex calida in secundo tantum, quantum remittit tẽperata. Et sic est impossibile, vt remittat calida in secundo gradu, ex calida in tertio gradu tantum, quantum calida in primo: & adhuc plus temperata, aut frigida in primo gradu.

Contra Medicos

Sed quia Medici non viderũt, neque consyderauerunt in his, dicunt, ꝙ qñ nos miscemus vnã medicinã calidam in primo gradu cum alia calida in tertio gradu, ipsa reducit ipsam ad caliditatem in secundo. O vtinam ego sciré de ista, quæ est I calida in tertio gradu, vnam, quę esset frigida in primo, ad quem gradũ reduceretur. Si diceret ꝙ reducatur ad secundum gradũ: Responde, ergo calida in primo, & frigida ĩ primo reducent calidá ĩ tertio ad vnũ gradũ. & hoc est vanum. Et si dixerint ꝙ frigida in primo gradu reducet calidam in tertio ad calidam in primo: Ergo, respõdemus ꝙ frigida in secundo reducet calidá in tertio ad temperatá. & hoc est ita impossẽ sicut aliud. & iste error prouenit a priuatione scientiæ.

camine calidũ in primo cũ illo ad K miscueris, remittet quidem & illud ex illo, sed minus certe quàm illud moderatum. qñ in calido in primo gradu rõ frigiditatis ad caliditatem minor erit, q̃ in tẽperato: quẽadmodum & in temperato minor est, q̃ ĩ frigido in primo gradu.

Quocirca medicamẽ æquale nõ põt remittere d' calido ĩ secũdo, quãtum remittet frigidum in primo. Identidem calidũ ĩ primo haudquaquam potest remittere de calido in secundo, quantum remittet temperatum. Pariq; rõne calidũ in secun- L do nequit remittere de calido in tertio, quantum remittet calidũ in primo: & longe minus q̃ temperatum: & minus adhuc q̃ frigidum in primo. verum id nunquam fiet, nisi seruata quantitatis ęquitate, cum ęquitate facultatis & vis.

Et quia Medici recentiores non animaduerterũt hęc, ideo ausi sunt dicere medicamen calidum in primo, si misceatur cum calido in tertio, reddere ipsum calidum in secũdo. Ego autem vellem eos interrogare, si pro calido ĩ primo admisceamus frigidum in primo illi calido ĩ M tertio, ad quemnam gradum illud reducet? Quòd si dixerint ad secundum, tunc sequetur vt calidum í primo, & frigidum in primo reducent ipsum calidum in tertio ad secũdũ gradum. Quòd si dixerint frigidũ in primo reddere calidum in tertio calidum in primo: ergo frigidum ĩ secundo reddet calidum in tertio tẽperatum. quod totum est erroneũ.

Cuius

Et

A Et posuit hunc errorem homo, qui dicitur Alchindus: quia ipse fecit vnam compilationē tractatuū, & in illis credidit dare cognosci naturam medicinarum compositarū, & voluit hoc demonstrare per partem Algorismi, & Musicæ: sicut fecit ille, qui speculatur res p accidēs. Et dicit, ꝙ compositio quatuor graduum medicinarum est compositio duplex: ita ꝙ quartus gradus deueniet ad quadruplicatus. ppea quia ponit primum gradum duplum tēperantiæ, & secundum duplum pri-

Alchindi error.

B mi, & tertium duplū secūdi, & quartum duplum tertij. & erat ei sufficiens dicere ꝙ secundus esset duplum primi, & tertius triplum, & quartus quadruplum.

Et sic intellexerunt Medici in ordine graduum, ad hoc vt essent æquales. Quia caliditatem sensibilē corpori posuerunt in primo gradu. & ab hac deuenerunt a medicina, quæ est remota ab illa tantum, quātum fuit remota illa a temperata, & posuerunt illam in secundo gradu: & istud sine dubio est duplum primi. & post hunc deuenerunt a me-

C dicina, quę est remota a secunda tātum, quantum est remota secunda a prima, & hanc posuerunt in tertio gradu, quia triplicata est. & sic fecerunt in quarto gradu.

Sed secundum Alexandrū est necesse vt ponant secundum gradum in excessu super primum, dup᾽ū excessus, quem habet primus super tēperatum: & tertius super secundū, duplum excessus, quem hēt secundus super primum. Ergo medicinę, quæ erunt in tertio gradu caliditatis, necessario interficient, & magis quę erunt in quarto. Et quomodo pos-

D Cuius erroris causa fuit ipse Alchindus, qui edidit librum, in quo ꝑposuit tractare de regulis, quibus natura medicaminis compositi dignoscitur, ibiq; nititur tractare de Arithmetica arte, ac de Musica, ut speculantibus ex casu quodam accidere solet contemplatio, in quo cōmentario multa deliria & mendosa attulit. Inquit.n. ipse proportionem quatuor graduum medicaminum esse duplam, ita vt quartū gradum esse sexdecuplum affirmet. ponit.n. primū gradum esse duplum tpati, secundū aūt duplū primi, tertiumq;

E duplum secundi, quartum vero tertij duplū. sat.n. erat dicere secūdum esse duplum primi, & tertiū triplū, & quartum quadruplum.

Hoc.n. est, quod desyderatur ī ordinandis gradibus, vt ęquales redderentur. Capiunt.n. Medici primo medicamē, ex quo sensibiliter percipitur in corpore caliditas sensibilis, illudq; in primo collocant gradu. mox quod ab illo distat, quantū illud a temperato, in secundo locant ordine: tale.n. duplum est primi. deī de qd᾽ a secundo, quantum secundū a primo distat, in tertio reponunt

F gradu: habet siquidem triplum primi. eademq; est & quarti ratio.

At Alchindi sentētia cogit ponere secundum ordinem excedere primum in dupla proportiōe eius, qd᾽ excedit primus temperatum: & tertium excedere secundum in duplo eius, quod excedit secundus primū, Neq; video quid coegerit huiuscemodi Medicos seruare tales proportiones. sic enim medicamina tertij ordinis omnino interficerent, lon-

 geq;

G possunt tolerare corpora medicinas quę sunt in xvi. gradu? Et adhuc ponamus ꝙ ita sit, latitudo quarti ad tertium non est proportionalis latitudini secundi ad temperantiam. & tales latitudines deberent poni in gradu, & similiter latitudo, quę est a secundo ad tertium. & secundum illos, ordines graduum non sunt ęquales.

Et non posset esse maior error in hac arte: q̄ iste: ideo quia res, ĩ qua intelleximus in primis conseruare ordinem excessuum virtutis vni⁹ super alteram, esset occulta nobis, nec ipsam cognosceremus.
H

Et error Alchindi fuit, quãdo posuit rem, quę est in primo gradu duplam temperata in qualitate calida aut frigida. & hęc fuit causa, quia secutus fuit comparationem dupli.

I

Et est dicendum, ꝙ illud, quod intelligit Gale. in primo gradu, est ꝙ habet excessum super tẽperamento in vna parte vltra ipsum: & ſm hoc quãdo componetur compositio dupli in excessum graduum, non erit necessarium, ꝙ medicina, quae est ĩ quarto gradu, sit dupla super medicinam, quę est temperata sexdecim duplis vicib⁹: & ꝙ dictum Gale. significat hoc, quando dixit: Et mea intentio est in primo gradu, illa res, quę

geq; magis quę quarti sunt grad⁹. K
Nam medicamĩa, quę temperamẽtum per sexdecim gradus transcẽdit, satis poteris iudicare quomodo se habeant cum ipso corpore. Sed & si id concesserimus, adhuc non erit eadem distantia secundi ad medium, qualis est quarti ad tertium.* & sic debebant talem latitudinem ordinare, & latitudinem quae inter secũdum & tertium intercedit gradum. hac. n. ratiõe ordines graduũ haudquaquam reperientur aequales.

*a. c. ad ſ erit quarti, ad tertii ũ, qualis tertij ad tẽperan.

Nullusq; esset error in hac arte maior isto, cum nihil aliud in primis proposuerimus, q̄ seruare ordines excessus virium inter se. quod quidem esset nobis occultum. quoniã ille gradus, cuius ꝓportio in aequalitate ad primum, est proportio gratia exempli, primi ad temperatum, esset profecto nobis ignotus: & longe ignotior, qui inter alios gradus intercipitur. L

Nam, vt Alchindus censet, quotiens gradus crescunt, crescit & ipsa latitudo, quę inter ipsos interuenit: ita vt si daret quintus gradus, tunc triginta duas obtineret partes, quoniam quartum per sexdecim partes superaret. quę omnia figmenta quędam impossibilia sunt. M

Ha

A quę manifestatur sensui, & permutatione corporis. quia si esset intentio Gale. q̄ primus gradus esset duplum tpati, permutatio, quę manifestatur in corpore a medicina, nō esset principium permutatiōis. Et cōtemplare bene hæc verba, si sunt veracia, & non consequeris consuetudinem populorum, qui sequuntur consuetudines Medicorum nouorū

Hucusq; diximus præparatiões, quib⁹ homo potest cognoscere naturam medicinarum compositarū, & componere eas per viam cognitiōis primarum virtutum: qua etiā B secundas & tertias graduauim⁹. q̄d non fecerunt alij Medici.

Habes igit̄ oēs regulas, quib⁹ poteris naturas medicaminum cognoscere, eaq; cōponere, si libuerit. Via aūt qua medicamē cōpositum, quo ad secūdas & tertias vires cognosci possit, eadē quidem est, quæ & primarum, si apud nos ipsæ secundę & tertiæ ordinatę iam sint. de hoc tn̄ nullus Medicorum mentionē fecit. B

De cognitione medicinarum compositarum per experientiam.

Cap. 39

ET est quęrendū, postq̄ compositio medicinarum est inuenta secundum rōnem, & virtus prima, secunda, & tertia medicinæ compositæ scitur fm rationem: quærimus si experientia habet aliquam inuentionem in virtutibus medicinarum compositarum, sicut habet in virtutibus medicinarum simplicium. Et C dicimus q̄ primæ virtutes, secundę, & tertię non indigent experientia ī composito, eo q̄ sunt inuentæ ratione demōstratiua. Sed si possibile est in medicina composita facere aliquam proprietatem p̄p commixtionem, in hoc habet experientia magnam inuentionem: p̄pea quia quędam proprietas est, quę habet conuenientiam cum compositione medicinæ, & quędam non. Et illa, quæ non habet conuenientiam, inuenit̄ in maiori parte in complexione naturali, non artificiali. q̄uis non sit remo-

ET si quis quęrat, cū compō medicaminum rōne fiat, ipsiusq; medicaminis cōpositi facultas, tum prima, tū secūda, & tertia nō nisi rōne dignoscatur: nunquid experimētum ipsum opituletur nobis in cognitionem operationum ei⁹. quemadmodum in facultatibus simplicium considere solemus. Respondendum quidem est, primas, secundas, ac tertias vires ipsius compositi non indigere experimento, cum ratione notæ sint. At vero si oriri possit in medicamine composito aliqua proprietas peculiaris ex huiuscemodi mixtura & compositione, ac temperatura, tunc quidem ipsa experientia ad id multum potest, & valet. quoniam illa proprietas quandoque correspondebit proposito compositionis illius medicaminis, quāq; vero non conueniet. Verū p̄prietates, quę tēperaturę sunt con- F

G motum inuenire proprietates in me
dicinis, quarū complexio facta fuit
tempore longo: ppea quia comple-
xio magis est in illis confirmata. Et
ideo dicit homo, quē tu scis, φ ma-
ior pars operationis theriacę proue
nit a proprietate consequēte totam
substantiam. & dicit φ nos non de-
bemus mutare aliquid ex receptio-
ne, quam facit Andromachus. Sed
nolo ei credere, sed volo addere ad
theriacam multas medicinas, quæ
non erant notę illo tempore, vt de
vnaquaq; faciam probationē, qua-
re ipsa addidero, sicut est lignū alo-
H es, & ambra, & caryophylla. Et post
quam bene declarauimus prępara-
tiones compositionis, loquendum
erit de manifestioribꝰ medicinis cō
positis, et ponenda est causa illarum
compositionum. & hoc faciemꝰ in
libro futuro. Et q̄uis hoc non sit no
bis multum necessarium, nascitur
tñ inde aliqua perfectio. Et quemad
modum Musici, qñ dederint princi
pia vocum & tonorum, & species cō
positionis illorum, loquūtur postea
de instrumentis Musicæ magis ma
nifestis, ad hoc vt eorum scientia sit
magis manifesta, ita & nos facie-
mus. Et Deus nobis consentiat per-
I uenire ad perfectionem vltimā, quę
beatitudo sempiterna appellatur.

tratię, non solent vt plurimum repe K
riri nisi in naturali temperatura, nō
in artificiali. q̄uis non sit inconue-
niens aliquam proprietatem reperi
ri in medicaminibꝰ compositis, quę
fermentari (vt aiunt) solent: ppea φ
mixtura maior quidem in illis fit,
Ob quod opinatus est Auic. maiorē
partem operationum theriacę esse
ppietates insequentes substātiam
in theriaca: quarum causam redde-
re nequimus. propter qdꝰ etiam iu-
dicauit non debere quicquam mu-
tari ex descriptione prima, quā An-
dromachus confecit. Ego tñ censeo
ac spero multa addere medicamēta L
in ipsa, quę eo tpe incognita erant:
vel si erant cognita, non fecerunt de
eis memoriā, vt est lignū aloes, &
ambra, & caryophylla, & alia. Postq̄
ergo de regulis compositionis me-
dicaminū sermonē fecimus, consen
taneū nunc est mentionē facere de
compositis medicamētis, pręsertim
quæ omnibus publica sunt, eisq;,
ob quas composita fuerint tradere.
& in vniuersum procedemus in eis
iuxta regulas pręteritas. φ si in ali-
quo defecerint, id quidem expone-
mus. φ si inter illa aliquod medica-
men recte cōfectū sit, eius cās quoq; M
reddemus. Et si id quidē haud neces
sarium sit, vsum tñ aliquem nobis
pstabit. Quemadmodum. n. Musicę
pfessores, postq̄ fundamenta ac pri
cipia concentuū & consonantiarū
tradiderint, modosq; compositiōis
illorum dederint, de instrumentis
musicis omnibus notis ac publicis
sermonem faciunt, vt maior habea
tur ex hoc vsus, ac diligentia, sic nos
oportet hic facere.

AVERROIS COLLIGET
LIBER SEXTVS.
SVMMA LIBRI.
De Regimine sanitatis.

De fine artis Medicinæ: ac de causis, quæ per accidens in nos corruptionem inducunt. Cap. 1.

SCias quòd finis penes Philosophum dr̃ tribus modis. Vnus est, B ad quē res necessario tendit: & hic absolutę dr̃ finis. Secundus est, sicut forma dr̃ esse finis materię: & hic appellatur finis perfectionis entis inseparabilis. Tertius est, vt eo existente, stēt res per ipsum ordinatæ: & hic finis causarum appellatur: sicut dr̃ exēplariter ꝙ serrā est finis vasorū, quę per eam fiunt. Et finis artis Medicinæ veraciter in primo mō, & tertio dicitur: in secundo vero largo dicitur mō. Sed hæc particula, quā incipimus modo, est nobilior duorum C finiū, qui iterum in hac arte requiruntur. Et hæc adhuc in duas diuiditur partes. vna est, qualiter sanitas debet conseruari. secunda est, qualiter remoueātur pręparationes, quæ inducūt in corporibus ægritudines futuras. & hæc est pars media inter conseruationē sanitatis, & ęgritudinis remotionem. Et scias ꝙ hac sententia non valent nr̃a corpora tueri, nisi à corruptione, quæ eis ꝑ accidens fit. Et hoc plurimū accidit ꝓp superfluitates ciborum, quæ in nostris corporibus aggregantur. qđ ē, quia manifestum est, ꝙ * non quolibet regimine, aut cibo quilibet hō D vtatur, corpus sanū remanebit semper. Et hoc est vnū electuariū, qđ in hac reperitur arte. & si hoc nō esset, hæc ars sufficiens nōn diceretur. Et idcirco bene definiuit ille, q ipsam ingressam definiuit, dicens ꝙ Medicina est ars operatrix, quæ inuenta est experimento & ratione, conseruans quidem sanitatē, & remouens ægritudinem. & hæc est veracior dęfinitio, quę in aliquo libro alicuius authoris sit inuēta. Et quamuis definitio Galeni sit completa, non tñ est declarata, & est quasi diminuta. E qa ille nō manifestauit ex quo genere esset. quia oēs artes ministrantes, quæ super naturā dominantur, aut quæ ipsam manifestant, tribus sunt modis. aut erunt sicut superfistentes absolute, qui formam, vel materiam non faciunt, sed ꝑcipiūt. aut efficientes absolute, qui nō pręcipiunt, sed faciunt formā in materia existente pręparata. aut sunt medij, hoc est vt sint in parte efficiētes, & in parte superfisteutes: efficientes in eo ꝙ faciunt formam: superfistētes in eo ꝙ manifestant materiā, & præcipiunt super illam. Exemplū horum trium. primus est patronus, qui regit nauim. & magister, qui li- F gnamina incidit, & nauim facit: & secundus est. & tertius, qui cōstruit ipsam, & ordinat, & pręcipit. Et hęc verba optime declaraui modo ī cōmento super Secundo Physicorū. Et scias ꝙ ars Medicinæ est de generę earum, quę sunt efficientes absolutę. qđ est, quia dat formā, qua complentur nostrę operationes naturales, materia existente pręparata. & hanc formā dare nō potest, nisi ſm aptitudinem materiæ, aut naturæ. &

Definitio Medicinę. Pro quo vide prio huiꝰ. ca. 1.

Cōm. 25.

* a. l. si moderato regimine.

G & hic est finis quęsitus, qui est vocadum artē vt plurimū loco cōuenienti suo subiecto. Et hic assimilatur regimini Galeni, quo regi debet homo temperatę complexionis, quo hō peruenit ad finē naturalem suæ vitę, & ad mortem peruenit naturalem, quę pp dominationē fit frigiditatis, & siccitatis super mēbra principalia. Sed hęc ars non debet hunc finem transire. ꝙ si hunc finem doceret transire, possibile esset hominibus viuere semper. & huius impossibilitas est manifesta. Et causā, quę prohibet, vt hęc ars circa suū subie-
H ctum sanabilem finē non cōsequatur, est similis causę, quare ēt alię artes circa sua subiecta aliqñ finē laudabilem non habent: sicut in regimine exercitantium, & transferentiū, & agriculturę. Et Rasis assignat causam in vno librorū suorū. & est, ꝙ istę res supradictę multis indigēt medijs ad hunc finē, quē nobis impossibile dare existit. & bene dixit. tñ dictum ipsius fuit diminutū, & indiget additione, vt melius declaretur. Et est hoc verū, ꝙ hæc ars aliqñ deficit ī indiuiduis pp materiales pręparationes, q̄ sunt in ipsis. qđ
I est, quia non est impossibile, vt sint duo hoīes vnius eiusdem temperatę complexionis æqualiter, & vtentur vno regimine, & vnus istorū deueniet ad meliorem finē, quē consequi poterit per ipsius naturā, in alio vero in eodem regimine existente mali generabuntur humores, qui mortem inducent. Et cā huius est, quia in eius complexione, est mala pręparatio fixa, q̄ est causa, vt in ipso hæc malitia generetur: quamuis hanc pręparationem ignoremus. Et cā huius ignorantię est: quia in naturis tot sunt pręparationes fixæ, vt K eas p signa cognoscere nequeamus. & hoc accidit pp pręparationū infinitatem: sicut in Naturali philosophia est declaratū. quia ibi dicitur ꝙ quælibet materia habet accidentia ꝓpria & fixa in ipsa, sine accidentibus, quę manant a forma. Et hæc accidentia, q̄ sunt in materia, sunt causę multitudinis varietatum, quę in naturis indiuiduorū inueniunť: queadmodū accidentia propria formæ sunt causę multitudinis varietatum, quę in moralitatibus indiuiduorū hominum cognoscuntur. Et L totū hoc est, quia in homine multę species indiuiduorū, vel cōpositionum inueniuntur, quia est vltimū compositum. & ob hoc prouenit occultatio varietatis proprietatū, quæ in naturis & moralitatibus indiuiduorum inueniuntur: quamuis in sensibilibus particularibus indiuiduorū manifestis quo ad nos communicent. Ecce aliquantulū egressi sumus ordinē libri nostri: non tñ pp hoc minus sequetur iuuamētū, quia hic remouimus vnum dubiū, qđ multi sapientes scire affectant. Deinceps ad nostrum reuertemur M propositū. Et dicemus ꝙ illi, qui dicunt ꝙ illi, qui reguntur fm qđ Gale. dicit in regimine sanitatis, penit' ad bonū finem terminanť, nesciūt qūo cognosciť finis huius artis apte suorum passiuorum. Et isti viam Medicorum ignorantium sequuntur. sicut illi, qui dicunt ꝙ dies hominū sunt numerati: quia non est impossibile vt homo temperatę cōplexionis bono regimine regatur: & pp hoc diutius nō viuet alio, qui malo regimine potietur. Tñ hoc rarissime accidit, & ab accidēti remo-

A to hanc artē in corruptionem non adducet, nec ipsi⁹ nobilitatē aliquo modo prosternit: quia hoc accñs propter sui raritatē ferè anihilatur. Et qui appropriat ægritudines reb⁹ voluntarijs, & rebus extrinsecis, solū ipsas appropriat medietati suarū causarum, & ēt minori parti. q̄d est, quia gradus harū rerum nō est nisi gradus causarum efficientium solum. Sed quia istæ causę manifesti⁹ cernuntur, & Medici quasi oēs ęgritudines ipsis adaptant: & si aliqua accidat ęgritudo, quam nō pręcesserint hæ causæ, dicunt, ꝙ hæc à diui B na voluntate procedat: & quia hęc verba vulgaribus placent, nolumus ea vituperare. Et postquā sufficiēter locuti sumus de iuuamento huius artis, deinceps volum⁹ loqui de causis, quæ nobis per accidens corruptionē adducūt, quibus repugnare possumus per hāc artē: & solum sunt causæ efficientes. Sed istarum quædam tales sunt, ꝙ ipsarum custodiēdi modus per se manifeste patet: sicut combustio, incisio, percussio, & similia: quia ab istis vtplurimū possumus abstinere. Sed de illis, quę de necessitate nos immutāt, & C sine nostro velle, de his est dicēdū. Et dicimus ꝙ causę, quę accidentaliter corrumpunt, sunt aeris permutatio, & inconueniēs exercitium, sicut artium laboriosarum, & cibi & potus, & accidētia animę, & vniuersaliter omnia, q̄ adducunt malā cōplexionem materialem, vel nō materialem. Et quia ab his per dietam cauere possumus, aut medium eorū tenendo, sicut in conseruatione sanitatis mediū reperitur, ob hoc dicimus ꝙ impossibile est sanitatē aliquo mō conseruari, nisi per cibos temperati chymi, & quantitatis, & D s̄m tempus receptos, & per motum & quietem, & per superfluitatū euacuationem, & per aptum aerem cū accidentiū remotione, quæ ad malam complexionem adueniunt. Et melior modus ciborum est, vt comedatur secundum modum medicinalem. Et scias quòd superfluitates per modum fricationis, exercitij, balnei, & medicinæ euacuant: quæ omnia ingrediuntur in genere differentiæ præseruatiuæ ab ęgritudinibus futuris. Et quamuis hoc mirabile videatur, incipiamus à fricationis specie, & ipsius iuuamenta E dicemus: & de speciebus exercitij, & eius iuuamentis, & aliorum: & postea reuertemur, & dicemus qualiter v.... cuiuscunque (?) maneries cōplexionum debeat conseruari. Et satis in eo quod præterijt, de virtutibus ciborum sumus locuti. sed in hoc libro dicemus qualiter eis debemus vti: & qualiter cum eis debet sanitas conseruari. Et similiter etiam de virtutibus medicinarum sumus locuti: & deinceps dicemus qualiter cum ipsis sanitas debeat effici, & conseruari.

F

De Exercitio, & modis eius. Cap. 2.

ET ab exercitio īcipiemus, & dicemus ꝙ exercitiū est vl̄r membrorum motus aliqua voluntate. & hoc fit proprie in membris motum voluntarium habentibus: & secundario in membris animalibus habentibus motum, sicut sunt venæ, & instrumenta nutrimenti. Et quia exercitium est membrorū motus: ergo exercitium quoddam est proprium, quoddam est cōmune. Commu-

G Commune quidē est illud, quod totum continet corpus: & iste est motus vĩis abstractionis, cui omnia cōmunicant animalia. Et exercitium propriū est, quod certis appropriatur membris: quemadmodū vox, quæ exercitium est pulmonis: & sedere, & sup pedes stare est dorsi exercitiū. Et docetur in motū mēbrorum nouiter ꝙ exercitium sit proprium omni mēbro. Hæc est diuisio, quæ fit à parte membrorū. Sed alia fit diuisio exercitij, in eo ꝙ exercitiū est. quę est, quia quoddā est exercitium forte, & quoddā debile,
H & quoddā est temperatum. Forte vero, & debile, quoddā aduenit ꝑ abstractionem illius, qui solum sua membra fatigat. & in hoc ingreditur exercitium velox, & tardum. Et aliqñ ex repugnantia, quę inter ipsum & alium motorem fit, vt vnus præmatur ab alio: aut sicut esset in eleuatione magni ponderis lapidei. & in hoc exercitio velocitas vel tarditas nō intrat. Et aliqñ in vno exercitio velocitas & fortitudo coniūguntur, sicut in iocantibus cū spathis. Et iuuamentum exercitij temperati vĩe est. quia spiritum intrin-
I secum augmentat: & superfluitates membrorum nutrimenti expellit, aut resoluit: & substantiā membrorum mollificat. Et ideo in omnibus alijs rebus corporis est magis iuuatiuum. Quod est, quia calor, & spiritus augmentati per ipsum sunt similes naturali calori extrinseco. sed calor augmentatus ab alijs extrinsecis rebus, quemadmodum per medicinas, aut per alias res, quę calefaciunt actu, est sicut calor per accidens. Et qñ fit exercitium post digestionē, iuuamenta facit supradicta. Sed si ante digestionem inchoetur,
K & fiat, credendū est vt membra trahant ad se cibū indigestū: & ꝙ iste motus lædet retentiuam membrorum virtutē, & expelletur cibus indigestus. Et vĩr opatio virtutis digestiuę nō cōpletur nisi p quietē, sicut opatio expulsiuę nō nisi motu completur. Et idcirco hoc, quod dictum est tempus exercitio attribuimus. & huius tēporis signum est, qñ vrina colorata ē colore citrino, vel sub citrino. Quantitas vero exercitij ē, qñousq; homo sudare incipiat, & anhelitus augeatur, & color corpo-
L ris īcipiat rubificari, & venę ingrossari. & quando ad hunc peruenerit terminum, tūc debet sedari. Quod est, quia forte exercitium corpus nimis euacuat, & debilitatem īducit. & hoc manifestatur in forti exercitio exercitantis. Exercitiū vero debile, qđ euacuandum est, non euacuat: nec per ipsum potest consumi, qđ ab ipso est dissolutum. Sed temperatū proportionabiliter dissoluit, & consumit: & ob hoc substantiā membrorū augmentat, & corpus impinguat. Et vniuersaliter temperatum exercitium conser-
M uandæ sanitatis mirabilis causa existit. Et malitia, quæ propter priuationem exercitij accidit incarceratis manifestatur: quia illorum facies cachecticæ fiunt, & eorum color est impurus, & omnes ipsius operationes sunt lesæ. Et hoc non solum homini accidit, verum etiam alijs animalibus * fouentibus contingit: sicut volucribus in cauernis detentis. & hoc sufficiat de exercitio.

*a. Latitantibus

A
De Fricatione, & modis eius. Cap. 3.

FRicatio sic habet inuentionem in superfluitatum euacuatione tertiæ digestionis. Et illius species simplices sunt sex. videlicet tres ſm qualitatem, & tres ſm quantitatē. ſm qualitatē, vt sit aspera lenis, aut temperata: aut si vis dicere, fortis, debilis aut media. ſm vero quantitatem vt multa, pauca, aut media. Sed operatio fortis ī corporibus est obturatio pororum, & durities corporū. Sed debilis operatio est pororū apertio, & mollities corporū. Et ope-
B ratio media īter has duas medium obtinet. Operatio vero multa est cā maciei corporis: & temperatę operatio est temperate carnē augmentare, sed pauca in augmento operationē nō habet, nisi quia aliquātulum calefacit. Istæ sunt operationes specierum fricatiōis simpliciū: & per sciām simplicium sciam cōpositarum cognoscemus. Tempora vero fricationi cōuenientia sunt eadē cum tēporib᷒ exercitij. Et ego in eo qđ futurum est, species exercitij cū spēbus fricationis ordinabo.

C
De iuuamentis Balnei. Cap. 4.

ET quia balneum est vnū ex his similiter, quę superfluitates euacuant, debemus loqui de virtutibus partium balnei. Et dicimus ꝙ balneū in nobis diuersas imprimit operationes, primas videlicet, secūdas, & tertias. Nam ipsum humectat, & exiccat, infrigidat, & calefacit: superfluitates q̄ sunt in poris, & sub cute euacuat, & aliqn̄ oppilat: ventositatem dissoluit inflationē remouet: & corpora nutrimento prępararat: & aliqn̄ commouet appetitū: & materiam de vno membro ad aliud spar- D
git: & humores fluxibiles facit: & et dolores mitigat: & aliqn̄ ipsos remouet. Et harū contrarietatū causa vna ex tribus reb᷒ existit. Vna est diuersitas partium balnei. Alia est diuersitas corporum patientiū. Tertia est diuersitas morę in balneo. Partes vero balnei sunt aqua frigida, calida, domus balnei, & aer ipsi᷒. & istę eędem habent gradus. quod est, quia aqua calida inter calidum & frigidū temperata corpus refrigerat & humectat, & paucā dissolutionē operatur. & in hac pauca dissolu-
tiōe abstergit sordiciem, quę in cuti retinetur. Et aer, qui naturā huius aquę retinet, ad paucū sudorem corpus inducit, pp quem euacuanť à corpore superfluitates subtiles. & hæc est natura primæ domus. Et quāuis aer humidior sit aqua, sicut alibi declaratum est, tñ non humectat corpus sicut aqua: eo ꝙ nō applicatur corpori, sicut aqua: immo desiccat corpora, & ſm ꝙ calidior est, plus desiccat. Aqua vero, & aer calidissima calefaciunt corpora, & aliqn̄ desiccāt, & superfluitates euacuant, & has superfluitates euacuādo ventositates dissoluūt, & aer cū F
his desiccat, quēadmodum dictum est. Et hæ actiones non fiunt nisi in corporibus mundis. sed in corporibus superfluitatib᷒ plenis poros cutis oppilat. qđ est, quia pp maliciā superfluitatum & multitudinē pori clauduntur: & ob hoc superfluitates egredi non pñt. & tunc fiunt patienti horripilationes, & discurrunt humores, & mouentur de vno mēbro ad aliud membrum. Et propterea, non est vtile balneum habentibus repletionem corporis, aut vnius membri.

G membri. Tertia causa mediana in
his rebus adhuc fortior existit. Et
balneum dolores non remouet, ni-
si illos, qui sunt aspersione materię
causati: sicut apostemata, & his si-
milia. Et infrigidatio ex balneo ali
quando fit per se, aliqñ per accidẽs.
Sed quæ per accidens fit, est cũ bal-
neum poros aperit, & cũ superflui-
tatibus calorem & spiritũ euacuat.
& quæ per se infrigidatio fit, ipsa ꝓ
pter aquam frigidam, quę ĩ balneo
est, frigiditatem operatur. Et appo-
nitur aqua frigida corpori, vt calidi
tatem calidę aquę reprimat, & mol
H lificationem membrorũ rectificet,
& calorem naturalem corripiat ſm
modũ correctionis fabrorum, & co
quorum, qui vtuntur frigiditate in
fine pp intẽtionem suam. Sed scias
ꝙ non debemus cum aqua frigida
balneare nisi post superfluitatũ eua
cuationẽ. Et scias ꝙ oẽs partes bal-
nei in corporibus puris bonas actio
nes operantur, vna alteri nõ resistẽ-
te. quia dissoluunt superfluitates, &
euacuant sine læsione virtutum, &
membra mollificant sine neruorũ
relaxatione, & humectant sine cale
factione, & sine oppilatione refrige
I rant absq; inuiscatione. Et hęc om
nia non nisi cum partibus calidi &
frigidi complentur. & si aliquid in
eis damni percipitur, istud est ĩ cor-
poribus impuris: quia in puris nul-
lum damnum euenire potest.

De operationibus Somni, & Vigiliæ. Cap. 5.

Operationes somni in corpori-
bus sunt digestio, & humecta-
tio. Et vigilię operatiões sunt disso-
lutio, & consumptio, & attractio ca
loris intrinseci ad partes extrĩsecas.
Et causas somni, & vigiliæ dixi ſm K
modum Philosophiæ in his, quæ
præcesserunt. Sed qñ superfluit som
nus, calorem extinguit naturalem,
& corpus inducit ad tumidã dispoſi
tionem. Et qñ vigiliæ exuberant,
corpus desiccant, & calorem dissol-
uunt naturalem, & calorem accidẽ-
talem incendunt. Sufficit illud, qđ
diximus de rebus, quarum memo-
ria præcedere debeat.

De regimine corporum: & primo corpo-ris Temperati. Cap. 6.

Deinceps narrandum est de cõ
seruatione sanitatis vniuscu- L
iusq; nouẽ complexionũ. & vł no-
bis vt à temperata incipiamus. Et
dicamus ꝙ in illa quasi non est ne-
cesse nisi arbitrari temperamentũ
ciborum, exercitiorum, fricationũ,
balneorum somni & vigiliarum, &
accidentiũ aĩæ, & circunstantiarũ,
vel aerem temperatũ. & hoc in cor-
pore operatio appellař per modũ
doctrinæ, & operationis. Et hic erra
uerunt illi, qui non credebant artẽ
Medicinę in conseruatiõe sanitatis
cõplexionis temperatæ habere in-
gressum: eo ꝙ credebant ipsam eẽ M
operationẽ solum in parte curati-
ua. Et vere pars curatiua in comple
xione temperata necessaria nõ est:
& si casu contingeret, raro tñ esset.
Et quamuis dicat Gale. ꝙ in conser
uatione sanitatis optimę cõplexio-
nis medicinalibus non indigeamꝰ,
tñ in conseruatione eiusdem in lon
go tpe post natiuitatem indiuiduũ
talis ĩdigere vł, eo qđ ea quę ſm ip-
sum necessaria sunt, videlicet exerci
tium, balneũ, & alia similia difficil-
lima esse videntur: & ẽt apud illũ,
qui opinatur, ꝙ finis hoĩs sit sanitas

A pp solicitudinē tēporalium gerendorum, & penes istum hoc difficile esse vr: quanto magis erit difficile penes illum, qui opinatur ꝙ hominis sanitas est ipsius finis pp animæ perfectionem, aut vt aliquam insensibilem beatitudinem cōsequatur. tñ hoc certū non est nisi penes paucos. Sed multi opinantur, non tamē sunt ex hoc certi, nec curare videntur pp victoriam partis materialis. Sed quamuis hoc regimen difficile inueniatur, tñ volumus ab eo separari: qñ de eo breuiter loquemur. quia Auic. multum de hoc dixit, &
B sufficienter determinauit. Dicimus ꝙ Gale. sentire videtur in regimine complexionis temperatæ, qn indiuidua nascuntur, vt sal tritus super corpus eorū spargatur, vt eorū corpora pp extrinsecus aduenientia indurentur. Sed qđ mihi melius videtur, est ꝙ sup eorū corpora ponatur res non mordicatiua, sicut oleū de glandibus: sicut dicit Auenzoar: & quasi eandē operationē facit, quam Gal. dicit facere salem: & ēt melius, quia mordicationem nō habet. Et præcipit vt alio non cibētur nisi lacte, donec eius dentes oriantur. quia
C dictum est ꝙ necesse est cibum esse similem cibato: & natura lactis naturæ pueri est similis. & ēt quia iste ē cibus, quem eidē natura præparauit. & post dentium ortum præcipit vt grossiori cibo vtātur, & humido. Tamen vt nutrix à malis abstineat cibis, & vt exercitio vtatur temperato, & à coitu elongetur. quia coitus sanguinem prouocat menstruum, & saporem, & odorem lactis permutat. Et vt omni die in aqua tepida balneetur, & in aere temperato, vt horripilatio tempore balnei nō adueniat. Et Gale. sentit, vt hoc in domo balnei fiat. & ego dico ꝙ si aer est temperatus, non oportet vt hoc in casa balnei fiat. Et non balneetur, nisi cum venter à lacte vacuus existit, ad hoc vt cibus ad mēbra indigestus non attrahatur. & fiat post lōgum somnum. Et cunq; motus loco exercitij existit. Et à rebus eis terrorem, & tristitiam inferentibus cōseruentur, vt eorum naturæ ad pigritiam non conuertantur. Et vt calor ipsorum nãlis in ipsis non suffocetur, & dulces cantus, & dulces soni, & omnia quę ipsos lętificant,
E sunt congrua: & vt eorum naturalis calor accrescat, & ipsorum animales virtutes cōfortentᵃ. Et similiter īdigent pulchris formis, & figuris. Et maior lęsionum pars, q̃ pueris accidit, est aut pp calorem aut frigᵘ, aut terrorem, aut alia extrinseca. & hoc modo pueri regi debent, donec deambulare cœperint, hoc est vsq; ad annum tertiū. Et abinde exercitio omni die vtantur, & post exercitiū fricatione, & post ipsam balneo. Et plus dñt cibari cibo in quãtitate, & qualitate tēperato. Et iterū cum cibari voluerint, ista eadē sibi ordinētur. Exercitium tñ eorum excessum
F non debet habere, vt per ipsum eorum corpora non desiccentur, & ne per hoc eis augmentum prohibeatur. Et in aqua frigida balneari non debent quia aqua frigida cremento resistit. Et hoc regimen tribus septimanis annorum seruetur. Et scias ꝙ vinū, & ceruisia sunt mala: quia eorum capita replent, & malo calore calefaciunt eos, & mentem ipsorum perturbant. In tempore vero iuuentutis bonum eis & vtile existit: eo ꝙ tunc in eis duæ choleræ

G cholerae manifestantur, videlicet rubea, & nigra: vna per naturã, alia vero per accidẽs. & vinum atq; certusia istis duabus resistunt choleris, & eas à corpore expellũt. melãcholiae vero à tota specie resistunt. Sed choleram rubeã per vrinã educũt, & membra humectant, in quibus siccitas superuenit. Vñ cibi iuuenũ subtiles esse non debent. Et ex melioribꝰ carnibus, quas comedere debent, vel possunt, sunt carnes perdicum cum medulla panis praeparatae. Et ab herbis omnibus, & fructibus humidis abstinere debent. Et
H videtur mihi q̃ homines talis complexionis, & qui tali regimine regũtur, sunt parati Physicã sciam recipere per naturã: & vnam ex tribus perfectionibus. quas dixit Alexander necessarias esse Philosopho videntur habere. Post vero tres septimanas eodẽ regimine regãtur. Sed post digestionẽ panis exuant, & cũ oleo fricentur dulci: & fricatio sit mollis & lenta, vt duritiem nõ operetur: & hęc fricatio est necessaria, vt corpus bono exercitio praeparet. Et si ante fricationẽ exercitium inchoarẽt, possibile esset vt ex hoc po-
I ri oppilarentur pp superfluitates, q̃ exitum prepararẽt. Et oleum oliuae calidũ necessarium est; quia duritiem remollit, & superfluitates dissoluit. Mandilia mollia esse debẽt; ne contagio carni vllam laesionem possint inferre. Et fricatio quidem a superiori fieri debet ad inferius, & ab inferiori ad superius, & ex latere ad latus, & ex transuerso ad transuersum. & hoc agẽdo, ab omni parte pori aperiuntur. Et aer, in quo pãnos exuet, debet esse similis aeri veris: ad hoc; vt superfluitatum euacuationes mensuratae efficiant, qđ
K est, quia frigidus aer euacuationi resistit, & calidus superfluam operationẽ operatur. et ideo tẽperatus aer ab omnibus, vel à pluribus postulatur. Et post fricationem supradictã debet aggredi exercitium mediocre inter debile & forte, & velox & tardum: quemadmodũ est ludus paruae pilae; sicut dicit Gale. in lib. quẽ de pila composuit. quod est, quia ludus grossae pilae, qui cum pedibus perficitur, non laudatur: quia fortis est, & efficitur cũ timore. Et hoc exercitiũ perseuerare debet, donec L
anhelitus eleuetur, & corpus rorari incipiat, & tumor ipsius diminui incipiat. Item dicit Gale, q̃ haec quantitas exercitij ab exercitantibus nõ cognoscitur, nisi scdo aut tertio die; ita q̃ errore cognito ab ipso consentit corrigere, si exercitiũ superfluũ fuerit vna die, sequẽti diminuetur. Post hec vero anhelitus retineatur, sm q̃ possibile est, quod est, quia retinendo anhelitum, naturalis calor fortificatur, & poros aperit, & p eosdem superfluitates expellit; quemadmodum illi faciunt, qui foramina dilatare intendunt, quia exufflãdo foramen aperitur. & debet con- M
strictio esse cũ extensione musculi pectoris, ac diaphragmatis. Sed extensio musculi ventris parua debet esse. quod est, quia per hanc extensionẽ superfluitates pectoris, & pulmonis ad membra nutritiua expelluntur: & pp extensionem musculi ventris. supfluitates, q̃ in ipsis sunt, & quę ab illis transmissae sunt, inferius expelluntur. Et qui habet diaphragma debile, à cõstrictiõe anhelitus penitus abstineat: quia tũc superfluitates ad cerebrum mitterentur:

A tur: sicut videmus in sufflantibus in instrumentis. quia ipsorum venę inflantur in facie, & ipsæ facies rubedinem adipiscitur. et hoc accidit propter humorum, & spirituum ascensum ad caput. Hoc facto, fricatio fieri debet, quę eldalich dicitur. Et hæc fricatio multa debet esse, & ad asperitatem declinans propter duas intentiones. Vna est, vt superfluitates subcutaneæ emundentur, q̃ ab exercitio sunt transmissæ. Et alia ē, vt corpus solidetur, & vapores boni retineantur, vt ab his, quę ab exercitio accidunt, non alterentur. Istæ B quidē operationes, quę circa corpus exercētur, interpolationē requirūt, & quietem. Sed fricatio simul ac velociter fieri debet, sicut dicit Galen. quia si totum corpus mādilibus simul & semel fricari posset, vtilius esset, vt superfluitates simul & semel à corpore exhalarent. & hæc fricatio, vt dictum est, cum oleo dulci debet fieri. Iuuenes autem, qui hanc habent complexionem, quando ꝑuenerint ad quartam septimanā annorum, in aqua frigida balneari debent, pp solidationem raritatis in eorum membris ab exercitio dereli C ctæ; vt calor propter exercitiū sparsus aggregetur, & ad suum propriū tenorē reuertatur, operationes suas integra adimplendo. & eodem mō hic aqua quæritur frigida, quēadmodum in exeuntibus à balneo postulatur. Aqua vero ista nimiā frigiditatem non habeat, nec ēt in ipsa temperantia adesse debet. quod est, quia frigida vt nix membra lędit: & remisse frigida nostram intentionē non habet. & hæc balneatio subita debet esse. Sed in balneatione vel ablutione capitis aqua frigida, indigemus speculatione. Et D qñ Gal. fuit de ea locutus, nō posuit sufficientes cōdōnes: nec de ea ego dubito, nisi quia caput est membrū frigidum p nām. & in summa vtrū debeat balneari, aut nō, dico ꝙ nō.

Et post hæc oīa cibari debet laudabili cibo, sicut carnibus gallinæ, & pane perfecto, vt dictū est præparato, & carnibus hœdinis, & annualis agni. & vituli lactentis. Hora vero cibandi erit, cū omnes digestiōes fuerint celebratæ. Et ſm snīam dicentis ꝙ homo bis in die cibet, erit necessarium, vt bis exercitetur, & bis balneetur. Et Gale. dicit ꝙ quidam E Medici dicunt ꝙ hæc debent ter in (Cōtra Galenum.) die celebrari. & hoc eidem placere videtur. de quo non modicum admiror. qđ est, quia si hoc fiat ter, & horæ cibi tertiam sectionem habebunt. quod est, quia cū corpus iuuenis hoc regimine vtentis sit fortis naturæ, & bonę digestionis, non indiget vt ipsius cibus tertia digestione diuidatur. & hæc partitio nō cōuenit nisi senibus, & debilibus natura. vt idē ipse Gale. refert. Et si aliquis diceret ꝙ huius partitionis ne- F cessitas propriā necessitatem sequeretur, inde error prouenit, quia contrarium habet verū. quod est, quia necessitas partitionis horarum exercitij, & balneorū sequit' necessitatē partitionis horarū ciborum. Tñ noui Medici sentiunt ꝙ cōuenien- (Rasis.) tia tēpora comedendi tēperatis cōplexionibus sunt, vt tribus vicibus duobus celebret' diebus. & sic exercitium, & balneū debent fieri trib' vicibus duobus diebus. & isti mihi vident' veritati magis appropinquare, & etiā mirabilis Auenzoar huic assentire videtur.

G *De regimine corporis temperati, per Coitum.* Cap. 7.

ET coitus huic moderato vsu cõueniens existit, ita vt per hoc ei dẽ nihil accidat ex eis, quę ꝓter naturam sunt. Et hoc non cõcedimus, nisi quia sperma est vna superfluitas ꝑparata à natura, vt expellatur, sicut alię superfluitates: excepto ꝙ in se bona est. & iõ pp paruum errorem euacuationis ipsius fit magnũ nocumentũ. & plurimi sapientium prohibent vsum coitus in conseruatione sanitatis. Itẽ si exercitium est
H aliquo modorũ cõueniens post coitum, illud est nocumentũ coitui repugnãs. Et quia coitus desiccat corpora, & virtutes debilitat, & euaporat corpus, necesse est vt fricatio, q̃ post coitũ fit, hæc nocumenta coitus recompenset. Et necesse est, vt hæc fricatio habeat asperitatem, vt poros constipet, & membra confortet, & fiat cum oleo multo.

De regimine eiusdem per Somnũ & Vigiliam. De Excrementorum euacuatione: ac Lassitudinibus ab immodico exercitio prouenientibus. Cap. 8.

I ET somnus ipsius necesse est ẽt vt sit tẽperatus ſm exigentiam naturę: & vltra hoc in somno vel vigilia non cogat naturã. Et hæc omnia obseruari debẽt, nisi in ipsius regimine cõmiserit peccatũ, aut aliũ extrinsecũ ei non superuenerit. Sed si in ipsis regimine peccauerit, indiget correctione, vt repugnet huic p cõtrariũ: v.g. si comedat aliqua stypica, & ex hoc ventrẽ habeat cõstipatũ, necesse est vt rebus pinguibus vtatur. Et si hoc accidat cibi paucitate, & temporis longitudine, p contrariũ corrigatur. quia plurimũ & K causa constrictionis superfluitatum ẽst pp rerum extrinsecarum malã complexionẽ, hoc est caliditatis & frigiditatis: ob hoc, quia conseruari ab istis difficile est. Et cũ dico hic superfluitatũ constrictionẽ, non solum stercoris & vrinæ intendo, sed totius corporis superfluitates, quæ ex eo manant: sicut ex meatu, qui inter hepar & fel existit, & inter hepar & splenẽ, & qui prouenit ad palatũ & nasum. & vñr quãdo hæc mẽbra regimen dimittunt, indigẽt medicinis has superfluitates euacuantibus. Et scias ꝙ exercitium est vna L ex rebus, q̃ indigent correctiõe, si in ipso delinquitur. & peccatũ, qđ maxime in exercitio cõmittitur, est illud, qđ nominatur labagi, i. sicut pigritia, aut lassitudo, quę post exercitiũ accidit. Et iã diximus in his quę præterierũt, ꝙ labaget, qđ prouenit à rebus extrinsecis, sunt tres species simplices: vna est vlceratiua: secũda est extensiua: tertia est apostemosa. Et vlceratiua est illa, quæ fit ab humore calido: & fit ẽt pp retentas superfluitates nõ dissolutas per exercitiũ, aut pp humiditates liquefactas ex pĩguedine & carne pp im- M moderatũ exercitiũ. vnde necesse ẽ vt medicinæ adhibeanẽ, vt has superfluitates euacuent, & dissoluãt. & hoc fiat fricatione leui & multa: quia hęc fricatio pp sui leuitatẽ nõ oppilat, immo dissoluit: & qa multa euacuat. & debet ẽt fieri cũ oleo calido veteri stypticitate carẽte. Ex balneo vero magis necessarium est aereum, deinde tepidũ aqueum. Et cibentur cibis subtilioribus, humidioribus, atq; frigidioribus solito, & paucioribus quantitate. Et corre-

ctio

A ctio extensiuè debet fieri mollificatione. & idcirco debet fricatio lenis cum oleo calefacto in Sole: cũ oleo anethino, & cũ oleo chamæmillino inutile non est. & est necesse morari in balneo tẽperato, & moram in ipso trahere. Correctio apostemosę, quæ cum extensione fit, & læsionis sensibilitate, & quantitatis membri augmentatione, tribus efficitur modis, euacuatione videlicet, infrigidatione, & mollificatione: ꝓpterea indiget fricatione subtili leui & multa, & debet multam attrahere moram in aqua calida, vel tepida, & inungi

Ibi ad literã Gal. de tuenda sanitate.

B multo oleo tepido. sed ĩ ætate oleũ de besfascegi, i. violaceũ vtilius existit. Et cibus paucitatis istius speciei paucior debet esse cibo aliarum specierũ paucitatis, & frigidior. Hoc ẽ regimen temperatæ complexionis in ætate iuuentutis vsque ad trigesimum quintum annum.

De regimine Senilis ætatis. Cap. 9.

POst hæc vero exercitium diminui, & cibus subtiliari est necesse. & cibi sint humidi aliquantulũ ad calorem declinantes. Et in senij ætate exercitiũ fiat æquale, sicut iti-

C neris suauis. & calidis & humidis ĩdigent cibis. & hoc regimen latitudinẽ habet ſm magis & min' ĩ pluralitate & diminutione annorũ. & tales ĩ vnoquoq; die cibent', & supradictũ exercitiũ eisdem præcipiatur, & balneũ, & fricatio. Et quia in corporibus senũ vt plurimũ superfluitates generantur, & non sufficit exercitatio illa superfluitates euacuare potenter, necessario oportet in conseruatione sanitatis, vt cibis medicinalibus, aut medicinis potiãtur.

Et propter hoc in principio suarum comestionum oportet, vt rebus humidis reficiantur, vt bletis elixis paratis cum almuri, oleo, & sale: aut alijs similiter præparatis. clystere vero lenitiuum vltimum eis existit. & vti debent ficubus cum semine vrticę, & croco, & similibus ante cibũ. Et aqua mellis existit vtilis maxime istis, qui neq; vinum, neq; ceruisiã bibunt. sed vinum vtilius põt existere inter alios potus. Ceruisiarũ, quæ fiunt ex passulis, meliores illę existunt, quæ ex passulis carẽtibus nucleis fiunt. & hoc ideo, quia res, L

E quę nobiliores sunt senibus, sunt illę, in quibus virtus styptica non reperit': eo ꝙ resistunt ambabus suis qualitatibus ei, quod ꝗritur in eis. & debet eẽ vetus ceruisia vsq; ad finẽ suę perfectionis: & color suus sicut color vini. Et ceruisia, quę in nostra fit terra, vetus non appellat', nisi spatiũ sex mensiũ transcendat. & in minori tẽpore non est cõueniẽs conseruationi sanitatis. & ẽt vinum terræ nostrę non appellatur vinum vetus, nisi consequatur spatiũ vnius anni, aut medij. Et si ĩ senibus sunt membra læsa per naturã, exercitiũ

F eis conueniens non erit. quia senex cui exercitiũ ordinat', est ille, ĩ quo naturalis læsio membrorũ non est. Et senibus necessarium est balneũ ter in mense, aut quater. Et iam diximus ꝙ iuuenes istius complexionis non indigent balneo ad regimẽ sanitatis, sed senes indigent eo propter eorum exercitiorum paucitatem: quia regimen senum compositum est ex conseruatiuo & præseruatiuo. Et differentia istorum duorum regiminum est in hoc, quòd vnũ per simile, aliud p dissimile fit.

G Et est necessariū senibus vitare cibos grossos inter alias res. Et si contingat eos aliqñ comedere, associes eos rebus subtiliatiuis. Sed lac bonū est senibus venas habētibus largas: sed necessarium est vt cū melle vtātur. Senes vero frigidæ cōplexionis per naturam, & venas habētes strictas, lacti nō approximent. Hucusque locuti sumus de regimine temperatę complexionis, qualiter regēda sunt corpora ab infantia vsq; ad senectutē. Et quāuis ista regimina sint longinqua à possibilitate istius conseruationis, tñ regulę sunt ordi-
H natę volenti suā sanitatē conseruare. & si in hoc deficit, corrigere debet cū euacuantibus superfluitates, & cū medicinis oppilationes aperiētibus, & putrefactioni, & apostematibus resistentibus.

De corporibus varias habentibus distemperatas complexiones. Cap. 10.

DEhinc volumus loqui de regimine aliarum complexionū. Et dicimus q̄ istorum corporū duę sunt species. vna est, sup cuius membra oīa dominatur mala cōplexio distemperata ex loco, & cōplexioni-
I bus distemperatis: & alia est, super cuius mēbra mala cōplexio dominatur, quę in ipsis recipit diuersitatem: v.g. sicut cerebrū calidum, & stomachus frigidus. & hæc spēs fm Gal. est deterior prima: & maxime qñ talis cōplexio in mēbris radicalibus sita est. Et regimen istorū magis est propinquū præseruatiuæ q̄ conseruatiuæ: maxime in illis, quibus mēbra principalia in suis cōplexionibus sunt distemperata. & hoc regimen est quasi mediū inter regimen corporū, q̄ non sunt læsa, & cōditionem aptitudinis, q̄ ægritudinē K adducit: sicut in corporibus sanis existentibus, in quibus est vnū signum, aut plura, q̄ ægritudinē pronosticantur. & ego narrabo in hac parte, in eo quod futurum est.

De regimine corporum omnium distemperatorum, tum simpliciter, tum composite. Cap. 11.

DEinceps volumus narrare de mala cōplexione simplici: & incipiemus à calida. Et dicimus q̄ i complexione istorū non apparet in principio multa lęsio.: sed cū inueteratur, ipsam siccitas comitatur. & L sup corpora talium cholera citrina dominat̃. & iō oportet vt eorū exercitiū sit facile, & suaue cum suaui deambulatione, & quietatiōe. Sed qđ dicit Hippoc. quòd corpora calida debent quiescere & non exercitari, non debet intelligi. nisi remisse. qđ est, quia omnimoda quies corporis non ingreditur viā sanitatis. Et ob hoc necesse est vt exercitium sit cū suaui fricatione temperata: quæ quidem fricatio crementū efficit in carne. & ipsi fricationi associet̃ aliqua ex oleis inunctio, ex oleis frigidis, vt oleo violato, & similib⁹. Et balneen M tur in aqua tepida ad hoc, vt ex corporibus eorum superfluitates fumosæ resoluātur. sed aer balnei eis vtilis nō est. & si postea balneantur in aqua frigida, prodest vt corrigatur damnū, si qđ aqua calida facit. Et eorū refectio sit bina in die. & si siccitas in eis multum manifestaret̃, tertia refectiōe vtant̃. Sed spēs ciborū, fm q̄ dicūt Medici, debet eē fm similitudinē in sanitate p̄sentis cōseruationis. & isti cibi debēt esse calidi, aut calidi & sicci. & si volūt co-

A rũ cõplexiones alterare, debet fieri per contrariũ: tñ paulatim ad hoc regimen accedant, Sed dico q̀ istæ cõplexiones, q̃ exeunt à tẽperamẽto ad vnã extremitatẽ, ipsæ sunt proximę illi parti, vt incidant in ægritudines ex genere illius cõplexiõis: & hoc fit cũ superuenit aliqua causa extrinseca. Et propter hanc aptitudinem, quæ in eis est inuenta, dico quòd eorum regimen per simile ex toto fieri non debet: propterea quia tales complexiones, quales istę sunt, ſm vnum modum non perseuerant: immo sunt mobiles versus

B ęgritudinem complexionalẽ. Et ꝓpter hanc cãm intelligere non debemus in regimine suorũ ciborũ conseruationẽ, immo & pręseruationẽ, ad resistẽdũ ei, qđ accidere eis posset ex parte suarũ pręparationũ malarum. Et pp hoc totũ est necesse vt in cibis sit aliqđ contrariũ cõplexionibus eorũ. & hoc est pp timorẽ occasionũ extrĩsecarũ. nã ex parte cõplexionis solius non est timendum vti similibus in toto. & hęc est sñia illorũ, qui sñiam istã seruãt: quãuis ex toto hoc nõ declarent. Tñ istud regimen nõ sufficit nisi euacuet̃ hu

C mor, qui hãc fouet complexionem p vomitũ, aut p fluxũ ventris. Et debes intendere euacuare illũ humorẽ p locũ consuetũ à natura: ita q̀ si p vomitũ, p vomitũ: & si p fluxũ vẽtris, p fluxũ. & melius est p fluxũ: quia talis euacuatio est magis naturę manifesta. Et mihi vr̃ sufficere, vt habẽs hãc cõplexionẽ calidã, vel calidã & siccã, purget̃ cũ tamarindis, violis, & myrabolanis citrinis, & alu bleb, i. corrigiola, & sillibus. Et istæ cõplexiões calidę, aut calidę & siccę ſm plurimũ sunt vaporosę & fumo

sę. & ob hoc balneatiõe indigẽt, ne cito ephemerã icidãt. & silr̃ si tenui dieta lõgo vsi fuerint tpe. Et bonũ ẽ istis aliqñ post cibũ balneari, vt eorũ corpora impinguent̃. sed qui in dextro latere sentiet grauitatẽ, hoc vitare debet: & est necesse vt rebus vtat̃ exoppilatiuis. neq; istis est cõueniens potatio vini: & si bibãt vinũ bibere debẽt aquosum. Et vlt̃r dico, q̀ regimẽ cõplexionũ calidarũ & siccarũ, & calidarũ simpliciũ non diuersificatur in fine, nisi ſm plus & minus: quia impossibile est vt caliditas in fine non deueniat ad D

siccitatẽ. Et vtile est istis oxyzaccharra in tẽporibus calidis frigida, cum aliq̃bus seminibus & herbis, q̃ hñt virtutẽ aperitiuã, & prouocatiuã sine caliditate: sicut est semen scariolæ, & capill' veneris, & ẽt semẽ apij: cuius sit sua virtus rep̃ssa in quãtitate cũ seminibus melonis, & cucumeris, aut cũ alia re, q̃ habeat tẽperare caliditatẽ & siccitatẽ materierũ dictarũ: quẽadmodũ est stipes scariolę, & violę. Et mirabilis Auẽzoar dicit q̀ in oĩbus locis, in q̃bus vtimur oxyzacchara, debemus vti flore nenufaris: & maxime calido tpe. Et di E

cit p experientiã q̀ nenufar habet sua proprietate p̃seruare tales à febre. Itẽ dicit q̀ semp cũ oxyzacchara debem' vti rebus, q̃ os stomachi fortificãt, sicut aqua mastiches, aut cinnammonũ aut spica: quia acetũ inquantũ est acetũ, os stomachi lędit. Et mihi vr̃ q̀ aqua ordei tpe calido sit regimẽ cõueniens: dũmodo cũ ipsa sit aliqd, qđ reprimat nocumẽtũ oris stomachi ex ea. Et q hñt cõplexionẽ siccã, necesse habẽt eorũ corpora humectare, ne in eis accelerret senectus. & hoc debẽt facere cũ F

G Et est necessariũ senibus vitare cibos grossos inter alias res. Et si contingat eos aliqñ comedere, associes eos rebus subtiliatiuis. Sed lac bonũ est senibus venas habẽtibus largas: sed necessarium est vt cũ melle vtãtur. Senes vero frigidæ cõplexionis per naturam, & venas habẽtes strictas, lacti nõ approximent. Hucusque locuti sumus de regimine temperatę complexionis, qualiter regẽda sunt corpora ab infantia vsq; ad senectutẽ. Et quãuis ista regimina sint longinqua à possibilitate istius conseruationis, tñ regulę sunt ordi-
H natę volenti suã sanitatẽ conseruare. & si in hoc deficit, corrigere debet cũ euacuantibus superfluitates, & cũ medicinis oppilationes aperiẽtibus, & putrefactioni, & apostematibus resistentibus.

De corporibus varias habentibus distemperatas complexiones. Cap. 10.

DEhinc volumus loqui de regimine aliarum complexionũ. Et dicimus q̃ istorum corporũ duę sunt species. vna est, sup cuius membra oĩa dominatur mala cõplexio distemperata ex loco, & cõplexioni-
I bus distemperatis: & alia est, super cuius mẽbra mala cõplexio dominatur, quę in ipsis recipit diuersitatem: v.g. sicut cerebrũ calidum, & stomachus frigidus. & hæc spẽs ẜm Gal. est deterior prima: & maxime qñ talis cõplexio in mẽbris radicalibus sita est. Et regimen istorũ magis est propinquũ præseruatiuæ q̃ conseruatiuæ: maxime in illis, quibus mẽbra principalia in suis cõplexionibus sunt distemperata. & hoc regimen est quasi mediũ inter regimen corporũ, q̃ non sunt læsa, & cõditionem aptitudinis, q̃ ægritudinẽ
K adducit: sicut in corporibus sanis existentibus, in quibus est vnũ signum, aut plura, q̃ ægritudinẽ pronosticantur. & ego narrabo in hac parte, in eo quod futurum est.

De regimine corporum omnium distemperatorum, tum simpliciter, tum composite. Cap. 11.

DEinceps volumus narrare de mala cõplexione simplici: & incipiemus à calida. Et dicimus q̃ i complexione istorũ non apparet in principio multa lęsio.: sed cũ inueteratur, ipsam siccitas comitatur. &
L sup corpora talium cholera citrina dominat̃. & iõ oportet vt eorũ exercitiũ sit facile, & suaue cum suaui deambulatione, & quietatiõe. Sed qđ dicit Hippoc. quòd corpora calida debent quiescere & non exercitari, non debet intelligi. nisi remisse. qđ est, quia omnimoda quies corporis non ingreditur viã sanitatis. Et ob hoc necesse est vt exercitium sit cũ suaui fricatione temperata: quæ quidem fricatio crementũ efficit in carne. & ipsi fricationi associet̃ aliqua ex oleis inunctio, ex oleis frigidis, vt
M oleo violato, & similib⁹. Et balneentur in aqua tepida ad hoc, vt ex corporibus eorum superfluitates fumosæ resoluãtur. sed aer balnei eis vtilis nõ est. & si postea balneantur in aqua frigida, prodest vt corrigatur damnũ, si qđ aqua calida facit. Et eorũ refectio sit bina in die. & si siccitas in eis multum manifestaret̃, tertia refectiõe vtant̃. Sed spẽs ciborũ, ẜm q̃ dicũt Medici, debet eẽ ẜm similitudinẽ in sanitate ꝓsentis cõseruationis. & isti cibi debẽt esse calidi, aut calidi & sicci. & si volũt eo-

A rū cōplexiones alterare, debet fieri per contrariū: tñ paulatim ad hoc regimen accedant, Sed dico q̄ istæ cōplexiones, q̄ exeunt à tēperamēto ad vnā extremitatē, ipsæ sunt proximę illi parti, vt incidant in ægritudines ex genere illius cōplexiōis: & hoc fit cū superuenit aliqua causa extrinseca. Et propter hanc aptitudinem, quæ in eis est inuenta, dico quòd eorum regimen per simile ex toto fieri non debet: propterea quia tales complexiones, quales istę sunt, fm vnum modum non perseuerant: immo sunt mobiles versus

B ęgritudinem complexionalē. Et ꝑpter hanc cām intelligere non debemus in regimine suorū ciborū conseruationē, immo & pręseruationē, ad resistēdū ei, qđ accidere eis posset ex parte suarū pręparationū malarum. Et pp hoc totū est necesse vt in cibis sit aliqđ contrariū cōplexionibus eorū. & hoc est pp timorē occasionū extrīsecarū. nā ex parte cōplexionis solius non est timendum vti similibus in toto. & hęc est snīa illorū, qui snīam istā seruāt: quāuis ex toto hoc nō declarent. Tñ istud regimen nō sufficit nisi euacuet̄ hu-

C mor, qui hāc fouet complexionem p vomitū, aut p fluxū ventris. Et debes intendere euacuare illū humorē p locū consuetū à natura: ita q̄ si p vomitū, p vomitū: & si p fluxū vētris, p fluxū. & melius est p fluxū: quia talis euacuatio est magis naturę manifesta. Et mihi vr̄ sufficere, vt habēs hāc cōplexionē calidā, vel calidā & siccā, purget̄ cū tamarindis, violis, & myrabolanis citrinis, & alubleb, i. corrigiola, & sīlibus. Et istæ cōplexiōes calidę, aut calidę & siccę fm plurimū sunt vaporosę & fumosę. & ob hoc balneatiōe indigēt, ne

D cito ephemerā īcidāt. & sīlr si tenui dieta lōgo vsi fuerint tpe. Et bonū ē istis aliqñ post cibū balneari, vt eorū corpora impinguent̄. sed qui in dextro latere sentiet grauitatē, hoc vitare debet: & est necesse vt rebus vtat̄ exoppilatiuis. neq; istis est cōueniens potatio vini: & si bibāt vinū bibere debēt aquosum. Et vlīter dico, q̄ regimē cōplexionū calidarū & siccarū, & calidarū simplicitū non diuersificatur in fine, nisi fm plus & minus: quia impossibile est vt caliditas in fine non deueniat ad

E siccitatē. Et vtile est istis oxyzaccharа in tēporibus calidis frigida, cum aliqbus seminibus & herbis, q̄ hñt virtutē aperitiuā, & prouocatiuā sine caliditate: sicut est semen scariolæ, & capill' veneris, & ēt semē apij: cuius sit sua virtus repsīa in quātitate cū seminibus melonis, & cucumeris, aut cū alia re, q̄ habeat tēperare caliditatē & siccitatē materierū dictarū: quēadmodū est stipes scariolę, & violę. Et mirabilis Auēzoar dicit q̄ in oībus locis, in qbus vtimur oxyzacchara, debemus vti flore nenufaris: & maxime calido tpe. Et di-

F cit p experientiā q̄ nenufar habet sua proprietate ꝓseruare tales à febre. Itē dicit q̄ semp cū oxyzacchara debem' vti rebus, q̄ os stomachi fortificāt, sicut aqua masticbes, aut cinnammonū aut spica: quia acetū inquantū est acetū, os stomachi lędit. Et mihi vr̄ q̄ aqua ordei tpe calido sit regimē cōueniens: dūmodo cū ipsa sit aliqđ, qđ reprimat nocumētū oris stomachi ex ea. Et q hñt cōplexionē siccā, necesse habēt eorū corpora humectare, ne in eis accelleret senectus. & hoc debēt facere cū

G cibis humidis laudabilis chymi, sicut est caro pullorũ iuuenũ: & vti balneo aquę dulcis tepidę: & fugere laborẽ, & vigiliã, & oĩa accidẽtia aĩę, q̃ corpori faciunt acquirere caliditatẽ: sicut furor, & ira, & eorũ similia: & assuefacere ea, q̃ corpori adducũt delectationẽ, & gaudiũ: & vt extrinseca, q̃ eis intendimus facere, sint contraria suę cõplexioni, vt folia salicis, & vitis, & aquę frigidę: excepto gaudio tẽperato, aere tẽperato, & mobilib⁹ lactis. & audire sonos amenos eis cõueniens est. Sed
H cõplexionibus calidis & humidis superueniunt ęgritudines putridæ, & discursus superfluitatũ, & maxime tpe iuuentutis. Et idcirco necesse est vt exerceãtur forti exercitio & veloci, & vtantur fricatione multa & forti, & ꝙ ẽt balneent̃ ante cibũ. & op3 vlt stomachũ taliũ intueri, nã si ipsius cõplexio ad malã cõplexionẽ conuerteretur, humores totius corporis ad idẽ declinarent: & tunc cibus eorũ declinaret ad frigiditatẽ et siccitatẽ. Et ista cõplexio nõ est tẽperata, sicut opinatus est Gal. Et Antiqui dixerũt ꝙ cõplexio naturalis est calida & humida. quia cũ cõparamus cõplexionẽ naturalẽ, inquãtũ ẽ media, extremitatibus, tũc dicimus ꝙ est tẽperata ęqualis, & extremitates intelligunt̃ hic octo cõplexiones. Et qñ ipsam cõparam⁹ dominio superfluitatis elementorũ, q̃ sunt ĩ ipsa, nos dicimus ꝙ sit calida & humida: eo ꝙ caliditas & humiditas plus dominant̃ in ipsa, q̃ frigiditas & siccitas. & nõ dicim⁹ hic cõplexionẽ temperatã hanc, de qua loquimur hic, ꝙ sit calida & humida, nisi cõparatiõe ad naturalẽ. ergo cũ dicimus calidã & humidã esse tẽperatã, nisi ęquiuoce dr̃. Et Gale. met

Vide tertia Apho. 2. & 3. & I 18. cõ. & Technis, & Ras. 17. cõti. ca. 6.

K dicit ꝙ naturalis dr̃ respectu extremorũ, & calida & humida comparatione tẽperantię dr̃. & ideo dubitatur fm hoc tẽpus, ꝙ hęc temperata cõplexio nõ ĩueniatur. Deinceps reuertamur ad id, à quo separati fuimus. Et dicamus ꝙ nõ oportet appropriare cõseruationem sanitatis solũ super exercitiũ, balneationem, & cibos habẽtibus hanc cõplexionẽ: verum oportet cũ hoc euacuare superfluitates cũ medicinis laxatiuis à capite per viã sternutatiõis, & gargarizando ore masticken, & grana staphidagriæ: & ẽt prouocãdo vrinã. & medicinæ cõuenientes ad purgandũ habentes hanc complexionẽ sunt medicinæ leues, sicut agaricũ, turbith, & cartamus. Et op3 ꝙ isti multũ ab oppilationibus sibi cauere debeant. & inter cęteras causas putrefactionis huic resistere debẽt, euacuãdo humorẽ, qui putrefieri consueuerat, & cũ medicinis resistẽtibus putrefactioni suis qualitatibus, & suis proprietatibus. ꝙ, quia natura putrefactiõis stat p extraneum calorẽ cũ humiditate superflua fœtida: sicut sunt ei medicinę odoriferę in vltimo contrarietatis. Et si tu feceris vnã cõpõnẽ, ĩ qua oẽs istę virtutes aggregent̃, erit vltima medicina ad cõseruationẽ sanitatis ipsorum, dũmodo repressę sint in illis eius virtutes q̃bus nõ indigent. Sed cõplexio frigida debet cõseruari cũ rebus calidis sine humectatione, videlicet exercitio, balneis siccis, cibis, & his similibus. Sed cõplexio frigida & humida debet regimine calefaciẽte & exiccãte, & cũ multiplicatione exercitij: & indiget euacuatione pp̃ sup̃fluitates, q̃ à tali cõplexione

L (margin)

M (margin)

A xione generant. Sed cõplexiões frigidæ & siccę cęteris sunt deteriores, & indigent in earũ regimine calefacientibus & humectantibus, & leui fricatione, & dulcis aquę balneo, & exercitio temperato, & somno longo. Et vr̃r cõplexiones humidę indigent inter refectionẽ & refectionẽ mora longa: queadmodũ siccę indigent breui. & cõplexiões frigidæ & siccæ indigent superfluitatũ euacuatione, vt humoris melãcholici. Et medicinæ ad hoc valentes sunt myrobalani ĩdi, & polypodiũ. Et vina aromatica sũt cõueniẽtia valde

B huic cõplexiõi. Et coitus nocet plus cæteris oĩbus cõplexionibus, maxime frigidis & siccis. Et inter cõplexiones calida & humida superfluũ tolerare põt leui⁹: & q̃ peiores sunt frigidæ & siccæ existunt: humidæ vero medio mõ se habent circa illud. Ista sunt regimina cõplexionũ distemperatarũ in qualitatib⁹ actiuis & passiuis. Sed complexiones distẽperatæ solum in passiuis tantam non recipiunt læsionem, quantam distẽperatæ in vtrisq;, aut ĩ actiuis.

De resumptione Extenuatorum, & Pinguium extenuatione. Cap. 12.

C

SEd regimen corporũ extenuatorũ debet esse per contrariũ causarũ extenuatiõis: vt si fuerit huius causa caliditas cũ siccitate mẽbrorũ, valebit frigida & humida dieta. Et si cã extenuationis fuerit pp debilitatẽ attractiuę, quę est in mẽbris, inũctio olei oliuę affert iuuamẽtũ: dummodo solũ stet sup mẽbra, donec trahãt cibũ, & nõ plus. & si morã cõtraxerit nimiũ, dissoluet, & alterabit. Et si cã exiccationis erit sup virtutẽ digestiuã frigiditas, administrent ea, quæ confortent digestiuã, D sicut vinum, & ea quæ scis. & vr̃iter extenuatio siccitati associatur. Sed siccitas aliqñ prouenit propter dissolutionem multam, & aliqñ propter paucitatem digestiõis, & aliqñ propter vsum ciborum siccorum. & rectificatio istorum est facilis. Et extenuatio corporum pinguium fit p contrarium, fm q̃ tu scis.

De regimine Corporis distemperati in singulis membris. Cap. 13.

HVcusq; narrauimus regimen distẽperatę cõplexiõis vr̃iter: deinceps narrare volum⁹ de regimine distẽperatæ ĩ singulis mẽbris. Et E dicimus q̃ regimen istarũ cõplexionum plus ingreditur genus p̃seruationis q̃ regimen cõplexionis distẽperatæ cõis. Et intentio nostra in tali cõplexiõe, qualis est ista, est vt virtus illius mẽbri fortificet suã cõplexionẽ, temperando, & euacuando superfluitates, q̃ in eo generant, & remouere cãm, quæ illam generat superfluitatẽ, consyderando vtrum sit læsum in se, aut per alterius mẽbri compassionẽ: queadmodũ stomachus in aliq̃bus hoĩbus est lęsus per se, & ĩ alijs p cõpassionẽ cerebri. F & mẽbra, q̃ magis dãnificant alijs, sunt mẽbra principalia, cũ cõplexio erit alteri cõtraria. v.g. cũ hepar est calidũ, & stomach⁹ frigidus, & corpus est extenuatum, & renes arenis abundant, vel vt ĩ corpore extenuato testiculi multũ generant spma: ĩ talibus indigem⁹ regimine mixto, & plus instare distẽperantię periculosiori, ita q̃ aliud obliuioni nõ tradatur. & hoc ingreditur doctrinã de Ingenio sanitatis. & ob hoc nõ plura his dicemus. sed regimen pręser-

G uatiuum est de genere curatiui, sicut dicemus postea. Et scias q deterior harũ complexionũ est illa, quę est in cerebro declinante multũ ad caliditatẽ aut frigiditatem: ideo q, qñ cõplexio cerebri est ad maliciã conuersa, est cã aduentus mali multi & magni: quẽadmodũ sunt apostemata colli, & synãchia, & oris pustulationes, & apostemata vuulę, vt raucedo, & phthisis, & tussis, & dysenteria, & alia istis similia. Et aliqñ currũt superfluitates istę ad stomachum, & corrumpunt ipsum: ita q si fluxus fuerit frigidus, cõuertet ip-
H sum ad frigiditatẽ, & complexio totius corporis corrũpetur: & cũ hoc patiens eructuationes emittit acetosas, vt mihi tempore iuuentutis accidit: quia meus stomachus ,ppter malitiam regiminis malã acquisiuit complexionẽ: & Medicus meus ignorãs eam, dixit q taliter fuit cõfirmata, q ipsam remouere non potuit. & ego ignorans oĩno erã scientiæ Medicinæ, & ab hac oẽ distẽperantię meę ortum habent. Et qñ distemperantia fuerit calida, fluxus humorũ in aliquibus erit calidus. rememoratio vero oĩum harum in
I capitulo de Ingenio sanitatis continetur. Sed conseruatio cõplexionis cerebri vt non distẽperetur, est vt si ẽ frigidũ, superponant̃ ei res exiccatiuæ habentes caliditatem cũ aromaticitate: sicut macis, & caryophylla puluerizata, postquã cũ vino fuerit ablutũ. Et euacuentur superfluitates, q̃ in ipso cõtinue generantur, cũ sternutatione & fricatione, quę fiunt cum radice nucis. Et ẽt gingiuarum fricatio confert. Et crebra masticatio masticheS: & vti medicinis, q̃ euacuant humores in eo

abundantes tẽporibus congruis: & K maxime in vere, & autũno. Sed cerebrũ distemperatum in caliditate, in quo superfluitates calidę generant̃, per contrariũ huius conseruatur. & hoc fit inungendo caput eius oleo rosato, & euacuando humorẽ contristantẽ, ſm q melius vr̃ conuenire. Et vl̃r cerebrum magis alteratur frigiditate q̃ caliditate. & pp hoc oportet ipsum à frigore conseruare cõseruatione vltima. Sed regimẽ illorum, quorũ impossibile est regere ipsos isto regimine, necesse est cõseruare eorum qualitates. qm̃ sicut est æqualis complexionis à sua na- L tiuitate, vr̃ mihi vt ægritudines eisdem superueniẽtes sint ex repletione. & ob hoc indigent euacuatione vl̃i, videlicet phlebotomia: & maxime, si in eo apparuerint signa repletionis. & oportet cum hoc, vt abstineant à cibis multi nutrimenti. Sed qui non habet complexionẽ tẽperatam, maior pars suarum ęgritudinum à malis humoribus habet ,peruenire. & ob hoc oportet ipsos abstinere, & scire illos euacuare, consyderando semper quantitatem euacuationis, vt nõ sit superflua nec diminuta: eo q tales sunt, quibus vna M euacuatio sufficere videtur in vere: & tales sunt, qui indigent duabus, vna. s. in vere, & alia in autumno. Et ego dico q illi, qui vtuntur potionibus in septimanis annorũ, aut in medietatibus eorum, rectius faciunt, q̃ illi, qui omni anno purgationes exercent. quia nos videmus q ęgritudines vt plurimũ non accidunt hoĩbus, nisi circuitibus terminatis, aut circa ipsos. Et ideo circa vnumquodq; indiuiduum hoc est consyderandum: quoniã spero q cum

A cum hoc regimine multi potuerũt euadere ab ęgritudinibus eis accidentaliter euenientibus.&conuenit etiam,vt qui volunt mutare consuetudinem malam,mutent ipsam suo posse paulatim,ne terreant subito.

De præseruatione corporum, quæ præparata sunt in ægritudines cadere.

Cap. 14

DEinceps volumus tractare de corporibus, quę propinqua sunt, vt in ęgritudinem cadãt, vt eorum malis aptitudinibus obuiem⁹. Et vniuersalr̃ dicimus,ꝙ genus præseruationis futurarum ęgritudinũ
B fieri debet, qñ aliquod signum manifestatur,tunc recte est ex gñe curæ ægrotantis in præsenti.verbi gr. resistere lepræ,vt non fiat, est idem cum rebus,quibus curatur, qñ est. illud idem dicimus in alijs ęgritudinibus. Malarum vero aptitudinũ & manifestior est illa,quæ dicit̃ spõtaneus labor. nam qñ hic corporibus adest, præparata sunt infirmitatibus multis. & ob hoc de isto vniuersalem sermonem faciem⁹,ꝙ nõ erit simile alijs malis aptitudinibus proprijs in omni ęgritudine: eo ꝙ modus obuiandi illis aptitudinib⁹
C malis est vnus & idem modus cum cura ęgritudinũ ipsarum.& idcirco hic non est recitandum. Et scias ꝙ non obliti sumus de conseruationibus corporum tpe corruptionis aeris: sed in posterum dicemus. Sed incipiemus loqui de labore.& dicemus quod iam dictum est in libro Aegritudinum, ꝙ potest esse tribus modis. Vnus est labor vlceratiuus: & hęc species fit ab humorib⁹ cholericis,qui hoc mouent:& de hac specie ad præsens intendimus loqui. Alia species dicitur extensiu⁹:& hęc ex sanguinis multitudine fit: & ſm aliquos dicitur ventosus. D
Tertia species dr̃ apostemosus, & compositus ex extensiuo & vlceratiuo:& de eius ꝓprietate est vt superueniat omnibus membris apparitio cremẽti circa omnia extrema. Et volumus incipere a cura omnes has species continente:postea vero de vnaquaq; specie loquemur per se. Et dicimus, ꝙ cã efficiens est mala complexio materialis:ergo medicina cõmunicans istis spẽbus erit, aut alteratiua, aut euacuatiua. Et alterationem,& euacuationem facit natura cum cibis, E
& medicinis,quæ habent disponere humores ad hunc finem.& aliquãdo adiuuant ad hoc somnus, quies, & fames. Et euacuatio fit cum medicinis, quę prouocant vrinam, & sudorem,& ventum:& est cum exercitio. & hęc fiunt, quia ars sequitur cursum naturæ.& istæ sunt medicinæ communicantes oĩbus spẽb⁹ supradictis. verum de propria vniuscuiusq; istarum volumus dicere:eo ꝙ non euacuatur vnaquæq; istarũ specierum vna specie euacuationis, nec alteratur vnaqueq; istarum specierum vna specie alterationis. F

De remotione, & præseruatione corporum a labore vlceratiuo.

Cap. 15

INcipiamus nunc a labore vlceratiuo. Et dicamus quòd causa efficiens istius est humor acutus mordicatiuus. Et tu scis ꝙ humor mordicatiuus est cholericus, aut melancholicus, aut phlegmaticus, salsus: ideo quia vnusquisque istorum est mordicatiuus. Sed cholera est acuta ꝓp suum acumen, & melancholia ꝓpter suam acetositatem, & phlegma salsum propter suam salsuginẽ. Et

hic

G hic accidunt aliquæ distinctiones. quod est, quia isti humores non effugiunt, qm̃ aut sub cute solum sũt locati, aut profundati in musculo, aut sunt in musculo & venis, ex via, qua inueniuntur in sanguine,* paterno propinquo. Adhuc non est lõgiquum, quin sint cum istis humoribus alij humores mucillaginosi, & forte non sunt. & si sunt, non effugiunt quin aut sint in spongiositate carnis, aut in venis. & si sunt ĩ venis, aut sunt cum paucitate sanguinis, aut cum eius multitudine. Et non est multꝰ sanguis in venis, nisi cum

*a l. paterni aitati.

H isti humores sunt pauci, & nõ sunt multũ elongati a cõplexione sanguinis: eo ꝙ inuentio quorundam ĩ actu nõ fit nisi ante conuersionem ipsorum in sanguinẽ, & aliqui post conuersionẽ in eundẽ: vt est cholera, & melancholia. & aliqui cito cõuertuntur, & aliqui tarde. quoniam quando multum elõgati sunt a sanguine, longa indigẽt cõuersione: & qui propinqui sunt, in breui cõuertuntur. & hoc est, quod potest dici de hoc labore. & vnusquisq; istorũ ꝓpriam habet medicinam. Et dicimus ꝙ qñ isti humores efficiunt la-

I borem, & sub cute sunt locati, forte exercitiũ, & fortis fricatio erit sufficiẽs medicina, cũ balneo, & cibo subtili, aut aqua ordei, & squizibin, & similibꝰ. Et qñ isti hũores ĩ poris sũt locati, nõ indigẽt exercitio, sed quiete & somno, & abstinere a cibo: eo ꝙ ista adducũt digestionẽ. & sero balneent̃ ĩ aqua tepida: & cibis subtilibus cibent̃ post assũptionẽ squzibĩ: eo ꝙ squzibĩ euacuat ꝑ vrinã & sudorẽ illũ hũorẽ, q põt moueri a natura. Et si hoc accñs sedabit̃, ꝑ hoc tũc plene cãm huiꝰ cognoscimꝰ. &

oxymelle,

si nõ sedat̃, & somn̄ patientis fuerit K debilis & variꝰ, tũc nõ ẽ hũor in carne, & musculis solũ, sed etiã ĩ venis. Et tũc cõsyderãdũ est si cũ istis hũoribus, qui faciũt hũc laborẽ, sunt humores mucillaginosi, aut nõ. & dicimus ꝙ si nõ sunt hũores mucillaginosi, & hũores faciẽtes laborẽ sunt ĩ porositatibꝰ aut venis, & tũc attendẽdũ est si cũ eis est sanguis multꝰ, aut paucꝰ: aut si illi hũores sunt remoti a subĩa sanguinis, aut ꝓpĩqui. Et si paucꝰ ẽ sanguis, & hũores sunt remoti a subĩa ipsiꝰ, tũc hũor iste faciẽs laborẽ dẽt euacuari ꝑ pharmaciã, & nõ ꝑ phlebotomiã s̃m spẽm L

illiꝰ hũoris faciẽtis laborẽ: siue fuerit cholericꝰ, siue melãcholicꝰ, siue phlegmaticꝰ salsus. qm̃, qñ isti hũores exeũt a natura ĩ qualitate, tũc indigẽt euacuatiõe cũ medicina attractiua, q̃ ꝓprie habeat respicere illũ humorẽ: eo ꝙ qualitate peccãt. Sed si peccãt quãtitate, tunc faciẽda est phlebotomia: sicut diximꝰ in libro de Ingenio sanitatis. Et si isti hũores sint cũ multo sanguĩe, & nõ multũ remoti a sanguinis substãtia, tũc in primis debent euacuari per phlebotomiam, & postmodũ ꝑ pharmaciã: hoc est si nõ adsint hũores mu- M

cillaginosi. Quod est, quia si cũ istis apparẽt hũores mucillaginosi, tunc cõsyderãdũ est: si hũores fuerint in venis cũ multo sanguine, & non erunt multũ ab ipsiꝰ substãtia remoti, tũc sint debẽt euacuari cũ phlebotomia:* qm̃ cum pharmacia difficile esset. Et si hũores mucillaginosi fuerint in venis multi cum sanguĩe pauco, & humores laborẽ inferẽtes a substãtia sanguinis fuerĩt remoti, tunc non est phlebotomãdum, nec pharmacãdum: eo ꝙ phlebotomia per-

*Co. ve. le. & tñ pharmacia difficilis esse debet.

A pernecabilis esset: nec I pharmacia propositum assecuti essemus: quia pp eorum grossiciem humores obedientes non essent, sed plus fluerēt, & etiam venæ clauderentur. Et hic interponenda est quies medicinalis: & subtiles cibi & incisiui sine multa caliditate, ad hoc vt multa in mēbris illorum sparsio non fiat. & conuenientius in hoc casu est squinzibin de seminibus, cuius siccitas sit expressa cum radice lilij, & violarum. Et aqua hordei conueniens hic est, & maxime in iuuenibus cum radice fœniculi: & hydromel etiam. Et

B quia in corporibus istorum ventositas grossa, & inflatiua generatur, pcipit Gal. dari diatriompipereon, & diacyminum. Sed in nostro climate hoc est vitandum: quia posset febrem incitare. & ipse Gale. his non vtebatur nisi in tempore frigido, & frigida complexione. Et medicinæ subtiles membra intrinseca confortantes cū remisso calore vtiles sunt: sicut darseni, & assarū, & cinnamomum, & ambra, & cassia lignea: & I Arabico ichalicha: & caryophylla, & similia aromatica. Et si Gal. aliq̄ istarum repudiet, facit hoc pter

C suam stypticitatem. & si cum alijs composueris, bona erit cōfectio, ob hoc, quia membra principalia sunt in vltimo debilitatis. & maxime os stomachi. in hac compositione mastiche non obmittatur. Sed rosa nō est hic commendanda pp sui frigiditatē & siccitatem: quamuis sit cōfortatiua. sed stœcas est vltimum in hac compositione, qualitate, & proprietate. Et quemadmodum in hoc casu phlebotomia inhibetur, & vomitus ratione eadē. Sed quando humores mucillaginosi sunt in musculis, & sanguis venarum est mund⁹, D tunc non timendę sunt res multum calidæ, & vrinam prouocantes: ppea quia tunc non est timendum, vt humor in membris spargatur. Et Gal. hic vtit medicina ex pulegio facta. & mihi multum placet illa, aut ei similis. Et scias, q mihi non fuit necesse narrare hæc signa significātia dominium humorum istorum, nec signa significantia quantitatē, nec locum: ideo quia omnia sunt tibi nota in libro Signorum. Et tu debes confidere in vrina in cognitione generum humorum, qui inter musculos sunt: quantitatem debes sumere E a regimine antecedente, a complexione, a tempore, & ætate, & alijs rebus in libro Signorum dictis.

De remotione, & præseruatione corporū a labore apostemoso, & extensiuo. Cap. 16.

SEd labor apostemosus, & extensiuus de necessitate proueniunt a sanguine multo: ideo conueniens est patientem primitus phlebotomare: & autumando quātitates fm tempus, & ætatē, & complexionem, sicut I libro de Ingenio sanitatis docetur. Et sunt distinguenda mēbra in enumeratione istius laboris: ita F q si I capite grauitas affuerit, cephalicam phlebotomare debes: & si in membris medijs basilicam: & cum ambas continuerit partes, mediana erit phlebotomanda.

De præseruatione corporum tempore aeris præter naturam. Cap. 17.

IN hac particula adhuc narrare remansit corporum præseruationem ab ęgritudinib⁹ ab aere præter naturā. Et dicimus breuiter q aer, vt alibi dictum est, permutatur aliqn I qualitate, & aliqn in subā sua. sed

G sed cum sit in vno aut alio, tunc prę parata sunt corpora recipere ægritudines similes illi complexioni. tamen omnia corpora ab istis dispositionibus non læduntur, sed solum nocentur corpora præparata. nam si esset hoc omnibus commune, ægrotarét omnes in aere supradicto. Iccirco considere debemus in regimine vniuersali omnes has continenti permutationes: hoc est in apertione oppilationum, & in resisté do causis putrefactionis ex toto. Et cum dico quòd omnes has permutationes contineant, intendo permu
H tationes, quę in substantia sunt. Sed permutatio, quæ ĩ qualitate existit, in vna videlicet, aut in pluribus, regimen ipsis qualitatibus contrariũ esse debet. & hoc regimen particulare est. verbi gratia, si est distemperatus in caliditate, & siccitate, cum frigidis & humidis regi debet, & degere in septentrionalibus locis, in quibus adhuc aer reprimatur rotatione aquæ, & folijs aromaticis humidis. sic omnibus alijs qualitatibus excedentibus contrarium apponatur. Et si magna caliditas non obstaret, leuiter euacuandæ essent super-
I fluitates, quæ in temporibus illis essent generatę. Sed aeri corrupto in substantia similiter resistendum est euacuationibus vniuersalibus, & cum resistentibus epidimię a tota specie. & vtantur cibis frigidis & siccis a putrefactione remotis, sicut aceto, & lentibus: & aromatizare aerem cum rebus resistentibus putrefactioni, sicut cum costo, & styrace, & galbano. Et terebenthinæ inest proprietas in hoc casu. Et theriaca maior isti tempori epidimiali multum resistit, sumendo ab vno characte vsque ad drach. i. & post non debet comedere nisi celebrata ĩ omnibus membris digestione. & hoc fit spatio sex horarum. Bolus armenus, & terra sigillata in aere pestilentiali magnum præstant iuuamẽ tum. Et per nomen Auenzoar odor vrinæ hircorum confert multum. K
Et dicitur ꝙ, medicamen ex aloes duabus partis, croci, & myrrhæ parte vna, de quo sumatur omni die pondus. xij. caractorum, cum vrna vna vini aqua mixti, iuuat mul- L
tum. & non est inuentus adhuc aliquis, qui hac medicina sit vsus, qui a pestilentia non securetur. Sed in corruptione temporis calidi debent eligi loca alta, in quibus regnet ventus septentrionalis, aerem mundificans. Sed si sit corruptio in substã tia tota, habitandum est in domibus terraneis, & cauernosis, loca alta vitare, & vitare omnes fructus humidos, & tunc necesse est vt omnes pisces tũc temporis penitus sint nociui, ob hoc, quia sanguis ex istis rebus generatus est citæ corruptionis.
Et similiter omnes carnes, exceptis M
volucribus montanis, sicut perdices & similes istis. & vniuersaliter res ventrem lenificantes hoc tempore optimę sunt: quemadmodum tamarindi, violæ, cassia, & manna. Et quod dictum est in hac particula secundum nostram intentionem sufficiens est.

Auer.

AVERROIS COLLIGET LIBER SEPTIMVS.

SVMMA LIBRI.

De ægritudinum Curatione, seu Ingenio sanitatis.

De modo Curationis malæ complexionis materialis, & non materialis. Cap. I.

Liber medicationis, Ingenio sanitatis intitulatur. Dicimus quod ob hoc, quod rerum cõtra naturã sunt duæ spẽs, videlicet ægritudines, & accidẽtia consequentia ęgritudines: & iterum ęgritudinum sunt duæ species, videlicet ęgritudines proprię & primæ, consimiles & compositæ secundario, vt sunt a malitia octo specierum malæ complexionis materialis & non materialis, & sunt ægritudines proprię membris officialib': videtur nobis, vt narremus, incipiẽdo prius a via de ingenio sanitatis, a remotione ęgritudinum propriarum membrorum consimilium, si sint materiales, aut non materiales: & postea ingenium remotiõis ęgritudinum membrorum officialium: & vltimo curationem accidentium percurremus: quãuis in medicatione ęgritudinum contineatur, quia per remotionem ęgritudinis accidẽtia remouentur. Et volumus primo narrare ęgritudinum membrorum consimilium curationem, materialium, & non materialium: & postea vnamquãq; speciem intendim' pertractare. & hæc nobis videtur ordinata distinctio. Et dicimus quod intentio in mala complexione non materiali est vnica sola, hoc est vt ad suam reuertatur naturã. & hoc nõ fit primo, & substantialiter nisi per contrarium, per quod malæ cõplexionis remouentur species: & sunt cibi & medicinę secũdum plus malæ complexiõi ęgritudinali sua prima virtute resistentes. ver. g. si mala complexio sit calida & sicca, remouetur per cibos frigidos humidos, & medicinas. Et quia diximus quod remotio malæ complexionis non materialis primo & substãtialiter a cõtrario remouetur, dicimus quod conuenit aliqñ, vt a simili per accidens similiter remoueatur: sicut aqua frigida malam remouet complexionẽ frigidam, eo quod claudit poros, & ĩspissat cutim, & sic colorem intrinsecũ fortificat. & hæc medicina multum est timenda: & non debet fieri nisi ĩ necessitatis tempore. & maior pars Medicorum, qui ea vtuntur, errant, vt postea ostendemus. Sed intẽtio remotionis malę complexionis materialis duabus rebus existit. vna est vt malus humor euacuetur: alia est, vt mala complexio membri rectificetur, quę relicta est a mala materiæ sparsione in membris. Euacuatio duobus fit modis. vnus fit cum phlebotomia: & alius fit per pharmaciam secessiuam, aut vomitiuã, aut vrinæ prouocatiuam: & per clysteria, & sudorem. quas omnes operationes operantur medicinæ cum suis virtutib' secundis, & tertijs, & proprietatibus: quemadmodum mala complexio prima remouetur virtutibus primis. & aliquando fit euacuatio per ieiunium, exercitium, balneum, & fricationem. Sed euacuationem per phlebotomiam ratione

G & experimento cognoscere possumus: & iuuamentum ab experiētia cognitum manifestum est. Sed iuuamentum ratione cognitum duob⁹ existit modis. Vnus modus est, quia ostensum est, ꝙ Medicus semper sequi debet viam naturæ: sed dicim⁹ ꝙ natura sanat per fluxum sanguinis ægritudines sanguineas multas. & eadem ratione inuenimus iuuamentum medicinarum laxatiuarū. Secundus modus est, ꝙ impossē est, vt aliquando cibus & potus supflue non sumantur, ita ꝙ in corpore sanguis supfluus aggregetur, aut alter
H humor, & superflua indiget euacuatione. ergo necessaria est phlebotomia, aut pharmacia, aut euacuatio alia. Sed ieiunium, & exercitium in hoc casu sufficientiam non habēt: quia nimis minuunt paulatine, cōparatione habita ad hanc repletionem, quæ est fm vasa. Nam accidere posset, sicut accidit illi, qui somniabat in balneo sanguineo balneari, vt dictum est superius in libro Si-
Li.4.c.10. gnorum, sicut dicit Ga. vnde cognouit sanguinem in sua complexione abundare: & ideo phlebotomiam sibi fieri imperauit. & consilium ha-
I bens ab alijs medicis sequentib⁹ viā Erasistrati, ei prohibuerāt minutionem, & iniunxerunt sibi abstinentiam. & abstinendo facta fuit dissolutio humorum, & inde duplicatus fuit calor, & extinctus fuit, sicut extinguitur lampas ex multitudine olei, quando superabundat. Sed quando debet quælibet istarum euacuationum fieri, aut vna pl⁹ altera, hoc volumus determinare in primis: & postea redibimus ad curationem vniuscuiusq; speciei singulariter malæ complexionis post narrationem rerum significantium manifeste fa- K
ciendi, vel non faciendi secūdū quātitatem euacuationis, & rectificationem malæ cōplexionis. & hæc sunt natura egritudinis, & virtus, & complexio, & ætas, & tempus, & alia quæ rememorari debent. Et dicimus vīr ꝙ euacuatio non debet fieri nisi cū humores cursum naturæ egrediuntur in toto corpore, aut in vno mēbro: & hoc aut qualitate, aut quantitate, aut ambabus. A quantitate vero prouenit species laboris extensiui, quæ est repletio fm vasa. Sed repletio secundum virtutem a quantitate, & qualitate prouenit: illa ꝙ vir- L
tutes nutritiuæ, & motiuæ aggregātur, & vīr omnes virtutes operatiuę. nam quando debilitantur virtutes, tunc operationes in humoribus naturales non fiunt. & fm plus hāc repletionem sequitur labor vlceratiu⁹ ppter humorum malitiam, qui in hac specie repletionis existunt. Isti sunt euacuationis modi superfluitatum, quę in toto corpore, aut in vno membro. Sed locus, in quo phlebotomia debet anticipare in quantitate, est qñ oēs humores in quantitate extra cursum naturalem augmētantur. & hoc non prouenit nisi cū M
augmento sanguinis quantitatiuo, ob hoc ꝙ humores in ipso sunt in potentia. & ista augmētatio fm pl⁹ laborem præstat extensiuum. Sed locus, cui minus necessaria est euacuatio phlebotomiæ, est qñ humores extra cursum naturæ in quantitate, & qualitate egrediuntur. Et maxime hic conceditur phlebotomia, quando humorum qualitates qualitati sanguinis non repugnāt, neq; etiam a substantia sanguinis elongantur: hoc est quia non sunt crudi

A & mucillaginosi. Et aliquãdo phlebotomia per accidens fit, sicut fit p fluxum sanguinis narium, & fluxũ hæmorrhoidarum, & simile. sed hoc quãtum possumus vitare debem⁹. Et aliquando hęc species euacuationis fit pp attractionem materiæ de membro ad membrum, sine intentione euacuationis ipsius ex corpore. & vt plurimum hoc fit, quando sanguis est paucus, sed tamen malitiosus existit. Et aliquãdo 1 hoc ambę intentiones aggregantur, hoc est ut euacuetur, & subtrahatur. & tunc

B propter hoc istud facim⁹, vt euacuemus materiam ęgritudinem facientem, & præseruemus ne augmentet.

Et scias, ꝙ quando intendimus solam euacuationem, tunc a propinqua parte membri euacuamus: sed quãdo subtractionem ad diuersam intendimus partem, tunc a remotiori trahimus parte. sed quãdo ad ambas partes intẽdere debemus, aut ad vnam magis q̃ ad aliam, hoc in subsequentibus dicetur. Et propter hãc diuersitatem intẽtiõis diuersa sunt loca venarum in phlebotomia. Et ppterea in quibusdam ægritudini-

C bus intendimus phlebotomare basilicam, & aliquando cephalicam, & in quibusdam medianam. & aliqñ phlebotomamus dextram, & aliquando sinistram, sicut declarabimus. & hæc sunt loca, ex quib⁹ euacuatur sanguis. Sed locus, in quo pharmacare cõuenit, in primis est, quando hũores exuberant sola qualitate: hoc conseruato ne sint de natura prius dicta, vt non sint crudi, aut mucillaginosi. nam tunc incisio, & digestio præcedere debent. Et propter hoc in anticipatione phlebotomię, & pharmaciæ est consyderandum, Rasis dicit ꝙ experientia

D multoties vidit in matrestrum, i. in hospitali, pleureticos phlebotomatos ante pharmaciam, & mortui fuerunt. & mihi videtur ꝙ hoc fuit, propterea quia mala materia in ꝓfundo corporis in multa erat quantitate: & qñ detecta fuit, ad actum producta perdidit patientem. Et aliquãdo necesse est anticipare phlebotomiam propter multam necessitatẽ, eo ꝙ incontinenti liberantur. Et est sciendum ꝙ debem⁹ incipere ab eo, quod magis necessarium esse videt. Et noster carissimus Abumeron A-

E uenzoar dicit ꝙ, nõ debet fieri phlebotomia nisi post corporis mundificationem. Et hoc est, quia quando venæ a sanguine sunt euacuatæ, sugunt superfluitates malas ad nutriẽdum ineptas, & ab his malam acquirunt complexionem. & intantum erit phlebotomia causa maioris constipationis uentris. quia membra euacuata, sugendo superfluitates feculentas, magis exiccant. Et scias ꝙ est differẽtia inter medicinam mollificatiuam & laxatiuam: eo ꝙ attractiua est cum attractione, & mollitiua cum mollificatione. & similia

F huius sunt, quę expellunt fęces solum. Sed quando humores qualitate peccant, s. vt sint grossi vel viscosi, tunc non est conueniens phlebotomia, neq; pharmacia. de phlebotomia manifestum est. sed de purgatione, quia humores si sunt viscosi & grossi, sunt inobedientes. & ideo medicina trahet bonos, mali autem remanebunt. Et Gale. quando euacuare volebat ante aduẽtum febris, cum medicinis calefactiuis, & incisiuis euacuabat. & quando febricitabat, faciebat hoc cum fricatione, &

G & medicinis subtiliatiuis habentib' calorem modicum. & hoc iam declaratum est in libro Conseruatiōis sanitatis. & quod fit cum febre, declarabitur in libro Febrium. Preterea, pharmacia per accidens fit aliquando, quemadmodum phlebotomia: sicut quando damus pharmaciam, vt humorem trahamus, qui causa fluxus existit. & hoc quamuis resistat causæ, ægritudinem tamen augmentat. & ego in sequentib' explicabo, vtrum per simile sit, aut per contrarium. Clysterijs vtimur, qñ superfluitates solum ex īestinis trahere intendimus, aut per viam H trahendi materiam ad oppositam partem. & sicut aliqui laudant vomitū ęgritudinibus partium inferiorum, sic & pharmacia in ęgritudinibus partium superiorum laudatur. Et aliqui sunt facientes clysteria, quando nō possunt recipere medicinam laxatiuam, vel quando ipsam infirmus deglutire non potest, aut ꝓpter læsionem ipsius hepatis, vel stomachi, quia lęduntur ex transitu eorū.

Et balneum vt plurimum humores subtiles euacuat. & propterea in passionibus ex grossis humorib' fieri non debet, nisi pręcedat digestio. I quia ex hoc inflammatio toti' corporis sequetur, & forsan principalium membrorum. Et fames est vna ex speciebus euacuationis: & maxime in ęgritudinibus, in quibus status, & crisis sunt propinqui. Isti sunt modi euacuationis malæ complexionis materialis, & nō materialis.

De modo, & quando fieri debet euacuatio & curatio. Cap. 2.

DEinceps dicendum est qualr ī supradictis agendum sit secūdum magis & minus: aut quando K nihil fieri debet, & maxime in euacuationibus & curationibus, quæ fiunt per contrarium. nam in pluribus locis euacuatio, & aliæ contrarietates non competunt: quamuis natura ægritudinis illud requirat. Et dicimus ꝙ nostra intentio in remotione malę complexionis non materialis est vt rectificetur. & hoc fieri non potest nisi per contrarietatem curantis in gradu exitus illius contrarietatis a temperamēto. Sciēdum est, ꝙ vt cognoscatur mensura distemperantiæ illius corporis oportet. & hoc cognosci non poterit, L nisi quando illius corporis complexio cognita fuerit sana, ætas, clima, tempus anni, regimen, & consuetudo. sic virtus, causa, & accidens: propterea quia in multis locis non attēditur causę, nec virtuti, nisi quando causa malę complexionis materialis existit. Sed quando mala complexio non materialis est in aliquo singulari membro, tunc mensura curationis per contrariū sumitur a mēbri complexione, & ab ipsius iuuamento, & a colligantia ipsius, & a situ ipsius, & ab ipsis sensibilitate, & alijs cognitis rebus. Sed modi cura- M tionis malæ complexionis materialis ob hoc, quia intentio sola est in superflui euacuatione, & in alio nō, vt recte procedat, sciendæ sunt causæ, quæ illas generāt superfluitates. & si a natura complexionis corporis proueniunt, aut non. quia in aliquibus corporibus humores superfluunt ab eorum naturis, & in quibusdam ab ætate, tempore anni, aere; & nutrimento, & regimine, & a purgatione eorum quæ ex corpore purgari solebant, vt sunt sanguis hęmor-

A morrhoidarum,& mēstruus,& priuatio consueti exercitij, & negligentia euacuationum. & etiam virtus operatur in hoc genere multum: eo ꝙ in maiori parte natura ægritudinis cōtrariatur euacuationi. Per virtutem intelligo virtutes operatiuas, sicut virtus expulsiua, et virtꝰ nutritiua,& uirtus motiua. Et aliquando motus euacuationis vniuersalis accipitur a membris infirmis,& maxime a principalibus, & operationes habentibus principales, sicut ab illo qui phlebotomia indiget,& oris stomachi debilitatem habet. Et etiam

B quando intēdimus euacuare aliud membrum ex membris corporis, aliqua sunt recipientia demonstrationem a locis suorum subiectorū, & suarum communicationum,& iuuamentorum.& suarum sensibilitatum,& formæ dispositionis, & modi membrorum totius corporis: eo quia possibile est, vt corpus demonstret super euacuatione,& forsan ꝙ non.& hoc, quando in corpore non inuenitur repletio vniuersalis, nisi ī vno membro solum. Et impręgnatio in mulieribus est ex rebus significantibus euacuationem, vel ipsius

C priuationem.& hæc sunt, quę significant in contrarietate faciēdi medicinam, vel nō:& si purgatio fieri debet, vel non. Et nūc dicēda est significatio, quæ sumitur a duabus rebꝰ supradictis, i. ab euacuatione,& curatione siue attractione per contrarium, qualiter debent fieri. Et īcipiamus a curatione per contrarium. Et dicamus ꝙ a Medicis dictum est, ꝙ quando complexio, aer, tempus anni,& similia cum ęgritudine conueniunt, tunc non est egressa complexio a natura propria nimio exitu.

Opinio Gal. ꝺ curatiōe causi ī iuuene & sene.

D v.g. iuuenis calidę complexionis, in regione calida,& tempore anni calido,& dieta calida, cui superuenerit causus, nō erit iste a suo naturali ordine multū permutatus: curādus tñ erit cum rebus in frigiditate remissis. Et qñ huius contrarium accidit, tunc multa facta est elōgatio: & iō huic resistendum erit maiori cōtrarietate: v. g. sit homo senex frigidæ complexionis, in regiōe frigida, cui superueniat causus, ſm illos indigebit re multum infrigiditate distēperata. Et ego dico, ꝙ maxime apparet, ꝙ non verum dicunt: quod manifeste videmus per sensibile argumentum. quia iuuenis supradictus, qui causum patitur, curari non poterit nisi cum rebus habentibus in fine, vel intēsam frigiditatem, sicut cum aqua cucumerum,& camphoræ. & seni supradicto si talia proponentur, calor naturalis ipsius extinguetur,& morietur. Et dico ꝙ illud, quod ad hunc errorem deducit eos, est vna regula generalis, quam posuerunt sine discretione præcisa in gradu elongationis senis a suo calore naturali ad extraneum calorem, cum ęqualem portionem posuerūt

Cōtra Galenum. E

F elōgatione caloris iuuenis a suo calore naturali ad extraneum. & maxime, quando dixerunt ꝙ, maior est elongatio. nam hoc impossible est. nam tu scis ꝙ calor extraneus a naturali ramificatus est. & si possibile esset vt æqualis esset elongatio, tūc vere necessario ſm viam curationis per complexionem essent refrigerātia multum fortiora ī corpore senis quasi ad tertium gradum. sed hoc ī seipso veritatem nō habet. Ob hoc ponamus iuuenem cholericum calidę complexionis in primo gradu,

G & superueniat ei febris, quę ipsum transferat ad secundum gradum caloris: tunc iste non est elongat⁹ a proprio calore, vel complexione, nisi ad vnum gradum: tñ cum rebus in secundo gradu frigidis curari non poterit. & hoc est propter fortem pmutationem, quam medicinę percipiũt in corpore iunioris ad substantiam igneam: eo q elongatus est a suo tẽperamento pp fortitudinem caloris extranei. Sed si seni supradicto frigido in primo gradu superuenerit ægritudo ipsum perducens ad secundum gradum caloris, iam elongat⁹
H est a sua complexione naturali magis q̃ iuuenis pręnominat⁹. quia iuuenis est elongatus per vnũ gradũ, sed senis elongatio est duorum graduum, aut plurium. Et pp hoc, si possibile esset, cõcederem⁹ fm elongationem fieri cõtrarium nociuum respectu consyderationis finis fm diuersitatem subiecti: ppea quia quasi impoſſe est senem ad illum gradũ peruenire. & si peruenire inchoaret, antequam ad terminum illum atti geret, moreretur. & si sanaret fm elongationem supra dictam, bonum finem non consequeretur, q̃uis ali-
I quantulum viuere posset. quia medicinæ eidem conuenientes complexionem membrorum suorum radicalium pp ipsarum frigiditatem læderent. & sic a tpantia magis elongarent. & multa elongatio tpantiæ causa mortis est, aut ægritudinis.
Præterea fm eorum dictum medicinæ iuuenis & senis frigidę debent esse in eodem. quia si vnũ corpus calidum est supercalefactum vsq; ad secundum gradum, & corpus frigidũ est supercalefactũ vsq; ad secũdum gradum, vnum corpus calidius alio non est. Sed scire debes, q si iuueni K medicinæ frigidæ adhibeantur vltra suam complexionem naturalẽ, ei non nocent, immo prosunt: eo q ipsius virtus fortis existit ad eas permutandas. ob hoc ad gradum corrumpendi naturam non perueniũt, sed ipsam ad temperantiã reducũt: quod seni non accidit pp ipsius mẽbrorum radicalium frigiditatem. ppter hoc sufficit seni, qui febrem calidissimam habet, medicina frigida in secundo gradu per ratiões supradictas: & etiam, quia corp⁹ senis potentiã non habet conuertendi me- L dicinas ad substãtiam igneam, quẽadmodum iuuenis corpus. Et si quęratur quomodo possit seni tanta febris caliditas aduenire: Respõdem⁹ q fieri potest pp dietæ suæ inordinationem. Nam si dieta conueniẽti vteretur, impoſſe esset vt talem incideret febrẽ: ob hoc, quia ægritudĩes, vt dictũ est in libro Aegritudinum, nõ nisi duab⁹ fiunt causis, aut a propria cõplexione mẽbri mala, aut a rebus aduenientib⁹ ab extrinseco. Et qñ cõplexio, & aer, & regio, & ætas contraria erunt ęgritudini senis, tũc nõ remanebit eius causa, nisi regimen, M & dieta. & quod ex parte temporis anni consyderatur, intelligitur a natura partium temporis anni. Et vlt, quando aer contrarius est ęgritudini, tunc bonum est infirmo, & gaudium Medico. & si aer p se talis nõ existit, tunc Medicus artificialem facere debet. Et modus medicatiõis, qui sumitur a consuetudine in re, vtrum fieri debeat aut non, aut quantum fieri debet, est sicut potus aquę frigidæ in igne ardẽti. Nam si infirmus assueuerat potum aquę frigidę in tempore suæ sanitatis sine læsione,

A ae, secure possumus dare tempore ægritudinis: quãuis hepar, & os stomachi habeat frigidum. & si huic assuetus non fuerit, aqua frigida eidem nullo modo propinetur. q si necessi tas nos ad hoc cogeret ad hanc dandam, tunc minorem dabimus quantitatem & minus frigidam: eo q consuetudo complexionem in simile conuertit paulatim, & lõgo tẽpore hanc consuetudinem acquirẽdo. sed quando contrarium subito fit, & secundum multum, naturam corrumpit. Et hęc est vna virtus, pp quam natura intellexit gradatim p

B tempora anni de vno contrario ad contrarium transire. quia si subito de calido ad frigidum, vel de frigido ad calidum transiret, natura tolerare non posset. Et pp consuetudinẽ dictum est a quibusdam, q quidam paulatim sumpserunt venenum ac gradatim, & conuersum fuit in eis ad cibum, & in habitu sine nocumẽto. Quamuis ita dicant, tamen ego non concedo. immo argumento demonstratiuo, & in epistola Theriacę & veneni reprobaui, quam ad Glauconem transmisi. Sed quod dicunt cõcedo, q Medicus de vna me

C dicina ad aliam permutare debet. quia si solum vna vteretur medicina, possibile esset q natura in habitum conuerteretur, & in corpore debitam non faceret operationẽ. sed virtus consyderanda est in eo, quod fieri debet in euacuatione, & in medicatione, quę per contrarium fit. Sed in euacuatione manifestum est q tenor virtutis debet attendi: sed in alteratione est, sicut balneatio aquæ frigidæ in hecticis, q prodest. Sed si diu asiuefiant, membra lædet principalia, & mortem inducet: sicut dicit Galenus q vni accidit iuueni malam complexionẽ non materialem habenti in stomacho, cui Medici aquam vitabant: & ipse pp nimiam aquæ auiditatem magis elegit mortem q̃ vitam: & multam aquam frigidã bibens subito a mala complexiõe stomachi euasit. sed propter aquæ frigiditatem remãsit ei insensibilitas quędam, ipsum in transglutiendo impediẽs: & sic mortuus fuit. Sed malæ complexioni, quæ est cum materia, necesse est duas species medicationis aggregare. & aliquãdo significatio sumitur ab

E alteratione malæ complexionis cõtraria significationi, quę sumitur a materia. verbi gratia febres putridę & maxime quę de materia cruda, & grossa, inquantum sunt de mala cõplexione calida & sicca, indigent humectatione & refrigeratione. sed cõsyderatione coctionis malum nocumentum imponabunt. Et hic bona Medici discretio necessaria existit, circa quam plus insistere debet. verbi gratia, quoniam illud, quod plus necessarium febri phlegmaticę existit, est euacuatio materiei: & in febribus cholericis est accidentib' obuiare. & qñ ambo ęquales in dubi-

F tatione existunt, tunc ambo ęqualr curare debes. Sed quando accñs nõ timetur, tunc studeas cãm totaliter remouere: quoniam taliter ipsam curabis complete simili ratione in ægritudine, & accidentibus ęgritudini cõtrarijs: sicut est febris, & syncope. qa tu scis qualr curari debẽt eo q in febre necesse est infrigidare & in syncopa calefacere: & syncope indiget nutritione, & febris euacuatione indiget: sicut dicturi sum'. Et hic scire debes q accñs, qd' ægritu-

 dini

G dini contrariatur, non sequitur nisi ægritudinem, quę contraria est primæ ægritudini, vt est syncope ex inanitione, quę contraria existit. Sed quando causa malæ complexionis nõ est materialis, hæc manifestatio ibidem non reperitur, vt in ephemera. & etiam, quãdo accidit mala cõplexio ab extrīseco: quia tu scis qualiter curari debet. Hæ sunt significationes, quæ sumũtur a mala cõplexione totius corporis. Sed quando in vno membro ægritudo singularis existit, tunc significatio sumitur, vt dictum est, a membri complexio-
H ne. v.g. quando cerebro euenit mala complexio frigida, signum est ꝙ hæc ægritudo est leuis: quia pauca & leuis facta est elongatio a sua cõplexione naturali. & tunc debet curari cum medicinis debilem calorē habentibus: quia tũc alia membra sunt infrigidanda, & non ipsum cerebrum. & hæc est comparatio iuuenis & senis, quemadmodum supra diximus. & quando indiges calefactione cerebri, tunc calefac ipsum sine timore. & si vis infrigidare, illud facias cũ timore. Sed alia membra frigida, sicut sunt nerui, & similia, si infrigidãtur, calefac ipsa sine timo-
I re. & qñ sunt calefacta, non refrigeres iterum, nisi cum timore, ad hoc vt nõ trahas ipsa de sua complexione. Et sicut diximus de his, eodem modo facias de siccis & hũidis: qa corporibus non accidit nocumentũ, nisi ex parte elementi dominantis super ipsa. Et quando scieris ꝙ iuuamētum membri magnum est in corpore, & erat. s. membrum ex principalibus, quæ magnam habēt operationem, arguas augere virtutē ipsius super omnia. & hoc non dico nisi propter communicationē mem- K
brorum principalium, quam habēt cum corde, quod est fons caloris, & minera vitæ. & iō non oportet multiplicari contrarietatem in talibus membris, & ꝓprie qualitatem frigidam. Et propter hoc est timendum, quãdo accidit hepati complexio calida, refrigerare ipsum cum rebus, quæ sunt in vltima frigiditate: quãuis manifestetur necessitas refrigerationis vltimæ. & hoc dico propter principalitatem huius membri. Sed verum dicimus, ex colligantia istorum membrorum recipitur demonstratio ipsorum. v. gr. non debemus L
refrigerare os stomachi maxima refrigeratione, quia est colligatum cũ cerebro frigido: & quamuis sit calidæ complexionis, quod est colligatum membro frigido. Et non debemus iterum refrigerare multum hepar, quia est colligatum cum corde. Et summa huius est, ꝙ quando volumus facere contradictionē membrorum principalium in calore, adhibeas curam de corde: eo ꝙ ipsum est colligatum cum his membris, s. principalibus. ideo quia cor est omnibus his in potentia, quamuis sit vnum in actu: sicut declaratum est M
in libro Sanitatis. & tempore, quo erit hepar malæ complexionis calidæ, intendas in refrigerando cor cũ medicinis facientibus hoc: quia possibile esset ꝙ cor esset cã malę complexionis hepatis, & tunc rediret ad malignandum cor. & ꝑꝑ hoc non oportet relinquere cor ĩter alia mēbra. Et non oportet solum curare super hoc, s. in refrigerando, & calefaciendo, & exiccando, & humectando: sed etiam in oĩbus operationibus fortibus, s. in operationibus secũdis,

&

A & tertijs. Sed demonstratio huius loci subiecti, & hic est manifesta. qa quando erit mala complexio super corpus. i. in fine superficiei corporis non eges medicinis fortis qualitatis. sed quando est ĩ corpus, oportet te vti medicinis fortibus: eo ꝙ debilitatur virtus ipsarum, propter transitum, quem faciunt per alia membra, v. g. sicut est pulmo.

De euacuatione per phlebotomiam.

Cap. 3.

HVcusque diximus de demonstratione medicinarum per viam contrarietatis: nũc vero loquemur de demonstratione specierum B euacuatiõis, & proprie duarum specierum, s. phlebotomiæ, & pharmaciæ. Dico itaq; ꝙ qñ natura ęgritudinis significat super necessitatem phlebotomiæ, necesse est vt præuideatur ætas, & virtus, & aer, & regimen, & consuetudo. & si omnia ista significant super necessitatem phlebotomię, tunc secure minuas sine timore. Et attendas ꝙ non sit in corpore aliquod membrum lęsum, qđ deneget phlebotomiam. ver. g. sicut est os stomachi frigidum, quod patitur nauseam: & etiam ꝙ eger non C diu ęgrotauerit, propter quod perdiderit virtutem. Aetas autem, quę est conueniens minutioni, est iuuent⁹, & ætas, in qua minuitur præter iuuentutem, est principium septimanæ sextæ vsq; ad septuagesimũ annum. Verum minuere debemus de quantitate sanguinis, i. minus extrahere de sanguine: quamuis sint homines qui tolerent phlebotomiam vsq, ad octuaginta annos. Sed non debemus minuere vsq; ad duas annorum septimanas ſm Gal. quãuis natura ęgritudinis hoc requirat manifeste. Et dixit Abumeron Auen- D zoar, ego minui vnum meũ filium trium annorum, & euasit a morte. Et virtus, quando est multum debilis, non sufficit vt solum minuamus de quantitate sanguinis: sed etiam oportet vt prohibeamus phlebotomiam omnino. & si viderim⁹ ꝙ patiens non potest viuere sine minutione, sicut accidit in ęgritudinibus senum, facias cum timore tamen. Tempus autem conueniens phlebotomiæ est ver. & tempus ęstatis prohibet phlebotomiam, propter debilitatem virtutis in illo tempore, & ꝓpter resolutionem spirituum. Verũ E si reqrat natura ęgritudinis, facias euacuationem, sed in parua quantitate. Tempus vero hyemis prohibet phlebotomiam propter coagulationem sanguinis, & propter grossitiẽ, quam habet illo tempore. Tempus autem autumni, quia est propĩquũ æstati in sua temperantia siccitatis & caliditatis, non est conueniens ad phlebotomiam propter siccitatẽ ipsius, & propter turbationem ventorũ, & propter debilitatem operationum, & propter tempus calidum, quod præcessit. Nec ita priuat phlebotomia omnino, s. quando natura F ægritudinis requirat, sed minuendũ est ex quantitate. Et quando intendimus phlebotomare aliquod mẽbrum corporis, & repletio solum fuerit in illo membro, tunc significat super diminutione quantitatis sanguinis. & ideo necesse est vt trahamus secundum quantitatem illius loci in duabus vicibus, aut tribus, ad hoc vt non reciperet damnum illud membrum, si egrederetur totum simul.

G *De euacuatione per pharmaciam.*
Cap. 4.

Bibere vero medicinas laxatiuas, etiam hoc significat super quātitatem euacuationis. Et infans nō debet euacuari aliquo modo, neq; decrepitus etiam. Neq; debet euacuari tempore ęstatis, nisi ducat ad hoc necessitas magna, propter siccitatem magnam temporis, & caliditatem ipsius: & quia acquisiuit ęgritudini complexionem similem cōplexioni eius. Neq; sumenda est medicina tempore hyemis: eo ꝙ humores sunt duri illo tempore. Et Medi-
H ci laudauerūt pharmaciam vere & autumno: quia humores non egrediuntur vt plurimum tempore autumni a natura, nisi in qualitate solum. Homines vero, quos non cogit ad sumendam medicinam nisi conseruatio sanitatis, sumere debēt postq̄ pluerit: eo ꝙ pluuiæ frāgunt siccitatem illius temporis. Verū est, si commotio complexionis sup̄ euacuationem medicinæ est tempore, in quo est humor in comparatione complexionis, tunc non debet euacuari nisi cum timore. sed cum erit contrarium, minuas ex quantitate,
I i. qn̄ aliquis humor superabundauerit. Et consuetudo quidem operatur in hoc, quemadmodum ī alijs. Qn̄ autem erit intentio euacuādi aliqđ membrorum corporis, significat super euacuationem ipsius: sicut diximus, locus subiecti, & colligātia mēbri. v.g. quādo voluerimus euacuare cerebrum per viā phlebotomię, minuemus cephalicam: quia ꝓpter maiorem colligātiam cerebri cum cephalica q̄ cum basilica: & etiam quia colligantia adiuuat in euacuatione. & cum intendimus trahere ad contraria, v.g. cum nimis abun- K
dant menstrua, apponimus vētosas ad mammillas. & cum erit decursus superfluus ex parte sinistra nasi, apponemus ventosam super splenem: quando vero erit ex parte dextera, apponemus hepati. De loco vero appositionis, si est membrum, quod intēdimus euacuare in alto corporis, fiat euacuatio in infimo corporis. & hoc est melius, eo ꝙ coadunatur hic euacuatio, & attractio. Et ideo laudatur vomitus in ægritudinibus existentibus in inferioribus corporis, & pharmacia in superioribus. Forma vero membri, & creatio ipsiꝰ demō- L
strant iterum super euacuationem ipsius. v.gr. nos scimus de curatione stomachi, ꝙ possumus euacuare ipsum per vomitum, & solutionē ventris. & scimus etiam de curatione hepatis, ꝙ euacuamus ex gibbositate per prouocationem vrinæ, & ex concauitate per egestionem. Et propterea figura membri est consyderāda in transitu medicinæ: eo ꝙ nō est conueniens apostemata ipsorū per ipsa euacuare per transitum medicinæ fortis per membra ipsa: nec gulę apostemata p gargarisma. Itē mobilitas membri, & ipsiꝰ iuuamē- M
tum similiter ad conseruādā suam naturam nos īducit: propterea quia tale membrum cum corde maiorē colligantiam habet. v.g. quando hepatis apostema in statu fuerit, & tūc de iure res resolutiuæ essent propinandæ, inquantū apostema existit: sed inquantum est in membro tali medicina a rebus habentibus aromaticitatem, non debet denudari: propterea quia membrū multę sensibilitatis fortes non sustinet medicinas. Sed de mala complexione in

seip-

A seipsa a quibusdam creditur, ꝙ & ipsa neget euacuationem materiei facientis ipsam. & hoc non est nisi ĩ euacuatione, quę fit per medicinam laxatiuam solum : eo ꝙ facit malã complexionem abundare. Et iterũ dicunt Medici ꝙ non debemus euacuare cum medicina laxatiua ĩ principio febrium, propter duritiem humorum in illo tempore. & ego declarabo hoc inferius. Dicit Hippo. mulier pregnans non debet phlebotomari, nisi quando embryonis virtus fuerit fortis, hoc est, a quarto mẽse vsq; ad septimum : nisi humores
B fuerint furiosi, & pharmaciam concedit tunc. Ego autẽ dico ꝙ phlebotomia, quãdo adest repletio, qua embryo non indiget, non est mala: sed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem: immo necessario lędit embryonem : eo ꝙ in se substantiam habet venenosam, & fortasse faciet malos humores fluere ad embryonem, vt ipsum lędat. propterea quia medicinę purgantes sunt medicinæ prouocantes vrinã: & quod prouocat vrinam, est de genere prouocantium mẽstrua: & qđ menstrua prouocat, abortire facit.
C Et istæ regulæ vniuersales medicationes malæ complexionis materialis, & non materialis sunt sicut principia & elementa ad illud, quod breuiter dicere volumus ĩ qualibet istarum specierum. Et nunc incipiam ĩ curis vniuscuiusq; specierum istarũ & diuidam hoc modo : quãuis isto modo non processerim in libro Aegritudinum, eo ꝙ hæc via hic vtilis existit. Et dicamus ꝙ mala complexio materialis, aut non materialis, aut est vniuersalis toti corpori, & q̃ magis est manifesta, est febris : aut existit particularis vni membro solum. Et quæ materialis existit, sunt duæ species: quoniam aut in concauitate membri existens, aut in ipsi⁹ substãtia imbibita reperietur absq; aliqua grossitudine vel tumore ĩ naturali membro eueniẽti: aut accidet membro grossities mala, quę apostema nominatur. Et incipiemus in mala complexione vniuersali: & post hoc de mala complexione loquemur particulari in quolibet mẽbro: & post illud de apostematib⁹, q̃ illa sequuntur: & principium in febribus ad ephemera faciemus. D

De cura febris ephemeræ in generali. E

Cap. 5.

ET dicimus ꝙ intentio medicationis in illa duæ res existunt. Vna ad remouẽdum calidam, & siccam malam complexionẽ, quæ est in ipsius substantia. & hoc fieri debet infrigidando, & humectando. Et alia, vt causæ extrinsecæ febrem facienti resistatur: ob hoc, quia hæc febris nihil aliud est, nisi mala complexio non materialis, quę vt plus a causis extrinsecis causatur. Et mẽsura infrigidationis & humectationis in hac febre est secundum mensurã F rerum particularium, sicut est complexio, aer, ętas, consuetudo, & regio & causę ipsam facientes. Et scias ꝙ refrigeratio in febribus per se & per accidens fit. per se, sicut per medicinas, & cibos frigidos: per accidẽs vero sicut balneari in aqua calida, aut tepida. & maxime ĩ hac febre fit, eo ꝙ per ipsam in spiritualib⁹ vapores dissoluuntur: qui nisi resoluerentur, corpus nimis inflammaretur, & fortasse ad putridam conuerteretur. & propter hoc balneum est omnibus cura vniuersalis. Sed inter

G aquā existit diuersificatio secundū diuersitatem causarum facientium febrem. & hæc febris secundum plurimum accidit propter cutis densationem: quod pluries accidit ꝓpter frigus, aut propter in aquis stypticis balneationem, aut propter necessariam balnei negligentiam, aut propter totius corporis siccitatem: sicut illis accidit, qui in aere calidissimo degūt. Et vere plurimum hęc febris accidit habentibus complexionem calidam & siccam.

De cura febris Ephemeræ in speciali. Cap. 6.

H ET de hac prima loqui volum⁹, & postea de complexione calida & humida, & vltimo de calida solum. Et dicimus ꝙ qñ accidit ꝓpter cutis inspissationem, aut propter aquarum stypticarum balneationē, medicatio per contrarium illis erit balneatio in calida, aut tepida aqua post declinationem paroxismi. & fricatio vtilis existit in exitu balnei cum oleo tepido, in quo nulla stypticitas reperiatur Non est* necessarium balneū reiterare vltra semel, sicut Gal. faciebat, qui infirmum faciebat intrare bis & ter: eo ꝙ hoc re- I gimen non conuenit, nisi hominibus assuetis multum balneari: sed embrocatio post balneum cū aqua frigida, vt mihi videtur, iterata, conclusionem faceret pororum: nisi pori nimium forent aperti, aut corpus esset nimis calefactum. Et melior cibus, qui post balneum est propinandus, si erit complexionis calidæ & siccæ, & tempus fuerit calidum, est ptisana ordei: eo ꝙ infrigidat & humectat, & adiuuat ad expellendum superfluitates per omnes suas vias. & post huius digestionē dandi sunt

Ephemeræ curatio ex cutis inspissatione.

al. bonū

pisces petrosi, carnes perdicum, & similium. Et si alium fecerit paroxismum, balneum, & dietam hanc reiterare debes. Et aliquando ꝓpter nimiam tristitiam, & multam iram fit, & propter multam in Sole morā. Et quę propter iram accidit maiori indiget refrigeratione q̄ illa, quæ ꝓpter vigilias, aut pp tristitiam prouenit. & nulla istarum indiget fricatione, sed balneo solum. Et quę pp vigilias, & tristitiam fit, maiori īdiget humectatione, somno, & gaudio. Et quæ pp moram plurimam in Sole accidit, indiget refrigeratione: & ut longā in aqua calida contrahat moram. & facta fricatiōe, cum oleis frigidis inungatur, vt oleo violato, & similibus. Et quando pp multā accidit frigiditatem, balneum intret calidum, & balnei calid⁹ aer vtilior existit balneo aquę. Et cibi temperati esse debent, aut ad caliditatem declinantes, vt turtures, coturnices, & similes & aqua mellis valde vtilis ē. caput vero talium oleo rosato inungatur, & alijs actu calidis: quemadmodum alijs frigidis in actu inūgi debēt. Et scias ꝙ vñis medicina omnibus patientibus ephemeram, existit balneum, exceptis patiētib⁹ reuma pp frigus. Et in ephemera ab apostematibus inguinum, aut subascellarum causata, & si causa reumatis calida fuerit, Dicit Gal. ꝙ balneum intrare debet. & hoc non dicit, nisi quia sufficiens est in humorum subtilium digestione, sed grossos disperget per totum corpus. nec balneari debet, nisi post digestionis cōplementum. Et vina aquosa alba aromatica omnib⁹ istis vtilia sunt, si bibere assueti fuerint: ita ꝙ post digestionem bibantur. nā plura habēt

K Ex tristitia, ira, e vigilijs.

Ex mora in Sole.

L A frigiditate.

M Ab apostematibus inguinum.

A bet iuuamēta q̃ aqua. nam vinū natationem cibi in stomacho vetat, ventositatem resoluit, vrinam ꝓuocat & sudorem, animam lętificat, & adiuuat naturam ad expellendum superfluitates, quando patiētes hāc febrem debilitatem incurrunt digestionis, & maxime habentes ipsam ex vigilia, vel tristitia. Sed quę a fessitudine est tantum, in sua curatione indiget dieta versus frigiditatem tendente: & vt cibetur quantitate tali, quę nauseam non inducat. Sed illi, qui hanc febrem patitur ex fame, propinanda sunt cibaria valde, & cito digestibilia, tendentia ad frigiditatem & humiditatem. & ꝓpter hoc si cibaueris tales in pricipio paroxismi, non febricitabunt. Sed si ꝓpter cutis fuerit constrictionem, I primis tribus diebus erit sufficiens fricatio, sicut cum semine melonū, milij, aut ordei farina, aut fabæ, vel orobi. & quæ approprianiur propina, sicut squinzibin cum aqua iridis, & capillorum vene. & violatum.

A fessitudine.

Ex fame.

B

Ex cutis cōstrictione.

Et si hęc sufficere non videntur, & febres tertium transierit diem, aut tu arbitratus fueris a principio, vt tāta fuerit ī corpore repletio, vt ꝑ fricationem, & apertionem sine vlli euacuatione ęgrum ledere posses, ob hoc, quia tale medicamen in corporibus plenis plus oppilat q̃ aperiat: tunc medicatio talium media inter ephemeram & putridam esse debet hoc est in phlebotomia & corporis mollificatione. & hoc facias ſm excessum a signis consyderatum, & secundum q ab experientia & bonitate æstimatiuè poteris perscrutari. quia ꝑ solam doctrinam certificari non posses, quod in vnoquoq; indiuiduo faciendum sit in quantitate, & qualitate in hac arte. Et necessaria est in hac arte præter vniuersalium rerum cognitionem experientia, propter quam particularia principia habeantur in eo, quod in vnoquoq; indiuiduo fieri debet. Et scias q ista principia scribi non possunt omnia, quia sunt infinita. & ista pars scientię Medicinalis nobis vetat perfectionem habere in hac arte: eo q magis est appropriata experientię, q̃ rationi. & ꝑ hoc dixit Hipp. Ars longa, & vita breuis. Et egomet nō studui, in hac scientia, vt videatur mihi, vt sim sufficiens, sicut videtur multis Medicis nostri temporis, qui multum elongati sunt ab eorum intentione: exceptis filijs Auenzoar, & maxime Aboali, & filio eius Abenariam, cui Deus conseruet vitam. nam isti veri magistri sunt in scientia Medicinali. Reuertamur ad dictum nostrum, & dicamus, quòd maior pars istius febris a stypticitate prouenit, & siccitāte, & maxime in complexionibus calidis, & complexiones siccas habentibus. Et hæc eis non prouenit, nisi quia cibi permutantur in eorum stomachis ad fumositatem, & quibus superuenit eis fluxus ventris. Et pluribus eorum, quibus hoc accidit, accidit propter corruptionem ciborum, & ipsorum mordicationem. Et aliquando accidit illis ventris cōstipatio: quod prauum existit. & constipatio hęc accidit propter caliditatem, & siccitatem, & virtutis expulsiuæ debilitatem. & sic dicendum est de medicatione vniuscuiusq; istorum per se.

C

D

E

F

G *De cura febris ephemera, quando est cum fluxu ventris.*

Cap. 7.

ET dico q̄ illi, cui accidit fluxus
ventris, in ipsius curatione con-
syderatio est habenda: ita q̄ si hūor
eductus est, & fluxus cessauit, fac ip
sum ingredi balneum, & ipsum ci-
ba cum confortantibus stomachū,
& ipsum stomachum cum vnguen
tis confortātibus vnge. sed cum flu-
xus est in statu, melius est vt in bal-
neum ipsos ire non permittas. hoc
Gal. dicit. Sed noui Medici medicā
tur fortem fluxum cū balneo: quia
H dicunt q̄ attractionem facit ad op-
positam partem. & quamuis ita sit,
non est propria medicina, sed est p
accidens: & ideo quia est per simili
tudinis viam: & tu scis q̄ contrariū
debet expelli per suum cōtrarium.
vnde hoc, quando possumus, est di-
mittendum. Sed patiens est cibandꝰ
absq; positione ipsius in balneo: im
mo debes conseruare, vt rectifices ip
sius stomachum euacuatione cessā
te cum lana infusa ĩ oleo absinthij
& oleo rosato, & si masticen contri
tam acceperis, & cum oleo rosato
miscueris, & prædictæ lanæ infude-
I ris, multo fortius operabitur. Et vlt
scias q̄ in membris principalibꝰ nō
est superponenda medicina actuali
ter frigida: quamuis potentialiter
frigida existat. Et si fuerit multa in-
flammatio ĩ ore stomachi, misceas
cum istis oleis succum extremorū
vitium, & succum cydoniorum. &
aliqui apponunt ceram, & faciunt
inde cerotum. Et aliqui ex hac me-
dicina mirantur, & dicunt, cū æger
os stomachi habeat mala comple-
xione calida vitiatum, cur Ga. ponit
masticen cum oleo rosato? Et nos
respondemus, q̄ significatio hęc re- K
cepta a mala complexione sola est
alia a significatione recepta a com-
plexione membri: ob hoc, quia ĩten
tio medicationis istius membri est
vt fortificetur cum medicinis habē-
tibus aliquid stypticitatis, cum ama
ritudine & aromaticitate. Et ꝑpter
hoc primi experimentatores nō cu
rabant debilitatem stomachi, nisi
cum his supradictis. Et possibile est
vt multis hominibus nocerent, eo
q̄ malam complexionem non con-
syderabant: sicut dicit Gale. vni acci
dit, quia malam complexionem ha
bebat in stomacho calidam, & sic- L
cā. Multum ergo consyderandum
est, si mala complexio est tanta, vt
ipsam nimium timeamus, studebi-
mus solum in oris stomachi cōfor-
tatione. Et si non admiscebimus cū
his frigidas medicinas, obseruato vt
sint illis similes in stypticitate: & ta-
les medicinæ sunt multæ. Sed si flu
xus non cessauerit, non desistas ip-
sum cibare cum rebus stypticitatē
habentibus: & s̄m quantitatem flu
xus ipsum rege. Nam si paucus sit
fluxus, sufficit panis biscoctus cum
zuccharo, vel succo rosato confectꝰ,
aut cydoniorum succo. Et si multus M
sit, fortioribus vtere, vel pane bisco-
cto ordei cum succo cydoniorum.
& vinum pomorum granatorū est
bonus cibus s̄m Gal. Sed si cessaue-
rit fluxus, mica panis conueniēs est.
Et si superuenerit casus appetitus, su
mat electuarium cydoniorum cum
aliquātula mastiche, cum succo ex-
tremorum vitis. Et Gale. vtitur hoc
electuario cydoniorum, quod com-
posuit ĩ fine Regiminis Sanitatis.
Sed medicina, in qua intrat pip, aut
res calidæ, tūc est vitāda: & maxime
in

A in climate nostro tempore calido, & calida complexione. Et quando istis accidit ventris constipatio, tūc consyderandum est, in quo loco sit cibi retentio, utrum in stomacho, aut in intestinis. Si est in stomacho Gal. præcipit dari cōfectionem triū piperum: sed non de forti, in qua intrant medicinæ, sed de debili, quam posuit in libro de Ingenio sanitatis. Et hęc medicina non est conueniēs nisi illi, in quo cibus permutatur in stomacho ad acetositatē: quia stomachis calidis, & nauseam ex caliB ditate habentibus, hęc non erit vtilis medicina. Et est dictum Gal. qđ iam declaratum est ĩ Aegritudinū libro, ꝙ virtus membrorum ęque debilitatur per complexionem calidam malam, sicut per frigidam: qa aliquod membrorum non hēt sua accidentia nisi per mensuratum calorem. Et si debilitatur per complexionem frigidam, est hoc substātiale, eo ꝙ est ei necessarium. Et ꝑpter complexionem calidam erit per accidens, sicut Sol fortis, qui extinguit ignem; & calor fortis fornacis extinguit candelam. Similiter potest dici C ſm Gal. de debilitate stomachi, quę fit propter causas calidas, & nauseas calidas. ergo Gale. non respexit nisi ad frigiditatem, quę stomacho accidit per accidens in hac arte. & hoc curare intendebat. Sed prouidēdū est super complexionem malam, & sic medicinæ misceri debēt. Sed credo ꝙ clima suum ipsum in hoc sustentauit. Et mihi videtur, ꝙ electuarium cydoniorum mistū cum ligno aloes, masticbe, caryophyllis multum valet, si sit taliter compositum, vt frigiditas cydoniorum vincat ipsorum caliditatem. Et non est tradendum obliuioni de modis cōpositionis harum compositionum. D quoniam si voluerimus frāgere virtutes ipsarum medicinarum absq; cydonijs, potes hoc facere cum extremitatibus vitium, uel cum alijs rebus frigidis & stypticis. & Medic° ĩ hoc prouisor esse debet, vt resistat ei, quod plus est timendum. Et melius est, ꝙ calor, qui ex hac prouenit mixtiōe, sit in primo gradu. Et quādo fuerit necesse frigiditatē stomachi remouere, diminuat res frigidas: sicut nos diminuimus in aliquibus quantitatem calidarum, quando non oportet complexionem caE lidam procurare. Et Gale. præcepit embrocari ventrem istorum cum aqua calida, & intendit per hoc ventrem mollificare. sed quia mollificatio nocet stomacho, oportet ꝙ fiat cum timore. & quamuis mollificatio sit huic congrua, ęgritudini naturę membri contraria existit. ob hoc est necesse has duas res miscere aut semper rem conuenientem ordinare. Sed cum cibus ex stomacho descendit, tunc embrocatio val de vtilis existit: hoc obseruato, ne cibus ĩdigestus ad membra trahatur F embrocata. & hic clystere meli' est omnibus, quę fieri possunt. & si nō est mordicatio, aut ventositas, tunc sufficit clystere factum ex melle, oleo, & aliquantulo sale. & si mordicatio fuerit, tunc admisceantur pinguedines anseris, & gallinæ. Et si vētositas affuerit, necesse est vt in oleo coquatur parum rutæ, & semina resoluentia ventositatem, sicut semen apij, & cymini, & similium. Et vētositas cum nausea in hoc loco significat ꝙ naturalis calor debilis est. & ꝑpter hoc nō est calefaciēdum, nec re-

G refrigerandum, sed vtrisq; vtendum erit. Et aliquando hæc febris tribus diebus perdurat: sed non timeas, & rege ipsos post exitum paroxismi, & post euacuationem ventris, ponendo ipsos ĩ balneo, & cibã ipsos cibis conuenientibus. Sed ex nausea acetosa hæc febris non fit, ob hoc, quia ex illis substantia fumosa non generatur, quæ spiritum inflammet. Et scias ꝙ in complexionibus frigidis & humidis raro hæc febris accidit. similr neq; ĩ frigidis & siccis. sed calida & sicca oĩbus paratior ad hoc existit. & propter hoc, illud, quod

H plus nocet corporibus sic dispositis, est fames, & exercitium temperamẽtum excedens, & negligẽtia balnei. Sed qui febricitant febre, quę fit ꝓpter bubonicum apostema, quod fit in subascellis, & inguinibus, vltimum medicamen illius apostematis est curatio. Et si propter reuma hoc accidit, medicinæ purgantes necessarię existunt. Et si fuerit propter sanguinis abundantiam minutiõe indiget: quia hæc pręseruat, ne in vlteriores ægritudines cadat. Et Gale. præcipit vt has febres patientes ponantur in balneum: sed mihi non

I placet vt fiat, nisi in declinatiõe. Et hoc sufficit in medicatione ephemerarum: coniuncto tñ hoc causis exterminatis in libro Aegritudinum.

Febrium medicamẽ ex bubonico apostemate.

De curatione febrium acutarũ ardentiũ. *Cap.* 8.

DEinceps volumus loqui de febrib' ardentib', vel acutis, quę dicuntur ardentes: ideo quia istę febres sunt mediæ inter putridas & ephemeras. Et dicimus ꝙ iam dictũ est in libro Aegritudinum, ꝙ hęc febris fit ex multo sanguine. & sunt species duę: vna est, dũ sanguis non est putrefactus: & alia est, dum sanguis iam putrefieri incipit. Et vnaquęq; istarum trino disponet' modo. Vn' est, vt homotonos continue affligat a principio vsque ad finem æqualiter. & hoc fit, propterea quia id, quod dissoluitur, est ęquale ei, qđ resoluitur. Secundus mod' est, vt a principio augmentetur, vsq; ad finem. & hoc accidit, ꝑpea quia illud, quod dissoluitur, est plus eo quod resoluitur. Tertius mod' est, vt a principio vsq; ad finem decrescat. & hoc fit, ideo quia illud, quod dissoluitur K

minus est eo, quod resoluitur. Et qa hæc febris fit propter oppilationem ſm vasa, medicatio ipsi' erit ꝑ phlebotomiam: & maxime cum nõ est sanguis putrefactus. Et Gale. hic dicit ꝙ quando natura fortis est, extrah: mus vsq; ad syncopam. & dicit, ꝙ propter hoc corpus refrigerationem habebit, & possibile erit vt cholera abijciatur per partem superiorem, aut inferiorem. & dicit hãc medicationẽ in hac febre esse necessariam. Et ego dico ꝙ hęc q̃titas euacuationis artificialr non existit, immo valde est erronea: eo ꝙ hęc ars imitat' naturam: & nunquã fit crisis laudabilis per euacuationẽ sanguinis vsq; ad syncopam perducentẽ: immo hęc ꝓuenit a crisib' malis, in quibus virtus expulsiua plus q̃ conueniens est, expellit. Adhuc nõ est intentio euacuationis, inquantũ est euacuatio, nisi ad remotionem superflui sanguinis peccantis quantitate, & ad conseruationem quantitatis naturalis: ergo quomodo põt sanguis euacuari vsq; ad syncopam, nisi cum detrimento sanguinis naturalis? hoc impo l'e eẽ videtur. & Gal. non L

Nono Metho. med. c. 4.

Prima rõ cõtra Gal.

M

Secũda rõ.

A non intellexit per hoc nisi subitam corporis refrigerationem: ergo hęc medicina accidentalis est periculosa. vnde melius est vt aliquantulum ex calore remaneat extraneo, q̃ calor naturalis diminuat. Adhuc non

Tertia rō.

est credendũ vt in tali corpore, quale est istud, non sit putrefactiõis alicuius humoris præparatio. ergo si diminuis calorem naturalẽ, corrumpetur humor, & virtus diminuetur, & non erit qui huius erroris faciat correctionẽ. Signa ergo, per quę cognoscimus febrẽ esse à putrefactione exemptam, sunt signa commutatiua, & non fixa.

B Consydera ergo quot in hoc loco eminent pericula.

Vide Ras. in li. diuisionum. 149. & Auic. prima quarti tra. 2. cõ. 47. & Abynz. tertio Theisir tra. 1. c. 4.

Et cum in hac febre apparent signa putrefactionis per vrinam, aut pulsum, phlebotomia non fiat vsq; ad syncopam perducens, quia impossẽ est vt post minutionẽ non remaneat putrefactio vsq; ad septimũ diẽ. & pp hoc ẽ necesse vt remaneat virtus sufficiens digestioni. Et dicit Gale. ꝙ qñ medicabis hanc febrem sanguinis cum putredine, tunc non est expectãdum vsq, ad digestionẽ materię. Et ex hoc intelligere debemus ꝙ in principio phlebotomare

C debemus. Et demũ potare aquã frigidam in niue frigidatam tandiu, donec corpus ipsius ad frigiditatem deueniat.

De exhibitiõe aquæ frigidæ.

Et hoc fieri debet consyderatis certis consyderationibus. Prima est, vt ęgritudo sit digesta, & vt in visceribus non sit apostema, & vt in ore stomachi nõ sit debilitas neque frigiditas, nec qñ infirmus non est assuetus aquam frigidam bibere. Et sic esse debet: qñ illud, qđ hic inducit ad malam complexionẽ, cõtrarium existit eiusdem rei, quę causam habet remouere: qñ aqua frigida humorem incrudat, & impe- D dit digestionem. Et impossibile est hanc febrẽ Itegre remouere, donec causa ipsam faciens in corpore reperiatur: ergo qñ potabit aquã frigidam habens stomachum debilẽ & frigidum, quin ei accidat timor, & stupefactio, & consimiles ægritudines ex mala complexiõe frigida. Et iam inuenti sunt hoĩes, qui biberunt aquam frigidã semel in quantitate multa, & inde ad cõstrictionẽ anhelitus deuenerũt pp frigiditatẽ musculi, vel nerui, & diaphragmatis, & taliter ꝙ non potuerunt aliqd

E deglutire. Et qui ipsam bibunt iam facta digestione, tunc naturam optime adiuuant: eo ꝙ tunc ibi iã aliud non remansit, nisi mala complexio calida: & illa tũc remouetur ab aq̃ frigidę bibitione. & sic natura meliorem facit operationẽ in humore tali, s. perficiendo digestionẽ, & malam materiã expellendo: qñ ipsa mala cõplexio hoc facerẽ ꝓhibebat. & hic est tractatus Gal. in potatione aquę frigidę in hac ægritudine. Et debes scire ꝙ hęc febris latitudinem habet magnam in suo calore ſm magis & minus: & pp hoc, quę fortioris caloris ẽ, dr causus, i. ardẽs. F Et hæc latitudo diuersificatur ſm climata. Et qñ omnia particularia concordant cum febre, quæ est ardẽs, & infirmus multum desyderat aquam frigidã, non in hac est digestio expectanda. quia ęger ante digestionem consumet. & si feceris ipsum pati vsq; ad digestionis aperitionẽ, tunc erit ipsius digestio mala: quemadmodũ est nebula nigra, aut hypostasis nigra pp nimietatẽ combustionis, & tunc aquę frigidę exhibitio nõ valebit. Et ꝓpea melius est in

G in principio sine etiam digestionis signorum apparitione exhibere, & nõ curare ex dictis aliquorum: quõ hæc res est veracissime probata. Nã materia, quæ talem facit febrem, qualis ista est, cum sit in vltimo caliditatis, non est priuata digestiõe nisi propter malam qualitatẽ acutam, non propter grossitiem, nec pp viscositatem. & quando hanc infrigidabis, tunc statim erit materia digesta. & melius est vt conuertas talem febrem ad febrem lenẽ & longam, quæ curari potest, q̃ ęger subito moriatur. nam error, qui fit in
H alteratione complexionis febrium, facilior est q̃ mors. Et ego credo q͂ illi, quibus digestio debet expectari, si detur aqua frigida, citius curarentur, si eius virtus extitit fortis, quãuis ægritudo fuerit longa. Dicit.n.
9. Aphori. Rasis q͂ duo iuuenes in diebus canicularibus iter agebant: quorũ vnus erat dominus, & alter seruus: & ambo hanc inciderunt febrem: & Medicus dño aquam præbuit frigidã, & seruo non propinauit: dominus euasit, & seruus mortuus fuit. Et terræ istæ nostræ mediæ sunt inter terras Gale. & Rasis in temperamẽto.
I Et egressi sumus ex eo qđ nostrę intentionis erat. & ppea quia tractatus curationis istius febris est vna partium tractatus febriũ putridarum, & propter hoc bonũ fuit narrare medicamentum, quod vtrisq; commune existat.

De cura febrium Putridarum, & primo de eis in generali. Cap. 9.

SEd dico q͂ febriũ, q̃ sunt ex mala complexiõe materiali, prima illarũ intentio duas cõsyderat res: hoc est vt malã remoueat cõplexionẽ, & malam euacuet materiam. Et
K quia materia est cum calore putredinali, accidit hic tertia intẽtio, hoc est vt remoueantˀ causę iuuantes ad faciendũ putrefactionem: & est superflui diminutio, & pororum apertio oppilatiõis. Et pororũ oppilatio accidit pp res stypticas, aut frigidas, aut desiccatiuas, aut pp humorum grossitiem, aut viscositatem. & aliqñ hæc omnia aggregantur. ergo tertio intentio est, vt vnumquodq; istorum remoueatur per ipsius contrarium. Ergo vt plurimum accidit vt contrarientur hæc accidẽtia medicatiõi: & maxime qñ superuenit accidens, qđ est contrarium significationi medicationis febris. Sed qñ fuerit significatio recepta ab essentia febris, & causis ipsius, & vnum erit contrarium alteri, tunc oportet Medicum consyderare super accidẽtia, si fortissima sint. Et si non cogatur Medicus à febre, vel accidentibus, tunc instare debet remotioni causæ. & per hanc viam remouebitur febris, sicut est in febribus de frigida cã, vt est febri melancholiæ, & phlegmatis. Et si febris fortior cã fuerit, tunc opponat se febri: saluo vt cãę nõ obliuiscatˀ. & possibile erit vt cogatur ambo cõsyderare æqualiter. Et nos volumus in primis narrare febres, q̃ non hñt accidentia resistentia eorũ medicatiõi, & postea narrabimus illas, quę hñt accidẽtia contraria: eo q͂ tractatus resistẽtiæ accidẽtium est alius à medicatione ęgritudinũ, & ẽt alius à medicatione accidentiũ. qđ est, quia eorũ medicatio est per remotionẽ cãrum, sicut I ęgritudinibus. Sed resistere accidentibus fit cũ rebus, quæ cito ea remouent, & subito per cõtrarium:

L

M

A quãuis vt aliqñ augmentant accidentiũ causas, sicut opium in summis doloribus. Dicim⁹ ꝙ frigiditas & humiditas in oĩbus febribus ingressum hñt p modũ medicinę, et cibi. & hoc in rebus assumptis ĩ corpus fit per primas ipsarũ virtutes solum. & aliqñ fit, vt aerem infrigidem⁹, & aliqñ vt ipsum calefaciam⁹: & aliqñ ægrũ remoueamus de vno climate ad aliud, sicut fit ĩ peripneumonico, cui præstamus vt vadat in Æthiopiã, vel ad Arabiam. Sed euacuationes in febribus per phlebotomiam, vel pharmaciã fiunt per vir-
B tutes secundas, aut tertias, aut p proprietates: & aliqñ fiunt per balnea, aut fricationes. Sed euacuationes p exercitium in febribus non fiunt. & est consyderandum in quo sit vnũquodq; istorũ faciendum, aut plus vno, & in quo tẽpore: eo ꝙ tempus est vna ex rebus valde necessarijs ĩ hac arte. & ppea dixit Hippo. ꝙ tẽ-
» pus sit acutum: hoc est ꝙ tẽpus me-
» dicinæ latitudinem paucam habet. Et dicimus ꝙ phlebotomia fieri nõ debet, nisi signa multi sanguinis apparebunt: sed melius est vt fiat, qñ non est malitia nisi quantitatiua,
C sicut superius dictum est. Et tp̃s faciendi sequitur virtutis fortitudo: quia ſm plurimum fortitudo virtutis plus est in principijs ęgritudinũ. Propter hoc ordinauerunt quidam fieri phlebotomiã in principijs ęgritudinum. & multi sunt ęgrorũ, qui phlebotomiam patiũtur vsq; ad vltra septimũ diem. Et ad remouendum illorũ errorẽ dicit Gal. ꝙ debilitatẽ virtutis, aut fortitudinem nõ sequitur numerus dierũ. Et quantitas phlebotomatiõis recipitur à fortitudine ęgritudinis, & à complexio-

ne, & ab ętate, & tempore anni, consuetudine, dięta, & cõdõnibus alijs. D
Sed bonitas virtutis, & eius malitia sequitur malitiã complexionis, & eius bonitatem. & pp hoc ponitur à Medico in vno genere. Sed euacuatio, quę fit aperiendo oppilationes, fit incidendo humores, & subtiliando ipsos, & digerendo ipsos, & rectificando illud, qđ põt rectificationẽ accipere, & expellendo illud qđ non potest rectificari. & hoc fit in omnibus febribus, & maxime in illis, ꝙ non sunt incensiuæ: & etiã in omnibus horis, seu tẽporibus ęgritudi-
nis: eo ꝙ materia putrida nõ rectificatur, nisi his duabus rebus, s. expellendo illud, qđ rectificari nõ potest, & rectificando quod põt rectificari, quemadmodum fit ab hominibus volentibus putrefactioni obuiare. Et necesse est regere naturã continue in prouocando vrinam. Sed quia maior pars harum medicinarum est calidæ & siccæ complexiõis, vt est semen apij, & fœniculi, & similium: & possibile est vt ex tali operatione febris augmentetur: & pp hoc necesse est vt frangant̃ earum virtutes primæ cum rebus fri-
gidis ex natura sui adiuuantibus il- F
lam operationem: & talia sunt semina melonis, cucumeris, & horũ similium. & sunt etiam ex medicinis harum operationum, quæ sunt temperatæ, vel paucæ caliditatis, quas damus febricitãtibus, sicut capillus veneris, & endiuia, & similia. Et in summa intelligere debemus ꝙ quãdo operari volumus medicinas calidas, ꝙ frãgere debemus earum virtutes. & in his prædictis medicinis inueniunt̃ duę res, s. incisio, & subtiliatio. Et scias ꝙ euacua-

tio

G tio per vrinam est ex medicinis magis manifestis in febribus. Et hę medicinæ aliqñ inducunt angustiam, & inquietudinẽ, & corruptionẽ stomachi, & hepatis, & proprie in fine febrium chronicarũ, & pp hoc conuenit vt eis admisceãtur, ea quę habent confortare mẽbra principalia, sicut bulliendo in aqua prędictarũ aliquid masticheś: vel vt bibant aquam illam cum zucchаro rosato. & in his conuenit nobis magna exercere, s. in confortando, subtiliando, & incidẽdo. Et si materia huius febris fuerit humor frigid⁹ & siccus, H oportet vt abstineãt ab his, s. calidis & siccis: eo ꝙ ista sicca non debes quartanarijs exhibere. & si vis ei ꝓpinare, debes hoc facere, frangendo siccitatem earũ cum radice liquiritiæ, & zucchаro violato. Sed qa zuccharum violatum habeat virtutem relaxatiuã, prohibere poteris cum passulis: qm̃ optime existunt ĩ hoc casu, & sunt necessariæ, s. passulæ in remouendo siccitatem superfluam squinzibin, s. syrupi acetosi: eo ꝙ habet mordicare membra neruosa, s. œsophagũ seu meri, & stomachũ, & cannam pulmonis. & aqua cice- I ris cõfert in maiori parte febrium. Et quamuis aqua ordei sit frigida & humida, habet mundificare vias à superfluitatibus, & abstergit, & lauat vias absq; inflammatione, & est ex medicinis laudabilis valde ĩ hoc casu. Et pp hoc squinzibin, & ordei aq̃ laudata sunt ĩ curis febriũ. Sed aqua ordei interdum ori stomachi habet inducere nocumentũ, & pp hoc indiget rectificatione, s. ponẽdo in rotulo dimidio aquę ordei characłem vnum ex mastiche, s. põdus quatuor granorũ ordei. & hæc omnia indigent consyderatione, s. K opponendo se periculosiori, & fortiori ſm plus & minus. Medicinæ .n. laudatæ in relaxatione naturæ sunt, quæ habent has secundas virtutes, s. relaxare, & qualitati febrili obuiare. & tales sunt tamarindi, & benefeg, i. violæ, & tereniabin seu manna, & medulla bathecę. Sed opꝫ vt vitemus dare myrobalanos ante digestionẽ propter stypticitatem ipsorum. sed alubleb, i. corrigiola optima est in principio febris: quamuis aliquam habeat caliditatẽ. Ordo autẽ medicinarũ in mollificando naturam est, quã dicturus sum, L s. tereniabin in primo: secundo benefeg, i. viola: tertio tamarindi, postea alubleb, post medulla cucumeris sarracenici, s. anguini; & postea Karsabar, s. cassia fistula, deinde myrobalani. & cõueniens est omnibus febribus vti contrarijs à tota specie putredinis febrilis. Sed quia hę medicinæ pro maiori parte calidæ existunt, sicut sunt species, ideo ĩ modica quãtitate de ipsis ponere debem⁹, & frãgere debem⁹ earũ virtutes primas. Sed medicinis, quæ hãc exercent operationẽ absq; calefactione, vti debemus in hoc loco, sicut M est vinum pomorũ granatorum, & sãdali albi, & rubei, & tabazir, i. spodiũ. Sed ĩ sandalis aliqua existit oppilatio, & cùm rectificata fuerit medicina, materia vtilis existit. Sed medicinæ, quæ habent infrigidare & humectare sunt diuersæ vel variæ, vel multæ ſm diuersitatẽ & multitudinem febrium in quãtitate calidarum, & paucitate earundẽ. Et ordo harum medicinarũ ẽ talis: quia primo danda est aqua ordei, & postea syrupus iulep: & ẽ syrupus ſm

quosdã

A quosdam factus ex aqua rosę & zucchաro solum, sicut laudauerunt aliqui noui. Sed propter siccitatem aq̃ rosatæ ponendum est tantundem aquæ simplicis, & plus & min⁹, ſm ꝙ videtur conuenire. & qui magis fortis existit, est syrup⁹ factus ex succis frigidis & humidis, sicut est succus cucurbitæ, & cucumeris saracenici, & citrulorum, & melonum: & sunt exterius coloris citrini, & Iteri⁹ sunt continui & albi. sed quod fortius existit, est bibere succum prædictorum absq; zucchaio: & maxime succum cucumeris saracenici, sanB guini: eo ꝙ contrariatur choleræ a tota substantia sua. Sed tempus, in quo de necessitate debemus purgare materiam peccantem cum medicina attractiua, est hora, in qua exuberat malitia humoris exeuntis in qualitate. & iam declarauimus superius. & hoc facere debemus forti existente virtute. & tunc est certum, quando signa digestiõis apparent: qm̃ eo tẽpore collaudatur euacuatio facta a natura, eo ꝙ virtus expulsiua non mouetur ad expellendum superfluitates per viam naturalem, nisi facta digestione. & in hac arte C imitari debemus opera naturę toto posse. Et scire debes ꝙ facta digestione, fit descensio, & expulsio absque aliquo impedimento grossitudinis, vel viscositatis, vel oppilationis. Sed quando non apparet digestio, tunc dissensio inter Medicos reperitur: eo ꝙ Gale. & maior pars Medicorum dicunt ꝙ minime purgare debem⁹, nisi materia sit digesta, nisi ægritudo fuerit in vltimo acuitatis. Et hoc intelligere possumus ex dictis Hip. qm̃ quando ęgritudo est in vltimo acuitatis, tunc humores sunt in vltima furiositate, & non est securitas D quin descendant ad quædam membra principalia, & lædant ipsa, nisi sint euacuati in principio ęgritudinis: eo quia humores, qui acutissimi existunt, sunt subtiles: & quia ibi non est grossities, nec viscositas, quę prohibeat operationem medicinæ laxatiuæ. Et non potest inde prouenire nisi vnum solum nocumetum. quod est, quia medicinæ laxatiuæ suis qualitatibus primis augmentãt febrem. & illud potest remoueri miscendo cum eis frigida & humida, ſm ꝙ conuenit. Sed quando ægritudo nõ est peracuta valde, sed est qeta, tunc expectanda est digestio. Et E scire debes ꝙ ægritudines, quæ acutæ sunt in terris Hippo. in terris nostris peracutę sunt. & hoc manifestatur, quia Hippo. non curabat ęgritudines acutas, nisi cum aqua ordei, & melicrato. Et postq̃ ita est, ægritudines acutæ nostræ regionis, & aliarũ calidarum terrarũ, medicandæ sunt cum medicinis attractiuis, vel laxatiuis in principio ęgritudinis. Et in ægritudinibus peracutis pro maiori parte humores corrumpuntur circa orificiũ stomachi. & pp hoc, qñ apparet abundãtia sanguinis, licet nõ F sit sup̃flua: euacuare debem⁹: qm̃ in de magnum ꝓuenit iuuamentũ, & incontinenti quiescit valetudo ęgritudinis, nisi sit qđ ꝓhibeat ex rebus supradictis. Sed qñ ægritudines non sunt acutæ, sed sunt ex humoribus mucillaginosis & viscosis & indigestis, ipsas euacuare & purgare debemus post subtiliationẽ, & incisionẽ. & hęc est digestio eorum: alioquin non oportet cũ medicina purgari. Sed ęgritudines, q̃ non sunt acutę, & sunt ex humorib⁹ subtilib⁹, sicut est

Difficultas de euacuatione materiæ ante digõnem.

Terriana nõ est acuta, prima quarta tr. 2. c. 7.

G est vera tertiana, quæ non transit vltra septem periodos, dicit Auic. quod expectare debem⁹ digestionem: eo quod digestio humoris subtilis est eius ingrossatio, & grossi est eius subtiliatio. & sicut difficile est virtuti expulsiuæ expellere humores grossos propter sui grossitiem, sic difficile est virtuti expulsiuæ expellere subtilem: quia disrumpitur, & dispergit' propter sui subtilitatem. quare difficile existit naturæ expellere humores grossos, eo quod oppilant meat⁹, & trāsitus: & subtiles, quia disrumpuntur, & sparguntur, & imbibuntur. tñ medicinæ laxatiuæ citius expellunt, & facili⁹ humores subtiles q̃ grossos. Et propterea quidam Medici dixerunt quod nunquam dederunt aliquam medicinam laxatiuam ad purgandum aliquem humorem, quin cholera prius purgaretur propter sui leuitatem & subtilitatē. & adhuc magis quod qñ dantur medicinæ laxatiuæ, quæ trahere, & purgare debent melācholiā, aut phlegma grossum & viscosum a proprietate & sui natura, prius illæ eædem trahunt choleram, & expellunt. Et hoc idem manifestat intellectus, quod subtiles humores habiliores sunt ad purgandum, & expellēdum grossis: quis hoc non fit ex operæ naturæ. qñ si sic faceret natura, illud quod prius exiret in ægritudinib⁹ acutis, esset cholera: eo quod tales ęgritudines pro maiori parte fiunt ex humorib⁹ subtilibus. & quanto sunt subtiliores, tanto difficilius a natura expelluntur. Et propter hoc dicimus quod minime tardare debem⁹ in peracutis exhibere purgationes, neq; expectare ad perfectam digestionem: quia nō est tutum, quin mala qualitas prædominetur naturæ: & tunc erit mala digestio expectanda cum diffidētia liberationis. Et postq̃ ita est, quod purgare debes, non facias illud, nisi primo frangas suam caliditatem & siccitatem. Sed in febribus phlegmaticis, & melancholicis Rasis ī principio earum purgabat. & hæc erat eius opinio omnino, s. purgare ī principio febris. tñ Gale. dicit contrariū manifeste, s. quod minime debemus in principio febrium melācholicarū. & illud idem dicit in epist. ad Glauconem. Et illud est, quia finis harū ægritudinum est securus, nec expectatur digestio mala: sed phlegmatica est malæ determinationis. & propter hoc necessarium existit, vt infirm⁹ euacuetur: præterq̃ expectetur digestio perfecta. & propter hoc Medic⁹ prius īcipere debet a medicinis subtiliatiuis, & incisiuis per hebdomadam vnam, quia non timemus calorem huius febris, cum sit debilis, vt magnum inferat nocumentū: & cum hoc fecerit, tunc Medicus purgare incipere debet. Et demonstratio huius est illud, quod vides fieri ī apoplexia, & etiam in similib⁹ ęgritudinibus timorosis frigidis: quia incipim⁹ in talib⁹ ab euacuatione, ponendo in medicinis laxatiuis incisiua, & subtiliatiua. Et mihi vr̄ īposse recipiendo syrupum squinzibin per hebdomadam vnam factū ex decoctiōe radicū lilij cœlestis, & seminis apij, & liquiritiæ, quin pparet hūores, & digerat, & leuiorem faciat exitum a corpore. & q̃uis tot⁹ hūor nō euacuet' a corpore, tñ natura inde alleuiationē suscipiet oīno. Et inde redire debes ad īcidēdū, & subtiliādū p aliā hebdomadā, quēadmodū diximus: & posteā purgare. quia tañ operādo, hūores habiles reperiunt' ad

Cōtra Gal in aph. cō cōcta medicari. pro quo Ras. 10. ad Almā. ca. 4. hic vero expēditur sermo ad acutas, q a loquit' cōtra Auic. 10 ad Alman. c. 7. & 8. & 1. diui. c. 152 & 153. vi-

H

de tres rōnes Ras. cōtra Gal. 16. c. c. 2. Opinio nē Gale. uide 1. aph. 22. & 21. cō. & 11. Met. med. ca. 3. & in li. de Curat. per sang. miss. & 4. de rōne uictus ī acutis & 1. de Febrib⁹ ad Glau

I

co. & Hali. quarto Theo. ca. 10. Idē intellige ab his de euacuatiōe febris a materia subtili nō furiosa. Op. tñ vr̄ secūda aphor. 29. Idē prima quarti tra.

K

2. cap. 42. ibi. Et de solutiuis ī principijs eius. & c. 59. ibi. Ego vero nō diligo. cōtra op. parū post vt velle ibi. Et multoties qdē cōcedimur.

L

M

A ad expellendũ. Et simile hoc est homini ferenti graue pondus. quoniã quando ferre non potest ipsum, & diuidit ipsum in partes, facilius tolerat ipsas. & postq̃ natura fuerit alleuiata, tunc digestio laudabilis apparebit, & rectificabitur domino cõcedente. Et hoc melius existit valde, q̃ infirmum dimittere ęgritudini, & naturæ. Si videbis naturã ęgritudini præualere, tunc diætam, & regimen infirmo iubebis. & hoc in arte minime collaudatur: quoniam nisi naturæ violentiam feceris, vel adiuuando ipsam, nihil boni ei feceris,
B nisi ꝙ verba ei dederis, retinendo ipsum. Et istud idem regimen facere poteris in febribus melancholicis. & sic facimus hominibus sanis, quãdo volumus ipsos purgare, s. quia ipsis digestiuum propinamus primo, ad subtiliandum humores, & vias aperiendo. sic & in ægritudinibus oportet facere. tñ in ægritudinibus maior diligentia est adhibenda, eo ꝙ earum humores difficilius recipiunt digestionem. Et hoc manifestatur in opere Gale. in labore spontaneo febri propinquo. quoniam ipse purgabat omnes humores faciẽtes
C hunc laborem, præter humores viscosos mucillaginosos: eo, ꝙ omnes concordare videtur, ꝙ tales nõ sunt
12. Meth. purgandi. Gal. autem videtur ꝙ euacuare debemus habentes hãc febrẽ per fricationem solum. Ego autem affirmo ꝙ climata in hoc multum sunt consyderanda propter hoc nõ est danda regula generalis: quoniã mihi uidetur ꝙ etiam humores viscosi, & mucillaginosi purgari possunt in his nostris regionibus: facta tamen incisiõe, & subtiliatione per longum tempus: & tunc tempus digestionis abbreuiabis, & natura inde alleuiabitur, & ex tunc videbis digestionem laudabilem. Et te oportet has res multoties experiri: quia experientia in his rebus non modicam virtutem habere videt. Quod scripsim⁹ de hoc ĩ hoc loco sufficiat D

De cibatione. & fricatione, & balneatione febricitantium.
Cap. 10

DIco ꝙ cibus dari non deberet febricitantibus vsq; ad statũ ægritudinis. & hoc, vt natura temp⁹ habeat digerendi humores faciẽtes ægritudinem, & ipsos expellẽdi. Sed quia virtus non est sufficiens omnibus, te oportet consyderare ęgritudines. Quoniam, si fuerit ex ęgritudinibus peracutis, cuius status est propinquus, & crisis debet esse in septimo, & natura fortis existit, tunc illũ facere debes. Et si virtus debilis fuerit, nullaten⁹ facere debes. Sed si virtus mediocris fuerit, & ętas fuerit iuuentutis, cibabis ipsum aqua ordei, & mica panis, lota etiam cum aqua calida ad quãtitatem vnc. ij. vel iij. ponderis. & istud est subtilius regimen in nostro climate ſm consuetudinem nostram. Sed regimen antiquum subtilius erat, nihil dare ꝑ hebdomadam vnam. & quando volebant ingrossare, dabant aquã mellis solum. Sed hoc ferre non possunt illi, qui sunt nostri climatis propter complexionem aeris, & consuetudinem. Sed in climate illorum corpora habent minorem resolutionem: & cum hoc bibunt vinum non in multa quantitate, & comedunt carnes porcinas, quæ duo sunt plurimi nutrimẽti. Et gñalr consyderanda est cõsuetudo, qñ qui cõsueti sunt co- E F

G comedere ter in die, non possunt p̄dicta sustinere, & maxime habẽtes complexiones calidas, & resolubiles. Et si cognoueris statum ęgritudinis esse longum, & virtus infirmi fuerit debilis, cibandus est plus q̃ diximus in principio. & cum status appropinquabit, minuẽdus erit. & totum hoc est intelligendum, forti existẽte virtute. & fortitudo virtutis existit ĩ cõplexione forti. Sed qui habent complexiones calidas & siccas, pauci ex his famem possunt sustinere: & maxime in ęgritudinibus sibi consimilibus, & in temporibus calidis: eo q̺,
H quando talibus pati famem fecerimus, febres eorum ad incensiuas declinare faciem⁹: q̄uis debiles existãt in radice: vel ad hecticam, quia ĩ cõplexionibus consimilibus multiplicantur qualitates malæ sui natura, & magis, q̃n eis facim⁹ sustinere famem multiplicantur, & aduruntur humores. Et hora cibandi eos est in declinatione paroxismi primi, & ante principium secundi, vt natura habeat spatium digerendi humorem in tempore paroxismi. & hoc meli⁹ existit, s. confortare virtutem, ne ei accidat accñs periculosum, cui ne-
I cessarium sit cibum propinare, vt ĩ syncope ex resolutione. Sed si timuerimus aliquod ex his, cibabim⁹ eos in principio paroxismorum: q̃m inde eos a syncope taliter liberabim⁹: quemadmodum recitat Gal. de puero, qui pręcepto Medicorum sustinuerat famem tribus diebus. Et aliq̃n conamur cibare ipsos in medio paroxismorum. In febribus autem continuis horam cibãdi eligere debemus, in qua maioris existũt quietis: consyderando tñ consuetudinẽ. Et ex horis diei meliores sunt frigi-

10. Meth. med.

dæ, s. mane, & sero. Et scias q̺ balneum in declinatione febrium collaudatur, quoniam superfluitates euacuat subtiles. In principijs vero minime, quia rigores habet prouocare, & dissoluit humores, & multiplicat oppilationes, & spargit superfluitates per corpus totum: & non est tutum quin inde proueniat apostema in aliquo principali membro. & q̄uis hũores euacuet, multiplicat tñ caliditatẽ & siccitatem febrilem, siue fuerit ex aqua calida factũ, siue ex aere calido. Et necesse est vt corpora talium non tangantur aqua frigida, q̃m humores efficit crudos. & pp hoc balneum fieri non debet nisi post factam declinationem, & ĩ febribus, quæ non sunt acutæ. Vina quoq; aromatica leuia, q̃ modicam aquam sustinere possunt, phlegmaticæ & melancholicæ exhibere possumus: sed in incensiuis a vino omnino elongare debemus. Gale. quoq; curabat febres, quæ erant ex humoribus mucillaginosis cũ fricatione. & hoc indiget cõsyderatione. q̃m nõ est tutũ, qui hũores spargantur ex fricatione p̃ totũ corp⁹. Et ipsemet p̄cipit in lib. de Conseruatiõe sanitatis q̺ ille, qui hẽt lassitudinẽ, & corp⁹ ei⁹ fuerit plethoricũ, vel plenũ hũorib⁹ mucillaginosis, vt minime moueat̃ vel exerceat̃: neq; balneũ intret, neq; faciat fricationẽ, & similia: eo q̺ fricatio nõ euacuat ex hũorib⁹, nisi qui sunt subcutanei, & inter musculos: qui aũt sunt ĩ venis nullaten⁹ euacuari possunt, nisi cũ medicinis laxatiuis. Et ẽt vides q̺, si san⁹ faceret fricationẽ p̄ceptã ab ipso in lassitudine, s. ita magnã, de necessitate cutis aparet̃: eo q̺ fricatio hæc in vltimo grauitatis existit, & illis

K Balneum
L
12. Meth.
M Lib. 4.

A illis maxime, qui hãc patiunt̃ ęgritudinem, cũ in lassitudine semp̃ videant̃ eẽ. Iam ergo sufficiẽter scripsimus, sicut nobis vr̃ gñast curas febriũ putridarũ: nũc aũt redibim⁹ ad curã vniuscuiusq; particulariter.

Hic d̃finit noua trãslatio.

De cura febrium cholericarum, & primo de cura tertiana.

Cap. 11

HAec febris si fuerit pura tertiana, erit secura absq; periculo: & scimus certissime q̃ natura habebit dominium super hunc humorem. Et propter hoc non debemus B eum mouere cum medicinis attractiuis, sicut est scammonia: eo q̃ rectificando eam quantum plus possumus, semper membris principalibus habet inducere nocumentum. & propter hoc virtutem debilitat, & auget etiam caliditatem febrilem, & siccitatem suam. & si aliud nõ induceret nocumentum, nisi conamẽ surgendi & decumbendi, modicum non inueniretur, quia complexio ĩde supercalefit, & debilitatur. Sed ap C parente signo digestionis non est malum dare aliquam medicinã attractiuam in hunc modum, s. quia primo dare debes ea, quæ primo habent lenire materiam & humectare sicut syrupum violatum, & tamarindos: & ad reprimendum nocumentum stomachi adde aliquid ex mastiche. Et rheubarbarum in hoc loco optimum existit: qm̃ reprimendo nocumentum prędictarũ laxat. Et quantitas, quam dare debes ex rheubarbaro, est a duab⁹ drach. vsq; ad tres, miscendo ei syrupum iuleb, & squinzibin, ana vnc. j. cum. v. partibus aquę frigidę: & infra diem potabis cum aqua ordei. & hoc faciendum est oĩ die, nisi natura moueret D bis in die ad asellã, sicut conuenit. & si natura moueretur ex hac medicina vltra quantitatem, minue ĩm portionem ex ea. Et sumus contẽti in hac febre ex infrigidatiõe & humectatione cũ aqua ordei & syrupo iulep: eo q̃ hęc febris non existit intẽsæ caliditatis, cum sit ex cholera naturali. Et sumus contenti oppilatiões ipsius remouere cum aqua ordei & squinzibin solũ, cũ modica ĩ ea reperiatur oppilatio, & forsitan nihil. Et facta digestione si sufficit E dare myrobalanos citrinos, bene q̃dẽ: sin aũt, ꝓpina infirmo ex scammonia charactes. ij. cũ tãtundẽ mastiches, & cum vnc. j. syrupi de nenufare, & vnc. 5. syrupi malorum. Syrupus de nenufare, quia frangit qualitates ipsius scãmoniæ primas, s. eius caliditatem & siccitatem: & cũ hoc confortat aromaticitate suam mẽbra principalia. Et syrup⁹ pomorũ, eo quia frangit eius siccitatẽ, & remouet nocumẽtũ principalium mẽbrorũ ab ipsa. Et mastiche quia cõfortat & remouet nocumẽtũ principaliũ mẽbrorũ. & Medici iã ipsis vsi F fuerũt ad occultãdũ malitiã scãmonię. Et si timebis debilitatẽ infirmi, cibabis ipm̃ mica panis lota. Et iam testificatus est Hippoc. q̃ nisi fuerit ex errore, q̃ hęc febris nõ trãsit quartãdecimã diẽ, ẽt si fortissima fuerit.

Doss. rheubarbari.

Sed si hęc febris nõ fuerit ex pura cholera, sed erit ex vitellina, vel prassina, vel æruginosa, non euadit hic absq; piculo magno: & maxime qñ fuerit ex prassina, vel ęruginosa. & mihi vr̃ impoẽe q̃ aliqs ab ęruginosa euadere posset. Et hę febres lõgos habẽt paroxismos, & pessima accñtia. & ꝑp hoc ĩdigẽt purgatiõe cum me-

G medicina attractiua, quam supra scripsimus, prius ablata caliditate & siccitate ipsius. Et non est malũ, vt misceas ipsi medicinæ aliquid de polypodio, quod Arabice dicitur bel beb: eo ꝙ purgat choleram adustã, & grossam, & melancholiam, postq̃ fregeris siccitatem eius cum oleo amygdalarum dulcium. Et apetire oppilationes in hac febre proprium existit, nisi fuerit excedentis caliditatis. quòd si fuerit, tunc intendere debes solum ad infrigidandum, & humectandum.

H De cura causi. Cap. 12.

HAec febris est intensi caloris, & prauorum accidentium, & dicitur incensiua, & impossibile est ꝙ hæc ex cholera naturali generet. Et in ista conueniens existit purgare cum medicina attractiua a principio ipsius, & minuere ex sanguine si signa sanguinis apparebunt, dando ei omni die .x. aureos tamarindorum infusorum in aqua simplici absq; syrupo & aliqua alia re dulci. & post dabis ei bibere aquam ordei: & postea per totum diem potabis
I cum aqua anguriæ. & hoc regimen proprium existit omnibus febrib', quæ sunt in vltima caliditate. Et nõ dimittas aquam angurię, & aquam super niuem infrigidatam: qm̃ si cõuerteris hanc febrem in lentam, & chronicam, melius longe existit, q̃ vt æger moriatur. Et hoc etiã dixit Abumeron Auenzoar de quodam puero, quem ipse medicauit, cui dabat omni die aquã anguriæ, & quotidie choleram vomebat. & tamen aliter fuit operat', donec illa febris conuersa fuit ad chronicam, & inde liberatus fuit. Et mihi videtur ꝙ aqua anguriæ longe melior existit q̃ K aqua in niue infrigidata in hoc casu: eo ꝙ aqua in niue infrigidata, q̃uis sit in vltima frigiditate, velociter tamen recipit caliditatem. & adhuc magis: quia aqua cum sit simplex, nihil restaurat, neq; præstat corpori, nisi frigidam qualitatem solum: sed aqua angurię restaurat, & addit in sanguinem faciendo frigidã substantiam, & qualitatem. Sed quando febres erunt lentę, & longi erunt paroxismi, & certus eris, ꝙ non ex cholera pura erunt, sed erit ex vitellina, quæ naturali frigidior existit, L tunc studere debes plus in aperiẽdo oppilationes quàm in infrigidãdo, contrarium eius, quod fieri debet ĩ illa, quæ fuerit ex cholera pura: quãuis raro tales inueniantur. Et laudabiles medicinæ in hac parte sunt, quæ habent virtutem aperitiuam absque forti caliditate, sicut capillus veneris, & radix apij, & semen fœniculi, frangendo siccitatem eorum cum radice liquiritiæ, & caliditatem cum violis, & flore nenufaris, & seminibus communibus. Et studeas ponere in medicinis res, quæ habent membra principalia M confortare, sicut est mastiche, & spica nardi, componendo istã cum syrupo squinzibin. Et esto studiosus ponere in medicinis solutiuis, quæ habent cholerã euacuare cum quantitate phlegmatis: sicut est semen bruscandoli, idest, semen cartami, frangendo tamen caliditatem & siccitatem eorum. Et hęc est cura omnium febrium cholericarum.

A *De cura febris phlegmatica.* Cap. 13

HAec febris cũ fuerit ex phlegmate simplici & naturali, & de hoc fueris certus, tunc studiosus esse debes in incidendo humores, & in subtiliando, & oppilationes aperiendo, plusquam in infrigidando & humectando. & sufficit tibi in hac intentione squinzibin cum iure cicerum, occultando siccitatem eorum cum radice liquiritię. & adde huic compositioni aliquid ex spica & masticthe, quoniam in hac febre stomachus debilis reperitur. Et conuenientior operatio in principio huius febris est lenire naturam cum semine cartami, & semine vrticarum, fracta siccitate eorum prius cum tereniabin. Et seruato hoc regimĩe per hebdomadam vnam, ꝓpinabis eis medicinam laxatiuam, quæ habeat illum humorem euacuare. Et melior illarum medicinarum est turbith: quia a proprietate habet trahere, & expellere humiditatem, quæ in ore stomachi est. & agaricum etiam cũ eo: quia eradicat humorẽ grossum, & aperit oppilationes. & si addideris aliud ex hiera picra, nõ est malum, confidendo magis in agarico, & turbith: & aliquando occultando, & frãgendo siccitatem eorum cum oleo amygdalarum dulcium. Collocynthidem autem in tuis medicinis euitabis ponere quantum plus poteris. Et si apparuerit tibi ꝙ humor sit tãtæ duritiei, ꝙ non possit euacuari absq; ea, adde ex ea aliquid in prædicta compositione, occultando malitiam eius cum cachina (& credo ꝙ sit tragacantha) & cum amygdalis. & dosis eius est media pars aurei. Et tales purgandi sunt bis: qm̃ in vna vice non possunt purgari ꝓp grossitiem humoris. Et hoc nõ facias, nisi virt' fuerit fortis, cõsyderatis alijs cõditionibus supradictis. Medicina vero facta ex turbith in prĩcipio huius febris nõ est mala. Cibus vero in principio hui' febris sit pulla parua secure: eo ꝙ status eius non est minor trium septimanarum: & est possibile vt ipsa duret vsq; ad quadraginta dies, & vltra. Rasis autem dicit ꝙ transacta septimana quarta non est malũ infirmo exhibere trochiscos de rosis completos cũ aqua cicerum: eo ꝙ hãc febrem patientes in fine leuiter deueniunt ad debilitem stomachi & hepatis, & cadunt de facili in hydropem. Et ego meo tempore vidi quosdam habentes febres chronicas, quib' Medici nostri propinabãt eis syrupum squĩzibin solum, & ceciderunt in hydropem, & mortui sunt. Et quod dico de trochiscis de rosis in hoc loco, non dico nisi cã exempli & similitudinis. tñ tu debes dare ex similibus medicinis ſm plus & minus, prout tibi melius videbitur conuenirẽ. Etiam qđ simile huic ĩtẽtioni repit', est zuccharũ rosatũ, ꝓterq̃ frigiditati magis vr̃ ptinere q̃ trochisci dicti. Et si videbit' tibi cõueniẽs miscere cũ iure cicerũ syrupũ squĩzibĩ facit illđ. Et si ĩflatio ĩ pedib', aut ĩ palpebris apparebit tibi, caueas a syrupo squĩzibin: qm̃ hẽt ꝑducere ad hydropẽ, quẽadmodũ dixim'. In febrib' vero phlematicis, nõ recipiẽtib' digestionẽ, quorũ facies & vẽter tumescũt, & calores eorum plũbei videbunt', Gale. vr̃ ꝙ tales sunt euacuandi per fricationem, donec vigilant, diuidẽdo tempus eorum, ita ꝙ dimidium tempus eorum sit fricando, & dimidium

B C D E F (marginal section letters)

G ditum sit dormiendo. Et dabim⁹ ei bibere aquam mellis cũ hyssopo, & liquiritia. Sed Gal. potabat eos aqua ordei. sed eam ego non laudo ĩ hoc casu: eo quia nocet stomacho, & facit horripilationem, nisi cum ea fuerit parũ mastiches, & piperis, & radicum fœniculi. Et non debemus eos diu dimittere absq; cibo, quia inde recipiunt nocumentum: quis leuiter pati famem possint. qm̃ qñ iste humor mucillaginosus multiplicat̃ in corpore, talis humor cum difficultate maxima potest ad sanguinẽ conuerti. & propter hoc virtutes eo-
H rum debilitãtur, donec ad syncopẽ habent peruenire. & ideo eis dare debemus micam panis lotam cum aqua mellis, vel cum vino aromatico. Et hic est modus fricationis, qui pceptus est a Gal. in hoc casu .s. ꝙ habere debes gausapia aliquantulũ grossa & vetusta. & in primis ĩcipere debes a superiori crurium, descendẽdo inferius ad pedes. & postea frica genua, & postea superiora coxarum, descendendo ad genua. & postea incipies fricationem ab humeris, vel spatulis, descendendo per bra-
I chia ad manus. deinde fricabis dorsum, incipiendo a summitate eius, veniendo vsq; ad pedes. & sic fiat p totum diem. Et si infirmus senserit lassitudinẽ, inunge cum oleo nõ habẽte stypticitatẽ, sicut oleum chamęmillinum, & anethinum, qm̃ est bonum. Et dicit Gale. ꝙ postea abstergere debes oleum, eo ꝙ angustiam præstat. & hoc est, quod Gal. vr̃ dicere de hui⁹ ægritudinis regimine. Et quia ĩ hac febre accñs syncope consueuit ꝑuenire, iõ memorat⁹ ero ei⁹ curam, vbi tractabo de curis accñtium, obmittendo eorum causas.

De cura febris Quartanæ. K
Cap. 14

Illud autem, quo plus indigem⁹ in hac febre, est aperire, incidere, & subtiliare. & modicum in ipsa indigemus fricatione, infrigidatione, humectatione, quasi nihil. Et cura huius febris quasi contraria existit curę causi: eo quòd in causis attendimus ad febrem solum, & in hac causæ. Et propter hoc eligere debemus medicinas incisiuas, subtiliatiuas, & spleni appropriatas, sicut radix capparis, & scolopendrium, & tamarix: eo quòd istud membrum L
potens est ferre medicinas fortes, & apertiuas absque nocumento. Et potes conficere has medicinas cum syrupo squinzibin facto ex vua passa. Et oportet in principio te euacuare materiam cum belbeg, idest polypodio, extracta virtute eius in iure galli veteris, & oleo amygdalarum. Et si uis digestionem expectare in hac febre, potes facere propter ipsius modicum periculum, quod ferre potest. Et si vis purgare ante perfectam digestionem, poteris facere, facta incisiõe cum syrupo prędicto per duas septimanas, vel tres. M

Et medicinę, quę habent trahere hunc humorem, & purgare, sunt iam manifestę, & etiam habent gradus. & quę in primo gradu reperiũtur sunt myrobalani indi, & emblici, & postea polypodium. & tales sunt, qui dimittunt myrobalanos propter eorum stypticitatem. Et post polypodium est epithymum.

Et operatio istius fortior est operatione polypodij, & maiorem corpori infert angustiam. & hac de causa indiget occultatione illarum dua-

A duarum rerum, scilicet remittendo ipsius qualitates primas, & eius remittendo malitiam. Et pp hoc non est malũ miscere isti medicinę medicinam, quæ faciat ipsam velociter festinare, sicut ponendo cũ prędicta medicina Karacta duo scammoniæ vel tria cũ tertia parte vnius aurei de maiorana. & hoc non facimus cã expellendi ipsum humorẽ, sed pp debilitatem & tarditatẽ ipsarum medicinarũ ordinamus dictã additionem, vt recipiat inde principiũ expellendi. Post epithymum est
B lapis lazuli. Sed ab elleboro nigro cauere debes toto posse. Completa autẽ digestione huius febris, à Gal. theriaca collaudatur. & ante digestionẽ recepta, posset ipsam ad causum conuertere. Sed si tempus fuerit frigidum, & ætas senectutis existeret, dia trion pipereon facta digestione mirabiliter confert: & maxime in frigidis regiõibus. Et indiges in hac febre circa splenem studere, s. emplastrando ipsum cum rebus remouentibus ipsius tumorẽ ei⁹, & duritiem resoluentibus: quemadmodum in cholerica solliciti eẽ debemus circa hepar, & in phlegmati
C cis in orificio stomachi. qm̃ membrum istud, ĩ quo maxime talis humor putrefit, & ardet, sicut ignis, in hac febre melancholica est splen: & in cholericis est hepar: maxime continuas ex cholera patientibus: & in phlegmaticis circa stomachũ existit, quare in istis tribus generibus febriũ conueniens est dicta mẽbra cõfortare, & humorẽ digerere, & rectificare. Et si cognoueris in pdictis sanguinẽ exuberare in principio, eos minuere debes. In phlegmatica vero mihi videtur ꝙ cum timo re magno phlebotomia fit faciẽda, D
quia in ea multa quantitas humorũ crudorum reperitur. In febre autem acuta, quę dr̃ mutabecca, & in latino synocha vocatur, scire debes ꝙ qñ putredo pręualuerit, tunc purgatio existit melior phlebotomia. & si quãtitas sanguinis plus ipsa putredine reperitur, tũc melius ẽ phlebotomare, q̃ purgare. Et sic iam finitus est tractatus omnium febrium putridarum, generaliter & specialiter. Et postquam curas simplicium cognoueris perfecte, ex ipsis scire debes leuiter curas cõpositarũ, velut hemitritæorum, & suarum similiũ. E

De cura febris Hecticæ. *Cap.* 15.

NVnc aũt mihi remanet de hectica determinare. Hęc febris cũ sit de mala complexiõe sine materia calida & sicca, ideo intentio curationis vna existit, s. infrigidare & humectare: & plus indigemus ĩ hac humectatiõe q̃ infrigidatione. quare infrigidare debes & humectare cum oĩbus rebus, quibus potes. Et hoc dupliciter fieri potest: vno mõ cum rebus intrinsecis: & alio cũ extrinsecis, sicut cũ balneo, vnctionibus, & emplastris. Hæc quidem febris tres gradus habere vr̃, qui variãtur ſm plus & minus. quorũ quidẽ primus leuiter curari põt secundus difficilis existit: tertius vero minime curari potest. Et cura quidẽ primi gradus, & secundi eadẽ existit, nisi quia diuersificatur ſm plus & minus. Cibus aũt, qui maxime conuenit in hac ęgritudine, est lac. & melius ex eo est lac mulieris. & post ipsum est lac asinæ. & post illud ẽ lac caprę. Et est necesse ea, à quibus recipitur lac, nutrire cibis optimis ſm F
suam

G suæ naturæ, & facientibus digestionem laudabilẽ. Et ipsum in ieiunio dare debemus in ea quantitate, qua digeri possit. Et conuenit tibi studere, vt bene digerat: eo ꝙ lac ĩ stomacho de facili casear cõsueuit. quare incipere debes à modico, dando ei primo vnz.i. & sic addendo, donec deuenias ad dimidiũ rotulũ. Aqua quidẽ ordei eis magnam habet necessitatẽ. & quamuis corpora eorũ maiori indigent nutrimento cæteris corporibus, ideo quia virtus eorum nutritiua debilis existit, conueniens est, studium adhibere in præ-

H bendo eis cibaria digestibilia, & boni chymi. Quare de carnibus laudabiliores, quę eis existunt, sunt pullę gallinarũ, quæ nutritæ sunt ex frumento. & vitellum oui similiter eis est optimũ nutrimentum. capones nutriti ex amygdalis & frumẽto eis collaudantur optime. Et si in corporibus eorũ calor fortis reperitur, nõ est malum eis propinare aliquid ex olerib' aliquibus frigidis. & quę ex eis magis laudabiliores existũt, sunt lactucæ, quia somnum prouocant: & ipsi indigent ipso plus cæteris hominibus. & quia virtutes eorũ sunt

I debiles, ideo cibaria eorũ debemus diuidere in vicibus pluribus, sicut ĩ sequenti dicturi sumus. Sed in balneando eos debemus magnã habere consyderationem: eo ꝙ isti non videntur habere necessitatẽ calefaciendi, resoluendi, nec euacuandi. quid.n. proficies ex infrigidatione accidẽtali acquisita ex balneo, cum humores inde euacuent? & hoc nõ confert nisi in mala cõplexione materiali. Et postq̃ ita est, mihi vr̃ ꝙ ipsi nõ indigeant aliquo ex aere balnei. & quãuis aqua calida hẽat humectare, cũ hoc tñ facit resolutio-

Opinio Aue. de balnei administratione.

K nem. Sed balneũ aquę frigidę mihi vr̃ esse melius, si possit ipsum cõuenienter sustinere. Et scias ꝙ Galen. 10.Meth. manifeste dicit ꝙ ipsi non indigent balneo, nisi cũ præparationis suorũ corporum, vt aquam frigidã valeãt sustinere, cum qua balneari debent in fine balnei. Et balneũ s̃m ipsum taliter debet præparari, s. ꝙ infirmũ ferre debemus cum lecto suo ibi. & cũ fuerit ĩ camera prima ipsius balnei, extẽdere debemus plumarium paruũ, & eum superponere ibi debemus. & si illa prima camera tepida

L esse reperitur, ibi eũ à pannis expoliare debes. & ordinare debes ꝙ à quatuor hoĩbus capiẽdo à quatuor angulis plumarij feratur ad camerã secundam, & ibi ipsum reponant nudũ. sed tẽperantia camerarũ balnei vna alteri comparari debet, s. ꝙ eadem proportio esse debet secũdæ ad tertiã, quæ primæ ad secundam. Et cũ fuerit in camera secũda, inungi debet oleo tepido. & postea ponẽdus est in camera tertia: & ibi ponẽdus est in balneo, vel tina, aut pila: qđ idem est. Et in vnaquaq; camerarũ tantũ morari debet, quantum

M ipse infirmus posset incedere suauiter ab vno capite earum ad aliud. Et ex tunc ipse infirmus debet poni in balneo, vel tina seu pila aquę tepidæ plena, & illic morari debet tẽperate. & postea balneandus ẽ aqua frigida. & istud est regimen, qđ aperuit Gal. in hoc casu de balneo. Sed Rasis sentire vr̃, ꝙ tales infirmi non indigeant nisi balneatione aquę tepidæ. Sed quia impossibile est vt tales, qñ expoliantur, vt eis non eueniant horripilationes, & specialiter in exitu ab aqua calida: ideo neces-

se

A fe est vt tina vel balneum eorum fit in camera temperata, q̃ nõ excedat in caliditate vel frigiditate. & aqua similiter temperata esse debet. & sic videtur ei, vt inde aliqđ iuuamentũ recipere debeant. Sed iuuamẽtum appositionis fæcis picis est, eo ꝙ virtus istorũ attractiua debilis esse reperitur. & propter hoc ponẽdi sunt primo in aquam calidã: eo ꝙ in illa principiũ attractionis esse reperitur: & in eadem tm̃ morari debẽt, quousq; mẽbra eorũ vndiq; tumescere videant, & pori per totum aperiantur: & deinde pix est apponẽda.
B & hęc omnia recitat Gal. vbi loquitur de cura malitię complexiõis calidę & siccæ stomachi. Abumeron
7. Meth.
Auenzoar aũt velle vr̃ ꝙ, nos eis in tina aquę tepidæ solum ponere debemus absq; intratione stuphæ. & in exitu tinæ propinãdũ est eis lac. & cũ digestum fuerit, iterum ponẽdi sunt in tina: & postea dabis eis aquam ordei. & facta digestione ipsius dabis eis micã panis lotam cũ rebus prædictis. Sed ex rebus, quæ exteris fiunt, sunt balneum, & balneario fm ꝙ diximus, & etiam aer. Quòd si fuerit calidus, debemus eũ
C infrigidare, abstergendo domũ, & substernendo in ipsa folia frigida, sicut sunt rosæ, & folia salicis, & flores nenufaris, & folia vitis cum suis floribus: studendo vel ingeniando, vt aqua frigida à superioribus ad Inferiora descendat: Et vt domus septentrionalis existat. Et ꝙ illæ fenestræ sint apertæ, vnde Sol minime possit penetrare: & illæ claudantur, vnde potest intrare. Et quando aer fuerit frigidus, non indigebunt prædictis, nisi vt ipsum trahant, sicut est: & maxime quando principium malæ complexionis fuerit à D stomacho, vel à pectore, vel ab intestino ieiuno, vel à renibus, & ab istis ipsa mala complexio deinde deriuatur. & possibile est etiam ꝙ illa mala complexio incipiat à corde, & inde ad prædicta, & ad totum corpus deriuetur. Quare studere debes ad sciendũ, vnde habeat prouenire febris ipsa. & cũ scieris membrum, à quo primo procedit hæc mala qualitas febrilis, studeas ipsum infrigidare, & humectare absq; trahendo ipsum à sua naturali complexione: & specialiter, si membrũ fuerit maximi iuuamenti. Et emplastra con- E uenientia his membris sunt emplastra facta cũ rosis, & sandalis, & herbis frigidis aromaticis, vel cum cera, sicut dicit Gal. Et cum infrigidare volueris prĩcipalia, addas aromatica, & styptica. Et istud est regimen hecticæ, cum fuerit in vltimo. sed quando fuerit in principio, cum leuioribus curari poterit.

De Syncope, eius causis, & curatione.
Cap. 16.

ET postq̃ locuti sumus de febribus absq; accidentibus, prohibentibus curatiões earũ, nũc tractare volumus de febribus secũ hñtib' F accñtia. Dicam' ergo ꝙ ista accidẽtia gñaliter proueniunt ex omni re dissoluente virtutẽ: & hæc resolutio syncope nominatur. & ꝓuenit necessario à mala cõplexiõe cordis calida, vel frigida. Complexio aũt mala calida aut ꝓuenit ex rebus extrĩsecis, sicut ex aere calido, vt sępe cõtingit diu moranti in balneo calido: aut ex rebus intrinsecis, sicut ex mala cõplexiõe totius calida corporis, vt cõtingit in causo. Frigida vero cõtingit aut ex rebus extrinsecis, sicut

G ficut accidit ambulantibus per loca frigidissima: aut ex cõplexione frigida membrorũ intrinseca plurimi iuuamenti, ficut accidit ex ore stomachi,& ex suffocatione matricis: aut ex mala cõplexione totius corporis frigida, vt contingit in febribus putridis, quæ fiunt ex humoribus grossis & viscosis & mucillaginosis. Et hæc cõplexio frigida quãdoq; acquirit ex superflua euacuatione diminuente calorẽ naturalẽ. qm̃ qñ calor naturalis superflue diminuitur, impo'e est vt possit regere corpus: & omnes operationes fri

H gidiores debito existunt. quare prouenit syncope. Non dico tñ, ꝙ ipsamet diminutio quantitatis inducat syncopen: sed inæqualitas qualitatum, eo ꝙ cuiuslibet generabilis & corruptibilis cã est proportio quatuor qualitatum, s. caliditatis, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis: quemadmodum in libris naturalibus declarauimus. Species aũt euacuationum, quę aliqñ præabundare consueuerunt, sunt sicut sup̃fluus fluxus ventris, & vomitus,& superfluus fluxus sanguinis nariũ,& hęmorrhoidarũ,& aliorum membro-

I rũ, & in mulieribus superfluus fluxus menstruorum, & ẽt qñ in partu superflue exuberant. Et potest ẽt syncope prouenire ex ruptura seu crepatura, vel ex apertura magni apostematis subito. Et vigiliæ similiter hoc facere possunt. Et ẽt accidẽtia animæ, sicut excedens gaudiũ, & tristitia. qm̃ hæc faciunt spiritus exhalare, superflue dilatãdo,& constringendo: & inde in substãtia mẽbrorũ anhelitus spiritus malam acquirit complexionẽ. Et ẽt fortis dolor est vna ex rebus, quæ ducunt ad syncopen. & hoc accidit aut ex ma- K la complexiõe acquisita ex dolore, aut superfluitate motus virtutis expulsiuæ facientis dolorẽ, sicut dicit Gale. Hæc autem, quæ dicta sunt, sunt omnia accidentia, quę habent syncopen facere, & promouere. Et summarie scire debes, ꝙ qñ syncope fuerit cum febre, studendũ est tunc in remouendo, & rectificando, seu curando syncopen: quamuis contrariũ febris videatur. Et nos dicturi sumus modum eius, cum ipsius curam tractabimus. Et nunc incipere intendimus tractare de syncope procedente ex cã humorũ crudorũ. L

Dicimus itaq; ꝙ curatio huius est regimen prædictum in curatiõe harum febrium. quare si ex negligentia, vel defectu ipsius in syncopen inciderint, iuuabimus eos in primis, ꝓpinando cibum, & si in medio fuerint paroxismi: quamuis nostrę intentioni contrariũ videatur, cũ intendamus ꝙ natura ægritudini debeat præualere. & in hoc casu nihil vino melius reperitur. Quare dico ꝙ quãuis vinum Sarracenis bibere licitũ non sit, tñ in hoc loco ita licitum esse vr̃ vinum bibere, quemadmodũ eis licitũ ẽ comedere carnes M morticinas, s. q̃ per se moriũtur, vel suffocantur habẽtibus necessitatẽ. quare icipere debemus eis dare micam panis infusam vino. Et vinũ, quod melius reperitur, est aromaticũ: cuius caliditas penetrare potest p totum corpus, qđ sit sine amaritudine, & stypticitate: & est illud vinũ, qđ est vinosum, pungitiuum in pricipio, & post delectabile sine aliqua amaritudine,& ponticitate. Et mihi nõ placent vina in nostris partibus assueta, sicut sunt vina picis:

ideo

A ideo quia sunt vina medicinalia, & non nutritiua, & nocent principalibus membris sua siccitate, & acuitate. Diamuscũ autem in talibus propinatum cũ vino non nocet. Et in principio syncopes rorare faciem, & aspergere cũ aqua rosata, vel saltẽ cõueniens est cum frigida. Et si syncopizans habuerit apostema hepatis, vel stomachi, vel similium membrorũ, non speres eũ curare cũ exhibitione cibi: quia cibus plus multiplicat apostema, q̃ fortificet virtutẽ. Et fricare extrema ĩ hora syncopes conueniens existit. Illis vero, qbus
B prouenit syncope ex caliditate vel acumine renum, qđ scire poteris ex signis dictis ab Hipp. quæ sunt nares acutæ, oculi concaui, tẽpora plana, & similia: cura illorũ est cõtraria supradictę: quia ad cõseruationem illorũ non indigemus abstinẽtia cibi, nec respicere diem criticã, neq; statũ ægritudinis aliquo mõ. Et ex cibis conuenientioribus omnibus est mica panis, vel Kist ordei cum granis granatorum: quia in granis granatorũ proprietas reperitur resistendi putrefactioni, & vt cibus infumositates malas conuerti
C minime possit. & ex cibis ẽt, qui ipsos habent confortare, sunt vitella ouorum, & testiculi gallorũ, & pullæ paruæ. Et si syncope fuerit ex errore cibi, cibandus est ex pane infuso in vino: & sit vinum aquosum, lene, odoriferum, album: sicut dicit Hipp. & lymphatum sit cum aqua frigida. Quod si syncope prouenit ex humoribus viscosis mucillaginosis, vinum lymphatum eẽ debet cũ aqua calida: qm̃ aqua frigida illis magnum infert nocumentũ. Et tu scis q̃ syrupus pomorum, & cydoniorum cũ medicinis muscatis cõ- D
ferunt syncopę, sed non iuuamento vini: quia natura necessario dominari debet super ipsas ad ipsarũ conuersionem. Vinum aũt digestiõi citius præparatur omnibus alijs cibis & medicinis: ita q̃ dicitur q̃ in stomacho non moratur ad digerendũ nisi in hepate solũ, & in talibus tantum indigemus restauratione & nutritione. q̃ si inueniri posset aliqd, qđ nutrire posset absq; digestione, illud melius cæteris diceretur, & vtilius ꝑp eorum debilitatem, & quia intendimus ipsos citius iuuare, q̃ esse põt. Aer autẽ, in quo infirmus E
iuuari debet, frigidus est stypticus debet esse. & generaliter tibi necessariũ existit, vt talibus ordines omnia, q̃ habent resolutioni obuiare: & emplastrando sup ventres eorũ, & stomachos res stypticas & aromaticas. & si calor in talibus esse fortis reperitur, propinabis eis res stypticas, & aromaticas. Et habent syncopen cũ apostematis aliquorũ membrorũ principalium, nullatenus de ipsius liberatione cõfidere debem⁹.

De syncope proueniente causa Stomachi. Cap. 17. F

SYncope quidẽ ex stomacho ꝓcedens, si ex cholera, quę in ore stomachi abundauerit, fuerit, ĩ primis vomitum prouocare debemus, ponendo pennã eis in ore. & si cum hoc eijcere non poterit, naturã tũc mollificare debes. Et Gal. vř vt talibus in hoc casu oleum tepidũ dare debeamus. qm̃ si vomitum nõ habuerit ab eo, saltem natura mollificabitur inde. Sed quia hę medicinę, quæ habent vomitũ prouocare, de sui natura est, & proprietate stimulare

G lare virtutem plus eo, qđ facit humor efficiens syncopen, & addit in eadem ægritudine: & pp hoc dico ꝙ longe melius est confortare eorū stomachos cum masthiche, & spica nardi,& succo cydonioro,& foliorū vitis. quia taliter virtus eorū expulsiua confortatur, & humorem expellit. & si vomitus à se prouenerit in hoc casu, valde laudabilis existit. In syncope quidem facta ab humoribꝰ frigidis dabis de electuario dia trion pipereon, studendo extrahere humores, quemadmodū dicturus sum in curis cuiusq; membri.

H *De syncope accidēte cā Doloris.* Ca. 18.

Dico ꝙ si potes remouere dolorem remouēdo causas ipsius, non intendas curare cum rebus existentibus contrarijs ægritudini. & hanc curā inuenies ī curis malę cōplexionis, quę accidit in vnoquoq; membro: eo ꝙ dolor aliqñ procedit à mala cōplexione calida vel frigida, materiali vel non materiali: & accidit aliqñ à mala complexiōe sicca absq; materia, sicut accidit dolor in spasmo sicco. Sed qñ dolor in tantū fortificatur, ꝙ nō est tempus expectandi, tūc curare debemus ēt cum rebus augmentantibus cām,

I s. stupefaciendo membrum dolorosum. & hæc cura non confert nisi p accidens, s. priuando sensum illius membri, ī quo mala complexio reperitur causa humoris ibi existētis. & inde diminuitur motus eius expulsiuus, s. eius virtus expulsiua, absque tñ resolutione spirituū aliqua. Qñ aūt sensus superfluus mēbri eē reperitur, tūc certissime superfluitas resolutionis spirituum reperitur. Et qñ facimus hāc speciem curationis in doloribus cā frigida prouenientibus in fine, tunc sequitur magnū K nocumentum. Sed si cā fuerit calida, tunc non tñ sequitur nocumentū. Neq; operari debes illam curam in cā frigida, nisi cum infirmus ī articulo mortis esse reperitur cā doloris. Et ex hmōi medicinis, quę ī hoc casu magnam habent proprietatē, est philonium. & est rationabile pp opium receptum in ipso. Et hęc cura gñaliter in oībus doloribus acutissimis operatur. & in quibus magis necessaria existit, est in dolorībꝰ oculorum, auris, & dentium, & intestinorū. Et Gal. præcipit ꝙ minime exercere debes hanc curā, nisi postq̄ L prognosticatus fueris infirmo, ꝙ in fine ex ea læsionem habere debet. tñ conari debes in remittendo nocumentū, qđ ex eo cognoueris esse futurum. & in partibus nostris, qñ volunt opium operari, non faciunt nisi miscendo cum alijs medicinis, sicut est in philonio. Et melius philonium est illud, quod non est vetustū superflue: quia in eo virtus opij ē cōsumpta: nō recēs nimis, qa ī eo virtus opij supflue abūdare reperit. Cura vero cū theriaca ī doloribꝰ remouēdis est cura causæ remotiōis: quemadmodum faciunt illa, q̄ ha- M bent remouere malā complexionē faciētem dolorē. & propter hoc in illo casu opus theriacæ laudabilius existit opere philonij. Et cū volueris remouere dolorem, remouendo cām ipsius, considerare prius debes quis humor est in causa. qñ si ex humore calido fuerit: sicut dicit Gale. de illo, qui patiebatur dolorē ventris, & extimabatur ꝙ cā illius esset ex humoribus frigidis, sicut pro maiori parte accidere cōsueuit: & qñcunq; dabantur ei calida per os, aut clysteria

A clysteria ponebantur, dolor in eo sp augmentabatur: & sic cognitum q dolor erat ex humore calido cholerico imbibito i pelliculis intestinorum, & tunc cibatus fuit cibis nō facilis conuersionis, & bis eidem propinata fuit medicina facta cū oleo, & sic fuit liberat' ab ipso. Sed si fuerit dolor ex humoribus frigidis, tūc curabis eum euacuando humorem dictū, sicut fecit Gal. in seipso cum clysteri, cum extraxit humorem vitreum, & īde liberatus fuit. Et qnq; ēt fit dolor causa ventositatis fumosæ, quæ resoluitur ex corpore ipsius B humoris. & talis dolor nō est curandus cū medicinis vltimę caliditatis: eo q quamuis resoluant ipsam, faciunt oriri iterum ex ipso humore aliam fumositatē. quare cura istius doloris esse debet cū medicinis modicæ caliditatis, & q cū hoc habeāt virtutem digerendi. & theriaca etiā in hoc casu magni existit iuuamenti. Hucusq; iam elongatus sum ab intentione materię: eo q curam remotionis causę memoratus ero, cū tractabo de curis remotionum accidentium: & nunc redire intēdo ad illud, qđ prætermisi de mea pręscri C pta intentione superius. Dico ergo q in doloribus aliqñ fiunt localia remedia: sicut cum pinguedine anseris, & gallinæ, & anatis. & aliquādo fiunt cum embrocatione aquæ calidæ, & olei, & ponendo eos ī balneo, & cum his similibus. In doloribus vero factis ex vaporibus calidis solum apponim' ventosas cū igne. & hoc tandiu est faciendum, donec Medicus tempus vel spatium hēat causam remouendi: eo q maior pars illorū dolorum, qui ex ventosis remouentur, redire cōsueuerūt: nisi Medic' tēporis spatij fuerit studiosus ad remotionē ipsius cāę, qa vix esse poterit, quin error cadat in regimine ipsius infirmi; & inde videbitur recidiuare. & sic rōnabiliter esse debet, quoniam vapores istius humoris semp faciunt paroxismū, donec ex toto sit resolutus, vel ex toto euacuatus. D

De syncope proueniente ex superflua Euacuatione. Cap. 19.

SCias q cura isti' syncopes fit pluribus modis. Primus est vel fit, trahendo materiam ad partē oppositā. Secundus fit, confortādo illud membrum, vnde fluit materia, ne ipsam superflue spargere possit. Tertius modus fit, stringendo vias, vnde fluūt humores ad locum. Quartus modus fit, impediēdo virtutem expulsiuam, qñ superflue expellit: sicut fit in illa passione, quæ cholerica nominatur, & in Arabico dicit almayda, in qua vomitus & secessus simul fiunt, quæ curatur stringēdo, & ligando crura, & brachia, & ponēdo eos in balneo: & cum hoc ēt in eadē necessitatē habemus ponendi styptica intus, & extra. Sed qa balneū superflue habet soluere, & euacuare, iō cum timore magno tales in balneo ponendi sunt, ēt exhibendo eis styptica. & ēt de istis adhuc locuti erimus, qñ tractabimus de cura malę cōplexionis materialis, dum euacuatur de membro ad membrum. E F

De syncope superueniente ex superfluo fluxu Sanguinis narium, vel aliorum membrorum. Cap. 20.

CVra sanguinis narium, si fuerit ex nare dextra, ponēdæ sunt ventosæ hypochondrio dextro sup hepar. & si fuerit ex sinistra, ponendæ

G dæ ſunt ſuper ſplenem. & ſimiliter ſi ex menſtruis ſuperflue fluxerit, ponimus ventoſas ſuper mammillas: & cum hoc propināda ſunt ſtyptica, quæ habent conſtringere orificia venarum.

De ſyncope proueniente ex ſuperflua Vigilia. Cap. 21.

VIgilijs ſubuenimus cum cibis, quorũ proprietates ſunt inducere ſomnũ: & cũ vnctionibus prouocantibus ſomnũ, ſicut eſt oleum nenufarinum, & violatũ, & oleũ de ſeminibus cucurbitarum: & cũ odo-
H ratiuis inducentibus ſomnum. & ẽt debemus dare eis vinum lymphatum, ſi fuerit ſine febre. Hęc autem omnia ſupradicta diximus ad rectificationem, ſeu curationẽ prauorũ & periculoſorum accidẽtium febribus ſuperuenientium. Curam autẽ remotionis cauſæ rememorabo, qñ tractabo de curis accidentium, & malorum apoſtematum.

De curatione malæ complexionis particularium membrorum. Cap. 22.

ET poſtq̃ narrauimus breuiter curationẽ malæ complexionis
I vñis, narranda eſt curatio malæ cõplexionis particularis. Sed qñ mala cõplexio eſt immaterialis, cura eſſe debet p cõtrariũ: & qñ fuerit materialis, cura eſſe debet per euacuationẽ, & per contrarium ſimul. Sed in euacuatione, & in reſiſtẽdo per contrarium conſyderanda eſt ætas, & complexio, & conſuetudo, & tẽpus. & etiã attendere debes complexionem membri, & formã ipſius, & poſitionem eius, & colligantiam ſuã, & ſenſibilitatem, & ſuum iuuamentũ: hoc eſt quia alicui membro ſuperuenit ſolutio ſine apoſtemate: K
& poſtea de apoſtematibus loquemur. Et dicamus ꝙ modus, vel vſus medicaminis malæ complexionis particularis eſt vnus, ſed diuerſificatur in aliqua proprietate, quemadmodum conſeruatio proprię cõplexionis illius mẽbri, & figuræ ipſius, & poſitionis, & cõpaſſionis, vel colligantiæ, ſubtilitatis, & iuuamenti. & hoc dictum eſt in his, quę præceſſerunt: ſed eſt neceſſe vt hanc conſyderationẽ ſemper habeamus pp illa, quæ hic narrare intendimus.

De cura malæ complexionis ſiccæ Stomachi ſine materia. Cap. 23. L

SI ſtomacho mala accidat complexio ſicca ſolum, nõ materialis, dicimus ꝙ modus medendi illã eſt vnus & idem modus cum modo medendi malam complexionẽ totius corporis ſiccam. ſed diuerſificatur in hoc, quia diſſimilis eſt cõplexio naturalis ſtomachi à cõplexione totius corporis. Ergo incipere debemus ponendo ipſum in balneo tẽperato. & poſt balneum lac bibat temperatum aſinæ, aut caprę cum aliquantulo zucchẽro. & quãdo cognoſcemus eum digeſſiſſe lac per ſigna ructus, & rumoris ſtoma- M
chi, iterum ipſum in balneo ponemus: ſpatio tñ interueniente inter vnã & aliam balneationẽ quatuor horarum aut quinq;. & ſemp in exitu balnei debet inungi cũ oleo violato vel communi: eo ꝙ ipſum humectabit, & cauebit ei à multa diſſolutione. & in quolibet exitu balnei propinetur lac ſupradictum, ſi ipſum affectauerit: ſin autem, aqua ordei propinetur. Et hora prandij detur panis mundus bene coctus, &

A bene fermentatus cum pullis gallinarum, & caponibus ĩpinguatis cũ lacte amygdalino. & pisces petrosi ad hoc sunt vtiles: carnes perdicũ, & phasianarum, coturnicum ẽt vtiles sunt. Et cibus conuenientior est ille, q velocis digestionis est & multi nutrimenti: quãuis tales cibi aliqñ videantur contrarij. Et vinũ talium debet esse aromaticũ cũ aqua mixtum. & talis quãtitas vt cibum in stomacho natare non faciat, nec extẽsionẽ, aut grauedinẽ inferat. Et cum hęc passio fuerit sedata, paula-
B tim ad illius consueta parumper deducemus.

De cura caliditatis & siccitatis Stomachi, Cap. 24.

SEd qñ cum siccitate coniungetur caliditas, tunc cum hoc regimine res frigidæ sunt admiscendæ, sicut aqua ordei, syrupus de nenufare, & syrupus de violis. & vinũ magis temperetur cũ aqua frigida. & istis aqua frigida cõueniens existit. Et si siccitas multũ fortis fuerit, tũc aqua frigida est timorosa, ne os stomachi lædat. & vngendus est cum oleo amygdalino. & inquantũ ęgri-
C tudo ĩ caliditate & siccitate excedit, intantũ indiget rebus infrigidantibus & humectantibus: sed in eo ꝙ est stomatica, indiget rebus habentibus aliquid caliditatis cum stypticitate, & aromaticitate. & ppea non est malum cum his addere aliquãtulum masticbes.

De cura frigiditatis, & siccitatis Stomachi. Cap. 25.

SEd qñ cũ frigiditate siccitas cõiungetur, tunc cũ lacte aliquantulum mellis est ponendũ, cum boni sit odoris atq; saporis. & aqua ordei dimittat, si fortis frigiditas affue- D
rit. & tali stomacho superponatur puluis masticbes cũ oleo rosato extensus super lanã. & oleum amygdalinũ est cum istis iuuatiuum valde. & emplastrum picis inter cætera iuuatiuum existit, qñ rationabiliter fit: hoc est vt ponatur super membrũ. & non ibi diutius immoretur, nisi vt poros aperiat, & postea auferatur. Et scias ꝙ siccitas difficilior est ad humectãdũ, q̃ humiditas ad exiccandũ: quemadmodũ frigidæ difficiliores sunt ad recipiendũ caliditatem, q̃ calidæ ad recipiendũ frigiditatem: ob hoc quia difficilius E
quod in his esse possit, est curare frigiditatem, & siccitatẽ, quia est ęgritudo similis. calida nanq; corpora debent custodiri, ne ad habitum veniant senectutis.

De cura malæ complexionis calidæ Stomachi. Cap. 26.

MAla autẽ complexio calida sola vr vt curari debeat cum rebus frigidis solum. Sed tñ hoc mẽbrum infrigidari nõ debet ex toto: ppea quia sup hoc mẽbrũ dñat᷑ frigiditas: qa ſm plurimũ vnaqq; res, q̃ alterationẽ recipit, potius illã reci- F
pit ad quã sua complexio declinat naturaliter. & ideo ęgritudines isti⁹ mẽbri à frigiditate causant᷑ vt plurimum. Et experimentatores nostri tẽporis ĩ passionibus stomachi multũ errant: eo ꝙ non intendunt calidũ stomachum alterare, nisi cũ frigidissimis rebus: & tñ cum Medicus percipit ꝙ aqua sit danda, & hoc vetat, erit magnus error. sicut recitat Gal. de quodã, qui in stomacho suo habebat cõplexionẽ malam calidã fortem, & Medicus eidem aquam fri-

G frigidam bibere inhibebat: & Galeci aqua frigidam præbuit, & euasit. Et pp aliam cām īfrigidationē isti⁹ membri vitare debemus: eo φ habet operationē toti corpori communicantem: vnde princeps cōicans appellatur. & mēbra, q̄ tale officiū habent, infrigidari nimis nō debēt, vt virtutes eorū non lędant. Et propter hoc pręceptum habemus, vt supra stomachū oleum nō ponamus actu frigidum, & si sit frigidum in potentia. & hoc est simile ei, qđ facimus in euacuatione: quia cū celeriter purgātibus miscemus stypticas medicinas, aliter processus conueniens non esset. Et qñ Gale. dicit φ in læsione operationis mēbri maior cadit timor in euacuando q̄ in alterando, nō sanè loquit, sed errat. quia sicut timēda est euacuatio, vt virtutem nō lædamus, sic in alteratione, & maxime in alteratione frigiditatis. nā ille modus est maioris damni in membris nutritiuis. Et regula medicationis in principalibus membris non accipitur nisi à colligantia cordis cum ipsis. Et quare vituperat Gal. Archigenem, cū dicit φ virtus regitiua in corde existit, cū ipse medicetur cor, & licet ægrotet cerebrum? & propterea quia Archigenes cordi non subueniebat, Gale. ipsum vituperabat: ergo fm Archigenē in medicando procedebat, & causam medicationis ignorabat.

H

Tertio de Locis affectis.

I

De cura frigiditatis, & humiditatis Stomachi. Cap. 27.

SEd mala coplexio frigida & humida est calefacienda & exiccanda, sicut cum electuario trium piperum. Et φ dicimus in medicatione malæ complexionis non materialis in stomacho, illud idem debet intelligi in alijs membris: & maxime quando fuerint causa dandi malam complexionem toti corpori, sicut aliquibus membris. Quòd si mala cōplexio calida & sicca aduenerit, erit causa dandi toti corpori ipsam, & in hecticam poterit prouenire. & hoc erit, qñ illa mala cōplexio vsque ad cor deducetur. K

De ægritudinibus Stomachi, & aliorum membrorum principalium cum materia. Cap. 28.

ET postq̄ sumus locuti de mala cōplexione non materiali, loquamur deinceps de mala complexiōe materiali, quę pōt alicui superuenire membro. Et dicimus φ intentio sunt duæ res, & sunt vt euitetur superfluitas, & rectificetur mala complexio relicta à supfluitate. & significatio harū rerum habetur ex operationibus, & ex positione mēbri, & eius forma, & ex colligantia eiusdē, & ex suo iuuamento, & ex sua sensibilitate, & ex demonstratione naturæ ęgritudinis, & eius causę, & accidentis. Et tu scis, φ superfluitatū qđdam sunt, quę generantur in membro: quędā sunt, quę ab alijs fluunt mēbris. qđ est, quia consuetudo est, φ forte membrū suas superfluitates ad debile expellat: & maxime si ad hoc adiuuant locus, & viæ, quæ confluunt ad ipsum, sicut est cerebrum cum stomacho. & hoc ī medicatione membrorum est sicut efficiens causa. Et est perscrutandum in rectificatione illius membri, & in rectificatione suæ complexionis, si est sufficiens, aut si necesse est totum euacuare corpus. & in hoc est necesse anticipare in fortificando mēbrum L M

Mēbra fortia expellūt superfluitates ad mēbra debilia, & maxie si loc⁹ & viæ ad hoc iuuāt. Idē .c. sequēti, & apd Auic. prima pri mi .c. de membris.

A bruni cum stypticis medicinis, vt materia ad illud nō trahatur, si corpus non sit plenum, vt attrahimus materiam ad cōtrariam partem ad ignobilius membrum, & postmodum medicamen conueniens adhibemus. Et viam medicationis mēbrorum accipimus à forma membri, & à loco. sicut stomachus vt plurimum per vomitum debet euacuari, & per pharmaciam vt minus. & hepar cum ambobus euacuari potest, quibus etiam prouocatio iungitur vrinæ. sed intestina solū pharmacia, & clysterijs. Sed si humor fuerit fixus in substantia membri, tunc est necessaria fortior medicina, vt trahatur. Et aliquando erit compositio in eo, quia ī ipso est humor proprius, & est alter transmissus. & sic est necesse duobus modis prouidere. Vnus est in periculosiori. Alius est in euacuatione alterius, sine cuius remotione curatio fieri non posset. sicut verbi gratia, vt in essentia stomachi sit humor vnus acutus, & in concauitate alter humor sit locatus, tunc non est purgandus, vel non poterimus ipsum humorem purgare qui est in essentia, donec non trahetur qui in concauitate existit. sed si humor, qui est in essentia, esset syncopen inducens, tunc prouidēdum est. sed si res non existat periculosa, tunc in medicatione ordo est seruandus, hoc est vt prouideatur ægritudini, quæ currit per viam causæ, & postmodum occasionem remouere. Et similiter ægritudo, quæ non curatur nisi per euacuationem alterius, quę non est ipsius. v.gra. quando in stomacho vnus humor est fixus in ei⁹ substantia, & alter est in concauitate, qui sparsus est à cerebro: dicimus ꝙ primitus prouidendum est cerebro: & postea de humore, qui effusus est in stomacho: vltimo vero de illo, qui in substantia est imbibitus. Et hic inueniuntur medicinæ proprię in euacuatione proprij mēbri, & propriæ in fortificatione membri, ad hoc vt superfluitates recipere non possit. v.g. quando in substantia stomachi fix⁹ fuerit humor acutus, tunc hiera aloes vtilior est ad ipsum extrahendum, q̄ aliæ medicinæ eo ꝙ aloe non nisi à stomacho trahit. Sed aliæ medicinæ, quæ istum trahunt humorem, quāuis trahant à stomacho pp suam fortitudinem, ĕt ad stomachum trahunt. Sed qñ humor est in cōcauitate, sufficit in abstractione ipsius absinthium cū melle, & myrobalani citrini. Sed si iste humor est phlegmaticus, aut subtilis, aliqñ sufficit vomitus cum aqua ordei, & melle, qñ fuerit diuisus cum oxymelle composito: & postea studere debes in extrahēdo ipsum cum medicinis proprijs huic, sicut est agaricum, & collocynthis, & cum gummi laxatiuis, si necesse fuerit. Et similiter humor melācholicus est euacuandus post ipsius incisionem cum medicinis sibi proprijs. Et studiosus esse debes in operationibus tertijs ex proprietatibus medicinarum in vnoquoq; membro: eo ꝙ vnicuique membro sibi propriæ medicinæ à tota specie reperiuntur. Sed incisio hęc est necessaria, si humor fuerit gross⁹, & post ipsam ſm conueniētiam purgatio. Vniuersaliter hic sunt consyderandæ tertiæ virtutes medicinarum: eo ꝙ sunt propriæ vnicuiq; membro. & iccirco videť mihi ꝙ narratio me-

G dicinarũ valentium vnicuiq; mem bro cum narratione ęgritudinũ est via completiua in hac summa. Et ppea vna ex conditionibus, quę dr̃ in hominibus pfectis in artibus est, vt sit dominus artis ex se, ita vt cognoscat res necessarias perfecte, cũ inspexerit rerum diuersitatem.

De inflatione membrorum, & Apostematibus in generali. Cap. 29.

DEinceps volumus narrare ęgritudines, quæ sunt cum apostemate. Et dicimus ꝙ prima intentio apostematis, in eo ꝙ est apostema, H diuiditur in duas partes: vna est euacuatio materiei faciẽtis apostema: alia est remotio malæ complexionis. Et aliqñ minor cadit consyderatio in vna istarũ q̃ in alia. & aliqñ cõsyderatio in vtrisq; æqualiter currit. Euacuatio plus consyderari debet in apostemate sanguineo, sed alteratio plus in erysipelate est consyderanda, q̃ euacuatio. Sed compositio istorũ duorum humorum ęqualiter consyderationẽ præbet. & istæ duæ intentiones non consyderant̃, nisi facto apostemate. Sed qñ est in fieri, tertia adiungitur intentio. & I hoc est ad remotionẽ causæ. & hoc fit resistendo sparsioni materiæ ad membrũ, quæ prouenit aut pp totius corporis repletionẽ, aut propter alicuius membri repulsionẽ, aut plurium: eo ꝙ fortius membrũ ad debile expellit superfluitates suas. & ad hoc adiuuat communicatio mẽbrorum, & habilitatio viarum. Et aliqñ causa istius attractiõis eñ mala complexio calida istius eiusdem mẽbri, & aliqñ existit cã dolor fortissimus mẽbri. nã manifestum est ꝙ complexio calida trahit. nam caloris propriũ ẽ attrahere. Sed dolor K hoc facit, aut pp malam complexionem, quæ generat dolorem: aut pp malam cõplexionẽ, quę fit pp superfluitatem motus virtutis expulsiuę, cum superfluitates expellit: aut pp istas res ambas. Sed mala complexio calida, quæ cã existit attractionis, aliqñ accidit pp extrinsecas causas, sicut pp morsuram, percussionẽ, & similia. & aliqñ pp intrinsecas accidit causas, sicut pp humorẽ mordicatiuum, & similia, aut ventositatem extensiuam, aut pp superfluã repletionem, quę grauat membrũ. Et hę tres intentiões curationis apostematũ sunt. quarũ quædam sunt, L quæ sic se habent, ꝙ vna aliqñ contrariatur alteri: & quędã non. & iã diximus cui magis intendere debemus. Et deinceps narranda sunt illa, quibus cõpetunt hę tres intentiones in medicatione apostematum, & incipiemus à resistentia causę efficientis. Et dicamus, si cã attractionis ad membrũ propter resolutionẽ existit, est facienda tunc euacuatio vr̃is: sicut phlebotomia, si propter multitudinẽ fuerit sanguinis: aut per pharmaciam, & vomitum, M si ppt r malitiã fuerit humorum: aut cum vtrisq;, si adest vtrunq;. Et est necesse vt ista euacuatio fiat, sicut dictum est, p attractionẽ materiæ ad partẽ oppositã per vias apostematis propinquas, sicut ĩcedit natura. quia epostema hepatis vt plurimum criticat per fluxum sanguinis narium. Et ista eadem via intelligenda est in euacuatione humorum. nam si materia fuerit in superioribus, tunc pharmacare & clysterizare debemus: & si ĩ inferioribus, educere debemus per vomitum. Et

A si causa, q̃ facit effusionem materię, erit in vno membro, tunc illud euacuandum erit, sicut est cum fricatio hæc. v. g. si materia, quæ ophthalmiā habet inducere, effunditur per oculos, & prouenit à cerebro solum, tūc vētosę ī fontanella colli vtiles sunt: propterea quia hæc euacuatio duas aggregat intentiones conuenientes in hoc casu, quia euacuat membrū apostematum, & materiā trahit ad oppositam partē. Euacuatio vero, quæ fit ex mēbro apostemato, corpore existēte pleno, est ex rebus lędentibus multū. vnde si hoc pecca B tum effugere voluerimus, oportet nos totum euacuare corpus, & postea redire habemus ad primū mēbrum euacuādum. Et quia vnūqđque membrum pro maiori parte reperitur habere proprias vias, p quas euacuationem recipere pōt, ideo p easdem vnūqđq, cū indiguerit, debemus euacuare: sicut cerebrum, qđ pōt euacuari per sternutationē, & gargarisma. Et si feceris ista, corpore existēte plethorico, lęsionē inde habebit infirmus. Et aliquando huic intentioni euacuandi materiā ante dictam alia adiungitur inten- C tio, fm q̃ ante dictum est, vt est fortificare mēbrū cum stypticis & frigidis, vt superfluitates non recipiat. & hoc fiat corpore vacuo existēte. & si hoc nō feceris, non erit tutum, qn materia nō redeat mēbro ignobili ad nobile. & hæc est vna ex rebus, ex quibus apostemata curātur in principio. Et si causa infusionis membri fuit ipsius caliditas, intendendū est tunc vt remoueatur mala complexio ipsius. remota verò cōplexione mala, membrū debet confortari. & si remota non fuerit causa, quemadmodū illa, quæ propter D mensuram alicuius animalis venenosi fit, tunc prius euacuandum est illud venenum cū medicinis attractiuis, aut vētosis. & si humor affuerit, euacuetur. Et aliqn̄ significatio sumpta ab istis est secundę intētioni cōtraria, hoc est apostematis euacuatio: & qn̄q; non est contraria. Exemplum contrariæ est, videlicet, qn̄ remotio complexionis calidę fit cū medicinis frigidis: quia euacuatio non fit nisi cū medicinis resolutiuis. Exemplum non contrarię est, vt qn̄ causa fuerit humor grossus ī membro, tunc duæ intentiones fiēt E vna: eo q̃ fient solum cū medicinis resolutiuis. Sed medicatio doloris, fm q̃ dictū est, aut fit pp remotionē suę cāę: aut dando mēbro complexionē contrariam dolorosę. & hæc fiunt cum medicinis, q̃ proprię sunt in mitigando dolorem, sicut est pinguedo anatis, & gallinæ, & oleū vitelli ouorum, & similia. Et aliqn̄ remoueret dolor p membri stupefactionē. Hæc est regula istarum triū intentionū superius narratarū. Sed fit fm ordinem temporū apostematū. qa fm plurimū medicatio apo- F stematis in primis fit euacuatiōe, & repercussione, supponendo frigidas & stypticas medicinas super apostema. & illud, qđ magis necesse est vt causa efficiens remoueat, est in apostematibus citi aduent⁹, sicut ī apostematib⁹ acutis, quæ ex cholera & sanguine proueniunt. Sed secunda intētio est, q̃ ipsi⁹ apostematis post statū euacuatio fieri debet. & principiū debet esse cum medicinis maturatiuis. Et si euacuatio nō est sufficiens cum rebus resolutiuis, tunc aperiatur cū medicinis corrosiuis,

G aut cũ ferro. Et manifestum est ꝙ,
si euacuatio fiet cum medicinis dis-
solutiuis, dum materia est in cursu,
plus ad membrum apostematum
traheretur, q̃ posset euacuari. pro-
pterea necesse est vt post euacuatio
nem apponantur medicinæ reper-
cussiuæ mixtæ cum paucis resoluti
uis: eo ꝙ stypticæ committent do-
lorem. Et quando fuerit in statu,
tũc medicari debet cum medicinis
resolutiuis solum. & intra ista duo
tempora vtendum est medicinis ex
his duobus mixtis. & istę medicinę
sciẽtur in libro Simplicis medici-
H næ. Regimen vero in apostemate
calido malæ complexiõis in primis
est refrigeratio: eo ꝙ cum infrigi-
datione est etiam repercussio: & ẽt
quia propter mitigationem caloris
cursus materiæ destruitur. Aposte-
mata vero frigida curari non debẽt
cum rebus frigidis, nisi transacto
tempore augmenti: quia caliditas
non resistit resolutioni. hæc est in-
tentio medicationis apostematum,
inquantum sunt apostemata. De-
inceps loquemur de apostematib',
secundum ꝙ sunt alicui membro
appropriata. Et ab apostematibus
I calidis principium faciemus, quæ
in membris fiunt intrinsecis, & ex-
trinsecis. & cùm dico calida, intelli
go etiam illa, quæ ad saniem dedu-
cuntur. Et quando fiunt in princi-
palibus membris, febris cũ ipsis ori
tur, siue apostema fuerit sanguineũ,
vel cholericum, vel phlegmaticum,
vel melancholicum. Sed phlegma-
tica, quæ ad saniem non perueniũt,
sunt sicut tumores, qui dicuntur na
scentiæ. Et melancholica, quæ ad
saniem non perueniunt, dicunt' scir
rhotica & cancrosa. & raro fiunt in
membris intrinsecis. & quãdo fiũt, K
incurabilia sunt: eo ꝙ indigent for
tibus medicinis, quas intrinseca mẽ
bra tolerare non possunt: eo quòd
horum cura non fit nisi cum ferro:
quoniam talia apostemata non re-
soluuntur, nisi post longitudinem
temporis: & tunc virtus infirmi iã
defecta esse reperitur. & ꝑpter hoc
hæ curationes non fiunt, nisi cum
fuerint in membris extrinsecis. Et
dicamus ꝙ apostemata, inquantũ
sunt apostemata, requirũt cum suis
medelis intentiones tres supradi-
ctas. Sed diuersificantur in his tri-
bus suis speciebus fm magis & mi- L
nus. Nam apostemata cholerica in
primis egent refrigeratione multa
cũ violis, & cum viriditate illa quæ
supra aquas reperitur, & cum vua
canina, & cum cera infusa & mala-
xata cum frigidis siccis, & humidis,
& his similibus. Sed sanguinea cũ
refrigeratione stypticis egent, nisi
adsit dolor. & si dolor adest, sunt mi
scenda mitigantia. Sed phlegmati-
ca, & melancholica modica indigẽt
refrigeratione, & repercussiõe, quia
debilem motum habent. Intentio-
nes cõiunctæ in apostematibus gra
tia membrorũ, in quibus sunt, sunt
hic narrandæ: eo ꝙ in his maxime M
cadit prouisio: & maxime si fuerit
in membro principali. Et dicimus
quòd euacuatio, quæ per phlebo-
tomiam fit propter apostema alicu
ius membri intrinseci, debet recipi
à colligãtia membri, & à loco suo:
eo ꝙ quando non poterit fieri eua-
cuatio in membro læso, tunc debet
fieri per membrum communicans
ei, & magis propinquum. & sint
meatus de vno ad aliud recti, aut re
ctitudini propinqui. sicut in mem-

bris

A bris inferioribus phlebotoma basilicæ valet. & in apostematibus capitis, pectoris, & pulmonis cephalicę valet. phlebotomia medianę omnibus valet membris. Et si indiget phlebotomia propter hepatis apostema, in aperitione basilicæ dextrę cadit consyderatio. quia Gale. dicit in libro de Ingenio sanitatis, quòd dextra in apostemate hepatis phlebotometur, & sinistra in apostemate spenis. & in sermonibus suis vniuersalibus contrarium ponit. Et tu scis, quòd in euacuatione apostematum duæ res intenduntur. Vna est euacuatio materiei mẽbrorum cũ ipso communicantium. Alia est, vt fiat declinatio humorum ad partẽ oppositam. sicut natura facit, quando criticat apostema hepatis p[er] fluxum sanguinis ex nare dextra: eo q[uod] illa euacuatio comprehendit oppositionẽ, & communicationẽ. Sed in phlebotomia basilicæ in apostemate hepatis ex dextro latere non est nisi vna intẽtio, hoc est communicantium euacuatio: propterea quia est secundum dimensionẽ corporis, quæ secundum latitudinem existit: eo q[uod] dimensiones oppositę

C sunt sex, videlicet duæ latitudinales, & est secundum dextrum & sinistrum: & duæ longitudinales, vt superius & inferius: & duæ profunditatis, vt ante & retro. Et hoc idem faciẽdum est in apostematibus splenis, & pectoris. quoniam quando apostema fuerit ĩ parte dextra, phlebotomamus basilicam ex parte sinistra. & si fuerit in sinistra, phlebotomamus econtrario. Hepar vero cum sit in vna dimensione, vel extremitate dimensionis latitudinalis: ergo necessarium esset vt phlebotomia fieret per aliam partem: D & hæc basilicæ lateris sinistri, quia in ea continuetur communicatio, & oppositio. Et quando nos intendimus facere euacuationem, communicationem, & oppositionem continentem, tunc iuuantius est per oppositum trahere materiam, quàm quando vnum intendimus solum. ergo cùm fuerit necesse totum euacuare corpus, propter huius necessitatem tunc est necesse hàbere ambas intentiones. Sed quando nobis sufficiet sólum membrũ apostematum euacuare, tunc nobis vna sola sufficiet intentio. ideo E in maiori parte, quando intentionem habuimus in talibus locis, faciemus attractionem sine euacuatione remouentem: & tunc poterit fieri cum membrum euacuatione indiget, & non totum corpus. Et potest aliquando esse, vt prima intentio sufficiens sit similiter in aliquo loco. & fiet hoc solum tempore status apostematis, sicut minuitur ex vena linguæ in synanchia facta. nã si possemus membrum proprium phlebotomare, conueniens esset: eo q[uod] non sit timendus materię cursus. F Sed tempus augmenti aggregat res ambas. quia si non curaremus nisi communicationem, & non oppositionem, plus trahemus ad apostemata, quàm euacuaretur: sicut in eo qui medicinis vtitur dissolutiuis aperitiuis ante euacuatiunem: quia trahitur de sanguine ad membrũ, plusquam dissoluatur. Et similiter duæ consyderantur intentiones in passione vuluæ, quando diminuimus de saphena: quamuis ibi non sit oppositio nisi per longitudinem, seui dimensione.

Tertio Meth. & quarto.c. 6. & 5.ca.3.& 1 lib. de Reuulsiõe, & 2. de Febr. ad Glauconẽ ca.3.& 8. opio Gale. de phlebotomia ẽ diuersa. Vide 4.c. c.3. marie &. 12. & 25. pticu-B la aphor. Rabbi Moysi in principio, & annotatiões. in.1. tract.t.16. c.3.

G Et similiter cum ventosis in ægritudinibus oculorum in fontanella colli, & in fronte in passionibus occipitij capitis. Sed minutio venæ, quæ vocatur scylos, in ægritudine splenis à parte sinistra non comprehendit nisi communicationem. & si volumus materiam deriuare ad partem oppositam, fit illud in apostematibus pectoris, & stomachi, & occipitij capitis, ligando extremitates pedum, & manuum. Et propterea prohibetur ĩ apostematibus vuluæ omnino euacuare cum prouocantibus menstrua. Et similiter
H in apostematibus hepatis cum prouocantibus vrinam, & cum medicinis laxatiuis: quoniam cum talibus non fit deriuatio ad opposita: & quia impossibile videtur esse, ꝙ quando tales medicinæ transeunt super apostematibus, quin eis relinquant læsionem: & iam diximus quòd hęc est vna ex rebus augmentantibus apostemata. Et similiter prohibitum est euacuare apostema stomachi cum medicinis laxatiuis, & gargarismum in apostematibus gulæ, oris, & palati. Et eodem modo omnino prohibitum est prouo-
I care vrinam in apostematibus renum, & vesicæ. Et hæc omnia non sunt prohibita, nisi donec ipsa apostemata fuerint in augmento. sed quando fuerint in statu, non est malum vti talibus, quoniam habent vigorare euacuationem mẽbri apostemati: quamuis noui practici faciant talia absque alia prouisione, & deliberatione. Propterea consyderandum est in apostematibus aurium partis dextræ, & sinistræ, in quo latere phlebotomia sit facienda: quia manifestum est quòd cephalica in primo illo apostemate K phlebotomari debet. Et videtur ꝙ si est apostema in aure sinistra, non debet minui de manu sinistra: quia cephalica dextra aggregat cõicationẽ cum attractione ad cõtrariã partem, quia est infra longitudinis extremitatem. nam medium non est extremitas. quia non est credendum, & maxime in corporibus plenis, vt sanguis non ab aure sinistra trahatur ab extremitate dimensionis latitudinis oppositæ. & quando euacuamus cephalicam, ob hoc esset melius vt phlebotomia fieret in L parte dextra. quia hæ duæ res aggregantur. vna est communicatio, alia oppositio secundum duas dimensiones: eo quòd istæ operationes opponuntur secundum longitudinem & latitudinem. & si possibile esset, desyderaremus vt quando attrahere volumus, vt ibi omnes existerent operationes: & maxime, quãdo est repletio secundum vasa.

De euacuatione Apostematum membrorum principalium. Cap. 30.

M

ET debes scire quòd in euacuatione membrorum principaliũ penitus necessariæ sunt duæ euacuationes: vna est phlebotomia: alia est pharmacia: ob hoc, quia illa apostemata secundum plurimum non sunt vnius humoris, sed in illis aggregatur malitia quantitatis cum malitia qualitatis. Sed tamen in euacuatione tu debes super humorem dominantem præuidere. Et Rasis testificatus est, ꝙ Medici sui temporis faciebant pleureticis solum minutionem, & moriebantur.

Sed

A Sed significatio secundæ intẽtionis ex apostematibus habita secũdum membra, in quibus sunt, facilis nõ est: & maxime quando refrigeratione Idiguerit: propterea quia apostemata hepatis, & oris stomachi non conuenienter medicinas actu frigidas recipiunt: immo necesse est vt actu sint calidæ. q̃uis frigidæ potentia existant, sicut oleum cydoniorũ, & oleum myrtinum. & aliquando eis potẽtia calidis vtemur, sicut oleo mastiches, & absinthij. & hoc facimus, vt virtutem conseruemus istorum mẽbrorum pp necessitatẽ cor-
B poris ex istis mẽbris. Et cerebrum etiam non sustinet medicinã multum actu frigidam. & quando inducit necessitas rei ad vtendum ea, miscendum est cum ea medicina, vt ipsam ad profundum ducat: sicut facimus miscendo acetum cum oleo rosato. & hoc non fit cã cerebri, cũ sit frigidum: sed vt facilius per craneũ, & suas commissuras ad medullam cerebri puenire possit. & hoc non requiritur pp primam qualitatẽ, sed pp secundam. Sißr & oculi propter sensibilitatem multam, quam habẽt, debẽt præseruari a rebus fortis-
C simis, & mordicatiuis. & albumẽ oui superponitur, eo ꝙ res multas bonas in se hẽt aggregatas. nam remotum est ab omni mordicatione, & lippitudinem abstergit, & tpatæ frigidum existit, & figitur supra ꝑpter ipsius viscositatem. & lac nouiter a mãmillis mulsum aliquas ex istis virtutibus habet, & super hoc habet virtutem digestiuam. Et aliquando consyderantur apostemata ex ꝑte membri, in quo sunt, per alium modum, vt nihil repercussiuum, vel refrigeratiuum super mẽbrum ponatur, hoc est quando apostemata D
fiunt in locis mẽbrorum principalium purgatiuis: vt quando fit post aures, aut sub ascellis, aut inguinibus. quoniam quando ista apostemata generantur in his locis, & ipsa refrigerabis, timendum est ne ad mẽbrum redeant principale: quemadmodũ illud, quod fit post aures, ad cerebrum: & illđ, quod sub ascellis, ad cor. & maxime illa apostemata, quæ procreãtur ꝑ viam crisis omnino ab infrigidatione ipsius abstinere debemus: eo ꝙ propter has actiones materia redire posset ad mẽbra principalia, quemadmodum fugimus repercussionem apostematis E
pulmonis: eo ꝙ cordi vicin⁹ existit. Istæ autẽ sunt demonstrationes receptę a membris ſm prędictas duas intentiones in curatione apostematum, s. remouere causam, & infrigidare malam complexionem prouenientem ab eadem: quamuis intentio secunda colligãtiam habeat cũ prima, eo ꝙ frigida sunt repercussiua. Et quod dictum est semper meminisse oportet, hoc est vt apostematibus mẽbrorum principalium, quę sunt sicut hepar, stomachus, cerebrum, & splen: eo ꝙ ista membra F
opationem faciunt communem toti corpori, & habent colligantiã cũ corde: & pp hoc eorum virtutes cõseruare debemus, miscendo semper styptica, & aromatica cum resolutiuis. Et dissolutiua sunt sicut emplastra, quæ fiunt cum medulla panis, oleo oliuæ, & melle. styptica vero cũ aromaticitate sunt, sicut absinthiũ, mastiche, & cydonia. Et dictum est, q̃uis a me non sit bene concessum, ꝙ quando apostema in gibbositate hepatis existit, ꝙ euacuari debet ꝑ pro-

G prouocantia vrinam:& quando in concauitate existit, per pharmaciã. & ista medicamenta a cõicatione membrorum accipiuntur. Et scias ꝙ medicinæ vrina prouocantes fortes esse debent: & propter loci remotionem inueniendo debilitantur, eo ꝙ in hepate alterantur: sed quæ euacuant per concauitatem, posse tantum non oportet ꝙ habeant. Et iste modus credendus est in omnib' mébris, ad quæ veniunt medicinę cum multa digestione, sicut est pulmo, cui casus iste seruatur. ista sig ficatio est sumpta a loco mébri. medicinæ ꝓuocantes vrinam in ęgri-
H tudinibus hepatis, oppilationes aperiunt, sicut est absinthium, & eupatorium. nam illæ duę proprietatem habent in hepate, quemadmodum scolopendria in splene, & cortex capparis. Medicinæ vero, quæ faciliter soluunt ventrem in apostematibus cõcauitatis hepatis, sunt sicut aqua alubleb, & cartami. Sed euacuatio splenis per pharmaciam existit. Et si apostemata ista inueterantur, tũc fortioribus indigemus medicinis solutiuis: eo ꝙ membrorum istorũ natura est, vt in fine indurentur in eis
I apostemata, & maxime calida. & hoc maxime accidit hepati propter viscosam & spissam substantiam. & etiam in renibus apostemata indurantur propter duritiem suæ substãtiæ, & in splene propter grossitiẽ sui nutrimenti: sed splen ipse rarę substantiæ est. Sed medicinæ, quæ sunt fortis resolutionis in prędictis apostematibus, sunt sicut radix lilij cœlestis, hyssopum, centaurea, & aristolochia rotunda, & his similia. & hoc fieri debet post fractionem eorum siccitatis cum radice liquiritiæ, & his similibus. Et scias ꝙ necesse est, K
vt quãtum esse potest, vites ne istorum membrorum apostema ad saniem perducas: & maxime apostema pulmonis: ob hoc, quia si perducis ipsum ad saniem perfectam, curationem non habebit: quia aut indurabitur, aut æger perdetur, & medicatio apostematum, quando cum sanie aperiuntur, ingreditur ordinẽ medicationis vlcerum. Propterea scias vnum, ꝙ proprium est mébris apostematis subtilem cutem habẽtibus, ꝙ ab ipsorum principio penitus sanies resudat ex eis. & propterea conueniens est ab ipsorum prĩcipio L
in suis medicationibus adhibere abstersiua, vt mundificentur meatus. & si ĩ sanie ipsa grossicies fuerit, miscendę sunt res incisiuæ. & talia mẽbra sunt sicut pectus, & pulmo, hepar, stomachus. propterea necesse ẽ vt ista abstersiua ab omni mordicatione sint exempta. & istę res sunt sicut aqua ordei, & pultes furfurũ cõdita cum amygdalis amaris, & semine melonis. & electuarium atriplicis cum oxyzaccara in apostemate hepatis proprium existit. scariolæ q dem loco atriplicis poni possunt. In apostematibus vero pectoris & pul M
monis res, in quibus ponitur acetũ, sunt fugiendæ, vt multum nociuæ. & medicinæ, quæ eis conuenientes existunt, sunt capilli veneris, & liquiritia, & syrupus violatus. & etiam semina melonis sunt optima in isto casu. sed medicatio apostematum, quæ ĩ istis sunt membris, est magis alia, inquantum sunt in talib' membris, q̃ inquãtũ apata existũt: pp hoc quia ẽt declinatiõis tpe eorũ medicinæ ab aliqua stypticitate nõ denudant, & in principio abstersiuis. Et

qñ

A q̄ñ apata fiunt in inferiorib' intesti nis ſm noſtram intẽtionẽ, clyſteria ſunt meliora: quemadmodum ſi in partibus ſuperioribus fuerint, exhibitæ res per os conuenientes eſſe videntur. & hęc ſignificatio ſumitur ab intentione loci. Sed in apoſtematibus gulę omnino vtimur medicinis reſolutiuis, & conglutinatiuis, vt adhæreant locis in ſuo tranſi tu & etiam ponenda ſunt narcotica tranſglutiendo ea paulatine, vt diu in tranſitu habeant permanere. In apoſtematibus vero cerebri in declinatione neceſſariæ ſunt fortes medi
B cinæ: & maxime, quando ſunt de natura declinantes ad frigiditatem, quemadmodum ſunt phlegmatica. & tales medicinæ ſunt, ſicut oleũ de caſtoreo, & ſimilia. & hoc non requiritur niſi propter regimen membri: quia eſt per ſe humidum, & paſſiuum. Et quidam euacant materiá huius apoſtematis cum ventoſis poſitis in parte cerebri poſteriori. ſed talis euacuatio eſt timẽda: eo ꝙ forſitan in corpore exiſtit ſuꝑfluitas, q̄ per ventoſam ad membrum apoſtematum poterit peruenire. ꝑꝑ hoc ta
C lis cura non eſt facienda niſi cum ſecuritatem habebimus, ꝙ humores nullatenus ad locum diſcurrere poſſint inde. Sed hęc medicatio in principalibus membris eſt periculoſa. Hucuſq; docui breuiter medicationem membrorum apoſtematũ, inquantum apoſtemata ſunt in talib' membris, adiuncta cum medicatione, inquãtum ſunt apoſtemata: ob hoc quia medicatio apoſtematum, inquantum in membris officialib' exiſtunt, non niſi iſtis modis completur: quia medicatio, quę in carne ſimplici exiſtit, non eſt neceſſarium vt agat, niſi inquantum ſunt apoſtemata. Sed in multis iſtorum apoſtematum non indigemus conſyderatione in cauſis efficientibus ipſa: ſicut ſunt apoſtemata facta in carne molli cauſa rerum extrinſecarum. Et ſi corpus mundum extiterit, ſufficit in cura ipſorum apoſtematum oleum calidum ſolum. D

De cura apoſtematum frigidorum, & aliorum apoſtematum ſpecialium.

Cap. 31

ET deinceps volum' loqui de apatib' frigidis, q̄ ſaniẽ nõ faciũt, & de formica deambulatiua, & de carbunculis, quæ fiũt in aere peſtilẽtiali. Et dicam' ꝙ apata mollia, q̄ fiunt d phlegmate nõ multũ groſſo, multoties ex hepatis errore fiũt: ſicut illa, q̄ fiũt in extremis in hypoſarca. Et horũ medicatio ꝓcedit ſm modũ medicationis ei', a quo gñant: & ſufficit vt vnga [illegible] oleo roſato, cũ aceto, & ſale. Et ſi multa illic ſpargat materia, ꝓdeſt euacuare mẽbrum ab illa materia, & vti reb' calefactiuis & deſiccatiuis, & euacuatiõe cũ expreſſiõe mẽbri. horum medicatio non facilis eſt. Et ſufficit ſpõgia iſuſa i aceto & aqua ſalſa. q̃a ſpongia hẽt ſiccare, & ſtypticitatẽ facere, eo ꝙ ſapit naturá maris: & acetũ deſiccatiuũ, & icſiuũ exiſtit. Quæ vero ſunt de groſſo phlegmate embrocari debẽt cũ ſpõgia i aceto iſuſa, mixto cũ alumine, cinere, & ſale. & dẽt ſpõgiæ ligari ſuꝑ mẽbrũ, quẽadmodũ fiũt ligaturę ſuꝑ mẽbrũ fractũ. Sed apata dura, q̄ ex hũore fiũt groſſo, debẽt emplaſtrari cũ medicinis mollificantibus: ſicut cum medulla cruris arietũ, aut vituli, cũ modico ammoniaco. & iſta, & ſimilia vtilia E F

G lia sunt: quia medicinæ multum re solutiuæ resoluunt subtile, & grossũ petrificant. & quęritur hæc compositio. in qua sunt resolutiua, & præparatiua ad resoluendum: eo ꝙ omnes partes apostematis non recipiũt resolutionem ęqualiter ſm vnũ modum. & aliquando cum istis medicinis miscentur medicinæ fortis resolutionis. & melius omnium est acetum, quãdo cum istis medicinis miscetur. & hoc fit raro, quia indurant apostemata. Et Gal. hic laudat fumigationem lapidis marchasitæ, vł molaris, super spaiso aceto: & maxi-
H me in apostematibus, quę fiunt per neruos, & chordas ad mẽbra principalia. Ego vero dico ꝙ Gale. hãc medicinam non laudat, nisi quãdo virtus aceti æqualiter perdat calorem in ipsum mẽbrum: eo ꝙ est in substantia aerea, & mẽbra recipiunt ab ea, quemadmodum recipiunt res, q̃ maturantur in medio aere, quæ æqualem habẽt maturationẽ. Si aũt quæratur a Gal. vapor iste fit a calore impresso in lapidibus istis, & quare pp naturam lapidis eidem cõuertatur: ergo, quare lapides non teruntur, & ponuntur cum aceto calido
I super apostema ĩduratum? Et quia cum fuerit in splene acetum suppositum in omnibus suis medicinis, semp laudabile existit. ppea quia hoc membrum est rarum: & non accidit ei durities nisi gratia grossi nutrimenti, ex quo nutritur. & acetum assimilatur huic mẽbro in tota sui substantia: eo ꝙ suum nutrimẽtum complexioni aceti assimilatur. & hæc est melancholia. & ideo potiones, quæ in purgatione splenis dantur, non debẽt ab aceto priuari: quia ipsum est ei cibus, & medicina.

Et non sufficit in apostematib' duris, quę fiunt in splene, emplastrare deforis solum, sed indigẽt ẽt p os recipere, quæ habent resoluere duritiẽ eius, & ipsius oppilationem aperire: sicut est radix capparis, & scolopẽdria, cum aliquibus spẽbus aromaticis. Sed apostematib' in hepate duris acetum propinari non dẽt: eo ꝙ paratum est duritiẽ magnam recipe. sed cura eius est cum rheubarbaro, spica nardi, & asaro, costo & schœnantho, & similibus. Et dura apostemata hepatis ad curandũ multum difficilia sunt, & maxime L
si fuerint multum inueterata: & vlt in hydropem inducũt. Sed scrophulæ sunt apostemata dura in carne molli gñata. q̃ ex eis fiunt ex phlegmate subtili, curari debẽt cum medicinis dissolutiuis, & mollificatiuis. & quæ fiunt ex phlegmate grosso, cum medicinis purgatiuis, & cum apitiuis, & cum ferro incidi. sed hoc fieri dẽt magna præmeditatione, & timore. Et sĩlr verucæ, & nodositates tribus curantur modis: aut dissolutione, aut putrefactione, aut incisione. & quibusdam necessarię sunt omnes tres, & quibusdã vna, & qui- M
busdam duæ. Sed quæ intus in corpore oriuntur, curantur cum medicinis aromaticis mixtis cum aperitiuis & mollificatiuis: & sunt omnino difficilis curationis. Formicę vero duæ sunt species ambulatiuæ. vna cutem corrodit, & incędit interius. & alia vesiculas hẽt paruas, quę milio assimilantur: & ppea miliaris appellatur. Sed ambulatiua, quæ fit ex humore cholerico subtili, dẽt curari cum medicinis illum humorem euacuantibus, sicut scammonia cũ sero caprino: & superponendæ sunt

su-

A sæpius medicinæ, quæ desiccẽt sine mordicatione & refrigeratiõe, sicut solatrum,& memithe,& similia. Sed miliaris, eo quòd fit ex admixtione phlegmatis cum cholera, & ppea eius materia deberet euacuari cum medicinis illos humores purgantibus. Carbunculus vero, eo ꝙ pro maiori parte fit in aere pestilẽtiali, ebullit sanguis, & putrefit. & ppea de necessitate inducit febres pestilẽtiales. Medicatio vero illarum fieri dẽt cum ambabus spẽb' euacuationis, vt phlebotomia,& pharmacia. Et in hac febre non sufficit medici-
B na, vnum tantum purgans humorem: sed medicina omnes purgans humores, sicut pilulæ cochiæ Rasis, in quibus intrant stœchas,& masti che, & scammonia pręparata:& col locynthis etiam ꝑparata eẽ dẽt, eo ꝙ corpora talium recipiunt putredinem in omnibus humoribus.& talia in hac ęgritudine multum vtilia existunt. Et supponendæ sunt omnes res, quę sine mordicatione exiccent,& vt corrosioni resistant: quẽadmodum est emplastrum factum ex farina ordei,& indico, & lingua arietis, quæ plantago nominatur.
C Et dabis ei ẽt aliquantulum de theriaca magna, quæ Arabice dicitur alferuch. Et omnia emplastra, quæ supponuntur, debent confici cum aqua rosata. Et Gale. commendat trochiscos * andarachoron sup ipsos more emplastri: & siľr omnes trochiscos habentes stypticitatem. Et hic non sunt res repercussiuæ supponendę, ne materia reuertatur ad mẽbra principalia: nec apitiuæ, ne putrefactionem inducant. Sed cancerositates multoties euacuari debẽt ex humore ipso gñante,& supponendæ sunt medicinæ desiccatiuę sine mordicatione, quemadmodum mineralia existunt: vt est calx, plumbum,& cachine auri & horũ similia. propterea quia propter malam qualitatem, quam habent, pp paucam mordicationem cito corruptionem recipiunt, ob hoc quia fiũt ex cholera adusta, quę super terram sparsa ad modum aceti bullit. Et hęc passio sanationem non recipit, nisi ã principio: sed si inueterabitur, incurabilis efficietur. ppea quia medicinę locales sufficientes non sunt. & incisio posis non est, quia neruos
E continet, & arterias.& si inciduntur ista membra, non est tutum, quin corpus perdatur. & impoſe siľr existit ista apostemata cum corrosiuis remouere. Et si fuerit tale apostema in membris principalib', eius cura imposis existit. Hæ sunt curationes malę complexiõis materialis, & nõ materialis. Et scias ꝙ apostemata, quę fiunt in membris principalib', & febris aliquando sine medicatiõe sanantur:& sufficit in hoc opus naturę. Et propterea multos inuenies complexiones habentes densas, qui
F ex fortibus ęgritudinibus euadunt sine medico,& medicinã: sicut Barbari,& Arabes, & qui in deserto habitant.& hoc fit, quia aliquãtulum cum brutis assimilationem hãbent. & pro maiori parte hoc accidit illis, qui complexionem habent effrenẽ. Sed quando medicinę componunt secundum authorum dicta, tunc adiuuant naturam tempore breui, & bonum finem consequuntur: quia bonam habent determinationem, & minime violentam. Sed qui solũ per naturam ex fortibus ęgritudinibus curantur, in fine remanent in ęgri-

*androni

G ægritudinibus, quæ temporaneę dicuntur: sicut mihi accidit, quãdo ægrotaui cum febre fortissima, & creticaui ex illa per apostema in articulis, eo q̃ mihi necessaria administrata non fuerunt; quare remansi arthriticus, & podagric⁹, & adhuc sũ. Et sunt ęgritudines, quarũ correctio non sufficit a natura, nisi p medicinas iuuentur. & in hoc medicinæ potentia declaratur. Et sunt aliquæ ęgritudines, sicut sunt febres, & apostemata, quibus natura & medicię sufficientes non existunt: sed si euadunt, per accidens euadunt, sicut in H rebus naturalibus aliquando extremitates fiunt. tamen de raro contingentibus hoc existit: sicut vlceratio pulmonis, & similes. Sic ergo finis istius scientiæ in proposito habẽd⁹ est secundum plus, hoc est secũdum ægritudines plurimas, & plura ĩdiuidua, & plura tempora. sicut hoc idẽ accidit hominibus ĩ Mechanicis artibus: quia aliquando assequitur artifex intentionem, & aliquando ab ea priuatur. & causa illorũ sunt media, quæ in illa arte cadunt: sicut est maris nauigium, agricultura. Et propterea dixi in definitione, q̃ medici I na est ars Mechanica. & multi ex hoc mirabantur: & ipsi ignorauerũt quid dixerim super secundo Physicorum de Mechanicis artibus. Hic completus est sermo de mala cõplexione materiali, & non materiali.

De curatione solutionis continuitatis.
Cap. 32

DEinceps volumus loqui de ęgritudine solutionis continuitatis. Et dicimus q̃ continuitatis solutio potest accidere vnicuiq, cõsimili membro. quando vero fit in carne, dicitur incisio: & quando in osse, dicitur fractura: in neruo, punctura: & quę in arterijs, dicitur scissura. K Et indicatio istius speciei ęgritudinis significationem habet vniuersalem & particularem, s̃m mẽbrorũ conditiones: & nos ab vniuersali ĩtentione sermonem incipiemus. Et dicimus q̃ continuitatis solutio, in eo q̃ solutio cõtinuitatis existit, simplex absq; alicuius alterius ęgritudinis societate, eget solum vna intentione. Et in pluribus hęc solum ligatura curatur. & aliqñ cum ligatura, & alijs sustentamentis: sicut in fractura ossium fit, & in multis membris. Et quędam fractura indiget sutura: sicut in laceratione myrach siquando zirbus est egressus. nam necesse est vt zirbus reducatur, nisi sit corruptus. q̃ si sit corruptus, oportet vt incidatur: ob hoc quia non est membrum necessarium, sed iuuatiuum. sed quia hẽt neruos, & arterias, ob hoc ipsas primo ligare debemus radicitus, & postea quod corruptum est incidere debes. & aliquando inflat propter frigiditatem aeris, ita q̃ tunc intus reuerti non potest: & tunc spongia in aqua calida infusa in manibus expressa, & optime M temperata est superponenda. Et Gale. dicit q̃ qñ feceris hoc, & non profeceris, tunc de cute aliquid ĩcidere debes. sed maior pars huius artis pdita est in hoc nostro tpe. Sed aliquib⁹ vulneribus non sufficit labiorũ vulneris aggregatio, vel sutura, sed est necesse vt ponant̃ medicinæ desiccatiuę, quę desiccent vel sugãt saniem, q̃ in partib⁹ vulneris est locata. Sed si coniunctę fuerint partes, hac non indigemus: sed tunc medicinę stypticę & exiccatiuę sunt necessarie

A cessariç desiccatiuç n. ꝑp exiccationem labiorum vulneris. Et scire debes ꝙ multa membra reperiuntur, quorum solutiones cōtinuitatis minime consolidationem recipere possunt: sicut sunt intestina gracilia, & diaphragma, & omnia membra, q̄ sunt in vltima siccitate. Quādo vero substantię carnis facta est deperditio, duç cadunt intentiones: vna est diminutę carnis restauratio: & alia est cicatricis creatio. Prima intentio cōpletur, q̄n materia ad mēbrum veniens in quantitate & qualitate existit perfecta, hoc est sangui-
B nis: & in ipso membro complexio fit secundum suam conuenientiam temperata. & natura suo beneficio sufficiens est ad hoc perficiendum absq; medicinarum adminiculo. Sed quia circa horam finis digestionis ad quolibet membrum currunt duç superfluitates, quarum vna est subtilis, & alia grossa: & fluxus harum superfluitatum sępe gn̄ationi carnis resistit: ob hoc indiget natura auxilio medicinarum ad illā humiditatem desiccandam, ad hoc vt noua caro in vulnere nō liquefiat. & tales medicinę sunt carnis gn̄ati-
C uç & harum numerus est multus, sicut thus, farina orobi, & fabę, & iridis, opopanacum, & tutia. Et istis medicinis vtimur ſm magis & minus. nam thus, & farina orobi, & fabę sunt in gradu primo gn̄ationis carnis: & post ista farina orobi, & iridis: & post ista aristolochia, & opopanacum. nam ista in tertio gradu quasi existunt. Et harum medicinarum quantitas, & modus a complexione membri, loco, sensibilitate, & ipsius nobilitate sumūtur. quia mēbro humido medicina carnis gn̄atiua est thus, & complexioni foemi- D
narum & puerorum. q̄n vero sicca complexio est, thus sufficiēs nō est, sed necesse est vt fortior apponat, & orobū, & alia. quia in mēbris fortis siccitatis caro non gn̄atur, nisi multum per siccas medicinas. nam aurium vulnera, cū parua existūt, sanantur cum memithe & aceto. & si magna fuerit, tūc trochisci* andaracharon vtiles existūt. & si nō sufficiūt, tūc necessaria est scoria ferri cum aceto. & simile est vulnerib' gulę. andronij
Et Gale. propter hoc dicit, ꝙ cum membrum naturaliter siccū ad humiditatem peruenit membri, a sua E
natura multum est elongatum. & ꝑpea eget rebus exiccatiuis I eo gradu, ad quem peruenit mēbrū istud versus humiditatem. nam medicinę non sanant, nisi quando sunt in contrario distemperatę, in eodē gradu, in quo membrum est distemperatum: ita ꝙ si distemperatum fuerit in secūdo gradu humiditatis, necesse est vt medicina distemperata sit in secundo gradu siccitatis. Et nō sunt humectanda vulnera, quę sunt in membris siccis, ęquali humectatione ei', qđ in membris humidis existit: sed necesse secundum pluri- F
mum, vt per comparationē existat. ꝑpea quia corruptio, & putrefactio siccis membris accidit, antequam humectationem humidis mēbris ęqualē recipiāt. ergo ſm Naturalem philosophiam dicimus ꝙ causa huius non est nisi difficultas membri sicci, & grossa superfluitas quę in eo existit: sicut ꝙ dictum est, ꝙ siccitas est difficile passibilis. Et huius ratio similis est rationi iuuenis & senis, sicut superius determinauimus.
Et via, quia cognoscis Medicus, ꝙ me-

G medicina in mundificatione vlceris debilis existit, est multæ sordiciei in vlcere abundãtia: quemadmodum cognoscit ꝙ medicina nimis est ab stersiua pp rubedinem vulneris labiorum, & ipsius profunditatem. Et aliquando medicina corrosiua auget in vulnere sordiciem. Et in hoc errare potest Medicus, quia si ꝓpter medicinam hæc accidat, rubedo, & caliditas in labijs vulneris existit, & in vulnere profunditas. & si hoc a loco prouenit, hoc est manifestum. Nam si vulnera fuerint in membro exposito contactui medicinarum,
H aut in superficie posito, ita ꝙ in trã situ mutationem non recipiant medicinæ, tunc necessariæ sunt debiles sicut in vlcerationib⁹ sufficit stomachi. & si in grossis intestinis vlcera fuerint, debent clysterizari: & si in subtilibus pharmacari. In membris vero profundis medicinæ exigũtur fortiores: sicut in vlceribus pulmonis, & in membris musculosis, quæ profunditate corporis sunt remota. Et pp hanc loci cõsyderationem habẽti sisr in gutture vlcerationem, in positione medicinæ ipsum stare ꝓcipimus erectum: & paulatim medi
I cinam oportet solutiuam transglutire. Et habentibus passionem meti medicinam lambitiuam dari præcipimus, & ei admiscemus viscosam medicinam ipsam in meatibus morari faciẽtem. ꝓpterea vulnerum diuersa est medicatio. nam quædam ore tenus curantur, & quædam cum localibus medicantur, & quædã cum ambobus. Adhuc ordinata sunt ꝓpter locum & figuram conueniẽtia instrumenta, vt medicamina in ipsis debite ꝓijciantur: sicut syringa, pessaria, & similia. Quod vero a sensibilitate sumitur membri, manifestum est. nam membrum valde sensibile medicinas fortissimas sustinere non potest. sisr & membrũ multi iuuamenti. Sed vulneribus, quæ in superficie corporis fiunt, in concauitatibus quorum carnis generatio existit necessaria, & in quibus cicatrix similis cuti fieri oportet, necessariæ his sunt medicinæ desiccatiuæ finaliter: sicut galla, balaustia, & similia. & est necesse vt earum exiccatio conglutinatiuam operationem excedat. Et in quibus caro superflua gñatur, necessariæ sunt medicinæ corrosiuæ, quæ fortiores gñantibus existant: & sunt vt colcotar, & viride æs, & similia. Et ꝓpterea non est impossibile, vt in aliquibus corporibus viride æs iam sit carnis generatiuum. Et scias ꝙ corrosio carnis superfluę operatiõibus naturę appropriata nõ est, sicut est carnis gñatio: sed est res quę appropriata est opationibus artis. Sufficit quod breuiter dictũ est de vulneribus, quæ intus & extra in carne fiunt, cum quibus mala complexio non est associata. Sed si mala complexio est appropriata, est sicut causa vulneri: & curari non potest, nisi remoueatur: sicut accidit,
M quando euenit apostemati. Et quia medicationem malę complexionis iam nouisti, cum hoc etiam hic reiterare expedit. Et dicamus ꝙ mala complexio, quę in vulneribus fit, est propter sanguinem, qui illuc currit: qui in qualitate, aut quantitate distemperatus existit, aut in ambob⁹. Et hic aut a toto corpore prouenit, aut a mẽbro vulnerato, aut ab ambobus. Et si a toto prouenit corpore aut a membro vulnerato, aut ambobus, perscrutandum est verũ per quan

A quantitatem, aut qualitatem proueniat. si ppter quãtitatem solummodo competit phlebotomia. & si solũ pp qualitatem, tunc necessaria est pharmacia. si autem ab vtrisq; ꝓuenit, & vtrunq; faciendum est. Et si fuerit in singulari membro ex mẽbris corporis, tunc ipsum oportet euacuare. Et si fuerit ipsum membrũ vulneratum, sicut renes, & similia, tunc totum corpus euacuãdum est. Et si a toto prouenit corpore, repercussiua necessaria sunt omnib' repcussionis modis, secundum ꝙ diximus: & deinde membrum conforta B re debes, & trahere materiam toto posse ad opposita. Et si mala complexio fuerit in membro vlcerato, tunc prouidendum erit in suis qualitatibus malis. quoniam, si vulnus fuerit siccum, ipsum humectare debes cum aqua calida: & si fuerit humidum, ipsum debes exiccare cum fortibus exiccatiuis. Et sisr facere debes in distempãtia caliditatis & frigiditatis. Et si in vulnere caro addita fuerit & indurata valde, incidẽda est cum ferro: & postea apponere debes ea, quę habent generare, & consolidare. Et si ibi fuerit apostema, C non est via sanationis membri, nisi apostemate remoto: quãuis medicinę, quę curant apostemata, contrarię vulneribus existant. Et si duę aggregantur res in membro, velut mala complexio propria mẽbri & corruptio sanguinis illuc aduenientis, his considerandum est. Et scias ꝙ quando vlcera nõ sanantur pp adhibitas medicinas, illud fit vna triũ rerum. vna est pp medicinas, quę cõplexioni membri conuenientes nõ existunt: aut quia materia transmissa non est conueniens: aut quia in D membro complexio lęsa est per naturam, eo ꝙ ibi vna species malę cõplexionis, aut plures sunt. ergo scire debes ꝙ sanatio vulneris fit, aut propter corporis euacuationem, & cum temperantia complexionis, & cum plagę desiccatione. & aliquando vtimũr theriaca, & similibus. Sufficit quod dictum est in cura solutionis continuitatis simpliciter, materialis & non materialis.

De curatione solutionis continuitatis Venarum, *& arteriarum.* *Cap.* 33

E

DEinceps volumus loqui de cura solutionis continuitatis in venis, & arterijs. Et dicimus ꝙ solutio continuitatis in venis facilis est consolidationis: sed quę est in arterijs, illa est difficilis, exceptis corporibus puerorum. & propterea ꝙ solutio continuitatis istorum nos adducit in aliam rem multum timendã, hoc est sanguinis fluxũ, necesse est vt in hoc sermonem faciamus. Fluxus vero sanguinis multis fit modis. aliquando fit propter venę inci- F sionem, vel vlcerationem. & hoc fit aut propter causam intrinsecã, aut extrinsecam. si propter extrinsecam aut incisione, aut extensione, aut pcussione. pp intrinsecam, aut ꝓpter humores acutos corrosiuos, aut extensiuos, ita vt aperiant venas. & aliquando currit sanguis ex orificijs venarum, & aliquando stillat. Et incipiemus a sanguine decurrẽte propter venarum lacerationem, eo ꝙ periculosior existit. Et dicemus ꝙ, quando dilaceratur vena in corpo-

ris superficie, sanguis duobus modis potest restrigi. vno modo vt subtrahatur illius membri materia, qn propter multam fit quantitatem: alio modo vt digito oppiletur, si fuerit parua. nam propter hoc coagulabitur I orificio sanguis, & stabit aut propter ligamétũ, aut propter cauterium: eo q cauterium crustá praeparat sup plagam: aut propter medicinas stypticas corrugatiuas: sicut medicina facta de visco cocto, & tritici farina, & similibus. Et Galenus commendat contra fluxum sanguinis arteriae aleon, & thus, & albumé
H oui, & pilos leporis. & haec medicina retinet sanguinem, & generat carnem. Sed cauteriũ sufficiens nó est. quia crusta cadere potest, & sanguis iterum fluet. Praeterea cauterium minuit de substantia membri, & nobis non est necesse minuere de substantia membri, sed potius laborare vt crescat. Et non laudatur cauteriũ nisi quando fluxus fuerit propter venae corrosionem: qa tũc cauteriũ superpositum est loco rei, quę remouet causam facientem corrosioné. Et aliquando ponimus frigida repercussiua super membrum, quando
I fluxus fuerit ex caliditate. Sed aliquando praedicta omnia debilia esse dicuntur, & insufficientia: quare tunc necessarium existit venam vel arteriam finaliter incidere: habita tamen hic cautela, vt prius liges, strĩgendo fortiter caput ipsi⁹ venę, quae est versus cor, & postea incide. Sed subtractio sanguinis ex loco illo fit, vt praeparetur membrum. & erigat, vt orificium apertum superius adaptetur. Sed debes tunc materiam rahere ad oppositam partem, vnde sanguis tunc fluebat: aut ad proximiorem locum, sicut de ore ad nasum, & de vesica ad matricem. Et attractio ad partem oppositam fit, sicut quando propter fluxum sanguinis narium vẽtosas super hepar poni iubemus: aut super splené, si fuerit ex parte sinistra. Et vẽtosę etiam positae, super occipitium stringunt sanguinem narium, trahẽdo ad opposita: aut super mammillarum radices propter menstruum. Et aliquã do fit attractio ad partem oppositá propter ligationem membri, aut pter medicinas menstruorum sanguinem prouocantes. Sed phleboto mia in sanguinis mẽstrui fluxu est medicina per accidens: propterea quia hęc medicatio in suo genere solum existit. vnde timenda est. & aliquando est naturalis, quando fluxus propter multitudinem sanguinis fuerit.

De fluxu sanguinis, qui a membris prouenit intrinsecis.

Cap. 34

SEd sanguinis fluxus, qui in partibus intrinsecis existit, non habet viam, vt retineatur nisi a medicinis stypticis, aut cibis grossis. Et medicinę stypticae in hoc sunt sicut balaustia, & succus rubi, & galla, & similia. Et quę sunt nimis styptica sunt sicut bolus armenus, & tegula pistata, & plantago, & solatrum. Et Gale. multum succum plantaginis commendat in passionibus vuluę, propter corrosioné ibi fienté. Et ex fortibus lacerationibus venarũ, quę in membris fiunt, sunt illę, quę in pectore fiunt. & fortiores illis sunt, q in venis fiunt pulmonis: & ita q aliqui dixerunt, q nunquam consolidant

(right margin: K at line 1 of right column; L beside "guinem prouocantes"; M beside "medicinę stypticae")

A dantur: sed quando ad saniem deducunt, perfecte non curant: sed cũ bono regimine, si inueniri põt, eorũ plongabit vita. Et sunt aliqui, q ex hac infirmitate minime moriunt. & hoc dico, qđ p animã meã probari potest ex dictis Galeni: quãuis illud non dicat manifeste. sed multi ex modernis hoc testificati fuerunt. & dicit Auic. q vidit mulierem, quę vixit viginti annis post lacerationẽ venarum pulmonis: sed illa semper comedebat zuccharum rosatum cũ pane facto cum coriandro. Et ego assentio ei quod dixit, eo q filij Auẽ

B zoar mihi simile retulerunt, & q in pluribus hominibus hoc idem viderunt. In principio vero huius dispositionis si sit propter percussionem, aut propter aliam ex rebus extrinsecis, debet phlebotomari ex vena cõmuni, si multa fuerit repletio: & si non fuerit multa repletio, de basilica minuendus erit: & sanguis duabus vicibus extrahatur. & tempore phlebotomiæ testiculi, & brachia ligentur: & a tussi abstineat quãtum plus potest. Galenus pręcipit dare acetum cum aqua mixtum, si medicus viderit, q in pulmone sanguis

C fuerit coagulatus. & hęc medicina est contraria iuuamento causæ, & accidẽti: propterea quia aceto inest per naturam vt moueat tussim, & tussis prauum est accidens: & hoc timendum. & acetum cum sit pungitiuum, vulneri nocet, & sanguinem subtiliat, & aperit, & fluere facit. & propter hoc acetum dimittendum est. Et medicinæ dandæ sunt habentes repercussionem, & stypticitatem. & eligenda sunt styptica, quib⁹ subtilitas sit admixta propter membri profundationem. & quod mihi videtur hic melius omnibus alijs reb⁹ D est zuccharum rosatum cum aqua, in qua coctæ sint glandes, & nuces æqualiter. Et cauda caballina, & mirabilis Abumeron Auenzoar mihi indicat q hæc aqua debet esse illa, ĩ qua ferrum multum sit extinctum: ita q propter hoc a sua quantitate decrescat, & postea in ea res bulliãt. & per hanc viam possibile est glutinationem sanguinis fieri, & consolidari plagam. Et quod multum necessarium hic existit, est cibi diminutio. & sufficit aqua ordei cum nucleis assis granorum mali granati ĩ E prãdio, aut pultes granorum ordei: & sero vnc. ij. panis cũ testiculis gallorum. Et si cã fracturæ venæ fuerit reuma, quod illuc concurrerit, & cõmouerit tussim, et pp hoc vena sit aperta: aut pp humorẽ acutũ, qui substãtiã corrosit pulmonis: tunc pharmacia phlebotomiæ est admiscenda, & superponere capiti res desiccatiuas. sed si causa reumatis frigida fuerit, superponamus capiti puluerẽ caryophyllorũ, pipis, pulegij. & si cã remisse calida fuerit, sufficit puluis macis, & nucis muscatæ, & corticis pomorũ cydoniorum, & omnia quę F habẽt virtutẽ calefaciendi modicũ, & cũ modica siccitate sunt cã solidationis vulneris. Et quia in breui tpe vuln⁹ ad saniem potest puenire, iõ studere debem⁹ in remouendo cãm quantum possumus. & hoc fit exiccãdo corpus modis oĩb⁹, quib⁹ possumus. Et pp hoc theriaca in hoc loco iuuatiua existit, & maxime nouiter cõfecta: & pprietatẽ hẽt retinendi sanguinẽ, quẽadmodum hẽt inhibendi fluxum. & postq̃ ita est, hic

G cura conueniens existit duabus speciebus sputi sanguinis, siue fuerit ex causa intrinseca, vel extrinseca: & Galen' commendat hic trochiscos andaracharon. Quando vero factum fuerit vulnus saniosum, Galenus dicit ꝙ causa suæ incurabilitatis est, quoniam sine tussi mundificari non potest: & tussis tumorem augmẽtat, & apit vuln', & grossicies tumoris augmentat saniem. Adhuc mihi videtur ꝙ causa suę incurabilitatis sit: quia cum hoc membrum apostematur, vulnus ipsius induratur, & sanationem recipere non po-
H test, sed tamen longo tempore viuere potest. Et habenti saniem in pulmone debemus propinare medicinas & cibos, qui habent aliquid abstersionis cum aspersione & confortatione: sicut capill' veneris, & cortex citri, & mastiche, & radix lilij. & panem comedat cum zuccharo rosato, & vuas passas pingues. & bibere lac, hoc laudabile existit: & bibere aquã ordei: & terras habitare siccas. & simile huic faciat, qui toto tẽpore in reumate frigido perseuerat. Et si vlceratio est in canna, meli' curari potest. & hoc fit cum rebus exic-
I catiuis desiccantibus vlcera pulmonis, & pręcipiẽdo infirmo vt in ore teneat medicinas desiccatiuas & abstersiuas mixtas cum lenitiuis: & vt iaceat supinus, vt facilius medicamina transire possint, discurrendo per vulnera, quemadmodum ros discurrendo per parietes, & muros, per terram. Quòd si causa fluxus sanguinis fuerit ex aperitione orificiorum venarum, cura eius erit cum medicinis leuibus stypticis. Sed si causa aptionis venę subtilitas sanguinis fuerit, ipsius sanatio est cum cibis gros- K
sis cõglutinatiuis. Sufficit nobis huc usq; dixisse de solutione continuitatis arteriarum, & venarum.

De cura solutionis continuitatis in Neruis, & Lacertis.
Cap. 35

NVnc vero volumus dicere de solutione continuitatis, quę i neruis, & lacertis accidit. Et dicim' ꝙ quando solutio continuitatis in his mẽbris accidit, tunc necesse est corpus cum phlebotomia, & pharmacia euacuare: & studiose pspicere vt in vulnere aliquid saniei non L
fiat, ne dolorem spasmosum inducat. & ideo quia neruus est mẽbrum profundum viscosum, non sufficit in mundificatione saniei medicina consolidatiua: sed necessaria est medicina, quę cum calefactiõe habeat suctionem, vt saniem trahat sine mordicatione. & ideo in principio necesse est hoc vulnus apire. Et medicinę hę vtiles sunt, sicut viscus alboan. & ꝙ fortius existit est, quãdo aliquid addimus de euphorbio: & maxime si corpora humida fuerit, confert valde. Sed in corporib' durę M
complexiõis & siccis, valet opopanacum, & assa fœtida. & sulphur crudum oleo oliuę mixtum in his multum valet. & gummi pini in his virtuti visci, & glandium proximũ est. Et quando inciditur, vel scinditur neruus, & cutis desuper fuerit eleuata, tunc has nõ posset medicinas sustinere, sed erit sufficiens abluere ipsum cum oleo oliuæ, & ponere desuper tutiam ablutam. Et si corpus durum extiterit, trochisci andaracharon

ron

A non erant sufficiẽtes. Et si neruus ex transuerso, & ex toto non est inciso, tunc vulnus piculosius est, q̃ si incisus in longitudine traheretur. & hic est timor spasmi. & ob hoc regimen istud totaliter est adhibendũ, vt prouidus sis in resistẽdo spasmo. Sed res, quę mitigant dolorem nerui, ipso non existẽte discooperto, est oleum oliuę calidum: propterea q̃a resistit omnibus passionibus nerui. sed quando discoopertum est, tunc contrarium existit: & non est ponẽdum nisi doloris fortitudo nos impellat. Et necesse est vt medicinæ,
B quæ neruo superponũtur, sint actu calidæ: ideo quia hoc membrum pro maiori parte a frigore læditur.

Et quando apostematur neruus, & ex eo timendus est spasmus, tunc ex toto incidendus est: quia ex hoc securabitur a morte: quamuis membrum adducamus ad priuationem sensus, & motus. Ligamenta vero fortiores medicinas patiũtur quàm nerui, & similiter chordæ: quamuis viciniores sint neruis. Sed ligamenta, quæ cum lacertis sunt coniũcta, medicationem similem medicatio-
C ni neruorum recipiunt. Sed quæ ossibus continuantur, fortiores recipiunt medicinas.

De cura fracturæ Ossium.
Cap. 36

DEinceps loqui volumus de solutione facta continuitatis in ossibus, quæ ruptura nuncupatur. Et dicimus q̃, quando ruptura fuerit in osse ex transuerso, tunc necesse est, vt partes ad sua propria loca reducamus: & ad hoc vnamquanq; partem trahere cum instrumento D
ad hoc solito, aut manu, donec suo musculo vniatur, & æquare quòd sit æquandum: & postea ligatur, secundum quòd præcipit Hippocra. Et est vt duæ fasciæ accipiantur, & cum vna incipere a loco fracturę superius ascendendo. Et Hippocrates hoc laudat ligamentum: quia per hoc cursui materiei resistitur ne sanietur. quod non accideret, si superius ligando ibi inciperet, & vsq; ad rupturæ locum perueniret. & præcepit Hippocrates, vt sic ligatum stet vsq; ad septem dies propter apostematis metum. propterea præcipit, si E
dolor membro superuenerit, vt super membrum ponantur medicinę mitigatiuæ. & si pruritus adfuerit, embrocetur aqua calida, ad hoc vt pustulæ non oriantur: & hoc prima septimana. propterea si securi sum⁹ ab apostemate, tunc non solum nõ sufficiunt fasciæ, immo astellæ erũt adiungendæ. Dicit Rasis: qui medẽtur hoc nostro tempore fracturis in prima septimana, astellas ponunt: & Hippocrates hoc apostematis metu vetat. Et etiam, quia prima septimana non timemus, quòd mem- F
brum fiat tortum, sed apostemata tantum timemus. Item Rasis dicit, quòd fractis ossibus, nostri temporis Medici in principio ponunt astellas in extremitatibus medicinarum, quibus membra ligantur cum farina ordei, & albumine oui, & sic dimittunt donec * conualescant. *coalescat
Et mihi videtur quòd ille, qui per hunc modum curatur, ille casualiter euadit. & melius est dissoluere fasciam, & sic fiat omni septimana, & videre porum sarcoidem: (& est il-

G Iud, quod dicimus in Latino supra os) qui si nimis fuerit grossus, superponendæ sunt medicinæ multum desiccatiuæ, & fascia bene constringatur. & si nimis fuerit subtilis, embrocetur spongia, & aqua calida, & fascia elargetur. Et si fuerit repletio, medicetur phlebotomia, & pharmacia, & ipsius cibus subtilietur multum. & quando trāsiuit primam septimanam, debet cibari cibis similibus illi substantiæ, quam volumus generare, vt cibis grossis & viscosis.

Et si fractura cum vulnere carnis existit, necesse est vt orificium vulneris remaneat apertum. H Et si os in longitudinem scissuram patiatur, ligatura sola cum bono regimine sanat. Et si fractura sit in osse cranei, vt penetret vsque ad telam, tunc necesse est vt circa scissuram os remoueatur, vt mundificari possit a sanie tela, ne telam corrumpat. & si sic nō fieret, sanari non posset. sed hoc in loco nostro non inuenitur, qui hoc facere sciat. Et sufficiat hoc in omnibus speciebus malæ cōplexionis, & solutionis continuitatis, & primo in membris consimilibus.

I

De cura ægritudinum Officialium membrorum: Primum autem de cura ægritudinum in numero. Cap. 37

ET dicamus quòd ægritudines membris officialib' appropriatæ, quædam sunt, quæ sunt ægritudines secundum numerum magis & minus: & quędam sunt, quæ sunt ægritudines creationis, sicut figura, oppilatio & apertio, asperitas & leuitas: & quædam sunt ęgritudines positionis. Sed ęgritudines numeri, K quędam sunt naturales, sicut digitus sextus: & quasi ars Medicinæ hoc non considerat: & quædam sunt non naturales, sicut lapis qui nascitur in vesica, & lumbrici qui in corpore nascuntur, & verrucæ, & aqua in oculum descendens. & vngula. & antecedens causa istorum est materia distemperata in quantitate, & qualitate. Et si istæ ægritudines sint in fieri, causa efficiens remoueri debet cum euacuatione vniuersali, & postmodum membra superflua erunt remouenda. & si facta fuerit, quod factum est, erit remouendum. L Et medicinas proprias vniuscuiusq; illarum rerum tu scis in multis particularibus libris. Sed quę lapidem expellunt, & arenam, sunt medicinæ appropriatę illi operationi, sicut diximus. Lumbrici vero. & ascarides occiduntur cum medicinis amaris: sicut est absinthium & * centonicum. sed cucurbitini fortioribus indigent medicinis. Verrucas vero eradicamus cum ferro, vel cum penna, ponendo verrucam in concauitate pennæ, & circumgirando violenter extirpare. & quæ huic operationi vtiles existunt, sunt pennæ aquilarum, & gallorum. M De aquis, & saniebus, quę in oculis aggregantur, dicit Gale. de quibusdam Medicis oculorum, qui infirmum ponebant super scamnum, & & caput inferius quassabant, donec videbant saniem ab oculo descendentem: & hoc in aqua oculi fieri non posset, eo q nebulæ assimilantur: ita quòd quando ipsam descendere facimus, reuertitur superius. propterea non valet aliter, nisi inferius

* santonicum.

Oppo. vf 16. tertij. tract. 5. c. 4 in fine, vbi dicit q ascarides indigēt fortioribus medicinis. Et id scias q aliter accipit cucurbitinos: nam vermium sunt spēs quatuor.

A rius cum instrumento trahatur. Et collyria fellium senibus valent, & aquis quæ ad oculum descendūt. Et aliqui sunt, qui curant eas aperiē do. Vngula autem, quando est magna, curatur cum ferro: & si parua fuerit, curatur cum medicinis. Sed mollam remouemus cum medicinis prouocantibus menstrua, & cum aborsum facientibus. Sed ægritudines diminutiōis nūeri sunt, sicut caluitium propter alopeciam

Et tu scis, quòd pilorum generatio ex superfluitatibus fit laudabilibus, & inlaudabilibus. ergo casus eo B rum est propter defectus illarum superfluitatum: aut ex corruptione dictarum superfluitatum, quę egressę sunt a sui natura in qualitatib⁹ malis. & propter hoc necesse est, vt expellam⁹ ipsas superfluitates p pharmaciam Diminutio vero carnis dictum est, qualiter debeat restaurari.

De cura ægritudinum in creatione. Cap. 38

SEd ęgritudines in creatione, ex quibus vna in figura existit, vt plurimum sunt naturales. & ideo C in curatione medicina ingressum non habet. Et si etiam tempore partus vsque ad finem augmēti ad bonas conuertantur formas, rectificari possunt. Et etiam lenitas, & asperitas ęgritudines formę existunt. Et asperitatis causa est humor cholericus acutus, aut phlegmaticus salsus. & sanatio istius est superfluitatis istius euacuatio, & membrorum confortatio cum rebus stypticis, ne huiusmodi materia vlteri⁹ spargatur. & postmodum cum medicinis lenitiuis asperitas remoueatur. Sed leni D tas ab humore fit leui, & lubricatiuo. & huius sanatio est illum humorem remouere. & secundum quòd dictum est in alio, hoc erit faciendum. Et sub hoc genere oppilationis ęgritudines continentur. Et si in fieri fuerit, humorem facientem euacuamus cum vsu medicinarum aperitiuarum, quæ illas aperiant oppilationes. Et si factę fuerint, & non adsit repletio, aperitiuę medicinę sufficientiam habent. Et apertioni viarum, quę clausę sunt, medicatio erit per contrarium: sicut sunt medicinę stypticę, & confortatiuę. Et E aliquando curatur hęc passio cum medicinis stypticis, & stupefactiuis. & hoc fit, quando virtus superat expulsiua.

De cura ægritudinum in positione: & operis peroratio. Cap. 39

ET positionis ægritudo hernia manifestior existit: sicut quę ī ventre, & testiculis fit. Et quę in vētre fit, sanatur vt ęger super ceruicem ponatur, & quod egressum fuerat, reducatur. Et fractura stypticis sanatur, sicut cum nucibus cupressi, & gummi glandium, & simili- F bus. Et si tumor fuerit, qui reductioni resistit, remouere illum debemus cum rebus remouentibus ventositatem. Hernię vero, quę in intestinis descendit, curatio est, vt qđ egressum fuerit reducatur, & exercitium inhibeatur. & hęc ęgritudo difficilis est ad sanandum. Ex ęgritudinibus positionis gibbositas existit. & huius curatio est humorem grossum viscosum euacuare, & exhibere medicīas vaporabiles, q̄ vētositatem

G tatem diminuunt grossam. Et huiusmodi ęgritudinum est dislocatio. & hæc per reductionem membri ad proprium locum curetur, antequam apostemetur. Et scias, ꝙ quodlibet membrum, quod dislocatur, eius positio læsionem recipit, excepta brachij, & spatulæ dislocatione: tamen huius scientiæ artifices cognoscunt eam. Sufficit tibi & illis, qui tibi assimilantur, quod breuiter de generibus ęgritudinum dictum est. Quia hunc librum nō composui, nisi propter illos, qui tibi in perfectione assimilantur. quia il- *dicendū
H li comprehendent quod * dictum est, ab eo quod est dictum, propter fundamenta & principia, quę habebunt. Nam tu scis ꝙ omnes sciētiæ principium sumunt duobus modis, aut a rebus per se notis, aut ab alia scientia. Et maxime tibi sufficit quòd in hac scientia multas habes doctrinas, & pricipia. Et scias quòd ille, qui a te elongabitur, hunc librum vitabit. Sed debuissem com- K
pleuisse sermonem meum in sanatione accidentium vnicuique membro superuenientium: propterea quia etiam accidentia secundum aliquem modum ægritudines dicuntur: & melius in declaratione rerum vniuersalium existit, vt ipsa vniuersalia ad particularia reducantur. sed ad præsens mihi commoditas non respondet: quia in alia re, vel arte hac nobiliore studere intendo. Vnicuique volenti ad huiusmodi præclaritatis scientiam peruenire, bonum est vt libros Abumeron Auenzoar studiose legat. nam L
illic medicinæ thesaurus patet manifeste. Et Deus nos ab errore exuat: & ex ipsius lumine nostros oculos illuminare dignetur.

Librorum Septem Colliget finis.

MAR-

MARCI ANTONII ZIMARAE SOLVTIONES CONTRADICTIONVM IN DICTIS AVERROIS.

Super Secundo Colliget.

2. Colliget cap. 1.

Notanda est cōtradictio in secundo colliget, capi. primo. Dicit Auerro. quòd res, quæ generátur ex pluribus vna re, nō complentur, nisi quando miscentur illæ res ad inuicem, & faciūt vnum corpus, sicut est sequiniabin, quod fit ex commistione mellis & aceti &
B aquæ, quorum quodlibet stabat per se in actu. Sed huic propositioni statim aduersatur dictum suum in eodem capitulo, vbi dixit quòd membrorum quædam sunt cō posita ex elementi prima compositione, quædam vero secunda compositione mediante prima. & declarando primum mē brum dicit, quòd membra cōsimilia sunt huius speciei. patet autem quòd membra consimilia, quæ à Græcis homiomera appellantur, non componuntur immediate ex quatuor elementis actu existentibus in matrice, quæ postea miscentur ad eorum generationem: nam generantur immediate ex sanguine menstruo, qui fuit generatus ex cibis & potibus, sicut ipsemet fatetur in eodem loco. Amplius generatio cōpositi ex materia & forma est generatio corporis ex pluribus vna re, quia materia
C est primo diuersa à forma, & tamen materia & forma non sunt duæ res in actu ante generationem compositi corporis. nam, vt dixit Comment. in. 7. primæ Philosophiæ commen. 26. agens non facit in alio aliud, sed ex alio aliud: quia non facit in materia formam, sed facit ex materia formatum. & eandem sententiam tenet Aristote. ibi, & Commen. diffuse in. 12. meta. com. 18. vbi recitat tres opiniones de generatione rerum.

Solutio. Dicimus nos cum Peripateticis, & præsertim cum Alexandro in Paraphrasi de anima cap. primo, & in libello de mistione, & cum Themist. in Paraphrasi super. 2. de anima cap. 3. triplicem esse compositionem. Prima est, quando aliquid ex rebus corporalibus componitur, vt domus ex lapidibus, & lignis: ex carne & ossibus generatur animal. Secundum genus compositionis est permistionem, vt mulsum ex aqua & melle. & hoc secundum genus differt à priore, quia in priore totum & partes disiuncta & disclusa sunt locis: in hoc autem quicquid loco discluditur non venit in mistionem, quia totum & partes in eodem loco esse videntur, re vera autem abolitæ sunt partes, & seruatur integritas.
Tertius modus est, quo ex ære & figura cōstare statuam dicimus, & vniuersaliter ex E
materia & forma corpus. Dicimus igitur propositionem Auerro. veritatem habere de generatione rei ex pluribus vna re in actu, sicut est generatio misti, quod de nouo dicitur generari ex pluribus in actu immediate, quòd tunc oportet quòd elementa veniant in locum mistionis, & alterentur, & corrumpantur vsq; ad medietatem, vt ipse tenuit in. 3. cœli com. 67. sed, si mistum debet generari ex alio misto, non est necessarium: quia tunc generationis eius vnum est actu, puta sanguis menstruus est subiectum generationis membrorum consimilium. vnde membra consimilia ideo dicuntur fieri ex elementis prima compositione, non quia immediate ex elementis tanquam ex materia proxima generentur,
quia hoc est contra sensum, sed hoc est re- F
spectu membrorum organicorum. vnde sensus Auerro. talis est, vt illa dicantur generari ex elementis prima compositione, quæ non generantur per tot media, per quot generantur organica. nam iste est ordo. ex elementis generantur cibi & potus: ex cibis & potibus generatur sanguis menstruus: ex sanguine menstruo membra consimilia: ex consimilibus organica. patet autem quòd plura mediant inter generationem organicorum ex elementis, quàm in generatione consimilium. si elementa igitur de nouo debent venire ad generationē alicuius misti immediate, oportet vt prius sint separata in actu, & ab agente moueantur ad locum mistionis, in quo simul congregata alterantur, & diuiduntur ad partes

mi-

G minimæ, vt dicit Auicen. & sic resultat cõplexio. & per consequens forma misti. Sed non est vera semper in generatione cuiuslibet misti ex alio misto, in quo elementa erant refracta & vnita, quia tunc non sunt in locis diuersis, vt patet. Intelligitur etiam Auerro. propositio de generatione ex pluribus compositis ex materia & forma. & hoc dicitur, quia fallit de generatione compositi ex materia & forma simplici. nam quæ sunt præter materiam simplicem & formam simplicem sunt formæ compositæ & materiæ compositæ. In tali enim generatione agens non congregat inter duo diuersa actu, sed extrahit illud, quod erat in potentia ad actum. Aut dic quòd propositio Auer. non habet locum de generatione, quæ definitur in primo de generatio. vbi dicitur, Generatio est transmutatio totius in totum, nullo sensibili remanente,
H vt subiecto, sed habet locum de generatiõe mistorum modo declarato alibi enim dixi varias esse definitiones generationis ab Aristote. traditas. & tu bene intelliges, si videbis quæ scripserim in quæstione de mistione.

2. colliget cap. 8. Secunda contradictio est in. 2. colliget cap. 8. Tenet quòd nerui nascuntur in cerebro, & quòd non sunt infixi in eo, vt dicit Gale. Sed huius oppositum tenet in. 3. de partibus animalium cap 4. vbi Aristot. tenet cor esse principium neruorum.
Solutio. Respondetur. loquitur hic ex mente Galeni, & adducit eius apparentiam, sed non probat propter hoc opinionem eius.

2. colliget cap. 9. Contradict. est in super capit. 9. Dicit quòd membra, quę ordinata sunt ad attrahẽdas superfluitates sanguinis, non faciunt hoc,
I nisi quia sunt sibi conuenientes in cibo. ex quo sequitur quòd cystis fellis, cum sit ordinata ad attrahendum choleram, & splen melancholicam, & renes & vesica ad attrahendum aquositatem sanguinis, talia membra nutriantur ex istis superfluitatibus. Sed hoc contradicit magistro eius Aristo. & in libris de partibus, & de generatione animalium, volentis in habentibus sanguinẽ, sanguinem esse vltimum nutrimentum. ibi probat primo de generatione animalium choleram non posse nutrire aliquod membrum, quia habet qualitates oppositas nutrimento. quia nutrimentum est dulce, & cholera est amara. Item contradicit iste vir sibi ipsi in. 2. Colliget capit. primo vbi tenet contra Medicos, quòd membra consimilia non possunt generari ex chole- K
ra & alijs superfluitatibus, quia in vulua non reperitur in actu nisi sanguis tantum, & non alij humores à Medicis nuncupati. sed eadem est materia generationis & nutritionis. Quòd si dicatur quòd sermo eius hic de membris officialibus & non de simplicibus. Contra, quia officialia augentur, & nutriuntur, quia simplicia augentur, & nutriuntur, vt patet ex primo de generatione & corruptione in tex. com. 33. Nisi esset quòd hoc dictum est ex mente Medicorũ. Sed ista solutio stare non potest, quia sermo eius manifestat se ex propria intentione loqui, quia dicit, & scias hoc, & ne tradas obliuioni. Amplius, tunc sermo eius esset in illo libro, sicut sermo Auicen. qui semper reperitur medius inter Peripateticos, & Loquentes, vt ipse dicit in. 2. physicæ auscultationis cõ. 22. & ita incidit in consi- L
milẽ errorẽ, quia tunc nec est purus Medicus, nec purus Physicus. Ideo aliter dicendũ Solutio.
puto, sicut ipse dicit in simili de stomacho in eodem cap. dum dubitat vtrum nutriatur ex chylo, & dicit quòd illa nutritio potius videtur spectare qualitati quàm quantitati, ac si dicat quòd non est vera nutritio. sed quia operatio eius & obiectũ proprium eius est cibus, qui in chylum conuertitur, ideo cessat fames sumpto cibo, sicut cessat sitis sumpto potu, & stomachus voluptuatur in illo chylo. ita & potest dici de hmôi mẽbris a natura destitutis ad attrahendum hmôi superfluitates quòd voluptuantur in eis, sicut sus in cœno & luto feculẽto, & est per viã qualitatis, & non quãtitatis per verã nutritionem. Aut hoc est, vt & ipse dicis ibidẽ, quia ibi est cõmista aliquã humiditas sanguinea, aut phleg- M
matica: & sic rõne eius fit nutritio, & non merito choleræ puræ, aut melãcholiæ puræ. Nã & ex snĩa Arist. multa sunt aĩalia, quæ non nutriunt̃ sanguine, sed aliqua humiditate pportionali. & ita dictũ Aristo. in habentibus sanguinẽ sanguis est vltimũ nutrimentum, est verum: vel aliquod sanguini pportionale saltẽ i aliqbus mẽbris, vt in stomacho, & in istis iam allegatis.

Quinta contradict. est in capit. 13. Dicit Auer. carnem esse organũ tactus, & quòd nerui non currunt nisi ad tẽperatã cõplexionem carnis, quia sunt in sua compl'one siles complexioni cerebri. & ideo in aĩalibus perfectis in carne ipsorũ sunt disseminati multi nerui, & vbi nerui multi isti non perueniunt, illa mẽbra hñt sensum durũ, & obtusum 2. colliget cap. 13.

A tu sum. Sed huius oppositũ ipse tenet in. 2. de aïa in cõ. 123. Etiam contra hãc opinionem vr̃ esse Aristo. ibidẽ, & Themist. Vide Cõciliatorẽ in ꝓpria dr̃ia de hac materia. Secundũ sn̄iam Auer. in isto loco videt̃ eẽ dicendũ carnẽ esse organũ & neruum esse ad tẽperandã cõplonem carnis. & ideo caro, vbi sunt multi nerui disseminati, est magis sensitiua. Sed tunc, qñ dr̃ ꝙ caro est medium. 2. de aïa, hoc intelligendũ est de carne pura. cogita, q̃a Arist. in. 2. de aïa dicit ꝙ organũ est intus, & Græci exponunt illud pro cor de ibi, & Auerro. pro veritate contradicit sibi in hoc loco, & ibi, vt vides.

Solutio.

Disceptatio d̃ organo sensus tactus.

Videt̃ mihi ꝙ ad euitandã istam discordiã, ꝙ aliud est loqui de tactu vt cõparat̃ mẽbris simplicibus, aliud vt cõparatur mẽbris organicis. partes. n. nr̃i corporis sunt duplices ex primo de historia aïalium capit. 1. & de partibus, similares, & dissimilares. & iterũ operationes aïæ, quædam sunt actiones, & quædã passiones, eũ virtutum aïæ quædam actiuæ quædã passiuæ sint ex 2. de aïa, & Arist. iudiciũ facit cõparando actiuas passiuis, ꝙ virtutes actiuę simpliciter attribuunt̃ mẽbris organicis, & virtutes passiuæ principalr̃ attribuunt̃ mẽbris consimilibꝰ, vt 1. de hist. aïaliũ ca. 4. & ẽ in cap. de carne, & de ijs, q̃ vice carnis habentur. & tũc cũ tactꝰ sit de virtutibꝰ sensitiuis q̃ enumerant̃ inter passiuas virtutes aïæ. 2 de aïa. 52. & 3 de aïa cõ. 18. authoritate Alexan. vr̃ pricipal'r istã virtutẽ attribui membro cõsimili. mẽbra aũt cõsimilia, vt Arist. dicit, sunt caro, sanguis, vena, arteria, neruus, pilus, piguedo, os, vnguis, & id genus. Quare aũt aliter vel aſt per sensum tactus opꝫ ex istis mẽbris illi pricipalr̃ tactũ attribui, cuius cõplexio est magis tpata, quia operatio tactiua tpamẽtũ requirit. Discurrẽti aũt p singula ex mẽbris cõsimilibꝰ, quæ superius enũerata sunt, nullũ ẽ magis aptũ vt sit organũ, nisi caro. sanguis. n. est pp carnem, & ẽ mr̃a eiꝰ, & carnis complexio ẽ calida & humida in suo tpamẽto, in quo cõsistit vita, & sensus: nerui vero, venę, arteriæ habẽt cõplexionẽ frigidã & siccã. & iõ decuit pp istã rõnẽ carnẽ eẽ organũ. isto mõ Arist. loquit̃ in 1. de historia, vbi tradit doctrinã q̃a, & ita determinat ĩ lib de ptibus aïaliũ, vbi tradit pp q̃d. Sed, si nos debe attribuamꝰ sensum istũ mẽbris organicis, tũc sine dubio illud ẽ pmũ organũ tactus, ĩ quo primo appet inter organa ista opatio, & virtute carnis ista opatio alijs organis cõicata, quia cor ẽ primũ, qđ viuit & sentit, & alijs sensus est ꝓ cor cõicatꝰ. & iõ argumẽto isto Arist. posuit cor in 3. de partibꝰ, qñ loquit̃ de organicis, eẽ principium ois sensus. Qñ igit̃ in lib. de aïa loquit̃ de tactu, loquit̃ vt ẽ in habitudine aïæ, q̃ est actus corporis istrumẽtalis seu organici actus. & ita dixit illud, qđ ẽ organũ tactus, ẽ intus, s. cor, & caro dicta extrinseca, cui ad ueniũt sensibilia, cõcurrit in rõne medij. sed, qñ dixit carnẽ eẽ organũ, cõsyderauit cõparãdo ptes similares. Vñ, si ptes similares in cõi, aut saltem partes similares cordis, ex quibꝰ cor cõponit̃, nũerent̃ & cõparent̃ inter se, cuiq; istorũ tribuit̃ tactꝰ. Cor. n. ſm Aristo. est pricipiũ oium venarũ & neruorũ, & ẽ ĩ eo sanguis & adeps. sic ſm Arist. dicẽdũ ẽ carnẽ esse organũ. & nullꝰ neq; Græcorũ neq; Arabũ, nec Latinorum vidit istã cõciliationẽ in Aristot. ante nos. quia aliter loquit̃ in 1. de partibꝰ, & ĩ 1. de historia, qñ dixit carnẽ, aſt in 3. de ptibꝰ, qñ dicit cor. quia ibi loquit̃ comparãdo tactũ ad partes similares, sed in 3. ad partes dissimilares. & sic & ĩ 2. de aïa q̃a aïa ẽ actus primꝰ corpis organici. & iõ tactꝰ, vt ẽ de virtutibꝰ aïæ, ĩ lib. de aïa hẽt primo cõsyderari, vt attribuit̃ mẽbro organico pp aïę definitionẽ Caro igit̃ ſm Ari. aſr & aſr ẽ organũ, & ẽ mediũ. Viđ ꝓ cõplemẽto Albertũ 12. de aïalibus tractatu 2. cap. 8.

B

C

D

E

Quĩta cõtradi. ẽ ĩ. cap. 17. Scribit Auer. ꝙ sensus olfactus ĩ aïalibꝰ, q̃ odorant sine attractiõe, vt est ĩ apibꝰ & formicis, iste sensus ẽ clarior, q̃ ĩ ijs, q̃ odorãt p attractionẽ. Sed huius oppositũ legimꝰ in 5. de gñatiõe aïaliũ cap. 4. ꝙ sensus claritas ꝓuenit ex organi syncaeritate, q̃ attestat̃ cõplexiõi magis tpatæ. Cũ igit̃ multa aïalia saltim hõ, q̃ p attractionẽ odorat, habeat complexionẽ magis tpatã, igit̃ organũ eius est syncerꝰ, & p cõsequẽs sensus olfactus est clarior. Nisi esset ꝙ dictum eius est intantum, quo ad manifestationem actus sentiendi, quia animalia ista, vt apes ad longam distantiã insequunt̃ nutrimẽtũ ex odore sine attractione. sed aïalia, nisi attrahant, debilr̃ immutantur. vnde, qñ volumus bene pcipe appropinquamus, & attrahimus odores, & ita faciunt carnes & alia. sed, quò ad distincte cognoscere dr̃ias odorum nos excellimus alia. & ista est sententia Aristo. ibi, licet multa quò ad distantiam excedãt nos in hoc actu.

2. Colliget cap. 17.

F

Solutio.

SVPER

G

SVPER TERTIO LIBRO COLLIGET.

3.Colliget cap.12. Contradictio est in 3.Colliget ca.38. Loquẽs de sensu visus,& accñtib⁹ ei, dicit q̃ ꝓprietas visus ẽ, q̃ ẽ susceptiu⁹ colorũ,q nõ sunt denudati a materia. Sed hoc cõtradicit philosopho l.2. de aia, qui dicit cuiuslibet sensus ẽ priũ eẽ susceptiuũ spẽrũ sine materia. Solutum,q̃ itelligit̃ de abstractiõe a materia & cõdonib⁹eius: hoc.n.intellectus est ꝓpriũ. & iõ infert q̃, si ita eẽt,tũc ipse eẽt itellectus. verba.n.sequẽtia hunc sensum præseferunt ibidem. Solutio.

SVPER QVINTO LIBRO COLLIGET.

5.Colliget cap.12. Averroes i 12.ca. vbi de medicinis stipticis loquit̃,iquit q̃ frigiditas,q̃ non est terrestris,ẽ debilis opationis. Vĩ igit̃ q̃ terra sit frigidior aqua,cui⁹ oppositũ hr̃ in 2.de gñatione & corrup. te.cõ.21. H Soluit̃ intẽtio eius est ponere drĩam inter medicinas oppilatiuas,& stipticas.nã licet ambę frigidæ sint,tñ differũt.quia oppilatiuę fundant̃ in materia subtili, sed stipticę in materia grossã.& iõ ẽ materia terrestris,quia frigiditas iũcta siccitati inducit grossitiẽ,sed iũcta hũiditati iducit subtilitatẽ. & iõ dicit, q̃ istæ stipticæ medicinæ sunt natura frigidæ,& terrestres, & fortis siccitatis,quia terra ẽ principium siccorũ. Sed ista solo stare nõ põt.quia ipse i cap.ď medicinis oppilatiuis dicit q̃ sunt naturę frigidæ,& terrestres,& remotæ a mordicatiõe.Nisi eẽt q̃ ẽ latitudo i mistis,quia terrestreitas magis dñat̃ i stipticis.vñ ibidem dicit q̃ oppilatiuæ aut sunt tpatæ cõplexiõis,aut declinãt ad paruã frigiditatẽ. vñ cõplexio mistorũ differt a cõplexione simpliciũ,& habet latitudinem magnam, & I diuersitatem etiam in ipsis mistis. Solutio.

5.Colliget cap.23. Scđa cõtradi. ẽ i ca.23.Dicit Auer.q̃ nõ ẽ extraneũ vni⁹agẽtis actiões diuersificari diuersis dispõnib⁹subiecti. Hui⁹ oppositũ hr̃ in 2.de a:a cõ.60.Soluit̃ nõ est cõtradictio.nã s̃mo eius in 2.de a'a ẽ s̃mo cõparatiuus,videlicet q̃ melius est existimare materiã diuersificari per formã q̃ ecõtra.quia vt dicit C õ.2.phy.in hoc Arist resistit Antiquis cõ.87.ipsi.n.opinabant̃ q̃ formæ sequunt̃ materiã,& diuersificant̃ ꝑ illas. & ipse opinat̃ ecõtrario. cũ hoc tñ stat dictũ eius in hoc loco. quia actus actiuorũ sunt in patiẽte & disposito:& iõ nõ inconuenit ab vno agente ex diuersis dispõnibus subiecti ꝓuenire diuersos actus. sicut ibi dat̃ exẽpliũ q̃ medicinæ, q̃ Bezahar a Medicis dicunt̃,i. q̃ sunt appropriatæ cõtra aliqua venena,corpus sanũ interficiũt, & corpus affectum dispositione venenosa, cui illa medicina contrariantur, sanat illud. Solutio. K

5.Colliget cap.24. Tertia contradict. ẽ in cap. 24. Dicit q̃ corpora aialiũ sunt calidiora terræ nascentibus:& iõ in terræ nascẽtib⁹ non inuenit̃ calor in actu.Sed huic aduersat̃ dictũ Aristo.in lib.de morte & vita,vbi definit gñationẽ a'atorũ, dicens q̃ gñatio est prima participatio aiæ i calido naturali,&vita est eius permãsio.Amplius in 2.de aia,& i lib. de lõgitudine & breuitate vitæ,a'a oia mediãte igne opat̃,& ita in vegetabilibus ẽ calor in actu. Soluit̃.non ẽ in actu secũdo, vt sensibilr a nobis sentiat̃,sicut ẽ in aialib⁹. nã,vt iquit Gal. si quis poneret : actum in L cordis vẽtriculis,sentiret manifestã & notabilẽ caliditatẽ,qualẽ nõ sentim⁹in partibus intimis,aut extrinsec⁹plantarũ. & sic intelligit̃ dictũ eius. Et sic sit finis solutionũ ad contradictiões Arist. & Auer. super tota Philosophia Naturali, & super tota Metaphy.& super lib.de Substãtia orbis,& super lib.Colliget. Ad laudẽ oipotẽtis Dei & gloriosissimæ virginis Mariæ.in quibus si quid dictũ ẽ, qđ a veritate fidei nræ dissonare vi,illud ex Philosophorũ mẽte, & Auerr.cuius nos interpretes fuimus,dictũ sit.Ego aũt in oibus Romanę ecclesiæ me submitto,ꝓ veritate fidei nræ, ꝓ qua bis patiar mori, ꝓ qua bis moriar libens. Solutio.

Solutionum Contradictionum in dictis Aristo. & Auerrois finis. M

Ioannes Bruyerinus Campegius, vir doctus,ac in dicẽdo perpolitus,tres Collectaneorũ Auer.sectiones, tribus Colliget lib. Secundo, s.Sexto,ac Septimo respondẽtes latinitate donauit, eásq; in lucem protulit. Nos autem studiosorum commodo eas post antiquam librorum Colliget translationem vnà cum ipsis imprimendas curauimus.

IOAN.

IOANNIS BRVYERINI CAMPEGII IN SECTIONES TRES COLLECTANEORVM DE RE MEDICA

AVERROHI PRAEFATIO,

Ad Illustrißimi potentißimiq; Principis Lotharingorum Medicum Ioannem Galfredum doctißimum: atque Hieronymum Montuum Allobrogum medicorum præstantißimum.

NON deerunt, scio, viri clarißimi, apud quos nostra hæc Collectaneorum rei medicæ Auerrohi interpretatio calumniam pro gratia habitura sit. Quippe plerique omnes iuniores medici iã intolerabile in Arabum Mauritanorumq; dogmata odium conceperunt, vt ne nominandi, citandiue locus relinquatur: principes etenim Hippocratem, atq; Galenum habere nos prædicant, quos in primis sectari, summaq; veneratione, simul ac diligentia obseruare debeamus, qui vniuersa, quæ ad medicinam pertinent, tam doctè, tam copiosè, tamq; accuratè posteritati tradiderunt, vt à cæteris nihil addi poßit, quod rem medicam adiuuet. Quæ opinio, vt nobis omnino haudquaquam probatur, ita non vsquequaq; improbabitur. Sanè summus fuit Hippocrates, summus deniq; Galenus, verum numeris omnibus minime absoluti: quod de Hippocrate identidem ingenue fatetur Galenus: atque ẽt de Galeno tum Græci, tum Latini, tum Mauritani, inter quos primas sibi vendicat Auerrhous, qui multis in locis omni studio conatur conciliare Arist. Galeno: interdum vero ab ipso notatur Galenus: quod quàm rectè, viderint docti. Ego quidem in ea sum hæresi, Arabum pariter ac Maurorum de medicina commentarios, prorsus haud esse negligendos, maiorum nostrorum vestigijs insistens, qui etsi eloquentiæ viribus minus valerent, ingenij tamen subtilitate, scientiarumq; omni genere minime destituebantur: quod me aliquando docuit noster ille Dionysius Coronæus, triplici lingua ornatißimus, Latina, Græca, atque Hebræa, mihiq; olim in literis Græcis præceptor: quippe inter euoluendum Gentilis in Auicennam monumenta, deprehendit illum multa assequutum iudicij acrimonia, quæ oportuit ab eo, qui linguam Arabum, Hebræorumq; calleret, explicari. Vbi etenim locus occurrebat, in quo variæ essent controuersiæ, codicem Auicennæ Hebræum (quem secum Roma aduexerũt, postremo Clementis septimi Pontificis anno) statim consulebat, illicq; perspiciebat Fulginatem, illarum linguarum omnino expertem, codici Hebræo planè assentiri. Quamobrẽ apud me plus sanè valebit veritatis amor, quàm timor calumniæ, quam vel doctißimi, sapien-

tissimiq; defugere vix potuerunt. Sic varia sunt hominum suffragia: multis namq; recondita doctrina, impolita, incultaq; placet: alijs eloquentia sola arridet: nonnulli linguarum peritia, scientiarum tamen cognitione destituti, commendantur: quod prudentissime Erasmus vno libello declarauit. Ab Hippoc. Galeno, atq; alijs medicis Graecis nemo sanae mentis negabit optimum medendi exemplari peti: nec inficiabimur è Graecia medicinam profectam, & eam elegantissimam, atque incorruptissimam: non tamen ab his solis pendebo, in ipsorumque verba tam sanctè iurabo, vt non interdum melioribus, cumulatioribusque remedijs inuentis, ab ijs discedam, admittamq; si quid recentiores vel insigniter barbari, incultique, porrexerint melius. Nempe exempli gratia, si variolis morbillisq; adhibenda sit curatio, (Graeci ἐξανθήματα) quae exigua ab antiquis prodita reperitur, num ex Auicenna, Auerhroe, caeterisque id genus mutuo sumere verebor? Atqui Galenus vir elegantia styli incomparabili ex Scribonio Largo, & alio quodam Lugdunensi medico quaedam decerpsit, minime veritus ne incultior fieret oratio: Plato item eloquentissimus ab Hebraeis, Aegyptijsque non paucissima, rarissimaque didicit. Quinetiam Aristoteles ille eloquentiae princeps à Iudaeo quodam viro egregia multa hausit, Clearcho Peripatetico testante: Theophrastus insuper (scribente Eusebio) ex Hebraeorum libris non pauca laudauit, desumpsitq;: id tamen non obstitit, quò minus elegantissime placita sua posteritati mandarent. Nam quid opus est commemorare aliorum philosophorum, & virorum literatorum penè infinitorum peregrinationes susceptas? qui tamen vniuersi stylo elegantissimo, excultissimoque commentarios conscripserunt, nullamque barbariem ex barbarorum consuetudine imbiberunt: quin potius sese politiores, venustioresque effecerunt. Excessant igitur, qui hoc nostrum qualecunque negocium vitio nobis vertere volunt. Atq; haud secus, ac Carneades, qui scripturus aduersus Stoicos prius veratro superiora expurgarit, faciant, dum Auerrhoi nouam interpretationem legere aggredientur. sic enim continget res, vt qui in ipsis continentur vitiosissimi succi, vacuati, depulsique, nulla absurda, nulla tumultuosa, nulla denique distorta visa ipsis pariant. Verum enimuero Criticorum huiusmodi calculos, censurasne nihil moror: Vna mihi satis erit, viri nunquam satis laudati, vestra sententia, vnum vestrum iudicium pro lapide Heraclio. Cur vero conuertendi in Latinum Collectanea de re medica Auerrhoi prouinciam susceperim, in caussa fuit ocium, quo ab Aulae Gallicae tumultibus liberi, aliquot iam menses fruimur Lugduni Mecaenate nostro clarissimo, prudentissimoq; Cardinali Turnonio, Regis Christianissimi vices gerente. Consyderanti nanque mihi Galeni principis nostri vniuersa penè opera Latinitate donata, simul ac Graecorũ aliorum posteriorum, diligentia virorum doctorum, venit in mentem, me quoque posse medicinam adiuuare, si hanc, quam aggredior materiam, alijs vel intentatam, vel corruptissimè deprauatam, quam possem diligentissimè tractarem. Laboraui equidem hac in re vehementer, quoniam codices, quos typis excusos habemus, deprauatissimi essent, vnde aut nihil, aut parum adiumenti ab ijs capere potuimus: verùm ab hinc menses aliquot inciderat in manus nostras Codex vetustissimus, qui tres quatuorue sectiones horum Collectaneorum complectabatur, quique referebat eam tempestatem, qua in Gallias immigrarunt Arabum, atque Mauritanorum, tum Philosophia, tum medicina. Porrò mei officij esse puto, eadem opera docere, quo modo harum gentium barbararũ doctrina ad nos deuolarit. Postquam itaque Athenarum florentissimum

rentissimum

pentissimum studium corruit, Rvinduntoq; imperium Gothica barbaries iniuasionis, migrarunt ad Arabas, Mauritanosq;, adde & Hispanos (qui sub Arabum iugo vincti tenebantur, atque eorum lingua, ac legibus vtebantur) Græci aliquot tum Philosophorum, tum medicorum libri, potissimumque Aristotelis, simul ac Galeni. qui etiã Platonem legisse videtur Auicenna) quo factum est, vt complura vtriusque volumina è Græco in suam linguam conuerterunt: constat namq; eam gentem bonarum scientiarum fuisse studiosissimam: quamobrem Auerrhoes, Alpharabius, Auicenna, alijque innumeri eodem seculo, ijs philosophati sunt libris, quos solos veritati indagandæ sufficere arbitrati sunt: in hocq; negocium toti incumbentes, vimq; omnem ingenij effundentes, vtriusque interpretationes, atque expositiones susceperunt. Cùm vero in Hispania imperaret Alphonsus literarum, & maximè mathematicarum sitientissimus, Mauris adhuc Bethicam obtinentibus, facile fuit vt partim ob vicinam, partim ob frequens populorum commercium comportarentur in Hispaniam citeriorem Auerrhoi aliorumq; Maurorum lingua conscripti libri, vbi ab Hispano quopiam Latinitate vtcunque donati sint: aut florentibus iam in Lutecia Parisiorum philosophiæ medicinæque studijs, ex Hispania in Gallias deportati, illic transferri potuerunt: quemadmodum imperium tenente Carlo Magno, Ioannes Scotus monachus Dionysij opera conuerterat in Latinum. Præterea Hæbræi horum placitorum exortes minimè esse voluerunt, quorum primus (quantum intelligo) Moses AEgyptius acerrimus Aristotelis sectator, & Auerrhoi seculo philosophatus, negocium tale est aggressus: quem postea alij imitati, multa in lucem emiserunt in omni doctrinæ genere monumenta. Sanè quantum autoritatis semper habuerit apud antiquos recentioresq; Græcos Aristotelos, tam clarum, vt explicatione haudquaquam indigeat. Apud Latinos verò paucos reperias, qui tam ardenter illum sint sectati, nisi si postquam ex Italia terra, in Gallias nostras philosophi quidam conuolarunt, magna cum laude pariter & frequenti auditorio commentaria Auerrhoi in Aristotelis volumina interpretantes inde factum esse nemo sanæ mentis dubitabit, vt vel parum fida, incultaq; tralatio magnum æstimationis incrementum, tum in Hispania, tum in Gallia, tum in Italia traxerit. Cùm vero nostra memoria philosophia omnis Iacobo Fabro Stapulensi duce cœpisset primum caput attollere, atque politior, Latinior, elegantiorq; legi, medicina quoque Leoniceni auspicijs libertatis spem non exiguam cœpit. Ab his elaborarunt in hac re, & id felicissimè, aliquot clarissimi viri, non eloquentia tantum freti, verumetiam scientia omnigena refertissimi. Deinde alij bonæ quidem indolis iuuenes, ac spei: sed doctrina (cuius libros interpretandos susceperant) penè destituti. Horum ego errores perspiciens, diu equidem dubitaui num prælis committerem tres sectiones Collectaneorum Auerrhoi, quæ de sanitate tractarent, videbam, quam difficile esset calumniam vitare. Sed tandem vicit, impulitq; ardens veritatis indagatio, quam anteponendam rebus omnibus identidem prædicare soleo: vicit item Hieronymi Montui, philosophorum simul ac medicorum suæ ætatis facilè principis, adhortatio: quare in hunc maxima culpæ atque calumniæ pars (si modò sit) reijcienda erit: frequentissimè etenim ingenueque confessus est, se plus per Auerrhoi nostri lectionem profecisse (alioqui Galeni operum maximus helluo) quàm per vllum alium posteriorum Græcorum. Cuius sententiæ audacter subscribere poterit is, qui in omnium commentarijs diligentissimè sit versatus.

Quippe liquido perspiciet, non eo animo scripsisse Auerrhoum, vt Galenum (cui tantum sit addictus, quemq; tam egregiè laudet) taxaret. calumniareturque: verum id omni studio, modisque omnibus satagere, vt Aristotelem (cui etiam summopere fauebat) si fieri posset, ab erroris insignis nota liberaret, huncque cum illo conciliaret. Nam quod ad controuersiam, de principe animæ sede, ac domicilio pertinet, quæ sanè cum inter philosophos, tum inter medicos acerrima est: alijs: vt Democritus, Hippocrates, Plato, in cerebro collocantibus: alijs, in quorum numero Erasistratus, circa cerebri ventriculum, quod vocat παρεγκεφαλίδα: alijs in cerebri concauo, quæ & basis est, inter quos Herophilus: quidem verò, vt Strato, in frontis parte interiori posuit: Parmenides atque Epicurus in toto pectore sitam putauere: Diogeni placuit eā esse in arteria cordis concaua: Stoici in corde, vel spiritu, qui circa cor est: Aristoteles verò philosophorum maximus, in corde habitare censuit: à quo si dissentiat Galenus, medicorum omnium facile primus, non mirum videri debet. Nec mirum denique, si ab hoc Alexander Aphrodiseus discrepet, qui eadem tempestate floruit, qua Galenus, in libro suo enarrationis de anima pro cordis principatu multa discutiens, vel ad animantium dissectionem prouocans, vt oculata fide facilius quispiam suum à vero non esse alienum iudicium, dignoscat. Quod animaduertens Auerrhous. post Aristotelem summus Philosophus, atque post Galenum medicus summus, tantamq; controuersiam dirimere cupiens, totque seculis agitatam, partem huic, partem illi concedens, & ita dissidium componens, vt ab alterutro non staret, & secundum alterum litem non daret: functionum videlicet principia cordi attribuens: fines verò cerebro dilargitus. Hoc testatissimum cuiuis potest facere, quàm difficile illi fuerit ab altero discedere, quæ fuit in vtrumque ardentissima eius voluntas. Afferrem hoc loco mille alias controuersias, inter philosophos simul, ac medicos coortas, vt est de somno, ac vigilia: de sensu: denique de semine, ex quibus fiat, quid nam sit, à quonam depromatur, itemque num ab vno tantum mare, an etiam à fœmina: quæ sanè lis duobus, & eo amplius, annorum millibus, sub doctissimis, eloquentissimis, grauissimisque censoribus versata, hactenus sine fine perseuerat. Non desunt, qui fœminam quoque proijcere sentiant: è quibus Pythagoras, Democritus, Epicurus. Aristotelis verò diuersa fuerunt placita, quanquam Firmianus velit eundem idem sensisse. Posterior autem Galenus Aristotelem reliquit, atque veteribus subscripsit: quem postea Auerrhous non omnino sequi videtur, verùm potius Aristoteli adhærere. Quamobrem omnis quoque posteriorum schola super hac re decertauit, & adhuc sub iudice lis est. Cùm igitur medicinæ candidati à lectione horum Collectaneorum, ob tam incultum, tamq; horridum sermonem abhorrerent, vnde Auerrhoi ingenium eruditionemque intelligere minime poterant, officium meum esse putaui, vt si quid virium in nobis esset, quibus efficere, ac præstare hæc meliora valerem, hunc materiæ campum ingrederer, & pro dignitate excultiorem faceremus: in quo gloriari non verebimur, nos primos esse, qui huiuscemodi barbarorum interpretationem susceperimus: quæ (vt speramus) ad eloquendum aptior, & ad medicandum commodior vtiliorque iudicabitur: modò lector mentem sanam habeat, in corpore sano. Sed illud repetendum, me multum laboris insumpsisse, multumque vigiliarum collocasse in his conuertendis, & instaurandis; cùm à nullo, præterquam à codicis mei vetustate, quæ fidelius scripturam reddidit, quàm formis excusi libri, iuuarer. Legendus mi-

hi

G hi profecto fuis tum Gale. nobus, tum Aristo. opera euoluenda, & notanda: quæ quàm K
sit negociosum, operosumq; vel semel diligenter legisse, nedum ad transferendum accommodasse, lector eruditus facillime peruidebit. Etenim nemo, nisi is qui & naturalis philosophiæ, & medicinæ sit peritissimus, tale quid audebit. Nullus denique, qui Latinæ simul, ac Græcæ linguæ expers fuerit: quòd si Hebræam adiunxisset ad vnguem factus interpres, summopere commendaretur. Sequi verò ordinem videtur, quẽ Aristoteles in libris suis de historia animalium vsurpauit: caussas nanque materialem primo tradidit: ab hac finalem, ac formam (quas esse easdem propè opinantur) postremò eam quæ efficientis nomen præcipuè obtinet, vt quod superioribus collectum esset: inde disputatione rationibus vallata stabilitaq; in vsum veniret. Cogitanti aũt mihi, quos huius mei laboris defensores pararem: & eos quàm possem doctissimos potẽtissimosq; soli occurristis, viri literatissimi, digni, quorum felicibus auspicijs prima ingenij nostri factura in lucẽ prodire intrepidè debeat. Ad hæc vobis dicandã qualẽcũq; nostrã opellã optimũ esse duxi, vt officio aliquo, & perspicuis beneuolẽtiæ signis, egregia illa vestra erga me volũtas, vesterq; amor ardẽtissimus roboraretur. Quod (ita me Deus amet) præ-
H stare alio pacto haud poterã, quàm re, qua vos munerari, potissimum, expetere L
exploratum haberem. Vobis itaque literarum sitientissimis atque scientissimis, aliquid de meorum studiorum officina depromo: quod si aptum ac iucundum esse contigerit, propediem alia, è multis quæ habeo, in lucem emittam. Valete igitur, & candidè nostras vigilias in nominatissimum Auerrhoum interpretamini. Lugduni ex ædibus vestri Symphoriani Campegij libertatis medicæ assertoris,

M. D. XXXVII.

Idibus Ianuarij.

AVERROIS CORDVBENSIS

COLLECTANEORVM DE RE MEDICA SECTIONES TRES.

A Ioanne Bruyerino Campegio latinitate donatae.

DE SANITATE SECTIO PRIMA.

De sanitatis definitione, temperamentis, atque partium vniuersarum corporis structura.

Cap. I.

H

[illegible] 2.Coll. li. [illegible]

SAnitas est cōmoda partiū corporis hūani affectio, constitutioq́; cuius ope functiones secūdum naturā edimus, & patimur idipsum, quod natura pati comparatum est. Hæc autem definitio est ex his, quæ per se notæ sunt. Cum itaq; partium, quātum sensu deprehenditur, duplex sit compositio: similarium videlicet, ac dissimilarium: primum in vnaquaq; harum quid ipsa sit, considerandum: Deinde in dīas secabim⁹: Postremo actiones, atq; passiōes singulis attributas perdiscere oportet: quod cum effecerimus, quid sit sanitas vere, atq; absolute tenebim⁹. Sūpto igitur ab incompositis similaribusve partibus initio, asserimus, methodum, qua exploramus id, quo cum actiones, passionesq; suas hę perficiūt, certissima nobis, ac firmissima medicinę fundamenta afferre posse. Est nanq; naturalis philosophię interpretibus docte abūdeq; I

L

dictum, Similaria, quatenus similaria, ex quatuor elementis constare: terram dico, aquam, aerem, & ignē. Quinetiam libro de generatione & corruptiōe ostensum est, generationem a moderantia mixturæ ac temperamenti proficisci: commistionē vero temperaturamq; modo eiusrationis confici: & hanc ipsam a calore tātum, libro meteorologicorum quarto explicatum. Ad hęc dīiarū varietatem, quę similaribus adest, a quatuor qualitatum, calidæ videlicet, ac frigidæ, humentis, ac siccæ M differentia modo, mensurave haudquaquam contingere: quandoquidem ipsarum alia est temperatura. Præterea, eodem commentario proditum est, similarium formas easdē esse cum temperamēti formis, quas consequūtur accidentia, quę in singulis harum dīijs spectantur. Hæc quidem, vtpote maxime necessaria, & ab indicationibus naturalis philosophię doctis, atq; ordine optimo dispositis orta, præcessisse oportuit: qua in re, medicorum nō pauci grauiter aberrant, qui de hac scientia scri-

A scribere quippiam aggressi, sermones absurdos, nulloq; ordine digestos reliquerunt: cuiusmodi est videlicet, q vniuersalia particularib' assignant entibus: quo fit vt longissimè absint ab his, quæ probare, & explanare nituntur, demonstrationibus. In quorum album Gale. quoq; referendus erit, qui in commētarijs de temperamentis indicationū methodum aliam ab ea, quam I libris de elementis vsurparit: quare vel apud illum, qui dialectica a limine tantum salutauerit, huius dicta minimi erunt ponderis. Verum vnde B nostra defluxit oratio reuertamur, atq; eo ordine, quo cœptum est, prouehamur. Si igitur quæ nuper a nobis asserta sunt probè intellexeris: hoc est, id, cuius ope similaria & agere & pati, quod secundum naturā debent, dicuntur, nihil aliud te assequutum putes, q̄ temperaturæ formam, quę a quatuor elementorum moderata mēsura, atq; commistione procedit. Porro mistilia I mixto bifariam temperata consyderam': Primo, vbi mensuræ pares adsunt, vocaturq; illa mistio æqualis, colla C tione extremorum, inter quę media est: Secundo ac postremo, quando mensuræ impares. Atq; hmōi inæqualitas sanè varia est, ſm quā specierum quoq; temperamenta varia efficiuntur. Exempli gratia: Equi tēperatura, longe alia est ab ea quæ homini contigit: quippe elementorum moles in ipso aliter se habet, q̄ in homine. Forma igitur illa temperaturæ, quæ vnicuiq; speciei ꝓpria est, in ipsa eademq; specie: tum æqualitate, tum intēperantia, media, ſm multitudinem, atq; paucitatem reperitur: habetq; latitudinem, quę maius minusq; inter extrema ad- D mittat. Hęc vero temperies, atq; æqualitas ipsis non deperit, nisi si forma earum (vt ita dixerim) specifica intereat. Necessario itaq; vnū, idēq; tpamentum spēi par atq; impar ꝓducitur: idq; in vna, duabusve quatuor qualitatū, quarum mutua coniugatio fieri possit, factiuarum, ſ. ac passiuarum, quæq; sibi inuicem nō repugnent, cuiusmodi calida & humida, frigida ac sicca, calida & sicca frigida & humida. Quamobrem similarium partium nouem esse tem- E peramenta necessario fatebimur, videlicet calidum, humidum, frigidū, & siccū: atq; ex his mutuę coniugationes quatuor, & temperatum. Quæret vero quispiam, Vtrum istæ omnes temperaturę ita extremæ in hoīe exuperent, quemadmodum in elementis qualitatū modus ac mensura? Cui sanè respōdebimus, id minime posse contingere, nisi ēt subijciatur corpus similare, in quo par elementorū commixtorum moles spectet'. Quod neq; in q̄titate ptiū ipsarum, grauitate, ſ. ac leuitate fieri potest Elemēta vero, q in similari- F bus prępollēt, sunt, aqua & terra: vñ cōcretionē, soliditatemq; nanciscūtur. Quin ēt eędē qualitates coctionē, cōcoctionēq; cōficiunt. Quare corporū q gignunt, quoddā attributū est partus exupantię quæ agit, & calida est, atq; patiētis q hūida: quibus tū cōmixtio, tū coctio pficitur. Cęterū libro Meteorologicorū quarto, q nunc dicunt, copiose explicata sunt: vbi quoque īdicationū scopis cōsimilib', quinq; tm̄ tpaturas cōstitui debere ꝓbauim': ęqualē vnā, īpares vero quatuor. Ad hęc, haudquaq̄ spectari posse duo corpora in

G caliditate paria; quorum alterum al
tero siccius euadat. Qua in re hallu
cinatur Gal. de calore pueri, ac iuue
nis differens: sicuti a nobis alias dili
gentissime ostensum est. Sūmatim
vero te memoria tenere maxime ve
lim, duarum actiuarum qualitatū
mēsuras a duabus passiuis desumi:
quippe formæ ꝓpriæ materias sub
ditas ac subiectas continent. Sed de
his fortè plus iusto: cauēdū etenim
nobis summope, ne a publica medi
corum schola abeamus: quāuis er-
ror qui inde emergeret in medicina
exiguus foret, quēadmodum & is,
H qui de natura tꝑata nuper dictus.
Porrò Gale. de cute volæ manꝰ sen-
tentiam veram esse ingenue fate-
mur: præterea id, cuius auxilio & a-
gunt & patiuntur similares partes,
erit necessario vnum nuper scripto-
rum tꝑamentorum. Quare te nosse
oportet, & exploratam habere eam
tꝑaturam, quæ ſm naturam est ho-
rum oīum tꝑamentorum particulę
cuiuslibet: quę quidem actioni pas-
sionive partis collata, tꝑata indica-
bitur: & est quæ specifica (vt quis di
xerit) speciei temperatura vocitatur
quamq; ab arte medica tueri ĩstau-
I rariq; conuenit. Cæterum postq̃ in
compositarum similiumve partiū
tꝑaturas accuratius tradiderimꝰ, ad
compositas ex ipsis dissimilares, in-
strumentariasq; appellatas venie-
mus. Quarū quoddam est tꝑamen-
tum quatenus sunt officiales: quod
dam vero quatenus ex similaribus
constitutæ. Quinetiam his exposi-
tis, de natura tꝑata, ac structura mo
derata totius corporis differemus:
quam sanè quidē minime assigna-
remus, nisi si in ĩstrumentarijs inue
niretur: ex quibus & similaribus cō
positū cōstat. Porrò ignorare haud- K
quaq̃ debes, partium alias ex essen-
tis primaria structura constare: alias
autē cōpositas statui ex prima illa cō
stitutione: cuiusmodi sunt simpli-
ces similaresq; particulæ, quæ ab ip
so gignunt sanguine: hic vero ab a-
limentis, potionibusq;. At qui semē
genitale membrorū nullā esse par-
tē vel simplicē, aliquidve aliud par-
tis philosophiæ naturalis commen
tarij satis superq; te docuerūt: & nos
vbi de partium vsu tractabimus, co
piose, ac diligenter super hoc scribe-
mus. Præterea neq; flaua bilis, neq; L
atra, neq; etiā pituita essentia statuun
tur partium similariū, eo ipso mo-
do quo sanguis: quod ideo contigit,
qm̄ ea quæ gignuntur, haudquaq̃
dicunt pfecta, absolutave, nisi si mu
tua ipsorum sit mixtura: tunc nāq;
exoritur corpus vnum: quod videre
est ĩ oxymelite, tꝑato videlicet aqua
melle, acetoq;, quæ singula per se
actu spectabant. Ad hęc ĩ vtero neu
trā bilē flauam atramve actu com-
misceri sanguini cernimus. atqui ĩ
hominis corpore ad vsus nōnullos
nihilominus cōsyderant, qui mox
nobis ostendentur. Pituita quidem M
hinc longe abest: qñquidē ex ea ꝑ-
tes minime constituuntur conficiū
turve priusq̃ in sanguinē trāseat, ac
cōmutet. Vtraq; vero bilis lōgissime
hinc remota: quippe nulliꝰ materiæ
locum obtinet in particulis, quoniā
in sanguinem verti, ac mutari nusq̃
possunt: verū ipsas potestate in eo
esse haud dubium est: dū nanq; pu
trescit in vtraq; commutat. Hæc au
tē consequētia quibusdā erroris an
sam prębuit, qui essentia in eo quod
ex ipsis conflatur, constatq;, potesta
te inesse perspiciebant. Etenim pro-
tinus

A tinus id verum non erit, si quippiá aliquá in re potestate spectetur, eius quoq; fore eventum. Ságuis quidem in aliud per accidés materia est mutationi obnoxia: verum non eo ipso pacto, quo alimétum ipsis esse dicitur: sed eo, quo vita materia Interitus mortisq; nominatur. Quamobrem fecem, atq; spumam vini, elementa huius nemo dixerit: quippe non nisi ab his purgatum plané ac defecatum, perfectum, absolutúq; appellabitur: quod dum coquitur, ac conficitur, excreméta ista producit, atque secernit: eoq; modo bilé
B vtranq; sanguini adesse asserimus. Náq; eorum quę fiunt, ac gignunt, vnumquodq; excrementa cótinet, quę dum coquuntur, perficiútur q;, abijci secerniq; oporteat.

De partium similarium temperamentis.

Cap. 2.

HIs itaq; expositis, ad nobis ꝓpositum ordinem recurrem⁹: atq; singularum particularum similarium temperaméta docebim⁹: quibus earum functiones, affectionesq;, & passiones nobis clare innotescent. Ossium itaq; essentia frigi-
C dam ac siccam ipsorum temperaturam indicat: quod & de pilis, cartilagine, tendonibus, neruis, syndesmis, .i. ligamentis, venis, membranisq; censendú est: vtpote a calore cocta, atq; a frigore concreta: atq; eadem a caliditate emolliuntur, dissipanturq;. Harum vero altera qualitas in vno magis q̃ altero prępollet: pilus quidem omnium siccissim⁹, ab illo ossa, deinde cartilago, post quá ligamenta, a quibus mébranæ, exinde venæ, post has ateriæ, postremo nerui, atque musculi. Frigiditatis quoq; victoriam pili primum indi-

cant, frigidissimi náq; omnium: ab D illis ossa, deinde cartilago, post hác syndesmi, exinde membranæ, a quibus musculi, postremo vasa, venæ & arterię. Cæterum frigida siccaq; sic nominantur, non ꝙ penitus caloris sint expertia, verum qm̃ a frigore perficiuntur, in ipsisq, exuperet. Quo itidem modo sicca vocitētur, non ꝙ omnimoda vacent humiditate, (absurdum id.n. foret: quippe concoctio, mistioq;, in ipso húido consistunt) at qm̃ siccitas ipsa ꝑficit, vincitq, i ipsis. Calor vero, qui his adest, per accidentis differentias collocatur. Partes item, quę humi- E ditate caloreq; sunt prædite, caro, sanguis, ac spiritus: quorum calidissimum spiritum asserimus: deinde sanguinem: postremo carnem ipsam, qua ratione humida quoq; nominabuntur. Nempe spiritus est generis aerei, atq; essentię: aerem auté aqua humidiorem in commentariis de philosophia naturali cóscripsimus. Quinetiam frigidarum húidarumq; partiú adeps primas obtinet: post quá cerebri medulla. Hic locus ociú abundantissimú postula- F ret, vt de iis copiosissime accuratissimeq; traderem⁹: verú alias nobis affatim proditum est. Pręterea id te latere non oportet, qđ nuper dicebamus: gradus videlicet functionú factiuarum in vno eodemq; tpamento necessario spectari s̃m actionum patientium collationem: quę oïa a philosophis, qui naturę sunt interpretes, perdiscenda sunt.

De instrumentariarum, dissimilariumve partium temperamento.

Cap. 3.

IAm vero ad dissimilariú tpationes tépestiue veniem⁹: & in pri-

 mis

G mis de corde sequetur tractatio. Id viscus ex membranis, ligamētis, neruisq; compositū est, calidūq;, tum ob multi spiritus copiā in eo contentā, tū ob sanguinē, tum ēt ob ei⁹ carnosas parteis: estq; in aīantis corpore instar foci luculēti, ac camini: An vero siccū (vt cēsent medici) an hūidū, an tpatum, diligenter examinādū vobis relinquo: at mea sententia ad humiditatē inclinare, ob spiritū, qui in ipso habetur, dicere non erit alienum. Iecur, vtpote summè carnosum, ac sanguineum, & ob arterias, quæ non paucæ ad ipsum per-
H tingūt, caliditate, humiditateq; prędítum. Cerebrū oīno frigore pollet, quia partiū ei⁹ maior moles ac portio ex essentia medullosa ac neruosa constat. Medulla vero eius haudquaquā eiusdem gñis est cum ea, ꝙ in ossibus continetur: quippe nihil in eo quod sit pingue, seuosum, oleosum ve cernitur: sed id commune esse aquæ terræq; constat ex eo, quod ei accidit. Cum enim coquitur, indurescit, atq; siccessit, vt hūore depopulato, exactoq; a calore, terrena portio relinquatur. At quę de hoc viscere docuimus, eadem nos de spinę dorsi medulla dixisse puta-
I to: sunt etenim eiusdem & generis, & naturæ. Porrò lienis, ac renum temperatura calore humoreq; constat: ea tamen lege, vt renes splenē vno abscessu sint inferiores, propter sanguinis huius visceris crassitudinem: quo etiam ordine lien ab iocinore superatur.

De natura temperata.

Cap. 4.

PRoximum est, vt de natura tpata aliquid differamus: quā quidē ex ijs, quę de similarium, dissimilariumq; temperatione scripta reli- K
quimus, quis facile possit coniectare. Nempe si par supradictarum ꝓportio temperaturarum in homine spectetur, hunc plane temperatum esse censebimus: atq; deprehendemus in ipso notas, quæ de temperata natura a Gal. literis traditę sunt. Verum hanc ipsam tēperaturæ moderantiam dici debere patet, collatione partium totius corporis: quandoquidem fieri nequit, similaribus particulis ab ea, quæ ſm naturam est mediocritate, ac temperatione, abeuntibus, vna vel pluribus qualitatibus, quin protin⁹ commutatio, L
corruptio ve accidat. Atqui recessus hic varias caussas obtinebit: Interdū nāq; a regione, interdum ab agēte, alias à materia, alias ab ætatū commutatione: Quippe pueri calore, humiditateq; sunt præditi: iuuenes calidi, sicciq;: senum vero ætas frigida: ac sicca: cuius rei nobis manifestissimum atq; locupletissimū testimoniū præbent horum omniū functiones: tū ēt, ꝙ alij quidē recentius editi sunt, alij vero lōgius ab ortu absunt, & iā ætate ꝓcesserūt: ꝑterea exercitia, studiaq;, victus ratio, & ꝗdā alia externa tpamētū īmu- M
tant. Atq; hęc vniuersa instrumētarijs partibus vsuuenire posse eadem rōne nemo ibit inficias: quinetiā totius corporis cōpositioni, ac structuræ. Iam vero octo esse apud medicos temperierū recessus docuimus: nouēq; drias, quib⁹ ptes, vel ipm totū corp⁹ functiones suas pagūt, atq; id qđ ſm naturā oportet patiunt: vnā videlicet tpatæ, ꝗ & naturalis appellat: octo vero intpatarū. Res etenī, ī qua calidū ac siccū ꝓpollēt, calida ac sicca dicet: idē quoq; de cæteris

A ris sentiẽdum. Qua rõne intelligendũ tibi erit nouẽ tpaturę sanitatis dñas, quarũ tpata vniuersis corporũ ptib⁹ tũ similarib⁹, tũ dissimilaribus cõis ẽ. Hoc tñ interest, ꝙ in illis primo, & (vt sic dixerim) essentialr: ĩ his vero secũdario, atq, p accñs. Cũ itaq; medici intpantias qualitatib⁹ agẽtib⁹ atq; patiẽtib⁹ acceptas referãt, haud absurde toti⁹ corporis tpamẽtum ijsdem assignabimus. Quare sequetur, vt quatuor in totum emergant intemperantię.

De compositarum, dissimilariumve partium salubritate. Ca 5.

B Postq̃ igit̃ sanitatẽ particularũ similariũ, q̃ ab earũ moderata tpatura ipsis adest, quęq; primaria, ꝓpria, ac in substãtia consistit, satis superq; explicauim⁹ atq; itẽ p acci dens instrumentariarum, totiusq; structuræ corporis: ꝓximũ ẽ, vt de ea, q̃ est officialiũ (quaten⁹ officiales sunt) eẽntialis disseram⁹: eiusq; oẽs dñas pcurram⁹. Dissimilares itaq; vt pote cõpositas neq; agere, neq; pati ĩ cõfesso est: nisi si in qualitate, q̃titate, (quatenus q̃titas) positura, partiũ continua serie, terminorum cõ-

C tiguitate, (dũ mutuo iungunt̃) vnitate, separatiõeq, modũ seruauerit. Erit igit̃ qualitas in figura cõcinna ac naturali in meatuũ atq; cõcauitatũ symmetria: ne s. ampliores sint angustioresve q̃ par sit. In sũpficie mediocriter tum læui, tum aspera. Quantitas vero, vbi adest ipsarum numerus naturalis, mod⁹, atq; mensura. Cõiunctio, qñ pars parti aptè coniungit̃ Separatio, qñ pars à parte fm naturam abscedit. Cętera quidem nota sunt. At vnitio similari q̃ dissimilari cõmodior. Porrò magnitudo ac paruitas mensuræ sunt vocabula, quantitati continuę attributa, multum atque paucum discretę. D Mensura autem aptius similibus, q̃ dissimilibus partibus assignabitur: quippe hæc modum naturalem minime obtinebunt, nisi si prius similares. è quibus componuntur, ac cõstituuntur, moderatam quoque mẽsuram sortitę sint. Ad hęc positura tantum dicetur partis, viscerisve in corpore locus: quemadmodum ventriculi, iocinoris, cordis, lienis quoq; positum nominamus. Consensum vero instrumentariarum intelligamus oportet eum, qui a natura prima statum corporis strue communis donatus membris omnibus: cuiusmodi est consensus ille principiũ E partium, quę profecto functiones suas haudquaquam perficerent, si is abesset: vnde priuatim viscus cũ viscere consentire spectamus, atque id manifestissime in cerebri cum vẽtriculo consensu, potissimum in appetentia. Alium insuper consentiendi genus, cum a particulis vnius eiusdemq, membri officialis fit consensus, cum eo, quod est in ipso maioris, præstantiorisq; dignitatis. Huiusmodi autem videmus particula- F rum omnium oculi cum crystalloide. Cęterum hęc breuiter perstringo, vtpote quę a dissectorię artis magistris facile discere possis, quorum multi de ea commentarios cõscripserunt, ad quos, si non graueris abeundum erit. Quòd si in libris Galeni, aliorumque eius sectatorũ versatus fueris, atq; ad man⁹ tuas hi nostri commentarij venerint, eosq; perlegeris, ingenue fateberis, nos super sectione differentiarum sanitatis verius, exactiusq; disseruisse, q̃ fe-

G cerit ille, quem nosti, mihi non nominandus. At id iudicium recte ferre haudquaquam poteris, nisi si naturalem philosophiam studiosissime attigeris: te nanq; hic philosophum, q̃ medicum magis postulo.

Quædam adhuc superioribus adijcienda.
Cap. 6.

VErum vt cuncta a nobis absolutius explicentur, quędã hic adhuc adscribemus: Temperamenta s. salubria partibus attributa similaribus nos inuenisse: alia quidem s͡m se in temperationis extremo: alia vero ab ea recedentia: qui tñ
H recessus lęsionem sensibilem neq; in actionibus, neq, affectionibus passionibusve operat͛: quod etiam instrumentarijs vsuuenit: vnde qualitatem, quantitatem, posituram, ac consensum t͞epérata dicere par est. Quę sane constitutio ea erit, quam Gal. libello de bono habitu nos docuit: a quo tu quoq;, si voles, ipsam perdiscito. Sunt igitur officialiũ partium salubritatis octo differentię: quarum q͞uatuor temperatę, atque item intemperatę quatuor. Atqui nonnulli genus differentiarum qu͛tum arbitrantur, commune tum si
I milaribus, tum dissimilarib⁹: aiũtq; esse formam coniunctionis nostrę: quę quidem dupliciter intelligit͛: vno modo nodosa, altero vera: atque illa compositis, atq; officialibus magis propria. Hęc aũt similibus partibus, quę in habitum salubritatis earum referẽda est. Iam vero vtrarũq; partium salubritatis dr̃ię tum cões, tum ꝓprię nobis dictæ sunt, & quo modo in omnibus communicẽt: q̃ huic nostro negocio summe erant necessaria. Similarium temperam͞etum moderatum aliud est ab eo, qđ inest officialibus: illud quidem pro K
prium & essentiale: hoc secundariũ atq; per accidens. Quam sectionem qui ante nos, nostraq; scripserunt ętate medici, ingenij subtilitate parum valentes, prętermisere. Hactenus de his.

De actionibus, affectionibusq́, siue passionibus. Cap. 7.

NVnc ad singularum partium actiones, affectionesve deueniendum: qui quidem cognitiõis scopus instar finalium caussarum collocandus est. Qui vero nuper expositus est instar caussarum tum formalium, tũ materialium nobis con L
syderabitur. Verum enimuero priusquam longius progrediamur, vnum naturale principium statuemus, videlicet quodlibet corpus ex materia formaq; conflari, ac cõstare: at materiam formę quoq; gratia consistere: vnde colligendũ, ipsum ens naturale propter actiones suas proprias tantum esse. Quare Arist. pulchre ac docte sentit, naturã frustra, incassum, ac temere nihil esse molitam: quod in his quæ ab arte prodeunt, conspicitur: quippe ligna nauis, formę, ac figurę nauis gratia adinuenta sunt: & sic è duobus istis M
constat, ꝓp nauis actionem, quę erit nauigatio. Hinc etiã I hominis corpore esse quippiã oportet, qđ͛ sit loco tum formę, tum materię: atq, ẽt postremo actionem affectionẽq;, q̃ ambę absolutionem partium indicant. Quęrendum itaq;, quid sit vice formę: quid demum vice materię: inde ad actiones, affectionesq; transibimus. Simplices quidem ac similares partes in composito maxima ex parte locum materię habere spectantur: ossa nanque, ac syndesmi,

A mi,hoc est ligamenta, tẽdones, ner
ui,caro ipsa,cutis deniq, formæ ma
nus gratia confecta indicantur:quę
sanè forma ad agendũ,afficiẽdũq;,
siue patiendum erit idonea. Nem-
pe manus fungi suis muneribus cõ
strictionis,intẽsion:sve non posset,
atq; expansionis , siue relaxationis,
& alijs huiusmodi,nisi si composita
foret. præterea & si compositorum
caussã ĩcompositæ, similaresve par
tes adsint tantum: habet nihilomi-
nus harum quælibet functionem,
ac munus peculiare, quod manife-
stius in ipsa structura, ac composi-
B tura euadit,emergitq;:idq; in mani
bus videre est, quæ ab ossib⁹ robur
attollendi onera obtinent, atque a
carne,neruis,& similibus sese expã-
dendi , explicandiq, modum . Post
quæ discutiendum inuestigandũq;
an sit quippiam cuius gratia com-
positum sit,cum quo deniq; mune
ra functionesq; suas obeat. Hinc ve
ro exordiemur : Partes natura qui-
dẽ & agunt,& afficiuntur in totum,
ab ipsis calore innato : qui alius est
ab eo, quẽ a temperamẽto adipiscũ
tur:id quod indicationum metho-
do docuimus. Experimento quippe
C anatomices, (i.artus dissecandi cor-
pora)compertum,exploratumq;,in
corde quoddam corpusculum con-
tineri vaporosum , exquisiteq; cali-
dũ,quod ab ipso per arteriarum ca-
nales in vniuersum deriuatur ani-
mantis corpus,atque transmittitur.
idem quoq, de cerebro censendũ .
Quę vniuersa cum ita cadant,s.ne-
que agere,neq; affici partes,pterq̃ a
calore interno: sequitur qu.q; fun-
ctiones suas a formis absolui, perfi-
ciq;,& ab eo ipso quod a caliditate
innata sortiuntur.Atqui ipsarũ for
ma constituitur ex vtriusq; caloris D
(natiui s.ac eius, qui a temperatura
acquiritur)mixtura,qua agunt,affi
ciuntur:vnde perspicuo liquet cor-
dis in animantis corpore excellẽtia,
atq; principatus,quo cæteræ partes
omnes indigent, ipsum verò nulli⁹
adminiculo eget . Porro de cerebri
dignitate,atq; præstantia idẽ quoq;
sentiẽdũ,in ptib⁹ videlicet,ac visceri
bus,quibus preesse fertur.Incompo
sita itaq; pp cõposita: hæc vero ob
calorem a corde deriuatum , qui æ-
quidẽ his formæ loco adest:qua ra-
tiocinatiõe patebit, singulorũ mẽ-
brorũ functiones affectionesq; ĩde E
pficisci. Verum enim vero an solus
hic calor ista efficiat:an sit aliud qp
piam , quod sit huic caliditati vice
formæ medici consyderationẽ tran
scendit. Iam vero alias esse faculta-
tes, pter eas formas,quę a tpatura p
ueniũt,asserimus:quas aĩas vocitãt:
de quib⁹ ante actiões,affectionesq;,
paucis agemus, harumq; quot sint
driæ explicabimus: mox ad ea qui-
bus vnaquæq; pars attribuit,addi-
citq;,reuertemur: qđ sanè fiet co-
gnitis potẽtijs q̃ functiões pagũt.Il-
lud vero te in primis latere nõ velĩ, F
functionũ gña,quatenus ad nos pti
net, notiora eẽ earũ facultatib⁹:na-
turæ aũt potẽtias notiores. Cũ itaq;
philosophi, atq; medici functiones
speculant̃,tres tñ potestates hoĩ ad
esse affirmãt:naturalẽ, vitalẽ, aĩalẽ.
Naturalis quidẽ ẽ,qua alimur,ĩcre-
mẽtũ sumim⁹,atq; gignimur. Vita-
lis pulsum efficit ac ĩ corde sedẽ hẽt
cui⁹quoq; respirãdo apire,ac dilata
re ẽ:expirãdo occludere,ac constrin
gere.Cui⁹quoq; comes est vis illa ĩ-
pulsoria motrixq;, qua cũ qđ expe-
tim⁹,ad id apprehẽdẽdũ ĩpellimur,
mo-

G mouemurq;, aut auertimur vt id declinem⁹, ac fugiamus: hancq; oẽs in corde sitam testant. Porrò aĩalis in quinq; est distincta modos, ac differentias sensiles: videndi, olfaciẽdi, gustãdi, audiẽdi, atq; tãgẽdi: quibus et accedit motio secus locum (delatioñ. ẽ latioẽm ve vocãt). Ad hæc in phantasticã, quã imaginatricem appellamus, cogitatricẽ, æstimatricẽ, recordatricem, conseruatricẽq; dissecatur. Quam quidem sectionẽ medici in diuidendis aĩæ facultatibus vsurparunt: quæ & si parũ apta sit, tibi nihilominus in hac arte parum

H erit incommoda. Quamobrem, aptior oĩno illa erit, quæ ẽm motionẽ naturalẽ efficit partitio: qñquidem in confesso est, istas functiones non tm̃ attribui qualitatib⁹ quatuor, verum etiam facultatibus, quas aĩas appellitant: Super quibus dum fusi⁹ accuratiusq, differunt, atq; disputant, alias stirpibus adscribunt, nutricationem f. incrementũ, ac gñationẽ retro nobis dictas: quarũ augẽdi functionẽ altricis finem recte quis dixerit: gignendi vero quasi auctricis potẽtiæ absolutionẽ, atque pfectionẽ. Præterea aĩarum nomẽ ha

I buerunt, tum quia organicæ, tũ qa ex facultatum naturalium minime sint. Esto vero ꝙ quis inter naturales referat largiori (vt dr̃) loquendi mõ: is haudquaq̃ aberrabit, potissimum si aĩa a relatiõe vel functione intelligat. ꝙ si ab essentia tm̃ potestatem ꝓpriã ipsam censet, is absurde labit:· id⁹ nobis testatissimum reliquit Gale. noster, in quodam suorum commentariorum, vbi illã magueti comparat. Cæterum vis, a qua pullius efficiunt, altrix quoq; est, diuidens ac princeps: vtpote quæ vnà cum corde calorem membris ipartiat, atq; præcipuæ, primæq; altrici potentiæ famuletur, pariterq, cũ ea seruetur. Quare absurdũ foret, hãc ab alijs diuersãm, seorsumq; collocare. Ergo ad nutricationem referẽda, quẽadmodum cæteræ quinque facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, & ꝗ discernẽs noĩatur: quãq̃ ea ipsa maioris in vita sit momẽti, ac põderis ꝓdictis, ob calorẽ, qui multus ab ipsa emanat: qua rõne medici impulsi, nomẽ vitalis huic dedere: & si sub altricis gñe cõprehendat. Quidam insup plãtas,

K

L stirpesve ab huius potestatis fũctione vegetales appellitãt. Verũ enĩuero medicorũ partitio, ꝗ potẽtiã aĩalẽ dictã, in quinq; modos dr̃iasq; secat, sentiẽdi. mouendi, imaginãdi, reminiscendi (recordãdi ve) cõseruãdi, ac deniq; rõnis ipsi⁹, vsquequaq; vera est, vno excepto, & prætermisso, ꝙ f. nihil interest, an vim mouendi secus locum, (lationem vocant) an vim mouendi a voluntatis imperio atq; impetu noĩaueris: vbi in consimilibus cum ea conuenit imaginatio: id quod in commentario de anima exposuimus. Qui autẽ vim mo

M tus voluntarij, illi quæ a vita nomẽ retinet, potẽtiæ assignant, atq, illã, quę motrix secus locũ dr̃, alterius speciei esse censent, perperam facere mihi videntur. Sunt etenim hę tm̃ facultates, altrix, auctrix, sensitrix, genitrix, imaginatrix, appetitrix, rõcinatrix, auctrix: & quæ æstimatrix, cogitatrix, cõseruatrix, atq; recordatrix. Est aũt (quẽadmodũ retro iã dictum est) super imaginationem constituta rationalis vis, vtpote quæ vniuersalia cõplectẽdo perficiat: quod ab Aristo. primo auscul-

ta-

A rationis naturalis, & posteriorũ primo discere potes: cuius nihilominus contrarium in calce primi cõmẽtarij auscultationũ scribit. quæ dubia siquis diluere ac soluere cõcupiscit, ab eo ipso Arist. petat. Cũ itaq; vña, quę vi apprehenduntur rationali, particularia habeant, in homine sit oportet facultas, qua cõplectat essentiã horũ particulariũ sub vñibus cõtentorũ: atq; alia vis, quę eorũ recordetur. Quare cũ potentia ista vñium cõplectrix, ea ipsa tñ imaginatis habitudinib' apprehendat, sequentur deniq; tres aliæ B potestates, æstimatrix s. quę eẽtiã particularium cõprehendit: recordatrix, quę ęstimatorũ est Ipressio: tertio ac postrema imaginatrix, q̃ æstimatricis impressiones suscipit, atq; amplectitur: atq; hę sunt tanquã virtutis rationalis ancillæ: qppe haud secus, ac serui dominis herisue suis morigeri sunt, parãtq; ac curant qđ facto opus est, ita & cęterę potentię rationali famulant. Patere item arbitror vim imaginatricem rõnali adducere ea, q̃ minime sint comprehensa. Quinetiã, duas apprehendendi drias, æstimatricẽ C s. ac conseruatricẽ rationalis cõprehẽsioni attribui. Quare cũ à rationali abscedũt vña, atq; recordatrix vniuersalium reminiscitur, æstimatrix vero iudicat, ac dignoscit, tunc imaginatrix essentiã illam particularem à recordatrice simul & æstimatrice cognitã exploratamq, habebit: qua habitudine ab imaginatione accepta consequutaq;, vis rationalis, quo prius carebat, id adipiscitur. Inde fit, vt tres à nobis retro scriptę potentię illi, quę à rõne nomen, obtinet, famulentur, ac ministrent. Eatenus aũt medicinæ professori vtilia, ac necessaria, q̃ de his disseruimus, non ignores: quatenus liberalius ac perfectius doceri velit: eruntq; à naturę interpretibus quærẽda. Verũ enimuero qđ in hoc negocio ex vsu medicinæ studiosi candidatiq; vsuuenit, id præcipuũ erit temperamentũ, qđ singulis facultatibus inest, tribuiturq;, compertum habere, atq, si præsens sit, tueri: si deperditũ, instaurare, ac restituere. Satis nãq; supq; satis frugis referet ex hac disciplina, si à formę temperationis notitia, & exploratione formam quoq; spiritalẽ intellectiuãq; E consequatur: quẽadmodum si materia cognita, quatuor succorũ corporis, partiumq; vniuersarum cognitionem assequatur.

De vsu partium incompositarum quæ simile. ac similares appellantur.
Cap. 8.

SEquitur vt manifestũ faciamus, parteis omneis animãtis esse ob prædictas facultates constitutas, atque potentias ob suas functiones: nullamq, in homine partẽ, quę nõ sit actionis cuiusdam, atq, affectionis gratia: quas vbi exploratas vnà F cum temperamento singularũ habuerimus, salubritatem quoq; cuiuslibet partis per caussas, quę à fine appellantur, percognitã tenebimus. iam. n. per caussas, quę tum à materia, tum à forma nominãtur, nobis innotuit. Atq, effectrices huc adferre (vtpote iam separatas) minime oportet, nisi si quippiã, qđ effectricis causę locũ obtineret, in mõ conseruandi maneret. Principio igitur facto ab vsu similariũ, dicemus, rem quę pp aliã necessaria est, id bifariam

G fariã esse: Primũ, vt sit essentia prima essentię postremę necessaria: sicuti substantia simplicium ac similariũ ob instrumentaliũ substantiã fuit necessaria: Secundò nõ quidẽ à necessitate: verũ qm̃ duo vno sunt pręstãtiora, idq; nobilitatẽ indicat: vti de oculo dicendũ, qui sanè quidẽ homini datus est ob visionẽ ei necessariã: binos verò natura creauit, pręstititq; illi, qm̃ cõmodiores vtilioresq;. Nos verò nõ paucos vs⁹ pręter mittemus, qui parũ huic nostro negocio sunt idonei. Similariũ itaq; partium q̃dã sunt vt ossa, car-
H tilago: vngues: quędam vt nerui, musculi, ligamenta, mẽbranę, tendines, cerebrũ, huiusq; ossa, spinæ medulla, caro, adeps, cutis, pili, succi quatuor, atq; spirit⁹. Atqui ossiũ vsus præcipuus ad roborandũ, stabiliendumq;: nempe tanquã fundamenta q̃dam ad vniuersam corporis substantiã sustentandã subijciuntur: Ad hæc ad munimentũ, tutelãq;, cuiusmodi capitis atq; thoracis ossa. Horũ verò multitudo ad motus varios particularesq;: manus quippe per se moueri non posset, nisi si ab ossibus brachij seiun-
I cta foret. Alius insup occurrit vsus, qui est, vt facilius exhalationũ, vaporumq; copia discuatiat, dissipet, ac transpiret. Hmõi aũt sunt suturę quę in caluaria conspiciũtur. Quin ẽt alij adijci psũt, vt est ille: ne, vbi os vnũ læderetur afficereturue, ita facilis esset ad alterum læsionis, affectusq; transitus: qm̃ alterum ab altero seiunctum. Multa quoq; esse oportuit tum ob figurę ipsorũ euariationẽ, tum ob qualitatem, cuius gratia fabricata, tum denıq; ob magnitudinẽ, ac paruitatem: quę variatio in ossibus digitorũ, cruris, ac K coxæ spectatur. Verũ figuræ, formæq; diuersi modi adsunt, qm̃ quę valida, grandia, grauiaq; esse oportuit: dura quoq;, solida, ac minime concaua constituta sunt: quæ aũt leuia, dura quidẽ, sed caua. Porrò q̃ carni adhærere iungiq; natura voluit, teneriuscula, ac mollia fabricata sunt, cuiusmodi cartilagines, & q̃ eiusdem sunt generis: ista verò vel mediocriter eruditus te docere põt. Genus quidẽ vnguium factũ est duarum vtilitatũ gratia: primę ac cõis, ad summitatis digitorũ munimentũ, ac conseruationẽ: quo pa- L cto hastę summitati ferrum quoq; affigitur: postremę vt eius loci carnẽ firmarent, indeq; man⁹ facilius, & melius apprehenderet: nihilq; illi effugeret, excideretq;. Functio vero apprehẽsoria vnguibus manuũ magis, q̃ pedum propria. Primus verò vsus cæteris animantibus cõmunis quoq; est. Nerui insup nõ paucas nobis afferunt dubitationes: qppe Gal. constãtissimè asserit, neruorum vtilitatẽ esse, virtutem sensus ac motus à principio in parteis omneis transmittere: Arist. verò constitutos insitosq; ad calorẽ internũ M temperandũ sensumq; itidẽ pręstãdum: quę sñia proxima est illi, quę de cerebro fertur. Gale. ad fulciendam suã opinionẽ, & firmandã, argumẽto vtitur, q̃ videlicet lęso, aut ỉ totũ ablato neruo, afficitur, & adimitur sensus, atq; motus: verũ id haudquaquã à methodo demsatio num procedere, satis patet ex his q̃ in dialecticis discussimus. Vsus igit̃ neruorũ eiusdem generis cum cerebri vtilitate, ab eoq; oẽs planè ortũ habent: nec est qd̃ in cerebro fixos (vt

A vt sentit Gal. (dicas. an vero motũ voluntariũ efficiant, dignum accurata cõsyderatiõe. Syndesmorũ, id est ligamentorum, atq; tendonũ vsum nemo scit: motionis. q̃ ab imperio voluntatis prodit, gratia institutũ. Membranę pro tegmine impositę, atq; vt tueant̃, suspendãtq; parteis quę suspendi aptę sunt, ac retineãt: q̃d ad syndesmos magis p̃tinere videtur. At quæ ventrẽ integit, hmõi vtilitatẽ obtinet: nempe arcet, prohibetq;, ne intestina prolabant̃, loco q; dimoueantur: quo lapsu herniosi efficiuntur hoĩes. Venosum B genus duplex est: primũ arteriarũ, quæ spiritum ac sanguinem à corde accipiũt, in omneisq; parteis expandunt, aliàs quidẽ sanguinẽ tm̃, aliàs spiritũ ac sanguinẽ simul. Alterũ verò venarũ quæ non feriunt, in quibus spiritus vix sensu deprehenditur, nisi si Gale. opinio diuersa nos sentire cogat, qui in iocinore spiritus naturalis sedem collocauit, quem ab altrice facultate confici testati sumus. Venarum aũt riui permulti ĩ omneis parteis corporis expanduntur (sicuti & arteriarum) vt sanguinem planè elaboratum con C coctumq; ab hepate in totum corpus fundant. Meminisse hic te velim, Aristotelẽ sentire, partium omnium nutricationem ab vtriusque sanguine, venæ. s. atq; arteriæ, mutuo simulq; commixto, ac temperato perfici. Quinetiã iocinoris. atque venarum sanguinẽ, vice materię illi esse, qui per arterias à corde defeatur: qui quidẽ loco formæ erit, vtpote alterum tum cõcoquens, tũ perficiẽs, alimentumq; actui proximum reddens. Atqui Gal. eum, qui per venas à iocinore discurrit, nutrimẽtũ per se proximum arbitratur: D Verum Arist. ratiocinatio super his est hmõi: Sanguis (inquit) quatenus sanguis, partiũ haud dubiè est alimentũ: quicquid vero alit, partibus accedere debet, assimilariq;: at qui vterq; sanguis, tum arteriarum, tum venarum, per õmnia funditur, adestq; ossibus, vt sit partium nutrimentũ, ex eoq; consistunt necessario. Cum vero in crudum & coctũ secetur sanguis, ille quidẽ vicẽ materiæ, hic vero formæ pręstabit: vnde erit crudi, coctiq; collatio, sicuti formæ atq; materiæ: Hoc vero in libris de animalium historia Arist. E docte explicuit. Cæterum si quis dicta Galeni probè diligenterq; perpendat, inueniet eũ sensisse, parteis corporis supernas à sanguine, qui in arterijs continet̃, nutrimentum suscipere: iubet nanq; in hemicranico dolore, comitialiq; morbo diuturno secari arterias. Summopere aũt cuperẽ discere, cur non putarit alias quoq; eodẽ ali sanguine. Medullarũ duæ sunt differentiæ: Vna cerebri, quæ sub caluaria includit̃, haud dubiè materia spiritus, vnde sensus exoriuntur: Altera verò, q̃ in ossibus habetur alimenti sangui F nei, quod in ipsa distribuitur, concoctũ excrementũ, hancq; non cõtinent solida, ac minime concaua. Æquiuocã itaq; appellationẽ eius quę in cerebro, atq; alterius quę in ossibus contenta est, dicere oportet: illa etenim à vulgo tm̃ medulla nominatur: hæc aũt omnino prope dixerim, vera est: Atq; ossium concoctũ verumq; excrementum: itẽq; essentia temperata: verũ spinę dorsi medulla eiusdẽ generis est cũ cerebro, habetq; eosdem vsus cũ ipso:

At

G At in quo mutuo discrepet, vbi de
partibus dissimilaribus differemus,
discere poteris. Porro caro duabus
continet differentijs (vti retro iā do
cuimus) quas ambas tactionis in-
strumenta scriptum reliquit Arist.
eodem mō rationeq; se habentia,
quo oculus ad visionē: cuius rei in-
dicium, ꝙ simplex corpus sensum
deprehēdit simplicē: quo in officio
neruus carni famulatur, vt tēperet
videlicet spiritū sensus qui à corde
transmittitur: quas rōnes à nobis
medicum necesse est accipere. Atq
sensionē atq; motionem à cerebro
H neruis ortum essentiamq; habere li
quet. Genus insuper carnis muscu-
losum à Galeno vocatum, inter offi
cialia ascribitur: à quo mouendi
prima vis efficiē quippe nullius ad-
miniculo, nulloue intercedente, sed
per se tm̄ mouetur: qn̄quidē si aliū-
de motū haberet, aliud scrutaremur,
qd̄ ex se motionē haberet, mouere-
turq;: quo mō res in infinitū pro-
cederet: nihil etenim mouet, nisi
idē quoq; moueatur. Hinc necessa-
rio rē quiescere necesse est apud pri
mum à mouente immobili agita-
tum. Verū ista in naturali philoso-
I phia amplius īterpretati sumus. Idē
quoq; carnis genus musculosum,
motus secus locū (lationē vocant)
Galeno īstrumētū scribitur: & nos
quoq; alias differemus de eo. Iā ve-
ro corpus illud spongiosum, qd̄ in
inguinibus axillisq; positū est, hui⁹
tm̄ gratia fabricatū, vt exacta ꝓpul
sataq; à cęteris partibus excremen-
ta exciperet: facileq; possumus no-
bis persuadere, adeo corpulentum,
& bene carnosum eē factum, vt im
pleret qd̄ in medio vasorū, in diuer-
sas parteis diductorū habetur: eius-
demq; diductionis firmamentū ac K
tutela foret. Qd̄ quidē & simplex ē,
animantibusq; oībus cōe: haud se
cus ac cęt vnū dissimilariū ac com
positorū omni animantium generi
cōe datum. Nūc de succis quatuor
quędā pertractanda sunt, in primisq;
de sanguine ipso, quē duplici prędi-
tum vtilitate spectamus: Vna, vt nu
triat, quā functionē efficit is qui in
iocinore ac venis, q (vt medici sen-
tiunt) ab eo viscere originē habent.
Altera, vt cōuehat atq; deferat vnà
spiritum caloremq;, & is in arterijs
contentus est. Pituita sanguis inco-
ctus est, vel (vt quis dixerit) sangui- I
nea superfluitas, quę parum abest,
quin sit sanguis: qua absente absce
denteq;, & secreta, sanguis absolu-
tionē nanciscitur, qd̄ de vtraq; bile,
tum flaua, tū atra, velim existimes.
Necessario itaq; pituita corporibus
insita: fieri etenim nequit alimen-
ta alterari immutariue, atq; conco
qui, quin & pituitosa excremēta gi
gnantur: Ad hæc alij quoque vsus
pituitę inuestigari possunt: hume-
ctat nanq; parteis, & nutritiōi aptas
efficit, viceq; alimenti in longa ine-
dia pręstat. Flaua vero, atraq; bilis
primo, ac per se in corpore continē I
tur, habenturq;. Etenim cibaria cō
cocta, q à ventriculo ad iecur trahū
tur, in sanguinē haudquaquā tran
sirent, mutarenturue, nisi si ab eis il
la duo excrementa secernerentur:
quemadmodū vinum dulce nō ni-
si duobus excrementis abdicatis, al-
tero crasso terrosoq;, altero tenui le
ui aereoq;, oībus suis numeris par-
tibusq; absolutū dici debet. Quāob
rem natura amarę bili, atq; atrę in-
strumēta ac conceptacula instituit,
pituitæ vero denegauit: qn̄quidem

A ex hac partes cōstitui ac nutriri voluit natura: ex alijs vero retro dictis succis nequaquā nutriri: paet autē q̄ natura hos succos instrumenta facultatis altricis noluerit boni electiōe. Nempe vesica bilis meatum habet geminum: at vt plurimū vnicus is est in intestinum, hoc est extrā fundi ventriculi & ieiuni mediū insertus, q̄ intestina sunt gracilia, ac sublimia: vel si geminus meatus sit in ecphysim illam maior īseritur, hoc est pyloron: minor in fundo vētris paulò suprà pyloron inuenitur, vbi eodē quo in intestinis fungitur mu-
B nere: vesica etenim illa portionē bilis quādam per hunc meatum qui vnicus est, ad īestina effundit, vt illa excitentur irritenturq́; ad excretionē, q̄siq́; abstergant. Lienis quoque meatus geminos habet, vnum quidem qui os vētriculi pertingit, quo exiguum atræ bilis in ipsum euomit, effunditq́;, tum vt expurgetur, tum vt citetur appetentia: quæ pfectò ab acidis excitari cōsueuit: quorum alijs in commentarijs copiosius mentionem faciemus. Proximum est, vt de adipe pauca annotemus: cuius vtilitas prima, vt calo-
C rem moueat atq; accersat omento atq; septo transuerso: estq́; excrementum, superfluitasue cōcocti sanguinis, quo partes animantis nutritæ sunt. quare adipe moderatè adepta, summam eximiāq; ex eo sanitatem coniicimus: probè nanq;, atque inculpatè facultatē altricē suas peragere functiōes testatur. Inde si corpori nō accrescat, aīal haudquaquā exactè concoquere significat: in quo excremētū, q̄d necessario pbaui cōcoctionē cōsequit, minimè fiat: id verò ē calidū, humidūq;: q̄d

ēt ad implēda q̄ in animante vacua habent nā constituit. vbi verò immoderatius pinguescit adipe aīantia, prauę, ac vitiosę affectiōis cōstitutionisq́; nota ē: multā quipp. alimentorū māīm (sanguinē dico) in adipē verti, ob quā refrigeret corp⁹, animalq́; mortē obeat. Adhęc sensu prædita nō ē, parteisq́; sensus cōpotes insensiles efficit, si immodicè augeat. Pilorū capitis, superciliorū, palpebrarūq́; vsus ad monimentū tutelāq́;: q nanq; in capite nascuntur, cerebrū à frigoris, calorisq́; noxa, & incōmodo tutantur: q superciliorū, palpebrarūq́; oculos ab exter-
E norū lapsu tutos faciūt: qui subaxillis, atq, in pectine, alijsq́; particulis exoriunt, ex copia, exuperātiaq́; materię originē trahūt. Galeni aūt opinio, qua pilos à vapore quodā caliginoso, fumido, atq; exusto produci asserit, nō oscitāter est ppēdēda: pilus nāq; corpus ē intēdi, aptū, siccū, cuiusmodi est alimēti sicci superfluitas, q̄n plus iusto aduritur, manēte in ipso exigua pinguitudinis portiuncula. Quāobrē, nō erit vapor ille, cui⁹ sit appositio partis ad partē: quinimmo corpus ē valde cōtinuū
F & intendi, aptū, atq; in longitudinē auctum. Natura verò (vt ego quidē sentio) hunc vaporē machinata est generationis pilorū gratia: atq; vt alienum materię superabundansq́; excrementum ab internis ad externa euocaretur, expurgareturq́; animantis corpus. Quod imitant agricolæ, qui vt fecūdior, feraciorq́; terra fiat, semina illi cōmittunt, atque iniiciunt, quæ eliciant, attrahantq́; q̄d in ea exustum terreūq́; cōsistit. At cutis olim tegumentum commune, Spiritus proxima sunt facultatis

G tatis instrumēta, q animal regit atque gubernat: cui quinq; potestates ancillantur, attractrix, retentrix, alteratrix, expultrix, quibus discernentē adijcimus. Verum enimuero alia quoq; inest facultas, quę absolute gubernatrix nominat, toti corpori communis, de qua aliqñ plenius disputabimus. Nunc tantum id dixisse satis sit, ab anima esse ac prodire, qua abeunte, animal quoque interire necesse est.

De dissimilaribus nutritoriæ facultati ad dictis partibus. Cap. 9.

H NVnc de partium officialium vsu paucis pertractabimus, q facultati altrici famulantur, necessaria in totum, ac manifesta explicantes: principiū facientes à nutricatione, quę ad vitam eximium in primis vsū obtinet. Quippe ad functionē huius abolitionem mors sequitur. Sunt vero, quātū sensu vsurpare possumus, hæ: Ventriculus, atque os, & qdā oris particulæ, gula, Itestina, iecur, venæ, renes, lien, vtraque vesica, tum bilis, tum lotij. Cęterum oris præcipua vtilitas commāducatio est, in quod munus dentes I instituti: anteriores quidē ad secādum: (incisorios vocāt) maxillares, qui & molares, ex translatiōe, ꝙ his cibi veluti molis cereales fruges tenuantur, & atterūtur. at ꝙ in ore sit aliqua concoctio, patet, quamuis is, quē probè nosti, alio vtatur nomine. Gula meatus, quo in ventriculū cibaria ingeruntur: cuius functio duabus constat facultatibus, attractrice, ac propultrice: primo nanq; ab ore trahimus cibos, deinde in ventriculū deuorātur, pelluntur q,: quibus actionibus abolitis, animal

simul, inedia, fameq; occumbere necesse est. Variari vero partem, quæ K potentijs naturalibus famulatur, oportet: id qđ ex arte secandi corpora patebit. Cōstat igitur gula tunicis duabus, interna atq; externa: quarum prima, cui recte sunt fibrę, quo ab ore in se attrahat, instituta est: altera vero, cui transuersę sunt fibrę, quo constringat ea quę continet ac protrudat, talis facta est. propellit aūt cibos haud secus, q̄ manu coacta ac compressa, fluida humidaq;. Sequitur ventriculus alimentorū per gulam ad se delatorum coctionis instrm: ea nanq; in chylū L mutat, atq; alterat, at nō in sanguinē: qđ confirmant indicantq; nuper dictę potentię, quibus ad hanc functionem vtitur. Concoctio vero manifestior est in tunica eius crassiore, ac carnosiore, quę plurimi caloris copiam tum a venis, tū ab arterijs deriuatam continet. Postremo viscera calidiora adiacentia ventri habes: iecur à dextris, lienem à sinistris, Duas quoq; habet tunicas, quæ pertinent vsque ad ipsum os: Vna quę interior est, qualis ē in vētre, talis persistens: Altera ad carnosiorem speciē in gula conuersa, qua M rum fibræ cōtrariam inter se dispositionem obtinēt. Quę interna est, in rectum porrectas habet fibras, vt quę trahendi cā sit instituta: externa transuersas, quò circulo contrahat. Hinc est ꝙ attractoria, & expulsoria facultates euidentissimę ī hoc viscere sint. Nēpe vbi alimēta ingesta sunt, arcte statim vndiq, cōplectit suis tunicis, quod vbi cibos ad perfectionē concoxit, vniuersę partes supernè insurgunt ad inferna ꝑmēdo. Habet vero expultrix actiones

A nes duas omnino contrarias: vnam q peracta concoctione deorsum, alteram quę sursum expellit. At vis illa, quę nobis discernēs nominatur, non ita euidens est in ventre, nisi si ex cremore (chylum vocant) ali ipsum dixerimus, & ob id cibū appetere, & tam arcte vndiq; constringere prēmere, atq; amplecti, q equidem nostra est opinio. Quare si aliter sentiremus, hoc est, ex hac conuersione cibi in cremorem haud nutriri ventrem: cur igitur alimenta expeteret? eaq; accepta tam valide cōstringeret? famesq; & esuritio cessa- B rent, vbi ea ingessimus? alioqui neque in appetentia, neque in complexu illo discernentis potentię fūctio obscura foret in eo. Quod si ita sit, vt pars parti famuletur, suijpsius nō obliuiscatur, oportet: vnde tum alimentum, tum vtilitatem ob id ipsum venter suscipiet, atq; consequetur: in quo collegarum nostrorū nō paucos dubitare audio: aiunt etenī, alimentum prius non posse esse cremoris illius conuersionem, quàm ī sanguinem alteret, immutetq;. Atqui nondum cibi in ventre sanguificationem adepti sunt. Dicemus i- C taq;, ex eo exiguum quiddam alimonię trahere qualitate magis, q̃ quantitate ac copia insigne: mox nanq; deuoratis cibis remittit, quiescitq; fames: haud secus q̃ vbi potionem ingesserim⁹, tollit statim sitis. Atque absurdum erit minime, existimare portiunculam quandam tenuem humore prēditam aliquantulo, non sanguineam adesse, quæ alimentum prēstet: quod nobis indicant animantia quędam exanguia quę nihilo minus nutriuntur. Cęterum concoctio in primis a calidita-

D te humiditateq, fit: deinde ab arcto illo ventriculi complexu. Quamobrem animantia quibus ventres crassiores, corpulentiores, durioresq; spectantur, eadem validius meliusque concoquunt: huiusmodi vero sunt ventres auium. Verum antiquorum nonnulli in hac fuerunt hęresi, vt a sola illa cōstrictoria facultate & amplexu, quibus venter circa cibos vtit concoctionem perfici putarent: atque ob id ventres quarundam volucrum, quales gallinarum, atq; perdicum, hominis ventriculo nonnihil opis suppeditare. Pars vero hęc cras- E sior duriorq; in his facta est, qm̄ dētibus molaribus carerent. Proxima huic sunt intestina, altricis quoque potentiæ instrumenta: primum nāque per pyloron ea quę in vētre cōcocta sunt, ad ipsa deferuntur, perfecta quippe concoctione, tum aperit inferius os ventriculi, exciditq; per ipsum quod concoctum est: inde iecur per venas cremoris succulētum trahit: postremo sicca superfluitas, excrementaq; deorsum ad intestina delabunt, ac pellunt: quorū duos vsus conspicimus: alterum qm̄ ab ipsis ad iecur alimentum transmit- F tit: alterum propter excrementorū expulsionem. Constant uero duab⁹ tunicis, vt sint validiora: atque harū vtraq; ex transuersis constituta fibris est: quare in his propulsoria facultas euidentior est, attractoria autem imbecilla. Ad hęc vim concoquendi his adesse patet, ob temperamentum, quod proximum tēperamento ventriculi sortita sunt. Multos vero intestinis anfractus, multasq; reuolutiones natura commenta est, vt materiæ in his contentæ p̄fecte concoquerent, atque vt tādiu

G manerent, donec iecur, quod sibi esset necessarium, assumpsisset. Quare Aristoteles animantia, quibus reuolutiones intestinorum paucæ essent, gulosa prodidit. Denique in iocinore alimentum in sanguinē cōmutari, inde ad parteis omneis trāsmitti, in confesso est: quamobrem prīcipem altricis potestatis esse Galenus censuit, ob excellentiam, qua cæteras nutritioni addictas parteis anteit: qui equidem ignorauit, alimentum in corde exquisitū, ac postremum confici: altricemq; in eo primam ac pręcipuam vim sitam.

H Sūt vero in nuper dicto viscere quinque naturales facultates: concoctricem dico, dum s. sanguis conficitur: retentricem, vbi cibaria coquūtur: attractricem, dum ab intestinis succum trahit: discernentem, quando secernit, dignoscitq; tria excrementa: serosum aquosumq;: quod a renib' trahitur: biliosum, quod a vesicula huic innexa: atribiliarium, ac crassum, feculentumq;, quod a liene. propulsoriam vero facultatem attractoriæ proximam esse merito dubitatur: cuius solutionem hic lo-
I cus haudquaq̄ postulat. Meminisse vero te oportet, omnes has facultates mutuam quandam concordiā, atq; concentum inter se habere in corpore, quemadmodum circa munus vnum operę multę, & circa artificium aliquod multi artifices. Nutrienti vero potentię vniuersę famulantur, quę sanè est omnib' animātis partibus necessario indita: verū enimuero accuratius consyderabimus, an altrix ista potestas ī iocinore principem sedem obtineat, an aliud sit viscus ipso pręstantius, cui illa assignanda sit. Nos quidem satis

K liquere ex his, quę in naturali philosophia scripta reliquimus, arbitramur, hanc ipsam nutriendi potētiā vnam tantum portiunculam partis alitę efficere: partes vero ex essētiis cōstitutas, ac cōpositas: quod vero ex essētiis cōstat, nō quodā tpantiæ id esse: q̄ sanè tpatio a quadam decoctione prouenit: decoctio vero a calore, inde facultatis hmōi instrumentum, fontem ac principium vehementioris caliditatis: parum enī aut penè nihil interest, necessarium quippiam dicamus partibus, an toti ipsi. Erit igitur scaturigo caloris istius iecur, aliæve nutritioni addi- L
ctæ partes. Quòd si vera sit Gal. sententia, qua cętera membra huic potentiæ ministrantia calorem, dum suas functiones peragunt, aliūde nō habere, q̄ ab iocinore, asserit, inter ipsa principatum quoq; tenebit id viscus, cuius auxilio sua obeūt munera: ipsum vero ad suas functiōes nullius ope indigeat: q̄ excellentia ac dignitas non immerito principem efficit: quemadmodum inter agricolas is princeps, ac domin' appellatur, cuius imperio opera negociaq; curātur: is vero nulli subdit',
munere suo fungitur. Discerem vero libentissime ex Gal. cęterisq; ei' sectatorib', cur solum iecur ad hāc potētiā perficiendam sufficiat: cum ipsi fateantur, nō paucas a corde arterias in ipsum deriuari, q̄ non paucam caloris copiam deferant, quę sanè incassum ac temere a natura commentæ sunt, si iecur ad hāc functionem sufficiat. At forte respondebunt, ab isto calore vim vitalem iocinori infundi. Nos vero iterum rogabimus, q̄ sit vitalis facultas in animantis partibus? an alia sit ab altera M

A te, atque sensibili, quibus vita constat? sed magis sensibili acceptá referimus: q opinio aduersatur isti, quá probe nosti. Quęcunq; vero de his potentijs conscripsimus, id ob earũ functiões actum putato, quas duas tantum, sentiendi s. & nutriendi arbitramur. At si obijciant tertiam aliam virtutem a corde profectam, q s. pulsus gignit, ipsamq, solam per se dici virtutem: Nos, & si id fatebimur, cor tamen iocinori eam transmittere dicemus: venæ etenim, q ab hepate sunt, minime feriũt. Pulsuũ vero effectrix facultas illa vitalis a B corde emanãs: quę caloris ac vitiũ in quaque parte corporis custodiendarum causa est, itemq; vna cum ipsa cor partibus alijs primarium alimentum exhibet, cæterasq; omneis virtutes impartitur. Quamobrẽ, cor princeps viscus erit potentię altricis conditor, hoc est, eius alimenti, qd' est instrumentum, quo cum agit facultas nutrimentum exhibendo. ꝗ si hic alia esset vis pręter istam altricem, alia quoq; membra haberent: fieri etenim non potest, vt sit vlla in particula potentia specie contraria alijs, quę sunt ĩ cęteris membris po C tentijs. Hęc vero in solo principe viscere sedem obtinet: quod neq; Gale. neq; alij medici vsquam censuerunt. Collatio itaque cordis ad iecur eadem erit, cum ea quam facit Galen⁹ iocinoris ad partes cęteras: quare cor in hac facultate iocinore pręstantius superiusq;. Iecur nãque suum munus haudquaq̃ probè obiret, nisi si a principe calor tum qualitate tum quantitate moderat⁹ trãsmitteretur ad ipsum. Satis igitur, superq; probatum, Cor principẽ esse, & effectorem præcipuum potentiæ nutritorię: quod a Galeno & cęteris D anatomices magistris omissum est.

Non est præterea ꝗ censeas iecur princeps viscus vocandum, q̃uis eo indigeat cor ad alimẽti tum elaborationem, tum confecturam: quemadmodum ventriculus, & si cibum iocinori apparet, prĩceps nihilo minus nõ appellabit': Neq; bubulcus cęteris bubulcis edulia parans, eorũ princeps ꝑtinus censebit'. Postq̃ igit' cordis principat⁹ discussus est, & ex arte secandi corpora liquet arterias ĩ omneis ꝑteis corporis dispgi, & ob id a corde alimentum quoque exhiberi eo modo quo nuper diximus, E nũ ĩcassum temereq; factas arterias opinabimur. Cæterũ hactenus per anatomicẽ spectatum non est, ab hepate ꝑ venas ad cor sanguinẽ deferri: is etenim qui in venis habetur imperfectior est: qui in vero in arterijs continetur, vt vehiculum spirit⁹ esset, infusus est. Dicet vero quispiã, hãc consyderationem ad medicum nõ pertinere. Ego vero maxime necessariam ingenue fateor, qd' alias diffusius explicabitur. Cæterũ non possum non demirari Galenũ commentario de locis affectis III. immerito Archigenem reprehendentẽ, in F curatione memorię deperditę: quippe hic memoriam a corde proficisci existimãs, remedia cordi idonea adferebat: ad quem Galenus ridens inquit, postq̃ ò Archigene tu in ea es opinione: memoriam in corde sitam, cur cucurbitulam cordi non affigis, omnemq, medicationis scopũ ad id non vertis? Ego vero Galeni, q̃ Archigenis sententiam digniorem reprehensione cẽseo: qd' ex his quę retro iam disseruimus, & posthac disseremus, patebit apertè. Cor

G omnium corporis partium princeps: atque eius situs sedem obtinet principalem: in medio.n. positum est, (qui loc' est regũ, ac nobiliorũ) vt vndiq; attigi vel ęque vel proxime posset, & tutius conseruari: quare inuolutum & circundatum membrana crassa (pericardion vocant). Nutrimentum illi aduenit ex vena, q̃ inter ipsum atq; iecur iacet: tegumẽtum vero atque operimentum qđ auri eius impositum est, eius gratia factum est, vt reclusum, sanguini ꝓberet ingressum: occlusum vero, retineret. Altera vero auris, quæ a H vena (vt nonnulli sentiunt) ad pulmonem sanguinem deferente alimenti gratia (venę nãq; nullę pulmoni sunt continuę) operimentum hẽt ad hoc commentum, vt extrorsum apertum sanguini exitum ĩ pulmones pręstaret: verum alteri harum aurium terna instituta sunt tegumenta, vt aperta introrsum sanguis atque spiritus in arterias dimanarẽt ac fluerent: nec postea refluerent, recurrerentve. Hęc autem vena est in cordis ventre sinistro, est vero arterię maioris os. Altera vero auris, q̃ alia in parte est, arterię os est, quę I ad pulmones tendit, a qua ventilatio cordi contingit, quare vt extrorsum aperirent̃, tegumenta huius facta sunt. Sequitur vt de liene nonnulla dicamus, qui duos meatus habet, vnum iocinori, alterum ventriculo continuum. in hoc viscere crassitudo sanguinis spectatur, quare vt a melancholico succo iecur expurgaret, constitutum arbitrant̃. Abest autem non parum a veritate, si duo esse hepata in corpore existimem': nullas.n. ab hoc venas ad alias partes deriuari cernimus. Vesica vero quæ iocinori subest, vt biliosum traheret excrementum. Renes quoque K iocinori ancillant̃: trahũt nãque id quod est in sanguine aqueum ac serosum per venã, q̃ a gibbis iocanoris exorit̃. Vesica altera, vt a renibus serosum, aqueamq; superfluitatem traheret ac reciperet: habet vero operculum quoddam cortici non absimile (musculum alij vocant) quod dum trahitur lotium, reserat̃: attracto vero & defluxo, occluditur, ne ad renes recurrat. Id vero maxime meminisse te velim, vnumquodq; instrumentorum institutorum ad sanguinis expurgationem, attrahere excrementum illud tm̃, vt ex eo L alimentum suscipiat: præstant vero & alios vsus necessarios, vnde facultatibus nuper scriptis singula prędita sunt, attractrice videlicet, alteratrice, retentrice, discernente, atq; ꝓpultrice. Hæ sunt omnes altricis potentię partes. Cæterum duas tm̃ cõcoctiones omnibus particulis communes memineris, ventriculi, atque iocinoris. Atqui si placet in venis aliquam collocare, ea sit exigua. Tertia vero ac postrema singulis membris propria ac peculiaris.

De partibus dissimilaribus, quæ sunt genitiuæ potentiæ instrumenta. Cap. 10 M

QVoniam de partibus nutritiõi dicatis sermo nobis retro plurimus fuit, iam de his, quę generationis sunt instrumenta, disserẽdum: Auctrix nãq; potentia eadem hẽt cum altrice organa, nulla vero sibi propria. Partium genitalium alię sunt fœminarum, vterus, vuluæ, mammę: maris, testes, & coles. Testes ad genitale semen efficiendum

emo-

A emollita est natura, quorum caro alba, fungosa, spongiosaq; est, cuiusmodi quoq; mammas habere spectamus. quare sanguinem sibi similem faciunt, hoc est, albicantẽ: quẽadmodum & iecur chylum in rubrum mutat, hoc est, suũ colorem: agens quippe quod ab eo afficitur, sibi consimile reddit. Illud vero te latere non debet, ipsos in generatione principatum nõ obtinere, vt sentit Galenus: &si facultas ista in his sita sit: quandoquidem functiones suas nequaq̃ possunt peragere, nisi si per spiritum qualitate ac quanti- B tate moderatum a corde trãsmissũ: quare in confesso est, vim illam cordis, quæ tam probè calorem temperat, vt inculpatè sua munera obeant testiculi, præcipue genitalem appellandam. Quæ vero facultas ipsis adest, prædictę ministra erit: atque si excellentiam quandam obtinere videť, particularis censebiť. Quos aũt Gale. in fœminis constitutos esse ꝓdidit, nullius in generatione momẽti esse existimes: quippe semen qđ in venere ab ipsis emittiť, ad generationem nihil vtilitatis habet. Atqui aliquis dicet: Frustra ergo horũ te- C stium cõstitutio a natura facta est? Huic protinus respõdebimus, ĩ maribus mammas nihil conferre ad genitricem potentiam: in illis tamẽ nonnullos vsus insitos. Rogabit iterum quispiam, Vnde semen fœmineũ geniturę nihil opis suppeditare exploratum habeam? Dicam ingenue, id tum sensu, tum argumento deprehendi: Nempe fœminam non emisso semine concipere non ignoramus. Ego igiť postq̃ Aristo. de ea re commentarios perlegissem, non paucas obstetrices rogitans, an id verum esset, comperi creberrime vsu- D uenire, vel si inuitę coeãt. Harumq; multas vidimus quę vi venerem essent passę, concepisse. Porrò matrona quędam quę è regiõe ędium nostrarum habitabat, iurauit nobis vť conceptis verbis, cum balneum intrasset, in quo improbi quidam homines antea dum lauarent, semen genitale profudissent, statim concepisse: quod &si incredibile videreť, fecit nihilo minus vitæ illius anteactæ integra, atq; inculpata castimonia, vt fidem verbis suis adhiberẽ. Quamobrẽ protinus ad cõmenta- E riũ quendam Auencladij, quem de semine genitali edidit, euoluẽdum accessi: vbi id posse contingere inuenimus. Cuius rationẽ mirè nobis arridentem huiusmodi afferebat: uidelicet ipsi utero inesse uim quãdã propriam abditam, ac cæcam cum semine genitali, qua ipsum trahit: ad quod nulla opus esse delectatione uoluptateq; scribit. Eximię quidem, & doctæ hominis rationes. Illud autem, quod naturali argumento exploramus, est, ꝙ si fœmineum semen easdem in generatione, & tã F eximias uires obtineret, q̃ maris semen: posse fœminam ex se nullius ope generare, quare mare minime opus esset. Non est insuper censendum partes quasdam a semine maris, alias uero a fœmineo constitui: quoniam q̃uis numerosę sint, in uno tamẽ (quod ipsis inest prĩcipio) unum sunt: cuius quidem principij largitor, atq; opifex cor erit, partiũ quoq; omniũ auctor potestate: qđ si à fœmineo semĩe dimanaret, nos utiq; maris semen ad generationẽ nihil conferre rectè arbitraremur: uerum eadem est ratio de hominis ge-

G genitura. Dicet vero aliquis, neutrũ horum suas functiones agere: nisi si prius sit mutua commixtio, atque temperatura, aliamq; formam ac constitutionẽ sint consequuta: quẽadmodum mel solum, aut acetum solum oxymel non conficit, verum opus est mixtura & temperatione mutua. Fatebimur vtrunq; habere temperamentum, quod a perficiendi facultate prædito venit: atque vtrunq; vice materiæ hic est, nullãq; formam q̃ a vi genitrice consequit. Quamobrem pars quæ talem temperaturã obtinet ac facit, generatio
H nis facultatẽ quoq; habebit: in qua opinione qui versantur, vterum vi præditum generandi fatebuntur.
Ego vero libentissime discerem, in quo necessaria sunt sanguis, ac semen ad hanc functionem peragendam. Sanguis etenim membra vniuersa nutrit ac conficit: patet item semen maris ac fœminę non posse operari omni specie: sed & fœminã ad generationem functiones habere quispiam dixerit, quamobrem actionem vnius sine alterius actione consistere absurdum foret. Ambo igitur scopum vnum obtinent sua-
I rum functionum: fœtum s. cui ab vtroq; portio essentiæ inseritur: ab vno quidem forma, ab altero materia. verum nusq̃ præstat formam fęmina: nusquam mas materiam: qđ enim alimentum exhibet, materiã quoq; præbet: at fœmina alimentũ suppeditat, suggerit igitur & materiam: formam vero mas, quæ est Aristo. sententia. Verum enimuero quoniam fœmina in se nihil contineat, quod materiam existimare valeamus, præter semen atque sanguinem menstruum: at semen aquosa est humiditas excremento similis: K
nec aberrabis si vere excrementum nominaueris, quo membra ali haudquaquam possunt: a sanguine etenim potius nutrimentum susciperent: qui vere alit. Nihil vero Interest inter alimenti materiam, & inter essentiæ materiam: alimentum partim essẽtia est: generatio vero essentiæ est in toto: totius vero materia eadem est cum illa partium. Ad hęc fœmineum semen materiam fœtus non esse, indicio sunt mulieres, quę citra emissionem seminis grauidæ fiunt: vterus quidem propellit, euo- L
mitq; suum semen: maris vero attrahit ac retinet: quibus liquet superfluitatem esse fœminę semen, a voluptate concitatam huc illucq; diuagantem, haud secus, ac saliua in ore esurientis atq; famelici prouocatur, dum alium edentem conspicit. Maris quidem semen agentis vices implet: partes item a calore naturali, qui sedem in corde obtinet, alũtur, hicq; primum est animę potentię altricis instrumentum: atque ob id quoq; facultatis perficientis absoluentisq;. Porrò in maris semine, atq; sanguine qui in vtero conti M
netur, præcipuam caliditatis huius portionem actu adesse oportet: in semine illo quidẽ, quia calidũ humidũq; est. Sanguis aũt, ex quo consistit ac gignitur fœtus ex venis corporis fœminę, qui in vtero retent⁹, lõgè abest a facultate nuper dicta: incoctus nanq; hic existit: quinetiã lõgissimè abest ab eadẽ potẽtia fœmineum semen: praeterea fœtum in se caliditatẽ habere nõ erit dicẽdũ: q̃nquidem calor ille naturalis a calore aleutis tñ nascit̃. Quãobrẽ sic colligem, semen quod est fœminę,

neque

A neq; materiã, neq; formã foetui sug gerere: quippe illa a sanguine menstruo, hæc vero a fœmineo semine suppeditatur. Item semen non solũ qualitate, verum etiã quantitate v-sum vtilitatéq; præstat. Aristoteles itaq; Galeni calumniã vitabit, qui ancillã, quę saltauerat apud Hippocratem, abortiuisse sexto die, contra Aristotelem adducit: postquem saltum semen mẽbranula inuolutũ visum est: neq; ab Aristotele rogãdũ, vbi semen istud haberetur, vtpote I re medica parum necessarium. pertinet vero hęc disputatio ad generatio-
B nẽ animaliũ: quare qui controuersiam explicatam ac solutã habere volet, ad commentarios de generatione aĩaliũ Aristo. confugiat. Nostra igitur oratio vnde egressa erat, reuertatur. Coles tum vt semen in vterum immittat, atq; infundat, tũ vt per eum reddatur lotiũ, constitutũ fuit: Vteri, vt contineatur in eis quod gignitur, atq, vt per eos defluat excrementũ sanguinis incocti fęminarũ (menstruũ vocant:) cui' ortus est ab immodico earũ humore ob penuriam interni caloris nõ probè cõcocto, inq, parteis omneis trãs
C misso. Quare natura meatus instituit, quibus menstruum istud excrementũ vicibus quibusdam ac circuitibus propelleret: constituit vuluas natura ex multis fibris transuersis, vt retentrix facultas valida esset: nonnullis vero oblongis, vt semen genitale attraherent: atq; vis ꝓpulsoria eximia eis inest, vnde & fibras in latum protensas nactę sunt. Quęret vero quispiã: an vteri immutandi potestate sint præditi? Dicam cõsyderatione ampliori id esse speculãdũ: qñquidẽ absurdũ esset asserere, vterũ partes foetus fingere, cũ à vi il- D
la (quã informatricẽ nominãt) vna cum calore semini innato fingant. Quin potius quæ in vulua est immutandi potentia, conseruatricis tãtum vicẽ occupat: semen etenim cũ ab aere nos ambiente attingitur, statim vitiat: vnde videre est, quã immutandi vim vuluæ cõtineat. Post hęc mammæ explicandæ, quæ, vt lac progignerent, factæ sunt: caro etenim ipsarũ fungosa albidaq;, atq; insignem cum vtero consensum habent: quare vbi quæ ad vteros profluere debuerunt, ab aliqua caussa impediuntur, statim ad mãmas re- E
currunt: quod lactantes apertè indicant, quibus nulla, aut pauca erumpunt menstrua: quarũ nonnullæ dũ infantibus lac prębent, cõcipere minimè possunt. Hacten' de mẽstruis, ac semine genitali.

De instrumẽtis sensibus dicatis generatim.
Cap. 11

SEntiendi potentia quinq; omnino modis explicat: vidẽdi, audiẽdi, gustãdi, olfaciendi, & postremo tangẽdi: quorũ gratia cerebrũ a natura factũ est, præcipue propter qua- F
tuor primas differẽtias sensuũ, quorum quilibet suo duntaxat instrumento contentus est: visus, oculo: olfactus, naribus: gustus, lingua: auditus, auribus. Tactionis vero instrumentũ non paruã dubitationẽ adfert. Quippe Galenus neruos, qui a cerebro oriũtur, instrumenta sensionis esse censet, ab illisq, omnib' partib' sentiendi vim suppeditari. Aristoteles autem sedẽ sensuum carni tribuit, opinioni inhęrens, quam de cerebro concepit: ille nãque sensus in cerebro esse, tanq̃ eorũ principe,

G hoc est, citra alterius opem functio
nes sentiẽdi a cerebro præstari. Hic
vero cor principium esse sensuum,
cui ĩ hac facultate ancilletur ac sub
ijciat' cerebrũ, vel quinq; ipsos sen-
sus obtinens: id quod eadem metho
do contemplari volumus, qua nup
iocinoris excellentiam excussimus.
Primo quidem Gale. cęteriq; anato
mices peritissimi ingenuè fatentur,
arterias nõ paucas, magnasq;, ac va
lidas a corde ad cerebrum tendere:
vnde facile ĩnotescet, in his functio
nibus cerebrum cordis auxilio indi
gere. At dicet aliquis: Si a corde cere
H brum calorem delatũ accipiat, quo
alitur, ac fouetur: necessario sequet',
cor ipsum cerebro famulari: alimẽ
tum nanque & altrix ipsa potestas
non aliam ob caussam a natura ex-
hibita sunt animanti, q̃ ob sensus &
sentiendi facultatem: quod vero a
cordis calore cerebro accedit ac sug
geritur, sensus sunt omnes, quina-
rio complexi numero: quamobrem
dicet alius vim sentiendi in corde p̃
cipue sitam: quæ quidem sensus est
communis vocat': cuius essentiam
in commentarijs de anima satis su-
perque explicauimus. Hac itaque ĩ
I re Aristot. atq; Gale. mutuò discre-
pant, illo in corde, hoc ĩ cerebro sen
sitricem vim collocante. At si roges,
quomodo compertum habeamus,
a corde cerebrum ita moderatũ ca-
lorem tum qualitate, tum quantita
te obtinere, vt sensib' oĩbus efficien
dis sit satis: Hic tibi libere, ac vere re
spõdebim': haudquaq̃ a quouis ca
lore sensus quoslibet gigni: q̃nqui-
dẽ is, quo cũ alẽdi potẽtia agit, alius
est ab eo, cũ quo suas functiões pa-
git vix sensitrix: quod ipsum in dor
miẽtib', atq; vigilãtib' videre est: nẽ
pe in somno nutritoria facultas va- K
lidior est, quo tempore sensus actu
non sunt. Quare caliditas, cui' ope
functiones suas sentiẽdi vis p̃ficit, ĩ
somno delibutis, actu in sensib' mi-
nime spectabit': quidã etenĩ oculis
patiẽtb' dormiũt: atq; hi tñ haud-
quaq̃ vident: id vero cõmittit', calo-
re, in quo cõsistit visio, p̃ neruos vi-
sorios (opticos Græci vocant) recur-
rente ad interna: alioqui cernendi
mun' haud quiesceret. Ad hæc me-
minisse oportet, vnã eandẽq, vim,
actu atq; potestate simul & eodẽ tẽ
pore inueniri haud posse. facultas i-
taq; cernẽdi vnà cũ spiritu visorio L
emanat: hic vero cũ naturali calo-
re: vis vero illa, vbi quis dormit, a-
ctu nõ inest, quippe ĩ somno vide-
ret. Porrò calor naturalis, qui vim
sensitricem roborat, nõ is est, qui al
tricẽ fouet: dormiẽs etenĩ alit', at mi
nime videt. Quãdo vero vñ trãsmit
tat', & quo recurrat calor i le didice
ris, sedem quoq; sensus cõis explora
tã habebis. Verũ enĩuero a corde, p̃
ficiscit' ac defert', illucq; redit, ac re-
uocat': quare vigilãs planè calidior
est circa exteriora, dormiẽs vero fri-
gidior, qui inde altricẽ vim validio-
rem hẽt. Absurde igit' quis asserue- M
rit, calorẽ illũ, a quo sensus oẽs. ac vi
gilia cõsistũt, primũ a cerebro exori
ri, ac fieri: viscus etenim. i. frigidũ, &
qui inde nascun' nerui frigidi: quip
pe maior horũ nũerus frigus euidẽ
tius cõtinere cõspiciun': quãobrem
ĩcredibile quippiã foret, si calorẽ ab
his ĩ corpis p̃teis deferri ac delegari
cẽserem'. Præterea & qui aĩæ altri-
cis materia est calor, & qui sensitri-
cis, vnũ quidẽ sunt, tũ subiecti loco,
tum situ: potẽtia nãq; alẽdi, q̃ ĩ fœ-
tu ẽ, ad sensilẽ admittẽdã & excipiẽ
dam

dam idonea est. Hæc aũt fœtui formã finẽq;,illa materiã ꝓbet. Atqui receptio in loco maxime apto fit: aĩa vero recipit in sui tm̃ subiecti loco,suiq; situs, qui sane calor est naturalis:quare sedes,in qua aĩam sentiendi vim admittere necessario oportet,illic erit. Quod igitur ex vtraque conflatum,ac tpatum est, vnũ loco subiecti ac positurae dicemus: q̃uis in neutra duarum figurarum possit vnum esse: simpliciter quidẽ vnum,hoc est numero: atq; vnum definitione:certaq; de his nostra est præclara sententia. Verũ enimuero postq̃ aptissimè declarauimus calorem,à quo gubernantur,moderanturq; sensus,sedem in corde obtinere:eam quę sensum communem regit potentiam,hic quoque sitam cẽsebimus,cui cerebrum ipsum famuletur, & quę principem eminentissimum cor habeat. nos id indicatiua methodo fusius exposuissemus: sed breuitati studẽtes, in alium differemus commentarium. Cerebrum itaq; cordis minister facultatẽ sensitricem illi suggerẽs,eo f.pacto, quo rex a cubicularij sui potestate, quã nihilominus a rege acceperit, aliqd facere impellit. Quærendũ deinceps, quo modo cerebrum cordi deseruiat, quẽadmodum de ministerio iocinoris retro diximus, quod alimentum videlicet cordi apparat. Nunc vero haud dubie assereMus, functiones sensuum in quauis caliditatis mensura ac modo non pfici. Patet quidem vehementiori non opus esse,ue externè sensilia pcipi impediat. Spectamus etenim acutis affectos morbis, & ob id cerebri plerunque calidiori intemperie laborãtes,sese videre,audireq; multa, quæ nusq̃ sunt,existimantes. Id quoque in tactione precipue innotescit,q in primis ad qualitates pcipiẽdas instituta est,quib⁹ carere suũ instrumentum vtpote commoderatum ex eis, haudquaq̃ potuit:atq; iõ ẽt tpatissimum factum, vt exquisitius exactiusq; sentiret. Cæterũ cor cum sit calidissimum,iccirco aduersus cordis sedem & calorem cerebrum natura molita est,vt feruorem illius moderaretur,& tẽperiẽ afferret, qua sensilia perfectius sentiremus, ac deprehenderemus. Atqui si frigidũ cordi tpamentum indidisset natura, altricis potentiæ functiões imbecillimę forent. Cerebrum vero ac cor sic aduersa posuit, vt nuper dictas potestates animãtia pfecta exquisitissimas absolutissimasq; obtinerent. Spõgia quidem q inter aĩalia adscribitur,& multa id genus, cerebro indiguisse non videntꝰ,potissimumq; eo neruo grandi,spinæ dorsi medullã intelligit,qui a cerebro ortum habet:quare si fortè aliquando pars nonnulla huiuscemodi animantium secetur, abrumpatur,aut euellatur;illa & viuet,& nutrietur,& incrementum suscipiet:hóc est,residuo animal illud renascetur,& complebitur. Hĩc spectari potest,in quo cerebrum cordi famuletur: quod doctè & sapienter Aristoteli,eiusque sequacibus, atq; sectæ viatoriæ scriptũ est. Caluaria ad cerebri defensionẽ ac munimentum constituta,figurę rotundę, ne tam facile lęsioni pateret:quod imitati duces,iubent turres rotũdas cõstrui,ad vix patiendum aptissimas. Ad hæc sphęrica tum capaciora, tũ assiduæ motioni ac vertigini promptiora sunt.

De

G

De spinæ dorsi medulla. Cap. 12

SPinæ dorsi medulla eiusdem generis est cum cerebro, vertebras affixas sibi continens.

De tactionis instrumento. Cap. 13

TActionis proprium instrumentum caro est, vtpote animantibus omnibus communis: quin & ipse tactus ipsis communis est: quorũ perfectiora carnem obtinent neruis numerosis refertam, quibus eius tẽperamentum moderetur. Cũ itaq;
H nerui eiusdem sint cum cerebro tẽperaturę, qui ab eis vsus expectant, cerebri vsibus respondebunt: verũ enimuero partes in quas pauci inseruntur, sparguntur ve nerui, hebetiori, atq; obtusiori sensu præditæ sunt. Porrò huius sensus quippiam partibus vniuersis carnosis commune est, quatuor s. qualitates: caliditas, frigiditas, siccitas, humiditas. Quippiam vero vni tantum parti proprium: quemadmodum vbi os ventriculi inanitionem quandam persentiscit, hoc est, famé, ac sitim: illa quidem sensus erit resolutionis
I crassioris essentiæ calidæ ac siccæ: hęc vero frigidæ & humidę: duplex igitur sensus proprius constituitur. At titillationis sensum, qui in glande colis, pudendive percipitur, dum veneri ĩdulgemus, tactui acceptum referimus.

De lingua. Cap. 14.

SEquitur lingua, quæ ad sapores percipiendos vnà cum suis neruis accommodata est: alij vero, vt pręstantius, adiiciunt, ad literas etiã exprimendas, & explanandas, & ad sermonis expressionem factã esse: ſ K cuius radice duo meatus visuntur, glandulosum illud, quod saliuam pelicit, attingentes: vsus vero id genus saliuæ est, vt sapores gustui reddat.

De oculis. Cap. 15.

OCulos visionis gratia constitutos nemo nescit. hi septem cõstant tunicis, atq; tribus humorib': quorum chrystalloides primum visus instrumentum, vel etiam tunica, telæ aranearum similis (arachnoides Græcis dicta) supra hunc humorem posita. Quippe ex naturali L
philosophia didicisti, hanc comprehensionem in re perlucida, peruiaq; cuiusmodi sunt aer, atque aqua, fieri: quorum perluciditas facit, vt colores admittant. Sunt vero duo tantum in oculo ex mixtura ac temperatura aeris atque aquę exquisitissimæ luciditatis. Ad hęc globosam figuram chrystalloides habuit paulatim depressam ad sensilia numerosiora complectenda: huiusque gratia alij omnes humores atq; tunicę conditæ fuerunt. Depressio vero illa moderata, vt quippiam a grandi M
nosa assumeret: Humor nẽpe, qui uitri fusi colorem refert, hyaloides Græcis, rore quodam hunc alit: quandoquidem longè abest à sanguine: oportuit medio intercedente aliquo sanguinem transire ac deriuari, ut cætera ad alimentum huius essent idonea: Qui uero albus nominatur, aquosus ac tenuis Galeno, ut ipsum primarium humectaret, arceretque ab eo aeris nos ambientis noxas: atque prohiberet, ne contactu uueæ (rhagoides Græcis) lederetur. Quę uero tunica coniun-

A ctata, quam adnatam alij appellãt, fortis ac ualida, ut a duritie nerui defenderet oculum, condita est: ligamentum & ipsa existens toti oculo ad ossa circumiacentia: cuius alij quoq; usus mox explicabuntur. Porro quæ secunda dicitur, Galeno choroides, alit reticularem, amphiblistroides Græcis, per uenas, quę per ipsam feruntur: illi quoque suppeditat calorem per arterias, quę in ipsa sunt. At retiformis spiritum præstat uisorium per neruos, qui in ea diffusi sunt: hoc est, naturalem caliditatem. Iam autem & chrystalloidi aduehit, & defert nutrimentum roridum: atq; calorem fouet ob arterias, quę in ipsa sunt. Galenus illam, quę telis aranearum persimilis est, arachnoides Græcis, lucidissimam, splendidissimamq; cẽset: quoniam idola formæq; in ea imprimuntur: unde uisus proprium esse instrumẽtum per se, uel intercedẽte chrystalloide. Vuę, rhagoidisue usus triplex: Prim⁹ ut ceratoidi alimentum suggerat, atq; ideo plena: Alter ut a duritate ceratoidis chrystalloidem tutam reddat, ob id mollior facta: Itẽ ne spiritus uisorius dissiparetur dispergereturq́, nigra: quippe nigrũ cogit: atq; etiam media parte, qua pupilla est, modico foramine concaua: quod foramentum iccirco factũ est, ut foret chrystalloidis arachnoidisue, aut utriusque forma sensiliũ. Nempe, sicuti bene nosti, non fit extra mittendo uisus: oculus etenim admittit colores per splendidas suas partes, ac lucidas, eo pacto quo speculum, qui mox ubi admissi impressiq; sunt, a uisorio spiritu comprehenduntur: quod nos sex ualidis argumentis discussimus in commentario de sensu & sensili. Quare si pꝫ quępiam oculi idonea est, & apta ꝓpter suum eximium splendorem ad colorum impressionem, erit ꝑfecto proprium uisionis instrumentum. Ceratoides ut propugnaculũ foret aquei illius humoris, quem albũ uocitant, constituta, atq; itẽ subtilis pariter, & splendida, ne chrystalloidi impedimento sit ad formas recipiẽdas, simul ne uisio ab extrorsum occurrentibus aliquando lædatur. Adhæc adnata tunica secũ mouet musculum oculum mouentem. Hactenus de partiũ oculi usibus, ex Galeno: qui maxima ex parte, ut patet, a coniectura proficiscunt: partes uero oẽs sic tantum institutę, ut ocul⁹ colores suscipiat.

De auditorijs sensibus, ac partibus. Cap. 16

NVnc de aure, auditionis quidẽ instrumento, nonnihil disserẽdũ. Est igitur quod sensum gignit auditoriũ, neruus qui a cerebro ad ipsam deriuatur, ut foramenti auris sit operimentum. Ambagiosis autẽ anfractibus, obliquisq; circũuolutionibus prędité aures, ut frigidi spiritus rationem ac uiolentiã exoluerent, paulatim obliquatiõis uarietate. Atq, ẽt, quod est commodius, ne ualidę uoces, soniue graues tam facilè lęsionẽ inferrent. fuerunt quoq; chartilaginosę, ut unà cum figura hmõi ad uoces percipiẽdas aptissimę forẽt. Cętera uerò animãtia aliter constructas obtinent, plusq; ijs prominent, ac maiores sunt, ut eas circunducere, & obuertere semper sonis, ac uocibus possint: quare rationabiliter homini non mouẽtur, illis autem crebrò mouentur.

G *De olfactorijs instrumentis.* Cap. 17

OLfactus instrumentum nasus est: qui sensus in his quæ odoratu prædita sunt animantibus attractione, spirationeve, in his vero quæ huius sunt expertia, minime fit. Id genus sunt apes, muscę, & alia insecta. Aristote. hunc effici in nasi duobus meatibus, hoc est, naribus censuit: at Gale. in duobus illis meatibus ossium, quæ ethmoidæa Gręcis appellantur, ob quorum remotiorem situm spiratione animãs indiguisse ad olfaciendum. Quæ opi-
H nio a veritate aliena est: alioqui naribus obstructis odoraremus, vbi aerem ore inspissaremus, attraheremusq;: neque foramentum palato inest his proximum. Quamobrem Auenzoarus nõ inepte scripsit, nos posse odores percipere eduliorum, dum in ventre concoquuntur, si Galeno astipulemur: quinetiam quę illis ossium meatibus carent animalia, haudquaq̃ olfacerent. Porrò attractionem olfactui donatã ob duarum caussarum alteram meminisse te velim: aut vt melius s. eligerẽt: aut propter huius sensus in his quę
I odorant animantibus crassitudinẽ, atque hebetudinem Fieri nãque potest ab odoratis & olfactilibus, quæ tenuioris sunt essentiæ, vaporem ad sensorium impelli. Verum enimuero quia olfactus, aut trahendo, aut impellendo efficitur. vapor ab olfactibili pellendo aerem foras haudquaq̃ ascendet: qui potest trahendo id facere: aer nãq; odoratum attrahendo q̃ fundendo magis sentitur ac percipitur: quod ex eo liquet, cũ quippiam olfacere volumus, nos ẽt in attractionem incumbimus, quæ sane huius gratia istituta fuit. Quę igitur animantia trahendo odorãt, olfactus sensorio exquisitiori prędita sint, oportet, quàm quę contrà. Id vero in formicis apibusq; spectatur: præterea in his quæ odorãt animalibus paucus, vel pene nullus odor sentiscitur citra attractionẽ, ꝓpter imbecillitatẽ atque hebetudinem sensus. Equidem homo multis animantibus odoratum obtusiorem obtinet, quę pręcipue sagacitate odorandi victum venantur, quòd prouidentia quadam diuina ac pręscientia fieri prouerbiorum libri testantur. L

De partibus, a quibus motus efficitur voluntarius. Cap. 18.

FAcultas, quę motum animantibus præstat imaginatrix est, ęstimatrixve, quam appetitrix, atque concupiscibilis præcesserunt: deinde firmata deliberatio, simul & ratio, ob pręsentiam illius, quod est imaginatione æstimationeve complexum: sicuti in commentario de Anima explicauimus. Instrumenta vero huius potentię quot sint, quibus suas functiones peragat, exploranda sunt. Primo igitur motio- M
nem voluntariam in propriam atque communem secabimus. Hęc erit, qua secus locum, delatio dicitur, mouetur animal: illa verò cutis quæ in fronte est, oculorum, maxillarum, primarum nasi, labri, linguę epiglottidis, capitis, ceruicis, humerorum, cubiti, radij, digitorum, articulorum, thoracis quando respirat, vesicæ vbi clauditur, colis, intestini recti vbi excrementa retinentur, peritonei, coxarum, crurum, testium, denique pedũ, & eorum digitorum.

Hæ

A Hæ quidem sunt partes, quæ voluntario motu agitantur. Verum vnde fiant motiones istę perscrutandum: nam à pluribus q̃ ab vno efficiuntur. Exempli gratia: manus à tendone motum habet, tendo à musculo, muscul⁹ ex seipso, isq; primò mouet, nec ab alio motionem obtinet: constat nanq; oẽ qđ mouet, ab alio moueri: icciroo ea quorum vnũ aliud mouet, tandẽ ad id veniant necesse est, vt à nescio qua potentia motrice motũ habeant, & non ab alio corpore. principiũ ergo huic inest aliud, vti in naturali

B philosophia diffusè explicauimus: id si non admittamus, negociũ ad infinitum dilabetur. Motionis igitur initium in ipso musculo. Quãobrem medici, q à neruo musculis motum pręstari censent, absurdè faciunt: quippe neruus aut ex se, aut ab alio principio, qđ illi adesset, motionẽ pberet. Aliàs verò docuimus, qđlibet mobile motorẽ habere, qui deniq; si corporis expers non sit minimè mouebit, nisi idẽ moueat. ꝙ si à corporeo motio emanare, res in infinitũ caderet. quare hic esse necessario oportet qđ moueat, nec mo

C ueatur, atq; sit corporis expers. Hoc est argumentũ vnum, quo patet id, qđ primò animal mouet, non esse corporeũ, sed animę potentiã, quæ sita sit in musculo necessario. Estq; facultas, quę ab voluntatis imperio pendet, quã tum imaginatrix, ęstimatrixue, tũ deliberationis certitudo præcedunt. Præterea cùm id qđ mouet, sit corporis expers, sequetur necessariò, qđ primò ab ipso mouebitur corporeum esse, & tanquam materiã: illud verò formam: fieri etenim haud põt, qđ primũ mouet in animante sine materia cõsistere. D Quale igitur erit corpus hmõi? nẽpe calor naturalis, qui in nobis est: partes etenim refrigeratæ motiões deperdunt: calorem quidem illum natiuum in talium functionũ definitione complecti nemo nescit: qui differentias proprias in singulis partibus profunctionũ nã sortitur: euidentiores verò sunt in nutriendi facultate, qđ ab omnibus admittitur, approbaturq;. At Gal. sedem huius caliditatis ĩ cerebro esse prodidit literis: q̃ per neruos in vniuersum deferatur corpus. Arist. contrà in corde sitam censuit, cerebrumq; eadẽ E ratione illi famulari, qua nuper dicebamus in sensuum functiõibus. Cor igitur caloris principium atq; fons. Quare in timore calor homini ad cor confugit recurritq;, ob idq; crura tremunt, interdumq; homo sternitur, moueriq; non potest. Vnde vis illa prima gubernatrix in hac motione, & id quo caloris modum ac mẽsuram temperat ac moderatur, à corde proficiscuntur. Gale. pręterea cæteriq; omneis medici vim illã voluntariam in corde fatẽtur positam, vnde animantia tantũ à voluntatis impetu mouebuntur, F & cor principium erit, quod à cerebro tẽperabitur: parum uero interest id genus temperamenti aut per neruũ perfici, aut p spiritũ animalẽ in ipsum defluentẽ, quẽ spiritum in nullis neruis, exceptis uisorijs (opticos uocant) Gale. manifestè conspici negat. Cęterũ qđ primario à calore illo naturali motũ habet, musculus est, ob quandã similitudinẽ, quę illi est cũ calore: cõponitur etenim ex carne simplici & neruis, à qbus tendones exoriuntur. Neruus quidem

G dem solus natura frigidus est, nul-
lius caloris particeps. Quinetiã ve-
na immerito principiũ huius mo-
tionis nominaretur, quæ à viscere
non primo ortũ trahat. qđ item ar-
gumẽto alio indicari potest, s. ꝙ ali
mentum suggeres pars quiescere q̃
moueri debeat. Arteria itẽ nõ erit:
ab ipsa nanq; agitatiões pulsuum,
omniuo dissimiles motui, qui à vo
luntatis imperio prodit, & penè cõ-
trariæ efficiuntur: quorum diuersi-
tas, ac cõtrarietas, haud secus q̃ vel-
le, ac nolle simul existit. Musculum
igitur fontẽ & initiũ motionis calo
H ris natiui dicemus. Quamobrẽ par
tes ossium expertes, non duplices, et
exiguę, à musculis, nullo intercedẽ-
te, accipiunt motionẽ: duplices verò
in ramos diuaricatæ tendonũ ope,
qui ab extremo ipsarũ fini enascũ-
tur, motũ habent: ob id cùm cogi-
tur contrahitq; pars vna ex his, ten
dones illi velluntur, atq; ob vincu-
lũ, quo cũ ossis extremo ligatur, os
istud motu illius mouebitur. Atq;
ẽt pars q̃ mutuò contrarios motus
obtinet, duobus quoq; ossibus vel
musculis constabit, quæ diuersum
inuicem locũ sortientur, quorũ qđ-
I libet suo tẽpore trahit, prohibetq;
ne à suo contrario eodem momen-
to motus efficiatur. ꝙ si vtrunq; si-
mul ageret, pars equidem mõ vno,
ęquabiliq; velletur. Exẽpli gratia:
si musculus, qui in externa manus
parte situs est, trahat, in illam partẽ
declinabit: si verò qui in interna,
ad hãc vertetur: qñ autem vtrunq;
agit, manus neque introrsum, neq;
extrorsum ĩclinabit. Iã verò de mu
sculorum numero disseram⁹, quos
Galenus DXXIX. in corpore ho-
minis prodidit: faciei quidẽ XLV.
quorum XXIIII. oculos atq; pal K
pebras mouent: maxillam inferio-
rem XVII. reliquum faciei nouẽ:
in hisq; sub frontis cute delitescũt
nonnulli, oculorum apertioni ma-
gnopere conferentes. Sunt itẽ duo
nasi extremum mouentes: duo quĩ
labrum sursum, alij duo qui deor-
sum trahunt: duo preterea qui ma
xillam. Capitis atq; ceruicis XXIIII.
quorũ alij illuc, vbi eorũ est positu-
ra, trahunt: alij caput ceruicemq;
simul: horumq; alij sursum, alij an
trorsum, quidã retrorsum, alij dex-
trorsum, quidã sinistrorsum. Lin-
guam mouentes nouem sunt: cer- L
uicis verò atque epiglottidis gratia
XXXII. Humerorum singulorum
septem: vtrisq; partis brachij XIII.
quatuor supra cubitum: intus duo,
quibus ad internam manus partẽ
flectitur: duo foris, qui extrorsum,
hoc est, internam partem. Brachio-
rũ quodlibet XXVII. obtinet: quo-
rum alij extra, septem verò intus po
siti. Manus item XXXVI. habẽt, quę-
libet XVIII. qui ad externa, inter-
naque mouent, & ad motum polli
cis, minimi digiti, atque volæ. Tho
raci sdeniq; CVII. quorum alij re-
laxant, alij extendũt. Vertebrarum M
XLVIII. In ventre sub thoracis os-
se ad vmbilicum octo perueniunt:
quorum alij recti, atque in longitu
dinem sese agunt, quidam in latitu
dinem extenduntur, nõnulli p trãs-
uersum deferuntur, qui alijs & laxã
di, & tensionis vim cæteris suppedi-
tant. Testiculis insunt quatuor: co-
li item quatuor. At in ceruice vesicę
musculus est, qui arcet, ne nobis in-
uitis reddatur vrina. Præterea in re-
cti intestini extremo quatuor appõ
siti, ne videlicet importune excrẽ-
menta

A menta deijciantur. Coxæ, ac crura XLVI. constant: pedes verò XXVII. ad motioné indiguerunt, atq; eorũ articuli quidam: nam cæteri digiti pedum XXII. habent. Cęterum musculorũ omnium motus, aut à caliditate innata, & cõi: aut à calore, qui vnicuiq; adest musculo, prodit. Cùm itaq; ita sit comparatum, vt pars nulla motioné obtineat, prætérq̃ à naturali calido, qđ est instar formæ: vel à calore, qui musculo est insitus: hic verò ab animę principio: id icciro quid sit, vnde, & vbi scrutari debemus: facultas equidé,
B quæ motum secus locũ præbet, anima est. Atqui motio huiusce modi partium singularũ à potentia volũtaria inserta mébro communi particulæ, quæ ex se moueatur, proficiscitur: atq, etiã à vi propria, à voluntatis imperio prodeũte, quæ innata est partibus quibusdã particularibus, quę per se motũ obtinent. hæ verò sunt musculi. Nunc verò sensui satis superq; vsurpatur nullã in animãte partem (excepto corde) communé toti corpori, quę per se moueatur. Quare potestas communis, quæ à voluntate est, in corde,
C hoc est, eius musculo, sedem habebit: atq; ea quę voluntaria particularis nominant, in quolibet musculo continebitur. Quinetiam motio communis animantium, vitalis respiratio appellata, cor ꝓ fonte obtinet, cui⁹ propè dixerim germana est ea, q̃ per arterias fit, agitatio, quę dum quiescit aĩal, obscurior est. Cerebrũ igit' neruosq;, vt calorem, qui est scaturigo motricis facultatis voluntariæ tum cõis, tũ proprię, temperarent, natura condidit. Ad hæc id te scire velim, motioné, quę à uoluntatis arbitrio pédet, citra musculum posse fieri: idq, caliditate innata, aut eo ipso, qđ illi proportionatur in exanguibus musculorũ expti
D bus, præstari: æquidem in animãtibus perfectis solum musculi spectantur. Quamobrem Gale. uix potuit musculos liguã extrorsum mouentes tradere: quinetiã nec motũ colis, penisue inteati in coitu: id uero in caussa fuit, ꝙ motũ oĩno citra musculum nõ posse consistere sibi ꝑsuaserat: uerũ à ueritate alien⁹ ẽ.

De respirationis vsu, atque eius instrumentis. *Cap.* 19. E

PRoximum est, ut de respiratione, partibusq; à quibus efficit', disseramus. Hanc Gale. à uoluntatis impetu prodire existimauit: qñ cerebri auxilio is motus peragatur: itéq; neruis inesse motioné uoluntariã: qđ q̃ sit à ueritate remotũ, nuper cũ de motibus ageremus, copiosè ostensum est. Quamobrem affectus, q motioni contingunt, primario ac per se musculis assignabim⁹: per consensum uerò ac colligantiã cerebro, ac neruis: atq; curationem primò & remedia musculis adhibebit: deinde ad cerebrũ neruosq; uer F tetur medicationis scopus. Respirationi auté partes deseruientes, septũ transuersum, pulmones, aspera arteria, epiglottis, columella: quorum usus prius non explicabimus, q̃ spirationis utilitaté exactè discusserimus. Hanc Galen. alijq; oẽs medicinæ professores, duos usus obtinere literis mandauerunt: Vnũ, ut cordis naturalem caliditaté aeris nos ambientis algidi ingressu refrigeraret, atq, excreméta fumida caliginosaq; à calor nativo dissipata diuapò

ratáq;

G rataq; expelleret: quę animātibus calidioribus, ac sanguine præditis, eximiè necessarium esse cōstat: his uerò qui tum caloris, tū sanguinis sunt expertia, haudquaq̃: quippe nō est dubium arteriarum pulsum in his respirationis uicem implere. Alterum deinceps, ut aere respirato, id qđ de spiritu defluxit, īstauretur, alanturq; uires internę. Verum absurdum, falsumq; id deprehēditur: compositū nanq; nullum à simplici alitur: alioquin animans ex elemento uno conflatum reperiretur: qđ penitus à Galeno reijcitur, q ob

H id aquā non nutrire asserit. Cæterū cui potentiarum animę spirationis munus ascribatur, accuratè cōsyderemus. Gale. à motione à uolūtatis impetu prodeunte perfici testatur, ob id, ꝙ integrum sit nobis spirare, ac non spirare: qđq; neruus huius sit proprium, ac primariū instrumētum. Quare dissecto cuipiā neruo, qui septo trāsuerso motū suggerit, is profectò diutius non uiuet, q̃ qui strangulatur. Verum enimuero Galeni opinio duobus argumentis refelli potest: primo, quia dormiētes spiramus: uoluntaria aūt motio co

I gitatione ac deliberatione fit: hę autē in somno functiones nō peragūtur: postremò, qm̄ spiratio, quę intempestiua est, ac præpostera, arteriarum pulsui respōdet. quare Hippocrates hanc crebrò pro pulsibus usurpat, quoties uidelicet partes respirationi addictę minimè affectæ sunt: quinetiā cordis temperaturā æquè atq; arterias indicare docuit. Quidā pręterea philosophi ex uolūtaria, atq; nō uoluntaria facultate, hoc est, naturali, animaliq;, respirationē constitui censuerunt: idq; in

nō paucis animantis partibus spectatur, ut in motu palpebrarū oculi, ac deglutitiōis, quas sanè cōpositas esse constat: unde imbecillioribus effectis, cadit quoq;, ac debilitatur deglutitio, haud secꝰ atq; appetentia: quæ quidem snīa præstantior esse uidetur. Quanq̃ quis obijciat, illum prudētius ac doctius sentire, qui naturalem eā tm̄ asserit facultatem, ob hoc. s. ꝙ dum sani degimus, dumq; morbis laboramus, crebrò citra deliberatioenm respiramus, cordis temperaturam prodentes: quinetiam suspiria multa fiunt. Ad hæc ubi respirandi munere necessario indigemus, spirationem sistere, ac compescere, integrum nobis minime erit, quēadmodū nec tussim, aliaq;, id genus. Natura icciirco hanc uoluntariam functiōnē molita est, ut auxilio eēt naturali potentię, qn̄ uidelicet cordi satisfacere nō ualet. Præterea Galeni ꝓbatio, qua illā omnino à uoluntatis arbitrio pendere docet, est hmōi, ꝙ. s. dissecto neruo functiones harum facultatū, id est, motuū uoluntariorū, aboleri asserit: q̃ mehercle ratiocinatio à ueritate aliena est, tū in principijs, tū in figura. Nempe qn̄ prædicatū rei quę à subiecto data est, aufertur, non debet semper auferri prędicatum ab illa, à qua est ablatū subiectū: alioqui repugnantiā antecedentis oppositi in tota materia unà cum repugnātia oppositi consequentis tutari ac defendere oportet Hoc autem testatissimū facit, quantū in dialecticis Gal. claudicauerit quippe si ablato neruo, sectoue, quępiam quoq; auferat motio, illud tn̄ necessariò non sequetur, neruo illo existente motus

K

L

M

A motus gratia, quod neruo propriā motionis caussam acceptam feramus. Atqui si quispiam venas carotidas, neruosq; soporiferos, quae ad cerebrū pertingunt vulneratos habuerit, statim omni functione voluntaria destituetur, vnde particulae illae appellationem nactae sunt. Quare Rasius memoriae dedit, regem Indiae, vbi in quempiam nobili genere clarū animaduertere vellet, sectionem harū partium imperasse: quod animaduersionis genus ac supplicij mortem adferebat. Quis autem sanę mentis illic omneis motiones voluntarias B propterea insertas dicet? Porrò nihil actionem huiusmodi in neruo efficit, quam id quod talem potentiam complere, atq; perficere potest: quo affecto afficiatur quoq; actio necesse est, & si huius propria nō sit caussa: quandoquidem vitiatur, deperditurq; propria functio, abolita facultate, quę illuc defluebat, ac transmittebatur: quamobrem volūtarij motus deperditio non testatur motum quemlibet in neruorum essentia voluntarium adesse: qui tamen per accidens potest a voluntate prodire.

C Quòd si obstinatè repugnas, voluntarium penitus affirmando, nihil propterea promoues: quippe musculorum erit, non neruorum. Verum enimuero ad partium spirationi famulantium vsus accedamus, quandoquidem de ipsa abunde disputauimus. Pulmo igitur spirationis officio delegatus, aditum spiritui patefacit: cum.n. attollitur, influit spiritus: cum contrahitur, effluit: vnde instrumentum respirationis propriū esse in confesso est. Verum hic subtilitate ingenij consyderandum erit, nunquid respirationis, expirationisq; motio thoracem sequatur, nec priuatum motum aliquem obtineat: D an vero sit thoracis motus spirādo, quem pulmones sequantur, tanquā auxilium afferentem. Galenus pulmonem priuatim nullum motum habere scriptū reliquit, sed vnà cū thorace attolli, agitariq;: quinimo spirationem, quae naturalem motionem sequitur, à septo transuerso fieri: est autem id musculosum quippiam, atq; carnosum, infernā a supernis dirimens: hoc est, partes nobiliores ab ignobilioribus distinguēs, ac E separans. Dilatato itaq; thorace, aere impletur pulmo. Existimare autem oportet huius constitutionem similem esse follibus qui in ferrarijs habentur: quod tibi manifestius fiet, si vulnerato thorace, ac confosso, aer introrumpat: quiescit etenim protinus pulmo, interitq; eius motio: idq; fortè ob refrigeratos pulmōes. Aristoteles (cincturam vocat) septi transuersi nullam aliam vtilitatem scripto reliquit, quam vt separarent inter se partes principes, ac nobiliores à nutritorijs, & ignobilioribus: vt videlicet animae principis origo inoffensa seruetur, nec facilè occuperetur F exhalatione cibi, & caloris aduentitij copia. Atqui tantus philosophus calumnia dignus non est, neq; imperitię crimine notandus: quandoquidem quae arte secandi corpora discuntur, haud absimilia sunt his, quę numero motionum circulorū comprehenduntur. Ars verò anatomices aetate Aristotelis planè haudquāquam erat absoluta. Porrò Galenus, cuius seculo medicina omnibus numeris, vt dicitur, perfecta erat, scripsit. Erunt, inquit, posterorum, qui in medicina quędam a nobis non in-

G uenta, neq; cognita in lucem emittent. Quamobrem non tam crebrò (vt multi censent) Galenus Aristoteli refragatur, quin potius illius inuentis aliquid adijcere, atq; implere nititur: cuiusmodi sunt, quæ de septo, de motu neruorum, de sensu & motu, de cordis ac cerebri principatu: quę nãq; ille de particularib⁹ disserit, haudquaq̃ in vribus huic reluctatur. Verum ad id, vnde nostra digressa est oratio, redeamus. Gale. igitur de pulmonibus sententia diligenter perpendenda: quippe nullo
H alio argumento, rationeve probare studet, dilatato thorace pulmonem quoq; attolli, q̃ ꝙ eodem quiescente, pulmones quiescant, intereatque animal. Nos verò non adeò absolutè ac simpliciter pronunciãdũ censemus, thoracem videlicet præcipuã motionum pulmonis caussam esse: fieri etenĩ potest, vt pars vtraq; priuatim moueatur, habeatq; mutuũ quendam consensum, ac proprium, vt alterũ absq; altero minime moueatur: ob id vno quiescente, alterũ quoq; cesset, atq; neutrũ alteri caussam motionis suggerat, prębeatq;.
I Quòd si assereremus, pulmone non moto, nec thoracẽ moueri, quæ est Galeni opinio: nos mehercle censeremus pulmones thoraci motũ suppeditare: Quare videtur Galen⁹ sensisse thoracem ac pulmonem simul posse moueri, ac si in sphæra, globo ve forent: immotoq; altero existẽte alterum quoque minime agitari: q̃ uis (vt retro diximus) vnum alteri⁹ non sit motor. porrò id quoq; vsu uenire potest, ꝙ dissectis thoracis neruo, affect⁹ ad pulmones per consensum pertingat, quo modo Gale. multas ægrotare partes literis prodidit. Nunc igitur thoracem dilatatum pulmonis motionem adiutare, K eadem indicatione dicendum, potissimũ, vbi vehementiori indiguerimus respiratione. Verum ensuero vt in pauca rẽ conferamus, Cor est, quod abolita respiratione expiratio neq; afficitur, ob idq; animalis interitus contingit. Hinc necessariò ab ipso spirationem emanare ingenue fatebimur. Cæterum pulmonis agitatio (vt sentit Gal.) violenta est, eadem ratione ac vi, qua sunt, quæ ab arte machinata, agitant̃. Mouet̃ id viscus modo quo naturalia, atq; bifariam: nãq; tum ab electione, tũ L a natura. Atqui duos in motu principes collocare non erit absurdum: musculũ motionis ab arbitrio volũtatis prodeuntis: cor ad pulmonem huius, quę a natura est. Galenus hic eadẽ methodo nixus est, qua in cæteris suis indicationibus consueuit. Haud enim aliunde motũ pulmoni, quàm a neruo adesse putat, quãquàm per artem dissectionis corporum nullus ad id viscus deriuari neruus spectetur, quo sentiat, nedũ motum obtineat. Verũ ingenij nostri hebetudo fortè obstat, quo min⁹ veritatem perspiciamus, horum videlicet quæ in hoc commentario a nobis consyderantur: attamen vt tempus fert, atque suadet, ociumq; permittit, in hoc negocium toti incumbimus: aliquando verò ista futura sunt exploratiora. Pulmo in duas fibras diducitur, vt si fortè vna aliquãdo afficeretur, altera vicem eius suppleret: quemadmodum in thoracis vulneribus videre est, in quibus si fibra altera lędatur, spirationi alterã deseruire necesse est: quippe vtraq; affecta animali interitum affert M

Sec

G Sequitur vt de aspera arteria (quæ
nonnullis spiritalis fistula dicitur)
nonnihil differamus: quæ spiritus
caussa data est: hac enim spiritũ tra
himus, reddimusq; respirando, expi
randoq;: sed nec solum spirãdi cauf
sa, sed etiam vocis: quare natura e-
molita est particulam quandam in
eius summitate, quæ munus efficiẽ
dæ vocis contineat, minoris linguæ
formam referentem: deinde a mu-
sculo quippiam ei aduenit, quod va
riè arteriam afficiat, & ob id variæ
gignantur voces: sed is quidem vsus
minimè necessarius, verum vt me-
H lius ac fęlicius vitæ curriculum trã-
sigeremus: idq; in alijs quoque par-
tibus prudens natura instituit, quæ
non vnius tantum gratia, verum ẽt
plurium conditæ fuerũt: quippe na-
res tum vt odoraremus, tum vt cere
bri excrementa expurgarem⁹: illud
ad sensoriam facultatem, hoc ad ꝓ-
pulsoriam referendum. Vua (colu-
mella alijs nominata) facit ne pul-
uis, fumusq;, & id genus multa, ad
spiritalem fistulam non irrupant.
Quinetiam spiritum primum tem-
perat, ne tam frigidus, ac ĩcõcoctus
ad spirationis instrumenta descen-
I dat, quæ dissecta, distillationib⁹ ob-
noxium reddit hominem, refrigerã
do parteis omneis spiritales, vociq;
gratiam adimit, nam & hęc ad hãc
functionẽ necessaria. Epiglottidem
vocis particulam esse nõ est dubiũ,
qñ vbi in arteriã aĩantis validè in-
sufflamus, vox reddit̃, haud absimi-
lis illi, quã dũ viueret, sonabat. Huic
ẽt aliud operimẽtũ annexũ: ne ĩ ar-
teriã cib⁹, aliudve deerrãs, aĩal strã
guletur: nãq; crebrò videm⁹, dũ aliqd
ĩ ipsam dilabit̃, tusses stati excitari.
Sȝ d̃ spiratiõe, ei⁹q; ĩstrũs dictũ iã ẽ.

De cerebro, eiusq; partibus, ac functiõibus K
Cap 20

QVanquam imaginatio, cogita
tio, recordatio, conseruatioq;,
neq; partes, neq; mẽbra sint,
habent nihilo minus in cerebro se-
des, in quibus earum functiões sint
euidentiores. Phantasia igitur, siue
imaginatio in cerebri anteriori par
te sita est, quę rerum species, postq̃
à sensu communi relictæ sunt, con-
cipit, ac retinet. Cogitatio vero ma-
nifestior est in medio cerebri sinu
specuve: hic quas assertiones, & con
silia vocamus, fieri traduntur: discer L
nimusq; quid in his nobis sit eligẽ-
dum, vitandumq;: hic intellecta re-
cognoscuntur: quare in animantiũ
genere homini soli tributa est: bru
ta vero istius loco æstimatricẽ vim
obtinẽt: in posteriori cerebro cauer
na ampliori vis illa reminiscentiæ
sedem habet, atq; etiam conserua-
trix potẽtia: quæ in nullo alio inter
se discrepant, quàm quòd recorda-
tio per interualla fit, conseruatio ve
rò assidua est. Verum ab imagina-
tiõe quoq; differunt, ꝙ hæc formã
exhibet sensilis, vel sensibus priua-
ta: illæ verò ad custodiam, & refrica M
tionem rei conceptæ, magisq; ad in
tellectũ, prudentiamve referendæ.
quàm phantasia. Atq; illud memi-
nisse oportet. ꝙ & si in ventriculis ce
rebri harum potentiarum functio-
nes peraguntur, tamen a corde, tãq̃
oĩum principio prouenire, sedesq;
tñ in cerebro tanq̃ instrumẽto ob-
tinere. quare queadmodũ visoria fa
cultas ĩ crystalloide sita esse fertur,
cũ tñ sit in corde vel cerebro, sic vir
tutes istæ, harumq; sediũ vtilitas ad
temperandum eas instituta est, co

G modo, quo cerebrum diximus opē ferre alijs cōceptionibus, atq; apprehensionibus. Alia igitur probatiōe non indigemus, quàm ea qua superiora discussimus, quę est huiusmodi, facultates nihil agere citra calorem natiuum, qui ad ipsas non peruenit, nisi cum quadam moderatione, ac mensura: visq; illa quę transmittit, temperatq;, calidum naturale, in corde posita est tanq̃ fonte ac principio. Ad hęc imaginatricis functio testatur sensilium aliquid ĩ sensu cōi hærere, cuius sedem in corde libro de anima scripsimus: atq; iō
H illa quoq; principium cor habebit, quę vnà cum facultate motrice voluntaria, animanti motionem suggerit, quam in corde habitare nup diximus. Praeterea vbi imaginatio, illic quoq; cogitatio collocabitur, qua ab imaginatione concepta cōponimus, resoluimusq;. Hâc etiam necessario consequuntur recordatrix, atq, conseruatrix facultates, vtpote propter ipsam institutæ. Caeterum vbi affici has ipsas potētias cerebri ipsius ventriculis affectis conspiciemus, non erit statim ferendū iudicium, fontem ipsarum solum esse cerebrum: haud aliter q̃ affecto
I crystalloide visionem vitiari cernēs nihilo minus ipsum visoriæ facultatis primariam esse scaturiginē. Nā & septo transuerso affecto, nuper dictas potentias lædi spectamus: non tñ sanæ mentis homo harum sedē in hac parte putauerit: Cerebri etenim ventriculi harum gratia conditi a natura, quorum tēperatura functiones ipsarum conficit. Atqui retro scriptæ virtutes in duobus prioribus cerebri specubus euidentiores sunt: à quibus per viam, tramitēve, qui inter ipsos consistit, defertitur: K in qua via meatuve quędam corpuscula constituta sunt, quæ dum calorem internum ad cerebri sinus ingredi oportet, aperiri creditur, clauditq;, vbi subierit. Horum vero mentionem fecimus in commētario anatomices. Cerebro humido molliq; constituto, super impositū est os, quod calua nominatur, pro tutela ac munimento: duę item mēbranæ (quarum altera tenuis atq; ĩbecilla: altera crassa ac valida) cerebrū vallant ac vestiunt. Quinetiā globosa, vt quę sit omnium figurarum tum perfectissima, rotunda, atque L sphærica: tum capacissima, tum ab incōmodo & lęsione remotissima. Pręterea sedem eminentiorem in animantibus perfectis cerebrum obtinuit sensuum gratia, qui custodes totius corporis (teste Galeno) sunt: quod etiam in rebus externis vsuuenit, quippe qui custodię excubijsve præsunt, in arce sublimioriq; loco collocantur.

De somno. Cap. 21.

PRoximum ab his partiū vsibus quos diximus, est, vt de quibusdā, quę ad sanitatē conferant disseramus, initio quidē sumpto a somno: de quo primū quid sit, & cui parti creditus: tū quę eius sit caussa, cōsyderemus oportet. Est quippe animantiū generi apprime necessari°, atq; vtilis, sub quo homo quoq; cōtinetur, qui somno destitutus vitæ non exiguam iacturā facit. Sōnus igitur (mea quidē sententia) nexus quidam & quies sensuum, atq; corūdē recursus recessusq; a suis instrumētis ad intima: idq; somno sepulti, dormientesq; apertè testant̄, qui M sen-

A sensilia,&si proxima,minimè perci
piunt:tū qui patentibus oculis dor-
mitant,nequaq̃ vident: atqui si fa-
cultas visoria instrumentis adesset,
continuò hi quoq; viderent. Verū
enimvero id non tantum in sopora
tis conspicimus, verūetiā in his qui
studiosissimè, attentissimeq́; in ali-
quam rem incumbunt: etenim nō
pauca sensilia prætereuntia nō ani
maduertunt. Cum itaq; somnus tā
tum sit sensuum ad ītima recessus:
sensus vero haudquaq̃ moueri pos-
sunt illa,quæ per vniuersum corp⁹
fit,motione, absq; auxilio alterius,
B quod illis materię loco adsit,erit ve
rò id calidum naturale:quare som-
num esse coitum quendā caloris ad
intima refugientis āsserimus. Quin
etiā partes extimæ refrigeratę som-
no pressi hominis hui⁹ testimoniū
locupletissimum exhibent. Atque
item concoctio,quæ in dormitanti
bus validior cōsistit: nempe calidū
id,quod in vigilantibus functiones
concinnat(prębet etenim motū sen
sumq́; extimis)in somno sopitus ad
ima subterfugit: illud vero a corde
tantum animantium partib⁹ trans-
C mittitur,ad quod ceu ad fontem at-
que principium in somno refluat,
atq; reuertatur,necesse est: quēad-
modum in motu consyderat', quē
ad id, vnde incœpit,redire oportet:
quale in Deo spectamus, a quo oīa
dimanant,& ad quem cuncta reuo
lant. Postq̃ igitur explicauim⁹ som
num,sensus quietem,ociumq́; sua-
rum functionum, atq; intermissio-
nem,quæ a caliditatis subterfugien
tis recessu confit:proximum est; vt
scrutemur,quę sit caussa huiusce cō
fugij in somno sopitis:quod in pri-
mis coctionē adiuuat. Caloris equi-
dem ad extima sparsio a quantita- D
te,non a qualitate eiusdem inaucta
prouenit: at coactio quantitatis im
minutio est:idq́; contingit,quoniā
a frigiditate humiditateq; superat'.
Somnus ergo calore interno refrige
rato,atq; humectato fiet: tunc nan-
que copia minuitur calidi,dum ad
suum fontem recurrit. Pręterea cū
cerebri vsus sit, vt cordis caliditatē,
siccitatemq; moderaretur, necesse
cor ab illo maiorem huius functio
nis cumulum consequi,atq; alimē-
tum cordi transmissum refrigerari
humectariq;: proinde rigationib⁹,
quę vim frigidam humidamq; ob- E
tinent, perfundimus capita vigilijs
affectorum creberrime:etenim cere
bri consensu, cor quoq; affici cōspi
cimus. Quamobrem qui a solo cere
bro somnum effici putauerunt,gra
uissime lapsi sunt. Ad hæc argumē-
tum a frigiditate humiditateq; som
num conciliari tale est, ꝙ alimenta
pleraq; omnia soporem appellātia,
vi frigida humidaq; prędita sunt,
cuiusmodi lactuca,& id genus:at vi
gilias accersentia calida siccaq;. Sō
ni autem caussa,quæ a materia no-
men habet, vapor est humectus ab F
infernis,intimisq;,ad cerebrum ela
tus,vbi a frigore consistit, grauisq;
effectus,dum,quę illic sunt, cęteris
miscetur humiditatibus, dumq; ad
altiora penetrare non valeat, ne-
que discuti dissiparive, ad ima de-
nuo defluat necesse est, atque inde
meatus facultatū sensiliū obstruat.
Quinetiam somnus animāti ab fa-
tigatione laboribusq; confit, calore
natiuo inter mouendum, opusq; fa
ciendum disperso,imminutaq; eius
quantitate,refrigerato:proinde coa
ctus ad suam confugit scaturiginē,

G fontésq;: haud secus ac milites, qui
graui imminente periculo ad du-
cem recurrunt. Cor vero in ani-
mante princeps: quod postremum
animali mortuo refrigeratur. Som-
nus item naturæ est functio corpus
gubernantis, iccirco necessaria ani-
mantibus perfectis, quoniam absq;
eo immodicis laboribus frangeren-
tur sensus, atque interirent: quibus
pereuntibus actum de vita esset.
Quamobrem, qui minus probè dor
miunt, pallore afficiūtur, atque mu
nia sua potissimū nutritiōis, dteri'
abeūt. Quin & exercitio ac fatiga
H tione sensuum calor illę internus re
frigeratur, vtpote ad extima expan-
sus: rursusq; ad intima subterfugit,
vbi eius minuitur quantitas. Illud
vero te latere nolim, somnum con-
uersionem tantum esse temperatu-
ræ caloris intimi ad frigidum & hu
midum, estque, quę hūc facit facul-
tas gubernans, quæ in corde posita
est, cuius calor hac ratiōe huius est
instrumentum. Propterea exori-
tur hic quęstio, cui potissimum po
tentię animæ commissus sit sopor:
Cui ingenuè responsum volumus,
facultati sensitrici illum esse credi-
I tum, quę roboratur, & incremen-
tum suscipit huius functionibus:
neque nutritorię potestati attribu-
endum, quatenus est nutritoria,
quoniam vegetalia non soporan-
tur, sensus nanque sunt expertia: il-
la verò vis sentiendi ascribitur sen-
sui communi. Somnum tribuimus
sensitrici potentię, vtpote quæ
ab eo tueatur, conserue-
turq;: quamuis fe-
rietur tunc
tempo-
ris.

De temporum anni temperamento. K

Cap. 22

Altricis facultatis functiones,
partesq;, quę illas perficiunt,
aīantibus necessariæ: sed maximè
tactio, qua pereunte, aīal interit. Spi-
ratio item necessaria. Porrò liquet
ea, quę sanitatem corporis humani
tuentur, ac conseruant, esse aquā, ae
rē, alimenta, quibus secūdū naturā
se habentibus corporis sanitas con-
sequatur. Aer verò naturaliter se ha
bet propter solis astrorumq; fūctio
nes: sol vero id facit, signiferum per
errans per anni quatuor tēpora, ver L
ęstatem, autumnum, atq; hyemem,
quorum constitutionem exploratis-
simā medicū habere oportet, quip-
pe tum dignitate, excellentiaq;, tū
vtilitate longe superet alia sanitatis
tuendę pręsidia. Vere quidem nutri
tionis functiones validiores atque
perfectiores, calido s. interno copio
siore existente, quod temperatura
est tum calidum, tum humidū: pin
de ver calore, humoreq; moderatū
asserimus, collatione ad hominis tē
perationem facta: quinetiam adole
scentes iunioresq; vere actiones vi-
uidiores obtinent. Vocabitur itē nō M
absurdè temperatum, hominis tem
peramento collatum: quandoquidē
non a quatuor qualitatibus p se to-
tis mixtis ea tēperatura constituitē
cuiuslibet nanq; corporis tēperatio
alteri qualitatū agentiū exuperanti
(quæ instar formę erit) atque alteri
patientiū (quæ loco materię) ascribi
tur: alioqui non vnum specie, verū
duo constareutur: functio itē vna ī
suo termino minime collocarentē, si
duę qualitates oppositę simul ppol
lentes inessent æquabiles actu pote
stateq;. Quippe ex duobus contra-
rijs

A tijs actu haudquaquam vnum actu componitur: neq; etiam ex non cōtrarijs, quēadmodū duę lineę actu vnam actu non conficiunt. Quam opinionem pauci admodum, qui se naturæ interpretes iactitant, medici næq; professores nostrę memoriæ admiserunt: verū iā illis explicabit. Tēperata natura, ex quatuor qualitatum pari mole moderata, hoc est, temperatissima, nusquā spectari potest. Quinetiam temperamentum vni qualitatum agentium attribui moderatum non conspicimus, propterea q singulę actiuæ modum na B ctæ sunt functionum suarum ab altera patientium, quę illi adest loco materiæ. Sed vnde nostra fluxerat oratio reuertatur. Æstas calida & sicca: hyems tum frigida, tū humida, collocata ad ver, hominisq; temperamentū. Quidam autumnum (vt qui esset inter ęstatē hyememq; medius) ęquè temperatum atq; ver collocarunt, largissime quidem peccantes: veri nāq; in totum quis dixerit cōtrarium? à quo vires omnes imbecilliores euadunt, cuius exēplū experimētūq; vegetalia animātiaq; suppeditabunt. Proinde siccitatē at- C que frigiditatē illi assignabimus: at validior erit siccitas: verùm vt summatim dicam, inæqualē oīno naturam habere pleriq; omnes peritiores scripserunt. Sol autumno perinde nobis est proximus, atq; abest a nobis: quod de vere dici quoq; merito debet. Sed hoc tantū interest, q autumno vires infirmiores debilioresq; fiunt, siccitasq; exuperat in animantibus, quare nullam in generatione caloris sui temperantia vtilitatem præstat. Vere si quod aliud generationi in primis aptum atque idoneum: humidum nāq, tali functioni familiarissimum. Porrò breuitatis, diuturnitatisq, certum finē, ac scopum anni tempora non obtinent, sed pro regionum natura, atq, longitudine variantur. Quarum equidem temperatior erit, in qua breuis autumnus, uer uerò longum: cuiusmodi sunt quę sub quīto climate iacent, præcipueq; maritimæ. Autumnus in nostra Hispania duorū est mensium, quæ est in quinti climatis principio. Sub libra item temperatam horam asserere (vt nō pauci) absurdum est: quinetiam quartum quinto pręstantius climate existimare. Galenus Græciam terram temperatissimam tradidit literis, pōtissimumque Hippocratis patriam Coum, atq; huius tempora anni veri similia. Nos quatuor causis, materiali s. formali, effectrici, atque finali salubritatem partis cuiuslibet cōplexi sumus.

AVERRHOI COLLECTANEORVM SECTIO II.

DE SANITATE TVENDA.

De artis medicæ fine. Cap. I.

Finis philosopho trifariam dicitur. Primo quidē, ad quē res necessario tēdit: isq; absolute finis noīatur. Secūdo vero, quēadmodū formam materiei finē appellam⁹: q pfectiōis entis. finis inseparabilis dr̄. Tertiò, ac postremò, quo adepto ac consequuto, q hui⁹ gratia sunt istituta, cōsistant necesse est. atq; hic caussatū finis

Sectio hæc 6. Coll. respondet.

BB iiij

G finis vocitatur, vt serram finem ar-
tificiorum, quę per ipsam elaboran
tur, appellabimus. Verum enimue-
ro artis medicę finis rationabil'r ac
vere, primo, postremoq; modo pro-
nunciabitur: At secundo nō ita sim
plr: verum (vt quispiam dixerit) in
latitudine. Pars autem medicinę, q̄
nobis nunc scribitur, cęteris ei' par-
tibus longe anteferēda est. Quę rur
sus bifariam secabitur: in partem vi
delicet, quę sanitatem conseruat, ac
tuetur: deinde in eum, quę docet,
quemadmodum auferri debeāt ea,
quę hominibus morbos accersunt:
H quę sanè quidem media erit inter
sanitatis tuitionem, & ęgritudinis
abolitionem. Porrò id te memoria
tenere velim, nostra corpora à vitijs
tantum posse vindicari, quę nobis
ex accideuti contingunt: idq; potis-
simum ab excrementorum immo-
derata copia, quę ab alimentis pue-
nit. Quippe si ratio victus modera-
ta omnibus vsurparetur, a nullo us
quam sanitas abesset. Atq; hoc ora
culum in hac arte diuinissimum, fir
missimumq; esse tibi persuadeas: a-
lioqui manca, ac mutila esset, clau-
I dicāsq; medicina. Quamobrem nō
possumus non mirifice laudare at-
que probare definitionem medici-
nę, quam hic mox subscribim'. Me
dicina est ars factiua, ratione experi
mentoq; inuenta, quę tum sanitatē
tuetur, tum morbos depellit. Qua
definitione nullus maiorum poste
riorum ve nostrorum aliam veriorē
scripto reliquit. Nempe etsi illa, quā
Galen' tradidit, multis videatur ex-
quisitè perfecta, nihilo minus parū
explicata, declarataq; est, & propè di
xerim manca: q̄nquidem cuius es-
set gn̄is, non explicuit. vniuersę nā-
que artes operatrices, naturę domi- K
nę, cognoscentesq;, tribus sumūtur
modis. Aut. n. pręsunt faciendorum
operum facultati, & neq; formā, ma
teriam ve faciunt, sed iubēt: Aut mi
nimè pręcipiunt, sed faciunt formā
in materia apta: Aut medię īter has
quę videlicet partim faciūt, partim
pręsunt ac iubent: primo quidē for
mam elaborantes, altero materiam
cognoscentes, atq; explicantes. Ho-
rum primi exemplum gubernator
nauis erit: atq, architectus, qui nauē
extruit, secundi: & tertij, is qui in na
ui cuncta probè disponit, ordinat,
atq; iubet. Nos vero de his exquisi L
tissime scripsimus in commētario,
quem in secundum auscultationis
naturalis librū posteris reliquimus.
Cęterum medicina ex his artib' est,
quę absolutè factiuę vocitantur: p̄-
stat etenim formam, qua functiōes
suas naturales homo perficit, idq;
natura materia ve apta & idonea ad
opus existente: alioqui. n. non pos-
set formam prębere. Est aūt hic fi-
nis, qui aru locum sui subiecti con-
ueniētissimum suggerit. Atq; haud
quaq̄ absimilis rationi victus, quā
Galenus homini quadrato, tempe- M
ratoq; pręscribit, vt s. vitę naturale
curriculum transigat, senectutemq;
attingat, quę me hercle ob insi-
gniter refrigeratas, exsiccatasque
partes corporis principes contingit.
Quare hunc finem, atque scopum
ars medica nequaq̄ debet transcen
dere: ꝙ si id faceret, immortalitatē
hominibus adferret: quam nō pos-
se ab ipsa pręstari in confesso est.
Caussa vero, cur interdum medici-
nalis ars finem probum non couse
quatur, eadem est cum illa, quę cę-
teris artibus impedimētum inijcit,
ne

A ne circa materiam suam, atq; subiectum finem optatum adipiscantur: quod in athletarum, nautarum, atque agricolarum victus ratione manifestissimè conspicitur. Atqui Rasius noster huius causam in quodā suo commētario tradidit huiusmodi, videlicet, ꝙ ea quę retro iam a nobis exposita sunt, non paucis intercedentibus medijs indigeant, vt hūc ipsum finem obtineant, quem a nobis suppeditari, fieri minime potest. Cuius equidem opinio proba est, verum non vsquequaq; perfecta: quare adijcere quædā nos oportet, quo
B dilucidior euadat. Est igitur verum, hanc artem in indiuiduorum corporibus peccare, ob materiei ipsorū idoneam præparationem. fieri nāq; potest, duos esse homines eiusdem æquabilis, temperatæq; naturę: vna eademq; rōne victus vtentes: quorū alter ad senectutem finemq; suo tēperamento conuenientiorem perueniet: alteri vero (& si eodē diætæ genere vtatur) praui ingenerabuntur succi, qui mortem accersent celeriorem. idq; profecto contingit ob quādam huius temperaturæ insitam innatamq; aptitudinem ad vitiosos
C humores gignendos, quæ nos lateat, & hanc ignorantiam nobis parit naturarum tam multiplex innata ꝑparatio, aptitudoq;, vt nullis notis nullisq; indicijs comprehendi valeat: quod a nobis in commentarijs philosophiæ abunde expositū est: vbi id quoque proditur, materias s. singulas accidentia obtinere peculiaria, insitaq;, præterea quoq;, quę a forma suppeditantur, Quamobrē accidētia, quæ materiei adsunt, multifariam illam naturarum indiuiduorum variationem procreāt, haud secus, ac ea, quæ peculiaria formæ insunt, mores tam varios in hominibus singulis indiuiduisve concinnant. Quippe homo postremū compositū existens, non paucas indiuiduorum differentias speciesve habebit: quod facit, vt multiplicitas proprietatum. naturarum sac morum indiuiduorum, non ita pateat. Verum enimuero longius fortè, q̄ par sit, nostra est expatiata oratio: quanq̄ ingenuè affirmare ausim, id quod nuper nobis scriptum est, maximam afferre vtilitatem his, qui exploratum habere concupiscunt, D
in quo philosophorum doctorūq; virorū non pauci olim dubitarunt. E
Nunc ad institutum negocium reuertimur, dicimusq; illos, qui in ea sunt sententia, ꝙ videlicet is qui tali educatione regitur, qualem in libro de sanitate tuenda Galenus ꝑcepit, finem optimum consequetur ignorare, quomodo dignoscatur finis artis medicę a parte suorum passiuorum: hiq; hallucinantium medicorum & indoctorum opinionibus astipulari videntur, quemadmodum & illi, qui dies hominum annosq; certo numero astringi cēsuerunt: quandoquidem vsuuenire potest, quempiam naturæ temperatæ F
inculpata educatione vti: veruntamen ęque breuem vitam viuere, atque is qui rationem victus improbā vsurparit. Sed hoc rarissime contingit: quare ab accidēti tam remoto ac longinquo medica ars neque subibit calumniam, neq; subuersionem: absit etenim, vt tam insignis artis nobilitas hoc tam exiguo scrupulo obscuretur. Porrò qui tantum rebus externis, atq; ab electione voluntateq; prodeuntibus morbos attri-

G tribuit, is nosse caussarum minorē cumulum videtur: quippe effectricium tantum gradus quidam (quæ dixerunt) sunt: Hæ vero vtpote manifestiores à plerisq; omnibus medicis ægritudinibusq; assignantur. Huic si fortè (vt fit interdum) morbi accidant, quos id genus caussæ non præcesserint, diuinit⁹, cœlitusq; immissos protinus aiunt: quam opinionem, quoniam popularibus vulgoq; arrideat, minime improbabimus. Iam verò satis superq; exposita artis medicę commoditate, atq; vtilitate, proximum erit, vt de caus-
H sis disseramus, quę ex accidenti corporibus nostris vitia aduehunt, quibusq; medicinæ auxilio occurrere valeamus: sunt autem hę caussæ effectrices; quarum aliæ huiusmodi sunt, vt facile caueri vitariq; possint vt combustio, sectio, percussus, & id gen⁹ mille, quæ fugere omnino possum⁹. Alię vero, quæ necessario nos alterant, atq; immutant, vel nobis inuitis nolentibusq;, de quibus agēdum mihi nūc est. Sunt igitur quæ nostra afficiunt corpora ex accidenti caussæ, aeris nos ambientis consti-
I tutio, immutatioq;: exercitiū immoderatum (quale est artium quarundam) deinde alimenta, potiones, animæ affectus, atq; vt summatim perstringam, quæcunq; intemperiem & cum succis, & citra succos pariūt. Ab his itaq; quandoquidem vindicare nos possumus, aut ratione vict⁹ aut mediocritatem (quę in sanitatis tuitione collocatur) amplectendo, asserimus sanitatem posse cōseruari tm̄ alimētis, tum boni succi, tum q̄titatis moderatæ, tum opportunè assumptis: item motu ac quiete mediocribus, excrementorumq; expur-gatione: deniq; aeris boni inspira- K
tione, & cęterorum accidentiū præcautione, quę intēperiē euocare nata sunt. Sumendi verò cibos modus melior medicinalis est. Excrementa purgabunt frictione, lauacro, exercitio moderato, atq; medicamenti assumptione: q̄ vniuersa præcautioni ab ęgritudinibus accepta referenda sunt.

De exercitio, eiusq; modis.
Cap. 2.

EXercitatio motus est partiū ab aliqua electione, atq; voluntate procedens: qui primum quidem a membris efficitur, motionem volū- L
tariam obtinentibus: secundo vero ab iis quę motu sunt prędita animali, cuiusmodi sunt venæ, partesq; nutritionis officia exequentes. Cum itaq; exercitatio motus sit, quædam propria, quędam autem communis constituetur. Atq; hæc toti corpori attributa, qua vtuntur cuncta animalia: illa priuatim singulis membris peculiaris: quemadmodū vox, thoracis, atq; pulmonis: sedere, ac stare, dorsi exercitatio. Quinetiam alia est exercitationis sectio, quatenus exercitatio: (prima nanq; a partibus desumpta est) vehementem e- M
tenim quandam, remissiorem ac leuiorem, alteram & tertiam temperatam collocamus. Atqui valida & imbecilla fatigatis interdū ac laborantibus cuiusdam partibus fiant, quibus pariter accedent, tum concitata, tum tarda: interdum vero cum in mouendo alterum alteri reluctatur, atq; ab eo opprimitur, vt in grauioris oneris sublatione contingit: verum huic differentiæ neq; citata neq; tarda iunguntur. Atqui nōnū quam celeritatem pariter, & vehe-

A mentiũ exercitatio habebit, qualis est illa gladiatorũ. Cæterum exercitij modici vtilitas eximia est. Spiritum etenim internũ citationẽ facit, atq; auget: caloris quoq, genuini augmentum præbet, custoditq;: excrementa partiũ altrici facultati deseruientium expurgat, & expellit, pariter & discutit: membrorũ essentiam emollit: quare corpori, cæterorum nullum magis erit cõmodũ, q̃ hoc ipsum. Quippe caloris, atq; spiritus augmentum, quod ab eo conficitur, nõ absimile est caliditati naturali externæ. Atqui hęc quę ab ex B ternis excitatur, veluti a medicamẽtis alijsve rebus, energia & actu calefacientibus, ex accidenti contigit. Quæ commoda nuper dicta homo consequetur, si a concoctione exercitationi sese dedat. ꝙ si prius exercitio vtatur, periculum est, ne crudos, Icoctosq;, cibos, ac succos partes ad se rapiant: quo simul afficietur facultas retentrix, expellenturq; incocta alimenta: quandoquidem (vt rẽ paucis absoluam) quiete concoctio exquisitè conficitur: potentia autẽ propulsoria motu, agitationeque. Quamobrem tempus eius vtendæ C illud esse statuimus. Sane huiusce tẽporis nota, color est vrinę mediocriter rufus ac suppallens. Inhibenda vero exercitatio tum primum est, cũ sudorem calenti admixtum spectabis, atq, spirationem alterari immutariq;, colorem rubrum ac floridũ apparere, simul ac venas intumescere. Diligenter itaq; curabis, vt cũ dictorum iam indiciorũ quodlibet apparebit, protinus exercitium sistatur. Quippe valido digeritur, exhauritq; corpus: quod patet in his, qui eo genere delectant exercentq;. Remissiori vero & imbecillo, quod expurgari debet, minimè expurgatur: D nec quod ab eo fusum ac liquatum dissipare valet. At mediocre ac temperatum excrementa corporis tum discutit, tum absumit: quinetiam & corpus implet, & carnosiorem obesioremve reddit exercitatum. Quare ad sanitatis tutelam supra quàm cuiquam credibile sit, moderatum exercitium confert. Verum enimuero quot incommoda ocium, exercitijq; negligentia pariant, clarum nobis testimoniũ exhibent, qui in vinculis, atq; custodia vitam agunt: facies etenim horum nõ dissimilis ca E checticorum faciei: color fœd⁹: atq; ipsorum omnes functiones affectę, Ibecillæq;. Sed aĩantiũ quoq, cęteris idẽ vsuuenire, maxĩeq; auitio gñi caueis detento & saginato, cernim⁹.

De frictione, eiusq; multiplici ratione.

Cap. 3.

Excremẽtorũ cõcoctiõis tertiæ frictio quoq, euacuationẽ exequit: cuius driæ simplices quidẽ sex nũero statuim⁹, qualitati ternas ascribẽtes, asperã, leuẽ, mediã: vel (vt quispiã cẽsuerit, vehemẽtẽ, remissã, ac mediocrẽ: q̃titati verò multã, pau F cã, mediocrẽ. Atq vehemẽtes frictiones tũ dẽsant, tũ durã t ĩmodicè corpa: Remissę verò & Ibecillę rarefacere, sil' ac mollire valẽt: Mediocr⁹ frictionũ op⁹ vniuersa iã dicta mediocriter efficit, medięq; inter prĩas postremasq; hñtur. Prętereavalidiores carnẽ minuũt, gracileq; corpus reddũt: mediocres cõtra carnis Icremẽtũ adijciũt: paucę verò nullũ op⁹ euidẽs cõficiũt, nisi ꝙ parũ calfaciunt. Hacten⁹ de simplicib⁹ frictionũ drijs, quib⁹ coniugatiões ipsarũ, ac complicationes exploratas habebis,

G bis, si diligenter in id incumbas. Tẽpus verò nullum aliud ipsis statuemus, q̃ quod exercitationi nuper attribuimus: Atq; in sequentibus per frictionum differentias exercitij differentijs commiscebimus.

De lauacro. *Cap.4.*

NVnc de balneo nobis disserendum, vtpote quo & vacuentur corporis superfluitates, atq; excrementa: cuius varias esse facultates, quæ corpora nostra afficiant, asserimus: primo nãq; tum humectat, tũ siccat, refrigerat simul, ac calefacit: H excrementa quæ sub cute adhærẽt, & meatus obturant, expurgat: interdum verò eosdem obstruit, & cutẽ densat: flatus discutit, ac tumores: corpora vt probè alimentum suscipiãt, idonea aptaq; concinnat: est etiam vbi appetitionem incitet: dolores demulcet, ac lenit, & aliqñ prorsus tollit: humores fluidos facit, eosq; a particula in particulam aliam transmittit. Harum verò adeo contrariarum, & sibi pugnantium functionũ caussam esse dicimus vnam ex his, quæ ternario numero continentur: Aut enim ab ipsius lauacri natura, I & constitutione: aut a laborantium corporum affectu: aut deniq; a tempore, quo in ipso detinentur. Cum vero natura balnei, atq; partes scripsimus, intelligas velim aquam tũ calidam, tum frigidam, deinde domum, in qua præparatur, aeremq;. Atq; ista rursus in gradus partiunt: quippe aqua īter calidum frigidũq; media refrigerat, humectatq;. quin etiam nonnihil discutientis potestatis obtinet, quo sordes, quæ cuti adhærescunt, abstergit. Aer quoq;, qui eandem cum illa temperaturam habet, exiguum sudorẽ eliciẽs, tenues K è corpore succos euocat, simul ac euacuat. Is vero, & si aqua (vt alias docuimus) humidior sit, tñ non æque humectat perinde atq; aqua, ut quę corpori applicatur: quinimo vi desiccante aerem præditum meminisse te velim: qui quo calidior, eo plus ariditatis infert. Porro aqua, aerq; insigniter calida & calefaciunt, & īterdum siccantur, excrementa vacuant, quibus eductis flatus eadem opera discutiuntur: idq; tantum in corporibus puris, & non excrementosis prę stant: quippe in illis, quib' superfluitates exuberant, immodice L meatus obturant, euocatis ad cutẽ vitiosis, ac copiosis succis, quibus liber exitus nõ patet, ob copiam crassitiemq;: vnde corpora huiuscemodi habentibus horrores, rigoresque contingunt, vaganturq, succi p vniuersum corpus, ac deferuntur ex loco vno ad alterum. Quamobrem illud tibi persuasissimum habeto, homini plethorico malisq; referto humorib' lauacri vsum a nobis inhiberi. Quinetiam si pars quæuis tali plenitudine affecta sit, nequaq̃ consulimus. Atqui caussa, quę media collocata est, maioris est momẽti M cæteris. Porrò lauacrum dolores tãtum leuat, quos fluxiones concitarunt, cuius generis abscessus, & huius generis morbi. Item interdũ per se, interdum ex accidenti refrigerat. Hoc vero fit meatus reserando, & eductis vnà cum superfluitatibus calore ac spiritu: illud autem quoniã aquæ lauacri frigidæ vis suppeditat adhibeturq;, vt calidæ intẽperiẽ moderetur, & partes emollitas corrigat: atq; vt mitiget calorem naturalem, eo modo quo fabri ferrarij ac coci, qui

A qui frigidam vsurpant, vt scopū sui ꝓpositi attingant. Insuper lauacro, natationeue frigidæ vti haudquaq̃ debemus, nisi prius excrementa expulsa fuerint. Balneū autē (vt summatim perstringam) in his qui corpora pura obtinent (si modo oīum eius partium fuerit concinna assensio) eximia præbet, & singularia cōmoda: etenim superfluitates discutit, & citra virium noxam expurgationes efficit: partes emollit, ita tamē, vt neruosum genus minime resoluat: humectat citra caloris sensum: quinetiā refrigerat, nec tamē B obstructiones ob viscidítatem accersit. Quæ vniuersa nobis iam scripta à calido frigidóq; perficiuntur: neq; puris, sed nō puris corporibus incommodum afferunt.

De somno, atq; vigilia. Cap. 5.

SOmni in hoīe functiones sunt concoctio simul, ac humectatio: Vigiliæ discutiunt, liquant, corpus exhauriunt, caloremq; genuinū & internū ad exteriora detrahūt. Horum caussas in commentarijs qui præcesserūt, tradidimus, desumptas a Philosophia. Atqui vbi somnus C immodicus est, natiuum illum calorē adobruit, atq; extīguit, corpusq; in tumorē fœdum attollit. Vigiliæ, si modum excesserint, arefaciunt, calorem dissipant naturalem, & eū qui ex accidenti prouenit, accēdūt. Hactenus de his, quę ꝓdixisse oportuit: iam ad cætera veniendum.

De ratione victus hominis temperatæ natura. Cap. 6.

PRoximum est, vt de cuiuslibet nouē temperamentorum sanitate tuenda agamus, initio sumpto à natura tēperata. Primū igitur alimenta, exercitationes, frictiōes, balnea, somnos, ac vigilias, animi affectus, aerem nos ambientē, atq; externa omnia mediocria eē oportet: D qui modus docēdi, tum à doctrina, tum à functiōe proficiscitur. Quāobrem, grauissimè hallucinati sunt, qui nullū locum medicinæ in conseruatiōe sanitatis hominis temperati reliquerunt, putantes illā methodum curandi solum suppeditare, quę sanè quidem temperatę minime necessaria est: qđ si ita fortè vsuueniret, id rarissimū memento. Prętерea etsi Galenus in tuenda valetudine optimi temperamenti, me E dicamentis opus non esse prodiderit, nihilo minus in eius educatione (modo diutius vixerit hmōi indiuiduum) quæ ſm naturam, & apprime illi vtilia sunt (cuius generis exercitium, lauacrum, & cætera) difficultatis ac negocij non parum habere videntur: potissimumq; apud illum, qui hominis finē sanitatem collocarit, externarum rerū & fluxarum gratia dubitationē haud paruam obtinet: verū multo maiorē difficultatem excitari rationabiliter fatebimur alteri, qui sanitatem F hominis finē, aut ob animæ perfectionem, aut vt ineffabilem quandam & sensu incomprehensibilem felicitatem consequatur, censuit: q̃ sententia paucissimis cognita comperta ue est, at multis disputationibus, opinionibusq; excusa, tādēq; neglecta ac ꝓ nihilo habita, abducente animum ab huiusmodi contemplatione crassitie materiei Porrò ratio victus temperati hominis difficilior, ab Auicen..a abundè exposita est: quare rem in pauca conferemus. Galenus nuperrimè nati

puelli

G puelli sale minutissimo corpus con spergi præcipit, vt externorum iniurias non ita facile admittat, sed duretur. Verum enimuero mea quidē snia, & Auenzoarij, vtilius oleum, quod ex glandibus præparatur, illinetur, vtpote efficacius præstans qđ à sale expectamus: neq; etenim, sicuti sal, mordet. Præ omni verò cibo lac præbendū iubet vsq; ad dentitionē: alimentū quippe, vti alias diximus, alito simile eē oportet: lac autem infantis temperamento familiare, ac consimile, ob idq; à prudente natura institutum: à denti-
H tione solidioribus cibis nutriendus, atq; humidioribus. Nutrix à mali succi alimentis abstineat, temperatoque exerceatur exercitio: veneri non indulgeat, quæ menses elicit, vnde lactis vitiantur tum sapor, tū odor: infans quotidie lauet in aqua potabili tepida, aereq; tēperato, ne rigor excitetur inter lauandum: qđ quidem in domo balnei Galen. sentit esse præparandum, verū aere tēperato nos ambiente, ego id nihil moror. Tempus verò lauãdi statuimus à lactis concoctione, ne in corpus incoctum alimētum trahatur:
I atq; item diuturnū præcessisse somnum oportet. Exercitationis vices occupabit cunarum motio. Quinetiam quæ terrorem mœstitiamq; inuehunt, procul abigenda: his nanque pigrescere, atq; hebescere consueuerunt naturæ. Deinde ne calor ipsius obruatur, atq; extinguatur, sed incremētū suscipiat, viresq; animales roborentur, cantilenis, melodijsq; suauibus infantem oblectabimus: modisq; omnibus tentandū, vt hilarior permaneat: quinetiā formosis ac venustis, tum hominibus, tū picturis assuescant. Incommoda a sit quæ infantibus accidunt, aut à
K frigore, aut ab æstu, aut terroribus, & huiusmodi multis alijs externis proficiscuntur: quæ educatio ad annum tertium deducetur, hoc est, cū iā ambulare cœperint. Ab his annis quotidie exercebuntur, deinde frictione vtetur, à qua lauacro sunt committendi: alimenta quantitate qualitateq; sint mediocria: verum priusq̃ rursus cibum ingerant, eadem præcipienda sunt. Quinetiam exercitationes moderatæ sint: immodicæ nanq; ipsorū corpora arefaciunt, exhauriuntq;, simul ac in-
L crementū remorantur. Frigidæ lauacro abstineant, quippe eo pacto auctus quoq; inhiberetur. Educabitur autē sic puer, traditamq; victus rationem obseruabit ad expletum tertiū septennium. Sanè vinum, atque ceruisiam ne gustare quidem puero suaserim: nempe hausta caput replent, ac suprà q̃ par sit calfaciunt: ipsiusq; animum ferient, turbidumq; efficient. Adultis uerò atque iuuenibus potiones huiusmodi tm̃ abest ut incommodum afferãt, ut etiam insigniter utiles sint, modi-
M cè exhibitę: utranq; etenim bilem tum flauā, tum atrā iam manifestò colligunt: illam quidē naturaliter, hanc uerò secundariò, & ex accidēti. Summatim bilis amaræ acrimoniā demulcent, ac mitigant: atq; p urinam ac sudores expellunt. Atræ uerò bili omnino aduersantur, ac, ut quispiam dixerit, tota specie. Denique humectant quicquid immodice siccatū est. Porrò cibi adultorū tenuantes esse non debent: carnes q̃bus uesci assuescendi sunt, optimę perdicum, unà cum panis interiore

præparatę.

A præparatę. Ab oleribus, fructibusq́; ut ſ totum ſcripſerim, temperatura humidioribus abſtinebunt. Atqui eiuſmodi ætas ſic producta educatąq; ad ſapientiã naturalemq; ſciẽtiam inclinare, & idonea eſſe ſm naturam uidetur: quinetiam alteram ex pfectionibus, quas Alexan. putat philoſopho ſumme neceſſarias, obtinent. Præterea tertio ſuperato ſeptennio, eadem ratiõe uiuendi utentur. uerum & id efficient, ut ſcilicet à concoctione nudẽtur, frictionẽq; ex oleo dulci adhibeant: mollem inquam ac tardam, quæ corpus nõ

B condenſat, duratue: frictio uerò talis ob hoc pcipitur, ut aptiores ſint exercitationibus obeundis, qꝫ ſi exercitium frictiones præcederet, meatus cutis denſarent, obſtruerenturq́; ab euocatus ad ipſam labore excrementis. Oleum calens eſto, durata nanq; emollit, ac ſuperfluitates diſſipat, ſimul & diſcutit. Lintea qbus perfrictio peragitur, leuia eſſe oportet, ne aſperitate carnẽ offendãt. Variç autẽ erunt frictiones, ut supernè deorſum, atq; infernè ſurſum: tum in ſubiectum, tũ in obliquum, tum in tranſuerſum, tum ſubtranſuer-

C uerſum adhibitæ: quibus omnibus cutis meat⁹ exactè recludunt. Quin etiam aer, in quo nudus fricatur, aeris uerni temperiem refert, ut moderatæ excrementorũ uacuationes fiant. Quippe frigiditas immodica expurgationes cohibet: caliditas uerò immoderatiores facit. quare ut mediocritatem ſeruet, opera danda eſt. Præterea ab his frictionibus exercitium capeſſet, quod inter uehemens ac remiſſum, citatum ac tardum, mediũ teneat: cuiuſmodi eſt paruæ pilæ, cui libellum priuatim

dicauit Galen. Nam eius, quę paganica appellatur, & pedibus propellitur, exercitatio minime probatur: tum quia immodice ualida ac uehemens, tum quia non citra periculum perficitur. Huius uerò exercitij modus ac quantitas tibi ſignificabitur, ubi anhelitus alterari cœperit, hoc eſt, attolli & intendi, atq; ſudore corpus perfundi, ac detumeſcere. Cęterum exercitationis menſuram, teſtante Galeno, nullus põt ad unguem primo ſtatim die definire: ſequentibus uidelicet, ſecũdo, ac tertio, & quarto exactius poterit, D

experimento facto: nam ſi qui exercitio incumbit: ſeſe peccaſſe agnoſcat, & immoderatius laboraſſe, ſequenti die nimirum qđ fuit nimiũ, corriget, ac detrahet. Ab his ſpiratio cohibebitur quantũ fieri poterit: ſuſcipit etenim incrementum, atque roboratur hoc pacto natiuus calor: meatus reſerantur, ut facilis pateat excrementis exitus: cui non abſimile faciunt, qui inſufflantes, foramẽta atq; ſpiracula recludunt: cohibẽdo uero thoracis muſculi ſeptumq́; tranſuerſum expanduntur, & intenduntur: uerũ qui ſunt uentris, parũ E

intendi debebunt, alioquin excrementoſæ ſuperfluitates tum pectoris, tum pulmonis, ad partes nutricationi deſeruientis, exprimerentᷣ, atq; deferrentur. At qui ſeptũ imbecillius obtinet, ab huius generis cohibitione prorſus abſtineat: excrementa etenim cerebrum peterent: cuius rei exẽplũ nobis pbent fiſtulatores, ac tymbaulę, quorũ uenæ faciei ac ceruicis in tumorẽ attolluntur, & uultus rubore colorat, ac tingitur. nẽpe humoribus ſpiritibúſq; ad caput raptis, ac delatis, ſeqt̃ hæc F

frictio

G frictio, quæ apotherapiæ debetur: quam & multam, & asperam exhibendam duo nobis indicant scopi: Primus, vt quæ sub cute delitescunt superfluitates, & ab exercitatiõe in hunc locum euocatæ expurgẽtur: Alter, vt firmetur corpus, atq; vt ꝓbi vapores vindicentur ab exercitationis immutatione. Quinetiã frictio toti corpori, ac celerrimè adhiberi postulat, iubente Galeno. Quare si linteis vniuersum corpus vno tempore perfricaretur, id esset commodius: qppe vniuersim, ac simul excrementa è corpore detruderent.

H Hanc frictionem ex oleo dulci perficiendam semper memineris, sed & quæ circa corpus efficiuntur aliquo interiecto spatio ac relaxatione debere exhiberi. Cæterum postq̃ quartũ septennium attigerint, qui optimum statum habent, & abunde aucti fuerint, aquæ frigidæ balneum intrepidè vsurpabũt, tum vt densentur quæ ab exercitio rarefactæ partes, simul ac roborentur: tũ vt calor diffusus cogatur, & ad pristinũ statũ redeat, functionesq; consuetas ritè peragat: eadem porrò ratione hic aqua frigida vtimur, qua

I i exitu à lauacro. Esto verò nec plane glacialis, nec tepida: altera nanque ferit afficitq; partes insuetas: altera verò ꝙ expetimus, non efficit: quin ipsum immorãdi in lauatione tempus breue sit. Verum enimuero num caput frigida lauari debeat, inquisitione accuratiori indiget. Galenus quippe de hoc scribẽs, non pauca prætermisit. Atqui (vt breuiter quod sentio aperiam) caput omnino lauandum nõ erit, frigida etenim pars est. Post hæc alimenta probi boniq; succi assumet, cuiusmodi gallinacea, hœdina, vitulina, & agnina: at vitulus nondũ sit ablactatus, agnus verò annicul': panis insuper optime (vti aliàs docuimus) præparatus. Porrò cibos

K assumendi tempus optimè præscribitur, quando videlicet omnes concoctiones peractę fuerint. Quòd si quis (vt nonnulli censent) bis in die cibos ingerat, bis quoq; exercitationem adhibeat necesse est, bisq; lauacrum subeat. Galenus quorundam medicorum sententiæ accedere videtur, asserẽtium ter in die vniuersa hæc debere vsurpari: id quod non possum non magnopere demi-

L rari. cũ etenim iuuenis corpus hac ratione victus vtentis, robustæ, optimæq; sit naturæ, probeq; concoquat, tam frequenti alimentorum ingestione minime indigere arbitror. Quin potius ista ciborum partitio senioribus imbecillioribusq; statuẽda: in qua opiniõe ipse quoque Galenus versatur: secamus q̃dem ac partimur exercitij lauacriq; tempora, ob ciborum necessariam partitionem. Sanè recentiores medici duorum dierum ternas cibi assumptiões esse debere censent: ea-

M demq; ratione lauationis atque exercitij ternam administrationem. Quorum opinioni admirabilis ille Auenzoarus subscripsisse videtur, cui planè ego quoque assentior, vtpote veriora sentienti.

De vsu venereorum. *Cap. 7.*

VEnus si moderate adhibeatur, huic qui optima & temperata natura est, commodum vtilitatẽq; afferet: cauendum tñ, ne quid ex his quę sunt præter naturam, contingat: venereis etenim tantum indulgendũ

A indulgendum esse censemus ob hoc, quod semen excrementum est, quod vacuari, quemadmodum cætera, postulet. Atqui sane alienum haudquaquam est, sed natura bonum & familiare: quare exiguo in his commisso errore, atq; peccato, ingens sequitur noxa. Vnde iuxta non paucorum sententiam philosophorum, ac prudentium virorum, eorum null⁹ est vsus salubris. Exercitatio autẽ, quę a coitu præscribitur, si aliquatenus vtilis sit, eatenus sanè erit, quatenus peccatum corrigit Ven⁹ (vt paucis dicam) hæc mala affert, siccitatẽ B corporũ, effœminationem, ac imbecillitatem, viriumq; exhaustionẽ, simul ac dissolutionem: quamobrẽ quæ post coitum perfrictio adhibebitur, quæ ille attulit incommoda, hęc resarciat oportet. Erit autem ex oleo, copiosa simul, & aspera, vt cutem denset, partesque confirmet ac roboret.

De excrementorum uacuatione, atque lassitudinibus, quæ ab immodico exercitio proueniunt.

Cap. 8.

PRædictæ naturę somn⁹ mediocriter, quantũ videlicet optima C natura appetit, statuitur: mediũ etenim neq; etiam in vigilia illa transcendet. quæ vniuersa ad vnguẽ obseruabuntur, nisi si aberratum sit in victus ratione, aut externorũ quippiam illam læserit: tunc nanq; errorem corrigemus his, quæ aduersantur, & contraria sunt afficienti. Exẽpli gratia: si adstringẽtibus vtatur, aluusq; illi ob hoc sistatur, ad pinguia erit concurrendum: si vero a cibi parcitate, & ex longiori tempore alui fiat compressio, contrarijs indẽ erit pugnandum: porrò vt plurimũ excrementa non redduntur ob intẽ D peraturam externorum, caliditatẽ inquam, atque frigiditatẽ, quas euitare perdifficile est: Cum verò excrementa cohiberi dixerim, non tantũ alui vesicæq; intelligere te velim, verum etiã corporis vniuersi, vt meatus illius, qui iecur, & bilis vesiculã, pariter ac illius, qui iecur splenẽq; interiacet: ad hæc palati ac narium. Hęc igitur vbi probè officio suo nõ funguntur, remedio indigent, quæ vacuationes huiusmodi promouẽt. Cæterum id te potissimũ latere nolo, exercitationis errorem castigandum: est vero is lassitudo nominata, cuius (quãdo ab externis fit) tres E simplices differentias in superioribus prodidimus, vlcerosam, tensiuã, inflammatoriam. Prima itaq; contingit tum a succo calidiori, tenuiori, atq; acriori, tum ab excrementis retentis, quæ exercitio discuti & euaporari non potuerunt, tum ob carnis & adipis particulas immoderata agitatione fusas atq; colliquatas. Curatio verò commodior est affectui contraria: discutienda .n. sunt, simul & per halitum digerenda excrementa. digerentur vero, & vacuabuntur multa, leuiq; frictione ex o F leo calido veteri nihil adstrictionis obtinente: hęc nãq; frictio quia leuis, non densat cutis meatus, obturatve: quin potius rarefacit, ac recludit: ad hæc quia multa, vacuat. lauacrum autem primo aereum, deinde ex aqua tepida conuenientius. cibis humidioribus, frigidioribus, tenuioribusq; consuetis vtẽ, at parciorib⁹. Eius vero, quæ tensionis sensum infert, medicatio relaxatione perficit. Confert itaq; leuis frictio cũ oleo ad solem calefacto, facta vel cum

G anethino vel chamęmalino nō inutilis. Quinetiam lauacro qui sic laborant, committendi mediocritatē non excedenti, plurimamq; in ipso moram trahere debent. Tertia verò lassitudo, quæ phlegmonosa inflāmansve vocitatur, tum intendit partes, tum plus iusto attollit, tum sensibilem læsionem adfert. Atq; ea tria pro remedio postulat: superuacanei expurgationem, extētę partis remissionem, ac relaxationem, & postremo inflammationis accensæ refrigerium: ergo & oleum copiosum ac tepidum cū frictione molli & mul-
H ta: æstate vero cū oleo quod ex viola purpurea conficitur, efficacius fricabitur. Atq; longiorem morā in aqua medij temperamenti trahet. Cibos etiam probi succi assumat, parcioresq; ac frigidiores, q̄ cæteræ lassitudines expetant. Hactenus de ratione victus, & educatiōe optimæ constitutionis prouectæ ad annum quintum & trigesimum.

De ratione victus ætatum sequentium.
Cap. 9.

I CVm explicuerimus quomodo à primo statim ortu, primisq; annis, conseruandus sit is, qui mediocrem nactus sit corporis structuram, vsq, ad annum quintum & tricesimum, proximum est, vt transeamus ad eas, quæ sequuntur ętates. Exercitationes itaq; parciores q̄ antea, victusq, tenuior, cibi humidi, aliquantuloq; calorē pręditi. Senes exercitio vtentur temperato, cuiusmodi est ambulatio lenta ac suauis alimenta calida, humectantiaque: quę quotidie ingerantur. sed hęc victus ratio latitudinem non paruam obtinet maioris minorisq; secundū annorum multitudinem ac paucitatem. Quinetiam supradicta, exercitium, lauatio, atq; perfrictio adhibēda. Porrò qm̄ senectus vt plurimū excrementis abundat, exercitatioq; quam vsurpant senes, ad vnguē nō vacuat, apprime necessariū erit huic ętati conseruandæ, cibos medicaculam vim habentes, vel etiam medicamenta pręscribere. Quamobrem prima mēnsa apponenda sunt hūc ctantia, qualis est beta elixa, vel oleo saleq; apparata, & id genus aliæ: clysterem deinde, qui aluū molliat, vtilissime inijciemus: ficubus cum
L semine vrticæ & croci tātulo primo cibo vtentur. Mulsa his qui sunt abstemij, aut quibus vinum inhibetur quibusq; aliæ potiones, qualis est ceruisia, non bibuntur, eximiè prodest. Inter autem ceruisias illa pstat quæ ex passa vua acinis experte, conficitur. Caussa verò in promptu est, quia nihil quod astrictionem continet, senibus congruat: vtraq; enim sua qualitate adstringentia senibus inimica sunt, obstantq, quo minus finem, in quem incumbunt, consequantur. Atqui ceruisiasvetustas nobilitat color, vini colorem repręsen-
M tās. Verum apud nostrates vetustas nisi post semestre intelligitur: nec sanitati tuendę idonea. Iam vero inter potus vniuersos vinum primas tenebit, commodissimeq; bibetur: quod neq, apud nos vetus nominatur, nisi si anniculum sit, aut saltem semestre. Quòd si senum partes imbecilliores natura sint, & sensibiliter affectę, ab exercitatione abstinebunt: oportet etenim illos qui exercentur, inculpatas illęsasq; particulas corporis habere. Ad hęc lauandi ter quaterq; in mense, vt id exercitij

deser-

A defertionem resarciat: nempe sensu educatio ex conseruante, atq; præcauente ratione constituitur: quarum differentia hoc ipso tibi innotescet, quod illa consimilibus, hęc vero contrarijs perficitur. Illud deniq; animaduertere oportet, alimēta omnia succi crassi, potusq;, in primis esse fugiēda senibus. quod si quis forte (vt non raro fit) in huiusmodi ciborum vsum inciderit, confestim extenuantibus, ac disiecantibus vtetur medicamentis, qualia sunt piper, & quod ex tribus piperis generibus conficitur. lac senibus, quibus latiores sunt venę, si

B mel adijciatur, bonum: qui vero tēperatura sunt frigidiori, uenisq; angustioribus ipsum (cane peius & angue) vitare debent. Hactenus de optimæ naturę victus ratione disserui mus, vsq; ad senectutem. At dicet aliquis, quę à nobis pręcipiūtur, nō parum abesse ab ea, quam quęrim⁹ temperamenti medij conseruatiōe. Esto, quilibet nihilo minus hinc uenari poterit scopum, atq; finē, quo sua secunda valetudo conseruetur: I qua si deliquerit, varijs modis id emendabitur, tum vacuātibus excrementa, tum obstructiones aperien-

C tibus, tum putredini, atq, abscessuū generationi occurrentibus.

De his, qui intemperiem cōpositā obtinēt. Cap. 10

SEquitur vt iam de cæteris temperaturis aliquid attingamus. Intēperatarum igitur compositionum duæ sunt omnino differentię. Prima, quę partes vniuersas corporis æqualiter distemperatas habet. Altera inæqualiter, vt sępe spectamus, quibusdam cerebrum esse calidum ventriculum vero frigidum. quare

D Galenus hanc prima deteriorem iudicauit: idq; potissimum, cum I partibus principibus affigitur. Atq; horum victus ratio pręcaucnti, quàm conseruāti generi proxime accedit: mediaq; est inter eam, quæ est nōdum affectorum corporum: & illā, quę paratis, aptisque in ęgritudines delabi, tribuitur: quod vna pluribusve notis significatur, vel sanitate fruentibus.

De intemperiebus omnibus, tum simplicibus, tum compositis. Cap. 11

E ERgo initio sumpto ab his, qui calidius temperamentum sortiti sunt, dicemus talium corporum naturam statim a principio minus apparere affectam: cum tamen longius procedit, siccitas comes illi accedit. Quinetiam bile flaua abundat, facileq; ab eius morbis capitur. Quamobrem exercitationem præter leuem ac facilem minime postulat, quales sunt lentę deambulationes, atque equitationes. Quod verò ab Hippocrate proditur, calidas naturas quiete indigere, neque exercitari debere: non de omnimodo, ac

F torpido ocio intelligendum: verum mediocres labores pręscribit: quippe nullatenus ignauia sanitati tuendæ confert. Frictiones adhibeantur leues, ac temperatæ, cum oleo aliquo, eorum quę refrigerandi facultatem habent, quale quod ex viola purpurea paratur: carnis etenim incrementū adijciunt. Lauacro aquę tepidę committatur, vt quod in ipsa est fumidi, ac fuliginosi excrementi uacuetur, ac per halitum digeratur. Sanè aer ipsius balnei non cōuenit. At si quod ex calida lauatione in-

G incommodum percipiant, aquę frigidæ ablutio emendabit. Porrò bis in die cibos assumant: atque etiam, si plus iusto siccitas prępollet, ter. ciborum verò temperatura talis esse debet, qualem in sanitate tuẽda obseruamus: hoc est, similis. Erit igit calida, aut calida ac sicca. Quare si intemperiem calidam corrigere qs volet, contraria adferet, atq; sensim is fiet transitus. Cæterum temperamenta, quę a modo suo mediocritateq; abscedunt longius, facillimè à morbis eiusdem generis corripiuntur, aliquo extrinsecus incidente, at-
H que etiam ꝙ ad excipiendum iam sint idonea. Quare mea quidẽ sententia non vsquequaq; similib' educandi sunt tali temperatura præditi: quandoquidem mirè vario distinguntur modo, ac procedũt: inclinãt etenim in ęgritudines, quę ab intẽperie illa oriuntur. Nos itaq; nõ solum conseruationi cibis curam impendemus, verumetiam pręcautiõe studebimus, ne quid ex illa tã ꝓmpta aptitudine vitij contrahant. vnde cibis admiscebimus, quod cõtrariam temperationem illi naturę obtineat: sic euitabitur, quod ab exter-
I nis impendet, periculum. Quippe quod ab intemperie timet, non vetat, quo minus in totum similibus vtantur: qui vero huius sentẽtiæ au tores extiterunt, id quod oratiõi adijcitur in totum non exposuerunt. Ad hæc victus ratio, quam pręscribimus, sola non sufficit: nisi quoq; is qui intemperaturę fomentũ suggerit humor, vacuetur. Vacuabit verò, quò natura repet: nam si sursum, vomitione educetur: sin deorsum, per aluum expurgabitur: quę mehercle vtilior est, naturęq; magis consueta, atque idonea expurgatio. Oxyphœnicia igitur, viola purpurea, & citrinæ myrobalani intemperiei calidę, aut calidę & siccę purgationem perficient. Hęc autem in temperatura, vt plurimum vaporosis, fumidisq;, ac fuliginosis excremẽtis abundat: quare lauandi sunt, ne diaria febre capiantur: quę etiã, si diutius victu tenuante vsi sunt, facile superuenire solet. Efficaciter itẽ aliquando lauatio ipsis a cibo proderit, qua nonnulli pinguescunt: q vero dextri lateris grauitatem sentiunt, ab hoc abstinere debent: atq; his quę obstructiones aperiunt, vti. L
vinum si bibere velint, id aquosum esto. Insuper (vt summatim colligã) educatio temperaturarum calidarũ simplicium, & calidarum ac siccarũ simul, maioris, minorisq; tãtum ratione differt: semper etenim procedente tempore caliditati siccitas comes adiungitur. Quibus, cõstitutione aeris calidiori, vtiliter bibetur oxysacchara frigida, cui vel herbę, vel semina ipsarum adijcienda sunt, ꝗ tum obstructiones recludant, tum vrinam cient: id genus verò habes adianton, & cichorij semen, atq; ẽt M
apij, quod tamen temperabitur cũ seminibus peponum, cucumerũq;, vel cum alijs, quæ caliditatem, siccitatemq; moderandi facultatem obtineut: inter quę non inferiorem vsum habent cichorium, atque viola purpurea. Noster autem minus Auenzoarus iubet nymphea flores vnà cum oxysacchara semper exhiberi: idq; potissimum tempore calidiori: nempe nympheam tales temperaturas a febre intus reddere, sese experimento comprobasse scribit. Quinetiam cum oxysacchara aliquid

A quid ſemper admiſcendum, qđ os vẽtriculi corroboret, cuiuſmodi maſtiche, cinnamomum, nardus: acetũ nanq;(vt eſt acetum) huic inſigniter incommodat. Ego verò aquam ordei tunc vtiliſſime bibi cenſeo, cũ aliqua erunt iniecta, quę noxam oris ventriculi reſarciant. Corporum ſiccorum (vt paucis abſoluã) ratio viuendi vniuerſa humectandi vires habeat, neceſſe eſt, ne derepente ſenectus obrepat. cibis autem id præcauebimus probi ſucci, humidioribus, cuius generis pullorum gallinaceorum caro: lauacro item frequen B tiori aquę temperatę: labores, vigilias, ſolicitudinem animi, curas, omneiſq; animi affectus, qui caliditatẽ accendunt, qualis ira, arcere quàm longiſſimè ſtudebimus. Deniq; modis omnibus, qui ſic aſficiuntur exhilarandi, atq, oblectandi. Quare exteriora quę adhibemus, prorſus cõtraria ſint huic naturę, vt ſunt folia ſalicũ, vitis, & aquę frigidę, gaudium temperatum: aer quoque tẽperatus, lecti penſiles, atq;, vt in totũ dixerim, muſices ſuauiores ſoni, ac cantilenę amœniores. Calida & humida temperies facillime ab ęgritu C dinibus, quę a putredine proueniũt corripitur: excrementoſis etenim ſuperfluitatibus abundant, pręcipue cum ætate ſunt florenti. Quamobrem vehementer ſic affectos exercitari oportet: frictionibus vtanť multis, ac validis: balneum cibos præcedat. Verum ad ventriculum horum animum diligẽter applicabim⁹: q̃ppe ſi a naturali tẽperatura recedat, vniuerſi corporis ſuperuacaneę ſuperfluitates in hunc pręcipitabuntur quare tunc eſſet victus immutãdus, hoc eſt, frigidi ſicciq; cibi apponerẽtur. Hanc naturam, quãuis ita Galenus cenſuerit, temperatam minime dixerim: maiores quidem, priſciq; medici, quod a natura primum conſequimur temperamentum, calidũ humidumq́, teſtati ſunt: quod collatum, quatenus mediocre eſt, cęteris temperaturis, ęquabiliter temperatum nominatur: vbi verò prępollentibus elementorum qualitatib⁹, quę ſunt in ipſo, confertur, calidum ſtatim & humidum aſſerimus: calidum nãq;, atq; frigidum eminẽtiora ſunt frigiditate, atque ſiccitate. D Inde naturali tantum collatum, id E quod mediocre hic vocitamus) humidum, calidumq; dicitur. Quamobrem cum temperatã eſſe calidã, humidamq; naturam ex nobis audies, ęquiuocam appellationem accipito: Quam ipſe Galenus naturalem vocat, collatam cęteris temperaturis: pariter & calidam, & humidam collatiõe mediocris ac medię. Hinc exoritur dubitatio, num tẽperata occurrat natura. Verum enimuero propoſitę temperaturę conſeruationem ad calcem perducem⁹, redeũtes ad id, vnde digreſſi fueram⁹. Non ſolum igitur huc cõſilium di- F rigetur, vt exerceať, laueť, cibis ſucci boni vtatur, verumetiam excrementis, quę in ipſa gignuntur, proſpiciet is, qui ſanitati huius corporis pręficitur, tum ijs, quę per aluum, tum ijs, quę per veſicam reddũtur: ĩ quorum numero agaricum, & cnicus, atq; adianton ſunt. Quinetiam apophlegmatiſmis ex ſtaphidagria, & id genus aliquando vtetur: ſternutatiões item citabit: gargariſmate colluĩone ve ex maſtiche vtetur: atque in primis dabit operam, ne obſtructionibus tentetur: pugnabitq; contra

G tra putredinem modis vsibus, tum purgatione, tum medicamentorum aliorum auxilio, quę & qualitatib⁹, & cęcis proprietatibus opponuntur. Est autem putrefactio proprij, naturalisq; caloris I vnoquoq; humido existentis, ab extraria caliditate foetida corruptio, cui sanè maxime sũt contraria aromatum genera. Quare si concinnaueris medicamentũ, quod prаescriptis vniuersis facultatibus constet, remittendo videlicet in ipsis, & cohibendo id, quo minime indigemus, pręstantissimum ad sanitatem tuendam huius temperamenti pręsidium effeceris. Quicun- H que autem natura sunt frigidiores, sanitatem suam conseruabunt ijs, q̃ citra humectationem calefaciunt: lauacro, exercitio, & victus ratione tota. Temperamento verò, quod cũ frigiditate humiditatem coniũctã habet, succurritur calefacientibus atefacientibusq;: exercitatione ualida, ac frequentiori purgatione excremẽtorum, quę id fluxionũ morbis obnoxium faciunt. Eę frigidiores item atq; sicciores naturę cęteris uitiosiores: quibus opitulabimur calore, hnmoreq; pręditis remedijs: le- I ui frictione, aquę temperatę balneo exercitio moderato, simul ac somno diuturniori, purgatione insuper excrementi atribiliarij, quo abũdãt, quę myrobalanorum indicarum simul, & filiculę exhibitione utilissime peragitur. Porrò uina odora his accommodatissima erunt. At uenerea supra, q̃ cuiquam credibile sit, inimica huiusmodi temperie affectis: verum, vt summatim dicam, calidiores, humidioresq; ex longiori cibabuntur interuallo: contra uero sicciores breuiori. Atqui calidiores, atque humidiores uenere immode- K ratiori minus afficiuntur: qui uero humidiores tantum, mediocriter circa hanc se habent. Hactenus de tẽperamẽtis a medio remotis utrisq; qualitatibus: quarum quidem, quę patientes dicuntur solę, minus officiunt, q̃ agentes solę, uel utrarumq; coniugationes.

Quomodo graciliores facti obesiores efficiuntur, & contra obesiores graciles.
Cap. 12

SAnè horum victus ratio extenuanti penitus aduersari debet: qppe si ob calidam, siccamq; intempe- L riem cõtigerit, frigidiores, humidioribusq; succurremus. Sin autem ab imbecillitate facultatis attractoris, & distributionis alimenti, proderit illinire corpus oleo. uerum talis illitionis meta erit, ut tandiu permaneat, quandiu alimenta partes attraxerint: alioqui si longior esset mora, plus iusto per halitum digeret, uiresq; exhauriret, simul ac corp⁹ immutaret, afficeretq;. Ad hęc si a frigiditate concoctionem uitiãte euenerit gracilitas corporis, statim adferenda erunt, q̃ concoquendi uĩ ad iuuant, in quorum numero uinum M postremum non erit. sunt & nõ pauca alia auxilia, quę non te latere debent: gracilitas uero propè dixerim semper siccitatem comitem habet. Atqui siccitas aliàs proficiscitur a multa per halitum uacuatiõe: alias a debili infirmaq; cõcoctione: alias a ciborum arefacientium assumptione, cuius instauratio perfacilis est. Cęterũ contraria ratione, quę obesiora sunt corpora, gracilia redduntur, quod te ignorare minimè arbitror.

De

A *De singularum partium intemperatura.* Cap. 13

EXposita ratione uictus, quę totius corporis intemperaturis debetur: proximum est, ut de singulis partibus intemperie affectis dissera mus. Hę autem intemperaturę ratione magis pręcauente, q̃ ea quę in temperiei communi occurrit, indigent. Caput uerò nostri consilij, ut pars intemperata firmetur, ac corroboretur, id fiet, intemperiem moderando, simul ac excrementa expurgando, quę in parte gignuntur, ac continentur. Quinetiam ablationi

B causę, quæ illa peperit, accurate studendum. Illud quoq; consyderato, num pars quę sic afficitur, per se ac primario, num per consensum intẽperiem habeat. Quippe uentriculus interdum propria laborat affectione, interdum uerò per consensum cerebri uitiatur. Quę autem partiũ, ut plurimum homini noxam adferunt, principes sunt, quando uidelicet contrarijs temperamentis sunt affectę. Exempli gratia: si iecur calidum, uẽtriculus uero frigidus, corpusq; sit gracile, renes calculo tentẽtur, ac copiosum exuberet semẽ: cui

C taliter afflicto ratiõe uictus composita, atq; mixta opitulabimur: magisq; animaduertemus id, quod magis urget, non tamen altero neglecto. uerum ad methodum medendi ista pertinent, quibus supersedebimus: pręcautio quidem, ut alias dicemus, sub curationis genere comprehenditur. Iam meminisse te uelim uitiosissimam esse cerebri intẽperiem, quę uel a frigiditate uel caliditate immodicè auctis, exoritur. Cerebrum itaq; sic intemperatum, hęc mala adfert insigniter perniciosa, abscessus qui in ceruice erũpunt, D anginas, oris ulcera, pustulasq;, columellę inflammationes, raucedines, tabem quam phthisim uocitãt, tussim pariter, ac dysenteriam, & huius generis alia non pauca. Ad hęc frequentissime excremẽta cerebri in uentriculum defluunt: quę si frigida fuerint, uentrem refrigerabunt, totiusq; corporis tpatura uitiabit: qđ tibi maxime indicabũt ruct' acidi. Quib' ego iuuenis abũdabã, ob uentriculi intpaturã, quã ex uitiosa uiuẽdi rõne cõtraxerã: uerum cum opem ab indocto & impito medico efflagitassem, morbũ ita profunde E radices egisse dixit, ut nusquam tolli posset. Atq; huius ignorantia, mihi intemperies omneis, morbosque quibus afficior, peperit. nõdum etenim medicinę artem pernoueram. Porrò si intemperies cerebri sit calidior, fluxio quoq;, quam progenuit caliditatem, obtinebit: de quibus in methodo curandi copiosius sermo fiet. Cum igitur cerebrum frigidũ extiterit, obseruareq; uelimus, ne a temperie sua discedat, capiti superimponemus desiccantia cum caliditate aromata, qualia macir, ac chario F philli in tenuissimũ puluisculũ triti, primũ uero cum uino abluetur. Ad hęc cerebri excrementa assidue ab eo genita, sternutationib' educẽtur. Quinetiam gingiuarũ cũ radice nucis iuglãdis frictio efficax est cõmanducatio itẽ frequens mastiches: medicamẽta insuper purgãtia succum noxium tempestiue exhibita, uere s. & autumno, utilissimè assumentur. Calidioris cerebri intẽperies excrementa calidiora parit: cui contraria nuper dictę ratiõe succurrendum: primum quidem humoris in-

G infestantis purgatione, deinde olei rosacei rigatione. Generatim autẽ dixerim, cerebrum frequentius a frigore lędi, q̃ a caliditate: quamobrẽ diligentiori cura obseruandum, ne a frigoris iniuria quid patiatur. Cęterũ qui sic educari ac regi non possunt, conseruentur tantum suarum temperaturarum qualitates. Quòd si ęquale fuerit ab ipso ortu temperamentum, ęgritudines quę superuenient, a plenitudine exorientur. quã obrem opitulabimur totius corporis euacuatione, hoc est, sanguinis detractione: notę vero plenitudinis
H tibi indicabunt. Abstineant insuper a cibis, qui multam alimoniam suggerunt: pręterea ijs, quib⁹ natura tẽperata non est, plerięq; omnes morbi, quibus capiuntur, improborum succorum soboles sunt: eos itaq; cõtinentes esse oportet. Modũ vero, ac mensuram euacuationum teneat is qui sanitati conseruandę huius naturę pręficit, vt neq; immodicę sint neq; itẽ plus iusto exiguę. Alij nãq; semel tantum euacuari postulãt, vere s. nonnulli bis, vere & autumno. Ego quidem non possum non magis commendare illos, qui septimo
I quoq, anno purgantur, vacuantve, q̃ alios qui quotannis: qñquidẽ rarò nisi certis circuitib⁹ accidũt morbi, aut non longe ab ipsis. Hoc igit circa singula indiuidua consyderãdum accuratè: maximam nãq; spẽ concepi hac nobis scripta ratiõe obseruata, non paucissimos ęgritudĩes euasuros, quibus ex accidenti capi consueuerunt. Cęterum si quis cõsuetudinem mutare vel improbam desyderat, sensim id faciendum est: omnis etenim subita mutatio periculosa.

De precautione futurarum ęgritudinum atque spontaneis lassitudinibus. K
Cap. 14

QVędam naturę, vt in morbos facile labant, paratissimę sunt quare eędem summa obseruatione indigẽt: quę fiet abigẽdo caussam, & vitando, quę afficere potest: pręcedunt vero notę innumerę, ęgritudines pręnunciantes, simul ac manifestissimę. Vnum vero genus pręseruationis totum ad curationem ptinet iam ęgrotantis hominis: quale est cum elephãtem morbum, ne fiat, cauere volumus. quippe eadem afferuntur adhibenturq; remedia, L quę iam facto solent: quod simili ratione in cęteris affectibus intelligas. Eorum vero, quę morbos futuros nunciant, clarissime patent lassitudines spontaneę, vitiosissimęque sunt. Corpora nãq;, quibus accidũt, obnoxia esse non paucis malis morbis scito, quorũ pręseruatio alia est, ab his, quæ cęteris ęgritudinib⁹ propriè peculiariterq; debetur. Hæc etenim sub genere modoq; curatiõis ipsarum tota continetur: de qua im pręsentiarum nullus fiet sermo. Atqui non putes me oblitum esse illi⁹ pręcautionis, quam pestilens corru M ptio aeris postulat: nempe de ipsa I sequentibus disseremus. Nunc verò consilium nostrum est, lassitudines tractare: quarum triplicem differẽtiam in commentario, quem morbis dicauimus, prodidimus: vnã vlcerosam: alteram, in qua tensio sentitur: tertiam, quę phlegmones sensum affert. Primã quidem ex bilioso succo, acri, ac stimulante oritur. Altera, tensionis s. a multitudine humorum potissimum sanguinis ortum trahit: quidam flatibus accep-

A ptam retulerunt, nomenque illi flatuosæ indiderunt. Tertium uero lassitudinis genus, inflammationis sensum præbens, ex duobus primis constat, hoc est nascitur, tum ex nimia boni succi copia, tum prædicto pūgente, ac erodente, biliosoq; humore. Hęc autem peculiare id obtinet, vt partes omneis in superficiæ positas, atq; musculos i tumorem attollat. Porrò generatim primo, atq; vniuersim curationem harum docebimus, speciatim verò, ac priuatim in sequētibus, initio sumpto a caussa effectrice, quę est intemperies cū B humoribus coniuncta. Commune itaque remedium, vel alterabit, vel vacuabit: quorum vtrumque natura facit cum cibis medicamentisq; aptis, idoneisq, ad humorum vitia corrigenda: quinetiam somn', quiesque interdum præsidium afferūt:

Euacuantur autem purgationib' sudorem, vrinamq; appellantibus, flatum discutientibus, & dissipantibus: quod exercitationes præstant.

Atque in his omnibus ars naturā imitatur: quo etenim repit, medici quoq; munus est, cursum humorū dirigere, vacuationesq; promouere. C Sunt autem hæc remedia omnibus communia lassitudinibus: proprias vero nūc singularum medicationes docebimus, quandoquidē alia est, tum vacuatio, tum alteratio vlcerosę, alia eius quæ tensionem infert, alia vero inflammantis.

De vlcerosæ, tensiua, ac inflammatoria lassitudinis, tum præcautione, tum curatione. Cap, 15.

LAssitudo quæ vlceris sensum affert, caussam efficientem habet succum acriorem, erodentem, ac pūgentem: hic verò vel flauæ bilis, vel atrę, vel pituitæ salsæ est soboles. At qui humores isti mordaces omnino sunt, ac stimulantes. amara quidem bilis ob acredinem, atra ob aciditatem, pituita verò propter salsedinem. verum in hoc negocio considerandum, num sub cute tantū: num sub intima carne musculisve: num verò in musculis ac sanguine, qui intra venas concluditur, humores isti contineantur. Nihil etiam ꝓhibet, quin interdum succos lentos accumulari sentiamus, alias sub carne, alias in venis: quorum postremum si contigerit, vel cum sanguinis paucitate, vel multitudine fiet: venæ vero multo minime abūdant sanguine, nisi cæteri succi parciores fuerint, iiq; a sanguinis natura non procul abscedētes: quorum alij energia actuve prius spectantur, q̄ i sanguinem commutentur: alij autem cum mutationem in eundem nacti sint, quemadmodum vtraque bilis, tum flaua, tum atra: deinde ex his nonnulli facile alterantur, nonnulli difficulter. quippe cum longius absunt a sanguinis natura, tardius immutantur, vertūturq; in ipsum: qui verò non ita procul abscesserunt, celerius ocyusq;. Quare priuatim vnicuiq; curatio dicabitur. Cum itaq; sub cute impacti tantum sint, exercitationibus vehementioribus, simul ac frictiōibus, lauacro item, ac victu tenuiori opitulabimur: insup aqua ordei pariter & oxymel exhibebuntur, & id genus cætera. Quando vero meatibus adhærent, abstineant ab exercitio: quieti ac somno indulgeant: inędia præcipiatur, quę vniuersa concoquendi hos succos vim obtinent: vespere insuper lauabunt

G buntur aqua temperata: & post as-
sumptum oxymel extenuãtes cibos
ingerant:oxymel quippe per vrinã,
atq; sudorem expuigat succũ quẽli
bet à natura motum. Quòd si sym
ptoma id,morbusq, cesset: tunc sci
to caussam exploratissimam te ha-
bere.Sin autem cõtra, exiguusq; ac
tumultuosus fuerit ipsorũ somnus:
non tantum in carne musculisq;,ve
rumetiam in venis deprauatos suc-
cos contineri non dubitabis.Adhęc
consyderabis, vtrum cum istis mi-
sceantur humores lenti, ac tenaces:
quandoquidem si non adsint,sed a-
H lij in meatibus venisq; concludant,
animaduertendũ,num paucus,mul
tusve abundet sanguis: an ab san-
guinis substantia remotiores,proxi
mioresve cernantur.Nam vbi pau-
ciorem sanguinẽ spectabimus, ali-
osq; succos ab eodem longius remo
tos,statim medicamẽto, quod vim
purgandi talem succum habeat, e-
ducemus,missioni sanguinis parcẽ-
tes. Quippe flaua bile morbum cõ-
mittente, aut atra, aut ipsa pituita
salsa, a naturali suo statu qualitate
tantum discedũt.Quamobrem pur
gante medicina,quæ humorẽ mor
bum efficiẽtem vacuet,vtemur. At-
I qui si quantitate succi illi vitiantur,
detractio sanguinis in auxilium ad
hibebitur, vti in methodo curandi
docuimus. Præterea si multo cũ san
guine misceãtur humores, nec sint
ab eius essentia longe alieni,primũ
quidem venam secabimus, deinde
purgatorium medicamentum affe
remus.Semper autem intelligere te
puto,succis lentis minime præsenti
bus id præceptum locum habere:
quippe si adsint ĩ venis cum sangui
nis copia,nec absint a sanguinis na
tura longius,venam quoque in hoc K
affectu secabis:purgatio vero vix ad
hibeatur.Quãdo autem copiosi te-
naces succi in venis pauco cum san
guine mixti continentur,quiq; affe
ctum lassitudinis pepererunt,humo
res a sanguine parum remouentur:
sectioni venæ,atq; purgationi in to
tum parcemus:illa nanq; exitialem
perniciem afferret: hæc vero spẽ ac
scopum nostri consilij haudquaq̃
assequeretur:crassi nãq; succi contu
macitas facit,ne prompta, facilisq;,
nedum vtilis purgatio : quippe tra-
cti & agitati humores vberi⁹ deflue
rent,venasq; obstruerent. Victus i- L
taq; citra insignem calorem attenu
ans,dissecansq; omnino præcipien
dus: ne a caliditate immoderata in
partes omneis dissoluti deferantur.
Atq; hic vtilissime assumetur oxy-
meli cum seminibus confectum,cu
ius siccitatem viola purpurea probè
emendat:ptisana item,pręcipuè iu-
uenibus cum fœniculi radicibus,in
terdum verò & mulsa dabitur. At
quoniam frequentissime his omni
bus naturis flatus crassiores, ac co-
piosiores ingenerantur, Galenus iu
bet dari medicamentum dia trion
pipereon,atq; etiam dia cyminum. M
verum nostrę regionis homines nõ
tolerant, periculum etenim, ne fe-
bres ista accersant:quinetiam Gale
nus tantum frigidiore, tum consti-
tutione aeris,tũ temperamento cen
suit offerenda. Pręsidia aũt attenuã
tia,quæ & moderate calfaciunt, &
internas roborant parteis, nõ in po
stremis opitulabuntur,qualia vide-
licet sunt cinnamomũ,casia lignea,
ambar,cariophilli, & quæ eius gñis
sunt aromata. ꝙ si Gale. ex his q̃dã
non probaret,id astrictioni imputã
dum

A duim est: quare cum cæteris admixta, eximiè commodam conflabunt medicinam: partes nánque princeps (potissimumq; os ventriculi) imbecillimæ spectantur. masticbe igitur non prętermittenda: sed rosa, quia refrigerat arefacitq;, vitáda. stœchas insuper, tum qualitate, tum peculiari proprietate, insigniter commédatur. Cæterum missio sanguinis atq; vomitio ijsdem sanè indicationib' vitanda sunt. Vbi verò crassi lentiq; succi in musculis fuerint, & probus in venis sanguis continetur, atque syncerus, auxilia calidiora tunc mi B nime verebimur, quæ vrinam appellant: etenim nullum à sparsione delationeq; in totum corpus succorū subest periculum. Quamobrē hic pręsidio ex pulegio Gale. vtitur: qđ maximopere mihi arridet, aut aliquod aliud huiusmodi. Porrò notas gnàve horum omnium vitiosorum humorum hic omisimus, quandoquidem in eo commentario, quē de signis conscripsimus, ad vnguem, exposuimus. Sed vt obiter aliquid de his tradam, memento vrinam posse te docere, qui sint exuberantes in ve C narum finibus succi: quorum tum copiam, tum paucitatem, a ratione viuendi anteacta, a temperamento, ab ætate, a tempore, alijsq; supradicto commentario explicatis, cognitam habebis. Præterea lassitudo spontanea, quę tensionis sensum affert, cum nulla praeunte vehementi exercitatione, atq; motione contigit, succorum exuberantem copiā testatur, quæ cum reliquas corporis partes, tum præcipue musculos infestat: quare grauitas tantum ac tēsio sentitur: quandoquidem solius fit sanguinis abundantia: quæ rectissimè vtilissimeq; vena cubiti dis D secta euacuabitur: aut malleolorū venis scarificatis: inde toto corpore vacuato, ad relaxationem tensionis veniendum, idq; fiet vnctione, frictione molli, quiete, lauacro temperatæ aquæ, cibis abstergendi vim aliquantulum, citra tamen mordacitatem, obtinētibus: quo in numero ptisana, & apomeli sunt: nos verò de his breuiter disserimus, vtpote a Galeno tam copiose explicatis.

Sed & de postrema, quæ phlegmones sensum prębet, nonnihil præcipiendum. Ea igitur vtpote a sangui ne potissimum proueniente, disse- E ctione venæ curabitur: tantumque detrahetur sanguinis, quantum tū ætas, tum temporis constitutio, tum temperatura laborantis suadebunt. Atque etiam loci discrimen habebimus hoc in negocio lassitudinis: capite nanque, ceruiceq; grauitatem, doloremq; sentientibus, humeralem venam incides: sin autem quæ sunt mediæ partes, cuiusmodi thorax, ac dorsum dolore afficiantur, internam cubiti venam secabimus: q si æqualiter vniuersum corp' grauitate doloreq; crucietur, mediā. Si- F gna, caussasq; in superiorib' libris accuratius exposuimus.

De aeris in vniuersum praecautione.
Cap. 16

AEr (vti alias declarauimus) essentia interdum sua, interdum qualitate tantum alterat, atq; permutatur: verum cum sępius alterutrū contingat, corpora simili afficiuntur intemperie. verum non omnia, at quæ in tales dispositiones pręparata sunt: alioqui qui sub eode versarentur aere, vniuersi morbis corripe-

G ciperentur: quemadmodum sub canicula ardentibus febribus caperentur, atque in pestilentia omnes perirent. Quamobrem non oscitanter adhibenda est ambienti nos aeri diligentia: obstructionum videlicet apertione, humidorum desiccatione, & excrementosorum expurgatione: summatim omnibus modis putrefactioni repugnando: & hæ sunt, quas aereæ substantiæ alterationes retro iam diximus. Quando vero qualitatibus permutatur, præsidia ipsis contraria afferenda: quippe aliquando admodum calidus se
H exhibet: interdum admodum frigidus: interdum coniunctim calidus, ac siccus. Pro calido igitur contrarius inducendus, subterraneis domibus inuentis: quæ & frigidissimę, & maxime perflatę, & ad septentriões versę: tum aqua prorsus gelida domo assiduè aspersa, herbisq́, suauibus, ac refrigerantibus, alijsq eius generis, quales sunt rosæ, humi fusis: quod in cæteris qualitatibus, tũ simplicibus, tum cõiugatis facere oportet. Quinetiam caliditate ad intemperiem notabilem haudquaquam inclinante, leuissima vtemur medi-
I cina, quæ vitiosos succos tunc generatos expurget. Verum enimuero tota aeris essentia corrupta vitiataq;, euacuationibus corporis vniuersi ꝓspiciemus, atq; etiam his, quę in totum pestilentiæ aduersantur. victu refrigerante simul, & siccante vtemur, qualis qui ex aceto, & lentibus parabitur: putredini si quis alius, cõtrarius: proderit pariter aromatum suffitu costi, styracis, galbani, terebinthinæ resinæ, quę peculiariter

potest aerem purgare: præterea theriace illa, quam magnam vocitant, drachmę vnius pondere mirificè opitulabitur aeri pestifero: sumetur verò omnibus ritè peractis concoctionibus: qua assumpta, sex horarum interuallo cibos nequaquam ingerat. Bolus item Armenius: terra quoq; Lemnia eximiè conferunt. Auenzoarus noster hircorum vrinæ olfactu prodesse scripsit. Catapotia insuper, quę aloes portiones duas, myrrhæ, ac croci vnam capiunt, ex vino diluto liquefacta, ac bibita, vtilitatem summam præstabunt. Nul- K
lum quippe vsquam vidimus, qui hoc medicamento periculum pestilentiæ non euaserit. Portò abstinendum a piscibus vniuersis, fructibus humidioribus, habitationibus mõtosis, sublimibusq́,: facillime enim qui ex his paritur sanguis, putrescit. Carnes item vitandæ, exceptis quæ a montanarum auium genere expetuntur: sub quo perdices, turdi, merulæq; continentur, & passeres mõtani. Cæterum aluum deijcientibus commodissime vtemur: oxyphenicibus scilicet, casia, melle aereo, viola purpurea, & id genus cæteris, quæ alias nobis copiose dicta sunt. Sed L
M iam tempus appetit, vt finem huic sectioni imponamus, atque ad rationem curandi veniamus.

AVER-

AVERRHOI COLLECTANEORVM SECTIO III.

DE RATIONE CVRANDORVM MORBORVM.

De intẽperaturarũ curatione, quæ cum humoribus, & quæ citra humoris consistunt. Cap. I.

Sectio hæc 7. Coll. li. respõdet.

MOrũ quę præter naturã cõtingunt, duplex drĩa cõstituitur: Vna quidẽ ęgritudinum: B Altera (quę eas comitantur) symptomatũ. Atq; itẽ morborum duæ sunt drię: Alij nanque simplices, similaresq; ptes afficiũt, vt qui ab intemperaturarũ aliqua oriuntur, quæ interdum cum humoribus, interdum verò citra humores euenit: Alij autem dissimilares, instrumentalesq; partes infestant. Verum enimuero operępreciũ me facturũ videor, si hoc nostrum negociũ eo digesserimus ordine, vt primò quidẽ similariũ ęgritudinum medicationẽ doceamus, deinde instrumentalium, postremò C symptomatum ipsorum: quę tamẽ morbo sublato abire quoque consueuerunt: quare frustra quis dixerit, à nobis seorsum traditã eorũ curationem, verũ dilucidioris doctrinæ gr̃a, id nos fecisse existimet. Initio igitur sumpto à morbis similarium, vnicũ curationis intemperaturæ citra humores scopum esse testamur: videlicet, vt ad pristinam, naturalemq; constitutionem, ac statum pars ipsa reducat̃: idq; fiet cõtraria adhibendo, quibus intemperierũ curatio perficitur. Sũt autẽ id generis alimenta, atq; medicamenta, quæ primis suis facultatibus intemperaturæ, quæ morbum creat, aduersantur. D Esto etenim vt q̃s ęgritudine ab intẽperie orta calida siccaq; laboret, profectò ratiõe victus frigida, atq; humente, quinetiã medicaminibus vim refrigerandi, humectandiq; obtinẽtibus probè opitulabimur. Hęc est aũt illa, quã primo, & essentialiter (vt sic dicã) ꝑ cõtraria fieri medicationem dixim⁹. Ea verò quæ similibus peragit̃, hoc est ex accidenti, summopere verenda est: vt cùm aquæ frigidę perfusio affectum ab intemperie frigida E profectũ sanat: meatus etenim cõstipantur, densanturq; cutis, atq; calor internus fit cumulatior pariter, & validior. Quamobrẽ ea nobis minime vsurpabitur, nisi ad hanc nos traxerit necessitas: ne in eundem labamur errorẽ, in quẽ non paucissimi (vt postea docebimus) medicinę professores demersi sunt, eo curationis genere vtentes. Rursus ægritudinis, quę ab intẽperie succorũ exoritur, medẽdi methodus duas indicationes habebit: primã humoris noxij euacuationem: alterã partis intemperaturæ affectæ, videlicet, dum F vitiatus succus ĩ ipsam decubuisset, correctio. Porrò euacuatio multis conficitur modis: interdum.n. sanguinis missione: interdum medicamentorum purgatione: interdum vomitibus: est & vbi & clysteribus, sudoribus, atq; vrinã cientibus fiat: quę quidẽ vniuersa, medicamina secundis suis facultatibus, atq; tertijs, adde & proprietatibus concinnãt: quippe similaris corporis alteratio, qñ à naturalis tẽperamenti alteratione morbũ ortum habuerit, potestatibus

G flatibus medicamentorum primarijs efficitur. Quinetiã euacuãtur, q̃ sunt in corpore humores, inedia, exercitatione, lauacro, atq; frictionibus. verũ quæ sanguinis detractionẽ fit euacuatio, rõne, experimẽtoq; satis superq; cognita est. Sed potissimum, qđ ab experientia proficiscit, auxilium in confesso est: qđ aũt ab ipsa rõne est, bifariã cõstituitur. Primò quidẽ (vt identidẽ ostẽsum est) qm̃ medicus naturæ motũ idoneũ, atq; conuenientẽ semp imitatur, natura verò multas ægritudines à sanguine exortas, profusiõe sanguinis
H sanat: atq; eadẽ erit via, methodus inueniendi vsus medicinarũ purgãtiũ. Secũdò, qñquidem creberrime euenit, vt alimenta immoderatius ingeramus, quò fiet, vt sanguinis copia immodica accumulet, aliusue humor exuperet: quæ sanè corpus, aut venæ sectione, aut purgatione, aut alia qualibet euacuatione, summopere indigere testantur. Nempe ad inediã, exercitiumue solũ medẽtis consiliũ dirigi minime sufficit: dum.s. affectus, qui à plenitudine, q̃ est fm vasa, originem trahunt, curare studemus: illa nanq; lentius,
I tardiusq; euacuãt. Præterea tale qđ posset vsuuenire, qđ illi contingit, q̃ per insomnium putabat sanguineo lauacro imergi, atq; lauari, qđ nos in sectione, quã de signis conscripsimus, aliàs recensuimus. Hic igitur consilij gratia ad Galenum quoq; adit, illiq; affectum omnẽ recẽsens, tandẽ insomnij historiã adijcit: quibus persuasit sibi Galen. & probe vereq;, sanguinem in homine auctũ immodicè: ideoq; venæ sectionem fieri præcipit. verum Galeni consilio haudquaquam parẽs, Erasistra-

K tios quosdã medicos adijt, qui missione sanguinis (ut solent) neglecta, inediam solã præcipiunt: qua obseruata fusi liquatiq; humores, calorẽ immodice succenderunt, & tandem extinctus eo.s. pacto, quo ab infuso præter modum oleo lucernę lumen strangulatur. Qñ vero singulæ nuper dictarum euacuationum vsurpãdæ sint, & hanc, an illã multum intersit adhibere, in primis definire aggredior. Sunt itaq;, quæ suadeãt, ac dissuadeãt euacuationem, affectio, vires, laborantis temperamentum, ætas, anni tẽpus, atq; ipsa regio. Vni
L uersim autem ac summatim asserimus minimè euacuationes moliẽdas, nisi vbi à mõ, habituq; naturali humores discesserint, siue in toto corpore, siue in partibus quibusdã corporis, idq; vel quãtitate, vel qualitate, vel vtraq; vitiati. At quantitatẽ quidem satis indicat tensionis q̃dã sensus, haud absimilis huic, qui post labores, exercitiaq; percipitur. Estq; plenitudo illa vocata fm vasa, hoc est, q̃ consistit fusis p vasa humoribus. Altera autẽ, quę est vt ad vires plenitudo, tũ à quãtitate, tum à qualitate prouenit: ab eaq; facul
M tates, q̃ & alẽdi & mouendi munus obeunt, grauãtur, atq; (vt paucis absoluã) potestates oẽs, quæ functiões corpori suppeditãt, quibus imbecillioribus, infirmioribusq; factis, succorum quoq;, qui in corpore sunt, temperamẽtum naturale, simul ac modus vitiantur. Quamobrẽ vt plurimum, postremò dicta plenitudo laborem vlceris sensum referentem parit, quem sanè improbi, vitiatiq; succi, qui ab hac plenitudine procedit, esse sobolem nemo nescit. Cæterum missionem sanguinis faciendã esse

A esse potissimum censemus, vbi omnes ex æquo succi, qui ĩ corpore habẽtur, immodice succreuerint, hoc est, quantitatem, q̃ sm naturã illis debetur, prætergrediunť: qđ fit sanguine plus iusto adaucto, qui cæteros humores potestate in se continet, cuius incrementi immoderati nota non exigua est labor tensiõis sensuum adferens. Verũ qđ minus suadet venæ sectionẽ, est vbi in quali ac quanto à mõ naturali abeunt humores: qui item si qualitatibus suis sanguinis qualitati haudquaquã aduersentur, & minime crudi p
B corpus, atq; lenti fuerint, vtilissime detrahi posse sanguinẽ demõstrãt. Atq; interdũ ex accidẽti sanguinis missio fit, vbi videlicet è narib⁹, aut hæmorrhoidibus, aut menstruis, & hmõi alijs sanguinẽ prouocamus: id quod tñ quanta cura poterimus. vitandũ nobis erit. Prætera hmõi euacuatio fit nonnunquã, vt à parte ad partem tñ reuellanť succi, ne foras è corpore ꝓpelli oportet, q̃ñquidem paucus sit in homine sanguis, atque is nihilominus vitiatus. Rursus vtroq; medendi genere aliq̃ñ vtimur, hoc est, & euacuamus, &
C auertimus, q̃ñ. s. humorẽ, qui morbũ procreat, auferimus, & ne rursus fiat, augeaturq;, præcauemus. Omnino verò memoria firmiter tenere te velim, à vicinioribus esse vacuandum, tunc cũ medentis cõsilium ad solam euacuationẽ dirigitur: q̃ñ vero reuellere oporteat, & ad cõtraria trahere remotioribus locis educendum: plenius aũt & accuratius de his mox disseremus. Cæterũ variæ illæ indicationes faciunt, vt multũ intersit, hanc vel illam venã incideris: quippe aliàs internam secamus, aliàs humeralem, aliàs mediã, quin etiam aliq̃ñ quæ sunt in dextro brachio, interdũ quæ in sinistro dissecantur. Hac verò speculatione de missione sanguinis absoluta, succedit de ea, quæ per medicamenta fit, euacuatiõe oratio. Purgatio igitur tunc maxime adhibebitur, q̃ñ succi sola qualitate vitiati abundant. cui scopo illum quoq; retro nobis scriptum adiungemus, hoc est, ne adsit crudorũ succorum, ac lentorum cõpia: q̃ñquidem tunc de concoctione, & medicaminũ incidentiũ exhibitione ineundum esset consilium, atq; præmittendũ. Quamobrẽ aduertẽdum diligenter, vbi sit præmittenda vel sectio venæ, vel purgatio. Rasius etenim literis prodidit, sese frequẽtissimo experimento cõprobasse (susceperat nanq; eos, qui in nosocomio ægrotabant, curandos) pleuritide laborantes interijsse, quibus detractio sanguinis ante purgationẽ adhibita fuisset: quorũ rõnẽ hanc ego quidẽ esse puto, ꝙ in penitiori corpore succorũ vitiatorum copia immersa latebat, quę ubi mota, agitataq; fuit, & in actũ (ut sic dixerim) producta perniciẽ, mortemq; ægrotantibus attulit. q̃ñq; uerò cogimur sanguinẽ prius detrahere, q̃ purgatione uti: auxiliũ etenim id est ꝑsentissimũ quibusdã morbis: quare ad id, qđ magis urget, animũ consiliumq; medicus debet apponere, atq; ab eo exordiri curationem. Verumtamẽ mihi in primis charus Auenzoarus in ea est hæresi, ut purgatio missionẽ sanguinis præcedere debeat: q̃ñquidẽ uenę sanguine inanitæ supuacaneas superfluitates, & ad alendum nõ idoneas exugunt, ab hisq; uitiosa intẽperatura afficiuntur:

G afficiuntur: quare sectio venę ét dũ aluũ astrictioré reddet, ꝑ ibus. s. exhaustis, exuctu quodá excrementa arefaciéubus. Porrò ĩter purgatoriũ & emolliens medicamentũ hoc interest, ꝙ illud quidé succos attrahit, hoc verò aluum tm̃ mollit, & stercora educit. Abstinebimus item tũ à purgatione, tum à venæ sectione, vbi crassiorum lentorũq; succorũ & crudorũ collecta per corpus fuerit copia. atq; is qui mittendũ sanguinem vetat, scopus patet: qui verò purgationé prohibet, definiendus. Erũt igitur crassitudo, atq; lentor,
H quæ nõ ita facilé faciunt purgationé: attrahet nanq;, atq; euacuabit medicamentũ probos simul ac familiares succos: improbos auté pariter & alienos, vtpote contumaces, ac rebelles, relinquet. Porrò Galen. noster nõ febricitantibus purgationé per ea moliebat, quæ vim & calefaciendi, & dissecandi obtinent. Iá verò febre correptis, frictionibus, atque medicaminibus attenuátibus, simul mediocri calore præditis vacuationem promouebat: id qđ tũ ĩ sectione de tuenda sanitate, tum ea quæ est de febribus, ad vngué expo
I situm est. Rursus, queádmodũ nuper nobis dictũ est de sanguinis detractione, fit quoq; ex accidenti purgatio, vt cum purgáté medicinam exhibemus profluuio alui laborantibus, ꝗ succum quidé morbum facié té depellit, atq; euacuat, caussamq; adimit, affectũ verò ipsum vehementioré & auctiorem reddit: qđ num à simili, an à cõtrario contingat, postea vberius diligentiusq; docebimus. Nunc ad clysteres accedamus, quibus tũ vtamur ad excrementa alui educenda: aut ad contrarium succos auertendos: nonnulli autem K eos infundũt ijs, q ægrę medicamétum purgatorium assumunt, atque item ijs, quibus vel iecoris, vel vétriculi vitium contractum fuit: nempe à medicamento purgante pars vtraq; solet affici. Atq; vt in totũ dixerim, vtilissime iniiciunť affectionibus, quę ab alui astrictione oriuntur, & intestinorũ vlceribus, inflammatiõibus, doloribus, & renum, vesicæ, atq; coxendicis affectibus. Ex his verò alij mites, alij acres, quidá simplicissimi, quidá ex multis præsidijs confecti. Porrò balnea tenues succos discutiũt, atq; euacuant: qua L re vbi à crassis viscidisq; humorib⁹ aggeneratos morbos curabis, ab his abstinédũ censeo, ne in deterius decidat corpus: solet etenim humorum moles inflammari, si ante concoctionem quis lauetur. quinetiam interdũ partes principes vitiantur, atq; inflammatione tentantur. Fames item in præsidiorum numero, ꝗ facultaté vacuandi obtinent. collocatur: potissimumq; in ęgritudinibus, quæ proximũ vigoré, atque iudicationé habent. Hactenus de Itéperaturæ, siue cũ humoribus, siue citra humores factæ, euacuatiõib⁹. M

Quando sint faciendæ euacuationes.

Cap. 2.

PRoximũ est, vt definiamus modum eorũ, quę retro dicta sunt, sm maioris minorisq; differentiá. Atq; vbi omnino his supersedédũ, maximè euacuatione, & quę fit per contraria, curatione. Quippe identidem vsuuenit, morbum quidem suadere euacuationem, & contrarij adhibitioné, cęterum alia subesse ꝗ prohibeát, quominus ipsis vtamur. At intéperaturę, ꝗ citra humoré infestat,

A festat, medicatio contraria adferẽdo peragitur: veluti si ita contigerit, q in duobus vel tribus gradib' ad quã dam intemperaturam quis decidat, tũc salubrem caussam in huiusmodi affectu esse oportet, quæ contarie tate duobus tribusq; gradibus pugnet aduersus intemperiem illam, quam vtique compertã habere minime possis, nisi prius dum sanitate frueretur, hominis temperaturã per cognitam tenueris: ad hęc regionẽ, ætatem, anni tempus, vict' rationẽ, consuetudinem, virtutem denique, & caussam. Atqui sępius caussam B virtutemq; consyderare prætermittimus, nisi si intemperatura humoribus afficiat. Quando autem pars quæpiam ĩtemperie citra humores corripitur, tunc indicatiões curationis per contrarium desumunt a partis ipsius temperamento, vsu, ętate, situ, postremò ipsius sensu: verum intemperaturarum cum humorib' curationis meta est, euacuatio. Caussas autem, quę excrementa illa pariunt, consyderabimus, an ea corporis affecti temperamento efficiant, an non. Solẽt etenim in plerisq; na C turis hominum talia immodice accumulari, ac colligi, in quibusdam vero ętas, anni constitutio, cœli status, alimenta, & omnis victus ratio huiusmodi superfluitatum prouentum adferunt. Quinetiam consuetę purgationes retentæ, cuiusmodi hęmorrhoidarum, mensium, & aliorũ consuetorum profluuiorum, excrementa efficiunt: exercitationum itẽ derelicta cõsuetudo, simul & expurgationum. Ad hęc virtus quoq; nõ mediocriter adiuuat, quippe maxima ex parte ęgritudo ipsa euacuationi aduersatur. Cum verò virtutẽ dico, intelligere te velim facultates D munere aliquo fungentes in corpore, veluti expultricem, motricem, atque altricẽ. Cæterum indicationes euacuationis, quam vniuersalẽ vocitant, interdum assumuntur ab affectis partibus, pręcipueq; si ex numero principum fuerint, & earum quę munia obeunt præstantiora, cuiusmodi est ventriculus. Nempe si quis detractione sanguinis indigens, os ventriculi affectum imbecillumq; habeat, ab hoc auxilio sanè quidẽ abstinebimus. Quãdo vero partem aliquam priuatim E seorsumq; expurgare studemus, ea (quæ nuper dicta sunt) situm, vsum sensumq; cõtemplabimur, ab hisq; indicationes trahemus. Quinetiam ab ipsius corporis tota constitutione, quæ interdum euacuationẽ postulat, interdum verò recusat: quod postremum accidit, dum plenitudo adest non toti corpori, sed priuatim vni particulę. Pręterea vteri in mulieribus gestatio alias euacuari debere, alias minime oportere significat. Sed de his satis, quę suadeãt vel dissuadeant purgationem: nunc de F curatione per contraria agendum.

A plerisq; igitur omnib' priscis medicis proditum est literarum monumentis, hominis temperamentum tunc parum a naturali constitutiõe declinare, cum aut naturæ, aut ætati, aut ambienti nos aeri, aut anni tẽpori, aut deniq, regioni, & alijs huiusmodi cõgruit morbus: veluti cũ quis adolescens, temperaturam calidiorem obtinens, in regione calida, constitutione anni calida, & qui victus ratione calidiore antea vsus, a febre ardente corripitur, huius quidem temperaturam pauco vitio tẽ-

G tari scire te oportet. quare presidijs opitulabimur modice refrigerantibus. Quòd si contra acciderit, senē s. cuius temperamentum sit frigidi' in regione frigida, & anni constitutione, pari ardente febri affici, a naturali habitu longissimè abesse, & non exiguam temperaturæ alterationem factā meminisse te velim. Curationem itaq; moliuntur cum insigniter refrigerantibus. Horum ego opinionem argumentis manifestissimis, validissimisq; refellere tētabo, ille etenim adolescēs febre ardente laborans, opem sentiet tātum
H ab extremè, eximieq; frigidis, è quorum numero caphura, & cucumerum aqua: quę seni exhibita pari febre correpto, calorem eius internū extingunt, atq; ob id perniciē, mortemq; accersunt. Verum quod in errorem tales viros adduxit, vnū est. Quippe existimarunt eundē ęqualemq; semper esse in iuuenibus, atque senibus natiui caloris in externum recessus modum, ac mensurā: quod sanè absurdum est, alioqui q̃ vehementius refrigerarent, hoc est, tertij abscessus medicamenta, senibus vtiliter præberentur: sic nanq;
I via ac ratio curandi Itemperaturas nos docuit. Esto igitur iuuenis biliosus, primo numero ordineve calorē obtinens, febre corripitur, & ea quidem, quæ calidum secundo abscessu efficiat: is profectò vno tantū numero a sua temperatura, insitaq; caliditate aberit: quamobrem cōmode non medebimur ijs, quæ ordine secundo sunt frigida: nempe nimiā accipiunt alterationem in hominis iuuenis corpore ab igneo, acquisitioq; calore. Verum si nuper dictus senex primo ordine frigid' ab ægritudine quapiam afficiatur, quę secundi abscessus calorem euocet, qs quæso. negauerit hunc magis quā illum adolescentem a temperamento proprio, natiuoq; discessisse? vnus nanq; vnico tantum abest numero alter verò duobus, vel plurib'. Quāobrem curationi medicorum (quos retro iam diximus) adhærēdum nō est. Quippe remedia, quæ indicātur à recessu illo naturalis temperamēti, non omnino secura sunt senibus, mortemq, vt plurimum adferunt, quandoquidem principum partiū, atq; nobilium mediocritatem vitiant sua vi refrigeratoria: quo fiet, L
vt auctior, validiorq, euadat ametria, quā esse ægritudinis interitusq; caussam, in confesso est. Præterea, q̃ priorem opinionem inuexerunt, eiusdem abscessus præsidia frigida, senum atq; iuuenum debere esse cēsent, hoc quidem argumento, ꝙ corpora calida primò, caliditatem secūdi ordinis consequuntur: quæ item sunt frigida numero primo, calorē secundi adipiscuntur: nec est alterū altero calidius. Quinetiam si adolescens frigidioribus, q̃ naturæ suæ cōgruat, medicaminibus vtatur, nullū ab his incommodum percipiet, at M
potius vtilitatem consequetur. virium etenim robur adeò validū obtinet, vt facilè ipsorum vim demutet, alteretq;: quare naturam hominis haudquaq̃ vitiāt, sed tuent, atq; ad ꝓportionem reuocant. Contrariū aūt senibus vsuuenire solet ob partium ferè oīum, ac præcipuè principū imbecillitatē frigiditatēq;. ꝓpterea seni, qui valde deurenti febre laborauerit, idonea erunt, quę secūdo abscessu refrigerāt, idq; rōnibus prædictis liquido patet. ad hæc qm̄ non æquè

A æque potest medicamenta vincere senum calor, atq; iuuenum, & ĩ substantiam igneam demutare. At qs rogabit, cur senibus vsqueadeo calidæ febres eueniant: Cui in promptu rñdere potes, præposteram vict⁹ rõnem taliũ febrium caussam esse: nẽpe si proba vterentur, vix accenderẽtur in senum corpore ita acutæ febres. Nos vtiq; in sectione, quam de morbis scripsimus, ęgritudinũ caussas duas tantum esse docuim⁹: vnã quæ ab intemperatura particulę peculiari desumitur: alteram quę ab exterioribus cooritur. Si igitur tẽperatura laborantis, ætas, aer nos ambiens, regio deniq; morbo senũ aduersantur, protinus consilium medẽtis dirigetur ad solam vict⁹ rationem. Atq; (vt in totum dixerim) vbi aer ęgritudini repugnat, vtilitatem eximiam ęgrotanti pariter, ac summam voluptatem medicãti adfert. Quamobrem si talis nõ fuerit, qualem diximus, artificio elaborabim⁹ ac parabimus eo ipso, quod ĩ sectione de sanitate tuenda indicauim⁹. Cæterum qui a consuetudine expetitur scopus in medendo, an s. quid fieri debeat, an non: & si fiat, quo pacto, quaq; mediocritate id efficiatur nunc definietur exemplo potionis aquæ frigidæ in febre ardẽtissima. Nempe si qui laborat, dum san⁹ degeret, aquæ frigidæ potui assueuit, ĩtrepidè, ac tutò (vel iocinore oreq; ventriculi imbecillis) illam propinabimus: ꝙ si contra non assueuerit, sine periculo exhiberi non potest: verum necessitate plerunq; adacti illã bibendam præbemus, sed & parci⁹, & minus gelidam. Quid autem cõsuetudo, quæ est acquisita natura, valeat, satis superq; nosti: atq; etiã subitas omnes, ac repentinas mutationes perniciosas: paulatim nanq; ac sensim progrediendum, cum ab altero ad alterum transitus fit, id qđ potissimum a prudente natura ĩ cõstitutionum anni mutatione obseruati spectamus, lente quippe ac gradatim a contrario in contrarium pgit: alioqui si derepẽte frigus immodicum calori succederet, intolerabile id animantium generi foret. Sũt verò qui tantam uim consuetudini tribuant, vt asserant fuisse quosdã, qui a teneris, venenis edundis assuescerent, nullum ab his incommodũ sentientes, sed alimoniã ex his, quẽadmodum ex probi succi eudlijs, suscipientes. Quorum ego sentẽtię minime accedendum arbitror: quare ĩ libello de theriaca & venenis, multis demõstrationum argumẽtis docui, illos grauissimè peccare. Quòd autem auxilia esse mutanda cẽsent nec vnico tantum vtendum, probè quidem dictum est, ne s. natura assiduo vsu corpori assimilaret medicamentum, atq; id, quod præstare debuit, impediat. Porrò nemo nescit virtutem maxime esse spectandam vbi euacuationem cogitamus. Alte ratiõis verò modum indicabũt, qui hecticis febrib⁹ correpti aquę egelidæ balneo lauant, vtiſt quidem primò, sed si diutius vterent, partes ipsorũ principes vitiarent, mortẽq; indubitatò obirent: quod Gal. noster multis in locis doctissime tradidit, exẽplisq;, atq; historijs cõfirmauit: cuiusmodi est illa adolescẽtis intẽperie citra hũorẽ affecti, qui cũ summopere aquę frigidæ potionẽ expeteret, hãcq; medici denegarent, statuit moriẽdũ sibi poti⁹, q̃ sic excruciari. quare auididissimè, atq; immo-

G deratissimè frigida exhausta, statī ab intemperatura liberatur: verum eximia aquæ frigiditas deglutitiõis functionem insigniter lęsit, atq; tandem miserrimus ille medicorum īscitia interijt. Prӕterea intemperamenti, quod cum humoribus consistit, medicatio duos scopos obtinet: interdum etenim indicatio sumetᷣ ab alteratione intemperiei diuersa ab ea, quę ab humoribus intelligitᷣ. Exempli gratia, febres quæ ab succis putrescentibus ortum habẽt, potissimumq; a crassis, lentis, atq; crudis, quatenus ītemperatura cõstant
H calida, ac sicca, medicaminibus indigent refrigerantibus simul ac humectantibus. quamobrẽ concoctioni (qui alter est scopus) maxime obsunt. Oportet igitur natura prudentem & experientem hic esse medicũ vt inde vtilitatem, non perniciẽ consequautur laborantes: quippe quod ī primis esse necessarium, idoneũq; pituitosæ febris curationi existimamus, ab euacuatione proficiscitur vitiosorum succorum: quod nõ idem accidit biliosis febribus, quandoquidem ipsarum symptomatis solũ occurrere debemus. Atqui si vtrunq;
I parem vim consyderationis postulet, tunc ęquam vtriq; medicationẽ adhibendam esse putato. Quando verò à symptomate periculum non imminet, caussę ablatiõi modis omnibus studendum est, quippe eo pacto exquisita fit morbi curatio. Ad hęc vbi ęgritudo, & symptoma huic superueniens contraria fuerint, veluti febris ac syncope, sic erit opitulandum: febri nãq; refrigerantia apta sunt, animi verò deliquio calefacientia: atq; illa vacuatione īdiget, hęc autem alimento. Quinetiã symptoma illud contrarium ad morbũ K
cõtrarium primò sequitur, cuiusmodi defectus animi ab inanitione factus. Aliter verò in diaria contingit in qua videlicet citra humorẽ causa consistit: atq; item aliter, quãdo ab exterioribus intemperies generatur cuius curationẽ te ignorare non arbitror. Hactenus de totius corporis intemperaturæ indicationibus.

Curatio, quæ singulis partibus debetur.
Cap. 3.

NVnc ad eas, quę priuatim singulis partibus debẽtur, nostra L
se vertat oratio. Si igitur in vna corporis particula ęgritudo consistat, quemadmodũ si cerebrũ intemperie frigidiore afficiatur, mitior quidẽ ac leuior erit morbus, quippe haud ita multum symmetriã naturalis tẽperamenti prætergreditur. quare prӕsidia modice calefacientia idonea erunt cerebro: at partes aliæ refrigerari validius debent. Hic autẽ easdem assumemus indicationes, quas supra cũ de sene ac iuuene fieret sermo, scripsimus. Cerebrum igitur tutò calefacere potes, refrigerare non citra periculum: cęteras verò M
particulas, quę temperamento sunt frigido, quales nerui, si a frigore læsionem traxerunt, vtiliter ac secure calefacies: idq; non immodice faciẽdum, ne a sua tẽperie abscedant. Eadem de siccis atq; humectis dixisse putato, quoniam partibus noxa tantum accidit ab elemento in ea præpollente. Maximam verò solicitudinem habendam tibi esse censeo, cũ partis affectæ magnum in corpore vsum cognoueris: id genus sunt partes principes, quę eximiè necessarijs functionibus præditæ sunt. Quippe ipsa-

G ipsarum robur fouere, atq; adaugere penitus conaberis, ne per consensum (vt fieri solet) nobilissimū cor, a quo calor omnis natiuus, ac deniq; vita ipsa dimanat, vitiet. Quamobrem in talium morbis, vehementer contrarijs non erit vtendum, potissimū q; vbi refrigeratione opus est. Iocinori etenim vel immodicè calefacto verebimur auxilia adferre exquisite refrigerantia, quandoquidē opus eius omnibus particulis est necessarium. Intelligens igitur partiū omnium tum functiones, tum vsus (quos in alia sectione indicauim⁹)
H haud difficulter inuenies, quatenus cuiusq; robur custodiri debeat pro be insuper dictum est, societatē cōsensumq; non exiguam nobis indicationem suppeditare, veluti cū ori ventriculi calidiori refrigerantia immoderate admouemus, cerebrū ipsum vitiari necesse est, quod natura est frigidius. Neq; item iecur īsigniter refrigerandum, propter eius cū corde societatem. Cęterum istæ vniuersæ indicationes, quæ calori contraria magnopere non esse adhibēda demonstrant, propter vnicū cor, cuius officij dignitas maxima est,
I átq; ęgrotantibus maxime omniū necessaria, quodq; potestate particulas alias continet, quāuis vnū actu, & energia existat, id quod in sectione de functionibus sanitatis nuper nobis scriptum est. Quinetiam summa cura aduertes, iocinore intēperie calida laborante, cor non esse negligendum, vbi curationem aggrederis: etenim id medicamētis, id genus facultatem habentibus, refrigerabis: quoniam identidem caloris iocinoris causa existit. Verū enimuero non solum nos oportet consi-

lium dirigere ad calefaciendum, refrigerandum, humectandum, atq; siccādum cor, sed etiam ad potestates, & functiones auxiliorum secundas, tertiasq; vocitatas. Postremò à situ indicatio assumetur: quæ etenī per summa corporis intemperie laborant, imbecilliora præsidia postulant: quibus autem in profundo corpore intemperatura consistit, vtiq; multo validiora exhibebimus: alioqui multo infirmiora q̄ pro vsu tuo ad locum peruenient: soluitur nāq; ratione longioris interualli vis medicamēti, quod maxime testant pulmonis ęgritudines. K L

De mistione sanguinis. Cap. 4.

RESTAT, vt de indicationibus cōtrariorum expositis, duas præcipuas euacuationis differētias, purgationem, atq; sanguinis missionē explicemus, quarum varię sunt indicationes. Igitur in venæ sectione attendenda sunt in primis, virtutis robur, atq; imbecillitas, vehementia morbi, siue adsit, siue futura sit, ętas, anni tempus, regio, præsens aeris cōstitutio, vita antè acta, consuetudo, deniq; omnis viuēdi ratio: quę vniuersa concentu quodam ac concordia, si detrahēdum esse sanguinem significent, audacter intrepideq; venam incides, vnoquoq; diligenter consyderato, ne pars quępiam corporis affecta id prohibeat, veluti cū quis ventriculi os refrigeratum obtinet, simul ac nauseabundū & imbecillum. Porrò ętas, in qua potissimum uena utilissimè secatur, ea est quę florens vigens dicitur: postquā facile tolerāt & ij, qui septimum septennium ingressi sunt, idq; īterdū ad septuagesimum vsq; annum, ve- M

G rum mĩor, parciorq; euacuatio fiet, q̃ cæteris. Quibusdam autem octogenarijs citra periculum & commodè mittetur sanguis. Pueris verò ante decimum quartum annum Gal. omnino vetat detrahi: quanquam Auenzoarus memoriæ dederit, se filiolo trimo venam dissecuisse, atq; hunc a morte tali remedio liberasse. Qui verò viribus infirmioribus degunt, in totum ab huiusmodi euacuatione arcendi: quippe sanguine misso virtus semper iis extremè concidit, nec postea reuocari, recolli

H giq; potest. Quòd si vitæ discrimen iacturamq; futuram (vt in senibus apoplecticis) & alijs ipsorum morbis peruideas, sanè id genus auxilij vsurpabimus, prudẽter tamẽ & moderatè vacuantes. De temporib⁹ autem anni, ver accommodatissimũ venæ incisiõi. Æstas maximè, si cõstitutionem suam seruauerit, inimicissima: exoluuntur etenĩ facillime spiritus ac vires, ĩbecillioresq; sunt: quare si necessariã missionem sanguinis perspexeris, modica sit oportet, atq; parca. Hyems quoq; vetat: cõcrescit nanq; tunc sanguis simul

I ac conglaciatur, crassescitq;. Postremò autumnus, siccitate caliditateq; æstati proximus, talem euacuationẽ interdum dissuadet, tum propter ventorum tumultus, qui in eo excitantur, tum ob inconstantiam suæ constitutionis. interdum item autũno quibusdam venę sectio cõuenit, natura ac morbi magnitudine cogẽte: quantitas autem ac mensura minor erit, q̃ ea, quæ vere detrahit̃. Pręterea vbi intendimus partẽ vnã tantũ corporis vacuare, in qua plenitudo quoq; consistat, tunc sanguinis quantitati educendę mentẽ adhibebim⁹: nec uno impetu id faciemus, sed iterando, quippe cõfertim facta euacuatio insigne periculum quandoq; adfert. K

De purgatione. Cap. 5.

NVnc de medicamentorũ purgantium potione disserendũ est: cuius modum ac mẽsuram exactè perpendemus. Hanc igitur neq; pueri, neq; extrema senectute confecti assumere debent. Tempora autẽ anni purgationi conuenientissima, vt prodiderunt doctissimi, antiquissimiq; medici, ver, atq; autumnus: quoniam ijs constitutionibus succi L a mediocritate naturali, qualitate tantum declinãt. Aestate item, atq; hyeme euacuatio quę fit p medicamenta, noxia est: illa nãq; siccitatẽ, caliditatemq; immodicam ĩuehit: hæc succos contumaces ac rebelles efficit. Porrò qui sanitatis tuẽdę gratia medicationibus tantum vtunt̃, constitutione temporis pluuia, atq; humidiore purgabũtur: quippe huiusmodi aeris conditio ac status per opportuna sunt. Consuetudo insup magnum in hac re (sicuti & in alijs rebus) habebit momentum. Quinetiam aliquam corporis partẽ pur- M gaturi eius tum posituram, ac sitũ, ac deniq; cum alijs societatem, & cõspirationem exquisitè contemplabimur, quod nos supra de venæ sectione proposuimus, cuius quoque nunc meminisse non erit alienum. Cerebrum etenim cum quis euacuare volet missione sanguinis, humeralem venã dissecabit, quæ cerebro magis cõsentit, quàm interna. Auersionis item gratia prędictas indicationes spectamus: quippe mensibus immodicè profusis, ad mammas cu-

cur-

A curbitulam agglutinamus: atq; ꝓfluente è naribus imoderatius sanguine, siquidem è sinistra nare fiat, lieni: sin è dextra, iocinori applicamus cucurbitulas. Quòd si superiora laborauerint, inferiorem euacuationem pręcipiemus: quoniã id genus auxilium tum vacuat, tum auertit. Quamobrem eximiè confert vomitio affectibus partiũ infernarũ: purgatio verò supernas tollit ęgritudines. Pręterea a membri figura ac formatione scopos idicationum habebimus: ventriculus quidem vomitu deiectioneq; vacuatur: iocino B ris gibba per vrinam, si modico succo referta sint: nã si plurimo, pharmaca deiectoria quoq; tolerant: ad hunc modum, caua deiectione tantum purgantur. Quinetiam ipsa intestina, ac denique renes & vesica ꝑ canales vrinales, si paucus sit succ⁹: sin autẽ multus, vtiliter deiectorijs medicamentis expurgabunt. Quãobrem prudenter quoq; sese gerere debet medicus, dum interiorum abscessus curat, nempe purgantium pharmacorum transitu irritari solẽt, atq; inflammari, nisi sint ex his, quæ nostrates ibecilliora, benignio C raq; docuerunt: gargarissatus item gulæ inflammatiões, atq, abscessus adaugent. Quoniam autem nõ parua est functionum (sicuti alias scripsimus) dignitas, atq; nobilitas ad ægros conseruandos, sed alię magis his, aliæ minus salutares sunt: equidem ad portionem actionum dignitatis etiam vsus atq; nobilitatis, cuiuslibet particulæ consulendum est robori: oportet etenim minorẽ maioremve societatem cum corde habere. Exempli gratia: iocinoris abscessus qui ad vigorem peruenit, di-

scutiẽtibus ritè, ac meritò curari po D stulat, quemadmodum alij omnes abscessus: partis verò summus i corpore vsus facit, vt adstringentibus aliquantum odoratis vtamur. Non prætereunda verò intẽtio, & ea quã particularum sensus acuitas, hebetudoq; præstant, quãdo quæ acutioris sunt sensus vehementia medicamenta haudquaquam ferunt. Cętẽrum medicorum nonnulli putarũt itemperiem ex se, succi, qui eam pepcrit, euacuatione nequaquam idigere: quos ego quidem censeo, purgationem intellexisse, quæ intemperaturam plerunq; adauget. Sunt prę E terea alii existimantes in febrium acutarum initijs deiectionem omnino vitandam: succis videlicet contumacibus, ac rebellibus existentibus: de hoc verò infra differem⁹ vberi⁹. Iam ad Hippocratem veniam⁹, qui scriptum reliquit, mulierem vterũ gerentem, cui detractus sit sanguis, abortire: & alibi, vterum gestantes esse medicandas, si materia turget, quarto mense, & vsq; ad septimum. Hoc in loco non possum non magnopere angi, atq; dubitare, cur purgationẽ venę sectiõi ꝓtulerit. Ego sanè (vt igenuè qd' sentio, fatear) san- F guinis missionẽ, si adsit plenitudo, qua fœt⁹ nõ egeat, haudquaq̃ reformidarẽ: deiectionẽ aũt q̃ medicaminib⁹ purgãtib⁹ efficit, oĩno vitabo: q̃nq̃dẽ (vt sũmatĩ dixerĩ) à purgatione null⁹ cõmod⁹ finis ꝓuenire põt: fœtũ nãq; vitiat purgãs medicamẽtũ, ob deleteriã, qua cõstat, essentiã: q̃netiã ad fœtũ improbos succos defluere, ac decũbere cogit, q̃ hũc insigniter afficiũt: purgatoria insup medicamina vrinã citãt: hæc aũt menses appellãt: quę itẽ mẽstrua prouo-

G cant,abortum vterum gerentib' ad
ferunt. Hactenus de iis quę genera-
tim uniuersimq́; sumuntur indica-
tionibus rationis medendi, quę tan
quam capita,ac principia curãti ne
cessaria sunt. Restat igitur omnem
intemperiem, siue cum humore,si-
ue citra humorem consistat,aut to-
ti accidere corpori, cuiusmodi est fe
bris,aut uni tantum particulę. At q̃
cum humoribus fit,duplici constat
differentia,quippe aliquãdo in par-
tis cauitate, aliquando in ipsius es-
sentia infixa, impactaq́; est:idq́; ci-
tra tumorem interdum : alias autẽ
H cum tumore,qui abscessus uocitat᷑.
Verum initium faciemus ab intem
perie toti corpori communi:deinde
eam,q̃ unicuiq; pti aduenit, definie
mus:postremò d abscessuũ curatiõe

Omnium diariarum febrium curatio generatim. Cap. 6.

DE ephemeris primò sermo no
bis habendus est, quarum cu-
ratio duas indicationes obtinet:V
nam,quę docet intemperiem cali-
dam,ac siccam refrigerando, hume
ctandoq́; auferendam,& ad tempe-
ramentum reuocandam: Alteram,
I quę caussis externis,atq; euidentib'
repugnandum suadet: quandoqui-
dem diaria nihil aliud est,quàm in
temperatura citra humores a prę in
cipientibus ut plurimum orta caus
sis. Quatenus autem sit refrigeran-
dum,atq; humectandum,multa no
bis indicabunt: in primis ęgrotãtis
temperamentum,ętas,aeris cõditio,
anni tempus,regio,atq; cõsuetudo:
postremò caussę, quę hanc febrẽ e-
uocant. Aduertas insuper refrigera-
tionem,quę primò febribus adhibe
tur,à cibis & pręsidijs vim frigidam
habentibus suppeditari. Quę uerò K
secundario atq; per accidens fit, la-
uacro aquę calidę temperatęq́;,idq́;
potissimum in hac febre,quę spirit'
maximè inuadit,eosq́; in halitũ ua
porosum uertit. Quamobrem nisi
discutiatur,immoderatam toti cor-
pori flãmam suscitabit:quo fiet, ut
in putridam degeneret ephemera.
Balneum itaq; hmõi omnibus utili
ter curationis ergo pręcipiet᷑. Aquã
item oportet tantam nancisci diffe
rentiam, quantam caussę febrim ef
ficientes obtinuerint. Accidit inter-
dum diaria a cutis stipatione, tum
ob frigus, tum ob balneum pręter- L
missum, tum ob lauacrum aquarũ
uim astrictoriam habentium,qua-
les aluminosę,aut deniq; ꝓpter cor
poris totius squalorem,qui a calore
aeris immodico prouenit. Atq; in
totum calidiores,sicciorésq; natura
corripit ephemera.

Curatio speciatim diariarum. Cap. 7.

QVi igitur dẽsatione cutis febri
citant,post accessionis declina
tionem dulcis aquę tempe
ratęq́; lauacro committẽtur:frictio
nes item cum oleo dulci tepido me
diocres lenesq́; utilissimę sunt. Nec M
sunt bis terq́; lauandi,quoniam eos
tantum sic curabat Galenus, quib'
balnea consueta essent. Quinetiam
perfusio aquę frigidę a lotione itera
ta(ut ego quidem sentio)incommo
da erit, obstruentur etenim atq; sti
pabuntur cutis meatus. Est uerò
quando reclusi immoderatius fue-
rint,ęgerq́; immodicè calefact',nõ
inutilis futura. Porrò a balneo ali-
mentum dabimus,siquidem ęgri tẽ
peratura calidior ac siccior fuerit,
anniq́; tempus calidius,refrigerans
simul

simul ac humectans, cuiusmodi ptisana, quæ omnia excrementa generosè promouet, ac depellit: deinde ab huius concoctione pisces saxatiles, pariter & perdicum carnes offeremus, & id genus alia. quod si aliam haberet accessionem, superiora reiteranda sunt, talisq; victus ratio.

Qui a vigilia, tristitia, atque ira, diaria corripiuntur. Cap. 8.

QVi ob vigilias, tristitiam, iam febricitant, etsi curationē eandem ferè expetant, tamen quę ab ira proficiscitur febris, maiori B refrigeratione indigebit, quàm quæ a vigilia, aut mœstitia: quarum equidem nulla frictiones desyderat, solo balneo mediocri contentæ. Ad hęc quas vigiliæ, ac tristitia accendunt, magis humectabimus, somnumq; diuturniorem pręcipiem⁹, modisq; oībus laborantes exhilarabimus.

A solis deustione, Cap. 9.

QVæ à solis immodica deustione excitatur, refrigerationem postulat. quæ fiet, si diutius in aquæ temperatæ lauacro immo- C retur æger, simul ac frictione modica cum oleis refrigerantibus, cuiusmodi ē quod ex viola purpurea paratur, cuius pfusio summè vtilis erit

Ab algore. Cap. 10.

SI quis ab algore diaria correpť sit: is pariter lotione calida vteť. Atqui aer balnei, q̃ ipsum lauacrū, cōmodior est. Caput item rosaceo calefacto perfundendum. nam cæteris frigido rigamus. Cibi erunt temperati, aut aliquaten⁹ calidi, vt sunt turtures: mulsa quoq; maxime idonea. Verum (vt summatim dicam) lauacrum diarijs omnibus, præter D eas quæ à destillatione frigida oriū tur, & quæ ex inguinum tumorib⁹, conueniētissimum. At si ab æstu destillationes veniant, lauandos iubet Galenus, ea tantum ratione, quod putarit ad cōcoctionem tenuiorum succorum balneū sufficere, quippe crassiores per vniuersum corpus diffundit. Quamobrem ante coctioné absolutam lauandi non sunt. Erit aūt balneum dulcis, atq; tēperatę aquę. Vini autem exhibitio communem in cunctis ephemeris intentioné habet: vini inquam aquosi, albi, tenuis & odoris: præcipuè si ęgrotātes per E sanitatem vino bibēdo insueuerūt, bibendum id erit: nam & cōcoctionem adiuuat, prohibetq; ciborum in ventriculo fluctuationem, flatus discutit, vrinam atq; sudores prouocat, animam exhilarat. At potissimum ijs qui vigilijs, curis & tristitia macerantur, liberalius vtilissimè bibitur. Qui verò ira excāduerunt, affectu mitigato tutò potabunt, alioqui futurum noxium.

A fatigatione. Cap. 11.

QVæ à fatigatione cōtracta est febris, ratione victus refrigerā- F te tantum curabitur: alimétorum verò tātum ingerent laborātes, quantum cōficere possint, ac superare: solet etenim immodicè cibatis nausea superuenire.

Ab inedia. Cap. 12.

POrrò si ab inedia febris contigerit, edulia pbi succi, omninoq; concoctioni parata dabuntur, quæ tum refrigerent, tum humectent. Quamobrem si in accessiōis initio cibentur, febrem arcebis.

G *Quæ ab obstructione.* Cap. 13

CVratio ephemerarum plurium dierum, quę ab obstructiõe proueniunt, primis tribus diebus sola frictione perficitur, cum seminum peponum farina, hordei, milij, fabę, erui: vtiliter quoq; assumetur oxymel ex aqua iridis, aut adianti. At si talibus nõ cesserit, tertiumq; pręteregrediatur diem, iam tibi erit coniectandum, an plenitudo adsit: quę agitata prędicta frictione ægro incommodum adferre valeat: quippe ab huiusmodi remedio maior fit meatuũ
H obstructio, q̃ apertio. Quamobrem rationem curandi mediam inter diarias, ac putridas cogitabis, idq; accidet, si plenitudinis notæ missionem sanguinis, aut alui deiectionem indicarint: quæ prudenter a te consyderabuntur experimento. Quando quidem sola disciplina citra experimentum explorare minime posses in singulis indiuiduis, quid, ĩ quali, ac quanto sit faciendum. Neq; solis vsibus theorematum scopis fidẽdũ: quippe expientia principia quæque particularia ĩdiuiduorũ suppeditat, q̃ literis ad vnguẽ explicari non possumus. Quare quo min' medicinã
I exacte calleam', in causa erit id s. q experimento magis q̃ rõne stabilit: vnde Hippo. doctissimè pditum, vitã breuẽ, artẽ verò longã esse. Nos itaq; huic arti operã minime tã diligẽtẽ nauasse nõ ignoram', vt sim in ea opiniõe, in qua sunt nõ pauci nostri tpis medici, qui putãt se ad summũ puenisse, quorũ ego vanam gloriã nõ possum nõ demirari: quippe solos Auẽzoari filios magistros me dẽdi existimo, quorũ vitã lõgissimã faciat Deus optimus maximus.

Temperamenta calida, ac sicca. Cap. 14. K

IN corporibus temperaturæ calidioris, ac siccioris sæpenfiero ab astrictione, siccitateq; accenduntur diariæ: quinetiam cruditatibus succedunt, in quibus alimenta in nidorosam & fumidam qualitatem vitiantur. Febricitant etiam alij & ex ijs, quos alui profluuium à cruditatibus male habet, quod à ciborum corruptione & rosione fieri solet. Ex astrictione quoq; alui huiusmodi temperamenta in febres promptè incidunt: astringitur verò aluus caliditate, ac siccitate, atq; facultatis ppulsorię imbecillitate. Est aũt eorũ, L
quibus fluit aluus, sanationis cura sic habenda, ab humoris quidẽ deiectione & vacuatione: siquidem alui profusio cessauerit, in balneum ducendi, ęgrotantes, atq; victus offerẽdus ventriculum corroborans in febris remissione: deinde firmando vẽtriculo, & quæ circa eum sunt partibus, vnguenta cerataq; admouere. quòd si alui fluor viget, à lauacro abstinebis, quæ est Galeni sentẽtia: quanquam recentiores medici vehementia alui profluuia balneo curare se prædicant, auersionem ad cõ M
traria esse putãtes: quam rationem medendi vitabimus, fit enim ex accidẽti, & propè dixerim per similia. Cibandi autem sunt fluente etiam dum aluo, nec balneo committendi. Consuletur item ventri, si modò vacuatio amplius non duret, peniculo oleo absinthino, aut rosaceo imbuto. At si mastichem tritam oleo rosaceo miscueris, remedium pręstantius efficies. Præterea (vt paucis dicam) partibus quæ ex numero sunt principum, energia frigida nus-

A nusquam applicabis. Si autem ventriculus deuratur, commiscend' erit præscriptis oleis summitatum vitis succus, item cydoniorum malorum succus, quinetiam ex balaustijs, hypocisthide, & palmularũ carne medicamenta confecta adijciemus, quibus si ceram addideris, ceratum effi cies. At sunt medici non paucissimi rogantes, cur à Galeno ventri intemperie calidiore affecto mastiche cum oleo rosaceo misceatur: Quibus hoc responsum volumus, aliam esse indicationem ab intemperatura sola, aliam verò ab intem

B perie partis: quæ postrema id docet tantum firmandæ particulę gratia, idonea esse, quæ vnà cum astrictione, amara & odora sint: in quo primi, qui experimenta sectabantur, lapsi sunt, qui intemperaturæ nullã habebant solicitudinem: quod Galenus eos fecisse testatur in quodã, qui calida, siccaq; intemperie vẽtriculum affectum habebat. Magno itaq; studio consyderabimus, an intemperatura adsit tam vehemens, vt ab ea periculum immineat: quãdoq; etenim firmantibus ventrem tantum vtemur, quandoq; verò re-

C frigerantia commiscebimus adstrictionis non expertia, quo in numero multa sunt. Cibandi insuper fluente aluo his sunt, quæ adstringũt, & id pro vacuationis mẽsura. Quippe si exigua deijciat, panem tantum biscoctum vocitatum cum sacchario præparatum, aut cydoniorũ malorum succo offeres. Sin autem aluus copiosè fluat, validiora dabis, cuiusmodi est biscoct' panis ex hordeo cum succo cotoneorum apparatus. Quinetium commodissimè malorum punicorum succum, pyrorũ,

vel malorum Galenus exhiberi ꝓdidit. Quòd si appetentia careant, medicamento quod ex cotoneorũ succo, vel eorum fit carne, vtitor, cui & mastiche admixta sit. Tradita verò in libris de sanitate tuenda a Galeno medicamenti id genus compositio. At nos quod piper, aliaq; medicamenta calidiora continet, minime tunc probauerim', maximeq; ĩ nostra regiõe, tpe calidiori, & tẽpamẽto. Si aũt alu' penit' cohibeat, nihilq; reddat, consyderandũ in qua parte cibus consistat, & num in ventriculo, aut intestinis. Quippe si in D

ventriculo, & supernis partibus, Galenus iubet, quod diatrion pipereõ appellat, dari, sed non medicamẽto sum illũ, verũ qđ' est simplicissimũ, & ab eodẽ in libris de sanitate tuenda traditũ. Est ꝑterea ijs vtilissimũ, quib' cibi in ventriculo acescũt: nẽpe ab eo abstinere oportet illos, qui vẽtriculũ calidiorẽ obtinẽt, & cibos ꝑꝑ caliditatẽ auersãt. Dictũ verò a Gale. & à nobis in sectiõe ęgritudinũ repetitũ, partẽ quãlibet æque intẽperatã reddi, atq; imbecillam à calore, q̃ ab algore: verum quę à frigore fiunt, essentialiter erũt, quæ à ca- E

lore, ex accidenti: quẽadmodũ solis caliditas vehemẽs ignem extiguit, & fornacis, aut camini flamma validior lucernę lumen: quod eadem ratione coniectare possumus de vẽtriculi intẽperie, ac nausea, quæ à caliditate efficiunt. At Gal. consiliũ curationis ad frigiditatem tantũ direxit, quę ex accidenti ventriculo contingit, quam indicationem a sua regione sumpsisse, nõ est dubiũ. Iam verò q̃ medicamẽto ex cotoneis miscent, vtiliter sunt agalochus, mastiche, & chariophili: quod ita tempe- F

rabit

G rabitur, vt cotoneorũ frigiditas semper ꝑpolleat: quod si citra cotonea medicamẽ parare velis, habes materiã eorum, quæ refrigerant, & astrĩgũt, vberiorem. Omnino autem prouidebit medicus huic, quod magis vrget. Quinetiam pluris, minorisq; ratione præsidia, tum frigida, tum calida augebimus, ac minuemus, si morbus expostulet. Galenus horũ ventriculum aqua calida perfundi iubet, ut relaxatio fiat: quam vt timidè, ac prudẽter facias, suadeo, nè venter afficiatur, cui penitus talis ꝑfusio aduersatur. Nec te moueat in
H dicatio, quę a morbo est, demõstrãs id gen⁹ remedij commodum fore: maius nanque periculum a natura particulæ non animaduersa instat: quamobrem quæ supradicta sunt, semper commixta accipiemus, aut in totum idonea adferemus. Porrò si ex ventriculo nutrimentũ descenderit, tunc perfusio illa peroptima est: atq; hic quoq; spectandum, ne ad partes irrigatas alimẽta incocta trahantur: proderit item lenis infusio per iferiora, vtiq; si rosio, aut flatus non adsint, ex oleo, melle, & exiguo sale: sin verò simul vrgeat ro-
I sio, adipem anserinam, an gallinaceam liquabimus: sin autem flatus discutient, oleo incoquemus rutã, semine item quę & discutiant, & cõprimant, qualia sunt apij, cumini, marathriq;, aliaq; id genus: quãdo verò flatus ac nausea simul afficiũt, interni caloris imbecillitatem arguunt: quarè nec refrigeratiõe, nec calore seorsum vtendum, sed simul tẽperabimus, commiscebimusq;. Hęc item febris quandoq; ad tertium ꝑuenit diem: verum nihil verendum, modò ea qua diximus, ratione curẽ

tur, & post euacuationem lauacro K committantur. Iam verò in quibus ructus acidi fiunt, & nausea laborãt ephemera talis minimè excitatur: quippe fumidus vapor ab illis non ascendit, sed potius halitus frigidi. Præterea frigidi humidiq; natura, pariter frigidi ac sicci raro ab huiuscemodi febre capiuntur: calidi verò, atq; sicci prõptissimè, atq; maximè ob inediam, & exercitationes immodicas, ac balneum prætermissum.

Febres ex inguinum tumoribus.

Cap. 15

QVæ verò ex bubonibus fiunt, sanantur tumore curato: qui L si a fluxione oriatur, purgatione opus est: si a sanguinis copia exuberante, sectio venę conuenit: hoc etenim auxilio præcauebimus, ne in deteriores ęgritudines transit⁹ fiat. Gale. quidem lauandos docuit, quod esse faciendum in declinatiõe censeo: vinum quoq; vitabunt, ac ratione victus tenui vtentur, quousque liberẽtur. Hactenus de ephemeris, quas vt prolixius a medicis tractatas, compendiose tradidi: habes .n. a Galeno multis in locis, & a nostratibus definitas copiosissimè.

De synochis febribus. M

Cap. 16

SEquitur, vt de febribus acutis (quas synochos Græci appellãt, nos continẽtes) differamus, quas ex copioso, ac calenti sanguine fieri docuimus in sectione ęgritudinũ: aliquando quidem nondum putrescẽte, interdum verò iam putrido. Tres autem sunt omnino differẽtiæ. aut enim eadem febris vehementia permanet ab initio ad finem, quod accidit, quoniam par est ei, quod accenditur, transpiratio: aut addendo exi-

A exiguũ quiddam ĩualeſcit ſemper, népe minor eſt vacuatio eo, qđ adijcitur: aut deniq; aufert̃ ſemꝑ, atq; minuitur: idq; qn̄ quidẽ qđ vacuat, ac trãſpirat, altero copioſius eſt. Curationis itaq; meta febris huius, q̃ à plenitudine vaſorum cõtingit, erit ſanguinem detrahere, maximè vbi nondũ ſit putridus. Quã ſane euacuationẽ iubet Gale. vſq; ad animi defectũ ducere, mõ viriũ adſit: primũ nanq; celerrimè ex animi deliquio refrigerantur: poſtmodũ neceſſariò alui deiectio ſuꝑuenit: qn etiã interdũ biliosa vomitio. Huic B verò opinioni ne omnino accedamus, facit naturę imitatio, medico ſemꝑ vſurpanda. At prudens natura nuſquã profluuio ſanguinis ad animi defectũ morbos probè iudicauit: quin potius, ſi ita contigerit, mali, atq; exitialis iudicij nota eſt, facultate, ſ. propulſoria immodicè valida, & qđ bonũ quoq; erat vacuãte. Ad hęc nõ ob aliud q̃rit̃ ſanguinis miſſio, q̃ vt qui redũdat in corpore ſanguis, minuatur, ſimul ac naturę modus conueniens, ac menſura cuſtodiatur: qđ equidẽ citra ſanguinis iacturã, cui ſpiritus vitalis ad C miſcetur, nequaquã fiet. Pręterea id præſidium ſolã refrigerationẽ corporis præſtare teſtatur Galen. quæ vtiq; ex accidẽti facta inſigniter periculoſa eſt. Quamobrẽ externi caloris exiguũ quiddã relinquere tutius cenſemus, q̃ natiuũ, vitalemq; minorẽ facere: fieri itẽ non põt, qn in tali corpore, quale propoſuimus, continenti febre correpto, nõ adſit putredinis alicuius alterius ſucci ſignificatio, ac præparatio, q̃ maior euadet, viribus, q́ cõcoquere, ac vincere debẽt imbecillioribus effectis, calore interno videlicet imminuto, D atq; ꝑpea gubernare non valente, erratũq;, qđ acciderit, reſarcire non potẽte. At notę, q̃ febrẽ continentẽ citra putredinem exortã indicant, incõſtantes ſunt, nec ſolidę. Igit̃ cũ & ex vrina, & pulſibus putredinem ſubeſſe ſpectabis, caue, ne ad animi deliquium detrahatur ſanguis: q ſiquidẽ vel à ſectione venæ ad ſeptimũ diẽ permanebit putredo, quam euincere haudquaquã poterit virt⁹, tanta vacuatiõe facta imbecillima. Gale. non eẽ concoctionẽ expectandã cenſet, qñ in putrido accenditur E ſanguine, ſed ſtatim à principio venã diſſecare, poſtmodũ ad aquę frigidę potionẽ mẽtẽ adhibet, docetq; diligenter eẽ diſcendũ indicatiões, q̃ vel arceant, vel iubeant propinare. In primis itaq; conſyderandum, nũ in humoribus concoctionis notas videris: an tumor aliquis ĩ principe particula ex abſceſſuũ genere conſiſtat: an itẽ ventriculũ habeat is, qui ægrotat, aut frigidũ, aut imbecillum. Quinetiã ſi frigidę aſſuetus æger ſit, quippe cuncta hæc vel audacter exhibendã, vel trepidè indicabunt. F Cæterũ intemperies, quæ quo ab huius potione vſuuenit, aduerſat̃ oĩno ei, qđ cauſam febris adimere debet: quippe humorũ cruditatem facit, omneq; concoctionẽ ipſorũ tardat: febris aũt nullo pacto abibit, niſi q̃ eã fouet, cã prius adimatur. Nõnullis inſuꝑ ex intẽpeſtiua, immoderataq; gelidæ potiõe vẽtriculus, aliæq; particulæ principes adeò refrigeratę ſunt, vt nuſquã robur priſtinũ recolligere potuerint. Atq, ex ijs alij ſpirandi difficultate, alij tremore, & cõuulſione correpti, ſimul ac toto neruoſo genere affecti ſunt.

G cti sunt. Galen. varias sup hac re historias scripto tradidit: veluti illã, qua multis gulã adeoq́; refrigeratã docuit, vt postea deglutire vix possent: & aliã eorũ, quorũ venter cõcoquẽdi munus inde infirmum habuit. Quòd si concoctos succos ex notis quibusdã deprehendas, intrepidè dabis. Habes etenim vnicũ scopum, ad quẽ consiliũ dirigas, solius s. intẽperaturę calidę curationẽ, quę nullo præsidio commodius fiet, q̃ egelidæ aquæ potione. Quippe natura adiuta, ad qđ inutile est, foras propellendum, validior fit, attenua-
H to videlicet concoctione humore.

Quæ putrescentibus humoribus febres accenduntur. Cap. 17.

Febrium, q̃ ab intemperatura cũ humoribus accendũtur, sanatio duas indicationes obtinet: alterã, q̃ intemperiẽ alterat: alterã, q̃ succos noxios euacuat. Quibus si velis, tertia quoq; accedet, q̃ caussarũ putredinẽ adiuuantiũ ablatione constat. Auferent́ aũt tum superuacanei expulsione, tum meatuum apertione. Porrò obstructio meatuũ vel à frigidis, vel siccantibus, vel adstringẽ-
I tibus, vel à succis crassis, atq; lentis efficit́, interdũ verò à prędictis omnibus. singula horũ cõtrario suo curabunt́. Atqui sępenumero accidit symptomata hmõi indicatiõi, quæ à febre sumitur, repugnare, ob idq́; curationẽ minus probè pfici. Si aũt essentia ipsi⁹ febris, causę́q; sibi aduersent́, medentis cõsiliũ esse oportet (modo febris atq; symptomata non vrgeant) cãm auferre: nimirũ ea ablata, febris quoq; depelletur, vt facilè tibi patebit in his febribus, quæ à frigidis succis oriuntur: quales sunt melancholicę, atq; pituito-

sæ. Quod si febris validior eã extite- K
rit, illi statim (hac tñ non neglecta) occurrendum censeo. Nos itaq; in primis de febribus non habentibus symptomata, q̃ ipsarum sanationi obsint, sermonẽ faciemus: postmodũ de cęteris disseremus. Diuersę nanq; sunt indicationes sanationis morborũ ab his, q̃ symptomatis obsistere demonstrant: pelluntur etenim morbi, caussas adimendo: at tollunt́ symptomata, vel ijs q̃ nonnunquã ipsa adaugent, cuiusmodi est curatio dolorũ maximorum per opiũ. Præterea & quatenus medicamenta, & quatenus alimenta, ea q̃ L
facultatẽ refrigerandi pariter, & humectãdi hñt, ad febriũ ortum medicationẽ intus assumunt́: atq; id primis potestatibus præstare constat. Quinẽt ambientẽ aerẽ artificio interdũ frigidũ, interdũ calidum paramus. Atq; itẽ in ęgritudinibus quibusdã terrã mutare iubemus: quẽadmodũ tabe laborantẽ in Aethiopiã, Arabiamq́; delegamus. Euacuationes in febribus detractione sanguinis fiunt: atq; purgatione medicamentorũ: secundis videlicet, & tertijs facultatibus, atq; ẽt arcana pro- M
prietate. Aliqñ insuper vacuantur, tũ lauacro, tũ frictionibus: quippe vacuatiões hic nullatenus adiuuat exercitatio. Atq; occasionẽ diligẽter cõtemplabimur, vtpote in hac artẽ eximie necessariã. Quãobrem, Hippocrates scriptũ reliquit, occasionẽ pręcipitẽ esse, hoc est, agendorũ in medicina tẽpus angustissimũ, & ppè momentaneũ. Detrahemus autẽ in febre sanguinẽ, vbi notæ exuberantis sanguinis adfuerint, nec qualitate vitiati: vires deniq; perpẽdendę, quæ vt plurimũ in principijs

A validiores sunt. Quaobrem statim à principio, tum purgationẽ, tum venæ sectionẽ medicorum non pauci faciendam arbitrantur, & tñ nõ vltra septimum diem. Quorũ errorem noster Gale. refellens, ac discutiens vni virium robori, non dierũ numero attentũ esse medicũ iubet: nec solũ sexto septimoue die, sed ẽt sequentibus, vel vigesimo mittẽdũ sanguinẽ. Modus, ac detractiõis mẽsura à magnitudine morbi, à tẽperatura, ętate, anni tempore, consuetudine, & summatim ab tota victus rõne, & id genus alijs indicatiõibus.

B At viriũ robur, atq; imbecillitas tẽperamentũ probũ, atq; vitiosum cõsequuntur: quare vno nominato, alterũ intellexisse oportet. Euacuationes insuper, q̃ obstructionũ apertione proueniunt, incidẽtibus, attenuãtibus, atq; succos cõcoquẽtibus indigent medicamentis, q̃ vniuersum qđ sarciri põt, corrigunt, quodq; castigationẽ non admittit, foras expellunt: q̃ quidẽ intentio in oĩbus febribus, maximè in illis, quę deurentes non sunt, debetur. Nec ꝑtermittas hunc scopũ in cunctis morbi tẽporibus, qñquidẽ succi putridi aliter in melius reuocari non pñt, quã

C qđ alienũ est vacuãdo, qđ vero correctionẽ admittit instaurãdo: q̃ cõmunis est oĩbus consyderatio, qui putrescentibus succis occurrere student. Ad hęc lotiũ citantia nõ omittemus: oportet. n. assiduum eorum vsum esse. Verũ quis fortè tutò nõ dari credat, qm̃ taliũ nã calida, ac sicca sit, vñ febris vehemẽtia adaugeri valeat, qualia sunt semina anisi, petroselini, apij, fœniculi. Quare tẽperabimꝰ facultates horũ primarias refrigerãtibꝰ modicè, & vi vrinã ciẽte ꝑditis, ĩ quo numero peponũ, atq; cucumerũ semina. Sunt uerò ex his temperata quædam, uel oĩno exiguũ calorem obtinentia, ut sunt adiantou, & cichoriũ. igitur ubi medicamina calefaciẽtia cõponimus, eorũ semꝑ potestates hebetabimus. Quę uero fit per meatus urinales euacuatio, febribus commodissima & cõmunissima utilitas: insuper q̃ à nuper dictis præsidijs, expectatur, incisio est, atq, attenuatio. Nõ ignores autẽ ab ijsdẽ angorẽ, atq; agitationẽ summam exciri, quinetiã uẽtrem, simul ac iecur uitiari, ꝑcipuè in diuturnarũ febriũ fine. Quãobrẽ quæ principes partes confirmãt, simul cũ ijs incoquẽda erũt, cuiusmodi est mastiche. Tria itaq; peragemus, incidemus, tenuabimus, ac roborabimus. Quòd si humores febrẽ efficientes, frigidã, siccamq; tẽperiẽ nanciscunt, a calidis, atq; siccis abstinebimus, ueluti quartana laborãti siqđ eorũ exhibeas, statim quoq; uel radicẽ dulcis radicis, uel saccharũ ex uiola purpurea conflatũ admiscebis. Ad hęc oxymellis uitiũ uuæ passę emẽdant: radit nanq; alioqui, ac mordet neruosũ oẽ genꝰ, & gulã, uentriculũ, atq; asperã arteriã. Porrò aqua cicerũ in oĩbus propè febribus cõmoda est. Quinetiã aqua ordei, q̃ refrigerat, humectat, expurgat, detergit, abluit leuiter, iucũdissima est, & febribꝰ utilissima, interdũ autem os uentriculi afficit, ꝑpea mastichẽ cõmiscebimus secũdum pluris, minorisq; rationem. Iã uerò medicamenta, quæ tum aluũ deijciunt, tum calori febrili repugnant, summopere laudantur: id genus sunt oxyphœnicia, uiola purpurea, mel aerium, & huiusmodi.

Amyroba-

G Amyrobalanis cauebimus pp astrictioné, qua pollent, nisi coctione pcedente. Horũ verò conuenienté ordiné percensebo. in primis igitur datur mel aeriũ, postmodũ viola purpurea, deinde oxyphœnicia: ab his interiora cucumeris qué sarracenicũ appellant, tũ casia fistula, postremo myrobalani. Omnino insuper in curãdis febribus assumẽda sunt, quę penitus & à tota specie (vt sic dicã) putredini aduersant: q̃lia sunt aromatũ genera: quorũ vsus, & quãtitas parcior esse debet, & caliditas tẽperari cũ ijs, quæ retro iã diximꝰ.

H Sunt ité nonnulla, q̃ citra caliditaté id prestant: veluti succus malorum punicorũ, santala rubea ac cãdida: quę tñ, nisi quid admistũ repugnet, obstructioné patiunt. Atqui refrigerantia, humectãtiaq; psidia pro caloris febrilis vehemẽtia, ac paruitate dñiam variã sortiuntur. Horum nomenclaturã ordine sic habeto: aquãordei primò, iuletũ rosaceum, qđ ex aqua rosacea, atq; saccharo tñ cõponitur: at nos vt siccitaté rosaceæ cohibeamus, aquã simplicis aquę portioné illi adijcimus, vel secundũ maius & minus. Quæ verò

I potiones conficiunt (syropos vocãt) ex herbarũ succis frigidarũ, humidarumq;, potẽtiores sunt & alijs, in quorũ numero cucurbita, pepo: cucumeres, pstantiusq; auxiliũ suppeditant succus singulorũ, nullo adiecto saccharo. Quinetiã flauę bili (vt in totũ dixerim) contrarius est sarracenicus cucumis. Restat, vt aliqđ de purgatiõe febrium attingamus: quippe antea vberioré sermoné fecimus sup hoc auxilio. Purgabimus itaq; febre correptos tunc maximè, cũ succos qualitate viciatos exuberaré spectabimus: atq; id virtute valida indicante, qđ nobis concoctiones demõstrabunt: nanq; eo ipso tẽpore natura succorum vacuationes

K quoq; aggredit, quas summope cõmendant doctissimi quiq; medici: in quo imitandã naturã accuratissimè precipiunt. Ignorare aũt minime te oportet, pcedente humorum coctione facilè oẽm ipsorũ crassitudiné, ac lentoré discuti, ac propulsari: oẽm deniq; obstructioné tolli. Hic exoritur inter medicinę professores nõ ita facilis solutu qõ. Galen. etenim, & pleriq; oẽs medici alij in

L ea sunt heresi, vt non nisi preceden te succorũ concoctione purgationé adhibere necessum sit, pterquam in morbis, qui extremè acuti sunt: qđ ex dictis Hippocraticis colliger possumus: qñquidé vbi ægritudo peracuta inuadit, tunc quoq; furiunt Isigniter succi, quos ad particularũ principũ aliquã (nisi statim vacuẽtur ab initio) decũbere, & illã vitiare periculũ est: tenuissimi etenim sunt hmõi humores, nullaq; inest crassitudo, nullusq; lẽtor, qui medicamẽti purgationé remorari valeat.

M verũ à purgatiõe incõmodũ vnicũ accidere solet, videlicet febris incrementũ: primis nanq; qualitatibus talia id faciunt: quare admiscenda frigida, atque humida ijs sunt. Quòd si morbus non ita vehemẽs sit, & acutus, concoctio expectanda ẽ Atq; tibi obiter dicã, ægritudines patriæ Hippocratis acutas, apđ nos esse peracutas: ille ẽtenim ptisana & aqua mulsa tñ in curatione acutorum vtebatur. Hic verò, & calidioribus regiõibus, in principijs medicinas purgãtes adhibebimus: qa sępenumero in ore ventriculi succi vitiantur.

A vitiantur, ac corrumpuntur. Ad hęc I morbis, quos tũ crudi, tũ crassi, tũ lenti succi generarũt, cõcoctionẽ expectare vtilissimũ: q nimirũ incidẽtib' & attenuãtib' pficit: alioq pniciosa foret purgatio. Auic. iubet I ęgritudinib' à tenuiorib' succis genitis, cuiusmodi ẽ tertiana exquisita, q septẽ (I totũ) circuitib' iudicat, cõcoctionẽ pcedere: quã hoc pacto definitã tradidit. Cõcoctio tenuiũ ẽ eorũ Icrassatio, crassorũ vo extenuatio. Quippe cũ facultas expultrix difficulter crassa ppellat, tenuiora quoq; ñ sine negocio vacuabit exoluuntur.n. atq; B dissipantur. Verũ enimuero facili' succi tenues expurgabũtur crassis. vñ nõnullis scriptũ ẽ medicis, se nusq̃ medicamẽtũ purgãs exhibuisse, qn flaua bilis prior vacuaretur: leuissimã n. sit, ac tenuissimã eẽ: cęteros ãt humores seq. Qd idẽ sẽsus tibi Idicat, tenuiora.s. prõpti' purgari crassioribus. At nãq op' ñ ẽ, alioq qd I morbis acutis prio vacuaretur, flaua eẽt bilis: fiunt hmõi morbi vt plurimũ à succo tenui, q quãto subtilior, tãto à nã difficili' expellitur. Quãobrẽ vbi ęgritudo pacuta erit, cõfestĩ purgatiõe vtemur: I talib'.n. tardare ma- C lũ ẽ: qñqdẽ nã affecta ñ valet postmodũ cõcoctionẽ aggredi, q securitatẽ oĩno polliceatur. At Ras. I quartanarũ, & pituitosarũ initijs purgabat: I quo p; à Gal. snĩa penit' discessisse, q I cõmẽtario ad Glauconẽ aït oĩno & cõtrariũ sentit: qppe ab talib' febrib' nullũ Iminet piculũ, nullaq; mala cõcoctio expectatur. Pituitosa qdẽ ñ vsq̃quaq; secura ẽ, ac salubris: quare purgabim' vl nõ exacte cõcocto succo. Pria igitur dierum hebdomada extenuãtib' sit, ac Icidẽtibus curationẽ moliemur, q etsi calfaciãt, exiguũ erit ipsorũ Icõmo- D dũ. deĩde medicinas purgãtes administrabim'. Idẽ nos fecisse tũ I apoplecticis morbis, tũ I cęteris frigidis, & exitialib': qppe q extenuẽt, atq; Icidãt, purgãtib' admiscem'. Hoc I negocio sũmopere cõmẽdam' potionẽ oxymellis, I qua Icocta sit radix iridis, dulcis radicis, & apij semẽ cõcoquit nãq;, & vacuatiõi paratũ succũ reddit, indeq; nã opẽ nõ pœnitẽdã sentiet. postea rursus ad incidẽtia cõsiliũ diriges, deĩde ad purgationẽ: prõptior etenim succorũ fiet euacuatio, si pbè concocti fuerint. E Pręstat itaq; tali rõne curãdi tractare hoĩes, q̃ nãę ac morbo (vt ñ pauci faciũt) cõmittere. Quin ẽt quartana laborãtes hoc mõ sanare cõueniet, & eos, q p sanitatẽ purgari Idigẽt, sic pparare. Gal. lassitudinẽ spõtaneã, curãs, q à febre parũ abesset, cęteros oẽs humores, à qb' gñaretur, pter lẽtos, ac crassos, purgabat: qd illi cũ alijs medicis cõuenit ñ eẽ purgãdos. Nõ parũ ãt cõsyderãdas esse regiões ignorare te noli: qm ijs, q I nrã degũt patria, crassorũ, viscidorũq; purgatio cõgruit, si tñ q nup dicta sũt, pcesserit. Qd multo expimẽ F to cõptũ, exploratũq; tñ habebis: ẽ nãq; maximi in hac re momenti.

Cibãdi ratio in febricitantibus. C. 17.

Cibari (vt ego qdẽ sentio) febricitãtes minime oporteret, nisi post vigorẽ, vt facili' cõcoqueret succos nã, q alimẽti copia plerũq; grauatur. verũ qm vires oĩb' robustę ñ sunt, cõtẽplri morbi nãm te op; . Nãq; si peracut' sit, & æger virib' valeat, audẽti' id pcipies: iudicatur.n. vt plurimũ septĩo die is morbus. At ęgro debili nequaq̃ id faciendũ. q si mediocris sit virt', ęgerq; ętate floreat,

G ptisana cōtēt⁹ eris: & panis ex aqua caleti abluti vncijs duab⁹: q̄ vict⁹ rō à cōsuetudine nrę regionis, tenuissima indicat. Antiquorū aūt vict⁹ tenuior erat: sola nanq; ptisana septē diebus ęgrotantē alebāt: cui si quid adijcere vberi⁹ vellēt, ad mulsam trāsibāt. At nostrates id non tolerāt, tū pp cōsuetudnē, tū aeris ambiētis tēperaturā. Quinetiā illorū corpa minus trāspirāt: nostratia vero vberi⁹. Illi aūt vinū liberaliter bibūt: sił ac suillis vescunt carnibus, q̄ valētissimę nutriūt. Sūmatim quoq; cōsuetudini aliqd eē dādū cēseo. Nēpe q bis terue cibū ī die assumere ɔsueuerūt, pdictū viuēdi modū nō tolerabūt, pcipuè calidiores naturę, & q̄bus multa sit trāspiratio. Si itē cōiectes ęgritudinē à vigore lōgi⁹ abeē, atq; ęgrū virib⁹ eē ībecillioribus, à pricipio cibū offeres copiosi⁹: cū vero ī vigore cōstiterit, tūc subtrahēd⁹: atq virtutis robur à pbo tēperamēto ītelligit. Porrò calidiores, sicciores q; naturę nō ita facile inediā ferunt: maxīe ī ęgritudinib⁹ sibi cognatis, & tpe calidiori. Qđ si diuti⁹ in inedia cōtineant, à febrib⁹ debilib⁹ ad vehemētes pducent: aliqn̄ itē I ad hecticas: fames nanq; succos & vberiores gignit, & factos adurit. Cibādi verò tps in prīcipię accessionis remissiōe, & añ scdę initiū, ī quo nā cōcoctionē succorū peragit. Ad hęc vires fouēdę, ne symptoma piculosum cōtīgat cuiusmodi ē syncope, vbi tādē alēdus sit ęger. Quāobrē ī pricipijs quoq; accessionū nutriēdi sunt, q syncopes piculū vitare cupiūt, queadmodū fecit Gal. ī eo, cui diatritō colētes medici triū dierum inediā pscripserāt. Interdū ēt ī media accessione dare cibū cogimur. Preterea ī cōtinuis cōsyderata pri⁹ cōsuetudine, nutriēdi tps eligem⁹, ī K quo remissior ē febris. Hora āt diei magis idonea erit vespa, ac matutina. Ad hęc vina odora, leuia, oligophora pituitosę, ac melancholicę febri accōmodatissima: ijs āt q vehemētibus atq; deurētib⁹ corripiunt, vino penitus interdicendum.

De balneo in febricitantibus. Ca. 18.

Lauacrū declinātib⁹ febrib⁹ tēpestiuè subibūt: qm̄ qđ tenue ē succorū, expurgat. Qui vero ī pricipijs balneo cōmittunt, rigoribus afficiunt, in ijsq; succi p vniuersum corp⁹ liquāt, sił ac obstructiōes maximè generant, ītérdūq; in pricipē L partē abscessus decūbit. Caloris itē atq; siccitatis īcremētū facit, siue sit in aqua calida, siue ī aere balnei calido psistat ęger. Caueāt ī sup à frigida lotiōe: qppe ea īcrudescūt succi.

Galeni curatio febrium à succis lentis ortarum. Cap. 19.

GAlen⁹ noster febres à succis viscidis ortas sola frictiōe sanatā qđ te cōtēplari accuratè volo. qd. n. oberit, quo min⁹ succi ī totū corp⁹ diffundant tali frictiōe? Quinetiā ille ipse lib. de sanitate tuēda, lassitudinē hoīs, cui⁹ corpus plethoria laboret, & succis viscidis sit refertū, curās, phibet, ne exerceat, vllo ue motu valido agitet, neue fricet, neue lauet: frictio etenim q̄ subcute sunt, & īter musculos, vacuat: at q̄ ī venis cōtinētur, purgatione tm̄ educunt. qp si p sanitatē q̄s frictionē adhibeat, ita vehemētē, q̄ pcepit Gal. abscessus sanè, atq; vlcera necessario p sūma cutis erūperent. Finis.

Quāquā sequēs Cāticorū lib. opus sit ab Auic. editū: quia tamē eius expōītēr Auerrois cōmentarios cōnumeratur, ideo ipsum Colliget libris annectere voluimus.

INDEX EORUM, Quæ in Auicennæ Canticis continentur.

d* Practicea. Pars.ij. & est d [pars Practicæ.]

FINIS. AVI-

AVICENNAE CANTICA,

AB ARMEGANDO BLASII DE MONTEPESVLANO EX ARABICO IN LATINVM TRANSLATA, ET AB ANDREA BELLVNENSI CASTIGATA.

Cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

Inquit Aboolit Beuroist.

A Postquam prius gratias egero Deo largiēti vitam ppetuam animarum, & sanitatem corporum, & medicāti morbos magnos per gratiam, quam contulit omni carni, ex virtutibus sanitatem conseruantibus & protegentibus à langore, dāte intelligi artem Medicinæ, & ingenium sanitatis diuinis, animosis, & intelligentibus: dedi operam ad commētandum librum richimatū, qui intitulatur liber Benchine partium Medicinæ: ipse enim vniuersaliter cōcludit eas. Est.n. cū hoc melior valde pluribus alijs introductiōibus & summis in medicina compilatis, ordine valde conuenienti ad tenendū mente vel memoria, dilatāti & delectanti animam. Fui autem attentus ad exponendum eius dicta, expositione qua eius certa intentio cōprehendatur & intelligatur, verborum confusionem & multitudinē postponendo. Quoniam authores sermonum richimatorum in actibus scientiarum indigent quandoque diminutione sermonis & truncatione: necnon etiam mutatione vnius loco alterius explicando suā nobilem intentionem. Et ex nunc imploro diuinum auxilium ad perficiendum intentionem horum dictorum, & eximiam speculationē, laudabilem eorundem: necnon vt me perducat cum omnibus fidelibus socijs, ad quod ducere debet sui bonitate, & gratia, eius seruitium, atque timor.

(Margin letters: B beside "gentibus"; C beside "prehendatur".)

G boni: cum eius operatio & vsus habeatur, & sciatur vt plurimum operando, pro quanto ex conditionibus Medici est, vt postquam steterit super scientiam Medicinę, & eam intellexerit, q͡d sit vsus & exercitat⁹ in operationibus eius. Manualis autem operatio minime, vt diximus, dictis vel sermonibus addiscitur, excepta minima parte eius. & simile videtur de anatomia. nam modicum eius potest ex sermonibus imaginari. Primus autẽ, qui expresse posuit hanc diuisionem medicinę, fuit *Ieuain medicus, quem Alcorazoen

*a.l.Humay

H redarguit, & reprehendit. iam enim ipse opinatus est quòd radices dictorum Galę. indicent falsitatem diuisionis prędictę. cui post respondet Benzoar, qui opinatus fuit inuenisse hanc diuisionem in quibusdam libris attributis & appropriatis Ga. Veritas autem est in hoc, sicut nos diximus.

3 a. q͡b⁹ reb⁹

Ex[a] [rebus autem] sunt septem naturales. Et ex eis sunt sex, & omnes sunt necessaria.

Quoniam prędixit q͡d pars medicinę theorica perficitur ex tribus re-

I bus, ideo nunc inchoat a prima earum. Vnde inquit q͡d septem sunt res naturales: hoc est, q͡d pars prima theoricę partis diuiditur in contemplationem septem rerum naturalium. hę autem septem res naturales sunt potissima causa sanitatis, repertę & existentis in corpore. Et dixit quòd ex eis sunt sex alię, & omnes sunt necessarię: hoc est q͡d pars secunda partis theoricę diuiditur in contemplationem sex rerum nõ naturalium: quoniam non perficitur esse naturale sine eis. Ex his vero reb⁹ sunt quędam extrinsecę, & quędam a voluntate, & ex eis quędã animales: quę omnia ex necessitate corpori contingunt. K

4 *Adhuc sunt alia tres in libris scripta, scilicet morbi, causa, & accidentia.*

Tertia pars ex tribus partib⁹ theoricę diuiditur in tres partes, & scientias, s. in sciẽtiam accitium, morborum, & causarum. q͡m illud, super quo dẽt esse medicus continuo attẽtus, sunt prędictę res tres. Vnde est, ac si diceretur q͡d theorica Medicinę diuiditur in contemplationem sanitatis & ęgritudinis. & contemplatio L sanitatis diuiditur in contemplationem septem rerum naturalium, & in contemplationem sex rerum magis necessariarum. & rursus contemplatio ęgritudinis diuiditur in tres scientias, s. in sciẽtiam morbi, & causę, & rei accidens nominatę in hac facultate. nos autem omnem intentionem eius declarabimus in sequentibus.

5 *Practica diuiditur in duas species: quarum una manibus exercetur: et alia cum medicina, necnon eo quod ex cibis ordinatur.*

M

Q͡m diuiserat medicinã in duas partes, s. in theoricã & practicam: & theoricã subdiuiserat in partes sexdecim, in tresdecim, s. naturales, & 3 tres accidentales: iõ subdiuidit nũc practicã in duas partes: ex quib⁹ vna est manualis, sicut sutura vulnerum depositio cataractarũ, & similia: altera vero est, qua curatur morb⁹ cũ medicinis, & cõseruat sanitas cum cibis. hęc aũt pars includit sciam naturarum medicinarũ, & modũ sciẽ

A di medicamina ex eis, & vsus eorum dẽ, & sciam ẽt de naturis ciborũ, & modũ cõseruandi sanitatẽ cum eisdẽ. Esset aũt melior diuisio q̃ pdicta si dicerem⁹ medicinã diuidi in * octo partes, s. in sciam, qua docet ꝗd sit sanitas: & in sciam, per quam cognoscunt signa sanitatis: & in sciam qua natura egritudinũ cognoscit. & in scientiam, per quã sciunt earũ signa: & in sciam, ex qua scitur ingenium curationis egritudinis: & in sciam, per quam scitur ingeniũ conseruationis sanitatis.

2. Colli. in pem. & i princ pio 2. lib. diuidit medicinã in 7. partes.
* a. l. sex

B Rememoratio rerũ naturaliũ: & primo de elementis.

6 *PRocul dubio ex rebus naturalibus sunt elementa, ex quorum compositione existunt corpora.*

Voluit pro certo dicere ꝙ prima ex rebus, quas naturales nominamus, est scia corporũ, ex quorum cõpositiõe existũt cętera corpora mixta. dicuntur aũt corpora illa elmta.

Definitio autem elmti est: quoniam est simplicius, quod in composito reperitur, i. ꝙ ipsum est illud, ex quo

C aliquid componitur, & ipsum ex nihilo. Definitur & aliter. ipsum. n. est in quo resoluitur compositum cum corrumpitur: sed ipm i nullũ aliud resolui, vel dissolui potest. Et dixit: Proculdubio: quia ex eorum compositione existunt corpora, eo ꝙ opinio fuit Hipp. & Gal. ꝙ corpora hominum componuntur veraciter ex quatuor elmtis, s. terra, aqua, aere, & igne, per viam admixtionis: sicut oxymel componitur ex melle & aceto. Super his aũt fuerunt valde diuersę & varię philosophorum opiniones, s. in numero, & natura elementorum

Elmti definitio.

D quibus corpora hominũ componuntur. Quidam. n. ex eis dixerũt ea esse quatuor, sicut dictum est: & quidam asseruerũt ea esse solum duo: & quidam vnũ solũ. Quidam ẽt eorũ dixerunt ea eẽ corpora indiuisibilia eiusdẽ naturę, opinãtes ꝙ hęc corpora, & oĩa entia composita generantur ex eisdem.

Sermo quidem Hippocratis in libro de Elementis in his est sermo uerus, s. quòd sint quatuor: aqua, ignis, aer terra. 7

Sermo Hipp. dicentis ꝙ quatuor sunt elmta in numero, s. aer, ignis, aqua, & terra, est verus. E

Probatio ueritatis prædicti sermonis est: quoniam cum corpus corrumpitur, reuertitur in eadẽ. 8

Probatio sermonis Hipp. s. ꝙ corpora mixta sunt composita ex his quatuor corporib⁹, est cũ eo, ꝙ videmus corpus aĩalis mortui dissolui & resolui in prędicta quatuor elmta. Quod aũt dissoluitur & resoluit in aliqua, pculdubio vr componi ex eisdẽ. neq; reperitur aliquid aliud, s. qđ hoc dissoluatur & resoluat. Cũ aũt aĩal morit, eius partes siccę resoluuntur & conuertuntur in terram, & humidę in aquam, & calidę in aerem, & ignem. Est autem hoc notũ ad sensum ei, qui curiosus, & attentus est ad videndum illud. Patet autem ipsum cõponi ex his quatuor, eo ꝙ est corpus terminatum habẽs essentiam. Omne autem corpus tale componitur ex terra & aqua. fit. n. proculdubio corp⁹ tale, cum malaxatur terra cũ aqua: & potissime si coquatur ad ignem tandiu, donec efficiatur simile testę. Si igit sic est, F

G est, patet in ipso quatuor elementa existere. & hoc est, quod Deus inqt, cuius nomen semper exaltet. Creaui hominem ex luto, sicut testam figuli. Huius autem probationes perficiuntur in Naturali facultate. Medicus autem inquantum hmõi, nequit hoc vere & demonstratiue declarare: supponit autem nihilominus hoc, & accipit a domino sciẽtiæ Naturalis. ipse tamen declarat hoc ĩ libro de Victoria & de certamine: sicut facit hoc in libro de Effectis Ga.

9 H *Si non esset nisi vnum elementum, nõ esset aliquod animal cum morbo corruptibile.*

Hæc est probatio Hipp. q corpora animalium non componũtur ex partibus indiuisibilibus & vnius naturę: sicut componitur domus ex lapidibus & lignis. Nam si corpus animalis componeretur ex partibus indiuisibilibus, minime corrumperet ex morbo: corruptibile enim corrũpitur proculdubio ex dominio contrarietatis ĩ eo. Sed si corpora essent vnius & eiusdem naturæ, nulla quidem esset contrarietas corrumpens

I ea, nec ab extra, neq; in seipsis. Verum quia corpora sunt corruptibilia ex seipsis, eo q in seipsis contrarietatem habent, quod etiam circũdat ea exterius, contrariatur eis. Cũ igitur contraria sint diuersarum naturarum, sequiturq ipsa corpora nõ habeant vnam naturam, neque sint vnius naturæ. Et hęc scripta sunt in lib. de Elementis & in lib. de Humana natura Hippo. hæc autem scientia est de causis vltimatis, vel finalibus sanitatis.

Rememoratio secundę rei naturalis, & est Complexio. K

10 *Post hæc autem sciẽtia complexiõis est ex indicijs ĩ Medicina conferentibus.*

Postq̃ Medicus nouit elementa, ex quibus componitur corpus per viam mixtiõis, decet ipsum scire & cognoscere species complxonis. Iudicium autem huius scientiæ confert in medicina. & hoc quidem est manifestum: quoniam cum ipse cognoscit complexionem exempli gratia, esse calidam vel frigidam, tunc quidem si fuerit sanus, erit conseruatio eius in eo, in quo est cũ oĩbus similibus. si vero fuerit æger, eo q sit lapsus a qualitate sibi naturali ad contrariã, curabitur, si reducat ad qualitatem sibi naturalem prius ĩ eo exñtem cum eo quod contrariatur, & opponitur qualitati facienti ęgritudinem. Exemplum autem huius est quoniam, si quis calidę complxonis patiatur ægritudinem, per quã eius complexio infrigidatur, erit proculdubio eius curatio, si calefiat, donec redeat ad suam complexionem naturalem. L M

11 *Quatuor sunt potentiæ, seu virtutes complexionis, siue diuiserit, seu composuerit eas vir [a consultus.]* a Sapiẽs

Quatuor sunt virtutes, quibus cõparatur & refert complxo hoĩs, cum vna ex eis, vel duę noĩantur, velut in cõposito vl cõplxonato ex eis: & sunt calida, & frigida, hũida, & sicca. Cũ aũt dicit: siue diuiserit, siue composuerit eas vir consultus, intellexit p cõstanti q cõplxo hoĩs referatur vni soli

A soli ex prędictis virtutibus, vel duabus vniri vel coniungi possibus. Cōplexiones vero relatę dominio vni' ex prędictis virtutib' sunt quatuor, s. vel complexio calida, i. super quā caliditas nominatur: vel frigida, i. super quam frigiditas dominatur: vel solum humida, i. super quā humiditas dominatur: vel solum sicca .i. super quam siccitas dominatur: aut dominatur super complexionē caliditas & siccitas: vel frigiditas & siccitas: aut caliditas & hūiditas, vel frigiditas, & hūiditas. Hę igitur sunt octo complōnes, quæ referūntur egressui vnius, vel duarum qualitatū B a temperamento.

De complexionibus in se.

12 *Sensus tactus sentit & percipit caliditatem, frigiditatē, siccitatem, & humiditatem.*

Quia prædixerat quòd quatuor erāt virtutes seu qualitates, ideo nunc manifestat & declarat eas. vnde inquit, ꝙ prędictæ virtutes sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas. Intellexit autem per humiditatem mollitiem, & tenuitatem, quā C tactus sentit.

13 *Prædicta virtutes seu potentia reperiuntur in elementis* b[ ]*tempore* c[*eo quo*] *augetur. seu pullulat, & in loco.*

b & in c & i eo quod

Quoniam prędixerat ꝙ virtutes repertę in complexione, sunt quatuor, rememoratus est nunc rerum complexionatarum, in quibus hę virtutes reperiuntur. Ait autem: reperiuntur in elementis, i. in quatuor corporibus, quę sunt aqua, terra, aer ignis. Intellexit autem per virtutes, D caliditatem, siccitatem, frigiditatē, & humiditatem. Et intellexit per tēpora, quatuor anni tempora, s. ęstatem, autumnum, ver, & hyemem. & hoc ideo, quoniā quodlibet ex istis comparatur dominio duarum ex istis virtutibus & qualitatibus. hę tamen qualitates referuntur aliter elementis q̄ aīalibus, & aliter q̄ tempori & loco. Et intellexit per locum, climata terrę habitabilis. Et intellexit per illud, quod augetur, vegetabilia, & alia. nam complexiones eorum referuntur his quatuor virtutibus.

Elementum ponitur in vltimo simplicis complexionis. E 14

Intellexit, seu dicere voluit, ꝙ cū informātur elēta aliqua ex illis quatuor qualitatibus, ꝙ referant' ab eo in vltimo. Cum aūt dicit simplicis complōnis, voluit dicere ꝙ elētum sit in vltimo simplicium qualitatū ex qualitatibus complōnalib', quę sunt caliditas, frigiditas, siccitas, & & humiditas. Et ob hoc dicimus, ꝙ ignis sit calidus, vel ꝙ aqua sit frigida, intelligentes pro certo. & hoc dr̄ de eis, eo ꝙ sit in hoc in vltimo, i. ꝙ nō sit aliquid calidius igne, cum ipse sit calidior omni calido complōnali. sic etiam est in alijs qualitatibus ipsorum. & hoc quidē manifestum est. Aliud vero cōplōnatū, eo ꝙ est mixtum, & cōponit' ab extremis in vltimo, i. ex quatuor qualitatibus, q̄ sunt in elētis, ideo fuit medium inter ea in prędictis qualitatibus ratione contractionis partium eorum ad inuicem. Vnde sic est in oībus mixtis & medijs inter prędicta, sicut in colore bruno dicto Arabice ebam, ex albo s. & nigro composito: F

G posito: qui nec dicitur nec imagina
tur albus, vel niger in vltimo, sed dr
ꝙ sit in ipso niger in parte, & albus
in parte. Vnde sic est negociũ quali-
tatum in elẽtis, & mixto ex eis com
plexionato. nam sunt in elemẽtis vl
timatę, in mixto vero & complexio
nato confractę.

15 *Caliditas est in igne, et aere:*
frigiditas vero in terra, et aqua: et
siccitas inter ignem, et terram: et
teneritas inter aquam, et nubem.

Quoniam prędixerat ꝙ elemẽta
informata prędictis virtutibus, for
H mantur eisdem in vltimo, notificat
nunc, quę ex his virtutibus referant
cuilibet ex elementis. Vnde inquit:
caliditas est in igne & aere. & intelle
xit ꝙ quę ex eis informantur calidi
tate, sunt duo, s. ignis, & aer: & quæ
ex eis informantur frigiditate, sunt
etiam duo, s. aqua, & terra. docet ta-
men scire aquam frigidiorem terra
sicut & ignem calidiorem aere. Nec
est hic ignis sensibilis ille, qui est ele
mentum, sicut ait Alexan. quoniam
iste ignis est causa corruptionis, nõ
existentię vel esse alicui⁹: ignis ve-
ro, qui est elementum, est & habet
I esse, causa esse & generationis. Est
autem iste super aerem in concauo
orbis coeli. nec habet calorem in a-
ctu: quoniam calor est proculdubio
res accñs huic igni sensibili: eo ꝙ in
corpore terrestri existit. hoc totum
est in naturali sciẽtia manifestũ, &
ph. tñ. Cum aũt dixit: siccitas est in
ter ignẽ & terram, voluit dicere ꝙ
duo elñta sicca sunt, s. ignis, & terra:
terra tñ siccior est igne. Et cum di-
cit: & teneritas est inter aquam, &
nubẽ, intellexit per teneritatẽ humi
ditatẽ, & per nubẽ aerem: ac si dice-

Nota ꝙ i-
gne elnta
ri. & hoc i
feriori.

ret duo elñta humidá sunt, s. aer, & K
aqua. Oportet tñ scire aerẽ esse hũi
diorem aqua, & ꝙ aqua sit nihilomi
nus potentior in humectatione cor
porum, quibus obuiat, q̃ sit aer.

Significatur nobis esse et gene 16
ratio inter species ipsorum, cum
diuersificentur adinuicem, et vniã
tur, siue coniungantur.

Intellexit ꝙ prędictę qualitates
diuiduntur in diuersas species, quia
in quibusdam variantur, & in qbus
dam vniuntur, & assimilantur: quæ
quidem ratione harum partium & L
diuersitatum, esse signãt, & gñatio
nem. Et proculdubio diuersificant
inuicem, quę ex eis diuersificant, rõ
ne contrarietatis earum: & vniũtur
seu coniunguntur, eo ꝙ duo ex istis
vniuntur & associantur in vna & ea
dem qualitate: volo dicere sicut asso
ciationem ignis & aeris in calidita-
te, & aquę & terrę in frigiditate.

De complexionibus hominum.

D iuersificata fuerunt inui- 17
cem, ne essent quid vnum
et idem: et fuerunt coniuncta, et M
vnita, ne viderentur omnino con-
traria.

Ratio quidem est, quare non fue
runt a principio vnum & idem: qm̃
si fuissent quid, non reperiretur ali-
quid diuersum ab eis. Cum autem
dixit: & fuerunt coniuncta, ne vide-
rentur omnino cõtraria, ĩtellexit ꝙ
oportebat, vt associarentur qualita-
tibus, ne contrarientur ex omnibus
partibus suis. ex hoc enim fuisset
difficilis eorum mixtio, & compsio.

Ima

18 A *Imaginantur complexionem i alio ab elementis, puta in composi* ex *to^a [ab] eis à prædominante.*

Intellexit quod nõ imaginemur mi^x tum informari istis qualitatibus, e^o quod in ipso vltimentur: sed dicitur & imaginatur tale a tali qualitate prædominante in ipso. Cuius exemplũ est de leone, cum dicimus quod sit calidus & siccus, non intelligentes illud de eo in vltimo: sicut facimus de igne, cum eũ sic nominamus. vnde intelligimus quod caliditas & siccitas dominentur in eo plusquam frigiditas & humiditas: volo dicere quod hę B duæ partes sunt in eo maiores, & ampliores.

19 *Ponimus æquale, et temperatum ad referendum ei, eo quod habeat quatuor facies coniunctas.*

Omne, quod imaginatur informari dominio vnius vel duarum ex istis qualitatibus, itelligitur proculdubio esse tale in comparatione ad temperamentum, & æquale, in quo scilicet reperiũtur quatuor qualitates æqualiter: volo dicere quod reperiatur in eo tantum ex caliditate, quãtum ex frigiditate, & ex siccitate, quantũ ex humiditate. Sũt autem quidam C opinati quod hęc complexio sit secundum opinio. Gal. complexio hominis temperatam complexionem habentis, i. quod quatuor qualitates complectuntur in eo ęqualiter, aut prope æqualitatẽ: & maxime, vt dicit, in cute manus, & ex cute manus significatur ex cute digiti medij. Ex sermone suo nihilominus intelligitur quod sic, & dicatur in eo temperamentum & ęquale medium in specie. Exemplũ est: quoniam quamuis caliditas, & siccitas dicantur dominari super leonẽ, D tñ eius cõplexio hẽt duo extrema & mediũ inter duo extrema dr ęquale & tpatum. & ex ista compõne exercet leo operationes suas meliori modo quo potest, inquantum leo. Ponuntur etiam exempla huius ęqualis, & egredientis ab æqualitate eius i his, quę fiunt artificialr. Vnde exempli gratia dr oxymel ęquale, & tpatũ, cum ponuntur in eo mel & acetum in tali quantitate, & proportione, quod reperiatur ex eis operatio oxymellis perfectior & laudabilior, quę possit esse. sed dr egrediens, cum prędictę qualiates reperiuntur auctę vel E diminutę. tale autem ęquale reperitur, & debet intelligi in qualibet specie: & tale etiam debet intelligi i homine temperato, & ęquali. Ostẽsum est autem in naturalibus, quod ęquale, in quo partes elementorum componuntur ęqualiter, sit prohibitum, & impossibile inueniri. Cum igitur erit in homine ęqualitas prędicta, poterit quidem intelligi quod dicatur ęqualitas de eo per comparationem ad extrema suę speciei, & quod extrema ipsius dicantur egredi ab ęqualitate per comparationem ad ipsum. Possumus & intelligere ęquale prędictũ F ex proportione & comparatione ei^o ad partes elementorum, referendo quasdam ex eis quibusdã ex eisdẽ. Cum autem intelligetur in eo huiusmodi proportio, reperietur in eo, inquantum est homo, caliditas naturalis maior & fortior frigiditate, & humiditas siccitate. Si igitur sic est, erit complexio hominis in generali calida & humida, habens duo extrema, multa & magna diuersitate distantia ab inuicem. Vnde homo, cuius caliditas reperitur

G ritur minor caliditate prædicta, dr frigidus per comparationem ad hãc compl̃onem hominis ęqualem. & similiter cuius humiditas reperitur minor humiditate prędicta, dicitur siccus per comparationem ad prędictam complexionem. & ille, in quo prædictę duæ æqualitates sic se habent, dicitur frigidus & siccus. & in quo caliditas & humiditas ampliores & fortiores sunt q̃ in prædicto, dicitur calidus & humidus. Ratione autem huius complexionis vituperat, & arguit Gal. dicentem comple
H xionem temperatam calidam & humidam esse: neq; intelligit ꝙ calidũ & humidum dicantur de duab' cõplexionibus prædictis ęquiuoce. Vnde qui ex Antiquis dixit æqualem & temperatam complexionem hominis esse calidam & humidam, dixit verum, dum intellexit hoc de calido & humido temperate, non aũt de calido & humido egrediente ab æqualitate, & temperie prędicta.

20 *Fuerunt autem mista, & completa in eo secundum existimatio-*
I *nem, ut esset pondus, & mensura.*

Elementa fuerunt quidem mixta in hac complexione æquali secũdum existimationem æqualem: & fuit hæc complexio sicut ferrum, quo cæteræ res ponderantur. Cum autem reperitur complexio diuersa ab ista, imaginatur per informationem qualitatis, qua diuersificatᷣ ab ipsa. ꝙ si fuerit calidior, dicemus eã esse calidam: & si siccior, dicemus eam esse siccam. Sic igitur scitur cõplexio inęqualis per æqualem. & ob hoc nominauit eam pondus, & mensuram.

Si aliquod ex eis declinauerit K 21
ad aliquod extremorum, non tamẽ inde expoliabitur, vel circumscribetur a uirtutibus prædictis, & erũt nihilominus in eo absq; æqualitate, & temperie prædicta.

Quæcunq; ex cõpl̃onibus declinauerit ab ęqualitate ad aliquod ex contrarijs extremis, non euacuabitᷣ inde a quatuor uirtutibus, s. caliditate, frigiditate, siccitate, & humiditate. non tñ erunt in ea ęqualiter & temperate, sicut in complexionibus temperatis.

Denominatur autem a nomi- L 22
ne prædominantis: ut igneum, terreum, aqueum, aereum. sunt .n. ex eis, quæ comparãtur aeri. Oẽs aũt dicuntur [[a] sic per modum transitus,] & minus proprie.

[a] Sm viã seu semitã medicorum.

Complexio egrediens & declinans ab ęqualitate, denominatur a noĩe ignis, i. calida & sicca: & a nomine terræ, i. frigida & sicca: & a nomine aquæ, i. frigida & humida. Intellexit cum dicit: sunt ẽt ex eis, quę comparantᷣ aeri, quę sunt calida &
humida in compl̃one. & pro certo dicit hoc, ꝓprie fm opinionem meam, ꝙ oportet vt qualitates, quibus appropriantur & referuntur complexiones, sint binæ & coniunctę, sicut sunt in elementis & humorib'. & sic essent solum quatuor complexiones, s. calida & sicca relata igni, & cholerę: & calida & humida relata sanguini, & aeri: & frigida & humida comparata aquæ, & phlegmati & frigida & sicca comparata terræ, & melãcholię. Et proculdubio possibile est inuenire calidam cõplexionem M

A nem solùm per se, aut frigidam, aut siccam, aut humidam verbo & diuisione: sed in effectu non est conueniens eas inuenire. Si autem quis opinetur possibile esse, ꝙ elementa cõplectantur omnino ſm æqualitatẽ: sciat esse in naturalibus declaratum ꝙ esse & generatio fiat, cum qualitates actiuæ, vtpote caliditas & frigiditas dominantur super passiuas, s. super siccitatem & humiditatem: & ꝙ corruptio fiat ex contrario hui⁹, s. cum qualitates passiuæ super actiuas dominentur.

23 B *Iam quidem perfectæ sunt nouem species complexionis: neque* b [*nunc accedam ad diuisionem nouam.*]

b° addidi 3 ois aliqd de nouo.

Inter has autem nouem intellexit cõplexionem æqualem, & octo egredientes ab æqualitate, quatuor s. compositas, super quas dominant᷑ duæ qualitates: & quatuor simplices, super quas vnica solum ex quatuor qualitatibus dominatur. hæ tãmen, vt diximus, minime reperiuntur. Hoc autem proculdubio opinatus est Gal. eo ꝙ parum didicerat, & imperfectus erat in scientia Naturali. C Oportet etiam scire ꝙ species cõplexionis sunt species sanitatis repertæ in membris similibus, quorum s. totius & partis est idem nomen: sicut caro, cuius pars etiam nominat᷑ caro, sicut ipsa tota. non tamen sic est de manu, & pede, quę membra organica nominantur.

Rememoratio de complexionibus temporum.

24 N*Vnc autem loquar de tempore secundum opinionem & existimationem: non enim cessit in eo stylus, & modus inuestigandi subtilis.* D *Hyems autem habet vim & naturam phlegmatis: Et uer excitat sanguinem: Aestas vero choleram rubeam: Et Autumnus choleram nigram.*

Quia locutus est de speciebus cõplexionum hominis, voluit nunc loqui de speciebus complexionum tẽporis. Cum autem dixit ꝙ hyems habet vim phlegmatis, intellexit ꝙ complexio hyemis sit frigida & humida, sicut est phlegma: & ob hoc generatur & augmẽtatur phlegma E in ea. Et cum inquit, ꝙ ver excitat sanguinem, intellexit ꝙ sanguis generetur in eo. Cum vero dixit ꝙ æstas choleram, voluit etiam dicere, ꝙ in ea generetur cholera: eo ꝙ sit calida & sicca, sicut est & ipsa. Et cũ dixit ꝙ autumnus choleram nigrã, voluit dicere ꝙ autumnus in natura sua similetur choleræ nigræ, s. in frigiditate & siccitate: & ob hoc generatur, & multiplicatur in eodem. Et verum est quidem quod de vere dicit, s. ꝙ sit calidus & humidus. Est F tamen contra intentionem Gale. in de complexionibus. Lib. j. dicit enim ibi ꝙ ver sit tempus temperatum & ęquale, in quo reperiuntur quatuor qualitates cum æqualitate. Constat autem ꝙ si essent repertæ in eo quatuor qualitates cum æqualitate, in eo vitæ operationes minime essent decentius coaptatæ, quarum causa est caliditas & humiditas: quàm operationes vitæ contrariæ, quarum causa est frigiditas & siccitas. Si etiã fuissent sic in eo ęquatę virtutes & qualitates primæ, minime fuisset in eo appropriata generatio: neq; etiã aug-

G augmentum alicuius humoris ĩ homine, nec ĩ alijs ab eo: nec etiam generatio & esse alicuius rei. oportet ergo necessario, vt ipsum sit calidũ & humidum. Est nihilomin⁹ ęquale & temperatum: eo ꝙ sit inter hyemem & æstatem medium. & cum non sint nisi quatuor tempora, neque etiã nisi quatuor humores, manifesta est significatio ꝙ non sint ẽt nisi quatuor complexiones compositæ & inæquales. nam si posset inueniri complexio ęqualis, taliter s. ꝙ elementa in ea æqualiter miscerẽ-
H tur, minime inueniretur aliqua operatio in hac complexione, primis qualitatibus appropriata, essetq́; necessarium ne haberet formam, scilicet vnam.

e complexionũ medicinarũ.

Rememoratio c {partium, & specierum eius quod augetur, & vegetatur.}

25 *Quod autem augetur, & mineratur, diuiditur ĩ species mineralium, & plantarum, & animalium corpus habentium.*

I

Quia locutus fuit de complexione hominis & temporis, voluit & nunc loqui de complexione medicinarum sermone vniuersali. Hoc autem negocium pertractauit Gale. ĩ tractatu tertij libri sui de complexiõibus: quamuis pars inuestigationis suę in hoc opere sit in complexione hominis, præter ꝙ speculetur in complexione medicinarum. quoniam speculatio, & inuestigatio de complexione hominis est speculatio super sciẽtiam sanitatis eius: speculatio autem & consyderatio de cõplexione medicinarum est contemplatio instrumentorum & organorum, quibus sanitas efficitur. K verum quia ambo conueniũt & vniuntur in complexione, posuit tractatum eundem in ambobus. Auctum siue quod augetur, de quo fit hic mentio, diuiditur in tres species, s. in species mineralium, plantarum, & animalium, & partium & specierum ipsarũ: hoc est, ꝙ hæ sunt tres species medicinarum. Et nominauit minerale auctum & vegetabile transitorie & min⁹ proprie. & hoc ideo, quoniam vegetabile habet animam ꝓculdubio: minerale vero non habet L
eam. & hoc quidem est in scientia Naturali patefactum.

Quod vincit & superat corpus, est medicina. Quod vero nutrit & auget, est cibus. 26

Notum est illud, ꝙ id quod vĩcit corpus, est medicina: & illud, quo cibatur corpus, est cibus. Intellexit autem cũ dicit ꝙ medicina vincit corpus, ꝙ & ipsa immutet corpus: aut ad caliditatem, si fuerit calida: aut ad frigiditatem, si fuerit frigida: & similiter ad alias qualitates ab istis. hoc aũt fit tunc, cum corpus immutat, & alterat eas ad sui substãtiã. M alterat quidem ad sui naturã quicqd ingredit̃ ipsum: si tñ nõ perfecte fuerit illud naturale, immutat cum aliqua mutatiõe. Si vero cibus, solum immutat ipm, pręter ꝙ immutetur ab eo. nam cum cibus conuertitur ĩ partẽ alicuius membri, conuertit̃ ad similitudinẽ illius mẽbri. Sed cũ cõuertit̃ medicina in partem, vel hũiditatẽ alicuius mẽbri, conuertit̃ ad similitudinem eius. & rõne hui⁹ medicinę curant̃ ęgritudines, s. rõne cõ

tra-

A trarietatis, quam habent ad malam complexionem corporis, nā cū gñatur in corpore cōplexio calida, & efficiens ægritudinē, erit quidem ei⁹ cura cum medicina gñante in corpore complexionē cōtrariā efficienti ęgritudinē prędictā. Est aūt sciendū ꝙ idē est numerus specierū complexionum medicinarum & specierum complexionū hoīs, i. calida & humida, calida & sicca, & aliæ ab istis ex nouem speciebus complexiōnū fm opinionem & doctrinā Gal. aut ex quatuor speciebus fm opinionem primorum.

B *Complexio habetur & cognoscitur ex sapore, &* [27] a [*hoc syllogismo vero & iusto.*]

a ex rōne vera & iusta.

Quia autem operatio horū triū generum medicinarū minime manifestatur in corporibus, nisi prius ex ipsis corporibus immutentur, iō dicemus ꝙ fuit calida, frigida, humida, & sicca in potentia: intelligentes ꝙ calefaciant corpus, infrigident, desiccent, & humectent ipsum in potētia, non autem in actu. elementa vero reperiuntur proculdubio sensu tactus calefacientia, & infrigidātia, desiccantia, & humectātia, pro quāto dicim⁹ ꝙ sunt actu calida. Et qa C immutatio trium specierum medicinarum, s. mineralium, plantarū, & animaliū, percipitur, vt dixim⁹, post ingressum earum in corpore: ideo proculdubio certus modus cognoscendi operationem earum est experimentum & hoc, qm̄ opinio est, ꝙ operatio medicinę in corpore dēt esse consimilis vt plurimum complexioni suę: vt si complexio medicinę sit calida & sicca, debet esse in corpore calefactio & desiccatio: & silr de frigiditate, & alijs qualitatibus etiā. D Vnde ex quo inuenerit demonstrationes & syllogisticas rationes super complexionem medicinarum, erit quidem possibile Medici inuenire modum syllogizandi super operationes earum in corporib⁹: hoc est, ꝙ ex quo extiterint super complexionem medicinæ rationibus syllogisticis, scient quidem ꝙ operatiōes eius in corpore similentur illi complexioni. Sunt autem quinq; modi, quorum fecerunt rememorationē ad sciendum complexionem medicinarum, s. ex celeri & cita mutatione ad ignem, & celeri congelatione E ipsius, sapore, odore, & colore. Sunt tamen adhuc multo plures modi, quos alibi retulimus, ex quib⁹ sunt xviij. quorum rememorationem fecimus, s. de signis superioribus, I iiij. Mete. Quia vero perfectius, & fortis⁹ ex his sciuntur de sapore, fuit contētus vir iste ex rememoratione saporis solius, non curans de alijs I hoc loco. Voluit ꝙ complexio medicinarum cognoscatur per saporē. & hoc quia sensus gustus percipit saporē: & sapor proculdubio significat sup complexionem medicinę, & syllō vero & iusto, vt ipse dixit. F

Dulcis, & salsus, & amarus, siccitatem: acutus vero, calorem. 28

Hi tres sapores cōueniunt & vniuntur in significando ꝙ dñans sup complexionē medicinæ sit siccitas: & non solū siccitas, sed ēt caliditas. Significat etiam caliditatem & siccitatem sapor acutus: dulcis tñ est signum minoris caliditatis & siccitatis ab eo, quod naturæ comparetur nostrę in similitudīe. Et post ipsum in caliditate & siccitate est salsus. &

G hoc, quoniā in salso est substantia humida aliqua vsta. Et post salsum est in hoc amarus: ipse.n.est fortioris caliditatis & siccitatis. & hoc, qm̄ visum est Galeno, ꝙ amarus sapor causatur ex substantia terrea vsta. Nos tñ videmus plures species rerū, quarum natura frigida est & sicca, & nihilominus habent saporem amarum. vnde fructus vegetabilium qui dulcorantur in fine, sunt vt plurimū amari saporis in principio.

29 *Omne liquidum, non habens saporem manifestum, est aequale, &*
H *temperatae forte complexionis.*

Concordati sunt ꝙ habens saporem manifestū, sit inaequalis cōplexionis. Postquam ergo contenti sumus eius, quod dixerunt de sapore manifesto, & habente ipsum, sequitur necessario ꝙ non habēs saporē sit ęqualis & temperatę cōplexiōis.

30 *Omnis sapor ponticus, & acetosus frigidus est & siccus: necnon etiam omnis stypticus.*

Hoc est, quod Gal. opinatur proculdubio, ꝙ sapor ponticus, & stypti
I cus generentur ex substantia frigida terrea & grossa, & acetosus ex substantia terrea frigida & subtili.

31 *Omne habens dominium pinguedinis, & unctuositatis, est calidum & humidum: & pure insipidum frigidum & humidum.*

Dicim⁹, sapor iste est vnctuosus, & per consequens calidus & humidus. & hoc ideo, quoniā vnctuosum sm Medicos est compositum ex substantia aerea: aer autē calidus est & humidus. Sic igitur sunt in generali * isti octo sapores, quorum ipse K
praemisit rememorationem: & insi- * a. Libri ci
pidum carens omni sapore dicatur esse nonus. Medici autem sunt hui⁹ opinionis, s. ꝙ causę saporum sunt, subtilitas substantię, & spissitudo, & mediocritas inter ipsa. Dicimus igit ꝙ cum grossities substantię vnietur frigiditati, causabitur & generabit sapor ponticus, & stypticus. sed cum grossities erit cum caliditate, generabitur salsus, & amarus. sed cum vnitur subtilitas frigiditati. fit inde Insipidus. videtur tñ ꝙ sapor referatur ad grossitiem & subtilitatem per accidens: quoniam causa gn̄abilis vel L
corruptibilis cuiuslibet sunt quatuor qualitates. videtur ēt ꝙ sapor dulcis & amarus sint tāq̄ duo extrema contraria inter duos sapores, & ꝙ alij sapores ab istis sint medij īter ipsos: sicut omnes colores ab albo & nigro sunt medij inter album & nigrum. Est & sciendum ꝙ, significatio sumpta ex odore est debilior q̄ sit sumpta ex sapore: q̄uis odor plurimum significet super saporem. Fuit autem significatio sumpta ex odore debilior: quia pars, super quā dominatur odor in medicina, quandoq; non extenditur per eam totā, M
sed existit in quadam parte eius: sapor vero dispargitur, & existit per totum saporabile. Et odor quidem aromaticus significat super caliditatem in generali, paucis exceptis, ex quibus manifesta sunt rosa, & myrta, nenufar, & violae: quorum ipse rememorationem faciet consequenter. Et proculdubio signum sumptū ex colore, est adhuc debilius ī significando super complexionem medicinae: quoniam vnus & idem color quandoq; sequitur ad caliditatem

&

A & frigiditatem: cuius exemplum est color niger, qui ex caliditate generatur, & etiam quandoq; ex frigiditate. accipitur tamen signum ex colore super diuersas species vnius & eiusdem rei. cui⁹ exemplum est, quoniam vinum rubeum calidius est vino citrino, & citrinum est calidius albo. Iam aūt dixit Gale. de modo signū accipiendi super complexionē medicinæ à sui celeri & cita mutatiōe, & conuersione ad ignem: quod omnis medicina subtilis, & non spongiosa conuertibilis cito ad ignem, est necessario calida, & cito digeritur. Pro
B culdubio posuit seu ex conditiōe addidit quod sit subtilis: quoniam habēs dominium viscosę vnctuositatis, quod Arabes larg nominant, conuertitur ad ignem frequenter de facili, neq; tn̄ conuertitur celeriter ad naturalē calorem. Proculdubio adiunxit ex conditione non spongiosa: quoniā arūndo festinanter inflammatur ex igne, nec tn̄ conuertitur celeriter ad calorem. & proculdubio cum sunt duo corpora ęqualis subtilitatis, quod ex eis citius congelatur est frigidius in complexione. si tamen essent di-
C uersa in subtilitate, non esset conueniens vel necessarium. Hi ergo modi sunt manifesti, quibus potest cognosci cōplexio medicinæ per modum syllogisticum. Melius tamen est & tutius inniti ī hoc negocio experimento quam rationi: & potissime, quoniam pluries reperitur aliquid ī medicinis ex forma ipsarum resultans ex pręcisis qualitatibus ęqualitatū in mixtione, volo dicere ex proportione existēte inter quasdam ex eis per comparationem ad formam generatam in illo ente, ex proportione quarūdam qualitatum, ad quas referuntur in eodem ente. hęc autem D operatio, cuius causa est proportio existens inter ambas formas, nominatur thesaurus

Inquit translator. Constat quod in latino dicitur proprietas: Gale. autem nominat eā operationem medicinæ ex totalitate substantiæ suę procedentem. Est autem verū, quod impossibile est cognoscere proprietates per modum syllogisticum, nisi sciremus pręcise * quantitates elementorum in quolibet entium, & nisi etiam sciremus operationem egredientem a qualibet proportione generata in quolibet ente, secundū quātitates elementorum in eis existentiū. hoc autem est nobis ignotum, nec est possibile inueniri ab homine. est enim interminatum, cum sit infinitum & sine carens. hæc E igitur est causa proprietatis: cum nihilominus nobis ignota sit in quolibet ente, cum careat fine. intellectus aūt, siue actus quilibet non potest limitare quod caret fine. Sic igitur debet intelligi negocium in proprietatibus. non autem sic opinantur multi ex fatuis, & phantastice loquentes ī naturalibus, laborantes ad sciendum specialem proprietatum causam. Verū quia Medicinę necantes, & venenosæ habēt plurimum ex operationibus, quas efficiunt a proprietatibus, est quidem experimentum in medicinis periculosum: pro tanto decet Medicum esse contentum medicinis notis suo tempore, super quas testificati sunt omnes, non autem dubijs ex eis. Quoniam au- F tem quædam reperiuntur ex rebus quibusdam calidiores in se, & nihilominus min⁹ calida per comparationem ad humanum corpus erit calidior. Cuius exemplum est oleum nouum, & vetus siue antiquum. nā oleum nouum est in complexione sua calidius quam vetus & antiquum, vetus tn̄ est potens amplius calefacere corpus hoīs. Oēs cibi cibant proculdubio, & nutriunt ex totalitate suæ substantiæ; & inde est vnum & idem, cibus alicui aīali, & medicina necās aliud ab ipso. sicut elleborus, qui est cibus coturnicis, & medicina necans hoīem. & sīr napellus, qui est cibus porcorum, & est medicina necans hoiem & interficiens.

*a.l. contrarietates.

Postquam igitur declaratæ sunt radices hui⁹ capituli, redibim⁹ ad id, in quo eramus prius.

G Rememoratio complexionum aetatum.

32 *Animal per complexionem suam diuersificatur in aetatibus: erit tamẽ sermo nũc in homine solum.*

Complexio in qualibet specie animalium diuersificatur, & in qualibet ętate: est enim diuersa in vna p relationem ad existentem in altera. Ipse autem innuit nunc sermonem esse super complexionem aetatum hominis solum.

H *Calor puerorum appropinquat*
33 *calori iuuenum in complexione.*

Calor iuuenum & puerorũ sunt in qualitate propinqui, i. in quantitate caloris.

34 *Iuuenes tamen declinant uersus siccitatem: puer uero est dominus humiditatis sensibilis.*

Voluit dicere ꝙ differentia, quae est inter ambos prędictos, est, quoniam iuuenum calor est siccior calore puerorum: calor vero puerorũ velatur humiditate. & ob hoc calor iuuenum reperitur secundum tactũ

I fortior, & siccior, & acutior calore puerorum. Et proinde opinati sunt quamplures hominum, ꝙ iuuenes sunt calidiores: non tamen est ita, immo calor puerorum relatus ad corpora ipsorũ, aut est maior & potior, aut saltem ęqualis calori iuuenum. nam puerorum digestiua est fortior. virtus autem augmentatiua non reperitur in iuuenibus, sicut in pueris. Verum Gale. comparauit & assimilauit calorem iuuenũ & puerorum vni & eidem calori: sicut si imaginemur ipsum in aqua & aere existere: nam existentem in aere reperimus fortiorẽ. Antiqui aũt certauerunt & cõcẽderũt sup hãc cõplonẽ. hoc tñ ẽ, qđ Gal. ex ea Itellexit. K

Senectus autem frigida, cum ponderabis eam, est sicut decrepitus ipsa: & adhuc amplius in complexione cuiuslibet ex eis siccitas manifesta: existit nihilominus & cruditas in humoribus decrepiti. 35

Quilibet ex ambobus praedictis, s. senex & decrepitus, est frigidę cõplexionis: decrepitus tamen est frigidioris complexionis. quilibet ex prędictis est siccę complexionis: verum L tamen in decrepito multiplicatur humiditas accidentalis. quod intellexit, cum dixit: existit nihilominus & cruditas in humoribus decrepiti. pp qđ errauerunt quidam eorũ, cõplexionem esse humidam dicentes.

Rememoratio complexionum masculorum, & foeminarum.

In masculis existit caliditas & siccitas, in foeminis uero frigiditas & humiditas. 36

Posuerunt complexionem masculorum relatam ad complexionẽ foemellarum esse calidam & siccã, M & complexionem foeminarum esse frigidam & humidam, per comparationem ad complexionẽ masculorum: firmantes se super hoc ex operationibus & moribus prędictorum. consyderatio tamẽ sumpta ab eo, quod est propriũ foeminis ex mẽstruis, est notior & manifestior praedictis. hoc enim significat multitudinem superfluitatum in sanguine ipsarum collectarum: quarum quidem

A dem collectio, significat super frigiditatem & humiditatem cōplexionis earum. Debet autem Medic' scire & cognoscere complexionē masculorum, & fœminarum: quoniam sciet tempore ægritudinis amborū qualitates elongatas cuiuslibet ex eis ab eorum complexione naturali: neq; non vt sciat qualiter conseruet in eis æqualitatem.

a Rememoratio

a {Secunda pars primo} de signis complexionum sumptis ab habitudine.

B 37 *Frigiditas, & b [tenereitas] dominatur in c [complexione pīguis, et laudabilis corporis]*

b lenitas vł hūiditas
c corpore pingui & molli.

Quoniam fecerat rememorationem specierum complexionum, accedit nunc ad faciendum rememorationem signorum super complexiones signantium. Scientia nāque complexionis diuiditur in hac arte in has duas scientias, s. in scientiam specierum complexionum, & scientiam signorum super quamlibet ex speciebus eius signātium. Ex his autem signis quædam sunt vniuersalia,
C & sunt illa, quæ super cōplexionem totius corporis dicuntur significare: & quędam sunt specialia & ꝓpria, quę s. significant super complexionem cuiuslibet ex membris eius. Ipse autem non facit hic rememorationem nisi signorum vniuersalium, exceptis illis, quæ habent cōplexines oculi denotare. Signum autem vniuersale sumitur à tribus, s. ab habitudine corporis, colore, & capillis. Pro constanti in complexiōe pinguis & laudabilis corporis, i. auctæ & magnæ pinguedinis, dominatur frigiditas & humiditas: pinguedo enim efficitur ex residuo super- D
flui cibi & nutrimenti. Paruitas autem pinguedinis in animali significat super malam dispositionem ipsius. nam paruitas residui ex nutrimento contingit ex dominio caliditatis & siccitatis existentis in mēbris digerentibus: aut ex paruitate & diminutione cibi illius: aut anni illaudabilis. Multa vero pinguedo corporis significat superfluam & humiditatem membrorum in cibo & nutrimento agentium. hoc autē cōtingit ex complexione membrorū prædictorum naturali, aut accidentali: aut ex multitudine ciborum. & E
propterea pinguis est breuis vitæ, suscipiens de facili corruptionem. Aequalis vero inter maciem & pinguedinem est bonæ & laudabilis complexionis. vnde talis habitudo corporis significat super æqualitatem membrorum ipsius in cibo agētiū, i. ipsum digerentium.

Habitudo corporis macra, & extenuata significat complexionē ipsius esse siccam. 38

Hoc est manifestum & notum, s. ꝙ corpus naturaliter macrum, & tenue, non digerit ex cibo & nutrimēto in membris suis quantum ei esset necessarium ad digerēdum. hoc autem contingit ratione siccitatis super complexionem membrorum digerentiū ipsi' dn̄antis: etenī cū digestiōis sunt caliditas & humiditas. F

Omnes, quorum uenæ sunt ex ipsorum corpore latæ, sunt cālidi. 39

* Aue. leg. calidæ.

Omnium, quorum venæ sunt latæ ex radice originis & creatiōis suę eorum cōplexio est calida. vnde cū dixit: ex ipsorum corpore, intellexit ex

G ex eorum origine, & creatione. Cū autem dixit: sunt calidæ, intellexit ꝙ venæ sunt calidę: & cū venæ sunt calidæ, habent super complexionē calidam significare. Causa autem latitudinis est calidum venarum: sicut causa stricturæ earum est frigiditas. nam sicut frigiditas de sui natura aggregat, & constringit, sic caliditas de sui natura dilatat, & extēdit

Inquit trāslator. In grāmatico sermone Arabū sunt, venæ, & hoīes: vnius & eiusdē gñis. & iō hoc adiectiuū calida, idifferēter poterat referri vtrisq; . ppˢ ꝙ tollēs dubiū resolutionis, inquit Beuroist: Cū aūt dixit:
H sunt calidæ intellexit, &c.

40 *Quicunq; autem habens contrariam dispositionem eorum, qua habet eam propter malitiam frigiditatis.*

Quicunq; habens venas contrarias habenti latas, i. strictas, habet quidem tales ratione frigidæ cōplexionis in eo existētis a principio suę generatiōis: dum talis strictura nō contingit ratiōe pinguedinis ex quiete & supflua commestione gñatæ.

I
41 *Gradus quidem corporis æqualis, & iusti cecidit inter omnes.*

Voluit dicere ꝙ corpus æquale & temperatum est medium inter pingue & macrum. quod quidem intellexit, cum dixit: Gradus quidem corporis æqualis cecidit ĩter omnes. ac si diceret, ꝙ gradus eius cecidit medius inter ambos gradus, vel etiam inter omnes gradus, qui ĩter ambo extrema existunt.

Rememoratio signorum a colore corporis, & primo a colore carnis. K

42 *Non sumas signa a coloribus, si contingat eorū mutatio ratione regionis.*

Si clima, aut regio fuerit causa ĩmutationis colorum ibidem habitantium, tūc quidem talis minime significabit super complexionē ipsorum. tunc. n. esset iudicium ab extrinseco, & non ab intrinseco: sicut cōtingit in terra Nigrorum, & Sclauorum: nam clima & terra calida L denigrat colores, & frigida dealbat eos vltima albedine. Simile enim est de capillis: qm̄ in regionibus calidis efficiūtur* globosi & crispi: sed *al. gl in frigidis efficiuntur in vltimo planitiei & lenitatis. & hoc est, quod ĩtellexit in sermone prædicto.

Caliditas immutauit adeo corpora incolarum in regione Aethiopum & Nigrorum, quòd nigredo cooperit uniuersaliter corpora ipsorum: habitantes uero in Sclauonia M *tātā adepti sunt albedinem, quòd efficit, & redigit eorum cutes rutilantes, & candentes.* 43

In regione Aethiopum est caliditas adeo immutans corpora ipsorū, ꝙ corpora ipsorum coopetuit colore nigro: hoc autem contingit ratione transitus, & reuolutionis Solis super caput ipsorū, aut de prope. Sed causa frigiditatis immutantis cutē incolarum in regiōe Sclauorum ad excellentem albedinem, contingit ratione elongationis & distantię Solis a capitibus ipsorum.

N

A 44 *Si determines septem climata, scies species complexionum.*

Si scias determinare septẽ climata, & noueris complexionem cuiuslibet ex eis, scies complexiones ex signis, quę a coloribus sumuntur.

45 *Quartum ex eis est iustum & æquale, in quo color sequitur post complexionem.*

Quartum ex climatibus est temperatum, & æquale. vnde in hoc climate nõ fit immutatio colorum ab æqualitate aeris ipsius, immo fit ꝓculdubio immutatio ipsorum ratione complexiõis hominis. Verumtamen ſm Gale. quintum ex climatibus est æquale & temperatum. Vnde inquit, ꝙ nullus ex hominib⁹ Alexandriæ est æqualis complexionis. & hoc quidem verum est: sunt. n. in regione Arabum quamplures eremi, & siluæ altæ, cuius termini & limites incedunt per quasdam reuolutiones & circunferentias decliuiũ & promontoriorum, i. ascensus. Vnde habitantes in Arabia sunt gñaliter calidę complexionis, super quos dominatur rubedo. & proinde appellat albũ rubeum: estq; possibile vt inde uituperet ipsum aliqualiter, sicut cum dicitur, quare es rubeus sicut* ipsius, qui inter dæmones variatur coloribus.

*a. I. ipsius

46 *Fuscus croceus choleram rubeam: sed obscurus* a *[brunus] choleram nigram.*

a puluerulentus

Color fuscus croceus ĩ ęquali climate significat ꝙ cholera rubea dominetur ipsi cholerico: sed color obscurus brunus significat in eodem climate dominium choleræ nigræ.

D 47 *Corpus est rubeum ex dominio sanguinis: & album in colore, sicut ebur ex humore phlegmatico.*

In corpore, in quo rubedo dominatur, color quidem talis significat sanguinem dominari ĩ complexione sic colorati: sed color albus similis colori dentis elephantis significat humorem phelgmaticum ĩ cõplexione sic colorati dominari.

48 *Complexio habentis colorem mistum ex albo & rubeo, est secũdum existimationem æqualis, & temperata.* E

Color mixtus ex albo & rubeo significat complexionem sic colorati esse æqualem in quantitatibus, & partibus humorum in eodem existentium: i. ꝙ non dominetur in eo aliquis ex humorib⁹ super alios, sed ꝙ sint in eo ęqualiter ſm proportionem naturalem. & hæc est cõplexio æqualis, quam prius definiuit.

49 *Albus capillus est frigidæ cõplexionis: sed capillus niger est calidæ complexionis.* F

Intellexit ꝙ albus capillus in æquali climate, & regione significet super frigidam complexionẽ, & niger super calidam complexionem.

50 *Cuius complexio est diminutæ frigiditatis, habet capillos aureos flauos: & cuius complexio est diminutæ caliditatis, habet capillos rubeos.*

In quo frigiditas est minor caliditate, est capillus aureus, aut flau⁹. nam flauitas significat complexionem

G nem diminutę frigiditatis,& rubedo capillorum significat super complexionem minoris caliditatis quã sit complexio habentis capillum nigrum.& proculdubio est hoc verũ. nam rubedo est propinqua & affinis nigredini,& flauitas albedini.

51 *Color capillorum habentis complexionem æqualem & temperatam, est aureus, ex flauo, & rubeo mistus, & compositus.*

Nihil volui hic exponere, quũ per se notum,& manifestum est.

H Rememoratio signorum sumptorum a colore oculi.

52 *SI corpus humiditatis glacialis, & albuginea fuerit peruium, purum, & parua quãtitatis, & exterius localiter prominuerit, quarum lux seu splendor fuerit puræ coruscans candens, efficietur quidem inde color oculorum glaucus: & ex causis contrariis cõtingit antimonialis, i. niger, aut subniger, sicut antimonium.*

I Humor grandineus est quędam humiditas in oculo existens, quam grãdini assimilauere: in qua quidẽ humiditate visus existit principaliter secundum Gal. sed humor albugineus est alia humiditas, quę ante prędictam humiditatẽ in oculo existit. oculus enim ex tribus humoribus,& quatuor tunicis est cõposit⁹. Dicimus ergo, ꝙ si corpus grãdineę humiditatis,& albugineę fuerit peruium, purum, & vehementer lucidum & splendidũ, & cũ hoc localr exterius prominuerit, ꝙ talis ocul⁹ erit glaucus, s. albo propinquus. Et K si contrarium huius cõtingerit, erit oculus antimonialis, in colore cuius color propinquus est nigro, s. ac si diceret, ꝙ esset tunc humiditas albuginea excellentis quantitatis,& grãdinea in profundum posita, circunscripta luce splendente valde. Quod etiam dixit, puritatem grãdineę humiditatis esse, s. vnam ex causis glaucedinis, hoc quidem notũ est ex dictis Medicorum, quorum sermo vertitur super hoc, s. ꝙ glaucedo contigit ratione humiditatis albugineę, aut glacialis & grandineę, aut vtrusq; simul. Contingit autem ab hu- L miditate albuginea duabus de causis, s. vel sui peruietate, vel sui munditia & puritate, aut ambob⁹ simul. Si ex humiditate grandinea, altera trium causarum, aut duabus ex eis, aut omnibus simul: s. aut sui peruietate, aut sui puritate & * paruitate, (*a l. paucitate) aut sui puritate & peruietate & eminentia ad exteriora. vnde cum hæ quinque causę in eodem oculo vniuntur, est vltima glaucedo: cum autem contraria aggregantur, est vltima antimonialis.

M 53 *Si causæ glaucedinis complectutur cum causis antimonialitatis, fit fasolam, i. varietas.*

Intellexit cum dicit: Si cõplectũtur causę glaucedinis cum causis antimonialitatis, ꝙ ponantur causę prædictorum in tali mediocres & remisse: hoc est, ꝙ sint in eo mediæ inter excedentes & diminutas: & ꝙ grandinea sit mediocris in situ, s. nõ profundata nimis, neq; exterius eminens: & etiam ꝙ sit mediocris lucis & splendoris. Et talis dispositio oculi signat super ęqualem & tpatam

A tam ipsius complexionem: sicut & nigredo oculi super ipsius calidā cōplexionem: & glaucedo signat ī generali & vt plurimum super frigidā cōplexionem ipsius oculi. & ob hoc valde dñatur glaucedo in hoīb' frigidarum regionum, q̄ minime reperiuntur in hominibus calidarum regionum. vnde Arabes vituperant, & abhorrent glaucedinem.

54 *Si fuerit spiritus visibilis paruus, fiet obscuritas: si uero multus, cōtiget īdē splēdor & luminositas.*

Vnā quidem ex causis obscuritatis, B est paruitas spiritus visibilis: & causa luminositatis est multitudo ipsius. hoc tñ nescio ex sermonibus Gale. Hæc igitur sunt, quæ retulit hic de complexionibus. vnde fuit diminutus, obmittendo rememorationem de complexionibus ipsorū membrorum, & etiam de signis super complexionem ipsorum significantibus. dicere autem sermonem ī hoc super quolibet ex eis particulariter esset nimis longum. ꝑpter hoc sermo meus in eis est gñalis. Dico ergo, ꝙ quędam ex membris sunt consimilia in partibus suis, & quę-C dam organica instrumentalia. Et ex consimilibus quędā sunt frigidæ & siccę cōplexiōis, velut nerui, chordę, & ligamenta, cartilagines, & ossa, & panniculi: & quędam calidę & humidę, sicut venę non pulsatiles: quędam calidę & siccę, sicut venę pulsatiles. Et proculdubio tres sunt radices membrorum organicorum & instrumentalium, s. cor, cerebrū, & hepar: ex quibus cerebrum est frigidæ & humidæ complexionis: hepar autem calidę & humidę: sed cor calidæ & siccę. Assumitur autem significatio fm complexionem pro- D priam cuiuslibet ex istis ab operationibus ipsorū vt plurimum. & hoc iō: nam cum sunt earū operationes fortes & intensę, significant sup calidam & siccam complexionē ipsorū: cum vero fuerint remissæ & diminutę, significant super frigiditatē eorundem: sed cum sint in hoc medię, significant super ęqualitatem eorum.

Rememoratio a{ }de rebus naturalibus, & sunt humores. a unis

E *Corpus est generatum ex humoribus varijs, & diuersis in colore, & cōplexione, s. ex phlegmate, & cholera rubea, & sanguine, & cholera nigra.* 55

Corpus animalis fertur esse compositum ex humoribus diuersis in complexione & colore, & sunt quatuor, s. sanguis, phlegma, cholera nigra, & cholera rubea. Et hoc quidē est verum fm Gal. & Hippo. Ipsi. n. opinati sunt ꝙ ignis, aqua, terra, & aer sint ei esfita longinqua & remota corpori hoīs: & ꝙ prędicti hūores F quatuor sunt ei esfita propinqua: asserentes etiā choleram nigram assimilari & ꝓportionari terrę, & rubeā igni, & phlegma aquę, & sanguinē aeri. Plures tamen Medicorū obuiant eis in hoc, dicentes ꝙ materia ꝓpinqua hominis, ex qua gñatur corpus eius, proprie est sanguis: & ꝙ alij tres humores sunt reliquię, & superfluitates ipsius sanguinis, quę s. sequestrantur & separantur ab eodem per digestionem eius. Hoc autem potest elici ex dictis Ga. si ītelligatur

G gatur quod ipse dixit. ipse. n. dixit ĩ de Virtutibus naturalibus, ꝙ cholera rubea est ĩ sanguine, sicut spuma in musto bulliente, & cholera nigra sicut tartarum. Si igitur sic est, erũt in sanguine hæ reliquiæ in potentia: elementa autem reperiuntur in potentia in composito. & ipse opinatus est ex hoc sermone ꝙ sequatur, ꝙ humores sint elẽta corporis. hic tñ syllis non concludit, cum sit ex duabus affirmatiuis in secũda figura, sicut patet speculanti in scientia libri Priorum.

H

De Phlegmate

56 *Phlegma naturale est insipidum, & frigiditatis temperata.*

Nota ꝙ in Arabico s̃mo d̃ phlegmate falso ꝑcedit illũ de phlegmate dulci.

Quinq; sunt spẽs phlegmatis. ex quibus vna vocatur phlegma naturale: & tale caret sapore, & est temperatæ, seu remissę frigiditatis.

57 *Ex eo autem est, quod noscitur vitreo nomine: est autem grossum & frigidæ complexionis.*

Ex eo aũt est alia spẽs frigidę cõplexionis, & grossæ substãtiæ: & nominatur vitreum, eo ꝙ vitro fuso &
I liquido similetur.

58 *Ex eo autẽ est adhuc phlegma dulce, quod quidem non absoluitur omnino a calore.*

Hęc spẽs phlegmatis hẽt modicum de calore: quod tantum opinamur esse, qm̃ in eo ex dulcedine reperitur. & hoc phlegma plus alijs naturali appropinquat.

59 *Rursus ex eo est, quod uocatur salsum: & hoc uidetur uersus calorem & siccitatem declinare.*

Tertia spẽs ex eo est illud, qđ reperitur salsum ĩ sapore: quod ad calliditatem, & siccitatem declinat. K

Ex eo est quasi acetosum, [b] [ ] *cum corrumpitur cibus in stomacho.* 60

b & est frigidius eo

Ex eo est quarta species, & est acetosi saporis & frigidæ complexiõis: quod quidem in stomacho generatur, cum cibus in eo ratione frigiditatis corrumpitur.

De Cholera. 61

L *Ex cholera* [c] [*sunt uariæ coloribus,*] *& quædam ex ea nominatur fumosa.*

c cholera sunt varij coloris

Per fumosam Arabes itelligũt adustam

Voluit dicere ꝙ ex cholera sunt diuersæ species: ex quibus quædam dicitur fumosa. Reor autem ipsum per hãc speciem intellexisse humorem, ex quo generatur ructus fumosus in stomacho: non tamen vidi rememorationem huius speciei in libris Medicinæ.

Ex ea etiam est similis uiridi æris, & porro: istæ quidẽ sunt magna malitia. 62

M Hæ sunt duæ species manifestæ, quarum generatio fit in stomacho. generantur autem ex forti & valida adustione: & hæ sunt perniciosæ, significantes super complexionem vrentem: & maxime illa, quę viridis dicitur.

Est etiam alia a prædictis, quæ uitellina dicitur: neque est perniciosæ uirtutis, & potentiæ. 63

Hæc spẽs similatur vitello ouorum. Et opinantur quidam Medicorum, ꝙ ipsius grossities contingat procul dubio ratione caliditatis mixtę. &

A & adhęrentis phlegmati. Vnde videtur sic esse minoris caliditatis q̃ sit species cholerę naturalis & rubeæ, q̃ in cysti fellis existit & generaẗ. pro tanto dixit ipsam nõ esse perniciosę virtutis: hoc est, ꝗ qualitas eius nõ est mala, & illaudabilis. hæc est opinio Zomaim. Et ex eis sunt quidã opinantes grossitiem eius cõtingere ex calore super eam dominante, & eius humiditatẽ desiccante & cõsumente: quod quidẽ ex sermonibus Galen. intelligitur in lib. suo de Virtutibus Naturalibus: & esset tũc mala causa fortis, & vrentis calidi-
B tatis. & Halibentazona incedit per hanc viam.

64 d [*Alia species ex ea*] *est cuius habitatio est in cysti fellis: & omnes quidem declinant, & vergunt ad caliditatem.*

d* Et rubea cholera

Hęc species est naturalis: nec fecit mentionẽ manifeste huius speciei inter species ipsius manifestas, & est citrina, sicut fecit mentionem cuiusdam speciei eius ignotæ, q̃ fumosam nominauit.

C De Sanguine.

65 *Origo, & augmentũ sanguinis est ab hepate, & trãsit inde per venas eius ad totum corpus.*

Origo & generatio sanguinis est in hepate, & transit per venas eius ad omnia corporis mẽbra, quæ eodem nutriuntur.

66 *Ex eo est sanguis, quem continet cor. sanguis autem calidæ & humidæ est qualitatis.*

Secunda species sanguinis est illius, cui⁹ decoctio fit in corde, & de-
legat ipsum per venas pulsatiles ad omnia corporis membra, viuificãs, & habituans ipsa calore & nutrimẽto. & quælibet ex his speciebus ambabus est calidę & humidæ complexionis. ille tamen, qui est in corde, est calidior & siccior. D

De Melancholia.

Situs cholera nigra est in splene: neq; est falsa opinio ista. 67

Hoc quod dixit, est manifestũ: patet enim per anatomiam ꝗ inter hepar & splenem est colligãtia. cũ E ergo hepar digesserit sanguinem in eo existentem, mundificat ipsum à parte eius terrea & melancholica, & delegat ipsam spleni. splẽ autem trahit ipsam ad se ratione cõueniẽtiæ, quam secum habet, sicut & cystis fellis attrahit choleram rubeã.

Turbulentia sanguinis est naturalis: quælibet autem ab ista innaturalis. 68

Cholera nigra, seu melancholia naturalis est ipsa turbulẽtia, seu fex hypostatica sanguinis: aliæ vero species choleræ nigræ à prædicta sunt omnes innaturales. F

Quæ proculdubio generatur ex commistione, & adustione diorum humorum. 69

Proculdubio species innaturales melancholiæ generantur ex commistione naturalis cum alijs humoribus, aut ex adustione choleræ nigræ, aut phlegmatis, aut choleræ rubeæ, aut sanguinis. Et species quidẽ choleræ nigræ innaturalis notæ & manifestæ sunt tres, s. illa, quæ generaẗ ex choleræ nigræ naturalis adustione: & hæc quidem est alijs fortior, & magis perniciosa. Secũda vero

ro

G ro generatur ex adustione cholerae rubeae. Sed tertia ex adustione phlegmatis. Nō tñ est lōginquū & ĩpossibile, quin generetur alia spēs eius ex adustione sanguinis, nec etiam quin generentur quamplures species aliae ex diuersa commixtiōe ipsarum ad inuicem. manifestae tamen, & notae species eius sunt praedictae res.

Memoratio quartae ex rebus naturalibus, & sunt Mēbra.

70 a [*Principia, et radices*] *corporis sunt quatuor, alia autem ab eis sunt velut rami.*

a * principalia, seu radicalia mēbra

H Haec est quarta pars, sicut ipse dicit, ĩ qua referuntur mēbra hoīs simplicia & cōposita: & sunt illa, q̃ generaliter colliguntur libro hui⁹ artis, qui de anatomia mēbrorū intitulatur. hic tñ non retulit ex eis nisi solū principalia & radices. Hi nanq; rhythmi sunt uelut introductiones in hac arte. Inquit ergo q̃ quatuor sunt radices membrorū corporis, & alia ab ipsis ramificantur ab eisdē, i. famulantur eisdem.

71 *Vnus ex his est hepar, et ipsum quidem praeest cibo, & nutri-*
I *mento in corpore.*

Vnū ex his quatuor est hepar, & ipsum quidē pręest nutrimēto i. digerit sanguinē, quo oīa mēbra corporis nutriuntur proculdubio. Organa deputata nūtrimēto corpis sunt, os, mery, stomach⁹, & ĩtestina, necnō splen, hepar, cystis fellis, & renes. Est aūt nota actio oris super cibū et nutrimentū corporis: sed actio mery est attractio, & deglutitio eius, qđ ab ore comeditur & masticatur, & ĩpulsio eius ad stomachū. Et ob hoc fuerūt ĩ eo posita corpora q̃dā, quibus conuenienter attractio, & impulsio K exercetur: & sunt illa, quae à Medicis villi nominantur. Actio autē stomachi sup cibū est cōtritio & digestio ipsius, coadunando se super ipsum, efficitq; ĩde chylū ad susceptionē actionis hepatis. Verumtñ operatio superiorū & gracilium ĩtestinorum est gradualis & successiua receptio cibi egrediētis à stomacho. Fuere tñ ſm Gal. multa, vt cibus moretur ĩ quolibet ex eis, donec hepar traxerit ab eis, mediātibus venis inter ipsum & ipsa intestina existentibus, quicquid in chylo fuerit aptū digeri ab ipso hepate. & q̃ superest L fęx dura grossa, expellunt consequēter intestina vsq; ad vltimū intestinū. & hoc, postq̃ hepar acceperit sibi necessariū. Deinde aūt hepar p̄dictum succum ad se tractum digerit, & in sanguinē conuertit. Consequenter separat ab ipso sanguine ipsius turbulentiā, & fęcem hypostasim eā, & eam ad splenē impellit. hęc autē turbulētia est cholera nigra, seu melancholia. Separat aūt ab eo partē eius * spumosam, quā ad cystim fellis impellit, & destinat. hoc autē totū in cōcauitate hepatis fit: ea. s. M parte, qua chylū traxit ad se bonū. Tūc autē separat ab eo partē aquosam. & hoc fit, dum sanguis egreditur ab hepate, & transit ad alia mēbra corporis. Aquositatē autem illā impellit, & delegat ad ipsos renes, q̃ nutriuntur ex eo, qđ reperiunt sibi cōueniens. deinde ipsi renes mittunt residuum aquositatis praedictae ad vesicā, & colligitur ibidē, donec ipsa egrediatur. Fuerunt autem multa & plura intestina. ne cibus egrediatur citius ab eis, anteq̃ hepar attraxerit ab eo quantum debet. Vnde

* a. l. fumosam.

A de fertur ꝙ animalia paucorum intestinorum continue comedunt & egerunt. propter quod cõgruit magis homini, vt sint eius ĩtestina multa. Hęc est ergo collecti..,& summa actionum membrorum nutritiõis in cibo, & nutrimento corporis.

72 *Cor autem alit corpus vita, et nisi ipsum esset, corpus aßimilaretur plantæ.*

Hæc est via & opinio Medicorũ. Nã ipsi opinantur tres esse virtutes principales, s. naturalẽ, cuius situm ponũt in hepate: & vitalem, quam

B ferunt in corde situari: & vim regitiuã & sensitiuam, & ſm locum motiuã, quam ponunt esse in cerebro. & hæc fuit intentio Hippocr. Plato. & Gal. Quę quidẽ intentio est falsa & erronea in duobus. Primũ est, quoniã clarũ & patefactum est, nõ esse nisi vnã virtutem agentem in nutrimẽto corporis: q̃ quandiu existit et perseuerat ĩ animali, viuit animal: & qñ aufertur ab eo, morit. In hac autẽ virtute cõmunicant plantę cũ animalibus: & ob hoc planta dr interdũ viuens, nõ tñ dicitur animal. virtus autẽ, qua aĩal excedit plãtas,

C est virtus sensitiua. Si igitur sic ẽ, cõstat ꝙ animal dr animal rõne virtutis sensitiuæ: & maxĩe sensitiuę vnitæ & repertæ in oĩbus animalibus, qualis est tactiua. Sed proculdubio Medici opinati sunt virtutẽ vitalem eẽ aliã à sensitiua & nutritiua, & ꝙ situs eius sit ĩ corde. Et hoc, quoniã motus pulsus existit spẽaliter in corde super cætera membra corporis. hic tamen motus est compositus ex dilatatione & constrictione, seu attractione & expulsione: ergo & virtus ista est attractiua & expulsiua.

Scimus autem ꝙ virtus attrahẽs & D expellens sunt de numero virtutum naturalium in nutrimẽto corporis agentium & deseruientium. In hoc autem omnes Medici conueniunt. Si igitur sic est, virtus* pulsatiua in corde existens, erit naturalis & nutritiua, non autẽ solum vitalis. Secundus autem error est, quoniam ipsi posuerunt virtutẽ sensitiuam & naturalem in nutrimẽto corporis agẽtem in diuersis mẽbris: cùm tamen proculdubio sint simul ĩ vno & eodem membro, s. in corde, ſm ꝙ dixerunt in hoc Philosophi. & testimonium inducunt naturalium virtutum. Non tamen hic est locus inducere super hoc demonstrationes. verumtamen dicimus illud, quod est probabilius, & magis consonum veritati: & est hoc. quoniam certum est, ꝙ non reperitur sensus, nisi in membro quod nutrit. aliàs si reperiretur in membro non nutrito, esset animal non nutritum, & absq; nutrimento: quod tamẽ falsum est & ĩpossibile. Si igitur sic est, ergo mẽbrum, ĩ quo situs huius virtutis nutritiuæ est, est principale. sequitur etiam necessario ꝙ habeat pricipatum super illud, in quo est situs virtutis sensitiuæ. Notum est autem ex anatomia membrorum, ꝙ cor ẽ fons caloris naturalis ĩ corpore existentis, & quòd ab isto distribuatur, & multiplicetur per cętera membra corporis. Est autem notum in scientia Naturali, quòd calor naturalis prædictus est subiectum & materia animæ: ex quo necessario sequitur quòd & anima sensitiua & nutritiua sit in illo membro, in quo est calor prædictus.

*a. l. expulsiua.

Abinde

G *Abinde est calor, qui est cor-*
73 *pori sicut elementum, quod* [b] [ ]
transire facit [c] [*ipsum abzar.*]

b. s. cor c. in alebher. i. i arteriã aortam.

Calor existens in corde est radix caloris naturalis corporis, quẽ transire facit ad totum corpus ꝑ venas, quæ venæ à vena abzar dicta ramificantur: quę quidem vena immediate ab ipso pullulat, & egreditur, & ꝑꝑ hoc illud membrũ vltimo infrigidatur in morte. Cor autem existit in corpore velut clibanus, & calor naturalis sicut incendiũ in clibano, & anima est sicut clibanarius. &
H quemadmodum clibanarius stat, & moratur prope incendiũ, quatenus regat ipsum, sicut decet: sic ẽt decet ꝙ anima agens in calido existẽte in corde, sit & existat ẽt in corde. nam est generãs † ibidem. Ex quo patet, ꝙ virtus regitiua corporis, & vita ipsius sit in corde. & hoc, quoniam ipsum cor est in corpore, sicut clibanus, vt diximus: & calor naturalis in corpore, sicut incendiũ in clibano: & aĩa, sicut clibanarius. Si plures autẽ & diuersę virtutes in multis & diuersis membris existerẽt, esset vnum animal multa animalia.

† a. l. idẽ.

I
74 *Ecce quòd cerebrum cum neruis, &* [a] [*filo nucha*] *custodit, & præseruat ignem, & calorem cordis ab inflammatione.*

a. nucha

Iuuamentũ cerebri, quod ipse retulit hic est, ſm viã & opinionẽ Aristo. non aũt ſm opinionẽ Galen. & opinatus est Arist. ꝙ principiũ sensus & motus sit in corde, & ꝙ cerebrũ sit organũ deseruiens ei, ęquando calorẽ eius, hoc est, ꝙ frigiditas cerebri habet æquare & tẽperare calorẽ cordis in tm̃, ꝙ virtus sensitiua possit attingere sensata sua. ipsa. n. K
attingit, & percipit ea cũ calore tẽperato. Si. n. esset vehementis caliditatis, minime rẽ calidã attingere, seu ꝑcipere posset. Nullum. n. ens indicat & percipit sibi simile, sed potius sibi diuersum. Hoc autẽ totũ est de dubijs naturalibus, de quibus Medicus parũ curat. verum domini naturarũ admittunt, & pertractant verba ista, & ab ipsis hẽt Medicus hoc recipere. Est ãt notũ, ꝙ cerebrũ est principiũ sensus & motus ex actiõe ipsius, siue sit principiũ primũ, sicut Gal. intellexit: seu ſm post cor, sicut intellexit Arist. Et ẽt notandũ, L
ꝙ à cerebro & nucha oriuntur nerui sensitiui & motiui: nucha autẽ ẽ corpus quoddã egrediens à parte capitis posteriori, incedẽs ꝑ ossa spinæ dorsi forata vsq; ad extremitatẽ ipsius dorsi. Egrediuntur aũt à iunctura quorũlibet duorũ foratorũ duo nerui: ex quibus vnus incedit à dextris, & alius à sinistris: excepto osse vltimo perforato, à quo solus vnus neruus egreditur. Sunt aũt predicta ossa. xxiiij. numero. Ex illis aũt neruis venit motus ad manus & pedes. Ab anteriori autem parte cerebri egrediunẽ septẽ paria neruorum, & M
sunt ista, q̃ præbent sensum & motum omni ei quod interius existit, necnõ etiã pectori, & organis anhelitus, & sermonis.

Ex eis est motus iũcturarum, 75
sed testiculi sunt [b] [*mẽbra alias*] *organa generationis.*

b.

Ex neruis quidem est motus iuncturarum. Nã motus ex tribus corporibus in summa perficiẽ, s. ex neruis, & lacertis, ad quos hi perueniũt & attingunt, & corda egrediẽte à lacerto,

A certo, & colligata cum extremitate membri moti per ipsam. Primũ autem, quod moueri percipitur, est lacertus, & est corpus ex panniculis & carne & neruis compositũ, & dilatatur, & constringitur. post cuius constrictionem sequitur tensio, & corrugatio cordæ egredientis ab extremitate ipsius, & coniunctæ extremitati membri moti per ipsam, & trahit membrum uersus partẽ, in qua lacertus tensus existit. Et si tendat lacertus existens ab alia parte membri, declinabit membrũ versus partem illam. si vero spasmentur & tendantur ambo lacerti mouentes mẽbrum ex duobus lateribus eius diuersis & contrarijs, stabit illud mẽbrũ erectum & extensum. Cuius exẽplũ est, qm̃ cum spasmatur lacertus mouens brachium, qui existit a parte intrinseca ipsius, & constringit, tūc brachium trahitur versus corpus. cũ autẽ spasmatur lacertus extrinsecus, elongatur brachium à corpore. sed cum spasmantur prędicti duo lacerti existẽtes ex duobus eius lateribus cõtrarijs, remanet membrũ erectũ & tensum. Est autem notum, ꝙ oĩs motus in corpore repertus existit in C lacerto. existit tamen in lacerto motus, quando venit ad ipsum spiritus animalis per neruum, qui ad ipsum delegatur. & ideo aufertur motus lacerti, cum inciditur neruus veniens ad ipsum. Et sunt ſm opinionẽ Gale. 529. lacerti in numero. Cum autem dicit, ꝙ testiculi sunt organa generationis, hoc quidem dixit ſm viam & opinionẽ Gale. qui opinatur est principium generationis sine generatiuę virtutis in hoc membro esse. Verum ſm Aristo. cor est principium eius: & membrum prędictũ est etiam organum deseruiens ei 1 D hoc. & inducit super hoc probationem ex boue castrato, ꝙ ipse vidit statum, postquam fuit castratus, eũ coire cum quadam vacca, & eam impręgnauit.

Ex generatione eorum species conseruantur, in quorum [c][*terminatione*] *fieret terminatio, & abscisio*[d][ ]. 76

c abscissione

d earum

Finis & iuuamentũ ex hoc membro in totum est generatio, quatenus per eam spẽs conseruentur. ipsum .n. nequit facere continuam permanentiã seu existentiã in hoc homine, quia destrueretur species. Posuit E ergo eam in specie, quatenus sit ex eo continua permanentia in materia sibi poss. Intellexit autem, cũ dixit: in quorum terminatione fieret terminatio, & abscissio: ꝙ nisi fuisset gñatio, iã essent species terminatæ, & abscissę: & ꝙ cum virtute generatiua conseruentur.

Caro, pinguedo, & species glãdularum sunt tanquam famulantes prædictis. 77

Caro, pinguedo, & species glãdularum fuerunt positę in corpore, tãquam famulantes prędictis membris, s. principalibus, & capitalibus. F hoc .n. de eis intellexit. & fuit quoddam iuuamentũ carnis proprie secundum Gale. ad hoc, ꝙ esset ipsa velut scutum, & tegimen membrorum pricipalium. & similiter est de pinguedine sciendum. Verum carnes glandulosę sunt ad hoc, vt sint emunctoria superfluitatum. ex eis tñ sunt quędam cooperantes ad generationem humiditatum, sicut caro glandularum in ore existentiũ,

G quæ conferunt ad gñationem saliuæ:& exñtium in mámillis,ad gña tionem lactis:& exñtium in testiculis,ad gñationem spermatis. Ari.tñ intellexit ꝙ caro sit organũ sensus tactus.& hoc,qm̃ est membrum primum in omni animali iunctum.

78 *Ossa,& panniculi,& ligamẽta sunt velut columnæ, & fulcimenta corporis.*

Dicit ꝙ ossa, & panniculi,& tunicæ velant,& existũt super membra corporis.ligamentis autem, colligátur,& nectuntur quædam ex mem-
H bris corporis cum quibusdam.In ossibus autem fuit intentio, ꝙ essent columnæ & pillaria corporis:sed in panniculis, & ligamentis fuit intentio, vt corpus protegerent,& conseruarent.Conseruant enim ligamenta coniunctionem membrorum: & panniculi,& tunicæ tegunt, & conseruant membra sua:sicut facit panniculus,& tunica cordis,cerebri,hepatis, & aliorum ab eis panniculos & tunicas habentium.

79 *Vngues autem fuerunt in extremitatibus propter auxilium:*
I *sed pili fuerunt propter superfluitates,vel ornatum.*

Iuuamentum vnguium in digitis est ad iuuandum eos,ita vt cũ capiant aliquid,ꝙ capiant illud firmiter.sunt.n. sustentamentum carnis in extremitatibus digitorum existẽtis:in tantum vt rem quam capiũt, possint tenere,vt possint bene cõstrĩgere,& fortiter capere. Iuuamẽtum etiam totius manus fuit ad capiendũ,& faciendũ oẽ organicum cuiuscũq; officij & artis.& iõ dr̃ esse organum intellectui deputatum.& ideo etiam, cuius manus est subtilis sen- K
sus,significat bonitatem intellectus eius.Et cum dixit ꝙ pili fuerũt propter superfluitatem,vel ornatum,intellexit pilum esse in corpore ꝑpter vnum ex duobus,f.ad colligendum superfluitatem illius membri,cuius est pilus,ne lędat ipsum, sicut pilus ascellarum & pectoris:aut ꝑpter ornatum , sicut pilus palpebrarum & superciliorum.& potest esse vt cum hoc etiam intendatur protectio mẽbri illius, sicut per capillos capitis,ĩ quibus quidem superfluitates siccæ cerebri consumuntur.

Hæc autem omnia sunt famulantia,cum perficiant statum,& figuram per radices. L 80

Hęc oĩa membra fuerunt conicta,vt ꝑficeret ex eis status &figura. & ob hoc fuerunt per consequens famulantia radicibus membrorũ.

Rememoratio de Spiritibus, a { & primo de naturali, & postea de vitali.} a ——

81 S*piritus* b[*naturalis efficitur ex fumo seu*] *vapore laudabili* c[*puro,&*] *mundo.* b diuidit nãlẽ genitum ex

M Spiritus diuiditur in tres species. ex quibus est vna species naturalis, & est ille,quiest ex vapore puro mũdo generatus, scilicet ex substantia vaporosa.Est autem situs huius spiritus secundum Gale. in hepate,trãsitq; ab inde ad reliquum corpus: sed secundum Aristote . ipse existit in corde reprobat in hoc sermonẽ Gale.experientia sensibilis: quoniã non manifestatur in hepate, neque etiam in venis in eo ramificatis, sicut manifestatus est in corde.

Quod

A d[*Quod autem ex eo iam purificato*] *existit in corde, & est* e[*illud, per quod*] *permanet vita.*

82 b Et diuidic. i. eã q iam c ille per quem

Spiritus in corde efficitur, postq̃ fuerit eius substantia in hepate mũdificata & depurata: quo quidẽ existente, permanet vita & existit: & ipso remoto, accidit mors. * in corde enim existit vita. Hunc autem spiritum vocauit Gale. vitalem. Et iam diximus quòd vita stat per virtutem nutritiuam, quam Gale. naturalem vocat. Si ergo remoto spiritu existente in corde, aufertur vita, sequitur manifeste q̃ spiritus naturalis est in corde.

* a. Leo

B

83 f Et diuidit. i. eũ q i cerebrũ fert, & in pãniculis ai retinet * meninge

f [*Sed generatio eius, quod ex eo fertur in cerebro, & eius* * *miringa, fit uolendo.*]

Diuiditur etiam spiritus in spẽm s. spiritus animalis in cerebro existẽtis, cuius quidem substantia tã diu in cerebro digeritur, donec ibidem ipse generetur. & hoc est, quod intellexit cum dixit: sed fit generatio.

Intellexit etiam, quòd fiat infra cerebrum sub meninga subtili inuoluente ipsum.

C

84 *Insunt autẽ huic spiritui imaginatio, ratio seu intellectus, & memoria, cum complentur, & perficiuntur ipsius species in uentriculis cerebri.*

Hic spiritus, cuius generatio inuenitur in cerebro, est ille, cuius species perficiunt tres ventriculi cerebri, digerendo & coquendo ipsum, donec fiant ex eo tres species. Sunt enim tres ventriculi cerebri: & spiritus generatus in anteriori ventriculo ex eis est subiectum imaginationis: qui autem in medio est spiritus rationis: sic ille, qui est in posteriori uentriculo, est subiectum memoriæ & reminiscentiæ. D

In quolibet ex spiritibus est virtus propria alia ab illa, qua est in alio. 85

In quolibet ex tribus spiritib' sũ prædictis est virtus propria, quę in nullo aliorum existit. Nam in spiritu naturali est anima naturalis, & i vitali vitalis, & in animali animalis scilicet motiua, sensitiua, imaginatiua, ratiocinatiua, & memoria. Sũt autem proculdubio duo spiritus in corde, & cerebro existentes: ex quibus vnus & idem defert multa in actu, sicut vnum pomum defert, & habet multa, scilicet colorem, odorẽ & saporem. E

Rememoratio sextę ex rebus g {non} naturalibus, & sunt virtutes. g

Septem uirtutes numerantur in natura secundum diuersitatem earum in forma & specie. 86

Septem sunt virtutes naturales secundum diuersitatem actionũ & effectuum ipsarũ in forma, & specie. F

Ex his est uirtus immutatiua spermatis, præter quod depingat, seu figuret ipsum. 87

Intellexit quòd sit quædam virtus mouens, & immutans sperma, & sanguinem menstruum in matrice, donec ex eis fiat corpus vnũ. præter tamen, quòd ipsum informet vel figuret, disponit nihilominus ipsum ad susceptionem formæ & figuræ conuenientis. quod quidem

G dem intellexit, cum dixit: prȩter ꝙ ipsum depingat, i. prӕter ꝙ ipsum informet, & figuret.

88 *Ex his etiam est uirtus, quӕ aliqua forma, & figura informat corpora: necnon & quantitate, & numero.*

Secunda ex virtutibus naturalibus est plasmatiua, & ẽ illa, quȩ corpus informat, & quӕ prӕbet quantitatẽ & numerũ, sicut manus, cui ꝓbet propriam formam, & quantitatem cum numero digitorum.

H

89 *Est etiam virtus attractiua, digestiua, retentiua, & expulsiua.*

Quia retulerat species spirit⁹ virtutis gñatiuӕ, i. actiones, quȩ fiunt in generatio, nunc retulit spẽs virtutũ agentes in cibo, & nutrimẽto corporis. Inquit ergo ꝙ hȩ virtutes sunt quatuor, s. attractiua cibi: & digestiua eius, i. quȩ digerit attractum cibum: & quȩ retinet ipsum, donec digeratur: & expulsiua, qua eius superfluitas expellatur. Quod quidẽ notum & manifestum est ad sensum in stomacho, & matrice. patet. n. ꝙ in stomacho est virtus, qua attrahitur cibus, & quӕ retinet ipsum, do-
I nec sit digestus, & quȩ consequẽter impellit ipsum. & hoc quidem est necessarium esse in quolibet mẽbro corporis. nam digestio non perficitˀ sine his quatuor virtutibus.

90 *Est etiam ex his virtus vniens mẽbris quod similatur corpori ex nutrimento.*

Hӕc * virtus est, quȩ vnit nutrimentum membris, & quȩ similat ipsum eisdem. Ex debilitate autẽ hu- [* a. c. additũ]

ius virtutis, s. similatiuӕ, generatur K albaras, & morphea. tunc. n. vnitur nutrimentum membris, prӕter ꝙ assimiletur eis. Et ideo oportet ꝙ sit vnitiua alia ab assimilatiua: quia in baras bene fit nutrimẽti vnitio, sed non ipsius assimilatio. Et idem contingit in eo, quo ossa fracta coniunguntur, & solidantur, cũ nequaquã assimiletur eis. Et in summa virtus naturalis, s. vegetatiua diuiditur in tres, s. gñatiuam, nutritiuam, & augmentatiuam, Generatiua diuiditur in duas, s. immutatiuam, & plasmatiuam. Et nutritiua in quatuor, quarum rememorationem fecim⁹ hic. L
Alij tamen a Gale. addiderunt prӕdictis quintam virtutem sequestratiuam: & est illa, quӕ separat superfluitatem à cibo & nutrimento.

* De uirtutibus vitalibus.

Duӕ sunt species virtutis vitalis, & [h] *[actionis eius, licet ex eis sint duӕ] partes, ex quibus est vna quӕ fit actio pulsus per dilatationem, & constrictionem venarum pulsatilium.* 91 [h operatio nũ cuiuslibet ħarũ duȩ ẽ.]

Duӕ sunt species virtutis vitalis: M
ex quibus vna est, quȩ facit pulsum per dilatationem & constrictionem venarum pulsatilium.

Soror autẽ huius est illa, quӕ 92
[a] *[aguntur actiones cuiusq; agibilis] sicut est amare* [b] *[aliquid,] & habere* [c] *[illud] odio: & depreßio animӕ, & eius exaltatio.* [d] [ ].

[a patiunt passiones. b —— c aliquid d & illa q̃ dispõit aliqd ad opãtiões.]

Hȩc est secunda ex virtutibus vitalibus, & est illa, quȩ dicitur irascibilis & cõcupiscibilis, seu excitatiua &

A & desyderatiua, q amore vel odio excitatur, & est causa, quare homo agit aliquid in omni negocio, i. qm quis fugiat, aut prosequatur. Est. n. hæc virtus causa eorum, quę agit. qm causa, quare aliquid perficiat & prosequatur, est amor: & causa, quare aliquid fugiatur, est odium & displicentia. vnde est ac si diceret, q huius virtus agens ratione amoris vel odij in rebus dilectis vel odio habitis, est causa quare agantur actiones in alijs ab homine. Huiusmodi autem virtus est alia a nutritiua & regitiua. vnde si nomen virtu
B tis vitalis imponeret solũ huic uirtuti, esset tunc quidẽ virtus vitalis tertia a sensitiua & vegetatiua. & hæc quidẽ sunt, quę Plato innuit esse inter vitales. Plasmatiua tñ nõ est huius generis: immo subest generi virtutis agentis in nutrimento.

De virtutibus animalibus.

93 *Nouem sunt virtutes quæ ab anima numerãtur, ex quibus sunt quinque sub sensitiua, s. visiua, auditiua, olfactiua, gustatiua, & tactiua vniuersalis.*

C Virtutes aı̃ales sunt illę, quę sunt in cerebro, & sunt nouẽ: ex quibus sunt quinq; sensitiuę, quas ipse hic noı̃auit: ex quibus tactiua in tota carne vniuersalis existit.

94 *Est etiam virtus ad* [e] *[neruos] perueniens, ex qua seu per quam mouet quis artus, et iũcturas suas.*

e lacertos

Sexta ex virtutibus prędictis est virtus, quę vnitur neruis, quibus homo mouetur, & mouet localiter mẽbra sua, iam aũt prędiximus modũ motus sui, & qui sunt nerui illi.

Ex eis etiã est virtus, qua imaginantur res [f] *[sicut videntur.]* D 95

f sit I speculo.

Septima ex prędictis uirtutibus est virtus, qua imprimuntur res in imaginationes, sicut cum imaginãtur inter species, quę videntur. hęc autẽ est virtus imaginatiua, quę in anteriori parte cerebri existit, sicut supra diximus.

Est adhuc ex eis virtus, in qua est ratio, & ẽt ĩ qua est memoria. 96

Alię sunt duę virtutes ex prędictis, ex quib⁹ vna est rõcinatiua, existens in medio cerebri: secunda est rememoratiua, quę in vltima & posteriori parte cerebri existit: & sicut E in summa, omnes istę virtutes sunt vndecim.

De operationibus.

Omnes operationes virtutum numerantur secundum ipsas virtutes, quarum sunt operationes. 97

Numerus operationũ virtutum est qualis ipsarummet virtutũ, quarum sunt operationes. differunt. n. & numerantur operationes in specie: eo q sunt operationes virtutum F specie differentium.

Hæc autem operatio dicitur [g] *[æquiuoce de quibus dicitur] sicut de attractione, digestione, & retentione.* 98

g etiam

Operatio est nomen, quod dicit & pdicat ęquiuoce de eis, de quib⁹ dr̃ & prędicatur. nomen autẽ ęquiuocum est vnum & idẽ: & ea, de quibus dicitur, sunt diuersa.

Et sicut de transitu [*] *secundum penetrationem cibi, & appetitu* 99

* Auer. la. seu penetratione

G *nam attractio est operatio sim-*
plex unius uirtutis solius: appeti-
tus uero cibi existit ex duabus ope
rationibus simul compositis, scili-
cet ex operatione sentiendi, & at
trahendi. operatio autem sentien
di, & impellendi efficit transi-
tum, & penetrationem cibi. hac
enim opera ex prædictis ambobus
efficiūtur.

Quia dixerat quòd operatio est
nomen, quod prędicatur æquiuoce
H de quibus prædicatur, notificauit
nunc quę sunt illę operationes, de
quibus hoc nomen æquiuoce præ-
dicatur: & innuit quòd sunt opera
tiones simplices, & compositę. ope-
ratio autem cōposita est alia a sim
plici, & nihilominus ambæ dicun-
tur operationes. deinde posuit tria
exempla operationis simplicis, di-
cens: sicut attractione, digestione, &
retentione. consequenter subiungit
duas operationes compositas, dicēs:
Et sicut de transitu, seu penetratio-
ne cibi, & eius appetitu. Et quia po-
suerat prædicta exempla operatio-
I num simplicium & compositarum
notificauit consequenter quę ex eis
sint simplices, & quę compositę. vn-
de inquit, ꝙ attractio est operatio
simplex & vnius solius virtutis, &c.
Sic intelligendum de digestione, &
retentione. Consequenter declara-
uit qualiter quęlibet ex operationi
bus sequentibus, scilicet transitus
cibi, & eius appetitus componatur
ex duabus operationibus. nam a-
ctio appetendi cibum componitur
ex actione sentiendi & attrahendi.
Ponunt enim Medici os stomachi
membrum appetitus, & desyderij K
cibi, à quo membra corporis tra-
hunt cibum & nutrimentum, cum
ab eis diminuitur, & consumitur.
tunc etiam membrum inanitum
sentit per se sui inanitionem, siue
nutrimenti & cibi priuationem, &
tunc appetit & desyderat cibum. &
talis appetitus dicitur proprie fa-
mes. Propter quod dicit, quòd hęc
operatio est ex duobus composita,
scilicet ex attractione cibi & nutri-
menti, quam membra faciunt tra-
hentia ipsum ad seipsa: & ex sensu
quidem inde percipit os stomachi,
& ablatio eius quod ab eo trahitur. L
Asserit etiam transitum & penetra-
tionem cibi esse compositā ex dua-
bus operationibus, scilicet ex opera
tione sentiendi, & impellendi. Nam
cum cibus, & nutrimentum impel-
litur per canales & meatus mem-
brorum, tunc membrum percipiēs
illud, quod sic transit per ipsum, im
pellit illud ad aliud. Cuius exem-
plum est egestio transiens ab vno
intestino ad aliud, donec tandem
ad anum expellatur. quod quidem
ex sensu fit intestinorum impellen
tium ipsum a primo ad secundum
vsque ad vltimum. similiter contin M
git in egressu ventositatis, & cuiusli
bet egredientis sursum, aut deor-
sum, sicut in diarrhœa, lienteria, &
vomitu. Quoniam perfecerat re-
lationem rerum naturalium
intrinsecarum, inten-
dit nunc declarare
alias corpori
extrin-
se
cas.

De

A

De rebus non naturalibus h{ }& primo de Aere.

h necessa riijs.

100 *Sol habet indicia super aerem, quæ quidem in temporibus anni manifestantur ex impressionibus: climata etiam habēt super hac indicia.*

Sol immutat aerem in caliditate frigiditate, siccitate, & humiditate: quod quidem patet ex temporibus anni, & ex positione Solis in determinatis partibus circuli, quas Arabes ahanne vocant, i. mansiones. B Eius enim actio & transmutatio nominatur proprie secundum mãsionem, in qua Sol existit, ꝙ ex propinquitate & longitudine Solis ad nos & eius media distantia efficiuntur quatuor anni tempora, s. ęstas, ver, hyems, & autumnus. Et est res manifesta ex se. quia ex elongatione ipsius est causa frigiditatis & humiditatis: & hęc est complexio hyemis. & ex propinquitate eius est causa caliditatis & siccitatis, quę sunt natura ęstatis. & ex eius media distantia C est causa reliquorum duorum temporum mediorum, s. autumni, & veris. Sed diuersitas in impressionibus in aere contigens ex situ Solis in diuersis mansionibus est nota conuenienter Arabibus. hoc autem, s. diuersitas impressionũ in aere ex partibus circuli ratione diuersitatis existentis inter ipsam & partes multitudine & paucitate stellarũ, aut magnitudine, aut paruitate earum, aut velocitate, aut tarditate motus ipsarum, s. stellarum fixarũ. unde enim notificatur actio Solis, cum ipse mutatur ab vno loco in alium locum, D ex prædictis. Diuersitas etiam transmutationis in climatibus est manifesta: cuius causa est propinquitas, & elongatio Solis. Causa vero propinquitatis & elongationis prædictæ est circulus obliquus. Vnde regio eorum, super quorũ capita transit Sol, est necessario calidior alijs regionib' aliorum: & magis appropinquantes regioni eorũ, super quorũ capita transit Sol, sunt calidiores: & magis distãtes ex regionib' eorum, super quorum capita nõ transit Sol sunt frigidiores.

De impressione stellarum in aere cum Sole. E

Aer etiam alteratur, & immutatur ratione alicuius astri orientis, uel occidentis. 101

In stellis etiam est actio, qua immutatur aer ad caliditatem ex earũ ascensu, & ad frigiditatem ex earũ descensu vel occasu: quod ſm accessum vel discessum Solis fit.

Cũ enim Sol appropinquat inflammatis stellis, incendit, & inflammat aerem. 102

Aer inflammatur, cũ Sol appropinquat alicui ex stellis, quę inflammatæ dicuntur: & sunt illæ, quæ generant inflammationem aeris, cum perseuerant aliquibus diebus, & vocantur cometę. nã ex calore Solis cõiunctio cum calore prædictarũ stellarum, inflammatur aer. F

103

Hoc siquidem verum est in tãtum etiam, quòd cum inflammata elongantur aliquo modo a Sole, uidemus aerem aliquantulum infrigidari.

31 Sup. I

G Hoc est intantū verum, ꝙ cū calor inflammatus elongatur ab ipso Sole, aut extinguitur, videmus aerē aliqua infrigidatiōe infrigidari, qđ autem Sol operatur cum prędictis inflammatis, id operatur cum stellis erraticis, aut & cū fixis. vnde est posse ꝙ per inflammatas intellexit aliquam ex stellis fixis.

104 *Si etiam stellæ, quæ dicuntur infortunatæ, fuerint in exaltatione sua, significabunt super corruptionem animatorum. Si uero quæ fortunatæ dicuntur, fuerint ibidē,*
H *significabunt salutem eorundem omnimodam.*

Hoc est ſm opinionem dominorum expertorū in iudicijs astrorū. Et est, quoniam ipsi intendunt, ꝙ quidam ex planetis sunt, quorum effectus est vt plurimum detrimentum, & corruptio, & sunt illi, quos ipsi vocant infortunatos: & ꝙ quidam ex eis sunt, quorum effectus vt plurimum sunt profectus & adoptatio, & sunt illi, quos vocant fortunatos. Opinantur etiam ꝙ quilibet ex ipsis habet propria loca in orbe, in
I quibus ipsorum actio roborat̃, aut debilitatur. Loca autem eorum, in quibus actio fortificatur, graduatur apud eos: & imposuerunt propria nomina prędictis gradibus, quę sūt exaltatio domus, triplicitas, & alia ab his. Ferunt etiam, ꝙ cum infortunatę sunt in locis, quę dicuntur exaltationes eorum, ꝙ tunc augeatur, & roboretur eorum operatio. Et si sic est, tunc significabunt super destructionem corporum animatorum. Et sitr cum fortunatę sunt in prędictis locis, significabunt super salutē eorundem animatorum. Hoc tñ totum est contra illud, quod declaratum est ĩ philosophia Naturali. Nā omnes astrorum actiones sunt laudabiles: quoniam esse omnium horum inferiorum est ligatū cum motu, & situ eorum in partibus diuersis sphærę. Diuersitas autem quorūdam cū quibusdam ex eis, contigit ratione elongationis & propinquitatis eorum adinuicem. K

*De alteratione aeris secundum regiones.

Tanto frigidior est illa, quanto altius super montes existit: com 105
plexio vero villæ existentis in ual L
le indicatur calida.

Hoc quidem est manifestum, s. ꝙ villę in montibus existentes frigidę sunt: & existentes in vallib⁹ sunt calidę. Huius autem causa est propinquitas montium ad regionem, ĩ qua fit generatio nubium: necnon etiam, quia montes omnibus quatuor ventis exponuntur. & ideo nō fiunt habitationes in regionibus calidis ratione latitudinis propinquę Soli, nisi in montibus earum, aut ꝓpe eos. in regionibus vero frigidis ratione distantiæ latitudinis, sunt M
montes continue niuosi, & per consequens inhabitales.

*De alteratione aeris secundum montes.

Si uero montes fuerint a parte 106
septentrionis, & claudatur montibus, indicetur infrigidari a septentrione.

Si fuerint montes a parte meridiei protegentes villam à vento australi, erit quidem illa villa frigida, rōne

A ratione exsufflationis venti septentrionalis factæ super eam: vẽtus.n. septentrionalis frigidus est & siccus

107 *Villa ædificata a parte meridiei, iudicetur calida ratione exsufflationis illius venti meridionalis super eam.*

Villa a parte meridionali aperta iudicatur esse calida ratione exsufflationis vẽti meridionalis factę super eam. nam ventus meridionalis calidus est, & humidus.

108 *Sed si sit ex parte occidentis, habebit aer eius grossitiem: si vero* B *ex parte orientis, habebit subtilitatem.*

Cum aliquis locus est expositus, & discoopertus ventorum exsufflationibus, & insufflat super eum ventus occidentalis, efficietur quidem aer eius grossius, & frigidus & humidus. Si vero insufflat super eum ventus orientalis, erit aer eius subtilis, i. calidus & siccus. & hoc est, quoniã ventus orientalis est calid⁹ & sicc⁹, sicut occidentalis frigidus & humidus: & hoc tñ per relationem est ad C medium climatis cuiuslibet: quod est, quoniam in pluribus locorũ, vẽtus frigidus & humid⁹ est causa pluuiarum in eis contingentium: & calidus & siccus clarificat aerem ipsorum. Hoc tamen variatur in multis locis terræ: vtpote apud nos in insula Andalusiæ: in cuius medietate, .i. orientali pluit ex vento occidentali, & clarificatur eius aer ex vento occidentali: & in alia eius medietate occidentali pluit ex vento occidẽtali, & clarificatur aer ab orientali.

De alteratione aeris secundum maria. D

Maria habent contrarium iudicium in hoc, sicut sapientes retulerunt. 109

Iudicium mariũ ad terrã est contrarium iudicio montium ad eandem. qm̃ maria à parte meridiei refrigerant terras, & à parte occidẽtis calefaciunt: & hoc ideo, qm̃ maria æquant & temperant materiã ventorum. vnde si ipsa fuerint à parte meridiei alicuius terræ, æquabũt vẽtum meridionalẽ, minuentq; & remittent calorem eius. & silr cũ erũt E à parte septentrionis, æquabunt vẽtum septentrionalem, & remittent eis frigiditatem. Cuius ratio est, qm̃ aquæ non sic patiuntur, neq; alterãtur in caliditate & frigiditate a Sole sicut aer. & ideo est, ꝙ ipsæ tempore frigido sunt calidiores aere, & tpe calido frigidiores. hoc quidem est, qđ de aquis maris intelligo.

De alteratione aeris secundum ventos.

F *Venti etiam generant in aere illud, quod generant in eo [a] [mansiones.]* 110

Intellexit ꝙ venti in aere gñant diuersitatem complexionis, sicut & mãsiones. intellexit autẽ per hm̃oi mansiones, positionem Solis & Lunæ in mansionibus, quas Arabes amone vocant. Iam autem prædiximus qualiter fiunt ex eis immutationes aeris.

Est quidem in meridionali caliditas, & humiditas, [b] [pro tanto generat super calefactionem, &] putrefactionem. 111

a impressiones cæles.

b & pp ipsas quoque generat.

Ven

G Ventus meridionalis generat in aere caliditatem & humiditatem.& ideo gñatur ex flatu ei⁹ putrefactio: excessus n. suæ caliditatis & humiditatis est causa generationis putrefactionis.& ideo qui intendit prohibere putrefactionem rerum, infrigidet & desiccet eas.

112 *Frigiditas, & siccitas insunt septentrionali, & ideo generatur inde tussis.*

Ventus septentrionalis necessitat in aere frigiditatem & siccitatem.& ideo lædit organa anhelitus,gñatq; H ex eo tussis:quod ex siccitate organorũ anhelitus contingit,necnõ ex conseruatione eius,quia humiditatem cerebri comprimit.

113 *Calor,& subtilitas insunt orientali:& frigiditas,& grossities occidentali.*

Hoc est manifestum, ꝙ ventus orientalis est calidus & siccus, & occidentalis frigidus & humidus. variatur tñ hoc ſm diuersitatẽ ex terra,& aqua eis contingentem.

De alteratione aeris secundum ea:quæ ei vicinantur ex terris & aquis.

I

114 *Omnis* c[*angulus terræ mollis, cuius circunferentiæ sunt discoopertæ montibus,& habens fontes aquæ dulcis*], *est quidem complexionis humidæ.*

c loc⁹ terræ paludosæ, circa quẽ st̃ loca aquosa

Omnis villa, cuius terra mollis est,non petrosa, resudans aquis, & eius circunferentiæ sunt discoopertæ montibus, est humidæ complexionis.

K *Generatur autem siccitas in aere appropinquante alicui villæ, cuius terra vel locus saxosus est, & salsus.* 115

Villa habẽs aerem siccum est, cuius locus est saxosus,vel adustus, & salsus. verũ regio saxosa necessitat cum frigiditate siccitatem:sed salsa cum siccitate caliditatem.

De alteratione aeris secundum habitationes.

Domus valde patula, & omnibus uẽtis discooperta, est in hyeme valde frigida, æstate vero calida. 116 L

Domus, cuius ianuę sunt valde patulæ quatuor angulis orbis,& discoopertę quatuor ventis,efficitur I hyeme valde frigida,& in ęstate valde calida : & maxime si fuerit alta. domus.n. talis non protegit à caumate, & frigore.

Ex domo autẽ depressa, & subterranea habetur iudicium contrarium. 117

Habitatio quidem subterranea habet dispositionem contrariam cũ domo prædicta.& hoc est.ꝙ tempore hyemali est calida,& æstiuo frigida.dispositio enim eius,quod est infra terram in prædictis duobus temporibus,est causa huius, hoc est, ꝙ calefiat tunc in tpe hyemali,& infrigidetur tp̃e æstiuo:cuius ratio data est in Naturalibus. M

De alteratione secundum vestimenta.

Calor inest panno facto ex serico,& coto:& frigus d[*in rasculo, idest pãno plano nõ lanuginoso seu velleroso,*]*& lineo.* 118

d masculil inest.

Pãni

A Panni ex serico, & coto sunt c ali di: & panni mechanoni & sine pilis sunt frigidi, sicut lini. Sed caliditas inest pannis ex serico, & coto per relationem ad corpus hominis. Frigiditas autem pannorum rasorum cõtingit ratione paruitatis borræ existentis in eis. villi. n. & pannorũ pili sunt causa calefactionis: eo ꝙ bene vniantur corpori, & adhæreant. cõplexio tñ lini est temperata.

119 *In compositis ex pilo,* [e] [e chãsiti] *& lana inest cum caliditate aliquantulum siccitatis.*

B Pannus ex pilo & lana factus & compositus habet cũ caliditate siccitatem. & hoc ideo, qm̃ sunt ex superfluitate animalium.

De alteratione secundum odorifera.

120 *Indicatur caliditas super complexionem cuiuslibet floris, & cuiuslibet aromaticis, exceptis quinque, s. myrto, salice, nenufare, rosis, & violis: quæ quidem sunt frigida,* [f] *[& cum hoc aromatica.]*

f Et aromatica odorifera sunt calida, pter sãdalos, & cãphorã.

Hoc quidem est, ſm ꝙ ipse dicit, C ꝙ aromaticũ apd̃ Arabes est calidæ complexionis in hoc, qm̃ est fumosum, vaporosum. ex hmõi autẽ vaporosis sunt quędam calida & sicca aut calida & humida: exceptis istis, quorum rememorationem facit in hoc loco. Ratio autem hui⁹ est: qm̃ odores non proueniunt ab omnib⁹ partibus prędictorum odorabiliũ, sed solum ab eorũ partibus calidis, quæ quidem sunt paucæ in comparatione ad partes eorũ frigidas. Et aromaticũ q̃dẽ est nomẽ cõe apud Arabes oĩ flori bonũ odorẽ habẽti.

De operatione colorum in visu.

D

121 *Laudabilior, & utilior ex coloribus uisui, est niger, aut uiridis: albus autem, & citrinus* [g] *[nec non omne splẽdidum lædit, &] disgregat lucem oculorum.*

g qđ splẽdent & sẽpuci

Vtilior ex coloribus visui est viridis aut niger. viridis quidem secundum veritatem confert ei, quia secũdum veritatem medius est inter album & nigrum. alb⁹ autem procul dubio mouet fortiter visum: cuius cãm explicuit Gal. eo ꝙ ipse disgregat visum. actio autẽ coloris nigri E est huic contraria, i. congregans visum. Si igitur sic est, quodlibet horũ extremorũ lædet visum, & medium inter ea conueniet ei. verum est tñ ꝙ color niger parũ mouet visum & oculum, pro tanto inquantum huiusmodi minime lędit ipsum.

Secunda ex rebus non naturalibus. s. cibus, & potus.

122 *Scito quòd uera cibi actio est augere augẽda, & restaurare omne deperditum ex dissolutione corporis, & ad pristinum F statum deducere.*

Scito necessitatem cibi fuisse propter duo. Vnum est, quoniam impossibile est animal principio suæ generationis genitum esse cum suo augmento naturali, scilicet quòd indicatur ei conuenire per naturã, inquantum est tale, aut tale animal. pro tanto fuit ei cibus necessarius, quatenus augeatur eo corpus eius, donec perueniat ad quantitatem ei debitam per naturam, & esset

G esset augmentum eius. Secundum est, qm spirit⁹, & corpora animalium dissoluuntur ex calore aeris continẽtis ea. & iõ fuit eis cibus conueniẽs, & necessarius ad commutandũ aliquid eis loco eius, quod fuit ab eis dissolutum. Et in summa, quia animal viuit per calorem igneum, qui est lator animę, & ignis inquantũ hmõi, semper indiget ꝙ comburat: alioquin enim extingueretur in animali ignis: iõ fuit continuo necessarius cibus corporib⁹ animalium. Et ideo est, ꝙ corpora puerorũ egẽt eo amplius cæteris, propter multitu
H dinem caloris in eis existentis: vnde ipsa consumunt necessario ampli⁹, sicut inquit Hipp. & post ipsos pueros iuuenes, & post ipsos, senes. Qui vero minus cæteris egent cibo, sunt seniores decrepiti. & hoc, quia ignis eorum est paruus, parua re indigẽs ad hoc, ꝙ ipse viuat.

123 *Est autem ex eo eligendus ille, qui in sanguinem laudabiliorẽ conuertitur, & transmutatur.*

Electus ex cibis est ille, qui in laudabilem sanguinem magis q̃ in aliquem ex alijs tribus humoribus cõ
I uertitur, & transmntatur.

124 *Leuis autem, & subtilis, est panis tritici, & carnes paruorũ pullorum gallinæ, & sicut bliti ex oleribus: hi enim conueniunt patientibus ægritudinem.*

Cibus laudabilis chymi, & cum hoc subtilis substantiæ est, sicut panis factus & compositus ex lacticinio & simila frumenti, & carnes paruorum pullorum gallinæ, & ex olerib⁹, sicut bliti. & vř ꝙ totum, quod dicit de cibis istis, propter subtilitatem nutrimẽti referat ad id qđ subiungitur. cũ dicit: hi. n. conueniunt patientib⁹, vř tñ ꝙ referatur blitis tñ febrientibus, nec põt toti referri. K
Et sciendum ꝙ panis ex simila tritici, dicta Arabice darmat, compositus, est apud Gale. citioris digestiõis cæteris, & tardioris egressionis & descensus. Probat autem ipsum esse citæ digestionis ex magna mundificatione, & separatione ipsius a furfure: quod quidem omnino est indigestibile. & hoc quidem est causa tardi descensus ipsius: nam furfur ꝓbet pani velocitatem egressus. & ex L
hoc opinati sunt posteriores Medici ꝙ panis ex simila frumenti cõpositus, difficilis & tardæ digestionis sit Melior aũt ex oĩbus panibus est ille, qui sic præparatur, vt similis spõgiæ efficiať, æqualř, & temperate fermentatus, & in clibano conueniẽter decoctus: & post sic coctum in clibano est ille, qui proijcitur in parietibus vasis calidi. Et Saraceni quidẽ approbant panem coctũ inter duas casolas super igne conuenienter situatas, ponuntq; ipsum in eodẽ gradu cum pane cocto in clibano. M

125 *Grossi autem ex usualibus sunt simila, & sicut* [a] *[muto laudabilis] duorum annorum.*

a ariete castrato laudabilis.

Ex cibis laudabilioris chymi, & cum hoc grossæ substantiæ sunt, sicut panis similę, & sicut muto duorum annorũ. & hi quidẽ cibi cõgruunt sanis, & laborãtib⁹: sed primi qescentibus, & conualescentibus.

126 *Piscis notus habitans* [b] *[in rupibus] est cibus congruus uexato ab exercitio, & labore.*

b litorea

A Piscis petrosus habitans in rupibus est ille, qui natat in aq̃s sup mõtes & rupes transeũtibus & fluentibus. & intellexit p pisces, pisces squamosos. Ex his aũt sunt tres species, s. marinus, fluuialis, & habitans in ambabus aquis simul. Est aũt melior ex eis sm̃ Gal. marinus: & post illum, qui simul in ambabus aquis viuit: & post istum ille, qui viuit in aquis dulcibus. Cuius rõ est, q̃m humiditas excedit & dominat̃ piscib⁹. verũ oẽs illi qui nutriuntur ĩ aquis salsis sunt minoris humiditatis: cõtrarium est de illis, qui in aquis dul-
B cibus nutriuntur: sed qui viuunt in ambabus aquis simul, sunt medij ĩter eos. Ex marinis autem sunt tres species, s. mollis viscosus, & petrosus montuosus, & ille qui nutritur ĩ littore maris. Melior aũt ex eis est petrosus montuosus, rõne motus magni & subtilitatis aquarũ inter rupẽ & montes existentiũ. est aũt post ipsum mollis viscosus. deteriores autẽ inter oẽs has piscĩũ spẽs sunt habitantes in litoribus maris. & hoc, q̃a nutriunt̃ ex fæcibus & superfluitatibus ibidẽ existentibus: & maxĩe qui ex eis nutriuntur in littoribus ma-
C ris, existẽtibus iuxta magnas ciuitates. sic etiã sciendũ de habitantibus in fluminibus. Alauda autẽ, & mugil sunt ex melioribus piscibus viuẽtibus ĩ ambabus aquis simul apud nos. Verum sardina est piscis mollis viscosus.

127 *Ex eis sunt subtilis malitia, sicut sinapis, cepa, & allium. hi autem generant choleram rubeam. vnde & quandoq; sumuntur via medicinæ.*

Ex cibis aut̃ est tertia species, s. D
illaudabilis & subtilis chymi: velut sinapis, allium, & cæpa. Hi. n. cibi vrunt sanguinẽ, & generant choleram rubeã. vnde interdũ sumũtur ratione medicinæ solũ. & hoc, quia ipsi magis vincunt, & agunt in corpus, q̃ corpus deuincat eos.

Ex eis sunt etiã generantes me 128
lancholiam, ex qua in quibusdam corporibus morbi generantur: velut hirci antiqui, boues, panis fur-
fureus, & caseus. E

Ex cibis etiã est quarta species, & sunt illi, qui generãt melancholiã: sicuti carnes hircorum antiquorũ, & boum antiquorum. & in summa omnes cibi, qui grossi sunt & terrestres, ex quibus sunt quidã, qui sunt
calidi & sicci, sicut caseus aridus & 68
antiquus: & quidam sunt frigidi & sicci, sicut bos antiquus. Corpora autem, ĩ quibus generatur morbus ex his cibis, sunt corpora, ĩ quibus humor melãcholicus à principio & radice naturæ, & complexiõe eorum dominatur.

Rursus quidã ex his causant, 129
& efficiunt humorem phlegma- F
ticum, sicut pisces grossi, & genera lactis.

Hi cibi sunt cum grossitie sua frigidi & humidi.

Aquæ delectabiles, et fluuia- 130
les conseruant humiditatem radicalem, & causant egressum fæcum & superfluitatum, digerũtq; & deducunt cibum per venas.

Actio quidem aquarũ delectabiliũ in corporibus est cõseruatio hu-

miditatis

G miditatis radicalis in eis existentis, & facilis egressu- fęcum & superfluitatum ab eis. E. faciunt et trāsire & penetrare cibū p venas, ob hoc quia subtiliant, & liquidū reddūt ipsum. Inest et eis aliud iuuamentū ab eis: & est, qm̄ digestio fit per eas. nā nisi ipsę essent, torrefieret cibus, & vreretur. Et inde est, φ animalia adoptāt & desyderāt aquas, cū fit digestio cibi. Qđ autē dr̄ hic, s. φ aquæ fluuiales sint meliores fontanis, est quidē ſm opinionē Medicorū *akar. alioquin fontanæ ſm opinionē Hipp. & Galę. sunt meliores. & ex eis
H maxime orientales, & super arenā incedentes. Cuius quidē probatio est ex hoc, qm̄ aquæ fluuiales colligūtur, & commiscētur cū pluribus aquis, incedentes super terras diuersarum complexionum.

* a.l. takar quin. fontanæ tñ secundū.

131 *Melior est ex aquis pluuialis mūda: quoniam nihil admiscetur eis, quod inferat eis nocumentum.*

In hoc autem conuenerunt omnes Medici: quoniā nō admiscetur aquis huiusmodi, sicut ipsi dixerūt, aliqua terra nociua. Est tamen dubitatio, & controuersia inter eos de
I bonitate aliarum post prædictas in gradu existentium: nam quidam asserunt fontanas esse meliores, quidam autem fluuiales.

132 *Ex eis autem sunt egredientes à naturali dispositiōe earum, quarum propria actio est secundū complexionē eius, quod admiscetur eis.*

Quędam sunt species aquarum egredientes naturam aquæ simplicis, & veræ, i. quæ non sunt delectabiles, sicut aqua simplex: quarum propria actio consequitur illud, qđ fuit eis admixtum. Si ergo sint ama- K
ræ, erunt calidæ & siccæ, ratione cō mixtionis partis terrę vstæ cum eisdem. Si vero fuerint salsæ, commiscebitur eis terra salsa. Si autem sint calidæ, erunt eis cōmixtæ terræ sulphureę. Ferūt et φ qdā aq̄ fuerūt repertę acetosę. Erunt etiā φ in partibus granatæ sunt quædā aquæ necantes animalia, quæ bibunt ex eis. 133

Omne, quod bibitur ex ceruisiis, lacte, et vino, nutrit corpus.

Ex omnibus potibus corpus nutrientibus sunt tria, scilicet ceruisia, vinum, & lac. 134

Potus conuertens corpus ad sui L
naturā, est sicut oxymel ex sui iuuamento.

Proculdubio intentio sua in hoc loco fuit ad referendū genera ciborū & potuum, diuersas operationes in corpore hominis efficiētium: nō autem fuit intentio eius ad referendum eos, inquantum conseruāt sanitatem, vel tollunt ægritudinem. vnde est ac si diceret: potus sunt sicut aquæ, & alij ab ea: & aquæ sunt aut delectabiles aut non delectabi- M
les: & ex delectabilibus operatiōes sunt tales, & tales: & earum species sunt tales, & tales.

Tertia ex rebus non naturalibus. s. Somnus, & Vigilia.

Somnus est quies virtutū ani- 135
malium motiuarum, & sensitiuarum.

Somnus est reuocatio seu regressus virtutum animalium ex apparētia corporis ad eius interius. & hoc, quoniam earum actiones sunt mouere, & sentire quæ in vigilia notantur.

A tur. hoc autem contingit cum prædictæ virtutes existũt in manifesto corporis, cum earum operatiões sequuntur eas. Somnus vero est earũ quies. nam tunc quiescunt ab operationibus suis, & redeunt ad suam originem, quę est cor, & augent seu confortãtur ibidẽ. Causa autẽ somni est tam digestio cibi, quã labor. nam cũ digeritur cibus, generatur i corde, & in cerebro vapor frigidus & humidus: de natura autẽ frigiditatis est constringere, & cõprimere, seu in profundũ impellere. vnde reuocatur tunc calor naturalis ad suã
B originem ex frigiditate occurrente & obuiãte ei: ad cuius egressum cõtingit ẽt regressus, & reuocatio sensuum. nã ipsi ferũtur sup ipsum, cũ ipse sit subiectum eorum. Labor autẽ est causa somni: quia ipse dispergit, & dissoluit calorem naturalem, & per consequẽs infrigidat ipsum. Virtus enim vnita fortior est seipsa dispersa. quo circa in sua colligitur origine, quatenus ibidem confortetur & calefiat, vitans & fugiens laborem, donec ad suam complexionem primam redierit, aut prope eã: & tunc excitatur animal: sicut ex-
C citatur, postquam est completa cibi digestio.

136 *Ipse enim calefacit corporis interiora, ex quo fit cibi digestio laudabilior & melior.*

Ipse.n. calefacit corpus propter regressum caloris in manifesto corporis existẽtis ad eius interius, ex quo vniuntur tũc duo calores simul, scilicet intrinsecus, & extrinsecus. Et pro tanto subdit, quòd inde efficiatur melior cibi digestio. Nam virtus digestiua efficit tunc opus suum

cum prædictis duobus caloribus, vi D
delicet cum calore*spirituali & pro * a.l.spali
prio eius, & cũ calore virtutum sensitiuarum: quæ quidem tempore vigiliæ suas operationes exercebãt.

Si aũt somnus multũ prolongatur, replebitur caput humoribus. 137

Huius quidem causa est, quoniã cùm calor existit intra corpus plus debito, tunc augetur & multiplicatur fumosus vapor, & eleuatur plurimum eius ad cerebrum: & sic repletur caput vapore prædicto: quia
etiã iam fuit cibus digestus p somnum p rofundum. exercet autem E
calor operationem suam in humiditatibus corporis. vnde componitur tunc vapor ex primo & ex ascendente ab illis humiditatibus ad caput. pro tanto repletur caput illis humiditatibus, quæ humectant ipsum secundum modum prædictũ, & lædunt ipsum.

Ipse etiam humectat corpora, & relaxat, extinguitq; calorẽ viuificantem ipsam. 138

Humectatio quidem, quam facit somnus, ideo est, quoniam vi- F
gilia exiccat corpora ratiõe eius, qđ scilicet dissoluitur ab eis per motũ sensuum. & ideo est, ꝙ cùm quiescunt sensus in somno, augetur humiditas spirituum eorum, neq; non etiam humiditas membrorum. Intelligit autem ex dicto suo, cùm dicit: extinguitque calorem, etc. &c. quòd multus somnus extinguit calorem, quo virtutes viuunt, & existunt. & hoc, quoniam de natura quietis ẽ, & similiter de natura coo-

perionis

G pertionis extinguere calorem, sicut accidit in igne. ignis.n. extinguitur & suffocatur, cũ multum & pfecte tegitur,& cooperitur. Contingunt aũt ambo prędicta calori elementari, vel naturali, tẽpore somni, s. quies & suffocatio ex mẽbris absq; respiratione sufficienti: ppq̃d contingit ei tunc extinctio, sicut igni extrinseco. nam insufflatio venti ignẽ incẽdit,& inflammat. vnde est hęc vna ex causis respirationis.

139 *Tẽperata vigilia excitat valde sensus, et disponit virtutes ad*
H *exercendũ operationes suas, & cũ hoc mundificat corpus à facibus, & superfluitatibus.*

Vigilia mediocris & temperata, s. nõ excedens, aut nõ diminuta, est illa, qua sensus excitantur. Nã tunc ipsi exercent operationes suas solicite & attente. ipsa.n. disponit vim motiuã ad exercendum operatiões suas fortes,& cum vtilitate. mundificat ẽt corpus à superfluitatibus, i. expellit eas,& educit exterius. de natura.n. vigiliæ est corpus euacuare: nam motus euacuat,& consumit.

I

140 *Ex longa autem vigilia contingit expergefactio, et insomnietas generãs anxietatem, & angustiã animæ. Ipsa etiã dissoluit spiritus, & corpora sedat, & corrumpit splendorẽ & claritatem corporis & colorem eius, et profundat oculos, nocetq; digestioni, & mentem tollit & disturbat, & corpus infrigidat,* [a] [ ]

a vel debilitat.

Ex longa vigilia contingit morbus insomnietatis, generans angustiam & laborẽ animæ: ipsa.n. euacuat corpus, & magnificat dissolutionẽ ei'. & ideo dicit q; ipsa dissoluit corpora & spiritus eorũ, & eorũ colores & splendorẽ fędat & corrũpit. nam ex corruptiõe caloris naturalis immutatur color corporis, & splendor eius alteratur. ob hoc etiã causat submersionẽ,& profundationẽ oculorũ, corruptionẽ digestiõis, mentis ablationẽ, & corporis infrigidationem, sicut dixit in textu. K

Quarta ex rebus non naturalibus. s. Motus, & Quies. L

In exercitijs ẽ quod est tẽperatum. & hoc docet quod fiat: nam ipsam æquat, & temperat corpora, et efficit egressum superfluitatũ, & [b] [*humiditatum.*] 141

b sordiũ

Ex exercitijs ẽ æquale, & inęquale. Est aũt æquale eligẽdũ. Est ergo illud faciendũ,& eo vtendum: quoniã ipsum æquat corpus, & expellit fæces, & humiditates superfluas ab eodẽ. æquat autem corpora, seu tẽperiem corporum efficit, eo q; calorem naturalẽ confortat. Sed expulsio, quam facit humorum, cõtingit ex motu, & ex prædicta cõfortatione caloris naturalis, quam sicut dictũ est, hẽt efficere. ad cõfortationẽ. n. caloris radicalis seq' confortatio virtutis expulsiuæ, & aliarũ ab ea. M

Disponit etiam corpus ad hoc vt nutriatur, & disponit * *parum ad hoc vt augeatur.* 142

* Auer. in paruum.

Exercitium ęquale & temperatũ disponit corpus ad hoc, vt nutriat', & ad hoc, vt superfluitates educantur, necnon & ad hoc, vt calor naturalis

A ralis inflammetur. Tempus autem conueniēs ad exercēdum ipsum est, postquam est completa vltima digestio, s. tertia. Sunt autem tres digestiones, s. vna, quæ fit in stomacho: alia, quæ fit in hepate: tertia, quę fit in ipsis membris. Et tempus quidē ad exercitandum conueniens est, cū est completa vltima digestio. Nam cum fit ante complementum hui⁹ digestionis, ipsum quidem est ex cęteris rebus* nocibilius. & hoc, quia facit tunc egredi, & transire cibum indigestum, & in summa corrūpit ipsum. Nam generatio non perficit B nisi cum quiete: cibi autem digestio est membrorum ex eo nutritorum generatio. Intelligit autem, cum dicit: & disponit paruum ad hoc vt augeatur: ꝙ exercitium iuuat virtutē augmētatiuam, tam in mēbris paruis, q̄ ætate auctis.

* nocibilibus.

143 *Immoderatū autem ex eo proprie dicitur labor, qui quidem spiritum euacuat, & educit, & lassat corpus, & emacerat pingues & carnosos, & inflammat calo-* C *rem extraneum, & ducit etiam humiditates a corpore, & debilitat neruos ex uiolentia dolorum, & facit corpus senescere ante ætatem senectutis.*

Exercitium immoderatum dicit labor. quod quidem spirit⁹ euacuat, & calorem extraneum in corde accendit, & inflammat, qui calor elementari seu radicali* cōtrarius existit. euacuat. n. prę multitudine motus sui humiditatem a corpore, & ex magna dissolutiōe debilitat neruos facitq; senescere corpus ante ætatē

* a. l. graui

senectutis, ratione eius, quod ex mē- D bris radicalibus dissoluitur.

Vltimata autem quies est inconueniens, neque est iuuamentum in ultimitate eius, immo quidem replet corpus humiditatibus, sicut & glandulis, & nodis: neque disponit corpus ad aliquem cibum. 144

Illaudabilis est immoderata qes. & omissio motus est illaudabilis. nam excessus cuiuslibet rei est inutilis. De natura autem quietis est replere corpus humiditatibus, ratione paruæ & diminutæ euacuationis factæ cum eo: & proinde etiam non E disponit corpus ex ea ad susceptionem nutrimēti, eo s. ꝙ non egrediātur tunc superfluitates a corpore.

Quinta ex rebus non naturalibus, s. de euacuatione, & repletione.

Corpus indiget uniuersali euacuatione omnium membrorum per phlebotomiā, & pharmaciam, ex qua quidem est perfectum iuuamentum in uere. 145

Corpora autem indigent vniuer F sali euacuatiōe, & particulari. fit autem vr̄is totius corporis cum phlebotomia & pharmacia. particulariter autem in aliquo membro fit p meatus illius membri, cum sunt in eo hmōi meatus. & hoc cū euacuatione speciali ipsius membri. Et qa euacuationum, quædam est vniuersalis, & quędam particularis, incœpit ab vniuersali, dicens ꝙ talis est phlebotomia & pharmacia: quę quidem facienda sunt in vere. Est autē sciendum ꝙ homines sunt ĩ hoc diuersi & varij. Nam quidam sunt ha

G bentes naturaliter corpus æquale & temperatum exercitantes se: & quidam habent inęquale non temperatum, se etiam exercitantes: & quidam habent corpus ęquale, non tñ exercitantes se: & quidam habent corpus inęquale, non similiter exercitantes se. Et corpus quidem ęquale & exercitatum non indiget proculdubio ĩ aliquo euacuatiõe facta per pharmaciam, aut phlebotomiã dum vtatur cibis conuenientib⁹, in debita quantitate, & qualitate, & tẽpore assumptis. verum si corpus tẽperatum non exercitaretur conue-
H nienter, indigeret proculdubio euacuatione: & maxime si non vteretur cibo laudabili, & conuenienti tẽpore, quãtitate, & qualitate assumpto. Intelligendum autem per laudabilem qualitatem, ꝙ sit cibus ęqualis & temperatus. Corpora autem inæqualia indigent proculdubio necessario euacuatione, quãuis etiam vtantur exercitijs, & cibis temperatis. Ex his autem corporibus sunt magis conuenientia euacuationi inæqualia, non se exercitantia, assumẽtia cibũ vsq; ad cõpletã saturitatẽ.

146 I *Vomitus fiat in æstate, sed melancholia educatur in autumno.*

Vsus vomitus laudabilis est specialit in ęstate. & hoc est, quoniam æstas est ex efficientibus humores natantes in stomacho, siue ĩ ore stomachi. hi enim humores sunt calidi, quales sunt specialit in ęstate. Assignauit etiam eductionem melancholiæ in autumno, eo ꝙ tunc eius generatio augeatur. Ver autem est melius cęteris temporibus ad celebrandum phlebotomiam, & sumẽdum pharmaciam. & hoc, quia tũc liquefiunt, & dissoluuntur humores, K & virtus existit fortis & valida.

147 *Gargarismata, & dentifricia purgant, & mundificant palatũ, & dentes.*

Quoniã pręceperat fieri vniuersalem purgationẽ & euacuationẽ, præcipit nunc fieri particularem, dicẽs, decet vt palatum, & caput euacuetur cum gargarismis. ipsa enim sunt medicinæ attrahentes a capite, & euacuantur guttur, & gingiuę cũ abstergentibus, & mundificantib⁹. & sunt plures pulueres, quibus fricãtur dentes, & gingiuę. L

148 *Prouoca vrinam, alias incidet in hydropem. Et prouoca mẽstrua, sin autem corrumpentur corpora earum.*

Vtere medicinis vrinam prouocãtibus, alioquin timeas hydropẽ. Et similiter vtere medicinis prouocantibus sanguinem mẽstruum in mulieribus, aliàs earũ corpora corrumpentur.

149 M *Educ feces in colica: nam in earum eductione curabitur patiens.*

Cum stringitur natura & impedietur, seu prohibebitur fęcũ egressio, dentur in potu medicinę eductiuæ: nam ex hoc curabitur patiens. hoc tamen est ex capitulo curationis, & practicę.

150 *Vtere balneo ad tollendum sordes, & immunditiam. neq; sis in hoc piger, si velis educere superfluitates a corporis superficie, & cutẽ ab accidẽtibus immunditiæ mundam facere.*

Bal-

A Balneum est necessarium ad purgandum superfluitates tertiæ digestionis. & ob hoc disponit corp' ad susceptionem cibi. ob hoc etiam cõgruit, & necessarium est in conseruatione sanitatis. vnde priores vtebantur eo omni die, postquam fuerant prius exercitati. Est autem vna ex conditionibus eius, sicut & exercitij, ne diu fiat cum cibus sit in stomacho. Et immunditia quidem est super corpus sordities ex superfluitatibus tertiæ digestionis collecta. Ex proprietate autem balnei est humectare corpus, & reddere ipsum
B spongiosum: facitq;, vt digestio cõpleatur, & perficiatur.

151 *Coitus etiam commendatur iuuenibus, quatenus per eum a nocumentis pernitiosis liberentur.*

Cum erunt iuuenes calidæ & humidæ complexionis, & collectio spermatis in eorum corporibus, non nocebit eis vsus temperati coitus: alioquin contingent eis morbi magni, & illaudabiles.

152 *Nequaquam autem cõcedatur macris, senibus, aut ẽt debilibus.*

Proculdubio coitus inducit, & præ
G cipitat macros in hecticam. & sic senes, & debiles in eundem morbũ præcipitat.

153 *Incurret podagram, & dolores alios ille, qui vtitur coitu immediate post cibum sumptum.*

Prognostica ei, qui vtitur coitu cibo sumpto, ꝙ continget ei podagra: & est dolor pedũ: & species arthriticæ, quę schiatica nominatur: neq; non etiam alij dolores multi, sicut dolores contingentes ex oppilationibus, & apostematibus, & dolores artuum, & apostemata etiam, &
D febres. Quod ideo cõtingit, quoniã coitus super cibum factus, facit egredi & transire cibum indigestum, & inde causat generationẽ oppilationum, pro quanto necessitat in vtente eo, sicut dictum est, omnes morbos prędictos. Ipse etiã nocet, si fiat tempore famis: qm̃ exiccat corpus. vnde conuenientius tẽpus ad vsum eius est medium inter illa: & est id, quod prope complementũ est digestionis. ipsum enim tempus est magis congruum ad hoc: cum sit tempus egressus & expulsionis superflui
E tatum. nam sperma est intrinseca superfluitas aliqualis.

Multus coitus debilitat corpus facitq; ipsum hæreditare varias species nocumentorum, & dolorũ. 154

Nedum dicimus ꝙ multus coit' debilitat corpus, & facit ipsum consequi varios dolores & morbos: quinimmo ꝙ diminuit & abbreuiat valde vitam, facitq; eã valde breuiter, & celeriter terminari. Aristot. enim asseruit ꝙ animalia multi coit' sunt breuioris vitæ: probans hoc, & confirmans ex passeribus, qui nõ viuũt nisi per annum solum: inducens su- F
per hoc probationem, quoniam nõ apparet nigredo super guttur illorum, qui videntur in autumno: quę quidem nigredo significat super senes ex eis. Huius autẽ ratio est: quoniam coitus dat, & infundit similitudinem suam in specie sua. simile autem egrediens ab omnibus membris generat vitam. & ideo multa ex vegetabilibus exiccãtur, cum semẽ producũt. Est etiam quoddam animal, quod immediate moritur, postquam generauit.

G Sexta ex rebus non naturalibus .s. de passionibus animæ.

155 *IRa animæ excitat calorem, generatq; interdum alia nocumenta.*

Hoc est de se notum, quod ira excitat calorem corporis, & generat in corpore etiam febrem, quę dr̃ ephemera. & si corpus est pręparatum, facit febrem putridam. & quandoq; impellit humores de mẽbro ad mẽbrum, & causat generationem apostematum. quod quidem intellexit cum dixit: generatq; interdum in H corpore alia nocumenta. & intendit quod hoc est, cum est in corpore mala dispositio.

156 *Timor animæ incitat frigiditatem, qui quandoque magnificatur in patiente intantum, donec lædat in ultimo.*

Timor animę generat in corpore frigiditatem. & ob hoc accidit tremor metuenti. & interdum magnificatur in tantum in patiẽte, donec ipse moriatur. Huius autem causa est regressus caloris naturalis ad cor ex timore causatus.

I

157 *Magnum & multum gaudiũ impinguat corpus, & ideo multũ lædit pinguem, & crassum.*

Gaudium magnum est ex rebus corpus impinguantibus. quod si magnificetur valde & contingat subito, necat, & interficit: & maxime valde pinguem. Et hoc, quia in corporibus magnam pinguedinem habentibus est paruus calor ratione paruitatis, & angustiæ venarum ipsorum. cum autem motus iste, scilicet caloris naturalis, & eius excitatio est æqualis, tunc quidem causat K pinguedinem corporis.

Ex lamento quidem, & tristitia fertur iudicium nocumenti super macrum, & confert indigenti dissolutione,[a] [ ] 158

a secundum translatione.

Lamentum & tristitia interficit interdum macrum, & confert indigenti dissolutiõe, quia dissoluit corpus. Cuius causa est, quia tristitia causa est collectionis & coadunationis caloris naturalis in corde: & ob hoc infrigidatur corpus ab ea: ex cuius infrigidatione contingit diminutio nutrimenti eius. Pro tanto si fuerit L macrum, additur inde in macie eius in tantum, quod interdũ significat mortem in eo. si vero corpus fuerit pingue, permittit, & tolerat quod dissoluatur. Et in hoc quidem terminatur, & perficitur tractatus de rebus necessarijs positis in generatione sanitatis, i. ex quibus sanitas efficitur, & conseruatur.

Tractatus secũdus, de rebus extra naturam, & primo de Morbis generatis in membris consimilibus. M

MOrbi ex superfluo calore in membris consimilibus absque superfluitate generati sunt, sicut morbus febrilis & consumptiuus, sicut in hectica, & phthisi. 159

Morbus in se & in generali consyderatus, est mala dispositio in corpore existens, inferens operationibus suis & mutationibus nocumentum.

Mem-

A Mēbra autem consimilia sunt, quorum totū & pars sunt vnius & eiusdem naturę: & cum est morbus in eis, obest operationibus & mutationibus ipsarum. sunt autem mēbra ista, sicut caro, os, & similia. nā quælibet pars ossis est os: & quęlibet p̄s carnis caro. Membra autem dissimilia diuersarum partium sunt, quorū totius & partis nequaquam est idē nomen: sicut manus, cuius pars nec est, nec dicitur manus. Et decet quidem ꝙ ęgritudo in partes duas pri⁹ diuidatur, s. in eam, quę existit in cōsimilibus, & illā, quę in membris cōpositis generatur.
B Et intēdit ꝙ morborum in membris similibus exñtium sint duę species, quarum vna refertur qualitatib⁹ primis, sicut caliditati in membris consimilibus. & hoc intelligit, cum dixit: Morbi ex superfluo calore in membris consimilibus absq; superfluitate, &c. i. quia fiunt morbi ex calore absque materia: sicut contingit in phthisi & hectica, sicut ipse dixit. hę nanq; duæ ęgritudīes sunt ex calore absq; materia. Cum autem generatur calor pręter naturam in aliquo ex mēbris corporis, nequaquam habet sibi nomen appropriatum:
C sed cum generatur in toto corpore, vocatur febris. Et si membra illa fuerīt radicalia, vocat̄ hectica, & consumptio. si aūt calor fuerit in humorib⁹, vocatur febris putrida. sed si in spiritibus vocat̄ ephemera, vel febris dici.

160 *Morbus autem ex calore cum humore, est sicut febris putrida.*

Intendit ꝙ morb⁹ de caliditate diuidatur in duas spēs: vna est absque materia, sicut hectica, quam p̄dixit: vel cū materia, sicut febris putrida.

D *Ex eis etiam sunt morbi frigidi absque materia, sicut congelatio contingens ex niue, grandine, vel frigore. Et ex eis est frigus cū materia, sicut paralysis cum magna quantitate phlegmatis.* 161

Morbus de frigiditate diuiditur in duas species: quarum vna est absque materia, sicut congelatio contingens ex frigiditate extrinseca niuis, & grandinis: alia autem ex humore in corpore existente, cuius, s. causa est humor frigidus in corpore existens: sicut in paralysi ex domi
E nio phlegmatis, cum est sopita, & Imobilis facta medietas corporis. Sed congelatio est dormitatio, cuius causa est frigiditas.

Ex eis est humidus absque[a] [superfluitate,] sicut habitudo corporis, qua laxa uel mollis uidetur. Et ex eis est morbus humidus cū materia humorali, sicut repletio uentris in hydrope. 162

[a] m̄

Quidam sunt ex morbis humidis, pręter ꝙ in corpore humor sit, vel materia: sicut habitudo corporis laxa. & ex eis est humidus ex humoribus in corpore existentibus: sicut repletio ventris in hydrope: nā in hydrope est hūiditas cū materia. F

Morbus siccus cum materia est sicut cancer, uel glandula. Sed siccus, præter quòd in corporibus sit materia, est sicut spasmus ex inanitione. 163

Morbi sicci diuiduntur in duas species. Quarum vna est cum materia & superfluitate corporis: sicut

G apostema, quod cancer dicitur, vel scrophula glandula. Glandulæ autē sunt apostemata in subascellis, & in inguinibus generata, vel collo, quæ proprio nomine scrophula nominatur: & hæ quidem omnes ex materia sicca generantur. Alia autē species est morbi sicci absque materia: sicut siccitas contingens ex immoderata euacuatione. vnde spasmus inde contingens nō est spasmus ex repletione: quia spasmus est, & fit ex repletione, & ex inanitiōe. Hi autem morbi, quorum pręcessit rememoratio, sunt octo, i. morbus calidus, morbus frigidus, morbus humidus, & morbus siccus: & quilibet ex istis est cum materia, vel absq; materia. Ex his autem alij quatuor cōponuntur, s. morbus calidus & humidus, calidus & siccus, frigid⁹ & humidus, frigidus & siccus. Qui etiam in duas species diuiduntur sicut primi, & sic erunt octo: qui si primis octo coniunganter, erunt sexdecim. Erunt ergo in vniuerso morbi mēbrorum consimilium sexdecim. At tamen secundum exquisitam veritatem impoſſe est esse morbum ex sola caliditate, vel frigiditate, aut humiditate, vel siccitate. & hoc ideo, quoniam causæ prędictarum ægritudinum sunt proculdubio humores: qui quidem humores non sunt nisi quatuor, s. calidus & siccus, vel calidus & humidus, frigidus & sicc⁹ vel frigidus & humidus. Siquis aūt dicat ꝙ Galenus ponit morbos simplices absq; materia: Dicemus ꝙ tales morbi absq; materia habent ꝓculdubio ab extrinseco generari. res autem extrinsecę aut sunt frigidæ & siccę, aut frigidę & humidę, aut calidę & humidę, aut calidę & siccę: Vnde si esset poſſe eē ęgritudīes ex sola frigiditate vel sola caliditate, esset possibile quidē esse rē solum calidā vel solū frigidam: hoc autē est falsum, & impoſſe: ergo, &c.

(Left margin letters: H at "dus, morbus frigidus"; I at "miditate, vel siccitate". Right margin letter K at "cæ: Vnde si esset".)

De ægritudinib⁹ membrorum instrumentalium vel organicorum.

In membris organicis existunt morbi, cum accidit in plasmatione læsio, vel nocumentum. 164

Membra organica sunt sicut manus, caput, & cætera ex consimilibus composita, quorū s. totius & partis non est idem nomen, sed diuersum. L Sunt autem ſm Medicos quatuor genera morborum in prædictis mēbris gn̄atorum, s. morbus in plasmate vel forma, in quantitate, in numero, & in positione. Et morbi in plasmate diuiduntur in morbos contingentes in figura, & eos qui ex corruptione concauitatis membrorū generantur, & eos qui ex asperitate & lenitate eorundem contingunt. Ipse aūt incœpit a morbis in plasmate pertingentibus. vnde inquit: In mēbris organicis existunt, cū accidit in plasmatione lęsio vel nocumētum. M subaudimus, sicut si alicuius ex eis forma, vel figura corrumpatur, vel eius concauitas, vel porus: vel si mēbrum, quod natura debet esse asperum, lene fiat: vel econuerso, s. quod debet esse lene, fiat asperum.

Est autem morbus in augmento, si fuerit caput nimis magnum. Et in diminutione, si fuerit stomachus nimis paruus. 165

Morborū in quantitate sunt duę spēs, vtpote augmentum & excessus in quantitate mēbri, sicut caput nimis

A mis magnũ: vel diminutio in quantitate, sicut stomachus nimis paru⁹.

166 *Si videatur forma capitis lata uel compressa, erit error uel peccatum in plasmatione.*

Quoniã retulerat duo gñá morborum organicorũ, vtpote cõtingẽtium in plasmate, & q̃titate ipsorũ: & cõsequenter diuiserat eos, q sunt in q̃titate in duas spẽs, q ex augmẽto & diminutione ipsarum contingunt: incœpit nũc morbos ĩ plasmate diuidere in spẽs suas. vnde inquit ꝙ ex morbis plasmationis est, cum B corrũpit̃ forma mẽbri a principio suæ gñationis: sicut cõtingit pueris nascẽtibus, quorũ capitũ forma alicui organo lato assimilatur: aut ẽt sicut natus habens tibias obliquas.

167 *Ex eis etiam est morbus in concauitate, cum accidit ei nocumentum, sicut cum planta pedis carne repletur.*

Spẽs secũda ex morbis, s. plasmationis, est morb⁹ in cõcauitate: sicut si concauitas pedis in tantum carne repleat̃, ꝙ nulla cõcauitas ibidẽ videat̃: vnde hmõi patiens nequaq̃ super ossa rotunda & gibbosa pedum C firmat, vel appodiat gressus suos.

168 *Aut si accidat etiam, quod interponatur aliquid in poris et meatibus: sicut contingit in oppilationibus ex lapidibus renũ cõtigẽtibus.*

Hęc est tertia species vel morbus plasmationis, & est coarctatio pororum, & cannalium membrorum: sicut contingit in oppilatione generata in cannalibus renum ratione lapidum, vel calculorum in eisdem generatorum.

Aut si membrum, quod debet D
esse asperum, fiat lene, vt stomachus in quo superflua humiditas exuberat: aut si quod debet esse lene, exasperetur, sicut canna pulmonis cum exiccatur. 169

Ex morbis in plasmatione est adhuc quarta species: & est, cum membrum, quod naturaliter debet esse asperum, efficitur molle & lene, sicut stomachus superflua humiditate oppressus: q̃m stomachus naturaliter debet esse asper, durus, & solidus, sicut inquit Gale. quaten⁹ possit E firmiter comprehendere, & commiscere cibum, cum digeritur in eo: aut cum membrum, quod ex prima creatione & plasmatione debet esse lene, exiccatur & exasperatur, sicut canna pulmonis, cui siccitas immoderata accidit.

Est autem numerus a natura egrediẽs ĩ sex, vel quatuor digitis. 170

Quia retulerat morbos in creatione contingentes, & in quantitate & cum hoc diuisit morbos in plasmate ĩ parte ante istam, in quatuor species: voluit nunc referre tertium F genus prędictarum ęgritudinũ. hoc autem genus est de morbis in numero membrorum. Diuisit autem morbum in numero, sicut morbũ in quantitate in augmentum & diminutionem. vnde intendit, quòd in membris, quorum operatio completur in numero determinato, est numerus innaturalis, si determinatus augeatur, vt si quis nascatur cum sex digitis: vel minuatur, vt cum quis solum cum quatuor digitis nascatur.

G

171 *Interdum uniuntur duo digiti, & coniunguntur. Et interdũ* a[*iũcta naturaliter*]*separantur.*

a mãdibulæ iũ-liter

Intendit φ morbi situs & positio nis diuidantur in duas species. Quarum vna est coniunctio corpũ, quæ naturaliter debent esse separata: sicut contingit in eis, qui nascuntur cum quibusdam digitis coniunctis. Alia est, cum separantur membra, q̃ naturalẽr debent esse coniuncta.

De solutione continuitatis.

H

172 *Solutio unionis existit in* b[*cõiunctione membrorum, aut in separatione. In coniunctione*] *quidẽ, sicut in dislocatione brachij, & incisione pedis uel manus.*

b mẽbris cõpositis, aut ĩ simplicib⁹. In cõpositis.

Hoc est genus ęgritudinum notatum in solutione * indiuisi. Fit autem * dissolutio continuitatis tam in membris consimilibus q̃ in organicis. vnde intelligit φ fit in organicis, cum dicit φ * dissolutio indiuisionis consistit in coniunctione mẽbrorum, Potest nihilominus fieri in aliquo ex membris consimilibus, sicut in fractura ossis, vel incisiõe carnis. & hoc intellexit, cum dixit φ solutio * indiuisi reperitur in solutiõe membrorum, i. φ sicut reperitur solutio * indiuisi in aliquo membro cum alijs coniuncto, sic etiam reperitur in aliquo membro solo existẽte, & alij non coniuncto. & intelligit de dicto suo, sicut dislocatio brachij, & solutio vnionis in membris organicis, & est illa, quam dixit prius in coniunctione membrorum. & etiam in hoc capi. manus, vel pedis abscisio.

*a.l. vnionis
*a.l. dislocatio.
*a.l. dislocanovnionis.
I
*a.l. vnionis
*a.l. vnionis

c[ ] *Solutio in ossibus est fractura: in tunicis autem, & uenis dicitur ruptura: sed solutio facta secundum latum uel longum in neruis, dicitur fixura, uel punctura.* K 173

c In simplicib⁹ quidem.

Diuersa sunt nomina solutionis continui in membris consimilibus. nam facta in osse, dicitur fractura: sed in venis, & tunicis, dicitur ruptura: & facta in neruis secundum longum aut profundum, dicitur fixura aut punctura.

Solutio facta in ligamẽtis, uel chordis dicitur quassatio, & Arabice dicitur d[*rabathe.*] *Sed facta in carne dicitur uulnus. si tamen produceretur tempus eius, diceretur ulcus. Sed facta in musculis, uel lacertis dicitur attritio. Sed facta in sola cute dicitur excoriatio.* L 174

d alhecach

Solutio facta in ligamentis dicit̃ Arabice rabat: sed facta in chordis dr̃ alhucar. Sed facta ĩ carne dr̃ vulnus. & si producitur tempus eius, dr̃ vlcus. Sed cum separatur cutis a carne, dicitur excoriatio. M

Capitulum e{ de rebus egrediẽtibus a natura, videlicet} f{ } de Causis {morborũ.}

e ———
f secũdũ
g ———

Causæ diuiduntur in h[*manifestas apparentes*] *quæ scilicet contingunt cuti, & superficiei corporum sicut ignis & nix, percussio, aut ruptura contingens ex saltu.* 175

h primitiuas.

Postq̃

A Postquam perfecit relationẽ de speciebus morborum, cœpit nunc referre etiam causas efficientes ipsorum. Et quia tres sunt species causarum: sunt. n. quædam extra corpus, quæ primitiuæ & manifestę nuncupantur: & quædam sunt intra corpus: ex quibus quædam sunt ꝓpinquæ, quæ coniunctæ dicuntur: quædam distantes & remotæ, quæ dicũtur antecedentes: ideo cœpit nunc diuidere causas in has tres species. Vnde inquit: Causæ diuiduntur in manifestas & apparẽtes, & est intendens, ꝙ causæ diuidantur in primi-

B tiuas, & antecedentes, & coniũctas. Consequenter autem dicit, ꝗ sunt causæ primitiuæ, dicens quæ s. contingunt cuti, & superficiei corporũ, &c. sicut ignis qui calefacit, & nix, quę exterius occurrens infrigidat, & ruptura venę contingens ex saltu. saltus nanq; est causa morbi cõmunis, vtpote solutionis continuitatis: & ignis & nix sunt causæ morbi consimilis, qui est in membris consimilibus specialiter generatus, vtpote malæ complexionis.

176 C *Ex causis etiam sunt, quæ dicũtur coniunctæ, & ipsæ quidẽ sunt inter has species differentes. & hoc quidem, quia quadiu continuatur putrefactio, continuatur febris putrida. Ex causis etiam sunt, quæ antecedentes appellantur, omni rępleto corpori congruentes.*

Causæ intrinsecę diuiduntur in causas propinquas, quę coniunctæ dicuntur, & sunt proprię & immediatæ causæ ĩ ægritudine. & ob hoc reor ipsum dixisse, ꝙ sint differentes inter has species: hoc est dictu, ꝙ faciunt differentiam inter has species, & ꝙ faciunt differre quasdam ex speciebus morborum, in quibus sunt, sicut putrefactio, quæ est causa caloris extranei: & causas distantes & remotas, quę antecedentes nominantur: sicut est repletio, quę est causa oppilationũ, & oppilatio causa putrefactionis, & putrefactio est causa febris. Est autem proprium causæ coniunctæ, vt ipsa ablata, tollatur & auferatur morbus. non autem ita est de antecedente, immo è conuerso. & ob hoc ablata putrefa- D

ctione, aufertur & cessat febris: quæ tamen non aufertur vel separatur, & si repletio auferatur. E

Ex causis efficientibus vniuersaliter est quicquid corrumpit mẽbri complexionem ex infusione humoris ad ipsum. 177

Quicquid causat membri corruptionem ex infusione humoris ad ipsum, habet vniuersaliter rationẽ causæ efficientis.

De causis effusionis materię. F

178 *Hæc sunt potẽtia impellentis, & debilitas seu impotẽtia recipiẽtis, & multitudo mali humoris fluentis, & latitudo meatuum, et debilitas nutritiua: hæc enim est sufficiens summa earum: necnon etiam quia uidebis qualitatem in substantia corporis existentem superari, & ad suam contrariam declinare.*

Causę infusionis materię ab vno membro ad aliud sunt fortis potentia expulsiuæ membri humorem

G impellentis, & debilis virtus mẽbri recipientis. Et secũda ex eis est multitudo humoris in membro impellẽte. Tertia autem est latitudo meatuum inter membrum recipiens & impellens existentium. Sed quarta est debilitas nutritiuæ in membro recipiente. & hoc est, ſm ꝙ videtur mihi, quod intellexit, cum dixit: & debilitas nutritiuæ. & potest tolerari ꝙ ipse intellexit ꝙ debilitas virtutis nutritiuę est causa, ꝙ contrarij humores superflui in membro impellente generentur. Intellexit autẽ, cum dixit: necnon etiam quia videbis H qualitatem in substantia corporis existentem superari, & ad suam contrariam declinare: ꝙ videbis aliquem ex humoribus membri qualitatem vincere & superare, & ad sui contrariam transmutare. vnde est, ac si diceret, ꝙ vna ex causis expulsionis alicuius humoris ab aliquo membro, est nocumentum forte illius membri, causatum ex illo hũore, qui in eo existit. Et nihilominus ex causis expulsionis ab vno membro ad aliud est, cum membrũ impellens situatur super recipiens.

I

De causis ægritudinis calidæ.

179 *Quod generat in eo calorem, est quidem causa, quare cõtingat corpori illud, quod inde eidem contingere consueuit. Vsus autem esus allij est calidum in potentia. sed calidum in actu est sicut calor Solis,* a[ ]

a vl' æstuatio aeris.

Intendit hic, ꝙ calor extrĩs in corpore inducat in eo illđ, qđ est cã doloris. vñ est ac si diceret, ꝙ ĩducit in eo illud, quod est aptum de natura sua ĩducere, s. dolorẽ. Sũt aũt calidi K duæ spẽs: quarũ vna est calida in potẽtia, sicut allium, & piper: secunda vero calida est actu, sicut aer calidus paulopost meridiem.

Ex his sunt motus animæ, sicut 180
ira, & motus corporis, sicut labor, & corruptio, & putrefactio, & cibi paruitas, & quod poros cutis claudit & constringit, sicut aer

Ex causis calefacientib' sunt fortes motus aĩæ, sicut ira, & motus corporum fatigantes, & humorum putrefactio, & cibi paruitas, & oẽ id, qđ cutis poros claudit, & cõstrigit, L sicut alumen, & aer frigidus, & similia. quia qñ cutis cõstringit', calor suffocatur, & euentari prohibetur: & inde proculdubio gñatur febris, quæ ephemera nominatur.

Causæ ægritudinum ex frigiditate.

Causa vero harum ægritu- 181
dinum est quicquid in eo frigiditatem generat. & quandoque soluitur ex eo continuum, cuius virtus aut est in potentia, velut cõtingit in hyoscyamo assumpto: aut in M *actu, sicut in niue.*

Quicquid gñat in corpore frigiditatẽ, soluit ꝓculdubio interdũ cõtinuitatem, sicut cum est violentum & forte: efficitq; tunc morbum, qui continuitatis solutio appellatur: sicut patet in solutione digitorum ex niue contingente. Actus autem & opatio ex frigiditate diuiditur primo in duas spẽs, sicut & opatio contingens ex calore. Est.n. quædam infrigidatio in potentia, sicut hyoscyami: & quædam actu, sicut niuis.

Fa-

A *Fames est, cum pabulum spi-*
182 *rituum terminatur, & sicut cotingit cum terminatur, & consumitur oleum in lampade vel curcibulo. Vehemens etiam saturitas, & crapula calorem suffocat, & extinguit.*

Cum autem est fames adeo fortis & valida, quod actio * naturæ, qua corpus nutritur, terminatur, contingit quidem spirituũ diminutio seu extinctio, & corporis infrigidatio. & sic etiam accidit splendori luminis, B seu flammę, diminutio, cum est oleũ in curcibulo omnino consumptum, vel etiam diminutum. Et superexcedens crapula, cuius causa est superfluus cibus, velut contingit in prosequentibus immediate appetitum, est causa infrigidationis. hæc .n. calorem tegit, & suffocat naturalem: quemadmodum excedens olei quantitas tegit flammam. donec ipsam omnino suffocet, & extinguat.

* a. l. materiæ.

183 *Motus autem fortes & diurni sunt causa euacuationis spirituum & infrigidationis corporis. quiete etiam infrigidatur calor, sicut & flamma fumo extinguitur.* C

Cum tempus fortium motuum producitur, infrigidatur corpus ex eis: licet in principio corpus calefaciãt: tamen cum producuntur, inde spiritus educuntur, & per cõsequens corpus infrigidatur. Quies etiam & ocium corpus infrigidant: quoniam ex omissione motus augetur & magnificatur fumosa superfluitas super calorem naturalem, & ex ea suffocatur: sicut extinguitur ignis cum fumo premitur, & supra ipsum dominatur. Et est quidẽ necessaria calori D naturali ĩspiratio, & motio, vel incitatio, sicut igni euẽtatio, vel exsufflatio.

184 *Fortis & valida corporis dẽsitas cõcludit calorem in corpore, donec extinguatur. corpus immoderate rarum seu spongiosum de facili infrigidatur, cum sit propinquũ, & dispositum ad hoc, ut in eo calor de facili dissoluatur.*

Immoderata corporis dẽsitas sic calorem in eo recludit, donec extinguatur, sicut contingit exterius in igne, quando sine respiraculo omnino cooperitur. E nã moderata & parua densitas calorem conseruat, & per consequens corpus calefacit: sed immoderata calorem extinguit naturalem. Et similiter infrigidatur corpus nimis rarum. nam minuitur in eo calor, & paruus efficitur: sicut cõtingit in clibanis, & balneis multa respiracula habentibus.

Cãæ ægritudinũ ex hũiditate. 185

Quinque sunt numero scripta b[*humiditatem generantia*] *ex quibus aqua calida dulcis super totũ corpus infusa est humida in actu.*

b hũiditatẽ actu generãtia, vel actualiter humida. F

Asserit quod humectantia sunt causæ humiditatẽ facientes, & sunt quinque: ex quib' est humectãs ĩ actu, vt aqua calida: quod quidem intelligit verũ, dũ fuerit aqua delectabilis, & eius infusio super corpus multa.

186 *Ex humectantibus autem ĩ potentia est vsus lactis, & piscium delectabilium, casei recentis, quies corporis, ẽt reclusio humiditatũ, et ĩmoderata refectio vel saturitas.*

Ex

G Ex humectantibus in potentia sunt sicut potus lactis, esus piscium in aqua dulci habitantium, caseus recens, quies corporis, ocium, & saturitas immoderata, & restrictio humiditatum in corpore. Intellexit autē humiditatum retentionem fieri ex his, quę retinent humiditates in corporibus, seu prohibent egressum earum: cuiusmodi sunt, quę poros corporis coarctāt, claudunt, & spissant.

Causæ ex siccitate.

187 *Quinque sunt siccitatem generantia, sensu intellecta*
H *vel apprehensa: ex quibus quędam actu exsiccant, sicut boreas: & quędam potentia sicut esus sinapis: & tanta fames seu abstinentia, per quam humiditas corporis consumatur: & omnis motus fortis & violentus: contingit etiam corporis exiccatio ex ventris solutione.*

Hæc quinq; sunt de se intellecta ex modo loquendi eius in eisdem. Vnum est, sicut cum dicit, de exsiccantibus in actu est boreas, & fre-
I quens inuolutio, & continua habitatio in terra vel arena. Et in potentia, sicut sinapis esus. Et fames exsiccans corpora. & hoc, quoniam ex cibo naturalis calor intenditur. vnde ablato uel subtracto cibo, agit calor in membris corporis, & in humiditatibus eorum, consumēns & exsiccans ea. Et similiter ex motib' fortibus & violentis contingit siccitas corporis. Et ex inanitione superflua, sicut ex superflua phlebotomia, aut solutione ventris. Postquam expleuit rememorationē ęgritudinis mē-
brorum consimilium, accedit nunc K
ad rememorationem membrorum organicorum.

Causæ ęgritudinum organicarum.

Causæ magnitudinis membrorum sunt fortitudo, & potentia formatiua, & etiam nutriens. 188

Duæ sunt causæ magnitudinis membrorum, s. fortitudo plasmatiuæ, & magnitudo materię, quā per nutriens intelligit.

Causa paruitatis membrorum 189
sunt contraria eis, quæ magnitudinem efficiunt in eisdem. L

Intellexit ꝙ causę paruitatis mēbrorum sint debilitas plasmatiuæ. & paruitas materiæ.

Causa corruptionis formarum est in numero similitudinum: quod quidem ratione malitia complexionis existentis in matrice contingit, aut [a] *[paruitate spermatis], aut malo egressu fœtus in ortu suo ex cuius tortura contingit peccatum in figura, & forma.* 190

a paucita te recep- ... sper ... tis ... si cos ...

Causa corruptionis formarū mēbri cadit in numero recipiētium similitudinem, & figuram. & hoc cōtingit ratione malæ complexionis matricis. Nam malitia complexionis matricis disponit interdum passum, quod recipit formam, & agens taliter, ꝙ agens malam ĩprimat formam, aut ꝙ recipiens malā formā recipiat: aut diminutione & paruitate spermatis, qua receptio formæ, vł eius actio vel generatio impeditur. quod quidem verum est sm opinio-

A nem eius, qui opinat esse in sperma te potentiā actiuā. Contingit etiam interdū, sicut dicitur, prędicta corruptio ex re extrinseca, vtpote in naturali egressu foetus in natiuitate. sed hanc corruptionē formæ reparant obstetrices frequenter, fasciando sicut decet, prius q̄ indurentur ossa. & in summa corruptio formæ ab extra accidit, vel ab intra. ab intra quidem accidit vel malitia agentis, aut malitia passi & recipientis, vel ambabus simul. eorum autem malitia erit ab eisdem, aut à matrice.

191 B *Ex his etiam est nutrix, si deliquerit fasciando ipsum, aut eleuando, vel deprimendo ipsum.*

Nutrix ēt ē causa, quare nati mēbra tortuosa efficiuntur, cùm errat in fasciando ipsum, seu in ligando ipsum cum fascia: & hoc quia ex teneritate & humiditate ossium ipsi⁹ augentur secūdū figuram ex ligatura eis impressam: sicut etiā contingit, errore ab eadē commisso in eleuatione, aut depressione eius.

192 *Vel si forsan augeatur in eo cibus, aut ad nutriēdū mal⁹ existat.*

Excedens cibi extrinseci quantitas C similis est causa corruptiōis formæ: sicut & excessus materiæ Itrinsecæ, s. contingens à principio generationis. & hoc, quoniā ex multitudine materiæ debilitatur virt⁹ plasmatiua in productiōe formæ. Et similiter vr contingere, cum aufertur sibi lac, & nutritur, & cibatur nutrimēto grosso ante tempus cōueniēs ad nutriendū ipsum tali nutrimento. nam cum subripitur humidum subtile ei, puta lac, corrumpitur quidem magnitudo membrorū in forma à principio in eodem impressa.

Aut si puer debilitate sua cadat, cùm non regitur ab aliquo, et ipsius tibia, aut crus inde frangātur, vel eius nasus percutiatur taliter, quòd inde tensionem & depressionem patiatur. non enim potest materia rectificari, si moueatur quis impotens se sustinere ratione fracturæ ossis nondum perfecte consolidatæ. D 193

Hę autē cāę omnes sunt extrinsecæ, nam cū permittitur puer ambulare, antequam habeat potētiā ambulandi, contingit quidē ei obliquitas seu tortuositas suarū tibiarum. corrumpitur ēt forma in aliquo, cū fractū fuerit aliquod ex ossibus ipsius, si priusquam eius consolidatio perficiatur, moueatur. E

Hoc etiam facit multitudo humorum,[b] [*sicut*] *in leprosis, et*[c] [*paruitas eorundem: sicut in hecticam diuturnam, & continuas febres patientibus.*] 194

b*— c. paucitas eorūdē in phthisi cōtinua, vel extenuatione continua.

In leprosis quidem contingit generaliter corruptio formæ mēbrorum suorum: & similiter cōtingit in extenuatis & consumptis. Causa autem huius siccitas est, quę cū difficultate formam recipit. F

Aut tortura oris & faciei contingens ex mollitie, et relaxatione neruı, aut corrugatione, & nerui tensione versus collū declināte. 195

Proculdubio cāæ istæ sunt morbi. Nā tortura faciei fit relaxatione & mollitie nerui existentis in parte contraria, habente colligantiā cum parte obliqtatē habēte, & pars infirma

G ma etiam non corrugatur. Fit ẽt interdum tensione & corrugatiõe nerui, & tunc proculdubio pars læsa obliquatur, & corrugatur.

196 *Vestigia apostematum, & cicatrices ulcerum, et uulnerũ proculdubio formas in superficie corrumpunt.*

Cũ quidem hmõi in apostematibus est putrefactio reliquiarũ suarum. Sed in vlceribus, & vulneribus causa est mala cõiunctio ipsorum.

H

Causæ claussionis meatuum & pororum.

197 *Sapientes dederunt operam in collectione eorum, quæ sunt de genere claudentium & obturãtium poros et meatus: ex quibus sunt fortitudo retentiua, & debilitas expulsiua: interdum ẽt frigus est causa huius.* [d] [ ]

[d] cõgregando vel coadunando.

Pori & meatus claudũtur dominio & fortitudine retẽtiuę virtutis, & debilitatis expulsiuæ. frigus etiã coarctat & cõstringit poros & meatus. qđ quidẽ patet ex corrugatiõe,

I seu coadunatione neruorum ex frigore contingente.

198 *Siccitas etiã coarctat eos ualde: & similiter faciunt ligatura:* [e] [*apostema etiam angustat.*] *et* [f] [*obliquat eos per cõstrictionem exterius in aliquo membro generatam:*] *stringit etiam eos medicina styptica.*

[e] vel stricturę, cũ aggregant coarctãdo & apostema coarctat.
[f] cõtorsio exterius in aliquo mẽbro, & quasi quę.

Siccitas aucta ĩ aliquo membro stringit & coarctat poros & meatus eius. Idem etiã facit ligatura facta super membrum. Proculdubio apostema generatum in aliquo mẽbro A exterius angustat meatus & poros constringendo. Constringit etiam eos medicina styptica.

Hoc etiam cõtingit interdum consolidatione uulnerum & ulcerum: & etiam uerruca seu porro: et carne ĩnaturaliter augmẽtata. 199

Ex causis meatus claudẽtibus est cum vlcus, vulnusue innaturaliter consolidatur: sicut contingit in cõsolidatione longitudinis vel superficiei meatuum. Verruca etiã in eis K nata est ex causis claussionis eorum: nascitur enim interdũ interius, sicut exterius. Ex eis etiã caro est innaturaliter in eis nata.

Hoc etiam humor facit, aut sanies, uel sanguis, lac coagulatum, & aqua [g] [ ] 200

[g] i. coagulata. i. phlegma grossum.

Constat ꝙ humores infundũtur ad concauitatem meatuum, qui replent & obturant eas. & sic facit sanies in eis existens. & sic facit sanguis coagulatus, & lac caseatum.

Hoc etiam faciunt uermes lapis, & fæx sicca dura, & aer. [h] [ ] M 201

[h] i. ventositas cõclusa in meatibus.

Hoc intelligit de vermibus generatis in intestinis, ex quibus accidit colica. per lapidem etiam intelligit lapidem in vesica, & etiam calculũ in renibus. Et per aerem intelligit vẽtositatem grossam, interdũ meatus obturantem. Inde etiam cõtingit vna ex speciebus colicæ, scilicet illa, quæ contingit ex conclusione ventositatis in intestinis. Ex his autem causis contingit vt plurimũ retentio fæcum, & vrinæ.

A Causæ apertionis meatuum.

202 *Causa aperitionis meatuũ sunt fortitudo expulsiua, et debilitas retentiua.*

Apertio meatuum contingit fortitudine expulsiuę, & debilitate retẽtiuæ, scilicet à causis contrarijs eis, à quibus contingit clausio ipsorum, puta debilitati expulsiuę, & fortitudini retentiuæ.

203 *Ex his etiam est omnis medicina aperitiua calida & humida necessario.*

B Ex causis meatus aperientibus est vsus medicinarum aperitiuarũ. neq; dubium, quin medicina calida & humida meatus aperiat.

Causæ ægritudinis in numero.

204 *Quicquid augetur et excedit numero in nobis, augetur sicut ex multa materia: vt digitus, si fuerit materia laudabilis: aut rana, si fuerit materia illaudabilis.*

Quia retulerat causas apertionis & clausionis meatuũ, incipit nũc referre causas augentes vel diminuentes numerum mẽbrorum: vnde inquit ꝙ quicquid augetur in numero mẽbrorũ, augetur proculdubio ratione multitudinis materiei: quæ si fuerit laudabilis. erit quidem corpus inde auctũ naturale, sicut sext⁹ digitus: si vero mala, erit corpus innaturale, sicut est illud, quod ranã appellatur, & augetur sub lingua.

205 *Quicquid minuitur in nobis numero, contingit à contrario, cuius rememorationem fecimus.*

Causa diminutionis numeri est contraria causæ augmenti ipsius, vt D lut diminutio materiæ.

Causæ asperitatis.

Causa generans asperitatẽ ẽ ablatio humiditatis, qua interdum ex humore frigido cõtingit, puluere, stypticitate ciborum, & medicinarum. 206

Hic proculdubio retulit, causas ægritudinũ ex asperitate generatarum, dicens ꝙ efficiens asperitatem est quod aufert humiditatem sicut humor siccus, cũ infunditur ad cannã pulmonis, ipsam exasperãs. Idẽ E etiã fumus facit, & puluis, & cibi styptici, & medicinæ. hæc enim omnia guttur, & cannam exasperant.

Causa leniens asperitatem est sicut humor uiscosus, & omne pingue, & unctuosum. 207

Omne, quod habet viscositatem vel vnctuositatem, lenit asperitatẽ: sicut humores, seu humiditates viscosæ, & oleaginosæ.

Causæ coniunctionis, & vnionis separatorum. F

Proculdubio omne illud, de cuius natura est vt stet separatũ ab aliquo, cum aliquo modo ei vnitur, si cum eodem coniungetur. Si [a] [vulnus] nõ debite consolidetur, quod sit res in membro inopinata, ostendetur. 208 a vlcus.

Proculdubio nunc retulit causas morborũ situs & positionis. retulit antẽ duas causas huius rei, s. unã ex coniunctione eius, quod erat separatũ à mẽbris. vnde ait: Proculdubio omne

G omne illud, de cuius natura est vt stet separatũ à membro sibi vicino, &c. Nã cũ est talis situs, acciditq; ei vt coniungatur membro illi, procul dubio causa huius erit signatum vl cus, vel vulnus in superficie cuiuslibet ex prędictis membris. accidit.n. pter hoc, vt superficies vnius ex illis membris vulneratis cũ superficie alterius membri vulnerati con solidetur, & vniat: quẽadmodũ cõtingit hoc in eodẽ vulnere per se solũ generato, in quo.s. superficies quarundam partiũ ei⁹ cũ superficie aliarũ eiusdẽ solidatur & vnit. & ob hoc s-
H quit, φ videbis in cõsolidatione vulneris alicuius mẽbri, cũ indebite cõsolidat, & aliter quã sperares, aliud quam sperares de patiente euenit.

209 *Ex hoc ẽt est fortitudo immutatiua, & debilitas informatiua.*

Proculdubio mẽbra naturaliter separata indebite vniuntur, & solidant interdũ à principio operationis ipsorum ex fortitudine virtutis generatiuę: & maxime, qñ de natura eorũ est vt multũ vniantur, & cõiungantur. & vnũ efficiantur. & interdum adijcitur huic debilitas informatiuę. accidit autem hoc, cum
I ipsa aliquam partem ex membris separat, & sequestrat.

210 *Quamuis separatio contingens cuilibet ex eis, de quorum natura est vt sit in situ cõiuncta, sit de genere & numero ægritudinum situs & positionis in membris organicis: nihilominus est proprie de genere solutionis indiuisi, seu continuitatis: cuius quidem solutionis causæ hæ referuntur.*

Omne mẽbrũ, cuius situs indicatur per naturam esse inter ipsum & aliud, ita φ secũ coniungatur: siquidẽ contingat ei φ separetur ab illo, quãuis talis separatio mẽbris organicis referatur: erunt nihilominus proculdubio cãæ separatiõis vnius ex eis ab alio de numero causarum solutionis continuitatis appropriatæ membris consimilibus, quę proprie indiuisi solutio appellatur. et ipse quidem ad causas refert proprias consequenter. K

Causæ solutionis indiuisi.

L

Quædam est humor habens vim, & qualitatem vstiuam, [b] [& calefactiuã, & corrosiuam, aut hypostasis impulsu, seu imbibita, contusionem conferens,] vel viscositas relaxãs quod mouere deberet, vel saltus cõtundens, lanians & disrumpens, vel lapis offendens, & contundẽs. 211

b. aut putrefactiuã aut corrosiuã, & disruptiuã, aut grauitas extendẽs aut disrumpẽs.

Motum est φ hęc oĩa soluunt cõtinuitatẽ, s. humor corrodens, & calidus, & hypostasis membrorũ contusiua, necnon humor viscosus. dislocantur. n. partes motiuæ ex laxatione, quã eis inserunt. & similiter saltus soluit continuitatem mẽbrorum, & lapis lædit, & offendit membrum, & carnem contundit. M

Ex eis sunt medicinæ corrosiuæ, & vstiuæ, ut ferrũ corrodens, & lanians. & quandoque uentus scindit ratione tensionis. idem etiã agit ignis, sicut & in cæteris. 212

Hoc totum est per se notũ & manifestum, ideo non expono.

Capitulum

A Capitulum tertium de e{rebus egredientibus a natura, & sunt accidentia} d{morborū.}

a accidentibus

d ——

213 *Quadam ex accidētibus reperiuntur in operationibus, & quadam in quibusdam corpori contingentibus, et quadam in egredientibus ab eodem: puta ī sputo, fæcibus, e[egressu sanguinis,] sudore, & vrina.*

e ——

Quoniam iā explicuit rememorationem de morbis & ipsorū causis, incipit nunc referre accidentia B post ipsos contingentia. nam accñtia consequuntur morbos, sicut & morbi causas, & necessario fiunt ex eisdem. Inchoauit autem in hoc a diuisione accidentium ī eorum prima genera. vnde inquit ꝙ ipsorum sunt tria genera. Quorum primum est accidentium ab operationibus membrorum assumptorum: vtpote à nocumento ipsorum. & hoc quidē est certius ex eis. Secundum est accidentium a qualitatibus corporis assumptorum: puta a citrinitate, macie, & qualitatibus alijs, quę contin- C gunt corpori post ęgritudinem ex immutatione ipsius. Tertium gen⁹ est accidentium sumptorum ab egredientibus a corpore: sicut ab immutatione fæcum, vrinæ, & sudoris, & fluxu sanguinis, & alijs exeūtib⁹.

214 *Egressus naturalis operationis a dispositione sua est triplex, s. ipsius debilitas, ipsius ablatio, & ipsius immutatio, seu corruptio: quod in quolibet membro est etiā manifestum.*

Egressus operationis a dispositione sua naturali fit tripliciter: aut debilitatur, aut omnino aufertur, aut sic immutatur ꝙ indebite fiat. Vnde exempli gratia, si digestiua stomacho debilitetur, egredietur cibus indigestus. si vero auferatur, qualis assumitur, egredietur. sed si calore indebite alteretur, vtetur quidem cibus, & fumosus efficietur. & hæc q. dem genera sic in omnibus operationibus sunt reperta. hoc enim notum est in visu. D

Debilitas enim operationis visus est, cum aliquis debiliter videt: & ipsius ablatio, cum omnino visus prohibetur vel aufertur: & ipsius corruptio & inconueniens immutatio, cum imaginatur se videre, qua non videt. 215 E

Exemplum debilitatis operationis est sicut debilitas visus. Et exemplum ablationis eius est sicut visus ablatio, & dicitur proprie cæcitas. Exemplum vero malę & corruptæ operationis est, cum quis imaginat ꝙ videt quæ non videt, i. cum videt ei esse ꝙ non est: sicut est, cum videtur ei vnum duo esse. F

Exempla accidentium proportionabilia reperiuntur in accidentibus contingentibus alijs operationibus. 216

Hęc tria genera accidentium reperiuntur in omnibus alijs operationibus, sicut & dictum est de operatione visus. Est autem sciendum, ꝙ ipsimet morbi sunt causę horum accidentium. Nam si corruptio, vel immutatio operationis fuerit ī mēbro consimili, erit quidem causa ip-

G sius vna ex octo speciebus malæ cō plexionis. Si vero fuerit in organico, erit causa ipsius vna ex spēbus morborum organicorum.

a De accidētib⁹ pceptis ex sensibus.

a {Accidentia super æqualitate corporis.}

217 *Sensus visus attingit, & percipit interdum aliquod ex accidentibus qualitatum corpori contingentibus, sicut citrinitatem*

b Ictericis. b[ ], *& tumorem visu perceptibilem. Et interdum attingit et percipit auris aliquod ex*

H *eisdem, sicut sonum ventris in hydrope. Et percipit etiam ex eis aliquod sensus odoratus, quemadmodum fœtorem contingentem in vlceribus putridis, & corruptis. Ex eis etiam est quod suo sapore gustu percipitur, sicut cōtingit cum acredo vel acetositas in ore percipitur. Tactu etiam quoddam ex eis cognoscitur: sic.n. per tactum cognoscitur cancri durities.*

I Accidentia sumpta a qualitate corporis sunt quinque, secundum numerum quinque sensuum. Nā ex eis sunt quæ attinguntur, & percipiuntur sensu visus: sicut colores a natura egredientes: puta citrinitas icterico contingens, & tumor in patiente apostema, & alijs apparens. Et ex eis sunt quæ aure, vel auditu attinguntur, soni scilicet egredientes a natura: sic enim auditur rugitus, & gurgulatio in ventre hydropici, cum ab vno latere ad aliud mouetur. Ex accidentibus etiam percipiuntur quędam odoratu, sicut in

K his, quorum odor est fœtidus: vtpote in vlceribus fœtentibus ratiōe putrefactionis & similiter calefactiōis eisdem contingentis. Et ex eis sunt, quæ suo sapore per sensum gustus percipiuntur: sicut contingit in ore amaritudo, vel acetositas. Ex his accidentibus sunt, quæ sensu tact⁹ cognoscuntur: sicut durities contingens mēbro, in quo est cancrosum apostema. Sunt autem quatuor humores causæ horum accidentium.

c Accidentia ab egredientibus a corpore.

L

218 *Super accidentia ab egredientibus a corpore sumpta, excitantur quidem quinq; sensus.*

Quinq; sunt species accidētium ab egredientib' a corpore assumptorum secūdum numerum ipsorum sensuum: sic.n. est in eis, sicut in speciebus accidentium sumptorum ab his, quæ corpori contingunt. & ipse quidem refert eas consequenter.

219 *Sicut in vrina, si rubea sit vel nigra: & sputo si fuerit velut sanguis, vel sicut butyrum: & in eo, quod quidem ratione dissolutionis,*

M *vel resolutionis egreditur, sicut cōtingit in ventositate, sternutatione, singultu. in vomitu etiam reperitur interdum acetositas, amaritudo, uel stypticitas. & cum urina fuerit fœtida, significat quidem super vesicæ vlcera. & in sudore sentitur, si frigidus fuerit uel calidus, tenuis vel viscosus.*

Ac-

A Accidentia visu percepta in egredientibus a corpore per operationē naturæ, sunt sicut rubedo vrinæ, & ipsius nigredo in febre apparentes, & sicut sputum sanguineum, i. rubeum ab ore egrediens, & butyrosum, i. album apparens in morbo pulmonis. Accidentia autem, quæ i egredientibus a corpore percipiuntur per auditum, sunt soni contingētes ex impulsione naturæ, superfluitates a corpore expellentis: sicut contingit in ventositate deorsum egrediente, & sternutatione, quæ contingit cū caput superfluitates digestionis suæ super nasum impellit, & sin-
B gultu contingente ex impulsiōe humorum nocumentum stomacho īferentium. Sed qui percipiuntur per saporem, sunt sicut acetositas percepta in eo, quod a stomacho egredit' cum vomitu : & similiter amaritudo, & stypticitas. hi enim sapores interdum cum vomitu sentiuntur. Quæ autem odoratu sentiunt', sunt sicut fœtor vrinæ significans super vlcera vesicæ: significat nihilomin' etiam super corruptionem & putrefactionem in corpore existentem. Quę autem ex istis sensu tactus per-
C cipiuntur, sunt sicut sudor ipse. percipitur enim per eum aut calidus, vel frigidus, tenuis vel viscosus. Quidam tamen opinati sunt, ꝙ tenuitas, & viscositas sensu visus pcipiant'.

220 *Hæc quidem accidentia sunt patientium passiōes, & apud nos signa & demonstrationes. Et postquam feci rememorationem de his quasi transitorie, & in generali, faciam nunc rememorationem de eisdem in speciali.*

Hæc quidem accidentia, quorū rememorationem fecimus, sunt in ægris passiones, & apud Medicos signa sunt super eorum morbos demonstratiua. Et hoc ideo, quoniam morbi sunt causa accidentium, & causata quidem attestantur, & significant super suas causas. vnde sicut fumus significat, & attestatur super ignem, sic quidem accidentia significant super egritudines. pro tanto placuit sibi referre nunc hęc accūtia, inquantum sunt signa demonstratiua, & significantia. Hęc autem est tertia ex partibus huius scientię, s. de rebus extra naturam. D E

Rememoratio signorum.

Omne signum, sicut dictū est, est rememoratiuum, aut præsentis indicatiuum, vel futuri prognosticum. est tamen utile non necessarium nobis quod referimus ex eo quod præterit, sicut humiditas terminati sudoris. 221

Tres autē sunt species signorū. Nam si significet super egritudinē presentem, dicitur indicatiuum: & si significat super ægritudinem præteritam & terminatā, dicitur rememoratiuum: rememoratio. n. & memoria sunt eius, quod pręterijt: si vero significet super egritudinem futuram, appellatur prognosticum. Deinde Inducit exemplum rememoratiui, & dixit: sicut humiditas, &c. i. sicut humidiates, quas reperit Medicus in corpore patientis, significantes ei ꝙ patiens iam sudauerat in ꝑterito: & interdū significant ei ꝙ ægritudo iam fuerit terminata. hoc aūt genus non est Medico necessariū, nisi per accidens, sicut diximus. F

G 222 *Omne illud, quod significat super illud quod iam existit, neque non etiam quod significat super illud quod speramus, est quidē multum necessarium: cura enim cõueniens fit a nobis cum auxilio huius rei.*

Quod ex signis significat super ægritudines præsentes, & super futuras generari, & super accidentia ex earum generatione cõtingentia, est quidem ex his, quorum cognitio est perutilis, & multum necessaria H in hac arte. innitimur enim his cũ securitate.

223 *Ex his quidem signis sunt quædam generalia, & quædam specialia, & particularia alicui ex mēbris: de quibus quidem specialius faciam rememorationem in arte seu parte artis curatiua.*

Signa harum duarum specierũ diuiduntur. Nam quędã horũ sunt specialiter significantia super quãlibet ex ęgritudinibus: & ex eis sunt quędam generalia significãtia morbos in generali. & ipse quidem incę I pit a rememoratione gñalium: & loquitur de specialib⁹, cum loquit̃ de cura cuiuslibet morbi, vt ipse dicit.

Rememoratio signorum indicatiuorum.

224 *Omne signum generale sumitur a membris principalitatem & dominium habentibus: puta ab hepate, cerebro, & corde: hæc. n. secundum veritatem dicuntur principalia.*

Signa generalia sumuntur ab accidentibus membris principalibus K contingentibus. & quia mēbra sunt, quæ exercent operationes multas i multis membris corporis, ideo quidem accidentia eis contingentia significant super corruptionē, & malam dispositionem plurium ex mēbris corporis, & in summa super læsionem & nocumentum vnitum ex speciebus virtutum primarum generalium in corpore existentium. Sicut accidentia reperta in vrina significant super morbos & nocumēta virtutis naturalis in hepate existētia, & contingentia. & accidētia pul L sus super morbos vitalis virtutis secundum opinionem Medicorum: & s̃m Philosophum super morbos virtutis nutritiuæ.

Vt cum est rectæ formationis, 225 *seu imaginationis, & ratiocinationis, seu cogitationis, sanæ memoriæ & recordationis.*

Sanus mente dicitur cum est rectæ imaginationis, iustæ seu rectæ cogitationis, & sanæ recordationis. Voluit autem sic loqui, quoniã cũ læditur aliqua ex prędictis operationibus, significat super lęsionem par M tis cerebri illi operationi appropriatæ. Est autem anterior pars cerebri locus imaginationis, seu formationis: & medium cerebri est locus ratiocinationis: sed pars eius extrema est locus memoriæ & recordatiõis. Vnde significat ꝙ ĩ patiēte malitiã imaginationis & formatiõis sit morbus in anteriori parte cerebri. & significatur, cum patitur mens & rõ, ꝙ medium cerebri patiatur. cũ vero memoria patitur, significatur ꝙ posterior pars cerebri sit ægrota.

Mo-

A 226 *Motus etiam & sensus laudabilis significat super capitis sanitatem: & nocumenta eis contingentia denotãt proculdubio quòd morbi existant in cerebro.*

Quod hic dicitur, est per se notũ. Nam cum motus corporis, & perceptio sensuum sani sunt & laudabiles, significant quidem super capitis sanitatem: & cum læduntur, significant super capitis morbos.

227 *Cum cor incedit recte in pulsatione sua, tunc eius dispositio est pa-* B *cifica, & tranquilla.* [a] [

]

a Et pulsus, q̃n variat̃ a cõsueto mõ, sigñat corruptionẽ, Et p diuersitatẽ pulsus sigñat sup spẽs diuersas ęgritudinum.

Si cordis pulsus moueatur, velut cõsuetum est & debitum, significat super cordis sanitatem. Si vero deuiet a consueto & sibi debito per naturam, significat quidem morbos: sicut cum variatur, & diuersus ĩ pulsationibus efficitur. tunc enim attestatur super diuersas species ęgritudinum. Nos autem declarabimus C consequenter, quis & qualis sit talis pulsus diuersus.

Genera pulsus.

228 *NEquaquam fuerunt genera pulsus in numero denario posita, nisi ab ore sapientis, quorum quidem primus ab æstimatione dilatationis est assumptus: ipse enim significat super dominium, & fortitudinem virtutis, & ipsius æqualitatem.*

Genera prima pulsuum sub denario numero includuntur, secundum φ ea sapientes dixerunt & nũciauerunt: quarum quidem primũ D existit in existimatione dilatatiõis venarum: quarum quidem dilatatio est interdum fortis & valida, & interdum proportionalis æqualis temperata.

Magnus autem est, cuius dimensiones eminent [b] *[& descendunt,] & significant super fortitudinem secundum suam existimationem.* 229

b vel deuenunt

Quia dixerat φ vnum ex generibus pulsuum reperitur in qualitate seu dispositione dilatationis venæ, accedit nunc ad referendum species E sub hoc genere existentes, i. in quas diuiditur genus illud. Vnde inquit φ vna ex eisdem est illa, quę s. est nota in pulsu magno: & est ille qui ascendens dicitur, i. eminens in oĩbus suis dimensionibus, scilicet ĩ longum, latum, & profundum: vt φ magis debito in longum extendit, aut in latum, aut quia magis debito secũdum membrum, in quo est, eleuatur.

Paruus pulsus est contrarius in virtute, & etiam pulsus longus, & breuis. 230 F

Voluit dicere φ pulsus, qui paruꝰ dicitur, est in hoc genere contrarius pulsui magno. & ipse quidem est in omnibus suis dimensionibus diminutus & depressus. & refert consequenter alias duas species pulsus: & sunt illi, qui dicuntur longus, & breuis. Est autem longus pulsus, cuius longitudo augetur vltra longitudinem naturalem: & breuis quidẽ est huic contrarius, s. diminutus a sua longitudine naturali.

G 231 *Ex eo etiam est strictus, & latus: necnon etiam eminens, & profundus.*

Hi etiam sunt quatuor alij: quorum vnus dicitur strictus, & est ille cuius latitudo minor est latitudine sua naturali: secundus autem est ille, qui dicitur latus, & est ille cuius latitudo maior est latitudine sua naturali: tertius vero est ille, qui dicitur eminēs, & est multū altus: sed quartus est huic contrarius, & est profundus: medius autem est æqualis inter omnes has species, & est naturalis.

H 232 *Genus eius relatum tēpori motus, est uarium & diuersum, ex quo est pulsus uelox, magna iactātia, & significat quidem super uim & calorem. Ex eo etiam pulsus est & tardus* c*[dominans congelationis: unde significat super debilitatem cum frigiditate.]*

c huius frigiditatē, vl cōgelationem.

Secūdum quidem genus pulsus sumptum est ab existimatione temporis motus eius, ex quo quidē est velox in motu suo, significat super
I dominium & abundantiam virtutis & caloris. & ex eo est tardus I motu, qui quidem significat super debilitatem virtutis & frigiditatem. & naturalis quidem in hoc genere est medium inter ambos.

233 *Genus sumptum ab existimatione temporis quietis diuiditur in suas species, scilicet in frequentem spissum & sine quiete, significantem super debilitatem uirtutis, et* a*[caloris,] & in rarum, sibi con-*

a calorem

trarium, qui super laxitatem & K
frigiditatem attestatur.

Genus pulsus sumptum ab existimatione quietis diuiditur in frequē tem, spissum, & est ille qui modicā habet quietem: qui quidem debilitatem virium significat & caloris. virtus enim ratione suæ debilitatis in dilatando venam reiterat magis debito venæ extensionem & dilatationem: & ratione excessus caloris festinat magis debito motum suū: & Ide sequetur quietis abbreuiatio & diminutio. & in valde tardum & rarum, qui s.cōtrarius est prædicto, L
& significat super laxationem arteriæ, & frigiditatem complexionis.

Genus sumptum a dispositione uirtutis diuiditur in fortiter pul- 234
santem & magnum, & in sibi contrarium debilem, cuius pulsatio profunda est & exilis.

Quartum genus pulsus est sumptum a dispositione virtutis pulsatiuæ: & diuiditur in duas species, s. in fortiter pulsantem & percutientem digitos, & in debiliter percutientē.

Ex genere sumpto a corpore ue- M
na per tactum est pulsus durus, 235
qui attestatur super siccitatem: et ex eo est, qui tactu mollis & humidus reperitur, significans super sui corporis humiditatem.

Genus pulsus sumptum a dispositione & qualitate venæ pulsatilis diuiditur in duas species. Quarum vna est, cum Medicus sentit corpus venæ pulsatilis durum: & hoc quidem significat super siccitatem cōplexionis corporis patientis. Secunda

A da vero est, cum sentit Medicus venam pulsatilem humidam & mollem: quæ significat complexiõis humiditatem corporis patientis.

36 *Genus sumptum a prima qualitate corporis uena significat recte super complexionem: scilicet frigidus super frigidam, & calidus super calidam.*

Proculdubio genus sumptum a qualitate corporis venæ pulsatilis diuiditur in duas species: & ambę simul significant æqualiter super cõ-
B plexionem: quarum vna est cum sentitur vena pulsatilis frigida, & significat super complexionis frigiditatem: secunda vero est cum ipsa sentitur calida, & significat super complexionem calidam. Est autẽ hoc genus eiusdem qualitatis cũ eo quod ante ipsum: sunt.n.de numero qualitatum tangibilium.

237 *Genus sumptum ab eo, quo repletur* [b] [*uena,*] *declarat dispositionem & esse humorum eius: plenus .n. super humorum abundantiam,*
C *& uacuus super ipsorum diminutionem habet attestari.*

b arteria

Genus sumptum ab eo, quod circundat vena pulsatilis, significat quidem super multitudinem, aut diminutionem humorum significatione manifesta. Nam si percipiatur plena, significat quidem super augmentum humorum: si vero vacua, super eorum diminutionem & paruitatem.

238 *Genus sumptum ex motiõibus & quietibus pulsus, detegit quide ad sensum tactus species eius.* D *Est autem ex eo species iusti ponderis, & conueniens pulsibus ætatum, temporum anni, & regionis. Ex eo etiam est egrediens a debito consueto.*

Hoc quidem genus sumitur ex comparatione temporis motus pulsus ad tempus quietis ipsius. sunt autem duo motus, & duæ quietes ipsius. Vnus autem ex motibus eius est, cum arteria extenditur & dilatatur, & alius cum stringitur. Et vna quidem ex duabus quietibus E
eius est inter finem dilatationis, & principium eius constrictionis: sed secunda est inter finem constrictionis & principium dilatationis. hoc autem ideo est, quoniã inter quoslibet duos motus contrarios in vno motore existentes, oportet de necessitate esse quietem mediam inter eos ambos existentem. Cum autem dixit superius quietes, intellexit has duas quietes: & cum dixit motus, intellexit hos duos motus. vnde inquit quòd in comparatione temporis quietis, pulsus ad motum eius est genus eius, sub quo sunt F
species detectæ & manifestæ ad sensum: ex quibus quidem est species illa, quæ dicitur, pulsus iusti ponderis: & illa, in qua comparatio, & proportio temporis motus ad tempus quietis est naturalis. Et cum dixit, quòd est conueniens pulsibus ætatum, &cæ. intellexit, quòd talis proportio variatur, & diuersificatur penes diuersas ętates, tempora anni, & regiones. Naturalis enim in hoc est ille, qui congruit ętati eius, cuius est, & similiter tempori

G pori anni, & regioni eius. Egrediens vero a natura est ille, qui disconuenit ei, cuius est ſm iſta, vt ſ. ſit in eo alia proportio motus ad quietem, q̃ prætendat in eodem ætatis, tempus anni, & locus habitationis eius. Iuſtus autem pondere naturali eſt ille, qui in complexione æquali, & temperata ætate, temperato etiam tempore anni, & regione, & ſimilibus i temperie reperitur: talis nãq; pulſus dicitur iuſtus ad pódus & ponderatus.

239 *Ex eo etiam eſt pulſus contrarius ei, quem præmiſi ſine põdere.*

H Intellexit pulſum ſine ordine illum, in quo proportio exiſtẽs inter motum & quietem, eſt proportio egrediens a proportione naturali. Opinantur autem Medici ꝙ talis ꝓportio naturalis eſt, ꝙ ſit motus tantus, quanta quies, & quantum plus, ſm ꝙ mihi videtur. Nunc inquit ẽt Gal. quod duæ quietes eius ſunt, & ẽt ſiſt percepte, ſ. ingrediens & peregrediens. Raſis tamen negat perceptionem quietis ingredientis.

240 *Aliud genus eius ſumitur ab æqualitate vniformitate, aut diuerſitate & inæqualitate ipſius.*

I Hoc genus pulſus diuidit̃ i duas ſpẽs, ſ. in illum qui dicitur vniformis ſiue æqualis: & illum, qui diuerſus & inæqualis dicitur, qui ſ. contrarius eſt primo.

241 *Qui recte incedit vniformiter & ordinate, dicitur vnitus ſiue æqualis: qui uero claudicat & deuiat in hoc, inæqualis dicitur, & diuerſus.*

Intellexit quidem per pulſum vniformem, & ęqualem, illum cuius quidem percuſſiones conuenit̃ in pondere, & in genere dilatationis, & genere temporis mot᷒, & genere tẽporis quietis, necnon etiam in gñe fortitudinis & debilitatis. qui enim eſt vniformis in his omnibus, dicitur æqualis. hęc omnia autem habent eſſe ſecundum quantitatem, cum ſit in eis proprie æqualitas. ideo quidem declarauit ea, & repoſuit ſub hoc genere ſumpto a proprietate quantitatis. K

In diuerſitate generis ſumpti a numero percuſſionum arteriæ ſunt differentiæ. 242

Differens quidem percuſſionib᷒ eſt ille, in cuius diuerſitate ſunt differentię, hoc aũt ideo dixit, quoniã ex ſic differentibus eſt, qui diuerſificatur in multis percuſſionibus: & ex eis eſt, qui ſolum i vna percuſſione variatur & diuerſificatur. L

Differens pluribus percuſſionibus diuiditur in duas ſpecies. 243

Differens pl̃ibus pcuſſionib᷒ diuidit̃ in duas ſpẽs: quarũ duarũ ſpẽrũ facit mentionem poſt.

[a] *[In inæqualitate & diuerſitatibus ordinatum] & ordine carentem, quem ſcilicet anima percipere nequit.* 244 M

a inordinatũ diuerſum.

Voluit poſt oſtendere ꝙ inęquale & differens pluribus percuſſionibus diuiditur in pulſum in huius diuerſitatibus ordinatũ, & in pulſum nullum ordinem ſeruantem in eiſdem, i. contrarium primo: de quo inquit, ꝙ anima nequit ipſum comprehendere. Intelligit autem per inordinatum in huius diuerſitatibus illum, cuius aliquę percuſſiões ſunt diuerſę inter multas vniformes, ita

ſ. ꝙ

A q fit vna diuersa inter plures vniformes, aut huic cõtrarium. Et post hæc diuisit ordinatum in duas species, & dixit.

245 b & hũs ordinem. b[*Dominus huius ordinis*] *dicitur reuersiuus: & est secundum dictum nostrum ille, qui postquam nunc sic percussit, reuertitur consequenter ad percutiẽdũ sicut prius.*

Intelligit q ex ordinatis in huiusmodi diuersitatibus est quidam, cuius diuersitas redit post aliquas percussiones vniformes, i. q reuertitur
B ad diuersam percussionem post determinatas percussiones similes & vniformes: & est ille, quem intellexit, cum dixit: qui postquam nunc sic percussit, reuertitur, &c. i. cũ nũc percutit manum, est ĩ aliqua forma diuersitatis: & consequenter per determinatas percussiones æquales reuertitur ad illam eandem formam in pulsando & percutiendo. & quidam ex eo est, cuius diuersitas minime redit sicut prius: & consequẽter fecit huius mentionem.

C c[*Ex eo etiam*] *est, cuius regressus*
246 *minime sunt vniformes: & ta*
a & qdã *lis est qui cauda soricis appellatur.*

Intellexit ex his diuersis & inæqualibus percussionibus, q quidam non regrediuntur seu redeunt post determinatos regressus percussionũ æqualium in has inæqualitates. Ex hac autem specie est pulsus, qui cauda soricis appellatur: & est pulsus ille, qui a principio suæ pulsationis magnus apprehenditur, secunda autem eius pulsatio consequenter minor pima percipitur, nec cessat a tali diminutione pulsationum, donec quasi ad nihilum deuenerit: adeo q interdum vltima sensui percussio occultatur, & interdum minime. D Et ex hoc quidem compatat ipsum caudæ soricis: quoniam continue post eius magnitudinẽ minuitur & subtiliatur, sicut & cauda soricis. & huiusmodi quidem pulsus dispositio reuertitur interdum, & interdum nequaquam, s. ad primam dispositionem, & ordinem. Et postquam retulit differentem, & inæqualẽ in pluribus percussionibus, refert consequẽter inæqualem in vna percussione.

Est etiam ex eo, qui differens 247
seu diuersus in vna percussione re- E
peritur cum mensura quatuor digitorum.

Diuersus & inęqualis in vna percussione dicit ille, cuius partes sunt dissimiles in his generibus repertis in vna percussione arteriæ reperta ĩ arteria: vt cum erit velocitas dissimilis vnius percussionis. & sic erit de alijs generibus. & hoc, quia erit arteria in principio sui motus multum velox, & in fine multum tarda: & è conuerso. Et postquam ostendit qd sit differens in vna percussione, cui⁹ sunt plures species, ex quibus quidã F habent propria nomina, & quidam non, ideo inquit.

Ex eo etiam est proportionatus 248
alicui rei, & quidam sunt qui nulli rei referuntur. & sermo quidem noster erit nunc super nominatas.

Ex his quidem speciebus sunt q̃dam nomen habentes & quædam non, & primæ quidem proportionãtur & referuntur alicui rei. & nos quidem loquemur nunc de nomen habentibus.

G

249 *Ex his quidem est pulsus intercisus, & d[dominus coniunctionis,] ex his etiam est altus, humilis, & depressus.*

[margin: ex his ẽ abens cõ inuitatẽ]

Ex sic diuersis vna percussiõe est ille, cuius percussio prius interciditur & finditur, & consequenter vnitur & iungitur. ex his etiam sunt, quorũ partes quędam sunt altæ, quędã humiles, & depressę.

250 *Ex his etiam est, i cuius percussione duo sunt ictus, & ex eis, i quo sunt plures.*

H Hic pulsus similat̃ malleo, quo percutitur super incudem, & sola resistentia incudis per se: primo eleuatur, & consequenter per se percutit incudem iterato.

251 *Est etiam ex eis Vermicularis, & serrinus, similiter formicularis, & undosus.*

Vermicularis quidem similatur vermi in motu suo, qui cõtingit ex debilitate virtutis nequeuntis arteriam impellere: qui quidem fortior est formiculari. Vndosus autẽ aquarum vndis assimilatur, & significat

I humiditatis dominium, & sudorẽ futurum. Serrinus vero assimilatur serræ dentibus: qui quidem hẽt attestari super apostemata in tunicis interiorum membrorum generat, puta super pleuresim, & alia ab eo.

252 *Ex his etiam est ille, qui tremulus dicitur: ex quo est significans super hecticam.*

Hic quidem pulsus, s. tremulus significat super spasmum: & similis ei significat super hecticam.

Omne quidem pulsus genus cõtinet duas species, & ambæ sunt K

cõtrariæ: inter quas est vna æqualis, quæ ex ambabus contrarijs descendit, seu reponitur in gradu. 253

Omnis pulsus ex generibus prædictis continet sub se tres species: ex quibus duę habent rationem extremorũ, s. pulsus excessiuus in illo genere, & diminutiuus: & medius iter ambos est æqualis in illo genere.

Inter species uero generalis diuersitas est multa, & non est æqualis, & media in diuersitate. 254

L

Inter species, quas retulim⁹, sunt varietates, & alij ab eis habẽt mediũ 255

Ex pulsu temperati corporis cognosces pulsum cuiuslibet, donec scias ex eo cui lateri æquatur, aut inæqualis efficiatur.

Pulsus cuiuslibet cognoscitur p comparationem ad pulsum, ęqualẽ complexionem habentis. Et medi⁹ quidem, & tpatus in illis generibus conuenit cum pulsu eius: inæqualis vero & intpatus est ei dissimilis. vnde in comparatiõe eius ad aliud scitur versus quod genus egrediatur M

ab ęqualitate, aut ad quẽ excessum, vel diminutionem declinet.

Omnis pulsus egrediens a dispositione conuenienti dicitur comparari ad egressum complexionis eius. 256

Egressus cuiuslibet pulsus a pulsu æquali est quidem sm̃ egressum complexionis ipsius a complexione æquali: i. declinatio pulsus illius erit secundum declinationem complexionis eius.

A 257 *Scito esse varias species pulsuũ in diuersis ætatibus, quatuor anni tẽporibus, & diuersis regionibus.*

Sciendum q diuersæ sunt species pulsuum sm diuersa tempora ętatũ hoĩs, & sm quatuor anni tpa, neque non & sm naturas varias regionum. & hoc quidem est necessariũ, qm̃ vnica complexio sm diuersitatem ipsorum variatur.

258 *Et etiam in diuersis complexionibus hominũ, & habitudinibus: masculis, & mulieribus.*

B Est etiam sciendũ q diuersę sunt species pulsuum sm diuersas complexiones hoĩum, & habitudines diuersas, i. sm maciem, & pinguedinẽ: & etiam sm maris, & mulieris complexionem. & hoc, qm̃ pulsus naturalis diuersificatur etiam & variaẽ penes ista. vnde Medicus qui hoc ignorat, ignorat quidem pulsum æqualem in quolibet hominum.

259 *Pulsus uelocitas cum magnitudine est in calido, sicut etiam & in ætate iuuentutis, & in masculo.*

C Pulsus calidę complexiõis est velox & magnus. talis ẽt pulsus est iuuenum, & masculorum: est. n. calor excellens in istis.

260 *Talis autem est in regione, & habitatione meridionali, macro, pregnante, & æstate.*

Locus etiam meridionalis, & regio significat q præ multitudine caliditatis suę pulsus quidem incolarum suorum velox sit & magnus. talis etiam est pulsus macri: & hoc ratione excessus caloris eius. & etiã pulsus pregnantis: ipsa enim calefit D ex affinitate foetus.

In frigido enim est pulsus paruitas, & tarditas: & consimilis quidem est in senibus, & a [autumno.] 261

a hyem

Pulsus enim frigidas complexiones habentium paruus est & tard⁹, cõtrarius s. pulsuum complexionũ calidorum. talis etiam est pulsus senum, & autumni. & hoc ratione frigiditatis in his etiam ętatibus & tẽporibus dominantis.

Consimilis quidem est in mulieribus, & in pingui carnem laxam habentis, & talis etiam est in septentrionali. 262 E

Pulsus quidem mulierum paru⁹ est & debilis: & talis etiam est hoĩs pinguis, cuius caro est laxa: & etiam habitantis in septentrionali.

Cuiuslibet sicci quidem pulsus est durus, & cuiuslibet humidi est quidem pulsus mollis. 263

Cuiuslibet hoĩs habẽtis complexionem siccam est pulsus durus: & cuiuslibet hominis habentis cõplexionem humidã est pulsus mollis. F

Pulsus cuiuslibet habentis complexionem æqualem & temperatam similatur quidem pulsus perfecto ipsius ueris. 264

Pulsus habentis complexionẽ ęqualem assimilatur pulsui veris iã perfecto. intelligit autem q pulsus cuiuslibet ex istis duob⁹ sit ęqualis.

Quartum clima sequitur complexio prædicta. 265

G Ferunt Medici q sputum rotundũ & globatũ significet sup phthisim. ego tamen nõ ero de primis dicentibus hoc, q significet super diaphragmatis apostema. Intellexit autem hoc apostema, quod dr Arabice birsen. Quòd si cum prædicto sputo erit febris valde vrens, significat super saniei generationẽ in diaphragmate. si vero cũ eo assit febris lenta & chronica, significabit quidẽ super phthisim. & hoc quidẽ intellexit in hoc dicto suo.

284 *Si patiens non cessauerit tussire, iã quidem incidit in phthisim.*

H *Sputum autem egrediẽs sine tussi et difficultate, significat super perfectam digestionem* [c] [ ]

c. & ẽ I eo albedo, grossities cõtinua vel æqualis, sine putredine euenies prio.

Sputum quidem significans sup perfectam digestionem, est illud, in quo quinq; sequentes conditiones vniuntur, scilicet q sit album, spissum, & coniunctum, & sine tussi laboriosa egrediatur, & sine fœtore seu odore horribili.

Rememoratio signorum sumptorum ab operatione Hepatis.

I 285 *Generatio quatuor humorũ est in hepate, ex cuius augmẽto augetur humor in corpore.*

Generatio quatuor humorũ est in hepate: & cùm augetur eorum generatio, in eo augentur & humores ipsi in corpore toto.

286 *Omne membrum ratiõe ipsius augetur: est nihilominus in ipso membro propria operatio.*

Intellexit q omne membrum in corpore ratiõe hepatis augeatur: & q nihilominus membra nutrientia sint, id est in nutrimẽto ex propria operatione eis appropriata, agẽtia. K Est ergo prædicta operatio in eis ratione hepatis: hoc est dictu, q quia hepar ẽ fons virtutis naturalis, sunt per ipsum virtutis naturales in residuo corpore: vnde egrediuntur & fuguntur ab eo, sicut sunt & vitales à corde, & sensitiuæ à cerebro. Hoc tamen est sm opinionẽ Hippocratis, Galeni, & Platonis.

Ex vapore aũt ipsius fit spiritus. 287

Ex vapore quidem Ĩ hepate existẽte fit spiritus naturalis, quo quidem mẽbra suas exercent operationes naturales. hæc aũt minime sensu pcipiunt. sed est dictũ, ad qđ opinione solum attingit. hanc autem L opinionem sum alibi perscrutatus.

[d] *[Ex reliquo corpore seu humore eius] sano fit corpus sanum. est autem humor sanus, cum hepar sanum fuerit.* 288

d. Ex humore mẽdo fit corpus sanũ. ex humore.

Sanitas corporis stat in sanitate hepatis. sanitas.n. corporis stat p sanitatẽ humorũ, cũ Ĩ existũt sm naturalẽ dispõnẽ. talis autem sanitas humorum ex sanitate hepatis est.

Et aqua quidem deuehũt cibũ ad ipsum: miscenturq; cuilibet humori super eum dominanti. 289 M

Aquę quidẽ in potu sumptæ deuehũt, & penetrare faciũt cibũ sumptũ ad hepar, & cũ humoribus sup eum dominantibus commiscẽtur.

Aqua etiam mittuntur ab ipso hepate ad eius colatoria: & ipsa nihilominus cum humoribus cõmiscentur. 290

Hepar quidẽ separat aquã in potu sumptam, postquã ad ipsum per

uenerit

A ueneritab humoribus: & impellit eam ad renes, & renes ad vesicã. cõmiscetur nihilominus cum humoribus, idest cum modico ex eis.

291 *Et ipsa quidem aqua fert secũ colores eorum,*[c] *[nec non etiã omne illud, quod est necessariũ in declaratione et significatione eius.]*

i. & qđ ab [humor]is in ipsa exprimit, manifestatur nobis.

Hoc, qđ dr̃, est notum. nã aqua in potu sumpta, & per vrinã emissa, fert secum colores humorum ĩ corpore existentium, & ĩo significat super dispositionem & esse † ipsius.

† a. l. corũ.

292 *Et proculdubio quicquid diximus est manifestũ, super cuius veritatem sensus etiam attestatur.* B *sunt enim apud nos ex vrina significationes significantes qualis sit processio patientis.*

Hoc qđ dixit est manifestum ex eo qđ præcessit. qm̃ cũ vrina ex humoribus sibi commixtis fuerit tincta & colorata, habet quidem super eosdẽ necessario attestari. Et in summa, qm̃ ipsa est superfluitas digestionis vnis, quę fit in hepate, habet quidem significare super dispositionẽ totius corporis generalem.

De Vrina, & Primo de coloribus.

C

293 *Albus color vrinæ est ex signis super multitudinem cibi & potus, seu nauseatiuam satietatem significãtibus, aut super dominium frigoris, vel humiditatis phlegmaticæ, aut super fluxũ vrinæ, uel oppilationis hepatis.*

Color quidẽ albus significat sup multitudinẽ cibi & potus, aut super destructionẽ digestionis in stomacho, aut super dominiũ frigoris, vel D super dominiũ humoris phlegmatici, aut super fluxũ vrinæ, i. egressum eius inuoluntarium, in tali. n. fluxu egreditur vrina alba & indigesta: vel super oppilationes hepatis, qm̃ oppilatio est ex prohibentibus digestionem, neque potest tunc grossum ex vrina per vias suas penetrare, sed solum subtile & aquę propinquum in colore.

Cùm autem vrina uidetur modicum citrina, significat quidem super paruitatem choleræ: sed cũ est in colore ignea, significat super multitudinem choleræ. 294 E

Hoc etiam est per se notũ: quoniam cùm vrina exit cum parua citrinitate, significat quidem quòd parua cholera fuerit ei commixta, & per consequens quòd nõ sit multa in venis & hepate. cùm autẽ est multum tali citrino colore tincta, significat quidem super multã choleram rubeam.

Et color quidem clarus sub rubeo ponitur: in eo tamen est amplior cholera rubea. 295 F

Color quidem vrinæ, qui clarus dicitur, i. rubeus purpureus, qui q̃dem commixtione choleræ citrinæ cõtingit, existit sub rubeo igneo: in rubeo tamen est amplior cholera citrina & ignea.

Valde autem rubeus erit color eius à natura sanguinis: nisi tamẽ fuerit talis ex assumptione croci, aut applicatione alicuius tingentis, vt alcãna, aut ex colica.[a] [ ] 296

a. aut ex febre.

Color

G Color valde rubeus vrinæ significat quidem super mixtionem sanguinis cum ea, & dominium ipsius in corpore nisi tamen ille, cuius est, comederit aliquid, quod sic eã tinxerit, vel super corpus suum applicauerit: sicut alcannam, & similia, aut fortem dolorẽ, sicut colicę, passus fuerit.

Si autem videatur nigra, postquã uisa fuerit fusca, significabit quidem super fortem algorem: si uero talis appareat, postquam præ-
297 *cessit ualde rubea, significabit su-*
H *per fortem humoris ustionem.*

Si nigredo appareat ĩ vrina, postquam præcessit fusca pallida, significabit quidem super valde fortẽ algorem & frigiditatẽ complexionis patientis. si vero appareat post vltimatam rubedinẽ, significabit super inflammationẽ, & vstionem humorum patientis. Et quælibet quidẽ ex ambabus vrinis istis significabit super mortẽ eius cuius est. & hoc, quõ vltimata frigiditas nigrum facit, sicut & vltimata caliditas.

298 *Iudica autem super morbũ ex colore urinæ: nisi tamen fuerit ta-*
I *lis ex cibo ipsam tingẽte, puta oleribus, casia fistula, & omni re eã breuiter tingente, sicut almuri, et similibus.*

Vrina quidem significat per calorem suum super species humorum in corpore existentium, & super eorum quantitatem, ex quibus quidẽ morbi fiunt. cùm igitur morbi ex eis generentur, decet quòd Medicus iudicet per colorem vrinę super speciem morbi, seu causæ eius: nisi tamen color eius ex re assumpta contigerit, vtpote almuri, cassia fistula, & similibus. K

Rememoratio substãtiæ vrinæ.

Tenuitas quidem substan- 299
tia in urinis significat super paruitatem digestionis.

Tenuitas quidem substantię vrinæ significat super paruitatẽ digestionis, & eius debilitatem. & hoc, quoniã debilitas digestionis ex debilitate decoctionis contingit. de natura autẽ decoctionis est, quòd ha- L
beat aquam ingrossare. pro tãto tenuitas vrinæ super ipsius cruditatẽ, & digestionis debilitatem habebit significare.

Et proculdubio efficitur urina 300
tenuis [b] *[per corruptionẽ cibi,]* b. possunt scarcitati sitienti.
& oppilationem hepatis, & apostema.

Hæc autem omnia, s. cibi corruptio in stomacho, oppilatio, & apostema, impediunt & etiam auferũt decoctionem cibi. cùm autem non decoquitur cibus, egreditur vrina alba, & cruda. M

Vrinæ autem grossities signifi- 301
cat super digestionem, aut super multitudinem humoris phlegmatici in corpore existentis.

Vrinæ grossities significat super vim & fortitudinem digestiuæ, aut super grossitięm materiæ. & primũ quidem attestatur super sanitatem: sed secundum super morbum & ægritudinem.

A Rem[illegible]oratio e{fæcis hypostaticæ tripliciter variatur ex colore, loco, & substantia.}

e de hypostasi

302 *Cum hypostasis uidebitur alba ĩ colore, significabit quidem super salutem infirmorum.*

Hypostasis quidem est superfluitas digestionis humoris, quem natura digerit. vnde cum est alba, significat ꝙ natura iam superauit humorem illum, & eius decoctionem iã perfecit. Est.n. albedo signum laudabile, & super B digestionem significans. quoniam impossĕ est, quin venarum sanguis prius dealbetur q̃ venæ eo nutriantur. & ideo cum albescit hypostasis, significatur quidem ꝙ humor efficiens morbum iam recipit decoctionem bonam & laudabilem. hoc.n. contingit ei ex ꝓpinquitate naturę suę ad naturam sanguinis. & ob hoc sanies etiam alba laudatur in apostematibus, & alia ab ea vituperatur.

303 *Si autem color eius appareat citrinus, hoc erit ex acumine cholera rubea.*

C Cum videbimus hypostasim citrinam in colore, significabit proculdubio super acumen cholerę citrinæ: neque non etiam quòd ipsa dominetur plus cęteris humoribus ipsi naturæ.

304 *Si uero appareat rubea uelut* d *[sanguis, significabit proculdubio super malitiam digestionis ipsius sanguinis.]*

d res hñs colorẽ valde rubeũ, tũc ẽ pp maliciã digestiõis ægritudo sanguinea.

Hypostasis quidem rubea sicut sanguis, significat super dominium sanguinis, & malitiam digestionis, D propter excedentem quãtitatem eius. non enim accidit nocumentum sanguini ex sui *qualitate, s. inquantum est sanguis. pro tanto retulerũt Medici, quòd hæ vrinæ significant super salutem patientis, & morbi longitudinem.

* a.l. quantitate.

305 *Et si talis dispositio ipsius prolongetur, neq; varietur, erit ex hepate apostemato.*

Si apparitio hypostasis rubeæ ꝓlongetur vel producatur cum febre, significabit proculdubio super apostema hepatis: hoc tñ nescio ex dictis Gal. vel Hippo. si verum confir E metur experimento, hĕt quidem colorem veritatis, & probabilitatis.

306 *Et si fuerit nigra post intensam rubedinem, & petens fundum, postquam prius apparuerit in alto, significat quidem quòd iam peruenit patiens ad hoc, quod anima separetur ab eo, & potißime cum casu uirtutis: neq; est spes de eo aliqua, neq; potest ei quicquam proficere, cum sit mors propinqua ex* e f *[uiolentia] ustionis.*

e ei f vehemẽtia.

F Si hypostasis incipiat nigrescere post magnam rubedinem, & cum hoc fuerit depressa in fundo vasis, postquam prius apparuit in superiori parte eius, & cum hoc assit virtutis casus, significabit quidem super mortem proximam ex violẽtia vstionis, sicut dicit. & talis vrina apparet proculdubio in febribus vrentibus perniciosis.

307 *Et si appareat nigra post eius fuscedinẽ, præter quod morbi materia sit acuta, & potißime si cũ*

G *tali fuscedine adsit aliquod signũ laudabile, & radix morbi fuerit ex melancholia, significabit quidẽ super morbi consumptionem, & hoc secundum plurimum.*

Si hypostasis incipiat nigrescere in colore post eius fuscedinem, pter ꝙ in morbo fuerit acutum aliquod & fuerit principium morbi ex cholera nigra, significabit quidẽ quòd morbus sit iam consumptus: & maxime si cum hoc adsit aliquod ex signis laudabilibus, quorum cõsequẽ-
H ter memoriam faciemus. & hoc est quod dixit, ꝙ hoc est sm plurimum totius vrinæ, & non contingit solũ secundum hypostasim eius.

308 *Si appareat nubes supernatans in superiori parte vasis, significabit super cruditatem, licet sit in ea aliquid digestionis, qua ex ventositate commiscente se ei impeditur, & inde sursum eleuatur.*

Cum nubes supernatat in vrina, significat quidem super cruditatẽ, licet sit in ea aliquantula digestio.
I Causa autem eius, quare sic natat ĩ superiori parte vasis, est vẽtositas inclusa in hypostasi, quæ nequit dissolui: pro tanto prohibet descẽsum eius ad fundum vasis. & ob hoc dicit, ꝙ sit in ea cruditas. hoc autem signum apparet in vrina a principio, dum incipit digestio fieri. Cum autem hypostasis alba fuerit, significat super sanitatem.

309 *Et scito quòd si videatur pendere in medio, quòd parua ventositas est in tali hypostasi.*

Si in medio vrinæ pendeat nubes, scito quòd parua ventositas ĩ ea sit, & etiam ꝙ ipsa sit in medio digestionis suæ. K

Et scito quòd si præeunte citrina, fuerit alba, lenis, & coniuncta & inferius depressa, & talis continuo appareat, quòd digestio morbi sit completa. 310

Si post hypostasim citrinam appareat lenis, alba, & coniuncta ĩ partibus, residens in fundo, & talis continuo appareat, i. ꝙ non efficiatur citrina, postq̃ post citrinam alba fuerit visa, & post consequenter redeat L
iterato ad albedinem, scito ꝙ tunc iam fuerit digestio perfecta, & quòd morbus iam peruenit ad statũ suũ, & ꝙ incipit declinare. Est ergo scitũ satis ꝙ hę tres conditiones coniungantur. s. albedo, lenitas, & ipsius depressio in fundo vasis: quę quidem significant super perfectionem digestionis laudabilis. albedo enĩ est signũ laudabilis decoctionis: & similiter coniunctio partium, & ipsius lenitas quantum significant super pfectam ipsius decoctionem: non tñ inquantum est superfluitas, sed qa non remansit in ea nisi pars terrea. M
de natura enim partium terrearum est ꝙ petant fundum. & in summa superfluitas cocta & digesta grauis est, & lenis est indigesta, sicut patet in muchis, & polypis a naso descendentibus.

Rememoratio substantiæ. 311

C*vm*[a] [*autem apparet hypostasis non continuata,*] *significat super debilitatem virtutis.*

a hypostasis incipit apparere, & ñ pseuerat, sꝫ desinit apparere.

Si

A Si hypostasis vno die vel duobus appareat, & consequenter cesset apparere, & iterum post appareat itera to, significabit quidem super virtutis debilitatem ex priuatione operationum ipsius. vnde apparitio hypostasis attestatur super potentiam in operationibus suis.

312 *Si vero fuerint contenta in ea similia fragmentis hordei, significabit quidem super rasuram venarum. sed si assimilentur furfuri, et* b *[sine] foetore, significabit super vlcera vesicæ. si autem similentur squammis metallorum, significabit super vstionem & c [laminationem continentem.]*

b cum

B

c scissione vl' rẽ scidẽ tem.

In omnibus quidem his speciebus illaudabilis est hypostasis, in qua operatus est calor extraneus: cuius est operatio contraria operationi, quã operatur calor elementalis & naturalis. Et hypostasis quidem similis fragmentis hordei significat quidẽ ꝙ calor extraneus in tantum venas dissoluerit, ꝙ eas corroserit. hoc etiã significat furfurea, si fuerit sine foetore, & cum febre. sed si fuerit cum foetore & sine febre, significabit vlcera vesicæ. Hypostasis similis batti turis, & squamis metallorum significat quidem super violentiam dissolutionis, & rasurę venarum.

C

313 *Si sanies appareat in vase, significabit super apertionem apostematis.*

Apostema durum, dictum Arabice dubaylet, est apostema intrinsecum, difficilis digestionis & maturationis. est enim de genere apostematum exteriorũ durorum scirrhoticorum. & plurimum cum egreditur sanies in vrina, accidit hoc ex dubaylet in membris cibi, & vrinalibus, &c.

D

Si vero prolongetur egressus eius cum sanguine corrupto, significabit super apostema phlegmonicũ. 314

Phlegmone sm̃ Medicos est apostema, super quod sanguis dominatur. pro tanto patiens hoc apostema mingit sanguinem corruptum.

Cũ autem hypostasis petit fundum, & spermati similatur, est quidem ex humore grosso, & crudo. & si cum eadem sit arena mista, scito illum cuius est, esse calculosum. 315

E

Differentia vero inter hanc hypostasim & vere albam supra dictam, potest quidem haberi ex sui figura & substantia. & hoc, quoniã ista est viscosa in substantia, nõ autem supra dicta. figura autẽ primæ hypostasis albæ est acuta, non autẽ huiusmodi.

Rememoratio odoriũ.

d *Priuatio quidem [foetoris contingit ex priuatiõe coctionis & digestionis, aut ex indigestione, rõne cibi indigestibilis.* 316

F

d Multitudo vl' fortitudo.

Priuatio foetoris in vrina contingit duabus de causis: quarum vna est indigestio: alia est, quia natura rei digestibilis grossa est non recipiens digestionem.

Omne illud, quod est ultimati foetoris, est ultimatæ corruptionis. 317

Foetor quidem vrinæ est corruptiõis magnę signũ existẽtis ĩ corpe

G eius, cuius est vrina. vnde omne vltimati fœtoris significat super corruptionem vltimatam.

318 *Si autē odor eius sit extraneus, horribilis, scito illum cuius est pati morbum uesicæ.*

Si fœtor vrinę fuerit horribilis, valde extraneus significabit procul dubio vlcera vesicæ: de natura enī horum morborum est, ꝙ sit in eis odor malus & extraneus. & insuper malitia huius odoris diuersificatur in generali ſm malitiam corruptionis eius. Pro tāto inquit ſm opinio-
H nem Gale. si odor eius fuerit corruptus & extraneus. &c. intelligit ꝙ fœtor eius non sit in gradu aliarum rerum corruptarum.

319 *Iam quidem retuli genera urina simplicia: ex dictis uero meis poterit quis uti in iudiciis compositorum ex eis.*

Quatuor sunt genera vrinæ simplicia, de quorum quolibet locutus est in particulari, vtpote de signis sumptis a colore vrinę, substantię, hypostasis, & odore. vnde inquit, iā retuli signa simplicia: ex dictis vero
I meis poterit quis vti in hoc per se super signa ex eis composita: i. ꝙ ex dictis suis poterit quis scire sup q͂d habeat significare, cum erūt iūcta ī vrina plura ex dictis generibus.

Rememoratio signorum sumptorum a Fæcibus, & primo a quantitate.

320 I*Nterdum attestantur fæces super stomachum, & interdum super intestina, & ipsum hepar.*

Fęce quidem attestantur super dispositionem stomachi, intestinorum, & ipsius hepatis. sunt. n. superfluitates ipsorum membrorum. K

Faces quidem minuuntur ratione magna transmutationis alimenti, cum conuertitur in membris: nisi illius cuius expulsiua fuerit debilis, & attractiua fortis, ratione alicuius nocumenti contingentis. & hoc quidem significat repletionem corporis patiētis ex malis humoribus. 321 L

Parua quidem quantitas fęcum egredientium significat super magnam transmutationem cibi. cum .n. trāsmutatio cibi in membris augetur & magnificatur, tunc quidem fæces minuuntur: & hoc quidem significat super fortitudinem digestiuæ, & debilitatem expulsiuæ, & fortitudinem attractionis attractiuæ, ratione alicuius nocumenti eidem contingentis. vnde hoc accidens significat, ꝙ corpus patientis sit plenum superfluitatibus calidis. quare causa est, cum in eo fortificatur at- M
tractiua: & hoc, q̃m cum superfluitates calidę augentur in corpore, necessitant proculdubio dissolutionē: & inde contingit excessus, & dominium virtutis attractiuæ.

322 *Si autem fuerint magnæ i quātitate, erit quidem signum quòd cibus non præbeat augmētum corpori, aut quòd attractiua sit in eo debilis & diminuta, & expulsiua fortis ratione alicuius morbi, vel nocumenti.*

A Si vero fęces fuerint maiores debito ſm ordinem naturalem, ſignificabunt quidem ſuper alterum ex duobus, ſ. aut ꝙ cibus non conuertitur in corpus, ſicut dicit, & ꝙ mēbra ipſius non ſuſcipiant iuuamentum ex eo, ratione alicuis malitię, aut ꝙ attractiua hepatis debilis ſit & diminuta, & expulſiua ſtomachi & inteſtinorum fortis ſit & excedens. & hoc ratione alicuius morbi contingentis membris prędictis.

323 *Si autem faeces fuerint albæ, erit oppilatio*[b] [*vel ſcirrhoſis*] *in meatibus cyſtis fellis.* B *Et icteritia quidem eſt ex ſignificantibus ſuper hoc ſenſibiliter. ſub hoc etiam genere eſt vrinæ citrinitas: niſi cum corpus humore phlegmatico, vel mala cōplexiōe frigida inficiatur.*

Poſtquam ipſe perfecit capitulū de ſignis ex quantitate fęcum, incipit nunc loqui de ſignis ſumptis ex qualitate earum. Incipit autem in hoc a colore earum, & dicit, ꝙ ſi fuerint fæces albæ, ſignificabunt ſuper vnū ex duobus, ſ. ꝙ oppilatio vł ſcirrhus ſint genita in meatibus cyſtis C fellis. quod quidem confirmatur, ſi icteritia ſuper patientem appareat, & vrina ſit ualde citrina. Cum enī meatus cyſtis fellis ſunt oppilati vel clauſi, tunc quidem nequit tranſire ad ipſam cyſtim fellis, pro tanto regurgitat tunc ad hepar & venas, & natura demum impellit eam ad cutim, & contingit inde icteritia. Cum enim pvenit cholera ad cyſtim fellis. corrumpitur, vt dictum eſt, neq; mittit quidem ipſa cyſtis ad inteſtina quod ex ea conſueuit delegare ad ipſa, pro tanto egreditur fæx cibi albi coloris. & quia ſi cauſetur cholera citrina in hepate, egreditur quidem cum his accidentib⁹ vrina multum in citrinitate tincta, & inde ꝓculdubio ſignificat ſuper icteritiā. D Secundum autem, ſuper quod atteſtantur fęces prædictæ, eſt dominiū humoris phlegmatici in corpore, vł malæ complexionis frigidæ: quod quidem contingit ex diminutione, vel priuatione cholerę rubeę. hoc autem ſignificat ſuper corruptionē & deſtructionē corporis. hoc.n. contingit ex *corruptione vnius ex quatuor elītis, vel humoribus corporis. E

*a.l. dñio

Si vero appareant rubeæ vel ignitæ, ſignificant ſuper exceſſum & dominium cholera rubea. 324

Cum quidem fæces intenſa rubedine tingunt, ſignificant quidem ſuper dominium cholerę rubeę, ex cōplexione eius, cuius ſunt generatę,

Sed ſi ſimilentur porro, aut viridi æris in colore, ſignificabunt quidem morbum, & malitiam magnam. 325

Si fæces colorentur colore ſimili colori porri, aut viridi ęris, ſignificabunt quidem ſuper magnum periculum patiētis & malitiam morbi. F tales.n. fęces ſignificāt ſuper exceſſum & dominium vnius ex duab⁹ ſpeciebus cholerę. de quibus quidem duabus ſpeciebus cholerę dixerunt, ꝙ cęteris ſpeciebus eius ſunt deteriores, & ꝙ ſignfiicant ſuper vehementem vſtionem,

Cum autem apparebunt nigra in colore, hoc quidem continget ex forti & antiqua frigiditate corporis cuius ſunt: & ſi tales appa- 326

G *reant in morbo acuto, significabunt super mortem futuram in propinquo.*

Si fæces appareant nigrę, significabunt magnam frigiditatem patiētis ab antiquo generatam. & ob hoc humor niger dominatur in corpore ipsius. & ait ꝙ cum tales fęces apparent in violenta & acuta ęgritudine, ꝙ significat sup propinquā. Hippocrates autem inquit, ꝙ in principio morbi cum tales apparent, mortem & malum denunciant.

Si autem fæces fuerint duræ, si-
H
327 *gnificabunt super fortitudinem attractiua, aut super calorem vrentem, vel super cibum stypticum, et constrictiuum.*

Si appareant fæces duræ, hoc quidem contingit altera ex tribus causis, s. ex dominio & fortitudine attractiuæ hepatis, aut ex forti calore fæces indurante & exiccante, aut ex cibo, qui habet natura sua vētrem cōstringere & constipare, i. ex cibo duro, arido & sicco.

I
28 *Si vero fuerint fæces molles, et liquidæ, non erit fortis attractiua in corpore, aut in corpore erit frigiditas mala, aut hoc contingit ex mala alia dispositione corporis, vel ex cibo qui soluit ventrem, & mollificat per naturam suam.*

Tribus quidem causis apparent fęces molles & liquidæ. quia aut attractiua hepatis est debilis, aut quia excedens frigiditas dominatur super membra digestionis, aut quia patiens comedit cibum, qui de natura sua laxat & mollificat ventrē: & quandoque contingit hoc ratione K humorum & superfluitatum ad ipsas infixarum.

Si differatur et tardetur egres 329 *sus fæcum post cibum sumptum, hoc quidem contingit ex difficultate digestionis ipsarum, aut diminutione & debilitate expulsiuæ, aut forti frigiditate, aut ex vētrē necessario constringentibus.*

Postq̄ locutus est de quantitate fæcum, & qualitate, incipit nunc loqui de tempore & hora exitus earū.
Vnde īquit, si differatur egressus fæ- L
cum, & tardior solito efficiatur, erit quidem causa huius: aut quia intestina cum difficultate digerunt eas, & hoc ratione alicuius morbi & nocumenti existentis in eis, vel ratiōe grossitiei cibi earum: aut quia diminuta est expulsiua ratione excedentis frigiditatis existētis in membris digestionis, pro tanto etiam producitur tempus digestionis seu egestionis: aut ratione aliquorum vētrem constringentium de necessitate: & hæ quidem sunt causę colicę. contingit etiam ex apostemate, oppila-
tione, ventositate, & humore grosso M
& viscoso.

Si autem citius debito egredia- 330
tur, hoc quidem erit ratione cibi non constrictiui, sed potius per naturam suam mollificantis & a [soluentis:] aut ratione humorum & humiditatum ad eas fortiter impulsarum: vel ratione meseraicarum non sugentium, & attrahentium: aut ratione nocumentorum in intestinis contingentium, utpote apo-

a lubricā tis

A *apostematis uel ulceris, aut corruptionis digestionis, & aliarum specierum morborum eisdem contingentium.*

Egressus fœcis citius debito causa est vnum horum, quæ retulit, vel plura vno. Nam hoc est aut ratione cibi mollificatiui & lenificatiui, puta maluæ & similium: aut ex multis humoribus ad eas infusis: aut ratione debilis & diminutæ attractionis meatuum sugentium, quæ Arabice meseraicæ dicuntur: & sunt venæ, quibus hepar attrahit succositatem
B cibi ab intestinis, ratione malę complexionis frigidę, vel oppilationis ī eis existētis: aut ratione alicuiꝰ morbi contingentis in ipsismet intestinis, sicut ratione vlcerum in eis generatorum. ipsa namq; lędunt ea ratione fluxus, & infusionis contingētis eis ex stomacho: pro tāto nequeunt fæces tempore naturali, & debito retinere, quandiu s. consueuerūt, & ob hoc impellunt eas citius debito. Contingit hoc etiam ex multa & magna humiditate in eis existente adeo cito faciente cibum ab eis lubricari, ne imprimant in eo aliam
C operationem manifestam. & hoc quidem est vna ex causis morbi noti in lubricitate intestinorum. hęc autem accidentia contingunt interdū stomacho. Contingit etiam hoc ex malitia complexionis sine materia. & hoc innuit cum dicit: & aliarum specierum morborum eisdem contingentium.

Si egrediātur cum sono, signifi-
331 *cabunt super magnam vētositatē.*

Hoc de se manifestum est, & notum.

Si vero fuerint mista sanies, significabunt super apostemata in organis cibi existentia. D 332

Organa cibi dicuntur ventres, in quibus coquuntur & sunt, s. intestina, stomachus, & hepar.

Sed si appareat sanguis cū eis, significabit quidem super ulcera, & b[*tinesmum.*] 332

b excoriationem.

Proculdubio sanguis egrediens cum fęcibus signāt sup vlcera intestinorum, & compressionem fortē, quę tinesmus dr̄, si dolor assit intestinorum, & ventris. nam si sit hoc absq; dolore, erit hoc proculdubio ex apertione orificiorum venarum. E

Si autem sunt multum fœtida significabunt super magnam corruptionem. Si vero velut oleum supernatat eis, significabunt super liquefactionem pinguedinis corporis, & c[*erunt proculdubio odoris acetosi ex humore acetoso.*] 333

c si erunt odoris acetosi, tūc illud erit ex phlegmate acetoso.

Fœtor fęcum contingens est aut ex ratione corruptionis humorum corporis, aut ex malitia digestionis, oleoginositas earū aūt contingit interdum ex dissolutione & liquefactione sepi, & adipis renum: & interdum ex liquefactione pinguedinis totius corporis. & earum acetositas contingit ex melancholia. F

Rememoratio signorum sumptorum a Sudore, d{& primo a quantitate.}

d ——

e ——

Sudor multus in morbis e[*humidis factus,*] f[335

f signāt sup humiditatem, &

G *]est ex accidentibus vim et naturam ipsorum referentibus, neque est sicut ille, ex quo fit iuuamentum.*

Sudor quidem multus est vnum ex accidẽtibus factis in morbis humidis, nec est sicut sudor factus in purgatione & mundificatione corporis, ex quo s. consequitur patiens iuuamentum: immo proculdubio significat super vim & naturam ipsorum, i. ꝙ sudor contingit ei omni die morbi, & si non sunt dies criti-
H ci, & purgationis.

336 *Superfluus autem in vltimo cũ casu virtutis patientis, contingit proculdubio ex labore, & debilitate virtutis, & naturæ, vnde mors est in propinquo.*

Sudor superfluus in vltimo cum casu virtutis patientis, nequaq̃ est signum laudabile euacuationis: cuiꝰ causa est labor, & debilitas virtutis & naturę, contingens ei ex fatigatione, quã passa est ex violentia & malitia morbi. pro tanto cum apparebit talis sudor, significabit sup mor-
I tificationem naturę, & virtutis.

337 *Sed paruus sudor in morbis, super oppilationem & clausionem cutis, & grossitiem humoris, & debilitatem expulsiuæ, & paruitatem digestionis, & ventris mollitiem & fluxum significat.*

Causa quidem parui sudoris in morbis est, aut quia porri cutis sunt clausi: aut quia humor faciens morbum est difficilis digestionis, & difficilis dissolutionis: aut quia virtus expulsiua est debilis: aut quia virtꝰ di-
gestiua est debilis: aut quia vẽter pa- K
tientis est lesus. & interdum coniũguntur oẽs hę cãę, aut plures ex eis.

Si appareat sudor valde albus 338
in morbis, significabit super humorem phlegmaticum. Si vero sit citrinus, significabit super cholerã citrinam. Et si niger, super melancholiam. Si autem sit rubeus, erit morbus ex sanguine. Et similiter præbet nobis signa suo sapore.

Quia sudor est supfluitas tertię L
digestionis factę in membris: ideo color eius significat humorẽ in corpore dominantem. & hoc, qm̃ supfluitas consequitur ex necessitate colorem humoris dominantis in corpore eius, cuius est superfluitas. & intellexit ex dicto suo, cum dixit: Et similiter præbet nobis signa suo sapore: ꝙ sudor etiam suo sapore super naturam humorum dominantium attestatur. Vnde sua dulcedine significat super dominium sanguinis, & sua amaritudine supra choleram, & sui salsedine super phlegma salsum
& sui acetositate sup acetosum, & M
sui insipiditate super insipidum, & sui acerbitate, & austeritate super melancholiam.

Sudor subtilis contingit ex sub 339
tilitate humorum, & grossus ex grossitie eorundem.

Hoc quidem est notum: manifestum. n. ꝙ subtilis significet sup subtilitatem humorum, & grossus sup grossitiem eorundem. necesse est. n. vt superfluitas assimiletur ei, cuius est superfluitas.

Si

A 340 *Si autem fuerit vniuersalis in toto corpore, est bonus. sed si sit particularis & specialis in uno loco, est malus, & illaudabilis.*

Si sudor accidēs in aliquo ex diebus morbi fuerit per totum corpus vniuersalis, erit bonum signū & laudabile. si vero sit solum in vno loco corporis, erit malus. Nam ꝙ fiat vniuersaliter per totum corpus, hoc quidem est ex dominio naturæ super humorem facientem morbum, & dissolutione & emissione ipsius per sudorem. Quòd autem fiat solum ĩ
B vno membro, hoc quidem contingit ex pugna & violentia expellendi nocumenti humoris in loco illo.

341 *Qui etiam contingit tempore suo unà cum circuitibus & paroxismis febrium, aut in die critica, est quidem bonus & laudabilis, contrarii autem bonitas lõginqua est & remota.*

Sudor accidens tempore laudabili est ille, qui accidit ĩ die critica, aut qui contingit vnà cum circuitibus, & paroxismis febrium: hoc est sudor, per quem febris dissoluitur, &
C totaliter est bonus & laudabilis: & contrarius illaudabilis, & est ille, q accidit in die non critica, nec in circuitibus febrium.

Rememoratio signorum Prognosticorum a{generalium.}

a ——

342 *PRognosticatio diuiditur ĩ referentem & significantem morbum futurum generari in sano, & in significātem, quod debet contingere patienti in morbo suo.*

Signa prognostica super illud, qđ est futurum, diuiduntur in duas species: quarum vna est signorum prognosticantium morbum futurum generari in sano: & secunda est signorum prognosticantium super illud, quod est futurum patienti ex bono, vel eius contrario. D

Signa autem referentia super ægritudinem futuram sumuntur ex accidentibus significantibus sũ per repletionem, uel euacuationem cerebri, aut residui corporis. 343

Signa significātia super morbos futuros sumuntur ex accidentibus ĩ corpore apparentibus super multitudinem humorum in eo, aut super ipsorum diminutionem significantibus. & hoc, qm̄ morbi accidunt ex his duabus speciebus, s. ex augmento & diminutione humorum in corpore existentium. E

Significat autem super repletionem quies, multitudo cibi, raritas balnei: & exercitii: ex his namque accidentibus contingit repletionis ægritudo, & his contraria prognosticant super b[*intentionis*] *ægritudines.* 344 F

b diminutiōis vl' inanitionis.

Accidentia super repletionem attestantia sunt velut quies, & assumptio multi cibi, & rarus introit⁹ balnei, & diminutio exercitij. Hæc autem omnia sunt causæ efficientes morbos de repletione. vocauit tamē ea accidentia, eo ꝙ sunt Medico signa, & sunt secundum veritatē causæ continuæ repletionis penes virtutem: & eis contraria sunt causæ diminutionis humorum.

Signa

¶ Signa repletionis, & primo secundum uirtutem.

345 *Genus repletionis diuiditur in repletionem penes uirtutem animæ, quæ si fuerit respectu immutatiua, & digestiua, nequaquam erit appetitus comedēdi laudabilis, eritq; egestio mollis & liquida, neq; erit digestio in urina.*

In hac arte notat repletionem. & diuiditur primo i duas species. Quarum vna est, cum humores graues
H sunt & multi, respectu tamen virtutis corporis: verum non sunt multi & absolute excedentes respectu sui: & hęc quidem repletio nota est, quę s. dicitur repletio penes virtutem. Secunda etiam est nota, quę dicit᷑ repletio penes cōcauitates organorū. hoc autem est cum sunt humores multi per se & absolute. Incœpit autem primo a specie repletiōis penes virtutem. vnde inquit, ꝙ genus eius diuiditur primo penes animæ virtutes. nam ex ea est quędam respectu virtutis immutatiuę, super quam repletionem signāt appetit⁹ cibi mal⁹
I & illaudabilis, egestio mollis & liq̄da, & priuatio digestionis vrinę.

346 *Significatur autem super repletionē respectu uirtutis motiuæ, ex grauitate & læsione motus.*

Significatur autem lędi virt⁹ motiua s̄m locum: eo ꝙ lędatur & grauetur faciens ex motu locali.

347 *Si autem sit repletio respectu pulsatiuæ, erit quidem patens debilitas, & pigritia pulsationis eius.*

Si vero repletio fuerit penes virtu K
tem pulsatiuam, idest vitalem, erit pulsus debilis.

348 *Causa uero debilitatis animarum seu potentiarū est illud, quod nequeunt pati ex chymis: nam parum ex eis lædit & grauat eas, non autem ideo quia membrorum concauitates ex eis repleantur.*

Hoc accidit ex hac repletione venarum. & ostendit ꝙ ipsa lęsio non accidat ex repletione cōcauitatum venarum, sed potius ex debilitate
virtutum, & malitia chymorum. vn L
de est ac si diceret, hæc species repletionis ideo accidit, quoniam animę seu potentię debiles fuerint ex chymis uel humoribus aggrauatę: vnde nequeunt eos tolerare. Nam propter sui debilitatem lęduntur in delatione & tolerantia eorum: quanq̄ minimę concauitates membrorum ex eis repleantur.

Signa repletionis secundum membra.

Est autem alia repletio a præ 349
dicta penes concauitates or M
ganorum, s. cum non poterunt tolerare id, ex quo membrorum concauitates replebuntur.

Hæc secunda species repletionis est quidem penes cōcauitates organorum. vnde est ac si diceret ꝙ, angustentur ab illis humoribus. Et quia notum est, ꝙ concauitates prędictę cedente sanguine repleantur, ideo inquit s. cum non poterunt pati ex eo, quo membrorum concaua repleantur.

A
350 *Hoc autem genus contingit ex repletione aut sanguinis puri & mundi, aut cholera, aut humoris phlegmatici. interdum autem anima seu potētia fortes sunt, nec grauant eas chymi.*

Hoc quidem genus repletiōis est ex sanguine, s. aut ex sanguine mūdo & puro ab alijs hūorib⁹, aut sanguine cū dominio cholerę rubeę, aut humoris melācholici, aut phlegmatici. & est quidē possibile ꝙ omnes animę fortes sint, & ꝙ non percipiant repletionem istam.

B

Signa dominij sanguinis.

351 *CVm dominatur sanguis alijs humoribus, adsunt somnus & dolor capitis in excessu, cū tumore & rubore uenarum. Estq́; possibile quòd inde cogitatiões mutentur, cum grauitate capitis, & debilitate, & fatigatione sensuū. Reperitur etiam tactu* c [*calidus cum grauitate humorum, & scapularum, & cum oscitatione.*] *Et* d [*sunt interdum grauia latere, et hypochondria, & manifestius fluxus sanguinis a naribus, cum alγcibus: & etiam uenter est laxus, non tamen multum cum delectatione, & suauitate uita:*] *& apparebunt somnia letitia, & iocunda cum uarietate & multitudine colorum. Accidet etiam pruritus in loco phlebotomia, cum rubedine oculi insolita, et apostematibus, aut uarolis, aut pustulis corporis; & opinabitur se comedere dulcia in somnis, & uidebitur quòd gustet dulcia, & si prius ea non comederit. Vnde si hac accidentia sint in uere, aut in principio iuuētutis nouella, significabunt quidem nobis super agritudines ex sanguine generandas: qua quidem de facto cōsequenter apparebunt.*

c scapularū, & oscitatio, & calliditas, & grauitas.

C

d quæque grauanē supcilia, & frōs, & manifest⁹ flux⁹ sanguinis narīū, & alγces: & venter & ē lenis si superflue & ē alacris vita ei⁹ gaudēs & leta.

D

Hęc enim omnia accidētia sunt super sanguinem significantia. & quod dicit hic, est de se notum. Horum autem accidentium sunt tres species. Nam quędam ex his accidentibus super dominium naturalis sanguinis significantibus apparent in vigilia, sicut color rubeus, & fatigatio seu cōcussio, & similia his seu huic speciei. Et quędam ex eis uidētur in somnis: vtpote si sanguis in somno, aut si videatur ei, ꝙ comedat tunc aliquid dulce. Et quędam ex ipsis sunt causę multitudinem, seu magnitudinem sanguinis efficiētes. quę si fuerint cibi, sunt velut esus dulcium: si autem fuerint accidentia animę, sunt velut gaudium & lętitia. Sed si fuerit ex temporibus anni cōueniens in hoc, est sicut vernale. Si vero fuerit ętas ad idem conueniens, est sicut ętas iuuentutis, & adolescentię. Tacuit de multitudine extensionem & solutionem faciente vel inferente, quia noluit dolorem ex solutione cōtingere cōtinuitatis. Et causa quidem accidentium post sanguinis generationem contingentium est calor ipsius sanguinis, aut eius humiditas. Vnde exempli gratia, calor sanguinis est causa doloris capitis, & ei⁹ hūiditas causa

G causa somni superflui. Et prurit⁹ quidem contingens in loco phlebotomiæ significat super dominium, & multitudinem sanguinis, in eo qui vsus est phlebotomia. Et causa quidē apertionis sanguinis est esus dulcium. & sapor dulcium in somno est, quoniā anima seu potentia imaginatiua sequitur complexionē corporis, imprimitq; & assimilat quod ab extra sentit, & percipit.

Signa choleræ.

352 *Cum dominatur cholera citrina aut crocea, apparet*
H *quidem color cutis citrinus, cū debilitate, & casu appetitus cibi: & reperit ille in quo dominatur oris amaritudinem, & mordicationē ex ipsa cholera rubea in stomacho contingentem: acciditq; ei uentris solutio, cum qua est cholera rubea, & insomnietas cum profunditate oculorum, & siccitas oris & linguæ: & eius urina est in colore ualde citrina, acciditq; ei syncope, & riget cutis eius cū permistione, &*
I *perturbatione: accidit ei sitis post ieiunium, & apparent ei in somno corruscationes cum subtilitate pulsus, & calore corporis. Sunt etiam ex his accidentibus multa, & frequens balneatio in aquis calidis, & sulphureis: & motus laboriosi qui fiunt in regionibus, &* a*[uillis septentrionalibus,] & frequēs & continuus esus acutorum, & maxime si fiat tempore æstiuo.*

a meridionalib⁹, & çtas inuétutis.

K Hæc omnia signa diuiduntur in tria genera, quorum quidem rememorationem præmisimus, in quæ, s. signa dominium sanguinis significantia diuiduntur: hoc est dictum, ꝙ accidentia dominium choleræ rubeæ significantia sumuntur a tempore somni, aut ex parte vigiliæ, vel a generantibus eam. Et accidentia ex dominio choleræ rubeæ contingentia sequuntur ipsius complexionem, aut colorem, aut saporem. Cōsequentia autem ipsius complexionem sunt velut casus appetitus: nā ratione frigiditatis viget appetitus.
L vnde cum calefit os stomachi, i. quo existit appetitus, cadit quidem appetitus. Sequitur etiam insomnietas, & exiccatio complexionum ipsius, q̄ quidem calida est & sicca: sicut & est de siti. Solutio etiam quidem vētris contingit ex acumine & mordicatione ipsius. & ipsius mordicatio contingit ratione caloris, & siccitatis eius. & similiter turbatio, & iracūdia. Et amaritudo quidem oris sumitur ex sapore eius. Et color significat per se super substantiam ipsi⁹, cum egreditur per vomitum, vel secessum plus solito. Quæ autem ipsas efficiunt sunt (vt inquit) multa M
balneatio in aqua calida per naturam, & obuiatio rerum calidarum exteriorum, & esus medicinarum calidarum, & motus vltimatus, vigiliarum instantia, ira, & angustia.

Signa melancholiæ.

Si uero cholera nigra in corpore dominetur, erit quidem fuscus color corporis cum forti & iugi meditatione, & cogitatione, & 353 ap-

A *appetitus cibi fortis, & reperietur in ore sapor acetosus.*

Sequitur quidem fortis medicatio post melancholiam. nam de natura melancholiæ est offuscare animam, & exterrere ex casibus in tempore contingentibus. contingit autem appetitus fortis: quoniam radix, seu principium motus appetit⁹ cibi est ex humore, quem infundit splen ad os stomachi. vnde ex magna infusione huius hũoris ad hũc locum augetur appetitus cibi: sed reperitur in ore acetositas, qm̃ cholera nigra est acetosa. B

354 *Est etiam cum malitia animæ* b[*intuitus fortis, & affixus,*] *& pulsus durus est, & tardus.* c[

]

b est qua accidit chatrub vel cumbus.

c Et stõi mẽtis cõstrictio & morphea nigra, & timor & vigilia absq; agitatiõe, & āgustia

Malitia animæ cum forti intuitu, i. cum iugiter inspicit hominem cũ facie iracunda & terribili, accidit quidem patienti ex nigra cholera. & hoc, quoniam cholera nigra est sanguini contraria. vnde quia sanguis ex sui natura lætificat, de necessitate oportet q̀ melãcholia habeat C iram & tristitiam excitare. Gale. autem sic asserit animam desolari ex humore nigro, sicut desolatur quis ex tenebra & obscuritate. Hoc autẽ dictum est sicut truffa & canticum. & hoc ideo, quoniam si hoc esset, cogeretur de necessitate ponere q̀ sanguis esset albus, & splendidus. Duricies vero pulsus ex siccitate eius humoris contingit. Congregatio quidem seu collectio stomacho contingit ex siccitate choleræ nigræ. & inde contingit etiam insomnietas. verum priuatio iræ, & furoris contingit ex ipsius frigiditate. & talis quidem melancholia macleboziat nominata, generatur ex hoc humore. D

Et vrina quidem est alba, tenuis, & cruda: nec est in egestione decoctio. 355

Tenuitas autẽ vrinę est ex grossitie choleræ non permittente egredi ex vrina nisi tenue & subtile: verum eius albedo ex digestionis priuatione contingit. ideo etiam est egestio indigesta. nam quod digestũ est & coctum ex humoribus, calidũ est & humidum: talem ènim habet formam & naturam, quod digestio E operatur.

Et cibus siccus aridus, anxietas, timor d[*cõtinuus,*] *et tristitia.* 356

d fouquis

Hæ quidem causę choleram nigram efficientes sunt, s. cibi sicci, & accidentia animæ talia, quæ ponit expresse in textu.

Videtur etiam quòd interficiatur in somnis: apparentq; in somno eius omnia eum exterrentia. 357

Hæc autem contingunt ex timore melancholiam consequente. F

Aetas senum, autumnus, & e[*habitationes meridionales,*] *& corporis macies.* 358

e regio & pectoriosa lis.

Aetas quidem senectutis necessitat dominium huius humoris, eo quòd sit affinis complexioni eius: & idem facit autumnus, & habitatio aperta a meridie. corpus etiam macrum est consimile generationi huius humoris.

Signa

G **Signa phlegmatis.**

359 *Si dominetur humor phlegmaticus in corpore, aggrauabitur caput eius, somnus eius erit longus, & [a][fatigabitur iter agendo de facili,] & erit eius appetitus debilis, cum repletione penes virtutem, & [b][turbationem seu permistionem, & sopita laxitate.]*

a erit piger in actionibus, & motibus.

b pigritia ī deambulatione, & sopita laxitas absq; consuetudine.

Grauitas quidem capitis, & longus somnus ratione hūiditatis phlegmaticę contingunt, & similiter fatigatio. & ob hoc hęc accidentia H comitantur etiam dominium & abūdantia sanguinis. & diminutio quidem appetitus contingit ratione humiditatis: nam appetitus viget per frigiditatem & siccitatem. Ex egressu autem huius humoris a dispositione naturali grauantur virtutes, contingitq; inde repletio penes virtutem. & similiter humiditas ipsius est causa permixtionis & fatigationis in actione itineris: supposito tamen q̄ non contingat ex priuatione exercitij.

360 I *Ex his etiam est fluxus saliuae, & sputi, & tumor vultus, & color patientis albus, & erit in pulsu eius [c][occultatio,] & tarditas, & in vrina turbulentia, & grossities, & cruditas.*

c grossities.

Causa fluxus sputi, & saliuæ est manifesta. verum tumor vult' ideo contingit. quoniam cum humor phlegmaticus dominatur in nutrimento membrorum, reperitur ī mēbris quędam dispositio inchoationis hydropis: & tunc contingit tumor vultus, & pedum. Et intelligo quidem per tumorem vultus, tumorem palpebrarum, & carnis sub oculis existentis. K Tarditas quidem & occultatio pulsus ex frigiditate contingit. Inde etiam contingit vrinę turbulentia, grossities, & cruditas: & color qui dominatur in corpore, est albus, turpis, & fuscus, palidus.

361 *Nec est in eo sitis, nisi fuerit phlegma salsum, aut putrefactio affuerit.*

In eo quidem, ī quo phlegma dominatur, minime sitis accidit: nisi tñ illud phlegma fuerit salsum, aut putrefactum, s. efficiens febrem. L

362 *Ex his etiam accidentibus sunt vsus omnium ciborum humidorū, & frigidorum, & aetas senectutis, & tempus hyemale, & priuatio exercitij, & balnei, & excedens quantitas cibi, & habitatio humida ratione fluminum, & apparitio marium in somnis, & querimonia ex incubo facta, & in potentia digestionis chyli.*

Hæc quidem agunt & efficiunt humorem phlegmaticum, s. cib' frigidus & humidus, & ętas senectutis, & tempus hyemale, & obmissio exercitij & balnei, & augmentum cibi, & villa humida ex multitudine aquarum. hæc enim omnia habent conformitatem in complexione cū humore phlegmatico. M Somniū autem aquarum, & marium, & querimonia ex incubo, & illi potentia digestionis chyli, i. cibi in stomacho, hæc quidem omnia sunt accidētia humorem phlegmaticum cōsequētia. Incubus quidem morb' est simi

lis

A lis epilepsiæ, qui tempore somni contingit, pro tanto est signum prognosticum futuræ epilepsiæ. Et epilepsia quidem est spasmus, & mot⁹ illaudabilis accñs cerebro & neruis ex humore phlegmatico, aut vento sitate phlegmatica.

363 *Cum autem apparebunt tempore sanitatis continuo accidentia de necessitate super aduentũ ægritudinum significantia, esto solicitus in ablatione eorundem.*

Hoc quidem præceptum est vniuersale in hac arte: & hoc est, quòd cum B quis videbit aliquod ex accidentib⁹ morborum iam sanis accidisse, quòd debet operam dare circa curam eius. Hæc autem species signorum significantium tempore sanitatis super futuras ægritudines est alia ab illa specie signorum, quæ significat super dominium quatuor humorum. & ideo Medici fecerunt de eis tractatum & capitulum speciale. Ex illis autem signis sunt ista, continu⁹ motus, & iectigatio faciei, quæ torturã futuram oris prognosticant: & vniuersalis iectigatio totius corporis, quæ futurum spasmum nunciat. Ferunt C etiam quòd fatigatio sine causa manifesta extrinseca, & casus appetit⁹ prognosticant futuram febris generationem. Sic etiam ferunt quòd multitudo furunculorum seu vlcerum prognosticat apostemata futura in cõcauitatibus membrorum. Et dolor grauatiuus in inferiore parte vẽtris signãt sup lapidẽ, aut super futurã gnationẽ apatũ in illis locis. Et dolores quidem dextri lateris pgnosticãt super oppilatiões hepatis, & sup futurã gnationẽ apatum in eodem. Et visio quidẽ vrinę signãt sup vi- D cera vesicę. Et incubus quidẽ signãt sup futurã epilepsiam. Posuere etiã multa alia ab istis, quæ retulerunt sub hoc capitulo in libris suis. Postq̃ pfecit sermones suos sup signa pgnostica signãtia tempore sanitatis gñerationẽ ęgritudinum ĩ futuro, incipit nunc hic referre signa pgnostica tpe morbi significantis super futuram salutem, aut mortem.

Rememoratio signorum prognosticorum tẽpore morbi contingentium.

E E*x signis prognosticis est significans mortem futuram.* 364
Et ex eis est, quod significat futuram sanitatem seu euasionem. & d [*proprie ex his est scientia prognostica.*] — d hæc in scia pgnosticationis declarant

Signa, quæ in hoc capite reperiũtur, diuidunt primo in partes duas: quarum vna est signorum super futuram generationem sanitatis significantium: alia autem est signorũ significãtium super mortem futurã. Et proculdubio scientia de istis signis est proprie scientia prognosticationis: & sunt illa, quæ ponuntur F in hoc capitulo.

Ex scientia istorum videbit Medicus, & sciet quis moriatur, retraheteq; inde manus suas a cura eius: sicut etiam videbit ex scientia eorundem quis euadere debeat, & curari, pro tanto notificabit & prognosticabit illud. 365

Ex signis his consequitur Medicus scientiã perutilem & iuuatiuã. Nam Medicus scit quidem ex eis

G quis moriturus sit egritudie sua etiã vocabitur ad curandum eum: vnde significabit illud amicis suis, & retrahet se a cura eiusdem. sic & sciet ex eisdem quis euasurus sit a morbo suo: ꝓ tanto prædicit curã & euasionem eius amicis ipsius patientis, & dat operam circa curam ipsi⁹.

366 *Principium huius scientiæ est scientia de temporibus morborũ, & eo quod apparet in eis de dispositione morborum. est etiam scientia de longitudine, & breuitate,*
H *fortitudine, & violentia, debilitate, seu tranquillitate ægritudinum, & etiam de iudicio eius quod debet generari ex crisi in tẽporibus morbi.*

Hæc quidem signa diuiduntur diuisione prima in tria genera ipsorum, ex quorum vno habetur scientia de temporibus morborum, & eo quod apparet in eis ex signis laudabilibus & illaudabilibus. Ex secundo habetur scientia longitudinis, & breuitatis morbi, & acuitatis & leuitatis eius. & hoc quidem intellexit per fortitudinem seu violentiam, de-
I bilitatem seu tranquillitatem morbi. Sed ex tertio habetur scientia eius, quod debet generari ex speciebus crisis laudabilis, seu illaudabilis in temporibus morbi.

De temporibus morbi.

367 *IN quolibet morbo sunt diuisa tempora, in quorum aliquo cõtingit mors, & uita vel salus, & sunt principium, augmentum, status. In quolibet potest mors contingere. In quarto autem, quod declinatio appellatur, non contingit* K *mors, nisi contingat error vndecunque.*

In quolibet morbo salubri sunt quatuor tempora: & ĩ quolibet triũ primorum ex eis, s. in principio, augmento, & statu contingit mors & salus: verum in quarto non contingit mors, nisi ex aliquo errore vndecũque contingente.

Principium autem est, in quo contingit nocumentum in operationibus, & debilitas in negociis assuetis. 368

Tempus autem prĩcipij dicti est illud, in quo infertur nocumentum naturalibus operationibus: tunc. n. debilitantur omnes operationes patientis. & ob hoc Medici ferunt ꝙ in hoc tempore nihil digestionis apparebit in vrina. L

Et hoc quidem tempus durat, donec digestio appareat in [a] *[hypostasi,] sputo, fæcibus, & vrina. & post ipsum apparet & cognoscitur augmentum ex longitudine paroxysmorum febrium. & operationibus, & accidentibus.* 369 (a credibus l.) M

Tempus quidem prĩcipij durat, donec appareat digestio in sputo, si sit morbus in pectore: aut in fæcib⁹ si sit morbus in ventre: & in vrina, si sit morbus vniuersali in toto corpore. Cum autem digestio inchoatur, prolongatur quidem, augetur seu *magnificatur paroxismus febris, & ipsius accidentia: & hoc quidem est tempus augmenti. Et Gal. quidẽ opinatur ꝙ cum tempus paroxismi prolongatur, & eius initium antici-

*a.l. manifestat.

A patur & ipsius accidentia, puta calor, & sitis. & alia ab his ex accidentibus febrium, specialibus augentur & fortificantur, significatur quod morbus sit tunc absque dubio in augmento: sicut proculdubio cum minuitur & remittitur paroxismus in tribus prædictis, morbus existit in declinatione. Sic etiam existit in statu, cum prędicta quiescunt, nec amplius mutantur in paroxismo. veruntamen paroxismus augetur in quibusdam ex prædictis, & minuitur in alijs. Sunt tamen diuisiones multiplices quamplures distinguentes, quas quidem hoc compendium minime bene B tolleraret.

370 *Status vero est, cum post* [b] *[dictum negocium] perfecta digestio apparebit, nec paroxysmi morborum augebuntur, & accidētia in quantitate æquabuntur.*

b prædictis dispositiones

Tempus status est post tempus augmenti: & est, cum iam digestio est perfecta & completa, nec augentur paroxismi febrium, & earum accidentia coæquantur. & est ac si diceretur, quod prolongatio paroxismi, C & hora inchoationis eius sunt eædem, & eius accidentia vniformia, & æqualia.

371 *Accipit etiam morbus diminutionem, & fit interdum crisis perfecta. Vnde cum hoc signum videbitur, prognosticetur pax & salus patiētis. nam mors minime accidit in declinatione, nisi errore super patiente commisso, aut aere* [c] *[complexionis malæ & illaudabilis, necnon etiam omni extrinseco contrario eidem contingente.* D

c pestilentiali.

Tempus quidē declinationis est, cum incipit morbus minui, s. in longitudine paroxismorum, ac si diceretur, quod tunc breuiores solito efficiantur, & quod tempus inchoationis eorū suboccupet, & ipsorum accidentia alleuientur & mitigētur. In hoc autem tempore perficitur interdum morbi consumptio & destructio per crisim, & interdum consumitur insensibili dissolutione absque crisi. Vnde cum apparebunt signa, prognosticetur super euasionem & liberationem patientis a morte. Constat E .n. quod nullus moritur in declinatione, nisi ex errore contingente ex seipso, aut ab assistentibus, aut ex parte Medici, aut ex malitia, & corruptione aeris, vel in summa ratione extrinsecorum accidentium nociuorum, puta ratione timoris, vel tristitię, aut ratione aliorum ab his ex accidentibus, & rebus animalibus, vel corporalibus.

Scientia autem nostra, per quā cognoscimus terminum principij, confert quidem in subtiliando cibum, & diætam, sicut decet, & in medendo subtilitatem eius in augmento. Nam hoc expedit patiēti, donec morbus ad statum peruenerit. tunc autem decet Medicū esse solicitum ad subtiliandum perfecte diætam. 372 F

Scientia autem, quam habemus de tempore principij, augmenti, & status, confert nobis ad sciendū artem subtiliandi diętam ęgrorum. Nam cum scimus morbum esse in

G principio & augmento, subtiliabimus quidem diætam patientis: ita tamen, ne inde virtus patientis ante statum debilitetur & cadat appropinquante vero statu, subtiliabim⁹ quidem diætam in vltimo. Ferunt autem ꝙ Gal. & Hipp. abstraxerũt artem subtiliandi diætam ex cogitatione distantię, aut instantiæ temporis status. Vnde cum instabit status morbi, valde subtilietur diæta ĩ vltimo: cum autem valde distabit, ingrossetur: & cum erit medius ĩter propinquum & distãtem, medietur inter subtilem primam & grossam.

H ꝑ tanto scientia eorum, quibus status tempus cognoscitur, est magis necessaria cęteris ĩ hac arte traditis.

Rememoratio longitudinis & breuitatis morbi.

337 *Omnis morbus perficitur ĩ mensura, quæ si fuerit breuis, dicitur acutus, & hic aut interficit in breui tẽpore, aut per crisim laudabilem terminatur.*

I Omnis quidem morbus consumitur, & destruitur in aliqua mensura temporis. ex ea autem lõga est & ex ea est breuis. vnde ex morbis est quidam leuis motus, & est ille, quem ipse vocat morbum acutum. de natura autem eius propria est, ꝙ celeriter ĩterficiat, aut per crisim destruatur & consumatur. & hic morbus secundum opinionem Hippocra. attingit vt plurimum * nonum diem: ex quo est maxime acutus ille, qui terminatur per crisim ĩ die quarta.

a.l. decimũquartũ.

Ipse etiam morbus est citæ digestionis, & breuium temporum, austerus, & periculosus. K 374

Hic etiam morbus est citæ digestionis, & habet quatuor tempora, si perficiantur: tñ ratione velocitatis sui motus & violentiæ accidẽtiũ eius est austerus, & ꝑiculosus. vnde patiens moritur ex modico errore eidem contingente.

Cognoscitur autem ex breuitate sui principij: pro tanto regatur diæta conuenienti. 375

L Hic quidem morbus cognoscitũ ex breuitate sui principij. hoc autẽ est in primis diebus ęgritudinis, cũ apparent signa digestionis in sputo vel vrina. vnde si in quarta die appareat principium digestionis, vtpote nubes super vrinam, significabit ꝙ status sit in septima futura.

Non enim sunt multum aggrauanda eius virtutes, nec est auferendus & prohibendus ei cibus omnino a principio: nam forsitan caderet virtus eius: nec etiam est debilitandus ante statum ipsius. sed est potius prudenter in quantitate reficiendus sufficienti secundum exigentiam sui [itineris.] 376 M

a viaũ.

Non inquit debet refici patiens in hoc morbo cibo læsionem & grauamen virtuti eius referente, nec ẽt est subito transferendus a cibo suo: hoc est ꝙ non debet ei omnino subripi cibus suus: nam caderet virtus eius, priusquam morbus ad statum perueniret, & per consequens patiẽs moreretur. Vnde metiendus est cibus eius secundum distantiam status

A tus morbi, sicut & mensurant sumptus iter agentis. excessus. n. & multitudo sumptuum grauăt ipsum, & diminutio seu defectus ipsorum nō complent intentionem ipsius. Et priores quidem iusserunt patienti, cum videbant morbum eius terminari in die quarta, ꝙ dimitteret omnino cibum, dum virtus fortis esset: alioquin ꝙ sufficeret ei mellicratū. Si tamen esset sub tali, nutriebăt ipsum ptisana colata, & sine faecibus. Si etiam virtus esset sub hac, reficiebant eum ptisana non colata, sed cū totalitate sua. Cum autem opinabantur morbum non terminari citra decimum quartum, nutriebant ipsum ptisana absq; faecibus suis. Si tñ virtus esset sub hac, nutriebăt eū ptisana cum faecibus suis. Quòd si sub hac inueniretur, cogebantur ei dare panem ad comedēdum. Et cōsuetudo quidem viuendi iuuit post in hoc negocio: qm̄ hoīes illius temporis non sumebant cibum multū: & hoc, qm̄ cibus eorum fm mensuram legis sumebatur, aut saltem mensurae appropinquabat. Consuetudo autem moderna est contraria huic regimini, quantum ad talem C mensuram cibi. pro tanto decet vt cibus modernorum aliquantulum augeatur, & potissime in crapulosis, & laborantibus.

377 *Si autem videas difficultatē, & malitiam signorum, & periculorum, & dolores fortes, & violentos cum mala dispositione, & casu virtutis, & ratione diminuta & permista, ita quod virtus nequeat morbi malitiam tolerare, prognostica mortem eius futuram ante statum, quam quidem* D *ex malitia accidentium ex morbo cholerico contingentium prognosticabis.*

Si videris in patiente signa maligna & austera, quorū relationē faciemus, & accñtia periculosa, vtpote dolores violentos cum casu virtutis & significatione potentiae morbi ex malis signis, & corruptione ratiōis, & cum hoc videas ꝙ virtus patiētis nequeat pati violentiam morbi: ꝑgnostica futuram mortem eius, anteq̄ ad statū peruenerit. cum tamen erit morb' in vltimo fortitudinis & E violentiae, morietur patiens in tpe prīcipij. verum si fuerit sub hoc, morietur in tpe augmenti. Cognosces autem hoc in genere ex accñtibus malis & perniciosis, cuiusmodi sunt accñtia morborum ex cholera rubea generatorum.

Ex morbis etiam est diu durās & longi temporis, qui chronicus seu temporalis appellatur: qui quidem minime corpus celeriter consumit & dissoluit, sed aut necat ipsum cum phthisi & hectica, e- 378 F *gressu sanguinis, aut macie: aut patiens etiam longo tempore curabitur, & morbus per paulatinam dissolutionem, & digestionem cōsumetur.*

Postq̄ fecit relationē de morbis breuis tpis & acutis, refert nūc morbos lōgi tpis. vñ īquit, ꝙ ex morbis sunt lōgi, qui tpales seu chronici appellātur, qui longo temporis spatio sunt durātes. hi autem minime immutant cito corpora, vel dissoluūt,

G sicut acuti morbi faciunt: immo quidem aut interficiunt ipsum cũ macrore, aut egressu sanguinis, aut dissolutione virtutis paulatina, aut euadet, & curabitur quis ab eis in tpe lõgo per dissolutionem humorũ paulatinam, præter ꝙ pateat in eo crisis manifesta. Et hoc quidem dedit intelligi, cum dixit: & morbus per paulatinam digestionem, & dissolutionem consumitur.

379 *Cognoscens autem ipsum ex lenitate, & facilitate accidentium eius, & frigiditate cuiuslibet ex*
H *his morbis.*

Cognosces quidem morbos istos ex facilitate accidentiũ ipsorum, & natura eorum: quoniã sunt morbi frigidi.

380 *Non cibes istum patientem modico cibo, quoniam caderent virtutes eius.*

Docet quidem ꝙ non in morbis longis, qui non dissoluuntur per crisim, cibetur patiens paruo cibo: qm̃ caderet virtus eius.

381 *Inter autem morbos istos sunt*
I *alij medij, quorum scilicet tempora non sunt absolute breuia, nec lõga. vnde cibus eorum in subtilitate medietur: nec sit multus, neque paruus.*

Inter morbos quidem breuis tẽporis, & morbos longos & chronicos, rationem extremorum habẽtes sunt alij medij in longitudine & breuitate: & idcirco non reponuntur in tempore longo vel breui, sed potius in æquali aut temperato. pro tanto docet, vt cibus in istis sit inter paruum & magnum medius.

De crisi b {& signis eius.} K

382 *Scito quòd crisis est velox & subita mutatio, quæ suo tempore ex difficultate seu malitia accidentium, & pugna existente inter virtutem & morbum generatur, vt celeriter ad vitam vel mortem perueniatur.*

Crisis est mutatio suo tẽpore subito contingens patienti, ac si diceret ꝙ hæc mutatio generatur ex difficultate accidentium patienti contingentium, & ex pugna, quæ inter L virtutem & morbum existit: q̃ quidem mutatio significat mortem celeriter in morbo futuram, si fuerit illaudabilis, aut vitam, si fuerit laudabilis. vnde transmutatur hoc nomen ad significandum prædictam immutationem & dič eius per quãdam similitudinem, ac si in ea deberet ferri iudicium seu sententia sup victoriam morbi, vel virtutis.

384 *Sex sunt species mutationum ĩ morbis contingentium. Nam aut negocia tardantur, aut citantur in eis: vnde interdum conuertitur in* M *temporibus breuibus corpus ad bonum & uitam.*

Sex sunt species mutationum, q̃ in morbis generãtur. Vna ex eis mutatio est, in qua trãsfertur corpus in breui tempore ad laudabilem dispositionem & sanitatem, ac si diceretur subito. & hoc quidem intellexit, cum dixit: in temporibus breuibus. Vnde hæc est vna ex speciebus crisis, & ipsa quidem est laudabilior cæteris: in ea enim transfertur corpus

A pus subito a dispositione illaudabili ad sanitatem cum euacuatione sensibili, puta cum fluxu sanguinis narium, aut sudore, vel alijs ab istis.

384 *Si fuerit laudabile quod præcedit eam, prognosticabis sic super ipsam, s. super crisim securam, & laudabilem.*

Si prognostica laudabilia præcedant crisim, iudica crisim futuram esse laudabilem: & cum hoc etiã significabunt in quo tẽpore accidat, & speciem euacuationis, quæ debet contingere in ea.

B 385 *Est autem alia mutatio velox ad prædicta, quæ quidem significat mortem. in hac quidem veloci malitia est angustus processus Medici: nam hæc crisis est necans, & perniciosa.*

Secunda ex speciebus crisis est velox & subita mutatio ad mortẽ cũ euacuatione sensibili. In hac autem crisi est, sicut ipse dicit, angust⁹ processus Medici: quod quidem de processu curationis intellexit. vnde est ac si diceret ꝙ non inuenitur curationis ingenium a Medico. Et hanc C quidẽ crisim præcedũt signa mala.

386 *Tertia ex prædictis mutationibus est mutatio tarda, inducẽs ad dispositionem sanitatis, & curans morbum: non tamen cum crisi, sed potius per dissolutionem paulatinã in ea contingentem.*

Tertia quidem species ex speciebus transmutationis est transmutatio tarda, inducens nihilominus ad sanitatem & curans: non tñ cum euacuatione & fortibus seu violentis accidentibus, sed per dissolutionem D occultam, & insensibilem. & ideo non dicitur crisis.

Quarta autem species prædictarum mutationum est mutatio tarda ducens patientem ad interitum: nec fit cum euacuatione, sed potius cum hectica dissoluente corpus patientis. 387

Quarta quidem species prędictarum mutationum est mutatio tarda, ducens patientem ad mortem: nec est cum euacuatione & dissolutione subita & forti, sed poti⁹ cũ hectica, virtutes patiẽtis consumente. E

Quinta autem ex prædictis est inter eas media, cum inducit mortem, & malitiam vltimatam. 388

Quinta quidem species harum mutationum est media inter subito & tarde ducentem ad mortem. & hoc, quoniam in hac specie fit primo imperfecta crisis subito, & cõsequenter dissoluuntur patientis virtutes in tempore tum latitudinẽ habente, donec contingat mors eidẽ: & est composita sicut dicit ex illa, quę subito perducit ad mortem, & ex ducente ad eam per dissolutionem in insensibile. F

Sexta vero perducit ad vitam in medio temporum. 389

In hac quidem mutatione sexta subito contingente, est primo crisis imperfecta, & consequenter deducitur patiens paulatim ad sanitatẽ. & est hæc quasi composita ex subito transferente patiente ad sanitatem, & ex transferente ipsum ad eã motu, & translatione illaudabili.

G 390 *Hæ autem crises sibi inuicem dicuntur contraria composita.*

Hæ duæ crises, s. quinta & sexta, componuntur, vt diximus, ex quatuor præcedentibus. nam quælibet ex eis componitur ex duab' primis, bona, scilicet laudabilis ex duabus primis laudabilibus, & illaudabilis ex illaudabilibus.

391 *Crisis quidem laudabilis accidit in statu cum perfecta digestione & virtutis fortitudine: contraria vero ei, puta illaudabilis, fit in augmento.*

H Crisis laudabilis est illa, quæ accidit in morbis post perfectam digestionem cum fortitudine virium & virtutum: & contraria ei est illa, q accidit in augmẽto. nam accidit ante complementum digestionis.

Rememoratio eorum, quæ oportet scire in crisi.

392 *TRia oportet scire in crisi.*

Necesse quidem est scire cũ speciebus crisis, quarum relatio facta est, tria super dispõnẽ ipsius crisis.

I

393 *Scientiam videlicet de prognosticatione eius, & de diebus criticis, & scientiam etiam eius quod significatur per signa nobis significantia, in quam crisis speciem terminetur, cum perficitur crisis cuiuslibet morbi.*

Vnum quidem ex his tribus est scientia, per quam scitur, ꝙ sit crisis futura. secundum autem est sciẽtia de natura dierum criticorũ. sed tertium est scientia de specie crisis, quę debent fieri, seu de specie euacuationis, quę futura est in crisi. & hęc quidem sciẽtia habetur ex signis significantib' ipsam esse futuram, necnõ etiam ipsam ex causa ipsius morbi. K

De signis crisim prognosticantibus.

Omnis autem crisis prognosticatur ex violentia accidentium, quæ dicimus. 394

Intendit ꝙ prognosticantia crisim futuram sunt signa, quæ refert in hoc loco.

Et sunt permistio sensus, & intellectus, & dolor aurium, & capitis. 395 L

Ex signis autem futuram crisim significantibus est permixtio rationis, & diminutio sensus, & dolor aurium, & capitis. hmõi aũt causa est motus humorum in capite.

Et fluxus lachrymæ, angustia, 396 a *[parua famus, seu casus appetitus,] motus laboriosus, & vigiliarum instantia, & dolor in pectore vel collo, & illaudabilis excitatio a somno cum motu, & rubedine oculorum.* M

a Inquietas somni &

Est autem illaudabilis excitatio a somno, cum excitatur quis à somno suo, velut homo exterritus.

Et frendere dentibus, & limatio eorundem in somno, & eorundem percußio, & fortis fricatio nasi patientis. 397

Intellexit quidem ꝙ patiẽs limet & percutiat dentes suos ad inuicem præter ꝙ, consueuerit hoc tempore sanitatis.

Et

A

398 *Et interdum infumabit aliquis* b[*commouendo*] *cum labijs suis. Videbiturq́ interdum sugere ea.*

b conniuendo

Hoc quidem est, ac si diceret quod videtur vnum ex eis cum quodam eorum sugere. & hæc quidem omnia signa sunt laboris & angustiæ ex pugna naturæ cum morbo.

399 *Et Velocitas quidem anhelitus, & desyderium trahendi aerem frigidum cum angustia, & Velocitas pulsus, & frequentia, et tussis cum infusione, & sonitu, &*

B

gargarismatis.

Intellexit hoc, cum accidit patiēti tussis cum sonitu gargarismatis ī gutture suo contingente ex reb⁹ infusis a capite suo ad locum illum.

400 *Et pulsatio cordis continua, & syncope, & conatur patiēs a lecto suo surgere, & recedere.*

Intellexit quod patiens conetur a lecto suo surgere, velut homo permixtus turbatus, & recedere.

401 *Et dolor gutturis & meri cum angustia: qua si perseuerauerit,*

C

continget ei syncope magna, & fortis.

c pulsatio ī lateribus, & costis.

Intellexit per angustiam nauseā, & nocumentum stomachi eiusdē.

402 *Et* c[*pulsatio in lateribus & dorso, cum torsionibus violentis, & fortibus, & continuo dolore stomachi cum querimonia stomachi uel hepatis,*] *aut dolor ventris, aut circa pectinem, aut etiam in renibus, & vesica, aut dolor fortis circa* d[*virgam,*] *uel in uirga, aut in*

d et vehementia nocumenti, & doloris, & stomacho dolor frequēs, & querimonia splenis & hepatis.

a anum

D

matrice, aut in omnibus iuncturis aut quibusdam, aut ex eis intus, uel exterius.

Quicquid retulit hic est per se notum. causa nanq; horum accidētiū in patiente generatorum, cum est ventura crisis, est motus humorum per totum corpus eius. tunc. n. natura expellit humores ab omnib⁹ mēbris, & mittit eos maxime ad membra ordinata, ad hoc quod sint meatus deputati ad egressum illius humoris, vtpote ad ventrem, stomachum, renés, & vesicam.

E

403 *Cum ergo videbitur augmentum horum accidentium in die critica, erit proculdubio bonū & laudabile, & potissime si prius digestio apparuerit, sin autem, erit quidem contrarium manifestum.*

Cum aliquod horum accidentiū alicui ęgrorum contigerit, & hoc in aliquo dierum notorum ex diebus laudabilibus abscissionis sententiæ & iudicij, quorū relationem faciet consequēter, & cum hoc signa digestionis præcesserint in vrina: proculdubio Medicus nequaquam debet

F

ex tali violentia accidentium dubitare, sed potius debet patienti & amicis eius prognosticare, & signare quod sanitas sibi debeat aduenire. Si vero hoc contigerit in die mala & illaudabili, & sine digestione, continget contrarium: ac si dicatur, quod hoc est signum malitiæ, & finis, & mali.

De diebus Criticis.

404 C*Ausa quidem crisis, si sit eorum relatio uera, est, quoniam Luna variat actionem in morbis.*

G Causa quidem casus crisis in diebus laudabilibus computando eos a principio morbi patiētis cum Luna, si verum est illud quod retulerunt super hoc. quod ideo dixit, quia non est bonum, causam uel rōnem alicuius reddere, priusquā bene con
405 stet de eius inuentione.

Iam quidem cum peragrat, et abscindit celeriter circulum suū, est quidem causa celeris motus & mutationis: & fortificatur quidē interdum in hoc, & interdum debilitatur. hoc autem notum est in
H *arte Astronomorum.*

Fuit quidem necessarium, vt operationem istam appropriaret Lunę: quoniam dies, in quibus manifestatur huius mutatio, sunt septennarij aut quaternarij: & non repitur quidem aliud ex astris, cuius dispositio varietur, & mutetur in hoc in septēnarijs, aut quaternarijs ex situ seu positione ad Solem, prćterq̄ Luna ipsa. cum hoc.n. quod apparet, ꝙ ipsa maturet fructus, & segetes ĩ prędictis temporibus eius, aut actio est nota in maribus & in aquis, & vni-
I uersaliter in humiditatibus quibuscunq;. vnde cōueniens fuit ꝙ ab ipsa esset actio mutationis in digestione humiditatis. Cum autem dicit: & fortificatur quidem interdum in hoc, & interdum debilitatur. intelligit quidem hoc esse ſm distantiā & propinquitatem sui ad Solem ĩ his reuolutionibus, & etiam ſm coniunctionem aliorum planetarum, cum ea conuenientium aut disconueniētium: quos quidem domini astrorū fortunas & infortunas vocāt, seu iuuantes & nocentes.

Nequaquam est operatio sua K
actionis sensibilis in eius iuuamen 406
to uel nocumento, sicut quidem est ad sensum uisibilis eius figura ex eo quod in ea existit de claritate, uel lumine Solis.

Actio quidem Lunę est sensibilis cum apparet eius figura lunaris, ex eo quod ad sensum existit in ea de lumine Solis. verum eiꝰ actio iuuamento & nocumento appropriata nequaquam est sensibilis. & est ac si vellet dicere ꝙ hæc transmutatio, q̄
in ea visibilis existit, attestatur sup L
illud, quod opinati sunt sapientēs astrorum: quod quidem minime sensibile est in ea.

Eius autem quarta relucet in 407
quarto, & eius medietas ĩ septimo

Intelligit ꝙ ipsius quarta relucet in quaternis, & eius medietas in septenis. & est ac si diceret q, hæc est causa, quare crisis in quaternis & septenis existit. hoc tamen minime reperitur secundum hunc modum in omnibꝰ quaternis, & septenis, & numeratis in quolibet ex morbis a principio ipsius: cum æger possit incipe
re pati quolibet die mensis lunaris. M
Vnde causa, quare crisis sic fiat ordinate in quaternis numeratis a primo die, quo cœpit patiens ægrotare, est quidem ex hoc, quoniam in quaternis morborum reperitur notabilis diuersitas impressionis cum modo ordinato. nā quod ibi apparet ex hoc est ordinatum, & determinate sic procedit. pro tāto quidē congruit, ꝙ talis impressio sit in eis ab aliquo ex astris. & quia Luna determinate efficit impressionem in quaternis & septenis, congruit quidem

A dem q ab ipsa procedunt tales im-
pressiones: non tn̄ sunt huius diuer
sæ Ipressiones ab ipsa, ratione quar
tarū mensis, sed potius rōne quarta
rum circulorum, quos efficit & de-
scribit in motu dierum : quod qui-
.l.p mo ... ura reue ... tio num dem notū est *in reuelatione dierū.

408 *Et morbus quidem minime cō
tingit nisi ex dispositione, qua debi
litatur opus naturæ: qui si cum au
xilio producatur, curabitur qui-
dem patiens, & uita prolongabi-
tur: sed si cum detrimento, morie-*
B *tur quidem, & uita perdetur, &
separabitur.*

Morbus non est in patiente, nisi
cum Luna fuerit in malo loco a pri
cipio natiuitatis eius. & est ac si dice
ret q talis locus est ille, quem attin
git in principio ægritudinis suę. vn
de si tunc ipsa transferatur & eleuet
a tali loco ad loca vtilia, & iuuatiua
& cum hoc locus fuerit, in quo inci
pit generatio morbi ipsi' paruæ ma
litiæ, & curabitur quidem patiens,
& viuet. verum si transferretur tunc
ad loca mala, ipsa existente a princi
C pio in loco malo, augeret & fortifi-
caretur eius malitia. Hoc aūt dog-
ma minime est de arte Medicinæ,
sed potius ex arte Astronomiæ: quę
quidem ars debilis est, & falsum est
plurimum, quod in ea existit.

409 *Crises contingunt interdum in
quaternis, & īterdum in septenis.
Et illæ quidem bonæ sunt & lau-
dabiles, quibus coniunguntur dige
stio, & prognosticatio attestātes
super ipsas.*

Crises contingentes in quaternis D
& septenis in principio morbi nūe-
ratis sunt laudabiles semper, cū præ
cedunt eas dies indicatiui, i. progno
sticantes crises consequenter futu-
ras, in quibus iam apparuit, & fuit
digestio. Et Hippo. quidem & Gal.
numerant dies quaternarios velut
mundi causa. Dicunt ergo, q dies
quarta laudabilis est & critica : dies
etiam septima est critica, in qua sm
eos terminatur secunda quarta. ipsi
.n. dicunt q duæ quartæ primæ vni
untur in die quarta: hoc est dictum
q ipsi ponunt diem quartam, finē E
& terminum quartæ primæ, & prin
cipium quartę secundæ. Et die vn-
decima terminat' quarta tertia, quā
quidem quartam minime coniun-
ctim numerant cum secūda. Quar-
tam vero, quartam ferunt termina-
re diem xiiij. hęc quidem quarta cō
iunctionem habet cum tertia, s. cū
die xi. Sic etiam coniūgitur quinta
quarta, s. dies xvij. cū ea, quæ ipsam
pręcedit, sicut patet & sm Hippo. &
Gale. Quarta sexta, i. dies vigesima
vnitur præeunti ipsam. sm tamen
Archigenē, hæc quarta est dies xxi.
nec alicui alij coniungitur, Hi ergo F
quaternarij sunt dies indicatiui, &
critici. est autem decentius, q qua-
ternarij ex eis dicantur & sint indi
catiui septennariorum, & q septen-
narij sint critici. hæc quidem est se-
ries, & ordo laudabilior dierum cri
ticorum : hoc est, q crises comple-
tæ in vltimo & sm plurimum lau-
dabiliores contingunt in eisdem.
Verum gradus secundus prædicto-
rum dierum sm eos est dierum im-
parium, in quibus contingit crisis a
tertio vsq; ad xix. puta quinti, septi-
mi, noni, vndecimi, decimitertij, de-
cimi

G cimiseptimi,& deciminoni. Et con
stat quidem q̃ sm̃ eos in diebus pa
ribus non contingit crisis,nec indi-
catio nisi raro. & si fuerit, erit mala
& illaudabilis: inter quas quidẽ sex
ta erit deterior,adeo q̃ sm̃ eum con
trariatur septimæ . & constat quidẽ
q̃ septima est melior inter eas . Li-
cet autem crisis sæpius accidat ĩ sex
ta,q̃ non sic contingit in alijs pari-
bus, est nihilominus illaudabilis &
austera, non secura de fine bono .
Quod autem ex talfactione & ĩpres
sione cõtingit post diem xx. accidit
secundum eos in septennarijs,non ĩ
H quaternarijs. Et Gal. quidem nume
rauit septennarios a xx . vsq; ad xl.
cum coniunctione & separatione,
quemadmodum fecit de his , quæ
sunt in primo vicenario. Et secũdũ
eum quidem non videtur,nec appa
ret crisis sensibilis in acutis post diẽ
xl. possunt autem morbi acuti cri-
sim suam differre vsq; ad diem .xl.
ratione stimulationis contingentis
eisdem. Sic etiam accidunt crises in
chronicis in quatuor mensibus , &
in tempore longiori. nam sicut cri-
ses accidunt in diebus mensiũ acu-
torum , sic etiam proportionaliter
I contingunt in mensib᾽ anni ĩ chro
nicis: & interdum accidunt crises in
annis in eisdem.

409 *In alijs quidem ab istis nequa-
quam circuitus & periodi repe-
riuntur ratione turbationis, & du
bitationis contingentis in eisdem .*

Crises quidẽ contingentes in pa-
ribus diebus,priuantur & carent de
terminato ordine,quem seruant p̃-
dictæ. & hoc. q̃m sm̃ Gal. cãæ earũ
possunt esse humores qui sunt ma-
teria morbi. seruant nihilomin᾽ ali-
quast modum quaternorũ ex p̃pin K
quitate sui ad eos. Et est posse q̃ per-
turbationem & dubitationem, quã
dixit cõtingere in eisdem, intelligit
naturam materiei obuiantem ordi-
ni,quem agũt & operant᾽ astra ĩ eis
dẽ,iussu & volũtate creatoris eorũ
cui᾽ nomẽ sit in secula bñdictum.

In non habentibus vero dige- 410
*stionem & prognosticationem, cõ
tingit quidem dubium in eorum
accidentibus: nec contingit crisis ĩ
his diebus,nisi cum contingit con-
sequenter aliquod sinistrum.*

Inquit,q̃ critici illaudabiles sũt, L
quos non præcessit digestio, & iudi
catio. pro tanto non dicuntur abso-
lute critici. accĩtia aũt in eis contin
gentia sunt dubia : nam crisim ĩ eis
contingentem subsequitur aliquid
perniciosum, & illaudabile.

Rememoratio a {signorum su-per} fluxum sanguinis.

a quæ fiat crisis, & p quos

411 *CVm videris morbum san-
guineum, austerum, & vio
lentum valde, cum illaudabili &
M impetuoso motu, cuius signa patu-
la sint in capite, & manifesta, quæ
usque ad omnes sensus extendan-
tur, cum rubore & pruritu nasi, e-
rit proculdubio crisis eius per flu-
xum sanguinis narium.*

Intentio eius in hoc loco est re-
ferre signa, quibus sumitur signum
super futuram speciem crisis futuræ
antequam sit. vnde cũ videris mor-
bum sanguineum, &c. scitur autem
hoc ex signis relatis ex præcedenti-
bus. Cum ergo talis erit morb᾽ vio-
lentus

A lentus & austerus, & accidentia sup ipsum significantia in capite s. & quinque sensibus erunt manifesta, cum rubore, & pruritu nasi, prognosticetur, & protinus sententia abscidatur quod crisis futura sit per fluxum sanguinis narium.

412 *Si uero accidentia ipsius deorsum, & in parte inferiori appareant cum dolore continuo umbilici, & praecesserit retentio menstruorum, continget quidem crisis per fluxum menstruorum.*

B Siquidem accñtia dominiũ sanguinis significantia in parte inferioris corporis apparuerint cum dolore vmbilici & pectinis, & cũ hoc patiens fuerit mulier, cui menstrua iã cõclusa erãt & retenta, iudicet crisis eius futura per fluxũ menstruorũ.

413 *Sed si pars suprema corporis incolumis fuerit, & a dolore immunis cum dolore tamen hypochõdriorum, & patiens querulosus sit de hepate, & dolor usq; ad anum extendatur, nequaquam quidẽ com-*

C *mittetur error, si prognosticetur crisis illa futura per fluxum sanguinis haemorrhoidarum.*

Hoc etiam per se est notum. cũ enim pars suprema corporis immunis est a dolore, & cum hoc appareant in eo accñtia dominium sanguinis significantia, cum dolore in partibus inferioribus corporis existẽte hypochondriorum & hepatis, qui vsq; ad anum extẽdatur, si crisis talis patientis prognosticetur futura p apertionem orificiorum venarum ĩ ano existentium, nequaq̃ talis prognosticatio indiscreta erit. hoc. n. verificatur & apparet vt plurimum, & maxime in eo qui solitus est pati apertionem venarum in ano existentiũ, seu haemorrhoidas. D

Si autem morbus ex cholera rubea sit in statu, acciderit q; apostema capiti, & dolor capitis, & angustia augeantur, nequaquam quidem est desperandum, quoniam cõtinget crisis eius per fluxum sanguinis narium. 414

Si morbus sit ex cholera rubea, & iam ad statum suum peruenerit, & fuerit cũ hoc apostema freneticum in capite patientis cum intensione sui, siue hoc contingat rõne ipsiusmet apostematis, siue ratione febris nequaquam erit inde desperãdum, quoniam crisis continget per fluxũ sanguinis narium. E

Signa crisis per fluxum ventris vomitum, & vrinam, & sudorem, & b{dolorem.}

b aspera

415 F *Verum si eius accidẽtia sunt in stomacho, & cum hoc prius conquestus fuerit patiens de hepate, cum angustia, & syncope ualida, erit quidem crisis eius per uomitum.*

Si quidem cholerę rubeae accidẽtia sint in stomacho, vtpote dolor acutus, & patiens conquestus fuerit ante de hepate suo, cũ angustia stomachi, & nausea forti, & subuersiõe, tunc quidem contingit crisis eius p vomitum. asserit autem Galenus, ex

G ex signis huius crisis esse tremorem
labij inferioris.

416 *Si vero caput eius fuerit sine*
dolore: & cum angustia ventris,
& eminentia umbilici, & praece
dente ventris cõstipatione, progno
sticanda quidem erit futura crisis
per fluxum ventris.

Hoc etiam est manifestum. nam
si circunscripto dolore capitis, affit
dolor ventris, cum eminentia vmbi
lici, & praecedenti constipatione vẽ-
tris, crisis quidem continget per flu-
H xum ventris.

417 *Quòd si venter eius pacem ha-*
buerit, & digestionem laudabilẽ,
praeter quòd morbus eius violentus
sit & austerus, cum aliquantulo
tamen labore, & vigilijs, circum-
scriptis accidentibus sudoris, mor-
bo quidem sic molli & lento exi-
stente, cum doloribus pectinis, erit
sermo meus veridicus, scilicet quòd
crisis huius patientis continget per
vrinam.

Cum quidem non inueniuntur
I in ventre patientis dolores, nec erit
morbus violentus, erit tñ nihilomi
nus cum aliquantulo labore & vigi
lijs, praeter ꝙ sudorem patiatur, cũ
doloribus tamẽ inferioris partis vẽ-
tris, continget proculdubio crisis p
vrinam. Signanter autem dixit, ꝙ
non patiatur sudorem: nam tunc
proprie significabit declinatio hu-
midae superfluitatis ad renes, & ad
vesicam.

Verum si cum pace & quiete
418 *praedicta retineatur vrina, praeter*
quòd morbus sit in ultimo acumi- K
nis, cum apertione tamen pororum
cutis, sine forti dolore, & vigilijs,
& siccitate, erit quidẽ crisis eius
forsitan cum sudore.

Cum quidem diminuetur vrina,
praeter ꝙ patientis accidentia sint tẽ
pore status in vltimo acuitatis & vio
lentiae, & erunt pori cutis aperti, &
cum hoc est, ꝙ fuerit patientis cor-
pus molle, laxum, & spõgiosum: cõ
tinget quidem proculdubio crisis
eius per sudorem.

Si autem contingat dolor mem 419
bri vel iuncturarum in acutis, con L
tinget proculdubio crisis earũ per
apostemata.

Si patiens quidem patiatur dolo-
rem, continget crisis eius per aposte
mata, quae debent in eo generari. ta
les autem morbi, quorum s. crisis ac
cidit per apostemata, sunt de raro
contingentib⁹. & haec quidem apo-
stemata generantur post aures, ĩ col
lo, & sub ascellis, & sub cruribus, & ĩ
inguinibus, & in iuncturis, necnõ ẽt
in oĩbus locis corporis. laudabilius
tñ ex his apostematibus est magis
distans a membris principalibus. M

Rememoratio signorum pro
gnosticorum à { mortalium
sumptorum ex ope- a
rationibus. }

V*tere laudabili regimine* 420
ex signis super mortem, e-
uasionem, seu quietem, & pacem
significantibus.

Horror lucis, sine tñ speciali mor
bo oculis, significat pculdubio mor
bum magnum, & nocumentum in
cere-

A cerebro. & fluxus quidem lachrymę significat super multitudinem materiæ il ius morbi, & debilitatem ipsius oculi retentiuæ contingentem ratione violentię, & magnitudinis morbi. Idem etiam est de magno, & forti rubore.

De signis mortis, & primo de signis sumptis ex operationibus.

Et his quidem sunt horror luminis, & lucis, & fluxus lachrymæ cum [b] *[rubore motu forti, & uertigine.*

B

421 *Ex paruitas oculi in uno latere, & apertio oris absq; oscitatiōe.*

Paruitas, seu diminutio oculi significat super spasmum contingentem ex morbo, qui contingit cerebro, in illo s. latere, in quo diminuit oculus, aut super diminutionem humiditatis ipsius. Apertio vero oris significat sup debilitatem virtutis retentiuæ in inferiori mandibula existentis: quod quidem signū est malum, & illaudabile.

C

422 *Et cum quis iacet & dormit resupinus, manibus & pedibus suis protensis & relaxatis.*

Hęc quidem signa sunt illaudabilia: nam significant super casum virtutis ferentis, & substinentis corpus, nam in somno naturali dormit quis super alterum laterum suorū, quod quidem ex vigore virtutis ferētis corpus contingit: vnde mortu[a] non stat sic super latus suum. Sic relaxatio pedum, & manuum significat sup casum virtutis. in somno. n. naturali contrahuntur, potius quā relaxentur membra prædicta.

D

423 *Ex his etiam est si uideatur patiens descendere* [c] *[in lecto suo,] & manus & pedes suos detergere.*

c ex eo uicali

Hoc quidem ideo contingit. nā prædictus descensus in lecto significat super debilitatem virtutis ferentis vel substinentis corpus: hoc autē descensu mouetur patiens versus locum pedum suorū. Et detectio quidem manuum, & pedum significat super violentiam [a] virtutis.

a. l. laborantis.

424 *Necnon mala & illaudabilis imaginatio, quà videatur fila a pānis suis euellere.*

E

Cum quidem patientis cerebrū cœperit apostemari, imaginabitur aliquam eminētiam esse in pannis suis, quam quidem tunc conabitur euellere. & imaginatio quidem rerum malarum, & horribilium significat permixtionem rationis, & morbi violentiam.

425 *Ex his etiam est ultimata grauitas, aut eius manifesta suspēsio.*

Manifesta quidem grauitas extremorum significat casum virtutis motiuæ: sed suspensio seu arrectio patientis ad illud quod videt, significat permixtionem intellectus, & violentiam laborum.

F

426 *Et etiam frēdere dentibus præter solitum, & apponere manus super caput, & puluinar.*

Frendere quidem dentibus præter solitum significat super spasmū in cerebro.

Aut etiā si imaginetur quòd uespertilionē nigri coloris capiat, & uelit eum interficere.

Hoc

Hoc etiam est malum, quũ significat dominium & excessum cholerae nigrae magnae adustionis.

428 *Nam hoc contingente in morbo acuto, mors quidem appropinquabit.*

Intellexit, quòd hoc contingente in morbo acuto, mors futura sit in proximo.

429 *Ex his etiam est, si tacitus efficiatur uerbosus, & mitis pacificus, iurgiosus.*

Hoc quidem contingit ex violẽtia morbi cogente patientem dimit-
H tere consuetudinem suam. Cum ergo tacitus per naturam efficitur verbifluus, aut ex consuetudine pacificus litigiosus, est quidem signũ malum, & illaudabile.

430 *Aut si conqueratur de caecutate, & surditate, uel casu uirtutis, ratione uiolentiae morbi.*

Mors huius patientis est vicina, quoniam priuatio sensuum est media mors.

431 *Vel etiam si uideatur patienti dum dormit in statu, quòd cadat*
I *nix super caput eius.*

Hoc quidem videtur ideo contingere, quoniam apparitio huius coloris tempore status morbi, significat super mortificationẽ caloris naturalis, & dominium frigiditatis in eodem, ratione humoris extinguentis calorem naturalem. non tamẽ recordor ꝙ Hippocrates alicubi retulerit signum illud.

432 *Et anima quidem inquieta, domina magna frigiditatis, est res mala, & illaudabilis.*

Ex frigiditate quidem animae significatur cordis frigiditas. Inquietudo vero significat illaudabilẽ dispositionem patientis. K

Ex his sunt uigiliae nocturnae, 433 *et somnus diurnus, aut omnimoda priuatio somni.*

Hoc quidem totum est malum, cum sit contrariũ dispõni naturali.

Necnõ si dispositio aegri in somno, 434 *& post somnum deterioretur, & cum dolore efficiatur.*

Cum somnus erit tempore, quo corpus cõsueuerat naturaliter quiescere, L & nihilominus morbus augeatur, significabitur quidem malitia patientis negocij.

Si etiam Medicus ordinate et 435 *recte operetur, praeter quòd appareat operationis intentum, erit malum.*

Si Medicus ordinate, & sicut decet, ministret patienti medicinas suas, praeter quod inde prosperetur rectificatio patientis, erit signum malum, & illaudabile. hoc nanq; significat, ꝙ patiens non consequitur iuuamentum ex cura Medici. M

Rememoratio signorum Prognosticorum mortalium assumptorum a qualitate corporis.

Ex his autẽ sunt facies mor- 436 *tuorum faciebus consimiles, cum planicie [a] [seu extensione] tẽporum, ex morbo contingente, & constrictione aurium, & ipsarum frigiditate, & earum inuersatione, & oculorum profunditate.*

He

A Hæ quidem facies notę sunt Medicis, facies s. mortuorum: quarum teste Hippocrate, nasus tenuis est & acutus, & oculi profundati, & tempora plana & tensa, & aures inuersæ, & sunt in colore similes mortuo. Quę quidem facies, si circunscripta vigiliarum instantia, & euacuatiōe sensibili appareant in principio morbi necessario habebūt malitiam significare. nam significāt subitū casum virtutis, & priuationem seu consumptionem humidi radicalis, & extinctionem caloris naturalis. & hoc ratione violentiæ morbi. Non tamen B significant malitiā in morbis chronicis, sicut faciunt in acutis. possunt etenim hæ facies ratione longi temporis morbi apparere. agens.n. debile efficit transmutationē magnam in tempore longo: & è contrario agens forte efficit immutationē magnam in tempore breui. Cum ergo in tempore breui videbimus, s. I primis diebus morbi hæc accidentia, significabunt quidem morbi malitiā & virtutis debilitatem.

437 *Etiam rubor, uel nigredo oculorum, aut eorum eminētia, uel principium fuscedinis ipsorum.*

C Hæc oīa signāt dñium & excessum humoris in cerebro.

438 *Aut etiam si quieuerint:* [b] [ ]*uel si fuerint infrigidati:* [c] [*aut palpebrarum*] *tortura.*

Intellexit ꝙ aut oculus quiescat a motu suo naturali, aut ꝙ cesset, & tollatur sensus visus, aut ꝙ eorum naturalis calor extinguatur, & infrigident. & hoc quidem totum signat mortificationem virtutis motiuæ. D

b & oculi [illegible] cōcime apci [illegible] locū [illegible] & palpe [illegible] ipsorū accide [illegible]

439 *Aut si fuerit nasus acutus cū obliqua fronte,* [d] [*ex latere labij cōtracto uel marcido.*]

d & labiū [illegible] contractū vel cōuersum fuerit.

Acumen quidem nasi accidit ex priuatione sanguinis, & humiditatis corporis. Nam cum accidit aliqd corpori, rubet primo nasus, licet sit ex membris corporis exterius eminentibus, & frigidę naturæ, distantibus valde, ad hoc quod possit ad ea sanguis attingere. & obliquitas quidem & contractio labij significant super dominium ariditatis, & consumptionem humidi, s. radicalis, E

440 *Frigiditas quidem extremorū patientis cum ulcere, & nigredine lingua* [e] [*laboriosa, & similia cruciantia, sunt quidem illaudabilia*] *in febre urente.*

e cū lingue tudine, & dispñō āgustiā ē mala.

Cum quidem vniantur contraria in eodem, significabunt super ipsius corruptionem. pro tanto, cum ī febre valde vrente reperietur frigiditas extremitatum, significabit sup illaudabilem malitiam. & nigredo q̄dem linguę significabit super dominium vstionis in corpore.

F

441 *Ex his etiam est* [f] [*uiridis rubor*] *unguium, & uirir in corpore cum uestigio nigredinis.*

f rubedo & viriditur.

Tales quidem vngues & maculę corporis similes vestigijs vlcerū cōtingunt ratione mortificationis naturalis caloris in corpore, & adustionis humorum. Apparent autem p̄dictę maculæ similes vestigijs vlcerum, & contusionibus in illis locis determinate ex debilitate locorum prædictorum. Interdum autem significat nigredo extremorum sup crisim

G sim, per quã euadit, & liberatur patiens. cadunt tñ vngues. hoc aũt cõtingit, cum apparet hoc accñs post morbi digestionem.

442 *Ex his etiam est icteritia, si ante septimam diem apparet cũ macie hypochondriorum.*

Illaudabile quidem signum est, si icteritia ante digestionem appareat. Et priores experti fuerũt ipsam esse sine digestione, si ante septimã diem appareat. Posteriores vero opinati sunt, ꝙ si eueniat ante septimã diem, in regionibus tñ calidis, põt

H nihilominus esse bonum signũ, & laudabile. Addidit etiã ꝙ appareat cum macie hypochõdriorum: quoniam macies illius loci significat excessum, & dominium vstionis, & siccitatis renum.

443 *Et si frigiditas sit in manifesto, & superficie corporis, & calor fuerit, [g] [& sit] interius. & præsertim si [h] [adhuc sit] & remãserit supra membra principalia.*

Hæc quidem signa sunt illaudabilia, quoniam significant ꝙ intra corpus sit apostema, attrahens ad se

I calorem naturalem & sanguinem, adeo ꝙ inde infrigidetur manifeste superficies corporis. Addidit etiam: & præsertim si adhuc remanserit supra membra principalia: hoc est, si calor remanserit adhuc in manifesto corporis super illud, quod est è directo membrorum principaliũ. nam hoc significat apostema esse ĩ membris illis.

444 *Et tumor quidem uultus, cum tumore extremitatum ante duo septenaria, est quidem terribilis. nã huius patientis materia uelox est, [i] [& cita.] unde non uidetur quod ad terminum duorum septenariorum ualeat peruenire.* K

[i] ad hydropem

Tumor quidẽ faciei, & extremorum in acutis febribus ante xiiii. diem, signãt ꝙ patiens non perueniet ad terminũ ꝑdictæ diei, aut ꝙ labetᷣ in hydropem: & hydrops quidẽ mortalis est in hoc loco.

Aut si quiescat, & cesset febris absque crisi, aut si eius fortificatio palam augeatur in diebus paribus. 445 L

Intellexit ꝙ erit signum illaudabile, cum cessabit febris acuta subito sine crisi: hoc. n. significat, ꝙ consequenter redibit, & patiẽtem interficiet. nam talis quies significat fatigationem naturæ, & impotentiam ad resistendum morbo. Est autẽ malum, ꝙ febris augeatur in diebus paribus: aut quia non accidet crisis in talibus febribus, nisi in diebus paribus, quod quidem malum est & illaudabile: aut quia febris notha, quę hemitritęus dicitur, augetur, & fortificatur in diebus paribus. & hęc M quidem febris periculosa est. hoc autem probabilius videtur esse de intentione ipsius.

Signa ex exeuntibus a corpore.

446 *Ex his quidem est fæx nigra, uel uiridis, fœtida, pinguis, rubea, & sicut aqua [a] [ ] butyrosa, & alba. Hæ nanque malæ sunt, & illaudabiles.*

[a] & expressio spissa vel

Ma-

A Maistia quidem egestiōis nigræ est, quoniam significat dominium melancholiæ: & maxime, si talis appareat a principio morbi. Et viridis appropinquat quidem ei. Sed fœtida significat super magnam & fortem corruptionem. Vnctuosa vero significat super dissolutionē adipis renum ex forti violentia renum effectam. Verum rubeæ attestatur sup dominium choleræ rubeæ, quæ valde vritur. Et aquosa quidem significat super priuationem virtutis immutatiuæ, & digestiuę. Spumosa autem & butyrosa significat super fortem calorem, aut super fortem motum virtutis inquietatæ & vexatæ: quemadmodum contingit in spumia maris ratione multitudinis fluctuationum motuum eius. Et alba quidem significat super debilitatē hepatis. Hoc autem totum verendum est in acutis. B

447 *Necnon etiam si appareat diuersorum colorum: hoc nanq; mortem, [b] [aut crisim futuram] significat.*

b nisi illa accidat a crisi.

Siquidem talis sit per viam crisis, significabit super fortitudinem naturæ: quę si in non acutis talis appareat, significabit quidēm super multitudinem, & dominium humorum in corpore. C

448 *Et si cum casu appetitus egestio sit cholerica, cum qua egrediatur frustum sanguinis cōgelatum primo, & consequenter frustum carnis.*

Quando cum casu appetitus est egestio cholerica, & cum ea egreditur sanguis & carnis frustum, significat quidem malum, est nanq; signum illaudabile casus appetitus cum fluxu sanguinis. D

Et etiam si post egressum cholera appareat sanguis, absq; punctione, & stimulatione. 449

Intellexit sm opinionem meā, q cum egreditur sanguis post excedētem egressum choleræ rubeæ, non præcedente punctione, & mordicatione aliqua egressum sanguinis, q hoc significat egressum sanguinis per secessum, & post talem consumptionem choleræ citrinę. E

Et si post extenuationē & maceratione corporis appareat, & egrediatur fæx nigra. 450

Si fæx patientis egrediatur nigerrima post consumptionem & emacerationem corporis sui, & etiā morbi longitudinem, hoc quidem est signum malum, & illaudabile.

Et cum constipabitur uenter in febre urente, & [c] [uexabitur cerebrum.] 451

c fuerit i cerebro i- quetudo vl̄ accīs ip̄s cerebrū i quietans.

Intellexit sm opinionem meam q cum in febre vrente constipabit venter, significabitur ascensus morbi ad caput, siue cerebrum. F

Si etiam egrediatur uentositas cum sono inuerecundo præter solitum, erit malum. 452

Intellexit, q si quis verecundus bombizet, & alijs audientibus præter solitum, q hoc erit malū signū. Nam significat aut super corruptionem rationis, aut super violentiam doloris.

Et urina quidem nigra, tenuis, & pauca significat patientis inte 453

G *ritum, estq; timendum ut plurimũ & periculosum, cum accidit permistio rationis, & intellectus cum tenuitate urinæ.*

Cum vrinæ tenuitas iungitur nigredini, significat quidem super dominium frigiditatis, & extinctionẽ naturalis caloris. Quòd autem quis loquatur absq; ratione cum vrinæ tenuitate, significat ascensum choleræ rubeæ ad cerebrum, & ipsius apostemationem.

454 *Ex his etiam sunt uomitus, &*
H *fluxus* [d][ ] *cum nigredine, & fœtor ex putrefactione contingens.*

d sanguis narium

Fluxus quidem sanguinis nigerrimi a naso significat super vstionẽ sanguinis ex violentia febris contingentem: & vomitus niger super dominium choleræ vstæ seu melãcholiæ in corpore: & fœtor super fortẽ putrefactionem.

455 *Frequens etiam tussis cum modico sputo est signum malum & illaudabile.* [e][ ]

e i phthisi

I Cum in phthisi minuitur sputũ cum frequẽtia tussis, suffocat' patiẽs.

456 *Sputum etiam diuersorum colorum* [f] *[in pleuresi cum tussi laboriosa & difficili,] significat mortis propinquitatem.*

f cũ difficultate & tussi

In apostemate lateris si exeat sputum diuersorum colorum cum difficultate & tussi valida, erit quidem mors patientis proxima.

457 *Et sudor solius capitis, ad quem seu ad cuius euacuationem subsequitur quies, est malus.*

Sudor proprie in fronte, & prora K
capitis, est quidem signum mortale nam quidem significat super fortẽ pugnam. Omnis.n. sudor, quem nõ subsequitur alleuiatio patientis, est ex signis malis, & illaudabilibus.

Rememoratio signorum laudabilium Prognosticorum.

Si facies eorum appareãt quales 458
fuerint tempore sanitatis, eorum quidem cura & certa euasio erit manifesta.

Palam quidem est & manifestũ L
ꝙ hæ facies sunt manifeste contrariæ faciebus similibus faciebus mortuorum. cum igitur facies illę significẽt super mortẽ, ideo significabũt istæ salutem, & patiẽtis euasionẽ.

Ex his etiam est vniformitas, 459
& æqualitas caloris, circumscripta macie hypochondriorum.

Hoc autem ideo contingit, quoniam vniformitas caloris super totum corpus significat super laudabilem dispositionem corporis intrinsecam ex priuatione apostematum. Addit tamen cum vniformitate, & M
æqualitate caloris in corpore, ꝙ nõ fuerint hypocondria macra. & hoc ideo, qm̃ talis est dispositio hecticorum. & est ac si diceret, ꝙ calor reperitur vniformis per totum corpus eorum cum macie hypochondriorum ipsorum.

Et si post septimam diem erit 460
manifesta & perfecta ratiocinatio absque malitia, & vigor motus, & sensuum omnium, concomitante facilitate & leuitate sui corporis,

A *poris, & solitus decubitus, & somni aduentus in nocte vt plurimum sine somno diurno cum vigore[a] [patientis] post somnum. Omnis etiã somnus tollens dolorem, & perturbationem seu permistionem rationis, & mitigans ægritudinem, est laudabilis.*

a exite

Hæc quidem signa omnia sunt contraria signis malis & illaudabilibus, quorum relationem præmisimus: & causæ istorum etiam sunt contrariæ causis illorum. pro tanto
B non oportet, nec est necesse iterare commentum in istis. Intellexit autem, cum dixit cõcomitante quoq; leuitate sui corporis, q cum patiens tollerat bene morbum suum, est signum bonum, & laudabile, sicut impotentia tollerandi ipsum est malũ signum, & illandabile.

461 *Cerebrum quidem patitur ex quibusdam membris compatientibus secum in passione. Vnde si tunc euaserit a permistione continua, euadet quidem patiẽs laudabiliter*
C *ab hoc morbo.*

Cum membra, quibus compatit[ur] cerebrum, in passione patiuntur, sicut pectus & diaphragma, circũscripta permixtione continua rationis, significatur, q cerebrum immune sit, & liberum ab apostemate. Alia autem permixtio ĩterpollata fit potius ratione compassionis & colligãtię, non autem ratione propriæ passionis ipsiusmet cerebri contingentis ex apostemate in eodem existente, idest quidem continua permixtio rationis.

D *Et si cũ apostemate capitis adsit sternutatio, ex signis erit super sanitatem significantibus.* 462

Hoc quidem est signum laudabile, cum in statu morbi cõtĩgit. In prĩcipio vero significat vt plurimũ naturæ vexationem.

Omnis fluxus sanguinis[b] [ ] etiam ab aure in morbis capitis, est curatiuus corporis. 463

b a naribus, &

Et hoc ideo contingit, qm̃ ex fluxu sanguinis narium, vel auriũ dissoluitur apostema.

E *Anhelitus manifestus non frequens, aut[c] [ ] tardus est laudabilis: nec est verendus si non fuerit intercisus, separatus: aut orthopnœosus, cogens erigere patientem.* 464

c non

Cũ accidit ĩ febrib[us] frequẽs anhelitus, est quidẽ signum malũ: nam significat excessum caloris ĩ corde. Tardus quoq; anhelitus permixtionem significat rationis. Intercisus vero separatus significat dissolutionem virtutis, & duritiem organi anhelitus, contingentem ratione apostematis in membris principalibus F existentis, aut excessum siccitatis in organis anhelitus existẽtis. Verum anhelitus faciens patientem erigere significat pulmonis apostema. Cũ ergo anhelitus immunis fit ab his omnibus, signum est laudabile.

Et similiter est laudabile, cum pulsus est virtuosus fortis[d] [sine angustia,] nec est anhelitus vrẽs, nec inflammatiuus. 465

d neq; strictus

G Angustia quidem pulsus significat super debilitatem virtutis. cũ .n. non possit extendere in latum, multo minus in profundum. Et anhelitus quidem vrẽs significat super inflammationem cordis.

466 *Ex his etiam sunt bonitas appetitus, & digestionis, cum aqualitate, & laudabili substantia facum, &c [colore medio] in citrinitate, circunscripta nigredine earũ ustiua, & viriditate.*

e vrinæ, & colore æquali.

H Hęc quidem omnia sciuntur ex eo, quod pręmisim' de signis malis,

467 *Aut exitus etiam humoris cũ lumbricis in die critica, hoc quidẽ est signum vita, hoc enim contingente aufertur morbus, cum fuerit ex illo humore.*

Hoc quidẽ est signũ laudabile; quoniam significat vim & fortitudinem virtutis expulsiuę naturalis. Cum autem dixit, ꝙ aufertur morbus, hoc contingente, &c. intellexit ꝙ egressus lumbricorum in die critica sit signum bonum per se: & pręsertim cum fuerit morb' ex illo humore egrediente cum eis, ac si diceret, ꝙ egreditur cum eis humor, qui est causa effectiua morbi. Nam Iter dum accidit in crisibus laudabilib' ꝙ humor, qui est causa morbi, egrediatur in crisi: & accidit interdum ĩ crisibus illaudabilibus ꝙ euacuetur humor, qui nequaquam est causa morbi. & talis quidem crisis auget, & magnificat morbum nec reperit patiens post ipsam, alleuiationem, sed potius aggrauationem: è contrario ſ. eius, quod accidit ex crisi con- I

tingente ab euacuatione humoris proprii morbi. K

468 *Egrediẽte cholera rubea, aufertur surditas, tolliturq; inde nocumẽtum in morbo cerebri.*

Gale. quidem exposuit hoc inter dicta Hippo. in lib. Aphorismorum vbi dicit, ꝙ si fluxus ventris ex cholera rubea accidit patienti surditatem, tolletur eius surditas. Et Gale. quidem opinatus est hoc esse verũ, cum talis surditas contingit ex apostemate in cerebro contingente. nõ .n. est causa eius cholera rubea ĩ nõ contingente ex apostemate cerebri. L & ob hoc inquit hic Bensene, ꝙ contingente surditate ĩ acutis, adueniẽte fluxu vẽtris de cholera rubea, tolletur surditas, & morbus capitis dissoluetur,

469 *Sanguis etiam hemorrhoidarum curat morbum splenis. Hoc etiam est laudabile in melancholia.*

Fluxus sanguinis hæmorrhoidarum curat a morbo splenis, & melãcholia: quoniam sanguis hæmorrhoidarum est niger, & melancholia quidem est ipsa cholera nigra. M

470 *Et fluxus quidem aqua, & humoris phlegmatici est cura morbi in hydrope.*

Intellexit quidem ꝙ cum accidit fluxus aquę citrinæ in vrina in hydrope ascitica, & humoris phlegmatici in carnosa, ꝙ sit cura duarũ prædictarum specierum hydropis.

471 *Egressus quoq; cholera citrina in ophthalmia festinat curã eius.*

Intellexit ꝙ flux' choleræ rubeæ curet ophthalmiam celeriter ex eadem cholera contingentem.

Ex

472 A *Ex his quidem signis est, ut uideas urinam similem in colore pomo citrino, cum hypostasi alba in fundo residente.*

Hoc etiam est notum ex eo, quod dictum fuit in capitulo de vrina. talis nanque color eius est naturalis, & talis etiam hypostasis similiter est naturalis, cum sit alba, & residēs in fundo vasis.

473 *Et si etiam uideas sudorem infirmi aequalem in febre continua.*

Intellexit quod si sudor sit aequalis,
B ac si diceret, quod sit aequalis per totum corpus, quod hoc quidem est bonum signum in febre continua. Haec autē febris est ex sanguine.

474 *Et tumorem exterius apparentem in synanchia. hoc enim bonū, & laudabile est.*

Hoc quidem bonum & laudabile est, sicut dicit, tumore etiam exterius in synanchia apparente, est bonum & laudabile signum. In qua vero nihil apparet exterius cū violētia accidentium, mortalis est: talis .n. est deterior ex speciebus eius: &
C praesertim, si prae sui magnitudine ex ea apparente interius & exterius videatur. Extrinsecę autem seu exterius sunt tres species: ex quib' laudabilior est illa, cuius ipse fecit hic mentionem.

475 *Tumor quidem testiculorum in tussi chronica, est cura corporis.*

Intellexit quod cum in tussi chronica generatur tumor testiculorū, quod sit cura eius: hoc est cum materia faciens tussim transfertur, & destinat ad locum praedictum.

Et similiter apostema pedis in 476
morbis pulmonis: necnon apostema D
generatum in iunctura cruris, & in inguinibus.

Intellexit quod per diuersionem materiae ad aliam partem fiat curatio apostematum pulmonis. Et itelligit sm opinionem meā per apostema pedis, podagram. Et apostema quidem in iunctura cruris est apostema, quod generatur in carne existēte in radice cruris.

Et pustulae narium, aut labiorū 477
in tertiana est signum salutis pro- E
gnosticum.

Hoc intellexit in tertiana simplici & vera: & est illa, quae non transit septem periodos, seu circuitus.

Et varices quidem innatae sunt 478
cura alopeciae: necnon eius, quod est in uentre, & splene.

Varices sunt morbi in tibijs accidentes, cum venae in eis existentes replentur, & ingrossantur in tantū, quod egrediātur manifeste a sua dispositione naturali. humor quoq;, quo tunc replentur venae illae, melancholicus est, pro tanto ex euulsione & F
translatione illius humoris ad eas contingit curatio morbi splenis, & etiam apostematum in ventre generatorum, quae dubaylet dicuntur, i. al. glādu-
*scropulae. verum quod hoc sit cura alo- lae.
peciae, hoc quidem nequaq̄ est, eo quod omnis materia, ex qua fit alopecia, sit melancholica: nec etiam ex humore phlegmatico, nam alopecia potest ex omnibus humoribus generari. Hic autem canon est vn' ex aphorismis Hippocra. & opinat' est Galenus in expositione eius, quod po-

G posuit alopeciam pro lepra non tñ constat apud Gal. illo tempore: nec est verificatum isto tempore.

479 *Et oxyregmia quidē ī lięteria ī testinis cōtingit ex retentione cibi.*

Intellexit, ꝙ si pręcedente lienteria, contingit eructuatio acida, ꝙ sit bonū signū, & laudabile. Hoc nãq; signat in hoc morbo retentionem partis cibi in stomacho. & hoc ideo: nam in hoc morbo egreditur cibus indigestus á stomacho, & intestinis rōne humoris lenitiui ibidem existentis, aut rōne vlcerum existentiū in eisdem. Vñ cum retinetur cib' in

H stomacho, donec acescat, est signū laudabile. quod quidem verum est, velut dicit Gale. si de nouo contigerit, quæ prius non fuerit. nam hæc est de accidentibus potentibus contingere in principio morbi.

480 *Et febre contingente in spasmo uel epilepsia, fit eorum cura.*

Si cui accidit spasmus ex repletione, contingat febris consequenter, erit quidem hæc cura eius ab ipso spasmo: quoniã febris dissoluit humorem spasmum facientem cū cōtrarietate complexionis eius ad cō-

I plexionē hūoris facientis spasmū. febris. n. calida est & sicca, & humor faciens spasmum frigidus & humidus. & sic est de ipsa epilepsia.

481 *Si patienti singultum contingat sternutatio, est cura eidem.*

Hic singultus est humoralis, seu ex repletione. & hoc iō, qm̄ sternutatio expellit humorem illum, qui est causa singultus a substantia stomachi: iuuatq;, seu excitat naturam ad expulsionem ipsius. Singultus. n. est debilis motus naturæ in expellēdo superfluitatem nociuam in stoma- K

cho exñtem. Singultus vero, cuius causa est siccitas, non recipit curã.

Rememoratio canonum. quib⁹ vtendum est in iudicio prognosticandi.

Decet quidem ut cum uolueris iudicare patientē, quòd vtaris proportione,[a] [ ] 482

[a vel ꝯ penitus]

Cum ergo volueris iudicare per hęc signa, vtaris proportione iuridica. neq; facias sententiam aliquam absolute, priusq̃ scias species illorū signorum, & differentias eorum in L

significatione.

Nam ex signis sunt, quorū virtus vera est & certa. Et ex eis sunt quæ per alia falsificantur. 483

Dicamus ergo primo, ꝙ ex signis sunt quædam valde vera. & hęc quidē spēs signorū est, cū quibus non apparent alia eis contraria in corpore. ex his quędam sunt, cum quibus apparent alia eis contraria in corpore. quare est dubiū ī prognosticãdo

Iusta autem significatio sumitur inter membra, ex eis quæ apparent in capite. 484

M

Signa quidem iuste super mortē significantia, & eius contrariū, sunt signa in capite apparentia, quorum relationem iam fecimus.

Si ergo videas aliquam significationem iuste significantē in corpore, & aliam sibi contrariam sic significantem. 485

Si autem videas aliquod signum iuste testificans super euasionē vel perditionem alicuius, & videas cū eo aliquod signum ei contrarium

in

A in corpore, supple, noli tunc pronum pere in iudicium.

486 *Contingit etiam quod appares super contrarium corporis non sint nisi testimonia debilia.*

Contingit autem contrarietas signorum, & testimoniorum in vno & eodem corpore, ita quod quędam ex eis significent bonum, & quędā malum, cum erunt testimonia debilia super bonum vel malum sigñantia

487 *Omne signum non habens contrarium significat recte super cu-*

B *ram & euasionem.*

Intellexit quod oē signum laudabile, cum quo non apparet contrariū, inquantum est ei contrarium, illud quidem & sibi similia significant recte super euasionem eorum.

488 *Et omne signum prognosticationis prędictis contrarium, significat mortem & perditionem.*

Intellexit quidem secundum opinionem meam, quod omnia signa mala signis bonis contraria, quorū contrarietas talis est, quod non possunt vniri simul in eodem corpore, sunt

C qdē signa iuste mortem sigñantia.

Cum autem apparebunt tibi si-

489 *gna contraria & debilia, sequitur quidem ad hoc dubium. Vnde sta tunc, & prolonga iudicium.*

Cum ergo colligentur apud te signa contraria debilia: hoc est, quod vniantur in eodem corpore, & quod sint æquata in significatione sua, ita quod non possit quis cogere super significationem, nec ratione multitudinis, neq; ratione fortitudinis eorū: posset enim vnum ex istis signis fortius esse alijs quod quidem esset si- D

gnum apud Medicum euasionis patientis, aut eius: hoc quidem est solum dubium, non aliud ab isto. pro tanto decet Medicum tunc cōtinuare curam, quam habebit, & cōsequitur forsitan inde spem.

Cum ergo erunt æquata in di- 490

spositionibus suis, sta. Sed iudica à prædominante, cum erunt contingentia in inæqualitate sua.

Hoc quidem est notum. inquit enim quod cum contraria erunt, sta, &

noli iudicium referre. Cum vero v- E

na ex speciebus contrarijs coget inferre iudicium, ex cogente & dominante iudica. Docet autem hoc esse quod dicit apud Medicum in prędictis signis habentibus gradus & dominium in fortitudine & debilitate hoc est in significatione: sic. s. quod cum exempli gratia, apparebit aliquod signum, cuius significatio super sanitatem sit in gradu tertio, & apparebunt ei duo signa, quorum significatio est super perditionem in gradu primo, tunc iudicare habebit per signum, quod est in gradu tertio. cū

vero erunt prędicta signa ęqualia i F

gradu, tunc ferendum erit iudiciū secūdum numerum ipsorum: sicut facit iudex in alteratione testium, & se dementientium: & sicut faciunt sapientes astrorum in virtutibus astrorum contrariorum ex contrarietate locorum ipsorum.

Et in hoc explicit prima pars Canticorum Auicennæ, & est pars Theoricæ scientię Medicinæ.

AVICENNAE CANTICORVM PARS SECVNDA ET EST PARS PRACTICAE

Cum Auer. Commen.

*Tractatus primus. De conseruationem Sanitatis.

* Rememoratio partium Practicae.

a practicæ POstquam ordinaui
H in parte Theorica
1 medicinæ quod seriatim audiuistis, et hoc secundum quòd in mea mẽte præordinaueram, incipiam quidem nunc in practica ipsius. Iam autem retuli in principio huius libri illud b[propter] quod est necesb —— sarium c[illud, cuius relationem fac —— ciam] d[ ]in hoc capitud referre. lo. Operatiõis autem practicæ sunt duo modi: quorum vnus naturali-
I ter exercetur: alter vero medicinis, & conuenienti regimine in cibis. Est autem non modicum, quod per illud regimen exercetur. Hoc autem regimen in duas partes diuiditur: quarum vna conseruatiua sanitatis dicitur: & altera ægritudinis curatiua. & hoc per vitam
e ẽ finis meam e [in perfectione Medicinæ medicinæ. continetur.]

Postquam iam perfeci intentionem meã in parte huius artis Theoricæ, incipiam nũc idem in parte ipsius practica & factiua. Et iam quidem dixi in his, quæ sunt præmissa, ꝙ hęc pars diuiditur in id, quod manualiter exercetur, & in illud, quod fit medicinis & cibis. Et hęc secũda pars in duas species diuiditur. Quarum primam sanitatis conseruatiuam appellauit: in qua s. docetur, qualiter cũ cibis, & alijs ab eis sanitas consequetur. Et secũdam ęgritudinis curatiuam: in quã scilicet ostẽditur qualiter tollatur ægritudo, & quibus igenijs reducatur sanitas cũ medicinis. Ipse autem inchoabit, velut dixit, a sanitatis conseruatiua. L g tanto inquit ipse Bechme ꝙ pars cõseruatiua sanitatis cum cibis & medicinis est prima pars practicæ.

a Et conseruatiua quidem sanitatis dicitur secundum ueritatem de habente eam perfecte & absolute: necnon etiam de eo, cuius sanitas est imperfecta. Et huius quidẽ sunt secũdum operationem duæ species. Vna est in eo, cuius debilitas permista est per totam suam substantiam in omnibus temporibus suis,
M sicut in sene conualescente, & paruulo, in quibus s. debilitas est per totum mista, & in eo in quo apparet aliquod signum prætendens metum, quòd appareat in eo lapsus in aliquem morbum.

Speculatiua consyderatio in prĩcipio hui⁹ capituli diuiditur in duas partes. Quarum prima est, in qua consyderatur conseruatio sanitatis perfectæ & absolutæ: Secunda vero est, in qua fit speculatio de conseruatione

A tatione sanitatis imperfectæ. Et hæc quidem diuiditur in duas p̃tes. Quarum prima est, in qua consyderatur conseruatio sanitatis imperfectæ in toto corpore, & in omni tempore: quod intellexit, cum dixit: in eo cuius debilitas permixta est per totam substantiam suam, & in omnibus temporibus suis. & talis est sanitas senum, conualescentium, & puerorum, & etiam eius qui paratus est labi in aliquam ægritudinẽ, qualis est ille, in cuius corpore apparet aliquod ex signis significantibus super lapsum, & casum eius in aliquã
B ægritudinem. & talis vero est ille, q̃ non ex causa extrinseca, sed ex humore conqueritur de dolore, & labore. Secunda vero est, in qua consyderatur conseruatio sanitatis imperfectæ eius, qui fuit æger in quibusdã ex membris suis & non in alijs: aut in quodam ex quatuor anni temporibus, & non in alijs: vel in aliqua ætate, & non in alijs. Et hęc quidem sunt, quorum relationem facturus est in hoc capitulo.

3 *Alia est in eo, in quo apparet morbus in aliqua ex partibus solũ*
C *sui corporis, puta in cute eius, aut carne, vel ossibus eius. Et sicut etiã est in habente stomachum debilẽ frigidum* [f] [*ægrum naturaliter,*] *non etiam in habente læsionem ab vtero,* [g] [*&*] *matrice: sicut in habẽte sextum digitum, aut* [h] [*tumorem gibbum.*]

[f] nãlr, & extenuatũ seu rarũ subire [g] seu in [h] aq̃a

Hi quidem sunt de specie eorũ, quorum quædã mẽbra sunt ægra, & quædam sana. Ex his etiam sunt, quorum membra sunt ęgra ex malitia contingente eis in matrice. Ex D
his sunt, quorum membra sunt talia a re extrinseca, cum debilitate tñ in membris illius naturali existẽte.

Et in eo, in quo apparet in aliqua ætate, & in aliquo ex temporibus anni, & non in alijs. Sicut humidus in complexione est debilis in pueritia, & postquam auctus fuerit, est sanus & fortis. Et sicut per complexionem destruetur viribus in autumno, præter quòd in vere debilis efficiatur. 4

Infirmi quidem penes ętatẽ sunt E
velut ille, cuius complexio est valde humida: cui quandiu existit in pueritia, accidunt morbi ex humiditate: sed cum ad ętatem senectutis peruenerit, sanus efficitur. Verum ægritudines penes quattuor tempora anni sunt, sicut habens complexionẽ siccam, qui in autumno quidem ægrotat, & in hyeme sanus existit.

Regimen corporis sani perfecte & primo quantum ad aerem eius in generali.

Conseruatio quidem sanitatis est quoddam genus generale, 5 F
duas comprehẽdens species ex operationibus Medicinæ. Ex quibus est vna, vt cum intendetur ad conseruationem complexionis alicuius, quòd ordinetur ei cibus, & diæta similis. Sed cum intendetur translatio corporis eius a sua complexione [a] [ ] *fiat huiusmodi, eo quòd contrarietur complexioni antedictæ. Verum regimen*

[a] nulli

sani

G *sani simpliciter & absolute est, quod attendatur ad conseruandũ ipsius laudabilem dispositionem.*

Hę sunt duę species conseruationis sanitatis in generali: quarum vna est conseruatio sanitatis perfectę & alia est conseruatio sanitatis imperfectæ & inęqualis. In hac autem cõplexione inęquali exercetur op' dupliciter: vno modo ad conseruandũ sanitatẽ in dispositione in qua est, regendo illum cuius est, & est cõseruatio cum sibi similibus: sicut exẽpli gratia, si intendatur ad conserua-
H tionem habentis complexionem calidam, erit quidem conseruatio ei' cum calidis. & hoc idem intelligit, cum dicit: vt cum intenderetur ad cõseruationem complexionis alicui', &c. Sed cum intenderetur trãslatio eius a complexione sua, & reductio ipsius ad temperiem & mediũ, hoc quidem fieret cum contrarijs: puta cum frigidis complexiõe calida existente, & cum calidis in complexione frigida. & hoc est quod dicit: Sed cum intenderetur translatio corporis eius a sua complexione, fiat huiusmodi, &c. Corpus vero temperatum
I & ęquale in complexione conseruatur cum temperatis. quod quidem intellexit, cum dixit: Verum regimẽ sani simpliciter, &c. i. cum regimine absoluto. tale autem absolutum tẽperatum est & ęquale. Et quod dixit, s. cum volumus conseruare complexionem egredientem ab ęqualitate, docet q regamus eam cum sibi similibus. Est quidem dictum Gal. seu quod sequitur ex dictis eius. & hoc tamen dictum est dubiũ, & merito, secundum opinionem meam. & hoc ideo, quia si habens complexionem calidã regatur cũ calidis, labetur quidem in morbos calidos, sicut patet, & est testis ipse sensus. Si K
igitur sic est, cõseruatio quidem habẽtis cõplexionẽ calidam in sanitate sua erit cum calidis ĩ complexione: min' tñ calidis q̃ sit ipsum.

Et moretur seu faciat residentiam suam in aliqua ex ciuitatibus quarti climatis, quæ s. perfectum aerem habeant & vaporẽ, G
b [*& habeat speculam versus eremum, & syluam, & inspiciat etiam*] *versus partem orientalem, quia ipsa est subtilior.* L

a simil. & in hoc e[illegible] minis[illegible] quo vir[illegible] loca p[illegible] ma, &

Decet quidem vt habẽs complexionem ęqualem & temperatam habitet in quarto climate. Addidit nihilominus q ciuitas, quam inhabitabit, debeat esse perfecti aeris in bonitate. & hoc, quoniam regiones distantes a mari sunt calidę & siccę. natura enim maris significat ratione humiditatis æqualitatem ciuitatis calidę vel frigidę. Intelligit autem, cum dixit, q habeat perfectum aerem, q sit immunis a corruptiõe.
Addidit etiam, q habeat speculam versus eremum, &c. & hoc supple tẽpore hyemali & frigido. Quòd autẽ quartum clima minime temperatũ & ęquale sit, patet ex vnione & coniunctione syluarum in eisdem. Hoc autem iam asseruit etiam Gale. & hoc, quoniam complexio ęqualis & temperata, quę est signum ęqualis & temperati climatis, non reperitur in quarto climate, nisi raro valde. Et addidit q sit orientalis: quoniam pars illa, & aer eius est subtilior, sicut dixit. M

Tpe

A 7 *Tempore vero æstiuo declinet ad montes, sitq; habitationis locus apertus a parte septentrionali.*

Hoc etiam notum est: & hoc ratione frigiditatis montium, & septentrionis.

8 *In noctibus quoq; habitet, & quiescat in superioribus locis, & sedibus. In die vero descendat ad inferiores.*

Aedificium quoq; domorū subterrenarum in quarto climate significat ipsum fortis esse, & magnę caliditatis. pro tāto in hac terra nostra, B i. Sarracenorum in insula Hispanię quę in hac die est in quinto climate, non fiunt huiusmodi foueæ, seu cauernę subterranei.

9 *Caueat etiam & vitet pannos laneos, & de bombyce, & condescendat ad subtiles lineos.*

Hoc quidem totum seruetur tēpore æstiuo, ratione caliditatis pāni lanei & bombycini, & etiam rōne æqualitatis, & temperiei ipsi', s. lini.

10 *Vtatur etiam aromaticis frigidis, sicut ex oleo rosaceo.*

C Prædicto quidem tempore est vtendum aromaticis frigidis, puta myrrha, & oleis frigidis, sicut oleo rosaceo, & huiusmodi talibus.

11 *Protegatq; oculos suos a puluere, fumo, vapore turbido & corrupto, & a radio Solis hora meridiei & feruoris, necnon ab occursu fortis caliditatis: nec etiam attente inspiciet figuras exiles, & subtiliter intricatas, nec literam minutam, & subtilem.*

Hoc ēt est totum per se notū, & manifestum: quare non expono. D

Regimen comestionis vel cibi in generali.

Debeat autē ad minus quilibet comedere semel īter diem, & noctem, & ad plus bis: medium autem inter hoc est, si comedatur ter in duobus diebus. 12

Magis qdē tpatus mod' comedēdi ē, vt qs comedat ter ī duob' dieb'. & hoc, qm̄ qdā opinati sūt, φ act' digestiōis pficit ī tertia digestiōe ī *decē octo horis. ptāto cū fiat trina comestio ī duob' dieb', pficit digō in mēbris isto tpe, vł ppe. & hoc, qm̄ spaciū *decēocto horarū erit īter duas comestiōes: & sic digō pficiet tūc, vł ppe illd. constat aūt φ laudabilioē mod' reficiēdi est, cū reficiet qs iam perfecta digestione cibi passurapti.

(* terdeci; E; * sexdeci)

Prolongetur etiam tempus c[*refectionis*, [*vt fiat cibi bona digestio. Fiant etiam parua buccella, ut bene digerantur.*] 13

(c masticationis; d á difficilis contritionis ex masticatione)

Tempus quoq; masticationis est prolōgādū, donec cibus in ore bene cōteratur. Sunt etiā buccellæ paruæ fiēdæ. nā hæ iuuāt ad digestionē. F

Nam omne id quod d[*contundere nō poteris,*] *erit apud te digestionis difficilis.* 14

Meli' qdē est, φ sit bucella paruæ q̄titatis, q̄ si pter magnitudīe sua eēt difficilis cōtritiōis & fractiōis à dētib' nā oē tale est difficilis digestiōis

e[*Attendatur etiam ut omne præter naturam, & illaudabile curetur cum contrario eius conuenienti* 15

(e Et quoties appetit' desyderat cibū malū, dimittat comestio ?ius. Et si intentio fuerit firma ad illū, reducatur oīo contrario cōplexiū.)

G *nienti secundum complexionem, & malitiam*] *ipsius.*

Attendatur in assumptione eius, quod debet remouere & expellere nocumentum omnium eorum, quę volueris ex cibis malis assumptis ad malitiam eorum, & ad contrarium ipsius malitiæ. Vnde si fuerit cibus grossus, rectificetur cum subtilib⁹: & si inflatiuus, cum dissoluentibus ventositatem: & si frigidus, cum calefacientibus.

Sunt autem quamplures cōplexiones inæquales[a] [*cum malitia cibi rectificabiles.*]
16 H

a quib⁹ cōperiūt bi mali, & illaudabiles.

Interdum reperiuntur quędam cōplexiones illaudabiles & inæquales, quibus cibi mali & illaudabiles congruunt. Vnde non decet ꝙ tales cibi habentibus huiusmodi cōplexiones prohibeantur, cum conueniant eis ratione similitudinis inter vtrosq; existentis.

17 *Vtatur ergo eis homo secundū vsum & consuetudinem suā, nec sunt appetitus, nec delectatio cibi omittendi.*

Consuetudo autem naturæ assi-
I milaret: & est ac si diceret ꝙ consuetudo necessario sit obseruanda, quāuis etiam esset praua & illaudabilis. Dictum autem eius: nec sunt appetitus, nec delectatio, &c. est vnum de præceptis huius artis per se. vnde intelligit ꝙ attendendum est in cibis, vt cum hoc quod erunt boni & laudabiles in se, requiritur etiam ꝙ appetantur. Et ideo dixerunt ꝙ duorū ciborum ille, qui minoris est iuuamenti, magis tñ delectabilis, melior est minus delectabili, & si sit maioris iuuamenti.

Omnis namque consuetudo subito, & sine gradatione ablata, nocet, & offendit illum, cuius est. 18 K

Precipit hic ne consuetudo subito auferatur: & hoc, quoniam cōsuetudo iam est conuersa in dispositionem naturalem.

De ordine ciborum, & rectificatione eorum.

Est autem humidum, & lubricum styptico præponēdū. 19
Est q; sapor dulcis acetoso [b] [*muendus.*] *Et siccum cum humido rectificandum. Et frigidum cum calido, & è contrario Quòd si timeatur* [c] [*defœdatio oleaginosi, vel eius quod est malæ digestionis ratione pinguedinis,*] *addatur sal eis, aut aliquid acutum. nam hæc iuuant ad subtiliandum.*

b dul- [illegible]
L

c [illegible]

Quòd preponatur humidum liquidum styptico, est canon & preceptum in regimine & ordine cibi. & hoc est, quoniam ad conseruationē sanitatis exigitur ꝙ mensuretur cibus in qualitate, quantitate, tempore, & ordine: & ꝙ cibus sit laudabilis, & laudabiliter ministratus cum prædictis quattor conditionibus. M
Quod vero addidit huic, est sumptū a contrario: ita s. ꝙ vnum contrariū cum sibi cōtrario ad temperiem reducatur. notum enim est, ꝙ nociuū & illaudabile est cum sibi contrario rectificandum. vnde est, ac si diceretur ꝙ ex hoc siccum cum humido rectificetur, & frigidum cum calido & è conuerso: & pingue vnctuosum cum salso s. & acuto.

Ho-

A

Hora refectionis.

20 *Post exercitium quoque est refectio facienda, & ipsum postquam exiuerit fax ab eo.*

Hoc ideo est, quoniam exercitiũ post digestionem factũ expellit superfluitates a corpore, & calorem depurat naturalem: vnde exercitium factum post cibum efficit ipsum acidum, ipsumq; facit venire ad mẽbra indigestum.

21 *Est autem quaerendus locus trã quillus & frigidus, & a vento e-*
B *uenatus ad laudabilem refectionem faciendam, necnõ etiam tempus & hora frigida. Vnde decet hominem esse attentum in hoc regimine.*

Hoc quidem praeceptum est, vt eligantur, s. tempus frigidum, & loca frigida tempore aestiuo, cum qs voluerit comedere. & hoc, quoniam calor extraneus calorem naturalem debilitat, sicut & Sol ignem, cum sibi exponitur: qui tñ accendit, & confortatur cum ad vmbram ponitur.

G

Regimen cibi in qualitate & quantitate.

22 *Tempore quidem aestiuo est cibi quantitas minuenda. estq; tunc ad subtiliter nutrientia declinandum. Vnde vitanda sunt tunc carnes grossa, & vtẽdum est oleribus, & lactis speciebus.*

Hoc quidem fit ratione debilitatis caliditatis naturalis contingentis corporibus ex dominio calidi extranei super corpora tẽpore estiuo.

Et piscibus recentibus, haedo, 23
D *& agno mediocris aetatis, & pullis gallinaceis, & gallinis, carnibus quoq; [d] [columbarum, & coturnicum.]*

d pdicũ & fasculinorum.

Hae quidem carnes sunt laudabiles apud eos, de quarũ bonitate concordati sunt, praeterq̃ de carnibus agni. est nihilominus possibile vt agni regionum calidarum & siccarũ sint magis temperati agnis regionũ frigidarum & humidarum: sicut in hac mea regione contingit. cuculla te, & coturnices non sunt in hac no- E
stra insula Andalusiae.

Sunt etiam ex conferentibus 24
tunc fercula ex coriandro, & agresta composita, & [e] [satabeg, & ceribat.]

e fichbagi & zirbagi & diligat dulcia, sicut ẽ chabissa, & cibaria d̃ ca fasil ?al mosus

Hęc quidem fercula cum coriãdro, & aceto, & vua acerba composita, sunt apud eos tempore aestiuo laudabilia.

Regimen potus aquae.

Si quis ergo velit a morbis e- 25
uadere, diuidat regimen suum in tria, quorum vnum tribua- F
tur animae, & aliud cibo, & aliud potui vel aquae.

Cum quis voluerit egritudines euitare, diuidat regimen suũ i tria, quorum vnum aiç tribuat, & aliud cibo, & aliud potui. hoc, qđ dixit de anima, reperitur in suauibus & laudabilibus relationibus.

Et parum quidem aqua frigi- 26
da satiat, & sitim sedat: ad hoc tamen nõ sufficeret multũ tepida.

Hoc

G Hoc quidem præceptum inducit ad vtendum aqua frigida: quoniam parum ex ea sitim sedat, quod minime facit multum ex tepida. Et licet hoc sit verum in climatibus calidis, cõgruit nihilominus vsus aquæ tepidæ in regionibus frigidis: & pcipue tempore hyemali. & pro tanto Grę ci timent valde potum aquæ frigidæ in regione sua rationę consuetudinis ipsorum.

27 *Non est autem aqua potus frigida nimium* [t] [ ] *frequentãdus, eo quòd neruis obsit.*

t aut potu nimis.

H Ex hoc dicto videtur, q concessit interdum potum aquæ frigidæ minimum: quod quidem si vnq fecit, fecit tempore ęstiuo calido.

28 *Non est etiam offerẽdus potus aqua niuis nisi pingui, sanguineo, multa carnis.*

Hoc quidem notum est. nam si macer extenuatus, habens modicũ sanguinem, bibat aquam niuis, nõ est securus quin accidat ei inde stupor, & dormitatio membrorũ. Retulit.n.Gal. q accidit cuidam patiẽ
I ti post potum aquæ niuis, adeo magnum nocumentum in gutture suo q nihil deglutire potuit, & tandem mortuus est inde.

29 *Est etiam uitandus potus aqua in mensa, nisi* [g] [*ratione adhærentiæ, & tardi descensus bucellæ.*]

g accidat ferach, i. passio, in qua cibus nõ descẽdit ex meri.

Cauendum quidem est, ne bibat in mensa aqua, nisi ad procurandũ transitum bucellæ, cum descensus eius tardatur.

30 *Non est etiam sumenda aqua cum cibo, nec in egressu a balneo.*

Causa quidem huius est: quoniã K cum sumitur aqua super cibum, priusquam stomachus calefecerit ipsum, infrigidat ipsum, & incrudat. Est etiam causa, quare supernatet cibus sumptus in stomacho, & quare ˙tiam non adhæreat, & vniatur eidem, quod conterat ipsum, sicut exigitur. actio nanque stomachi super sumptum cibum fit conterendo, & coquendo simul. vnde sicut cum infunditur simul, & in magna quantitate aqua in olla, propter quod tardatur cibi decoctio in eadem, sic quidem contingit inde ipsi in stomacho. Aqua autem sumpta super bal L neum nocet valde ratione contrarietatis existentis tunc in membris: contrarium.n.fortificatur tũc in occursu sui contrarij, vt inquiũt. & ob hoc non est securum quin infrigidet infrigidatione incurabili hepar bibentiũ immediate post egressum corũ a balneo. vnde est ac si diceret, q inde contingeret eis hydrops.

Nec etiam post forte exercitiũ & coitum: hoc enim est malum et illaudabile. 31

Cã huius dicti est dicta in assũptiõe eius post balneum. attñ maius M est nocumentum potus eius in coitu: eo q debilis sit calor naturalis in corpe ei⁹, qui vsus est coitu, & calor innaturalis auctus, & fortificatus.

Si tamen quis ex modica tolerandi potẽtia siti vrgeatur, sumat ex ea parum tantum, s. quo declinatio & impulsio cibi ad inferius stomachi compleatur, quatenus ibidem digeratur. sumat tamen ex aqua illam, quæ sitim sedet, & satiet: 32

A *tiet: aut ex vino, quod, & quantũ congruat, & sufficiat.*

Hoc quidem, cuius relationem fecit hic, de vino est verum, postq̃ descendit cibus ab ore stomachi ad eius inferius, s. ad fundum.

33 *Et si sumpta aqua ad satietatẽ aut vino sufficienti, accidat sitis, vitentur potus eorum: quoniam talis sitis est mendosa.*

Hoc quidem est præceptũ, vt expellatur sitis mendosa. nã si sumpta aqua, vel vino ad sacietatem, generetur sitis in eodem, sitis quidem illa

B erit mendosa. pro tanto docet, vt tũc tollatur omnis potus, donec cesset sitis illa.

Regimen vini.

34 *Non est curãdum de assumptione multi vini: debetq́ sufficere modicum cum est in vsu: nec est continuandus omni die potus vini: nec est bibendum in ieiunio: nec etiam post sumptionem cibi subtilis vel acuti: estq́ omni tẽpore vita, nisi semel in mẽse, ebrie-*

C *tas vitanda.*

Hæc quidem præcepta factá i potu vini sunt apud Medicos manifesta: ex quibus est vnum, ne bibatur ex eo multum: neq; etiã omni die, sed solum vno die, & alio non: & pcipue tẽpore calido, vt inquit Dioscorides. & cum hoc etiam cõgruit vt die qua bibetur aqua, sit aqua sola: & q potus vini sit vinũ lymphatum. potus aũt vini nociu⁹ est in ieiunio, eo q vinũ hẽt potẽtiã pcutiẽdi neruos, & nocẽdi eisdẽ. vitat aũt sup cibũ subtilẽ, qm̃ conuertit tunc eũ eo in cholerã: & sit contingit si

D sumat cũ cibo acuto. Cantificatio aũt & phibitio ebrietatis est pculdubio sine resistentia & cõtradictione. Ascensus aũt ebrietatis semel in mẽse est erroneus: qm̃ licet vinũ teste Gal. sit ex magis conuenientibus calori naturali, & sit respectu eius i gradu, in quo oleum est ad lumen & ignẽ: tñ sicut multũ & sũperfluũ oleum extinguit lumen, sic et multũ vinũ extingit calorẽ naturalẽ. p tãto & si ipsum sit ex magis cõuenientib⁹ calori naturali, ipm nihilomin⁹ est ex nocẽtibus magis calori

E aĩali, & sensibili, & organis eius, s. cerebro, & neruis. & ob hoc aqua melius est vtilior vino eis, qui naturalr habent neruos debiles. Priores autẽ non concesserunt ipsum iuuenibus ratione fortis caloris ipsorum: concesserunt tamen parum ex eo senibus, & decrepitis.

35 a[*Et bibat vinum aromaticũ: adiuncta sibi acetositate mali granati, aut succo cotoneorum, & cucumeris, ille cui accidit ex potu vini dolor capitis, super calefactio et ebrietas,*] *bibatq́ ipsum cum aqua mistum.*

Hęc. n. pcepta data sunt eis, qui & vini potib⁹ incurrũt dolorẽ capitis fortẽ, & quib⁹ accidit ebrietas ex eodẽ: hęc. n. nocumẽta cõtingũt pprie ex potu vini p tãto expedit magis, cui hæc accidũt, q minuat q̃titatẽ eius, aut dimittat prorsus ipsum. Et vinum quidẽ aromaticũ est melius ex vinis apd Medicos. vinum tñ albũ est melius ei, cui accidit ex potu vini dolor capitis, necnon et supcale-

a Et ille cui accidit ebrietas, vt acciditia sissa epilepsia, & calefa-

F

ctio ex vino assumpto, tũc bibat vinũ aromaticũ. Et post cibũ in secũda mẽsa, granata acetosa & cotonea, & cucumeres.

G calefactio: est enim propinquius ex eis naturæ aquæ.

36 *Et dandum est in potu ei, qui querulosius est ratione uentositatū in corpore suo existentium, vinum purum & citrinum: nam fortius ex eis cōgruit eis amplius, expedit etiam, ut cum salsis coniūgātur.*

Ex magis quidem conferentibus conquerenti ex ventositate in digestione sua existente est vinum purum, & ex eis citrinum, cum sit calidius ex eis. expedit etiam vt cum H salsis iungatur: & hoc, quoniam vē tositates contingunt, & generantur ex diminutione & paruitate calidi radicalis, & elementaris.

37 T*empore autem æstiuo sumendum est vinum albū & aquosum, eo quòd sit subtilitati, & simplicitati propinquius,* [b][*cui addantur acetosa & super comedantur styptica.*]

b & bibat ipsm mixtū cum aqua. Et comedat cibaria acetosa, & in secūda mensa post cibū assumat styptica acetosa.

Hoc quidem est notum. Intellexit autem per subtilitatem & simplicitatem eius calorem temperatum.

Regimen Somni, & Vigiliæ.

38 I N*On prolongetur somnus, quoniam obest animæ: nec etiam vigilia, quoniam inde debilitantur sensus.*

Prolongatio quidem somni, & ipsi⁹ profundatio nocet animę. nam & si somnus sit animę necessari⁹ ad calefaciendum, & anima agat & operatur tempore vigiliarū: cum tamen prolongatur somnus super eā, lētescit quidem vita eius, & tenebrosa efficitur: extinguiturq; inde calor K eius, sicut extinguitur ignis cinerib⁹ multum coopertus. Cum autem excedit quis, & conatur ad vigilandū, debilitantur inde sensus eius, & calor eius infrigidatur, sicut infrigidatur calor ignis ex superfluo motu.

Prologatio uero somnus cōgruit ei, cuius cibus est indigestus: necnon super [c][*malitiam cibi non recipientis digestionem.*] 39

c [illegible] pima [illegible] rienti.

Somnus quidem est ex conferentib⁹ ad digerendum cibum. prodest etiam corruptiōi eius in stomacho contingenti: eo φ rectificet & corrigat corruptum I eo ex marcore seu muscidıtate ex iterata decoctione. L

Nec est somnus prolongandus in ieiunio, & tempore famis. Nā repletur caput fumo, & vaporibus, à fæcibus, & superfluitatibus eleuatis. 40

Somnus quidem superfluus sup fame factus fumigat caput ratione fęcum, & superfluitatum aliarum in corpore existentium. Nam in somno, vt dictum est, fit reuocatio caloris sensualis ad interiora, quatenus M iuuetur calor naturalis in digestiōe. & inde est, φ cum non sit ibi cibus, φ agat in humoribus corporis, & generet ex eis fumum seu vaporē corruptum, qui eleuatur, & ascendit ad cerebrum.

[d][*Non*] *est quoque immediate post cibum, uel comestionem dormiendum accumbendo, donec ad locum digestionis peruenerit cibus assumptus.* 41

alia [illegible] d Et q[illegible] q. &c.

Con-

A Cõgruit quidem, vt cum aliquis immediate dormierit post cibum, & commestionem, q̃ dormiat accũbendo, capite s. erecto, donec cibus ad inferiora corporis descenderit. & hoc, vt repletio capitis à fumis & vaporibus minuatur. nam somno immediate post commestionem facto repletur caput fumis & vaporib⁹. Et ob hoc iussit, & dixit in priori Medicina, q̃ post cõmestionem debet homo aliquantulum incedere, & deambulare. & in summa tempore digestionis congruit somnus & vigilia: quoniam somnus iuuat & meliorat B digestionem, & vigilia minuit repletionem capitis ex vaporibus tũc cõtingẽtem. Et ob hoc ẽs iussit, vt homo dormiat post comestionem serotinam: quoniam tempus matutinæ refectionis est tempus totum vigiliarum, & tempus serotinum est tempus totum somni.

Regimen motus exercitij & quietis.

42 *Non est exercitandum exercitio magno, & forti, nec est tantum quiescẽdum, quòd omittatur omne exercitium: immo est* C
a*[hoc vitandum.]*

a æquali, & tẽpato exercitandum.

Causa quidem huius est, quoniã excedens & forte exercitium virtutẽ corporis dissoluit: & priuatio exercitij & quies omnimoda superfluitates in corpore colligit, & calorem naturalem extinguit. Exercitium autẽ æquale, & temperatum & superfluitates expellit, & calorem excitat & naturalẽ fortificat, & augmentat.

43 *Sũt ergo taliter membra exercitanda, & per exercitium adiuuanda, ne colligatur quod timetur colligi in eis ex malis humoribus.* D

Cum timetur collectio superfluitatum in aliquo ex membris ex debilitate ipsius, erit quidem conueniens, vt exercitetur membrum illud cum exercitio speciali, & conuenienti eidẽ, tali vt iuuetur in expulsione illarum superfluitatum, & diminutione generationis earum in eodẽ.

Eundo b*[vel clamando] si valueris, donec appareat velox &* c*[tua expiratio.]* 44

b & instãdo
c frequẽs anhelit⁹

Terminus quidem exercitij apud eos est communiter, q̃ dominetur ĩ E eo quo exercitat anhelitus, & expiratio velox, & q̃ corpus ĩcipiat sudare.

Macer autem & extenuatus non debet exercitari, ne ipsius dissolutio amplius augeatur. 45

Hoc quidem dictum est Hippo. s. q̃ non decet q̃ calida corpora velut cholerica exercitentur.

Verum debet exercitari pinguis & multa adipis & axugia: est tamen accingendus, si habuerit uentrem magnum. 46

Docet q̃ nimis pinguis exercitet̃ vltra exercitium tpatum, quatenus ex pinguedine eius moueatur & dissoluatur: qm̃ augmentum pinguedinis corporis super naturalem dispositionem corporis est verendum. docetq;, vt si magnus fuerit venter eius, q̃ zona super ventrem ipsius posita cingatur. F

Tempore vero æstiuo est minuendum exercitium: cum tunc dissoluatur, & subtilietur homo per sudorem. 47

G Exercitium in æstate debet esse minus, q̄ in hyeme: eo ꝙ tempore ęstiuo minuatur, & dissoluatur corpus hominis continue per sudorē.

48 *Iam quidem retuli in capitulis theorica regimen eius, cuius corpus indiget euacuatione superflui, aut retentione contrarij.* d[*addens huic quod mihi placuit.*]

d & δ eo qđ cōuenit de rētēnōib⁹, vł passiōib⁹ aīæ.

Iam quidem relatum est in alia parte horum Canticorum quis ex humoribus debeat euacuari, & quis retineri: & quo etiā tempore debeat H hoc fieri, & in quo corpore. Et intellige ꝙ fecit rememorationem horū supra, vbi tradidit doctrinam de rebus necessarijs: hic tamen esset loc⁹ magis idoneus ad hoc. & intelligit cum dixit, addens huic, quod mihi placuit, ꝙ facit ibi mētionem de cōuenienti regimine accidentium animæ in conseruatione sanitatis.

49 *Congruit quidem vsus omniū, quorum præmisi relationem secundum qualitatem dictam in tempore æstiuo, supercalefacto iuueni, et ciuitatibus meridionalibus.*

I Vsus quidem regiminis relati in regimine conuenienti corporib⁹ ęqualibus temperatis tempore æstiuo, cuius qualitas ostensa est ante, cōgruit quidem supercalefacto s̄m complexionem, & si non sit in æstate. Sic etiam faciendum est in locis, & ciuitatibus meridionalibus, rōne excessus caliditatis earum.

Et tempore quidē hyemali est utendum contrarijs eis quæ retulimus: vt obuietur, & resistatur frigiditati ipsius.

Tempore quidem hyemali vtendum est in regimine corporum tēperatorum contrarijs omnibus eis, quæ retulimus: quare cum calefactiōe resistatur frigiditati ipsi⁹ aeris. K

Vere quoq; & autumno incedendum est inter æstatem, & hyemem. 51

Vere & autumno sunt corpora regenda regimine medio inter caliditatem & frigiditatem, & inter regimina eorum congrua tempore hyemali & æstiuo.

Congruitq; regimen exsiccatiuum in vere, & humectatiuum ī autumno. Vnde fugienda est exiccatio in eodem. 52 L

Vere quidem congruit regimen exiccatiuum: intendit nihilominus ꝙ min⁹ sit vtendum eo, q̄ tempore hyemali. Est etiam vtendum regimine humectatiuo in autūno: estq; vitanda exiccatio in eo, eo ꝙ eius cōplexio sit sicca.

Est autem vtendum regimine conuenienti tempore æstiuo, & in fine veris, & in principio autūni. 53

Corpora quidem sunt regenda ī fine veris, & in principio autumni regimine in æstate conuenienti, aut ei ꝓpinquo. natura nanq; æstatis dominatur supra prædicta tempora, cum vniantur sibi. M

Verum in principio veris, & in fine autumni debet regimen cōformari regimini hyemis. Vnde vtendum est tunc cibis calefaciētibus. 54

Complexio quidem principij veris similatur complexioni finis hyemis ratione coniunctionis & vniōis

A vnius ex eis, s. autumni cum principio hyemis, & alterius, s. veris cum fine & termino ipsius. pro tanto cōgruit, vt regantur corpora in prædictis horis regimine hyemis.

55 *Regimen autem eius, cuius relatio dicta est, congruit habitantibus, & residentiam facientibus in ciuitatibus, & castris. Verum* [e][*mercatores*] *sunt regēdi regimine iter agentium.*

iter agē... (margin note, cut off)

Quod relatum est de conuenienti regimine cōgruit quidem eis, qui
B in ciuitatibus & castris habitant, dū resident in eis. Verū iter agentes habent proprium & speciale regimē: cui⁹ ipse mētionē faciet cōsequēter.

Regimen iter agentium, & primo nauigantium.

56 *Est quidem vitanda nauigatio per mare in hyeme. Et*[t] [ ] *volens nauigare debet assumere & colligere aquam multam, & multa vasa munda, cui præparanda & offerenda sunt cibaria humida. Venter & natura eius est cum medicinis mollificanda. Vnde si timeatur vomitus choleræ, euacuetur per secessum. Quibus peractu ingrediatur nauim, & imponat secum succos acetosos, & cum eis stypticos.* C

(margin note, partly cut off:) ...uinera... io per terrā ...ine p lo... a deserta ... vitanda ... tpe plu... uioso, &

Quod hic dicit, s. q non est nauigandum per mare tpe hyemali, nequaq̄ est de arte medicinali, sed potius ex arte consiliaria. & sibi quod subiūxit, q volens p mare nauigare dēt colligere aquā multā: hoc. n. iō dixit, q timēdū est, ne intrans mare moret plus q̄ vellet. Ignoro aūt, cur dixit q pparāda sunt cibaria hūida volenti mare ingredi, cum nauigātes sint in vltimo hūiditatis. nisi forsan hoc dixit, & intellexerit ad minuendum potum aquæ. vnde non vr̄ esse ex opatione Medicinę. Est ēt posse q intellexerit ex hoc mollificationem vētris & naturæ faciēdā. vn̄ ex hoc addidit, & est mollificāda natura eius cū mollificatiuis medicinis. Quāuis aūt ipse dixerit, q si timeat vomitus choleræ, q euacuet p secessum, est nihilominus cōueniēti⁹ ei, si per vomitū purgaret. & hoc, qm̄ humor cholericus est p vomitū expellēd⁹. Qd vero iussit debētes īgredi mare, ponere secū succos acetosos, vomitū abscindētes & stypticos cōfortātes, ē de canonib⁹ hui⁹ artis. D E

57 *Et ad vitandum defœdantia, & sordes, præparet sibi mundas vestes.*

Probabile quidē est hoc pceptū prodesse gn̄aliter cuilibet iter agēti, siue iter agat per mare, siue p terrā, cum nequeat ingredi balneum. F

58 *Cum autem in aliquo ex iter agentibus multiplicabuntur pediculi, quos non poßit interficere: lana*[a] [*contorta, & mersa in oleo, in quo argentum viuum fuerit extinctum, appendatur vestibus eius,*] *donec videantur cadere pediculi ab eo.*

(margin note:) á carni... nam reda... cta i modū licinij aut chorde, inūcta cū argē o viuo extīcto, & collo appēsa, & applicata inter vestes.

Hoc ingenium est laudabile iter agentibus pediculos habētibus: nā

G argentum viuum necat pediculos. vnde quod de hoc dictum est, de se est manifestum.

59 *Iter autem agens per*[b] *[siccum regatur cum regimine frigoris,]*

b terrā, cu ret & mūdificet ipsius corpus ei gere, añq iter incipiat.

Intellexit quod consequenter referret de regimine euntis per eremum & siccum, est sicut regimen, quod referret de eo in tempore frigido, & in locis frigidis.

Regimen[c] {dictorum: & primo cum} frigore.

e iter agētiū p terrā & pprie I

60 H *Est ergo cauendum ne obuiet ei*[d] *[frigus, quoniam perdetur ratione algoris, & congelationis.]*

d nix, qm ex hoc cō seruabit a cōgelatio ne, & a morte.

Intellexit quod obuiat nix alicui; quod posset inde congelatio contingere, & per consequens mors.

61 *Et reficiatur vsq; ad saturitatem, ne moriatur fame.*

Iter agens per siccum & terram debet refici ad saturitatem, ne contingat ei accñs mortale ex fame. & hoc, qm frigiditas est fortis valde in faciendo actionem fortē, & Imutationē in corporibus famelicorum.

62 I *Et si fuerit infrigidatus, ingrediatur balneum, &*[e] *[vniatur cum habentibus] corpora pinguia, carnosa.*

e īplectat

Oportet quidem vt infrigidatus ponatur in balneo: & cum hñtes corpa pinguia & suauia cubēt secum.

63 *Et si caligent oculi eius, visusq; ipsius disgregetur ex gelu, ponatur super faciem eius peplum nigrum.*

Cum offendit gelu ex sui violentia oculos iter agentis, ponat super vultum suum ocale, seu peplum nigrum, & intueatur res nigras. K

Et eius extrema protegantur a frigore, & oleo[f] *[fomententur. vnde inuoluantur pedes eius multis coopertorijs, priusquam sotulares] calcientur.* 64

f costiue inuolutiones, & pedes inuoluantur. deinde pedes eius inuoluantur cū multis cooperimentis añq cōmunices subotacini, seu calceamenta de coria.

Extrema quidem eius a frigore sunt protegenda, & pręcipue pedes: quod fiet, si multiplr cooperiantur, priusq̄ calciet sotulares. sic etiā cooperiendę sunt manus.

Vnde si cessante dolore extremorum non recuperent sensum, scito ea esse dissoluta, & mortificata à frigore. pro tāto tūc iugiter sunt fricanda, & calefacienda cū oleo de sinape calefacto, & consequenter fascianda.[g] *[ ]* L 65

g & cōstrīgenda

Si cessante dolore extremorū, & pedum, non sentiant, scito quod frigus iam mortificauit, & dissoluit ea rōne corruptionis eorum. pro tāto dissolutis tunc cooperimentis ipsorū, sunt cōtinuo calefacienda, & postea fricanda, vtpote cum oleo de sinape calefacto, & alijs ab eo calidioribus, si possunt reperiri. M

66 *Et si inde pedes fuerint nigri, aut liuidi, scarificentur: & si fuerit in eis putredo, mundetur: & si aliquid dissolutum fuerit, abscidatur illud ab eis.*

Si pedes inde denigrantur, scarificentur cū instrumēto ferreo, donec sanguis corruptus emanet & egrediatur ab eis: & si fuerit in eis putrefactio, mūdificet ab eis. & si aliquid ex carne earū, aut aliud ab eo fuerit mortificatum, abscindatur ab eis.

Qui

A *Qui vero inde lassitudinem in-*
67 *currerit, curetur cum oleo, & seruet regimen & diaetam subtilē: fricenturq́; & extendantur ipsius membra in balneo, & requiescat consequenter aliquibus diebus.*

Inungendum est corpus iter agentis in balneo cum oleo subtili, cum accidit ei lassitudo ex violētia laboris: estq́; fricādum corpus eius cum eodem. Nam fricatione corporis dissoluuntur superfluitates illaudabiles ex eis nocitiuæ, quas immoderatus labor efficit in eodem.

B De natura.n. immoderati laboris est, q̄ dissoluat humiditates ex membris similes in natura seu cōplexiōne sua saniei. & ob hoc sunt causa doloris, quem percipit vexatus & fessus. dissoluuntur autem hm̄oi humiditates ab æquali temperata fricatione facta in sic fesso & vexato. Prohibuit autem ibi consequenter laborem ad tollendam causam lassitudinem efficientem. hoc.n. est causa lassitudinis: nec est modus idoneus ad curandum nocumentum, nisi per ablationem eius.

h —— Regimen iter agentis { per siccum tempore calido, & sic co } i { }

i In calore

68 *ITer agens tempore æstiuo & calido sic est regendus, vt s. prohibeatur ei ne aggrediatur iter suum hora æstus & feruoris in meridie: estq́ primo minuendus, ne supercalefiat ex labore itineris. pro tanto extrahatur sanguis ab eo in* k[*magna*] *quantitate. & sic efficietur securus ab apostemate, s. per phlebotomiam.* D

k cōuenienti.

Phlebotomia quidem est vtilis & necessaria volenti iter agere: quoniam de natura motus est generare calorem, & de natura calidi est calefacere nimis sanguinem. Est etiam de natura caloris, cui obuiat iter agēs, idem facere in eo exterius. pro tanto si sanguis eius iam fuerit calid⁹, augebitur amplius eius calefactio, & tunc venæ ipsius angustabuntur, sicut angustantur vtres ex musto bulliente. Cum autem sic angustantur venę ipsius, q̄ non possint ipsum tollerare, cōstat q̄ infundetur sanguis iste ad aliquod ex membris, generabiturq́; in eo apostema. E veruntamen post minutionem sanguinis in tali per phlebotomiam, calefit residuū in venis aliquantulum, sed nequaq̄ sic angustantur venæ ex eo. Et ob hoc quidem minuunt homines animalia sic sanguine in fine veris & in principio æstatis. ad hoc tamē ipsi sola experientia sunt edocti. sed Gal. hoc roborauit rōne. vn̄ minutio est in habēte multum sanguinē in æstatis principio facienda.

F

69 *Verum si cholera in eo dominetur, educatur ab eodem* a[*& sic sitis malitia alleuiabitur, aut tolletur, estq́ ante aggressum itineris succis conuenientibus extinguēda:* b[*alias uerendum est, ne calore ipsius periculo exponatur.*]

a alia lra a cū timueris sitim

b qm̄ timēda ē caliditas ei⁹

Si dominetur in eo cholera magni acuminis & violentiæ, euacuetur per eductionem choleræ rubeę vice phlebotomiæ, & cum succis infrigidantibus: puta succo vuę acerbæ, co

G toncorū, & malorum granatorum acetosorum calor corporis eiꝰ ante egressum itineris extinguatur.

70 *Et fiat vt comedat aliquantulum ex herbis frigidis, & simul et semel saturetur aqua, & quiescat cum poterit, nec irascatur fortiter* [c] *[aliquatenus, & moretur in locis vmbrosis,] & vitet seu dimittat clamorem & sermonem, necnon etiam bellum & iurgium, nec moretur in loco nimis calido, & sumat in potu syrupum ex succo vuæ acerbæ cum succo portulacæ, & aqua.* H

c r & vtatur rebꝰ facientibꝰ vmbram, & his quæ nares, & os cooperiunt a puluere.

Hoc quidem totum est de se manifestum. nam hoc præceptum est ad vitandum ea quæ calefaciunt, & ad vtendum eo, quod frigiditatem ministrat. Et voluit ꝙ saturetur potu aquę simul semel: sic.n. mitigat sitim amplius.

71 *Et si sitiat in* [d] *[meridie,] teneat in ore suo pilulam vnam ad quantitatem lupini factam ex trochiscis camphoræ.* I *Et si timeat ne facies alteretur a sole, & nigrescat eius cutis, dissoluat seu liquefaciat rector eius oleum cum cera* [e] *[ ] simul iuncta, præsertim in mulieribus.*

d hora vehementis caloris.

e alba

Quod hic dicit, s. ꝙ teneat quis ĩ ore suo trochiscum ex camphora, dixit quidem eo ꝙ ipsa abscindat sitim, & infrigidet complexionem. Quod etiam præcepit, s. ꝙ oleum & cera extendantur super vultum, ne immutet & alteretur a sole: est quidem ꝓceptū de se notum. attamen cera liquefit, & dissoluitur à calore so- K lis: ꝓptea melius est vt eius sit linitio seu inunctio absq; cera. Et dixit: præsertim in mulieribus: qm̄ actio & immutatio solis in facie earū ē fortior rõne decoris & passibilitatis ipsarū.

Regimen infantis, dum adhuc est in vtero.

Custodiatur taliter īfans in vtero, ne contingat corpori eius aliquod nocumentum. 72

Intellexit quidē oportere vt mater caueat sibi, ne percutiatur vēter eius corrumperetur n. inde aliqdꝰ ex membris infantis. L

Et eligatur nutrix, quæ cibabit & potabit eum, vt sit boni nutrimenti apud eum. 73

Nutrix, quæ cibabit, & potabit puerum, eligatur boni nutrimenti, & habens lac bonæ complexionis: si intelligatur de nutrice lactante ipsum. Si vero intelligatur de nutrice non lactante ipsum, intellexit quidē ꝙ dēt esse instructa in regimine puerorum, s. in nutriendo & balneādo eos, & alia faciendo ex eis, quibꝰ indigent tales infantes siue pueri. M

Talis est etiam apponenda intentio super stomachum prægnantis, ne cõtingat corruptio in desyderijs seu appetitibus eius. 74

Quoniā accidit magna submersio stomachi prægnantibꝰ, & hoc in principio impregnationis earū, acciditq; eis innaturalis appetitus: idõ inquit ꝙ ponenda est intētio super earum stomachum. pro tanto ministranda sunt eis quæ confortāt earū stomachos: & quę auferunt illaudabiles appetitus earum.

Re-

A

75 *Rectificetur etiã sanguis eius* e],& g[*ipsius*] *superfluitates educantur:* h[*ne infantes superfluitatibus offendantur.*] *Verum si sanguis excitaretur in eis, minime tamen minuatur: sed vice prædictæ euacuationis infrigidetur sanguis, seu eius feruor extinguatur.*

ex quo
...s gñat
...nutrit.

Intellexit quidem q́ prægnanti offeratur in potu quod sanguinem eius rectificet, & clarificet, seu quod

B educat superfluitates & corruptionẽ ipsius, quatenus ex materia munda nutriatur. non tñ minuatur, q̃uis ẽt excitaret, seu in quantitate augeret: sed propinentur ei sauguinem infrigidãtia loco eius. hoc autem sic iussit fieri, timens q́ per phlebotomiã prægnans habeat abortire.

76 *Si etiam* i[*phlegma*] k[*in ea*] *excitetur, minime tamen euacuetur secessiuis: utatur nihilominus tunc conuenienter subtilisantibus.*

humor

Si excitetur aliquis humor ĩ præ

C gnante, minime tamen ei erit pharmacia offerenda: erit nihilominus vtendum in ea eo quod ipsum subtiliet & scindat, & breuiter eo quod ipsum ad laudabilem dispositionẽ reducat. timendum. n. est, ne abortum ex pharmacia patiatur.

Regimen tempore partus.

77 *CVm autem instabit tempus partus, utendum est partum facilem efficiẽtibus. unde fricentur in balneo ex omni parte cũ oleo ilia ipsius, &* l[*quod coniungi*

...pora eius
...a vuluã
...xunt.

tur uentri eius,] *ut sic neruus eius & musculi mollificentur, ne partus eius laboriosus efficiatur.* D

Vtendum est efficientibus partũ facilem appropinquante tẽpore partus: & hoc fricando in balneo ilia ipsius, & loca membris impraegnationis confinia, & propinqua, quatenꝰ mollificatis neruis, & ligamentis & musculis eius, partus ipsius alleuiet, & facilis efficiatur.

Vnde utatur oleo in cibis eius: & sorbeat brodiũ seu ius pingue. 78

Hoc quidem ideo dixit, qm̃ pinguia leniunt, & per consequens partum facilem efficiunt. E

Et protegatur a clamore, saltu, 79 *timore, pugna, & percussione, & in* m[*agone, & uiolentia*] *eius offeratur ei decoctio dactylorum, & fœnigraci.*

m violentia, & difficultate.

Prægnans quidem est a percussione extrinseca protegẽda: eo q́ abortum ab inde sepius patiatur. & cum erit partus difficilis & violentus, detur ei in potu decoctio dactylorum & fœnigræci.

Expedit etiam ut in partu habeatur obstetrix discreta: quæ circumscripta omni pusillanimitate trahat fortiter pedem eius, & n[*imprimat*] *uentrem eius, caute tamen & discrete, postquam subito eam surgere fecerit.* F 80

n cõprimat

Cõgruit quidẽ vt in hoc casu obstetrix perita habeatur: q̃ s. trahat pedes eius violenter, & faciat vt consequenter surgat, & subito erigat: & cũ surrexerit, premat, & constringat cũ vitta & sibi similibus vẽtrẽ eius.

G
81 *Et si fluit ab ea sanguis multus, offerantur in potu trochisci ex karabe. si vero ratione alicuius impedimenti non egrediatur ab eo sanguis in conuenienti quantitate, sumat in potu trochiscos de myrrha.*

Quod hic dicit, est de se notum, s. quod excedente fluxu sanguinis, in hoc casu propinentur in potu trochisci ex charabe. Si vero retineatur quod debet egredi, ministrentur in potu trochisci de myrrha. sunt etiam mi-
H nistrandi trochisci de myrrha ad alleuiandum partum.

82 *Et vtatur fumigijs dissolutis*
a [illegible] *ex myrrha, kytram, sauina* a[ ] *sulphure, & colocynthide factis, si secundina non egrediatur.*

Hæc quidem omnia procurant descensum & egressum secundinæ: procuratur etiam egressus & descẽsus secundinæ cum sternutatorijs. Dr̃ aũt secũdina pãniculus, quo voluitur fœtus in vtero materno.

I

Electio nutricis.

83 *Est ergo nutrix eligenda mediocris ætatis & carnosa, nõ tamen laxa carnis, per complexionem suam appropinquans æqualitati, & temperiei* b[*alti & erecti*] *corporis, & magnarum mammillarum: habens caput mundum & sanum, & oculos, immunis ab omni nocumẽto intrinseco, & quòd sit sana breuiter in membris, & iuncturis suis.*

b pinguis & sani

K Hoc per se notum, s. quod electa nutrix debet esse mediocris ætatis, vt pote a viginti annis vsq; ad triginta. Debet esse etiam æqualis seu tẽperatę complexionis, aut propĩquę ei: & debet habere corpus pingue & sanũ. Per hoc aũt, qđ dixit: appropĩquans æqualitati; &c. potuit intelligere cęteras conditiones, quas explicuit, seu addidit consequenter.

Et habeat multum lac, cuius color sit album, nec sit nimis subtile, nec nimis grossum, & sit sapor eius dulcis c[*sine horrore aliquo,*] *sitq; coniunctum in partibus, & non fluidum* d[ ]. 84
L
c [illegible]
d [illegible]

Hoc quidem est notum de quãtitate, & modo lactis. notum. n. quod electum lac debet esse mediocre inter subtile & grossum, albi coloris, & dulcis saporis, similium & non diuersarũ partium.

Congruit autem vt dulcibus e[*pinguibus,*] *& piscibus recentibus* f[*cum oleo*] *nutriatur.* 85
M
e vnctuosis.
f & pinguibus. [illegible]

Et decet, quòd ordinetur cibus eius talis, qui habeat sanguinem generare, qualis est dulcis, & vnctuosus, & pinguis temperate: vnde intellexit ex dicto suo cum oleo pinguia oleaginosa. decetq; vt nutrix attenta sit in exercitio, & bonitate digestionis: hoc nanque est necessarium in hoc capitulo, & omnibus alijs.

Re-

A Regimen proprium infantis, cum exit ab vtero.

86 *Vngatur ergo & liniatur stypticis cum fasciabitur, donec manifeste induretur cutis eius, &*[g] *[calefiat] & ab humiditatibus eius mundetur: & mediocri ligatura fascietur.*[h] *[*

].

g balneet

h nec ei tribuet dū lac multū quod nauseatiuā faciet tant in cinerac.

Cum ligabitur & fasciabitur ipse infans, vngatur prius oleis stypticis, & calefiat aqua temperatæ caliditatis, ad mundificandum ipsum a B sordibus, & ligatura eius stringatur temperate. Et Gale. quidem iussit quod puer natus superaspergatur sale trito. Non tamen permittatur multū sugere lac, quoniam corrumperetur inde ipsius digestio.

87 *Nec est etiam ei lōgo tempore prohibendum lac, quoniam supercalefieret inde.*

Puer est lactandus mediocriter & temperate, nō autem excessiue, quoniam corrumpetur inde lac assumptum. non est etiam paruum lac dādum, quoniam supercalefieret, & consu- C mieretur inde.

88 *Suntque tolenda & vitanda omnia ipsum ad iram excitantia, & ipsius somnū impedientia. si enim uelit quis somnum prouocare, ponatur stratus eius*[i] *[capax, & latus satis] in loco opaco: & imponatur papauer in cibis suis, si ex ablatione somni seu vigiliarum instantia contingeret ei aliquod nocumentum.*

i plan⁹ & mollis

Decet nutricem attētam esse de D esse & dispositione infantis, ne s. aliquid aliud lædat ipsum, aut stricta ligatura, aliudve ab istis. vñ faciat ipsum dormire super stratum planum & extensum in opaco. quod si rōne alicuius nociui lædatur in somnietate, papauer in cibis & ferculis eius misceatur.

Vtilius tamen esset multum, magisque necessarium, ne alicui infantium daretur aliquid ad comedendum, excepto lacte solo, donec habuerit dentes suos. 89

E

Nam cum datur eis alius cibus, dum adhuc lactantur, quemadmodum faciunt nunc hoīes regionis nīæ in regimine suo, hoc quidē existit cā morborū in eis: adeo quod etiā contingit inde mors frequenter.

Et cum surget a somno, & excitabitur,[k] *[necessitetur] ad uidendum lucem: taliter etiam quòd inspiciat astra in cœlo. videat etiam in die colores varios & diuersos, quatenus*[l] *[in hoc excitetur.]* 90

k & cuetetur

l delectet & diligat videre.

F

Hoc quidem præceptum est ad excitandum, & exercitandum visum, necnon etiam & confortandū ipsum ex ipsius exercitatione, & hoc quoniam omne membrum roboratur, & confortatur cum exercitatur, & in operatione est attentum. pro tanto cum excitabitur a somno, cōgruent ei magis loca luce & claritate informata. Idem etiam docet quòd teneatur extra domum ī via. vt cœlum, & astra eius inspiciat: & quòd videat ī die colores plurimos, & diuersos.

G

91 [m] [Et loquatur semper alte quicunq; aut quecunq; habebit accessum ad ipsum, cum uoluerit quis ipsum instruere & assuescere] ad loquendum.

m & assiduo sint cantantes cu vocib' conuenientib' vt dilectet inclinet

Hoc etiã præceptum est ad excitandum organum auditus ipsius, & disponendum ipsum ad loquendũ. & hoc, quoniam de natura puerorum est, q̃ quem sermonem audiuerint assimilant: sicut etiam facit auis, cum recepit doctrinam sermonis hominis.

H Et ponatur mel in ore eius, liniendo & fricando ex eo palatũ, gingiuas, & linguam eius, & addatur cum eo aliquantulum thuris, & [n] [ ] liquiritia.

n succi

Hoc quidem totum est ad hoc vt sit facilior ortus dentium, & ad iuuandum eum ad loquendum.

93 Et prouocetur ei sternutatio, quatenus ipsius nasi oppilatiões aperiantur & mundentur. hoc. n. rectificat & clarificat uocem suam, omnes etiam sensus eius, & cũ

I hoc dilatat pectus, & anhelitum bonum facit.

Quia iusserat leniri os & palatũ ipsius, præcipit nunc q̃ in eo sternutatio prouocetur. & ait q̃ sternutatio prodest sensibus, & hoc, eo q̃ cerebrum mundificat. ex hoc & cõfert voci, & anhelitum mundificat, eo q̃ meatus eius mundificet.

94 Et uitet phlebotomiã, & pharmaciam, donec ad ætatem adolescentiæ peruenerit: nec resistatur apostemati uariolæ seu exituræ eidem contingenti [o] [ ] cum attractione.

K

o forsã hæc dictio ad cõtrarium

Non quidem decet minuere, ac pharmacare puerum, etiã si occurrat exigentia ex natura morbi, donec transiuerit in eo ætas pueritiæ: quod contingit anno xiiij. aut xv. Cum autẽ dixit: nec resistatur apostemati variolę seu exituræ eidem contingenti cum attractione: ignoro proculdubio quid intellexit per hoc, qđ dixit cum attractione. Nam si per attractionem intellexit, q̃ non procuretur tractus & diuersio materiæ ad partem aliam, & oppositã mẽbro apostemoso per phlebotomiã illius partis oppositæ: hoc quidẽ iã includebatur, & continebatur sub prima cantificatione generali, quã de phlebotomia fecerat. Si vero intellexit per hoc, ne superponantur membris prædictis medicinæ attrahentes: hoc etiam est præceptum generale tam ĩ pueris q̃ in aliis ab eis: cum contingunt eis apostemata & variolæ dictæ quidem Arabice alzebud. immo forsitan hoc est vtilius & magis conseruandum in pueris q̃ in adultis, ratione supfluæ humiditatis complexionis ipsorum

L

M

Regimen conualescentium.

Licet conualescentes ab ægritudine sani existant, eorum tamen corpora non sunt fortia, sed debilia, sicut sunt [a] [debiles immunes a morbo, quorum uirtutibus accidit fatigatio, & sanguinis priuatio in eorum corporibus.] 95

a dom' antiquæ aptæ cadere, ĩ qb' masserit aiæ debiles, & corpa ipsorũ sanguie priuata.

Quod dixit de conualescentib' a morbis est per se notũ. & hoc, q̃m

A ipsorũ corpora sunt debilia,& parui sanguinis: & uirtutes quidẽ sequũtur dispositionem ipsorum corporũ quorum sunt.

96 *Si autem macies & extenuatio corporum ipsorum fuerit longi temporis, & chronica, reducantur paulatim ad consuetudinem propriam, nec fiat hoc subito & festinanter. si uero emacerati fuerint, & extenuati in tempore breui,*

B b[ ]*reducantur celeriter ad solita: est nihilominus gradatim subtiliandum, donec euasio corporis ipsorum sit manifesta.*

b cũ multo c.bo.

Hoc quidem præceptum est de modo, qualiter reducantur conualescentes ad solita. vnde inquit, ꝙ si macies corporum ipsorum fuerit longi temporis, &c. & est, ac si diceret, ꝙ si passus est morbum chronicum, est paulatim & gradatim reducendus ad cibum solitum: estq; per longum tempus in hoc augmento gradatim incedendum, donec redierit ad consuetudinem solitam.

C Qui vero breui tẽporis spatio passus est, fit translatio eius maior, & ĩ breuiori tempore: ita ꝙ reducatur citiꝰ ad solita, q̃ conualescens ex chronica passione. & in summa sit tempꝰ eiꝰ in reducẽdo ipsum ad solita sanitate æquale ad motum factum tẽpore morbi. Sunt tamen necessarij gradus in reductione conualescẽtis ab ægritudine ad solitam sanitatem, siue fuerit morbꝰ chronicus, siue acutus. & hoc intellexit, cum dixit: est nihilominus gradatim, &c.

D *Detur ergo ei parum ex cibo, qui tamen laudabilis sit uirtutis, & chymi.* 97

Sit ergo cibus conualescẽtis ĩ ęgritudine ĩ parua q̃titate sumptꝰ: sitq; virtutis laudabilis, & boni chymi, cuiusmodi sunt vitelli ouorũ, & testes gallorũ. hſ. n. opõ ꝙ tñ põdus sanguinis gñet ex eis, quantũ ipsa sunt.

Et sit in quiete & tranquillitate, eo quod eorum membra tenera sint & mollia, rectificentur, & eorum anima bono c[*consortio*] *& laudabili sede, & ministrentur eis aromatica, & omnes flores laudabilis odoris, &* d[*gaudeant & lætentur, & ipsos exhilarantibus rectificentur,* [*& uitent meditationem, & tristitiam. & ingrediantur tinas in balneo: nec tamen ibi diu* e[*sedeant: & ungantur ibi membra eorum oleis conuenientibus: non tamen cum forti fricatione. nam hæc efficiunt in eis calorẽ innaturalem.*] 98

E c & laudabili colloquio

d administrent eis lętificãtia & ceãtilenę e morent nec forũ exercitẽtur exercitio, neq; fricẽtur vehemẽter. nã ista faciũt ĩ eis accidere debilitatẽ & lo

F deãt ĩ aqua tepidis, & mẽbra ipsorũ oleis cõuenientibꝰ inũgãt

Hoc quidem totum est per se notum. comprehenditur quidem hoc totum in tribus præceptis seu canonibus vſibus. Quorum primus est, ne fortiter exercitentur, sitq; intentio eorum potius ad quietem q̃ ad motum. Secundus est, vt eorum animæ seu virtutes saluentur, & cõfortentur cum omni eo, quod erit possibile per auditum, & odoratũ. Tertius est, vt eorum corpora rectificentur cum oleis lenitiuis, & per ingressum balnei in pillis, vel tinis, aqua tepida plenis.

Ro-

G **Regimen senum.**

99 *Vires & virtutes senum retrocedunt omni die, & etiã minuuntur.*

Quicquid est in senibus, existit in diminutione & consumptione. & ob hoc dixerunt, ꝙ senex sit homo corruptus, hoc est ꝙ sit in via corruptionis: & iuuenis est homo, qui generatur, hoc est in via generatiõis.

100 *Vnde detur eis fortis cibus in parua quantitate sumptus: qui s. non aggrauet membra ipsorum.*

H Hoc quidem preceptum positũ in regimine senum similatur precepto posito in cibis conualescentium ab egritudine: & est ꝙ sit cibus illorũ ille, qui in parua quantitate sumptus nutriat multum. & hoc, quoniã commune est vtrisq; necessitas multi nutrimenti cum debilitate virtutis. Et super hoc ingeniauerunt se duobus ingenijs: quorum vnum est ꝙ sit cibus eorum ille, ex quo parua quantitas multum nutriat: & secũdum est, vt comedant parum, & hoc pluribus vicibus. vnde melius est ꝙ senes comedant ter inter diem & noctem: & sic etiam faciant pueri. &
I est, sicut diceretur ꝙ cibum, quem consueuerunt sumere vna vice vel duabus, sumant tribus vicibus.

101 *Et si euacuantur, nequaquam cholera educatur: sed potius dimittatur, cum sit in eorum corporibus medicina.*

Hoc quidem est notum. nam cũ super complexionem senum frigiditas dominetur, timendum quoq; & opinandum est ꝙ super ipsum humor frigidus dominetur, & humor quidem calidus huic contrarietur: K & est medicina humoris predicti in senibus. hoc autem verũ est vt plurimũ. Vidimus nihilominus quam plures ex senibus, ĩ quibus fuit morbus ex citrina cholera generatus.

Nec prohibeatur eis totaliter phlebotomia, si tamẽ vsi fuerĩt eã: immo minuatur etiam in hoc casu sexagenarius, si corpulentus fuerit & carnosus, bis in anno, nec dimittatur hoc in duobus anni temporibus. prohibeatur tamen ei omnino phlebotomia ex cephalica, & sic L
erit eius regimen bene ordinatũ. 102

Minime quidem est minutio sanguinis prohibenda in etate senili ei, qui vsus est ea in adolescentia & iuuentute sua: immo est bis in anno minuendus etiam sexagenarius, si vsus fuerit, & si fuerit sanguineus: estq; minuendus vere & autumno. non tamen minuatur de cephalica. quod ideo iussit, quoniam senũ capita sunt debilia & frigida. Est autẽ quod hic dicit, magnum apud me, s. ꝙ sexagenarius bis in anno minuatur, & potissime in autumno. & hoc M quoniam phlebotomia non exigit hoc tempore ad conseruationẽ sanitatis, nec etiam est tunc faciẽda. vñ in illo ex eis facienda est phlebotomia ad conseruationem sanitatis, cui soliti sunt contingere morbi ex sanguine in fine veris, & in prĩcipio estatis. Et in summa minime congruit, vt sic vtantur phlebotomiã bibentes aquam, sicut bibentes vinum: nec habitantes in climate calido, sicut habitantes in frigido, & tẽperato. Regiones enim, que sunt in di-

A climatibus tpatis. sunt magis conue
nientes ex eis ad hoc, vt habitatores
earum vtantur phlebotomia. Talia
autem climata sunt illa, in quibus
ver est longius ex quatuor anni tē-
a. l. quarti poribus. ex quo patet, ꝙ * quartum
clima minime sit temperatum: eo
quod autumnus in eo producat. qđ
quidem est signum, ꝙ ei⁹ habitatio
declinet ab æqualitate, & tpamento
sicut inquit Galenus.

103 *Cum etiam peruenerit ad se-
ptuagesimum annum, minuatur
semel in anno, nec secundetur in eo*
B *etiam in corpulentis. nec etiam est
ex tunc de mediana minuendus,
& si fuerit corpus eius quasi ple-
nũ. Vnde cum processerit in ætate
amplius quinq; annis, minuatur bis
de basilica in duobus annis.*

Inquit, vt minuatur semel in an-
no ille, qui ad septuagesimum an-
num peruenerit, de basilica tamen,
non de mediana, eo ꝙ colligantiam
habeat cum cerebro: ipsa. n. compo
nitur ex cephalica, quæ est superior
in brachio, & ex basilica quæ est in-
ferior in eodem. Præcepit ergo, vt
C septuagenarius minuatur semel in
anno etiam vsq; quo consequatur
septuagesimumquintum annum.
hoc tamen totum est contra ratio-
nem, & transgressio præcepti seruan
di in arte de phlebotomia. Ego nihi
lominus concederem ei, si morbo ei
dē contingenti esset necessaria: verũ
in regimine conseruandi sanitatem
eorũ prohibeo eis ipsam absolute.

104 *Post hāc autem ætatem est eis
omnino phlebotomia prohibenda.
nam obest multum senioribus, &
decrepitis. Nec etiam sunt eorum* D
apostemata [a] [*mitiganda:*] *nec est*
etiam attractio in apostematibus
eorum fortificanda.

a reponenda.

Hoc totum est ratiōe debilitatis
corporum ipsorum. Est etiam verē-
da fortis attractio in apostematib⁹
ipsorum: qm̃ augerentur inde ī tm̃,
ꝙ ducerēt membra apostemosa ad
mortificationem: & pro tanto non
est minuendus quis post annũ se-
ptuagesimumquintum.

Sunt nihilominus mundificandi 105
cum fricatione & sudore, den-
E *turq; eis* [b] [*pingues, s. ficus per in-*
terualla,] *& mundificētur etiam*
cum cibis mollificantibus. Destru-
ctio autem eorum cum medicinis
est omnino prohibenda.

b olea, pciédo ſ. vices post vices.

In corporibus autem senum au-
gentur superfluitates ratione debi-
lis digestionis ipsorum. pro tãto est
eis necessaria euacuatio eius, quod
ex eis in tertia digestione existit, cũ
magna fricatione, & balneo tempe
rato. Docet etiam ꝙ venter eorum
mollificetur, continuando esum ci
borum mollificantium, sicut dixit:
F nō tamen cum medicinis solutiuis,
eo ꝙ non bene ferant & transferāt
eas. Galenus autem iussit, vt in hoc
casu sumantur ficus pingues in ie-
iuno. Iussit tamē vt vsus earum mi-
nuatur: eo ꝙ oppilationes faciāt. &
hoc intellexit, cum dixit, denturq;
eis pingues per interualla. Aut for-
sitan intellexit, ꝙ dentur eis in
potu pinguia, per huius-
modi ficus pin-
gues.

Regi-

G Regimen e[eius, cuius sanitas est diminuta in aliquo ex membris. & in non aliis] aut in aliquo tempore, & non in aliis.

e corporis sanitati, i. qd̄ I vno mēbro ē sani, & I alio nō.

106 QVi ergo patitur in aliquo tempore determinato, curetur prius quam incurrat morbum.

Si quis aliquo tempore patiatur determinato, curetur, priusquā perueniat ad illud tempus: & hoc tādiu donec liberetur ab egritudine sua illo tempore.

H

107 *Et curetur cum contrario eius, de quo conqueritur illo tempore, & commuta tempus pro tēpore.*

Curari debet qui patitur aliquo tempore cum contrario eius, quod generatur in illo tempore: quasi dicat ꝙ cum quis ꝑcurabitur sic tempore præcedente morbum, erit quidem securus, ꝙ non generetur morbus in eo illo tempore. vnde est, ac si dixisset, ꝙ non est dr̄ia inter ambas curas, nisi ꝙ faciat tp̄e præcedente morbum illud idem, quod etiam faceret tempore morbi. hoc quidem
I
intellexit, cum dixit, & commuta tēpus pro tempore.

108 *Si ergo aliquis patiatur in aliquo ex membris suis, attendatur & recipiatur cura eius ex his quæ colligam in curis morborum, donec liberetur, & mundetur ab illo morbo.*

Quia fecerat mentionem de cura eius, qui patitur in aliquo tempore, & non in alio, cœpit referre cura eius, qui patitur in vno ex membris eius, & non in aliis. Vnde inquit, ꝙ K
cura hui' est sumenda ex cura ipsorummet morborū: nec est dr̄ia in hoc, sicut referemus consequēter in curis ipsorummet morborum.

Regimen eius, in quo apparent signa futuri morbi.

ET si appareat in alicuius corpore signum significans super morbum futurum, d[*prohibeatur attente aduentus*] *eius, quoniam occulta est causa in corpore* 109

d tollatur manifestissime

eius: pro tanto auferatur, priusquā detegatur. iam autem retuli quid significat accidens apparēs in corpore, & de qua ægritudine timendum sit ex eo. vnde attente curandum est de eo, faciendo cessare causas eius ex his quæ retulimus in capitulo suo. 110

Quia retulerat regimen eius, qui patitur in vno tempore & non in alio, & illius qui patitur in vno ex membris suis, & non in alio: incœpit nūc referre regimen sani, in quo apparet aliqd̄ ex signis prognosticis sup M
futuram morbi generationem. Pro tanto inquit: prohibeatur attente aduentus eius, &c. ac si diceret tollatur causa eius a corpore, quę s. parata est facere ipsum. & iam quidem retuli signa, quę cum apparēt I corpore sani, significant super morbū futurum: propter quod non oportet ea iterare in hoc loco. Differētia autem de ablatione harum causarum reponitur sub specie ablationis causarum ipsorum morborum. hoc au' tem speramus ponere in subsequentibus.

A tibus. & ob hoc vtendum in ablatione cuiuslibet causę, cuius apparent propria signa in corpore, his quę referemus in parte curationis horum Canticorum.

Tractatus secundus[e] {Practicæ De reductione sanitatis in ęgris cum cibis, & medicinis.}

de cura ęgritudinum.

110 ordiat genus.

Postquam[f] *[ergo seruauimus contenta sub genere] cõseruationis sanitatis, nunc incipiam loqui de* B *cura ipsius morbi. & hoc quidem est unum ex generibus practica. Hoc autem fit obuiando ei cum suo contrario: ut si fuerit morbus ex caliditate, curetur cum frigiditate, & è conuerso: & si fuerit ex humiditate, curetur cum siccitate, & è conuerso.*

Postquam locuti sumus de regimine, & conseruatiõe sanitatis, nũc quidem loquimur super ĩgenio curationis morbi. Dicta autem ĩ hoc capitulo sub vno genere comprehẽ C duntur: quod est, vt obuietur cõtrario cum suo contrario. Vnde dixit, ꝙ canon in hoc capitulo est, ꝙ incedatur in hoc genere, sicut iussit Hippocrates, curando s. vnum contrarium cum suo contrario: ita ꝙ si fuerit morbus ex caliditate, curetur cũ frigiditate contraria, & è conuerso: & si ex humiditate, cum siccitate, & è conuerso.

2 *Curetur ergo cerebri repletio cum euacuatione, & sic fiat de mẽbris alijs: & in patiente obturatio nem ex oppilatione fiat apertio,* D a*[ ]donec eius malitia fuerit rectificata: & lenitas corporis nociua exasperetur, & similiter asperitas leniatur.*

a & diminuatꝗd̃ ĩ nũero additũ ẽ, & oppilet̃ur qđ ẽ apertum

Quia vnum contrarium est cura alterius contrarij, fuit quidem necessarium ꝙ sit cura repletionis cũ euacuatione, & cura oppilationis cũ apertione, & è conuerso: & cura augmenti cum diminutione: & cura asperitatis cum lenitate, & è conuerso. Et summa quidem in hoc capit. est, quoniam oportet ꝙ numer⁹ cõtrariorum, quæ sunt velut radices ĩ curatione, sit secundum numerum specierum morborum, causarum, & accidentium. Iam autem sunt notę species, quę cõtinẽtur sub istis ex cibis, complexione, & operatione. & hæc quidem sunt velut radix in ingenio curationis. E

Rememoratio specierum medicinarum.

3 *Hic quidem faciam mentionem medicinarum humores educentium per secessum.*

F Quia vna species morborum appropriatorum membris similiũ partium est morbus cum materia, aut sine materia: & quia cura morborũ cum materia fit cũ euacuatione humoris peccantis, quę fit cum medicinis eductiuis alterantibus, s. contrarijs eius: ille vero, qui est sine materia, curatur solum cum alteratiõe malæ complexiõis ægritudinem facientis: fuit quidem necessitate coactus, vt in hac operatiõe referret medicinas hoc facientes, & etiam medicinas

G cinas curantes morbos officiales, i. efficientes, quod est contrarium ei⁹. Incepit autem in hoc a medicinis eductiuis. vnde inquit: Hic quidem faciam mentionem medicinarū humorem educentium.

4 *Vnde referam illam, super quā dominatur aliqua complexio, & habentem potentiam educendi aliquem humorem, & habentem vim aperitiuam, aut mollificatiuam, & habentem potentiam vrendi,*[b] [*uel*] *putrefaciendi,*[c] [ ]*claudendi,*[d] [*& aperitiuam oppilationis, & attractiuam*][e] [*& exiccatiuam, aut sanatiuam carnis generatiuam, aut sigillatiuam, & his similes in virtutibus secundis, & tertijs.*] H

b & c digerēdi, aut indurādi, & d vł oppilādi quod ē apertum, aut virtutē attrahēdi

a aut abstersiuā, uel rarificatiuā. & quę hēt virtutē gñandi carnē & cōsolidādi, & his similes sunt q̄ hñt virtutē secūdā & q̄ hñt tertiā absq; secūdā.

Refert ex his medicinis illā, quæ sic malæ complexioni dominatur, donec alteret ipsam: & si de natura sua non educat aliquem humorem sunt huius medicinæ notæ in primis virtutibus. Ex his etiam refert mollificantes, aperientes, vrentes, & putrefacientes, claudentes, oppilantes, exiccantes, & facientes nasci carnem. hę autem, & his similes notæ sunt in virtutibus secundis. Si autē habentes operationem in toto corpore habeant, & specialem in vno & determinato membro, dicuntur habere virtutes tertias. I

Rememoratio solutiuarum choleræ.

5 *EDucit autem fortiter choleram rubeam scammonia, cuius dosis est a tertia unius drachma, usque ad unum kirat. habet etiam potentiam super alios humores. cuius quidem rectificatio fit cum cotoneis, ne lædat stomachū, & hepar.* K

Hęc quidem medicina est ex fortioribus & notioribus choleram rubeam educentibus. & cum hoc quod educit choleram rubeam, valet eius dominium super alios humores. & est ac si diceret, quod si poneretur aliquantulum ex hac medicina cum eductiua aliorum humorum, augeretur & confortaretur operatio, & virtus illius eductiuæ. Et dosis ei⁹ est, sicut dicit a tertia unius darhan, vsque ad darhan sextus. Eius autem rectificatio communis & nota est cū æqua quantitate & pondere sui ex mastiche. Cotonea tamen, quorum ipse fecit hic mentionem, sunt perutilia in hoc casu. nam frangunt & remittunt malitiam, quam ipsa inferret stomacho, & hepati: & etiam tollunt & remittunt calorem, & inflammationem ipsius. Laudabilius autem est, quod aliquantulum rectificet ex omnibus lateribus suis, i. in virtutibus eius primis & tertijs: ita quod non intendatur ex ea superfluus fluxus, sicut habetur ex dicto suo. Et nenufar facit idem. nam ipsum frangit & remittit calorem & siccitatem ipsius: & sua aromaticitate resistit nocumento stomachi, & hepatis. Et mastiche etiam est laudabilis huiusmodi ratione. L M

6 *Detur autem ex due*[f] [*solidum*] *unum, & si fuerit necesse*[g] [*duplicetur pōdus illud*] *cum speciebus*[h] [*conuenientibus*]: *& si detur*

f aut g vel conet

tur

A *tur multum ex eo, rectificetur cū bdellio, gummi, & tragacantho.*

Hæc quidem medicina laudabilior est inter omnes medicinas cholerã rubeam educentes a stomacho: & hoc, qm̄ cum hoc q̄ educit & euacuat eam abinde, confortat ēt ipsum sua stypticitate, & ipsum abstergit sua amaritudine, & expellit & educit humorem infra substantiam, & tunicas eius imbibitum. Est autem multum melius si cum speciebus conuenientibus misceatur: & præsertim si humor cholericus
B vergat ad grossitiem aliquam. Laudabilior autem compositio ipsius cum speciebus est, quam retulit Gale. sub auctoritate priorū: & est hiera picra, quam ipse reseruauit & notificauit: in qua est magis q̃ medietas aloes ex speciebus, & minus quã duo tertia ipsius. Sūt autem sex species notæ in hoc, s. mastiche, cinnamomum, spica nardi, & casia ligni, carpobalsamum, & xylobalsamum. Verum moderni ponunt de speciebus quantum de aloe. & hoc intellexit, cum dixit: & si fuerit necesse, duplicetur pondus illud cum specieb⁹.
C Est autem rectificatio ipsi⁹, sicut dicit, cum gummi arabico, & tragacãtho, & bdellio. ipsum tamen est solutiuum: est tamen nihilominus ipsi⁹ correctiuum, quoniam infert frequenter mordicationem in intestinis, & tinesmum.

7 *Et ex myrobalanis citrinis offeratur in potu unc. i. & tantundem offeratur de violis. sic etiam fiat de medullis casia fistula, & tamarindis, & non amplius.*

Myrobalani quidem citrini sunt D
debiliores aloe: sunt nihilomin⁹ de laudabiliorib⁹ medicinis stomachi, ratione stypticitatis ipsorum. Dosis quidem eorum est a drach. ſ. vsq; ad drac. vnam. Et post ipsos est medulla casiæ fistulæ, cui associantur post ipsam tamarindi. violæ autem in hoc cæteris sunt debiliores.

Rememoratio soluentium phlegma.

Dentur ad hoc danic. ij. ex 8
pulpa colocynthidis munda, & rectificata bdellio, & simi E
liter fiat cum cucumere amaro, quod est ei simile in hac operatione, rectificato cum pondere sui ex conuenienti ad hoc.

Colocynthis quidem est fortior ex medicinis phlegma educentib⁹: infert tamen tinesmum: & ideo rectificatur cum bdellio & tragacantho. Dosis eius danic. ij. & danic quidem est pondus drach. granorum. Quidam medici ratiocinati sunt q̄ non debet multum teri, & plures sunt huius opinionis: & quidam opinantur q̄ debeat bene teri. Ratio F
dicentium, q̄ non debeat multum teri, est qm̄ tunc, vt dicūt, est minor ardor & molestia, quam infert in intestinis, eo q̄ inuoluatur & profundetur minus in intestinis. Sed ratio opinantium q̄ debeat bene teri, est quoniam tunc est minus nocumentum ipsius, vt aiunt: & hoc ratione paruitatis partium eius. tutius aūt est in hoc inniti experiētiæ, q̃ rōni.

Detur autem unc. ſ. ex sale ni 9
tro & sale, nam expellunt phleg-

G *ma. sed dentur ex turbith*[a] [*darhā ij. cum datur in potu, ponantur in decoctione sequali ij.*]

a drach. ij & cū dat̄ potu, in decoctiōe dētur aut ij.

Turbit quidem est medicina bona & laudabilis: cuius actio & proprietas est educere phlegma a stomacho. eligatur tamen sincerum, non ex corruptione ipsius cauernosum, & perforatum. & rectificādum est cū zingibere & mastiche. Sequali sm Medicos est pondus. 2. darhā Medicorum antiquorum.

10 H *Et dentur ad minus ex agarico* [b] [*darhā. I. & quatuor ex granis.*]

b drach. ij. & sīr de ex granis nil.

Agaricum est valde laudabile: neq; indiget rectificatione, quantū ad aliquam proprietatem eius illaudabilem. educit autē humores grossos. & in summa est securior omnibus alijs medicinis. Cuius dosis est per se ab vno darhan vsq; ad duos: sed in decoctionibus ponuntur darhan tres. Et ipsum quidem curat aquas descendentes ad oculum, sui proprietate in principio descensus earum, estq; melior & securior, q̄ sit turbit. Granum autem est medicina fortis potentię, inferens angu-
I stiam magnam: nec decet Medicū vti talibus medicinis, cum potest securas inuenire.

Rememoratio educentium aquam citrinam.

11 H*Ae quidem medicinae educunt aquam citrinam, s. pondus. ij. danic*[c] [*laureolae,*] *& pondus vnum danic euphorbij non antiqui, tantundem ex*[d] [*tithymallo*] *rectificato, sicut rectificamus ipsam aloē, et ēt pōdus*[e] [*darhā. i.*] *ex centaurea. haec igitur extrahunt aquam citrinam.* K

c ā mezereon
d schbra
e drach. ij

Verendum quidem & periculosum est offerre omnes istas, seu aliquas ex eis in hydrope, & prӕsertim si fuerit de causa calida: & ex eis magis euphorbium. & centaurea quidē videtur laudabilior inter eas.

Rememoratio soluentium melancholiam.

12 D*Etur ergo in potu ex sene, polypodio, epithymo, myrobalanis indis, & etiam ex fumo terrae, & buglossa secundum quātitatem quam ex ea educere intēderis. Vnde si aequaliter & tēperate eam velis educere, da vnc. ʒ. &* L *ex lazulo*[f] [*darhan quinq. ipse tamen est signanter periculosus, & uerendus.*]

f drach. v. hoc est post ipsum ... [illegible]

Fortior ex his medicinis est lazulus: & post ipsum epithymus: & post ipsum polypodium: & post ipsum myrobalani indi, & Kebuh. Sene autem, & fumus terrę educunt humores adustos. Ego non repono buglossam inter educentes melancholiā: M dico nihilominus q̄ ipsa est ex resistentibus ei. Et vt sit ad vnum dicere, nequaquam est rectum vt dosis omnium horum per se sumptorum sit ęqualis. vnde ex polypodio est sumendum in potu a. v. darhan vsq; ad vnc. ʒ. sed in decoctionibus ponatur ex eo unc. i. & ponatur ex epithymo in decoctionibus a quinq; darhan vsq; ad vnc ʒ. sed ex myrobalanis ponatur ab vncijs. ʒ. vsque ad vnciam vnam.

Re-

A **Rememoratio compositionis medicinarum.**

13 *RAdix autem veridica esset, vt si posset fieri, ministraretur semper vnica & simplex medicina in omni morbo, donec eius operatio panderetur: fuit nihilominus necessaria earum cōpositio propter illud quod nūc dicā.*

Radix veridica esset, ꝙ vteremur medicinis simplicibus, quarum operationes iam sunt expertę & approbatę in cura cuiuslibet morbi: nisi B cogeretur Medicus componere eas, pp ea, quę referam consequenter.

14 *Scilicet, propter morborum cōpositionem adinuicem, & propter medicinarum adęquationem, & dulcorationem mali saporis & amari ipsarum, & ad iuuandum earum transitum, si fuerit difficilis & tardus, & rectificandum difficilem glutitionē ipsarū [ventris soluentium.*

...q⁹ ad ...ae ad ...tis so...lem.

Causę quidem, propter quas fuit C necesse componere medicinas ĩ hac arte, sunt compositio morborum diuersorum & contrariorum ad inuicem. & pp hoc fuit necesse componere medicinam ex simplicibus & specialibus cuiuslibet ex morbis illis, ex quibus componitur composit⁹: sicut exempli gratia, sunt febres cōpositę ex humoribus calidis & frigidis. Interdum etiam est necesse cōponere duas simplices medicinas: & hoc, quoniam medicina simplex, cuius exigentia erit in cura alicuius morbi, non est in eodem gradu cū malitia complexionis illius morbi, D sed erit citra eam diminuta, aut aucta vltra eam. Si ergo fuerit aucta qualitas vltra malitiam morbi, erit miscēda cum ea alia medicina, quę eam in hoc debilitet & remittet, quāuis confortet eam in alio. Quandoque etiam cōponuntur diuersę medicinę simul ex hoc, quoniam medicina specialis, & propria in cura morbi erit horribilis, & saporis illaudabilis: & tunc erit miscenda cum alia, quę ipsam dulcoret. & ob hoc fuerunt compositę medicinę vt plurimum cum melle: & hoc etiam cōfert ad conseruationem ipsarum. E Cum etiam vult aliquis ꝙ medicina penetret & transeat ad aliquod ex membris corporis distantibus a visceribus & stomacho, erit miscenda cum medicina speciali alia, q̄ iuuet eam ad transeūdum ad membrum illud. Erit autem interdum virt⁹ medicinę facientis sic aliam transire contraria virtuti principalis seu principaliter intentę ad curationem. & ob hoc miscetur lepus marinus ĩ cura vlcerum vesicę: quoniam de natura huius medicinę est, ꝙ transeat celeriter ad vesicam, & ꝙ vlceret eā. Et medicinę habentes potētiam curandi prędictum morbū in hoc mēbro, & quibus vtimur in cura ipsius, F tarde quidem ꝑtingunt & veniunt ad hoc membrum, s. vesicam. nam nō ꝑueniūt ad eā nisi post digestionē earū factā in pluribus ex membris nutritiuis. & ob hoc addit' cū eis qd festinat transitū ipsarum ad mēbrū illud. Sic ēt faciēdum est in medicinis vlcerum pulmonis. nā ĩ hoc casu miscenda sunt cū consolidatiuis & constrictiuis, quę vlcera mundificēt, abstergāt, & leniāt: alias non

G consequeretur pulmo vlceratus iuuamentum ex praedictis medicinis. non. n. perueniret ad ipsum nisi post digestionem earum in corde, hepate, & stomacho. Cum etiam medicina est difficilis glutitionis, erit alia medicina cum ea miscenda, quae disponat & preparet eam ad faciliter gluttiendum. Sunt tamen multo plures causae compositionis medicinarum, q̃ sint istae, quas Ḡ. non retulit i hoc loco. Componuntur autem vt plurimum medicinae ratione cōtra-
*a.l. morbo. rietatis morborum, causarum, & accidentium adinuicem cum *membro. & est ac si diceret q in eodem
H membro cōgregant morb', causa, & accidens: quae interdum omnia significabunt super cōtrariam dispositionem, seu naturam ipsius.

15

Quae dosis debet dari ex medicinis.

CVm ergo fueris attentus in compositione solutiua, [a] *[pone debitum ordinem, et numerum earum in compositione. Accipe ergo cum proprijs dosibus, & determinato numero medicinas solutiuas, sicut volueris rectificatas, & diuide consequenter certis portionibus doses earum: & detur in potu ex ea secundum numerum componentium ipsam, & sic fiat, cum sic componentur, quod totum compositum propinetur, & sic compositae seruentur necessitati tempore opportuno.*

a accipe dosim vniuscuiusq; solutiui, & adaequa ea ita, vt si esses & permisce cū ipsis illud quod vis de his, quae rectificāt, & aggrega pōdera ipsorū cum bona cōputatiōe, deinde diuidatur pondus ipsorum portiones, & sic fiat in cōpōnib' & permisti omnib' medicinarū solutiuarū

Necessitas quidem componendi diuersas medicinas solutiuas est cū est necesse humores diuersos educere: sicut cum est necesse omnes tres K humores educere, s. melancholiam, choleram, & phlegma. vnde dicem' q officium in huius operatione est vt de qualibet medicina quemlibet ex praedictis humorem educente sumatur dosis completa: nisi habeat medicina propria, & sit composita proportionabiliter ex numero componentium. Si ergo perfectae doses earum fuerit tres, sumatur tertium totius: & si duae, dimidium. vnde cū quis voluerit exempli gratia educere choleram, phlegma, & melancholiam, accipiat dosem cōpletā scam- L moniae, pulpę colocynthidis, & lapidis lazuli rectificatorum, & decēter repressorum: & dabit consequenter ex toto tertium. haec. n. erit dosis cōpleta illius totius.

b [...]

Huiusmodi sunt myrtus, sumach, c *[berberis, & fax ferri, myrobalani,] acacia, coralli, & emblici, lutum armenicum* d *[uel terra,] &* e *[rumex, seu arius.]*

Myrtus quidē est composita ex substantia styptica & amara: styptica tamen est maior q̃ amara. & hoc est, q frigiditas in ea amplius dominetur q̃ caliditas. est etiam maior eius siccitas, q̃ ipsius frigiditas. nā praedicti duo sapores attestantur super ipsius siccitatem: & ideo ipsam ponemus frigidam in principio secundi gradus, & siccam in tertio. Est autē medicina ventris constrictiua purr' caeteris stypticis. & hoc, qm̄ nulla uirtus

16 M

b Etenim ... cinę ... varum ... pum ... sic ... sic sed ... & ... medio ... his ... sic ... qb' ... operā ... Vtt ... prima ... dictā ... sicut ... fatio ... frigidū ... & desic ... tio, & h ... ctatio. ... hic ... m' ... cere ... cinas, ... frigidi ... c beli ... ci, su ... ferri, ... robal ... chebul ... d — ... e alia ...

A virtus solutiua miscetur cum ea: cuius contrarium contingit in plurimis aliorum stypticorum. De sumach autem asserit Gale. ꝙ exiccet valde. vnde est possibile ꝙ eius exiccatio sit in tertio, aut etiam in principio quarti, eius autē frigiditas est forsitā in tertio. Sapores autem berberis, & mirobalanorum sunt compositi ex styptico & amaro: est tamē maior stypticus q̄ amarus. & ideo eorum frigiditas est in primo, siccitas vero in secundo. In rumice, & emblicis est stypticitas fortis. & ideo videtur ꝙ frigiditas eorum sit in secū
B do, siccitas in tertio. Acacia est frigida & sicca: cui⁹ virtus est similis virtuti sumach. Et corallus frigid⁹ est & siccus. frigiditas tamen ipsius est debilior & minor siccitate ipsius. & consimiles sunt bolus armenus, & terra sigillata.

17 *Et* [f] *[cuppa glandium, sanguis draconis, et gallia muschata,] & balaustia cum spodio mista, & auellana indica, coriandrum siccum, & [g] [folium] cum plantagine. hec .n. styptica sunt in actione sua.*

f cortex interior glādiū subrufus, & sanguis draconis, & sequē ramec & gallia,

C

& alkharzthit, & q̄ ola sūt cōstrictiua

g foliū i- dum

Alia lra, hæmatitem.

Per cuppam quidem glandium intellexit coopertorium seu velamē glandium, & est cortex subtilis existens infra glandem: cuius virt⁹ prima frigida est & sicca, & secunda est constrictiua vlcerum. Gallia etiam muscata est frigida & sicca, & sui potentia stringens ventrem, & abscindens fluxum humorum, qui effunduntur a corpore. Spodium autem est maioris frigiditatis prędictis omnibus, ac si esset frigidum in tertio: & sic est de auellana indica. Est autem conueniens mixtio balaustij cum spodio in fluxu ex cholera citrina, sicut dixit. Coriandrum autē est æquale & temperatum, aut i primo gradu frigidum. sapor. n. ei⁹ est compositus ex insipido & amaro. Sed folium est calidum & siccum. simile est in natura sua spicę: eius tamen caliditas nō est magna. & ideo dixit, ꝙ mixtum cum plātagine est stypticum. & hoc, quoniam plantago quælibet est tota frigida & sicca in primo: cuius virtus secūda est carnis regeneratiua: & tertia, quoniam sistit fluxum sanguinis in corpore, & in matrice maxime. D

E

Et galla, [h] *[lapathium,] ribes, berberis sūt frigida, et cōstrictiua* 18

h & herba q̄ dr̄ acetosa

Alia lra. & granata acetosa

Hæ medicinæ sunt frigidæ & siccæ. gallę tamen sunt fortioris siccitatis ratiōe fortis stypticitatis earū. Et de proprietate quidem ribes, & berberis, & lapathij est, vt sistere faciant motum cholerę rubeę.

De simplicibus medicinis calefacientibus, [i] {præter ꝙ educant.}

19

F

Scito quòd calefacientes medicinæ, secundum quòd retulerunt & expertum est, sunt condysi, thus, piper, cardamomum, & piper longum.

Hę omnes medicinæ sunt calidę & siccæ. Ferunt autem ꝙ condysi sit calidum & siccum in quarto. & piper etiam longum est quale piper nigrum, nisi quia est citra ipsum. Et videtur ꝙ cardamomum assimiletur ei in calore.

Et chartamum, menta, schœnanthum, & cinnamomum, & 20

G k[*passa montana.i.staphisagria & capparis.*

k mahaleb

Et cartamum,i. semen croci hortulani est calidum in secundo gradu. Et ferunt q menta sit calida in tertio. Et de schoenantho inquiunt q sit in primo gradu caliditatis, & secundo siccitatis.& q cinnamomu sit calidum,& siccu in tertio.& sic et de capparib' rettulerut. Est aut capparis medicina, que manifeste confert spleni.& meta et manifeste cofert ori stomachi.Et passe montane seu staphisagria est calida & sicca.

H

21 *Et* l[*centonica, vrtica, & melissa,*] *styrax, & ambra.*

l seeha & vrtica,& origanu, & vsne,&

Centonica est calida, & sicca in tertio gradu, & vrtica in secundo. Et ambra quidem cofortat cerebru manifeste. Et styrax est in fine secundi,& in principio tertij gradus.

22 *Et lignum aloes, acorus, melilotum, cuscuta, & Zingiber.*

Lignum aloes,& acorus sunt calida & sicca in tertio:& mellilotum, & cuscuta in primo: & zingiber in tertio. Confert autem lignum aloes manifeste stomacho,& acorus hepa-
I ti:& cuscuta ponitur vice absinthij, cum nequit absinthium inueniri. Et zingiber est de conferentibus ad confortandum digestionem in senibus,& frigidis per naturam.

23 *Et gentiana,* m[*basilicon,*] *paeonia, lacca, & rheubarbarum.*

m badoard

Hec quidem omnia,s. gentiana, lacca,& rheubarbarum sunt calida & sicca in tertio gradu. Et lacca quidem,& rheubarbarum sunt ex specialiter confortantibus hepar. Et gentiana quidem subtiliat fortiter,& incidit, & alterat humores illaudabiles & pernitiosos:& ob hoc fuit vna K
ex quatuor medicinis diatessaro. Et de proprietate quidem peonie est, q curet pueros ab epilepsia suspesa ad collum eorum, sicut retulit Gale. q tn sit rosa canina, sicut dixit, est dubium apud nos, cum non sit ita.

Et folium, laudanum, & baca 24
lauri, & ameos, n[ ]

n & qu

Bacce,& ameos calida sunt in tertio,& laudanum in secundo, & folium in primo.

Et anethum, & catapucia, & 25
o[*alcanna, rubia, & myrrha*]

o blance bizicij,& L alcana & fuet myrrha,& andacocha

Alcanna,& myrrha,& rubia sunt calida in tertio. sed anethum est calidum in primo:cuius virtus secuda est maturatiua.

Prassiu, serapinum, a[*acorus,*] 26
& anisum.

a sagapinu.

a ———

Sagapenum,& anisum sunt calida in tertio:prassium autem est calidum in fine secundi, aut in principio tertij.

Et carui, cyminum b[*& semen* 27
apij campestris.]

b & ruta & semen apij silu stris

He oes sunt calide & sicce in tertio:de quarum natura, & proprietate est expellere ventositates.

M

Et spica, capilli veneris c[*satu* 28
reia, & darsaan.]

c basolit darsi sali

Spica,& capillus veneris sunt calida in primo. habet autem spica proprietatem manifestam confortadi hepar. satureia aute & darsaan sunt in tertio gradu.

Et casia lignea, galanga, cheli 29
donia, & assarum, pix, hyssopus, & alchitran, pyrethrum, & balsamum.

Hę

A Hę omnes sunt in tertio, excepto balsamo: ipsum. n. est in secũdo: cuius quidem iuuamẽtum est in venenis necantibus manifestum. vnde est vnum ex fundamentis in theriaca magna manifestis.

30 *Et maiorana,*[d] [ ] *& papauer rubeum, &*[e] [*cœlicerta,*] *calamus aromaticus, & chamamilla.*

d & anisum

e & foeniculus &

Maiorana est in tertio. & sic etiã est de floribus papaueris rubei. & cœlicerta est ĩ primo aut secundo: & fœniculum est in secundo. & chamęmilla quidem, & calamus aromaticus sunt ex speciebus aromaticis calidis, in quo est aliquãtulum ex virtute maturatiua. & ideo caliditas ipsius, & siccitas non est magna. & ipse quidem est ex speciebus theriacę manifestis. nos autẽ non habemus ipsum in hac regione. B

31 *Et nigella, assa fœtida,*[f] [*terebinthina,*] *& sulphur, ammoniacum, sinapis,*[g] [ ] *& allium, cubeba, costum.*

f granũ viride

g masticẽ

Sulphur quidem est calidum, & siccum in quarto gradu. & sic est ẽt assa fœtida, aut forsitã est in principio eius. nigella autem est in tertio gradu caliditatis. & sic est de synape. ammoniacum est in fine secũdi, aut in principio tertij, & non est in quarto. & allium est infra tertium. & similiter ẽ de costo, & de cubebis. C

Doctrina, quæ siccum ab humido distinguit, & gradum medicinarum simplicium.

32 O*Mne autem frigidum, et calidum erit siccum, vel molle seu humidum. & ex stypticitate quidem siccitas cognoscetur, ex lenitate vero humiditas.* D

Proculdubio omne frigidum vel calidum siccum est, vel humidum. Siccitas quidem ex stypticitate cognoscitur: & humiditas ex lenitate, & laxitate.

Est autem apud Medicos nota graduum diuersitas.[h] [ ] *Nam immutatio & alteratio solo intellectu & ratione percepta est in primo gradu.* 33

h & sensibilis diuersitas resecatur

Apud Medicos est omnium graduum diuersitas nota, cum dicunt ꝙ hęc medicina est in primo gradu, secundo, aut tertio: quę quidem diuersitas fuit iam apud eos determinata. Vnde quę ex medicinis imprimunt in corpore immutationẽ, non sensu sed intellectu, & ratione perceptibilem, calefaciendo ipsum, infrigidando, exiccando, aut humectando, sunt quidem medicinę quę dicuntur egredi ab ęqualitate, & tẽperie ad primum gradum inęqualitatis: quod Galenus innuit, cum dicit, ꝙ prima diuersitas non percipitur sensu. E

Omne autem, cuius immutatio sensu percipitur sine violentia, habet manifestam significationem, quòd sit in gradu secundo.[i] [*Omne autem, cuius immutatio sensu percipitur cum læsione, sed non destruit,*] *est in gradu tertio.* F 34

i Et oẽ, qđ vehementer ĩmutat, sꝫ corruptio eiꝰ lõgiqua, & nõ ẽ corrũpẽs illđ, cum quo ymitcetur.

Oẽ aũt, cuius ĩmutatio non solo ĩtellectu, sed ẽt sensu pcipiť sui fortitudine, nõ tñ mẽbrũ, quod immutat corrũpẽdo, est ĩ secũdo gradu: & sic eõ-

G si elongetur multum a temperamẽto, est in tertio.

35 *Omne autem, quod sui violentia, vstione, aut stupefactione, seu narcotizatione corrumpit quod immutat, exiuit a temperie vsq; ad quartum gradum.*

Intellexit quidem φ omne corrũpens membrum, cui superponitur, ita φ vrat ipsum, si fuerit calidũ aut ipsum stupefaciat, si fuerit frigidũ, est quidem calidum, aut frigidum in quarto gradu.

H Rememoratio virtutum secundarum medicinarum simplicium, & primo medicinæ {attractiuæ.}

k maturatiuæ

36 *Scito quòd in omni maturatiuo est viscositas cum calore mediocri, & temperato, & proportionali cum calore membri, in quo maturatio intenditur: cuiusmodi sunt adipes, pix, & gummi pini, & oleum cum cera simul mista, et oleum*[l] *[cum cera bene mistum, & agitatum,] & frumentum in oleo coctum.* I

l cõquassatũ vel p mistũ cũ eo qđ calefacit

Sciendum, φ natura medicinarũ apostemata maturantium est φ habeant calorem temperatum, & vim oppilandi poros cutis: & φ calor earum ęqualis sit & proportionalis calori membri, in quo est humor, ad cuius maturationem intenditur: & sunt sicut adipes, pix, & gummi pini arboris, & cera, cum miscent' hęc omnia cum oleo. Ex his etiam est oleum cum calida agitatum, & frumentum cum oleo coctum. Est autem intentio Galeni, φ maturatio fiat ex calore naturali. vnde si calor naturalis infrigidetur aliquantulũ ratione humoris in membro existẽtis, erit quidem necesse vt sit medicina maturatiua, cum intenditur ipsius humoris maturatio, quæ reducit ipsum membrum ad suum calorem naturalem. φ si sic est, oportet quidem φ medicina maturatiua cõplexioni caloris naturalis similetur. Et ob hoc ex maturantibus est pro certo farina in oleo cocta. fortius tamen eo est frumentum decoctum in eodem Et ob hoc etiam variant' maturatiua in pueris, & senibus, & in rusticis habitantibus in castris, & in villis, & in ciuitatibus, & in quolibet ex membris secundum diuersitatem complexionum suarum. K L

37 *Omnis medicina mollificatiua est fortioris caloris, quam sit membrum, in quo mollificatio intenditur: non tamen est tanta virtutis & potentiæ,*[m] *[quòd sui dissolutione, & subtiliatione manifestetur in corpore nocumentum:] cuiusmodi sunt galbanum, bdellium, ammoniacum, styrax, & medulla tibiæ ceruinæ.* M

m i calore, ita subtiliter dissoluat grosso manens

Medicinæ quidem mollificatiuę sunt, cum quibus intendunt Medici dissoluere duritiem ex chronicis apostematibus in corpore generatã: aut etiam ex illis, quę a principio ex grossis humoribus generantur. Et quia intentio in medicinis his est, vt cum eis dissoluatur quod est in aliquo membro inuiscatum, aut cõgelatum: fuit quidem necessarium, vt calor earum sit maior calore corporis

A poris illius: & sic etiam est de siccitate earum: non tamen multũ: quia si calor earum esset valde magnus, subtile quidem ex prædictis humoribus ex apostematibus dissoluerẽt & resoluerent, grossum quoq; eorũ compingerent, & schirrhosum efficerent. vnde intentio in his medicinis est, ꝙ dissoluant quod est inuiscatum & congelatum in membro præter ꝙ subtile dissoluant, consument, & resoluant. Et hoc quidem intellexit cum dixit: mollificatiua est fortioris caloris q̃ sit membrum in quo mollificatio intenditur. Nã B eius virtus, & potentia debet esse ꝓpinqua complexioni membri, tamẽ ꝙ dissoluendo subtilius ex humore, cuius mollificatio intenditur, nõ putrificet eum. De huiusmodi medicinis inquit Gale. ꝙ earum caliditas & siccitas extendatur a prĩcipio secundi gradus vsq; ad finem eiusdem: & sunt, sicut dicit, galbanum, bdellium, ammoniacũ, styrax, medulla tibię ceruinæ. Quædam tamẽ ex istis sunt fortiores quibusdã ex eis. nam ammoniacũ proculdubio est fortius bdellio in calore.

38 [a] *Indurantes quidem medicinæ* C *frigidæ sunt, sicut solatrum, lentigo vallorum, & similes his.*]

a Et medicinę q̃dẽ frigidę & humidæ indurãtes mẽbrũ sũt sicut solaterũ, & lentigo aquæ

Medicinæ quidem membrum ĩdurantes frigidę sunt, & ipsum seu partes eius vnientes & congregantes. Et quia earum operatio est contraria operationi mollificãtium, decet quidem, vt earum complexio cõplexioni mollificantium opponat. erunt ergo frigidæ & humidæ in secundo gradu.

b illa q̃ siue calida, siue frigida sit

39 *Omnis medicina oppilatiua est* [b][*caliditate, & siccitate expolia ta manifesta,*] *non* [c][ ] *mordicant membrum cui cõiungitur, et cum hoc terrestris est, aut viscosa.* D

c est

De natura quidem medicinarũ oppilantium est, vt non calefaciant, nec incidant membrum, cui obuiant. qm̃ hæc duo habent membrũ mordicare: & omne mordicans hẽt aperire. & quia cum hoc necesse est ꝙ inuiscentur aut adhæreant membris ipsis, i. poris & foraminib' cutis, fuit quidem necessarium ꝙ huiusmodi medicinæ sint terrestres: sicut coralli, cornu ceruinum, capreolinum, & similes his: aut viscosæ, sicut gummi, & similes his. E

Est autem notum, quòd omnis medicina oppilationis aperitiua, incisiua est, & subtiliatiua: cuius sapor est salsus vel amarus: cuiusmodi sunt [d][*cepa marina,*] [*& radix lily, radix,*] [e][*prouincha, sal nitrum,*] *capparis, &* [f][*faba lupina.*] 40

d l cepe squilliticũ, & amygdala amara.
e narcisci & baurac
f lupini

Medicinæ vero oppilationum generatarum in meatibus membrorũ aperitiuæ, incisiuę quidem sunt, & subtiliatiuæ: suntq; amaræ & salsæ F aut acutæ, vel ex his compositę. hic ergo est modus, & dispositio harum medicinarũ. Ponit aũt exẽpla multarum in hoc genere existentium.

Et stypticum quidem potest esse aperitiuum, sed nullo modo aperiet exterius applicatum: nihilominus in potu assumptum oppilationem aperiet in membris existentem. 41

Medicina quidem aperitiua, amara, & styptica minime aperit, exteri' cor-

G corpori applicata. aperit tamen mẽbra interiora ratiõe latitudinis meatuum ipsorum membrorũ: immo stypticitas iuuat talem aperitiuam, vt efficacius exerceat operationem suam in membro. Et Gale. quidem dedit exemplum I huius medicinis absinthium. ipse. n. intellexit ꝙ ipsum sit in vltimo deoppilatium oppilationes hepatis: nec tamen apit poros cutis, cum superponitur exterius corpori, ratione stypticitatis ipsius, & constrictionis seu stricturæ pororum cutis corporis.

42 H *Medicina quidem mundificatiua & abstersiua est minoris subtilitatis, quam sit præcedens, sicut faba.*[g] *[fortius tamen eis est dulce [sicut mel, et dulces amygdalæ.*

g & sicut tepi l re dulci.

Medicinæ quidem abstergentes sunt medicinæ subtiles, minus tñ q̃ sint medicinæ apitiuæ. & hoc, qm̃ medicinę ad hoc perueniunt, ꝙ mũdificent & abstergant sorditiem sup cutem existentem, præter ꝙ apiant poros cutis. vñ calor harũ medicinarum debilis est, & paruus: & sunt sicut fabæ, mel, & amygdalæ dulces: verum amygdalæ amaræ aperiunt.

I

43 h —— h *In omni quidem rarificatiuo, & resolutiuo] existit calor tẽperatus, sicut est oleum cataputia, & chama milla, & oleum*[i] *[radi cum fœniculi.]*

i ratani, & fœnicu lum

Medicinæ rarificantes, & resoluẽtes habent calorem tẽperatum, seu in principio secundi gradus: sicut chamæmilla, & anethum.

44 *Omnis quidem medicina orificiorum venarum aperitiua,*[k] *[mũdificatiua est habens calorem mixtum cum grossitie.] cuiusmodi sunt allia, cepæ, & fella.* B

k & sunt vlceratiua seu vl ceratiua, opus cũ grossitie & stiptic. & caliditate forti

Medicinæ quæ aperiunt orificia venarum, sunt quidem medicinæ grossę substantiæ, valde fortes.

45 *Quicquid confert ad obturandum & constringendum meatus, debet esse stypticum & mordicatione priuatum.*

Intellexit ꝙ hę medicinę sunt cõtrarię his, quæ venas aperiunt, stypticę L & carentes mordicatione & calore: cuiusmodi sunt hypocisthis balaustia, & similes.

46 *Omnis medicina vstiua est magni & fortis caloris, & vltimatæ grossitiei.*

Medicinę quidem vrẽtes sunt vltimati caloris, & grossitiei.

47 *Omnis medicina putrefactiua est*[l] *[perfectæ] caliditatis, & subtilis substantia.*

l scilicet

Medicinę quidem putrefactiuæ sunt abundantis caliditatis, & subtilis substantiæ, & corrosiuæ. M

48 *Medicina autem carnis diminutiua sunt debiliores prædictis: sed sigillatiua vlcerum abstersiua sunt & desiccatiua.*

Medicinę diminuentes carnem innaturaliter auctam & generatam in vlceribus, sunt debiliores medicinis notis putrefactiuis, & carnẽ corrodentibus in vlceribus. verum medicinę sigillatiuæ vlcerum sunt medicinę exiccatiuæ.

Me-

A
49 *Medicina quæ a tota specie at trahit humorem seu humiditatē aliquam, est bezahar,*[m] [ ]*medicina laxatiua, seu eductiua.*

m q.s. attrahit venenū, & sicut

Medicinæ attrahentes a tota substantia sunt sicut lapis, qui appellatur bezahar: qui s. attrahit medicinas necantes exequētes ex veneno: & sicut medicinæ laxatiuæ seu eductiuæ: quarum quælibet educit aliquid ex humoribus vel humiditatibus earum.

B
50 *Omnis autem actio medicinæ attrahentis ratione qualitatis nota fit a calore ipsius naturali & subtilitate substantiæ, cuiusmodi sunt ammoniacum, bdellium: aut a putrefaciente, sicut in egestionibus, & stercoribus.*

Medicinæ quidem attrahētes nō a tota sui substantia, sed a caliditate sunt medicinæ calidę & subtiles. quarum sunt duæ species. nam ex eis sunt quædam, quarum calor naturalis est subtiliatiuus, cuiusmodi
C
sunt bdellium, & ammoniacum: & ex eis sunt, quarum calor est putrefactiuus, sicut fermentum, & stercora, seu egestiones.

Bezahar autem cōfert cum superat, aut ratione qualitatis conuertentis, & immutantis, aut ex sui natura propria, aut eo ēt quòd confert educendo[n] [*per modū qualitatis necantis a veneno.*] [*Usus autem harum*[o] [ ]*nō est cōueniens tempore sanitatis: ideoq;*

n aut resistendo, & liberando pportiōabilr virtuti necandi

o bezahar

[p] [*qui vtitur frequenter eis, incurrit inde nocumentum.*] D

p medic⁹ ignoris erat

Nequaq̄ intellexit in hoc loco p bezahar, lapidē pprio noīe sic noīatū, sed oēm medicinā theriacalē, & huic similē lapidi. Dicim⁹ ergo φ hę medicinæ liberantes, seu euadere facientes a venenis ex medicinis necātib⁹, faciūt hoc aut rōne qualitatū primarū ipsarum, vt caliditatis, frigiditatis, siccitatis, & humiditatis: q̄ quidē qualitates pdictraum medicinarum cōuertūt ad se, & trāsmutāt opatiōes medicinarū necātiū: quēadmodū medicinę calidę cōferētes medicinis necātib⁹ frigidis, & ē conuerso: aut ēt rōne qualitatū, seu virtutū secūdarū. Hę igit medicinę iō cōferūt in pposito, quia cōuertunt qualitates medicinarū necātiū per qualitates suas. Ex his ēt medicinis sunt, q̄ faciūt hoc ex tota sui subīa, hoc est ex sui pprietate. vñ est ac si diceret φ hę medicinę obuiāt medicinis necātib⁹ ex tota sui substātia. hoc ergo itellexit sm opinionē meā cū dixit: aut ex sui natura ppria. Ex eis ēt est spēs tertia: & est illarū medicinarū, q̄ p secessum, vel vomitū medicinā necantē, vel venenū extra ducūt: sicut dixerūt de ammoniaco & alijs ab eo in morsu canis rabidi. Quod aūt dixit, has educere p modū qualitatis necātis, fabricatū ē, s; φ mihi vr, super illd, qd⁹ dixit Gale. s. φ medicinæ facientes euadere, & liberātes a venenis, & medicinis necātib⁹, sunt in parte necātes & venenosę: & est ac si diceret φ sint media inter corpa nr̄a, & venenosas medicinas. Sūt ergo hę medicię sm hoc de gñe medicinarum necantium. & ex hoc sequitur φ, cū peruenerint in cor-

G corporibus sanorum, q̃ faciant ĩ eis quod facerent medicinę necantes, & venenosæ. conferunt tamen nihilominus corporibus, in quibus medicinę necantes prædictę tam sunt operatæ. Et hoc quidem intellexit cum dixit, ideoq; qui vtitur frequẽter eis, incurrit inde nocumentum.

52 a[*Hac medicina calida est, et aperitiua, & incisiua, & mollificatiua.*] *ex ea etiam est qua stupefaciendo confert, sicut opium, et catera narcotica.*

a Medicia q̃ remouet dolorē q̃dã ē calida apitiua, icisiua, mollificatiua.

H Medicinarum quidem dolorem curantium, & sedantium duę sunt species. Quarum vna est illa, quę efficit in membro, & operatur contrarium eius, quod efficit dolor in eodem, ac si diceretur q̃ delectat ip̃m membrum, & placet eidem: & tales sunt curantes dolorem ſm veritatẽ. facit autem hoc ex similitudine sui, quam habet cum corpore. & huius quidem speciei sunt assungiæ gallorum, gallinarum, & anatum. Secunda autem species est illa, quę sedat & remouet dolorem, tollendo & abscindendo causam eius. & hoc qui-
I dem facit, alterando causam dolorẽ efficientem. & hę quidem medicinę sunt incidentes, & subtiliantes, & aperientes. Tertia quidem species est illa, quę dolorem sedat & tollit, stupefaciendo, & narcotizando membrum, ĩ quo est dolor. vnde hæc medicina sedat dolorem per accidens, & quandoq̃; auget causam eius. & interdum efficit, & causat mortificationem membri patientis, sicut facit opium. Et ob hoc cantificauit, & prohibuit Ga. vsum eius nisi in tempore magnæ & vrgẽtis necessitatis.

Intellexit autem speciem primam, K cum dixit: calida est. & secundã cũ subiunxit: & aperitiua, & incisiua, & mollificatiua. vnde est ac si diceret q̃ secunda abscindit causas eius.

Rememoratio virtutum tertiarum medicinarum simplicium.

Post relationem quidem prædictorum reperietur relatio 53 *tertiarum uirtutum super his qua contingunt, & generantur, ex quibus est comminutio lapidis in renibus: qua quidem fit ex omni eo* L *quod dissoluit, incidit, subtiliat, et mollificat, dum tamen calorem nõ habeat manifestum: cuiusmodi sunt radix asparagi, & radix arundinis, & vitrum vstum, &* b[*passa montana, i. staphisagria.* b [illegible]

Post relationem dictarum operatiuarum medicinarum, referendę sunt hic operationes tertiarum virtutum earundem. Ex his autem virtutibus sunt medicinę, quę sine calore manifesto calculum minuunt, & earum est calor in primo gradu: M sicut asparagus, radix arundinis, vitrum vstum, & passę montanę, idest stafisagria.

Et similes istis, habentes s. aliquam caliditatem & humiditatem, faciunt egredi quod est in pectore per screatum. 54

Ex his etiam medicinis sunt alleuiantes screatũ a pectore: & hę sunt paruæ caliditatis & humiditatis: cuiusmodi sunt amygdalę dulces, & butyrum cũ zucchäro, & eis similes.

Que

A

55 *Quæ etiam sunt temperatæ caliditatis, generant lac.*

Medicinæ quidem lactis gñatiuę & effectiuæ, sunt caliditatis tpatæ.

56 *Et oĩs medicina iuuãs screatũ, prouocat mẽstrua,* c[ ] *dũ autẽ habuerit caliditatem præter quod* d[*fortius*] *exiccet.* e[ ]

Medicinæ quidẽ, q̃ prouocãt mẽstrua, sũt d nũ mediciarũ, q̃ efficiũt facilẽ screatũ: sunt tñ calidiores eis, sed non valde. & hoc, qm̃ opationes harũ medicinarũ sunt qdẽ fortiores operationibus medicinarũ facilem B screatũ facientium. Et ob hoc ingt Ga. φ puocãtes mẽstrua sunt d gñe puocãtiũ lac: sunt tñ fortiores eis.

57 *Et hæ quidem omnes prouocãt vrinam:* f[*acutæ tamẽ sunt in hoc certiores, & magis conuenientes.*]

Intellexit qdẽ φ hę oẽs medicinę ĩcõminutiuæ lapidũ & calculi, & pnocatiuæ mẽstruorũ, & iuuãtes ad screandum, prouocant vrinam: acutæ tamen sunt in hoc certiores.

*De speciebus, & modis medicinarum.

C

58 *Postquam ergo retuli vires & virtutes complexionum medicinarum, incipiam nunc referre modos medicaminum, & antidotorum. referam ergo omnes modos earum quibus vtuntur Medici tam in interius assumptis, quam ĩ exterius applicatis. Et sunt velut* g[*decorationes,*] *pilula, syrupi,* h[*lohoc, linimenta, cerata, ablutiones, fomentationes, fricationes, stuffæ vel pyria, balnea, trochisci, electuaria, suppositoria, licinia, clysteria, stillæ seu stillicidia, iniectiones, magdaleones, dentifricia, sternutatoria, acuatoria, syriga, emplastra & vnguenta, pulueres oculorum, & sinapismi, & sunt capitpurgia, collyria, nastalia, decoctio, colatura, opiata, & fumigia per traiectorium, & sine, fricatoria, saccellationes, infusiones, trãgea, confectiones.*]

Constat intentionem eius fuisse in hoc capi. referre modos medicaminum, quibus vtuntur Medici ĩ curis ęgrorũ, & practica, & eorũ noĩa ppria. vtimur aũt medicaminibus vĩr, aut interi⁹, aut exterius. Et interius, aut ministrant̃ a pte supiori p os: aut ab inferiori, ĩ. p viã, ex qua egredit̃ supfluitas sicca: aut p illã, ex qua egredit̃ supfluitas liquida. Ex assumptis aũt p os q̃dã dñr electuaria, & q̃dã syrupi, & q̃dã lohoc, & q̃dã drageæ, i. cõpositæ & cõfectæ sola tritura, & q̃dã pulueres, & q̃dam trochisci, & quædã potiões, & q̃dã dñr pillulæ: quarũ vsus est ĩ quibusdã ex medicinis eductiuis interi⁹ p os sumptis. Cuius aũt vsus congruit in egressu vrinæ, dr̃ iniectio seu stillatio p syringã. Quod aũt imponit̃ ad expellẽdũ supfluitatẽ siccã, vocat̃ iniectio p clystere, cũ illud fuerit liquidũ. Sed si nõ fuerit liquidum sed solidũ, dr̃ suppositoriũ, vł tẽta. Quæ ẽt fiunt ex coto filato, & ponunt̃ in vulnerib⁹ seu vlceribus pfundis, dñr tentæ. Et si sternutatoria ponant̃ in hoc gñe, bene quidẽ. Et sunt medici

Marginal notes (left): c ——— d & ... efficacio e operatio ẽ debilior — f & oẽ acutũ stis ẽ fortius. — g medicamẽta p decoratione capillorũ. h stuffus, ... olea

Marginal notes (right): D seu vnctiones, & fricatiões, & embrocatiões, & ea q̃ remouẽt tincturã nigrã frigidã in cute, & ea q̃ cinguntur manu⁹, & ablutiões, & sief, & electuaria, & stile, & stac. & dẽtifricia, E & linimenta, & vnguẽta, & pulueres, & alcohol, & capitpurgia, & distillatiões & pessaria & q̃ dant̃ ĩ potu ex decoctiõib⁹, & ẽplastra & fomẽtatiões & gargarismata, F & clysteria, & suffumigia.

G næ, q imponunt narib⁹ ad euacuandum supfluitates capitis. Hæc ergo sunt medicamina nota, q interius assumunt. Eorū aūt, q exteri⁹ applicant, qdā dnr inunctiones, & qdā fricationes, ablutiones, decoctiões, balnea, cerata, & emplastra, infusiones, saccellationes, & spongię, & sinapismus factus cum pulueribus. & qd ex eis ponitur in oculis: dr colyriū: magdaleones seu trochisci: & stillatorium, ex quo mundificatur os, dr abstersiuum, & dentifriciū. Et hæc quidem sunt cōia et vulgaribus nota, & multo fortius sapientibus. Ex his etiam omnibus alterū duorum intendit, s. alteratio sola cum cōtrario, cum erit mala cōplexio sine materia: aut rectificatio & immutatio conueniens humoris ęgritudinē facientis, & expulsio ipsius a corpore.

a De cura

a {Rememoratio rectificationis corruptionis, & significationis ipsius.

59 *Omnis morbus, quē sumus relaturi, existit vniuersaliter in toto corpore, aut specialiter in aliquo ex membris eius. Qui si*
I *fuerit sine materia,* b[*erit quidem cum complexioni sua contrario eius cura.*] c[
.]

b tale cura ei⁹ erit cū cōuersiõe, seu p mutatiõe e neq; pcede cū euacuatione, sed pcede I curatiõe cū gradatione.

c Omnis morbus, siue fuerit in corpore toto generatus, siue in vno ex membris eius, aut pluribus, & fuerit ex morbis membrorum consimiliū & sine materia, erit quidem eius cura cum contrario illius malę complexionis sine materia.

60 *Discernitur autem morbus repleti corporis a morbo prædicto, sumendo experientiam ab eo per inuestigationem artificialem, si s. non adsit cum eo aliquod ex signis super repletionem corporis significantibus.* K

Malitia autem complexionis sine materia cognoscit & discernitur ab illa, quę est cum materia, si s. nō appareat in corpe aliquod ex signis significantibus illud, quod retulimus in his, quæ præcesserunt.

61 *Si autem contingat nocumentum ex operatione in cura morbi, erit quidem medicamen simile, s.* L *morbo in complexione, & recipiet iuuamentum ex eo, quod cōtrariatur causa efficienti corruptionem,* d[*& morbum.*]

d Cum dubitamus de specie malę cōplexionis peccantis, ignorātes an sit frigida vel calida, sumemus tūc signatiões sup hoc, vtendo medicinis contrarijs in cura eius. Si ergo ex opatione accidat patiēti in principio aliquod nocumētū, sciem⁹ cōplexionē istius morbi esse cōformē cum complexione illius medicinæ sibi ministratę: cōstabitq; nobis tūc φ cura eius fiat cum eo, qd cōtrariatur illi complexioni. M Sic etiam si in principio operationis sic rectificet operatio, φ patiens cōsequat inde i manibus nostris adiuuamē, sciem⁹ quidē φ medicina illa cōtrariet illi morbo: & iō fiet cura eius cū illa.

62 *Potest etiam sumi significatio super morbum ex sensu tactus, & debilitate operationum.*

Sumit quidē signatio sup naturā morbi ex ipsomet tactu: & ex specie seu

A seu mō debilitatis & corruptiōis operatiōis sumit signatio super morbū patientis: & interdū signatur inde super speciem, s. ipsius morbi.

63 *Et etia ex eo quod apparet ex illaudabilibus [ ] secundum species & modos suos: & etiā ex eo quod uidetur de superfluitatibus exeuntibus.*

e dispōnibus

Accipit ēt signatio super morbos & cās eorum, & mēbra patientia ex eo, qd' est illaudabile, & corruptum sm dispōnem membri patientis. Sumit ēt pdicta signatio ex egestiōib' B & alijs supfluitatib' a corpe xeūtib'.

64 *Si ergo patientis vrina fuerit sine hypostasi, & residentijs, & pulsus inaequalis, nequaquā ex repletione patietur, sed morbus eius reponetur potius sub genere morbi inanientis & consumptiui.*

Ex signantibus morbū de mala complexione sine materia sunt pulsus egrediētes ab aequalitate: praeter qp in vrina appareat aliqua hypostasis & residētia. cū ergo apparebunt haec, nequaq̄ erit morb' de gñe morborū repletionaliū, sed poti' de gñe C morborū sine materia, cū qua nō ē corpus plenū, sed potius inanitum.

65 *Et si dolor sit in aliquo loco specialiter, significabit super passionē illius loci.*

Sumitur quidem signatio ex dolore alicuius membri super morbū ipsius. vbi est. n. dolor in corpore, ibi est morbus. Cum. n. exempli gratia est dolor sub stomacho a parte dextra, significatur qp hepar sit mēbrū ęgrum. Si sit in ilijs ventris, signatur qp renes, aut gracilia intestina patiā D tur. Sed si fuerit vtrunq; in ambob' lateribus, significatur esse passio in velamine, seu in panniculo descēdēte a pectore: & pręcipue, si fuerit dolor pungitiuus.

Sumitur etiam significatio super ipsum ex aetate, & complexione corporis, & ipsius colore, & quatuor anni temporibus, & eorū constitutionibus, & ipsius propria habitatione, & ciuitatibus eius, & ex eo quod praecessit de regimine proprio. ex his enim fit iuuamē E tum super cognitionem, & praecognitionem morbi. 66

Sumitur aūt signatio super naturā morbi ex ętate, & complexione naturali, & ex colore corporis patiētis, necnon ex constitutionib' anni, & quatuor temporū anni, & habitatione ipsius, i. ex domo, quā inhabitat, & ciuitatibus eius, & ex ipsius regimine. hęc. n. noīata hñt in corporibus humores speciales, & sibi similes gñare. Aetate. n. iuuentutis eius, exempli gratia, complexiōe calida, tpe ęstiuo, & habentib' officia corpo F ris calefacientia, colligit quidem in corporibus cholera rubea. sic etiam contingit ex cibis calidis, & parua quantitate assumptis, & labore, & exercitio superfluo, & immoderato. Iam autem egressi sumus ab eo qd' intendimus in hoc loco. Per hoc autem, quod dixit: ex his. n. fit iuuamētum, &c. intellexit qp ex relatiōe patientis de accidentibus sibi contingentibus assumitur significatio sup naturam morbi.

f De signis significātib⁹ malā cōplexionē calidā, & ī cura ipsius.

G f{Rememoratio morborum significantium supra morbos ex mala complexione calida.}

Si ergo corpus patiatur de caliditate, lædetur quidē ab omni calido, & tactu calidum reperietur, eritq; eius vrina rubea, & pulsus velox & inquietus, cum siti, & labore seu angustia, & vigiliarum instantia, cum motu inordinato, habitudine extenuata, &
67

H *colore citrino, & habitatione meridionali ciuitatis, & ætate iuuenili, g[ ] & discursu eorū quæ calorem efficiunt. Pro tanto curetur cum infrigidantibus febrē vrentem, & h [omne quod laborē infert curātibus:] & sit cibus eius secundum quantitatem virtutis, & quantitatem eius, quod apparebit ex appetitu ipsius.*

g æstas:

h oēq; ęgritudinē faciētē āgustiā seu ingratitudinē.

Hæc quidē oīa, q̄ hic retulit, sunt signa febriū ex cholera rubea gñatarū. Et sunt, sicut inquit, cum læditur
I vsu medicaminū calidorū, & est tactu calid⁹, vrina eius rubea, & pulsus subtilis velox, cū siti, angustia, & vigiliarū instātia. Et si cū his vniantur q̄ cholerā rubeā multiplicant, sicut ætas similis, regimē, ciuitas, & tēpus: erit quidē decretū certū apd Medicos, q febris sit cholerica. Est aūt sciēdū q febris cholericæ sunt duæ spēs: aut n. paroxismus eius affligit cōtinue: aut vna die interpollat, & alia die affligit. Est autem continua fortior & magis violenta, cum sit materia intra vasa. & cum cholera rubea, ex qua generatur febris ista, K
scilicet continua, egredit̄ multum a natura, contingit tunc febris vrēs. eius aūt afflictio contingit vna die, & alia die non. Est q̄dā vera, cui⁹ paroxismus ꝑducit̄ duodecim horis, & ad plus in septē periodis terminat̄. Est aūt harū oīum cura, sicut inq̄t, cū frigidis & humidis, fm dñium & abūdātiā supradictorū, vt fm dñiū caloris febris huius gñis. Et radix q̄dē in curatione harū febriū est ptisana hordei mensurata fm distātiā & ꝓpinquitatē status eius, & fm virtutē patientis. tamarindi ēt, & eis similes sunt ex calorē extinguentib⁹. L
Oportet ēt vt mollificet̄ natura in his febribus. Et ex fortius infrigidātibus est succus cucumeris & cucurbitę. & ex debilius infrigidātib⁹ est julep, factū ex aqua & zuccharo. & inter hęc sunt multa media. Oportet aūt Medicū eē attētū sup gradū dyscrasiæ febrilis, ita q possit ei obuiari cū cōtrario dyscrasię illi⁹ grad⁹

De signis malę complexionis frigidæ.

Si vero ex mala complexione frigida patiatur, cōstat quod M
infrigidantia oberūt ei, & omnia 68
calida proderunt eidem. eius etiā frigiditas percipietur sensu tactus & color eius signanter albus reperietur, pulsusq; tardus, nec patietur sitim, nec vigiliarum instantiam. quòd si pateretur a[ ] non tamen inde molestaretur. & si cum colore albo adsit laxitas, & mollities corporis, ætas senectutis, & locus quem inhabitat, fuerit fri-

a vigilia

septentrionalis, & tempus anni hyems, & vsus fuerit in praeterito infrigidantibus, erit quidem significatio certa super isto. Pro tanto, si medicetur & curetur in aliquo, curetur cum calefacientibus, & breuiter intendatur in cura eius secundum curam, qua curatur spasmus.

Hęc quidem significant sup dñium humoris phlegmatici: & sunt, quoniam iste patiens lęditur a frigore, & consequitur a calido iuuamentum. & sentit eius
B corpus actu frigidum: quod quidem est verum, nisi huius humor collectus fuerit, & putrefactus & febrem generet. & talis quidem febris nequaquam est morbus simplex, sed compositus cum apate magno viscerum & intestinorum. Alia autem signa sunt iam intellecta ex his, quae dicta sunt in capitulo, in quo facta est relatio de signis dominij humoris phlegmatici. Sunt autem febris phlegmaticę duę species: Quarum vna est interpollata, & habet paroxismum suum omni die: Et alia est continua, cuius mate-
C ria est intra venas. & hęc quidem febris est longi temporis, cuius paroxismus attingit tempus decem octo horarum. Et febris etiam melancholica est quaedam interpollata, & quaedam continua: & paroxismus quartanę est de quarto in quartum. Cura huius febris & aliarum etiam putridarum est duplex. Quarum vna est, cum intenditur ad curam febris formaliter cum infrigidantibus & humectantibus: forma enim cuiuslibet febris calida est & sicca. Sed cura causę efficientis ipsam fit per aptionem oppilationum, incisionem humorum, & eorum euacuationem: quod quidem nequit fieri nisi cum medicinis calidis. Et pro tanto curationes febrium putridarum perficiuntur ex compone- D
harum duarum specierum medicinarum. Ingeniatur autem sic Medicus, quod altera ex eis dñetur in composita secundum maiorem potentiam alterius ex praedictis duobus. Decet autem magis attentum esse Medicum in cura causę febris phlegmaticę quam in cura ipsius febris in se. & sic etiam congruit in cura quartanę. Verum in febre continua debet esse intentio contraria: ac si diceret quod maior est intentio necessaria inter naturam febris formaliter, & praesertim in principio ipsius, donec appareat, & manifestetur ipsius digestio. Et similiter decet quod in febre acu- E
dinis, & hectica sit Medicus magis attentus quam in praedictis tribus. Et Gale. De febre sanguinis
quidem videtur dicere quod febris generata ex sanguine putrefacto fit de genere febris cholericę: & probabilius tamen est quod cum putrefit sanguis, generantur inde tres febres putridę & continuę. Quoniam ex putrefacto sanguine & egressu eius ab ęqualitate sua, ita scilicet quod augeantur & fortificentur calor & siccitas ipsius ratione augmenti cholerę super ipsum, generatur inde febris de cholera citrina. Si vero augeantur & fortificentur eius frigiditas, & humiditas ratione augmenti phlegmatis in eo, generatur inde febris phlegmatica.
Et si ipsius frigiditas & siccitas intendantur ratione melancholię auctę in eodem, contingit quidem inde febris melancholica. Febris autem, quae secundum veritatem ex sanguine generatur, est febris continua, quae synocha dicitur: quae secundum Gal. est media inter febrem putridam & ephemeram. vnde est ac si diceret quod sit febris generata in spiritibus, cuius tamen causa est oppilatio, & magnitudo sanguinis. Et sermo quidem febrium exigit prolongationem minime conuenientem huic compendio, & breuiario huius artis. F

¶ De signis ex mala complexione
e{calida &}sicca.

b hectic/aue

69 HI quidem duo morbi nō priuātur altero ex duobus. vnde si fuerit morbus siccus, videbis patientem siccum: & si fuerit humidus, videbis patiētem laxū, & spongiosum e[ ].

e vel mollem

Duo quidē morbi sunt spāles & ꝓprij calidıtati & frigiditati, neque priuant altero ꝑdictorū duorū. Cū ergo cōiunget vni ex eis siccitas, accipiet quidē signatio sup eā ex macie, siccitate & ariditate corporis. sed

H si alteri ex illis vniat hūiditas, sumetur quidē signatio sup ipm ex laxitate & mollitie ipsius. Exēplū aūt calıditatis cū siccitate ē hectica, ī qua calor īnaturalis vnit, & cōiūgit ipsismet mēbris radicalib⁹. Exēplū vero frigiditatis cū siccitate ē febris consumptiua senū, & decrepitorū. Sed exēplū calıditatis cū humiditate est hydrops, cui⁹ cā ē caliditas. Verū exēplū frigiditatis cū humiditate ē hydrops, cuius cā est frigiditas. Sunt. n. tres spēs hydropis, s. carnosa, q̄ fit ex phlegmate: & vterina aquosa: & tympanites, q̄ ex ventositate gñatur. Et

I qñq; fiunt ex duabus causis simul, s. ex calıditate, & frigiditate.

70 *Humidum ergo exiccetur subtiliter, siue fuerit cum calıditate, siue cum frigiditate: & siccū cū sibi contrario rectificetur. & in omnibus sunt prius auferendæ causæ efficientes, si fiat recta curatio.*

Cum apparebit humiditatis dñiū in aliquo, curetur cum siccitate subtili, siue coniungatur humiditas calıditati, siue frigiditati. Prius tñ q̄ curetur cōplexio in se, & formalr cum K suo cōtrario, sunt eius cāæ abscindēdæ. cura nāq; ipsius formalr est inutilis, nisi prius cāæ ei⁹ auferant. Cāæ vero efficiētes malitiā illius cōplōnis manifestæ sunt. vnde exēpli grā nequaq̄ pōt exiccari cōplō patiētis hydropem carnosam, nisi prius educat ab eo aqua citrina. veruntamen si fuerit mala cōplō sine materia, attendat solum ad curā eius cum contrario: sicut contingit in hectica.

d{Capitulū morborū de repletione, & cōdōnes q̄ obseruādæ sunt in euacuatiōe, & est totum de phlebotomia.}

d De curatione morbi repletionalis, & cōdōni L bus euacuationis

CVm ergo erit morbus ex repletione, nequaquam curabitur nisi per euacuationem. 71

Cum quidē erit morb⁹ de repletione, non curabit nisi p euacuationē. Sic tñ, qñ augebit sanguis in q̄titate, erit cum phlebotomia euacuādus: sed cū corrumpit in qualitate, cum pharmacia, seu cū medicinis eductiuis. Ipse tñ intellexit hic p euacuationem ipsam phlebotomiā.

In oī euacuatiōe sunt decem obseruāda: quæ si nō a[possint seruari, reguletur tamē quātitas, & mēsuretur secundū exigētiā eorum.] Quorū primū est b[laudabilis dispositio] accidētiū. Et secūdum, vt sint morbi de repletione. Et tertiū, ætas a iuuētute vsq; ad senectutē. Et quartū, cōsuetudo euacuādi. Et quintū, cōsistētia virtutis. Et sextū, tēpus veris, uel autūni. Et septimū, quòd locus quē inhabitat, æqualis sit in omnibus, & temperatus. 72

M a fuerit tibi nō sufficiētia ad ipsam euacuationē. b cōplexio

A *tus. Octauum, similiter tẽpus præsens. Et nonũ, quòd patientis cõplexio sit calida & humida. Et decimum, vt corpus bonæ habitudinis sit, & bene carnosum.*

In oĩ euacuatiõe faciẽda & maxime sanguinis sunt decẽ cõdõnes obseruãdæ. Vnde si nõ pñt oẽs decẽ cõgregari in aliquo, & p cõsequens obseruari, decet quidẽ vt quãtitas euacuatiõis facienda minuatur ſm illã qd ex pdictis cõdõnibus minuetur. nã interdum qdã ex his cõdõnibus tollent & impedient euacuationẽ fa-
B ciẽdã, sicut ætas senectutis & decrepitas. Prima ex his cõdõnib' est, vt dispõ accñtiũ morbi attendatẽ. nam interdũ qdã ex eis prohibebunt, & auferent phlebotomiã faciendã, sicut debilitas stomachi, aut syncope frequens & cõtinua, rõne raritatis, & relaxatiõis totius corporis, & subtilitatis spũum ipsius: palã.n.est. Secunda, morbus de repletiõe. quia cã morbi de repletione necessitat euacuationẽ: aliæ vero ab ista possent necessitare augmẽtum vel diminutionem euacuatiõis faciendæ. Tertia vero est tempus, a iuuẽtute vsq;
C ad senectutẽ, & est ætas secunda, & tertia. Quarta est cõsuetudo. nõ.n. est minuendus inassuetus, nisi vrgẽte necessitate: tũc.n. est minor q̃titas sanguinis extrahenda. Quinta est dispõ virtutis. hoc.n. prohibet frequenter & tollit euacuationẽ: cuius tñ exigentiã signat natura & dispõ morbi. p tanto in hoc casu oportet q minuatur quantitas euacuatiõis eius, quod natura morbi iudicat euacuãdum. Sexta est tempus anni. nam autumnus quidem est incõueniens in faciendo phlebotomiã,

& ver conueniens. Et septima, sit cõ- D
gruit ad hoc ipsa regio. & locus tẽperatus, & egrediens ab æqualitate, & temperie contrarius. Octaua, cõplexio calida conuenit in phlebotomia facienda, & frigida & sicca contraria, & existens inter has est mediocris. Nona, pinguedo, & habitudo corporis debet attendi inter conditiones antedictas.

Deficit ex põ octaua cõdõnis, inter. positiq

De speciebus euacuationis fiendæ, & modis.

Cvm rõne eius quod generatũ ẽ in aliquo ex mẽbris corporis volueris ipsum trahere ab inde, trahe ipsum c[*per euacuationẽ ab ipso mẽbro, aut per attractionẽ ipsius solũ ad alia mẽbra cõtraria siue eis æquipollẽtia. & ĩterdũ fiet eius attractio ad membrum habens colligantiam cum membro patiente:*] *& sic fiat attractio cũ ventosis positis super mammillas in constrictione menstruorum matricis.* 73 E

c ex mẽbro mãdi te, aut trahe ex reliqs mẽbris ?; diuersitatẽ, aut ?; æqualitatẽ, q̃ que fiet attractio ex mẽbris cõmunicãtibus.

Intellexit quidem vt cum voluerit quis euacuare sanguinem ratione eius, quod erit generatum in aliquo ex membris corporis, q euacuetur a membro magis propinquo eidem, cum intenditur ad euacuationem ipsius. verum cũ intenditur solum diuersio & attractio sanguinis ad cõtrarium ipsius, ad quod infunditur, siue ipsius euacuatione fiat ipsius diuersio ad partem existentem a directo membri, cuius euacuatio intenditur, aut collateralem eidem, aut habentem cõuenientiam cum F

G membro infirmo. Et sic faciunt Medici in superfluo fluxu sanguinis mẽstruorũ, cũ ponũt vẽtosas super mãmillas mulieris, mãmę.n.colligant̃ cũ matrice mediãtib⁹ q̃busdã vijs seu venis ĩter ipsas exñtib⁹ & ad vtrasq; p̃uenĩẽtib⁹: mãmillæ etiã cõtrariant̃ ĩ situ matrici. Sic ẽt faciũnt ĩ fluxu sanguinis nariũ, ponentes vẽtosas sup̃ hepar, cũ ẽ flux⁹ a nare dextra: & sup̃ splenẽ, cũ est a nare sinistra. Interdũ ẽt cõiũgit Medicus euacuationẽ & attractionẽ sil̃ ad cõtrariũ partis, in qua est morb⁹: sicut exẽpli grã, facim⁹ ĩ p̃ricipio pleure-
H sis corpe repleto exñte, phlebotomiam a pte contraria. verũ cũ cessabit fluxus materiæ, & rectificatio ipsi⁹, minuatur si posse fuerit pars, in qua est apostema sine mora.

74 *Iam quidẽ præmisimus signa repletiõis, et medicinas eductiuas.*

Ipse quidẽ iã posuit signa repletionẽ sign̄antia, & notitiã medicinarũ hũores euacuãtiũ seu educentiũ.

d —— Cura morborum [d]{ex sanguine} per phlebotomiam.

I
75 *GAlenus quidem aperiebat venam, & sanguinem minuebat, cum erat chymus auctus, & magnificatus.*

Gal. quidẽ minuebat sanguinem per aptionẽ venę, cũ quatuor hũores augebantur vltra & supra p̃portionem ipsorum naturalem.

76 *Fiat igitur minutio sanguinis in corpore, apparentibus signis, & potißime cum apostemate, seruatis conditionibus i︠st︡is: nõ autem in alys humoribus.*

Ga. quidẽ faciẽbat phlebotomiã K dñio sanguinis apparẽte ĩ corpe, & p̃sertim cũ apate. Cũ aũt dixit talẽ eẽ minuẽdũ istis cõditionibus seruatis, intellexit p hoc, cõditiões in euacuatiõe seruãdas, quarũ relationem prius fecit: aut forsitan intellexit p hæc signa dñium sanguinis in corpore signãtia. Et cũ dixit: nõ aũt in alijs hũorib⁹: intellexit minutionẽ esse solũ faciẽdã in morbis sanguineis, nõ aũt ĩ morbis aliorũ hũorũ.

Fiat ergo phlebotomia in his, 77 *quæ intellexit in hoc tractatu, & in morbis illis etiam, in quibus ipse fecit eam.*

In hoc canone cẽtificauit, & suasit q̃ incedat̃ in his rebus, i. in ipsa phlebotomia post intentionẽ Gale.

Inchoetur ergo a phlebotomia 78 *in omni phlegmone, habito testimonio certo super ipso.*

Postq̃ cõstabit testimonijs patulis & manifestis q̃ apa gñatũ in patiẽte sit phlegmonicũ, ĩchoet̃ in hoc casu a phlebotomia. apa aũt sanguinem vocatur phlegmonicum.

Fiat ergo, siue sit in [e][*capite*] 79 *interius uel exterius, necnõ etiam in tali facto in iuncturis. fiat ẽt in apostemate facto sub auribus, & ophthalmia oculorũ, & ĩ apostematibus linguæ,* [f][*meri, gingiuarum & synanchia, & in apostematibus intestinorum, & crurium, & splenis, & testiculorum, renum, et vesicæ, necnon in apostemate matricis, & vmbilici, & iussari, & alys speciebus rubedinis.*]

Hoc

e corpe
f & gingi- L
uarũ, & apate gulæ p̃focatiuo & apate vuulæ & amygdalarũ, & ĩ synãchia, & ĩ catarrhis & ĩ pleuresi, & p̃pleumõia, & in apate mãmillarũ, & ingui- M
nũ, & ĩ apate hepatis, & stõi & ĩ apatib⁹ intestinorũ, & ani, & splenis, et testiculorũ, et renũ et vesicę, necnõ ĩ apate mtrĩcis, et vmbilici, et ĩ masera et ĩ spẽb⁹ erysipelatis.

A Hoc quidē totū est de se manifestū. verū phlebotomia amplius est necessaria ī apātib' interiorib', q̄ exterioribus, nisi cū essent magna apata illa. Et febris quidē cōcomitātur phlegmones īteriores, p̄sertim ī mēbris p̄ncipalib' exñtes. p tāto ē phlebotomia ī talib' ampli' necessaria. & hæ quidē phlegmonæ fiūt ī capite, diaphragmate, & stōacho, & hepate, & iūcturis, & vlr in oīb' panniculis pectoris, pulmone, renib', vesica, matrice, & intestinis. Apata vero sub aurib' facta sunt de gñe apatū, q̄ Arabice caozan dñr: & sic sunt illa in
B īguinib' gñata, & ascellis, in quibus quidē phlebotomia ē p̄ç alijs necessaria. & iusiaria ē apa[a] vlcerosum super totū caput & faciē, cū tumēt valde fil'. & decollatio dr̄ apa meri. & synanchiæ sunt apata gutturis, & vuulæ. Et cū dixit: & alijs spēbus rubedinis: intellexit oēs alias collectiones, & apostemata sanguinea.

a. l. v. e.

80 *Fiat ēt in vlceribus capitis, & oculorum, &* [a] [*rubigine aurium scabiosa.*]

a fasatiēc vlceribus aurium.

Phlebotomia nequaq̄ curat hæc vlcera fm intētionē primā: & hoc, q̄m vlcera gñant ex sanguine malę
C & illaudabilis qualitatis. nihilominus tñ est phlebotomia faciēda, q̄n cum malitia qualitatis est sanguis excedentis quantitatis.

81 *Est ēt faciēda ī*[b] [*volatilibus,*] *& vlceribus pulmonis, & oris, &* [c][*rasuris, & excoriationibus.*]

b ābulati uis vlceribus.
c ī variolis

Vlcera quidē volatilia ex cholera fiūt rubea. p tanto euacuatio facta cū medicinis, melior est in eis q̄ sit phlebotomia: nisi tñ cā eorū eēt cōposita. Phlebotomia ēt ē in vlceribus pulmonis faciēda, dū tñ in principio existāt, s. dū patiētes adhuc nihil saniei expellūt p os. postq̄ autē eorū tps plōgabit, minime minuāt.
D nā minutio fit solū in eis rōne attractiōis & diuersiōis. vñ ē cura p accñs ipsa. n. ē abscissio cārū euacuatiōis cū euacuatiōe. oīs āt actio, q̄ ē hui' spēi in hac arte, īdiget qdē magna cōsyderatiōe, & speculatiōe, nec dēt fieri nisi magna vrgēte necessitate.

Et fiat in passione intestinorū: cum tamen constabit de notitia ipsorum, & [d] [*cum erit in eis carnis augmentum innaturale.*] 82

d ī vlceribus, ī qb' vis vt caro nascat', vl̄ & ī et' vlceribus q. b' nascit' caro sanguinea.

Per hoc aūt hic ītellexit apa īntestinorū, apa, s. ex quo fit colica, quæ
E fortis appellat'. Et inqt: cū tñ cōstabit de notitia ipsorū: eo q colica plībus de causis cōtingat, nec ē faciēda phlebotomia p̄terq̄ in aposa solū. Et cū dixit: & cum erit in eis carnis augmentum: intellige fm opinionē meam vlcera calida. & hoc, q̄m carnis augmentum fit in eis ex multitudine sanguinis, aut alteri' hūoris.

Est ēt faciēda ī[e] [*variola*] *vbicūq̄ fiūt, & scabie humida, postquā fuerit notū & manifestū, sicut in* [f] [*variola*] *oris & oculorū, & sicut* [g] [*in variola in hypochondrys generata.*] 83

e bothor
f bothor
g illd q̄d gñat' ī du
F ob' latentibus.

Per variolas qdē ītellexit q̄dā granula, cum quibus est fortis dolor & tumor mēbri: per humidam scabiē intellexit sanguineam.

Est ergo faciēda in repletiōe venarū, & egressu sanguinis ab eis, sicus in fluxu sanguinis narīū, & in[h] [ ] *manāte a dētibus, & gingiuis, & ēt in egredien-* 84

h hæmorrhoidib' nasi, & in sanguine.

G *te ab auribus,*[i] [*& ab ore matricis,*] *& in hæmorrhoidibus ani, & in fluxu menstruorum, & in*[k] [*sanie rubicunda.*]

In his qdē oīb' fit phlebotomia, vt fiat attractio ad ptē oppositā. vñ hæc cura ē similis cū simili. hoc aũt ē, ac si diceret' cura euacuationis cū euacuatiōe. talis ãt cura est p accñs: qm̃ cura p se fit cū morbi cõtrario.

i & in hæmorrhoidib' i ore, & labijs exẽtib' & i his q ægrediunt' apd matricē

k manatiōe saniei

85 *Fiat et in dolore capitis, vertigine, & fœtore oris: necnon in dolore dentium, & casu capillorum*

H *seu alopecia.*

Phlebotomia qdē cõgruit i dolore capitis, cū fit ex sanguine. & sic ēt cõuenit in vertigine, & dolore dētis, q vt plm̃ū ē ex calore, licet interdū fit de materia frigida. Alopecia vero seu casus capillorū cõtigit ex prauo sanguine & illaudabili. p tanto euacuatio cū medicinis laudabilior ē i hoc casu: nisi tñ adeēt sãguīs mltitudo. Ignoro ēt, quãr phlebotõia habeat locum i fœtore oris ad iuuamētū: nisi ex alia itētiōe hoc fuerit positū, vt si diceret' cõuenire rōne iepletiōis humorū infra corpus exñ-

I tium, ex qua contingit fœtor oris.

Et ēt in mēbri[l] [*dissolutiōe,*] *et*

86 *spermatis egressu, vel expulsione, & dolore artuum, & rheumate.*

l debilitatiōe

In oīb' quoq; pcussiōib' & cõtusiōib' cõgruit phlebotomia, eo q ex eis gñant' apãta. Et p egressū spmatis itellexit ei' mltitudinē. dicit ergo phlebotomiā eē necessariā cū augetur: hoc. n. itellexit fm opōnē meā. Verū i dolore artuū, & catarrho (seu reumate) phlebotõia cõuenit p accñs. vñ ē ac si diceret' q, cū sãguis ē auct' i his duob' magis q̃ debeat f3 nãm, tũc cõpetit i eis phlebotomia. K

87 *Cōpetit ēt in epilepsia, et in sebel, vngue, & moro, necnō ēt in casu, & ablatione appetitus.*

Sebel est quedā textura venarū innaturalium super coniunctiuam oculi facta: sed morum est quoddā apostema vlcerosum & factum i facie. & in his quidē fit phlebotomia per se: verum in epilepsia fit phlebotomia per accidēs: & sic etiam fit in casu appetitus. hic tñ non faciam aliam mentionem.

L

88 *Est etiam vena incidēda in passionibus ani, et*[m] [*sedis, ancharū,*] *schiatica, & dolore stomachi.*

m cõmissuræ exẽtis iter anū & vesiculos & i

Phlebotomia quidem est facienda in dolore stomachi ratione apostematis contingente.

89 *Sic ēt in dolore hepatis pūgitiuo, & in oppilationibus eius.*

Fiat etiam phlebotomia, si dolor sit in hepate cum apostemate, aut ēt si gñatio eius timeatur i eodem: necnon cum sint oppilationes i eo.

M

*De cura ægritudinum sanguinearum, per alia a phlebotomia.

90 *Intēdatur ergo cū regimine, et cura horū morborū, sicut i cura, et regimine synochi cū eductiōe cholera rubea, post phlebotomiā: & vsu ciborū ifrigidãtiū, &*[n] [*fuga*] *calefaciētiū, & quod sanguinē auget, & magnificat: & quod eis affertur declinet ad stypticitatē, & propinentur eis acetosa*[o] [ ]

n alienatione

o deest

In

A In cura quoq; morborũ ex sanguine cõtingentiũ ẽ ꝓcedendum, sicut in cura synochi. Synochus aũt ẽ febris cõtinua nota ex sanguine generata: in cuius cura ẽ a phlebotõia inchoãdũ. & cõsequẽter ab euacuatiõe choleræ rubeæ. Estq; feruor & calor sanguinis extinguendus cum cibis conuenientib⁹ simplicibus, & medicinis, qualia sunt acetosa, sicut acetositas pomi citri, & tamarindi, & silĩa his. Est ẽt vitãdum, illd̃ qd̃ auget sanguinis q̃titatẽ, sicut oẽs carnes, quẽadmodum oẽ calefaciẽs. Et Gal. quidẽ extrahebat sanguinem ĩ

B hac febre, cũ erat sanguis ĩmunis a putrefactiõe, donec cõtingebat inde syncope. Hæc tñ cura nõ ẽ artificialis: qm̃ vt plurimũ putrefactio est ei cõiuncta: eo ꝙ chola rubea sit vbiq; & vlr cũ eo cõiuncta. & ob hoc etiã inqt ipse Gale. qd̃ q minuit ex istis passionibus, &c. ac si diceret ꝙ interdum accidit sanitas istis patientib⁹ postq̃ assellauerũt semel, aut bis ex cholera. Et ob hoc iussit hic sapiens ſm opinionem meam, ꝙ in hac febre cholera educatur.

C *Sumãtur aũt signa super hanc*
91 *passionẽ significantia, ex capitulo sanguinis dominiũ significãtium. Et in summa declinare ad infrigidationem, & exiccationem est actus Medici expediti & ĩgeniosi.*

Signa sup hos morbos sigñantia sunt sumẽda ex signis dñiũ sanguinis sigñantib⁹, quorum iã relationẽ fecim⁹. & qa ĩ sũma sanguis calid⁹ ẽ & hũid⁹. & cura fit cõtrarij cũ cõtrario, fuit qdẽ necessariũ ꝙ medic⁹ ꝓcedat ĩ cura & regimine hui⁹ morbi cum infrigidãtib⁹ & exiccantibus.

De morbis {ex cholera citrina contingentibus.}

D a cholericis 92

Morbi qui ex cholera rubea generãtur, sunt sicut ulcera ĩ lubricitate ĩtestinorũ cõtĩgẽtia, & permistio rõnis, suffocatio matricis, tertiana, schiatica, & fluxus sanguinis per secessum.

Vlcera quidẽ in lenitate ĩtestinorũ cõtĩgentia sunt vlcera ĩ stõacho gñata: vñ ex nocumẽto eis ex cibis illato expellũt cibũ a stõacho ĩdigestũ añ tps debitum. vñ hæc est vna ex spẽb⁹ cãtum morbi noti, s. lubricitatis & lenitatis ĩtestinorũ. & hæc quidẽ vlcera sunt qñq, ex materia calida & acuta. Cõtĩgit nihilomin⁹ lenitas intestinorũ interdũ ex mltitudine sanguinis ĩ stõacho: lubrificant̃. n. tũc ex mltitudine hũiditatis cibi ab eo, debilitatq; inde virt⁹ retẽtiua, & p cõsequẽs egredit̃ cibus ĩdigest⁹. & hoc quidẽ est fortior & maior cã huius morbi. Permixtio autẽ rõnis & vaniloquiũ cõtingũt ex apatib⁹ cerebri, & diaphragmatis: necnõ ẽt in statu febriũ acutarum. Et quia hmõi apata fiũt vt plrimum ex cholera citrina, iõ posuit ea sub hoc gñe morboꝝ. Veꝝ suffocatio & syncope mñcis cõtingens mulierib⁹, adeo vt videant̃ eẽ mortuæ, cõtingit ex spermatis corruptiõe, & putrefactiõe in earum mñcib⁹. vñ tale spma necessitat sup se choleræ rubeæ dñium. & ob hoc ẽt posuit morbũ istũ in hoc gñe. Esset tñ cõuenientius vt appropriaret iſm frigiditati: eo ꝙ vlis opationũ ablatio frigiditati approprietur, sicut malitia opationum, & earum magna intensio in fortitudine appropriatur caliditati.

E

F

G 93 *De tertiana iam fecimus mentionē in his, quæ præcesserūt: & in summa, febris est calor extraneus per totum corpus dispersus, nocens operationibus suis.*

Et hæc quidē febris ē vna ex eis, q̄ sub ea reponūt. nā q̄dā ex eis fiūt in spiritib⁹, q̄dā in hūorib⁹, & quædā in mēbris radicalib⁹. Quæ fiūt ī spiritib⁹ dñt ephemeræ, q̄ nō transeunt diē tertiā. Quæ aūt fiunt ī humoribus, sunt putridæ notæ, q̄ quidem ī cholericas, phlegmaticas, melācholicas, & sanguineas diuidunt.
H Quæ vero fiunt in membris radicalib⁹ sunt hecticæ notæ. Iā aūt præmisit istā rememorationē, deficit nihilomin⁹ ī his cāticis pfecta relatio febriū & apātū, tñ fuisset cōueniens q̄ posuisset sup hoc capl̄m spāle. & nos forsitā ponem⁹ sup hoc, si nobis licuerit capl̄m breue ī fine horū cāticorū. Et schiatica quidē bene fit ex alio humore, quā ex cholera, vt plurimū tñ fit ex ea. Flux⁹ aūt sanguinis p secessum ē ex cholera rubea, q ſ. cessat. Si aūt flux⁹ pdictus fit ab hepate, sciēdū q ex eo ē duplex: vn⁹, ſ. q ex vstiōe sanguinis cōtingit: alius
I vero, qui cōtingit ex hepatis debilitate. Et dña q̄dē īter eos ē, qm̄ in cōtingēte ex vstione ē sanguis niger: sed ī cōtīgēte ex debilitate hepatis est similis loturę carnis, hoc est ad albedinem vergens & declinans.

94 *Et tussis, & dolor capitis, & apostema,* [b] *[quod secundum latū & longum in corpore dispergitur.]*

[b] ābulatiuū ī corpore

Quędam species doloris capitis contingit ex specie choleræ rubeæ, sed nō oēs. Et tussis quidē cōtingit ex cholerę rubeę fluxib⁹, & reumatismis acutis. Sed apa dilatans se in corpore hic idē ē formica nota, nec ē vnq̄ nisi ex cholera rubea. K

Et fortis & acutus dolor aurīū & multitudo scabiei palpebrarū. 95

Addidit in hoc dolore conditionalr fortitudinē: qm̄ dolor fortis, & violentus, non contingit nisi ex cholera rubea. Et silr vr̄ esse de multitudine scabiei palpebrarum.

Et vlcera, & apostemata in iūcturis, & dolor pungitiuus et mordicatiuus in eisdem, & fissura digitorum, & panaritium [a] *vnguiū, & maculæ apparentes in corpore lētibus similes, & morbus cum citrinitate dentium, & vesicæ dolor fortis.* 96 L

[a] paronichium

Dolor quidem fortis iuncturarū dñium cholerę signat. Et fortis dolor vesicæ sigñat apa ipsius ex cholera citrina gn̄atum. Et silr citrinitas dentium, significat choleræ dominium, & eius excessum.

Et [c] *[amor ereos,] & fluxus sanguinis, &* [d] *[apostema existens in extremitate oculi,] & citrinitas cutis, &* [e] *[variola.]* 97 M

[c] ilisci seu amor vehemēs
[d] fistule
[e] bothor

Fluxus quidem sanguineus cōtīgit interdum ex acumine ipsius sanguinis, & interdum propter aliud. Amor vero ereos est morbus aīalis contingens cum complexione corporis. vnde patientes hunc morbū sunt valde cholerici. Verum nescio qualr apa exñs in extremitate oculorum approprietur cholerę.

Et maculæ subtiles, & nigræ, & oppilationes hepatis, & aposte 98

ma

A *ma matricis, & pleuresis, &* [f] *[casus,] & ablatio appetitus.* f excoriatio

Apostemata quidē matricis fiūt vt plurimum ex cholera: sicut apata diaphragmatis. & hoc, qm̄ matrix ē neruosa: talia aūt corpa neruosa, & pāniculosa nō pōt hūor penetrare, nisi subtilis fuerit & calid⁹; talis aūt est cholera. Ablatio appetitus cōtingit ex cholera rubea. nā frigiditate & siccitate viget appetitus. vñ est ac si diceretur vigere ex eo quod delegatur a splene ad os stomachi, ex humore s. frigido & sicco.

B 99 *Et vertigo, & fissura labiorū, & dolor vuæ* [g] *[& fortis fluxus ventris.]* g aut cholerica passio

Quædam quidem vertigo est, q̄ fit ex cholera, qdā vero nō fit ex ea. Et sic est de dolore vuæ. Fortis tamē fluxus ventris dictus Arabice abocida non fit nisi ex cholera.

100 *Et vlcus quod dilatatur, & dubelet, & tumor existens in ano.*

Vlcus, quod dilatat, fit pculdubio ex cholera: sed dubaylet, i. apata intrinseca fiunt ex grossa materia, & C corrupta. & grossities ani fit vt plurimū ab alio q̄ ex cholera: & cū ēt fit ex ea, fit ex cholera grossa.

101 *Et pruritus, & variola, aut formica, & erysipelas, & pulmonis vlcera.*

Scabies āt sicca, cū qua ē magn⁹ prurit⁹ & fortis, cōtingit qdē ex cholera: & sic ēt ē de variola. ē nihilominus posse q cū ea fit & dñet sanguis. Verū formica fit vt plimū ex chola & sic cōtigit i erysipelate. Ex vlceribus āt pulmōis fiūt qdā ex chola, et qdā ex alio hūore infuso ad ipsum.

D *In cura quidē horū morborum est sicut ī cura febris tertianæ procedendum. Educatur ergo cholera absq; phlebotomia, & attendatur ad infrigidationem ipsorum, sicut in morbis sanguineis. Verum morbi cholerici specialiter humectentur: nā prædicti ambo morbi* [a] *[vni vocantur, &] conueniunt in caliditate, necnon ēt in* [b] *[oī] eo, quod per eam infertur patientibus nocumētum. sumantur autem signa super hos morbos significantia ex capitulo signorum dominium choleræ significantium.* 102 E

Procedat ī oī cura horū morborū sm methodū curæ febris tertianæ, hoc ē ī eis educat cholera, pter q̄ fiat phlebotomia: & attendat quast ī frigidet, sicut ī morbis sanguineis. Est tñ speciale in istis, & nō ī alijs, q humectant. nā hi morbi associant cū sanguineis in caliditate. siccitas tñ ī istis ē ppria, sicut hūiditas ī sanguineis. Maior ēt debet infrigidatio in istis q̄ in sanguineis. Signa autē sup cām horū morborū signantia sunt ex signis dominium choleræ significantibus assumenda: quorum quidem relatio iam præcessit. F

De morbis ex humore phlegmatico.

Omnis quidem morbus ex humore phlegmatico generatus est sicut apostema tumidum, & laxum, paralysis, & relaxatio, dolor capitis* [c] *[de frigida, et epilepsia.]* 103

c frigidū & destructio rōn

Morbi

G Morbi quidē, quorum cā ē hūor phlegmatic⁹, sunt sicut apata humida & laxā, & paralysis, s. relaxatio alteri⁹ ex ptib⁹ corpis cum priuatione sensus & mot⁹ ipsi⁹. Per epilepsiā vero ītellexit morbum caducū, seu oppilationē, ex q̃ patiēs cadit ad terrā.

104 *Et sicut scabies magna, & grossa, &* [d][*ipsius cōstipatio, & retentio, & tumores colli, i. glandula, &*] *squama capitis, & obliuio, et dolor aurium* [e][*de frigida, & borat, & macula*] [f][*alba seu morphea,*] *& apoplexia, tussis* [g][*sicca, & tortura oris.*]

d. zaic seu tenesm⁹, & apa colli. q. s. est scrofula, & sursur seu ... e furg⁹, & H barus alba, & macula

f ——

g hūida

Palā quidē est φ phlegma ē omniū hoꝝ morboꝝ cā. Apoplexia. n. est morb⁹, ī quo fit subito sensus & mot⁹ priuatio in toto corpe: q̃ quidē aut nunq̃ curatur, aut in paralysim trāsfert, & terminat. Sed tortura oris est mollities & relaxatio vni⁹ ex duabus partib⁹ faciei, & spasmus seu tēsio alterius: q̃ quidem duab⁹ de causis existit, s. humiditate relaxāte, & spasmo. & cum cōtingit ex spasmo, tunc est spasmata pars ęgra: & cum I contingit ex relaxatione, tunc pars ęgra est relaxata.

105 *Et sicut elephantia pedū, casus appetitus, & pediculi, & tumor ani, & ancharum, & aqua oculorum, & ipsorum dilatatio, & fętor ascellarum.*

Morb⁹, qui elephātia dr, ē tumor pedū & tibię pter naturā, qui ex humore, seu ex materia illuc īfusa gñatur. gñat aūt vt pl̄imū ex hūore melācholico: gñat ēt interdū ex hūore phlegmatico. Interdum aūt gñat casus appetit⁹, sicut dixit ex humore K phlegmatico, sicut ex hūore cholerico. Et p aquā quidē oculoꝝ ītelligit descensum aquæ ad ipsos oculos. & ipsorum quidem dilatatio est extensio foraminis vuæ in eisdem, ex qua visus debilitat. & hæc quidem dilatatio cum cōtingit ex relaxatiōe, efficit ex humore phlegmatico: interdum etiam contingit ex siccitate.

Et ex passionibus uentris, sicut lubricitas intestinorū, & uermes. 106

Lubricitas quidem ītestinorum gñat ex humore phlegmatico ī stomacho exñte, aut in intestinis, aut L ambob⁹ sil, sicut etiā gñat ex vlceribus membrorum prædictorum.

[h][*Vermes ēt ex hūore phlegmatico generātur:*] *Et difficultas partus, & secūdina retētio in eodem.* 107

h ——

Nequeo bene imaginari qualr hūor phlegmatic⁹ sit cā difficultatis ptus, neq; retētiōis secundinę: nisi tū p humorē phlegmaticū magnā pinguedinē ītellexerit. cū. n. mulier est multū pinguis, coarctant & angustātur meat⁹ mr̄icis ipsius, & inde ptus difficilis efficit. Nō * etiā esset multū absonum rōni, φ virtus expulsiua M debilitaret ex dn̄io humoris phlegmatici. Veruntamen humor phlegmaticus exñs in mr̄ice est potius cā aborsus, q̃ cā retentionis fœtus.

* a. Leon

Et dolor renū, & febris quotidiana, & frigiditas splenis, & hepatis, & egressus seu eminentia ūbilici, & passio cū egestiōe saniei. 108

Per febrem quidem quotidianā intelligit febrem de humore phlegmatico generatā, & oī die affligentem. Et intelligit per frigiditatē splenis

A nis & hepatis, quod hęc mēbra duo fuerint ex humore phlegmatico infrigidata. Dolor etiā renum interdum ex humore phlegmatico gñatur. Et intelligit per eminentiā vmbilici rupturam ipsius. hæc autem ruptura cōtingit ratiōe intestinorum: humor tñ phlegmaticus ē cā huius per aptionem & dilatationē illorū meatuū. Et per egestionem saniei intelligit egestionem humoris phlegmatici.

109 *Et dolor artuum, & nigredo* [i] *[corporis, & viror cutis] superficiei, aut ipsius fuscedo, & morbus* B *hydropicus, sicut vterina, carnosa, & tympanites.*

i & viriditas cutis &

Hydropis, sicut dicit, tres sunt species, s. aquosa, ī qua colligitur aqua sub velamine & pāniculo in ventre exñte: q quidem ex sono & gurgulatiōe cognoscit, q audit, cum hinc inde mouet. vt plurimum cā huius hydropis est impotentia attractiōis aquositatis a renibus: aut talis est dispō pdictæ aquositatis, quod renes refutant ipsam, eo quod sit innaturalis. Et carnosa, in qua quidem specie hydropis non sic perfecte transmuta-C tur cibus, quod ipsis membris assimiletur, sed mutatur & conuertitur ī humorem phlegmaticū & aquosum: & ideo tument membra, & relaxantur. idcirco etiam hæc species hydropis est facilioris curationis cæteris. & hoc, quoniam humor phlegmaticus est seminutrimentum. Tertia vero est ventosa, quę tympanites dicitur: cuius causa est deprauatio & destructio caloris naturalis, adeo quod non immatet cibum ad hoc, vt sit similis membro nutrito, sed solum ad ventositatem & fumositatem. vnde non superest ei nisi actio caloris D solius & absolute & hoc, quoniam iam est in hac specie hydropis forma caloris naturalis in tantum destructa, quod effectus calor absolutus peruenerit ad hoc, quod non agat nisi opera caloris, inquantum est calor solum. & ob hoc ēt species hęc hydropis non recipit curam.

Procedēdū ē ī cura huius spēi, sicut proceditur in cura cōplexionis frigida et hūida. Super cuius [k] *[cōplexiōe] vtēdū ex signis positis in capitulo de signis dominiū humoris phlegmatici significantibus.* 110

k cognitione E

Estq; vtēdū in euacuatione horum morborū eo, quod retulimus in cura, per quam euacuatur phlegmaticus humor. Estq; cōsequenter vtēdū in his corporibus, his quæ corpus calefaciūt & exiccant, & cibo calido & subtili: & in summa curentur calefaciētibus intus & exterius, sicut fit in paralysi cum pilulis fœtidis, [l] *[*

] & similibus eductiuis. F

l & decoctionibus

Quoniam cura speciei malę cōplexionis materialis pficitur ex duobus: quorum vnum est alteratio, & immutatio illius materiæ cum medicinis eam ad se cōuertentibus cū suis qualitatibus primis: & rectificātibus etiā quod reliquum est ex malitia illius cōplexiōis materiæ, cum non sufficiunt prædictæ medicinę in ipsius conuersione & transmutatione: ob hoc quidem iussit ipse, ut in cura morborum ex humore phleg-

G phlegmatico generatorum prædicta duo obseruentur. vnde inquit: Procedendū est in cura huius spēi, &c. Et postq̄ pdict⁹ hūor educt⁹ fuerit cū medicina ppria, Imutet̃ & alteret̃ consequēter residuū ipsius cū medicinis & cibis calefaciētibus & exiccātib⁹. & hoc, qm̄ cōplexio hūoris phlegmatici frigida est & hūida: qd' in summa faciēdū est intus, & extra. Induxit aūt ad hoc, exēplū in paralysi, & in medicinis habētib⁹ ex sui natura humorē phlegmaticum educere, cuiusmodi sunt pillulæ notæ Medicis, s. fœtidæ, & aliæ medici
H næ compositæ in libris ad humorē phlegmaticum educendum.

De morbis ex melancholia generatis.

111 *OMnis morbus ex cholera nigra generatus in corpore, est sicut verruca, & febris quartana, hæmorrhoides, epilepsia, polypus, & spasmus.*

Omnes morbi, qui ex cholera nigra generantur in corpore, sunt illi, quos nunc referim⁹: s. verruca, febris quartana. hi enī ambo morbi
I non nisi ex cholera nigra gn̄antur. Verum epilepsia fit tā ex phlegmate, q̄ ex cholera nigra. Apostema ēt in naso generatum, quod nomine aīalis plures pedes habentis noīatur, s. polypus, generatur ex cholera nigra. Spasmus vero fit vel ex humiditate phlegmatica, vel ex inanitione ex siccitate. quoniam quemadmodum Gale. inquit, sicut chordæ his duabus causis adeo tenduntur, & spasmantur, donec rumpūtur, sic etiam & nerui similiter rumpuntur ex spasmo.

Et dolor ventris, &⁹ cancer, & K
morphea, & dolor capitis, & vigi 112
liarum instantia.

Dolor quidē vētris cōpressiu⁹, i. tinesmus, gn̄atur ex vētositatib⁹ melācholicis, & ēt alijs ab eis. Tumor ēt exn̄s sub hypochondrijs est vt plurimum melancholicus. Cācer vero & morphea fiunt ex melācholia. Dolor ēt capitis interdum fit ex melancholia. Ēt silr̄ vigiliarum instantia contingit ratione siccitatis ipsius.

Et apostema durum, & lepra, 113
& quod ex cibo in corporibus cor- L
rumpitur, & tussis sicca, & splenis durities, & ventositas.

Intelligit φ cibus, qui corrūpitur ad acetositatem fortem, sic corrumpatur ex melancholia. Certum autē est & notum, φ apostema durum fit ex ea: & splenis etiam similiter durities, & ventositas.

Et melancholica passio in capi 114
te, & retentio vrinæ in ea.

Contingit forsitan φ melancholia sit causa retentionis vrinę, ratiōe verrucę melācholicę exn̄tis in meatibus vrinę. M

Et passio colica, alopecia, & 115
morsus canis rabidi.

Interdum cōtingit colica passio ex oppilatione melancholica in intestinis facta, sicut cōtigit ex phlegmate, & etiam ex ventositate, & apostemate. alopecia. n. cōtingit ex quatuor humoribus.

Et[a] *[ficus,] & lac coagulatum* 116 a specie
in corpore, & algor hepatis.

Reor ipsum intellexisse φ lac coaguletur in corpore rōne melancholiæ,

A lis, & q etiam infrigidetur hepar interdum ex eadem.

117 *Et caninus appetitus, & rimulatio seu ruptura in anchis facta, & lapis factus in renibus, & vesica, & tumor ancharum dolorosus & tumor in duobus lateribus, seu hypochondrijs factus: necnõ etiam tumor in capite, auribus, palpebris & pedibus generatus.*

Intellexit q lapis renum & vesicę interdum ex cholera nigra gñetur.
B Tumor autem cõtingit vt plurimũ
a.l. nõ sp ex eadem: qm̃ *semper fit ex humore grosso & ventoso.

118 *Procedatur in hac specie morborum secundum quòd proceditur in cura, & regimine lepræ. accipiantur q; signa super ipsam ex capitulo signorum dominium melancholiæ significantium. Euacuetur ergo cum epithymo vel polypodio, & cũ alijs quæ retuli. Si autem vtatur quis calefacientibus & humectan*
C *tibus, prosperabuntur ipsius opera in eisdem.*

In hoc cap. inquit, sicut in pręcedentibus, q sumantur signa supra dñium melancholię sigñantia ex signis iam positis inter signa dñium cholerę nigrę sigñantia. Icedaturq; in cura horum omnium sm curam leprę, euacuando primo humorem istum, & consequenter alterando & immutando quod remãsit ex eo cũ medicinis ipsum ad se conuertentibus, calidis s. & humidis, eo q hũor fit frigidus & siccus.

Tractatus tertius {Practicæ} D
& est manualis opatio c{ quæ b ——
in tres diuiditur partes. c ——

Post quã iã perfeci primũ regimẽ curatiõis, icipiã nũc in operatiõe manuali: ex qua faciã primũ regimẽ ĩ venis magnis & paruis: & secũdũ faciam in carne: & tertiũ in osse. 1

Postq̃ iã pfecit opa practicæ cum cibis & medicinis, ĩcipit ex nunc loqui de ope manuali: qđ in ptes tres diuidit. quoddã. n. fit in venis, & qđdam in carne, aliud in osse.

2
E *Ex genere venarum sunt quedam, quas aperimus, & quedam quas ligamus, & [d][in parte scindimus, & sequestramus.]*

d quasdã ĩcidim⁹ & ex toto secamus

Venę ñ pulsatiles sunt, q̃ minuũt & apiunt. sed quas ligam⁹, & ĩ pte sequestram⁹, sũt pulsatiles: qm̃ cũ minuũt & ĩcidũt, ñ cõsolidãt, acciditq; morb⁹ ĩde, q mr sanguinis appellat.

Est autem mediana aperienda in omni morbo capitis & pectoris, sicut in apostemate ipsius. 3

Mediana ẽ apiẽda ĩ morbis capitis & pectoris, sicut in apatibus in ipsis generatis. & hoc, quoniam hęc F
vena habet colligantiam cũ venis capitis & cum vena *cordis.

*a.l. hepatis.

Et cephalica superior aperiẽda est in forti dolore capitis, & fluxu sanguinis narium. 4

Vena supior, q̃ cephalica applicat, & ẽ vena capitis, minuẽda ẽ spãlr in forti dolore capitis atq; morbo.

Et [e][ĩferior] ĩ medicatiõe nocumẽtorũ pectori et pulmõi cõtingẽtiũ. 5

e basilica

In-

G Inferior quidē vena dr̃ basilica, & est vena † corpis, cui⁹ duę sunt sp̄es. quarū vna appropinquāt ascellę: & ē illa, quā hic ĩtellexit. & idcirco ape riť in oĩ passione pectori cōiungēte, & toti ei qđ eidem supponitur.

† a.i. hepa tis.

6 *Et q̄ dicūtur* [f] [*almerina ar abi ĩ malitia* [*morborū splē̃s, et hepatis.*

f almadiā ĩ mala de splene.

Hę quidem venæ ambę sunt duę basilicæ inferiores: quæ etiā venæ corporis nominantur, & existunt su per basilicam ascellarem.

7 *Et in absentia basilica debet funis brachii aperiri.*

H Hoc quidem fit ratione colligan tiæ huius venæ, quæ funis brachij dicitur, cum ipsa basilica.

8 *Venæ quoq; tēporum sunt in cō tinuo dolore ipsorum, aperienda.*

Hoc fit ideo, qm̄ euacuatio ex lo co propinquiori mēbro patienti ne cessitatur ex morbi antiquitate.

9 *Et existens post aures in hemi crania, & antiquo vlcere capitis.*

Hoc etiam fit ratione affinitatis & colligantiæ.

10 *Sed quæ sunt in* [a] [*ambabus* I *oculorū extremitatibus,*] *in mor bis* [b] [*eorum*] *aperiantur.*

a ambo bꝰ oculo rū angulis b ipsorū oculorū.

Intellexit quoq; hoc esse facien dum in antiquis & chronicis passio nibus eorum: & hoc, quia tunc in tendimus locum magis propinquū eis in euacuatione facienda.

11 *Et minuatur existens in supre mo capitis in vlceribus, & aposte matibus seu pustulis in superficie & cute generatis. Vena autē* [c] [*col li sunt*] *in lepra aperienda.*

c guidegi sunt pcili ... e.

Hæ duæ venæ aperiunť in lepra K vtiliter, sicut patet experimento, & ita forsitan est inueniū. & forte ipsę habent colligātiam cū ipso splene.

Et vena frontis est aperiēda in 12 *passionibus oculi, & in cōtinuo do lore capitis, et* [d] [*tinea:*

d Gsfid. Et vena in ter nares eius qbq; phlebotomaf, cum vides bothor i pomis maxillarū, & vena.

aperiatur ēt] *in parte posteriori* [e] [ ] *exi stens in cōtinuo dolore capitis* [f] [ ] [g] [*Et existēs inter nares, meatus nasi ratiōe postula seu va riolæ faciei*]. *Et existens sub lin gua in* [h] [ ] *squanchia.*

e capitis L f & scotomia g — h asam &

In his quidē oĩbus intēdimus ex trahere aliqd sanguinis ex locis ma gis propinquis parti patienti: qđ mi nime faciendū ē, nisi cū morbus an tiquať, & postq̄ constat q̄ nō infun dantur humores ad locū patientē.

Et aperiatur vena [i] [*cauillæ*] 13 *in morbis intestinorum sub vmbi lico existentium. Et saphena* [k] [*exi stens in tibijs in morbo crurium.*]

i sub poplite k in cruribus in morbo crurum.

Saphena quidē ē vena ꝓpinqua cauillæ à parte hominis intrinseca.

Et minuatur schiatica ĩ schiati 14 M *ca: et vena pedis ĩ accidētibus eius.*

Schiatica est in morbo ipsius ape riēda, i. in dolore schiaticę, cùm an tiquatur, & constat q̄ humores nō infundantur amplius: & cum intē duntur eius accidentia, i. dolor, ape riatur pedis vena.

Venæ quoq; pulsatiles sunt ĩ do 15 *lore capitis incidenda, et sequestrā da. Et in dolore oculi, cùm etiā ti mueris ex violētia morbi, ex flu xu, & descensu aquæ ad oculum.*

Hoc

A Hoc quidem fit, quoniam quidã dolor capitis est, cuius materia existit Ifra venas pulsatiles: vnde quia nos non possumus eas aperire, sicut non pulsatiles, incidimus eas & sequestramus omnino, & sic ligamus eas primo cum filo de serico, ambas eius extremitates & latera, & cõsequenter incidimus, & diuidimus eam omnino. Et secundum hoc videtur quòd materia, quæ descendit & ægreditur ex ea, sit aliqua portio aquositatis positę & existentis in vena pulsatili.

B
16 *Cũ etiã generabitur apostema ex apertiõe ipsius, ꝑter quod fluat sanguis ex ipsius superficie, incidemus, et sequestrabimus eã, vel cauterizabimus ipsam: aut si quis maluerit, minuatur, aut vino abscidatur, et sistatur fluxus sanguinis ab ea cũ ligatura vel cauterio: deĩde curetur cũ medicinis, quibus vulnera curantur, donec sanitati fuerit restitutus.*

Diuidatur etiam, & sequestretur
C vena pulsatilis in apostemate ipsius facto ex ictu ratione alicuius rei cadẽtis super ipsum. generatur enim inde apostema ex sanguine, & tumet membrum, ĩ quo est vena pulsatilis aperta, cùm non exiuerit sanguis à superficie ipsius. & hoc est quod intellexit, cùm dixit: Cùm etiã generabitur apostema ex apertione ipsius. & est ac si diceret quòd si superponeretur ei medicina consolidatiua, tumesceret amplius mẽbrum, & augeretur ipsius apostema, donec corrumperetur & putrefieret. Cùm igitur generabitur tale quid in venis pulsantibus, curetur sic, quòd scilicet incidatur tota vena in loco tumoris, aut pars, in qua est apertio fluere permittat, & cauterizetur. incidatur tamen vnum extremum ab alio, postquàm ligata fuerit ipsius extrema, aut fiat ei⁹ absciſio cum igne. D

*Pars secunda manualis. De operatiõe in carne cum scarificatione, aut ventosis.

E
17 *Ex operibus autem in carne, facienda sunt scarificatio, incisio, & cauterizatio.* [l] *[ ] sunt ex scarificationibus quædã, ex quibus fluit sanguis* [m] *[ ] à superficie* [n] *[cum ventosis:] & hoc in corporibus patientibus vlcera, &* [o] *[variolas.]*

l* & apeĩ... seu perforatio, &
m* & ea... ris sũt, e... quib⁹ fu... git sãgui... cũ ponun... tur super eas vẽtos... & cum e... fluit san... guis
n* ——
o* ...

Intellexit ꝙ in quibusdam scarificatis superponimus ventosas post eorum scarificationem: vnde fluit tunc sanguis membri scarificati in
F ventosis. hoc autem fit ideo, vt malus sanguis existens corruptus prope cutem corporis extrahatur. Pro tanto inquit, & hoc, supple est faciendum in corporibus patientium vlcera, & variolas: quoniam materia horum morborum cõsistit in cute corporis.

Ponimus autem ventosas sine scarificatione in eo, quo intendimus solum euulsionem, & diuersionem materiæ. 18

G Qñq; ponẽdę sunt vẽtosę sine sca rificatione, sicut cum intẽdim' attra here & diuertere sanguinẽ ab vna parte corporis ad altã. & sic ponunt ventosę sub mãmis, cum est superfluus fluxus menstruorum in mulieribus: & super hepar, & splenem ĩ fluxu sanguinis narium superfluo.

19 *Et interdum coniungimus eas* a vl' supra *vacuas: & interdum cu coto* [a][ ] *vrẽte ad consumẽdum illius loci ventositates, & ad rectificandum membrorum malitiam*

H *cum caliditate.*

Intellexit ꝙ interdum fit appositio vẽtosę sine scarificatiõe cũ igne, nõ tñ rõne suctiõis: sed fit appositio hui' vẽtosę ad consumendum ventositates fortes dolores in stõacho, & in intestinis gñantes, & ẽt ad cale facienda mẽbra infrigidata.

*De operatione incisionis carnis.

20 *Quod scinditur est sicut claui, & altazar.*

Intellexit per altazar fm opinionẽ meã apata in palpebris p inuersionem palpebrarum patientia.

I

21 *Et omne quod superfluit & putresit in extremitatibus, sicut besbeia nasi, & digitus* [b][*superfluus aut inseparabiliter coniunctus, & coniunctio palpebrarum.*]

Intellexit hoc faciẽdũ esse, cũ nascit' infans cũ aliquorum horum accñtium. Et intellexit per besbeia nasi carnem gñatam similem reptili plurium pedum, i. polypo, aut porcellino. & hoc est verum, cum nõ est *magis cancerosa.

b addit' vl' superflu' & digiti cõiũcti ad inuicẽ eus & palpebra oculi, q̃ ñ pat, sed adhęrẽs

*.i. nigra

Et vua eminens, & preputiũ K *claudens eandem virga.* 22

Vua quidem eminet ratione variolarum & pustularum pcedentiũ. & prępuitum claudit virgã rõne vl ceris, quod in eo natum fuit, aut qa puer sic natus fuit.

Et caro in vlcere innaturaliter 23 *aucta, & putrefacta, & vlcus ex contusione putrefactum.*

Abscissio quidem huius cum ferro cõgruit amplius q̃ ipsius extirpatio cum medicinis putrefactiuis. & qñ cũ medicinę putrefactiuę corro dũnt carnem malã & illaudabilem, L lędunt & corrumpunt etiã aliquantulum ex carne sana, & sic remanet corruptio, nec etiã curatur vlcus tali modo perfecte & omnino.

Est etiam abscindendum quod 24 *innaturaliter augetur in lingua, & quod cadit in auribus.*

Intellexit ꝙ nodus in lingua gñatus abscindatur, & pars aurium posterior abscindatur ad extrahendũ, quod cecidit in eis.

Est etiam caro incidẽda super 25 *vitrum in membro fixum, & profundatum, spinam, aut festucam* M [c][ ] *vt inde prędicta extrahantur. Mammę etiam hominum abscindantur interdum, & varices in tibijs apparentes.*

c vl' sagittã

Abscindunt quidẽ mãmillę hominũ, cũ mãmillis mulierũ similãtur. Varices aũt sunt q̃dã venę valde grossę ĩ tibijs apparẽtes, plenę humorib' grossis & melãcholicis: & accidũt vt plurimũ valde laborãtib'.

d hęmorrhoides & qd̃ putrefit ex silla ba.

26 *Et* [d][*boaissar, & maissar.*]

Bo-

A Boaissar est caro innaturaliter aucta in ore ani: sed noissar sunt fistulę apostemosæ cum labijs & tunicis duris, quæ sine incisione & euulsione prædictarũ pellicularũ minime curant. Decet aũt φ earũ abscisio fiat vt plurimũ cũ ferro: qm̃ medicinę nõ sunt potẽtes ĩ hoc, aut augẽt & magnificãt mẽbri nocumẽtum.

27 *Et quod fuerit iam denigratũ ex pinguedine* [c] [ ] *aut putrefactum ex carne.*

c ° zirbi

Per pinguedinẽ intellexit zirbũ intestina velãtẽ. & hoc, quia ĩterdũ

B egredit zirbus, & denigratur, si quis fuerit negligẽs in repositiõe ipsius.

28 *Et ẽt oẽ illud quo elõgatur vuula, et oẽ qđ augetur super gingiuas.*

In extremitate quidẽ vuulæ contingunt interdũ apostemata chronica, quib' ipsa relaxat, nec curat ab eis absq; incisiõe. Et ĩterdũ ẽt generantur fistulæ in gingiuis, q ẽt non curantur nisi cum incisione.

29 *Abscindatur etiam caro vena* [d] [*madan,*] *& omne quod nobis aures claudit & obturat.*

d ° Medeni

C Vena, quã madan dicit, ẽ morb' quidã, qui in regiõibus calidis generat. interdũ .n. nascit in tibia quędã vena magna, cuius extremitas egredit foras, nec cessat sic egredi à corpore & augeri. Et Medici quidẽ ĩuoluunt ipsam, & ligant cũ plũbo aut alia re graui, donec cesset eius pullulatio, & consumat, & cadat. Et Gal. quidem refert se eam nunq̃ vidisse.

30 *Et omne quod* [e] [*existit super visum, & velat ipsum:*] *et quod denigratur in nobis ex præputio: &* [f] [*quod claudit anum, & tussea, & satera, & tussar, et nõ habens sexum manifestũ, & ruptura*] *vmbilici.* D

e ° Et addidi singulũ, ac qđ additũ est ĩ vagine:

f ° in mo & murũ & al sethar, vel a tezar, & vngula oculi, et hermaphroditæ, & eminentia

Tussea est apostema durum. Sed satera est inuersatio palpebrarum, & tussar est vnguis. Et ruptura vmbilici cõtĩgit ex ĩtestinis, aut zirbo.

Et vulnus, quod cõtingit ex oĩ eo quod scinditur, vniuersaliter cura cũ sutura, et oẽ membrum vulneratum consolidando ipsum. 31

Intellexit φ cura vulneris magni cõtingẽtis ex abscisiõe cuiuscũq; ẽ sutura. sic ẽt curat vuln' magnũ cũ consolidatiuis, donec consolidetur. E

Ars cauterij faciẽdi in carne.

Omne corpus cauterizatur ad sistendũ hæmorrhagiã sanguinis à vena pulsatili: aut [g] [*apertione*] *vena magna fatigãte Medicum in sistendo fluxum sanguinis ab ea.* 32

g ° sectiõe

Cauterio quidẽ vtimur ad sistendũ fluxũ sanguinis à venis pulsatilibus, aut ab alijs venis magnis, cùm non cessat per vsum medicinarum.

Fit etiam in corporibus humidis ad exiccandum ea: & in carnibus laxis ad indurandum eas: & ad calefaciendum corpora infrigidata: necnon ad tollendum humiditates egredientes à natura. F 33

Vtimur ẽt eo ĩ mẽbris humidis ad exiccãdũ ea: & sic fit cauteriũ in capite rõne stillicidij à cerebro cõtingẽtis: & ad indurandũ mẽbra laxa: & pp hoc vtimur eo in rupturis. & siñr vtimur eo ad calefaciendũ mẽbrũ pter naturã infrigidatũ: inde ẽt abscindimus humiditates nociuas,

G **Ars perforationis.**

34 *VTimur quādoq; perforatione ad extrahendū humiditatem nociuā, sicut saniem, quā sic extrahimus ab apostemate, et sanguinē alicubi corruptū, & aquā ab oculo vel grandinem, & aquā à capite, & nodum.*

Extractio quidē aquæ ab oculo est de genere perforationis, grādo ēt debet perforari. Intellexit autem p aquā capitis humiditates, q̄ generātur in tunicis capitis puerorum.

35 H *Et sicut in hydrope, & hernia aquosa, & carnosa.*

Hydrops, in qua dixit fieri pforationē, ē vterina. Herniç ēt sūt plures spēs: ex qb' carnosa, & aquosa pforari dñt, nō āt Itestinalis, aut zirbosa.

h' De cura fracturæ, & dislocationis i osse.

h [Pars tertia manualis in ossibus, cuius principium debet esse in consolidationibus fracturarum ipsorum.]

36 *QVicquid fit per operationem in osse, est sicut in fractura, aut dislocatione*
I *ipsius. Curabimus autem quancūque fracturam cum consolidatione ipsius, & reductione ipsius fracturæ ī osse, donec inde ad propriū situm reducatur, & ablatione cuiuscunq; pungentis & mordicātis ipsum, & ligatura manu facta, qua neq; laborem, neq; molestiam inferat, s non nimis forti, aut debili. Inchoetur āut fasciatio à medio ipsius, et fortificetur strictura super amplius, et ligetur, & superaddantur pululli, & desuper hastella coniunctim.* K

Cura quidē fracturæ cuiuslibet ī ossibus factæ fit cū cōsolidatiōe ipsius, q̄ sic est pcurāda. Reducantur partes vnius duarū extremitatū ossis fracti ī ptes alterius sm formā & conditionē ipsius fracturç, taliter q inde redeat os ad figurā propriā. Et si aliqua particula vni' extremitatis fracturç nō queat ingredi in extremitatē aliā, auferat in instrumento radente. Tollat ēt qđ capi poterit & L astringi manu, ex eo q frāgit & molestat patientē. Deinde fiāt ligaturæ cōuenientes sup locū fracturæ: inchoando ligaturā fasciç à medio fracturæ versus duo latera prius dicta, nō aūt inchoādo prius à superiori pte mēbri, & descēdendo post & appropinquādo ad locū fracturæ. notum est. n. qđ hic modus ligandi tollit, & phibet infusionē materię, & humorū ad locū fracturę. Docet aūt q ligatura non sit adeo violenta, q cōprimat & lædat os: neq; adeo debilis & laxa, q infundantur humores ad locū prędictū. Post āt ligaturā sunt superponēdæ hastellç ad cōseruādā M rectitudinē ambarū extremitatum ossis fracti. Consolidatores aūt mei tpis ponūt statim hastellas ī principio: melius tñ est differre appositionē ipsarum, donec de generatione apostematis in loco prædicto securetur: deinde superligandæ sunt fortiter hastellç alijs inuolutionibus.

Subtiliabimus quoq; dietā eius à principio, & in fine ingrossabimus eā, quatenus bene restauretur 37

Vtiq;

A Vtiq; dixta, cuius os est fractũ, à principio subtilianda erit, eo ꝙ apostematis generatio timeatur: est tñ cõsequenter ingrossanda, qm̃ ossa, eo ꝙ sunt terrestria, cibis terrestrib⁹ proculdubio nutriuntur.

38 *Est autem cauendum à principio, ne apostema calidum generetur, diuertendo, et* [a] *[attrahẽdo ad locum fracturæ, quod infunditur] ex sanguine toto posse,* [b] *[prohibẽdo fluxum] eius cum omni frigido competenti, & prohibendo, do*
B *nec curatus fuerit, motum patienti. Cura enim eius sine longa quiete non perficitur.*

a. repercutiẽdo qđ effunditur.
b. ita vt prohibeat fluxus.

Hoc, quod dixit, s. ꝙ præseruetur os, ne fiat ĩ eo apostema cũ vsu medicinarum frigidarũ & stypticarũ à principio est vtiq; p se notũ: necnõ ẽt ꝙ patiens debet vitare motũ, donec generatum fuerit qđ locum fracturę repleat, & restauret. Quod aũt sic generatur in loco fracturę, licet sit simile ossi, non tñ est os: & est illud, qđ vocãt Medici porũ sarcoidẽ.

39 *Cura autem dislocationis est*
C *cum eo, quod trahit ipsum os dislocatum, donec ipsum ad locum proprium redire faciat.*

Cura quidẽ dislocationis ossium est, vt quodlibet ex duobus mẽbris versus duo cõtraria latera attrahat, & paulopost eorũ parũ per tractus relaxetur, donec vnũ ex eis infra alterum ingrediatur, s. iunctura infra iuncturã. Et priores quidẽ habebãt instrũm ad hoc determinatũ, per qđ D perficiebant operationẽ intentam moderate, & sine difficultate.

Postquàm autem reductũ fuerit sic, ligetur stricte, & stet sic [c] 40 *[quanto tempore dicemus. et vtatur stypticis medicinis,] & comedat patiens cibos acetosos, donec fuerit securus ab apostemate, nec timeatur de collectione sanguinis.* [d] *[continuetur autem cura ista ad minus per mensem vnum, & interdum amplius per decẽ dies.]*

c. determinato tpe & applicetur ei stypticæ medicinæ.
d. minus tps, quo sanatur, ẽ sp. vni⁹ mẽsis aut dierũ 40.

E *Iam ergo perfeci curam oĩum morborum: & ex nunc abscindã sermonem meum, ex quo iam perfeci librum istum.*

Postq̃ membrũ reductum fuerit ad proprias iuncturas, permittatur, sicq; ad tempus pręfiniendũ. & donec constet & securus sit de generatione apostematis, qđ fit spatio triũ dierũ vel circiter, superponatur medicinæ stypticæ: cum hoc. n. euadet à generatione apostematis. & quiescat seu in trãquillitate maneat mẽ- F brum patiens ad minus per mẽsem vnum: & interdũ est necesse ꝙ moretur sic amplius per mẽsem & per decẽ dies. Et in hoc terminatur sermo noster super expositiõe horum canticorum sufficiente secundum intentionis nostræ exigentiam in eisdem.

Canticorum Auicennæ cum Commento Auerrois finis.

AVERROIS TRACTATVS DE THERIACA

NVNC PRIMVM IN LVCEM EDITVS

Cur inuenta sit theriaca compositio, & quis eius vsus. Cap. 1.

Hic tracta tus citatur ab ipso Auer. 7. col. cap. 2.

INquit magnus Medicus Amech Auer. Postq̃ deo grãs egero, dicã, q̃ quidã de amicis meis, cuius amore teneor, me rogauit, vt eius dictis satisfacerē via experimēti, & rõnis de ista medicina,
H na, d̃ qua medici dixerũt ĩ loco suo, q̃ dicta ē Theriaca: & de eo, q̃ dixerũt de operatiõib⁹ eius. Et dicam, q̃ cã, q̃ pri⁹ excitauit velle antiquorũ, vt cõponerēt theriacã, fuit, vt sanarent̃ p ea accñtia mala, q̃ accidũt à potu venenosarũ medicinarũ, qñocũq; lędant̃ ab illis, & absq; potu. & istę medicinę sunt, q̃ sumunt̃ ex animalibus, & plãtis: q̃ si specialiter experiētia pfecta notę fuerint tpe, quo lędãt, & fuerĩt ĩmediate notę specialiter, sic & specialiter ĩ curatiõe istarũ: accidit tñ ĩterdũ nobis, vt nõ eēt nobis nota, q̃ ex oĩb⁹ illis eēt, q̃ corp⁹ ĩgressa fuerit: & si nobis nota eēt,
I cõtingit tñ, vt nõ eēt apud nos medicina particularis nota opposita illi medicinę venenosę. ob hanc ergo cãm visum ē illis, qui antiquos secuti sunt, vt cõponerēt medicamē vnũ ex medicinis simplicib⁹: vt p hoc opponeret̃ ex qualibet ipsarũ cuilibet ex venenis: & vt ex illo opponeretur cuilibet veneno, siue sit nobis scitũ pticulariter, siue nõ: & apud nos sit medicina nobis nota particularis opposita illi, aut nõ. Et illud qdē, qđ ĩcitauit velle eorum, est, qm̃ curatio hoc mõ facilior ē & medico, & ĩfirmo. Vtilitas aũt, quã ex hoc cõseq̃t medic⁹, ē: qm̃ postq̃ id habuerit, nõ op; ingrere de cã pticularis ęgritudinis: tollit̃ ergo de labore quãtitas magna: qm̃ qcq̃d cõsequit̃ ex rectitudie curatiõis, & cuiuslibet sui operis, nõ est nisi ex cognitiõe cãe. Et
hoc quidē ē vnũ ex magnis fundamētis ĩ medicinā. L Et q̃ ista sit ex magnis vtilitatib⁹ inuētis in theriaca, cõiter est p se notũ. Sed vtilitas, q̃ ex cõpõne theriacę puenit quo ad medicũ, & infirmũ, ē, qm̃ si medic⁹ cognoscit pticularis ęgritudinis cãm, nõ tñ est apud eũ parata medicina ppria singularis illi tpe, quo auxiliabat̃ egro: & cũ plongat̃ terminus ĩ ĩueniēdo istã, moriet̃ interim eger. ergo hęc sunt iuuamēta theriacę simul, de quib⁹ nullus dubitat. Dubium. Et postea q̃rã si operatio medicinę, q̃ ē dicta theriaca, ē efficax in qualibet ex
medicinis venenosis, si detĩ quãtita M te medicĩę pprię illi veneno, an virtus ei⁹ sit ęqualis, an fortior, an debilior ea, & hoc quidē ĩdiget studio subtili, pfundo multũ. Et res, q̃ ad hoc nos cõmouet, ē, qm̃ posſē ē, q̃ aliquę ex medicinis pprijs, & specialibus alicui ęgritudini, ex qb⁹ cõposita est theriaca, pmutent̃ ab aliquib⁹ alijs ab ipsis: quare debilitata sit virtus medicinarũ, q̃ erat specialis illi ægritudini, et nõ curet p hãc cãm. Amplius id, qđ ex medicinis singularib⁹ pprijs ĩgredit̃ theriacã, est ps modica.

A modica. Et ppea dixerūt qdā medicorū, φ si tu pones ĩ hoc medicamine quātitatē modicā, medicīę pprię huic accnti nō cōfert sui quātitate, min⁹ cōfert theriaca, si de ea administreť modica quātitas, q̄ ē cōposita ex cōtrarijs debilitātibus virtutē medicinę pprię illi accnti: nā si accipias ex illis quālibet p se, ñ pderit ex sui paucitate, qūo ergo proderit theriaca. q̄ ex cōtrarijs est cōposita? Dicimus ergo ex hoc, φ in qualibet quātitate ex minimis ptib⁹ theriacę ĩuenies oēs spēs virtutū medicinarū singulariū, q̄ ipsi⁹ summā ĩgrediūť.

B [...]. φ in qualibet pte ei⁹, ĩuenies, v.g. virtutē opij & euforbij, & aliarū medicinarū, ex q b⁹ ē ipsa cōpositio, sicut ē inuētū ĩ qualibet pte pomi calor, sapor, & odor: sicut sunt inuēta quatuor elemēta ĩ quolibet cōposito ex eis: qm̄ eē elemētorū istorū, qñ sunt ĩ via mixtiōis, & ipsorū virtutes ĩ his, q̄ sūt cōposita ex eis, vnr eē debiliores virtutib⁹ ipsorū extra mixtionē, tūc, si res theriacę se h ȝ, sicut ē dictū, vr̄ φ oēs medicinę, ex q b⁹ ipsa cōponiť, sint ĩ qualibet parte ei⁹, & φ debiliores sint ĩ ea q̄libet ipsarū, q̄ extra eā: & crederet ex hoc, φ

C virt⁹ theriacę eēt debilior ĩ qualibet ex ęgritudinib⁹ simplicibus virtute medicinę singularis pprię illi ęgri-

Solutio. tudini. Sed hoc credibile ē falsum: qm̄ ē manifestū, & declaratū medicis, & theriaca curat fortes ęgritudines, & de experimēto theriacę ē res, q̄ nō verificať de alijs cōpositis, nisi parū & rarò. Quòd āt ĩueniať ĩ cōpositio virt⁹ maior virtute singulari, declarabiť. Inueniť. n. φ generať ex terra & aqua res durior, & grauior quolibet illorū: & ē istud plūbū: & iterū ĩuenies ĩ igne ignē fortioris calefactiōis, q̄ sit ignis ĩ sphęra sua:

D sicut ĩ ferro ignito. Verū res Theriacæ, q̄ sic ē, nō ē scita nisi via expimēti, ñ p viā rōnis. Et poss̄ ē, φ sit hęc ĩ aliqua ex medicinis singularib⁹ theriacę, pter φ sit ĩ oīb⁹ earū. i. φ aliqd sit forti⁹ ei⁹ virt⁹, q̄ virt⁹ medicinaę, ex quib⁹ virt⁹ ē cōposita. Et p hoc dicā, siue sit ita, siue nō, nō ē dubiū, φ theriaca pdest cōtra venenū: & vr̄ ēt, φ sit potus fm mēsurā ppriā, vel congruā spēi veneni: & φ ēt sit fm mēsurā fortitudinis, & d̄bilitatis ei⁹: & iste qdē mēsurę nō sūt notę p viā rōis, s̄ ȝ ñ nisi expimēto. & iā qdē hoc scripserūt antiq ĩ libris suis. Nūc āt

E dicā ĩ hoc, qđ ē credibile, & rōni ppīquū: & pria cā. pp quā ĩuēta fuit theriaca, fuit vt curarenť p ipsā nocumēta venenorū, q̄ sunt ĩ aīalib⁹, sicut in lacerto, & cane rabido, & venenorū, q̄ ĩuēta sunt ĩ plātis: sed nō cōfert ei, qđ dicūt abroys. i. napello.

Sed iuuamētū ei⁹, qđ ē ĩ ęgritudinib⁹ pculdubio cōfert ęgritudinibus generatis ex humorib⁹ corrūpētib⁹ cōplexionē, & formā corporis, sicut malitiæ humorū, ex quib⁹ fit lępra, & malitię cōplexiōis, q̄ adæquať ex paralesi: & cōfert apoplexię maiori,

F & epilepsię, & vētositati generatę in corpore hoīs ex supfluitatib⁹ nām ęgrediētibus, nō oī tñ vētositati, sed illi tm̄, q̄ ē, sicut illa, ex qua generať dolor colic⁹, & dolor stomachi violēt⁹: & qñ istę ęgritudines factę sūt ex melācholia exiñte ĩ fine maliciei, & flegmate, qđ multū elōgatur à flegmate naturali: sed ęgritudinib⁹, q̄ factę sūt ex flegmate & melācholia nō exiñtib⁹ multū extra rē naturalē, si cōfert theriaca, vl̄ nō, ad hoc inquirēdū studiū ē necessariū durū multū. Et hoc quidē dicimus ppea,

quia cōcordāt oēs in theriaca, quia nō cōfert ęgritudinib⁹ generatis ex sanguine, & cholera. Restat ergo certificare, qđ dictū ē, si theriaca cōfert ęgritudinib⁹, q̄ generant̄ ex flegmate & melāchosia egredientibus termi nū naturalē exitu. s. multo, & vtrū curent̄ à theriaca, sicut curat ea qlibet ex medicinis siccis, vel non.

Vtrū theriaca cōferat corporibus sanis. et quid in hoc Auerrois sentiat. Ca. 2.

IN principio tñ eius, qđ dicturi sumus, hic ē videndū: vtrū theriaca cōferat corpib⁹ sanis ad sanitatē cōseruādā, ita vt nō fiāt ī eis ægritudines
H aliq̄, vel nō cōferat, nisi tñ ad pseruationē corpis ab ęgritudinib⁹ magnis: & vtrū gñaliter pseruet corp⁹ ab ægritudinib⁹, q̄ generant̄ ab humorib⁹ duob⁹ factis, siue sint fortes, siue sint debiles: siue à venenis, & si nō cōfert gñaliter ad hoc, fortasse si cōfert qbusdā ęgritudinib⁹, q̄ n̄ sūt magnæ: vł̄ si fortasse n̄ cōfert. Et dicā q̄ iuuamēta theriacę in cōseruatiōe sanitatis īgredit̄ studiū difficile ad ītelligi: nos. n. īuenim⁹ oēs medicos, & nō solū Gal. imo oēs alios ab ipso, q dicūt: q̄ ad hoc, qđ dictū ē, cōfert, & q̄ nobiliores ex nobilioribus
I sui tpis hoēs vtebant̄, & singulis dieb⁹: & qdā ex eis vtebant̄ ex ea bis in die: & iste q vtebat̄ ea cōtinue, pt eā securi⁹ bibere, q̄ ille q nō bibit eā nisi ter vł̄ quater sine nocumēto. & hoc quidē scripsit Gal. ī li. suo, quē fecit de theriaca. Et d. Aboali, q̄ theriaca cōfortat à tota spē calorē naturalē, & dat ei multitudinē virtutū illarū, p quas curantur oēs ægritudines, & dat sanitatē oībus mēbris. Radix tñ verborū Gal. ē ī his multū cōtraria, & ē, q̄ medicinę, q̄ cōferūt venenis, sunt medię īter medicinas, & ve

nena, & hoc dixit ī li. suo. v. de Sim. K
medicia: si. n. nutrimētū ē, qđ cōseruat sanitatē pfectā, & medicina sanitatē lapsam: venena vero sunt, q̄ auferūt sanitatē, & medicinæ dominātes in theriaca sunt medicīæ īter medicinas, & venena: & oē cōpositū declinat ī virtute sua versus lat⁹ medicinarū vincētiū ī cōpositiōe eius: vł̄ ergo q theriaca sit media īter medicinas, & venena, & si ē media, est fortior medicinis, & debilior venenis. ergo non cōseruabit sanitatē, q̄ cōseruāt medicīæ, nec curabit ægritudines, quas ipsæ curāt, qm̄ est for
tior oībus eis. et si cōseruat sanitatē L
aliquā, erit sanitas illius, qui parat⁹ est cadere ī ægritudines humorū similiū venenis, & si iterū curabit, nō curabit nisi illā, q̄ ex illis ē. Et manifestū est, q̄ spēs minimarū ęgritudinū in hoīe nō sunt, nisi paucę. Itē dicim⁹, q̄ cōseruat sanitatē eorū, qui timēt, ne cadāt in ęgritudines similes istis. Et dicūt quidā, q̄ illi, qui cōtinuat vsum theriacę, nō opꝫ timere, vt operet̄ in eo virt⁹ medicinę venenosę, sicut dicit Gal. de illis regibus, qui cōposuerūt mytridatū, & cōseruat̄ cū ea cōplexio eius radice natu
tali. Et hoc quidē est, qđ nō credit̄: M
qm̄ cū medicīa venenosa sit cōtraria corpori, hoēs n̄ euadūt ab ipsa, q̄ nō operet̄ in ipsum, nisi postq̄ factū est sīle veneno. qm̄ id qđ in alio nō agit, ē tale, quale id pculdubio, & ei simile: & res q̄ in aliā agit, ē ei cōtraria, & iā quidē declaratū ē ī libris Antiquorū, & īter eos nō est diuersitas, & si corp⁹ hoīs, in quo, dixerunt, nō operat̄ venenū, sīle est veneno, & venenū ē cōtrariū corpori humano, tunc est manifestū, q̄ corpus hoīs illius p vsum theriacę factū est diuersum

A diuersum à corpore aliorum hominũ,& id, qđ est diuersum à corpore humano non est hõ,& ille,cuius cõplõ est diuersa à cõplõne aliorũ hominũ, nõ est posse, vt remaneat hõ, & si remanebit, nõ remanebit, ꝗn ĩ tpe pauco trãsacto redeat eius complõ ad cõplõnem illorũ,qui hñt humores venenosos. Si vero dicat aliquis,ꝙ corp⁹ hoĩs nõ patit̃ ab operatiõe venenosorũ,vt ab eis offendat̃, nec ex hoc dicẽdũ ẽ silẽ eẽ venenis, sed hoc est, quia cõplõ illi⁹ est ĩ vltimo cõtraria medicinarũ venenosarũ,& est fortior venenis intm̃ ꝙ ĩ ipso nõ operat̃, & vicet hõ venenum B istud ita, ꝙ ñ vincit̃ ab ipso. Ad hoc dicim⁹ si sic est, vt̃ ꝙ corp⁹ hominis redeat ĩ hoc silẽ medicinis vincẽtib⁹ venena,& eẽt hoc corpus mediũ inter medicinas,& venena.& vt̃ ꝙ nõ remaneat eius cõplõ ĩ termino nãli & ille qui ꝑmutat̃ à termino naturali ea ꝑmutatiõe, quã dixim⁹ posse est, vt corrumpat̃, & hæc corruptio ꝓculdubio ẽ ęgritudo,& si reperiatur, eius cõplõ vt redeat ſm modũ, quẽ diximus,silẽ est ei,qđ quidã dicunt,ꝙ ĩueniunt̃ quidã,q fuerũt vsi veneno tm̃,qđ cõuertebat̃ eis in nu- C trimẽtum,& hęc ẽ res, q egredit̃ viã naturę. Et de cõsuetudine quidẽ artis medicinę nõ est, vt res exerceat̃ ĩ corporib⁹ nãlibus, q egrediunt̃ viã naturalẽ. Et corpa,quib⁹ nõ cõfert ſm plurimũ sanitatis vsus theriacę, sed egrotare facit ista, nõ iuuant̃ ẽt ꝑ istã ĩ curatiõe ægritudinum, & si ęgritudines ẽt istę debiles eẽnt,& ex humorib⁹ silib⁹ venenis. Et hoc ẽ, qđ diximus nos ĩ hac re. Et ego quidẽ iã præcepi socijs meis famosis in arte medicinæ, qui curabãt filios regũ,vt ꝓhiberent eis vti theriaca ĩ regimine sanitatis,& nõ vterent̃ ea cõ D tinue. & quia nõ consenserunt mihi, dãnificauerunt eos multũ; quia cõtinuare vsum theriacæ nõ ẽ multũ debitũ ĩ cõseruatiõe sanitatis,cuius cõplõ,est sicut cõplõ, q repta est vt plurimum hoĩbus:& si sic est,nec ẽt meliori cõplõni, q̃ cõsiderãt medici,q raro repit̃, vt dicunt: sed super eã rememoratus sum, vt sit eis statera põderis, qđcunq; ex corpibus ab ęqualitate lapsus fuerit: sic ẽt nõ inuenimus cõplõnẽ, in qua generent̃ ægritudines silẽs venenis, nisi parũ, & si sic est,totũ qđ dictum est,oportet ꝙ nõ vtat̃ aliquis theriaca in cõ E seruatiõe sanitatis,q est repta ĩ pluribus hoĩum, & maxĩe ĩ illis, qui in eis sunt iuuenes. ista.n. sanitas,q ſm plurimũ est repta in hoĩb⁹, dignũ ẽ ꝙ dicat̃ naturalis,quia res nãlis est ĩ ea ſm maiorẽ victoriã. sanitas.n.q est ĩ fine ꝑfectiõis, nõ est inuẽta,nisi parũ, sic & ægritudo q est ĩ fine maliciç nõ ẽ repta nisi parũ,& hęc sunt duæ extremitates q sibi inuicẽ contrariant̃.& id qđ est inter eas,est medium,qđ est inuẽtum ſm plurimũ. & si sic: est hæc,& illa species sanitatis,ad cuius cõseruationẽ factę sunt medicinæ,q ab ęgritudine futura de- F fendunt, & ad cuius ẽt ægritudinis curationẽ factæ sunt medicinæ,quę curãt ægritudines,q ſm plurimũ reperiunt̃ in ijs tpibus: qm̃ medicinę quibus curamus istas ægritudines, sunt gña alia medicinarũ à medicinis,quib⁹ curant̃ venena. Medicinæ vero cũ quib⁹ curam⁹ venena, sunt medię ĩter medicinas & venena: & radix ẽ vt nõ vtat̃ medic⁹ in curatione ęgritudinũ medicinis,cũ quibus curant̃ venena. hęc.n. genera medicinarũ sunt in noĩe & nã diuersa.

Dubium.

Solutio.

¶ Quibus egritudinibus conferat theriaca, & quibus non. Cap. 3.

SEd, qm̃ egritudines, q̃ exeunt na turã aliarũ egritudinum, sunt si miles venenis: & similant̃ et̃ medicinę, q̃ curãt venena sua operatiõe, operi medicinarũ, q̃ curãt istas egritudines. ideoq; theriaca est cõposita ex duab⁹ spẽbus medicinarũ, & generat̃ in ea cõplõ. media inter medicinas, q̃ sunt medię ĩter medicinas, & venena. & pp hoc ẽ posse vt curet aliquas ex ægritudinib⁹ alijs ab ijs, q̃ similãt̃ venenis. Et id, qđ mihi vr̃ ĩ hoc, ẽ, φ medicinę, q̃ curãt egritu-
H dines generatas ab humorib⁹, adiuuãt medicinas, q̃ curãt venena, sed nõ ẽ cõuerso, nisi egritudines similẽtur venenis: illas, n. adiuuãt. vr̃ id qđ est min⁹ eis, parũ, & meli⁹ ĩ eo qđ diximus, ẽ, vt pprinent̃ medicinę curãtes egritudines egritudinibus tm̃, & curãtes venena venenis tm̃. Sed, qm̃ theriaca est cõposita ex duab⁹ spẽbus, iõ resultat hęc medicina aggregata ex egritudinibus & venenis, s; nõ oĩbus egritudinib⁹ gñaliter, sed tm̃ illis duabus spẽbus, ĩ. pdictis, vel illis, q̃ sunt eis primę. sed, quia distinguere has duas spẽs ægritudinũ
I est qñq; difficile medico, iõ necesse est vt bñ puideat in dãdo theriacã in cura egritudinũ. Et ppea subtilizãt medici in mẽsuratiõe pot⁹ theriacę in egritudinib⁹, plus q̃ in alijs medicinis cõpositis. qm̃ in theriaca sunt medicinę curãtes venena. & si vtunt̃ eis ĩ egritudinibus, necessariũ est, vt hoc fiat cũ cautela magna. & iõ in egritudinib⁹ fit minor pot⁹ ẽi potu cõtra venena, & diuersificatur potio theriacæ in venenis fm fortitudinẽ veneni & eius debilitatẽ. Et similitudo, q̃ est inter medicinas, q̃ curãt venena, & illas, q̃ curãt egritu- K
dines quas iã diximus, ẽ, φ oẽs operatiões, quas efficiũt medicię ĩ egritudinibus, sunt eędẽ cũ eis quas cõplẽt medicinę proprię venenis, i. curãtes venena. qm̃ sicut q̃dã ex medicinis proprijs egritudinũ sunt, q̃ curãt egritudines suis qualitatib⁹, i. calido, frigido, sicco, & humido, qm̃ egritudiẽs fiũt ab illis, & ẽ vt q̃libet curet̃ suo cõtrario. i. calido, & frigido, & ẽ cõuerso: sic̃ et̃ sunt ex medicinis venenosorũ, q̃ opant̃ ex suis qualitatib⁹ pdictis. & sic sunt ex medicinis ægritudinũ q̃dã q̃ curãt primis suis virtutib⁹ et tertijs, sicut dis- L
soluẽdo, aperiẽdo, leniẽdo, & faciẽdo totũ id qđ purgat mẽbrũ ab humorib⁹, & atrahit eos à corpore. i. à mẽbris nutritiõis, & mot⁹ & sensus, & mẽbris virtutũ extimatiuę potentię aĩæ. sic̃ sunt ex medicinis venenosorũ q̃dã medicinarũ, q̃ id faciũt suis virtutib⁹ secũdis, & tertijs. Amplius sicut sunt ex medicinis q̃dã, q̃ curãt eas p id, qđ sequit̃ in cõpositis mixtiõe q̃litatũ. 4. & qđ vocat Gal. totã speciẽ: sic̃ et̃ sunt ex medicinis venenosorũ, q̃ id faciũt à tota specie earũ, si venenũ sit operãs à tota spe- M
cie, & hæc. n. venena sunt deteriora oĩb⁹ alijs, sicut egritudines, q̃ à tota specie earũ sunt mortiferę vel pestiferę, sunt deteriores oĩbus alijs, ĩ tm̃, φ nõ ĩuenit̃ ĩ eis cura nisi accideret φ ĩuenirent̃ medicię, q̃ eas curarẽt à tota spẽ. & si totũ hoc ẽ sicut dictũ ẽ: φ theriaca ĩ se vnit duas spẽs medicinarũ sic̃, vr̃ mihi φ curet venena curatiõe pfecta, & curet et̃ egritudines similes venenis. sed ĩ egritudinib⁹, q̃ ñ sũt hmõ i pl⁹ nocet, q̃ pfit, sicut nocẽt medicię fortes ppinatę egritudinib⁹ debilibus: & sicut et̃ nocent

... est medicinę curātes ī cōseruatiōe sanitatis: sed medicinę cōseruātes ī curatiōe ægritudinū nō īprimūt effectū, de quo sit curādū, & istę medicinę sunt cib⁹, & medicina simul. Et ego quidē ītellexi de antiquis medicis, ꝙ ipsi nō curabāt, nisi cū cibis, q erāt cibi & medicīa. & hoc erat, qa hoīes illi⁹ tpis ꝓhibebant p leges & decreta eorū ab vsu malorū nutrimētorū & malis cogitatiōib⁹, & cogebant exercitari à magistris exercitio cōueniēte cōplexiōi cuiusq; illorū: & ſm hoc vr mihi ꝙ theriaca n̄ erat eis necessaria, nisi cōtra venena

B & si forte erat eis necessaria ad euacuationē ægritudinū n̄ sumebāt de ea, nisi modicū. qm̄ Gal. & post eū, & multi ex antiqs dicūt, ꝙ plurimæ ęgritudinū, q currūt tpe nr̄o, sūt nouellę sicut pleuresis, et apostema mēbrorū principaliū, vt cordis, hepatis, cerebri, & similiū eis. & pter istas sūt multę ex ęgritudinib⁹ exeūtib⁹ nām aliarū exitu multo, & q īterficiūt subito. & si totū ē ita istę, qui vtit illo tpe theriaca vel pcepit ał́s, necesse ē vt sit sapiēs ī fine sapiētię pfectę, pcipue cū voluerit vti ea ī curatiōe ęgritudinū, vl ī cōseruatiōe sanitatis pti

C cularis ſm eū, q parat⁹ ē labi ī ęgritudines humorū similiū venenis. & hoc quidē dixi, sicut ītelligere poteris ꝙ gen⁹ idē medicīarū curat ęgritudines aliquas & ꝯseruat corp⁹ ab eis: sed meli⁹ ē vt dicam⁹, ꝙ ęgritudinē curātes, sūt fortiores medicinis, q ab illis ꝯseruāt. Op; ēt ꝙ sint medico medicīę scitę & fortitudīe & debilitate ſm gradū morborū ęgritudinis, ad q̄ parati sūt labi, sicut ēt op; scire medicū medicinas, cū qb⁹ curat ſm gradū timoris ęgritudinis in fortitudine & debilitate, cū stiuerit totū gen⁹ hoc: sed gen⁹ ęgritudinū, D q fiūt ex humorib⁹, & q ex venenis & genus medicinarū, & oppōnē cuiuslibet spēi illorū, & eē theriacę, & ei⁹ cōpōnē ex duab⁹ spēb⁹ medicinarū, & pp quā cām īuēta ēt fuit à primordio ei⁹ cōpō, & q sit ei⁹ cōpōnis cā, posse erit ei vt sciat qn̄ hō vtet ea, & qn̄ n̄ vtet. Et ego narrabo tibi vbi ē licitū uti ea & vbi n̄. & dicā ēt illā, ꝙ dixerūt hoīes & qd̄ exptū ē d̄ ea, & ꝙ verificatū ē de nā ei⁹ ī hac re, & ei⁹ opatiōib⁹ ī corporib⁹ humanis.

Et dicā, ꝙ cōsuetudo medicorū ē diuidere ęgritudinē ī simplicē & cōpositā, & iterū diuidūt simplicē ī malā cōplexionē, q ē cū mā, & illā q ē sine mā: ī cōplexiōe āt mala sine mā nō vtunt theriaca, siue illa sit calida siue sicca, et cū fuerit ī fine violētiæ suę, sicut ē febris ethica, siue ęgritudo sit vlis, siue ꝓpria ī mēbro. ī mala cōplexiōe cū mā vtunt ea, qn̄ fuerit ex flegmate et melācolica existētib⁹ ī fine malitiei, & n̄ vtunt ea ī ęgritudinib⁹ sanguineis, nec colericis: nā si qn̄ colera fuerit exiēs terminū naturalē: & ī ipsa ē multū cautela iterū necessaria, sed si cū ea sit fe. n̄ vtitur ea parū vel multū. si vero n̄ ē fe. & fuerit cholera eruginosa vl prassina, ex qb⁹ fit vomit⁹ & flux⁹ uentris F fortis. In alia āt ēt op;, ut sit cautela maior, alia ...inor, & ē qm̄ cū cholera sit calida n̄ ē licitū uti ea ī peccato ei⁹. Sed qm̄ hęc spēs choleræ n̄ recipit digestionē nec alterationem medicinis ei cōtrarijs & theriaca inualescit sup eā, & eius substātiā destruit & extrahit & iō ut ut in ea cōferat si decē, & ordine nāę & euacuatiōis. & ē ī hoc ut medic⁹ aspiciat ad duo mala & qd̄ forti⁹ ē curet & forti⁹ ei⁹ ē piculū deueniēdi ad mortē subitā.

De ægritudinibus E simplicibus.

G subitā. In fluxu āt diuturno cāto ab humorib' frigidis, & humidis vr̄ mihi, ꝙ cōueniat theriaca, & sit cōueniens ad curā: & iā dixerunt medici ꝙ theriaca curat flux' vētris diuturnos, quorū cā ignorat, & vr̄ mihi ꝙ hoc dixerūt, qm̄ sicut ī theriaca sūt ex medicinis venenorū, quorum cā ignorat, sic ēt ī ea sunt ex medicinis ęgritudinū, q̄ similanť venenis. Ego tn̄ fluxū vidi diuturnū, q erat ex cholera & melācholia adustis, & ꝑceperūt patiētī vti theriaca, & mortu' ē. & ꝑꝑ hoc laudabile ē apd me vt nō vtať aliqs ī fluxib' theriaca, nisi ī eis

H q sūt de materijs frigidis: & mēbris frigidis, si āt fuerit ď hūorib' adustis ęqlitatē exeūtib', ñ vtūť ea, nisi exit' eēt p adustionē similē venenis. si v̄o fuerit adustio pauca, theriaca adustionē augebit, tn̄ ī fluxib' & vomitib', qb' timeť aduētus mortis subitaneę, sicut in illis, ī qbus ꝑꝑ magnā comestionem accidit, dicunt, ꝙ multū cōfert ī hoc. & cū dixerīt ꝙ cōfert ī fluxu diuturno, nō dixerūt, si fluxus sit ex humorib' calidis aut frigidis: & hoc sic dictū eē nō ꝑt. & vtuuť theriaca ī fluxu sanguinis nariū, & ī cōstrigēdo fluxū sanguinis

I p anū & mestruorū, qn̄ sup̄fluunt. qm̄ theriaca .s. noua qñq; confert multū. nā p eā ingrossať sanguis ꝑꝑ id qđ ē in ea de opio, & cōfortat virtutē cōtinētē sanguinē ī venis ꝑꝑ id qđ ē ī ea de medicinis stypticis. qm̄ ē oñsū nobis, & manifestū, ꝙ sāguis nāliter ē ī eis: & Gal dabat eā illi, q spuebat ex pulmone ꝑꝑ solutionē cōtinuitatis accñtē ex vlceratiōe rerū acutarū descendētiū a cerebro: & eius qdē iuuamēta ī hac ęgritudine sunt multa, & cū illa qñq, sedat & tollit tussim illi, q hēt eā ꝑꝑ opium, qđ ē ī ea, & desiccat vuln' ꝑꝑ medicinas desiccatiuas humiditatis accñtalis, q̄ ē ī ea: & ꝓuocat sōnū: & maxīe qn̄ ē recēs & * alopharlo, qa sm̄

K ꝙ mihi vr̄, nō ē meli' sanguini exeunti à pulmone, & cōfert ēt alijs mēbris à pulmōe, qm̄ ē efficaci' ī cōgelatiōe sanguinis augēdo somnū, & sedatiōe tussis: & iterū cōtigit, ꝙ theriaca cōueniat morsib' aīaliū, ex qbus causať flux' sanguinis: sicr ergo ꝓdest in cōsolidatiōe vulnerū pulmonis. & dictū antiquorū est ꝙ theriaca cōfert ī pricipio hecticę, & cōfert vulneri pulmonis ī pricipio, & ī

L fine, & cōfert ēt oīb' ęgritudinibus neruorū, q̄ ęgritudines neruorū sūt ex mēbris frigidis, & curat apoplexiā, & paralysim, & curat torturā faciei & spasmū, & tremorē qn̄ sūt ex mā, q̄ nō est calida. Et qa dixerunt quidā medicorū ꝙ conuenit alicui ex spēb' spasmi, s. ei q ē ex calore, vr̄ mihi ꝙ si acciderit nō est, nisi p viā accñtis, ñ p se. s. qa ī neruis fiat ęgritudo: & dixerunt ꝙ confert venenis medicinarum corrosiuarum, super quas tp̄s ē ꝓlongatū. & vr̄ mihi ꝙ si sic ē ꝓdest qa ipsa incidit & frangit mām illi' veneni, qđ ē in fine illius

M maliciei, & qñq, exiccat vulnera, q̄ accñt post venenū. Caue ne des eā, qn̄ sūt ex cholera, & ꝙ sint antiqua, qm̄ qn̄ sūt antiqua vtimur ī eis medicinis fortib' ad mūdificationē vlceris ī tm̄ ꝙ qñq; intromittunť trocisci de arsenico. & hęc vlcera cōsumūt carnē, qn̄ fiūt in mēbris maxime, q̄ velociter sumūt putrefactionē, & qn̄ sunt ī mēbris calidis & humidis, & qn̄ sunt in locis vel mēbris expulsiōis: sicut ī testibus vel vesica. & dare theriacā in pricipio lęprae ē valde vtile: & hoc ē manifestum. &

ēt

A et in ægritudinibus inficiẽtibus cutẽ,& sinib⁹ illis. Et dixerũt, vt hõ vtatur ĩ pricipio hydropisis: & hoc ĩcedit via rõnis, si cũ ea nõ sit febris, & nõ sit ex cã calida: sed dixerũt ꝙ in hac ægritudine detᷣ cũ aceto. & hoc qdẽ est accñtale, qm̃ acetũ lędit hepar, sed miscetᷣ ipsũ, qm̃ vr̃, ꝙ acetũ acuat siccitatẽ,& diureticitatẽ: meli⁹ tñ ẽ, vt hoc fiat ĩ hydropisi, ꝗ ẽ cã splenis: vel posse ẽ vt acetũ detᷣ ĩ duritie hepatis, ꝗ ẽ pp hydropisim, postq̃ pfecerit sic ꝙ hydropisim diminuat, vl' detᷣ pp aggregationẽ medicinarũ, mollitiuarũ, & dissolutiuarũ, ꝗ sunt ĩ theriaca ad dissoluendũ B duriciẽ: & acetũ cõfert ĩ hoc multũ admixtũ medicinis mollificatiuis. & posse ẽ ꝙ hoc sit verificatũ p experiẽtiã, qm̃ rõ nõ trãsgreditᷣ hoc, nec hoc dẽt ĩmutari à solutiõe, qm̃ vtile, ĩquãtũ vult rõ. nũc ẽ rõ vti eo donec videatᷣ id pp experiẽtiã: istę qdẽ sunt plures ex ægritudinib⁹ cũ mã, ĩ ꝗb⁹ fm plurimũ cõfert theriaca, ꝗ ẽ ex melãcholia et phlegmate, & ex illis ex eo ꝙ ẽ cõpositũ ex eis, & vtũtur ea ĩ dolorib⁹, quorũ est cã vẽtositas nãm egrediens, sicut ventositas cholerę. Caue tñ ne des theriacã in C ęgritudine cholerica, cui⁹ cã est sanguis. vel cholera, vl' apostema, & vl' nõ detᷣ ĩ aliquo dolore, q generatᷣ ex apatibus, quia apata, ꝗ fiũt cũ dolore fm plurimũ sũt de gñe apatũ calidorũ. & da eã in dolore stomachi, renũ,& vesicę, si cũ eo nõ ẽ apa, nec expectetᷣ post ipsum. Et dixerũt quidã, vt detᷣ theriaca in dolore lateris: nõ detᷣ, nisi dolor fuerit plõgat⁹ pp humorẽ vẽtosum, vl' si nõ ẽ fe. & detᷣ ĩ potu ĩ difficultate fœt⁹, vel partus, sicut narrauerunt medici. & hoc tñ ĩdiget cautela, qm̃ fm plurimũ ĩter

ficit embrionẽ, & qñ moritᷣ part⁹, fit D difficultas pariẽdi. s. maior. & poĩe est, ꝙ nõ cõferat in difficultate partus, nisi difficultas partus sit ex difficultate virtutis expulsiuę, vel ppter mortẽ embrionis, & quia theriaca expellit sanguinẽ menstruũ, expellit embrionẽ. In ęgritudinibus autẽ cõpositis, ꝗ sunt sicut apostemata, & febres duarũ spẽrũ, dixit Gale. ꝙ confert, si fe. fuerit quartana, & post apparitionẽ digestiõis: sed añ digestionẽ facit crescere febrẽ: & cã huius est, qm̃ humores post eorũ digestionẽ ad expulsionẽ mouentur fm motũ naturæ, qm̃ nã immutat in il E lo tpe humores corruptos, & si detᷣ in principio, mouentᷣ motione violenta, & corrũpuntᷣ & expanduntᷣ p corpus, & crescit mã febris: & cã huius est, qm̃ digestio naturalis mouetur in tpe determinato scito. Etiam narrauit Gal. ꝙ iã accidit⁹ Audino philosopho, super quẽ cõuenerunt medici rõcinari, vt daretᷣ ei theriaca in principio suę febris, cuius cã erat melancholia, et crescebat eius fe. ex ea, & cõuenerũt, ꝙ confert febribus diuturnis, in quorũ paroxysmorum prĩcipio agit frig⁹, & cõfert febrib⁹ F ꝗ incipiũt cũ tremore forti: sed fm sermonẽ Gal. impedit digestionem qm̃ fortitudo tremoris & frigoris ĩ accidit fm plurimũ, nisi ante digestionẽ. nisi intelligam⁹, ꝙ digestio, quã nominauit Gal. sit tm̃ digestio ĩ fe. melãcholię, qm̃ ille humor nõ digeritur, nisi in tempore longo: & ppea illa feb. prolongatur. febres autẽ phlegmaticę fm plurimum sunt minus longæ, q̃ melancholicę, & recipiũt citius digestionẽ. & ẽt theriaca in his ægritudinibus nõ ponit timorẽ de morte ægri, & uiolẽtia illorũ

De ægritudinibus cõpositis

G rũ accñtiũ, qm̃ medicię istę sunt similes uenenis. In apostematib⁹ aũt, & maxiæ calidis nõ dat maxie si cũ eis est febris, sed ĩ apostematib⁹ duris ꝓdest, si detĩ potu. sĩr qñ sunt ĩ pricipalib⁹ mẽbris. & eadẽ ẽ rõ ĩ melãcholia, q̃ generata ẽ ex humorib⁹ grossis. Et medici cõueniũt, vt detĩ potu ĩ qualibet ęgritudĩe cũ re cõueniẽte, sicut ꝓceperũt ĩ dolore lateris cũ decoctiõe assiar, et ĩ dolore renũ cũ decoctiõe granæ: & ĩ hoc est necessaria ꝓuisio, si detᷣ cũ decoctione granæ, vel non. In anno vero cuius aer ẽ totus calidus, dari ꝓhibetᷣ, qm̃
H tunc calida multa accidunt apata.

Quomodo theriaca corpus iuuet, & quomodo non. Cap. 4.

ET dicã nunc modũ, fm quẽ ponitᷣ nũc theriaca curare istas ęgritudines, & gñaliter qũo curat eas q̃libet ex medicinis alijs ĩ anno tali. Et nõ dixerũt medici cãm sufficiẽtẽ: illud aũt qđ ĩuenit ĩ hoc dictũ ex pricipijs nãlib⁹, ẽ, ꝙ totũ q̃dẽ, qđ ſperam⁹ de medicinis ĩ earũ opatiõibus ex virtutib⁹ primis & secũdis & tertijs, & gñaliter ĩ hoc, qđ dictũ est, tota spẽs ẽ ꝑ operationẽ caloris innati exiñtis ĩ corpore: & totũ hoc ẽ
I ex ꝓcepto dei, & hæc virt⁹ q̃ digerit & expellit humores corporis est ex calore nãli, sed attribuitᷣ medicinis, qm̃ medicinę mutanᷣ ad calorẽ naturalẽ, sicut mutanᷣ ligna ad ignẽ, q reddiᷣ ĩ his duob⁹ fortior, sicut medicinę. & hęc virt⁹ si ñ eẽt ex pricipio nãli, & ex calore nãli, nõ cõferet illa medicĩa, sed medicĩa ẽ, q̃ dat hãc virtutẽ calori nãli: sicut inuenimus spẽs ei⁹, qđ cõbustibile ẽ ꝙ. ſ. mutatᷣ ad opera ignis. & hoc quidẽ manifestũ est opificibus, qui opanᷣ cũ vna cõbustibili specie. Et ĩ hoc errauit

Auic. qui dixit ꝙ theriaca dat calori K
nãli generalitatẽ virtutũ, q̃ sunt ĩ ipsa, & cõseruat sanitatẽ corpis, & adiuuat ẽt caloris nãlis virtutẽ ĩ curatiõe ęgritudinũ, sicut ipsum iuuat ĩ curatiõe venenorũ ꝑ generalitatẽ virtutũ, q̃ sunt ĩ ipsa. et nõ ẽ, vt Auicẽ. vr̃, qm̃ virtus caloris, cũ quo conseruaᷣ sanitas corporis, iuuaᷣ ĩ hoc tm̃ p vsum bonorũ ciborũ ex his, q̃ comeduntᷣ. & res q̃ p ipsum adiuuãt ĩ curatiõe ęgritudinũ, q̃ accidũt, sũt medicinæ, q̃ adiuuãt, ĩ quãtũ est eis virtus ꝓpria cõtra illã ęgritudinẽ, et res q̃ ipsũ adiuuãt cõtra venena, sũt
medicinę q̃ sunt dictę cõtrarię venenis. Theriaca ãt, vt diximus, q̃a adiuuat calorẽ naturalẽ, qui operaᷣ ĩ veneno, adiuuat ẽt ĩ opatiõe ęgritudinũ, q̃ sunt similes venenis, & ꝑ hãc eãdẽ cãm cõseruat sanitatẽ ẽt, q̃ est ꝓpinqua vt muteᷣ ad ægritudines cõtrarias, & ĩ hoc ẽt assimilaᷣ calori nãli, qm̃ ĩquãtũ ipsa sensibilis est, & ad oculũ ẽ res vna, & si eã cõsideres, ĩuenies ĩ ea opatiões plures: & sĩr ẽ eẽ caľis nãlis, qm̃ cũ ipsũ ĩspexeris, ĩuenies ipsũ vnũ, sʒ cũ ei⁹ opatiões ꝯsideraueris, ĩuenies ipsas plures, & theriaca q̃dẽ ẽ ĩ fine iuuamẽti, q̃ opaᷣ ĩ reb⁹ distĩctis & d̃terminatis † M
& tpibus. Et postq̃ iã deuenimus ad hũc locũ, ñ remanet aliq̃d de eo qđ loq volum⁹, de quo null⁹ eorũ, quos nominauim⁹ ꝓter nos, locut⁹ ẽ. Firmaui tñ hoc dictũ meũ ex dictis antiquorũ, & hoc solo q̃s mereᷣ laudẽ, & honorẽ, & nõ solũ ipsi, qui iã pręfuerũt, verũetiã ex hoĩb⁹, qui futuri sũt, nec remãsit hic loq nisi ĩ q̃titate, & mẽsura pot⁹ ei⁹. istę tñ mẽsurę sciunᷣ p rõnem, sed verificanᷣ experimento, sicut accidit ĩ operatiõe theriacę, & operatiõe aliarũ medicinarum

A tũ nobiliũ, & numerabiliũ. qm̃ illæ pri⁹ sunt cõpositę p rõnẽ: & pp hoc oẽs sunt verificatę p expimẽtũ. & pp hoc oĩs medicina, q̃ ẽ cõposita p rõnẽ, nisi prius q̃ detᷣ alicui, vt verificetᷣ p experiẽtiã, est dubia & diminuta. & pp hoc res medicinarũ, quas medici daturi sunt alicui nobili, expiãtur pri⁹ ĩ aliquo rustico hñti cõplexionẽ effrenẽ, siluestrẽ, & post dẽtᷣ illi eã: quia cũ certificat⁹ fuerit medic⁹ p rõnẽ, ꝙ ẽ bona & vtilis: & post hoc approbata fuerit experimẽto, ꝙ virt⁹ eius ẽ cõtra rẽ, ad quã intendit .i. dirigens ad finem, quem quærit, B tunc quidẽ põt vti ea, vbi voluerit.

De Quãtitate theriacæ exhibẽdæ. Ca. 5.

ILlud ãt, qđ coegit antiquos ĩquirere quãtitatẽ pot⁹ theriacę, est id qđ coegit eos vt põderarẽt, & mẽsurarẽt medicinas ĩ quãtitate, & qualitate, & dicũt, medicina ẽ in hoc gradu, & datᷣ ĩ hoc põdere, cũ potatᷣ: qm̃ ipsi sciũt ꝙ op₃, ne virtus medicinarũ sit fortior ęgritudĩe, sed ñ vt operetᷣ ĩ corpore opationẽ similẽ medicinæ magnę & fortis virtutis. i. faciẽtis corpora egredi terminũ naturalẽ, qm̃ si sic eẽnt illa curata, curarentur alia: & pp hoc op₃ vt diuersificetur C quãtitas ĩ medicina ſm diuersitatẽ virtutis patiẽtis, & cõplexionẽ, & regionẽ, & ętatẽ, & pĩculũ patiẽtẽ, si ęgritudo ẽ pĩcularis. & quãto medicina est fortior, tãto ei⁹ operatiões in corpe sunt fortiores, qm̃ oĩs medicina ẽ cõtraria corpori, sed cõfert ipsi inquãtũ cõtrariatᷣ ęgritudini, q̃ ẽ in ipso: & pp hoc op₃, vt virtus medicinę sit fortior ęgritudine, sed nõ multũ: qm̃ superfluitas forte faciet ęgritudinẽ nouã illa remota, & quia medicinæ nõ cõferũt vtᷣ nõ tpe ægritudinis, iõ impoẽ est vt cõseruẽt sanitatẽ pfectã, cõseruant D tñ sanitatẽ lapsam. & iõ medicina diuersificatᷣ in hoc ſm ęstimationẽ futuri laps⁹, & ſm spẽs ęgritudinũ antiquas, ad quas paratũ ẽ labi. & sic ẽ manifestũ iã qđ dixim⁹, ꝙ theriaca cõfert sanitati, q̃ parata ẽ labi ĩ ęgritudines magnas, vel ad ęgritudines, q̃ vadũt, & redeũt, & ista est sanitas decrepitorũ, quorũ virt⁹ ẽ debilis. & iõ plus cõfert decrepitis, q̃ alijs hoĩb⁹, qm̃ ab eis nõ recedit debilitas, & post dcrepitos cõfert magis senib⁹. Iuuenes aũt nõ op₃, vt vtantᷣ theriaca, nec parũ, nec multũ nisi eis accidẽrẽt ęgritudines, quas iã dixim⁹, & E est qa medicina, ĩquãtũ medicina, ẽ cõtraria corpori humano. s. sano. Et op₃, qui ea vtitᷣ ꝙ aspiciat ĩ quãtitate ei⁹, & maxĩe cũ medicina ẽ fortior, & quia virtus theriacę ẽ cõtraria corpori humano ĩ fine cõtrarietatis, op₃ vt sit quãtitas, q̃ datur de theriaca minor alijs medicinis, & op₃, ꝙ sit ei⁹ quãtitas scita. In medicinis autẽ q̃ purgant, op₃ vt inquirãt p rõnẽ, & aspiciãt quãtitatẽ, quã dãt ĩ qualibet ęgritudĩe, vt post hoc verificetᷣ p experiẽtiã: & op₃, vt sit scita quãtitas medicinę, q̃ experitᷣ: et posse vt diuersificati sint medici ĩ ali- F quib⁹ earũ diuersitate iusta. Nũc ãt narrabo qđ Gal. dixit ĩ hoc ſm Democritũ. Inquit Democritus, da in potu de theriaca illi, qui timet, ne ĩ suo potu ponatᷣ venenũ, & illi, cuius cibus est venenũ, & maxime qñ vomuerit, totũ, qđ de isto comedit, & da istis ter vel quater, & ñ facias, donec testimonia sint vera, ꝙ venenũ sumpserit, & detᷣ illi quẽ memordit aĩal, post cuius morsum inuadit eũ sitis. et detᷣ morso à cane rabido, qm̃ morsus istorũ est morsus malus, &

G detur morso ab aīalibus marinis hñti bus venenũ, & illi, quẽ pungit aliqđ ex aīalibus paruis sicut vespę, & licet aīal qđ est dictũ rutella, & id interficit. & posse est, vt sit aranea silue stris, vel aranea, et sit mẽsura, q̃ datur albendatorũ cũ põdere. xv. vel vini lymphati & nõ sufficiat cũ vna vice ad attrahẽdũ malũ morsum, ĩmo si vis timorẽ abijcere op3 eã multotiẽs sumere, vt theriaca vincat dolores. à quibus dubitatur corpus periclitari ꝑpetuo, & detur in febre, q̃ inuadit vna die & dimittit alia: & tremori, & maxime cũ ęgritudo est cũ dolore, & ĩ

H qua dubitaueris apostema futurũ ĩ aliquo mẽbrorũ abundantiss multũ, vel in mẽbris principalibus, vel ĩ matrice, vel qñ est inflatio intestinorũ q̃ dicta ẽ cholica, ĩ qua cõtinuatur dolor in renib⁹, vel vesica, & si dolor est ꝑp ęgritudinẽ q̃ dicta ẽ à sanguine, & lapis ĩ vesica: & detur multotiẽs illi, qui hñt apostema hepatis sui. Et illi qui hẽt fluxũ sãguinis exhibeatur noua theriaca multotiẽs, vndecũq; sit, vel si sit ex pulmone, & hñti ĩ vẽtre suo dolorẽ & torsionẽ. qm̃ cũ datur ei antiqua statim cessat torsio & dolor. Et cõueniẽs est vt illi detur, qui

I nõ digerit cibũ suũ intũ, ꝙ ei⁹ appetitus diminuit, & illi, in cuius stomacho accessit cibũ, & nauigãtibus, de quoꝝ cõsuetudine ẽ, vt bibãt aquas malas, & detur eis põdus duorum vel triũ denariorũ cũ duabus cotillis, vel quatuor aq̃ calidę: & hęc mẽsura ẽ instrm̃ vitreũ paruũ, & bibãt eã ante cęnã & cibũ, & detur ĩ potu illi qui habet dolorẽ ĩ vesica cũ vino dulci & tẽperato, & illi qui spuit sãguinẽ, & illi ad cuius pectus descẽdit reuma. & sic dabis in potu cũ ea aquã decoctionis pulegij & melius est ꝙ de ea portatur de terra Morchij vel de Scanonia, vel de Tibãtis. qm̃ theriaca qñ datur cũ eo, prohibet descẽsum istorũ humorũ, & sic dabis in potu de ea cũ trib⁹ coadiutoribus ei⁹, & sunt qui curãt cũ ea dolores auriũ fortes, qñ miscent cũ ea modicũ vini dulcis, ꝙ portatur de Morchio. & meli⁹ ĩ hac ægritudine ẽ vt sumatur modicũ lanę & infundatur lana in ipsa, & distilletur ĩ buciniũ auris. & hoc ẽ illud qđ generaliter dixit Gal. sup Democritũ ĩ illis, ĩ quib⁹ datur hæc medicĩa, & quãtũ datur de ea, & in quo cõmiscet. & hoc, qđ est dictũ, incedit via ꝓfunda. i. nõ manifesta. antiqui tñ ñ tm̃

L ĩquirebãt medicinas ꝓfunde. & hoc qm̃ loquebantur cũ hoĩb⁹ qui sciebãt medicinas ꝑfecte, & ille qui legerit qđ dixi, & qđ sum dicturus, & intelliget bñ vt sciat nãm theriacæ, & operatiões ei⁹, & qũo sunt ei⁹ operationes, & cũ quo operatur poterit declarare res istas declaratiõe vera, v. g. dictũ suũ in febribus, q̃ inuadunt vna die & ĩterpolatis alia, & tremore maxime, sed si sunt cũ dolore, nõ pt intelligi in febrib⁹ simplicibus, q̃ ĩuadũt vna die, & interpolatis alia, nisi de febrib⁹ indeficiẽtib⁹ diuturnis de

M materia frigida, & ꝑ dictũ suũ ęgritudinib⁹, q̃ sũt cũ dolore, oportet vt ĩtelligatur dolor fortis, & alia accñtia fortia, q̃ assimilantur venenis, & ni dicto suo qđ dr̃ ꝙ apostema futurum adhuc sit in mẽbris prĩcipalibus, vt in matrice, nõ op3 intelligi apostema calidũ. & hoc est totũ qđ Gal. dicit sup Democritũ vbi datur & quãtũ datur ex ea. & ĩuenies ex dictis suis dari cõtra venena põdus duorũ denariorũ, & põdus maius, hoc ẽ albendaca, aliter albeslẽcas: sed hoc intelligitur ex dictis Gale. licet nõ bene sit decla-

A declaratū. & vidi de aliquibus anti-
quorū, qui declināt eē theriacę & lo
cuti sunt de ea ꝙ maior quātitas po
tus ei⁹ est quātitas albedaca, & mi-
nus, qđ de ea sumit̃ ē quātū ægyptia
ca faba. Author tñ illi⁹ libri, qui dr̃
almathi, declaratiōe sufficiēti dicit,
vt det̃ ĩ potu quātitas albēdaca illi,
qui morsus ē à lacerto, cū dra.iiij.aq̃
decoctiōis mirrhę vel mētę, & ē cō-
munior & cōueniētior & ꝑcipit da-
ri hñti caninū appetitū, cū.iiij.dra.
vini, & in hydropisi trib⁹ dieb⁹, cū
aceto lymphato, & hñti lapidē ĩ re-
nib⁹, cū aqua apij, & hñti apostema
B durū in hepate vel ĩ splene, cū oxy-
melle squillitico, & cū simplici tri-
b⁹ dieb⁹ ĩ colica: & ponit ĩ gradu su-
periori pōd⁹ albēdaca. i. pōd⁹ 4. gra
norū hordei, & ponit ĩ gradu. 2. post
ipsum pōd⁹, qđ dixit methealā, & ꝑ
cepit vt ei⁹ pōdus det̃ illi, quē canis
rabid⁹ momordit, cū pōdere vnius
denarij de pĩguedine picis, det̃ & illi
q̃ sumpsit euphorbiū ĩ potu, & opiū
& ijs similia ex medicinis venenosis,
& ponit gradū tertiū pōdus danich
vsq; ad obolū & ꝑcepit illi, quē mo
mordit scorpio ĩ potu dari cū vino,
& hñti inflationē stomachi, & inte-
C stinorū, & hñti tremorē, sicut in fe-
brib⁹. Et ꝑcepit dari quātitatē uni⁹
faseoli, aut lupini unà cū uino & a-
qua, & ⁹ mesaat tremescit, & ēt icte-
ritię q̃ ē ex genere hepatis & ēt sple
nis, & difficultati part⁹ cū dra. i. oxy
mellis squillitici, & ꝑcepit ĩ potu da
ri pōd⁹ uni⁹ danich cū aqua uel suc
co malorū illi, qui patit̃ iliacā, qñ ac
cidit ex peccato phlegmatis, uel qñ
accidit uertigo, det̃ quātitas uni⁹ lu
pini cū aqua satyrię, & hñti paraly-
sim uel torturā det̃ cū decoctiōe ra-
dicū, & cōtra lęprā cū decoctiōe mē
tę & cōtra albaras det̃ cū aqua. v. ra D
dicū, vel cū aqua mellis. & ꝑcipit vt
det̃ ĩ potu cōtra venena magna, qñ
visa fuerit accñtia magna terribilia
& manifesta, q̃titas metheali verū
hęc ē q̃titas multa: & iō meli⁹ est vt
det̃ in potu nō tota ista quātitas sil̃,
sed diuidat̃ in vicibus multis. & hoc
est, qđ dicit author hic de pot⁹ eius
quātitate, & dr̃ ꝙ reprobat̃ ĩ quibus
dā & cū ꝑcipit dari ĩ morsu canis ra
bidi methealā, et ĩ apostemate hepa
tis & splenis, & cōtra appetitū cani-
nū quātitatē albēdaca. Et Auic. po-
nit quātitatē maiorē potus ei⁹ the-
riacę fortis pōd⁹ methealas siue me E
theahi, & dedit ĩ potu plurib⁹ ęgritu
dinib⁹ quātitatē lupinorū cū medi-
cinis q̃ ꝓsunt ęgritudinib⁹. & dāt ĩ
potu quātitatē vni⁹ fabę illi, q̃ patit̃
defectū vocis, & ĩ ijs discordāt pluri-
mi alij, sicut ali⁹ alter asserit. & hæc
q̃titas quā dicūt ñ cōfert oīb⁹ hoīb⁹
tñ, sȝ opȝ vt reliquat̃ ęstimatiōi me
dici, q̃a theriaca diuersificabit̃ q̃ti-
tate pot⁹ ei⁹ fm fortitudinē, & debi-
litatē ĩfirmi, & debilitatē, & fortitu-
dinē veneni, & fm fortitudinē, & de
bilitatē theriacę ĩ ętate sua, & fm cō
plexionē ĩfirmi, & regionē, & tpa an F
ni, & fm aerē corruptū ĩ sũba & qua
litate. qñ isti aeri conuenit solū, &
maxĩe cū aggregat̃ aliqua ex spēb⁹
qualitatū venenosarū. & fm locum
morsurę q̃ accidit ĩ corpe opȝ diuersi
ficat̃ q̃titatē pot⁹, qñ oīa mēbra, vl̃
loca ñ sūt ęqualia. & hęc q̃dē mani-
festa sūt illi, q̃ vidit alabor. & meli⁹
qđ pt fieri ĩ hac re, ē, vt sciat̃ vl̃e pti-
cularis ei⁹, quo ĩdiges. & illis quib⁹ ē
meli⁹ vt eis det̃ theriaca, sūt decrepi
ti, quorū virt⁹ ē valde debilis, & post
hos sūt senes, sed iuuenes ñ vtant̃ ea
multū nec parū nisi magnis casib⁹,

&

G & nisi apud magnam necessitatem, & ille cui præcipitur potus eius, bibat eam vino cocto, cui⁹ tertia pars per decoctionem diminuta est: hoc est, propterea ꝙ vinũ crudum prohibet eis, s. Saracenis ex toto, & hæc necessitas introduxit eum ad hoc, et probauit se multum ĩ hoc. Sed ego hic abbreuiaui, qđ nõ est proficuũ.

Quantũ, et qualis theriaca bona sit. Ca. 6

NVnc autem dico, ꝙ theriaca q̃ est quatuor annorum, nõ habet virtutem theriacæ, quæ est in H summo bonitatis, sed eius operatio est operatio aliarum medicinarum fortium: & possibile est ꝙ conferat, quæ est vnius anni: quoniam sup ipsam iam transiuerunt quatuor tẽpora: & possibile est vt cõferat quę est sex mensium apud magnam necessitatem. & theriacæ operationes non mutantur, nec separantur ab K ea spacio viginti annorum, & est in virtute sua. xl. annis, & minuit operationem suam vsque ad xl. annũ, & non potest proficere nec complere operationes suas. & mutatur ętas theriacæ secundum medicinas, ex quibus est composita, quoniam si bona fuerit, tenet suam virtutem bene, & si sunt malæ minus seruant eam. Et oportet vt mel, quod cum ipsa perficitur sit bonum, & vas ẽt vbi recondita fuerit, & regio, vbi facta fuerit. Nunc autem quiescat postulatio, & sufficiat satisfactio secundum tempus. Laus sit Deo L qui me comprehendi posse largitus est. Amen.

Auerrois Tractatus de Theriaca finis.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL

MM NN OO PP QQ.

Omnes sunt Quaterniones.